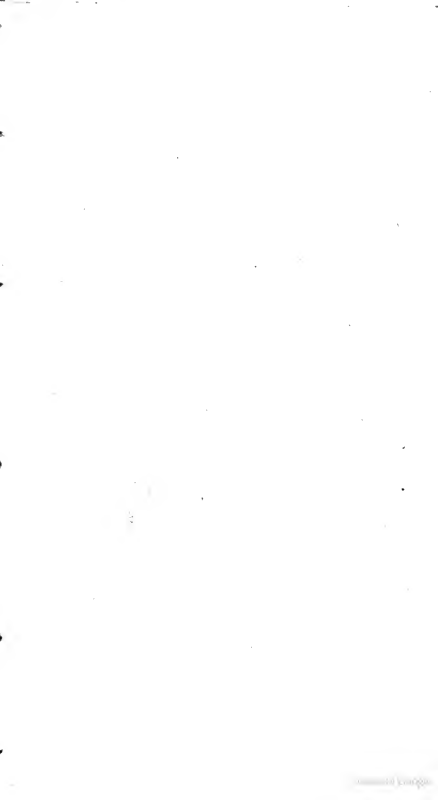

5.6.438

56.438

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ

XENOPHONTIS
OPERA

GRAECE ET LATINE

EX RECENSIONE

EDVARDI WELLS

ACCEDVNT

DISSERTATIONES ET NOTAE
VIRORVM DOCTORVM

CAROLI AVG. THIEME

CVM PRAEFATIONE

IO. AVG. ERNESTI

VOLVMEN PRIMVM

LIPSIÆ

EX OFFICINA LIBRARIA GLEDITSCHIANA

CID 1906 LXIII,

RECEIVED
AT
NEW YORK
OCT 2 1902
GRACE ST 111

RECEIVED
EDWARD KELLS
DISTRICT ATTORNEY
CARRIE A. L. L. L. L.
100 N. 10th St
NEW YORK

NEW YORK
OCT 2 1902
RECEIVED
AT NEW YORK
OCT 2 1902

LECTORI ΦΙΛΕΛΛΗΝΙ

IOH. AVGVSTVS ERNESTI

S. P. D

Cum ii, qui Xenophontis libros, ad Welfiani exempli modum formamque descriptos, studiosis graecarum literarum reddere instituerant, rem gratam sibi me facturum ostenderent, si partes praefandi et instituti huius commendandi susceperem: non potui neque Xenophonti, neque meae in eum benevolentiae, qui curam editionis suscepisset, nec denique rogantium voluntati hanc operam negare. Nam Xenophontis ingenio, doctrinae, eloquentiae quantum tribuam, quantum et utilitatis et suavitatis fructum eius libris assidue legendis ceperim, alio loco dixi; nec alius est de graecis scriptoribus, quem magis commendatum esse cupiam studiis iuventutis, graecas literas, et artes bene intelligendi ac scribendi discentis. Etenim, si linguae graecae indolem recte cognoscere cupiant, quem doctorem adire possint, vel praefendum Xenophonti, vel parem: in cuius libris profecto est ipsa norma bene graecae et Atticae dictionis, ad quam exigi aliorum oratio debet? Bene sapere vis; quem tibi Horatius demonstrat

fontem bene dicendi ac scribendi? hae maxime sunt Socraticae chartae, quae, auctore eodem, bene sapere doceant. Nec vero habet Graecia perfectius exemplum integrae perspicuitatis, dulcissimaeque venustatis et vrbauitatis, tum illius, quae in toto orationis habitu et figura cernitur, tum eius, quae est in verbis singulis et formis loquendi. Quod autem est genus orationis vsitatum apud nos, praesertim doctos homines, cuius exempla pulcerrima in libris Xenophontis desiderentur? qui, vt res ipsae sunt, ita modo tenuiter narrat, modo ornate, adpersis verborum et sententiarum condimentis: qui non modo subtiliter, sed etiam cum gratia quadam differit, perspicuus et accuratus in explicando et confirmando, lenis in refellendo ac reprehendendo, prudens in suadendo ac dissuadendo, efficax in cohortando, in omnibus denique suauitate influens in animos. Laudandi quidem per omnes partes hominis nullum habet omnis antiquitas graeca et latina exemplum par Agesilao Xenophontio. Colloquendi denique cum omni genere hominum, et de omni genere rerum, ea est gratia, vt nihil possit esse lepidius et suauius.

Quo

Quo magis laetatus sum, cum audiui, ita requiri exempla Xenophontiorum librorum, ut cum bona spe ad eorum editionem accederent librarii, eodemque tempore et vniuersi sub prela mitterentur, et singuli separatim, ut Memorabilia Socratis, quae quartum a nobis castigata paullo post prodibunt, ut Cyropaedia; et curam in his edendis susceptam esse ab iis, qui per disciplinam nuper nostram, et graecarum literarum et Xenophontis amore essent imbuti. Neque enim alio aut certiori aut iucundiori documento possum cognoscere, disciplinam eo in genere nostram fructuosam fuisse, et eum sensum, quem ipse iniecerim aemulis studiorum nostrorum, e quibus haud pauci iam in Academiis et Scholis clarissimis cum laude docent, ab iis pariter in quam plurimos transfundi. Ex hoc autem numero est is, qui Operum Xenophontis edendorum curam ad se delatam recepit, *M. Carolus Augustus Thiemius*, literarum in Schola Nicolaitana doctor, et Bibliothecarius Ordinis Amplissimi, Vir praeclara bonarum literarum scientia praeditus: a quo quid postulatum, quid actum sit, agaturque cum maxime, quoniam et ipse maluit a me dici, breuiter exponam.

Fuit autem consilium ad eum delatum huiusmodi, vt, quoniam Xenophontis Opera desiderarentur, Welfianum exemplum, quod et emendatissimum putaretur, et ipsa forma commendatissimum esset, repeteretur, ipse autem videret, vt quam accuratissime illud exemplum exprimeretur, adderet etiam, si vellet, aliquod commendationis corollarium de suo consilio, si quod esset, quod moram longam non requireret, quam non ferre nec suas rationes, nec aliorum cupiditatem. Non erat sane, quare id consilium improbaretur; quod si minus congrueret ambitioni aetatis nostrae in edendis scriptoribus antiquis, at rationibus iuuentutis aptum erat, quae ipsum magis scriptorem cognoscere debet, quam laboriosas interpretum super verbis aut rebus disputationes, si eum, quem ante proposuimus, fructum percipere velit. Atque etiam iis, quibus tales disputationes cognoscere et vacat et conuenit, propter studiorum rationem, non displiceat Xenophon Welfianus, aut ad illius formulam factus. Nos quidem, etsi abundamus exemplis veterum et recentiorum editionum; tamen non nolumus habere Welfianum exemplum, cuius partes circumferre sine molestia possemus, gestare in manibus

nibus inter ambulandum, cum oblectationis aut alendae orationis causa legere Xenophontei quid vellemus. Atque si nihil aliud dare placuisset Viro Clarissimo, quam quod postulabatur, tamen habuisset, in quo bonam operam navaret. Neque enim Welfiani exempli textus graecus est eiusmodi, qualem sibi aut finxere quidam, aut cum maxime fingunt, emendatior ceteris, et cuius aliqua possit esse vel in lectionibus iudicandis auctoritas, vel in corruptis ac vitiosis auxilium; quae opinio nullum aliud habet fundamentum, quam Oxonii, omninoque Britanniae nomen, vnde quicquid ad nos in eo genere venit, id, quia est e Britannia, imperitis praeclarum et numeris omnibus perfectum videtur.

Non fuit profecto Welfio consilium, Xenophontiorum librorum contextum dare, qui suus dici, et in criticis quaestionibus prodesse posset. Etenim in promptu est, nec libris scriptis et editionibus primis usum esse, nec ad eos castigasse textum, qui tum ferebatur. Ac nescimus an is vel tum, vel omnino fuerit Welfius, qui ei rei par esset vel ingenio, vel doctrina, vel usu. Ipsum autem textum si quis diligenter inspiciat,

et cum superioribus conferat, facile deprehendat, totum ductum esse de Leunclauiano exemplo. Nam quod Stephanum se *interdum* secutum dicit; illud *interdum*, quamquam vsitatum editoribus veterum scriptorum, quomodo dicat, vix intelligi potest: adeo ambiguum est, et ipsa ambiguitate suspectum. Itaque nescias, vtrum de textu Stephani, an de coniecturis sit intelligendum, quarum aliquot ab eo in Memorabilibus receptas animaduerti, quod et in Leunclauianis fecit. Ac bene haberet, si Leunclauium ita secutus esset, vt sequi diligens editor exemplum probabile debet, hoc est, vitiis operarum non pro Leunclauiana lectione repetendis. Enimvero ille non modo lectiones, non mendosas operarum vitio, sed Leunclauiano iudicio, retinuit, quod in tali instituto poterat ferri, sed etiam ipsas mendas operarum, quas etiam multis aliis auxit. Quae ne deprimendae editionis illius caussa iactari videantur; saepe integra verba omissa, alia vitiose expressa sunt, inprimisque compendia scripturae, quae essent in exemplo, quod accommodaretur nouae editioni, non intellecta et male expressa sunt, vnde saepe plane alius sensus nascitur. Exempla horum generum ex hoc Volumine primo, inde a p. 195. quae cuol-

euoluenti exemplum correctum prima occurrit, hoc facilius erit inspicere, quod paginarum numeri sunt iidem in utroque exemplo. P. 195, igitur l. i. ἔν expressum est in W. pro εἶται, l. vlt. ante οἶμαι omissum ὅπερ. p. 196. 11. δὴ pro δέ. 197. 3. om. τὰς ante τάφρ. et p. 198. 2. καὶ ante δευτ. p. 199. 4. κατεστρατοπεδεύσαντο — κατ — — σατο. 5. τὸ om. post εἰς. p. 200. 5. post ὑμῖν om. καλόν. p. 201. 12. ἡμῖν pro ὑμῖν, quae confusio saepius facta. p. 202. διεφθάρσαι pro διεφθάρθαι. p. 203. 12. om. τῷ post ἐν. p. 206. 3. ὅτι om. ante οὐ σὺ. p. 209. pen. ἐπιλείποιεν pro ἀπολ. Compendium τῶ ἐπὶ saepe in ἀπὸ corruptum. p. 210. 2. ἡύξατο pro ἡύξετο. p. 211. vlt. συγγενόμενον pro σ — ναι. p. 233. 7. σύνεος pro σύνθεος. p. 238. 10. καὶ pro γὰρ. 16. δειπνήσας pro δειπνίσας. p. 240. 6. post τε omis. τῷ Κύρῳ καὶ τοῖς Μήδοις. p. 258. vlt. κατὰ pro μετὰ, quae confusio frequens. Sic reperimus ἐπὶ pro ἐστὶ. p. 316. 8. ὅτε γὰρ ἐστὶν πόλις om. ὅτ' ἐστὶ ante ποτὲ. p. 318. 2. κρείας pro κρείττους etc. etc.

Hoc cum deprehendisset Vir Cl. primam hanc operam dedit, ut textus correctior fieret, primum tollendis Leunclauianis et Welfianis mendis, deinde reuocandis lectionibus, quas sequi voluisse, vel de lege sua debuisse videretur,

hoc est, Leunclauianis inprimis, nisi ubi notulae Welfianae, quae commoditatis causa textui singulis locis subiectae sunt, aliter suaderent, aut res ipsa, ubi e Stephanianis aut Leunclauianis coniecturis ductas constaret. Plus facere etsi poterat in textu V. C. tamen e lege sibi dicta non est ausus. Ceterum alio modo seruiet iis, qui aliquid amplius in eo genere desiderent, quod ad textus integritatem pertineat: de quo post dicemus.

Interpretationem latinam Welfius adsciuit Leunclauii, paucis in locis, ut ait, et res ipsa demonstrat, mutatam. Ea ergo de Welfiano exemplo in hanc editionem ita traducta est a V. Cl. ut nihil in eam sibi iuris sumserit, penitusque intactam reliquerit. Non est hodie facile, qui graecos scriptores, praesertim Xenophontem, aut ei similes, per versiones latinas velit cognoscere; et qui graecas literas tractant, non nisi necessitate aliqua adacti, versiones consulunt: quae fere existit tum, cum graecae loquendi formae abhorrent ab vernaculae aut latinae linguae indole. In talibus igitur, fatendum est, versionem hanc librorum Xenophontis esse pluribus locis obscuram, interdum etiam parum accuratam

accuratam, pro temporum nostrorum ratione et in talibus ἀκριβεία. Huic igitur incommodo sperat V. C. se commodius allaturum esse medelam in Indice graeco, per interpretationem verborum, quae legentibus aliquid difficultatis creare possint.

Descriptio porro operis instituta est nihil admodum discrepans a Welfiana. Itaque, ut hic Tomus, qui nunc prodit, Cyropaediam habet, ita secundus *Ανάβασις* Cyri, tertius Historiam Graecam, quartus minores libellos, e quibus tamen nonnulli cogentur Volumini secundo ac tertio accedere, ne Voluminum modulus dispar sit, quintus indices habebit. Nec enim rerum modo index e Welfiana auctior exhibebitur, sed etiam alius magis utilis studiosis, h. e. graecus Aemilii Porti, ita adiungeretur, ut significationum et constructionum varietate locupletetur, additis etiam, ubi res postulare videbitur, observationibus, et per eam occasionem difficiliorum locorum explanationibus: quo vno quantum commendationis habitura sit haec editio prae Welfiana, omnes intelligunt. Est enim eiusmodi index, cum interpretatio adiuncta est, quod in hoc esse

esse futurum scimus, Commentarii instar, quoad quidem verbis et formis loquendi paratur, in quibus plerumque maxima pars notarum consumitur: et si quem non piget totum vno tenore perspicere, totam scriptoris cuiusque Graecitatem potest cognoscere. Sed editores scriptorum Graecorum, ut maxime largi sunt in Commentariis, et copiis suis in eos profundendis, ita minime hunc laborem plerumque sumunt, qui est, ut sciunt omnes, qui has literas tractant, ad multas res fructuosius.

Satis habitura erat commendationis haec editio, si nihil praeterea accederet. Atque hoc mihi placebat, ut salubritati pretii, et emtorum rationibus consuleretur. Sed, dum omni ex parte exquiritur ornatus operi, indulgeturque studio eius excolendi diligentius, etiam aliae excogitatae sunt accessiones, bonae fane, nec ingratae futurae studiosis. Nam ut Welsius tertio Tomo comitem dedit Dodwelli Chronologiam Xenophontiam, quam et in hac editione habebit, sic Tomo primo adiuncta est Hutchinssoniana de Xenophonte et Cyropaedia disputatio, accedetque similis comes

ex

ex Hutchinsonianis exemplis Tomo secundo. Destinata est etiam Appendix proprii Voluminis, in quam variae doctorum in Xenophontem notae conferantur, sed hoc delectu, ut quae ad lectionis integritatem pertineant, et ad res explicandas, in Cinnum aptum digestae et contextae describantur; quae in verbis explicandis occupantur, earum in Indice graecorum verborum ratio habeatur, quoad aliquid habent, quod proprie ad intelligendum Xenophontem pertineat. Adiicientur etiam Variae Lectiones ex Hutchinsonianis Tomis, et si quae aliunde e Mssis Codicibus nondum collatis parari poterunt. Ita conficietur egregius apparatus ad usum eorum, qui diligentius tractare Xenophontis libros, vel intelligendi et discendi causa, vel castigandi et aliquando absolutius edendi, volent.

Haec habui, quae de hac editione dicerem: nam chartarum et formarum pulchritudinem, et alia bona, quae in oculos incurrunt, praedicare, ineptum videatur. Sed illa ipsa quoque pulchritudine operis, et ad usus quotidianos commoditate, cupimus allici quamplurimos de iuventute, studia literarum bonarum

rum aemulante, ad emendum, sed multo magis ad legendum, et ad imbibendum, quicquid in his libris inest sapientiae, doctrinae et venustatis, inprimis in Cyropaedia, quae hoc Volumen implet, in Anabasi, Agefilao et sermonibus Socraticis omnibus: quos libros omnes vt diligentius et saepius legerint, ita libentius legent, ita magis se et in literis Graecis profecisse, et ingenium ad veram et in sententiis et in verbis elegantiam ac venustatem erudiisse atque expoliuisse sentient. Scripsi Lipsiae, Idibus Ianuariis a. C. MDCCCLXIII.

CATALO-

C A T A L O G V S OPERV M XENOPHONTEORVM,

*eo ordine quo, vna cum Additamentis ad hanc Editionem
nouam appositis, videntur commodissime Mem-
bris includi posse.*

	{	Veterum Testimonia de Xenophonte, quot in
Editione Welfiana reperiuntur.
Vol. I.		Thomae Hutchinsoni Dissertationes duae, de
Xenophonte, Cyro, Cyropaedia et institutis
Persarum.
	{	De Cyri Maioris Institutione libri VIII.
		Th. Hutchinsoni Dissertatio de Auctore ΚΥΡΟ
ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ, et de Graecorum itinere.
Series Regum Persicorum ad Xenophontis hi-
storiam accommodata.
Vol. II.	{	De Cyri Minoris Expeditione libri VII.
	{	De Agesilao Rege.
		De Lacedaemoniorum
		De Atheniensium } Republica.
	{	Rationes Redituum, siue de Prouentibus.
Vol. III.		Cl. Dodwelli Chronologia Xenophontea.
	{	Historiae Hellenicae libri VIII.
		Hiero siue de Tyranno.
	{	Memorabilium Socratis libri IV.
		Liber qui inscribitur Oeconomicus, vna cum
Fragmentis Oeconomicorum Ciceronis.
Vol. IV.	{	Apologia Socratis.
	{	Conuiuium.
		De Re Equestri.
		De Magisterio Equitum.
		De Venatione.
	{	Fragmenta Epistolarum Xenophontis.
Vol. V.		Index Rerum Latinus.
	{	Index Verborum Graecus, obseruationibus Vi-
rorum Doctorum auctus.
Vol. VI.		Observationes Doctorum ad contextus integri-
tatem spectantes, vna cum varietate lectionis.

vol. I.

b

TESTIMONIA

TESTIMONIA ALIQVOT
DE
XENOPHONTE
EX
SCRIPTORIBVS ANTIQVIS
EXCERPTA.

Ξενοφώντος βίος ἐκ τῶν τῷ Λαερτίῳ.

Ξενοφῶν, Γρύλλῳ μὲν ἦν υἱὸς, Ἀθηναῖος, τὸν δῆμον Ερ-
χιεύς, αἰδήμων δὲ καὶ εὐειδέστατος εἰς ὑπερβολὴν.
τῷ τῷ ἐν τενωπῷ φασιν ἀπαντήσαντα Σωκράτην
διατείνειν τὴν βακτηρίαν, καὶ κωλύειν παριέναι, πυρρὰν-
όμενον ποῖ πιπράσκειτο τῶν προσφερομένων ἕκαστον. ἀπο-
κρινάμενος δὲ, πάλιν πυθέσθαι, πῶς δὲ καλοὶ κάγαθοὶ γί-
νονται ἄνθρωποι; ἀπορήσαντος δὲ, ἔπα τοίνυν, φάναι,
καὶ μάθανε.

β'. Καὶ τὸν τεύθειν ἀκροατὴς Σωκράτης ἦν, καὶ πρῶ-
τος ὑποσημειωτάμενος τὰ λεγόμενα εἰς ἄνθρώπους ἡγα-
γεν, ἀπομνημονεύματα ἐπιγράψας. ἀλλὰ καὶ ἰστορίαν
φιλοσόφων πρῶτος ἔγραψε.

γ'. Καὶ

Xenophontis vita ex Laertio.

Xenophon, Grylli filius, Athe-
nienſis fuit, pago Erchneus,
verecundia et forma, ſupra
quam dici poteſt, inſignis. Huic
Socratem in biuio obuium
aiunt, porrecto ſcipione, eum
acceſſu prohibuiſſe, quaeren-
tem, ubi nam ſingula venirent
cibaria; qui cum reſpondiſſet,
rurſus eum interrogaviſſe fertur,

ubi nam homines boni atque
honeſti fierent; illo vero hae-
ſitante, dixiſſe, ſequere ergo
me, et addiſce.

2. Ex eo tempore Socratis
auditor fuit; primuſque ab eo
dicta literis conſignans, homini-
bus edidit, Memorabilia inſcri-
bens. Sed et hiftoriam philoſo-
phorum primus conſcripſit.

3. Αν-

γ'. Καὶ αὐτόν φησιν Ἀρίστιππος ἐν τετάρτῳ περὶ παλαιᾶς τρυφῆς, ἐξαοθῆναι Κλεινίαν, πρὸς ὃν καὶ ταῦτα εἰπεῖν. Νῦν γὰρ ἐγὼ Κλεινίαν ἥδιον μὲν θεῶμαι ἢ τᾶλλα πάντα ἐν ἀνθρώποις καλὰ· τυφλὸς δὲ τῶν ἄλλων πάντων δεξαίμην ἂν ἢ Κλεινίαν ἐνὸς ὄντος γενέσθαι. ἄχθομαι δὲ καὶ νυκτὶ καὶ ὕπνῳ, ὅτι ἐκείνον ἔχ' ὄρω· ἡμέρας δὲ καὶ ἡλίῳ. τὴν μεγίστην χάριν οἶδα, ὅτι μοι Κλεινίαν ἀναφαίνεσι.

δ'. Κύρῳ δὲ φίλος ἐγένετο τῆτον τὸν τρόπον· ἦν αὐτῷ συνήθης Προξένος ὄνομα, γένος Βοιωτίας, μαθητῆς μὲν Γοργίᾳ τῇ Λεοντίνῃ, φίλος δὲ Κύρῳ. ἄτος ἐν Σάρδεσι διατρίβων παρὰ τῷ Κύρῳ, ἐπεμύψεν εἰς Ἀθήνας ἐπιστολὴν Ξενοφῶντι, καλῶν αὐτόν, ἵνα γένηται Κύρῳ φίλος· ὁ δὲ τὴν ἐπιστολὴν δεικνύει Σωκράτει, καὶ σύμβουλον ἤρετο.

ε'. Καὶ ὃς ἀπέστειλεν αὐτόν εἰς Δελφὰς χρησόμενον τῷ θεῷ. πείθεται Ξενοφῶν, ἥκει παρὰ τὸν θεόν, πυνθά-
νεται, ἔχ' εἰ χρηὴ ἀπιέναι πρὸς Κύρον, ἀλλ' ὅπως. ἐφ' ᾧ
καὶ

3. Aristippus in quarto de antiquis deliciis, Cliniam ab eo amatum scribit, ad quem illius haec esse verba: Nunc enim libentius ego quidem Cliniam, quam caetera omnia, quae inter homines pulchra sunt, aspicio: caeterarum vero rerum omnium magis, quam vnius Cliniae, caecitatem ferre possum: nocti autem somnoque succenseo, quod ipsum non video. Diei vero et Soli maximam habeo gratiam, quod mihi Cliniam ostendunt.

8. In amicitiam Cyri perue-

nit hoc modo. Erat ei familiaris, Proxenus nomine, genere Boeotius, Gorgiae Leontini discipulus, amicus Cyri. Is cum Sardibus apud Cyrum habitaret, epistolam Athenas ad Xenophontem misit, eum in amicitiam Cyri inuitans: ille epistolam Socrati ostendit, ab eoque consilium petit.

5. Socrates ipsum Delphos misit oraculum petiturum. Paret Xenophon, ad oraculum venit, sciscitatur, non ille quidem vtrum proficisci ad Cyrum oporteat, sed quomodo: qua de re
b 2 Socrates

καὶ Σωκράτης αὐτὸν ἡττάτο μὲν, συνεβέλευσε δὲ ἐξελθεῖν. καὶ ὃς γίνεται παρὰ Κύρῳ, καὶ τῷ Προξένῳ φίλος ἔχ' ἡττον ἢν αὐτῷ. τὰ μὲν ἔν' ἄλλα τὰ κατὰ τὴν ἀνάβασιν γεγόμενα καὶ τὴν κάθοδον, ἱκανῶς αὐτοὺς ἡμῖν διηγείται.

ε'. Εχθρῶς δὲ διέκειτο πρὸς Μένωνα τὸν Φερσάλιον περὶ τὸν χρόνον τῆς ἀναβάσεως, τὸν ξεναγόν, ὅτε καὶ λοιδορῶν αὐτὸν φησιν αὐτῷ μίξοσι κεχρηθῆναι παιδικαῖς. ἀλλὰ καὶ Ἀπολλωνίδῃ τινὶ ἐνέδιξι, τετρηθῆναι τὰ ὦτα.

ζ'. Μετὰ δὲ τὴν τε ἀνάβασιν καὶ τὰς ἐν τῷ Πόντῳ συμφορὰς, καὶ τὰς παρασπονδήσεις τὰς Σευθῆ τῷ τῶν Οδρυσῶν βασιλέως, ἦκεν εἰς Ἀσίαν πρὸς Ἀγησίλαον τὸν Λακεδαιμονίων βασιλέα, μισθῷ τῆς Κύρου στρατιώτας αὐτῷ παρασχών φίλος τε ἦν εἰς ὑπερβολήν. παρ' ὃν καιρὸν ἐπὶ Λακωνισμῷ φυγὴν ὑπ' Ἀθηναίων κατεγνώθη.

η'. Γεγόμενος δ' ἐν Εφίῳ, καὶ χρυσίον ἔχων, τὸ μὲν ἡμισυ Μεγαβύζῳ δίδωσι τῷ τῆς Ἀρτεμίδος ἱερεῖ, φυλάττειν

τειν

Socrates eum obiurgavit, ex-
eundi tamen consilium dedit.
Sic ille ad Cyrum profectus
est; neque minus ei, quam Pro-
xenus, amicus fuit: ac caetera
quidem, quae in profectioe et
reditu gesta sunt, satis ab eo
nobis explicata.

6. Ipse vero cum Menone
Pharsalio manipulari, sub ipsum
profectionis tempus, inimicitias
gerebat. Siquidem cum ei con-
vitiū faceret, maioribus se ait
amoribus ac deliciis, quam eum,
usum fuisse; sed et Apollonidi
cuidam exprobrat, quod aures
haberet perforatas.

7. Caeterum post profe-
ctionem, et clades in Ponto
acceptas, foederaque a Seuthe
Odrysiarum rege violata, in
Asiam ad Agelilaum Lacedae-
moniorum regem profectus,
ei Cyri milites stipendio ac-
cepto tradidit, amicissimusque
fuit. Quo tempore, propter
Lacedaemoniorum studium par-
tium, exilio ab Atheniensibus
multatus est.

8. Ephesum autem veniens,
cum aurum haberet, dinidium
eius Megabyzo, Dianae sacer-
doti, quoad reuerteretur, affer-
vandum

τειν ἴως ἂν ἐπανεέλθῃ· εἰ δὲ μὴ, ἄγαλμα ποιησάμενον ἀναθεῖναι τῇ Θεῷ· τῷ δὲ ἡμίσεος ἐπεμψεν εἰς Δελφὺς ἀναθήματα.

θ'. Εὐτεῦθεν ἦλθε μετὰ Ἀγησίλαον εἰς τὴν Ἑλλάδα κεκλημένον εἰς τὸν πρὸς Θηβαίους πόλεμον· καὶ αὐτῷ προξενίαν ἔδωσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι. ἐντεῦθεν ἰάσας τὸν Ἀγησίλαον ἦλθεν εἰς Σκιλλῶντα, χωρίον τῆς Ηλείας, ὀλίγον τῆς πόλεως ἀπέχον. εἶπετο δὲ αὐτῷ καὶ γυναῖκιν, ὄνομα φιλησία, κατὰ Φητι Δημήτριος ὁ Μάγνης, καὶ δύο υἱεῖς, Γρύλλος καὶ Διοδώρος, (ὡς Φησι Δείναρχος ἐν τῷ πρὸς Ξενοφῶντα ἀποασίῃ) οἱ καὶ Δίοσκυροι ἐπεκαλῶντο. ἀφικομένον δὲ τῷ Μεγαβύζῃ κατὰ πρόφασιν τῆς πανηγύρεως, κομισάμενος τὰ χρήματα, χωρίον ἐπείατο, καὶ καθιέρωσε τῇ Θεῷ, δι' ἃ ποταμὸς ἔρρει Σελινῆς, ὁμώνυμος τῷ ἐν Ἐφέσῳ· τὴν τεῦθεν διετέλει κυνηγετῶν, καὶ τὰς φίλους ἐσιῶν, καὶ τὰς ἰσορίας συγγράφων.

ι'. Φησὶ δ' ὁ Δείναρχος, ὅτι καὶ οἰκίαν καὶ ἀγρὸν αὐτῷ ἔδωσαν Λακεδαιμόνιοι. ἀλλὰ καὶ φιλοπίδαν τὸν Σπαρτιάτην

vandum dedit; sin minus, ex eo simulacrum factum Deae dedicare iussit: ex dimidio autem dona Delphos misit.

9. Ex hoc loco, cum Agesilao ad bellum contra Thebanos vocato, in Graeciam profectus est: cum eo Lacedaemonii etiam hospitium publicum fecerunt. Hinc, omisso Agesilao, Scylluntem venit, qui locus Elidis parum ab urbe abest. Eum muliercula sequuta est, nomine Philesia, quemadmodum ait Demetrius Magnes, et duo filii, Gryllus et Diodorus, ut est apud

Dinarchum in oratione ad Xenophontem apostatam, qui etiam Dioscurei vocabantur. Quo cum per causam publici omnium conventus Megabyzus venisset, accepta ab eo pecunia, agrum emit ac Deae consecrauit, per quem fluuius fluit Selinus, eodem, quo is, qui Ephesi est, nomine. Ex hoc tempore venationibus et amicorum conuiuiis, scribendaque historia, vitam traduxit.

10. Dinarchus Lacedaemonios ei domum atque agrum dono dedisse ait. Sed et Philopidam

Σπαρτιάτην Φασὶν αὐτῷ πέμψαι αὐτόθι δωρεάν, ἀνδράποδα αἰχμάλωτα ἐκ Δαρδάνης, καὶ τὸν διαθέναι αὐτὰ ὡς ἐβέλετο.

ια'. Ηλείας τε στρατευσαμένους εἰς τὸν Σκιλλῶντα, καὶ βραδυνόντων Λακεδαιμονίων, ἐξελεῖν τὸ χωρίον ὅτε καὶ τῆς υἱέας αὐτῶ εἰς Λέπρεον ὑπεξελθεῖν μετ' ὀλίγων οἰκετῶν, καὶ αὐτὸν Ξενοφῶντα εἰς τὴν Ἥλιν πρότερον, εἴτα καὶ εἰς Λέπρεον πρὸς τῆς παῖδας, κακεῖθεν σὺν αὐτοῖς εἰς Κόρενθον διασωθῆναι, καὶ αὐτόθι κατοικῆσαι.

ιβ'. Εν τῷ δὲ ὑψηλισμένῳ Αθηναίων βοηθεῖν Λακεδαιμοῖσις, ἐπέμψε τῆς παῖδας εἰς τὰς Αθήνας στρατευσομένους ὑπὲρ τῶν Λακεδαιμονίων. καὶ γὰρ ἐπαίδευντο αὐτόθι ἐν τῇ Σπάρτῃ, καθά φησι Διοκλῆς ἐν τοῖς βίοις τῶν φιλοσόφων.

ιγ'. Ο μὲν ἔν Διόδωρος ἑδὲν ἐπιφανὲς πράξας, ἐκ τῆς μάχης ἀνασώζεται, καὶ αὐτῷ υἱὸς ὁμῶνυμος γίνεται τῷ δελφῷ ὁ δὲ Γρύλλος τεταγμένος κατὰ τῆς ἱππείας (ἦν δὲ ἡ μάχη περὶ Μαντίνειαν) ἰσχυρῶς ἀγωνισάμενος ἐτελεύτησεν,

dam Spartiatem, aiont, seruos ei captiuos e Dardano donum illuc usque misisse; de quibus eum sic, vt voluerit, statuisse.

II. Atque etiam Elidenfes Scillontem cum exercitu profectos, tardantibus Lacedaemoniis, ei agrum ademisse: quo tempore filios cum paucis seruis Lepreum clam profugisse, atque ipsum Xenophontem primo quidem in Elidem, deinde Lepreum quoque ad filios, atque inde cum iis Corinthum incolumem se recepisse, ibique domicilium habuisse.

12. Hoc tempore cum Athenienses Lacedaemoniis opem ferre decreuissent, filios pro Lacedaemoniis militaturos Athenas misit. Nam, vt est apud Dioclem in vitis Philosophorum, Spartae apud eos educabantur.

13. Ac Diodorus quidem, nulla re praeclare gesta, ex pugna seruatur, eique filius, eodem, quo frater, nomine, nascitur. Gryllus autem in equitum ordine locatus (erat autem ad Mantineam praelium) fortissime pugnavit mortuus est, quemadmodum

λεύτησεν, ὥς Φησιν Εφωρος ἐν τῇ πέμπτῃ καὶ εἰκοστῇ, Κη-
φισοδώρην μὲν ἱππαρχῶντος, Ηγησίλειον δὲ στρατηγῶντος.
ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ καὶ Επαμινώνδας ἔπεσε.

ιδ'. Τηνικαῦτα δὴ καὶ τὸν Ξενοφῶντά Φασιν θύειν
ἐσεμμένον· ἀπαγγελλθέντος δ' αὐτῷ τῷ θανάτῳ, ἀπο-
σεφανώσασθαι· ἔπειτα μαθόντα ὅτι γενναίως, πάλιν
ἐπιθέσθαι τὸν σέφανον. ἔνιοι δὲ ἔδδ' ἀκρεῦσαι Φασιν
αὐτὸν, ἀλλὰ γὰρ εἰπεῖν, ἦδειν θνητὸν γεγεννηκώς.

ιε'. Φησὶ δὲ Αἰριστοτέλης ὅτι ἐγκώμια καὶ ἐπιτάφιον
Γρύλλῃ μυρεῖοι ἔσοι συνέγραψαν, τὸ μέρος καὶ τῷ πατρὶ
χαριζόμενοι. ἀλλὰ καὶ Ερμιππος ἐν τῷ περὶ Θεοφράστου,
καὶ Σωκράτη Φησὶν ἐγκώμιον Γρύλλῃ γεγραφέναί. Τί-
μων δ' ἐπισκώπτει αὐτὸν ἐν τέττοις,

* Αἰσθηκὴ τε λόγων δυάς, ἢ τριάς, ἢ ἔτι πόρρω·

Οἷος Ξενοφῶν ἰς τ' Αἰσχίνῃς ἔκ ἐπιπειθῆς Γράψαι.

ισ'. Καὶ ὁ μὲν βίος αὐτῷ τοιόσδε· ἤκμαζε δὲ κατὰ
τὸ τέταρτον ἔτος τῆς τετάρτης καὶ ἐνενηκοστῆς Ολυμπιάδος.
καὶ

dum ait Ephorus in 25. Ce-
phisodoro equitum praefecto,
Hegesilao Imperatore. In hac
pugna Epaminondas quoque
cecidit.

14. Eo tempore Xenophon-
tem ferunt coronatum sacrifi-
cantem, nunciata sibi filii mor-
te, coronam deposuisse; sed
paullo post, cum eum fortiter
se gessisse accepisset, rursus co-
ronam sibi imposuisse: qui-
dam vero ne lachrymasse
quidem illum aiunt, sed tan-
tum dixisse, sciebam me ge-
nuisse mortalem.

15. Aristoteles, qui Grylli

laudationem, et Epitaphia scri-
pserint, innumerabiles fuisse
tradit, quorum multos patri
hoc gratificatos esse. Sed
Hermippus in libro de Theo-
phrasto, Socratem quoque
Grylli laudationem scripsisse
ait. Timon autem eum in his
cauillatur:

Imbecillaque sermonum dualitas,
aut trinitas, aut adhuc vlti-
rius,

Qualis Xenophon, aut Aeschines,
haud contumax Scribere.

16. Talis eius vita fuit. Flo-
ruit anno quarto, quartae ac
nonagesimae Olympiadis. Cum
b 4 Cyro

καὶ ἀναβέβηκε σὺν Κύρῳ ἐπὶ ἄρχοντος Ξεναινέτη, ἐν πρώτῳ ἔτει τῆς Σωκράτους τελευτῆς. κατέστρεψε δὲ, (κατὰ Φησι Στῆσιπλειδῆς ὁ Ἀθηναῖος ἐν τῇ τῶν Ἀρχόντων, καὶ Ολυμπιονικῶν ἀναγραφῇ) ἔτει πρώτῳ τῆς πέμπτης καὶ ἑκατοστῆς Ολυμπιάδος, ἐπὶ ἄρχοντος Καλλιδήμου*, εφ' ᾧ καὶ Φίλιππος ὁ Ἀμύντης Μακεδὼν ἦρξε.

ιβ'. Τέθνηκε δὲ ἐν Κορίνθῳ, ὡς Φησι Δημήτριος ὁ Μάγνης, ἥδη δηλαδὴ γηραιὸς ἱκανῶς, ἀνὴρ τὰ τε ἄλλα γεγονὼς ἀγαθός, καὶ δὴ καὶ Φίλιππος, καὶ Φιλοκύνῃ-γος, καὶ τακτικός, ὡς ἐκ τῶν συγγεγραμμάτων ὄφρα εὐσεβὴς τε καὶ φιλοθύτης, καὶ ἱερεῖα διαγνώσκειν ἱκανός, καὶ Σωκρατὴ ζῆλίστας ἀκριβοῦς.

ιγ'. Συνέγραψε δὲ βιβλία πρὸς τὰ τετραράκοντα, ἄλλων ἄλλως διαιρῶντων τὴν τε ἀνάστασιν, ἥς κατὰ βιβλίον μὲν ἐποίησε περὶ οἰκονομίας, ὅλης δὲ ἅ· καὶ Κύρεα παιδείαν, καὶ Ἑλληνικά, καὶ ἀπομνημονεύματα, συμπόσιόν τε καὶ οἰκονομικόν, καὶ περὶ ἵππικῆς, καὶ κυνηγετικόν, καὶ ἱππαρχικόν,

Cyros profectus est, Xenaeneto Archonte, anno antequam Socrates mortem obiret. Mortuus est (ut Stesiclidides ait Atheniensis in Archonium et Olympionicarum commentario) anno primo quintae ac centesimae Olympiadis, Archonte Callidemo, quo tempore Philippus quoque Amyntae filius Macedo imperabat.

17. Mortuus est autem Corinthi (ut est apud Demetrium Magnetem) aetate videlicet confectus; vir cum alioquin bonus, tum equitandi venandique studiosus, et ordinum

militarium peritus, quod ex eius libris manifestum est. Praeterea religiosus, et sacrificiis deditus, et ad dignoscendas hostias idoneus, qui quoque Socratem perfecte imitatus est.

18. Libros ad quadraginta scripsit, quos aliter alii dividunt. Cyri profectiōem, cuius in singulis libris prooemium fecit, cum totius nullum fecisset; Cyri paediam, Graecorum gesta, Memorabilia, Symposium, et Oeconomicum, de Equitandi arte, de Venatione, de Equitum praefecti

* ΑΙ. Καλλιδήμου.

ἰππαρχικόν, ἀπολογίαν τε Σωκράτους, καὶ περὶ πόρων, καὶ ἱέρωνα ἢ τυραννικόν, Ἀγησίλαόν τε, καὶ Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίων πολιτείαν, ἣν φησιν εἶναι Ξενοφῶντος ὁ Μάγνης Δημήτριος.

ιβ'. λέγεται δ' ὅτι καὶ τὰ ὅσκιυδιθα βιβλία λαμβάνοντα ὑφελέσθαι δυνάμενος, αὐτὸς εἰς δεξὴν ἤγαγεν, ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Ἀττική μῦσα, γλυκύτητι τῆς ἐρμηνείας. ὅθεν καὶ πρὸς ἀλλήλους ζηλοτύπως εἶχον αὐτὸς τε καὶ Πλάτων, ὡς ἐν τῷ περὶ Πλάτωνος λέζομεν.

κ'. Εἰς δὲ καὶ εἰς τῶν ἡμῶν ἐπιγράμματα τῶν ἔχοντα τὸν τρόπον,

Οὐ μόνον ἐς Πέρσας ἀνέβη Ξενοφῶν διὰ Κύρον,

Ἀλλ' αἶτοδον ζητῶν ἐς Διὸς ἦτις ἄγοι.

Παιδείη γὰρ εἴη Ἑλληνικὰ πράγματα δειξας,

Ὡς καλὸν ἢ Σοφίη μνήσατο Σωκράτεος.

κα'. Ἀλλο, ὡς ἐτελεύτα·

Εἰ καὶ σὲ, Ξενοφῶν, Κραναῖ Κίκροπός τε πολῖται

φεύγειν κατέγων τῷ φίλῃ χάριν Κύρῃ,

Ἀλλὰ

fecit munere, Socratis apologiam, de Reditibus, Hieronem iue de Tyrannide, Agelilaum, Athenienſium Lacedaemoniorumque Kemp. quam Demetrius Magus Xenophontis eſſe negat.

19. Dicitur quoque Thucydides libros latentes, cum ſurripere poſſet, in honorem adduxiſſe. Vocatus eſt Attica muſa, propter dulcedinem orationis. Qua ex re cum ipſe, tum Plato, alter alteri obtreſtauerunt; quemadmodum in Platone dicemus.

20. Sunt autem in hunc no-

ſtra quoque Epigrammata huiusmodi;

*Hunc ſolum ad Perſas aſcendit
Xenophon propter Cyrum,
Sed reditum quaſiuit in Iouis
qui duceret.*

*Doctrina enim ſua Graeca
geſta oſtendunt,
Vt honeſtum Sapienſia meminuit
Socratis.*

21. Et aliud quomodo mortuus eſt:

*Quamuis et te, Xenophon, Cranaei Cecropiſque ciues
Exulare decreuerunt, amici
gratia Cyri;*

b 5

Attamen

Αλλὰ Κρένθος ἔδεκτο φιλόξενος, ἥ σὺ φιληδῶν
οὕτως ἀρέσκη, κείθι καὶ μένειν ἔγνως.

κβ'. Εὐρον δὲ ἀλλαχίθι ἀκμάσαι αὐτὸν περὶ τὴν
ἐννάτην καὶ ὀγδοηκοσὴν Ολυμπιάδα, σὺν τοῖς ἄλλοις Σω-
κρατικοῖς. καὶ Ἰσῆος φησὶν αὐτὸν φυγεῖν κατὰ ψήφισμα
Εὐβόλῃ, καὶ κατελθεῖν κατὰ ψήφισμα τῷ αὐτῷ.

κγ'. Γεγόνασι δὲ Ξενοφῶντες ἐπ' α'. πρῶτος, αὐτὸς
ἄτος· δεύτερος, Ἀθηναῖος, ἀδελφὸς * Νικοστράτῃ, τῷ τὴν
Θησιῶν πεποιηκότος, γεγραφὼς ἀλλὰ τε καὶ βίον Επα-
μινώνδῃ καὶ Πελοπίδῃ· τρίτος, ἰατρὸς Κῶος· τέταρτος,
ἰσορίαν Ἀννικαίῃκην γεγραφὼς πέμπτος, μυθώδη τερα-
τείαν πεπραγματευμένος ἕκτος, Πάριος, ἀγαλματο-
ποιός· ἑβδομος, κωμωδίας ἀρχαίας ποιητής.

ΕΚ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ.

ἐν βίῳ Πλάτωνος.

Εοικε δὲ καὶ Ξενοφῶν πρὸς αὐτὸν ἔχειν ἔκ εὐμενῶς
ᾧσπερ γέν διαφιλονεικῶντες, τὰ ὅμοια γεγρα-
φας.

*Attamen Corinthus suscepit hospi-
talis, quo tu gaudens
Sic delectaris, ibique manere
decreuisti.*

22. Sed ego apud alios re-
peri, eum nona atque octuage-
sima Olympiade, cum aliis So-
craticis, floruisse. Iustus ait Eubu-
li psephismate ipsum in exilium
pulsam, eiusdemque psephisma-
te ab exilio reuertisse.

23. Xenophontes autem ex-

titerunt septem. Primus iste
ipse. Alter Atheniensis, Nico-
strati frater, eius qui Thesei-
dem fecit, qui cum alia multa,
cum Epaminondae quoque ac
Pelopidis vitam conscripsit.
Tertius medicus Coo. Quar-
tus Hannibalis historiae scri-
ptor. Quintus, qui de fabulosis
monstris egit. Sextus Parius
signorum fictor. Septimus ve-
teris comoediae Poeta.

EX EODEM in Vita Platonis.

Videtur autem Xenophon
quoque in cum animo non

optimo fuisse. Quocirca tan-
quam aemuli, ita similia ambo
scripse-

* Al. Νικοστράτῃ.

φασι, Συμπόσιον, Σωκράτης ἀπολογία, τὰ ἠθικὰ ἀπομνημονεύματα· εἰς ὃ μὲν πολιτείαν, ὃ δὲ Κύρου παιδείαν. καὶ ἐν τοῖς νόμοις ὁ Πλάτων πλάσμα φησὶν εἶναι τὴν παιδείαν αὐτῷ· μὴ γὰρ εἶναι Κύρον τοιῦτον. ἀμφοτέροι τε Σωκράτης μνημονεύοντες, ἀλλήλων ὕδαμῦ, πλὴν Ξενοφῶν Πλάτωνος ἐν τρίτῳ τῶν ἀπομνημονευμάτων.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΒΙΟΣ

ἐκ τῶν τῷ Σκίδα.

Ξενοφῶν Γρύλλου, Ἀθηναῖος, φιλόσοφος Σωκρατικός, ὃς πρῶτος ἔγραψε βίαν φιλοσόφου, καὶ ἀπομνημονεύματα. παῖδας ἔσχεν ἀπὸ φιλησίας, Γρύλλον καὶ Διόδωρον, οἱ καὶ Διόσκυροι ἐκαλεῖντο. αὐτὸς δὲ Ἀττικὴ μέλιττα ἐπωνομάζετο. γέγονε δὲ συμφοιτητὴς Πλάτωνος, καὶ ἡκμαζε κατὰ τὴν ἐνενηκστήν ὀγδόην Ολυμπιάδα. ἔγραψε βιβλία πλείονα τῶν μ', ὧν καὶ ταῦτα· Κύρου παιδείας βιβλία ἡ, Κύρου ἀναβάσεως βιβλία ζ', Ἑλληνικῶν βιβλία ζ', Συμπόσιον, καὶ ἄλλα πολλὰ.

ΧΙΩΝΟΣ,

scripserunt, Symposium, Socratis apologiam, Moralia commentaria; atque is quidem politiam, ille vero Cyri paediam. Atque etiam in legibus Plato eius paediam commentitiam esse ait: ne-

que enim Cyrum talem fuisse. Uterque autem de Socrate memorantes, alter de altero mentionem nullam fecit, nisi quod Xenophon in tertio Memorabilium, de Platone.

XENOPHONTIS VITA ex Suida.

Xenophon, Grylli filius, Atheniensis, Philosophus Socraticus, qui primus scripsit vitas Philosophorum, et Memorabilia. Filios suscepit e Philefia Gryllum et Diodorum, qui et Dioscuri vocabantur. Ipse autem appellabatur apud Atticā.

Erat condiscipulus Platonis, Floruitque octava et nonagesima Olympiade. Scripsit libros plures quam quadraginta, e quibus sunt et isti: Cyri paedias libri octo, Cyri expeditionis libri septem, Hellenicorum libri septem, Symposium, aliaque multa.

CHIONIS

ΧΙΩΝΟΣ, ΩΣ ΕΣΩΘΗ
ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ ΥΠΟ ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ.

ΧΙΩΝ ΜΑΤΡΙΔΙ

Γυαίνειν.

Πολλὴν χάριν εἶδα τοῖς ἐπισχῶσιν ἡμᾶς ἀνέμοις, καὶ τὴν ἐν Βυζαντίῳ διατρίβην βιασαμένοις. καί τοι τὸ πρῶτον ἡχθόμην αὐτοῖς, ἐπαιγόμενος. ἀλλὰ γὰρ ἀξία πρόφασις καὶ χρονιωτέρας μὲν ἔφανε Ξενοφῶν, ὁ σωκράτης γνώριμος.

β'. Οὗτος γὰρ ὁ Ξενοφῶν εἰς τῶν ἐπ' Ἀρταξέρξεσιν στρατευσαμένων Ελλήνων, Κύρῳ δὲ συμμαχῶν ἐστίν. καὶ τὸ μὲν πρῶτον μετὰ τινος τῶν στρατηγῶν ἦν, ἔδεν πολυπραγμονῶν ὅ, τι μὴ στρατιώτην ἐχέῃν, ὥσπερ εἰς ἅν τῶν Κύρῳ τιμίαν.

γ'. Ως δὲ Κύρος τε ἀπέθανεν ἐν τῇ πρώτῃ μάχῃ, καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν Ελλήνων παρὰ σπονδῆθέντες ἀπετμήθησαν τὰς κεφαλὰς, ἤξέθη στρατηγὸς ἀνδρείας τε ἕνεκα,
καὶ

CHIONIS, DE CONSERVATO

A XENOPHONTE BYZANTIO.

CHIO MATRIDI S. D.

Magnam ventis gratiam habeo, qui nos desinuerunt, ac vi quadam Byzantii commorari coegerunt. Equidem initio succensebam eis, quum valde properarem: sed ob Xenophontem, Socratis familiarem, operae pretium erat, istuc etiam diutius haerere.

2. Nam is Xenophon unus ex iis Graecis est, qui expeditionem aduersus Artaxerxem sus-

ceperunt, societate belli cum Cyro inita. Et erat initio quendam apud ducem, nec curiose quidquam agebat, nisi quod deceret militem: adeoque vnus erat ex eorum numero, quos Cyrus habebat in pretio.

3. Verum posteaquam primo proelio Cyrus occubuit, et violatis induciis, Graecorum imperatoribus abscissa fuere capita: cum ob fortitudinem tum sapientiam, qua caeteroqui valebat,

καὶ τῆς ἄλλης σοφίας, δοκῶν ἄριστα ἀν διαπράττειν τὴν σωτηρίαν τοῖς Ἑλλησι.

δ'. Καὶ ἔκ ἐψευσεν αὐτὰς τῆς ἐλπίδος, ἀλλὰ διὰ μέσης πολεμίας γῆς, ὀλίγην στρατιὰν ἄγων περιέσαςτο, ἐκάστης ἡμέρας τοῖς βασιλείωσ στρατηγοῖς παραστρατοπεδευόμενος.

ε'. Θαυμαστὰ μὲν ἔν καὶ ταῦτα. πολὺ δὲ τῶν θαυμασιωτέρον τε καὶ μείζον, ὅπερ αὐτὸς ἐγὼ νῦν ἔθεασάμην. πεποννημένοι γὰρ οἱ Ἕλληνες πολυχρονίῳ καὶ χαλεπῇ στρατείᾳ, καὶ μηδὲν ἄλλο εὖρημένοι τῶν κινδύνων ἄθλον, πλὴν τῆς σωτηρίας, δεξαμένοι αὐτὰς κατὰ φόβον τῶν Βυζαντίων, ἐγνώσαν διασπάσαι τὴν πόλιν· καὶ πολὺς ταραχος αἰφνιδίως κατέσχε τῆς Βυζαντίας.

ς'. Επεὶ δὲ ἀπλίζοντό τε εἰ ξένοι, καὶ ὁ σαλπικτῆς ἐσήμαινεν, ἐγὼ μὲν ἀσπίδα καὶ λόγχην ἀσπάσας, ἔδραιμον ἐπὶ τὸ τεῖχος, ἔ τῶν ἐφύγων τινὰς συνεσηκότας ἐώρων ἦν δὲ ἡ φυλακὴ τῶν τειχῶν ἑδὲν ὠφέλιμος, πολλοῖων κατεχόντων τὴν πόλιν. ἀλλ' ὅμως ῥᾶον ἐνομίζομεν ἀμυνεῖσθαι

lebat, imperator creatus est; quod existimaretur egregie saluti Graecorum consulturus.

4. Atque haec spes eos haudquaquam sefellit. Nam per medios hostes, exiguas, quas ducebat, copias incolumes servavit; quum quidem diebus singulis castra non procul a ducibus regiis haberet.

5. Sunt haec quidem admiratione digna, sed illud multo admirabilius et maius, cuius ipse nunc spectator fui. Nam Graeci diuturnae ac difficilis militiae laboribus confecti, quum nullum pro aditis periculis praemium retulissent, praeter

corporum incolumitatem; a Byzantiis prae formidine admissi, urbem populari statuerunt; eoque factum, ut magnae Byzantiis turbae subito exorirentur.

6. Quumque iam milites externi arma caperent, ac tubicen classicum caneret: equidem, scuto hastaque correpta, currebam ad muros, quo loco iuvenum quendam globum colisse videbam. Verum moenia praefidio munire nullam ad rem proderat, quod iam urbem hostes occupassent. Nihilominus existimabamus defensionem nobis faciliorem fore, si loci com-
moditate

ἀμυνεῖσθαι πλεονεκτῶντες τῷ τόπῳ, ἢ ἀπολείδαι γε βραδύτερον.

ζ'. Καὶ τῆτ'ω παρατιζόμενων τῶν Ελλήνων, ἐωρῶμεν κομήτην ἄνδρα, καλὸν πάνυ καὶ πρᾶον ιδέσθαι, διεξιόντα μὲν δι' αὐτῶν, καὶ παύοντα τῆς ὁρμῆς ἕκαστον. ἔστος δὲ ἦν ὁ Ξενοφῶν.

η'. Ως δὲ ἐκ τῶν ἐναντίων παρεκάλουν αὐτὸν οἱ στρατιῶται, ἕνα ὄντα πολλοῖς πείθεσθαι, καὶ ἀναπαύσασαι ποτὲ αὐτὸς τῆς ταλαιπώρου καὶ χαλεπῆς ζήτησ' ἀνάγχετι ἔν ἐπὶ πόδα, ἔφη, καὶ βηλεύσασθε. ἔ γὰρ δέος, μὴ διαφύγη βηλευομένης τὸ πρᾶγμα ἐφ' ἡμῖν κείμενον.

θ'. Ως δὲ τῆτό γε αὐτῷ ἀπειθεῖν ἠδέσθησαν, εἰς μέσον καταστὰς ὁ Ξενοφῶν, θαυμαστὸς λόγους διέθετο, ὡς τὸ τέλος αὐτὸ ἐδήλωσεν. ἔ γὰρ ἡμῖν γε σαφῶς ἐξηκόντο.

ι'. Τὸς γὰρ πρὸ μικρῷ διασπάζειν ἔγνωκότας τὴν πόλιν, μετρίως κατὰ τὴν ἀγορὰν ἐωρῶμεν ὠνυμένους τὰ ἐπιτήδεια, ὡς τῶν ἄλλων Βυζαντίων ἕκαστος, καὶ μηδὲν ἐτί ἐκείνης

τῇ

moditate superiores essemus; aut saltem perituros nos aliquanto tardius.

7. Interim quum magnae inter Graecos essent turbae, cernebamus hominem caesarie prolixa, pulchro ac miti adspetu, per medios incedentem milites, ac singulorum impetus reprimentem: qui quidem erat, is de quo loquor, Xenophon.

8. Quum vero illi eum ex adverso cohortarentur, ut unus multis pareret, ac tandem aliquando aerumnosae difficultique tempestati finem imponeret: Pedem igitur, inquit, referte, ac de re consultate. Non enim

metuendum est, ne res in potestate nostra sita, dum consultabimus, nobis elabatur.

9. Vbi, quo minus in hoc ei parerent, verecundia praepeiebantur; stans eorum in medio Xenophon, admirabilem orationem habuit, quemadmodum finis ipse declaravit. Nam a nobis exaudiri ea clare non poterat.

10. Enimvero cernebamus, eos, qui paulo ante urbem diripere decreuerant, modeste commeatum in foro non aliter ac reliquorum Byzantiorum quemlibet, emere: neque iam amplius vlla ex parte iniustum illum

τῷ ἀδίκῃ καὶ ἀρπακτῷ Ἀρεῶς πνέοντι. αὕτη δὲ ἡ ὄψις ἐπίδειξις ἦν τῆς Ξενοφώντος ψυχῆς, ὅπως καὶ φρονεῖν καὶ λέγειν ἠδύνατο.

ια'. Οὐ μὴν ἔγωγε ἡσυχία τὸν ἄνδρα παρελθεῖν ὑπέμεινα, καὶ ταῦτα ὁμοίως Βυζαντίσις εὖ πεπονθώς ὑπ' αὐτῷ· ἐπεὶ διὰ τῆς ἀνέμης καὶ αὐτὸς εἰς ἦν τῶν διαρπαδισθημένων ἀλλ' ἐγνώρισα αὐτῷ ἑμαυτόν.

ιβ'. Ο δὲ καὶ τῆς σῆς πρὸς Σωκράτην Φιλίας ἀνεμνήσκτο, καὶ μὲ φιλοσοφεῖν παρίστατο· καὶ τᾶλλα ἔσρατιωτικῶς, μὰ Δία, ἀλλὰ καὶ πάνυ φιλανδρώπως διελέγετο.

ιγ'. Nūn δὲ εἰς Θράκην ἄγει τὸ σράτευμα. Σεύθης γὰρ ὁ τῶν Θρακῶν βασιλεὺς πρὸς τινὰς ὁμόρους πολεμῶν, μετέπεμψατο, ἐντελῇ μισθὸν αὐτοῖς ὑποσχόμενος. οἱ δὲ ὑπήκουσαν. ἔτι γὰρ ἄπορει διαλυθῆναι βέλονται, ἀλλὰ καὶ κτήσασθαι τι ἐκ τῶν πόνων, ἕως γ' ἔτι σράτευμά εἰσιν.

ιδ'. Ἰδοὶ δὲ πολὺ με ἤδη προθυμώτερον εἰς Ἀθήνας πλευσεῖσθαι φιλοσοφῆσοντα. μέμνησαι γὰρ δήπᾶ, ὅτι

προ-

illum rapacemque Martem spīrare. Atque hoc spectaculum, animi Xenophontis indicium erat; quantum ille tum prudentia tum orationis vi valeret.

11. Equidem ferre non poteram, ut is vir non compellatus me praeteriret; praesertim quum eodem me, quo Byzantios, beneficio adfecisset. Nam et ipse vnus ex iis eram, quem ventis ibi detentum spoliari contigisset. Itaque cognoscendum ei me praebui.

12. Tum ille amicitiae, quae tibi cum Socrate fuisset, reminisci; meque ad philosophandum cohōrtari, ac de rebus etiam

aliis non profecto militariter, sed humaniter admodum mecum colloqui.

13. Nunc copias in Thraciam ducit. Nam Thracum rex Seuthes, qui bellum aduersus finitimos quosdam gerit, arcessiuit eos; seque stipendium Graecis et amplum et integrum numeraturum recepit. Parent in hoc illi, quod dimitti nolint inopes, sed laboribus suis aliquid comparare, donec adhuc coniunctae sunt ipsorum copiae.

14. Caeterum scito me iam multo lubentius Athenas ad philosophandum nauigaturum. Nam meministi, quoties me ad philoso-

προτρέπων με συνεχῶς ἐπὶ φιλοσοφίαν, καὶ θαυμασὰ διεξιὼν περὶ τῶν καθ' ὅτις σπηδασάντων περὶ αὐτὴν μέρος, τᾶλλα μὲν εἶχες πειθόμενον, ἐκείνο δὲ καὶ πάνυ φοβόμενον.

14. Εδόκει γάρ μοι τὰ μὲν λοιπὰ ὅτως σπηδαιοτέρως ποιεῖν ὅσων ἐφάπαιντο (καὶ γὰρ τὸ σῶφρόν καὶ τὸ δίκαιον ἢ ἄλλοθεν ἀρύεσθαι τῆς ἀνδρείας ἢ φιλοσοφίας ὤμην) τὸ δὲ πρακτικὸν καὶ σφοδρὸν διαλύειν τῆς ψυχῆς, καὶ μαλθάσσειν ἐπὶ τὸ ἥσυχον. ἀπραγμοσύνη γὰρ ἦν, καὶ ἡρεμία; τὰ θαυμασὰ, ὡς μοι ἔλεγες, ἐγκώμια φιλοσόφων.

15. Δεινὸν ἦν μοι κατεφαίνετο, εἰ φιλοσοφήσας τᾶλλα μὲν ἀμείνων ἔσομαι, θαρράλεός δὲ ἢ καὶ ἔτι, ἥτε στρατιώτης εἶναι δυνήσομαι, ἥτε ἀριτεὺς, εἰ δέος· ἀλλὰ μεθήσω πάντα ταῦτα, ὥσπερ ἐπιλήσμονι τινὶ ἐπαυρῇ παντὸς ἐργῶ λαμπροτέρῃ κηληθεὶς τῇ φιλοσοφίᾳ.

15. Hgnón

philosophiam impelleres, et admirabilia quaedam commemorares de iis, qui ullam in eius partem incubuissent; in aliis me facile tibi adfensum fuisse, tantum hoc vehementer veritum esse.

15. Arbitrabar enim augeri virtutes alias in hominibus a philosophia, quaecunque tandem illi susciperent. Quippe modestiam et iustitiam non aliunde quam ex philosophia, haurire homines existimabam: verum agendi vim, ac impetum animi, remissiolem reddi, ac ad tranquillitatem quandam emolli. Nam philosophorum ad-

mirabiles laudes in tranquillitate mihi consistere dicebas, et in eo quod nullis negotiis impliciti essent.

16. Itaque grauitur mihi ferendum videbatur, si philosophia percepta, caeteris in rebus melior euaderem; at neque magnanimus. neque miles amplius esse possem, nec (si res ita posceret) praeclari alicuius facti auctor. Immo quod valedicendum mihi esset his omnibus, delentito a philosophia; quae incantationis instar mihi omnis insignis facinoris obliuionem induceret.

17. Nimi-

ιζ'. Ηγνόων δ' ἄρα, ὅτι καὶ πρὸς ἀνδρείαν εἰσὶν ἀμείνους οἱ φιλοσοφῆσαντες. καὶ μόλις γε αὐτὸ παρὰ Ξενοφῶντος ἔμαθον, ἔκ ἐπειδὴ διελέχθη μοι περὶ αὐτῆς, ἀλλ' ἐπεὶ τοιῦτος ὦν ἐφάνη, ὁποῖός ἐστι. μάλιστα γὰρ δὴ μετασχὼν τῶν Σωκράτους λόγων, ἀρκεῖ στρατεύματα καὶ πόλεις σώζειν, καὶ ἔδὲν αὐτὸν ἐποίησε φιλοσοφίᾳ αὐτῷ τε καὶ τοῖς φίλοις ἀχρεϊότερον.

ιη'. Ησυχία μὲν ἔν παιητικώτερα τάχα εὐδαιμονίας ἦδη μέντοι καὶ πράττει καλῶς ἕκαστα, ὁ καλῶς ἡρεμῆν δυνάμενος. ἐπεὶ καὶ μείζων ἂν εἴη τῇ πολεμῆντος, ὁ πλεονεξίαν, καὶ ἐπιθυμίαν, καὶ τᾶλλα πάθῃ χειρῆμενος, ὦν καὶ οἱ νικῶντες τῆς πολέμιας ἡττῶνται.

ιθ'. Κάγω ἔν ἐλπίζω φιλοσοφῆσας, τά τε ἄλλα κρείττων ἔσεσθαι, καὶ ἔδὲν ἥττον ἀνδρείος, ἀλλ' ἥττον θρασύς. ταῦτα μὲν ἔν ἡ τῇ ἱκανῇ μόνον, ἀλλὰ καὶ

17. Nimirum ignorabam, eos qui exculti essent a philosophia, etiam ad fortitudinem melius esse comparatos. Atque hoc vix a Xenophonte didici, non quod ea de re mecum sermonem habuerit; sed quod talem se declarauerit, qualis est. Nam quum Socratem diligentissime audierit, tamen et exercitus et vrbes seruare potest, nulla re factus a Philosophia minus ad commodandum sibi et amicis idoneus.

18. Quamobrem vita quie-

ta, est illa quidem magis ad parandam felicitatem efficax; ita tamen, vt praeclare faciat is omnia, qui vitam colere quietam possit. Etenim maiorem illum esse necesse est, qui auaritiam, cupiditatem, et passiones caeteras vincit, quam qui bellicis rebus occupatur: quum iis etiam illi succumbant, qui victoria de hostibus potiuntur.

19. Itaque percepta philosophia, spero me cum ad alias res meliorem fore, tum nihilominus fortem, vtvt minus audax ero. Verum satis hac de re

καὶ τῷ πάνυ πέρα. γίγνωσκε δὲ με ἤδη πρὸς τὸ πλεῖν ὄντα. καὶ γὰρ δὴ γέγονε καὶ τὰ τῶν ἀνέμων αἰσιώτερα.

Εκ τῷ Παυσανίᾳ, Ἡλιακῶν α'.

Λακεδαιμόνιοι δὲ ὕστερον Σκιλλῶντα ἀποτεμόμενοι τῆς Ηλείας, Ξενοφῶντι ἔδωσαν τῷ Γρύλλῳ, Φυγάδι ἤδη γεγενότι ἐξ Ἀθηνῶν. ἐδιώχθη δὲ ὁ Ξενοφῶν ὑπὸ Ἀθηναίων, ὡς ἐπὶ βασιλεῖα τῶν Περσῶν, σφίσιν εὖνεν ὄντα, στρατείας μετασχαὼν Κύρῳ πολέμιωτάτῳ τῷ δήμῳ. καθήμενος γὰρ ἐν Σάρδεσιν ὁ Κύρος, Λυσάνδρῳ τῷ Ἀριστοκρίτῃ καὶ Λακεδαιμονίοις χρήματα ἀνήλισκεν ἐς τὰς ναῦς. ἀντὶ τούτων μὲν Ξενοφῶντι ἐγένετο φυγή. κατοικήσας δὲ ἐν Σκιλλῶντι, τέμενός τε καὶ ἱερὸν καὶ ναὸν Ἀρτέμιδι ὠκοδομήσατο Εφεσία. παρέχεται δὲ ὁ Σκιλλῶς καὶ ἄγρας θηρίων, ὧν τε ἀγρίων καὶ ἐλάφῳν. καὶ τὴν γῆν τὴν Σκιλλωντίαν Σελινῶς ποταμὸς διέξεισιν.

οἱ

superque dictum. Scito autem, me iam ad nauigationem ac-

cingi, quod et venti magis secundi sint.

E Pausania, Eliacorum l. i.

Sed ereptam Eleis Scilluntem Lacedaemonii post Xenophonti, Grylli filio, tunc Athenis exulanti, donarunt. Exagitatus vero est Xenophon a suis ciuibus, quod Cyro, qui fuit Atheniensi populo inimicissimus, contra Persarum regem, quo maxime beneuolo utebantur, stipendia fecisset. Cum enim Sardibus esset Cyrus, Lyfandrum Aristocriti filium

et Lacedaemonios, ad comparandam [contra Athen.] classem, pecuniā iuuerat. Haec Xenophonti exilii causa fuit. Constituto autem ad Scilluntem domicilio, agri partem Ephesiae Dianae, et fanum dedicauit. Abundat Scillus omnibus ferarum generibus ad venationem, apris imprimis et cernis. Agrum perlabitur Scilluntium Selinus

amnis.

οἱ δὲ Ἠλείων ἐξηγηταὶ κομίσασθαι τε αὐτοῖς Σκιλλῶντα Ἠλείς ἔλεγον, καὶ Ξενοφῶντα, ὅτι ἔλαβε παρὰ Λακεδαιμονίων τὴν γῆν, κριθῆναι μὲν ἐν τῇ Ολυμπιακῇ βουλῇ, τυχόντα δὲ παρὰ Ἠλείων συγγνώμης, ἀδεῶς ἐν Σκιλλῶντι οἰκῆσαι. καὶ δὴ καὶ ὀλίγον ἀπωτέρω ἱερῶ, μνημά τε ἐδείκνυτο, καὶ τῆς Πεντέλης ἐστὶ λιθοτομίας εἰκὼν ἐπὶ τῷ τάφῳ, εἶναι δὲ αὐτὸ Ξενοφώντος λέγουσιν οἱ προσοικῶντες.

Ἀθηναίῳ Δειπνοσοφ. βιβλ. ι.

Ξενοφῶν ὁ Γρύλλας παρὰ Διονυσίῳ ποτὲ τῷ Σικελιώτῃ, πίνειν ἀναγκάζοντος τῷ οἰνοχόῳ, προσαγορεύσας ὀνομαστὴν τὸν τύραννον, τί δὲ (ἔφη) ὦ Διονύσιε, ἔχι καὶ ὁ ὀψοποιὸς ἀγαθὸς ὢν καὶ ποικίλος, ἀναγκάζει ἡμᾶς εὐωχαμένους ἐοθίην καὶ μὴ βυλομένους; ἀλλὰ κοσμίως ἡμῖν παρατίθῃσι τὴν τράπεζαν σιγῶν.

Ex

amnis. Ex Eleis autem ii, quibus curae est antiquitatis memoriam conferuare, receptam a suis Scilluntem memorant: et Xenophontem, quod illam a Lacedaemoniis accepisset, in Olympico consilio causam dixisse, eundemque

ab Eleis absolutum, Scillunte impune domicilium habuisse. Et sane non longe a Dianio monumentum monstratur, cum statua e Pentelico marmore, quam Xenophontis esse accolae dicunt.

Athenaei Deipnosoph. lib. 10.

Xenophon Grylli filius, cum apud Dionysium Siculum ab bibendum pocillator eum cogeret, nominatim affatus tyrannum, Cur non, inquit, Dio-

nyisie, et obsonator tuus, probus quidem et varius, epulantes nos ad edendum inuitos cogit? contra, modestus et tacitus mensam apponit.

c 2

Ex

Εκ τῆ αὐτῆ, βιβλ. ια΄.

Εἰς ταῦτά τις ἀποβλέπων τὰ τῆ καλῆ Ξενοφώντος, ἐπιγινώσκειν δυνήσεται, ἣν εἶχε πρὸς αὐτὸν ὁ λαμπρότατος Πλάτων ζήλοτυπίαν. ἡ τάχα φιλονεικῶς εἶχον ἀρχῇθεν πρὸς ἑαυτὰς οἱ ἄνδρες ὅτιοι, αἰσθόμενοι τῆς ἰδίας ἐκάτερος ἀρετῆς· καὶ ἴσως καὶ περὶ πρωτείων διεφέροντο, ὃ μόνον ἐξ ὧν περὶ Κύρου εἰρήκασι τεκμαιρομένοις ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ τῶν αὐτῶν ὑποθέσεων.

β. Συμπόσια μὲν γὰρ γεγράφασιν ἀμφοτέρω, καὶ ἐν αὐτοῖς ὁ μὲν τὰς αὐλητρίδας ἐκβάλλει, ὁ δὲ εἰσάγει· καὶ ὁ μὲν (ὡς πρόκειται) παραιτεῖται μὴ πίνειν μεγάλαις ποτηρίαις, ὁ δὲ τὸν Σωκράτην παράγει τῷ ψυκτῆρι πίνοντα μέχρι τῆς ἑω. Καὶ τῷ περὶ ψυχῆς δὲ ὁ Πλάτων καταλεγόμενος ἕκαστον τῶν παρατυχόντων, εἰδὲ κατὰ μέτρον τῆ Ξενοφώντος μέμνηται.

γ'. Καὶ

Ex eodem, lib. II.

Haec festivi Xenophontis verba si nos intuebimur, licebit intelligere, splendidissimum Platonem aemulum eius non immerito fuisse, vel potius tantos viros sortallis inter se principio contendisse, suae utrumque virtutis conscium, ac forsitan etiam certavisse, primas vter partes obtineret, non solum id nobis coniectantibus, ex iis, quae de Cyro ambo memoriae prodiderunt, verum etiam ex eo-

dem operum suorum argumento.

2. Nam convivia uterque scripsit, et in ipsis tibicinas hic reiecit, ille admittit: hic (quod ante nos indicavimus) ne magnis poculis bibant hortatur convivas: ille vero Socratem inducit ad auroram usque bibentem psyllere. Praeterea libro suo de anima, Plato eos qui adfuerunt omnes sigillatim commemorans, ne verbum quidem fecit de Xenophonte.

3. De

γ'. Καὶ περὶ τῆς Κύρου ἂν ὁ μὲν λέγει, ὡς ἐκ πρώτης ἡλικίας ἐπεπαίδευτο πάντα τὰ πάτρια· ὁ δὲ Πλάτων, ὥσπερ ἐναντιόμενος, ἐν τρίτῳ Νόμῳ φησί· Μαντεύομαι δὲ περὶ Κύρου, τὰ μὲν ἄλλα στρατηγὸν αὐτὸν ἀγαθὸν εἶναι καὶ φιλόπολιν, παιδείας δὲ ὀρθῆς ἔδῃ ἤφθαι τὸ παράπαν· οἰκονομία δ' ἔδῃ τὸν νῦν προσεσχηκέναι· ἔοικε δ' ἐκ νέου στρατεύεσθαι, παραδύς τε τὰς παῖδας ταῖς γυναῖξιν τρέφειν.

δ'. Πάλιν ὁ μὲν Ξενοφῶν συναναθὰς Κύρῳ εἰς Πέρσας μετὰ τῶν μυρίων Ελλήνων, καὶ ἀκριβῶς εἰδὼς τὴν προδοσίαν τῆς Θεσσαλῆς Μένωνος, ὅτι αὐτὸς αἴτιος ἐγένετο τοῖς περὶ Κλέαρχον τῆς ἀπωλείας τῆς ὑπὸ Τισσαφέρνης γενομένης, καὶ εἰς τις ἦν τὸν τρόπον, ὡς χαλεπὸς, ὡς ἀσελγὴς, διπλησάμενος· ὁ καλῶς Πλάτων, μονονυχὶ εἰπὼν ἔκ ἐς ἔτυμος λόγος ἕτος, ἐγκώμια αὐτῷ διεξέρχεται.

Ex

3. De Cyro Xenophon tradit, a teneris annis patriis omnibus institutis educatum et assuetum fuisse: contra Plato refragatur, et libro tertio de legibus sic ait, Ego equidem de Cyro id suspicor, et auguror, strenuum imperatorem eximiumque fuisse, ac vitae civilis studiosum, sed etiam institutionem nunquam omnino attigisse, nec unquam de rerum domesticarum administratione cogitasse, ut qui militasse, exercitusque duxisse videatur mox ab adolescentia,

et foeminis liberos educandos suos commiserit.

4. Rursum Xenophon, cum Graecorum decem millibus, adversus Persas Cyrum comitatus, probe sciuit Menonis Thessali prodicionem, et quod eius consilio Clearchum Tmaphernes occidit, tum etiam quam insolens ac durum esset hominis ingenium: elegans tamen Plato, cum eam rem exponit, id duntaxat praefatus, mendacem esse Xenophontis orationem, laudes Menonis prosequitur.

ΧΙΩΝΟΣ, ΩΣ ΕΣΩΘΗ
ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ ΥΠΟ ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ.

ΧΙΩΝ ΜΑΤΡΙΔΙ

Υγιαίνειν.

Πολλὴν χάριν εἶδα τοῖς ἐπισχῆσιν ἡμᾶς ἀνέμοις, καὶ τὴν ἐν Βυζαντίῳ διατρεῖδην βιασαμένοις. καί τοι τὸ πρῶτον ἠχθόμην αὐτοῖς, ἐπειγόμενος. ἀλλὰ γὰρ ἀξία πρόφασις καὶ χρονιωτέρας μονῆς ἐφάνη Ξενοφῶν, ὁ Σωκράτους γνῶριμος.

β'. Οὗτος γὰρ ὁ Ξενοφῶν εἰς τῶν ἐπ' Ἀρταξέρξεσιν στρατευσαμένων Ελλήνων, Κύρω δὲ συμμάχων ἐστίν. καὶ τὸ μὲν πρῶτον μετὰ τίνος τῶν στρατηγῶν ἦν, εἰδὲν πολυπραγμονῶν ὅ, τι μὴ στρατιώτην ἐχρῆν, ὥσπερ εἰς ὧν τῶν Κύρω τιμίων.

γ'. Ως δὲ Κύρος τε ἀπέθανεν ἐν τῇ πρώτῃ μάχῃ, καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν Ελλήνων παρὰ σπονδῇ θέντες ἀπετμήθησαν τὰς κεφαλὰς, ἤρέθη στρατηγὸς ἀνδρείας τε ἕνεκα,
καὶ

CHIONIS, DE CONSERVATO

A XENOPHONTE BYZANTIO.

CHIO MATRIDĪ S. D.
Magnam ventis gratiam habeo, qui nos detinuerunt, ac vi quadam Byzantii commorari coegerunt. Equidem initio succensebam eis, quum valde properarem: sed ob Xenophontem, Socratis familiarem, operae pretium erat, istuc etiam diutius haerere.

2. Nam is Xenophon vnus ex iis Graecis est, qui expeditionem aduersus Artaxerxem sus-

ceperunt, societate belli cum Cyro inita. Et erat initio quendam apud ducem, nec curiose quidquam agebat, nisi quod deceret militem: adeoque vnus erat ex eorum numero, quos Cyrus habebat in pretio.

3. Verum posteaquam primo proelio Cyrus occubuit, et violatis induciis, Graecorum imperatoribus abscissa fuere capita: cum ob fortitudinem tum sapientiam, qua caeteroqui valebat,

καὶ τῆς ἄλλης σοφίας, δοκῶν ἄριστα ἀν διαπράττασθαι τὴν σωτηρίαν τοῖς Ἑλλήσι.

δ'. Καὶ ἐκ ἐψευσεν αὐτὰς τῆς ἐλπίδος, ἀλλὰ διὰ μέσης πολεμίας γῆς, ὀλίγην στρατιὰν ἄγων περιεσάσατο, ἐκάστης ἡμέρας τοῖς βασιλείως στρατηγοῖς παραστρατοπεδευόμενος.

ε'. Θαυμαστὰ μὲν ἔν καὶ ταῦτα. πολὺ δὲ τέτων θαυμασιωτέρον τε καὶ μείζον, ὅπερ αὐτὸς ἐγὼ νῦν εἶθε σάμην. πεποννημένοι γὰρ οἱ Ἕλληνες πολυχρονίῳ καὶ χαλεπῇ στρατείᾳ, καὶ μηδὲν ἄλλο εὑρημένοι τῶν κινδύνων ἀθλον, πλὴν τῆς σωτηρίας, δεξαμένων αὐτὰς κατὰ φόβον τῶν Βυζαντίων, ἐγνώσαν διασπάσαι τὴν πόλιν· καὶ πολὺς τάραχος αἰφνιδίως κατέσχε τῆς Βυζαντίας.

ς'. Επεὶ δὲ ὠπλίζοντό τε αἱ ξείνοι, καὶ ὁ σαλπικτῆς ἐσήμαινεν, ἐγὼ μὲν ἀσπίδα καὶ λόγχην ἀρπάσας, ἐδραμον ἐπὶ τὸ τεῖχος, ἔ τῶν ἐφύκτων τινὰς συνεσηκτάς ἐώρων ἦν δὲ ἡ φυλακὴ τῶν τειχῶν ἐδὲν ὠφέλιμος, πολέμιων κατεχόντων τὴν πόλιν. ἀλλ' ὅμως ῥᾶον ἐνομιζομεν ἀμυνεῖσθαι

lebat, imperator creatus est; quod existimaretur egregie saluti Graecorum consulturus.

4. Atque haec spes eos haudquaquam sefellit. Nam per medios hostes, exiguas, quas ducebat, copias incolumes servavit; quum quidem diebus singulis castra non procul a ducibus regiis haberet.

5. Sunt haec quidem admiratione digna, sed illud multo admirabilius et maius, cuius ipse nunc spectator fui. Nam Graeci diuturnae ac difficilis militiae laboribus confecti, quum nullum pro aditis periculis praemium retulissent, praeter

corporum incolumitatem; à Byzantiis prae formidine admissi, urbem populari statuerunt; eoque factum, ut magnae Byzantiis turbae subito exorirentur.

6. Quumque iam milites externi arma caperent, ac tubicem classicum caneret: equidem, scuto hastaque correpta, currebam ad muros, quo loco iuvenum quendam globum colisse videbam. Verum moenia praefidio munire nullam ad rem proderat, quod iam urbem hostes occupassent. Nihilominus existimabamus defensionem nobis faciliorem fore, si loci com-
moditate

ἀμυνεῖσθαι πλεονεκτῆντες τῷ τόπῳ, ἢ ἀπολεῖσθαι γε βραδύτερον.

ζ'. Καὶ τότε τατατομένων τῶν Ελλήνων, ἐωρῶμεν κομήτην ἄνδρα, καλὸν πάνυ καὶ πρᾶον ἰδέσθαι, διεξιόντα μὲν δι' αὐτῶν, καὶ παύοντα τῆς ὁρμῆς ἕκαστον. ὅτος δὲ ἦν ὁ Ξενοφῶν.

η'. Ως δὲ ἐκ τῶν ἐναντίων παρεκάλεν αὐτὸν οἱ στρατιῶται, ἕνα ὄντα πολλοῖς πείθεσθαι, καὶ ἀναπαύσασθαι ποτὲ αὐτῆς τῆς ταλαιπώρου καὶ χαλεπῆς ζάλης ἀνάγετε ἂν ἐπὶ πόδα, ἔφη, καὶ βηλεύσαοτε. ἔ γάρ δέος, μὴ διαφύγῃ βηλευομένης τὸ πρᾶγμα ἐφ' ἡμῖν κείμενον.

θ'. Ως δὲ τῷ γε αὐτῷ ἀπειθεῖν ἠδέσθησαν, εἰς μέσον καταστὰς ὁ Ξενοφῶν, θαυμαστὰς λόγους διέθετο, ὡς τὸ τέλος αὐτὸ ἐδήλωσεν. ἔ γάρ ἡμῖν γε σαφῶς ἐξηκόντο.

ί'. Τὴς γὰρ πρὸ μικρῆ διαρκάζειν ἐγνωκότας τὴν πόλιν, μετρίως κατὰ τὴν ἀγορὰν ἐωρῶμεν ὠνήμενας τὰ ἐπιτήδεια, ὡς τῶν ἄλλων Βυζαντίων ἕκαστος, καὶ μηδὲν ἐτιέκινε
τῷ

moditate superiores essemus; aut saltem perituros nos aliquanto tardius.

7. Interim quum magnae inter Graecos essent turbae, cernebamus hominem caesarie prolixa, pulchro ac miti adspectu, per medios incedentem milites, ac singulorum impetus reprimentem: qui quidem erat, is de quo loquor, Xenophon.

8. Quum vero illi eum ex adverso cohortarentur, ut unus multis pareret, ac tandem aliquando aerumnosae difficultique tempestati finem imponeret: Pedem igitur, inquit, referte, ac de re consultate. Non enim

metuendum est, ne res in potestate nostra sita, dum consultabimus, nobis elabatur.

9. Vbi, quo minus in hoc ei parerent, verecundia praeepediebantur; stans eorum in medio Xenophon, admirabilem orationem habuit, quemadmodum finis ipse declaravit. Nam a nobis exaudiri ea clare non poterat.

10. Enimvero cernebamus, eos, qui paulo ante urbem diripere decreuerant, modeste commeatum in foro non aliter ac reliquorum Byzantium quemlibet, emere: neque iam amplius vlla ex parte iniustum illum

τῇ ἀδίκῃ καὶ ἀρπακτῇ Ἀρεῶς πνέοντες. αὕτη δὲ ἡ ὄψις ἐπιδείξις ἦν τῆς Ξενοφῶντος ψυχῆς, ὅπως καὶ φρονεῖν καὶ λῶγειν ἠδύνατο.

ια'. Οὐ μὴν ἔγωγε ἡσυχία τὸν ἄνδρα παρελθεῖν ὑπέμεινα, καὶ ταῦτα ὁμοίως Βυζαντίοις εὖ πεπονθῶς ὑπ' αὐτῷ. ἐπεὶ διὰ τῆς ἀνέμης καὶ αὐτὸς εἰς ἡν τῶν διαρπαδισσομένων ἀλλ' ἐγνώρισα αὐτῷ ἑμαυτόν.

ιβ'. Ο δὲ καὶ τῆς σῆς πρὸς Σωκράτην Φιλίας ἀνεμνήσκετο, καὶ μὲ φιλοσοφεῖν παρίστατο· καὶ τᾶλλα ἡ στρατιωτικῶς, μὰ Δία, ἀλλὰ καὶ πᾶν φιλανθρωπῶς διελέγετο.

ιγ'. Νῦν δὲ εἰς Θράκην ἄγει τὸ σράτευμα. Σεύθης γὰρ ὁ τῶν Θρακῶν βασιλεὺς πρὸς τινὰς ὁμόρους πολεμῶν, μετεπέμψατο, ἐντελῇ μισθὸν αὐτοῖς ὑπασχόμενος. οἱ δὲ ὑπήκουσαν. ἡ γὰρ ἄποροι διαλυθῆναι βέλονται, ἀλλὰ καὶ κτήσασθαι τι ἐκ τῶν πόνων, ἕως γ' ἔτι σράτευμά εἰσιν.

ιδ'. Ἰσθι δὲ πολὺ με ἤδη προθυμώτερον εἰς Ἀθήνας πλευσεῖσθαι φιλοσοφήσοντα. μέμνησαι γὰρ δήπῃ, ὅτι

προ-

illum rapacemque Martem spirare. Atque hoc spectaculum animi Xenophontis indicium erat; quantum ille tum prudentia tum orationis vi valeret.

II. Equidem ferre non poteram, ut is vir non compellatus me praeteriret; praesertim quum eodem me, quo Byzantios, beneficio adfecisset. Nam et ipse vnus ex iis eram, quem ventis ibi detentum spoliari contigisset. Itaque cognoscendum ei me prae bui.

12. Tum ille amicitiae, quae tibi cum Socrate fuisset, reminisci; meque ad philosophandum cohortari, ac de rebus etiam

aliis non profecto militanter, sed humaniter admodum mecum colloqui.

13. Nunc copias in Thraciam ducit. Nam Thracum rex Seuthes, qui bellum aduersus finitimos quosdam gerit, arcessiuit eos; seque stipendium Graecis et amplum et integrum numeratum recepit. Parent in hoc illi, quod dimitti nolint inopes, sed laboribus suis aliquid comparare, donec adhuc coniunctae sunt ipsorum copiae.

14. Caeterum scito me iam multo libentius Athenas ad philosophandum nauigaturum. Nam meministi, quoties me ad philoso-

προτρέπων με συνεχῶς ἐπὶ φιλοσοφίαν, καὶ θαυμάσθαι διεξιών περὶ τῶν καθ' ὅτις σπῆδασάντων περὶ αὐτὴν μέρος, τάλλα μὲν εἶχες πειθόμενον, ἐκείνο δὲ καὶ πάνυ φοβόμενον.

14. Εδόκει γάρ μοι τὰ μὲν λοιπὰ ὅντως σπῆδαιοτέρως ποιεῖν ὅσων ἐφάψαιτο (καὶ γὰρ τὸ σῶφρον καὶ τὸ δίκαιον ἢ ἄλλοθεν ἀρύεσθαι τῆς ἀνθρώπου ἢ φιλοσοφίας ὤμην) τὸ δὲ πρακτικὸν καὶ σφοδρὸν διαλύειν τῆς ψυχῆς, καὶ μαλθάσσειν ἐπὶ τὸ ἥσυχον. ἀπραγμοσύνη γὰρ ἦν, καὶ ἡρεμία, τὰ θαυμάσια, ὡς μοι ἔλεγες, ἐγκώμια φιλοσόφων.

15. Δεινὸν ἦν μοι κατεφαίνετο, εἰ φιλοσοφήσας τάλλα μὲν ἀμείνων ἔσομαι, θαρράλεος δὲ ἢ ἐτι, ἢτε στρατιώτης εἶναι δυνήσομαι, ἢτε ἀριτεύς, εἰ δέος· ἀλλὰ μεθήσω πάντα ταῦτα, ὥσπερ ἐπιλήσμονι τινὶ ἐπωδῇ παντὸς ἔργου λαμπροτέρου κληθεὶς τῇ φιλοσοφίᾳ.

16. Ηγνόουν

philosophiam impelleres, et admirabilia quaedam commemorares de iis, qui ullam in eius partem incubuissent; in aliis me facile tibi adfensum fuisse, tantum hoc vehementer veritum esse.

15. Arbitrabar enim augeri virtutes alias in hominibus a philosophia, quaecunque taudem illi susciperent. Quippe modestiam et iustitiam non alius de quam ex philosophia, haurire homines existimabant: verum agendi vim, ac impetum animi, remissionem reddi, ac ad tranquillitatem quandam emolli. Nam philosophorum ad-

mirabiles laudes in tranquillitate mihi consistere dicebas, et in eo quod nullis negotiis impliciti essent.

16. Itaque grauitur mihi ferendum videbatur, si philosophia percepta, caeteris in rebus melior euaderem; at neque magnanimus, neque miles amplius esse possem, nec (si res ita posceret), praeclari alicuius facti auctor: Immo quod valedicendum mihi esset his omnibus, delento a philosophia; quae incantationis instar mihi omnis insignis facinoris oblivionem induceret.

17. Nimi-

ιζ'. Ηγνόουν δ' ἄρα, ὅτι καὶ πρὸς ἀνδρείαν εἰσὶν ἀμείνους οἱ φιλοσοφῆσαντες. καὶ μόλις γε αὐτὸ παρὰ Ξενοφῶντος ἔμαθον, ἔκ ἐπειδὴ διελέχθη μοι περὶ αὐτῶ, ἀλλ' ἐπεὶ τοιῦτος ὢν ἐφάνη, ὁποῖός ἐστι. μάλιστα γὰρ δὴ μετασχὼν τῶν Σωκράτους λόγων, ἀρκεῖ στρατεύματα καὶ πόλεις σῶζεν, καὶ ἔδεν αὐτὸν ἐποίησε φιλοσοφία αὐτῷ τε καὶ τοῖς φίλοις ἀχρεϊότερον.

ιη'. Ησυχία μὲν ἔν παιητικώτερα τάχα εὐδαιμονίας ἦδη μέντοι καὶ πράττει καλῶς ἕκαστα, ὁ καλῶς ἡρεμῆν δυνάμενος. ἐπεὶ καὶ μείζων ἂν εἴη τῷ πολεμῆντος, ὁ πλεονεξίαν, καὶ ἐπιθυμίαν, καὶ τᾶλλα πάθῃ χειρῶμενος, ὢν καὶ οἱ νικῶντες τῆς πολέμιος ἡττῶνται.

ιθ'. Καὶ γὰρ ἔν ἐλπίζω φιλοσοφῆσας, τὰ τε ἄλλα κρείττων ἔσεσθαι, καὶ ἔδεν ἡττον ἀνδρείος, ἀλλ' ἡττον θρασύς. ταῦτα μὲν ἔν τῷ ἱκανῷ μόνον, ἀλλὰ καὶ

17. Nimirum ignorabam, eos qui exculti essent a philosophia, etiam ad fortitudinem melius esse comparatos. Atque hoc vix a Xenophonte didici, non quod ea de re mecum sermonem habuerit; sed quod talem se declarauerit, qualis est. Nam quum Socratem diligentissime audierit, tamen et exercitus et vrbes seruare potest, nulla re factus a Philosophia minus ad commodandum sibi et amicis idoneus.

18. Quamobrem vita quie-

ta, est illa quidem magis ad parandam felicitatem efficax; ita tamen, vt praeclare faciat is omnia, qui vitam colere quietam possit. Etenim maiorem illum esse necesse est, qui auaritiam, cupiditatem, et passiones caeteras vincit, quam qui bellicis rebus occupatur: quum iis etiam illi succumbant, qui victoria de hostibus potiuntur.

19. Itaque percepta philosophia, spero me cum ad alias res meliorem fore, tum nihilominus fortem, vtv minus audax ero. Verum satis hac de re

καὶ τῷ πάνυ πέρα. γίγνωσκε δὲ με ἤδη πρὸς τὸ πλεῖν ὄντα. καὶ γὰρ δὴ γέγονε καὶ τὰ τῶν ἀνέμων αἰσιώτερα.

Εκ τοῦ Παυσανίᾳ, Ἡλιακῶν α'.

Λακεδαιμόνιοι δὲ ὕπερον Σκιλλῶντα ἀποτεμόμενοι τῆς Ἠλείας, Ξενοφῶντι ἔδωσαν τῷ Γρύλλῳ, Φυγάδι ἤδη γεγονότι ἐξ Ἀθηνῶν. ἐδιώχθη δὲ ὁ Ξενοφῶν ὑπὸ Ἀθηναίων, ὡς ἐπὶ βασιλέα τῶν Περσῶν, σφίσιν εὖνεν ὄντα, στρατείας μετασχὼν Κύρῳ πολυμικρῶν τῷ δήμῳ. καθήμενος γὰρ ἐν Σάρδεσιν ὁ Κύρος, Λυσάνδρῳ τῷ Ἀριστοκρίτῃ καὶ Λακεδαιμονίοις χρήματα ἀνήλισκεν ἐς τὰς ναῦς. ἀντὶ τούτων μὲν Ξενοφῶντι ἐγένετο φυγή. κατεικήσας δὲ ἐν Σκιλλῶντι, τέμνονός τε καὶ ἱερὸν καὶ ναὸν Ἀρτέμιδι ὠκεοδόμησατο Εφεσία. παρέχεται δὲ ὁ Σκιλλῶς καὶ ἄγρας θηρίων, ὧν τε ἀγρίων καὶ ἐλάφων. καὶ τὴν γῆν τὴν Σκιλλωντίαν Σελινῶς ποταμὸς διέξεισιν.

οἱ

superque dictum. Scito autem, cingi, quod et venti magis secundi sint.

E Paufania, Eliacorum l. i.

Sed ereptam Eleis Scilluntem Lacedaemonii post Xenophonti, Grylli filio, tunc Athenis exulanti, donarunt. Exagitatus vero est Xenophon a suis ciuibus, quod Cyro, qui fuit Atheniensis populo inimicissimus, contra Perfarum regem, quo maxime beneuolus utebatur, stipendia fecisset. Cum enim Sardibus esset Cyrus, Lyfandrum Aristocriti filium

et Lacedaemonios, ad comparandam [contra Athen.] classem, pecuniā iuuerat. Haec Xenophonti exilii causa fuit. Constituto autem ad Scilluntem domicilio, agri partem Ephesiae Dianae, et fanum dedicanit. Abundat Scillus omnibus ferarum generibus ad venationem, apris inprimis et cernis. Agrum perlabitur Scilluntium Selinus

amnis.

οἱ δὲ Ἠλείων ἐξηγηταὶ κομίσασθαι τε αὐτοῖς Σκιλλῶντα Ἠλείας ἔλεγον, καὶ Ξενοφῶντα, ὅτι ἔλαβε παρὰ Λακεδαιμονίων τὴν γῆν, κριθῆναι μὲν ἐν τῇ Ὀλυμπιακῇ βουλῇ, τυχόντα δὲ παρὰ Ἠλείων συγγνώμης, ἀδεῶς ἐν Σκιλλῶντι οἰκῆσαι. καὶ δὴ καὶ ὀλίγον ἀπωτέρω ἱερῶ, μνημά τε ἐδείκνυτο, καὶ τῆς Πεντέλης ἐστὶ λιθοτομίας εἰκὼν ἐπὶ τῷ τάφῳ, εἶναι δὲ αὐτὸ Ξενοφώντος λέγουσιν οἱ προσοικῶντες.

Ἀθηναίῳ Δειπνοσοφ. βιβλ. ι.

Ξενοφῶν ὁ Γρύλλης παρὰ Διονυσίῳ ποτὲ τῷ Σικελιώτῃ, πίνειν ἀναγκάζοντος τῷ οἴνοχόσ, προσαγορεύσας ὀνομασί τὸν τύραννον, Τί δὲ (ἔφη) ὦ Διονύσιε, ἔχῃ καὶ ὁ ὀψοποιοὺς ἀγαθὸς ὢν καὶ ποικίλος, ἀναγκάζει ἡμᾶς εὐωχαμένους ἐοθεῖν καὶ μὴ βυλομένους; ἀλλὰ κοσμίως ἡμῖν παρατίθῃσι τὴν τράπεζαν σιγῶν.

Εκ

amnis. Ex Eleis autem ii, quibus curae est antiquitatis memoriam conferuare, receptam a suis Scylluntem memorant: et Xenophontem, quod illam a Lacedaemoniis accepisset, in Olympico consilio causam dixisse, eundemque

ab Eleis absolutum, Scyllunte impune domicilium habuisse. Et sane non longe a Dianio monumentum monstratur, cum statua e Penelico marmore, quam Xenophontis esse accolae dicunt.

Athenaei Deipnosoph. lib. 10.

Xenophon Grylli filius, cum apud Dionysium Siculum ab bibendum pocillator eum cogeret, nominatim affatus tyrannum, Cur non, inquit, Dio-

nyisie, et obsonator tuus, probus quidem et varius, epulantes nos ad edendum inuitos cogit? contra, modestus et tacitus mensam apponit.

С 2

Εκ

Εκ τῆ αὐτῆ, βιβλ. ια'.

Εἰς ταῦτά τις ἀποβλέπων τὰ τῆ καλῆ Ξενοφῶντος, ἐπιγινώσκειν δυνήσεται, ἣν εἶχε πρὸς αὐτὸν ὁ λαμπρότατος Πλάτων ζηλοτυπίαν. ἡ γὰρ τάχα φιλονεικῶς εἶχον ἀρχῇθεν πρὸς ἑαυτὸς οἱ ἄνδρες ἔτοι, αἰδομένοι τῆς ἰδίας ἐκάτερος ἀρετῆς· καὶ ἴσως καὶ περὶ πρωτείων διεφέροντο, ὃ μόνον ἐξ ὧν περὶ Κύρου εἰρήκασι τεκμαιρομένοις ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ τῶν αὐτῶν ὑποθέσεων.

β'. Συμπόσια μὲν γὰρ γεγράφασιν ἀμφοτέροι, καὶ ἐν αὐτοῖς ὁ μὲν τὰς αὐλητρίδας ἐκβάλλει, ὁ δὲ εἰσάγει· καὶ ὁ μὲν (ὡς πρόκειται) παραιτεῖται μὴ πίνειν μεγάλαις ποτηρίαις, ὁ δὲ τὸν Σωκράτην παράγει τῷ ψυκτῇρι πίνοντα μέχρι τῆς ἑω. Καὶ τῷ περὶ ψυχῆς δὲ ὁ Πλάτων καταλεγόμενος ἕκασον τῶν παραπετυχόντων, εἰδὲ κατὰ μικρὸν τῆ Ξενοφῶντος μέμνηται.

γ'. Καὶ

Ex eodem, lib. II.

Haec festivi Xenophontis verba si nos intuebimur, licebit intelligere, splendidissimum Platonem aemulum eius non immerito fuisse, vel potius tantos viros fortassis inter se principio contendisse, suae vtrumque virtutis conscium, ac forsitan etiam certauisse, primas vter partes obtineret, non solum id nobis coniectantibus, ex iis, quae de Cyro ambo memoriae prodiderunt, verum etiam ex eo-

dem operum suorum argumento.

2. Nam conuiuia vterque scripsit, et in ipsis tibicinas hic reiecit, ille admittit: hic (quod antea nos indicauimus) ne magnis poculis bibant hortatur conuiuas: ille vero Socratem inducit ad auroram vsque bibentem p̄syctere. Praeterea libro suo de anima, Plato eos qui adfuerunt omnes sigillatim commemorans, ne verbum quidem fecit de Xenophonte.

3. De

γ'. Καὶ περὶ τῆς Κύρου ἦν ὁ μὲν λέγει, ὡς ἐκ πρώτης ἡλικίας ἐπεπαιδευτο πάντα τὰ πάτρια· ὁ δὲ Πλάτων, ὥσπερ ἐναντιόμενος, ἐν τρίτῳ Νόμῳ φησὶ· Μαντεύομαι δὲ περὶ Κύρου, τὰ μὲν ἄλλα στρατηγὸν αὐτὸν ἀγαθὸν εἶναι καὶ φιλόπολιν, παιδείας δὲ ὀρθῆς ἔδῃ ἤφθαι τὸ παράπαν· οἰκονομία δ' ἔδῃ τὸν νῦν προσεσχηκέναι· ἔοικε δ' ἐκ νέου στρατεύεσθαι, παραδύς τε τῆς παιδᾶς ταῖς γυναιξὶ τρέφειν.

δ'. Πάλιν ὁ μὲν Ξενοφὼν συναναβαῖς Κύρῳ εἰς Πέρσας μετὰ τῶν μυρίων Ἑλλήνων, καὶ ἀκριβῶς εἰδὼς τὴν προδοσίαν τῆς Θεσσαλῆς Μένωνος, ὅτι αὐτὸς αἴτιος ἐγένετο τοῖς περὶ Κλέαρχον τῆς ἀπωλείας τῆς ὑπὸ Τισσαφέρνης γενομένης, καὶ οἷός τις ἦν τὸν τρόπον, ὡς χαλεπός, ὡς ἀσελγής, διηγησάμενος· ὁ καλῶς Πλάτων, μονοῦ καὶ εἰπὼν ἐκ ἑξ' ἑνὸς λόγος ἄτος, ἐγκώμια αὐτῷ διεξέρχεται.

Εκ

3. De Cyro Xenophon tradit, a teneris annis patriis omnibus institutis educatum et assuetum fuisse: contra Plato refragatur, et libro tertio de legibus sic ait, Ego equidem de Cyro id suspicor, et auguror, strenuum imperatorem eximiumque fuisse, ac vitae civilis studiosum, sed etiam institutionem nunquam omnino attigisse, nec unquam de rerum domesticarum administratione cogitasse, ut qui militasse, exercitusque duxisset videatur mox ab adolescentia,

et foeminis liberos educandos suos commiserit.

4. Rursum Xenophon, cum Graecorum decem millibus, adversus Persas Cyrum comitatus, probe sciuit Menonis Thessali prodicionem, et quod eius consilio Clearchum Tissaphernes occidit, tum etiam quam insolens ac durum esset hominis ingenium: elegans tamen Plato, cum eam rem exponit, id dontaxat praefatus, mendacem esse Xenophontis orationem, lapdes Menonis prosequitur.

Εκ τῆ Λακκιανῆ ἐν λόγῳ ἐπιγραφημένῳ,
Πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν.

Τῆ δὲ συγγραφέως ἔργον ἐν, ὡς ἐπράχθη εἰπεῖν.
τῆτο δ' ἔκ ἀν δύναιτο, ἄχρῃς ἀν ἡ φοβῆται Αρ-
ταξέρξην ἰατροὺς αὐτῆ ὦν, ἡ ἐλπίζει κἀνδυν πορφυ-
ρῆν, καὶ σρεπλὸν χρυσῆν, καὶ ἵππον τῶν Νισαίων λή-
ψεσθαι μισθὸν τῶν ἐν τῇ γραφῇ ἐπαίνων. ἀλλ' ἔΞενοφῶν
αὐτὸ ποιήσει, δίκαιος συγγραφεὺς, ὃδὲ Θυκυδίδης· ἀλλὰ
κἀν ἰδίᾳ μισθῇ τινας, πολὺ ἀναγκαιότερον ἡγήσεται τὸ
κοινὸν, καὶ τὴν ἀλήθειαν περὶ πλείονος ποιήσεται
τῆς ἔχθρας κἀν φιλῇ, ὅμως ἔκ ἀφέξεται ἀμαρτά-
νοντος.

Εκ τῆ Λακκιανῆ περὶ τῶν Μακροβίων.

Ξενοφῶν δὲ ὁ Γρύλλῃς ὑπὲρ τὰ ἐνενήκοντα ἐβίω-
σεν ἔτη.

Διο-

*E Luciano in tractatu qui inscribitur,
Quomodo Historia conscribenda sit.*

Historici opus unum est, ut
quaeque perinde ac facta
sunt, exponat. Hoc autem
facere non poterit, donec vel
Artaxerxem metuerit, medi-
cus ipsius existens, vel sperat
candyn purpureum, et tor-
quem auream, et equum ex
Nisaeis illis aliquem se acce-
pturum esse, mercedem vide-
licet laudum earum quas scri-
ptis inseruisset. At neque
Xenophon illud faciet, iustus
scriptor, (neque Thucydides.)

sed licet priuatim oderit quos-
dam, multo magis necessa-
rium putabit esse id quod pu-
blicum est; veritatemque plu-
ris faciet, quam inimicitias:
et si etiam amauerit, tamen
non parcat illi, quisquis pec-
cauerit.

E Luciano de Longaenis.

Xenophon Grylli filius vi-
xit ultra nonaginta an-
nos.

Dionysii

Διονυσία Ἀλικαρνασσίως ἐπιστολὴ πρὸς Γν.
Πομπήϊον.

Ξενοφῶν μὲν, Ἡροδότῃ ζηλωτῆς ἐγένετο, κατ' αἰ-
μοτέρους τὰς χαρακτῆρας, τὸν τε πραγματικὸν
καὶ τὸν λεκτικόν. πρῶτον μὲν γὰρ τὰς ὑποθέσεις τῶν
ἱστοριῶν ἐξελέξατο καλὰς καὶ μεγαλοπρεπεῖς καὶ ἀν-
δρὶ φιλοσόφῳ προσηκῶσας· τὴν τε κύρην παιδείαν, εἰκό-
να βασιλέως ἀγαθῆ καὶ εὐδαίμονος· καὶ τὴν ἀνά-
βασιν τῆ νεωτέρῃ κύρῃ (ὧ καὶ αὐτὸς συνανέβη) μέγι-
στον ἐγκώμιον ἔχουσιν τῶν συστρατευσαμένων Ἑλλήνων
καὶ τρίτην ἔτι τὴν Ἑλληνικὴν, καὶ ἣν κατέλειπεν ἀτελῇ
Θουκυδίδης· ἐν ἣ καταλύονταί τε οἱ τριάκοντα, καὶ τὰ
τείχη τῶν Ἀθηναίων, ἃ λαμβανόμενοι καθεῖλον, αὐθις
ἀνίστανται.

β'. Οὐ μόνον δὲ τῶν ὑποθέσεων χάριν ἄξιος ἐπαινεῖ-
σθαι, ζηλωτῆς Ἡροδότῃ γενόμενος, ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκονομίας.
ταῖς

Dionysii Halicarnassii Epist. ad Cn. Pompeium.

Xenophon Herodotum in
viroque genere, tum in
eo quod in materia cernitur,
tum quod in elocutione, imi-
tatur. Nam in primis mate-
riam suae historiae elegit pul-
chram et magnificam, ac eam
quae virum sapientiae studio-
sum decet; ut Institutionem
Cyri, boni atque felicitis regis
effigiem; ac etiam Expedi-
tionem minoris natu Cyri,
(cui ipse interfuit,) quae ma-
ximam commendationem con-
tinet eorum Graecorum, qui

simul cum eo militabant;
praeterea etiam tertium opus,
Graecarum historiarum, quod
inchoatum et imperfectum re-
liquit Thucydides: in quo im-
perium triginta virorum dissol-
vitur, et moenia Atheniensium,
quae Lacedaemonii sustulerant,
atque funditus euerterant, rur-
sus instaurantur.

2. Non solum vero ob ma-
teriam in coelum ferendus
est, (in qua Herodotum sequi-
tur,) sed etiam propter disposi-
tionem suspiciendus. Nam et

ταῖς τε γὰρ ἀρχαῖς αὐτῶν ταῖς πεπωδενάταις κέχρηται, καὶ τελευτὰς ἐκάστη τὰς ἐπιτηδειοτάτας ἀποδεδώκε. μεμέρικέ τε καλῶς καὶ τέταχε καὶ πεποίκιλκε τὴν γραφήν. ἡ δὲ οὖν τε ἐπιδείκνυται θεοσεβὲς καὶ δίκαιον καὶ καρτερικὸν καὶ εὐπετές, ἀπάσαις τε συλλήβδην κεκοσμημένον ἀρεταῖς.

γ'. Καὶ ὁ μὲν πραγματικὸς τύπος αὐτῷ τοιῆτος. ὁ δὲ λεκτικὸς, πῇ μὲν ὅμοιος Ἡροδότῃ, πῇ δὲ ἐνδεέστερος. καθαρὸς μὲν γὰρ τοῖς ὀνόμασιν ἱκανῶς, καὶ σαφὴς, καθάπερ ἐκεῖνος. ἐκλέγει δὲ ὀνόματα συνήθη τε καὶ προσφυῇ τοῖς πράγμασι, καὶ συντίθῃσιν αὐτὰ ἡδέως πάνυ καὶ κεχαρισμένως, ὥς ἤττον Ἡροδότῃ.

δ'. Τῆς δὲ καὶ κάλλος καὶ μεγαλοπρέπειαν, καὶ τὸ λεγόμενον ἰδίως πλάσμα ἱστορικὸν Ἡρόδοτος ἔχει. ὁ γὰρ μόνον ὅς ἰσχυσε τῆτο παρ' αὐτῷ λαβεῖν, ἀλλὰ καὶ ποτε διεγείρει βεβληθεῖν τὴν φράσιν, ὀλίγον ἐμπνεύσας, ὥσπερ ἀπόγειος αὖρα, ταχέως σβέννυται. μακρότερος γὰρ γίνεται τῷ δέοντος ἐν πολλοῖς καὶ τῷ πρέποντος, καὶ

principiis earum aptissimis vtitur, et finem convenientem unicuique attribuit. Digessit eleganter et disposuit, ac variis ornamentis suam scriptionem affe. it. Mores prae se fert sanctos, iustos, fortes, faciles; ac in summa omnibus virtutibus ornatos.

3. Atque haec quidem est forma rei et argumenti eius. Forma vero elocutionis, partim similis Herodoto, partim non adeo redundans et fluens. Purus quidem fatis in verbis, et apertus; quemadmodum et Herodotus: delegit autem ver-

ba visitata, et rebus ipsis a natura inflata: quae omnino non minus suaviter et iucunde, quam Herodotus ipse, componit.

4. Excellentiam vero et splendorem, amplitudinem iucundam, et suavem conformationem historicam, quemadmodum Herodotus, non habet. Non modo enim hoc ab ipso mutuari non potuit, sed etiam si aliquando voluit suam excitare elocutionem, paululum inspirans, veluti terrena aura, extemplo languescit et extinguitur. In multis enim plus aequo longior fit; nec

καὶ ἔχ' ὡς Ἡρόδοτος ἐφάπτεται τῶν προσώπων εὐτυχῶς, ἀλλ' ἐν πολλοῖς ὀλίγωρές ἐσιν, ἂν τις ὀρθῶς σκοπῇ.

ΕΡΜΟΓΕΝΗΣ Ο ΤΑΡΣΕΥΣ,

περὶ τῆς τῆ Ξενοφώντος ιδέας.

ΕΣΤΙΝ ἕτος ἀφελὴς μὲν ὡς ὅτι μάλισα, καὶ τέτω πλεονάζων τῷ εἶδει παρὰ τὰ ἄλλα εἶδη πάντα τῆ πανηγυρικῆ· ταῖς μὲν ἀπὸ τῆς ἀφελείας αὐτῆς ἡδοναῖς πολλαῖς χρώμενος, γλυκύτησι δὲ ταῖς ἀπὸ τῆτων, οἷον ταῖς ἀπὸ τῶν μύθων, καὶ τῶν τοιμάτων, μακρότερον.

β'. Επεὶ καὶ ὅτε περὶ τῶν κυνῶν διέξεισιν ἡδονὰς ποιῶν, κατὰ τὴν τῆς ἀφελείας αὐτῆς ἐπίτασιν τῆτο ποιῶν, καὶ ἔκαστ' ἄλλο τι τῶν φύσει γλυκύτητος ιδίων.

γ'. Τὸ μέντοι περὶ τὸν Ἀβραδάτην καὶ τὴν Πάνθειαν πᾶν ἡθὺς τε καὶ πάθος πολλαῖς ἔχει τὰς ἡδονὰς, μυθικῶς πλασθέν.

nec adeo feliciter, ut Herodotus, personarum dignitatem attingit et exprimit: sed in multis, si

quis recte consideret et pendat, eum negligentiores reperiet.

HERMOGENES TARS. *De forma dictionis Xenoph.*

Hic scriptor simplex est in primis, et ea dicendi forma prae caeteris formis omnibus, quae sunt laudationum, abundat: ac vario genere suavitatis, a simplicitate proficiscientis, utitur; ita tamen, ut manantes hinc delectationes, veluti quae sumuntur a fabulis, et aliis eiusmodi, rarius adhibeat.

2. Nam et ubi de canibus pleraque cum lectoris voluptate commemorat, id ipsum per intensionem simplicitatis facit; non alia quadam illorum ratione, quae naturaliter ad suavitatem pertinent.

3. Tota quidem descriptio morum et affectionum Abradatis ac Pantheae, fabulose conficta, delectationes multas habet; nec

πλασθέν· καὶ τὰ περὶ τὸν Τιγράτην δὲ ὡσαύτως, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτῆς τὴν Ἀρμενίαν.

δ'. Εἴφαμεν δὲ, ὅτι μανῶς μὲν χρῆται ταῖς τοιαύταις γλυκύτησι, χρῆται μέντοι καὶ ταύταις. μεγέθους δὲ κατὰ μὲν ἔννοιαν ἀπλεται πολλαχῶς, καθαίρει δὲ καὶ τὸτο, καὶ βιάζεται πρὸς τὸ ἀφελὲς ταῖς μεθέδοις, καὶ τῇ λέξει καὶ τοῖς περὶ τὴν λέξιν ἅπασιν.

ε'. Καθαρὸς δὲ, καὶ εὐκρινὴς, εἴπέρ τις ἕτερος, ὁ Ξενοφῶν· δριμύτησί τε καὶ ὀξύτησι χαίρων, ὧν τὴν φύσιν ἐν τῷ περὶ γλυκύτητός τε καὶ ἀφελείας εἰρήκαμεν. ἐπιμελεία δὲ, ὡς ἐν ἀφελείᾳ τε καὶ ἀπλάσῳ λόγῳ, χρῆται πολλῇ.

ς'. Τῆς δὲ παρὰ τῷ Πλάτῳ ἀφελείας πολλῶ ἢ παρὰ τῷ αὐτοῦ ἀφελείᾳ ἐστὶ, κατ' αὐτὰς τὰς ὑποθέσεις τῶν πραγμάτων τοιαύτη γινομένη, ἢ μόνον κατὰ τὴν λέξιν, καὶ τὰ ἐπόμενα τῇ λέξει.

ζ'. Συμπόσια γὰρ ἀμφοτέροις ἐστὶ γεγραμμένα. ἀλλ' ὁ μὲν

minus et illa, quae de Tigra-
pe, deque coniuge ipsius Ar-
menia narrantur.

4. Diximus autem, rarius eum uti hoc genere suavitatis; et utitur tamen. Amplitudinis vero formam sententiis frequenter adtingit, ita tamen, ut hanc etiam extenuet, ac vi quadam reuocet ad simplicitatem per ipsas tractandi rationes, verborumque delectum, ac per alia, quaecumque proprie ad verba pertinent.

5. Purus autem est, ac dilucidus Xenophon, si quisquam alius; et acrimonia pariter

acumineque gaudet: quorum naturam in capite de suauitate ac simplicitate exposuimus. Accurationem in dicendo, ut in oratione simplici, et fictionis experte, multam adhibet.

6. Eam vero simplicitatem, qua Plato usus est, longe Xenophontis simplicitas superat, quum quidem haec talis sit ipsis rerum argumentis, non verbis duntaxat, et iis, quae verba comitantur.

7. Scripta sunt ab utroque conuiuia. Sed hic et saltatricum intro-

ὁ μὲν καὶ ὀρχηστρίδων εἰσόδους, καὶ ὀρχημάτων εἶδη τινὰ, καὶ φιλήματα, καὶ πολλὰ τοιαῦτα λέγειν μεθ' ἡδονῆς ἔπαραιτεῖται· ὁ δὲ ταῦτα, ὡς αὐτὸς φησιν, ἀφίεις ταῖς γυναιξίν, ἐπὶ τὸ σεμνότερον ἄγει τὴν ἀφέλειαν τῶν πραγμάτων.

ή. Τοιοῦτος δὲ ὁ Ξενοφῶν καὶ τοῖς ἱστορικοῖς, οἷος καὶ τοῖς ἄλλοις· οἷον, ὅτι χιλὸν ἐξέψαντο, ὅταν λέγει καὶ ὅτι τοῖς παισὶν ὡς ἐνεοῖς διελέγοντο, καὶ ὅτι πίνειν ἀπὸ τῆ κρατῆρος ἐπικύψαντας ἔδει, καθάπερ βῆν ταῦτα γὰρ, καὶ τὰ τοιαῦτα, καθ' ὑπερβάλλουσιν ἀφέλειαν ἔχει τὴν ἡδονήν, ἥπερ ἔχ' ὁμοίως ὁ Πλάτων χρῆται.

θ. Καὶ ταῖς μιμήσεσι δὲ τῶν προσώπων μᾶλλον εὐδοκμεῖ, ὅτε ἀφελῇ, καὶ ὡς ὄντως ἄπλασα, καὶ ἀπαλά, καὶ ἡδέα ἦδη ψυχῶν μιμεῖται· ὥσπερ καὶ τὸ τῆ Κύρης, παιδὸς ἔτι ὄντος, καὶ ὅσα τοιαῦτα.

ι. Παρὰ δὲ τῷ Πλάτῳ τοιοῦτον ἔδέν ἐστι, πλὴν ὅσον ἐν ταῖς τῶν μειρακίων ἡλικίαις· οἷον, ὅτε τὸν Θεαίτητον,

introductionem, et quasdam salutationum species, et oscula, cum aliis talibus, literis prodere quadam cum voluptate non veretur: quum Plato, sicut ipsemet ait, mulieribus haec relinquens, simplicitatem rerum ad grauiorem quandam speciem traducat.

8. Xenophon autem in historicis quoque talis est, qualis et in aliis libris: veluti quum dicit, milites gramineis coronis usos: item, quod cum pueris, tanquam surdis ac mutis, loquuti sint: et quod e crateribus bibendum eis erat ca-

pite demisso, bouis instar. Nam haec, et his similia, quadam eximia simplicitate delectant; cuius usus apud Platonem non itidem reperitur.

9. Etiam in personarum imitationibus magis excellit Xenophon, quum simplices, ac reapse fictionis expertes, et teneros, et iucundos animorum mores imitando exprimit; ut indolem Cyri adhuc pueri, et quaecunque sunt huius generis.

10. At apud Platonem nihil est tale, praeterquam in adolescentium aetate: veluti quum Theaetetum,

28 TESTIMONIA DE XENOPHONTE.

τητον, ἢ τι τοιῶτον πρόσωπον εἰσάγει, πάντως ἔ κατὰ τὸ
τῷ Κύρῳ δῆπρ' ἔν' ἐν λέγω, παιδὲς ἔτι ὄντος, ἢ κατὰ τὸ
τῆς Ἀρμενίας γυναικὸς, ἢ ὅσα τοιαῦτα.

ια'. Ἰδίον δὲ Ξενοφῶντος καὶ τὸ κατὰ ποσὰ διαστή-
ματα χρεῖσθαι ποιητικαῖς πῶς λέξεσι, πολὺ τῶν ἄλλων
τῇ φύσει διετηκυῖαις λέξεων ὥσπερ ὅταν λέγει πορεύειν,
καὶ ὅσα τοιαῦτα.

Theaetetus, vel aliam quan-
dam eiusmodi personam intro-
ducit; omnino tamen alia ra-
tione, quam qua Cyrus ille
Xenophonteus, de quo loquor,
adhuc puer introducit; vel
uxor Tigranis Armenia, vel
quae alia sunt eiusmodi.

II. Est et illud Xenophonti
peculiare, quod per intervalla
nonnunquam verbis quodam
modo poetice utitur, quae na-
tura sua plurimum ab aliis
verbis differunt: veluti quum
πορεύειν dicit, et quae sunt eius
generis alia.

Cicero de Oratore lib. 2.

Denique etiam a Philosophia profectus princeps Xenophon
Socraticus ille, scripsit Historiam, leniore quodam sono usus, et
qui illum imperum Oratoris non habeat; vehemens fortasse
minus, sed aliquanto tamen, ut mihi quidem videtur, dulcior.

Xenophontis sermo, est ille quidem melle dulcior, sed a fo-
rensi strepitu remotissimus. *Id.*

Xenophontis voce Musas quasi locutas ferunt. *Id.*

Quintilianus Institut. l. 10. c. 1.

Quid ego commemorem Xenophontis iucunditatem illam
inaffectatam, sed quam nulla possit affectatio consequi? ut ipsae
finxisse sermonem Gratiae videantur: et quod de Pericle vete-
ris comoediae testimonium est, in hunc transferri iustissime
possit, in labris eius sedisse quandam persuadendi Deam.

THOMAE

THOMAE HUTCHINSONI
DISSERTATIONES DVAE

DE
XENOPHONTE EIVSQUE SCRIPTIS,

IMPRIMIS
DE CYROPAEDIA, CYRO,
ET INSTITVTIS PERSARVM.

1870

1871

1872

1873

1874

1875

1876

1877

1878

DISSERTATIO PRIMA,

IN QVA

I. *Agitur de Vita Xenophontis: II. de Scriptis eius generatim: III. speciatim de Cyropaedia; cuius triplex est materia, 1. Disciplina et instituta Persica; 2. monita tam ad mores quam ad rem militarem spectantia; 3. Ortus, res gestae, mors Cyri: IV. de quibus omnibus, quae ab aliis Historicis tradita sunt expenduntur, et cum Xenophontea narratione conferuntur: V. Xenophontem de Cyro ad historiae fidem scripsisse ostenditur; et quas ob causas ei potius, quam Historicis ab eo dissensientibus, accedendum sit: VI Populorum situs, quorum in his libris meminit Xenophon, ex Geographiae monumentis confirmantur; et Tabula, quam damus, Geographica illustratur.*

1. **X**enophon Atheniensis, ex tribu Aegeidis, et Erchia populo siue pago oriundus. Leunclavius quidem et Stauleius nostras, Leunclavium, opinor, sequutus, eum in tribum Erchiensem male retulerunt: cum Erchia non tribus, sed pagi seu populi sit nomen. De genere Xenophontis altum est apud Veteres silentium: qui patrem quidem, nomine Gryllum, commemorant; sed quo vitae genere, quae usus est fortuna, non liquet. Abunde vero liquet, Nostrum stirpem suam; (qualiscunque ea tandem erat) siue humilem, animi nobilitate, siue nobilem, recenti multarum lumine virtutum illustrasse. Verum nec ignobili nec obscuro genere natum esse Xenophontem suadet vetus illud hospitium, quod ei cum Proxeno Boeotio, viro sane illustri, intercedebat.

Quo tempore natus est Xenophon, a Veterum nemine diuerse scriptum est: ea tamen unus et alter tum de rebus ab eo gestis, tum de aetatis anno, quo diem supremum obiit, memoriae prodiderunt, ex quibus luculente satis efficiatur, eum natum esse anno fere tertio Olymp. 82. Euthydemo Archonte Atheniensi, atque an. 449. ante natum Christum. Quippe pugnae illi Deliacae, Athenienses inter et Boeotios an. 1. Olymp. 89. pugnae Xenophontem interfuisse narrant: quo tempore annos ei minimum viginti tribuamus necesse est, cum id demum aetatis iuuenes, apud Populum Atheniensem, nominis militiae

1) Laërt. II. 48. Suid.

2) Harpocration, Hesych. Suid. ad v.

3) Laërt. loc. cit. Suid. alii passim.

4) *Avaz. Kōpē* lib. 3. sub init.

5) *Avaz.* lib. 2. sub fin.

6) *Strab.* I. 9. p. 618. Laërt. I. II. 22.

7) *I. Poll.* I. 8. segm. 105.

litiae dare, et sacramenta dicere solebant. Accedit, quod ¹Lucianus testatur, Nostrum 90. iam amplius annos natum obiisse; scil. an. 1. Olymp. 105. ex mente Stesiclidis, a ²Laërtio citati. Quod si ab an. 1. Olymp. 105. ad an. 3. Olymp. 82. computando regrediamur, annorum inueniemus numerum, quem Xenophonti tribuit Lucianus. A Stanleio quidem ille natus dicitur an. 1. Olymp. 82. nimirum cum apud Laërtium mortis illius tempus an. 1. Olymp. 105. notatum inuenit, statim ineunte Olymp. 82. illum in vitam ingressum esse putauit, propterea quod Lucianus 90. amplius annos aetatis ei tribuerat. Sed pari ratione quouis praecedentis etiam Olymp. anno in lucem hanc illum prodierit dixerit Stanleius. Mihi verosimillimum videtur, si vitam Xenophon ultra 90um ad alium annum integrum produxisset, id nos Lucianum edocere, atque adeo ab incertis de aetatis, quo ille fato concessit, anno coniecturis liberare voluisse.

Xenophontem, cum iuuenis adhuc esset, audiuisset Socratem, inter omnes constat. Et quo quidem interueniente casu factum est, ut Socrati se in disciplinam traderet, nulla de aetate, qua tunc temporis esset, mentione facta, scripsit ³Laërtius. Quantos autem progressus, dum Scholam Socraticam frequentauit, in studio philosophiae fecit, qualique erat in egregium illum praeceptorem animo, certissime nec sine iucundo diligentiae fructu comperiet, eius qui tum caetera scripta, tum praecipue Memorabilia et Apologiam Socratis perlegerit. Neque in Scholae tantum umbra nobilis, sed etiam in luce oculisque hominum magnus exstitit: ense pariter ac calamo insignis. Credibile est, eum Socrati ad bellum Peloponnesiacum proficiscenti comitem se adiunxisse: octauo certe, post obortum illud bellum, anno, pugnae ad Delium commissae interfuit; cum haberet annos circiter 26. Ea quippe pugna, testibus ⁴Laërtio et Strabone, Xenophontem ab equo delapsum in humeros recepit Socrates, receptum extremo pene discrimine eripuit.

Post hanc pugnam, Atheniensibus funestam admodum, Noster Athenas se una cum Socrate retulit; ibique philosophiae studia, aliquo interuallo intermissa, reuocavit.

1) De Longaen. p. 917. edit. Bourd.

2) Il, 56.

3) L. II, 48.

4) Laërt. II, 22. Strab. I. 9. p. 618.

vit. In haec autem eum incubuisse credi par est, donec in Asiam ad Cyrum, qui bellum aduersus fratrem Artaxerxem mouere coeperat, profectus est. Belli causam istius, atque adeo itineris Xenophontei, paucis accipe: Mortuo Dario, Persarum rege, Artaxerxes filius eius natu maior in patris regnum successit. Cyrus autem, alter Darii filius (quem ad se Darius iam moribundus praefectura, quam ei concesserat, arcessiri iusserat) a Tissapherne accusatus est, quod fratris Artaxerxis vitae insidias pararet. Accusatori cum fidem haberet Artaxerxes, fratrem in custodiam coniiciendum curauit: qua tandem periculoque necis, quam frater ei parauerat, matris eum preces liberarunt. Vt primum autem et libertatem et dignitatem ille suam recuperauerat, adhibita contumeliae memoria, ultionem moliri coepit; atque adeo fratrem regno exuendi consilium iniuit. Itaque curae fuit ei, ut barbaros, ipsi qui aderant, tum bello idoneos, tum erga se beneuolos redderet: quin et Graecorum ad decem millia militum, amicorum ope, coëgit. Inter hos autem erat Proxenus ille Boeotius; qui ad eum, Sardibus degentem, cum grauis armaturae militibus mille quingentis, et quingentis expeditis venit. Ab hoc Xenophon² e patria fuit euocatus: qui vocanti tamen haud prius parendum censuit, quam³ Socrati rem exposuerat. Huic igitur epistolam Proxeni, sibi Cyroque ut amicus tertius adscriberetur, eum hortantis, ostendit; simulque sibi illum in consilium adhibet, sequereturne Cyrum. Consulenti posteaquam Socrates exposuit, quae sibi videbantur, *Et nostrum quidem, inquit, humanum est consilium, sed de rebus obscuris et incertis ad Apollinem censeo referendum.* Is utique veritus est, ne Xenophonti amicitia Cyri apud Athenienses fraudi esset, quod Cyrus aduersus Athenienses summis viribus Lacedaemonios iuuerat: atque adeo monet, ut Delphos profectus, Apollinem consuleret. Eo itaque profectus Xenophon, Phoebi oraculum sciscitatus est, cui deo preces, cui sacra perageret, ut iter propositum ipsi prospere cederet. Ut ab oraculo responsum tulit, Athenas reuersus, Socrati id aperit: a quo in eo

repre-

1) *Avax. Képe.* l. 1. sub init.3) *Eosd. ibid. Cic. de Divina.*2) *Avax. lib. 3. sub init. Laërt. II, 49.*

l. 54.

reprehensus est, quod non Apollinem de itinere prius potiusve, ingredicadumne esset, consuleret, quam ipse secum id ingredi statueret; et quo pacto rite suscipi posset, id vnum quaereret. Cum tamen, ait Socrates, id quaesivisti, facienda tibi sunt, quae Deus imperavit. Itaque profectiorem parat.

De ea autem, qua Xenophon erat; aetate, cum in Asiam ad Cyrum profectus est, non vna est eruditorum sententia. Camerarius in Dissertatione *de Vita Xenophontis*, eum (¹ Menagio teste) *adulescentem* vocat. Huic opinioni favere duo videntur loci ² Auctoris ipsius; ubi (Interpretes utique si quis audire velit), de se, tanquam *adulescente*, loquitur. Haud abs re fuerit ipsa adferre verba: *εἰ δὲ ὑμεῖς τὰ τῆς με ἡγιστάτης, ἐδὲν προφασίζομαι τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ καὶ ἀκμάζειν ἡγῶμαι, ἐρύκειν ἀπ' ἑμαυτῆ τὰ κακὰ.* Xenophontem ideo de se ita loquutum esse putarunt Interpretes, quod tunc temporis esset admodum adulescens: cum omnino, contra atque velint illi, de ingraescente fere verba aetate debeant accipi: quasi dixisset, se, prouecta licet aetatis excusationem haberet, ea tamen uti nolle; cum sibi satis ad mala propulsanda vigoris inesse sentiret. Eum autem circiter quinquaginta tunc annos fuisse natum, pluribus probavit doctis. ³ Charpenterius; cuius sane sententia firmissimis argumentis rationibusque niti videtur. Cum enim ex Luciani testimonio supra laudato, eum 90. annos vixisse constet; obiisse vero tradat Laërtius anno 1. Olymp. 105. quinquaginta circiter annos ei tempore susceptae aduersus Artaxerxem expeditionis tribuamus necesse est: cum liquido pateat, Cyrum in istam expeditionem exercitum eduxisse an. 4. Olymp. 94. Praeterea, res ipsa docebit, tot Xenophontem annos eo habuisse tempore; si quis secum animo cogitauerit, quale munus ei, Cyro mortuo, detulere Graeci; quam sapienter illo feliciterque perfunctus est; tanta denique eum apud milites auctoritate valuisse, ut ⁴ furentem eorum Byzantii diripiendi impetum continere et comprimere posset. Haec aetate prouecta virum, mag-

1) Obseru. in Laërt. II, 49.

2) *Aves.* l. 3. haud longe ab init. et lib. 2. sub init. itidem.

3) In praefat. ad *Ques.* de *Agel.*

(non uti Menagius dicto loco, ad *ἑρῶς παιδείαν*) a se Gallice redditum.

4) Chio epist. *Aves.* l. 7. sub init.

gnis in rebus gerendis et sustinendis diu exercitatum, non adolescentem animos militares tractandi rudem, postulant. Nec adolescenti conueniunt ea, quibus ¹Seuthes Thrax Xenophontem adloquitur verba: quippe qui filiam suam ei se collocaturum, et eius se vicissim (si quam haberet) Thracio more in matrimonium accepturum, pollicitus sit: quae quidem adolescenti, cui filiam fuisse nubilem haud vero simile est, pollicitatio ridicula non potuit non videri. Restat, ut Phalini orationem, qui Nostrium νεανίσκον ²adpellat, ad examen reuocemus. Phalinus autem ille a Rege Persarum ad Graecorum praefectos missus fuerat, ut eos arma tradere iuberet. Haec contra postulata Xenophon orationem, breuem quidem, sed grauem plane virilemque, habuit. Cui cum risu respoudit Phalinus: Ἀλλὰ φιλοσόφῳ μὲν οἷομαι, ὃ νεανίσκος, καὶ etc. Fastidiosius haec ille; et tanquam si Xenophontem ³temerarium, ⁴rerumque omnium rudem existimaret. Et ita quidem accipi potest vox νεανίσκος: quippe quam eandem esse cum νεανίας docet H. Stephanus: scil. ⁵se-
rox, audax etc. Nec mirum est, si Nostro satis audaciae, sapientiae parum inesse putaret Phalinus; cum a se regis mandata reiiceret, Graecisque, ut arma tenerent, auctor esset. Nam, Cyro interfecto, illos hostium copiis vndique circumfusos, commeatu destitutos, belli gerendi voluntatem abiecis-
se facile Persis persuaderi potuit. Porro, regis ille Persarum nuntius aetate forsitan erat adeo pro-
uectus, ut prae se Xenophon adolescens ei videretur; cum praefectorum aetatis grandioris, v. g. annorum 70. quique usu bellorum exerciti fuere, moris sit, ut insolentius se efferant; militemque adeo, quem aetate longe antecellunt, v. g. 45. aut 50. annos natum, despiciant: praesertim si νεανίσκος εἶναι i. e. temere aliquid confidentiusque audere, seu iuueniliter se iactare, videatur. His, opinor, de causis Xenophon in Oratione Phalini νεανίσκος audit. Sed redeamus illuc, vnde diuertimus.

⁶Xenophon, factis sacris, nauem conscendit, ac Sardibus Proxenum et Cyrum adsequitur, exercitum iam iam

d 2

in

1) Ibid. paulo infra.

2) Αναβ. l. 2. sub init.

3) Steph. Thesaur. L. G. ad V.

4) Hesychio νεανίσκος est νέπιος:
i. e. Moschopulo exponente, novū

solum ἐν βρεφείῳ ὡν ἔστιν, sed etiam ἐν ἔχῳ γένειν βρεφός, καὶ γάρων.

5) Hesych. νεανίας, ταλμαγός.

6) Αναβ. 3. sub init.

in expeditionem educturos. Ibi Proxenus primum, uti par erat, deinde Cyrus eum hortatus est, ut ipsis belli se comitem adiungeret. Eorum hortationi parer, militiae dat nomen, et Cyrum ad bellum id sequutus est, quod illi quidem lethi diem maturavit, Graecis luctuosum exstitit, sibi multis summisque difficultatibus conflictato, eluctanti omnes, amplissimam tandem gloriae materiam praebuit. Interfecto quippe Cyro, ² et praefectis, qui eius auspici-um et imperium fuerant sequuti, hostium fraude de medio sublati, Graecis Auctor est Xenophon, ³ ut duces in demortuorum locos statim legerent. Itaque lecti sunt praetores; Xenophonte ipso in Proxeni locum suffecto.

Quid deinde rerum gessere Graeci, quae pericula, quasue subiere calamitates, qua denique ratione in Graeciam tandem venere reduces; neque instituti nostri ratio plenius exponere patitur, et Lector cum vberiori longe studii sui fructu discat ex ipsa Cyri *Ἀναβάσεως* historia; in qua Xenophon res istas singulatim commodissimeque persequitur. Ex eo sane libro abunde constat, Xenophontem Graecorum, qui Cyro se adiunxerant, facile principem exstitisse; eiusque potissimum fidei, prudentiae, magnanimitati decem mille virorum salutem reditumque in patriam acceptum referri debere. Specimen ille certe, si quis alius, artis militaris viuidaue bello virtutis egregium dedit; cum in media hostium regione, innumerabilibus Persarum copiis undique circumfusi, deprehensus, equitatu destitutus, nemine sine pugna praebente comitatu, obiecta flumina transiit, montes altissimos praecipitesque superavit, maxima terrarum, partim ab incolis desertarum, partim populis ferocissimis abundantium, spatia emensus est; tandemque, tot naturae difficultatibus oblectatus, tot periculis laboribusque perfundus, milites suos hostium, locorum, inopiae, tempestatum victores incolumesque in Graeciam reduxit. Quod Xenophontis factum adeo ⁴ admiratus est Antonius, ut, cum iisdem fere regionibus hostium exercitu, difficultatibus locorum, omniumque rerum inopia circumventus, in summo periculo versaretur, ex quo se aegre admodum

1) *Ἀναβ.* lib. 1. sub fin.

2) Eiusdem Hist. extremo fere l. 2.
et *Κατακλι.* p. 661. (552 nostr. edit.)

3) *Ἀναβ.* l. 3. sub init.

4) Appi. Alex. de bell. Parth.
p. 165. edit. Steph.

modum expedire posset, saepenumero exclamaret, *o decem millia!* quo dicto significauit, sese Graecos, qui Xenophonte duce, eadem illa discrimina incolumes euaserant, magnopere suspiciendos summisque laudibus esse-rendos putare.

Finita tandem hac expeditione, ¹ cui datum fuerat anni vnius et trium mensium spatium, Xenophon Thymbroni Lacedaemonio Pergamum venienti, bellumque Tissapherni et Pharnabazo inferre paranti tradidit exercitum. Ipse, cum iam annos fere 54. haberet, anno autem 1. Olymp. 96. in Asiam cum ² Agésilao, Lacedaemoniorum rege, profectus est. ³ Hic simul atque imperii potitus est, persuasit Lacedaemoniis, vt exercitum emitterent in Asiam, bellumque Regi Persarum facerent. Data potestate, tanta celeritate vsus est, vt regios satrapas imparatos imprudentesque offenderet: atque ibi feliciter adeo rem gessit, vt omnium opinione victor duceretur. Sed hic, cum a caeteris Scriptoribus, tum eximie a ⁴ Xenophonte nostro collaudatus est.

⁵ Xenophontem (vt ad propositum redeamus) patria sua dum abfuit, Athenienses exilio multarunt; quod Cyrus sequutus esset, cum bellum fratri Artaxerxi inferret. ⁶ Artaxerxi quippe fauebant Athenienses, Cyrus in hostium numero ducebant; ⁷ quod Peloponnesio bello Lacedaemoniis opem tulerat. ⁸ Radit autem ⁹ Laërtius, eum exilio multatum esse, quod in Asiam ad Agésilauum profectus, in Lacedaemoniorum partes transiisse videretur. Ciuium suorum irae, atque adeo poenae, quam eis dederat, duplex haec causa forsitan exstitit; quod ad Cyrus primum, deinde ad Agésilauum (quorum vtrumque hostili in se animo esse norant Athenienses) sese adiungebat. Stanley quidem putauit, decretum illud, quo Xenophon pulsus erat in exilium, factum esse, priusquam Thymbroni, post finitam tandem, in quam cum Cyro egressus est, expeditionem, exercitum tradidisset. At ex ipsa ¹⁰ ἀναβάσεως istius historia contrarium, ac ille statuit,

d 3

omnino

1) Arab. lib. 7. sub fin.

2) Laërt. II, § 1.

3) C. Nep. in vita Agesi.

4) In Lib. pecul. de Agesi. et Histor. Graec. sub fine l. 3. et init. 4.

5) Laërt. II, § 1.

6) Pausan. Lac. l. 3. p. 174.

7) Hist. Graec. l. 1. fere medio.

8) Pausan. Lac. l. 3.

9) Lib. II, § 1.

10) Lib. 7. sub fin.

omnino colligendum est. In ea quippe scriptum est, Xenophontem, impetratis aegre tandem a Seuthe Thracio, quae militibus Graecis pollicitus erat, stipendiis, eorum in singulos distributionem Charmino et Polynico permisisse, se vero palam ad iter in patriam comparasse: *ἔ γάρ πω*, inquit Auctor, *ψήφος αὐτῷ ἐπῆκτο Ἀθήνησι περὶ Φυγῆς*, i. e. *nec dum enim suffragiis damnatus erat, ut Athenis exularet.* Laërtius etiam indicat, eum post patria pulsum esse, quam se in Asiam ad Agesilaum contulisset.

Exilio multatus ² Scilluntem migravit Xenophon. Tradit ³ Pausanias Scilluntem Eleis creptam Lacedaemonios ei donasse. Huc eum sequebatur vxor, nomine ⁴ Philesia, duoque filii ex ea suscepti, Gryllus ac Diodorus, ⁵ qui et *Δίσκεροι* vocati sunt. ⁶ Scilluns oppidum erat haud procul ab Olympia distans: ⁷ quo cum Megabyzus, Ephesiae Dianae *Νεωκόρος*, ad ludos spectandos venisset, Xenophonti pecuniam, quam ab eo ex Asia cum Agesilao in Boeotiam proficiscenti acceperat, restituit. Ea recepta, Xenophon agrum Deae mercatus est; in quo templum etiam et aram extruxit; decimasque fructuum agri Deae quotannis ibi consecrauit. ⁸ Fanum cingebant nemora, Selleno amne, montibus, crebris arboribus, copia fructuum amoena; nobilium ferarum gregibus abundantia. Propter fanum eminet columna, his scripta vocibus: *ΙΕΡΟΣ Ο ΧΩΡΟΣ ΤΗΣ ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ. τὸν δὲ ἔχοντα καὶ κατεμένον, τὴν μὲν δεκάτην καταθύειν ἐκάστη ἔτης, ἐκ δὲ τὰ περιττὰ τὸν ναὸν ἐπισκευάζειν. Ἐὰν δὲ τις μὴ ποιῇ ταῦτα, τῇ θεῷ μελήσει.*

Hic dum commoratus est Xenophon, philosophiae ⁹ conscribendaeque historiae vacauit. Haud ita tamen in studiis conqueuit, ut suorum penitus obliuisceretur, valetudinis nullam haberet rationem: ¹⁰ quin et se venationibus exerceret, et illos voluptatis suae facere participes, solennique adeo Dianae festo interesse vellet. Caeterum

1) II, 51.

2) Laërt. II, 52. *Αναβ.* I. 5. haud longe ab init.

3) Eli. pri. p. 297.

4) Suid. Laërt. II, 52.

5) Suid. Laërt. ibid. Eustath. ad Odyf. 4. p. 1686.

6) *Αναβ.* I. 5. sub init. Strab. I. 8. p. 529.

7) *Αναβ.* I. 5. haud longe ab init. Laërt. II, 52.

8) Eosd. ib. Paus. Eliac. I. 1. p. 297.

9) Plutar. de Exil. p. 603.

10) Epist. Socrat. 20. Laërt. II, 52.

terum orto inter Eleos et Lacedaemonios bello, 'Sciluntem illi capiunt, vastantque, his ei suppetias venire cessantibus. Ibi tum Xenophontis filii cum paucis famulis praesenti se periculo subduxere, atque Lepreum confugerunt: ²eodem ipse Xenophon se tandem contulit; deinde, cum suis Corinthum habitatum concessit; ubi quod reliquum vitae erat exegit.

³Cum autem Atheniensibus tandem visum est, opem ferre Lacedaemoniis, ad quos opprimendos Achaei, Arcades et Thebani suas compararant copias; Xenophon filios suos, Gryllum et Diodorum, Athenas militatum misit. Commisso ad Mantineam praelio, Olymp. 104. an. 2. a Thebanis eorumque sociis vincuntur Lacedaemonii: ex eo praelio Diodorus nulla re memorabili gesta, incolumis evasit; ⁴Gryllus tanto se patre dignum praebeuit, Epaminondam interfecit, ipse circumfusus hostium concursu, ⁵cum fortissime pugnaret, interfectus est. ⁶Xenophonti sacrificium solenne peragenti tristis adfertur nuntius, filium natu maiorem apud Mantineam in praelio cecidisse. Re audita, institutum deorum cultum non omittendum putavit, sed tantummodo coronam deponere (quippe coronatus sacrificasse fertur) contentus fuit. Quam ipsam, percunctatus quonam modo occidisset, ut audiuit fortissime purgentem interiisse, capiti reposuit; numina, quibus sacrificabat, testatus, maiorem se ex virtute filii voluptatem, quam ex morte amaritudinem, sentire. ⁷Sunt, qui filii eum fato ne inlacrimasse quidem dicant, sed hanc tantum viro magno dignam emisisse vocem: *Ego cum genui, tum moriturum sciui*. Quam praeclaram autem sibi Grylli virtus existimationem peperit; testantur eius monumenta, quorum meminere ⁸Pausanias et Laërtius.

Scribit ⁹Athenaeus Xenophontem nostrum aliquando ad mensam Dionysii Syracusanorum tyranni accubuisse.

d 4

Quod

. 1) Laërt. II, 53.

2) Laërt. ibid. Plutar. de Exil. p. 603. et 605.

3) Histor. Graec. I. 7. sub init. Laërt. II, 53.

4) Pausan. Arcad. p. 470.

5) Laërt. II, 54.

6) Valer. Max. I, 5. c. 10. Aeli. V. H. I. 3. c. 3. Seneca in Consol. c. 12.

ad Marci. Stobae. Serm. 106. Hieronym. in epitaph. Nepot. ad Helioid. Cicer. Consol.

7) Laërt. II, 55. Seneca in Consol. ad Polyb. c. 30. Stobae. Serm. 123.

8) Arcadic. 8. p. 473. et Boeot. p. 565. Laërt. II, 55.

9) L. 10. c. 7.

Quod cum ex aliorum, qui Xenophontis meminere, scriptis non constet, fides auctorem tantum adpellet. ¹Nostrum autem maxime floruisse Olymp. 94. an. 4. tradit Laërtius: qui (Steficlidae et Demetrio Magnesio citatis eius rei testibus) senectutem eum maturam (natum scil. 90. amplius annos, ut docet Lucianus) adeptum, ait Corinthi mortuum Olymp. 105. an. 1.

²Fuit autem pulcherrima corporis forma, vultu placido verecundoque, caesarie promissa; atque uti naturam in fingendo corpore fautricem habuit, sic benignam admodum nactus est in tribuendis animi virtutibus. Oratio certe est index animi atque vitae: adeo ut amabiles Xenophontis mores, miteque ingenium ex suaui in affectatoque, quo usus est, dicendi genere quodammodo cognoscamus. ³Fuisse eum equorum atque venationis studiosissimum, peritum belli, fortem manu, ⁴in armis elegantissimum, veritatis diligentissimum, patientia contra labores, in victu temperantia ornatum, officiorum erga numen, erga suos obseruantissimum, ipse quae literis mandauit abunde testantur. Quam amplo plane generosoque hic fuerit animo, nullum est certius indicium, quam quod, ⁵cum Thucydidis libros latentes subducere posset, eos ipse primus in eius viri gloriam in lucem ediderit.

Agésilauum Nostro familiarissime usum esse tradit ⁶C. Nepos; praeceptore, ⁷Cicero: eumque sibi charum eis *ὑπερβολὴν* habuisse testatur ⁸Laërtius. Agésilao etiam monitore usum esse Xenophontem constat: ⁹eo quippe suadente, filios suos Lacedaemone curauit educendos; quo pulcherrima disciplina, parendi scilicet et imperandi, imbuerentur. Plutarchi locum, quem hac de re adpellamus, parum accepit Stanleius; qui ex eo colligat, Agésilauum, Xenophonte hortatore, filios suos Lacedaemona misisse, ut ad istius ciuitatis disciplinam eos eruditos tandem ad se arcesseret. En ipsa Plutarchi verba! *Ξενοφῶντα δὲ τὸν σοφὸν ἔχων (Agésilauus) μετ' ἐκὼν σπαρδαζόμενον, ἐπέλευσε τὰς παιδας ἐν Λακεδαιμόνι τρέφειν μεταπεμψάμενον,*

1) II, 56.

2) Laërt. II, 48. Chio epist.

3) Dionys. Halic. epist. ad Gn. Pompei. Laërt. II, 56.

4) Aelian. H. V. III, 24. *ἀναβελ. 3.*

5) Laërt. II, 57.

6) In vita Agésil.

7) De Orat. I. 3. c. 34.

8) II, 51.

9) Plutar. in vita Agésil. Laërt. II, 54.

νοι, ὡς μαθησομένους τῶν μαθημάτων τὸ κάλλιστον, ἀρχεσθαι καὶ ἀρχεῖν.

Noster autem, tanto odio ferebatur in Aristippum, impurum scilicet et lucri amantem philosophum, ut eum ex professo perfringeret in 2do libro ἀπομνημονευμάτων. Nostro autem cum Platone similitudinem quandam et aemulationem intercessisse ² veteres haud temere putarunt. Hic enim cum studiose propinquorum familiariumque nomina scriptis suis, ad eorum posteritati consecrandam memoriam, inferere soleat, Xenophontis nullam mentionem facit: indicio quod sit, eum in numero suorum Xenophontem non habuisse. Aul. quidem Gellius caeteris eius rei argumentis hoc etiam annumeratum esse tradit, *quod neque a Platone in tot numero libris mentio unquam facta sit Xenophontis, neque item contra ab eo in suis libris*: quod tamen a vero prorsus abest, cum Platonis memipit Xenophon l. 3. ἀπομνημονευμάτων, ut iam olim notavit ³ Laërtius. Quin et de Socraticis epistolis, a Leone Allatio in lucem editis, ⁴ una Xenophontis nomen praefert. in qua sit Platonis mentio. In ⁵ fragmento quoque epistolae Xenophontae ad Aeschinem Socraticum, non obscure Platoni vitio vertitur, quod a Socratis schola deficiens, ad Pythagoricos et Sacerdotes Aegyptios transierit, atque Dionysii tyranni fauorem mensamque dapibus Siculis exstructam fuerit venatus. Verba sunt: τὸ δὲ καλὸν ἀρχαὶ Αἰγύπτῳ ἡράσθησαν, καὶ τῆς Πυθαγόρου τετρατῶδος σοφίας, ὧν τὸ περιττὸν καὶ μὴ μένιμον ἐπὶ Σωκράτην ἤλεξεν ἕως τυραννίδος, καὶ ἀντὶ διαίτης λιτῆς, Σικελιώτις γαστρός ἀμέτρη τράπεζα. Platonem autem hisce denotari verbis olim notarunt Eusebius et Theodoretus, locis modo citatis. Id etiam aemulationis et similitudinis indicium, qui de Xenophontis et Platonis vita et moribus scripsere, ⁶ crediderunt, quod in iisdem scripturae argumentis versati sint; atque ⁷ alter alterius operum

d 5

auctori-

1) Laërt. II, 65.

2) Gell. I. 14. c. 3. Laërt. II, 57. Athen. I. 11. c. 15. Euseb. P. E. I. 14. c. 12. Theodor. de curat. Graec. affect. serm. 2. p. 25. et ser. 12. p. 175. edit. Sylburg. Aelian. Histor. Var. lib. 3. cap. 17.

3) III, 34.

4) epist. 15.

5) Fragmentum hoc videas licet in Stobaei serm. 78. quod et Euseb. P. E. I. 14. c. 12. exhibet. (v. in sine Tom. IV.)

6) Laërt. III, 34. Athen. I. 11. c. 15.

7) Rosd. ibid. Hermog. de forma dict. Xenoph.

auctoritatem eleuare nitatur. De mutuis autem inter haec duo scholae amoenitatisque Socraticae lumina inimicitiiis, multa scripsit Gellius, plura Athenaeus, dictis locis: et hic quidem, vti censuit ¹Muretus, accuratius. Haud ita tamen accurate tetigit omnia. Nam cum id quoque ad ista, quae indicauimus, simultatis argumenta putet accedere, quod Plato, ²mentionem facta de aliis omnibus, qui Socrati iam morituro adfuerunt, de Xenophonte ne verbum quidem addidit, omnino frustra esse videtur. Eo quippe tempore Xenophon non modo non adfuit, sed ne adesse quidem potuit; cum ex Asia nondum in Graeciam redierat. Socrates enim an. 1. Olymp. 95. ³mortuus est: in Asiam vero Xenophon an. 4. Olymp. 94. ad Cyrum profectus est, nec nisi post elapsum anni vnus et trium mensium spatium inde ⁴reuersus est. Quamuis autem Gellius, quaecunque Veteres de Xenophontis et Platonis similitudine tradiderunt, mitiorem in partem interpretari atque eleuare conetur: tamen ex iis quae in eam rem adduximus testimoniis, abunde constat, inter eos non modo laudis aemulationem, sed et odium atque obtreptionem intercessisse. At non inutiles illi gesserunt inimicitias, siquidem eae (vti ⁵Veterum fert opinio) tot praeclarorum operum exstiterint causae: nec tam dedecori philosophiae studio scholaeque Socraticae fuerunt eorum dissensiones, quam gloriae, ex iis nata ingenii institutionisque optima monumenta. Haec vtrique certe eam iure apud omnium seculorum posteritatem peperere atque paritura sunt laudem, quam alter alteri adeo non tribuit, vt etiam detrahere vellet. Sed haec haecenus: Nunc ad Xenophontis scripta veniamus.

II. De his autem ita differendum videtur, vt primum genus dicendi, quo vsus est Xenophon, intueamur, Veterumque de eo sententias exponamus; deinde, libros, qui supersunt, omnes enumeremus; postremo, ad hanc Cyri Historiam, prout instituti nostri ratio postulat, sigillatim expendendam redeat oratio.

⁶Hermogenes Tarsensis eum simplici siue tenui dicendi forma, multipliceque genere suauitatis, a simplici-

1) Var. Lect. 5, 14.

2) In lib. qui inscribitur *ἑσθίων*.

3) Laërt. II, 44.

4) *Αναβ.* I. 7. extremo.

5) Laërt. III, 34. Athen. I. II.

c. 15. Hermog. de forma dicti. Xenoph.

6) De forma dicti. Xenoph.

tate proficiscentis, vsum esse tradit. Ab eodem purus vocatur Xenophon et dilucidus, si quisquam alius. Ab Aristide quoque Adrianaeo ¹ et Dionysio Halicarnassensi in exemplum stili tenuis siue simplicis elegantissimi ac vere Attici proponitur. Vnus est Helladius apud ² Photium, qui Nostrum Ἀττικισμὸν νομοθέτην haberi vetat. Qua vero de causa, quoue ductus errore dicam ille Xenophonti impingit, ³ alibi notauimus. Rectius certe Phrynichus ille, ⁴ apud eundem Auctorem, Platonem, Demosthenem, Thucydidem, Xenophontem etc. esse normas Attici sermonis regulasque censet. At mihi quidem perperam iudicare videntur, qui stilum Xenophonti tenuem humilemve in vniuersum tribuunt: hoc enim quo minus passim vteretur, argumenti eum dignitas (° quippe quod pulchrum est et magnificum) impediabat. Argumenti autem siue materiae rationem sedulo Nostrum habuisse demonstrat crebra stili pro re nata mutatio. Lector vnusquisque fere nullo negotio deprehendet, res eum alias alia orationis exprimere forma, et personae, vt ita dicam, cuique reddere conuenientia. Adeo vt, cum de Cyro puerilem nondum aetatem egresso verba sunt, leuiculis interdum sententiis, iocis (prout istius fert genius aetatis) frigidioribus, excursionibus ad fabellas, verborum denique compositione tinnitum fere reddenti vtatur: eiusdem autem iuuenis iam facti oratio sit suavis, erecta, audax, liberalis; ludibunda nonnunquam etiam atque perurbana. Iam vero Cambyxis orationem si respicias; pacatior est illa quidem, pressa, Augusto quodam sanctitatis decore cohonestata. Cyrum vbique tanquam assiduum numinis cultorem repraesentat Xenophon: ideoque se ῥητορς, quod Graeci vocant Rhetores, obseruasse, praeclaro monstrat indicio; cum Cyro, de morte instante monito, precationem tribuit, diuinum quiddam, et τοῖς ἱζω fere in omni memoria inauditum, spirantem. Eiusdem iam moribundi oratio, siue sententiarum grauitatem, siue pietatis erga numen, erga suos indicia, siue struendarum rationem spectes, solida, sancta, elegans est adeo, vt nihil possit supra.

In

1) Art. Rhetor. 1. 2.

2) Art. Rhetor. 2, 9.

3) Biblioth. p. 1590.

4) Addend. p. 672. col. 2. (p. 2.)

5) Biblioth. p. 326.

6) Dion. Halic. epist. ad Gn. Pompei.

In caeteris autem scriptis Xenophonteis (haec enim de Cyri historia seorsum monere libuit) naturalis inest, non fucatus, orationis nitor, tanta dulcedine atque venustate coniunctus, ut nunc ¹ *Musa*, nunc ² *Apis* Attica nominetur: nec mirum: cum, quod de Nestore Homerus adfirmavit, ³ ex eius ore melle dulcior manaret oratio: nec defuerunt, ⁴ qui Xenophontis ore Musas loquutas esse pronuntiarunt. In historia quidem scribenda, leuiore quodam sono usus est, et qui impetum orationis non habeat; ⁵ vehemens fortasse minus, sed dulcis admodum. ⁶ Quid ego commemorem eius iucunditatem illam inassectatam, sed quam nulla possit affectatio consequi? ut ipsae finxisse sermonem Gratiae videantur: et quod de Pericle veteris comoediae testimonium est, in hunc transferri iustissime possit, in labris eius sedisse quandam persuadendi deam.

⁷ Dionysius Halicarnassensis Xenophontem pure, perspicue, clare loqui fatetur: addit etiam, eum suavi venustaque verborum compositione Herodotum ipsum antecellere: sublimitatis vero et magnificentiae laudem illi tribuendam ibidem negat. Qua in re parum sibi constat subacti vir limatique iudicii: quippe ⁸ in eodem libello Xenophontem in primis imitandum ait, tum morum, tum suauitatis, tum magnificentiae gratia; nisi quis existimauerit Dionysium illo loco voluisse *μεγαλοπρέπειαν* in exponendis rebus historicis adhibendam; hic autem eam, quae in philosophicis rebus tractandis elucere solet.

In his autem stili Xenophontei laudibus deprehendisse mihi videor dicendi formam, quae ultra humilem tenuemue adscendit. Imo illum sublime nonnunquam satis spirare, et feliciter audere constat ex iis locis, quae olim a ⁹ Longino, a nobis iam in hoc opere laudata sunt. Quin et plura haud dubie sublimitatis venustatisque Xenophontae Criticorum ille coryphaeus exempla protulit in libro eo deperdito, qui intercriptus est τὰ περὶ Ξενοφῶντος, cuiusque meminit in ¹⁰ libro περὶ ὕψους.

Quam

† 1) Laërt. II, 57.

2) Suidas.

3) Cicero ad Brut. 9.

4) Id. ibid. 19.

5) Id. de Orat. 1. 2. c. 14.

6) Quintil. I. 10. c. 1.

7) De Prisc. Script. censura, c. 3.

8) C. 4.

9) Libel. de Sublim.

10) Sect. 8.

Quam vero ab ingenio multiplicique rerum vfu paratus ad Historiam scribendam accessit, tum ipsa, quae ad nos peruenere, testantur Opera, tum concordēs viro- rum antiquioris aevi illustrium sententiae. Isocrati cer- te visus est idoneus, cui historias scribendi munus iniun- geret: a ¹ Luciano vocatur *δίκαιος συγγραφεύς*, i. e. *iustus* siue *idoneus* Historicus: ab ² Eusebio Socratis *ἐταίριον γνωριμώτατος* ³ Dionysius etiam Halicarnassensis eum non modo propter pulchram, quam elegit, atque magnificam historiae materiam, sed etiam propter elegantem eius dis- positionem, ac varia, quibus suam distinxit scripturam, ornamenta, summis ad coelum vsque laudibus efferen- dum suspiciendumque censet. His libet adiungere prae- clarum ⁴ Eunapii de Xenophonte testimonium; qui eum ex omni Philosophorum numero, cum scriptis, tum fa- ctis, sapientiae studium expressisse; eundemque in rebus gerendis facile principem, exemplis praeundo duces ac imperatores genuisse tradit. Apud ⁵ Dionem quoque Chrysostomum egregiis laudibus ornatus est Xenophon; eiusque librorum assidua mire commendatur lectio. De- nique, cum alii quidem in alio siue vitae siue scripturae genere excelluerint; hanc sibi propriam fere laudem vin- dicat Xenophon, quod Philosophus, philosophiae prae- cepta tam vita quam stilo ornauit; quod Dux, res im- mortalitate dignas gessit; quod gestas immortalitati scri- ptis suis tradidit Historicus.

Quae vero ad nos Xenophontis peruenere scripta, iam recensere libet:

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, de Cyri maioris (¹ interpre- te Cicerone) vita et disciplina libri 8. Quos quidem libros (² Cicerone etiam auctore) Scipio ille Africa- nus de manibus ponere non solebat. Diligenter qui- dem eosdem libros a proceribus Romanis lectos indi- cant non tantum loca Ciceronis modo laudata, sed etiam quod apud eundem sequenti ad Q. Fratrem ³ epistola legitur. Quae vero hac de Historia Veterum fuit et Re- centiorum

1) Apud Phot. Bibli. p. 1455.

2) In libello de conscribenda hist.

3) P. E. 15, 61.

4) Epist. ad Cn. Pompei.

5) De vit. Philos. et Sophist. in proem.

6) Orat. περί λόγου δευτέρου.

7) In Bruto c. 29.

8) Ad Q. Fratr. 1, 8. Tolle. disput.

L. 2. c. 26.

9) C. 2.

centiorum quorundam sententia, qualive nititur auctoritate, plenius suo loco sumus exposituri.

ΚΤΡΟΤ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ, de Cyri minoris expeditione aduersus fratrem Artaxerxem an. 4. Olymp. 94. infeliciter suscepta, libri 7. Ad imitationem huius Operis, Arrianus Nicomediensis, Xenophon Iunior dictus, scripsit libros 7. ἀναβάσεως Alexandri M. Vtrum autem historia haec ab ipso Xenophonte sit conscripta, an vero a Themistogene Syracusano, quidam olim dubitarunt. Suidas eam Themistogeni tribuit; quocum ipsius Xenophontis auctoritas facere videtur. Hic enim initio l. 3. Ἑλληνικῶν Themistogenis istius mentionem facit, et historiam Κύρου ἀναβάσεως ab eo literis mandatam esse testatur. Dicendum est igitur, ἀνάβασιν Κύρου ab ipso quidem Xenophonte conscriptam, sed ab eodem data opera Themistogeni adtributam fuisse. In hac autem est sententia Plutarchus; cuius haec sunt verba: Ἐνοφῶν μὲν αὐτὸς ἑαυτῇ γέγονεν ἱστορίᾳ, γράψας αὐτὴν ἐς τὴν ἡγεσίαν καὶ κατὰ τὴν ἑστῆσαν, καὶ Θεμιστογένην (ἔφη) περὶ τῶν συντεταγμένων τὴν Συρακῆσιον, ἵνα πιστέτερος ἢ δογῆται; ἑαυτὸν ὡς ἄλλοι, ἐτέρῳ τὴν τῶν λόγων δόξαν χαρίζομενος. Ipse vero Xenophon suae sibi historiae argumentum fuit, scribens res a se imperatore praeclare gestas, historiamque earum a Themistogene Syracusano literis mandatam esse adfirmat; gloriam scriptoris alii concedens, ut ipse de se tanquam alio scribens facilius fidem inueniret. Respicit hic Plutarchus ad locum illum Xenophontis, quem paulo ante notauimus. Plutarchi sententiam confirmat Tzetzes. Idcirco nempe Xenophon opus hoc sub alieno potius quam suo nomine exire voluit, ne fidem eorum, quae ipse de se in eo commemorauerit, posterius suspectam haberent. Porro Laërtius, Dionysius Halicarnassensis, Athenaeus, Lucianus, Aelianus, Strabo, Cicero, Hesychius, Pollux, Harpocration, Ammonius, alique plurimi Xenophontem historiae huius auctorem

1) Masius in Ios. c. 2. Visserius in Annal. ad an. 1. P. 4313. Aliique.

2) In v. Στρατῶν.

3) De gloria Atheni. Tom. 2. p. 345.

4) Chil. 7. histor. 154.

5) Il. 57.

6) Art. Rhet. 8, 11. et epist. ad Cn. Pompei. 4.

7) L. II. c. 15.

8) In Somnio p. 7.

9) Hist. V. 1. 7. c. 14.

10) L. 8. p. 593.

11) De Diuin. I. I. c. 25.

12) In v. Φωνικῆς et alibi passim.

13) Lib. 10. segm. 80, 138, 174.

14) In v. Ἀμιλιανῶν et alibi passim.

15) In v. Ἀποδείξεως.

auctorem existimauere. Mihi quidem ipse stilus indicare videtur, germanum esse Xenophontis foetum. Quare minus audiendi sunt, qui hunc ab eo librum abiudicant, et Themistogenem verum eius auctorem esse contendunt. De eo quod in hoc opere prooemium nullum praemittat Xenophon, vide ¹Luciani libellum, qui inscribitur, πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν.

ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ, de rebus Graecorum libri 7. quos Thucydidis historiam annis 48. auxisse docet ²Diodorus Siculus. ³Petauius et ⁴S. Petrus. ⁵χρονικά quaedam ἀμαρτήματα in hoc opere se deprehendisse putarunt. Sed, vide quae contra vtriusque sententiam disputat Clarissim. ⁶Dodwellus. Ait hic vtiq; nec hiatum inter Thucydidem ac Xenophontem intercedere, nec Xenophontem in annorum ratione hallucinatum; sed Olympiadum, Atheniensium Archontum, et Ephorum Lacedaemoniorum notationem Xenophonti additam esse ab aliena manu; quod obseruatum est etiam ⁷Marshamo.

ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ, de Republica Lacedaemoniorum: quem libellum ideo scripsit, vt gratiam rependeret Lacedaemoniis, qui exuli incolendam dederunt partem agri Elei in Triphyliaco solo. Opus hoc Xenophonti nostro abiudicauit Demetrius Magnes, teste ⁸Laërtio. ⁹I. ¹⁰Pollux et ¹¹Longinus Xenophontem eius auctorem agnoscunt.

Insignis est in hoc libello locus, cuius sententiam tanquam frigidam et Xenophonte indignam reprehendit ¹²Longinus. "Stephanus lectorem ad sua amandat Schediasmata; eique speciem dat acturi tam de lectione loci, quam de ipsius Longini iudicio. Schediasmata illa non grauatus sum euoluere: euoluendo id vnum deprehendi, fidei minus constantem esse Stephanum. De loco vexato neque quidquam promittunt Leunclauius ac Aem. Portus, et tantundem proferunt. Tantos aemulari viros meum non

1) p. 358.

2) L. 13. p. 352. et L. 15. p. 504.

3) De Doctr. Temp. l. 10. c. 28.

4) Obseru. l. 12.

5) In Annal. Xenophont. et Dissert. 8. de Cyclis Lacon. sect. 19 etc.

6) Canon. Chron. saec. 16. capite, de prima Olympiade p. 459.

7) II, 57.

8) Lib. 6. segm. 142.

9) περί ὕψους sect. 4.

10) Ibid.

11) Ad p. 395. Oper. Xenoph. a se edit.

non est: nec libens contra Longinum steterim. Hic mihi tamen (quod praefiscine et salvo tanti viri iudicio dixerim) partim imprudentia peccasse, malo vsus codice Xenophonteo; partim κρίσιν parum sanam fecisse, videtur. Nam Xenophon, agens de modestia adolescentium Spartanorum, ait eos esse pudentiores quam τὰς ἐν τοῖς θαλάμοις παρθένας, i. e. quam eas, quae sunt in thalamis, virgines. Sic enim legitur hic locus in omnibus Xenophontis codicibus, quos mihi videre contigit. Contra, Longinus hanc lectionem, tanquam Xenophonteam, adfert: αἰδημονεστέρας δ' ἂν αὐτὰς ἡγήσαιο καὶ αὐτῶν τῶν ἐν τοῖς ἐφθαλμοῖς παρθένων. Criticus hanc scripturam sequutus, ideo utique Nostrum perstringit, quod lectorem ambiguo vocis παρθένας vsu ludere, eique duplicem vocis κορη vim tribuere, videatur: cum tamen altero tantum huius sensu gaudeat illa. Ridet deinde Nostrum, quod de pupillarum verecundia loquatur: cum in oculis impudentia (secundum Homericum illud, ab eo citatum, Οἶνοβαρές, κυνὸς etc.) inprimis, ex eius mente, declarari soleat. Nollem hoc a tali viro dictum. Nam oculi sedes sunt pudoris; et pudor in oculis habitare dicitur. Itaque Xenophontis (etiam si Longini lectionem sequamur) ἐμφατικωτάτη mihi quidem videtur sententia; cum, quo egregium adolescentium Spartanorum pudorem exprimat, eos dicit pudentiores esse, quam ipsas oculorum pupillas, quibus pudor omnis continetur: quasi toti aequae prae se verecundiam ferrent, ac ea pars corporis, quam sedem pudoris natura constituit. Vide sis, quae Cl. Boiwinus ad Boilauianam Longini versionem notauit, cap. 3.

ΑΘΗΝΑΙΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΑ, de Republica Atheniensium libellus: in quo multa istius Reipublicae vitia colligit, et lectori ponit ob oculos. Eiusmodi tamen mala illa esse ostendit, quae ad statum popularem (a quo non recedendum sibi arbitrabantur Athenienses) tuendum fuere necessaria: quaeque adeo simul omnia tolli non potuerunt, nisi status ipse, cui inhaerebant, cum iis vna tolleretur. Si qua igitur omnino corrigenda essent, paulatim id fieri debere monet; hoc est, alia post alia per interualla corrigi, detrahi, mutari.

ΑΠΟΜΝΗ-

1) Athen. lib. 13. cap. 2.

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΤΜΑΤΩΝ ΣΟΚΡΑΤΟΥΣ, Commentariorum de dictis et factis Socratis libri 4. ad quorum imitationem Xenophon Iunior, siue Arrianus Nicomediensis, scripsit libros 4 ἀπομνημονευμάτων Magistri sui Epicteti. Quintum sane Διαλέξεων Epicteti librum, quas ab Arriano digestas ait, ¹ citat A. Gellius. Nec defuere viri docti, qui quintum etiam librum Xenophonteis hisce ἀπομνημονεύμασι scil. eum, qui inscribitur Οἰκονομικὸς, addendum putarunt. Sed hac de re non est differendi locus.

ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΑΠΟΛΟΓΙΑ, Apologia Socratis ad Iudices.

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ Φιλοσόφων, Conuiuium philosophorum. De iis quae aduersus temporum rationem in hoc libro finxisse Xenophon arguitur, vide Casauboni animadu. in Athen. l. 5. c. 17. Idem Athenaeus alia quaedam in Xenophontis conuiuium reprehendit, l. 5. c. 2.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΣ ΛΟΓΟΣ, Oeconomicus liber, quem se e Graeco in latinum conuertisse testatur ² Cicero. Idem quanti ipse tum librum hunc, tum caetera Xenophontis aestimauit scripta, verbis his ³ significat: *Multas ad res perutiles Xenophontis libri sunt: quos legite, quaeſo, studioſe, vt facitis. Quam copiose ab eo agricultura laudatur in eo libro, qui est de tuenda re familiari, qui Oeconomicus inscribitur?* Ex versione illa, cuius meminit et ⁴ Hieronymus, seruauit quaedam ⁵ Cicero ipse; alia eiusdem fragmenta ex Prisciano, Donato, Columella, Macrobio collegit H. Stephanus, atque ⁶ Lexico suo Ciceroniano inseruit.

ΛΟΓΟΣ εἰς ΑΓΗΣΙΛΑΟΝ τὸν βασιλέα, de Agésilao rege libellus, de quo ⁷ Trogus Pomp. ⁸ Diodorus, ⁹ Nepos, ¹⁰ Plutarchus, et alii. De hoc libro praeclare ¹¹ Cicero: *Nec minus est Spartiates Agésilauis ille perhibendus, qui neque pictam neque fictam imaginem suam passus est esse, quam qui in eo genere laborarunt. Vnus enim Xenophontis*

1) N. A. l. 19. c. 1.

2) Offic. l. 2. c. 24.

3) Cat. mai. c. 17.

4) Adu. Rufin. l. 2.

5) Cat. mai.

6) p. 44 - 49.

7) Iust. lib. 6. c. 4.

8) Lib. 15. p. 350.

9) In vita.

10) In Pompei. p. 663.

11) Epist. ad Fam. 5, 12.

phontis libellus in eo rege laudando facile omnes imagines omnium statuasque superavit. Eiusdem meminit etiam, I. ad Q. Frat. I, 2. Qua de causa libellum hunc scripsit Noster, indicat Themistius: Ἀγησίλαον δὲ οἶδα τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης ὅτι Εὐνοφῶν ὁ Σικράτης ὁμιλητὴς ἐκ ὠκνεῖ ἐπαίνειν, καὶ ἀμείβεσθαι μικρῷ βιβλίῳ, ἐπειδὴ αὐτῷ νέμεσθαι διαπράττειτο χωρίον τι μεταξὺ Ἠλιδος Ἀρκადίης, καὶ ἐπὶ ῥέω Σικελῶντος, ἐν τῇ Φυγῇ.

ΙΕΡΩΝ ἢ ΤΥΡΑΝΝΟΣ, Dialogus Simonidis cum Hierone primo, docens miseram esse prae priuatis Tyrannorum conditionem: et quae facienda sint Tyrannis, ut minus miseri sint, et a sibi subiectis non diligantur, sed amentur.

ΠΟΡΟΙ ἢ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΟΔΩΝ, rationes reddituum siue de prouentibus, argentifodinis et vectigalibus terrae Atticae; de commerciis etiam promouendis, et augendis Reipublicae reditibus atque ciuib.

ΠΕΡΙ ΙΠΠΙΚΗΣ, de re equestri: in hoc libello Xenophon testatur se scribere, quae Simon in suo de equitatu libro minus perfecte tradiderat.

ΙΠΠΑΡΧΙΚΟΣ, de praefectura siue disciplina equestri, ad filium, equitum Athenis praefectum.

ΚΤΗΝΗΓΕΤΙΚΟΣ, de venatione. Themistius nonnihil ex hoc Xenophontis maioris libro laudans, Auctorem vocat τὸν πάντα σοφόν. Quae vero Auctor praetermisit, suppleuit Xenophon iunior, siue Arrianus Nicomediensis, in libro eiusdem argumenti.

Quaedam EPISTOLARVM Xenophontis fragmenta, a Stobaeo seruata. Locum ex epistola ad Aeschinem profert Eusebius. De aliis epistolis Xenophonti tributis et a Leone Allatio editis, vide quae notauit vir doctissimus, optimeque de re literaria meritis A. Fabricius.

Dialogum etiam Platonis, qui inscribitur ALCIBIADES SECVNDVS, opus Xenophonteum esse quidam existimarunt.

Praetereo

1) Orat. 2. p. 27. edit Hardu.
2) Vide Suidam ad v. ἔφυγε, ἔφυγεν, κίμων, et quae Cl. Kusterus ad ultimam notauit et Meurs. Bib. Atticae pag. 1461.

3) Fabr. Bib. Graec. lib. 3. c. 4.
4) Serm. 120.
5) P. E. lib. 15. c. 12.
6) B. G. l. 2. c. 10. §. 35.
7) Athen. l. 11. c. 15.

Praetereo libellum Xenophontis nostri nomini suppositum ab Annio Viterbiensi, qui inscribitur AEQVI-VOCA.

Xenophontis scriptis annumerantur etiam libri *περὶ ἀληθείας*, et *Ῥητορικαὶ τέχναι*: quos I. Pollux laudans, spuria ea videri ait opera et alius patris. Vide quae Cl. lungermannus ad locum notauit. Suidas nostro tribuit etiam *βίαις φιλοσόφων*: quem tamen falsum esse, atque parum Laërtii accepisse verba, merito contendit Cl. Ionius.

* Laërtius ait Xenophontem scripsisse *βιβλία πρὸς τὰ τετρακόντα*: deinde enumerat solos illos libros, qui hodie exstant: et fane illi proxime accedunt ad numerum quadragesimum, sunt enim 37. exceptis epistolis.

† Menagius quatuordecim solum superesse perperam scripsit: neque enim (vti recte monuit Clariss. Fabricius) Cyripaedium pro vno, sed pro octo computauit libris Laërtius; atque ita in aliis. Neque valde audendus Suidas, qui ex Laërtii loco obiter inspecto, Xenophonti tribuit libros plures quam quadraginta.

Haec de scriptis Xenophonteis generatim; quibus ne diutius immoremur, monet instituti nostri ratio, ad Cyripaedium plenius intuendam excutiendamque nos iam reuocantis.

III. Vetus opinio est iam vsque a Platonis ducta tempore, Xenophontis praestantissimum hoc opus fabulose conscriptum esse. Sententiam de eo suam his quidem verbis aperuit † Plato: *Μαντεύομαι δὴ νῦν περὶ γε Κύρου, τὰ μὲν ἄλλ' αὐτὸν σερατηγὸν τε ἀγαθὸν εἶναι καὶ φιλόπολιν· παιδείας δὲ ὁρῶντος καὶ ἡφθαι τοπαράπαν· οἰκονομίαν τε ἔχον τὸν νῦν προσεσχηγμένον*, etc. † Laërtius hunc locum respiciens ait, a Platone in legibus Cyripaedium *πλάσμα* i. e. *commentum*, nominari. Platonis illa verba citat etiam † Athenaeus, cum de similitudine, quae Xenophonti cum Platone intercedebat, mentionem facit. Quin et ex mente † Ciceronis, Platonis forsan auctoritatem sequuti, *Cyrus ille*

c 2

1) L. 6. Segm. 143.

2) Ad v. *Ξενοφῶν*.

3) *Histor. Philos.* l. 1. c. 7.

4) II, 56.

5) *Obseru.* ad l. II. segm. 56.

6) B. G. l. 3. c. 4.

7) Lib. 3. de legib. p. 694. edit. Steph. Athen. lib. 11. cap. 15.

8) III, 34.

9) L. II. c. 15.

10) I. Epist. ad Q. F. 2. 2.

ille a Xenophonte non ad historiae fidem scriptus, sed ad effigiem iusti imperii, cuius summa grauitas ab illo philoso-
pho cum singulari comitate coniungitur. Ac similiter ¹ Au-
sonius: *Vellem*, ait, *si rerum natura pateretur, Xenophon*
Attice, in acuum nostrum venires; tu qui ad Cyri virtutes
exsequendas votum potius quam historiam, commodasti; cum
dices es non qualis esset, sed qualis esse deberet. Quid comme-
morem ² Ios Scaligerum, D. Petauium, ³ Sethum Caluifium,
⁴ Ger. Vossium, aliosque complures; qui vel Auctorum,
quos modo citauimus, testimoniis, vel proprio (cui nimium
certe credidere) iudicio freti, Cyripaediam aretalogorum
fabulis annumerarunt. Vellem eruditissimi viri testimonia
Veterum illa diligenter expendissent; atque mentibus cir-
cumspexissent, num quid ad eleuandam historiae Cyri
Xenophonteae fidem valuerint. Quod ad Platonis testi-
monium attinet, esse illud quidem haud magni penden-
dum ipsa docet, is qua vitur, loquendi ratio. Quid
enim? estne adeo diuinus Plato, vt ei etiam *μαντεύμενος*,
(incipit enim *μαντεύουμαι* etc.) i. e. coniecturas atque sus-
piciones, tanquam vaticinationes nescio quas, proferenti
fides sit habenda? Imo vero quamuis plane aperteque
suam illam de Cyropaedia sententiam protulisset Plato,
merito quis tamen eius, de Xenophonteo loquentis opere,
suspectam habuerit auctoritatem. ⁵ Is quippe fidei parum
sincerae apud Socraticos opinione laborabat; neque Xe-
nophon tantum, sed et ⁶ Socrates ei vitio vertebat, quod
multa temere essetiret atque ad libidinem fingeret:
atque adeo mirum non est, si ⁷ Xenophontis laudes ini-
quis suspitionibus extenuare niteretur.

Vt autem ex illo Platonis loco id tantum colligi
potest, istum aliter atque Xenophontem de institutione
sue disciplina Cyri sensisse; ita satis magno argumento
esse debet, fundamentum huius historiae praeclare atque
ex fide iactum esse, cum ne suspicionibus quidem atque
coniectura Plato, quamuis fuerit ad cauillationem procli-
vis, ad id se coarguendum paret.

Ciceronis

¹) Panegy. ad Gratianum.
²) In animad. ad Euseb. et in
prolegom. libri de emendat. Tem-
por.
³) Sag. Chronolog. cap. 26.

⁴) De histor. Graec.
⁵) Xenophon epist. ad Aeschin.
Athen. l. II. c. 15.
⁶) Laërt. III, 35.
⁷) Gell. 14. 3.

Ciceronis de hoc opere iudicium passim laudant Xenophontis aduersarii. Vellent eius attente verba legissent, priusquam cum a se stare dixissent. Haec enim mihi quidem legenti videtur Cicero de indole moribusque, quos Cyro tribuit Xenophon, non de Historia ipsa siue rerum gestarum expositione, loquutus: id quod, opinor, liquet ex istis Ciceronianae sententiae partibus: — *cuius summa grauitas ab illo philosopho cum singulari comitate coniungitur.* Pergit: *Nullum est enim praetermissum in iis officium diligentis et moderati imperii.* Cyrus utique Ciceroni visus est imperator omni laude cumlatus adeo, ut virtutes plerasque, quibus eum ornauit Xenophon, a philosophi potius ingenio profectas esse, quam in vita principis eluxisse, putaret. At quali Cyrus reuera fuit indole, quibusue moribus, infra dicendi locus erit. Nostras saue ad partes defendendas satis est, Ciceronem de illis, non autem de rebus gestis, nostra quae exponuntur Historia, loquutum monstrasse. De Aufonii verbis quid statuendum sit, ipse iam, opinor, me tacente, Lector intelligit.

Multa quidem virorum recentioris aevi doctissimorum nomina commemorare liceret, qui aliter hac de Cyri Historia, atque Auctores prius memorati, senserunt; quique adeo Xenophontem ex fide scripsisse putarunt. In his (ut aliis nominandis temperem) sunt ¹Vsserius, ²Dupinus, ³Bossuetus, ⁴Prideauxius. Quibus omnino annumerandus est Cl. Charpentierus; quem nisi intercepissent fata, eruditam haud dubie hoc de libro ⁵Dissertationem, quam se editurum pollicitus est, nobis fuerit videndi copia. Pluribus adducendis nominibus supersedendum est: neque enim veri amantis est se ad alicuius auctoritatem temere conferre; et testimonia adpendenda potius, quam numeranda, censemus. Itaque missis ambagibus, ipsam Cyripaediae materiam intueamur, tripartitam eam, quam primo proposuimus, diuisionem sequuti: atque adeo paucis praemisissis 1. de Disciplina Institutisque Persicis; 2. de monitis tam ad mores quam

c 3

ad

1) In Annal.

2) Biblioth. Vniuers.

3) Histor. Vniuers.

4) Connex. V. et N. T.

5) Cuius speciem praebuit in Praefat. ad Vers. suam Gallic.

ad rem militarem spectantibus; 3. ad ortum tandem, res gestas, mortemque Cyri reuertamur.

Cum autem in exponendis Persarum moribus institutisque multus sit Xenophon; ea omnia, quae de iis tradidit, peculiari Dissertatione recensere, atque testimoniis quae caeteri suppeditarunt Auctores confirmare visum est. Istam igitur Dissertationem, hanc quae statim excipit, adeant velim ii, qui fidem Xenophontis diligentiamque probe perspectam habere cupiunt.

Quod vero ad crebra attinet monita, huic quae passim Historiae inseruit Auctor; ea forsitan, si ad mores spectent, Xenophonti Philosopho; sin ad rem militarem, Duci, accepta referre debemus. In libro certe de dictis factisque Socratis, haud pauca reperire est loca, ubi Socrates eadem tradit praecepta, quae in hoc Opere, neque adeo dissimili modo exposita, occurrunt. At nihil absurdi sane vel quod sit incredibile plane memoratu de his prodidit Xenophon in colloquiis orationibusque; cum Persarum veterum notissima sit sapientia, et eos lepidis eiusmodi sermonibus, quales Noster eis tribuit, inter se usus esse testetur Plutarchus. Orationes autem et epistolas, quarum Cyaxarem, Cyrum, alios interdum praedicat auctores, ad libidinem finxisse Xenophontem et ornasse, nihil noui est: haud enim quisquam, opinor, inficias ibit, caeteros fere omnes antiquos Historiae scriptores eandem sibi artem ingeniumque ostentandi licentiam vindicasse. Porro apud Persarum reges copias in aciem educturos, de fortitudine disserendi consuetudinem inualuisse Serinus auctor est: proinde, Xenophon adeo non falsi quid aut absurdi supponit in iis, quibus Cyrum usum facit, orationibus, ut dum ad principis istius indolem virtutesque, tam ad communem hominum Persica de gente opinionem eas accommodasse videatur.

Quamuis autem Persarum gens bellica floruerit laude, Xenophontem tamen in tradendis plerisque de re militari praecceptis, propria nixum esse peritia, assiduo bellorum usu comparata, nullus dubito. Sed hic etiam haud esse, cur quis fidem eius desideret, in altera mox Dissertatione, ubi de disciplina Persarum militari nobis agendum

1) Sympos. l. 2. q. 1.

2) Stobae. serm. 43.

agendum erit, videbimus. Iam ad ipsum Historiae fundamentum, atque adeo ortum, res gestas, mortem Cyri intuendam progredior. Quo vero dilucide perspicueque magis, ista disputationis meae capita expediam; primum singula, prout ea Xenophon exposuit, ordine quidem, paucis tamen, percurrere: deinde, quae ab aliis Historicis iisdem de momentis tradita sunt expendere, et cum Xenophontea narratione conferre, libet. Sic itaque Xenophon:

„¹ Cambyfes, Persarum rex, in matrimonium duxit „Mandanem, Astyagis, Medorum regis, filiam; ex qua „Cyrum suscepit, ² tam pulcherrima corporis forma, „quam egregiis animi virtutibus, ornatum. ³ Hunc „Cambyfes a puero Persicis institutis, eo, quae tempore „non sine summa viguere gloria, erudiendum curauit. „Cum duodecim iam amplius annos haberet, eum ad „Astyagem secum vna perduxit Mandane: et apud auum „quidem aliquot annos commoratus est Cyrus. ⁴ Inter- „iecto deinde tempore, moritur Astyages: in cuius lo- „cum filius eius Cyaxares regno succedit.

„⁵ Rex autem Assyrius, cuius imperio parebant gen- „tes pleraeque finitimae, consilium de redigendis sub „potestatem suam Medis Persisque iniuit. Misit itaque „ad omnes sibi subiectos, ad Croesum etiam Lydorum „regem, ad Cappadocas, Phrygas utrosque, Caras, Pa- „phlagonas, Indos et Cilicas, legatos, qui Medos Persas- „que apud eos maledictis infectarentur: quorum com- „plures partim muneribus, partim adlatis ab Assyrio „criminationibus adducti, societatem cum eo coeunt. „Cyaxares, cum sibi periculum a tot tantisque gentibus, „iam foedere iunctis, instare sentiret, qui a Cambyse Per- „sisque peterent auxilia, mittit. Exercitum hi statim „colligunt, Cyrumque ei, vti rogauerat Cyaxares, prae- „ficiunt. Cyrus ad bellum iam omni studio coepit in- „cumbere: ⁶ redactisque suam sub potestatem Armeniis „Chaldaeisque, in ⁷ Assyriam ducit exercitum, ⁸ cum „Assyrio dimicat, secundoque proelio vtitur.

e 4

Mox

1) Κλέυ Παϊδ. p. 6. (p. 6.)

2) p. 7. (6.)

3) p. 7. (6.) et 18. (17.)

4) 57. (49.)

5) p. 58. (49.) et seq.

6) p. 170. (143.) 199. (167.) et seq.

7) p. 216. (181.)

8) p. 232. (195.) et seq.

„Mox ¹Hyrcauii, deinde ²Gobryas ³et Gadatas
 „se Cyro dedunt. Cyrus Assyrium, qui ⁴in Lydiam se
 „subduxerat, bello persequitur: ⁵capit Sardes et Croe-
 „sum Lydorum regem: postea ⁶Caras, ⁷Phrygas, Cap-
 „padocas, Arabas sub imperium suum subiungit. Tan-
 „dem, rebus vbique feliciter gestis, ditionique suae ad-
 „iectis Croeso Lydisque, et omnibus fere Asiae minoris
 „incolis, Babylonem, urbium Asiaticarum eo tempore
 „principem, obsidione cingit atque capit.

„Quamuis autem diuturnum hoc Cyrus bellum ad-
 „ministrauerit, Cyaxari tamen auunculo suo, penes quem
 „summum erat imperium, potestatem suam acceptam re-
 „ferebat. ⁸Huius, qui nullum virilis sexus genuerat,
 „cum Cyrus filiam in matrimonium duxerat, regnum
 „Medorum in dotem accepit. Itaque mortuis Cyaxare
 „auunculo suo soceroque et Cambyse patre, regna Me-
 „dorum et Persarum etiam ad Cyrum descendunt: atque
 „adeo partim successionis ordine, partim armis victrici-
 „bus totius fere Orientis imperium adeptus est. Iam
 „vero fundamentis imperii, annalium tam sacrorum quam
 „profanorum monumentis celebratissimi, praeclare iactis,
 „⁹sedes sibi incolendas elegit, Babylonem, hyeme; vere,
 „Susam; vigente aetate, amplissimam Mediae maioris
 „urbem, Ecbatana. Exinde viram placide magnificeque
 „degit, admirabiliter adeo sapienterque omnia admini-
 „strans, ut non tantum rebus gestis, sed et consilio, vir-
 „tute, gloria principes facile omnes anteiret. ¹⁰Septima
 „iam vice, ex quo imperium obtinuerat, Persiam profe-
 „ctus, ibi vitam, summam adeptus senectutem, filios ami-
 „cosque egregie multa hortatus, cum morte commuta-
 „vit.” Perbeatus certe, si quis alius, rex; qui in am-
 „plissimo imperio, cum et summis honoribus, et rerum
 „gestarum gloria floreret, eum vitae cursum tenere po-
 „tuerit, ea domi militiaeque virtutis ediderit specimina,
 „ut vel in bello secundis vteretur proeliis, vel in otio
 „cum dignitate esse posset.

Vidimus

1) Pag. 248. (208.) et seq.

2) p. 306. (255.)

3) p. 391. (293.)

4) p. 416. (348.)

5) p. 493. (412.) et seq.

6) p. 510. (426.) et seq.

7) p. 517. (432.)

8) p. 631. (526.) et seq.

9) p. 645. (539.)

10) p. 646. (540.)

Vidimus iam quae de Cyro narravit Xenophon: suntque ea omnia sane ita ad veri similitudinem composita, ut vix satis mirari possim, tam acerbe vehementerque, ne dicam temere, viros quosdam recentioris aevi doctrina conspicuos, in Xenophontem, tanquam nugatorem splendide mendacem, inuectos esse. In ipsa certe rerum, quas modo summatim exposuimus, serie, nihil est inepti atque absurdi, nihil non simplicis veritatis amico cultoreque dignum. Vidimus etiam quid de testimoniis ex Platone et Cicerone adlatis responderi debeat; nec non res alias, de quibus disceptari solet, attigimus. Ex quibus omnibus nihil ad elevandam Historiae Xenophontaeae fidem colligi posse monstrauimus. Aliorum itaque Historicorum, qui Cyri vitam atque res gestas literis mandarunt, quorumque potissimum auctoritate nixi sunt Xenophontis aduersarii, monumenta iam excutiendi locus est.

IV. Ex iis autem non est cur quenquam, praeter Herodotum et Ctesiam, adpellemus: cum Diodorus Siculus, Trogus Pompeius, siue Iustinus, eius qui Historiae fecit epitomen, alique, neque omnia memoratu digna tetigerint, et Herodotum Ctesiamque passim fuerint sequuti. Paucis igitur accipe, quae de Cyro memoriae prodidit Herodotus:

„Astyages, Medorum rex, filiam habuit, nomine
 „Mandanem: quam, cum visum illi dormienti, ex quo
 „mirifice de ea factus est sollicitus, obiectum fuerat, non
 „Medo cuiquam natalibus claro, eamue digno qui vxor
 „rem duceret, sed Persae cuidam nomine Cambyfi, qui
 „honesto quidem loco natus erat, at ingenio ad rerum
 „aliquid nouarum moliendum minime procliui, collo-
 „candam apud animum statuit. ¹ Eodem quo filiam an-
 „no Cambyfi collocauerat Astyages, altera motus est
 „visione, per quam vitis imago, ex filiae locis enatae, cu-
 „iusque palmitis omnis Asia obumbraretur, animo eius
 „repraesentata erat. Hanc cum visionem ad somniorum
 „interpretes retulisset, ex filia nepotem ei futurum, qui
 „eius vice regium munus administraret, illi responde-
 „runt. Filiam Astyages, eius cum prope partus instaret,
 „Persia ad se arcessit: atque infantem, ut primum natus
 „est,

c 5

1) Herodot. lib. 1. cap. 107.

2) c. 108. Iust. lib. 1. c. 4.

„est, Harpago, regis amico et arcanorum participi, occi-
 „dendum dari curat. ¹ Harpagus, tradito ei puero, do-
 „mum se contulit; ibique habita de crudelibus regis
 „mandatis deliberatione, ea quidem ipsi minime per-
 „agenda iudicavit. ² Itaque Mitradatem, regii pecoris
 „pastorem, ad se statim arcessit; eique puerum ibi ex-
 „ponendi, vbi quam ocyslime periret, munus iniungit.
 „Vxorem habuit Mitradates, cui nomen erat Spaco:
 „(vox autem haec idem apud Medos sonat, ac apud
 „Graecos, *κύων*, apud Latinos, *canis*) ³ quae forte pue-
 „rum iam tum, cum Cyrum ille domum ad se adduceret,
 „mortuum pepererat. His statim visum est, partum il-
 „lum mortuum, alterius pueri cultu ornatum, in montem
 „aliquem maxime desertum asportare atque ibi relin-
 „quere, regium autem nepotem pro filio pastoris edu-
 „care. Huius pueri fuit mirifica virtutis indoles: ⁴ cum-
 „que decem annos natus esset, rex inter ludentes pueros
 „delectus est. Itaque iam se pro rege gerit: atque adeo
 „filium Artembaris, viri inter Medos clari, quod eius
 „imperata non faceret, verberibus asperrime castigat.
 „Ab Artembare querela regi delata est, indignante a
 „serui regii filio ingenuos homines seruilibus verberibus
 „affectos. Astyages Cyrum ad se arcessit, atque, Tune,
 „inquit, ignobili adeo loco nate, huius tanti viri filium,
 „tanti inclementer indigneque tractare ausus es? Cui
 „puer, ⁵ Quod feci, here, iure factum est: rex quippe
 „delectus eram, et caeteri omnes, praeter hunc vnum,
 „dicto mihi audientes erant: idcirco poenas pendit.
 „⁶ Astyages admiratus est pueri gestum, constantiam, vul-
 „tumque, quem genus suum referre putabat; recorda-
 „tus est simul temporis, quo nepotem Harpago expo-
 „nendum tradiderat, atque cum aetate pueri congruere
 „vidit. Itaque suspicione repentina perculsus, et bubul-
 „cum de puero percontatus, veritatem tandem ei ex-
 „torfit. ⁷ Ibi quidem ira dissimulata, salute pueri gau-
 „dere se aiebat: quare, inquit, Harpage, (hic enim tum
 „coram aderat) quod puerum ad me incolumem rece-
 „perim,

1) Herod. c. 109.

2) c. 110.

3) c. 112.

4) c. 114.

5) c. 115.

6) c. 116.

7) c. 118.

„perim, diis seruatoribus sacra facere cum animo statu-
 „tum habeo, atque adeo filium tuum huc mittas velim,
 „ipseque mihi ad coenam adsis.

„Harpagus, quem vnicum habuit filium, tredecim
 „circiter annos natum, haud sine laetitia mittit ad Astya-
 „gem. Astyages eum interficiendum curat, epulandum-
 „que patri tradit. Huic, cum inter coenandum interro-
 „gatus, epulisne hisce oblectatus esset, respondisset, valde
 „se oblectatum esse, tandem rem omnem indicat. Harpa-
 „gus, quamuis se filii sui carnem comedissem iam perpe-
 „ctum haberet, nullum tamen vel doloris vel irae prae-
 „sentis indicium edidit. ¹ Astyages autem, quod Cyrus
 „vitam adhuc ageret, neque a suspicione vacuus erat,
 „neque ab omni prorsus sollicitudine suum potuit ani-
 „mum abducere. Magos in consilium adhibenti respon-
 „sum est, Omnia iam euenisse, quae somniorum visa por-
 „tenderant; Cyrum regis adeptum esse nomen; nihilque
 „adeo sibi ab eo esse periculi. Haec cum audisset Astya-
 „ges, ² Cyrum ad parentes suos, apud Persas degentes,
 „mittit. Hic cum esset Cyrus, de bubulco eiusque prae-
 „cipue vxore. a qua fuerat educatus, honorifice multa
 „praedicare solebat. Ex nominis autem, illi quod erat
 „inditum mulieri, significato ruior ortus est, a cane
 „nutritum fuisse Cyrum.

„³ Harpagus, memor usque filii morte indigna per-
 „emti, secum assidue meditatus est, quo se pacto de ne-
 „fandae caedis auctore vindicare posset. Itaque cum
 „Cyro, qui iam egregia sui dederat specimina, per literas
 „agit; viri apud Medos cuiusque primarii tentat ani-
 „mum, ad Astyagem regno exuendum sollicitat, atque vt
 „Cyrum in eius locum substituerent, hortatur. Cum iam
 „ei omnia praeclare instructa esse consilia viderentur,
 „Cyro auctor est, vt Persas aduersus Astyagem excitaret.
 „⁴ His itaque a Cyro coactis armatisque, ⁵ Harpagum (qui
 „tam consilia quam odia occlusa adeo habuerat, vt sus-
 „picione prorsus careret) exercitui, quem ad reprimen-
 „dos Persarum impetus erat emissurus, praeposuit Astya-
 „ges. Ille in aciem progressus, vbi Cyri copias conspe-
 „xit,

1) c. 119.

2) c. 120.

3) c. 121 et seq.

4) c. 123.

5) c. 125.

6) c. 127.

„xisset, ad eum statim cum Medis consilii sociis transibat:
 „reliqui in fugam se coniiciunt. ¹Astyages alterum ex-
 „periri certamen ausus ab hoste viuis capitur, amissis,
 „quos eduxerat, Medis. ²Atque hoc tandem modo Cy-
 „rus imperio Persarum ac Medorum potitus est. ³De-
 „inde Sardes, ac Babylonem capit, maximamque Asiae
 „partem in ditionem suam redegit. Postremo, ⁴bellum
 „pugnacissimae Massagetarum genti, haud procul mari
 „Caspio sitae, inferendi consilium iniuit.

„Erat autem eo tempore Tomyris Massagetarum
 „regina: quam Cyrus primo quidem se in matrimonium
 „ducere velle simulabat. At illa rata non tam uxorem,
 „quam regnum, expeti, cum aditu ad se prohibuit. Ita-
 „que Cyrus, dolo quod efficere non potuit, vi adgressus,
 „infesto cum exercitu Massagetarum inuasit regionem.
 „Tomyris adeo non pugnam detrectat, vt ei liberum
 „permittat, vel amne Araxe traiecto, tridui iter in re-
 „gionem suam facere, quo pugnam ibi tandem commit-
 „terent: vel paulisper commorari, dum ipsa, eodem
 „amne traiecto, tot dierum iter in eius regionem face-
 „ret, vt ipsos intra Persici imperii fines proelio cum eo
 „dimicaret. ⁵Cyrus, Croesi, qui tum aderat, consilio
 „parens, rogar, vt illa pedem cum exercitu referret, dum
 „Araxem ipse transiret, et in Massagetarum regionem
 „penetraret. Itaque Tomyris, pro conditione Cyro ob-
 „lata, retro concedit.

„Cyrus, cum iam in Massagetarum regionem vnus
 „iter diei fecisset, inuentum (Graeci quod *σκατῆρας* ad-
 „pellant) hoc adhibuit: Castra sua commeatum copia,
 „vino praesertim, instruenda curat; ⁶deinde, manu mili-
 „tum, qui castris praesiderent, ex suorum numero iner-
 „tissimorum relicta, ipse cum reliquis copiis Araxem re-
 „petit. Mox tertia pars Massagetarum exercitus Persa-
 „rum adoritur castra; deuictisque, qui in iis stationem
 „agebant, militibus, epulis statim, quas apparatus con-
 „spexerunt, accubuerunt; tandem cibo vinoque onusti
 „somno se dedere. Somno oppressis Persae superuenien-
 „tes

1) c. 129.

2) c. 130.

3) c. 84. et 191.

4) c. 204. et seq.

5) c. 208.

6) c. 211.

„tes multos occidunt, longe plures viuos capiunt, in his
„Spargapisen, reginae filium.

„Tomyris hac clade grauter commota, Cyrum,
„copiis suis coactis, adorta est; cum acerrime pugnare-
„tur, Maskagetæ tandem ab hostibus victoriam reportant;
„compluribus Persis, Cyroque adeo ipso, occisis. Pugna
„pugnata, Tomyris cum vndique conquirendo Cyri tan-
„dem cadauer inuenisset, caput eius amputatum in
„vrem humano sanguine repletum coniici iubet; quo
„facto, Ascendi insultans ait: *Ego te sanguine satiabo*. At-
„que hoc modo vita cessit Cyrus, cum iam nouem et
„viginti regnarat annos. Alii quidem alia de morte eius
„referunt; ipse, quæ fidem potissimum mereri visa sunt,
„de ea commemorauit." Haec fere de Cyro Herodotus:
ad ea iam, quæ Ctesias tradit, oratio proficiscitur.

Integra quidem, quam is de rebus Persicis conscrip-
psit, Historia, ad nos non peruenit: at ex ea quaedam
excerpta serauit Photius, in quibus Cyri vitam ita
depingit: "Cyrus Astyagem cognatione non attigit. Hic
„autem cum Ecbatana, quo Cyri manus vitaret, se con-
„tulisset, ibi captus et compedibus victus est; quibus,
„nec ita multo post, eum liberauit Cyrus: ac eundem
„deinde, non secus ac si pater esset, obseruauit. Astyagi
„erat filia, nomine Amytis; quam Spitamas quidam in
„matrimonio habuit. Hanc Cyrus primo quidem, tanquam
„matrem, in honore habuit: idem inuenta tandem causa,
„qua Spitamam interficeret, eam sibi vxorem adiunxit.

„Bactrianis mox bellum molitur, qui ei se sponte
„dedunt. Cum Sacis etiam bellauit, atque regem eorum
„Amorgem capit. Huius vxor, nomine Sparethra, cum
„maritum esse captiuum sensisset, trecentis virorum, mu-
„lierum ducentis millibus contractis, Cyrum adorta est;
„viumque eum cepit cum aliis perquam multis. Hos
„omnes illa quidem, quo maritum in libertatem vindica-
„ret, liberauit. Cyrus deinde Sardes cepit et Croesum.

„Aliquot post annis, Cyrus atque Amytis eius vxor
„Astyagem, qui inter Barcanios degebat, videre cupiunt.
„Itaque Cyrus Petisacam, qui apud se plurimum valebat,
„ad eum adducendum mittit. Petisacas, scelesti consilii,
„auctore

„auctore Oebara, Aftyagem in deserto quadam reliquit
 „solitudine, vbi fame sitique confectus diem obiit supre-
 „mum. Cadaver autem eius feris intactum erat; quippe
 „quod leones, vsque dum eo reuersus Petisacas id aufer-
 „ret, custodirent. Tandem humo magnifice mandatum
 „erat.

„Postremo, Cyrus bellum aduersus Derbices susce-
 „pit. Hi cum quidem fortissime sese aliquandiu defen-
 „dissent, tandem in Cyri ditionem erant redacti. At fu-
 „nesta tamen ei fuit initae cum istis pugnae dies: nam
 „equo deiectus, ab Indo quodam inflicto femori vul-
 „nus accepit, ex quo triduo post mortuus est: regno
 „Cambyfi filio natu maximo delato, tributoque Tanyo-
 „xarci regionis Bactrianae, Parthiae, Carmaniae, nec non
 „Choranniorum imperio. Quin etiam ipsos ad amici-
 „tiam mutuo colendam hortatus est. Fato autem functus
 „est, cum iam annos triginta regnasset.” Haec Ctesiae
 nobis fragmenta suppeditarunt.

Iam vero breui omnia, in quibus nonnihil ad illu-
 strandum dissertationis meae argumentum fuerit momen-
 ti, quaeue de celeberrimo Persarum rege tres insignes
 Historici literis mandarunt, (tot scilicet de eodem illo
 viro varias inaximeque diuersas inter se narrationes)
 complexus; vt expendam modo quae ex Herodoti Cte-
 siaeque annalium monumentis adtuli, ostendamque de-
 inde quibus de causis Xenophonti potius quam illis fides
 sit habenda, restat. Et ipsas quidem si quis rerum, quas
 Auctores exposuerunt isti, series circumstantiasque (quia
παρεξήσεις dicere aliter non possumus) animo attentiore
 paulo atque ab omni opinione praeiudicata vacuo lustra-
 verit, haud, opinor, diu incertus erit, ad cuius potissi-
 mum auctoritatem sese conferre debeat. Sed cum mul-
 torum eo inclinare soleant sententiae, vt Herodoto po-
 tius quam Xenophonti credendum statuerent; age nunc,
 vtrum ille ita de Cyro scripsit, vt, Nostro posthabito,
 fidem vnice mereatur praecipueue, dispiciamus.

Fatetur ‘Herodorus. praeter eam, quam ipse sequu-
 tus est, rerum ad Cyrum spectantium expositionem, tri-
 plicem esse earundem exponendarum rationem. Neque
 vero

vero tantum quod ille perhibet testimonium, aliis a se dissentiendi locum dat Historicis; sed et ipsa, quam sibi potissimum scriptura persequendam iudicauit, narratio, ad aliam quandam aequos rerum aestimatores iudicesque requirendam excitare debet. Nam si quis ea, quae in hac eius Historiae parte narrat, studiose intuebitur, orationem eius non modo non cohaerentem, sed et παραδοξότητος, et a verisimilitudine alienissimis refertam esse deprehendet. Vt autem ita mecum apud animum statuerem, nec eius leuandae auctoritatis, nec defendendi Xenophontis nimium me adduxit studium. Quae dixi, temere non esse dicta, docebo iam exemplis:

Ait Herodotus, visum quoddam Astyagi dormienti obiectum, in tantum eum metum de futura filiae suae sobole coniecisse, ut illam non Medo, tali vxore digno, sed Persae cuidam nobili, collocaret. Egregium sane narrationis huius exordium! Astyagi scilicet metum incutit futura filiae suae soboles; at ea tamen ne quem ederet partum, adeo non impedire nititur ille, ut ei statim nuptias apparet. Sed Persae, dicat aliquis, non Medo, nuptum dat. Quasi vero minus ipsi metuendum foret a nepote, quem de filia sua suscepturus erat vir honesta gentem apud exteram, quae iampridem inuita prorsus Medis paruerat, familia: quam qui ortum ab utroque parente Medo duceret. At quid tandem ei a filiae prole periculi instabat? quaeue tam dira portendebant illa decantata somnia? Nepotem utique eius vniuersam innumbraturum siue occupaturum Asiam; atque ipsi in regno successurum. Grauiissima, profecto, erat Astyagi causa, cum haec audisset, cur de rebus suis esset sollicitus, atque corde (ut ait ille) suo trepidaret! Haecine scriptis mandasse Historiae patrem? Mihi quidem haud paulo magis credibile videtur, Astyagi iucunditatem potius et laetitiam, quam metum, adlatura esse somnia, quae neque ipsi mali quid intentabant, et imperii, cuius nepos eius potiturus erat, splendorem amplitudinemque significabant.

Tandem Mandane grauida est e Cambyse; et Astyages, re audita, ex formidoloso iam factus inhumanus, filiae

1) Herodot. l. i. c. 127.

3) Id. de Leg. l. i. c. 1.

2) Cic. de orat. l. 3. c. 42.

filiae partum necandi consilium init. Itaque natus infans Harpago datur occidendus; quem deinde Harpagus bubulco tradit exponendum. Eum periculo statim eripendum curat Historicus; infantem utique magnis rebus gerendis natum. Praeclare. Mox eundem in scenam atque prospectum aui producit. Benigne. At qua tandem ratione? Audies. Puer ille, cum iam decennis esset, regem inter aequales agit: cumque omnia pro imperio administraret, filium Medi cuiusdam clari, quod minus dicto audiens esset, verberibus castigat. Rem ille ad patrem, ad regem pater, refert. Ergone tantus erat Cyrus, cum id aetatis esset, cum adhuc bubulci filius haberetur, ut ne Medus quidem nobilis ab eo poenas puerilis seueritatis repetere auderet? tantumue patrarat facinus, ut ad ipsum regem id deferri oporteret? Sic visum Historico; qui iam puerum auo parentibusque restituendi forsan occasione, pro sua erga illum benignitate, imminabat. Ad Astyagem itaque citatur regulus ille, castigatorque sociorum audaculus. Iudicium agitur —

Speclatum admissi risum teneatis, amici?

En Medorum regem, virum non alias humiliter, quam pro conditione, se gerentem, de leuibus puerorum decennium noxis serio cognoscentem! Sed aliud ex alio nascitur ridiculum: nam iudex puerum ad se delatum intuens, subito vultus eius agnoscit vestigia; pueri scilicet decem iam annos habentis, quem antea quidem, sed recens natum, obiter adspexerat! Cognito tandem, puerum istum Mandanis esse filium, quid rex? nonne in metum denuo sollicitudinemque grauiorem adductus est? Minime: gaudet puerum esse seruatum; eum nempe iam incolumem ad se domum rediisse, quem, ut in lucem primum editus erat, necare decreuerat. Ergo gratias Harpago, qui caedi temperasset, agit? Nihil minus: imo vero Thyesteam ei coenam instruit, ob seruatum nepotem; quo tamen seruato gaudere se modo professus erat. Immanitatemne prius barbaram, absurdamne mirer narrationem! At quid de Cyro tandem statuit inhumanus ille Astyages? De eo sane quid fieret, magos consulit: qui mox omnem regi metum adimunt, in aurem vtramuis otiose ut dormiat. Somnium quippe, vafri aiunt interpretes, tuum, Astyages,

Astyages, quod portendebat, iam euenit, nec quid tibi amplius a Cyro metuendum est; siquidem iam regnauit: pueros scilicet inter decennes, decennis ipse. Nosti ingenium Astyagis; mitissimum utique; id quod epulae, Harpago quas modo dederat, abunde testantur. Is itaque, pro ea, qua erat in Cyrum, beneuolentia, somnii probat interpretationem; vitem, quae omnem inumbratura esset Asiam, ex animo delet; Cyrum, iam consiliorum de se omnium conscium, in Persiam ad parentes mittit. Haec tibi ni parum veri similia videantur, iis etiam quae deinceps narrat Historicus, fidem, per me licet, habeas. Cyrus, cum iam adulta esset aetate, Persis compluribus coactis armatisque, ut ab Astyage deficerent, eos hortatur: Quod cum audisset Astyages, copias suas omnes arinauit, iisque Harpagum praefecit. Quid audio? Usque adeone vecors esse potuit Astyages, ut exercitum viro crederet isti, cui, ob delictum, quod in se haud ita multo ante admiserat, grauiter erat iratus; cuiusque in se odium, summa ultionis cupiditate coniunctum, immanissimo scelere incenderat? quis belli istius fuerit euentus facile, me tacente, diuinabit Lector. Victis Medis, captoque Astyage, Cyrus Croesum postea subigit. Prius igitur Medorum adeptus est imperium, quam Lydos adortus est. Quam inauspicato res Persicas literis consignare adgressus est Herodotus! Persas inopes esse tradiderat iam tum, cum, Lydorum rege capto, Sardes diriperent: nullis deliciis aduersos, bonorum etiam pauperes, antequam Lydos subigerent. Ergone isti inopes, isti tenuis adeo fortis homines erant, qui, Medis bello domitis, eorum iam opibus bonisque potiti sunt? Taedet iam tot absurda, memoratu incredibilia, inter se pugnantia recensere. Sed audi, quaeso, quid tandem Cyro, qui hactenus quidem omnia fere et feliciter et prudenter gessit, negotii tribuit Historicus. Ille nimirum, suscepta aduersus Babylonem expeditione, ad Gynem venit amnem: quem cum ingressus esset quidam e sacris equis candidis, illico submersus est voraginibus. Facinus improbum! quod animo

1) Herodot. l. 1. c. 118.

4) c. 7 r.

2) c. 130.

5) c. 1 89.

3) l. 1. c. 89.

animo Cyrus tam iracundo tulit, vt statim minitabundus flumen illud adgrederetur, ibique, intermissa expeditione, in eo castigando totam aestatem consumeret. Egregie nempe comminationes istae, mora tam longa, tam graui de causa, cum tanti principis sapientia promptaque in rebus gerendis celeritate conueniunt! De euentu susceptae aduersus Babylonem expeditionis consentiunt inter se Noster et Herodorus: de bello, quod deinde Massagetis Cyrum intulisse tradit hic, silet Xenophon: de morte Cyri, ab Herodoto dissentit. Sed, de bello isto Cyrique fato quid sit respondendum infra suo loco videbimus.

Haec, opinor, si quis paulo diligentius expendere, neque me temere Herodotum in crimen commentitias absurdasque de Cyro rebusque Persicis narrandi fabellas adduxisse, et aliam, atque is scripsit, istius Principis Historiam nobis quaerendam esse, facile intelliget. Intelliget etiam, non de nihilo esse, quod ¹Cicero, apud eundem, quem Historiae patrem adpellat, innumerabiles esse fabulas, adfirmat: quod aliis ²Auctoribus nomine fabulositatis est suspectus. Ecce autem alterum, qui de rebus Persicis scripsit, Historicum! Ctesiam scilicet illum Cnidium. Cum vero mutilata sit admodum huius Historia, et ex libris 23. ab eo scriptis pauca quaedam tantummodo fragmenta supersint, haud ita accurate sententiam ferre possumus de rebus, quas literis ille consignauit. Quod si iudicio, a plerisque tam Veterum quam Recentiorum pronuntiato, stare oporteat, Ctesiae certe fides tuto nequit haberi. ³Aristoteles ait eum minime dignum esse, cui crederetur: ⁴Strabone iudice, facilius quis poetarum fabulis, quam Herodoto et Ctesiae fidem habuerit. ⁵Antigonus aperte, nil circumitione vsus, de hoc scripsit, αὐτὸν πολλὰ ψεύδεσθαι. ⁶Plutarcho a veritate se πρὸς τὸ μυθιώδες conuertisse dicitur. ⁷Ab eodem λαμπρὸν εἰ ψεῦσμα obiicitur. E recentioribus idem in eo vitium notarunt ⁸Ios. Scaliger, ⁹Her. Conringius, ¹⁰Dounaeus, alique complu-

1) De Leg. l. 1. c. 1.

2) Dio Chrysost. Orat. 18. p. 256. edit. Luter. A. Gell. l. 3. c. 10. Strab.

l. 1. p. 74. et l. 11. p. 774. alii.

3) Histor. Anim. l. 8. c. 28.

4) l. 11. p. 774. et l. 1. p. 74.

5) In Hist. Paradox. 16.

6) In vita Artax. p. 1014.

7) Ibid. p. 1017.

8) p. 39. notar. in fragm. subiect. Operi de Emend. Temp.

9) Dissert. Graevian. p. 141.

10) Praeleq. in Demosth. p. 171.

complures. Quin et Ctesiam aduersus Herodotum inuidia flagrasse testatur Photius; parumque adeo pensi, quid scripserit, habuisse, modo huic aduersetur. Iam supra quidem Herodoti narrationem de rebus Persicis sub censuram reuocauimus: ostendimusque, opinor, satis fuisse causae, cur vtriusque aetatis Scriptores de fabulis eius disputarent. Fingendi tamen studio minus forsan deditus erat; cum ipse nonnunquam ingenue fateatur, se quaedam, fabulosa quae protulit aetas, notare; minus vero asserere: v. g. cum de monstris Lybiae dixisset, ταῦτα εἰ μὲν ἐστὶ ἀληθές, ἐκ οἶδα, τὰ δὲ λέγεται, γράφω. Alia longe Ctesias fuit animi indole; quippe qui, cum famae nominis amplissimae sibi comparandae non medio-crem daret operam, sese, tanquam fidum διφθεράων Persicarum interpretem, iactat; reliquorumque Scriptorum gloriam et merita sugillare et penitus infringere sibi summat: id quod etiam ex eo adparet, quod ἐχ Ἡροδότῳ μόνῳ, πάναντία ἴσorei, ἀλλὰ καὶ, vt a Photio fuit obseruatum, πρὸς Ξενοφῶντα τὸν Γρύλλα ἐπ' ἐνέον διαφωνεῖ. Eum sane contra fidem et verisimilitudinem in rebus Assyriorum scripsisse, atque adeo aequam esse, quae de eo lata est, sententiam, argumentis grauissimis demonstrasse videntur viri doctissimi Chr. Cellarius et Geor. Walchius; eundem in Persicis fidei parum mereri putamus.

Libet quaedam breuiter attingere, quae in iis fabulose videtur retulisse. Primo, memoriae falso videtur ab eo proditum, quod Cyrus nullam sanguinis cum Astyage coniunctionem haberet. Vt enim caeterorum omnium Historicorum, qui illum Mandane filia Astyagis natum esse tradunt, consensum taceam, Ctesianam labefactant opinionem verustae illae de Cyri natalibus praedictiones; quae apud Herodotum et Eusebium memoriae traditae sunt. In iis quippe Cyrus dicitur *mulus*, quod a parentibus inter se gente diuersis ortum ducturus erat; matre quidem generosiore, scil. Meda: patre, Persa, atque adeo Medis subiecto; qui tamen secum matrimonio iun-

f 2

aturus

1) Cod. 72.

2) Lib. 4. c. 195.

3) loc. cit.

4) Dissertat. Acad. III,

5) Exercit. Hist. de fabul. Histoe. Semir.

6) L. I. c. 55. et 91.

7) P. E. I. 5. c. 21.

Astus erat ἡ δασπείνη τὴν δαυτῆ, scil. Maudanem, Astyagis, Medorum regis, filiam. Cum moribus Cyri (de quibus mox infra dicendi locus erit) pugnat de Spitamae morte narratio. Minus etiam probabilia sunt, quae tradit de spectro, quo Croesus erat deceptus; de ligneis Persarum simulacris; de Croeso semel, iterum, tertio vinculis, diuino quodam prodigio, soluto: de eodem ad regiam perducto, arctius vincito, et tandem inter tonitruum fragores et fulmina rursus de vinculis elapso. Diceres hic Lestrigonum aliquem aut Polyphemum, non Cyrum, Ctesiae narratione describi. Nec maiorem veri speciem prae se ferunt ea, quae de Astyagis morte, de seruato eius cadauere, scripsit. De Cyri morte paulo infra dicemus. His excutiendis ideo minus diu immoratus sum, quod Ctesianam de rebus Persicis narrationem haud quisquam haecenus sequendam duxit; haud quisquam, ut opinor, posthac sequuturus est.

Iam vero, collatis inter se Historicorum de Cyro, rebusque Persicis, narrationibus; expositisque causis, cur Herodotus Ctesiasque fidei parum mereri videantur, ad Xenophontis Historiam iterum intuendam pergamus.

V. Quamuis, ut supra monstrauius, Ciceronis verba, quae in 1ma ad Q. Fr. epistola reperiuntur, ad summam Xenophontae huius Historiae minime spectent; non defuere tamen apud recentiores eruditi, qui partim eius testimonio, parum accepto, partim coniecturis suis freti, statuere, Xenophonti id vnum fuisse curae, ¹ ut in hoc libro doctrinas Socratis exponeret sub inuolucro Historiae Cyri; quam ad veritatem componendi adeo non studiosus erat, ut, ex eorum sententiis, ipsi propositum esset, eos imitari, qui fabulosas narrationes et acroamata, tam ad sua ostentandum ingenia, quam ad aliorum oblectandum animos, excogitant atque palam proferunt. Haud equidem noui, quid de huius censurae auctoribus mihi statuendum sit: neque enim animum inducere potuerim, quenquam tam adfirmate de opere, a se non perlecto, scribere sustinuisse; et non possum non mirari, eum, id qui perlegerit, mentem Auctoris vel non perspersisse, vel perspectam inique adeo repraesentare voluisse.

Xeno-

1) Herodot. 1. 1. c. 91.

Moylei Script. miscel. v. 2.

2) Adu Erudit. m. 1718. p. 395.

P. 43.

Xenophonti, quidam inquit Scriptor, in animo erat, fabulam, lectoribus quae grata foret, comminisci literisque mandare. Itane vero? At suum ipse, quaeso, animum aperiat Xenophon: ¹Ὅσα ἦν καὶ ἐπυθέμεθα, καὶ ἡσθήσθαι δοκῶμεν περὶ αὐτῶν, ταῦτα πείρασ' ἔμεθα διηγῆσασθαι. Idem de uxore, quam duxit Cyrus, ²ita scribit: Γαμεῖ (Cyrus) τὴν Κυαξάρη θυγατέρα — — Ἐνιοὶ δὲ τῶν λογοποιῶν λέγουσιν ὡς τὴν τῆς μητρὸς ἀδελφὴν ἔγημεν· ἀλλὰ etc. quos statim refellit. Quorū autem isthuc? si suum opus commentitium haberi voluit; id vnum si spectasset, ut quam elegantissimum prodiret, nulla veritatis ratione habita. Ex utroque loco constat, Xenophonti haud parum pensi fuisse, quid de Cyro memoriae traderet. At Moyleus ille mirifice se iactat argumento, quo se certissime tandem comperisse putat, Xenophontem ipsum auctoritatem Historiae Cyri maioris funditus evertisse. Illi nempe soli, pro mira ea, qua Criticorum vulgo longe praestabat, animi sagacitate, ³locum apud Auctorem nostrum invenire contigit; ubi de bello, quo Cyrus Astyagem devictum imperio Medorum exuit, haud dubie (egregium illum utique si Criticum audieris) agitur. At quam ob causam statuendum est, Xenophontem loco citato de bello isto loqui? Quoniam, inquit ille, narratio Xenophontis bellum respicit longe ante eius tempora commissum: proinde, verba eius de Medorum a Dario Notho defectione nequeunt intelligi. Quid tum postea? Nonne plures erant ante Darium Nothum Persarum reges? Nonne Medi, sub eorum aliquo, iugum exuere Persicum conari potuere? Imo vero conati sunt, regnante Dario, scil. Hystaspide; uti testatur ⁴Herodotus; qui cum loquutus esset de Medis sub Persarum potestatem redactis, ὕστερον μέντοι χρόνῳ, αἶτ, μετεμέλησέ τέ σφί (Μήδοισι) ταῦτα ποιήσασσι, καὶ ἀπέξησαν ἀπὸ Δαρείῳ· ἀποστάντες δὲ, ὀπίσω κατεστράφησαν, μάχῃ νικηθέντες. Ecce bellum Medos inter et Persas gestum, haud paucis annis ante Xenophontis tempora! de quo commodè satis locus iste ἀναβάσεως accipi potest. Et absurdum sane est ad Astyagem et Cyrus confugere, quo ea, quae ibi tradit Auctor, interpretemur. Nam modo Xenophontem audiivimus studium, diligen-

f 3

tiam,

1) K. P. p. 6. (5.)

2) L. 8. p. 635. (530.)

3) Anab. K. 1. 3. sub finem.

4) L. 1. c. 130.

tiam, fidem in scribenda Cyri Historia profitentem: et quis eum existimauerit vel adeo fidei datae oblitum esse, vel immemorem eorum, quae scriptis paulo antea mandarat, (nam Cyripaedia, ut mihi quidem videtur, non nisi post scriptam Κύρις ἀνάβασις, adgressus est) ut minus inter se cohaerentia, imo plane pugnantia, proferret?

At Xenophontem non modo (quod professus est) secundum fidem et veri notitiam, quam ex antiquis monumentis haurire potuit, corpus Cyripaediae composuisse; sed caeteris omnibus Historicis, qui in eodem argumento versati sunt, anteponendum esse, mihi sequentes ob rationes persuasissimum esse solet. α Quia nomen eius ingenii, iudicii ¹ et fidei laudibus celebre erat: proinde, consentaneum est, noluisse eum opus adgredi, quod famam collectam adeo non aucturum erat, ut etiam imminueret. β Non modo Cyri Historiam ex fide scripturum proficitur; sed occasionem etiam commodissimam, cum in aula Cyri minoris est versatus, siluam rerum, quae ad Cyrum spectabant, verisimillarum, comparandi nactus est. Istiusmodi autem occasionem eum et arripere, et arreptam ad Cyripaediae materiam colligendam adhibere voluisse, ingenium eius, ad praeclara quaeque tum discenda tum scriptis mandanda facinora atque instituta propensum, ut credamus suadet. γ Ipse Cyri Persarumque gesta et instituta plenius atque seorsum exponit; caeteri Historici strictim et in transitu attingunt. δ Eius narratio simplex est, inaffectata, vero atque rationi congruens: cum contra caeterorum narrationes ² scateant insomniis, prodigiis, paradoxis, iis quae se mutuo euertunt; addita fabulosa etiam (ut ita dicam) ³ θρηνησιλογία. Hi quippe Cyrum, in obscuro quodam loco educatum, in luce atque oculis Mediorum Persarumque magnum repente exstitisse tradunt. ⁴ Praedicant etiam mite eius ingenium atque virtutes, quibus Persis, quotquot fuerunt, antecellebat omnibus: eundemque,

mira

1) Diodor. Sic. Biblioth. l. i. p. 34. αἰτ., *Ξενοφῶν καὶ Θεκυδίδης ἐπαυρόμενοι πρὸς τὴν ἀλλήλων τῶν ἱστορῶν etc.*

2) Vide dicta de Herodot. et Ctes. narrat.

3) Iustin. l. i. c. 4. confer, Liui. l. i. c. 4. de Romuli et Remi expo-

sit. eorumque nutrice lupa: et Diodor. Halicar. Antiq. Rom. l. i. p. 63. edit. Oxon. nec non quae Diodorus ex Ctesia eradit de columbis Semiram. nutricibus.

4) Herodot. l. 3. c. 89 et 160. Ctes. in Persic. 8.

mira quadam sententiae inconstantia, ita se erga auum, erga Croesum aliosque gerentem inducunt, vt impius, crudelis, vecors esse videatur. Denique, narratio Xenophontis non tantum sensui mortalium communi consentanea est, sed grauissimam etiam ab insigni commodoque cum Historia Sacra consensu confirmationem accipit. Momentum hoc mihi iam plenius, vti par est, exposituro, initium orationis ab ipso Cyri ortu sumendum videtur.

Astyages gentis vicinae regi Mandanem filiam nuptum dat. Veri hoc quidem simillimum est; at cum annalium pugnat monumentis, quae nullum, stante Medorum regno, Persarum agnoscunt regem. Hac de re ipsi viderint Scriptores, seu Scriptorum patroni: a Xenophonte stare videtur S. Scripturae auctoritas. Nam Iesaias Babylonem mox capiendam vaticinans, *Vox*, ait, *tumultus Regnorum gentium congregatarum: vbi per regna intelligi praecipue debent MEDIAE et PERSIAE regna; quibus alia plura Cyrus paulo ante tempus obsessae Babylonis adiecturus erat. Ipse Propheta MEDOS nominat; quibus etiam mox ELYMAEOS siue Persas iungit. Scriptores etenim Sacros non Elymaeos tantum, sed et iis adfines Persas, nomine Elam adpellare docuit Cl. Bochartus; quod Persarum nomen temporibus Iesiae et Ieremiae recentius esset. Cum itaque Vates Sacer de regnis aduersus Babylonem congregatis loquens, tam Persas stilo fatidico demonstrat, quam Medos; non hos tantum, sed et illos regnum aliquod eo constituisse tempore, verba eius indicare videntur. Huius autem sententiae ipsum etiam Herodotum (vtrunque ei haecenus visus est aduersari) fautorem adpello. En eius verba! Ἐπὶ δὲ Μηδῶν ἀρχόντων καὶ ἤρχε τὰ ἔθνη αἰλλήλων, συναπάντων μὲν Μηδοί — Erant utique aliarum Orientis gentium reges isti tot βασιλεῖς βασιλεῖ (sc. Medorum) ὑποταγμένοι; vt Diodori Siculi loquutione vtar. Nimirum reges magnos Orientis solitos esse Populis a se victis reges suos relinquere, modo imperata facerent, et tributa sibi imposita persoluerent, ex omni Historia Sacra liquet: vel etiam reges iis, si tempus et necessitas postularet, imponere:*

f 4.

quippe

1) c. 13. v. 4.

2) v. 17.

3) c. 21. v. 2.

4) Geogr. S. 1. 4. c. 10.

5) L. 1. p. 134.

6) L. 15. p. 333.

quippe gloriosum sibi ducebant regibus imperare, dici-
que *reges magni*, siue *reges regum*. Quare Cambyfes
a Xenophonte recte, et ex consuetudine Orientalium Po-
pulorum, dicitur βασιλεύς, non quidem αὐτοτελής, atque
sui prorsus iuris; sed Medis obnoxius. Atque hoc sensu
debent accipi verba ista, quibus ¹ Cyrum vsum facit: καὶ
τὴν πατρίδα πρόσθεν ἰδιωτεύσαν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, etc. i.e. *ex
inferiori minusque nobili loco ad altissimum dignitatis gra-
dum, summumque adeo imperium, partim soceri benigni-
tate, a quo Mediam omnem in dotem filiae mihi collocatae
accepi, partim meis et consiliis et armis victricibus euectam
relinquo*

Cyrus igitur utroque parente regio natus, non casu-
la quadam pastoritia totos decem annos latitat; sed in
aula patris, iam inde ab ineunte aetate moribus iis imbu-
tus, ea disciplina praeceptisque institutus est, quibus eum
abundare oportuit, cuius res gestae virtutesque gloriam
atque laudem eius ad sempiternam propagaturae erant
memoriam. Φῦναι δὲ ὁ Κύρος λέγεται, inquit ² Noster, καὶ
ἔδεται ἐτι καὶ νῦν ὑπὸ τῶν βαρβάρων — ψυχὴν φιλανθρω-
πίτατος, καὶ φιλομαθέστατος, etc. Eiusdem etiam libera-
litatem, pietatem, prudentiam, benignitatem, iustitiam,
temperantiam, fortitudinem, in rebus agendis, in conci-
lianda sibi omnium fere benevolentia, in subigendis ho-
stibus solertiam simul et celeritatem passim in hac Histo-
ria praedicavit Xenophon. Quid autem rationi magis
consentaneum, quam tot tantasque virtutes, domi belli-
que spectatas, eum tandem ornasse virum, qui a teneris
(ut Graeci dicunt) vnguiculis id operam assidue dederat,
ut optimam, ei quam natura donauerat, indolem prae-
ceptis institutisque (de quibus mox in altera Dissertatio-
ne) saluberrimis excoleret? Et reapse quidem talem ex-
stitisse Cyrum, qualem fuisse tradidit Xenophon, non
rationi tantum consentaneum est, sed Scriptorum etiam
profanorum suadet consensus, Sacrorum demonstrat au-
thoritas. Quod ad illorum attinet consensum, si Nico-
laum illum Syracusanum audire velis, Cyrus totius Asiae
imperium

1) 2 Reg. 18. 19. ita passim apud
Auctores audit Rex Persarum, post
iacta istius imperii, fundamenta.

2) Diodor. Sic. l. 2. p. 91.

3) L. 2. p. 649. (542.)

4) K. II. p. 6. (6.) et seq.

imperium ¹ εὐγνωμοσύνη, *aequanimitate et beneuolentia* sibi comparauit. Idem vir ille prudens, mentione facta de Croeso aliisque in Cyri potestatem redactis, subiicit: Τοι-
 γάρην διαδοθείσης εἰς πάντα τόπον τὸ ἡμερότητος, ἅπαντες
 οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ἀλλήλους Φθάνοντες εἰς τὴν τῷ βασιλέως
 συμμαχίαν παρεγίνοντο quae verba conferas velim cum
 iis, quae de Cyro narrat ² Xenophon sub initium huius
 Historiae. Cuius simile testimonium ex Himerio adduxit
³ Photius. ⁴ Plutarchus etiam Cyrum ait Φρονήσει, καὶ
 ἀρετῇ, καὶ μεγαλυνσίᾳ πολὺ πάντων δοκεῖν πεπρωταυκέναι τῶν
 βασιλέων. Apud ⁵ Ammianum audit *Rex amabilis*. He-
 rodoti et Trogi testimonia libens omitto, quod etiam si
⁶ laude eum insigni ornauerint, eam tamen non modo
 obscurant, sed plane delent tum quae ⁷ ab illo grauius in
 Croesum consuluisse dicitur, tum ⁸ quae vterque tradit
 Massagetarum ei reginam exprobrasse. Cum testimoniis
 quidem modo adlatis pugnant ea, quae apud Athenaeum
 et Isocratem leguntur: quorum ⁹ alter narrat, Angarem
 quendam Θηρίῳ Θρασυτέρῳ υἱὸς ἀγρίᾳ Cyrum adsimilasse;
¹⁰ alter eum auum maternum occidisse tradit. Quod au-
 tem Scriptor quidam, Historiis compluribus a se haud
 ita pridem conditis notissimus, Cyrum natura sanguina-
 rium ¹¹ dixerit, minus id mihi quidem mirum videri solet;
 cum vix ac ne vix quidem sui indolis ingenii vnquam
 vsque adeo is oblitus est, vt occasionem illustrium viro-
 rum dignitati labem adspargendi temere dimittat: quin
 et in consiliis haud dubie et administratione reipublicae,
 in notandis componendisq; rebus tempore suo gestis
 tam assidue versatus est homo insignissimus, vt ei vete-
 rum annalium euoluere monumenta minime vacaret.
 Certe si quis, omissis profanis istis et Graece scribenti-
 bus Auctoribus, ad Sacros se contulerit codices, vel hos
 eiusmodi de Cyri moribus testimonium perhibere repe-
 riet, quod Xenophontae narrationi fidem simul et au-

f 5

Aoritatem

1) Diodor. Sic. l. 13. p. 151.

2) p. 3. 4. 5.

3) p. 2034.

4) T. 2. p. 858.

5) L. 23. c. 6.

6) Herodot. l. 3. c. 160. Iust. l. 1. c. 8.

7) L. 1. c. 86.

8) Herodot. l. 1. c. 214. Iust. l. 1. c. 8.

9) Athen. l. 14. c. 8.

10) Isocr. in Euagora p. 287. edit. Wolf.

11) In Praefat. ad Histor. Eccl. Reform.

Fortitatem conciliare debet. Haud enim Xenophon nimius esse potuit in eius praedicandis virtutibus, *Cuius*, 'Sacro Propheta teste, **DEXTRAM PREHENSURVS ERAT DEVS**, ut *sterneret coram eo*, siue imperio eius subiiceret, *gentes*: quem Deus ² *excitaturus erat* in IVSTITIA, et omnes eius vias rectas facturus erat; ³ *qui Iustitiam sibi obuiam habiturus erat ad pedem suum*. Quis non his verbis describi videt, virum aliquem FORTITVDINE, REBVS SECVNDIS, AEQVITATE celebrem; qui iustitiae exercendae operam daturus erat; cuiusque ingenio adeo non aliena foret ista virtus, ut ei, quacunque facturus erat iter, vbicunque futurus erat, *ultra* se esset oblatura atque obuiam properatura. Idem mox Propheta: ⁴ *Excitavi ab Aquilone*, scil. Cyrum, qui cum exercitu bene instructo movit ex *Media*, ad Aquilonem Babylonis et Iudaeae: *ab ortu solis. qui inuocet nomen meum*; ex *Persia* scil. ad ortum solis sita, siue Iudaeam siue Babylonem respicias. Cyrum autem *inuocasse nomen Dei*, h. e. agnouisse veritatem Dei Israelis, liquet ex edicto eius apud ⁵ Ezram. Porro, dicitur ⁶ *Pastor Dei*, h. e. qui ex providentia diuina Populum Dei sua in pascua, terram scil. Chananaeam, reducturus erat; ad quod obeundum officium CLXX. amplius annos ante rei euentum erat delectus et designatus. Denique, dicitur etiam ⁷ *Vinctus Dei*, et ⁸ *a Deo dilectus*; 1. quia consilio diuino secretus institutusque erat ad efficiendam rem, quae ad gloriam Dei amplificandam spectabat. 2. quia grande munus illud, a Deo assignatum, non modo suscepturus erat; sed etiam magno cum honore atque emolumento suo perfecturus: vnde ⁹ Jeremiae dicitur בורר **ELECTVS**, et ¹⁰ Iesiae VIR CONSILII DEI: 3. quia necessariis ad id exequendum dotibus cura diuinae Providentiae erat instructus. 4. accedit huc, quod imbutus erat

1) Ies. XLV, 1.

2) Ies. XLV, 13.

3) c. XLI. v. 2. sic enim rectius, quam vulgo solet, verti possit locus.

4) v. 25.

5) c. 1. v. 2 et seq. Credibile est, Cyrum, ut verum agnosceret Deum, adduci potuisse partim hortationibus monitisque Danielis et piorum Iudaeorum, qui in eius et Cyaxaris

aula versati sunt, Dan. VI, 29. partim Iesiae Prophetiis, ipsi, Iosepho teste, *Antiq. Iud.* l. II. c. 1. exhibitis.

6) Ies. XLIV, 28. vide quae notauimus ad l. 8. p. 581. (485.)

7) Ies. XLV, 1.

8) XLVIII, 14.

9) L. 44.

10) XLVI, 11.

erat fide et notitia veri Dei; eumque agnouit *σὺν τῇ* suae gloriaeque auctorem; id quod constat ex eius edicto.

Me quidem non fugit, quam insigne Nebucadnezarus etiam, qui vir, qualisue princeps! epitheton in ² Sacris libris plus vice simplici nactus est: ideo nempe *seruus Dei* hic adpellatus est, quod ei in consiliis suis exsequendis subseruiret. At vero multiplices, quae Cyrum respiciunt, vaticinationes, virum, qui totus foret ab illo diversus, designare videntur, qui se *iustum, reuerentem* erga Numen Diuinum, *prudentem, fortem, clementem* etiam atque *perhumanum* erat praebiturus. Itaque Xenophon, in effingendis Cyri moribus, adeo non imaginem iusti imperii, suo tantum ingenio, Philosophiae praeceptis exculcto, Lectori proponit; ut ex veritate nomen eius scriptis celebrasse, imo vero a Sacris ipsius veritatis fontibus scribendi materiem hausisse, videatur.

Principem autem, cura tam ³ aui quam patris, ad optima quaeque institutum, tali ingenio moribusque praeditum, virtutes suas diu celatas esse noluisse credi par est. Itaque ⁴ Assyriis, Lydis, aliisque gentibus Asiaticis in Medos impressionem facientibus, domo Cyrus, non ⁵ sine iustissima causa, ad bellum egressus, ⁶ regem Armenium atque Chaldaeos ad deditionem subigit, ⁷ aduersus Assyrios copias suas ducit, et, commisso proelio, victoria potitur: ⁸ trepidant Assyrii, eorumque socii: ⁹ Hyrcanii Cyro se dedunt: ¹⁰ Assyrios iterum adortus, magna strage fundit Cyrus; occisis in pugna Cappadocum et Arabum regibus: ¹¹ Persicum equitatum instituit Cyrus: ¹² Gobryas, ¹³ Gadatas, ¹⁴ Abradatas ei se adiungunt: ¹⁵ cum exercitu in Lydiam proficiscitur, ¹⁶ capit Sardes; ¹⁷ Cariam et Phrygiam in suam ditionem redigit: Babylonem obsidione

1) Ezr. I, 1, 2 et seq. lege omnino precationem, quam ei tribuit Xenophon pag. 647. (540.)

2) Ierem. XXV, 9. XXVII, 6. XLIII, 10.

3) Accedit hic Xenoph. Diodor. Excerpt. Valef. p. 238.

4) K. II. p. 57 et seq. (48.)

5) Ies. XLV, 13.

6) L. 3. p. 170. (143.)

7) p. 199. (167.)

8) p. 231. (194.) et seq.

9) p. 241. (202.)

10) p. 248. (208.) et seq.

11) p. 263. (219.) et seq.

12) p. 280. (233.)

13) p. 306. (256.)

14) l. 5. p. 351. (293.)

15) l. 6. p. 427. (356.)

16) p. 416. (348.) et seq.

17) l. 7. p. 493. (413.)

18) l. 7. p. 513. (429.) et seq.

obsidione cingit capitque. ¹Haec omnia imperio et auspicio Cyaxaris Medorum regis, eiusque auunculi, gerit. Nemini autem mirum videri debet, is si tot gentes regesque subegit, ²cuius ante faciem Gentes daturum; cuius imperio Reges se subiecturum, promiserat Deus. Trepidasse Assyrios eorumque socios, ut Cyrus cum coniunctis Medorum ac Persarum copiis bellum suscepisse acceperunt, testatur idem ³Vates: *Viderunt Insulae et timuerunt: extrema terrae timuerunt*: ubi vocem *ἰνῆ* non solum *Insulas* aut *Insularum* incolas, sed, pro ratione stili Prophetici, omnes maris et maritimarum regionum accolae, *Asiae* sc. *minoris*, denotare censet doctissimus ⁴Camp. Vitringa. De expedita Cyri in persequendis et caedendis hostibus celeritate nihil non credibile tradidit Xenophon, cum etiam Iesaias de eo vaticinatus, ⁵*Dedit*, inquit, (sive posuit) *ut pulverem gladium eius; ut stipulam propulsam arcum eius*: h. e. Gladium et Arcum bellator hic eiusque socii tam celeriter expediteque gerent atque mouebunt; tanta cum velocitate hostes persequentur suos, ut ista eorum arma videantur esse *pulveris* instar turbine collecti, stipulaeue ventorum vi agitatae. Ita nimirum Cyrus superuenit ⁶Armenio, ⁷Assyriis, ⁸Chaldaeis, ⁹Croeso, caeterisque suis hostibus, quos ubique summa celeritate vel praeuertit vel adsequutus est, et imperio suo subiecit. Eadem est Prophetiae mens, cum ait: ¹⁰*Vocans ex Oriente volucrem rapacem*; (Aquilam) *ex terra longinqua virum consilii mei*: quippe verba haec Cyri *μεγαλοψυχίαν*, perspicaciam, alacritatem in omni re gerenda, motum rapidissimum ex Persia in longe distitas, *Minoris* sc. *Asiae*, regiones; impetum denique, quo in hostes ruebat, instar Aquilae in praedam inuolantis. Quid isthuc autem tam mirum est, si tot ei se dedidere principes, cuius consilio viribusque nullae hactenus gentes vicinae pares esse potuerunt? cuiusque prosperi successus eo tandem Orientis incolas adduxere, ut eum ¹¹*ἀπὸ θένων ἡγεγνότα*,

1) Lib. 5. 394. (328.) et seq. et
l. 8. p. 630. (526.)

2) Ies. XLII, 2.

3) XLII, 5.

4) Ad. loc.

5) XLII, 2.

6) p. 170. (142.)

7) p. 262. (218.)

8) p. 194. (163.)

9) p. 493. (412.)

10) Ies. XLVI, 11.

11) K. II. p. 248. (208.) et 501.
(419.) confer Herodot. I. I. c. 124.
et 204.

γυγνόμενα, ¹ a Deo excitatum ad eius consilia exsequenda agnoscerent. ² In Sardes ille, urbem munitissimam, per praeruptissimas eius partes penetrat: sic voluit Deus, eius qui manum prebenderat, coram eo qui ibat, et viarum anfractus rectos faciebat: quo tandem ille Lydorum opulentissimi regis ³ opibus repositis, reconditis thesauris potiretur. Iam diuitis auxilioque Populorum atque Principum, quos suam in potestatem redegerat, auctus, ⁴ Babylonem permagno cum equitatu, permultis cum sagittariis et iaculatoribus, cum funditoribus innumeris venit. Haud aliter de suscepta aduersus Babylonem expeditione, apparatuque belli, quem Medis ac Persis tribuit Xenophon, ⁵ Prophetae vaticinati sunt. Ad urbem istam expugnandam cum Medorum, Persarum, aliarumque gentium copiis undique collectis se accingit: quippe dixerat de Babele Iehoua, ⁶ *Ascende ELAM, obside MEDE!* ⁷ *Excitauit Idem spiritum REGVM MEDIAE*, Cyaxaris scil. et Cyri: et mox ⁸ ibidem, *Sanctificate aduersus eam Gentes; REGES MEDIAE.* ⁹ Et, *Ecce ego*, inquit Deus, *in illos concito MEDOS, qui argentum non reputabunt, et auro non delectabuntur.* Similiter de iisdem Populis Xenophon, ¹⁰ *Ἀνδρες Μήδοι, καὶ πάντες οἱ παρόντες, ἔγω ὑμᾶς οἶδα σαφῶς ὅτι ἔτε χρημύτων δέμενοι* etc. idem fere, quod apud Prophetam legimus. Meminit etiam ¹¹ Iesaias *Regnorum congregatarum gentium.* Itaque Xenophon omnino ex veritate Populos et regulos siue satrapas plures, tanquam Cyro aduersus Babylonem copias ducenti foedere iunctos, memorat. Nec minus vera tradit de istius expeditionis euentu: ¹² Euphratis enim aquis abductis in fossam, quam prope murum urbis ducendam curauerat; cum suis alueum fluminis iam fere exsiccati ingressus, in Babylonem atque ipsam adeo regiam die festo penetrat, et ad ignem ingentem potantibus super-

venit;

1) Ies. XLI, 2.

2) K. B. p. 493. (413.)

3) Ies. XLV, 2, 3.

4) K. B. p. 517. (432.)

5) Vide his loca citata in Notis ad p. 517. (432.)

6) Ies. XLI, 2.

7) Ier. LI, 11.

8) v. 28. Medorum autem nomen Persis tribui solere notissimum est

his, qui Veterum euoluere monumenta. Iesaiæ certe et Ieremias temporibus usitatum non erat Persarum nomen; ideoque Persis illi vel nomine Elymaeorum vel Medorum passim designant.

9) Ies. XIII, 17.

10) p. 323. (269.)

11) XIII, 4.

12) p. 521. (436.) et seq.

venit; ibi tum rex atque ii, qui circa cum erant, perierunt. Fidelem autem in his tradendis Historicum se praestitisse Xenophontem, ipsi ¹ Codices sacri testantur. Cyrus Urbis iam et imperii Babyloniorum potitus, τὰ ἀε-
χμα, *aedificia principum* in socios suos distribuit; quo respicere videtur, ² Iesaias: *agitate manum, ut INGRE-
DIANTVR OSTIA PRINCIPVM*. Haec habui, quae de ortu, moribus, et gestis Cyri dicerem: restat, ut de Cyaxare primum, deinde de morte Cyri, Xenophontae narrationis defendendae gratia, pauca quaedam proferrem.

Cyaxares, ex mente Xenophontis, Astyage patre eius iam mortuo, Medorum potitus; Cyrus, Cambyse Persarum rege atque Mandane sorore sua natum, copiis, quas ad comprimendos Assyriorum impetus comparauerat, praefecit. Ipse autem primis, in quas Cyrus illas eduxit, expeditionibus non interfuit modo, sed et summae belli simul et imperii praefuit. Haec narratio mirifice congruit cum Sacris Codicibus: in quibus, ubi de Babylonis regno euertendo agitur, licet MEDORVM, tanquam Populi in iudicio Dei exequendo principis, subinde fiat mentio; cum iis tamen PERSAE quoque solent coniungi, ³ nunc *Elymaeorum*, (scil. antequam usu receptum erat *Persarum* nomen) nunc etiam ⁴ *Medorum* nomine designati; tum quod illo tempore *Medi* quidem *Persae* nobiliores haberentur et longe potentiores; tum quod totum illud bellum, aduersus Assyrios Babyloniosue gestum, illorum potissimum nomine et auspiciis administratum sit; Persaeque adeo aequae ac alii Populi tanquam auxiliarii aut foederati ad id cum Duce suo Cyro accesserint.

Id autem neutiquam silentio transeundum, quod Cyro iam ultimas illas aduersus Lydos et Assyrios expeditiones suscipiente, Cyaxares bello se quasi subducit, ⁵ atque domi manet: ille vero hostes bello persequi pergit, et Sardes primum, deinde Babylonem ipsam capit. In quo magnus

1) In locis p. 537. 528. (440.) et seq. citatis.

2) XIII, 2.

3) Vide Dissert. huius p. XXVIII. (41.) et Reisk. not. ad Cluver. l. 5. c. 52. Stanlei. in Aeschyl. Pers. v. 793.

4) Hinc loquutio ista pluratua

מלכי מדי *reges Mediae*, (Ier. LI, 11, 28.) scil. Cyaxares, *Medorum* rex proprie dictus; et Cyrus, *Persarum* quidem rex, at *Medis* obnoxius, eorumque fiduciasius.

5) K. II. p. 448. (375.)

magnus est Xenophontae Historiae et oraculorum Prophetarum ore enuntiatorum consensus: ea quippe Cyrum etiam nominatim, ¹ exemplo prope singulari adpellant; *thesauros ei reconditos* promittunt; idque praesertim muneris tribuunt, ut Dei contra Babylonem decreta exsequeretur.

Capta a Cyro Babylone, et occiso ² Balthasare; Regnum Babyloniae, quaeso, quis suscepit? *Darius Medus*; teste ³ Propheta. At quis ille *Darius*? Respondet ⁴ Scaliger: *Nabonadius*, rex Babyloniorum ultimus, cuius meminit Canon Ptolemaicus. Aliud certe agebas, illustrissime Scaliger, tuam hanc cum posuisti sententiam: cui exagitandae quidem ideo tempero, quod eam iam olim redarguere ⁵ viri eruditi; in quibus est, Britanniae nostrae Decus insigne, ⁶ PRIDEAUXIVS. ⁷ Sunt, qui *Astyagem*, Cyri aum, *Darium* illum *Medum* esse arbitrati sunt; cum is, ex Herodoti, Ctesiae, aliorumque sententia, rex fuerit Medorum ultimus. Istorum de Astyage Cyroque narrationes quam parum fidei mereantur, iam supra vidimus: at, quoniam centies eadem obgannire libet, vide denuo, quam pulcre res succedit, si Herodoti Ctesiaeue nitaris auctoritate. Cyrus Astyagem regno Medorum exuit: interiectis deinde haud paucis annis, Babylonios subigit; quorum regnum mox suscipit Astyages. Commentum absurdum adeo, ut nihil amplius! Cyrum, credo, Astyagem regno exuisse poenituit; atque adeo, pro veteri ademto, nouum ei tribuit imperium! At Cyrum regno Astyagem, ⁸ non nisi post captam Babylonem, exuisse dicunt. Ne sic quidem ista mihi probari potest hypothesis. Nam, 1. haud probabile est, Astyagem, Cyri sc. aum, tempore ab hoc captae Babylonis, inter homines egisse; multo minus, ⁹ si tunc fuerit superstes, annos tantum 62. fuisse natum: quot tamen Darium tempore suscepti

1) Similiter *Iosiae* nomen prophetia exprimitur, plusquam CCCL. annis postea implenda, 1 Reg. XIII, 2. Cyrus autem, nomine expresso, ad Opus insigne delectus est, annis CLXX. amplius ante rei euentum, Ies. XLIV, 28.

2) Dani. V, 30.

3) Ibid. v. 31.

4) Quem Caluissius aliique secuti sunt.

5) Nic. Abramus in *Pharo*. Vossius in *Chronol. Sacr.* et alii.

6) Ad an. ante natum Christ. 538.

7) Syncel. Cedren. *Chronogr.* p. 232. et p. 142.

8) A.G. Erudit. ad an. 1722.

9) Dan. V, 31.

suscepti a se Babyloniorum regni habuisse tradit Propheta. 2. Idem Propheta adeo non asserit innuitue Cyrum, mota aduersus Darium rebellione, hunc regno exuisse, vt contra ex eius verbis effici posse videatur summam inter eos fuisse voluntatum studiorumque consensionem; quippe secundum vtriusque Gentis (Medorum sc. et Persarum) leges regnum ille in Babylone exercebat: et in vtriusque praeterea regis aula non sine honore versatus est Daniel. Illustrissimus Marshamus, cui nimirum hypotheses modo memoratae minus placuere, nouam ipse de Dario Medo ὑπόληψιν, leui tantum coniectura nixam, in medium protulit: cuius excutiendae labore superfedendum est, cum eruditissimus ² Vir iam olim ei refellendae operam non inanem dedit. ³ Fuit etiam, qui ipsum Cyrum esse Darium Medum existimauit. Mirum sane est, quenquam iudicio vel mediocri valentem, tantum in errorem delabi potuisse: ad quem coarguendum abunde sufficit Libri Danielis lectio. His expositis et improbatis de Dario illo sententiis, restat vt, quis nobis fuisse videatur, exponamus. Age ergo, primum quae de eo scripsit Propheta Daniel intueamur: deinde, num ea recte Cyaxari Xenophonteo tribui possint, dispiciamus. 1. Ex libro Danielis constat, Darium Medum regnum statim post occisum Balthasarem suscepisse: 2. tunc temporis natum esse circiter 62. annos: 3. fuisse Medum genere: 4. Cyrum ei in regno successisse. Haec de Dario Medo ex Daniele nullo licet negotio colligere: de Cyaxare, si non eadem, saltem his simillima, tradit Xenophon. Nam α. vt primum Cyrus apud Babylonem suo quaeque ordine disposuerat, in Mediam tandem reuersus, εἶπε τῷ Κυαξάρει ὅτι οἶκος αὐτοῦ ἐξηρημένος εἴη ἐν Βαβυλῶνι καὶ ἀρχαία, ὅπως ἔχῃ, καὶ ὅταν ἐκείσε ἐλθῇ, ὡς σὶ; οἰκίαν κατέσθαι, i. e. *Domum et curiam ei Babylone seculam esse; vt, cum eo etiam veniret, tanquam in sua diuertere posset.* Cyrus, ⁴ vti quidem antea semper, ita nunc etiam Cyaxaris auctoritatem tanquam summam respicit: eique adeo Babyloniae regnum, a se modo bello partum, defert. Quod ille licet iusserit, ita tamen administravit, vt Cyrus etiam, vt

1) Dan. VI, 28.

2) Camp. Varringa Obseru. saec. l. 6. c. 4.

3) Nic. Abram. in Pharo

p. 329.

4) κ. π. p. 391. (326.) et seq.

par erat, officium partesque imperatoris obtineret, vivente adhuc Cyaxare. Nec mirum, ita si se res haberet; quippe hic neque filium habuit; et Cyro filiam, addita dotis nomine Media uniuersa, collocauit. Narrationem hanc Xenophonteam abunde testimonio suo comprobatur Propheta: quippe qui Beltasari dixerit, *Regnum tuum diuisum est*; ita scil. diuisum, ut Darius Medus quidem summam eius obtineat; Cyrus in partem rerum administrationis sit vocatus: mox enim addit, *Datum est Medis ac Persis*; et proxime sequenti capite narrat, Darium res administrasse *secundum Leges Medorum et Persarum*. Quid vero causae fuit, quare Populi utriusque Leges obseruaret, nisi quod ipsi (*Medo*) pars imperii cesserat; pars Cyro (*Persae*); ita ut ille principem obtineret locum; secundum, hic: id quod inde effici posse videtur, quod *Medos* ubique prius nominet, quam *Persas*: contra atque in aliis Historiae Sacrae locis fieri solet; ubi, Dario illo mortuo, Cyroque summi imperii potito, *Persae Medis* studiose praeposuntur: β De aetate, qua Cyaxares erat, cum ei regnum Babyloniae delatum erat, flet quidem Xenophon: at annorum 62. satis conuenit numerus, quot scil. Darius ille tunc temporis habuit; nam Cyrus, cuius ille auunculus erat et socer, eodem tempore annos plus minus 60. natus erat. Vtrumque hoc momentum Iosephi testimonio confirmatur: *Δαρσίῳ δὲ τῷ καταλύσαντι τὴν Βαβυλωνίων ἡγεμονίαν μετὰ Κύρου τῷ συγγενῆς, ἔτος ἦν ἐξηκοστὸν δευτέρου, ὅτε τὴν Βαβυλῶνα εἶλεν· ὃς ἦν Ἀσυάγης υἱὸς, ἑσπερον δὲ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἐκαλεῖτο ὄνομα·* scil. *Cyaxares*, interprete Theodoretō. γ Cyaxarem genere Medum fuisse, nemo inficias ibit: eique Cyrum in regno successisse, in controuersiam venire nequit. His, opinor, de causis, aliisue, (quibus plus forsan inerat momenti, quasque orbi erudito inuidere) ⁶ Viri eruditissimi, *Cyaxarem* Xenophonteam eundem esse cum *Dario Medo* Danielis, existimauere. Quam quidem hypothesin cum reiecerant Scalliger, Petauius, Marshamus, alii, hac in antiquae Historiae periodo omnia turbant.

Totum

1) p. 631. (§26.)

2) Dan. V, 28.

3) In lib. Esth. passim.

4) Antiq. Iud. I. 10. c. II.

5) In Dani. c. V. v. 31. qui tamen a Iosepho dissentit.

6) Vsserius, Prideaux, Vitringa, Calmerus, alii.

Totum autem Cyri regnum ¹Ctesias aliique annis triginta, Herodotus viginti nouem, definiunt. Xenophon (Annalium utique si credas Auctoribus) regnum eius, post Cambyſis Cyaxariſque mortem, annis ſeptem circūſcribit. At mentem Xenophontis iſti parum acceperunt: en eius verba! Οὕτω δὲ αἰῶνος περικεχωρημένος, μάλα δὲ πρεσβύτης ὢν ὁ Κύρος ἀφικνεῖται εἰς Πέρσας τὸ ἐξομον ἐπὶ τῆς etc. et ² quae ſequuntur: vbi τὸ ἐξομον ³ verti debet *ſeptimum*, ſeu *vice ſeptima*; non, vt illis viſum eſt, *ſeptimo anno*. Ipſa Hiſtoriae Xenophontae ratio verſionem hanc omnino reſpuit: nam paulo poſt tradit Auctor, Cyrum obiiſſe, cum alteri liberorum, ⁴ πρετέρω ſcil. γενομένῳ, καὶ πλεονόντων, κατὰ τὸ δικόν, ἐμπείρῳ, regnum tribuerat. Quod ſi nim rerum peritus dici potuit Cambyſes, filius ille Cyri natu maximus, haud dubie, cum regnare occoeperat, ex ephēbis exceſſerat. Si vero ſeptimo vel octauo poſt captam Babylonem anno mortuus eſt Cyrus, nec ante ſubactos Babylonios vxorem duxit, (⁵ vt Noſter antea) qui tandem fieri potuit, vt Cambyſes, ex eo matrimonio ſuſceptus, moriente patre iam pubertatem, ne dicam iuuentutem, attingeret? Per Xenophontem certe minime ſtat, quominus Chronologi (id ſi quando poſtulent eorum rationes) Cyri regnum ultra ſeptem producant annos; imo vero producant neceſſe eſt, illum ſi audiendum iudicent.

De morte Cyri parum inter Hiſtoricos conuenit. Herodotus, et Trogus aduerſus Maſſagetas pugnantem eum occubiſſe tradunt; ⁶ at fatetur ille varios eſſe de ea re ſermones. Ctesias mortuum eum eſſe ait ex vulnere, quod Indus ei quidam aduerſus Derbices pugnantem infligerat: ⁷ Diodoro Siculo ſi credas, cruci adfixus obiit: ⁸ Ioannes Malala dicit, eum e proelio nauali, cum Samiis commiſſo, fuga lapſum, et in terram ſuam reuerſum, ibi fuiſſe interemtum; eodem Antiocheno teſte, Pythagoras Samius ſcripſit, Cyrum in iſto bello occubiſſe. Luciani verba parui pendo: quippe ſerio rem agere neque ſolet

homō,

1) Excerpt. 8. Cic. de Div. 1. 23.

2) p. 646. (540.)

3) Vide quae notanimus p. 646. (540.)

4) p. 650. (543.)

5) pag. 635. (530.)

6) L. 1. c. 214.

7) L. 2. p. 123.

8) Hiſtor. Chron. p. 201. edit. Oxon.

homo, et ipse secum pugnat: Xenophon domi eum placide morbo obiisse narrat. Haud certi quid hac quod de re statuatur aliquis, inueniet: verum Xenophonti potius, quam cacteris fidem habendam iudico. Primum enim minus probabile est, Cyrum, cum ad ² annum septuagesimum peruenerat, exercitum in expeditionem educere voluisse: deinde. ³ Arriano et ⁴ Curtio testibus, Alexander M. apud Pasargadas Cyri sepulchrum, in quo erat conditum eius corpus, inuenit: quod tamen, si in manus truculentae istius reginae Massagetarum incidisset, (vti caeteri fere tradunt Historici) sepulchro redditum fuisse neuiquam credibile est. Xenophonti certe tum in narratione de Cyri morte, tum in aliis omnibus ad eum spectantibus, accedit ⁵ Zonaras.

Hactenus de fide Xenophontis; causisque, cur ei potius, quam aliis, qui de Cyro scripserunt, Historicis, accedendum sit. Nunc pauca quaedam notare libet, quae Historiam hanc minus accuratam arguere videantur. In primis autem, qui Cyripaeriam attentius paulo legerit, facile obseruauerit, Xenophontem nusquam fere *temporum*, raro *locorum*, vbi res quaeque gesta erat, meminisse: nusquam reges illos Assyriae, cum quibus res fuit Cyaxari et Cyro, nominibus suis adpellasse. Hinc quidem effeceris, Historiam esse minus perfectam; non vero Historicum esse infidum, aut in rebus Cyri memorandis parum diligentem. Nam Xenophontis aetate, nullam communem Aeram, ne Olympiadum quidem illam, in Historiam esse receptam, viri eruditi iam docuerunt: et de regibus illis, eorumque ordine, numero, nominibus, nihil habemus certi, nisi quae Oraculis diuinis inserta legimus. Eosdem autem Orientis reges variis insigniri nominibus, eademque nomina diuersis tribui principibus, multiplici probauit exemplo doctissimus ⁶ Bossuetus: quod et alii passim fecere viri eruditi. Itaque Xenophontem equidem existimauerim consulto se ab iis Historici muneribus suscipiendis abstinuisse, quibus accurate praeclareque,

g 2

hoc

1) Char. p. 215. et Macrob. p. 945.

2) Cic. de Diu. 1. 23. Lucianus in Macrob. ait eum 100um annum adsequutum esse.

3) L. 6. c. 29.

4) L. 10. c. 1. confer Strab. l. 15. p. 1061. et quae ibi notauit doctiss. Casaubonus.

5) Annal. l. 3.

6) Histor. Vniuers. Epoch. 7.

hoc est, more suo, fungi se posse desperavit. Rerum certe, quarum ille condidit Historiam, seriem chronologicam ita contexere, ut nihil offendas, difficile est adeo, ut eo labore supersedere satius esse duxi, quam Schema successionis et Medici et Assyrii imperii incertum exhibere. Istiusmodi vero Schematis usum ex Annalibus eruditissimi Vsserii ita supplendum curavi, ut regum Assyriorum nomina rerumque gestarum tempora in notis identidem exponerem.

Iis autem, quae Xenophonti solent imputari, annumeratum video, quod Cyaxarem origines suas ita iactantem inducat, Ὅτι δακῶν γὰρ δὴ, ἐφ' ὅσον ἀνθρώπων μίμη ἐφικνεῖται, καὶ τῶν πάλαι προγόνων καὶ πατρὸς βασιλείας πεφικέναι, etc. cum secundum aliorum Historicorum hypothesees recentius sit Medorum regnum. At illum ita loqui, nemini mirum videri debet; cum affectibus eo tempore vehementissimis occupatus erat, atque reges Orientales magnifice de ditione rebusque suis alias loqui solebant.

Quod ad sermonis attinet commercia, quae Cyro puero intercessere cum auo Astyage; cum Cambyse patre; cum Armenio rege, eiusque filio Tigraue; cum Gobrya, Gadata, Croeso, praefectisque exercitus, et quae sunt huius generis alia; ea quidem haud dubie ab ingenio Xenophontis, et delectandi et erudiendi lectoris gratia, profecta sunt et exornata. His licet adicias quaedam ex iis, quae in Panthaeae Historia occurrunt: cui fidem tamen, si τὸ ἔλρον spectes, haud temere denegandam existimauerim. Eo quippe tempore Suis siue Susianae suum adfuisse regulum seu Satrapam, Babylonis regibus subiectum, omnino credibile est: quin et pigmentis etiam huic narrationi inferendis locum dare potuit de eximia mulierum, ista regione natarum, pulchritudine Xenophontis aetate per Orientem vulgata fama: imo vero etiam docet Historia sacra virgines ibi formosissimas existisse.

Iam vero singulis huius Historiae momentis causisque, cur fidem ea mereatur, excussis expolitisque; de Populorum quorundam, in ea quorum sit mentio, quo susceptum

1) p. 390. (325. 326.)

2) Ephem. XLVI, 23. Dan. IV, 1.

3) Eub. II.

susceptum Xenophontis tuendi munus cumulatius expleamus, situ differendum est.

VI. Haud, opinor, quenquam fugit, qui hac in Historia non sit peregrinus plane atque hospes, Xenophontem Populis quibusdam alios longe, atque veteres solent fere Geographi, situs tribuere. Quocirca necesse habuimus Tabulam eiusmodi Geographicam excudendam curare, quam Auctoris nostri mens, non opinio vulgaris, postulare videbatur. Ne quis autem vel Xenophontem a vulgo Geographorum temere descivisse, parumve pensi habuisse, quam cuique, cuius meminit, Populo sedem tribuit; vel nos ab eius aberrasse mente, putaverit; libet observationes adferre quasdam Geographicas, quae et Historiae Xenophontaeae et Tabulae illi nostrae illustrandae possint inferuire.

DE CHALDAEIS.

Chaldaeorum (vt ab his ordiamur) nomine Populum adpellat Xenophon, qui ea incolunt loca, e quibus Euphrates, Tigris, Araxes, Cyrus oriuntur. Atque hanc quidem illis sedem recte tribui posse monstrauius ex Strabone, aliisque.

DE INDIS.

Duplicem Indorum nationem et antiqui et recentioris aevi Scriptores agnoscunt: quorum una inter Gangem fere Indumque amnes; altera, in Aethiopia, sedem nata est; de qua ¹ Virgilius:

— *Septem discurret in ora*

Vsq̃ue coloratis amnis deuexus ab Indis.

Alius est ab istis Populus, cuius meminit Xenophon; et ita meminit, vt eum Armeniis et Chaldaeis vicinum esse doceat. Nam ² Chaldaei, Armeniis et Medis finitimi, stipendia saepe mereri solebant apud Indorum regem: ³ Cyrus, ex suis quendam ad Indum missurus, ab illis petit, qui legato isti et duces forent itineris et in iis, quae cupiebat, imperandis adiumento: ⁴ spatium tantum quatuor ad summum mensium in proficiscendo ex Armenia ad Indiam; in negotio, quod eis dederat Cyrus, conficiendo,

g 3

1) In notis ad p. 191. (161.) et seq.

2) Georg. l. 4. v. 292.

3) Xén. p. 203. (170.)

4) pag. 204. (171.)

ficiendo, atque in Mediam redeundo nuntius ille eiusque comites consumpsere: ex quo efficitur, regiones istas haud ita longo inter se locorum interuallo disiunctas esse. Quapropter Indos oportet alibi quaeramus, in quos Xenophontea quadret narratio. Quaerenti autem videtur, eos, de quibus ille verba facit, commodissime in Colchide collocari posse: quem ne quis Indorum situm, non modo incongruentem, sed plane Historicorum omnium atque Geographorum testimoniis contrarium, existimet; pauca quaedam ex Veterum monumentis adferre libet, quae Xenophontem nec sui prorsus ingenii oblitum esse, nec quid in omni memoria inauditus scripsisse; cum Populo circa Colchidem habitanti Indorum nomen tribuerit. Itaque 1° notandum est, quod Antiqui Aethiopiae incolis Indorum, Indis Aethiopum, interdum dedere nomen. Vtrumque hoc verum esse docebunt ea quae sequuntur loca; ¹Virgilius, de Nilo (ut iterum eius adducam verba) canit:

Vsq̃ue coloratis amnis deuexus ab Indis.

² Idem de Augusto:

— super et Garamantas et Indos

Proferet imperium.

Vbi per Indos intelligi debent *Aethiopes*. ³ Ovidius etiam Indos cum his confundit, cum dicit Perseum deuexisse Andromedem, regis scil. Aethiopum filiam, *nigris ab Indis*. Similiter ⁴ Appianus illos pro Afris sumit; vbi ait Annibalem iussisse, ut Indi conscensis elephantis in Claudii castra irrumperent. His adiicias licet ⁵ Hyginum, qui *Ammonem in India* memorat; i. e. in *Africa*, vbi templum Iouis Ammonis. Quibus vero rationibus adducti Veteres istorum inter se Populorum nomina confuderint, docet ⁶ Cl. FRERETVS; cuius velim consulas Dissertationem supra laudatam. 2° Colchidi nomen Aethiopiae datum est apud Veteres: quod duobus probat exemplis doctissimus ⁷ Bochartus. Primum suppeditat ⁸ Hieronymus, qui beatum Matthiam ait Euangelium praedicasse in altera Aethiopia, vbi est irruptio *Apfari et Hyssi portus*.

Fluius

1) Georg. IV, 293.

2) Aenei. VI, 794.

3) Art. am. l. I. v. 53.

4) De bell. Annib. p. 337. ed. Steph.

5) Fab. 275.

6) In Dissertat. de Geogr. Cyrip.

7) G. S. J. 4. c. 31.

8) In catal. de Apost. Matthia.

¹ Fluvius autem Apſarus atque portus ille erant prope Phafidem, atque adeo ad antiquam illam Colchidem pertinebant. Alterum ex Sophronio adfert: qui ² dicit, Aethiopas prope os Apſari, atque ripas Phafidis habitare. Auctor quidem uterque aetate Xenophontis longe recentior est: at credibile est, eos annalium monumenta sua ante tempora conditorum esse sequutos; quin et eorum testimonia Scriptorum aevi antiquioris auctoritate confirmata sunt, qui Aethiopas, h. e. gentem atram, regionem istam incoluisse tradunt. ³ Argonauticorum Auctor ad meridianam Phafidis partem gentem ponit atram siue Mauros. ⁴ Pindarus de Colchidis loquens incolis, eos vocat *καλαινωπεῖς*, i. e. *adſpectu nigros*: quod ad epitheton obſervat Scholiaſtes, eos, cum *αἴγυπτοι* ſint Aegyptiorum, eſſe *μαλινόχρεας* i. e. *atro colore*. Quae cum ita ſint, 3° ſequitur, Xenophontem citra vitium Colchidis quosdam incolas Indorum adpellare potuiſſe nomine; cum idem Aethiopiſus nomen tribui ſoleat, et Aethiopes ex Colchis quidam dicantur; quod et illos colore referant atro, et ⁵ in Colchida forſan vna cum Aegyptiorum colonia a Seſoſtre erant deducti. Nec, opinor, Xenophon primus in iis oris Indos collocavit: nam ⁶ Herodotus ipſe populum quendam incolentem loca a Boſphoro Cimmerio haud ita longe diſtancia, eo deſignat nomine.

DE HYRCANIIS.

Populum hunc ⁷ Xenophon Aſſyriis finitimum; numero exiguum; equitatu inſtructum eſſe tradit. Quocirca, ab Hyrcaniis iuxta mare Caſpium ſitis, ad alius cuiuſdam loci incolas oculos animumque conuertamus neceſſe eſt. Nam primo Caſpii maris accolae illos ab Aſſyriis tota fere diuidebat Media; deinde, cum multitudine tum potentia iidem valebant; denique, regionem incolabant montofam, minusque adeo copiis aptam equeſtribus. Ex ſerie rerum, quas libro quinto memorat Xenophon, colligi poſſe videtur, Hyrcanios, de quibus agitur, quatuor aut quinque dierum iter a Babylo-
ne diſtare,

g 4

atque

1) Scylac. Peripl. p. 32. Arri. Peripl. P.E. p. 6. Anonymi Delic. P.E. p. 14, 15.

2) In vita S. Andreae.

3) Vulgo Orpheus: v. 742.

4) Pyth. V. v. 377.

5) Vide Herodot. lib. 4. cap. 104. et ſeq. Valeri. Flac. l. 5. v. 421.

6) Lib. 4. cap. 28.

7) K. D. p. 248. (208.)

atque ad meridianum latus esse sitos. Quare crediderim eos regionem incoluisse, quae hodie vocatur *Irac* prope Arabiam: quaeque nomen, opinor, ab antiquis illis Hyrcaniis, quorum meminit Xenophon, Graeca terminatione demta, ductum adhuc retinet.

DE TERRA BACTRIANA.

Regionis quidem huius siue Populi, eam qui incolebat, saepe meminit Xenophon: at in Bactros ultra mare Caspium Parthiamque, atque haud ita longe ab Oxo flumine sitos, eius minime quadrant verba. ¹ Ait enim regis Assyrii copiis illos obsideri, quod de regione ampla minus commode dici potest. Praeterea non satis intelligo, qua ratione populum adloriri potuit Assyrius, qui tam longo interuallo suis a finibus distabat; cum et Medi et Persiae inter Assyriam et terram Bactrianam illam sitae sint. ² Infra Noster etiam tradit, quod Assyrius Abradatam, Susorum regem, ad Bactrianorum regem, societatis inuendae gratia, mittebat. Quod si Bactrianos hic intellexeris ultra mare Caspium sitos; viam, quaeso, quam ingressus est Assyrii legatus ille, qua adiri poterat in istorum regionem? Haud, opinor, dixeris, Mediam illum Persiamque, hostium scilicet regiones, qua maxime in longitudinem patent, ausum esse peragraré: neque aliud facile monstraveris iter, eo quod incolumem, qua par erat celeritate, duceret. Quapropter alium haud dubie locum, quam qui Oxo vicinus est, Bactrianam adpellauit Xenophon. Neque vero hunc alibi forsitan vsquam aptius, quam in Susianis vicinia ponamus; nec Xenophon solus ibi Bactros inuenit. ³ Hesychius de loco quodam loquitur Susianem inter et Bactrianam; ubi certe nequit intelligi regio illa prope Oxum; quippe mira sane vagraque prorsus esset loci alicuius designatio, si quis eum iacere dixerit inter regiones tanto a se inuicem interuallo distantes, quantum inter Susianem et terram illam Oxo vicinam interiectum est. Eosdem etiam, quos Noster, Bactros respicere videtur ⁴ Plinius; ita nempe si Auctoris huius verba legas, ut ea distinxit elegantissimi ⁵ Vir ingenii;

qui

1) p. 57. (49.)

2) p. 314. (263.)

3) Ad. v. *Nuclius Tunnus*.

4) H. N. l. 6. c. 27.

5) D. Freretus in Dissert. supra memorata.

qui de Populorum omnium, quorum modo mentionem fecimus, situ egregie adeo copioseque differuit, ut nobis locus eius laudandi quidem amplius, argumenti, quod tractauit, nostris illustrandi curis nullus fere relictus sit.

Liber autem Cadusiorum Sacarumque, quorum ille non meminit in tractatu toties laudato, situm breuiter attingere; quo eam, quam in tabula Geographica sequuti sumus, rationem praestemus tueamurque.

DE SACIS.

Sacas nolim hic intelligi, qui ultra Sogdianam ad Orientem versus sedem uacti sunt. Noster enim Castellum cuiusdam meminit, quo tanquam propugnaculo contra Hyrcaniorum et Sacarum impetus utebatur Assyrius. Itaque gentes istas et Assyriae fines attigisse, et vicinitate inter se coniunctas esse putauerim; cum in ista regione munimentum idem ad utriusque propellendos impetus fuerit idoneum. Quam autem Hyrcanii Xenophontei sedem obtinere, supra iam indicauimus. Quamobrem Sacarum forsitan nomine terrae istius, ad septentrionalem Arabiae desertae partem sitae, quam SACCAEAM vocat Ptolemaeus, incolas designauit Xenophon. His vero Cadusios tanquam vicinos adiungere visum est:

DE CADUSIIS.

Quippe Noster has ²passim gentes coniungit: idcirco non Caspii maris accolae illos, sed Populum alio quodam loco situm, Cadusios, opinor, adpellauit. Nec locus huic aptior Populo quisquam visus est, quam ubi CADESIAM posuit Scriptor apud Arabas illustrissimus ¹ABU'L-FEDAH; cuius haec mecum verba benignissime communicauit Vir doctissimus ⁴Ioannes Gagnier:

والقاسية والبحيرة والخورنق جميعها علي حافة
البادية سواد العرق i. e. interprete Viro eodem

Literarum Orientalium peritissimo, Porro AL-KADESIAN,

g 5

Al-Hirah

¹) p. 348. (291.)

²) p. 353. (295.) 371. (309.) 537. (447.)

³) In climate siue regione Erak Arab. num. 3.

⁴) Qui ABU'L FEDAE Geographiam vniuersalem, (opus diu desideratum) Versione latina notisque donatam prelo mox subiecturus est.

Al-Hirah et Al-Kalvarnack, omnes sitae sunt in margine Deserti Salvad seu Pagorum Al-Erak: de qua supra, cum de Hyrcaniis egimus. Idem Geographus ex Auctore libri Al-Tartib tradit, Locum adpellatum fuisse AL-KADE-SIAH, eo quod incolae Kades in illa habitationem fixerunt: Kades autem est oppidum in territorio vrbis 'Marwa'l Rudb. Itaque dicendum forsan erit, incolas vrbis CADES originem quidem a Cadusiis, ad meridionale Caspii maris littus sitis, duxisse; atque interiecto deinde tempore, coloniam quandam inde vltra Euphratem Arabiam versus migrasse, atque ibi sedem fixisse.

Haec de Geographia Xenophontea: cuius adeo momenta paucis sum persequutus, quod multa, quae iis illustrandis inseruire possint, iam occupavit, plura pollicitus est, Claris: FRERETVS; quodque deinum, in hac cum nimium forsan Dissertatione longus fuerim, ad alteram instituti, quae superest, perficiendi partem, transeundi tempus est.

1) Vrbis celebris in regione *Chorasfan*; de qua Cluver. l. 5. c. 13.

DISSERTATIO SECVNDA,

IN QVA

I. *De Sacris*: II. *Ciuitibus*: III. *Militaribus Persarum institutis moribusque, quorum scilicet in hac Historia meminit*
XENOPHON, agitur.

PERSARVM ritus moresque, quales nimirum antiquitus gentem apud istam viguere, Xenophon tantis quidem celebrauit laudibus, ut modum omnino excessisse, atque eos ex ingenio magis, quam veritate, Lectoribus plerisque suis exornasse videatur. Ut autem illi nullum a me studii deesset officium, hac etiam in parte fidem ei integram praestare mihi iam propositum est: quod ut rite munus explere possim, quam ipse Persicae disciplinae sapientiaeque speciem abumbravit, primum exhibere; aliorumque deinde Scriptorum, suis qui narrationem Xenophonteam testimoniis comprobant, verba citare, vel loca, ubi reperiuntur, indicare, visum est. Et hunc quidem ideo quoque mihi libentius imposui laborem, quod huiusmodi praeludia et Auctorum sensum faciliorem expeditioremque reddere, et legentium animos confirmare, soleant.

Quamuis autem amplissimus de sapientia, quae in institutis illis elucet, sese nobis differendi campus aperiat; ex eo tamen in gyrum arctiorem nostra sane compellenda est oratio: neque enim quod nacti sumus scripturae argumentum, multiplicem copiose disputandi rationem, sed vnum alterumue vniuscuiusque rei breuiter expositae postulat exemplum. Quod si quando minus ad Xenophontis auctoritatem confirmandam Scriptorum aliorum testimonia suppetant, nemini quidem id mirum videri debet; cum ille data quasi opera, atque adeo plenius, Persarum exponat consuetudines legesque, caeteri tantum obiter eas attingant. Sed iam ad susceptum munus exsequendum pergamus.

I. Ut autem nostram hanc a Sacris dissertationem auspicemur, et vnde Persae rerum agendarum, inde dicendi nos exordium capiamus: Numen eos, quod ΖΕΥΣ apud Xenophontem caeterosque Scriptores Graecos nominatur, coluisse passim tradit¹ Noster: Κῦρος

¹) De vocis istius origine vide *Indic. Etymol.*

²) p. 66. (56.) 471. (395.) 647. (540.)

δὲ ἐλθὼν εἰκάδς, καὶ προσεύχάμενος — Διὶ πατρίῳ etc. Quem Deum Darius etiam apud Plutarchum inuocat: Ζεὺ πατρίῳ. Περσῶν.

SOLI vero praecipue cultum eos praestitisse, vna voce profitentur Historici. ² Xenophon Cyrum inducit non IOVEM tantum, sed et SOLEM precantem: Ζεὺ πατρίῳ καὶ Ἡλίῳ, etc. ³ Herodotus: Θύσαι (Persae) δὲ Ἡλίῳ etc. ⁴ Strabo: Τιμῶσι δὲ καὶ Ἡλίῳ, ἐν καλῶσι Μίθραν. Huic autem Deo Persae equos immolasse tradit ⁵ Noster: ἵπποι ἤγοντο, θύμα τῷ Ἡλίῳ. Similiter ⁶ Philostratus, regem Persarum equum album SOLI maciassse, scribit: λευκὸν δὲ ἄρα ἵππον — καταθύσειν ἑμέλλε τῷ Ἡλίῳ. His fere suffragantur ⁷ Iustinus, ⁸ Strabo, ⁹ Pausanias. Huius rei rationem non illepidam reddit ¹⁰ Ovidius:

*Placat equò Persis radiis Hyperìona cinctum,
Ne detur celeri víctima tardà deo.*

Curraum etiam utrique deo sacratorum meminit ¹¹ Xenophon: μετὰ δὲ τὰς ἐξήγστο ἄρμα λευκὸν — Διὸς ἱερέν. Qua in re accedit ei ¹² Curtius: *Curram deinde Ioui sacratum albescentes vehébant equi.* Sic et ¹³ Historia Sacra currus ab aliis Orientis incolis SOLI consecratos memorat. Atque hi fere patrii erant *Persarum Dii*, quorum non vno loco meminit Xenophon; per quos etiam milites suos Darius obtestatur apud ¹⁴ Curtium, quos rex idem, ad coelum manus tendens, precatur.

IGNEM quoque veneratos esse Persas, ex istis colligas licet Nostri verbis: ¹⁵ καὶ πῦρ ἐπισθεν αὐτὲ ἐπ' ἐσχάρας μεγάλης ἀνδρες εἶποντο φέροντες. Eodem fere modo ¹⁶ Curtius in re simili: *Ignis, quem ipsi (Persae) sacrum et aeternum vocabant, argenteis altaribus praeferebatur.* ¹⁷ Fuit tamen, qui Persas nec MITHRAE seu SOLI, nec IGNI

1) De Fortu. Alex. l. 2. p. 338. vide Herodot. l. 1. c. 131. et Strabo l. 15. p. 1064.

2) p. 647. (540.)

3) L. 1. c. 131.

4) L. 15. Hoc ipsum Iustin. l. 1. c. 10. Macrobi. l. 1. c. 6. et alii passim confirmant.

5) p. 595. (495.)

6) De vita Apollon. l. 1. c. 31.

7) L. 1. c. 10.

8) L. 11. p. 780.

9) Pausan. in Lacon. l. 3. p. 201.

10) Fast. l. 1. v. 385.

11) p. 595. (495.)

12) L. 3. c. 3.

13) 2 Reg. XXII, 11. vide Cl. Bocharti Hieroz. p. 1. l. 2. c. 10.

14) L. 4. c. 14 etc.

15) p. 595. (496.)

16) Lib. 3 et 4. 13. vide sis. M. Tyrri Dissert. 38. p. 396. edit. Cant.

17) Doctiss. Thø. Hyde, Histor. Relig. Vet. Pers. c. 4.

IGNI cultum diuinum praestitisse; nec Mithram ab ipsis Deum vnquam esse vocatum, adfirmaret. At testimonia, opinor, adtulit vir eruditus ¹Philippus a Turre, quae opinionem eius abunde refellunt. Nam Hesychius Mithram vocat *Deum*: nec vulgarem quidem, sed *supremum et maximum*. Quin et *mediatorem* eum inter Oromazam et Areimanium, bonum et malum deos, statuiebant, teste ²Plutarcho. *Necessitatum* etiam *petitiones* (contra quam sentit Cl. Hyde) Soli fuisse exhibitae ostendit ³Darius, *Solem Mithrem, sacrumque et aeternum inuocans ignem, ut militibus dignam veteris gloria maiorumque monimentis fortitudinem inspirarent*. Quo ex loco et Ignem inuocatum discimus, et proinde deum ab isto Populo habitum. Accedit vetustissimum ⁴Herodoti testimonium Πέρσαι θεὸν νομίζουσιν εἶναι τὸ πῦρ. Facile quidem adsentior, e Persis sapientiores non aliter ignem hunc terrenum diuinis honoribus coluisse, nisi quia coelestem ignem, scil. Solem, repraesentaret; vnde originem illum duxisse putabant.

Gentes autem Orientales ab antiquissimis etiam temporibus Solem coluisse liquet ex Historici sacri loco supra modo adpellato, tum quoque ex testimonio ⁵Iob. Quare non possum non mirari, Cl. Hyde tantopere contendisse, Persas Soli cultum λατρείας nunquam detulisse; cum et tot luculenta Veteres testimonia contra eum dicant; et ad illud κτιστωλατρείας, vt ita dicam, genus, prouum sese hominibus, quorum animos coelesti suo lumine Deus ipse O. M. non collustrasset, aperiret iter. Cum enim in coelum ii suspicientes, tantum luminis splendidissimi globum, radiis suis micantibus et orbem in dies retexentem, et lustrantem foventemque omnia suae tanquam ditioni simul et tutelae subiecta contemplati essent; cum mutationes temporum, rerum vicissitudines ordinesque, hominum commoda vitasque, ab eius ortu, occasu, efficientia pendere animaduertissent; hunc sibi, si quam deo speciem sensu percipiendam tribui oportere statuissent, obseruantiam ipsorum in primis cultumque iure optimo vindicare,

¹ 1) In Monum. Vet. Antii.

² 2) De Isid. et Osir. p. 369.

³ 3) Curt. I. 4. c. 13.

⁴ 4) I. 3. c. 16.

⁵ 5) XXXI, 26. confer Deuter. IV, 19. et XVII, 3.

vindicare, facillime quidem ipsi sibi persuadere potuerunt.

TELLVREM quoque omniparentem, benignamque eorum, quae protulit, altricem, ut deam, Persae venerabantur: hinc, Cyrum ei hostias immolasse scribit ¹Xenophon: — Επειτα Γῆ σφάξαντες, ὡς ἐξηγήσαντο οἱ μάγοι, ἐποίησαν: et ²supra, Γῆν ἰλάσκεσθαι χοαῖς, — καὶ ἥρωας Ἀσσυρίας οἰκήτορας εὐμενίζετο. Non aliter ³Strabo, et ⁴Herodotus: quorum ille de Persis ait, Τιμῶσι — καὶ Πῦρ, καὶ Γῆν etc. hic, χοαῖς δὲ οἱ μάγοι ταῖσι ἥρωσι ἐχέαντο: et ⁵supra, θύκσι δὲ καὶ Γῆ etc. Denique ⁶Diogenes Laërtius Magos credidisse tradit, θεὰς εἶναι καὶ Πῦρ, καὶ Γῆν. Sed a diis ad Sacros Persarum ritus transeamus.

In templorum quidem parietibus Persas deos suos non inclusisse, testimoniis exemplisque abundat vetustas. Iis itaque sub dio, in editissimis quibusque locis, sacra faciebant. Ita ⁷Xenophon de Cyro loquens, εἶθυσ, ait, Διὶ τε πατρῷῳ, καὶ Ἠλίῳ — ἐπὶ τῶν ἁκρίων, ὡς Πέρσαι θύκσιν. Cuius rei testimonium perhibet ⁸Strabo: θύκσι δὲ ἐν ὑψηλῷ τόπῳ. Nec aliter atque illi ⁹Herodotus: νεμίζκσι Διὶ μὲν, ἐπὶ τὰ ὑψηλότατα τῶν ἀρέων ἀναβάνοντες, θυσίας ἔρδειν. ¹⁰Homerus etiam Troianorum templa et altaria in arce, aut summo Idae iugo collocat: sic enim Iouem de Hectore loquentem inducit:

— ἔς μοι πολλὰ βοῶν ἐπὶ μηρί' ἔκην,
 Ἰδὼς ἐν κορυφῇσι πολυπτύχῃ, ἄλλοτε δ' αὖτε
 Ἐν πόλει ἀκροτάτῃ

¹¹Variarum etiam gentium mos fuit, in editis potissimum locis sacra facere: qua de re consulas velim eruditissimi Viri IOANNIS POTTERI ¹²*Archaeologiam Graecam*.

Coronatos

1) pag. 600. (499.)

2) p. 216. (182.)

3) p. 1064.

4) l. 7. c. 43.

5) l. 1. c. 131.

6) In prooem. ad vit. Philof.

7) p. 647. (540.)

8) l. 15. p. 1064.

9) l. 1. c. 131.

10) lli. x'. v. 170. et seq.

11) Levit. XXVI, 30. Num. XXII,

41. Gen. XXII, 2.

12) l. 2. c. 2.

Coronatos autem sacrificasse Persas ostendit his verbis ¹Xenophon: Κῦρος μὲν ἐσεφανωμένος ἔθυε, παρ-
ήγγειλε δὲ etc. Quam in rem testem citare licet ²He-
rodotum: τῶν δὲ ὡς ἐκάστω θύειν θέλει, ἐς χῶρον καθα-
ρὸν ἀγῶων τὸ κτῆνες, καλέει τὴν θύειν, ἐσεφανωμένος
τὴν τιάραν etc. Hostias autem, quas caedebant, inter-
dum toras igne absumebant, quod erat ἐλοκαυτῶν, vti
quidem ait ³Xenophon: ἔθυσαν τῷ Διὶ, καὶ ὠλοκαύ-
τωσαν· ἔπειτα etc. Et moris sane fuisse Orientis inco-
larum, vt eo modo sacrificarent, neminem nescire pa-
titur ⁴Historia sacra. Interdum, partem duntaxat vi-
ctimae cremabant; reliquas vero carnes epulis desti-
nabant; vnde ⁵Noster: τοῖς δὲ νικῶσι πᾶσιν ἐδίδοκ βῆς
τε, ἔπως ἂν θύσαντες ἐσιῶντο. Eodem spectant verba
⁶Strabonis ista: μερίσαντος δὲ τῆ μάχης τὰ κρέα — ἀπὶ τοῖς
διελόμενοις etc.

Epulas etiam diis libasse Persas, et velut coenae
primitias iis dedisse, docet Xenophon: Ο δὲ Κῦρος,
ὡς περ εἶχεν ἐτηκώς, ἀπαρχάμενος ἡρίσκη, καὶ etc. Eundem
respiciunt morem Philotae apud ⁷Curtium verba, qui-
bus ille vsus, cum Alexander mensam, in qua vesci so-
litus erat Darius, subduci iusserat: *minime vero haec
feceris, inquit, rex, sed omen quoque accipe; mensam, ex
qua libauit hostis epulas, tuis pedibus esse subiectam.*

Quin etiam Cyrus, capta Babylone, manubiarum pri-
mitias diis seligendas ⁸curat: ὡς δορυαλώτης τῆς πόλεως
ἔσης, ἀκροθίνια θεοῖς καὶ τεμμένη ἐκέλευσεν ἐξελεῖν. Hoc et
apud alias tam Orientis quam Occidentis gentes factum
esse, ex ⁹sacra simul et profana constat Historia. ¹⁰He-
rodotus: Οἱ δὲ Ἕλληνες, ἐπεὶ τε — τοῖσι θεοῖσι ἐξέλκον
ἀκροθίνια. Similiter a ¹¹Dionysio Halicarnasseo dicitur
Romulus, Caenina capta, retulisse ἀκροθίνια λαφύρων
θεοῖς.

Persae

1) p. 821. (186.)

2) L. I. c. 132.

3) p. 599. (499.)

4) Leuit. xvi.

5) p. 603. (502.)

6) p. 471.

7) L. 5. c. 2.

8) p. 531. (442.) vide p. 303. (253.)

9) Gen. xlv, 20. coll. cum Heb.
vll. 4.

10) L. 2. c. 121.

11) L. 2. p. 98. edit. Oxon. vide
quae de voce ἀκροθίνιον notauimus
in Adden. p. 682. (442.)

Perfae autem, cum nihil rite, nihilque providenter homines, sine deorum ope, consilio, honore auspicari crederent; omniū rerum agendarum initium a patriorum deorum inuocatione capiebant: uti passim exemplo Cyri testatur ¹Xenophon. Sic et Xerxes exercitum in expeditionem aduersus Graecos educaturus, apud ²Herodotum, οὖν δὲ, αἶτ, διακρίνωμεν ἐπευξάμενοι τοῖσι θεοῖσι τοῖ Περσῶν γῆν λελόγγασσι.

Iam verò Sacra omnia obire solebant Magi; et regibus populoque praecebant, quibusnam diis, quoque modo, res diuina facienda esset: quod Graeci ἐξηγησθαι et ὑφηγησθαι dicunt. ³Xenophon: Πρῶτον μὲν ἐν τοῖς θεοῖς ἐξαίρεται ὁ, τι ἂν οἱ μάγοι ἐξηγῶνται. ⁴Herodotus: Ανευ γὰρ δὲ μάγῃ καὶ σφί νόμος ἐστὶ θυσιὰς ποιέεσθαι. ⁵Ammianus Marcellinus de Magorum genere agens, *Eius, ait, mysteriis Persicae potestates in rebus faciendis diuinis solemniter utebantur. Eratque piaculum etc.* ⁶Claudianus:

— *Rituque iuuenos*

Chaldaeo struere Magi.

Itaque Persarum regi sacrificanti adstant Magi, apud ⁷Philostratum, non secus ac Cyro, apud ⁸Xenophontem. Quippe Magos sapientiae studiis et rerum diuinarum notitia Persis praeluxisse, ut aliis gentibus, Druidas, Gymnosophistas, Brachmanas, grauissimi tradiderunt ⁹Auctores. Atque haec fere Xenophon de Sacris Persarum institutis, memoriae prodidit: cui fidem alios etiam Historicos et antiquioris aevi Scriptores praestare vidimus. Iam ergo, cursu mutato, a diuino illorum iure ad humanum transeamus.

II. Persarum monarchiam bonis legibus, institutis ac moribus fundatam fuisse, ubique fere docet Xenophon.

Caetera-

¹) Vide pag. 215. (181.) 221. (136.)

²) L. 7. c. 53.

³) p. 303. (253.) vbi vide notata: itemque p. 503. (421.) 540. (449.)

⁴) L. 1. c. 132. Strab. l. 15. p. 1065.

⁵) L. 23. c. 22.

⁶) De laud. Stilicon. l. 1. vido sis Cicer. de Diuina. l. 1. c. 41.

⁷) L. 1. de vita Apoll. c. 29.

⁸) p. 563. (470.) collat. cum Herodot. l. 1. c. 132.

⁹) Strabo l. 15. p. 1106. Diog. Laërt. in prooem. de vit. Philos. Cyrill. Alex. adu. Iul. l. 4. p. 133. edir. Spanh. Appi. de bell. ciu. l. 2. extremo.

Caeterarum autem gentium legibus ista ideo instituta
 'Noster anteferenda censuit, quod sincera puerorum
 pectora, nullis adhuc contaminata vitiis, virtute hone-
 stisque artibus imbuenda curent. Cum enim plerique
 omnes latores legum, de recta puerorum adolescentium-
 que educatione parum solliciti, genitos liberos paren-
 tum arbitrio tollendos alendosque permittant; Persae,
 pro legum apud eos vigentium sapientia, ludum insti-
 tuere publicum, quo ciues liberos suos mittere sole-
 bant; vt ingenuis disciplinis atque bene beateque vi-
 vendi praeceptis ab ineunte statim aetate instituerentur.
 Ludus ille a Xenophonte adpellatur ΑΓΟΡΑ ΕΛΕΥ-
 ΘΕΡΑ, *Forum Liberale*; ducto forsau nomine ab illo
 Foro, quod in Thessalia exstitisse scripsit ² Aristoteles.
 In hoc itaque Foro Persae versabantur ingenui, in opti-
 marum artium studiis occupati; nullo cum iis, qui
 sordidas exercebant artes, commercio interpellati: a
 foro rerum venalium, concursuque adeo istiusmodi ho-
 minum strepituque incondito remoti. ³ Strabo: Αγο-
 ρὰς δὲ ἔχ' ἀπλόνται· ἅτε γὰρ πωλᾶσιν, ἔτ' ὠνῶνται. Imo
 vero apud Persas nulla huiusmodi fora fuisse, aperte
 asserit ⁴ Herodotus: αὐτοὶ γὰρ οἱ Πέρσαι ἀγορῇσι ἀδὲν
 ἐώθασιν χρῆσθαι, etc. Propius etiam ad Xenophontem
 accedit ⁵ Themistius, qui huius sic meminit moris: ὅς
 διαχώρισε τῆς ἀγορᾶς τύξεως τὰς ἐλευθέρας; διατριβας.

In eo autem Liberali Foro ⁶ Xenophon fuisse ait,
 τὰ τε Βασιλεία, i. e. regia: καὶ τὰ ⁷ Λεχίσια, i. e. *Iudi-
 cum Praetoria*, siue loca, in quibus principes viri ad
 ius reddendum, docendum, interpretandum, iuuenum-
 que mores effringendos confidebant. Cum vero qua-
 tuor aetatum gradus statuerent distinguereque Persae,
⁸ Forum etiam illud in totidem tribuere partes; qua-
 rum vna pueris; altera, adolescentibus; tertia, viris iam
 robur aetatis adultae vigoremqueabilem adsequutis;
 quarta,

1) p. 7. (6.)

2) Polit. l. 7. c. 12.

3) L. 15. p. 1067.

4) L. 1. c. 153.

5) Orat. 21. p. 260. edit. Hard.

6) p. 8. (7.)

7) Suidas Λεχίσια interpretatur
 Κριτῶν χωρία. Eodem sensu Aristot.
 vocem hanc usurpat Polit. l. 7.
 c. 12. Sic et Charondas in Legibus,
 citante Stobaeo, Serm. 43.

8) pag. 8. (7.)

quarta, senectutem, atque adeo militiae vacationem, adeptis, erat destinata. Singulis his ordinibus viri praeerant duodecim, (nam et Persicus populus in tribus XII. diuidebatur:) ¹ οἱ ἂν ἐκάστος δοκῶσι βασιτεῖας ἂν ἀποδεκνύνοιν, καὶ παρέχουσιν αὐτὰς μάλιστα τὰ τεταγμένα καὶ τὰ καθήκοντα ποιῶντας. quos nimirum ² Strabo vocat διδασκάλους σωφρονεστάτας.

Iam vero Persae, quanti sit a teneris adfuescere non ignari, in puerorum institutione studii diligentiaeque plurimum adhibere solebant: quorum itaque rudes adhuc animos veri in primis dicendi amore, vanitatis fucique omnis odio imbuebant. Ita ³ Xenophon: Εὐγενετο ἂν — ῥήτρα, ἣ καὶ νῦν χρῶμεθα ἔτι, ἀπλῶς διδάσκουσιν τὰς παῖδας, ὥσπερ τὰς οὐκείας; πρὸς ἡμᾶς αὐτὰς διδάσκουσιν, ἀληθεύουσιν, etc. ⁴ Stobaeus: οἱ δὲ παῖδες παρ' αὐτοῖς (de Persis loquitur) ὥσπερ μαθήματα, τὸ ἀληθεύουσιν διδάσκοντα. ⁵ Herodotus: παιδεύουσι δὲ τὰς παῖδας — ἀληθίζεσθαι. Idem infra paulo: αἰσχιστον δὲ αὐτοῖς τὸ ψεύδεσθαι νενέμισται.

Iustitiam etiam in illis Fori Liberalis ἀρχαίοις Persae a pueris addiscebant, ⁶ Xenophonte teste: Οἱ μὲν δὲ παῖδες εἰς τὰ διδασκαλεῖα Φοιτῶντες, διάγχει μανθάνοντες δικαιοσύνην. Ad hanc itaque virtutem exerciti, ius cuique suum tribuendi erant adeo studiosi, ut turpissimum fere ducerent, τὸ ἐφείλγειν χρέος, uti tradit ⁷ Herodotus. Et quo citius perciperent fideliusque tenerent ad istam quidquid virtutem spectaret, quoque modo lites dirimi, et iudicia exerceri oporteret, in rem pueros praesentem perducebant, atque controuersis distrahendis interesse permittebant eis; ut, exemplis ob oculos propositis, et regere et regi discerent, duce ac magistra Iustitia. De consuetudine hac in vitium suo tempore detorta queritur ⁸ Xenophon: Καὶ ἔτι γε οἱ παῖδες ἀκούοντες ἐκεῖ πρόσθεν τὰς δίκας δικαίως διακζόμενας, ἐδόκεν μανθάνειν δικαιοσύνην, etc. Sic et Augustus fere, auctore ⁹ Suetonio, *liberis Senatorum, quo celerius reipublicae*

1) p. 9. (8.)

2) L. 15. p. 1066.

3) p. 90. (77.)

4) Serm. XLII. ex Nicol. περι
βίων.

5) L. 1. c. 136. confer. Strabo

1. 15. p. 1066. et Snidam ad v.
κέρως.

6) p. 9. (9.)

7) L. 1. c. 138.

8) p. 666. (556.)

9) In August. c. 38.

blicae adsuescerent, protinus virilem togam, latum clavum induere, et curiae interesse permisit. Porro, inter ipsos pueros siue puberes, siue pubertati proximos incidebant saepe lites, in quibus diiudicandis ἄρχοντες illi siue παιδῶν διδασκαλοὶ maximam dici partem consumebant. Οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν, ait 'Xenophon, διατελεῖσι πλεῖστον μέρος τῆς ἡμέρας διακίζοντες etc.

Ab iisdem praeceptoribus, qui non verbis tantum, sed etiam exemplis, suis praeibant discipulis, temperantiam in victu praetermittendisque voluptatibus ² Persica disciebat iuventus. Quippe tradit quoque ¹ Strabo, Persas διδασκαλοῖς ἑσθλὰς εἶναι σωφρονεστάτους. Hanc itaque virtutem colendo, adhibita etiam corporis exercitatione, eam siccitatem consequiebantur, ut neque ⁴ spuerent, neque se emungerent, neque flatum ventris emitterent. Varro, citante ³ Nonio, in his omnibus Xenophonti accedens, *Persae, inquit, propter exercitationes pueriles modicas, eam sunt consequuti corporis siccitatem, ut neque spuerent, neque emungerentur, sufflatoue corpore essent.* ⁶ Strabo quoque scribit τὰ μὲν ἔσθῃ (Περσῶν) σωφρονικὰ τὰ πλεῖον. ⁷ Pueri docebantur etiam principibus obsequi, praeceptoribusque: quam ad obedientiam Seniorum eos excitabat exemplum.

Quin etiam herbarum vires Persas didicisse scribit ⁸ Xenophon: Ἀλλὰ καὶ τῶν φυομένων ἐκ τῆς γῆς τὰς δυνάμεις οἱ παῖδες πρὸς σθεν μὲν ἐμάχονταν, ἔπως etc. Ac plane, quam fuerint in venenis miscendis celandisque ingeniosi ac industrii, Statirae (quae fuit Artaxerxis Mnemonis coniux) docet exitus; de quo ⁹ Ctesias et ¹⁰ Plutarchus scripsere.

Legibus autem moribusque Persarum erat receptum, ut in iudicium crimenque vocari posset is, qui beneficii accepti immemor gratias, cum posset, non retulisset. Quem morem, causis etiam additis, ¹¹ Xenophon eleganter exsequitur: Διακίζεσι δὲ καὶ etc. eundem et alii memorant Auctores:

h 2

res:

1) p. 10. (9.)

2) K. Π. p. 11. (10.)

3) L. 15. c. 1066.

4) p. 18. (16.) et 663. (554.)

5) In v. Siccum.

6) L. 15. p. 1068.

7) p. 11. (10.)

8) p. 666. (556.) lege locum integrum.

9) Photi. Biblio. p. 132.

10) In Artaxerx. p. 1020.

11) p. 10. (9.)

res: ¹ Amm. Marcellinus: *Leges apud eos (Persas) impendio formidatæ, inter quas diritate exsuperant latæ contra ingratos.* ² Themistius: ὁ Περσικὸς νόμος διὰ τὸ εἰσπράττειν ἀχαρισίας, ὅτι μάλα ἐμπροσὶ μῖσος ἔπῃ αὐτῷ.

Persas vero summa obseruantia pietateque parentes suos coluisse, argumento est quod Cyrus Cyaxari filiae nuptias ei offerenti hunc in modum respondere potius, quam statim adfentiri voluit: ³ βέλομαι σὺν τῇ τῶ πατρὸς γυνάμῃ, καὶ τῇ τῆς μητρὸς, ταῦτά σοι συνανέσαι. Docet etiam ⁴ Curtius vel in conspectu matris confidere nefas esse, nisi illa annueret; nam Alexander Sisygambim, Darii matrem, quam filii pietate prosequabatur, alloquens, *Quotiescunque*, ait, *ad te veni, donec ut considerem annueres, restiti.*

Iam vero, ut reliqua Persicæ institutionis expeditiam capita, quæ quidem ad corporis exercitationem spectant; summa, ⁵ Xenophonte teste, cura discebant τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν. Similiter ⁶ Herodotus: Παιδεύεσσι δὲ τὰς παῖδας — ἵππεύειν καὶ τοξεύειν. Et ⁷ Strabo: Ἀπὸ δὲ πέντε ἐτῶν ἕως τετάρτης καὶ εἰκοσι παιδεύονται τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν. Epheborum autem alia erat, atque puerorum conditio et vitæ ratio; de qua ⁸ Xenophon haec scribit: Δέκα ἔτη ἂν ἔσῃ ἐν παιδιᾷ ἐξέλθωσι, etc. cuius verbis fidem conciliant ea, quæ Strabo, locis sæpe laudato, memorat. Quod si quando in campos venatum exire non liceret, viuariis et septis inclusas feras reges agitare solebant: ⁹ Xenophon:

Ἐπειτα

1) L. 23. c. 6.

2) Orat. 22. p. 268. vide et Tzet. Chil. 3. c. 98. Aelia. H. V. l. 7. c. 3. Apud Senecam de Benef. l. 3. c. 6. quidem hæc legere solemus: *Excepta Macedonum gente non est in ulla data aduersus ingrati afflicta.* At libens equidem II, Stephano et Mureto adlentior, qui ex vetere quodam libro, pro *Macedonum*, reponi *Medorum* debere contendunt. Quod et factum in editione Romana testatur Stephanus, in Epist. diorthot. quorundam Senecæ locorum: et in Commelinia-

na quoque eandem ipsemet emendationem inueni. *Medos* autem pro *Persis* Antiquos sæpe dixisse, neminem fere vel literis mediocriter imbutum latet.

3) p. 631. (527.)

4) L. 5. c. 2.

5) p. 14. (13.)

6) L. 1. c. 136.

7) L. 15. p. 1066. His adde Hieronymum in *metaph.*

8) p. 12. (11.) et 567. (473.)

9) p. 29. (25.) ubi vide quæ notauimus, et 569. (474.)

Ἐπειτα τὰ τε νῦν ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία etc. Saltatione quoque Persae sese exercebant; Xenophon: Ὁρχεισθαι δεῖ τὸ Περσικόν. ² Athenaeus: Πέρσαι γὰρ, ὥσπερ ἰππεύουσιν, ἄνω καὶ ἔρχεσθαι μηχανάζονται. Saltationis autem Persicae formam exprimit Xenophon: Τέλος δὲ, τὸ Περσικὸν ὠρχειτο κροτῶν τὰς πέλτας· καὶ ὠκλάσσε καὶ αἰνῆατο· καὶ ταῦτα πάντα ἐν ῥυθμῷ πρὸς τὸν αὐλὸν ποιεῖ.

Postquam vero ex ephebis excesserant, novam vitae rationem Persae ordiebantur: ad cuius metas, decurso demum quinque et viginti annorum spatio, perveniebant: Ἀφ' ἧς δ' ἂν ἐξέλθῃσι χρόνῳ etc. At cum 25. annos in civilibus militaribusque muneribus et officiis τέλεισι isti ἄνδρες consumpserant, annos iam nati 50, aut plus eo, ³ senilem ordinem ingrediebantur: Ἐπειδὴν δὲ τὰ πέντε καὶ εἴκοσιν ἔτη εἴκο. Similiter, ex ⁴ Strabonis sententia, Persae magistratus gessere, munera subiere publica, stipendiaque a vicesimo anno ad quinquagesimum vsque meruerunt: Στρατεύουσι δὲ καὶ ἀρχοῦσιν ἀπὸ εἴκοσιν ἔτων ἕως πενήκοντα, πεζοὶ τε καὶ ἰππεῖς. Apud eos etiam antiquitus obtinuisse, ut communis esset omnium, quocunque natorum loco, puerorum educandorum ratio, docet ⁵ Noster: ἔξεσι πᾶσι Πέρσαις πέμπειν τὰς ἐαυτῶν παιδας εἰς τὰ κοινὰ τῆς δικαιοσύνης διδασκαλεῖα. Haud sane aliter Iulianus apud Laconas et Carthaginienes κοινὰ τῆς ἀρετῆς γυμνάσια καὶ παιδευματα existisse ⁶ tradit.

Porro apud Persas turpe habebatur et inhonestum ⁷ καὶ τὸ ἰόντά πᾶ Φανερὸν γινέσθαι ἢ τὰ ἐρῆσαι ἔνεκα, ἢ καὶ etc. ⁸ Herodotus etiam ait, καὶ σφι ἐν ἐμέσαι ἐξεσι, ἀκὶ ἐρῆσαι ἀντίον ἄλλα. Idem ⁹ alibi: Πρὸς τε τὰ τοῖσι ἐτι γελοῦν καὶ πλύειν ἀντίον, καὶ ἅπασιν τὰ τό γε εἶναι αἰσχρὸν. His adde ¹⁰ Amm. Marcellinum, qui, *Super his*,
h 3 ait,

1) p. 616. (513.)

2) L. 10. c. 10.

3) Λαβ. l. 5.

4) p. 15. (14.)

5) p. 16. (14.)

6) L. 15. p. 1067.

7) p. 17. (15.)

8) Orat. I. p. 14. ed. Spanh.

9) K. p. p. 18. (16.) 570. (475. 476.) et 665. (555.)

10) L. I. c. 133.

11) L. I. c. 99. ubi de iis loquitur, quae Deioeces intulit vetuit.

12) Lib. 23. c. 6.

ait, *nec stando mingens, nec ad requisita naturae secedens, facile visitur Persa.*

Victu autem tenui vfos esse Persas, identidem tradit ¹ Noster: Φέρονται δὲ αἰκοθεν σῖτον μὲν, ἄρτον· ὄψον δὲ, etc. Eandem etiam victus rationem iis tribuit ² Strabo: ἡ δὲ καθ' ἡμέραν δίχεται ἄρτος, — καὶ μάζα, καὶ κέδαιμον· — ποτὲν δ' ὕδωρ. Cur vero prae caeteris herbis Cardamum eligerent, docent verba, quae ex Suida ³ adduximus. Parce etiam ac duriter Persas primo visitasse docet Xenophon: nam de Cyro (p. 452.) loquens, Εἰδὼς ἄν, ait, Πέρσαι, τὰς οἰοί, κακοβιωτάτας etc. Hinc illa Sandanis, ⁴ apud Herodotum, verba: σιτέονται ἔχ' ἔσα ἐθέλουσιν, ἀλλ' ἔσα ἔχουσιν, χώρην ἔχοντες τρηχέην. Πρὸς δὲ, ἐκ οἴῳ διαχρέωνται, ἀλλὰ ὑδροποτέσι. Verum antiquos illos rigidolque Persarum mores paulatim Medicus Lydiusque, vti fit, luxus ita infecit corruptique, vt priscam illam frugalitatem, tolerantiam, continentiamque funditus euerterit: earumque in locum virtutum subierint opipare adparata conuiuia, vinolentia, deliciaeque vitio non carentes; ita fere ⁵ Xenophon: Ἦν δὲ αὐτοῖς νόμιμον μηδὲ προχειδᾶς εἰσφέρεισθαι — νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ εἰσφέρεισθαι etc. Persas itidem ⁶ Herodotus vt vinosos perstringit: Οἶνω δὲ κάρτα προσκείμεται. Idem tum Alii tum ⁷ Aelianus in isto populo notavit vitium. Enimvero non regibus modo, sed et purpuratis quoque lautissimae adponebantur coenae. Sic enim Satrapas adloquitur ⁸ Cyrus: Εἰώσαν δὲ παρ' ὑμῖν etc. Et ⁹ Athenaeus, παρὰ τοῖς Πέρσαις, ait, τοῖς ἐν δυναστείᾳ ἔσιν, ἀθροῖα πάντων τὰ σιτία ἐπὶ τὴν τραπέζαν παρατίθεται. Επειδὴν δὲ οἱ σύνδειπνοι δειπνήσωσι τῶν ἀπὸ τῆς τραπέζης παραλειπομένων (καταλείπεται δὲ τὰ πλεῖστα κρέα, καὶ ἄρτοι) ὁ τῆς τραπέζης ἐπιμελόμενος δίδωσιν ἐκάστῳ τῶν οἰκιστῶν etc. Eos autem sermone bono lepidoque iuter

coehant.

1) p. 11. (10.) et 14. (12. 13.) vide Cicer. Tusc. disp. lib. 5. 34. et de Fin. l. 2. 28. vox μάζα, qua vitur Xenophon, Hesychio interprete, denotat ἄλφιτα πεφυρμένα ὕδατι καὶ ἡλαίνῃ quam Suidas interpretatur κρηφὸν ἄρτον.

2) L. 15. p. 1067.

3) In notis ad p. 11. (10.) qua

de re vide sis Naudae. de Studio milit. p. 271.

4) L. 1. c. 71.

5) p. 664. (555.)

6) L. 1. c. 133.

7) H. V. l. 12. c. 1.

8) p. 640. (534.)

9) L. 4. c. 10. eadem de re passim Auctores testimonium dicunt.

coenandum vfos esse multiplici Xenophon demonstra-
vit exemplo: ἐνεσίης δὲ αὐτῶν etc. quem locum respi-
ciens ¹Plutarchus, τὴν Γωβρύαν Φησὶ συνδειπνεῖν τῷ
Κύρῳ, τὰ τε ἄλλα θαυμάζειν τῶν Περσῶν, καὶ ἔτι τοιαῦ-
τα μὲν ἀλλήλως ἡρώτων, ἃ ἡδίων ἢν ἐρωτηθῆναι, ἢ μὴ
καὶ ὥς etc. Lautiores autem Persas habuisse σιτοποιούς,
καὶ ὀψοποιούς, καὶ οἶνοχόους, καὶ παρὰτιθύντας, καὶ ἀναι-
σχυντας, testatur ²Xenophon. Similiter in aulis regum
Orientalium eiusmodi fuisse ministros non ³Herodo-
tus modo, sed et ⁴Sacra docet Historia. Idem eis suo
iam tempore voluptatum comparandarum artifices ad-
fuisse non obscure ⁵significat: Καὶ μὴν τὰ πετρώμα-
τα etc. qua de re assentitur ei ⁶Athenaeus τῷ μὲν
Πέρσῃ πᾶσαν γῆν περιέχοντα μαρτυροῦντες, τί ἂν ἡδέως
πίσι μυρία δὲ τεχνῶνται τί ἂν ἡδέως Φάγοι etc.

Poculorum etiam numerosa varietate eximioque
pretio eosdem delectatos ostendunt cum Xenophonte
Strabo et Herodotus. ⁷Noster: Καὶ μὴν ἐκπώματα ἦν μὲν
ὥς πλεῖστα ἔχουσι, etc. ⁸Strabo: κύσμος τε λαμπρὸς
σοφῆς ἐκπώματων τε τῶν ἄλλων, ὥς τε χρυσῷ καὶ ἀργύρῳ
καταλάμπουσιν.

Preciosa autem veste stragula lecti eorum sterni atque
ornari solebant: Εκεῖνοις γὰρ, inquit Noster, ⁹πρῶτον μὲν
τὰς εὐνάς etc. Ac plane in epuli illius descriptione, quod
exhibuisse ¹⁰dicitur Asluerus, κλῖναι erant χρυσαὶ καὶ ἀργυ-
ραὶ ἐπὶ λιθοσφῶτα σμαραγδῖτα λίθαι, etc. Neque vero in
Persico luxu omittenda sunt vnguenta: in eorum quippe
ministerio recenset ¹¹Xenophon κοσμητάς, οἱ ὑποχρεῖσσι
τε καὶ ἐντρέουσιν αὐτάς etc. ¹²Plinius, *Vnguentum*, ait, *Per-
sarum genti se debere* etc.

Musicae non imperitos expertesque fuisse Persas
ostendit ¹³Xenophon φῦναι δὲ ὁ Κύρος λέγεται καὶ ἡδε-
h 4 ται

1) Sympof. l. 2. περὶ βλ. 4.

2) p. 625. (559.) et seq.

3) L. 9. c. 81.

4) Gen. 38, l. 3 Reg. 18, 17.

5) p. 667. (557.)

6) L. 4. c. 10.

7) p. 668. (558.)

8) L. 15. p. 1067. vide sis Hero-
dot. l. 9. c. 81. et Athen. l. 11. c. 3.

9) p. 667. (557.)

10) Esth. I, 6. vide Athen. l. 4.

c. 10. Plutar. in Artaxerxe p. 1022.

11) p. 669. (559.) vide Philostr.

V. A. l. 6. c. 10. et p. 931.

12) H. N. l. 13. c. 1. Vide sis

etiam quae scribit Plutar. in Alex.

p. 688.

13) p. 6. (6.) qui et alibi memorat

μυσεργῆς: vide quae notauimus

p. 312. (260.)

ται etc. ¹ Strabo: Διδασκάλους τε λόγων τοῖς σωφρο-
νεστάτοις χρησάμεναι, οἱ — καὶ μέλας χωρεῖς, καὶ μετ' ὧδης
ἔργα θεῶν τε, καὶ ἀνδρῶν τῶν ἀρίστων ἀναδιδόντες. ² *Iisdem*
³ πρέσβην μὲν ἦν ἐπιχώριον μὴ ἐράσθαι περὶ etc. *Vsq̃ue*
adeo tandem equitandi studio atque peritia insignes
existere, vt nomen inde suum traxisse ⁴ videantur.

Hortos etiam Persae diligenter colebant, agrisque
non exiguum modum septis claudabant. Cyrus Satra-
pas adloquens, ⁵ Κτᾶσθε δὲ, αἰτ, καὶ παραδείσους etc.
⁶ Plutarchus: Ἐπεὶ δὲ σὺς σαθρὸν κατέβη βασιλικὸν, παρα-
δείσους ἔχοντα θαυμαστὰς etc.

Porro, Persae (vt ad reliquos eorum mores trans-
eamus) osculo dimittere abeuntes cognatos, eosdem-
que reuersos osculo excipere, solebant: id quod ⁷ Xe-
nophon his verbis docet, λέγεται, ὅτε Κύρος ἀπῆει, etc.
⁸ Herodotus: Ἐντυγχάνοντες δὲ ἀλλήλοισι ἐν τῇσι ὁδοῖσι
— Φιλέεσι τοῖσι σόμασι etc.

Eosdem veste longa, laxa fluitantique indutos fuisse
significant verba haec Xenophontea: ⁹ Στολὴν τε γὰρ εἶλε-
το Μηδίων etc. De vestibus his ¹⁰ Ammii. Marcellinus haec
scribit: *Indumentis plerique eorum ita operiuntur, lumine*
colorum fulgentibus vario, vt licet sinus lateraque dissuta re-
linquant statibus agitari ventorum, inter calceos tamen et ver-
tices, nihil videatur intectum. A Medis autem ad eos,
teste ¹¹ Xenophonte, manarunt οἱ πορφυροὶ χιτῶνες, καὶ
οἱ κἀνδυες, καὶ etc. et eos quidem ¹² Sandanis ante sub-
actos Medos vocat ἄνδρας, οἱ σκυτῖνας μὲν ἀναξυρίδας,
σκυτῖην δὲ τὴν ἄλλην ἐσθῆτα Φερσεία. ¹³ Strabo: Τὰς
μάντοι Μηδὸς ἀρχηγέτας εἶπαι — Πέρσαις τοῖς ἔχουσιν αὐ-
τὰς, καὶ διαδεξαμένοις τὴν τῆς Ἀσίας ἐξουσίαν. Ἡ γὰρ
νῦν λεγόμενη Περσικὴ γολή, καὶ etc. εἰς τὰς Πέρσας παρὰ
τῶν Μηδῶν ἀφικται. Et quae sequuntur. ¹⁴ Ammii. Mar-
cellinus:

1) L. 15. p. 1066.

2) p. 668. (558.)

3) Indic. Etymol. p. 685. vide sis
p. 280. (234.)

4) p. 640. (535.)

5) In Artax. p. 1024. vide dicta
p. 29. (25.) et Indic. Etymol. ad v.
Paradisi.

6) p. 54. (46.)

7) L. 1. c. 134. vide sis Strabo.

1) 15. p. 1067. et quae notauimus
p. 54. (46.)

8) p. 570. (475.)

9) L. 23. c. 6. vide Diodor. Sic.

10) L. 2. p. 94.

11) p. 19. (18.)

12) Herod. l. 1. p. 71.

13) L. 11. p. 797.

14) L. 23. c. 6.

cellinus: *Armillis uti monilibusque aureis — adsueta ēi.*
 'Athenaeus: Κατασκευάζουσι δ' ἐξ αὐτῶν (margaritis) ὀρ-
 μίσκας τε καὶ ψέλλια περὶ τὰς χεῖρας καὶ τὰς πόδας· περὶ
 ἃ σπαράττεισιν οἱ Πέρσαι, καὶ Μηδοί, καὶ πάντες Ἀσιανοί,
 πολὺ μᾶλλον τῶν ἐν χρυσίῳ γυμνασμένων.

Cacterum quod ad iudiciorum Persarum ratio-
 nem attinet, Cyrum constituisse scribit 'Xenophon, ὅσα
 διακρίσεις δέονται, εἴτε δίκη, εἴτε ἀγωνίσματι, τὰς δεομέ-
 νας διακρίσεις συτρεῖν τοῖς κριταῖς. Quibus de iudi-
 cibus haec 'Amm. Marcellinus: *Ad indicandum autem*
usu rerum spectati desinantur et integri, parum alienis
consiliis indigentes.

Moris autem fuit Persarum, ut cadauera humarent,
 non comburerent. Cyrus moriens haec filiis mandat,
 'τὸ δ' ἐμὸν σῶμα, ὦ παῖδες, ἔταν etc. Quare Cambyfi
 vitio datum est, quod Amasidis Aegyptii regis cadauer
 cremari iussisset: haec nos, causa addita, docet 'Herodo-
 tus: Καμβύσης δὲ, ἐπεὶ εἰσῆλθε εἰς τὰ τῷ Ἀμάσιος εἰκία — ἐκέ-
 λευσέ μιν κατακαῦσαι ἐντελλόμενος ἑχέσθαι. Πέρσαι γὰρ
 θεὸν νομίζουσι εἶναι τὸ πῦρ· τὸ ὧν κατακαίειν τὰς νεκρὰς,
 ἀδამῶς ἐν νόμῳ ἐστὶ — Πέρσησι.

Iam vero pauca quaedam ad regii nominis decus
 imperiique maiestatem spectantia ex Auctore nostro pro-
 ferenda sunt, atque aliorum testimoniis confirmanda.
 Itaque Persae, quoties in regis conspectum prodibant,
 proni cum cernuique salutabant. Ἰδόντες δὲ (de Cyro
 loquitur 'Xenophon) πάντες προσκύνησαν. 'Artianus:
 λέγεται τὸν πρῶτον προσκυνήσανα ἀνθρώπων Κύρον. Mo-
 ris etiam erat eiusdem populi, ut, cum regem propius
 adirent conspicerentue, manicis manus infererent:
 'καταβεβηκότες ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ διειρηκότες τὰς χεῖρας
 δια' etc. huius obseruantiae meminit etiam Noster Ελλη-
 νικῶν l. 11.

h 5

Optimates

1) L. 3. c. 14.

2) p. 588. (490.)

3) L. 23. c. 6.

4) p. 658. (550.)

5) L. 3. c. 16. vide sis Diog. Laërt.

In Prooem. Segm. 7.

6) pag. 596. (496.)

7) L. 4. c. 11. vbi vide quae no-
 tauit Cl. Gronovius. Vide sis Va-
 ler. Maxi. l. 7. c. 3. Curti. l. 8. c. 5.
 alibi passim.8) p. 594. (495.) vbi vide quae
 notauimus.

Optimates autem procereſque Perfici ad regiaie portam praeſto eſſe ſolebant: ¹Καὶ ἔδοξε τὰς ἐντιμας αἰεὶ παρεῖναι etc. Ita Oroeten, nobilem Perſam, ἐπὶ τῶν βασιλείως θυρέων καθήμενον, proponit ²Herodotus; vt et Amanem, qui proximum a rege tenebat locum, πρὸ τῆς αὐλῆς ſtantem, ³Iosephus. Et Perſarum quidem reges vſque adeo libere imperabant, vt omnes, qui ditio- ni eorum erant ſubiectioni, pro ſeruis haberent: hinc Gobryas Cyro ſe dedens, ⁴δίδωμι, ait, σοὶ ἐμαυτὸν δῶ- λον καὶ etc. Secundum quem loquendi modum, Arte- miſia, apud ⁵Herodotum, Xerxem ita adſatur, Σοὶ, εἰνυὶ ἀρίστῳ ἀνδρῶν πάντων κακοὶ δ᾽ ἄλλοι εἰſιν.

Ab obſeruantia, qua ſuos Perſae reges colebant, ad horum inſignia iam ſe noſtra conuertit oratio. Vt autem a capitis ornatu initium capiam; Cyrum rectam Tiaram geſtaſſe tradit ⁶Xenophon: apud ⁷quem Tiſſaphernes ait: τὴν μὲν ἐπὶ τῇ κεφαλῇ Τίαναν βασιλεὺς μόνῳ ἔξεſιν ὀρθρὴν ἔχειν. Similiter ⁸Scholiaſtes Ariſto- phanis: μόναι δὲ οἱ τῶν Περσῶν βασιλεῖς ὀρθραῖς (tiaris) ἔχρῳντο. Ad Tiaram Cyri Diadema acceſſiſſe docet ⁹Xenophon. Haud aliter ¹⁰Plutarchus de Xerxe, θεῖς τὸ Διάδημα, καὶ καταδελὼν τὴν τιάναν. Regem eundem Noſter ſολὴν Μηδικὴν, i. e. veſtem purpuream ad talos vſque demiſſam, geſtaſſe tradit ¹¹Xenophon. Eadem fere de Alexandro, in luxum Perſicum prono, ¹²Iu- ſtinus: *Amicos quoque ſuos longam veſtem auratam pur- pureamque ſumere iubet, vt luxum quoque, ſicuti cultum imitaretur Perſarum.* Regum vtique amiculum pur- pureum, μεσόλευκον fuiſſe docet ¹³Noſter: ¹⁴Plutarchus etiam de his, qui Perſarum imperio ſubiectioni erant, Οἱ τὴν Περſικὴν, ait, ζώνην καὶ τὸ διάλευκον αὐτᾶ χιτῶνα προſκυνῶσι. Alexander etiam poſtquam iu Perſarum mores

1) p. 556. (464.)

2) L. 3. c. 120.

3) Ant. l. l. II. c. 6. vide ſis Plutarch. in Themist. p. 125. Eſth. III, 2. ſeq. et quae notauimus p. 20. (18.)

4) p. 307. (256.)

5) L. 8. c. 68. vide ſis eundem L. 7. c. 39.

6) p. 595. (496.)

7) Anab. 2.

8) Orem. v. 487. vide ſis Suid. et Heſych. ad v. Τιάρα.

9) p. 596. (496.)

10) περὶ φιλοδελ. p. 488.

11) p. 570. (475.)

12) L. 12. c. 3.

13) p. 595. (496.)

14) In vita Alex. p. 694.

mores transiit, τό τε Περσικὸν διάδημα περιέθετο, καὶ τὸν διαλευκὸν ἐνεδύσατο χιτῶνα, vti scribit ¹Diodorus Siculus. Postremo sceptrum aureum reges Persarum gestasse ²Xenophon indicat: de aureo etiam Assueri sceptro mentio fit in ³Estherae libro.

Reges interdum amicis, aut iis, quos honore prosequiebantur, partes de coena mittere solebant. Sic enim de Cyro ⁴Xenophon: Πολλὰ μὲν δὲ καὶ τῶν ἀπόντων φίλων etc. Atque ita Timagorae, qui Artaxerxem adorauerat, τῶν παρατιθεμένων βασιλεῖ, τινὰ ἀπὸ τῆς τραπέζης ἀπεσταλμένα, narrat ⁵Athenaeus. Grata autem memoria reges eorum prosequiebantur virtutem, qui de iis bene meriti erant. Ita ⁶Xenophon: πρόσθεν μὲν γὰρ εἴ τις etc. Hos vero εὐεργέτας τῷ βασιλεῖ, vt loquitur ⁷Herodotus; Οροσάγγαι καλέονται Περσισί. Erat et summus apud Persas honor, regis concessu ac munere, aureum torquem collo gestare, armillis aureis vti. Τίνας δὲ δῶρα, inquit ⁸Xenophon, γιγνίσκονται etc. ⁹Idem: Κύρος δ' ἐκείνῳ δῶρα, ἃ νομίζεται παρὰ βασιλείῳς τίμια, ἵππων χρυσοχάλλον καὶ σρεπτόν χρυσῶν, καὶ ψέλλια, καὶ ἀκινάκην, καὶ σολὴν Περσικὴν. ¹⁰Procopius etiam scribit: ἔτε δακτυλίῳ χρυσῷ, ἔτε ζώνῃ, ἔτε περόνῃ χρῆσθαι, ἔτε ἄλλῳ ὅτῳ ἂν θέμις, ὅτι μὴ ἐκ βασιλείῳς ἀξιοθέντι.

Vniuersum autem Persarum imperium in Satrapias distributum est: ¹¹ἔδκεν αὐτῷ (Cyro) σατράπας etc. ¹²Herodotus: ἡ ἀρχὴ τῆς χώρας — τὴν εἰ Πέρσαι σατραπεύουσαν καλέουσι. Satrapae etiam χωρῶν ἀρχόντες vocantur in Assueri epistola, quae in ¹³Estherae libro reperitur. ¹⁴Herodianus a Cyro ad Darium vsque Asiam omnem ὑπὸ σατράπαις Περσικοῖς διοικῆσθαι scribit. Solebant vero Satrapiae filiis regum decerni. Sic filium natu

1) L. 17. p. 549.

2) p. 652. (545.)

3) c. 8. v. 4. confer Ioseph. A.

1. l. 11. c. 6.

4) p. 613. (510.) et 575. (479.)

5) L. 2. c. 9. vide sis Ioseph. Ant.

1. l. 10. c. 11. et Heliodor. l. 7. p. 338.

6) p. 661. (553.)

7) L. 8. c. 85. quem vide, nec non Ioseph. A. l. 1. 11. c. 6. et Esth. VI, 3.

8) p. 578. (482.) et seq.

9) Λαβ. l. 1. confer Esth. VI. et Ioseph. A. l. 1. 11. c. 6.

10) L. 1. c. 17. vide sis Dio.

Chrysof. Orat. 11. p. 29. Gurt. l. 3.

c. 13. Plutar. in Crasso p. 563.

11) K. n. p. 635. (530.)

12) L. 1. c. 192. et 3. 39.

13) c. 2. v. 9. et Esth. 8. 36.

14) L. 6. sub init.

natu minorem ¹adloquitur Cyrus: σοὶ δὲ, ὦ Τανκοζάρη, σατράπην etc. Hyftalpem etiam, Xerxis filium natu minorem, obtinuisse τὴν ἐν Βάντροις σατραπείαν ²Diodorus Siculus refert. Quin etiam Persarum reges, uti testatur ³Xenophon, ministros quosdam, qui *regis oculi, auresue* adpellabantur, habebant. ⁴Aristides: ὁ μὲν γὰρ τῶν Περσῶν βασιλεὺς ἐδόνει τί διάφορον κεντῆσθαι τὸν λαλῶμενον βασιλέως ἐφθαλμὸν καὶ βασιλέως ὄτα. Et Cyrum quidem sibi decem millia δορυφόρων, οἱ κύκλῳ μὲν etc. tradit ⁵Noster. Huiusmodi autem σωματοφύλακας regi Perfico adfuisse testatur ⁶Esdrae liber tertius. Ομοῖοιμοι qui qualesue fuere, in notis ⁷exposuimus: de Eunuchorum etiam ministeriis ⁸alibi diximus.

III. Operi instituto fastigium eorum imponet enumeratio, quae ad militarem Persarum disciplinam diligentiamque spectant. De eorum armatura ⁹sic generatim Xenophon: Ωπλισμένοι δὲ πάντες etc. Nec aliter fere ¹⁰Herodotus: Πέρσαι μὲν ὡς ἐσκευασμένοι περὶ μὲν etc. Copidem autem eos gestasse ¹¹docet Xenophon: Καὶ οἱ περὶ ἔχουσι μὲν etc. copidem etiam, ut gladii Perfici genus, ¹²Plutarchus non vno loco memorat. ¹³Noster praeterea tribuit militibus Perficis θώρακα περὶ τὰ στήνα. ¹⁴Herodotus de Masistio Persa, ἐντός, ait, θώρακα εἶχε etc. Priscis vero temporibus linteas fuisse loricas constat ex his verbis: ¹⁵Ἐπεὶ δ' ἔμελλε τὸν λινῶν etc. Alexandrum quoque nouissimo contra Darium proelio θώρακα διπλῶν λινῶν gestasse, ἐκ τῶν ληφθέντων ἐν Ἰσσοῦ refert ¹⁶Plutarchus. Postea ex aere cudi apud Persas coepere. ¹⁷Ωπλισμένοι δὲ πάντες etc. De Gerris Paltisque vide Indicem Etymologicum et Tacticum.

Nec

- 1) p. 651. (544.)
- 2) L. II. p. 53.
- 3) p. 579. (483.)
- 4) Orat. Panegy. Cyzic. p. 243, T. I. edit. Oxon. Vide Aristoph. Αχαρν. v. 92. et Schol. ad locum Heliod. l. 8. extremo, Luc. de Merc. conduc. p. 253.
- 5) pag. 544. (453.)
- 6) c. 3. v. 4. et Esth. II. III.
- 7) p. 60. (51.)
- 8) p. 509. (425.) et 543. (452.)

- 9) p. 471. (395.)
- 10) Lib. 7. c. 61.
- 11) pag. 669. (560.)
- 12) In Alexandri et Aristidis vitis. Vide Curti l. 8. c. 14.
- 13) p. 105. (89.) et 274. (229.)
- 14) L. 9. c. 22.
- 15) p. 463. (388.) vbi vide notata.
- 16) Et in eius vita, p. 684.
- 17) p. 471. (395.) vbi vide quae notauimus.

Nec in armis Persicis praeterire fas est arcum et pharetram, de quibus passim apud Nostrium fit mentio. Herodotus: ὑπὸ δὲ, Φαρσρεσίῳ ἐκβέβηκεν. ² Strabo: ἔχει δὲ ἑκάστος τόξον. Eandem armaturam Medis eorumque sociis tribuunt ³ Prophetæ: ex hac sagittandi peritia Persis pharetrata dicitur ⁴ a Virgilio. Fundis quoque Persas vfos esse non modo ⁵ Xenophon, sed et ⁶ Strabo docet. ⁷ Ille tradit item, eos, qui Cyrum sequebantur, armatos fuisse κλέπτει χαλκῶς etc. ⁸ Herodotus quoque de Persis, ἐπὶ τῇσι κεφαλῇσι εἶχον, αἶτ, ἐνίοι αὐτῶν καὶ χάλκεα καὶ — ποιήματα.

Caeterum curribus equos Persae in bello iungebant, ⁹ vti tradit Noster. ¹⁰ Herodotus ita de Xerxe scribit: τὰτε δὲ ὁπισθεν αὐτὸς ἔειρξεν ἐπ' ἄρματος etc. Ex curru quoque pugnasie Darium aduersus Alexandrum testis ¹¹ est Diodorus Siculus. Cyrum passim Noster sollicitè curasse, vt exercitus abundaret com meatu, tradit: quod et ¹² Herodotus his verbis significat Persarum regibus in primis fuisse curae: Στρατεύεται δὲ βασιλεὺς ὁ μέγας, καὶ σιτίοισι εὖ ἐσκευασμένοισι ἐξ οἰκῆ, καὶ πρεσβύτοις.

Ex popularibus vero suis potissimum conscribere exercitum iidem solebant reges. Nam ¹³ Xenophon ait ἐπιχωρίων illis fuisse, τὰς μὲν τὴν γῆν ἔχοντας etc. ¹⁴ Idem ait Satrapis mandasse Cyrum, ἰππέας καθίστασθαι ἐκ τῶν etc. Attamen Graecis tandem militibus mercede conductis vti ¹⁵ coepere: καὶ ἀδελφοὶ ἐπὶ ἀντι τῶν ἑλλήνων etc. ¹⁶ Arrianus de Dario: καὶ πρῶτας μὲν τῶ ὀπλιτικῶ, τὰς ἑλλήνας τὰς μισθοφύρονας ἔταξεν etc.

Excubias egisse Persas testatur ¹⁷ Xenophon: apud ¹⁸ Curtium quoque Alexander suadenti Parmenioni, vt Persas

1) L. 7. c. 61.

2) L. 15. p. 1067.

3) Iesaias et Ierem.

4) Georg. 4. v. 290.

5) p. 516. (432.)

6) L. 15. p. 1067.

7) p. 571.

8) L. 7. c. 84.

9) p. 418. (349.) et seq.

10) Lib. 7. c. 40.

11) Lib. 17. p. 513. de curribus

falcatis vide quae notauimus p. 419. (350.)

12) L. 1. c. 188.

13) p. 668. (558.)

14) p. 639. (534.)

15) p. 670. (560.)

16) L. 2. c. 8. vide sis Curt. L. 3.

c. 9. et Arri. l. 1. c. 17.

17) p. 432. (360.) et seq.

18) L. 4. c. 13.

Perfas nocte adoriretur, respondet, *Vigilias agere Barbaros, et in armis stare*, etc. Exploratores etiam et speculatores habebant Persae: sic κατάσκοπον in Lydiam missum Arasparam, ait ¹Xenophon. ²Procopius: κατασκοπῆς ἐκ παλαιᾶς ἦν το Ῥωμαίοις καὶ Πέρσαις δημοσίᾳ σιτίζεσθαι νόμος.

Perfas etiam urbium, quos oppugnabant, muris scalas admouisse docet ³Xenophon: Ὡς δ' ἐγένετο πρὸς τῷ τείχεσι etc. ⁴Herodotus: ἐπολιόρουν (Persae) τὴν Βάρκην — προσβολὰς καρτερὰς ποιεῦμενοι. Atque adeo, in urbibus obsidendis, balistis scorpionibusque, malleolis item et facibus vfos esse docet ⁵Ammi. Marcellinus.

Verum, ut tandem receptui canamus, Persis quinquagesimus fere annus militiae vacationem ⁶adtulit. ⁷Strabo: στρατεύεσσι δὲ — ἀπὸ εἰκοσιν ἐτῶν, ἕως πεντήκοντα. Atque plura quidem huius generis alia, in notis partim, partim in Indice vocabulorum militarium, exposuimus. Itaque iam honestam, ipsa quidem re monente, mihi quoque missionem indulgere libet.

1) P. 423. (353.) vide p. 431. (360.) et 452. (378.)

2) d. B. P. l. 1. c. 21.

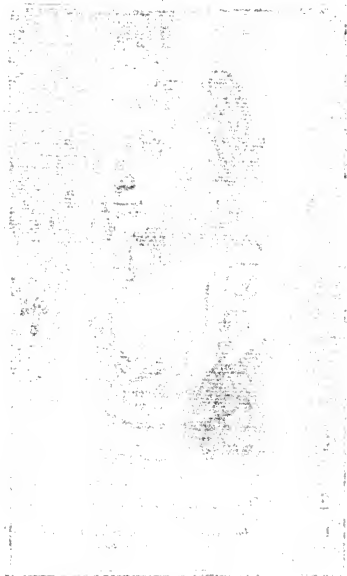
3) P. 493. (413.) et 510. (426.)

4) L. 4. c. 200.

5) L. 23. c. 4.

6) K. N. p. 16. (14.)

7) L. 15. p. 1067.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΙΣΤΟΡΙΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Κ Ε Φ. α'.

Εννοια ποθ' ἡμῖν ἐγένετο, ὅσαι δημοκρατίαι κατε-
λύθησαν ὑπὸ τῶν ἄλλως πως βελομένων πολι-
τεύεσθαι μᾶλλον ἢ ἐν δημοκρατία, ὅσαι τ' αὖ μοναρ-
χίαι, ὅσαι τε ὀλιγαρχίαι ἀνέστηνται ἤδη ὑπὸ δῆμων καὶ
ὅσοι τυραννεῖν ἐπιχειρήσαντες, οἱ μὲν αὐτῶν καὶ ταχὺ
πάμπαν κατελύθησαν, οἱ δὲ, καὶ ὅποσον ἔν χρένον ἄρ-
χοντες διαγέγωνται, θαυμάζονται ὡς σοφοί τε καὶ εὐ-
τυχεῖς ἄνδρες γεγεννημένοι. πολλὰς δ' ἔδοκᾶμεν κατα-
μεμα-

XENOPHONTIS
DE INSTITVTIONE CYRI
HISTORIARVM
LIBER PRIMVS

C A P. I.

Subiit aliquando nos cogita-
tio, quot populares admini-
strationes, ab iis qui aliter po-
tius, quam in populari reipubli-
cae statu, degere vellent, euer-
sae; quot item vel singulorum,
vel paucorum principatus, a
plebeis sublati sunt: quotque
VOL. I.

regnum inuadere conati, par-
tim perquam celeriter imperio
sint deiecti, partim vt viri sa-
pientes et felices, in admiratio-
ne sint; quantocunque tandem
spatio temporis principatum re-
tinuissent. Quin et pleros-
que videbamus animaduertisse,
qui

μεμαθηκέναι, καὶ ἐν ἰδίῳ οἴκῳ, τὰς μὲν, ἔχοντας καὶ πλείονας οἰκέτας, τὰς δὲ, καὶ πάνυ ὀλίγας, καὶ ὅμως ἔδὲ τοῖς ὀλίγοις τῆτοις πάντῃ δυναμένους χρῆσθαι πειθόμενοις τὰς δεσπότας.

Β. Ἐτι δὲ πρὸς τῆτοις ἐνεσῆμεν, ὅτι ἄρχοντες μὲν εἰσι καὶ οἱ βυκόλοι τῶν βοῶν, καὶ οἱ ἵπποφορεῖς τῶν ἵππων, καὶ πάντες δὲ οἱ καλόμενοι νομεῖς, ὧν ἂν ἐπισατῶσι ζώων, εἰκότως ἂν ἄρχοντες τῶν νομίζοντο. πάσας τοίνυν ταύτας τὰς ἀγέλας ἐδοκῆμεν ὁρᾶν μᾶλλον ἐθελύσσας πείθεσθαι τοῖς νομεῦσιν, ἢ τὰς ἀνθρώπους τοῖς ἄρχεσσι. πορεύονται τε γὰρ αἱ ἀγέλαι οἱ ἂν αὐτὰς εὐθύνοσιν οἱ νομεῖς, νέμονται τε χωρία ἐφ' ὅποια ἂν αὐτὰς ἐφίωσιν, ἀπέχονται τε ὧν ἂν αὐτὰς ἀπείργωσιν καὶ τοῖς καρποῖς τοίνυν, τοῖς γιγνομένοις ἐξ αὐτῶν, ἕως τὰς νομέας χρῆσθαι ἔτως, ὅπως ἂν αὐτοὶ βέλωνται. ἔτι τοίνυν ἕδεμίαν πώποτε ἀγέλην ᾠδόμεθα συσᾶσαν ἐπὶ τὰς νομέας, ἔτε ὡς μὴ πείθεσθαι, ἔτε ὡς μὴ ἐπιτρέπειν τῷ καρπῷ χρῆσθαι. ἀλλὰ καὶ χαλεπώτεραί εἰσιν αἱ ἀγέλαι πᾶσι

qui domi suae familiam, alii maiorem, alii sane modicam alerent; quum tamen iidem domini etiam perpaucos illos magnopere sibi obsequentes habere non possent.

2. Praeterea veniebat in mentem nobis, ut bubulcis in boues, sic equariis in equos, adeoque omnibus, quos pastores dicimus, illaec in animalia, quibus praesunt, non ab re videri imperiam esse. At vero videre videbamur, greges hos omnes lubentius pastoribus suis

parere, quam homines magistratibus. Pergunt enim greges, quocunque pastores dirigunt; atque ut in locis pastum quaerunt, in quae illi loca eos immittunt: sic ab iis abstinent, a quibus arcentur. Quinetiam fructibus, qui ex eis proueniunt, uti pastores pro lubitu sinunt: nec unquam accepimus, ullum gregem aduersus pastores coivisse, quo vel minus eis pareret, vel eos uti fructu non permitteret. Immo quibusuis aliis infestiores sunt greges, quam

πᾶσι τοῖς ἄλλοις, ἢ τοῖς ἄρχασί τε αὐτῶν, καὶ ὠφελι-
μένοις ὑπ' αὐτῶν· ἀνθρώποι δὲ ἐπ' ἑδέναις μᾶλλον
συνίστανται, ἢ ἐπὶ τάτῃς, ὅς ἀν αἰῶνι αἰῶντα ἄρχειν αὐτῶν
ἐπιχειροῦντας.

γ'. Οτε μὲν δὴ ταῦτα ἐνεθυμέμεθα, ἔτις ἐγινώ-
σκομεν περὶ αὐτῶν, ὡς ἀνθρώπων πεφυκότι πάντων
τῶν ἄλλων ζώων εἶη ῥᾶον ἢ ἀνθρώπων ἄρχειν ἐπειδὴ
δὲ ἐνενοήσαμεν, ὅτι Κύρος ἐγένετο Πέρσης, ὃς παμ-
πόλλης μὲν ἀνθρώπων ἐκτέησατο πειθομένους αὐτῷ,
παμπόλλας δὲ πόλεις, πάμπολλα δὲ ἔθνη, ἐκ τῆς
δὴ ἡναγκαζόμεθα μετανοεῖν, μὴ ἔτε τῶν ἀδυνάτων,
ἔτε τῶν χαλεπῶν ἔργων ἢ τὸ ἀνθρώπων ἄρχειν, ἦν
τις ἐπισαμένως τῆτο πράττει. Κύρῳ γὰρ ἴσμεν ἐθε-
λήσαντας πείθεσθαι, τῆς μὲν, ἀπείχοντας παμπόλ-
λων ἡμερῶν ὁδόν, τῆς δὲ, καὶ μηνῶν, τῆς δὲ, ἑδ'
ἐωρακότας πῶποτε αὐτόν, τῆς δὲ, καὶ εὖ εἰδότας
ὅτι ἑδ' ἀν ἴδοιεν· καὶ ὅμως ἤθελον αὐτῷ ὑπα-
κύνειν.

δ'. Καὶ

quam iis qui et imperium in
eos habent, et emolumenta ex
eis capiunt: quum homines in
nullos maiori coeant impetu,
quam quos in se regnum affe-
ctare sentiunt.

3. Haec quum apud animum
exponderemus, ita de his arbi-
trabamur; ut homini, prout est
a natura, facilius existimare-
mus esse, quibusvis animanti-
bus aliis, quam hominibus im-
perare. Sed ubi cogitauimus,
fuisse Cyrum Persam, qui com-
plures homines, complures ci-
uitates, complures etiam natio-

nes sibi parentes habuerit:
tum deinde relicta sententia
priori, sic statuere coacti sumus;
ut hominibus imperare, neque
illarum in rerum numero, quae
res fieri nequeunt, ponendum;
neque factu esse difficile cense-
remus, modo scite quis hoc agat.
Quippe Cyro sponte sua paruif-
se nouimus homines, qui partim
ab eo complurium dierum, par-
tim mensium interuallo abes-
sent, partim nunquam ipsum vi-
dissent, partim certo scientes, se
non visuros, nihilo tamen ei
minus obedire vellent.

Α 2

4 Etenim

δ'. Καὶ γάρ τοι τοσῶτον διήνεγκε τῶν ἄλλων βασιλέων, καὶ τῶν πατρίδας ἀρχαὶς παρεκκληφότων, καὶ τῶν δὲ ἐαυτῶν κτησαμένων, ὥστε ὁ μὲν Σκύθης, καί περ παμπόλλων ὄντων Σκυθῶν, ἄλλα μὲν ἔθενός δύναϊτ' ἂν ἔθνης ἐπ' ἀρῆσαι, ἀγαπῶν δ' ἂν εἰ τῷ ἐαυτῷ ἔθνης ἀρχὴν διαγένοιτο. καὶ ὁ Θραξ Θρακῶν, καὶ ὁ Ἰλλυριὸς Ἰλλυριῶν· καὶ τάλλα δὲ ὡσαύτως ἔθνη ἀκόμεν'. (τὰ γὰρ ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ἔτι καὶ νῦν αὐτόνομα εἶναι λέγεται, καὶ λελυῶσαι ἀπ' ἀλλήλων.) Κύρος δὲ παραλαβὼν ὡσαύτως, καὶ τὰ ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἔθνη αὐτόνομα ὄντα, ὁρμηθεὶς σὺν ὀλίγῃ Περσῶν στρατιᾷ, ἐκόντων μὲν ἡγήσατο Μήδων, ἐκόντων δὲ Τρῳανίων· κατεστρέψατο δὲ Σύρος, Ασσυρίης, Αραβίας, Καππαδόκας, Φρύγας ἀμφοτέρους, Λυδοὺς, Κάρας, Φοίνικας, Βαβυλωνίους· ἤρξε δὲ καὶ Βακτριῶν καὶ Ἰνδῶν καὶ Κιλικίων ὡσαύτως καὶ Σακῶν καὶ Παφλαγόνων, καὶ *Μεγαδινῶν, καὶ ἄλλων δὲ παμπόλλων ἔθνων, ὧν καὶ ἂν τὰ ὀνόματα ἔχοι τις εἰπεῖν. ἐπ' ἤρξε δὲ καὶ

4. Etenim caeteris ille regibus tantum praestitit, cum iis qui acceperant paternos, tum qui sibi principatus ipsi acquisivissent; ut, quum Scythia, quamvis amplissimae Scytharum copiae sint, nullam regno suo nationem aliam adiacere possit, satisque sibi ducat, si suae gentis imperium retineat; et Thrax, si Thracum; Myricus, Myricorum; itidemque de caeteris eadem nationibus audiamus: (nam in Europa quidem etiam nunc sui iuris, et a se invicem distinctae gentes esse perhiben-

tur) Cyrus vnus, qui nationes Asiae similiter suis videntes legibus liberaeque reperisset, exigua cum Persarum manu domo profectus, Medis quidem Hyrcaniisque non inuitis imperavit: Syros vero, Assyrios, Arabes, Cappadoces, Phrygas utrosque, Lydos, Cares, Phoenices, Babylonios subegerit: atque etiam Bactrios, Indos, Cilices, Sacas item, Paphlagonas, Megadinos, (Mariandynos) gentes alias complures, quarum ne nomina quidem referre quis posset, in ditione habuerit. Idem Graecos

* Αἱ Ἀσίαι Μεγαδινῶν, alias Μεγαδικῶν, vel potius Μαρριανδινῶν.

καὶ Ἑλλήνων τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ· καταβὰς δὲ ἐπὶ θάλατταν, καὶ Κυπρίων, καὶ Αἰγυπτίων.

ε. Καὶ τείνουσιν τῶν ἐθνῶν ἡρξεν, ὅθ' ἑαυτῶν ὁμογλώττων ὄντων, ὅτε ἀλλήλοις· καὶ ὅμως ἡδυνήθη ἐφικέσθαι μὲν ἐπὶ τοσαύτην γῆν τῷ ἀφ' ἑαυτῶν φέβω, ὥστε καταπλῆξαι πάντας, καὶ μηδένα ἐπιχειρεῖν αὐτῷ· ἡδυνήθη δὲ ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν τοσαύτην τῷ πάντας αὐτῷ χαρίζεσθαι, ὥστε αἰὲν τῇ αὐτῇ γνώμῃ ἀξιῶν κυβερναῖσθαι. ἀνηρτήσατο δὲ τοσαῦτα φύλα, ὅσα καὶ διελθεῖν ἔργον ἔστιν, ὅποι αὖν ἀρξήταί τις πορεύεσθαι ἀπὸ τῶν βασιλείων, ἣν τε πρὸς ἑω, ἣν τε πρὸς ἐσπέραν, ἣν τε πρὸς ἄρκιον, ἣν τε πρὸς μεσημβρίαν. ἡμεῖς μὲν δὴ, ὡς ἀξιοῖν ὄντα θαυμάζομεν τῶν τὸν ἄνδρα, ἐσκεψάμεθα τίς ποτε ὦν γενεάν, καὶ πόαν τινὰ φύσιν ἔχων, καὶ πόαν τινὲν παιδείαν παιδευθεὶς, τοσῶτον δύνεγκεν εἰς τὸ ἀρχεῖν ἀνθρώπων. ὅσα ἔν καὶ ἐπυθίμεθα, καὶ ἡδῶσθαι δοκῶμεν περὶ αὐτῶν, ταῦτα πειρασόμεθα διηγήσασθαι.

Κ Ε Φ.

Graecos incolentes Asiam, et Cyprios, et Aegyptios, ad mare quum descendisset, suam in potestatem redegit.

5. Harum igitur gentium imperio potitus est, quibus neque cum ipso, neque inter se lingua communis erat. Nihilominus ita metu sui tantum terrarum obire potuit, ut omnibus formidine percussis, adversus ipsum nemo quidquam moliri auderet. Idem tantum in hominum animis excitare potuit desiderium praestandi ea, quae essent ipsi grata: ut omnes ipsius arbitrio regi perpetuo superent. Tot natio-

nes ut ex ipso penderent, effecit; quot etiam enumerando percurrere fuerit operosum, quaecunque scilicet ex parte a regia quis ordiatur; siue ad ortum, seu occasum; siue ad septentriones, seu meridiem. Nos quidem certe de hoc viro, velut admiratione digno, quo genere natus, quali praeditus indole, quali excultus disciplina, tantum gubernandis hominibus excelluerit, alios consulimus; et idcirco narrare conabimur, quaecunque de ipso vel percunctando rescivimus, vel intellexisse videmur.

Α 3

C A P.

Κ Ε Φ. Β΄.

Πατὴρ δὲ μὲν δὴ λέγεται ὁ Κῦρος γενέσθαι Καμβύση, Περσῶν βασιλέως. (ὁ δὲ Καμβύσης ἕτος τῷ Περσείδῳ γένος ἦν, οἱ δὲ Περσεῖδαι ἀπὸ Περσέως κληίζονται) μητὴρ δὲ ὁμολογεῖται Μανδάνης γενέσθαι ἡ δὲ Μανδάνη αὕτη Ασυάγης ἦν θυγάτηρ, τῷ Μήδῳ γενομένη βασιλέως. Φῦναι δὲ ὁ Κῦρος λέγεται, καὶ ἄδεται ἔτι καὶ νῦν ὑπὸ τῶν Βακτράων, εἶδος μὲν κάλλιστος, ψυχὴν δὲ φιλανθρωπότατος, καὶ φιλομαθέςτατος, καὶ φιλοτιμώτατος ὥστε πάντα μὲν πόνον ἀνατλήναι, πάντα δὲ κίνδυνον ὑπομῖναι τῷ ἐπαινεῖσθαι ἕνεκα.

β'. φύσιν μὲν δὴ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς μορφῆς τοιαύτην ἔχων διαμνημονεύεται· ἐπαιδευθῆ γε μὴν ἐν Περσῶν νόμοις. ἔτοι δὲ δοκῶσιν οἱ νόμοι ἄρχεσθαι τῷ κοινῷ ἀγαθῷ ἐπιμελόμενοι. * ἔκ ένθεν γάρ, ὅθεν περ ἐν ταῖς πλείσταις πόλεσιν ἄρχονται. αἱ μὲν γάρ πλείσται πόλεις ἀφῃσά παιδεύειν ὅπως τις ἐθέλοι τῶς ἑαυτοῦ παῖδας, καὶ

C A P. . II.

Cyrus, Cambyse patre, Persarum rege, natum fuisse fertur. Cambyse ipse Persidarum e gente fuit ortus: qui auctore Perseo celebrantur. Matrem ei fuisse Mandanam constat, Astyagis Medorum regis filiam. Fuisse autem Cyrus ita comparatus a natura perhibetur, atque etiam nunc decantatur a Barbaris, ut et forma pulcherrimus, et animo praeditus humanissimo, et discendi, adipiscendique honoris avidissimus esset: adeoque nullum non la-

borem perferret, nullum non laudis gratia periculum adiret.

2. Tali quum a natura indole animi, formaque Cyrus esset, quemadmodum sane haecenus memoratur; etiam secundum leges Persarum est institutus. Earum vero princeps esse cura videtur, id efficere, quod bono publico maxime conducatur. Non enim inde faciunt initium, unde quamplurimis in civitatibus leges exordiantur. Nam pleraeque civitates cuius educandi liberos suos, qua ipsi visum ratione fuerit, potestatem faciunt,

* ΑΙ. ἐκ ἑμῶν γὰρ ταῖς πλείσταις ἐτε.

καὶ αὐτὰς τὰς πρεσβυτέρους ὅπως ἐθέλωσι διάγειν·
ἔπειτα προσάτησιν αὐτοῖς μὴ κλέπειν, μὴ ἀεπά-
ζειν, μὴ βία εἰς οἰκίαν παρίεναι, μὴ παίειν ὃν μὴ δίκαιον,
μὴ μοιχεύειν, μὴ ἀπειθεῖν ἄρχοντι, καὶ τὰλλα τὰ
τοιαῦτα ὡσαύτως. ἣν δέ τις τῶτων τι παραβαίῃ, ζη-
μίας αὐτοῖς ἐπέθεσαν.

γ'. Οἱ δὲ Περσικοὶ νόμοι προλαβόντες, ἐπιμέλονται ὅπως τὴν ἀρχὴν μὴ τοῖσιν ἔσονται οἱ πολῖται, ὥστε πονηρῶ τινος ἔργα ἢ αἰσχερῶ ἐφίκοιται. ἐπιμέλονται δὲ ὧδε· ἔστιν αὐτοῖς Ελευθερά αγορὰ καλεμένη, ἐνθα τὰ τε βασιλεία καὶ τὰ ἄλλα ἀρχεῖα πεποιήται· ἐντεῦθεν τὰ μὲν ὄνια, καὶ οἱ ἀγοραῖοι, καὶ αἱ τῶν φωνῶν καὶ ἀπειροκαλῖαι ἀπελήλανται εἰς ἄλλον τόπον, ὥς μὴ μιγνύνται ἢ τῶν τύρβῃ τῇ τῶν πεπαιδευμένων εὐκοσμία.

δ'. Διήσεται δὲ αὕτη ἡ ἀγορὰ, ἡ περὶ τὰ ἀρχεῖα, εἰς
τέτταρα μέρη· τῶν δ' ἔσιν ἐν μὲν πασιῖν, ἐν δὲ ἐφ' ἑβου,
ἄλλο

faciant, atque ipsis etiam pro-
fectioribus vivere sui ex animi
sententia permittunt: deinde
edicunt, nequis furetur, ne rapi-
at, ne per vim domum in ali-
quam irrumpat, ne quem per
iniuriam pulset, adulterium ne
committat, magistratus impe-
rio parere ne detrectet, atque
his itidem alia consimilia.
Quod si quis horum aliquid
transgrediatur, poenae propo-
sita sunt.

3. At vero Perficae leges hoc anteuertentes, primum procurant, ne prorsus eiusmodi ciues sint, qui prauis alicuius foedus

facinoris libidine ducantur. Atque hoc huiusmodi quadam ratione procurant. Est apud eos forum, quod Liberum vocant, in quo cum regia, tum curiae magistratuum caeterae sunt extractae. Hinc et res venales, et nundinatores, et clamores horum ac insolentiae alium in locum reiectae sunt: ne horum turbulenta confusio cum decore illorum ordine, qui sunt instituendi, permisceatur.

4. Forum hoc ad curias
litum, quatuor in partes est
divisum. Earum prima pueris
est attributa, puberibus altera,
A 4

* ΑΙ. ΙΠΠΙΤΕΣ.

• ἄλλο τελείοις ἀνδράσιν, ἄλλο τοῖς ὑπὲρ τὰ στρατεύσιμα ἔτη γεγενοῖσι. νόμῳ δὲ εἰς τὰς ἑαυτῶν χώρας ἕκαστοι τῶν πάρεσιν, οἱ μὲν παῖδες, ἅμα τῇ ἡμέρᾳ, καὶ οἱ τέλειοι ἄνδρες· οἱ δὲ γεραίτεροι, ἡνίκ' ἂν ἐκάστῳ προχωρῇ, πλὴν ἐν ταῖς τεταγμέναις ἡμέραις, ἐν αἷς δεῖ αὐτὰς παρεῖναι· οἱ δὲ ἐφῆβοι καὶ κοιμῶνται περὶ τὰ ἀρχαῖα, σὺν τοῖς γυμνικοῖς ὅπλοις, πλὴν τῶν γεγαμηκότων. ἔτοι δὲ ἔτε ἐπιζητῶνται, ἢν μὴ προῤῥηθῇ παρεῖναι· ἔτε πολλάκις ἀπείναι καλόν.

εἰ· Ἀρχοντες δ' ἐφ' ἑκάστῳ τῶν τῶν μερῶν εἰσι δώδεκα, (δᾶδεκα γὰρ καὶ Περσῶν φυλαὶ διήρηνται) καὶ ἐπὶ μὲν τοῖς παισιν ἐκ τῶν γεραιτέρων ἡρημένοι εἰσιν, οἱ ἂν δοκῶσι τὴς παιδὸς βελτίστης ἀποδεικνύναι· ἐπὶ δὲ τοῖς ἐφῆβοις, ἐκ τῶν τελείων ἀνδρῶν, οἱ ἂν αὐτὰς τὴς ἐφῆβου βελτίστης δοκῶσι παρέχειν· ἐπὶ δὲ τοῖς τελείοις ἀνδράσιν, οἱ ἂν δοκῶσι παρέχειν αὐτὰς μάλιστα τὰ τεταγμένα ποιῶντας, καὶ τὰ παραγγελλάμενα ὑπὸ τῆς μεγίστης ἀρχῆς, εἰσι δὲ καὶ τῶν γεραιτέρων προσάται ἡρημένοι, οἱ προσατεύουσιν, ὅπως καὶ αὐτοὶ τὰ καθήκοντα ἀποτελῶσιν.

στ. Α.

• *tertia plenam adeptis aetatem viris, quarta militares annos egressis. Et ex lege singuli suis in locis adsunt, pueri quidem, et aetatis maturae viri, primo diluculo: seniores vero, ubi cuique commodum est, extra statos dies, quibus oportet eos adesse. Puberes etiam propter curias cum armis gymnica dormiunt: maritis exceptis, quorum praesentia ne quidem requiritur, nisi denuntiatus fuerit, ut adsint: nec honestum, hos abesse saepius.*

5. Harum partium cuique duodecim sunt praesides, quod

Perfarum natio totidem in tribus sit distincta. Praesunt autem pueris delecti quidam ex senioribus, qui eos efficiaturi quam optimos videantur. Ephēbis item, de virorum aetatis integrae numero lecti quidam, qui hos reddituri optimos existimentur. Viris etiam maturae iam aetatis praeficiuntur, qui tales reddituri putentur, ut potissimum sibi praescripta, et a magistratu summo imperata praestent. Ne senioribus quidem sui praefecti desunt, quippe quod his etiam qui praesint, deligantur; ut et ipsi officium faciant.

6. Ac

5'. Α δὲ ἐκάστη ἡλικία προσέτακται ποιεῖν, διηγησόμεθα, ὡς μᾶλλον δῆλον γένηται, ἢ ἐπιμέλονται ὡς ἂν βέλτεροι εἶεν οἱ πολῖται. οἱ μὲν δὲ παῖδες εἰς τὰ διδασκαλεῖα φοιτῶντες, διάγῃσι μανθάνοντες δικαιοσύνην, καὶ λέγουσιν ὅτι ἐπὶ τῷτο ἔρχονται, ὥσπερ παρ' ἡμῖν οἱ τὰ γράμματα μαθησόμενοι. οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν διατελῶσι τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἡμέρας δικάζοντες αὐτοῖς. γίγνεται γὰρ δὴ καὶ παισὶ πρὸς ἀλλήλους, ὥσπερ ἀνδράσιν, ἐγκλήματα καὶ κλοπῆς, καὶ ἀρπαγῆς, καὶ βίας, καὶ ἀπάτης, καὶ κακολογίας, καὶ ἄλλων οἶων εἰκός. ἕς δ' ἂν γινῶσι τῶτων τὶ ἀδικούντας, τιμωρῶνται.

ζ'. Κολάζουσι δὲ καὶ ἕς ἂν ἀδίκως ἐγκαλῶντας εὐρίσκουσι· δικάζουσι δὲ καὶ ἐγκλήματος, ἧ ἕνεκα ἄνθρωποι μισοῖσι μὲν ἀλλήλους μάλις, δικάζονται δὲ ἡκιστα, ἀχαρίστιας· καὶ ὃν ἂν γινῶσι δυνάμενον μὲν χάριν ἀποδιδόναι, μὴ ἀποδιδόντα δὲ, κολάζουσι καὶ τῶτον ἰσχυρῶς. οἶοντα γὰρ τὴς ἀχαρίστιας, καὶ περὶ Θεοῦ ἂν μάλις

6. Ac nos etiam illa commemorabimus, quae cuilibet aetati praestanda legum ex praescripto sunt, ut qua cura studioque efficiant, quo ciues optimi sint, magis etiam pateat. Pueri ergo magistrorum domos frequentando, in discenda iustitia, versantur; et aiunt, ad hoc se non aliteritare, atque soleant apud nos, qui literis operam daturi sunt. Horum autem praesides, maximam diei partem, iure dicundo conterunt. Nam et inter hos pueros nihilo sequius, ac inter viros, mutuae criminum accusationes existunt, furti, rapinae, vis illa-

tae, doli, conuitii, et aliorum, quae accusari solent. In illos autem, quos intelligunt talis alicuius iniuriae reos, animaduertunt.

7. Eos etiam plestunt, quos per iniuriam accusare comperiunt: iudicium vero dant de illo quoque crimine, propter quod inter homines odia mutua potissimum existunt, quum postulationes in iudiciis de eo minime fiant, nimirum de ingratitude. Itaque si quem intellexerint gratiam non referre, quum possit; in eum etiam valde animaduertunt: Nam ingratos homines imprimis nulla

A 5

Deorum

* Al. ὅχ ἡμισυ

μάλιςτα ἀμελῶς ἔχειν, καὶ περὶ γονέας, καὶ πατρίδα, καὶ φίλους. ἔπειθαι δὲ δοκεῖ μάλιςτα τῇ ἀχαριστίᾳ ἢ ἀναισχυντίᾳ· καὶ γὰρ αὕτη μεγίστη δοκεῖ εἶναι ἐπὶ πάντα τὰ αἰσχυρὰ ἡγεμονίῳ.

ἦ. Διδάσκουσι δὲ τὰς παῖδας καὶ σωφροσύνην. μέγα δὲ συμβάλλεται εἰς τὸ μανθάνειν σωφρονεῖν αὐτὰς, ὅτι καὶ τὰς πρεσβυτέρους ὁρῶσιν ἀνὰ πᾶσαν ἡμέραν σωφρόνως διάγοντας. διδάσκουσι δὲ αὐτὰς καὶ πείθεσθαι τοῖς ἄρχουσιν· μέγα δὲ καὶ εἰς τῆτο συμβάλλεται, ὅτι ὁρῶσι καὶ τὰς πρεσβυτέρους πειθομένους τοῖς ἄρχουσιν ἰσχυρᾶς. διδάσκουσι δὲ καὶ ἐγκρατεῖς εἶναι γαστρός καὶ ποτῆ. μέγα δὲ καὶ εἰς τῆτο συμβάλλεται, ὅτι ὁρῶσι καὶ τὰς πρεσβυτέρους ἔπρέσθαι ἀπιόντας γαστρός ἕνεκα, πρὶν ἂν ἀφῶσιν οἱ ἄρχοντες· καὶ ὅτι ἔπαρά μῆτρί σιτᾶνται οἱ παῖδες, ἀλλὰ παρὰ τῷ διδασκάλῳ, ὅταν οἱ ἄρχοντες σημήνωσι. Φέρονται καὶ οἰκοῦσιν σῖτον μὲν, ἄρτον ὄψον δὲ, κάρδαμον· πιεῖν δὲ, ἣν τις διψῇ, κώφωνα, ὡς ἀπὸ τῆ ποταμῆ ἀρύσασθαι. πρὸς δὲ τέτοις μανθάνουσι τοξεύειν

Deorum cura, nulla parentum, patriae, amicorum, affici arbitrantur. Quin et impudentia potissimum ingratitudinem comitari creditur, quod haec una omnium esse maxima dux ad turpissima quaeque videatur.

8. Praeterea pueros ad temperantiam condocerant. Plurimum vero ad hanc discendam confert, quod ipsos etiam seniores toto die temperanter ac moderate vitam agere vident. Ad dunt praecepta de praestanda magistratibus obedientia: quam ad rem multum confert, quod

et seniores enixe vident magistratibus obtemperare. Docent eos et ventris ac potus abstinentiam: nec parum ad hoc adfert adiumenti, tum quod seniores quoque non prius ventris causa discedere vident, quam suis a praesidibus dimittantur; tum etiam, quod apud matrem pueri non pascuntur, sed apud magistrum, postquam id praesides eis significant. Affert autem domo panes quidem ad cibum, uasutrium vero ad obsonium; itemque ampullam, ut, si quis sitiat, e praeterfluente hauriat. Ad haec arcum tendere, sagittis

τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν. μέχρι μὲν δὴ ἕξ ἢ ἐπὶ αὐτὰ δεκά
 ἐτῶν ἀπὸ γενεᾶς οἱ παῖδες ταῦτα πράττεισιν ἐκ τῆς
 δὲ εἰς τῆς ἐφ' ἑξῆς ἐξέρχονται.

θ'. Οὗτοι δ' αὖ οἱ ἐφηβοὶ διάγουν ὧδε δέκα ἔτη, ἀφ'
 ἧς ἂν ἐκ παίδων ἐξέλθωσι, κοιμῶνται μὲν περὶ τὰ ἀρ-
 χεῖα, ὥσπερ προεῖρηται, καὶ φυλακῆς ἕνεκα τῆς πόλεως
 καὶ σωφροσύνης. δοκεῖ γὰρ αὕτη ἡ ἡλικία μάλιστα ἐπι-
 μελείας δεῖσθαι. παρέχουσι δὲ καὶ τὴν ἡμέραν ἑαυτῆς
 μάλιστα τοῖς ἀρχαῖσι χρῆσθαι, ἣν τι δέονται ὑπὲρ τῆς κοι-
 νῆς. καὶ ὅταν μὲν δέη, πάντες μένουσι περὶ τὰ ἀρχεῖα.
 ὅταν δὲ ἐξῇ βασιλεὺς ἐπὶ θῆραν, ἐξάγει τὴν ἡμίσειαν
 τῆς φυλακῆς. ποιεῖ δὲ τῆτο πολλάκις τῆς μηνός. ἔχειν
 δὲ δεῖ τῆς ἐξιόντας, τόξα παρὰ τὴν φαρέτρην, καὶ ἐν κο-
 λεῷ κοπίδα, ἢ σάγαριν· ἐτι δὲ καὶ γέρον, καὶ παλτὰ δύο,
 ὥστε τὸ μὲν ἀφιέναι, τῷ δ' ἂν δέη, ἐκ χειρὸς χρῆσθαι.

ι. Διὰ τῆτο δὲ δημοσίᾳ τῆς θηρᾶς ἐπιμέλονται, καὶ
 βασιλεὺς, ὥσπερ καὶ ἐν πολέμῳ, ἡγεμὼν αὐτοῖς ἐστὶ, καὶ
 αὐτὸς τε θηρᾶ, καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖται ὅπως ἂν θη-
 ρῶεν,

sagittis et iaculis ferire discunt. Exercent autem in his se pueri, usque ad sextum septimumue ac decimum aetatis annum: a quo iam tempore ad ephēbos abeunt.

9. Hi autem hoc modo degunt. Decem annis, postquam e pueris excesserunt, ad curias sompnum capiunt, ut dictum est, cum civitatis custodiendae, tum exercendae temperantiae gratia. Nam haec potissimum aetas requirere curam videtur. Idem interdiu quoque magistratibus utendos se praebent, si qua in re ipsorum opera publice consideretur. Ac siquidem usus

ita postulet, vniuersi ad curias manent. Rex vero, quum venatum exit, (et exit per mensem saepius) dimidiam custodiae partem educit. Quotquot autem exeunt, arcus habere iuxta pharetram oportet, ac copidem in vagina, vel securim: Praeterea cetrā, et hastas binas, ut harum alteram emitant; altera, si sit opus, cominus utantur.

10. Cur vero publice venationi operam dent, in qua rex ducis officio perinde ac belli tempore fungitur, quum et ipse venerur, et, ut venentur alii, curam adhibeat; haec causa est; quod

ῥῶν, ὅτι ἀληθευάτη δοκεῖ αὕτη ἡ μελέτη τῶν πρὸς τὸν πόλεμον εἶναι. καὶ γὰρ πρῶτ' ἀνίσταται ἐθίζει, καὶ ψύχη καὶ θάλαπῃ ἀνέχεσθαι, γυμνάζει δὲ καὶ ὁδοπορίαις καὶ δρόμοις. ἀνάγκη δὲ καὶ τοξεῦσαι θηρίον, καὶ ἀκοντίσαι ὅπῃ ἂν παραπίπῃ. καὶ τὴν ψυχὴν δὲ πολλάκις ἀνάγκη θήγεσθαι ἐν τῇ θήρᾳ, ὅταν τὶ τῶν αἰκίμων θηρίων ἀνθιστῇται. παίειν μὲν γὰρ δεῖ τὸ ὁμίσεε γιγνόμενον, φυλάσσεσθαι δὲ τὸ ἐπιφερόμενον ὥστε ἔρᾶδιον εὐρεῖν, τί ἐν τῇ θήρᾳ ἄπεσι τῶν ἐν πολέμῳ παρόντων.

ια΄. Εξέρχονται δὲ ἐπὶ τὴν θήραν, ἄριστον ἔχοντες πλεῖον μὲν, ὡς τὸ εἶκος, τῶν παιδῶν, τᾶλλα δὲ ὅμοιον. καὶ θηρῶντες μὲν, ἅκ' ἂν ἀριθῆσαιεν ἤν δέ τι δέη θηρίῳ ἔνεκα ἐπικαταμειῖναι, ἢ ἄλλως βεληθῶσι διατρέψαι περὶ τὴν θήραν, τὸ ἄριστον τῷτο δειπνήσαντες, τὴν ὑπεραίαν αὐθιρῶσι μέχρι δείπνου καὶ μίαν ἄμφω ταύτας τὰς ἡμέρας λογίζονται, ὅτι μιᾶς ἡμέρας σῖτον δαπανῶσι. τῷτο δὲ ποιῶσι τῷ ἐθίζεσθαι ἔνεκα, ἵνα καὶ εἰάν τι ἐν πολέμῳ δεήσει, δύνανται τῷτο ποιῆιν.

καὶ

quod bellicarum rerum istaec exercitatio verissima videatur esse. Consuefacit enim ad surgendum mane, et ad frigora caloresque perferendos, atque etiam ad itinera et cursus exercet. Praeterea sagittis iaculisque feram petere necesse est, ubicunque inciderit. Saepē etiam acui animum in venatione oportet, obiciente se robusta et feroci aliqua bestia. Nam quae offerunt sese bestiae, feriendae sunt: ab iis autem cavendum, quae in venantem irruunt: Adeoque non facile quis reperiat, quidnam eorum quae bellum habet, a venatione abfit.

II. Quum autem venatum eunt, prandium secum ferunt, copiosius illud quidem, ceu par est, quam puerorum: alioqui tamen simile. Ac, dum venantur, haudquaquam prandent. Sin autem vel ferae causa praestolari oporteat, vel caeteroqui diutius immorari venationi libeat: illo prandio coenae tempore sumpto, postridie rursus ad coenam usque venantur. Itaque biduum hoc unum diem purant, propterea quod unius diei cibum absumant. Faciunt autem hoc consuefendi causa, ut, si quid tale in bello etiam usus postulet, praestari ab eis possit. Quid-

καὶ ὄψον δὲ τῷτο ἔχουσιν οἱ τηλικῆτοι ὅ, τι ἀν θηράσω-
σιν· εἰ δὲ μὴ, τὸ κάρδαμον. εἰ δὲ τις αὐτὸς οἶται· ἢ
ἐσθίειν ἀηδῶς, ὅταν κάρδαμον μόνον ἔχουσιν ἐπὶ τῷ σίτῳ,
ἢ πίνειν ἀηδῶς, ὅταν ὕδωρ πίνουσιν, ἀναμνησθήτω, πῶς
μὲν ἡδὺ μᾶζα καὶ ἄρτος πενῶντι φαγεῖν, πῶς δὲ ἡδὺ
ὕδωρ διψῶντι πίνειν.

ιβ'. Αἱ δ' αὖ μένουσαι φυλαὶ διατρέιβουσι μελε-
τῶσαι τὰ τε ἄλλα, ἃ παῖδες ὄντες ἔμαθον, καὶ
τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν· καὶ διαγωνιζόμενοι ταῦτα
πρὸς ἀλλήλους διατελῶσιν. εἰσὶ δὲ καὶ δημόσιοι τῶ-
ν ἀγῶνες, καὶ ἅθλα προτίθεται. ἐν ἧ δ' ἀν τῶν
φυλῶν πλείοσι ὡς δαημονέσασθαι καὶ ἀνδρεκάσασθαι καὶ
εὐπεισέσθαι, ἐπαινέουσιν οἱ πολῖται, καὶ τιμῶσιν ἢ
μόνον τὸν νῦν ἄρχοντα αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ὅσας
αὐτὸς παῖδας ὄντας ἐπαίδευσε. χρῶνται δὲ τοῖς μέ-
νουσι τῶν ἐφέθων αἱ ἀρχαί, ἣν τι ἢ φερεῖσθαι
δεήσει, ἢ κακέργας ἐρευνῆσαι, ἢ λησὰς ὑποδραμεῖν,
ἢ καὶ ἄλλο τι, ὅσα ἰσχὺς ἢ τάχως ἔργα ἐσὶ.

ταῦτα

Quidquid vero, qui hac aetate
sunt, venando ceperint, id eis
in obsonium cedit: si captum
nihil sit, nascuntur vescuntur.
Quod si quis eos vel ingrato
cibo vesci putat, quum nascuntur
solum adhibent ad pa-
nem, vel uti potu ingrato,
quum aquam bibunt: is ad
animum reuocet, quam suavis
cibus sit ossa et panis, si edat
esuriens; quam suavis aqua, si
bibat sitiens.

12. Quae autem domi manent
tribus, eae, cum aliis exerci-
tiis, quae pueri didicerunt, occu-
pantur; tum sagittando ac iacu-
lando: in quibus sane perpetuae

inter eos contentiones existunt.
Etiam publica quaedam horum
certamina sunt, et in eis praemia
proposita. In quacunque vero
tribu quamplurimi peritia, forti-
tudine, obedientia praestiterint;
eius non modo praefes a ciuibus
laudatur et honore afficitur; sed
etiam is, qui eos, dum adhuc
pueri essent, instituit. Atque
horum domi manentium eph-
eborum opera magistratus vrun-
tur, si quo praesidio custo-
diae sit opus, aut si vestigandi
sint malefici, vel intercipienti-
di latrones, vel ad aliud quid-
piam eorum, quaecunque vi-
rium aut celeritatis opera sunt.

Haec

ταῦτα μὲν δὴ οἱ ἔφηβοι πράττεισιν. ἐπειδὴν δὲ τὰ δέκα ἔτη διατελέσωσιν, ἐξέρχονται εἰς τὰς τελείας ἀνδρας.

ιγ'. ΑΦ' ἧ δ' ἂν ἐξέλθωσι χρόνῳ ἐκ τῶν ἐφηβῶν, ἔστωι αὖ πέντε καὶ εἴκοσι ἔτη διάγασιν ὧδε. πρῶτον μὲν, ὥσπερ οἱ ἔφηβοι, παρέχουσιν ἑαυτοὺς ταῖς ἀρχαῖς χρηστῶς, ἣν τι δέη περὶ τῆ κοινῆς, ὅσα σωφρονήντων τε ἡδὲ ἔργα ἐστὶ, καὶ ἐτι δυναμένων. ἣν δὲ πᾶς δεῖσῃ στρατεύεσθαι, τόξα μὲν οἱ ἔστω πεπαιδευμένοι ἑκέτι ἔχοντες ἡδὲ παλ-
τὰ, στρατεύονται, τὰ δ' ἀγχιέμαχα ὅπλα καλῶμενα, θώ-
ρακά τε περὶ τοῖς σέστοις, καὶ γέρον ἐν τῇ ἀριστερᾷ, οἷον παραγράφοντα *οἱ Πέρσαι ἔχοντες ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ μά-
χαιραν ἢ κοπίδα. καὶ αἱ ἀρχαὶ δὲ πᾶσαι ἐκ τῶν καθίσαντα, πλὴν οἱ τῶν παίδων διδάσκαλοι. ἐπειδὴν δὲ τὰ πέντε καὶ εἴκοσι ἔτη διατελέσωσιν, εἶσαν μὲν ἂν ἔστωι πλεῖον τι ἢ πεντήκοντα ἔτη γεγονότες ἀπὸ γε-
νεᾶς. ἐξέρχονται δὲ τῇ καὶ αὐτὰ εἰς τὰς γεραίτερας ὄλης τε καὶ καλῶμενας.

ιδ'. Οἱ δ' αὖ γεραίτεροι ἔστωι στρατεύονται μὲν ἑκέτι ἕως
τῆς

Haec igitur agunt ephebi, ac postquam annos illos decem exegerunt, ad viros aetatis plenae transeunt.

13. A quo autem tempore ex ephebis excefferunt, viginti et quinque annis huiusmodi vitam agunt. Primum perinde ac ephebi se magistratibus exhibent, si qua in parte ipsorum opera publice sit opus, ad ea quae curant iam intelligentia praediti, et viribus adhuc integri. Quod si eundem sit in militiam, non iam hoc modo instituti vel arcus in expeditione gestant, vel tragulas; sed arma, quibus apud Graecos in-

de nomen est, quod eis cominus pugnetur: circum pectora thoracem, ceteramque talem manu sinistra, cum quali Persae pinguntur: dextra vero ficam, vel copidem. Omnes autem magistratus ex his constituuntur, exceptis puerorum magistris. Hos annos quinque ac viginti postquam exegerunt, iam quinquagesimum aetatis annum, ab ortu scilicet, excefferint. Itaque tunc eorum in numerum abeunt, qui et sunt et appellantur seniores.

14. Hi vero non amplius extra solum patrium militatum eunt,

* Αἱ οἷον περὶ γράφοντα.

τῆς ἐαυτῶν, οἵκῳ δὲ μένοντες δικάζουσι τὰ τε κοινὰ πάντα καὶ τὰ ἴδια. καὶ θανάτῳ δὲ ὅτῳ κρίνουσι, καὶ τὰς ἀρχὰς ὅτῳ πάσας αἰρῶνται· καὶ ἢν τις, ἢ ἐν ἐφήβοις, ἢ ἐν τελείοις ἀνδράσιν, ἐλλίπῃ τὶ τῶν νομίμων, φαίνουσι μὲν οἱ φύλαρχοι ἕκαστον, καὶ τῶν ἄλλων ὁ βεβλόμενος. οἱ δὲ γεραίτεροι ἀκέσαντες, ἐκκρίνουσιν. ὁ δὲ ἐκκριθεὶς, αἷτιμος τὸν λοιπὸν βίον διατελεῖ.

14. Ἰνα δὲ σαφέστερον δηλωθῇ πᾶσα ἡ Περσῶν πολιτεία, μικρὸν ἐπᾶνειμι. νῦν γὰρ ἐν βραχυτάτῳ ἂν δηλωθῇ, διὰ τὰ πρὸς ἐξηκόμενα. λέγονται μὲν γὰρ Πέρσαι ἀμφὶ τὰς δώδεκα μυριάδας εἶναι. τῶν δ' ὅδ' αἰεὶ ἀπελήλαται νόμῳ τιμῶν καὶ ἀρχῶν, ἀλλ' ἔξῃσι πᾶσι Πέρσαις πέμπειν τῆς ἐαυτῶν παιδας εἰς τὰ κοινὰ τῆς δικαιοσύνης διδασκαλεῖα. ἀλλ' οἱ μὲν δυνάμενοι τρέφειν τῆς παιδας ἀργῶντας, πέμπουσιν· οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι, ὅς πέμπουσιν. οἱ δ' ἂν παιδευθῶσι παρὰ τοῖς δημοσίοις διδασκάλοις, ἔξῃσι αὐτοῖς ἐν τοῖς ἐφήβοις νεανισκεύεσθαι· τοῖς δὲ μὴ διαπαιδευθεῖσιν ὅτως, ὅς ἔξῃσι.

οἱ δ'

eunt, sed domi manent, omniaque tam publica iudicia, quam priuata exercent. Etiam capitis supplicia decernunt, ac magistratus omnes legunt. Si qui autem vel inter ephebos, vel eos qui plenae sunt virilis aetatis, in eorum aliquo deliquerint, quae legibus constituta sunt: eorum unumquemque tribuum praefides deferunt, et aliorum quispiam, qui velit. Seniores vero, re cognita, eum loco mouent. Motus autem ordine, per omnem deinde vitam infamis manet.

15. Ut vero planius vniuersa Persarum reipublicae ratio de-

claretur, ad superiora paulum reuertor. Nam propter illa, quae antehac a nobis dicta sunt, quam paucissimis nunc declarari poterit. Persarum ad centum et viginta millia feruntur esse. Horum nemo lege ab honoribus et magistratibus arcetur, sed cuius Persae liberos suos ad scholas iustitiae publicas mittere licet. Mittunt vero, qui alere liberos suos in otio possunt: qui non possunt, non mittunt. Apud magistros autem publicos institutis licet inter ephebosadolescere, quod illis haud fas est, qui huius institutionis cursum non tenuerunt.

οἱ δ' ἂν ἐν τοῖς ἐφήβοις διατελέσωσι τὰ νόμιμα ποιῶντες, ἔξῃσι τότε εἰς τὰς τελείας ἄνδρας συναλίζεσθαι, καὶ ἀρχῶν καὶ τιμῶν μετέχειν· οἱ δ' ἂν αὖ ἐν τοῖς παισὶ μὴ διατελέσωσιν, ἢ ἐν τοῖς ἐφήβοις, ἢ ἐισέρχοντα εἰς τὰς τελείας. οἱ δ' ἂν αὖ ἐν τοῖς τελείοις διαγέγωνται ἀνεπίληπτοι, ἔσσι τῶν γεραιτέρων γίνονται. ἔτω μὲν δὴ οἱ γεραιτέροι διὰ πάντων τῶν καλῶν ἐληλυθότες καθίστανται. καὶ ἡ πολιτεία αὕτη, ἣ οἷονται χρώμενοι βέλτιστοι ἂν εἶναι.

15. Καὶ νῦν δὲ ἔτι ἐμμένει μαρτυρία καὶ τῆς μετρίας διαίτης αὐτῶν, καὶ τῇ ἐκπονείσθαι τὴν δίαιταν· αἰσχρὸν μὲν γὰρ ἔτι καὶ νῦν, ἐς Πέρσαις καὶ τὸ ἀποπλύνειν καὶ τὸ ἀπομύττεσθαι, καὶ τὸ φύσης μετὰ φαίνεσθαι· αἰσχρὸν δὲ ἔτι καὶ τὸ ἰόντα πρὸ φανερόν γενέσθαι ἢ τῷ ἔρῃσαι ἕνεκα, ἢ καὶ ἄλλῃ τινὸς τοιαύτη. ταῦτα δὲ ἢ ἂν ἐδύναντο ποιεῖν, εἰ μὴ καὶ διαίτη μετρία ἐχρῶντο, καὶ τὸ ὑγρὸν ἐκπονῶντες ἀνήλυσκον, ὥστε ἄλλη ποι ἀποχωρεῖν.

Κ Ε Φ.

runt. Iam quotquot inter ephebos ea, quae praescripta legibus sunt, plene praestiterunt; iis permissum est, illorum contubernio, qui virilem aetatem plenam affecuti sunt, aggregari, ac magistratuum honorumque participes fieri. Qui vero vel inter pueros vel ephebos tempus suum non exegerunt; nec in virorum aetatis integrae classem admittuntur. Inter viros autem constantis aetatis, qui perpetuo sine culpa vixere, seniorum in ordinem cooptantur. Atque ita inter hos seniores alleguntur ii, qui omnis iter honesti confecerunt. Haec rei publicae ratio

est, quam si sequantur, longese arbitrantur esse optimos.

16. Extat autem hoc quoque tempore testimonium tam moderationis eorum in victu, quam laboris in victu digerendo. Quippe nunc etiam apud Persas non solum exspuere palam, et emungi, et flatus refertos videri turpe ducitur: sed etiam vel excernendi lotii, vel alterius eiusmodi rei gratia secedentem aliquo conspici. Non possent autem haec facere, nisi et victu modico vterentur, et humorem ita labore digerendo consumerent, ut is alia via excerneretur.

C A P.

Κ. Ε. Φ. γ'.

Ταῦτα μὲν δὴ κατὰ πάντων Περσῶν ἔχομεν λέγειν. ἔδ' ἐνεκαὶ ὁ λόγος ἀρμήθη, νῦν λέξομεν τὰς κύριας πράξεις, ἀρχάμενοι ἀπὸ παιδός. Κῦρος μὲν γὰρ μέχρι δώδεκα ἐτῶν, ἢ ὀλίγω πλεῖον, ταύτῃ τῇ παιδείᾳ ἐπαιδεύθη, καὶ πάντων τῶν ἡλικίων διαφέρειν ἐφαίνετο, καὶ εἰς τὸ ταχὺ μανθάνειν ἂν δέοι, καὶ εἰς τὸ καλῶς καὶ ἀνδρείως ἕκαστα ποιεῖν. ἐκ δὲ τῆς τῷ χρόνῳ μετεπέμψατο Αὑαάγης τὴν ἑαυτῷ θυγατέρα, καὶ τὸν παῖδα αὐτῆς. ἰδεῖν γὰρ ἐπεθύμει, ὅτι ἤκει καλὸν κάγαθόν αὐτὸν εἶναι. ἔρχεται δ' αὐτὴ τε ἡ Μανδάνη πρὸς τὸν πατέρα, καὶ τὸν Κῦρον τὸν υἱὸν ἔχουσα. αἰς δὲ ἀφίκετο τάχιστα, καὶ ἔγνω ὁ Κῦρος τὸν Αὑαάγην τῆς μητρὸς πατέρα ὄντα, εὐθύς, οἷα δὴ παῖς φιλόσοργος ἀνφύσει, ἥσπάζετό τε αὐτὸν, ὥσπερ ἂν εἴ τις πάλαι συντετραμμένος καὶ πάλαι φιλῶν ἀσπάζοιτο.

β'. Καὶ ὁρῶν δὴ αὐτὸν κεκοσμημένον καὶ ὀφθαλμῶν ὑπο-

CAP. III.

Et haec quidem habemus, quae Persas ad omnes spectantia proferamus. Nunc autem actiones Cyri referemus, exorſi a pueritia: quando eius causa haec a nobis est instituta narratio. Cyrus enim ad annos usque duodecim, aut paulo plus, hac institutus disciplina, palam aequalibus uniuersis praeſtabat, cum discendi, quae oporteret, celeritate, tum singula recte ac viriliter exsequendo. Ab eo tempore filiam ad se suam Astyages eiusque

filium accersuit. Tenebatur enim illius videndi desiderio, quem audiebat eleganti praeſtitum indole. Abiit igitur ad patrem Mandana, Cyrum filium secum adducens. Cumque celeriter aduenisset, atque intellexisset Cyrus Astyagem matris suae patrem esse; statim, ut puer a natura procliuſ in amorem ac beneuolentiam, complexus eum salutat ac si familiarem iam dudum et amicum veterem suum aliquis salutar.

2. Quumque videret eum Medorum pigmentis oculorum,

ὑπογραφῇ καὶ χρώματος ἐντρίψει, καὶ κόμαις πρὸς θέ-
τοις, ἃ δὴ νόμιμα ἦν ἐν Μηδαίς, (ταῦτα γὰρ πάντα Μη-
δικὰ ἴσι, καὶ οἱ πορφυροὶ χιτῶνες, καὶ οἱ κἀνδυες, καὶ
σερεπτοὶ περὶ τῇ δέρῃ, καὶ τὰ ψέλλια περὶ ταῖν χερσὶν ἐν
Πέρσαις δὲ τοῖς οἰκοι, καὶ νῦν ἔτι πολὺ καὶ ἐσθῆτες Φαυ-
λότεραι, καὶ δῖαιται εὐτελέστεραι) ὁρῶν δὲ τὸν κόσμον τῷ
πάππῃ, ἐμβλέπων αὐτῷ, ἔλεγεν· ὦ μῆτερ, ὡς καλὸς μοι
ὁ πάππος. ἐρωτάσης δὲ τῆς μητρὸς αὐτὸν, πότερος δοκεῖ
καλλίων αὐτῷ εἶναι, ὁ πατήρ ἢ ὁ υἱός; ἀπεκρίθη ὁ ἄρα
ὁ Κῦρος, ὦ μῆτερ, Περσῶν μὲν πολὺ κάλλιστος ὁ ἐμὸς πα-
τήρ, Μηδῶν μὲντοι, ὅταν εἴωθα καὶ ἰγὼ καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς
καὶ ἐπὶ θύραις, πολὺ ὁ υἱός ὁ ἐμὸς πάππος κάλλιστος.

γ'. Ἀντασπαζόμενος δὲ αὐτὸν ὁ Ἀσυάγης, καὶ σολῇ
καλὴν ἐνέδυσσε, καὶ σερεπτοῖς καὶ ψελλίοις ἐτίμα καὶ ἐκόσ-
μει. καὶ εἰ πᾶ ἐξελαύνοι, ἐφ' ἵππῃ χρυσοχαλινῇ περιῆγεν,
ὥσπερ καὶ αὐτὸς εἰώθει πορεύεσθαι. ὁ δὲ Κῦρος, ἅτε παῖς ὢν
καὶ φιλόκαλος καὶ φιλότιμος, ἦδετο τῇ σολῇ, καὶ ἵππεύειν
μανθά-

lorum, coloribus illitis, alienis
crinibus appositis ornatum,
(haec enim omnia Medica sunt,
itemque tunicae purpureae et
candyes, et monilia circum col-
lum, et armillae circum manus
ambas: quum apud Persas domi
degentes hac etiam tempestate,
multo tum vestitus sit vilior, tum
victus tenuior) aui ergo quum
videret ornatum hunc Cyrus, in-
tuens in eum: Quam pulchrum,
inquit, mea mater, auum habeo.
Illa vero interrogante, vter ipsi
pulchrior videretur; Hiccine an
pater? respondit Cyrus: Persa-
rum quidem, ait, o mater, longe
pulcherrimus est pater meus:

Medorum vero quotquot equi-
dem vidi, cum in via, tum ad
portas, auus hic meus multo
pulcherrimus est.

3. Astyages autem contra,
complexus et ipse Cyrum, pul-
chra stola induit, ac torquibus
et armillis honoris causa dona-
tum ornauit: Quod si etiam
aliquo prodiret, eum in equo,
cui frenum esset aureum, cir-
cumducebat; quemadmodum
et ipse proficisci consueuerat.
Cyrus autem qui puer esset ele-
gantis et liberalis ingenii, hac
stola delectabatur, et equitatio-
nis exercitio nimium quantum
gaudebat.

μανθάνων, ὑπερέχαιρεν. ἐν Πέρσαις γὰρ, διὰ τὸ χαλεπὸν εἶναι καὶ τρέφειν ἵππους, καὶ ἱππεύειν ἐν ὄρεινῃ ἄσῃ τῇ χώρᾳ, καὶ ἰδεῖν ἄππον πᾶν σπάνιον ἦν.

δ'. Δειπνῶν δὲ ὁ Αὑσάγης σὺν τῇ θυγατρὶ καὶ τῷ Κύρῳ, βεβλόμενος τὸν παῖδα ὡς ἥδιστα δειπνεῖν, ἵνα ἥσσουν τὰ οἴκαδε ποθοίῃ, προσήγαγεν αὐτῷ καὶ παροψίδας, καὶ παντοδαπὰ ἐμβάσματα καὶ βρώματα. τὸν δὲ Κύρον ἔφασαν λέγειν, ὦ πάππε, ὅσα πράγματα ἔχεις ἐν τῷ δεῖπνῳ, εἰ ἀνάγκη σοι ἐπὶ πάντα τὰ λεκάνια ταῦτα διατείνειν τὰς χεῖρας, καὶ ἀπογεύεσθαι τέτων τῶν παντοδαπῶν βρωμάτων. τί δέ; φάναι τὸν Αὑσάγην, ἔ γάρ, πολὺ σοι δοκεῖ κάλλιον τὸδε τὸ δεῖπνον εἶναι τῷ ἐν Πέρσαις; τὸν δὲ Κύρον πρὸς ταῦτα ἀποκρίνασθαι λέγεται. ἔχι ὦ πάππε, ἀλλὰ πολὺ ἀπλυστέρα καὶ εὐθυτέρα παρ' ἡμῖν ἡ ὁδὸς ἐστὶν ἐπὶ τὸ ἐμπλησθῆναι, ἢ παρ' ὑμῖν. ἡμᾶς μὲν γὰρ ἄρτος καὶ κρέας εἰς τῷτο ἄγει· ὑμεῖς δὲ εἰς μὲν τὸ αὐτὸ ἡμῖν σπεύδετε, πολλὰς δὲ τινας ἐλιγμὰς ἄνω καὶ κάτω πλανώμενοι, μόλις ἀφικνεῖσθε ὅποι ἡμεῖς πάλαι ἤκομεν.

ε'. Ἀλλ'

gaudebat. Nam apud Persas, quod equi difficulter illic alerentur, et usus eorum in regione montana difficilis esset, etiam equum conspici perquam rarum erat.

4. Quum autem coenaret Astyages, adhibita filia et Cyro, quod puero coenam illam gratissimam esse vellet, ut domestica minus desideraret: tum patinas ei, tum condimenta cibosque varios admovit. Ibi Cyrum dixisse ferunt: Quantum tibi, mi aue, negotiorum est in coena, siquidem ad omnes istas patellas ma-

nus extendere necesse est, et cibos hosce tam varios degustare. Tum Astyages: Quid? inquit, annon haec tibi coena multo videtur melior esse Persica? Ad quae Cyrus: Nequaquam aue, respondit: nam via multo simplicior apud nos et rectior est ad satietatem, quam apud vos. Etenim ad eam panis et caro nos deducunt, cum vos eodem, quo nos, tendentes; multasque per ambages sursum deorsum vagantes; vix eo tandem perueneritis, quo dudum delati nos eramus.

ε΄. Ἄλλ' ὦ παῖ, φάναί τὸν Ἀστυάγην, ἔκ ἀχθόμενοι ταῦτα περιπλανώμεθα. γευόμενος δ' ἔφη, καὶ σὺ γνώσῃ ὅτι ἠδέα ταῦτά ἐστιν. ἀλλὰ καὶ σε, φάναί τὸν Κῦρον, ὦ πάππε, μυσαιτλούμενον ταῦτα τὰ βρώματα ὀρεῶ. καὶ τὸν Ἀστυάγην ἐπερέσθαι· καὶ τίνι δὴ σὺ τεκμαιρόμενος, ὦ παῖ, λέγεις; ὅτι σε, φάναί, ὀρεῶ ὅταν μὲν τῷ ἀρετῇ ἀΐῃ, εἰς ἑδὲν τὴν χεῖρα ἀποψύόμενον. ὅταν δὲ τέττων τινὸς θήγῃ, εὐθὺς ἀποκαθαίρεις τὴν χεῖρα εἰς τὰ χειρόμακτρα, ὥς πάνυ ἀχθόμενος ὅτι κατάπλεά σοι ἀπ' αὐτῶν ἐγενέτο.

ς΄. Πρὸς ταῦτα δὴ τὸν Ἀστυάγην εἰπεῖν· εἰ τοίνυν ἔτω γιγνώσκεις, ὦ παῖ, ἀλλὰ κρέα γέ εὐωχῶ, ἵνα νεανίας οἰκαδὲ ἀπέλθῃς· ἅμα δὲ ταῦτα λέγοντα πολλὰ αὐτῷ παραφέρειν, καὶ θήρειν καὶ τῶν ἡμέρων. καὶ τὸν Κῦρον, ἐπεὶ ἴωρα πολλὰ τὰ κρέα, εἰπεῖν ἢ καὶ δίδως φάναί μοι, ὦ πάππε, ταῦτα πάντα τὰ κρέα, ὅ, τι ἂν βάλωμαι αὐτοῖς χρῆσθαι; νῆ Δία, φάναί, ἐγὼ σοι, ὦ παῖ. ἐνταῦθα δὴ τὸν Κῦρον λαβόντα τῶν κρεῶν, διαδιδόναί τοις ἀμφοῖν τὸν πάππον θεραπευταῖς, ἐπιλέγοντα

5. Verum, mi fili, ait Astyages, molestae nobis obuagationes istae non sunt: quod si haec tu quoque gustes, quam suavia sint, licet cognoscas. At vero, inquit Cyrus, video te ipsum, aue, cibos hos auerfari. Quamque interrogaret Astyages: Vnde, fili, coniecturam ducens, hoc ais? Quod te, inquit, Si panem attigeris, nullam ad rem manum extergere video. Sin horum aliquid attrectaris, statim mappis purgas manum, quasi perquam moleste feras, plenam iis fuisse.

6. Et Astyages: Si quidem ita fili censes, ait, saltem carnibus vescere, quo iuuenis domum redeas. Haec dum diceret, multas ei tam ferinas quam manustorum animalium carnes afferre iussisse perhibetur. Cyrus autem, cum eam carnum copiam videret: Dasne mihi, aue, carnes has vniuersas ait, ut eis uti pro arbitrio meo possim? Equidem, inquit ille, profecto has tibi do fili. Ibi Cyrum aiunt inter sui ministros familiares carnes acceptas distribuisse, quum verba quaedam

ἐπιλέγοντα ἑκάστω σοὶ μὲν τῷτο, ὅτι προθύμως με ἰπ-
πεύειν διδάσκεις· σοὶ δὲ, ὅτι μοι παλτὸν ἔδωκας· τῷτο
γὰρ νῦν ἔχω. σοὶ δὲ, ὅτι τὸν πάππον καλῶς θεραπεύεις·
σοὶ δὲ, ὅτι μὴ τὴν μητέρα τιμᾶς· τοιαῦτα ποιεῖν, ἕως
διεδίδας πάντα ἃ ἔλαβε κρέα.

ζ'. Σάκας δὲ, φάναι τὸν Αἰσάγην, τῷ οἰνοχόῳ, ὃν
ἐγὼ μάλιστα τιμῶ, ὅδ' ἐν δίδως; ὁ δὲ Σάκας ἄρα καλὸς
τε ὢν ἐτύγχανε, καὶ τιμὴν ἔχων προσάγειν τὰς δεομένας
Αἰσάγης, καὶ ἀποκωλύειν ἕς μὴ καιρὸς αὐτῷ δοκοίη
εἶναι προσάγειν. καὶ τὸν Κῦρον ἐπεξέσθαι προπετῶς, ὥς
ἂν παῖς μηδέπω ὑποπλήσων· διὰ τί, ὦ πάππε, τῷτον
ἔτω τιμᾶς; καὶ τὸν Αἰσάγην σκώψαντα εἰπεῖν, ἔχ
ὄρεᾶς, φάναι, ὥς καλῶς οἰνοχοεῖ καὶ εὐσχημόνως; οἱ δὲ
τῶν βασιλέων τῶτων οἰνοχοοὶ κομψῶς τε οἰνοχοῶσι, καὶ
καθαρίως ἐγχεῶσι, καὶ διδῶσιν τοῖς τρισὶ δακτύλοις
ὀχρῶντες τὴν φιάλην, καὶ προσφέρουσιν, ὥς ἂν ἐνδοῖεν τὸ
ἐκπῶμα εὐληπτότατον τῷ μέλλοντι πίνειν.

η'. Κέ-

dam singulis adiiceret: Hoc ti-
bi, qui sedulo me doces equita-
re: Tibi hoc, qui tragula me do-
naris: Id enim, quod dem, nunc
habeo: Tibi vero, quod auo di-
ligenter inferuis: Tibi, quod
matrem meam honorifice colis.
Huiusmodi faciebat, ut fertur,
donec carnes omnes, quas acce-
perat, distribuisset.

7. Et Astyages: Nihilne Sacae
das, inquit, pincernae: qui apud
me in honore maximo est? Sacas
autem hic et pulcher erat, et ho-
norario munereungebatur, ad-
ducendi eos ad Astyagem, quibus

illo conuenienter esset opus; et alios
arcendi, quos minus opportu-
num putaret adduci. Tum Cyrus
ut expers adhuc verecundiae
puer procacius interrogat:
Quamobrem, aue, tantum huic
honorem habes? Astyages, per
iocum: An non vides ait, quam
belle, quam decenti gestu pocil-
latoris munus obeat? Horum
enim regum pincernae pocula
scite ministrant, et delicate in-
fundunt, ac tribus digitis pate-
ram quasi vehendo sic tradunt et
offerunt; ut hausturo poculum
commodissime capiendum per-
rigant.

B 3

8. Cyrus

ἦ· Κέλευσον δὴ, Φάναι, ὦ πάππε, τῷ Σάκα, καὶ ἐμοὶ δῆναι τὸ ἔκπωμα, ἵνα καὶ γὰρ καλῶς σοι πιεῖν ἐγχείας, ἀνακτῆσωμαί σε, ἣν δύνωμαι. καὶ τὸν κελεύσαι δῆναι. λαβόντα δὲ τὸν Κῦρον, ἔτω μὲν εὐκλύσαι τὸ ἔκπωμα, ὥσπερ τὸν Σάκαν ἑώρα· ἔτω δὲ σῆσανθα τὸ πρόσωπον σπυδαίως καὶ εὐσχημένως πως προσεεγχεῖν καὶ ἐνδῆναι τὴν φιάλην τῷ πάππῳ, ὥστε τῇ μητρὶ καὶ τῷ Αστιάγῃ πολὺν γέλῳτα παρασχεῖν. καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Κῦρον ἐκγελάσανθα ἀναπηδῆσαι πρὸς τὸν πάππον, καὶ φιλοῦντα, ἅμα εἰπεῖν, ὦ Σάκα, ἀπόλωλας· ἐκβαλῶ σε τῆς τιμῆς. τάτε γὰρ ἄλλα, Φάναι, σὺ κάλλιον οἰνοχοήσω, καὶ ἐκ ἐκπίομαι αὐτὸς τὸν οἶνον.. οἱ γὰρ τῶν βασιλέων οἰνοχόοι, ἐπειδὰν ἐνδιδῶσί τὴν φιάλην, ἀρύσαντες * ἀπ' αὐτῆς τῷ κυάθῳ, εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα ἐγχεάμενοι καταρρόφῃσι, τῷ δὴ, εἰ φάρμακα ἐγχείοιεν, μὴ λυσιτελεῖν αὐτοῖς.

θ'. Εκ τῆς δὴ ὁ Αστιάγης ἐπισκάπτων ἔφη, καὶ τί δὴ, ὦ Κῦρε, τὰ ἄλλα μιμνῆμενος τὸν Σάκαν, ἐκ ἀπερρόφῃσας τῷ οἶνον;

8. Cyrus autem: Iubeto, inquit, mi aue, Sacam mibi quoque poculum tradere, quo belle infuso tibi potu te mibi conciliem, si possim. Itaque dari poculum Cyro quum iussisset, acceptum ille parieluit industria, qua Sacam vii viderat. Atque hoc modo vultu ad seriam quandam et honestam speciem composito, sic oblatam auro pateram porrexit, ut largum matris pariter et Astyagis risum concitaret Ipsum etiam Cyrum cum risu ad aium exiliisse proditum est, et inter osculandum dixisse: Periisti

Saca, honore te isto deiiciam. Nam et aliis rebus magis industrius te pocillator ero, et vinum ipse non ebibam. Quippe qui regibus a poculis sunt, quum pateram porrigunt, cyatho haustum ex ea vinum et in manum sinistram infusum absorbent; ut si venena infundant, nihil hoc eis proficit.

9. Post illa per iocum Astyages: Quamobrem, inquit, aliis in rebus, Cyre, Sacam imitans, vinum non absorbuisti? Quia

* ΑΙ. ἀπ' αὐτῆς.

οἶναι; ὅτι νῆ Δί', ἔφη, ἐδεδοίκεν μὴ ἐν τῷ κρατῆρι φάρμακα μεμιγμένα εἶναι. καὶ γὰρ, ὅτε εἰσίας σὺ τῆς φίλης ἐν τοῖς γενεθλίοις, σαφῶς κατέμαθον φάρμακα αὐτὸν ὑμῶν ἐγχείαντα. καὶ πῶς δὴ, ἔφη, σὺ, ὦ παῖ, τῆτο κατέγνωες; ὅτι νῆ Δί', ἔφη, ὑμᾶς ἐώρων καὶ ταῖς γνώμαις καὶ τοῖς σώμασι σφαλλομένους. πρῶτον μὲν γὰρ, ἃ ἔκ ἐαυτοῦ ἡμᾶς τῆς παιδας ποιεῖν, ταῦτα αὐτοὶ ἐποιεῖτε. πάντες μὲν γὰρ ἅμα ἐκεκράγετε· ἐμανθάνετε δὲ ἑκδὲ ἐν ἀλλήλων. ἤδετε δὲ καὶ μάλα γελοίως. ἔκ ἀκροώμενοι δὲ τῷ ἄδοντος, ὠμνύετε ἄδειν ἄριστα. λέγων δὲ ἕκαστος ὑμῶν τὴν ἐαυτοῦ ῥώμην, ἔπειτ' ἀνασαιήτε ὀρχησόμενοι, μὴ ὅπως ὀρχεῖσθαι ἐν ρυθμῷ, ἀλλ' ἑδ' ὀρθεῖσθαι ἐδύνασθε· ἐπιλέλησθε δὲ παντάπασιν, σὺ τε, ὅτι βασιλεὺς ἦσθα, οἱ τε ἄλλοι, ὅτι σὺ ἄρχων. τότε γὰρ δὴ ἔγωγε καὶ πρῶτον κατέμαθον, ὅτι τῆτ' ἄρα ἦν ἡ ἰσηγορία, ὃ ὑμεῖς τότε ἐποιεῖτε· ἑδέποτε γοῦν ἐσιωπᾶτε.

Ἰ. Καὶ ὁ Ἀστυάγης εἶπεν, ὃ δὲ σὸς πατὴρ, ὦ παῖ, πίνων ἔμεθύ-

Quia profecto metuebam, ait, ne mista in cratere venena essent. Nam cum tu coena die natali tuo amicos exciperes, plane deprehendi, venena hunc vobis infudisse. At ille: Quonam hoc pacto fili animaduertisti? Quod videbam profecto inquit, et animis vos et corporibus turbare. Primum enim, quae nos pueros facere non finitis, ipsi faciebatis. Omnes enim simul vociferabamini, cum vosmet mutuo profectus non intelligeretis. Quin et ridicule admodum canebatis, ac quamuis canente quopiam non auscultaretis, iuraba-

tis tamen optime hominem canere. Praeterea cum quisque vestrum robur suum praedicaret, ut primum saltaturi assurgebatis, tantum aberat, ut saltare possietis ad numerum, ut etiam erecti stare nequiretis: penitus autem obliti eratis, et tu te regem esse, et illi te suum esse principem. Ac eo tempore primum equidem animaduerti aequalem dicendi potestatem id esse, quod tunc a vobis fieret: quippenunquam tacebatis.

10. An vero tuus pater, fili, subiecit Astyages, cum bibit, non

μεθύσκεται, ἔμαθί, ἔφη, ἀλλὰ πῶς ποιεῖ; δὴν ὦν
παύεται. ἄλλο δὲ κακὸν ἔδεν πάσχει. ἔγὰρ, οἶμαι, ὦ
πάππε, Σάκας αὐτῷ οἰνοχοεῖ. καὶ ἡ μήτηρ εἶπεν, ἀλλὰ
τί ποτε σὺ, ὦ παῖ, ἔτω τῷ Σάκα πολεμεῖς; τὸν δὲ Κῦ-
ρον εἰπεῖν, ὅτι, νῆ Δία, φάναι, μισῶ αὐτόν. πολλάκις γάρ
με πρὸς τὸν πάππον ἐπιθυμοῦντα προσδραμεῖν, ἕτος ὁ
μιαρᾶτατος ἀποκωλύει. ἀλλὰ ἱκετεύω, φάναι, ὦ πάπ-
πε, δός μοι τρεῖς ἡμέρας ἄρξαι αὐτῷ. καὶ τὸν Ἀστιάγην
εἰπεῖν, καὶ πῶς δὴ ἂν ἄρξαις αὐτῷ; καὶ τὸν Κῦρον φά-
ναι, τὰς ἂν ὥσπερ ἕτος, ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ, ἐπειθὰ ὅποτε βύ-
λοιο εἰσιέναι ἐπ' ἄριστον, λέγοιμ' ἂν, ὅτι ἔγωγε δυνατόν τῷ
ἄριστῳ ἐντυχεῖν. σπυδαῖς γὰρ πρὸς τινάς. εἰθ' ὅποταν
ἤκη ἐπὶ τὸ δεῖπνον, λέγοιμ' ἂν ὅτι λῆται. εἰ δὲ πάνυ
σπυδαῖς φαγεῖν, εἵποιμ' ἂν ὅτι παρὰ ταῖς γυναιξίν
ἐσιν. ἕως παραλείναμι τῆτον, ὥσπερ ἕτος ἐμὲ παρα-
τείνει, ἀπὸ σῶ καλύων.

ἰά. Τισαύτας μὲν αὐτοῖς εὐθυμίας παρεῖχεν ἐπὶ τῷ
δείπνῳ. τὰς δὲ ἡμέρας, εἴ τινος αἰσθοίτο δεόμενον ἢ τὸν πάπ-
πον,

inebriatur? Non profecto, inquit
Cyrus. Quomodo igitur se ge-
rit? Sitire definit; nec ei quid-
quam praeterea mali accidit.
Non enim, ut equidem arbitror,
mi aue, Sacas ei a poculis est.
Ibi mater: Quamobrem mi fili,
ait, tantopere Sacam oppugnas?
Quia profecto inquit, odi eum.
Nam me saepius ad auum accur-
rere cupientem, impurissimus
iste prohibet. Sed obsecro te,
mi aue, fac ut in eum mihi tri-
duo sit imperium. Et Astyages:
Quodnam inquit futurum esset
hoc tuum in eum imperium?
Stans equidem ad fores ut iste,

respondit Cyrus, ubi deinde ad
prandium vellet ingredi, non-
dum, ei dicerem, prandii co-
piam posse fieri: res enim auo
cum quibusdam seriae sunt. Post
vbi ad coenam veniret, dice-
rem eum lavare. Sin admodum
cupidus esset manducandi, apud
mulieres eum esse dicerem,
donec istum ita disserrem, ut
ipse me disset, adire te prohi-
bens.

II. Hoc modo Cyrus in-
ter coenandum eos exhila-
rabat. Interdiu vero diffici-
le caeteris erat, ipsum in effi-
ciendis

πεν, ἢ τὸν τῆς μητρὸς ἀδελφόν, χαλεπὸν ἢ ἄλλον φη-
σαι ^{πενόμεναι} ~~τὸ~~ ^{καὶ μέντοι} ποιήσαντα. ὁ, τι γὰρ δύναίτο ὁ Κῦρος ὑπερέ-
χειρεν αὐτοῖς χαρίζομενος. ἐπεὶ δὲ ἡ Μανδάνη παρε-
σκευάζετο ὡς ἀπίστα πάλιν πρὸς τὸν ἄνδρα, εἰδεῖτο αὐ-
τῆς ὁ Αὑτιάγης καταλιπεῖν τὸν Κῦρον. ἡ δὲ ἀπεκρίνατο,
ὅτι βῆλοιο μὲν ἂν ἅπαντα τῷ πατρὶ χαρίζεσθαι,
ἄκουτα μέντοι τὸν παῖδα χαλεπὸν νομίζειν εἶναι κατα-
λιπεῖν.

ιβ'. Ἐνθα δὲ ὁ Αὑτιάγης λέγει πρὸς τὸν Κῦρον ὦ παῖ, ἢν
μήνης παρ' ἐμοὶ, πρῶτον μὲν τῆς παρ' ἐμέ εἰς ὅδ' σοι ὕψα-
κας ἄρξει, ἀλλ' ὅποταν βῆλῃ εἰσιέναι ὡς ἐμέ, ἐπὶ σοι ἔσαι·
καὶ χάριν σοι, ἔφη, μᾶλλον εἰσομαί' ὥσ' ἂν πλεονάκις εἰσῆς
ὡς ἐμέ. ἔπειτα δὲ, ἵπποις τοῖς ἐμοῖς χεῖρῃ, καὶ ἄλλοις
ὁπόσοις ἂν βῆλῃ, καὶ ὅταν ἀπίης, ἔχων ἅπει ὥς ἂν αὐτὸς
ἐθέλῃς. ἔπειτα δὲ ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ μετρίως σοι δο-
κοῦν ἔχειν ὁποίαν βῆλῃ ὁδὸν πορεύσῃ. ἔπειτα τὰ τε νῦν
ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία δίδωμί σοι, καὶ ἄλλα παντο-
δαπὰ συλλέξω, ἃ σὺ, ἐπειδὰν τάχιστα ἵππεύειν μά-
θῃς,

cumdis iis antevertere, eundo me Sacas nihil tibi
cunque vel aum vel au quod imperet, habebit: sed
lum requirere sensisset, arbitrii tui erit, ad me, quan-
mirifice gaudebat Cytus, docunque volueris, accedere.
in re posset ipsis gratiam. Quin etiam tibi eo maiorem
Mandanam vero, cum ad mari- habeo gratiam, quo me fac-
tum abitura itineri se pararet, pius accesseris. Deinde meis
orabat Astyages ut Cyrum apud equis, et aliis, quotcunque vo-
se relinqueret. Ea respondit, lueris, vteris, quumque abibis
cupere se quidem in omnibus aliquo, tecum, quos ipse volue-
gratificari patri; sed existimare ris, habebis. Praeterea in coe-
tamen permolestum sibi fore, nando, ad id, quod ipse mode-
filium inuitum relinquere. ratum esse statues, qua volueris
via incedes. Ad haec cum eas

12. Ibi tum Astyages Cyrum compellans; Si mecum, fili, manebis, inquit, primum in ad-

θης, διώξῃ, καὶ τοξεύων καὶ ἀκοντίζων καταβαλεῖς, ὥσπερ οἱ μεγάλοι ἄνδρες. καὶ παῖδας δέ σοι ἐγὼ συμπαίκτορας παρέξω καὶ ἄλλα ὅσα ἂν βάλῃ, λέγων πρὸς ἐμὲ, ἔκ ἀτυχήσεις.

γ'. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπεν ὁ Αὑτάγης, ἡ μήτηρ διηρώτα τὸν Κῦρον, πότερα βάλοιτο μένειν, ἢ ἀπιέναι. ὁ δὲ ἔκ ἐμέλλησεν, ἀλλὰ ταχὺ εἶπεν, ὅτι μένειν βάλοιτο. ἐπερωτηθεὶς δὲ πάλιν ὑπὸ τῆς μητρὸς, διὰ τί; εἰπεῖν λέγεται, ὅτι οἴκοι μὲν τῶν ἡλίκων καὶ εἰμὶ καὶ δοκῶ κράτιστος εἶναι, ὦ μήτερ, καὶ τοξεύων καὶ ἀκοντίζων. ἐνταῦθα δὲ εὖ οἶδα, ὅτι ἰππεύων ἤττων εἰμὶ τῶν ἡλίκων. καὶ τῷτο εὖ ἴσθι, ἔφη, ὦ μήτερ, ὅτι ἐμὲ πάνυ ἀνιᾶ. ἦν δὲ με καταλίπης ἐνθάδε, καὶ μάθω ἰππεύειν, ὅταν μὲν ἐν Πέρσῃς ὦ, οἰμαί σοι ἐκείνης τῆς ἀγαθῆς τὰ πεζικὰ ῥαδίως νικήσειν. ὅταν δὲ εἰς Μῆδης ἔλθω ἐνθάδε, πειράσομαι τῷ πάππῳ, ἀγαθῶν ἰππέων κράτιστος ὢν ἰππεὺς, συμμαχεῖν αὐτῷ.

ιδ'. Τὴν δὲ μητέρα εἰπεῖν, τὴν δικαιοσύνην, ὦ παῖ, πῶς μαθήσῃ

tare didiceris, persequeris; et sagittis iaculisque grandium virorum more sternes. Addam et pueros tibi, qui tecum ludant; et alia quaecunque mihi velle te dixeris, nunquam non impetrabis.

13. Haec quum Astyages dixisset, interrogabat Cyrum mater, manerene vellet an discedere. At ille nihil cunctatus, Manere se velle celeriter respondit. Rursus autem interrogatus a matre, Quamobrem? dixisse perhibetur: Quia domi quidem, mea mater, inter aequales et sagittis et missilibus

eiaculandis ut sum, ita videor esse praestantissimus. Heic autem satis intelligo me ab aequalibus equitando superari; quod quidem, mea mater, scito per mihi molestum esse. Quod si me heic reliqueris, et equitare didicero: quum apud Persas ero, facile me praestantes illos pedites superaturum arbitror: at ubi huc ad Medos reuertar, inter equites bonos, eques ipse praestantissimus, auro auxilia ferre conabor.

14. Iustitiam vero subiecit mater, quo pacto, mi fili, discas heic,

μαθήσῃ ἐνθάδε, ἐκεῖ ὄντων σοι τῶν διδασκάλων; καὶ τὸν Κῦρον φάναι, ἀλλ', ὦ μῆτερ, ἀκριβοῶς ταύτην γε αἶδα· πῶς σὺ οἶσθα; εἰπεῖν τὴν Μανδάνην ὅτι, φάναι, ὁ διδάσκαλός με, ὡς ἤδη ἀκριβοῦντα τὴν δικαιοσύνην, καὶ ἄλλοις καδίτῃ δικάζειν. καὶ τοίνυν, φάναι, ἐπὶ μιᾷ ποτὲ δίκη πληγὰς ἔλαβον, ὡς ἔκ ὀρθῶς δικάσας. ἦν δὲ ἡ δίκη τοιούδε· παῖς μέγας μικρὸν ἔχων χιτῶνα, ἕτερον παῖδα μικρὸν, μέγαν ἔχοντα χιτῶνα, ἐκδύσας αὐτὸν, τὸν μὲν ἑαυτῷ ἐκείνον ἡμφίεσε, τὸν δὲ ἐκείνῳ αὐτὸς ἐνέδυ. ἐγὼ γοῦν τῷ τοις δικάζων, ἔγνων βέλτιον εἶναι ἀμφοτέροις τὸν ἀρμόζοντα ἐκάτερον ἔχειν χιτῶνα· ἐν δὲ τῷ τῷ με ἔπαισεν ὁ διδάσκαλος, λέγων ὅτι ὅποτε μὲν καταστρίβῃ τῷ ἀρμόζοντος κριτῆς, ἔτω δέοι ποιεῖν ὅποτε δὲ κρῖναι δέοι, ὅποτερῃ ὁ χιτῶν εἴη, τῷ γ' ἔφη σκεπτόμενον εἶναι, τίς κτήσις δικαία ἐστὶ, πότερα τὸν βίᾳ ἀφελόμενον ἔχειν, ἢ τὸν ποιησάμενον, ἢ πριάμενον κεκτῆσθαι. ἔπειτα δὲ ἔφη τὸ μὲν ἰόμιμον, δίκαιον εἶναι, τὸ δὲ ἄνομον, βίαιον.

σὺν

heic, cum illic magistri tui sint? Ibi Cyrus respondisse fertur: Equidem accurate, mea mater, hanc teneo. Qui tenes? inquit Mandana. Quoniam me magister, ait, ut exquirit iustitiae peritum, aliis etiam iudicem dedit. Atque adeo quadam aliquando in lite plagas accepi, quod recte sententiam non tulissem. Erat autem huiusmodi causa. Puer grandis, cui tunica parva erat, puerum quendam alium parvum, qui magnam habebat tunicam, exuit: ac suam quidem illi iniecit, illius autem ipse vestem induit. Iudex his ego datus

ambobus esse melius iudicavi, ut tunicam uterque sibi congruentem haberet. At heic me verberibus magister affecit, quod diceret ita faciendum esse, si quando de eo quod congrueret, iudex constitutus essem. Vbi vero iudicandum fuerit, utrius sit tunica; tum spectandum esse, quae possessio iusta sit: eumne qui vi quid abstulit, an qui elaboravit, aut emit, aequum sit possidere. Deinde subiiciebat id esse iustum quod legitimum esset: quod autem legibus adversaretur, pro vi habendum.

Quare

σὺν τῷ νόμῳ ἦν ἐκέλευε δεῖν τὸν δικαστὴν τὴν ψῆφον τί-
θεσθαι. ἕτως ἐγὼ σοι, ἔφη, ὦ μήτερ, τάγε δίκαια παν-
τάπασι οἶδα ἀκριβῶς. ἦν δὲ τι ἄρα προσδιδέωμαι, ὁ πάπ-
πος με, ἔφη, ἕτως ἐπιδιδάξει.

ΙΕ΄. Ἀλλ' ὅτ' ταυτὰ, ἔφη, ὦ παῖ, παρὰ τε τῷ πάππῳ
δίκαια, καὶ ἐν Πέρσαις ὁμολογεῖται. ἕτος μὲν γὰρ τῶν ἐν
Μήδοις πάντων δεσπότην ἑαυτὸν πεποίηκεν. ἐν Πέρσαις
δὲ, τὸ ἴσον ἔχειν δίκαιον νομίζεται. καὶ ὁ σὸς πρῶτος πα-
τὴρ τεταγμένα μὲν ποιεῖ ἃ ποιεῖ τῇ πόλει, τεταγμένα δὲ
λαμβάνει. μέτρον δὲ αὐτῷ ἔχῃ ἢ * ψυχῇ, ἀλλ' ὁ νόμος
ἔστιν. ὅπως ἦν μὴ ἀπολῇ μαστιγώμενος, ἐπειδὰν οἴκοι
εἴης, ἀνὰ παρὰ τῶν μαθῶν ἥκῃς ἀντὶ τῆ βασιλικῆς τὸ
τυραννικόν, ἐν ᾧ ἐστὶ τὸ πλέον οἰεσθαι χρῆναι ἀπάντων
ἔχειν. ἀλλ' ὅγε σὸς πατὴρ, εἶπεν ὁ Κύρος, δευτέρος ἐστίν,
ὦ μήτερ, διδάσκειν μείον ἢ πλεῖον ἔχειν. ἢ ἔχῃ ὅρας, ἔφη,
ὅτι καὶ Μήδης ἀπάντας δεδίδαχεν ἑαυτῷ μείον ἔχειν; ὥς-
τε θάρσει, ὡς ὁ σὸς γε πατὴρ ἕτε ἄλλον ἔδεν, ἕτ' ἐμὲ
πλεονεκτεῖν μαθόντα ἀποπέμψεται.

Κ Ε Φ.

Quare iudicem secundum le-
gem ferre sententiam iubebat.
Sic igitur ego, mea mater, accu-
rate iura omnia teneo: quod si
quid praeterea mihi est opus,
avus hic meus docendo adiiciet.

Ι5. At enim, mi fili, aiebat il-
la, non eadem apud avum et
apud Persas esse iura constat.
Nam hic omnium apud Medos
se dominum constituit: apud
Persas autem aequalitas iusta du-
citur. Ac tuus adeo pater primus
ex praescripto facit, quae facit
ciuitati, et ex praescripto acci-
pit: ac modus ei, non animi li-
bido, sed ipsa lex est. Quapro-
pter [tibi cauendum] ne quum

domum veneris, flagris caesus
pereas, si pro regio imperio ty-
rannicum edoctus ab hoc, reuer-
taris; cui quidem haec inest opi-
nio. plus oportere vnum quam
alios omnes habere. Immo vero,
mea mater, inquit Cyrus, longe
pater tuus acrior est ad docen-
dum, ut minus habere quis,
quam plus, malit. An non vides,
etiam Medos omnes docuisse mi-
nus habere quam se? Quare bo-
no animo esto, quando pater
tuus, ut alium neminem, ita ne
me quidem sic edoctum ab se di-
mittet, ut plus caeteris habere
cupiam.

Ç Α Ρ.

* ΑΙ. τὸ χν.

Κ Ε Φ. δ'.

Τοιαῦτα μὲν δὴ πολλὰ ἐλάλει ὁ Κῦρος τέλος δὲ, ἢ μὲν μήτηρ ἀπῆλθε, Κῦρος δὲ κατέμενε, καὶ αὐτῷ ἐτρέφετο. καὶ ταχὺ μὲν τοῖς ἡλικιώταις συνεκράτο, ὥστε οἰκείως διακεῖσθαι· ταχὺ δὲ τῆς πατέρας αὐτῶν ἀνῆρτηο προσίων, καὶ ἐνδῆλος ὢν ἔτι ἡσπάζετο αὐτῶν υἱεῖς· ὥστε καὶ εἴ τι τῷ βασιλέως δέοιντο, τῆς παιδας ἐκέλευον Κύρῳ δεῖσθαι διαπράξασθαι σφίσιν. ὁ δὲ Κῦρος ὅ, τι δέοιντο αὐτῷ οἱ παῖδες, διὰ τὴν φιλανθρωπίαν καὶ φιλοτιμίαν, περὶ παντὸς ἐποίει τὸ διαπράττεσθαι.

β'. Καὶ ὁ Αὑσάγης δὲ, ὅ, τι δέοιτο αὐτῷ ὁ Κῦρος, ἔδεν ἐδύνατο ἀντιλέγειν, μὴ ἔχαιρεσθαι· καὶ γὰρ ἀσθενήσαντος αὐτῷ, ἔδέποτε ἀπέλειπε τὸν πάππον, ἔδὲ κλαίων ποτὲ ἐπαύετο· δῆλός τε ἦν πᾶσιν ὅτι ὑπερεφοβεῖτο μὴ οἱ ὁ πάππος ἀποθάνοι. καὶ γὰρ ἐκ νυκτὸς εἴ τινος δέοιτο Αὑσάγης, πρῶτος ἡσθάνετο Κῦρος, καὶ πάντων ἀκονότατα ἀνεκῆδα

C A P. IV

Huiusmodi multa Cyrus garriebat. Ad extremum mater abiit, et Cyrus istic remansens educabatur. Is vero celeriter aequalibus ita sese confuiscendo, admiscuit, ut iam familiariter eis vteretur. Quin etiam ipsorum patres, cum ad eundem tum declarando se filios eorum complecti, adeo sibi conciliarat, ut si a rege quid impetrandum esset, filios a Cyro petere iuberent, quo negotium eis conficeret. Cyrus vero quae illius humanitas, et liberalis am-

bitio quaedam erat, nihil prius neque potius ducebat, quam uti, quod a pueris rogatus esset, effectum daret.

2: Astyages autem, quidquid ab eo Cyrus peteret, nihil denegare poterat quominus ei gratificaretur. Nam et Cyrus, quo tempore in morbum avus inciderat, ab eo nunquam discedebat, neque plorare desinebat: quum nemini non pateret eum in maximo esse metu, ne avum morte amitteret. Quin et noctu si quid Astyages requireret, primus id sentiebat Cyrus, et omnium impigerrimus exiliebat,

πήδα ὑπηρετήσων ὅ, τι οἴοιτο χαριεῖσθαι. ὥςτε παντά-
πασιν ἀνεκλήσατο τὸν Αἰσχύνην.

γ'. Καὶ ἦν μὲν ἴσως ὁ Κῦρος πολυλογώτερος, ἀμὰ μὲν
διὰ τὴν παιδείαν, ὅτι ἠναγκαζέτο ὑπὸ τῆς διδασκαλίας, καὶ
διδόναι λόγον ὧν ἐποίει, καὶ λαμβάνειν παρ' ἄλλων ὅποτε
δικάζοι· ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸ φιλομαθῆς εἶναι, πολλὰ μὲν
αὐτὸς αἰετὶ τῆς παρόντης ἀνηρώτα, πῶς ἔχοντα τυγχάνοι,
καὶ ὅσα αὐτὸς ὑπ' ἄλλων ἐρωτῶτο, διὰ τὸ ἀγχίνης εἶναι,
ταχὺ ἀπεκρίνετο. ὥςτε ἐκ πάντων τῶν ἢ πολυλογία
συνελέγετο αὐτῷ. ἀλλ' ὥσπερ γὰρ ἐν σώμασιν, ὅσοι νέοι
ὄντες μέγεθος ἔλαβον, ὅμως ἐμφαίνεται τι αὐτοῖς νεα-
ρόν, ὃ κατηγορεῖ τὴν ὀλιγοθετίαν, ἔτω καὶ Κύρος ἐκ τῆς
πολυλογίας ἢ θράσος διεφαίνεται, ἀλλ' ἀπλότης καὶ φι-
λοσοφία. ὥςτε ἐπιθυμίαν τις εἶχεν ἔτι πλείω ἀκρίειν
αὐτῷ, ἢ σιωπῶντι παρεῖναι.

δ'. Ὡς δὲ προῆγεν ὁ χρόνος αὐτὸν σὺν τῷ μεγέθει εἰς
ᾧσαν τῆ πρόσθετον γενέσθαι, ἐν τῷ δὴ τοῖς μὲν λόγοις βρα-
χυτέροις ἐχρήτο, καὶ τῇ φωνῇ ἡσυχαιτέρᾳ· αἰδῶς δὲ ἐνεπίμ-
πλατο.

exiliebat, ei ministraturus in iis
quae grata fore putaret; adeo-
que iam Astyagem totum suum
fecerat.

3. Et erat fortasse Cyrus lo-
quacior, tum propter institutio-
nem, quod a magistro et facto-
rum suorum rationem reddere
cogeretur, et ab aliis poscere,
quoties ius diceret; tum quod
discendi studiosus, multa semper
ex praesentibus, quo pacto se
haberent, ipse quaereret; et
sciscitantibus aliis, ob ingenii
sagacitatem expedite responde-
ret. Ideoque fiebat ut ex omni-
bus his loquacitas ei colligere-

tur. Verum ut in corporibus eo-
rum qui grandiusculi facti sunt
in adolescentia, nihilominus iu-
venile quiddam in iis apparet,
quod annorum paucitatem ar-
guit: sic et Cyri loquacitate non
audacia pellucebat, sed simpli-
citas et propensio quaedam ad
benevolentiam potius, ut ex eo
quis etiam audire plura cupe-
ret, quam tacenti adesse.

4. Postquam vero tempus cum
statura corporis ad aetatem pu-
bertati proximam produxerat;
tum vero et verbis paucioribus
et sedatorii voce utebatur, et
adeo verecundiae plenus erat,
ut

πλατο, ὥς τε καὶ ἐρυθραίνεσθαι, ἐπότε συντυγχάνοι τοῖς
 πρεσβυτέροις· καὶ τὸ σκυλακῶδες, τῷ πᾶσι πρεσπίπτειν,
 ἔκετι ὁμοίως προσπετῶς εἶχεν. ἔτῳ δὲ ἡσυχαιτέρος μὲν ἦν,
 ἐν δὲ ταῖς συνῃσῖαις πάνπαν ἐπίχαρις. καὶ γὰρ ὅσα
 διαγωνίζονται πολλάκις ἡλικίαι πρὸς ἀλλήλας, ἔχ' αὖ
 κρείσσων ἢ δει ὦν, ταῦτα πρὸς καλεῖτο τῆς συνόντης, ἀλλ'
 ἄπερ εὖ ἢ δει ἐαυτὸν ἡττονα ὄντα, ταῦτα ἐξῆρχε, φά-
 σκων κάλλιον αὐτῶν ποιήσεν· καὶ κατῆρχεν ἡδὴ ἀναπη-
 δῶν ἐπὶ τῆς ἵππου, ἢ διακοντιζόμενος, ἢ διατοξυσόμενος
 ἀπὸ τῶν ἵππων, ἔπω πάνυ ἔποχος ὦν. ἡττώμενος δὲ, αὐ-
 τὸς ἐφ' ἐαυτῇ μάλιστα ἐγέλα.

ε'. Ὡς δ' ἔκ' ἀπεδίδρασκεν ἐκ τῇ ἡτῇσθαι, εἰς
 τὸ μὴ ποιεῖν αὖ ἡτῶτο, ἀλλ' ἐκαλινδεῖτο ἐν τῷ πειρᾶ-
 σθαι αὐτῆς βέλτιον ποιεῖν, ταχὺ μὲν εἰς τὸ ἴσον ἀφίκετο
 τῇ ἵππικῇ τοῖς ἡλικιωταῖς, ταχὺ δὲ παρήει, διὰ τὸ ἐρεῖν τῇ
 ἔργῳ· ταχὺ δὲ τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἀνηλώκει, διώ-
 κων καὶ βάλλων καὶ κατὰκαίνων· ὥς τε ὁ Ἀστυάγης ἔκετ'
 εἶχεν

vt ad seniorum congressus eru-
 besceret: nec is amplius ei mos
 esset, vt instar catulorum proca-
 citer in quosuis irrueret. Itaque
 fiebat vt quietior ille quidem
 esset, in congressibus tamen
 omnino gratus atque iucundus.
 Nam quaecunque inter aequa-
 les esse plerumque certamina
 solent, in his non ad ea familia-
 res suos prouocabat, quibus se
 superiorem esse norat: sed qui-
 bus certo sciret se superari, eo-
 rum autor erat, et se melius illis
 ea facturum aiebat. Iamque
 adeo primus in equos infiliebat,
 vt vel ex equis iacula vibraret,
 vel sagittas emitteret, nondum

ad insidendum satis assuefactus;
 quumque vinceretur, ipse prae-
 sertim sese deridebat.

5. Et quoniam propterea,
 quod superaretur, haudqua-
 quam defugeret illa denuo fa-
 cere, quibus inferior fuerat, sed
 versaretur iterum atque iterum
 in experiundo, rursus vt idem
 rectius faceret: cito eo perue-
 nit, vt equitando par aequali-
 bus esset; cito consecutus est,
 vt propter rei studium eosdem
 a tergo relinqueret; cito de-
 nique feras quae in septis hor-
 torum erant, ita persequendo,
 feriendo, iugulando confe-
 cit: vt Astyages, vnde feras
 amplius

εἶχεν αὐτῷ συλλέγειν θηρία. καὶ ὁ Κῦρος αἰσθόμενος ὅτι βυλόμενος ἔδύναιτο οἱ ζῶντα παρέχειν, πολλάκις ἔλεγε πρὸς αὐτὸν, ὦ πάππε, τί σε δεῖ θηρία ζητοῦντα πράγματα ἔχειν; ἀλλ' ἦν ἐμὲ ἐκπέμψης ἐπὶ θήραν σὺν τῷ θείῳ, νομιῶ ὅσα ἂν ἴδω θηρία, σέ μοι ταῦτα τρέφειν.

ε'. Επιθυμῶν δὲ σφόδρα ἐξιέναι ἐπὶ τὴν θήραν, ἔκείθ' ὁμοίως λιπαρεῖν ἐδύνατο, ὥσπερ παῖς ὢν, ἀλλ' ὀκνηρότερον προσήει. καὶ ἂ πρόσθεν τῷ Σάκᾳ ἐμίμφετο, ὅτι ἔπαρτεν αὐτὸν πρὸς τὸν πάππον, αὐτὸς ἤδη Σάκας ἐαυτῷ ἐγίγνετο. ἔγὰρ προσήει, εἰ μὴ προῖδοι, εἰ καιρὸς εἴη, καὶ τῷ Σάκᾳ εἶδειτο πάντως, σημαίνειν αὐτῷ, ὅποτε ἐν καιρῷ εἴη εἰσιέναι, καὶ ὅποτε ἔκ ἐν καιρῷ. ὥς ὁ Σάκας ἤδη ὑπερφίλει αὐτὸν, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες.

ζ. Επεὶ δ' ἔν ἔγνω ὁ Αἰσχύνης σφόδρα αὐτὸν ἐπιθυμοῦντα τῆς ἔξω θήρας, ἐκπέμψει αὐτὸν σὺν τῷ θείῳ, καὶ Φύλακας συμπέμπει ἐφ' ἵππων πρεσβυτέρους, ὅπως ἀπὸ τῶν δυσχωριῶν φυλάττοιεν αὐτὸν, καὶ εἰ τῶν ἀγρίων τι φανείη θηρίων.

amplius ei colligeret, non haberet. Ibi enim Cyrus, qui sentiret, Astyagem, ut maxime vellet, non posse tamen viuas sibi feras exhibere, facius eum compellabat; Quid opus est, mi aue, tibi molestiam feris conquirendis creari? Si me cum auunculo venatum dimiseris, quasunque feras videro, eas te mihi alere existimabo.

6. Quanquam vero vehementer exire venatum cuperet, non tamen amplius instare verbis ita poterat, ut in pueritia: sed cunctantius ad auum accedebat; quum ipse iam sibi Sacas in iis fieret, ob quae de Sa-

ca questus antea fuerat, quod se ad auum non admitteret. Non enim adibat, nisi praeuidisset, an tempestivum esset; et Sacam utique rogabat, ut sibi significaret, quando accedendi tempus esset, quando non esset. Itaque Sacas perinde iam atque omnes alii, mirifice Cyrum diligebat.

7. Astyages autem, quum intellexisset, vehementer extra hortorum septa Cyrum venari cupere; cum auunculo eum dimittit, et custodes adiungit equites aetate prouectiores, qui cauere a locis impeditis, et si qua bestia ferocior occurrisset.

Θηρίων ὃ ἔν Κῦρος τῶν ἐπομένων προθύμως ἐπειθά-
νετο ὁποίοις ἔχρηθῃσι πελάζειν, καὶ ὁποῖα χρὴ θάρ-
ρῃντα διώκειν. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι ἄρκτοι τε πολλὰς ἤδη
πλησιάσαντας διέφθειραν, καὶ λέοντες καὶ κάπροι καὶ
παρδάλεις αἱ δὲ ἔλαφοι καὶ δορκάδες, καὶ ἄγριοι οἶες,
καὶ οἱ ὄνοι οἱ ἄγριοι, ἄσινεῖς εἰσιν. ἔλεγον δὲ καὶ τῷτο,
τὰς δυσχωρίας ὅτι δεοὶ φυλάττεσθαι ἔδεν ἤτιον ἢ τὰ Θηρία.
πολλὰς γὰρ ἤδη αὐτοῖς τοῖς ἵπποις κατακρημνισθῆναι.

ἦ. Καὶ ὁ Κῦρος ταῦτα πάντα ἐμάνθανε προθύμως
ὥς δὲ εἶδεν ἔλαφον ἐκπηδήσασαν, πάντων ἐπιλαθόμενος
ᾧ ἤκκεν, ἐδίωκεν, ἔδεν ἄλλο ὄρων ἢ ὅποι ἔφευγε καὶ
πὺς διαπηδῶν αὐτῷ ὁ ἵππος πίπτει εἰς γόνατα, καὶ μι-
κρὰ κακῆινον ἐξετραχήλισεν. ἔ μὴν ἄλλ' ἐπέμενεν ὁ
Κῦρος μόλις πῶς, καὶ ὁ ἵππος ἐξάνεστη. ὥς δὲ εἰς τὸ
πεδῖον ἦλθεν, ἀκοντίσας καταβάλλει τὴν ἔλαφον, καλόν
τι χρῆμα καὶ μέγα. ὁ μὲν δὲ ὑπερέχαιρεν οἱ δὲ φύλακες,
προσελάσαντες ἐλοιδορῶν αὐτὸν, καὶ ἔλεγον εἰς οἶον κίνδυ-
νον ἔλθοι καὶ ἔφασαν κατερεῖν αὐτὸν τῷ πάππῳ. ὃ ἔν Κῦρος
εἰς ἡκε

occurrisset. Itaque sedulo Cyrus
comites interrogabat, quas ad
feras propius accedendum non
esset, quas liceret audacter in-
sequi. Respondebant illi, ple-
rosque propius congressos cum
vrsis fuisse interemtros; item-
que a leonibus, et apris et par-
dis: ceruos autem, et capreas,
et oues sylvestres, et asinos syl-
vestres non esse noxios. Adde-
bant, impedita loca nihilo quam
bestias, minus esse cauenda:
quod plerique cum ipsis equis
per praecipitia delapsi periissent.

8. Haec Cyrus omnia sedulo
sciscitabatur. Quum vero ceruum

prosilientem videret, oblitus
omnium quae audierat, insequen-
batur: nec aliud spectabat, quam
quo ille fugeret. Equus autem
ipsius in saltu forte concidit in
genua, parumque abfuit quin
Cyrus excussus fuerit. Sed tamen
et equo ille, licet aegre, inhaesit:
et equus exsurrexit. Hinc dela-
tus in planitiem, ceruum iaculo
vibrato sternit, pulchrum illum
quidem ac magnum. Quo facto
quum mirifice gauderet, custo-
des equis aduecti non sine con-
vitiis indicabant, quod pericu-
lum adiisset, auoque se delaturos
aiebant. Itaque Cyrus qui ex

C . equo

εἰσῆκει καταβεβηκώς, καὶ ἀκχών ταῦτα ἤνιᾶτο. ὡς δ' ἤσθετο κραυγῆς, ἀνεπήδησεν ἐπὶ τὸν ἵππον ὥσπερ ἐν θυσίῳ· καὶ ὡς εἶδεν ἐκ τῆ ἐναντίας κάπρον προσφερόμενον, ἀντίος ἐλαύνει. καὶ διατεινόμενος εὐτόχως, βάλλει εἰς τὸ μέτωπον, καὶ κατέσχε τὸν κάπρον.

θ'. Εὐταῦθα μὲν τοι ἤδη καὶ ὁ θεῖος αὐτῷ ἐλοιδορεῖτο, τὴν θρασυτέῃα ὀρῶν. ὁ δ' αὐτῆς λοιδορούμενος, ὁμῶς ἐδίδετο, ὅσα αὐτὸς ἔλαβε, ταῦτα ἔασαυ αὐτὸν δῖονα εἰσκομίσαντα τῷ πάππῳ. τὸν δὲ θεῖον εἰπεῖν φασίν, ἀλλ' ἦν αἰσθηταὶ ὅτι ἐδίωκες, ἔ σοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμοὶ λοιδορήσεται ὅτι σε εἶων. καὶ βέληται, φάναι αὐτὸν, μασιγώσάτω, ἐπειδάν γε ἐγὼ δῶ αὐτῷ. καὶ σύ γε εἰ βέλει ἔφη, ὦ θεῖε, τιμωρησάμενος ὅ, τι βέλει, τῆτο ὁμῶς χάρισαί μοι. καὶ ὁ Κυαξάρης μέντοι τελευτῶν, εἶπε, ποῖες ὅπως βέλει. σὺ γὰρ νῦν γε ἡμῶν ἴοικας βασιλεὺς εἶναι.

ι'. Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος εἰσκομίσας τὰ θηρία, ἐδίδε τε τῷ πάππῳ, καὶ ἔλεγεν, ὅτι αὐτὸς ταῦτα θηράσειεν ἐκείνῳ. καὶ
τα

equo descendisset, adstabat; et haec audiens moleste ferebat. Verum ubi clamorem inaudisset, denuo veluti mente captus in equum insiliit. Quumque aprum ex aduerso irruentem cerneret, obuius in eum fertur; iaculoque contento frontem feliciter ferit, et aprum capit.

9. Ibi tum auunculus quoque conuitiis in eum propter audaciam quam cernebat, inuehitur. At Cyrus, inter haec auunculi conuitia, tamen orabat ut quaecunque cepisset, ad auum afferre, ac ei dare se permetteret. Ad ea quum respondisset auunculus, ut fertur;

auum si has feras illum infecutum sentiat, non illi solum sed sibi quoque conuitia facturum, qui permisisset: Etiam flagris caedat, inquit ille, siquidem ita volent, postquam haec ei obruleram. Quin tu quoque, mi auuncule, supplicium de me, si libet, et quodcunque libet, sumito; modo in hoc mihi gratificeris. Itaque Cyaxares ad extremum: Vt voles, ait, facito. Quippe tu iam quidem rex noster esse videris.

10. Sic igitur Cyrus illatis feris, cum auo eas offerebat, tum se has ipsi venatum esse dicebat.

Iacula

τὰ ἀκόντια ἐδείκνυε μὲν ὁ, κατέθηκε δὲ ἡματωμένα ὅπως ᾤετο τὸν πάππον ὀψεσθαι. ὁ δὲ Ἀστυάγης ἄρα εἶπεν, ἀλλ' ὦ παῖ, δέχομαι μὲν ἔγωγε ἡδέως ὅσα μοι δίδως, ἔμὲν τοι δέομαί γε τέτων ἔδνός, ὥς σε κινδυνεύειν. καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, εἰ τοίνυν μὴ σὺ δέη, ἐκτεύω, ὃ πάππε, ἐμοὶ θὸς αὐτὰ, ὅπως ἐγὼ διαδῶ τοῖς ἡλικιώταις. ἀλλ', ὦ παῖ, ἔφη ὁ Ἀστυάγης, καὶ ταῦτα λαβὼν διαδίδω ὅτῳ σὺ βύλει, καὶ τῶν ἄλλων ὅποσα ἐθέλεις.

ια. Καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν, εἶδεν τε ἄρα τοῖς παισὶ, καὶ ἅμα ἔλεγεν ὦ παῖδες, ὡς ἄρα ἐφλυαρῆμεν ὅτε τὰ ἐν τῷ παραδείσῳ θηρία ἐθρῶμεν. ὁμοιον γὰρ ἐμοιγε δοκεῖ εἶναι οἷόν περ εἰ τις δεδεμένα ζῶα θρῶῃ· πρῶτον μὲν γὰρ ἐν μικρῷ χωρίῳ ἦν, ἐπεία καὶ λεπτὰ καὶ ψωραλέα. καὶ τὸ μὲν αὐτῶν, χολὸν ἦν, τὸ δὲ, κολοσόν. τὰ δ' ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ λειμῶσι θηρία, ὡς μὲν καλὰ, ὡς δὲ μεγάλα, ὡς δὲ λιπαρὰ ἐφαίνετο; καὶ αἱ μὲν ἔλαφοι, ὥσπερ πηναὶ, ἤλλοντο πρὸς τὸν ἕρπυλόν· οἱ δὲ κάπροι, ὥσπερ τῆς ἀνδρας φασὶ τῆς ἀνδρείας, ὁμόσε ἐφέροντο. ὑπὸ δὲ τῆς πλατύτητος καὶ ἀμαρτεῖν οἷόν

Iacula vero non ille quidem ostendebat, cruenta tamen eo posuerat loco, quo auum eavisurum existimabat. Astyages autem: Lubens equidem ait abs te fili, accipio, quaecunque mihi offers: sed horum tamen nullius sic egeo, tibi periculum ut ad-eundum sit. Et Cyrus: si ergo his ait, tibi non est opus; obsecro te, mi aue, da mihi, ut inter aequales ea distribuam. Sume vero, fili, respondit Astyages, cum haec tum alia, quaecunque volueris: et inter quos visum fuerit, distribue.

I I. Itaque Cyrus ea sumpta simul et pueris dabat, et: O pue-

ri, dicebat, ut nugas agebamus, quum feras illas in septis hortorum venaremur. Nam ea venatio mihi similis illi videtur, qua feras ligatas aliquis insequitur. Primum exigui spatii concludebantur. Deinde tenues erant, et scabiosae; partimque claudae, partim mutilae. Montanae vero, campestresque ferae, quam pulchrae, quam magnae, quam nitidae visae? Cerui quidem, quasi si volucres essent, ad coelum usque exsiliabant: apri vero, quemadmodum de viris fortibus dicitur, comminus irruebant; et tanta quidem erant latitudine, ut

οἷόν τε ἦν αὐτῶν. καλλίῳ δὲ, ἔφη, ἔμοιγε δοκεῖ καὶ τεθνη-
κότα ταῦτα εἶναι, ἢ ζῶντα ἐκεῖνα τὰ περιωκοδομημένα·
ἀλλὰ ἄρα ἂν, ἔφη, ἀδύειν καὶ ὑμᾶς οἱ πατέρες ἐπὶ τὴν
θῆραν; καὶ ραδίως γ' ἂν, ἔφασαν, εἰ Ἀστιάγης κελεύει·

ιβ'. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπε, τίς ἂν ὦν ὑμῶν πρὸς Ἀστιά-
γην μνησθείη; τίς γὰρ ἂν, ἔφασαν, σὺ γε ἰκανώτερος
πεῖσαι; ἀλλὰ μὰ τὴν Ἥραν, ἔφη, ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδ' ὅστις
ἄνθρωπος γεγέννημαι. εἰδὲ γὰρ λέγειν οἷός τ' εἰμί, εἰδὲ ἀνα-
βλέπειν πρὸς τὸν πάππον ἐκ τῆ ἰσχ' ἔτι δύναμαι· ἦν δὲ
τοσῷτον ἐπιδιδῶ, δέδοικα, ἔφη, μὴ παντάπασι βλάξ τις
καὶ ἡλίδιος γένωμαι. παιδάριον δὲ ἂν, δεινότατον λα-
λεῖν ἐδόχην εἶναι. καὶ οἱ παῖδες εἶπον· πονηρὸν λέγεις τὸ
πρᾶγμα, εἰ μὴδὲ ὅπερ ἡμῶν, ἂν τι δέη, δυνήσῃ πρᾶτ-
τειν, ἀλλ' ἄλλῃ τινὸς ἡμᾶς τὸ ἐπὶ σοὶ ἀνάγκη δεῖσθαι.

ιγ'. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κῦρος ἐδόχθη· καὶ σιγῇ
ἀπελθὼν, διακελευσάμενος ἑαυτῷ τολμᾶν, εἰσῆλθεν,
ἐπιβελεύσας ὅπως ἂν αἰλυπότατα εἴποι πρὸς τὸν πάπ-
πον, καὶ διαπράξειεν αὐτῷ τε καὶ τοῖς παισὶν ὧν ἐδέ-
οντο.

istius aberrare non posset. Mihi
sane pulchriores hae bestiae vi-
dentur etiam mortuae, quam il-
lae vivae, quae septis inclusae
sunt: At vestri patres an vos etiam
venatum ire sinerent? Immo fa-
cile, aiunt illi, si Astyages iubeat.

12. Et Cyrus: Quis igitur
apud Astyagē vestri mentio-
nem fecerit? Quis, inquit illi,
magis ad persuadendum te fa-
cit idoneus? At equidem, ait, quī
homo factus sim, profecto nescio.
Neque enim vel profari aliquid
vel auum perinde adspicere
possam, ac prius. Siquidem ita
perrexero, vereor ne totus sa-

tus ac stolidus reddar. At verō
quo tempore puellus eram, plu-
rimum garriendo valere vide-
bar. Ibi tum pueri: Male compa-
ratam rem narras, inquit, si
nihil nostra caussa, ubi quid opus
fuerit, agere poteris: sed, quod
te quidem attinet, alius quis-
piam nobis orandus sit.

13. Quae verba quum Cy-
rum morderent, discedit ab iis
tacitus; seque ipse ad audien-
dum hortatus, ad auum resecum
prius deliberata, pergit; quū-
nam modo eum, quam mini-
ma cum molestia compellaret,
sibi quae ac pueris, quae peterent,
conferret.

οἷοι ἤρξατο ἔν' αὐτῷ εἰπεῖ μοι, ἔφη, ὦ πάππε, ἤν τις ἀποδράσῃ τῶν οἰκετῶν, καὶ λάβῃ, αὐτὸν, τί αὐτῷ χεῖρη; τί δὲ ἄλλοι, ἔφη, ἢ δῆσας ἐργάζεσθαι ἀναγκάσω; ἤν δὲ αὐτόματός σοι πάλιν ἐπέλθῃ, πῶς ποιήσεις; τί δὲ, ἔφη, ἢ μαστιγῶσας αὐτὸν γε, ἵνα μὴ αὐτίς τῷτο ποιῇ, ἔπειτα ἐξαρχῆς πάλιν αὐτῷ χρῆσομαι; ὥρα ἔν, ἔφη ὁ Κῦρος, παρασκευάζεσθαι σοι εἴη ὅτω μαστιγώσῃς με, ὡς βυλευόμενόν γε ὅπως ἀποδρῶ, λαβὼν τῆς ἐμῆς ἡλικιωτάς ἐπὶ θῆραν. καὶ ὁ Αἰσάγης, καλῶς, ἔφη, ἐποίησας προειπῶν. ἔνδοθεν γὰρ ἀπαγορεύω σοι μὴ κινεῖσθαι. χαρίεν γάρ, ἔφη, εἰ ἔνεκα κρεαδίων, τῇ θυγατρὶ τὸν παῖδα ἀποδεδολήσαιοι.

ιδ'. Αἰσάγης ταῦτα ὁ Κῦρος ἐπειθετο μὲν καὶ ἔμενεν, ἀνιάρους δὲ καὶ σκυθρωπὺς ὦν, σιωπῇ διήγεν. ὁ μὲν τοι Αἰσάγης, ἐπεὶ ἔγνω αὐτὸν λυπημένον ἰσχυρῶς, βυλούμενος αὐτῷ χαρίσασθαι, ἐξάγει ἐπὶ θῆραν καὶ πεζὺς πολλὰς καὶ ἰππέας συναλίσας, καὶ τῆς παιδῆς, καὶ συνελάσας εἰς τὰ ἰππασίμα χωρία τὰ θηρία, ἐποίησε μεγάλην θῆραν. καὶ βασιλικῶς δὴ αὐτὸς παρῶν, ἀπὸ ἡγορεύε

μηνδ' ἐνα

conficeret. Sic igitur orfus est. Dic mihi, mi aue, si servorum quis aufugiat, tuque hunc nanciscare, quid de eo facturus sis? Quid aliud, ait, quam ut vinctum opus facere cogam? At si sponte redierit, quid facies? Quid? extra quam ut verberibus caeso, ne hoc iterum faciat, pristinas rursus ad operas vtar. Quin tu igitur paras, inquit Cyrus, quo me verberes; qui fugae consilium inierim, adsumtis ad venandum aequalibus meis. Et Astyages: Recte vero factum abs te, ait, qui praedixeris. Equidem ne hinc te moueas, veto. Nam bella res

fuerit, si carunculae gratia, filiae meae filium euagari iubeam.

14. Haec Cyrus quum audisset, parebat ille quidem, ac remanebat: sed moestus tamen, ac tristi vultu, perpetuo filebat. Astyages autem, quum grauem eius moerorem animaduertetet, gratam ei rem facere volens, venatum proficiscitur: et multis peditibus, equitibusque, ac pueris etiam coactis, ipsisque feris ad loca equitibus idonea compulsis, magnam venationem instituit. Quin et ipse met regio cum apparatu praefens, intefdixit; ne quis feri-

μηδένα βάλλειν πρὶν Κῦρος ἐμπλησθεῖν βάλλον. ὁ δὲ Κῦρος ἔκ εἰα κωλύειν. ἀλλ' εἰ βῆλει, ἔφη, ὧ πάππε, ἡδέως με θηρᾶν, ἅφες πάντας τῆς κατ' ἐμέ, διώκειν, καὶ διαγωνίζεσθαι, ὅπως ἕκαστος τὰ κράτιστα δύναιτο.

ἰε'. Ἐνταῦθα δὴ ὁ Ἀστιάγης ἀφίησι, καὶ τὰς ἐθεῖατο τῆς ἀμιλλωμένους ἐπὶ τὰ θηρία, καὶ φιλονεικῶντας, καὶ διώκοντας, καὶ ἀκοντίζοντας. καὶ τῷ Κῦρῳ ἦδετο, ὃ δυναμένῳ σιγᾶν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, ἀλλ', ὥσπερ σκύλακι γενναίῳ, ἀνακλάζοντι ὅποτε πλησιάζοι θηρίῳ, καὶ παρακαλῶντι ὀνομασίᾳ ἕκαστον καὶ τῷ μὲν καταγελῶντα αὐτὸν ὀρῶν εὐφραίνεται, τὸν δὲ τινα καὶ ἐπαινῶντα αὐτὸν ἡσθάνετο ὡδ' ὁπωσιῶν φθονεῶς. τέλος δ' ἦν, πολλὰ θηρία ἔχων ὁ Ἀστιάγης ἀπῆει. καὶ τοιοῦτον ἔτῳς ἦσθη τῇ τότε θήρᾳ, ὥς αἰεὶ, ὅποτε οἷόν τε εἴη, συνεχέηι τῷ Κῦρῳ, καὶ ἄλλους τε πολλὰς παρελάμβανε, καὶ τῆς παῖδας, Κύρῳ ἕνεκα. τὸν μὲν δὴ πλείστον χρόνον ἔτῳ διῆγεν ὁ Κῦρος, πᾶσιν ἡδονῆς μὲν καὶ ἀγαθῆς τιнос συναίτιος ὢν, κακῇ δὲ ἰδενί.

ἰς'. Ἀμφὶ

ret prius quam Cyrus feriendo fatiatus esset. At Cyrus haud ferens eum vetare: Si vis, inquit, mi aue, iucundam mihi hanc esse venationem; sine meos aequalēs vniuersos insequi, et vnumquemque pro virili cum seris acerrime congrédi.

15. Tum vero Astyages venandi copiam eis faciebat, et adstans, spectator erat eorum qui certamen aduersus feras suscipiebant, et inter se contendebant, et insequiebantur, et iacula vibrabant. Delectabatur autem Cyro, qui prae voluptate filere non posset, sed instar generosi catuli vocem emitteret,

vbi propius ad feram accesserat, et vnumquemque nominatim exhortaretur. Praeterea gaudebat, quum alium quidem ab eo derideri videbat, alium vero citra vllam inuidiam laudari sentiebat. Tandem Astyages, quum multas haberet feras, discessit. Caeterum tantam ex illa venatione voluptatem cepit, vt semper, quoties quidem liceret, cum Cyro exiret; tum aliis pluribus, tum Cyri causa pueris etiam adsumtis. Et hoc sane modo maximam temporis partem Cyrus illic vixit, voluptatis quidem ac boni alicuius auctor vniuersis; mali autem nemini.

16. Quum

15'. Αμφὶ δὲ τὰ πέντε ἢ ἑκαίδεκα ἔτη αὐτῷ γενομένη, οὐκ οὖν τῶν Ασσυρίων βασιλέως γαμεῖν μέλλον ἐπεθύμησεν αὐτὸς θυράσαι εἰς τῆτον τὸν χρόνον. ἀκῶν ἔν ἐν τοῖς μεθορίοις τοῖς τε αὐτῶν καὶ τοῖς Μηδῶν πολλὰ θηρία εἶναι, ἅτε ἀθήρευτα ὄντα διὰ τὸν πόλεμον, ἐνταῦθα ἐπεθύμησεν ἐξελθεῖν. ὅπως ἔν ἀσφαλῶς θηρώη, ἰππέας τε προσέλαβε πολλὰς καὶ πελτασὰς, οἵτινες ἐμὲλλον αὐτῷ ἐκ τῶν λασίων τὰ θηρία ἐξελαῶν εἰς τὰ ἐργάσιμά τε καὶ εὐήλατα. ἀφικόμενος δὲ ὅπῃ ἦν αὐτῷ τὰ φρέγια καὶ ἡ φυλακή, ἐνταῦθα ἐδειπνοποιεῖτο, ὡς πρῶτὴ τῇ ὑστεραία θηράσων.

16'. Ἦδη δὲ ἐσπέρας γενομένης, ἡ διαδοχὴ τῇ πρόσθεν φυλακῇ ἔρχεται ἐκ πίλεως, καὶ πεζοὶ καὶ ἰππεῖς. ἔδοξεν ἔν αὐτῷ πολλὴ στρατιὰ παρῆναι, * δύο μὲν φυλακαὶ ὁμῶς ἔσαι, πολλοὶ δὲ ἄς αὐτὸς ἔχων ἦκεν ἰππέας καὶ πεζύς. ἐβλεύσατο ἔν κράτιστι εἶναι λεηλατῆσαι ἐκ τῆς Μηδικῆς, καὶ λαμπρότερόν τε αὖν φανῆναι τὸ ἔργον τῆς θήρας, καὶ ἱερείων πολλὴν ἀφθονίαν ἐνόμιζε γενήσεσθαι.

16. Quum vero aetatis annum plus minus quintum sextumue ac decimum ageret, regis Affyriorum filius, uxorem ducturus, ipsemet id temporis venari cupiuit. Itaque quod ad suos et Medorum fines magnam audiret esse ferarum copiam, velut ubi propter bellum nemo venaretur; illuc ei proficisci collibuit. Ut autem tuto venaretur, et equites et cetratos multos adsumsit, qui e syluosis locis in loca culta planaue feras depellerent. Quum autem eo venisset, ubi et castella et custodiae ipsius erant: ibi coenam parari iussit,

ut qui postridie mane venaturus esset.

17. Quumque iam aduenisset vespera, ab vrbe aderant, qui custodiae priori succederent, tam pedites quam equites. Quapropter ipsi numerosus adesse visus est exercitus, quod essent coniunctae custodiae duae, et multos ipse secum equites peditesque adduxisset. Itaque re deliberata, statuit optimum esse, Medorum ex agro praedas agere, quod ita tum venationis opus illustrius visum iri, tum copiam victimarum maiorem futuram existimaret.

C 4

* Rectius δύο γὰρ ἑμὲ ἔσαν φυλακαὶ καὶ πολλοὶ αὐτὸς ἔχων, quam itaque lectionem secuti sumus in interpretatione latina.

γενήσεσθαι. ἔτω δὴ πρῶτ' ἀναστὰς ἤγε τὸν στρατὸν. καὶ τὰς μὲν πεζὰς καταλείπει ἀθρόους ἐν τοῖς μεθορίοις, αὐτὸς δὲ τοῖς ἵπποις προσελάσας πρὸς τὰ τῶν Μήδων φρέγια, τὰς μὲν βελτίστας καὶ πλείστας ἔχων μεθ' ἑαυτῶν, ἐνταῦθα κατέμεινε, ὥς μὴ βοηθοῖεν οἱ Φρυγροὶ τῶν Μήδων ἐπὶ τὰς καταθέονδας· τὰς δ' ἐπιτηδεύεις ἀφῆκε κατὰ φυλάς ἄλλης ἄλλοσε καταθεῖν. καὶ ἐκέλευε περιβαλλομένους ὅτω τις ἐντυγχάνοι, ἐλαύνειν πρὸς αὐτόν. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραττον.

ἱ. Σημανθέντων δὲ τῷ Αστυάγει ὅτι πολέμιοί εἰσιν ἐν τῇ χώρᾳ, ἐκβοηθεῖ καὶ αὐτὸς πρὸς τὰ ὄρια σὺν τοῖς περὶ αὐτόν, καὶ ὁ υἱὸς αὐτῶν ὡσαύτως σὺν τοῖς παρατυχεῦσιν ἱππόταις, καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ ἐσήμαινε πᾶσιν ἐκβοηθεῖν. ὥς δὲ εἶδον πολλὰς ἀθρόους τῶν Ασσυρίων συντεταγμένους, καὶ τὰς ἱππέας ἡσυχίαν ἀγούσας, ἔστησαν καὶ οἱ Μῆδοι. ὁ δὲ Κύρος ὁρῶν ἐκβοήθουντας καὶ τὰς ἄλλας [πασσὺδι,] ἐκβοηθεῖ καὶ αὐτὸς, πρῶτον τότε ὅπλα ἐνδύς, ἔποτε οἶό-

stimaret. Igitur loco motas fumo mane copias educit, ac peditem quidem agmen numerosum relinquit in limitibus; ipse vero cum equestribus copiis ad castella Medorum prouectus, praestantissimis quibusque ac plurimis secum retentis subsistit, ne Medorum praesidiarii milites in suos praedae causa palantes excurrerent: idoneos autem quosdam dimittit, ut tributum alii aliam in partem discurrendo vagarentur. Atque hos corripere iussit, quidquid habuisset quisque obuium, et ad se abigere. Ac illi quidem imperata faciebant.

18. Quum autem Astyagi nuntiatum esset, hostes iam agrum ipsius ingressos; partim ipse cum illis quos plerumque secum habebat, opis ferendae causa excurrit ad limites; partim filius idem facit cum eo, qui ad manum erat, equitatu; partim aliis vniuersis, ut auxilio venirent, imperat. Medi, quum magnas Assyriorum copias instructas, et equites e statione sua non discedentes cernerent, ipsi quoque subsisterunt. Cyrus vero, qui caeteros auxilio suis adcurrere videret, idem et ipse faciebat, tunc primum indutus armis, nondum fore putans,

* οἰόμενος. ἔτως ἐπεθύμει αὐτοῖς ἐξοπλίσασθαι. καὶ γὰρ μάλα καλὰ ἦν, καὶ εὖ ἀξιόστοντα αὐτῷ, ἃ ὁ πάππος περὶ τὸ σῶμα ἐπεποίητο. ἔτω δὲ ἐξοπλισάμενος προσήλασεν ἵππῳ. καὶ ὁ Αστιάγης ἰδὼν, ἐθαύμασε μὲν τίνος κελεύσαντος ἦκει. ὁμῶς δ' εἶπεν αὐτῷ μένειν παρ' ἑαυτῷ.

ιβ'. Ὁ δὲ Κύρος, ὡς εἶδε πολλὰς ἱππέας ἀντίκας, ἤρετο, ἦ ἔτοι, ἔφη, ὦ πάππε, πολέμοί εἰσιν, οἱ ἐφ' ἑσῆ κασι τοῖς ἵπποις ἡρέμα; πολέμοιοι, μέντοι ἔφη. ἦ καὶ ἐκεῖνοι, ἔφη, οἱ ἐλαύνοντες; καὶ ἐκεῖνοι μέντοι. νῆ τὸν Δί', ἔφη, ὦ πάππε, ἀλλ' ἔνι πονηροί γε φαινόμενοι καὶ ἐπὶ πονηρῶν ἱππαρίων ὀχόμενοι ἄγχσιν ἡμῶν τὰ χρήματα. ἔκ' ἂν χρὴ ἐλαύνειν τινὰς ἡμῶν ἐπ' αὐτάς. ἀλλ' ἔχ' ἑρᾶς, ἔφη, ὦ παῖ, ὅσον τὸ σίφος τῶν ἱππέων ἔθηκε συντεταγμένον, οἱ, ἢ ἐπ' ἐκείνους ἡμεῖς ἐλαύνωμεν, ὑποτεμνόμεναι πάλιν ἡμᾶς ἐκεῖνοι; ἡμῖν δὲ ἔπω ἰσχυρὰς πάρεσιν. ἀλλ' ἦν σὺ μίνης, ἔφη ὁ Κύρος, καὶ ἀναλαμβάνης τὰς προσεσηθῆντας, φοβήσονται ἔτοι, καὶ ἔ' κινήσονται. οἱ δ' ἄγοντες ἀφῆλθον εὐθύς τὴν

putans, ut iis, pro desiderio suo, indueretur. Erant autem perpulchra, et ipsi recte congruentia; quae aui corpori eius accommodari curauerat. Itaque sic armatus, equo aduelatur. Id ubi vidisset Astyages, miratus ille quidem est, cuius iussu veniret; sed apud se tamen ut maneret, edixit.

19. Et Cyrus multos equites ex aduerso intuitus: Suntne hi, inquit, hostes, mi aue; qui equis insidentes se non mouent? Hostes sane sunt, ait Astyages. An et illi, qui procurrunt? Etiam illi, ait. Profecto, inquit, mi aue,

nullius hi pretii homines esse videntur, et nullius pretii equuleis vehuntur; ac res tamen nostras diripiunt. Itaque aliquos e nobis hos necesse est inuadere. Tu vero non vides, fili, respondit ille, quantus equitum globus acie consistat instructa, qui subeundo rursus nos caedent, si nos aduersum illos moueamus? nondum autem robur aliquod nobis adest. Verum, ait Cyrus, si tu heic maneat, et copias auxiliares adsumas! terrebuntur hi, neque se commouebunt. Illi vero, qui res nostras diripiunt, praedam mox dimit-

* Al. ἰόμενος.

τὴν λείαν, ἐπειδὴν ἰδῶσί τινας ἐπ' αὐτῆς ἐλαύνοντάς.

κ'. Ταῦτ' εἰπὼν ἔδοξε τι λέγειν τῷ Ἀστυάγει. καὶ ἅμα θαυμάζων ὥς καὶ ἐφρόνει καὶ ἐγρηγόρει, κελεύει τὸν υἱὸν λαβόντα τάξιν ἱππέων ἐλάσαι ἐπὶ τῆς ἀγούρας τὴν λείαν. ἐγὼ δὲ, ἔφη, ἐπὶ τῆςδε, ἣν ἐπὶ σὲ κινῶνται, ἐλάσω· ὥς τε ἀναγκασθῆσόναι ἡμῖν προσέχειν τὸν νῦν ἔτῳ δὴ ὁ Κυαζάσης λαβὼν τῶν ἐρρωμένων ἱππῶν τε καὶ ἀνδρῶν, προσελαύνει. καὶ ὁ Κῦρος, ὥς εἶδεν ὀρρωμένους, συνεζορμᾷ εὐθύς· καὶ αὐτὸς πρῶτος ἡγεῖτο ταχέως, καὶ ὁ Κυαζάσης μέντοι ἐφείπετο, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ ἔκ ἀπελείποντο. ὥς δὲ εἶδον αὐτῆς πελάζοντάς, οἱ λεηλατῶντες, εὐθύς ἀφέντες τὰ χρήματα ἔφυγον.

κά. Οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Κῦρον ὑπετέμνοντο, καὶ ἕς μὲν κατελάμβανον, εὐθύς ἔπαιον, πρῶτος δὲ ὁ Κῦρος· ὅσοι δὲ παραλάζαντες αὐτῶν ἐφθασαν, κατόπιν τῆς εἰδῶκον, καὶ ἔκ ἀνίσταν, ἀλλ' ἦρην τινὰς αὐτῶν. ὥσπερ δὲ κύων γενναῖος ἀπειρος ἀπρονοήτως φέρεται πρὸς κῆπον, ἔτῳ καὶ ὁ Κῦρος

dimittent, ubi quosdam impetum in se facere viderint.

20. Haec quum protulisset, visus Astyagi est aliquid dicere. Quapropter et prudentiam et vigilantiam Cyri admiratus, filium suum, adsumpta equitum manu, ducere in eos iubet, qui praedam agerent. Equidem hos, inquit, si contra te se commoverint, aggrediar: ideoque animum nobis adtendere cogentur. Itaque Cyaxares et equis et viris quibusque robustissimis secum sumtis, in hostem fertur. Cyrus autem hos progredi videns, statim et ipse cum aliis se proripit: adeoque iam primus ante alios

celeriter ibat, Cyaxare subsequente, neque caeteris a tergo remanentibus. Quos ubi adpropinquantes videre qui praedas agebant; mox relictis rebus, in fugam vertuntur.

21. At Cyro qui aderant, hos subeundo interceptiebant, et si quos adsequerentur, statim seriebant, imprimisque Cyrus ipse: quotquot autem declinato cursu evaserant, hos a tergo persequiebantur; nec intermittebant, donec quosdam cepissent. Ut autem canis generosus quidem ille, sed inexercitatus, remere in aprum fertur: sic et Cyrus

ρος ἐφέρετο, μόνον ὁρῶν τὸ παίειν τὸν ἀλίσκόμενον, ἄλλο δ' ἔδεν προνοῶν. οἱ δὲ πολέμιοι, ὡς ἐώρων πονῶντας τῆς σφετέρης, πρὸ κινήσαν τὸ εἶφος, ὡς παυσομένους τῇ διαγωγῇ, ἐπεὶ σφᾶς ἴδοιεν προσορμήσαντας.

ιβ'. Ὁ δὲ Κύρος ἔδεν μᾶλλον ἀνίει, ἀλλ' ὑπὸ τῆς χαρμονῆς ἀνακαλῶν τὸν θεῖον, ἐδίωκε, καὶ ἰσχυράν τὴν φυγὴν τοῖς πολεμίοις ἐποίει κατέχων. καὶ ὁ Κυαξάρης μέντοι ἐφείπετο, ἴσως μὲν καὶ αἰσχυνόμενος τὸν πατέρα. καὶ οἱ ἄλλοι δὲ εἶποντο, προθυμότεροι ὄντες, ἐν τῷ τοιαύτῳ, εἰς τὸ διώκειν, καὶ οἱ μὴ πάνυ πρὸς τῆς ἐναντίας ἀλκιμοὶ ὄντες. ὁ δὲ Αὑαάγης, ὡς ἐώρα τῆς μὲν ἀπρονοήτως διώκοντος, τῆς δὲ πολεμίας ἀθρόους τε καὶ τεταγμένους ἀπαντῶντας, δέισας περὶ τε τῆς υἱᾶς καὶ τῆς Κύρης, μὴ εἰς παρεσκευασμένους ἀτάκτως ἐμπεσόντες πάθοιεν τι, ἤγειτο εὐθύς πρὸς τῆς πολεμίας.

κγ'. Οἱ δ' αὖ πολέμιοι, ὡς εἶδον τῆς Μήδης προκινήθεντας, διατεινόμενοι οἱ μὲν τὰ παλτά, οἱ δὲ τὰ τόξα, ἔστησαν, ὡς ἂν ἐπειδὴ εἰς τόξευμά γε ἀφίκοιτο σῆσόμενοι, ὥσπερ τὰ πλείστα

rus ferebatur, solum hoc videns ut interceptum feriret, ac praeterea nihil prospiciens. Hostes vero, quum suos laborantes cernerent; promouerunt agmen suum, velut effecturi, ut a persequendo desisteretur, postquam ipsi aduentare visi essent.

22. Cyrus autem nihil idcirco remittere, sed prae gaudio et auunculum inclamare et persequi, et impetus habitu vehementis in effusam hostes sugam dare. Cyaxares quidem sequebatur, patris fortasse causa pudore correptus; itidemque caeteri sequebantur, quum alacrior

res in persequendo sint, eo rerum statu, etiam illi qui non admodum in hostes animosi sunt. Astyages vero quum suos inconsiderate persequi videret, at hostes confertos ordinibus instructis occurrere: filio Cyroque metuens, ne in paratos sine ordine irruentibus aduersi quid accideret, recta in hostem ducit.

23. Illi rursus Medos locumotos conspicati, partim contentis in eos tragulis, partim sagittis, constiterunt: quod futurum putarent, ut et illi subsisterent, ubi intra iactum teli peruentum esset; quemadmodum

πλείστα εἰώθασι ποιεῖν. μέχρι γὰρ τούτου, ὅποτε ἐγγύ-
 τατα γίνοντο, προσήλαινον ἀλλήλοις, καὶ ἡκροβαλίζοντο
 πολλακὶς μέχρις ἑσπέρας. ἐπεὶ δὲ ἑώρων τὰς μὲν σφε-
 τέρους φυγῇ εἰς αὐτὰς φερομένους, τὰς δ' ἀμφὶ Κῦρον ὁμῶς
 ἐπ' αὐτὰς ἐπομένους, τὸν δὲ Ἀστυάγην σὺν τοῖς ἵπποις ἐν-
 τὸς γιγνόμενον ἤδη τοξεύματος, ἐκκλίνουσι καὶ Φεύγουσιν.
 οἱ δὲ, ἅτε ὁμόθεν διώκοντες, ἤρην πολλὰς ἀνακράτους. καὶ
 τὰς μὲν ἀλίσκομένους ἔπαιον, ἵππους καὶ ἄνδρας, τὰς δὲ
 πίπτοντας κατέκαινον. καὶ ἂν πρόσθεν ἔστησαν πρὶν ἢ πρὸς
 τοῖς πεζοῖς τῶν Ἀσσυρίων ἐγένοντο. ἐνταῦθα μέντοι δει-
 σαντες μὴ καὶ ἐνέδρα τις μείζων ὑπείη, ἐπέσχον.

κδ'. Ἐκ τούτου δὲ ἀνήγαγεν ὁ Ἀστυάγης, μάλα χαίρων
 τῇ ἵπποκρατίᾳ, καὶ τὸν Κῦρον ἔκ ἔχων ἑ, τι χρὴ λέγειν
 αἴτιον μὲν εἰδὲς ὄντα τῶ ἔργῳ, μαινόμενον δὲ γιγνώσκων
 τῇ τόλμῃ. καὶ γὰρ τότε ἀπιδόντων οἴκαδε τῶν ἄλλων, μόνος
 ἐκεῖνος ἄδεν ἄλλο ἢ τὰς πεπληωκότας περιλαύνων ἐθεάτο
 καὶ μόλις αὐτὸν ἀφελκύσαντες οἱ ἐπὶ τούτῳ ταχθέντες,

πρὸς-

admodum facere consueverant. Nam illud ad intervallum, ubi
 vel quam proxime ad alteros al-
 teri accessissent, contra se mu-
 tuo prouehabantur, et eminus
 inter se plerumque ad vesperam
 usque pugnabant. Iam vero
 quum et suos fugam ad se facere
 cernerent, et Cyri manum simul
 hos insequi, et Astyagem cum
 equitatu intra teli iactum ad-
 esse; cedentes et ipsi, fugiunt.
 At Medi copiis vniuersis inse-
 quentes, multos illo impetu ca-
 piunt, et quoscunque corripere-
 rent tam equos quam viros, fe-
 riunt; interemptis omnibus,
 quotquot caderent. Neque

prius constitere, quam ad pe-
 ditatum Assyriorum peruenis-
 sent. Heic vero, ne maiores
 aliquae subessent insidiae, ve-
 riti; represserunt impetum.

24. Et Astyages suis deinde
 reducis, equestri victoria ma-
 gnopere laetabatur, nec quid
 de Cyro diceret, habebat:
 quod eo quidem auctore rem
 gestam sciret, sed eundem prae
 audacia furere animaduverteret.
 Nam et eo ipso tempore, cae-
 teris domum abeuntibus, solus
 ille nihil aliud quam eos qui
 cecidissent, obequitando specta-
 bat: adeoque vix abstractum ad
 Astyagem

προσήγαγον τῷ Ασυάγει, μάλα ἐπίπροσθεν ποιῶμενον τῆς προσάγονίας, ὅτι εἴωρα τὸ πρόσωπον τῷ πάμπῃ ἡγριωμένον ἐπὶ τῇ θεᾷ τῇ αὐτῇ.

κέ. Ἐν μὲν δὴ Μήδοις ταῦτα ἐγένετο, καὶ οἱ τε ἄλλοι πάντες τὸν Κῦρον διὰ σώματος εἶχον, καὶ ἐν λόγῳ, καὶ ἐν ᾠδαῖς· ὁ, τε Ασυάγης, καὶ πρόσθεν τιμῶν αὐτὸν, τότε ὑπερεξέπληκτο ἐπ' αὐτῷ. Καμβύσης δὲ, ὁ τῷ Κῦρι πατὴρ, ἤδeto μὲν πυνθανόμενος ταῦτα· ἐπειδὴ δὲ ἤκασεν ἀνδρὸς ἡδὴ ἔργα διαπραττόμενον τὸν Κῦρον, ἀπεκάλει, ὅπως τὰ ἐν Πέρσαις ἐπιχώρια ἀποτελοίῃ. καὶ τὸν Κῦρον δὴ ἐνταῦθα λέγεται εἰπεῖν, ὅτι ἀπίεναί βῆλοιο, μὴ ὁ πατὴρ τι ἄχθοιτο, καὶ ἡ πόλις μέμφοιτο. τῷ δ' ἂν Ασυάγει ἐδόκει ἀναγκαῖον εἶναι ἀποπέμπειν αὐτὸν. ἐνθα δὲ ἵππας τε αὐτῷ δὲς ἕς αὐτὸς ἐπεθύμει λαβεῖν, καὶ ἄλλα συσκευάσας παντοδαπά, ἀπέπεμπε, καὶ διὰ τὸ φιλεῖν αὐτὸν, καὶ ἅμα ἐλπίδας μεγάλας ἔχων ἐν αὐτῷ, ἄνδρα ἔσσεσθαι ἱκανὸν καὶ φίλος ὠφελεῖν, καὶ ἐχθρὸς ἀπᾶν. ἀπίοντα δὲ τὸν Κῦρον πρὸς πεμπὸν ἅπαντες, καὶ παῖδες, καὶ ἡλικες, καὶ ἄνδρες

Astyagem deducebant, quibus hoc erat datum negotii; quum hos ipsos, qui se adducerent, de industria praeire iuberet, quod sui vultum ad conspectum sui saeviore facilius cerneret.

25. Atque haec quidem apud Medos contigerunt: et Cyrus cum aliis omnibus in ore, sermonibus, et cantilenis erat; tum Astyagi, apud quem haecenus erat in honore, iam admiratione sui stuporem quoque iniecerat. Haec vero quum Cyri pater Cambyses accepisset, gaudebat ille quidem; sed quod eum iam inaudisset obire viri

munia, reuocavit; ut instituta gentilitia Persarum absolueret. Itaque tunc Cyrum dixisse prohibent, abire se velle, ne quid patri molestiae crearetur, neque de se quereretur ciuitas. Censuit igitur et Astyages eum oportere dimitti, atque adeo donatum equis, quos ipsi collibuisse sumere, cum omnis generis rerum aliarum apparatu abire fuit, quod et amaret eum, et magnam spem concepisset, enasurum talem virum, qui et amicis esse adiumento, et hostes affligere posset. Abeuntem vero Cyrum vniuersi et pueri, et aequales, et viri,

ἄνδρες, καὶ γέροντες, ἐφ' ἵππων, καὶ Ἀστιάγης αὐτός καὶ ἡδὲνα ἔφασαν ὄντιν' ἔδακρύοντ' ἀποσρέφεσθαι.

κς'. Καὶ Κῦρον δὲ αὐτὸν σὺν πολλοῖς δακρύοις λέγεται ἀποχωρῆσαι. πολλὰ δὲ δῶρα διαδῶναι αὐτόν φασι τοῖς ἡλικιώταις, ὧν Ἀστιάγης αὐτῷ ἐδεδώκει. τέλος δὲ, καὶ ἣν εἶχε σελήν τὴν Μηδικὴν ἐκδύντα δῶναί τινι· δηλῶν ὅτι τῆτον μάλιστα ἡσπάζετο. τῆς μέντοι λαβόντας καὶ δεξαμένους τὰ δῶρα λέγεται Ἀστιάγει ἀπενευχεῖν Ἀστιάγην δὲ δεξάμενον Κύρῳ ἀποπέμψαι. τὸν δὲ πάλιν τε ἀποπέμψαι εἰς Μήδους, καὶ εἰπεῖν, Ω πάππε, εἰ βάλεις με καὶ πάλιν ἱέναι ὡς σὲ ἡδέως καὶ μὴ αἰσχυρόμενον, ἔα ἔχειν εἴ τῳ τί ἐγὼ δέδωκα. Ἀστιάγην δὲ ταῦτα ἀκούσαντα ποιῆσαι ὥσπερ ὁ Κῦρος ἐπέσειλεν.

κζ'. Εἰ δὲ δεῖ καὶ παιδικῶς λόγῳ μνησθῆναι, λέγεται, ὅτε Κῦρος ἀπῆει, καὶ ἀπ' ἡλλάττοντο ἀπ' ἀλλήλων, τῆς συγγενεῖς φιλῶντας τὸν Κῦρον τῷ σώματι, ἀποπέμπεσθαι αὐτὸν, νόμῳ Περσικῷ, (καὶ γὰρ νῦν ἐτι τῆτο ποιῶσι Πέρσαι) ἄνδρα δὴ

viri, et senes, et Astyages ipse, equis insidentes deducebant: ac neminem ficcis oculis reuersum perhibent.

26. Cyrum ipsum quoque multis cum lacrymis discessisse accepimus. Praeterea proditum est, multa eum inter aequales munera distribuisse, quibus ab Astyage donatus fuerat. Denique exuta, quam habebat, veste Medica, cuidam hanc dedit, hunc ipsum declarans maxime sibi carum esse. Verum accepta illi a Cyro munera derulisse ad Astyagem feruntur: atque ab hoc itidem recepta, Cyro fuisse transmissa. Cyrum autem rursus

in Mediam ea cum his verbis remisisse: Si me vis, aue, reuertit ad te libenter, ac nullo praepeditum pudore, sine quaeso per te habeat, si quid alicui largitus sum. Atque his auditis Astyagem fecisse, quemadmodum Cyrus nuntiari iusserat.

27. Quod si etiam narrationis amatoriae facienda est mentio, proditum est, abeunte Cyro, quum a se inuicem discederent, cognatos ore Cyrum, qui Persis mos est, osculatos ab se dimisisse: quod quidem ipsam hodieque Persae facere consueuerunt. Ibi tum Medum quendam,

ἤ τινα τῶν Μῆδων, μάλα καλὸν καὶ γαθὸν ὄντα, ἐκπεπληχθαι πολὺν δὴ χρόνον ἐπὶ τῷ κάλλει τῷ Κύρου· ἥνικα δὲ εἶσα τὰς συγγενεῖς φιλῶντας αὐτὸν, ὑπολειφθῆναι· ἐπεὶ δὲ οἱ ἄλλοι ἀπῆλθον, προσελθεῖν τῷ Κύρῳ, καὶ εἰπεῖν, ἐμὲ μόνον ἔγνωσκες, ὦ Κύρε, τῶν συγγενῶν; τί δὲ, εἰπεῖν τὸν Κύρον, ἢ καὶ σὺ συγγενὴς εἶ; μάλιστα, φάναί. ταῦτ' ἄρα, εἰπεῖν τὸν Κύρον, καὶ ἐνεώρας μοι· πολλάκις γὰρ δοκῶ σε γινώσκειν τῶτο ποιεῖντα. προσελθεῖν γὰρ σοι αἰεὶ βεβλόμενος, ἔφη, νῆ τὰς θεάς, ἥσυχνόμην. ἀλλ' ἔκ' ἔδει, φάναί τὸν Κύρον, συγγενῇ γε ὄντα. ἅμα δὲ προσελθόντα φιλήσαι αὐτόν.

κῆ. Καὶ τὸν Μῆδον φιληθέντα ἐρέσθαι, ἢ καὶ ἐν Πέρσαις νόμος ἐστὶν ἕτος συγγενεῖς φιλεῖν; μάλιστα, φάναί, ὅταν γε ἰδῶσιν ἀλλήλους διὰ χρόνον, ἢ ἀπίώσιν ποὶ ἀπ' ἀλλήλων. ὥρα ἂν εἴη σοι, ἔφη ὁ Μῆδος, πάλιν φιλεῖν ἐμέ· ἀπέρχομαι γὰρ, ὡς ὀρέας, ἤδη. ἔτω καὶ τὸν Κύρον πάλιν φιλήσαντα ἀποπέμπειν, καὶ ἀπιέναι· καὶ ὁδὸν τε ἔπω πολλὴν διηνύσθαι αὐτοῖς,

καὶ

quendam, virum elegantis admodum ingenii, longo tempore captum admiratione pulchritudinis Cyri, quum cognatos caeteros eum osculari videret, substituisse: digressis autem illis, ad Cyrum cum his verbis accessisse: Me solum ex cognatis, Cyre, non agnoscis? Quid ais? respondisse Cyrum: etiamne tu mihi cognatus es? Maxime, inquit. Et Cyrus: Nimirum oculos idcirco in me coniciebas. Videor autem hoc iam abs te fieri saepius animadvertere. (Cui alter ille:) Profecto, ait, quum nunquam non ad te vellem accedere, pudor obstitit. At ob-

stare non debuit, inquit Cyrus, quum cognatus esses. Simul accedens, eum osculatus est.

28. Accepto autem osculo Medus hic interrogasse fertur, etiamne Persis esset in more osculari cognatos? Et Cyrus, Maxime vero, inquit, vbi vel ex aliquo intervallo temporis alter alterum videt, vel a se inuicem aliquo discedunt. Quin tu igitur, inquit Medus, iterum me oscularis? Iam enim, vti vides, ab eo. Sic quum denuo Cyrus eum osculatus esset, ab se dimisit, atque etiam ipse discessit. Vbi vero non multum ab eis confectum itineris esset,

καὶ τὸν Μῆδον ἤκειν πάλιν ἰδρᾶντι τῷ ἵππῳ. καὶ τὸν Κῦρον ἰδόντα, ἀλλ' ἢ, φάναί, ἐπελάθῃ τὶ ὧν ἐβόλῃς εἰπέιν; ἔ μὰ Δία, φάναί, ἀλλ' ἤκω διὰ χρόνῃς. καὶ τὸν Κῦρον εἰπεῖν, νῆ Δί', ὦ σύγγενες, δι' ὀλίγῃς γε. ποίῃς ὀλίγῃς; εἰπεῖν τὸν Μῆδον. ἔκ οἶσθα, φάναί, ὦ Κῦρε, ὅτι καὶ ὅσον σκαρδαμύτῳ χρόνον, πάνυ πολὺς μοι δοκεῖ εἶναι, ὅτι ἔχ' ὁρᾷ σε τότε τοιᾶντα ὄντα; ἐνταῦθα δὲ τὸν Κῦρον γελάσαι τε ἐκ τῶν πρόσθεν δακρύων, καὶ εἰπεῖν αὐτῷ ἀπιδόντα θάρρειν, ὅτι παρέσαι αὐτοῖς ὀλίγῃς χρόνῃς. ὥς τε ὁρᾶν σοι ἔξεσαι, καὶ βάλῃ, ἀσκαρδαμυκίει.

Κ Ε Φ. ε.

Ο μὲν δὲ Κῦρος ἔτως ἀπελθὼν εἰς Πέρσας, ἐνιαυτὸν μὲν λέγεται ἐτι ἐν τοῖς παισὶ γενέσθαι. καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ παῖδες ἐσκωπῶν αὐτὸν, ὡς ἔδυπαθεῖν μεμαθηκώς ἐν Μῆδοις ἤκοι. ἐπεὶ δὲ καὶ ἐσθίωντα αὐτὸν ἐώρων, ὥσπερ αὐτοὶ, ἡδέως, καὶ πίνοντα, καὶ εἰ ποτ' ἐν ἐρετῇ εὐωχία προσγένοιτο, ἐπιδι-

esset, Medus equo sudante ad Cyrum rediisse fertur. Quo viso Cyrus: Num quid oblitus es, ait, quod dicere mihi volebas? Non profecto, inquit, sed temporis ex intervallo ad te reuertor. Breui sane, mi cognate, respondit Cyrus. At Medus ille: Quo pacto breui? ait. An ignoras, Cyre, per mihi longum videri tempus esse, quo vel conuiueo; quod te talem interea non adspiciam? Ibi tum et risisse Cyrum post priores lacrymas, et illum abire, ac bono esse animo iussisse. Breui enim se ipsis adfuturum. Itaque si voles, ait,

licebit oculis me non conuiuentibus adspicias.

C A P. V.

Atque hoc modo Cyrus ad Persas reuersus, annum adhuc inter pueros egisse perhibetur. Ac primum sane dictis puerorum incessebatur, quasi domum rediret, adfuetus apud Medos vitam agere voluptariam. Sed quum eum et victu et potu secum eodem suauiter vti viderent, ac si quod feriis epulum daretur, potius aliis, cum

ἐπιδιδόντα μᾶλλον αὐτὸν τῷ ἑαυτοῦ μέρεϊ ἡσθάνοντο ἢ προσδεόμενον· καὶ πρὸς ταῖς δὲ καὶ τὰλλα κρετιτεύοντα αὐτὸν ἐώρων περὶ ἅπαντα ἑαυτῶν ἐνταῦθα δὴ πάλιν ὑπέπληστον οἱ ἥλικες αὐτῷ· ἐπεὶ δὲ διελθὼν τὴν παιδείαν ταύτην, ἥδη εἰσῆλθεν εἰς τὰς ἐφ' ἑσθας, ἐν ταῖς αὐτὸς ἐδόκει κρατερεῖν, καὶ μελετῶν ἅλη, καὶ καρτερῶν ἅλ' ἔδει, καὶ αἰδύμενος τὰς πρεσβυτέρους, καὶ πειθόμενος τοῖς ἀρχαῖσι.

β'. Προϊόντος δὲ τῷ χρόνῳ, ὁ μὲν Ασυάγης ἐν τοῖς Μήδοις ἀποθνήσκει· ὁ δὲ Κυαζάγης ὁ τῷ Ασυάγῃ παῖς, τῆς δὲ Κύρης μητρὸς ἀδελφός, τὴν ἀρχὴν ἔλαβε τῶν Μήδων, ὁ δὲ τῶν Ασσυρίων βασιλεὺς, κατατρεψάμενος μὲν πάντας Σύρους, φύλον ἔμικρον, ὑπήκοον δὲ πεπαιγμένον τὸν Αραβίων βασιλέα, ὑπήκοός δὲ ἔχων ἥδη καὶ Τρανίης, πολιορκῶν δὲ καὶ Βακτριίης, ἐνόμιζεν, εἰ τὰς Μήδας ἀσθενεῖς ποιήσῃ, πάντων γε ἂν τῶν περὶ ῥαδίως ἀρξέιν. ἰσχυρότατον γὰρ τῶν ἐγγύς φύλων τὸτο ἐδόκει εἶναι.

γ'. Οὕτω δὲ διαπέμπεται πρὸς τε τὰς ὑφ' ἑαυτὸν πάντας καὶ πρὸς Κροῖσον τὸν Λυδῶν βασιλέα, καὶ πρὸς τὸν Καππαδοκῶν,

eum de portione sua largiri, quam quid amplius requirere animaduernerent, atque adeo praeter haec, in caeteris etiam rebus omnibus Cyrum longe ipsis praestare: tum vero vice versa aequales eum reuerabantur. At postquam hoc institutionis cursu absoluto, ad ephebos transtiiit: inter hos etiam praestare visus est, et exercendo ac tolerando, quae oporteret; et seniores reuerendo, et magistratibus parendo.

trisque Cyri frater, Medorum imperio potitur. Rex autem Assyriorum, quum Syros uniuersos, non exiguum sane nationem, subegisset, Arabum regem imperio suo subiecisset, Hyrcanios subditos haberet, Bactrios oppugnaret; futurum existimabat, ut si Medorum vires debilitasset, facile finitimis omnibus imperaret. Haec enim natio inter vicinas alias potentissima videbatur.

3. Itaque nuntios ad subditos suos uniuersos, et ad moritur apud Medos Astyages: Croesum Lydorum regem, et Cyaxares Astyagis filius, ma-

δοκῶν, καὶ πρὸς Φρύγας ἀμφοτέρως, καὶ πρὸς Κᾶρας, καὶ Παφλαγίνας, καὶ Ἰνδοὺς δὲ, καὶ πρὸς Κίλικας, τὰ μὲν καὶ διαβάλλον πρὸς αὐτὰς Μήδων καὶ Πέρσας, λέγων ὡς μεγάλα τε εἴη ταῦτα ἔθνη καὶ ἰσχυρὰ, καὶ συνεσηκῶτα εἰς τὸ αὐτὸ, ἐπιγαμίας ἀλλήλοις πεποιημένοι εἶναι, καὶ συνεθήκοιεν εἰς ἓν, καὶ κινδυνεύοιεν, εἰ μὴ τις αὐτὰς φθάσας ἀσθενώσῃ, ἐπὶ ἓν ἕκαστον τῶν ἔθνων ἰόντας καταστρέψασθαι. εἰ μὲν δὴ καὶ τοῖς λόγοις τῶν πειθόμενων, συμμαχίαν αὐτῷ ποιῶνται· οἱ δὲ, καὶ δώροις καὶ χρήμασιν ἀναπειθόμενοι. πολλὰ γὰρ καὶ ταῦτα ἦν αὐτῶ.

δ'. Κυζάρης δὲ ὁ τῷ Αστιάγῃ παῖς, ἐπεὶ ἠδάνετο τὴν τ' ἐπιβλήν καὶ τὴν παρασκευὴν αὐτῶν συνισαμένην ἐφ' ἑαυτὸν, αὐτὸς τε εὐθέως ὅσα ἐδύνατο ἀντιπαρεσκευάζετο, καὶ εἰς Πέρσας δὲ ἐπεμπε πρὸς τε τὸ κοινόν, καὶ πρὸς Καμβύσην τὸν τὴν ἀδελφὴν ἔχοντα, καὶ βασιλεύοντα ἐν Πέρσαις. ἐπεμπε δὲ καὶ πρὸς Κύρον, δεόμενος αὐτῷ πειράσθαι ἀρχόντα ἐλθεῖν τῶν ἀνδρῶν, εἴ τινας πέμποι στρατιώτας τὸ Περσῶν κοινόν. ἤδη γὰρ καὶ ὁ Κύρος, διατετελεκώς
τὰ

ad Phrygas utroque, ad Cares, ad Paphlagonas, ad Indos etiam Cilicesque mittit: et Medos ac Persas apud hos per calumniam criminatur, quum magnas esse diceret hasce gentes, et viribus firmas et coniunctas, et affinitatibus mutuis devinctas, easdemque sic inter se conspirasse, ut periculum esset, nisi quis eas anteuertendo debilitaret, ne nationes alias adorti singulas, sibi subicerent. At illi, quum partim verbis hisce fidem haberent, partim muneribus ac pecuniis, quibus is abundabat, per-

suaderentur: societatem cum eo coeunt.

4. Cyaxares vero Astyagis filius, quum et insidias, et apparatus aduersus se fieri animadverteret: statim et ipse, quaecunque poterat, parabat; et nuntios suos tum ad Persas publice, tum ad Cambysen, quo cum nupta soror ipsius esset, quique regnum apud Persas obtineret, legabat. Ad Cyrum etiam mittens, petebat; daret operam, ut si quos Persae milites missuri essent, eos ipse imperator adduceret. Iam enim Cyrus exactis de-

τὰ ἐν τοῖς ἐφήβοις δέκα ἔτη, ἐν τοῖς ἀνδράσιν ἦν.

ε'. Οὕτω δὴ δεξαμένοι τῷ Κύρῳ, οἱ βαλεῦντες γεραίτεροι αἰρῶνται αὐτὸν ἄρχοντα τῆς εἰς Μήδης στρατείας. ἔδοσαν δὲ αὐτῷ διακοσίους τῶν ὁμοτίμων προσελεύσθαι. τῶν δ' αὖ διακοσίων ἐκάστω τέτταρας ἀνδρας ἐκ τῶν ὁμοίων ἔδοσαν προσελεύσθαι. γίνονται μὲν δὴ ἄτοι χίλιοι. τῶν δ' αὖ χιλίων τῶν ἐκαστῶν ἔδοσαν προσελεύσθαι ἐκάστω ἐκ τῶν δήμων τῶν Περσῶν δέκα μὲν πελταστὰς, δέκα δὲ σφενδονήτας, δέκα δὲ τοξότας. καὶ ἄτως ἐγένοντο μύριοι μὲν τοξόται, μύριοι δὲ πελτασταί, μύριοι δὲ σφενδονῆται. χωρὶς δὲ τῶν οἱ χίλιοι ὑπῆρχον.

ς'. Τοσαύτη μὲν δὴ στρατιὰ τῷ Κύρῳ ἔδόθη. ἐπειδὴ δὲ ἤρέθη τάχιστα, ἤρξατο μὲν πρῶτον ἀπὸ τῶν Θεῶν καλλιερῆσάμενος δὲ, τότε προσηρέϊτο τῆς διακοσίας. ἐπεὶ δὲ προσείλοντο καὶ ἄτοι δὴ τῆς τέσσαρας ἑκάστοι, συνέλεξεν αὐτῆς, καὶ ἔλεξεν ὁ Κύρος ἐν αὐτοῖς τότε πρῶτον τὰδε·

ζ. Ἀνδρες φίλοι, ἐγὼ προσειλόμην μὲν ὑμᾶς, ἃ νῦν πρῶ-

τον

decem inter ephebos annis, virorum in contubernio degebat.

5. Itaque recipiente Cyro, seniores consilii principes hunc imperatorem ad expeditionem Medicam deligunt. Eidem fecere potestatem, aequales inter se ducentos allegendi. Horum vero ducentorum unicuique concessum fuit, ut viros sibi similes quaternos adscisceret. Ita hi mille fiunt, quorum unicuique permissum, ut e plebe Persarum sibi denos cetratos, denos funditores, denos sagittarios allegeret. Hoc modo sagittariorum

decem millia, cetratorum decem millia, funditorum decem millia confecta sunt, extra illos aequales mille.

6. Tantus Cyro datus est exercitus. At ipse quum primum imperator lectus esset, a Diis primordia capiens, facta rite re sacra, tum demum ducentos illos adsciuit: qui quum et ipsi quaternos singuli legissent, concionem horum aduocavit Cyrus, et haec primum ad eos verba tunc fecit:

7. Cooptavi vos equidem, amici, non quod nunc primum vos

D 2

pro-

τον δοκιμάσας· ἀλλ' ἐκ παίδων ὄρων ὑμᾶς, αἱ μὲν καλὰ ἡ πόλις νομίζει, προθύμως αὐτὰ ἐκπονῶντας· αἱ δὲ αἰσχρὰ ἡγείται εἶναι. παντελῶς τῶτων ἀπέχομεν. ὧν δ' ἕνεκα αὐτός τε ἔκ ἄκων εἰς τόδε τὸ τέλος κατέστην, καὶ ὑμᾶς παρεκάλεσα, δηλώσαι ὑμῖν βέλομαι.

Εγὼ γὰρ κατενόησα ὅτι οἱ πρόγονοι ἔδην χεῖρας ἡμῶν ἐγένοντο· ἀσκῶντες γοῦν κακῆνοι διετέλεσαν ἄπερ ἔργα ἀρετῆς νομίζεται. ὅ, τι μέντοι προσεκλήσαντο τοιῷ-
τοι ὄντες ἢ τῷ τῶν Περσῶν κοινῷ ἀγαθόν, ἢ αὐτοῖς, τῆτο ἔκети δύναμαι κατιδεῖν. καίτοι ἔγωγε οἶμαι ἔδεμίαν ἀρετὴν ἀσκεῖσθαι ὑπ' ἀνθρώπων, ὥς μηδὲν πλεον ἔχωσιν οἱ ἑσθλοὶ γενόμενοι, τῶν πονηρῶν.

Αλλ' οἱ τε τῶν παρ' αὐτίκα ἡδονῶν ἀπέχόμενοι, ἔχ' ἵνα μηδέποτε εὐφρανθῶσι, τῆτο πράττουσιν, ἀλλ' ὅπως διὰ ταύτην τὴν ἐγκράτειαν πολλαπλάσια εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον εὐφραίνωνται, ἔτω παρασκευάζον-
ται· οἱ τε λέγειν προθυμύμενοι δεινοὶ γενέσθαι, ἔχ' ἵνα
εὐ

probauerim, sed quod viderim vos inde usque a pueris ea quae ciuitas nostra honesta censet, studiose facere, protinusque ab iis abstinere, quae illa esse turpia ducit. Quibus vero de causis et ipse munus hoc non inuitus acceperim, et vos aduocauerim, declarare vobis equidem volo.

Maiores ego nostros nihilo nobis deteriores fuisse animad-verti; quippe qui se nunquam non in iis, quae virtutis studia ducuntur, exercuerint. At cuius boni, quum tales essent, vel Persarum ciuitati publice, vel

priuatim sibi auctores extiterint, perspicere nequeo. At enim, mea sane sententia, nullam homines virtutem exercent, ut postquam in viros bonos euaserunt, nulla re sint interitus superiores.

Qui a voluptatibus oblati in praesentia abstinere, non hoc agunt, nullam ut vnquam voluptatem percipiant: sed ut in posterum propter hanc continentiam multiplici gaudio fruantur, ita sese comparant. Qui excellere dicendi vi student, non hoc consequi suis illis

εὐ λέγοντες μηδέποτε παύσωνται, τῷτο μελετῶσιν, ἀλλ' ἐλπίζοντες τῷ λέγειν εὐ πείθοντες πολλὰς ἀνθρώπους, πολλὰ καὶ μεγάλα ἀγαθὰ διαπραΐξεσθαι. οἱ τε αὖ τὰ πολεμικὰ ἀσκῶντες, ἔχ' ὥς μαχόμενοι μηδέποτε παύσωνται, τῷτ' ἐκπονῶσιν, ἀλλὰ νομίζοντες καὶ ἔτσι, τὰ πολεμικὰ ἀγαθοὶ γενόμενοι, πολὺν μὲν ὄλβον, πολλὴν δὲ εὐδαιμονίαν, μεγάλας δὲ τιμὰς καὶ αὐτοῖς καὶ τῇ πόλει περιάψειν.

Εἰ δέ τινες ταῦτα ἐκπονῆσαντες, πρὶν τινα καρπὸν ἀπ' αὐτῶν κομίσασθαι, περιεῖδον αὐτὰς γῆρα ἀδυνάτης γενομένης, ὅμοιον ἔμοιγε δοκῶσι πεπονθέναι οἷον εἴ τις γεωργὸς ἀγαθὸς προθυμηθεὶς γενέσθαι, καὶ εὖ σπείρων, καὶ εὖ φυτεύων, ὅποτε αὐτὸν καρπῶσθαι ταῦτα δέοι, εἰρή τὸν καρπὸν ἀσυγκόμισον εἰς τὴν γῆν πάλιν καταρρεῖν. καὶ εἴ τις ἀθλητὴς πολλὰ πονήσας καὶ ἀξιόνικος γενόμενος, ἀναγώνιστος διατελέσειεν· ἔθ' ἂν ἕτος ἔμοιγε δοκεῖ δικαίως ἀναίτιος εἶναι ἀφροσύνης.

Ἀλλ'

illis exercitiis volunt, ne vnquam benedicendi finem faciant: sed fore sperant, vt bene dicendo multis hominibus suam in sententiam adductis, multorum magnorumque commodorum auctores existant. Qui res item bellicas tractant, non in his laborant propterea, ne vnquam pugnare definant: sed hi quoque se peritiam rei militaris adeptos, multas opes, multam felicitatem, et magnos etiam honores cum sibi tum patriae conciliaturos existimant.

Quod si qui studiose in his versati, sua deinde negligentia

viribus in senecta destituti fuerint prius quam fructum ex eis aliquem perciperent: illis eiusmodi quidpiam accidisse mihi quidem videtur, ac si quis agricola peritus esse studeat, et semina recte spargat, stirpes recte conferat: vbi vero fructus ex his capiendus est, eundem non collectum, rursus in terram decidere patiatur. Aut si quis pugil tantum iam laboris hausserit, vt iustam victoriae spem adeptus sit: ac deinde nullum vnquam certamen fubeat. Quippe nec is mihi quidem iure liberandus dementiae culpa videtur.

D 3

At

ΑΛΛ' ἡμεῖς, ὦ ἄνδρες, μὴ πάθωμεν ταῦτα. ἀλλ' ἐπεὶ περ σύνησμεν ἡμῖν αὐτοῖς ἀπὸ παιδῶν ἀρχάμενοι ἀσκηταὶ ὄντες τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἔργων, ἴωμεν ἐπὶ τῆς πολεμίας, ἧς ἐγὼ σαφῶς ἐπίσταμαι αὐτὸς ἰδὼν, ἰδιώτας ὄντας ὡς πρὸς ὑμᾶς ἀγωνίζεσθαι. ἔ γάρ πω ἔτοιμοί ἐσιν ἀγωνισαί, οἳ ἂν τοξεύωσιν ἢ ἀκοντίζωσιν ἢ ἵππεύωσιν ἐπιστημόνως· ἣν δὲ πρὸς πονῆσαι δέη, τῷ τῷ λείπωνται. ἀλλ' ἔτοιμοί ἰδιῶται ἐσὶ κατὰ τῆς πένους. ἔδὲ γε, οἵτινες, ἀγρυπνήσας θέον, ἡτῶνται τῷ τῷ· ἀλλὰ καὶ ἔτοιμοί ἰδιῶται ἐσὶ κατὰ τὸν ὕπνον. ἔδὲ γε οἱ ταῦτα μὲν ἱκανοί, ἀπαίδευτοί δὲ ὡς χρὴ καὶ συμμάχοις καὶ πολεμίοις χρῆσθαι· ἀλλὰ καὶ ἔτοιμοί δηλονότι τῶν μεγίστων παιδευμάτων ἀπείρως ἔχουσιν.

Ἥμεῖς δὲ νυκτὶ μὲν δὴ πρὸς ὅσα περ οἱ ἄλλοι ἡμέρας, δύνασθε χρῆσθαι, πόσις δὲ τῷ ζῆν ἡδέως ἡγεμόνας νομίζετε, λιμῶ δὲ ὅσα περ ὅψω διαχρῆσθε· ὕδροποσίαν δὲ ῥᾶον τῶν λεόντων φέρετε. κάλλιστον δὲ πάντων καὶ πολεμικώτατον κτῆμα εἰς τὰς ψυχὰς συγκεκρόμεθε· ἐπαινεμένοι γὰρ μάλλον

At nobis, o viri, nequaquam quod attinet. Neque item illi, hoc vsuueniat: sed quum ipsimet nobis conscii simus, inde vsque a puerili aetate nos et honestarum et laudabilium actionum studiis exercitos; eamus in hostem, quem ego visum a me antehac, certo scio pugnandi aduersum nos rudem esse. Non enim idonei sunt proeliatores, qui vel sagittandi, vel iaculandi, vel equitandi sunt illi quidem periti; sed vbi labores perferendi sunt, deficiunt. Quippe quod labores attinet, rudes hi sunt. Neque item, qui vigilare, quum opus est, nequeunt: quippe qui rudes adhuc sint, somnum

Vos autem nocte perinde atque alii die, noctis vel: labores ad iucunde viuendum duces existimatis: famam pro obsonio habetis: aquae potum facilius quam ipsi leones, fertis: denique rem omnium pulcherriam, maximeque bellatoribus conuenientem, animis vestris adquisiuisistis eam, quod laude

μᾶλλον ἢ τοῖς ἄλλοις ἅπασι χαίρετε. τῆς δ' ἐπαίνου ἐρά-
δος ἀνάγκη ἐπὶ τῷ πάντῳ μὲν πόνον, πάντῳ δὲ κίν-
δυνον ἡδέως ὑποδύεσθαι.

Εἰ δὲ ταῦτα ἐγὼ λέγω περὶ ὑμῶν, ἄλλως γινώ-
σκων, ἐμαυτὸν ἐξαπατῶ ὅ, τι γὰρ μὴ τοῖσδε ἀποβή-
σεται παρ' ὑμῶν, εἰς ἐμὲ τὸ ἐλλεῖπον ἦξει. ἀλλὰ πισεύω
τοὶ τῇ πείρᾳ, καὶ τῇ ὑμῶν εἰς ἐμὲ εὐνοίᾳ, καὶ τῇ τῶν πο-
λεμίων ἀνοίᾳ, μὴ ψεύσειν με ταύτας τὰς ἀγαθὰς ἐλπί-
δας. ἀλλὰ θάρρυντες ὁρμώμεθα, ἐπεὶ καὶ ἐκποδὼν
ἡμῖν γεγένηται τὸ δοῦναι τῶν ἀλλοτρίων ἀδίκως ἐφίε-
σθαι. νῦν γὰρ ἔρχονται μὲν οἱ πολέμιοι, ἀρχοντες ἀδί-
κων χειρῶν· καλῶσι δὲ ἡμᾶς οἱ φίλοι ἐπικύρεαι. τί ἔν
ἐστὶν ἢ τῷ ἀλέξασθαι δικαιοτέρον, ἢ τῷ τοῖς φίλοις ἀρή-
γειν κάλλιον;

Ἀλλὰ μὴν διὰ τὸτο ὑμᾶς ἔχ' ἤκιστα οἶμαι θάρρειν, τὸ μὴ
παρημεληκότα με τῶν Θεῶν τὸν ἔξοδον ποιῆσθαι. πολλὰ
γὰρ μοι συνόντες ἐπίστασθε, ὅ μόνον τὰ μεγάλα, ἀλλὰ καὶ
τὰ

de magis quam aliis rebus omni-
bus delectamini. Laudis au-
tem amatores, necesse est eius
[adipiscendae] gratia laborem
omnem, omneque periculum
quam lubentissime subire.

Atque haec si de vobis ita
praedico, ut aliud tamen sen-
tiam, me ipsum fallo. Nam
quidquid huiusmodi a nobis non
eveniet, eius deficientis in me
culpa recidet. Verum et ex-
perientia mea, et benevolentia
erga me vestra, et hostium ve-
cordia faciunt; ut confidam hoc,
nam hanc spem me non frustra-
turam. Tantum fidentibus ani-

mis proficiscamur, quando lon-
gissime a nobis abest, ut aliena
per iniuriam adpetere videa-
mur. Hostes enim iam aduen-
tant, ac primi nos iniuriis lace-
sunt: amici vero nos ad opem
ferendam arcessunt. Quid er-
go vel iustius est, quam vim pro-
pulsare; vel honestius, quam
subvenire amicis?

Quin ea vos etiam de causa
non paulo fidentiores esse ar-
bitror, quod expeditionem hanc
minime neglectare diuina paro.
Nam me, quocum plerumque
versamini, non modo res ma-

τὰ μικρὰ πειρώμενον ἀπὸ Θεῶν ὁρμαῖσθαι αἰεὶ. τέλος, ἔφη, τί δεῖ λέγειν ἔτι; ἀλλ' ὑμεῖς μὲν τῆς ἀνδρείας ἐλόμεσθαι καὶ ἀναλαβόντες, καὶ τὰλλα παρασκευασάμενοι, ἴτε εἰς Μήδους· ἐγὼ δ' ἐπανελθὼν πρὸς τὸν πατέρα, πρόειμι δὴ, ὅπως τὰ τῶν πολεμίων ὡς ταχιστα μαθὼν οἶά ἐστι, παρασκευάσω ὑμῖν ὅ, τι ἂν δύνωμαι, ὅπως ὡς κάλλιστα, σὺν Θεῷ, ἀγωνιζόμεθα. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραττον.

Κ Ε Φ. ς΄.

Κύρος δὲ ἐλθὼν οἶκαδε, καὶ προσευξάμενος Εἰς ἅ πα-
τρῶα, καὶ Διὶ πατρῶα, καὶ τοῖς ἄλλοις Θεοῖς, ὡρμαῖτο
ἐπὶ τὴν Σαρδιάν. συμπρῆπτεμπε δὲ αὐτὸν καὶ ὁ πατήρ.
ἐπεὶ δὲ ἔξω τῆς οἰκίας ἐγένετο, λέγονται ἄσραπαὶ καὶ
βρονταὶ αὐτῷ αἴσιοι γενέσθαι. τῶν δὲ Φανέντων, ἔδεν
ἔτι ἄλλο οἰωνιζόμενοι ἐπορεύεσθαι, * ὡς ἔδενα ἂν λήσαντα
τὰ τῶ μεγίστῃ Θεῷ σημεῖα.

β. Προϊόντι δὲ τῷ Κύρῳ ὁ πατὴρ ἤρχετο λόγῳ τοιῷδε ὅτι
μὲν, ὦ παῖ, Θεοὶ ἰλεῶ τε καὶ εὐμενεῖς πέμπουσὶ σε, καὶ ἐν
ιεροῖς

gnas, sed etiam paruas adgre-
dientem, initium a cultu diuino
facere nouistis. Tandem ait:
quid pluribus verbis opus est?
Vos lectis adsumtisque viris, pa-
ratisque rebus caeteris, ad Me-
dos pergite. Ego vero ad patrem
reuerfus inde progrediar, quo
de rebus hostium quam celerit-
me, quales eae sint, edoctus;
quidquid poterò, vobis parem,
vt quam praeclarissime, Deo iu-
uante, in certamen hoc descen-
damus. Itaque illi efficiendis his
occupabantur.

C A P. VI

Cyrus autem domum reuer-

fus, precatusque Vestam pa-
triam, et Iouem patrium, et
Deos caeteros, in militiam do-
mo profectus est, quum quidem
et pater eum vna prosequere-
tur. Ac postquam domo egressi
essent, fulgura tonitruaque dex-
tra ei oblata fuisse perhibentur.
Quae quum apparuissent, alio
praeterea nullo captato augu-
rio perrexere; quod maximi
Dei signa nemini obscura esse
possent.

2. Cyrum vero progredien-
tem pater huiusmodi verbis allo-
qui coepit: Deos te, fili, propi-
tios ac benignos deducere, cum
e sa-

* ὅτι ἔδεν ἄλλο ὁρμαῖσθαι etc. h. e. quod nihil aliud maximi Dei signa
clamarent.

ἱεροῖς δῆλον καὶ ἐν ἑρμηνείαις σημεῖοις· γινώσκεις δὲ καὶ αὐτός. ἐγὼ γάρ σε ταῦτα ἐπίτηδες ἐδίδαξάμην, ὅπως μὴ δι' ἄλλων ἑρμηνέων τὰς τῶν Θεῶν συμβεβλὰς συνείης, ἀλλὰ αὐτὸς καὶ ὁρῶν τὰ ὁρατά, καὶ ἀκῶν τὰ ἀκυστά γινώσκεις, καὶ μὴ ἐπὶ μάντεσιν εἶης, οἱ, εἰ βέλτοιό, σε ἔξαπατῶν, ἕτερα λέγοντες ἢ τὰ παρὰ τῶν Θεῶν σημαίνοντα· μὴδ' αὖ, εἴ ποτε ἄρα ἄνευ μάντεως γένοιτο, ἀποροῖς Θεοῖς σημεῖοις ὅ, τι χρῶν· ἀλλὰ διὰ τῆς μαντικῆς γινώσκων τὰ παρὰ τῶν Θεῶν συμβεβλευόμενα, τότε πείθοιο.

γ'. Καὶ μὲν δὴ, ὦ πάτερ, ἔφη ὁ Κύρος, ὅπως γ' ἂν ἴλεω οἱ Θεοὶ ὄντες ἡμῖν συμβεβλέναι ἐθέλωσιν, ὅσον δύναμαι κατὰ τὸν σὸν λόγον διατελέσω ἐπιμελόμενος. μέμνημαι γὰρ ἀκῶσας ποτὲ σε, ὅτι εἰκότως ἂν καὶ παρὰ τῶν Θεῶν πρᾶκτικώτερος εἴη, ὥσπερ καὶ παρὰ ἀνθρώπων, ὅσις μὴ, ὅποτε ἐν ἀπόροις εἴη, τότε κλακεύοι, ἀλλ' ὅτε ἄριστα πρᾶττοι, τότε μάλιστα τῶν Θεῶν μεμνῶτο. καὶ τῶν φίλων δὲ ἔφηθα χρῆναι ὡσαύτως ἐπιμελεῖσθαι.

δ'. Οὐκ ἔν νῦν, ἔφη, ὦ παῖ, διὰ γε ἐκείνας τὰς ἐπιμε-

λείας

e sacrificiis tum signis coelestibus clare perspicitur, atque etiam ipse animaduertis. Nam haec te dedita opera equidem edocui, partim ne per alios interpretes Deorum confilia perciperes, sed ipse cognosceres ea, cum adspiciendo tum audiendo, quae oculis et auribus percipiuntur, et ab hariolis non penderes, qui te, si vellent, decipere possent, indicatis aliis quam quae diuinitus significarentur: partim ne, si quando careres hariolo, quid de signis diuinis statuendum esset, ambigeres; sed animaduertendo per diuinationem, quae diuinitus

tibi consulerentur, eisdem obtemperares.

3. Et Cyrus; Equidem, mi pater, inquit, ut Dii propitii consulere nobis velint, pro virili mea id quod mones, procurare non desinam. Etenim audire aliquando ex te memini, non abs re illum et a Diis et ab hominibus aliquid facilius impetrare; qui non angustis in rebus aduletur, sed fortuna maxime prospera, maxime Deorum meminerit. Aiebas et amicorum curam eodem modo habendam.

4. Ergo iam, inquit, libentius Deos accedis imploraturus, fili,

D 5

propter

λείας ἥδιον μὲν ἔρχη πρὸς τὰς θεὰς δεησόμενος ἐλπίζεις δὲ μᾶλλον τεύχεσθαι ὣν ἂν δέῃ, ὅτι συνειδέναι σαυτῷ δοκεῖς ἢ πώποτ' ἀμελήσας αὐτῶν. πάνυ μὲν ἔν, ἔφη ὁ πάτερ, ὡς πρὸς φίλης μοι τὰς θεὰς ὄντας, ἔτω διάκειμαι.

Εἰ. Τί γὰρ, ἔφη, ὦ παῖ, μέμνησαι ἐκεῖνα ἃ ποτε ἐδόκει ἡμῖν; ὡς ἅπερ δεδώκασιν οἱ θεοὶ, μαθόντας ἀνθρώπους βέλτιον πράξειν ἢ ἀνεπισήμονας αὐτῶν ὄντας, καὶ ἐργαζομένους μᾶλλον ἀνύττειν ἢ ἀργῶντας, καὶ ἐπιμελεμένους ἀσφαλέστερον ἂν διάγειν ἢ ἀφυλακίζοντας τήτων. παρέχοντάς ἑν' ἑαυτὰς οἷος δεῖ, ἔτως ἡμῖν ἐδόκει δεῖν καὶ αἰτεῖσθαι τὰ ἀγαθὰ παρὰ τῶν θεῶν.

Εἰ. Ναὶ μὰ Δία, ἔφη ὁ Κῦρος, μέμνημαι μέντοι ταῦτα ἀκῆσας σε· καὶ γὰρ ἀνάγκη ἦν πείθεσθαι τῷ λόγῳ τήτῳ. καὶ γὰρ οἶδά σε λέγοντα αἰεὶ, ὡς καὶ δὲ θέμις εἴη αἰτεῖσθαι παρὰ τῶν θεῶν ἔτε, ἱππεύειν μὴ μαθόντας, ἱππομαχῶντας νικᾶν ἔτε, μὴ ἐπισαμένους τοξεύειν, τοξευόντας κρατεῖν τῶν ἐπισαμένων τοξεύειν ἔτε μὴ ἐπισαμένους κυβεργῶν, σώζειν εὐχεσθαι ναῦς

κυβερ-

propter studia in eis colendis tua: et futurum etiam speras, ut magis ea, quae petieris, impetres: quando sic tibi conscius esse videris, ut qui nunquam in eorum cultu negligens fueris. Omnino, mi pater, respondit Cyrus, sic affectus sum, ut me Diis carum esse sperem.

5. Quid autem? mi fili, subiecit Cambyſes, eorumne meministi, de quibus inter nos aliquando convenit? nimirum ea quae Dii largiti sunt, rectius ab hominibus geri, qui didicerint, quam ab imperitiis: et eisdem laborando plus effecturos, quam si otiosi sint: et, si curam adhi-

beant, securius acturos, quam si negligenter se gerant? Adeoque nobis videbatur, ita peti a Diis oportere bona, si tales nos exhibeamus, quales esse convenit.

6. Memini profecto, inquit Cyrus, haec ex te audire, atque illi sermoni tuo adſentiri me necesse erat. Etiam hoc addere te memini, ne fas quidem esse a Diis petere, ut equestri proelio victoriam adipiscantur, qui rem equestrem non didicerint: nec ut sagittandi rudes eiufdem artis peritos sagittando superent: nec ut gubernandi rudes optent, naues a se gubernando

κυβερνῶντας· ἔδὲ μὴ σπείροντας γε σῖτον, εὐχεσθαι καλὸν αὐτοῖς σῖτον φύεσθαι· ἔδὲ μὴ φυλαττομένης γε ἐν πολέμῳ, σωτηρίαν αἰτεῖσθαι. παρὰ γὰρ τῆς τῶν θεῶν θεομῆς πάντα τὰ τοιαῦτα εἶναι. τῆς δὲ ἀθέμιτα εὐχομένης ὁμοίως ἔφησθα εἰκὸς εἶναι παρὰ θεῶν ἀτυχεῖν, ὥσπερ καὶ παρὰ ἀνθρώπων ἀπραχτεῖν τῆς παράνομα δεομένης.

ζ'. Εκείνων δὲ, ἔφη, ὦ παῖ, ἐπελάβη ἄ ποτε ἐγὼ καὶ σὺ ἐλογιζόμεθα; ὥς ἱκανὸν εἶη καὶ καλὸν ἀνδρὶ ἔργον, εἴ τις δύναιτο ἐπιμεληθῆναι, ὅπως ἂν αὐτός τε καλὸς κάγαθος δοκίμως γένοιτο, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ὅπως αὐτός τε καὶ οἱ οἰκέται ἱκανῶς ἔχοιεν. τὸ δὲ, τῶν μεγάλων ἔργων ἕως ὄντος, ἐπίστασθαι ἀνθρώπων ἄλλων προσαιεῦειν, ὅπως ἔχουσιν ἀπαῖα τὰ ἐπιτήδεια ἐκπλεῖν, καὶ ὅπως ἔσονται πάντες οἷς δεῖ, τῶτο θαυμαστὸν δή πῃ ἐφαίνετο ἡμῖν εἶναι.

η'. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὦ πάτερ, μέμνημαι καὶ τῆτό σ' λέγοντος. συνεδόκει γ' καὶ ἐμοὶ ὑπερμέγεθες εἶναι ἔργον, τὸ καλῶς ἄρχειν. καὶ νῦν γ', ἔφη, ταῦτά μοι δοκεῖ
ταῦτα,

nando seruari: nec qui semina spargere neglexerint, optent bonum sibi frumentum nasci: nec ut salutem petant, qui sibi in bello non caneant. Haec enim omnia contra leges diuinas esse. Qui autem optarent ea quae non fas sit; illos aiebas merito sic apud Deos nihil impetrare, ut qui petunt iniqua, repulsam apud homines ferunt.

7. An vero et eorum, mi fili, ait, oblitus es, quae aliquando inter nos argumentando concludebamus? Sāt magnum hoc scilicet, ac praeclarum hominis opus esse, si perficere studio

suo possit, ut et cum laude vir bonus euadat, et ut tam ipsi quam familiae rerum copia necessariorum suppetat. Iam vero quum hoc tanti fieri mereatur, etiam scire hominibus aliis praeesse, ut res necessarias omnes assiatim habeant, et universi tales sint, quales esse convenit; id nobis sane quiddam admiratione quoque dignum esse videbatur.

8. Profecto memini, mi pater, ait, hoc quoque te dicere. Itaque mihi tunc idem quod tibi, videbatur: ingens et arduum opus esse, recte imperare. Ac nunc etiam eadem
hi

ταῦτα, ὅταν πρὸς αὐτὸ τὸ ἄρχειν σκοπῶν λογίζωμαι. ὅταν μέντοι γε πρὸς ἄλλης ἀνθρώπου ἰδὼν κατανοήσω, οἷοί τε ὄντες διαγίγνονται ἄρχοντες, καὶ οἷοι ὄντες ἀνταγωνισαὶ ἡμῶν ἔσονται, πάνυ μοι δοκεῖ αἰσχρὸν εἶναι τὸ τοιαύτης αὐτῆς ὄντας ὑποπλῆξαι, καὶ μὴ ἐθέλειν ἰέναι αὐτοῖς ἀνταγωνισμένους· ὅς, ἔφη, ἐγὼ αἰδοίνομαι, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν ἡμετέρων φίλων τῆτων, ἡγούμενος, δεῖν τὸν ἄρχοντα, τῶν ἀρχομένων διαφέρειν τῷ καὶ πολυτέλετον δειπνεῖν, καὶ πλεονέκτον ἔχειν χρυσίον, καὶ πλείονα χρόνον καθευδεῖν, καὶ πάντα ἀπονώτερον τῶν ἀρχομένων διάγειν. ἐγὼ δὲ οἶμαι, ἔφη, τὸν ἄρχοντα καὶ τῷ ῥαδιουργεῖν χρῆναι διαφέρειν τῶν ἀρχομένων, ἀλλὰ τῷ προνοεῖν τε καὶ φιλοπονεῖν προθυμώμενον.

β'. Ἀλλὰ τοι, ἔφη, ὦ παῖ, ἐνὶ ἑστίν αὐτὸ καὶ πρὸς ἀνθρώπου ἀγωνισέειν, ἀλλὰ πρὸς αὐτὰ τὰ πράγματα, ὧν καὶ ῥάδιον εὐπόρως περιγενέσθαι. αὐτίκα δὴ πᾶς οἶδα, ἔφη, ὅτι εἰ μὴ ἔξει ἡ στρατιὰ τὰ ἐπιτήδεια, καταλύσεται σὺ εὐθὺς ἢ ἀρχή. ἔκην ταῦτα μὲν, ἔφη, ὦ πάτερ, Κυαζά-

ρης

in sententia persisto, quum ipsum imperandi munus apud animum confidero. Quum vero ad alios respiciens, quomodo illi se in imperio gerant, et quales eos aduersarios habituri simus, cogito; per mihi turpe videtur, huiusmodi quosdam formidare ac non ad pugnandum aduersus eos progredi: quos equidem animaduerto, vel ab amicis hisce nostris initio facto, hac esse in sententia, vt qui principem oportere statuunt a sibi subiectis in eo differre, vt sumtuosius coenet, domi plus auri habeat, diutius dormiat, omnino minore cum molestia laboreque degat,

quam subditi. Ego autem sic arbitror, non desidis vitae ratione praestare subditis debere principem: sed alacri studio rebus eorum prospiciendo, ac laboribus tolerandis.

9. Verum, mi fili, ait Camby-ses, sunt quaedam, in quibus non aduersus homines certamen est, sed cum ipsis rebus; quas idonee superare, per est difficile. Ne longe abeamus, scis breui finem habiturum imperium tuum, si comiteatu exercitus careat. Atqui haec, ait Cyrus, exhibiturum se nostris, pater, hinc proficiscentibus Cyaxa-

res

ρησὶ φησὶ παρέξεν τοῖς ἐντεῦθεν πᾶσιν ἰᾷσιν, ὅποσοι ἀν
 ὡσι τῆτοις δέ, ἔφη, ὦ παῖ, σὺ πιστεύων ἔρχῃ τοῖς
 παρὰ Κυαξάρη χρημασιν; ἔγωγε, ἔφη ὁ Κῦρος. τί δέ,
 ἔφη, οἶδα ὅπόσα αὐτῷ ἐσι; μα τὸν Δία, ἔφη ὁ Κῦρος,
 ἢ μὲν δῆ. ὅμως δὲ τῆτοις, ἔφη, πιστεύεις τοῖς ἀδῆλοις;
 ὅτι δὲ πολλῶν μὲν σοι δεήσει, πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα νῦν
 ἀνάγκη δαπανᾶν, ἐκείνο ἢ γινώσκεις; γινώσκω, ἔφη ὁ
 Κῦρος. εἰάν ᾖν, ἔφη, ἐπιλίπη αὐτὸν ἢ δαπάνη, ἢ καὶ
 ἐκὼν ψεύσεται, πῶς σοι ἔξει τὰ τῆς στρατιάς; δῆλον ὅτι
 ἢ καλῶς. αὐτὰς, ὦ πάτερ, ἔφη, σὺ εἰ ἐνοραῖς τινα πόρον
 καὶ ἀπ' ἐμῆ ἀν προσγενόμενον, ἕως ἔτι ἐν Φιλίᾳ ἐσμέν,
 λέγε.

ί. Ερωτᾷς, ἔφη, τῆτο, ὦ παῖ, εἴ τις ἀν ἀπὸ σῆ πό-
 ρος προσγένοιτο; ἀπὸ τίνος δὲ μᾶλλον εἰκὸς ἐστὶ πόρον
 προσγενέσθαι, ἢ ἀπὸ τῆ δύναμιν ἔχοντος; σὺ δὲ πεζὴν
 μὲν δύναμιν ἔχων ἐνθένδε ἔρχῃ, ἀνθ' ἧς, εὖ οἶδ', ὅτι
 πολλαπλασίαν ἄλλην ἢκ ἀν δέξαιο· ἵππικὸν δὲ σοι,
 ὅπερ κράτιστον, τὸ Μήδων σύμμαχον ἔσαι. ποῖον ᾖν
 ἔθνος

res dicit, quotquot illi fuerint. Siccine igitur, inquit, iter ingre-
 deris, fili, Cyaxaris opibus hisce
 fretus? Vero, respondit Cyrus.
 Quid autem? subiecit ille, nosti-
 ne quantae opes eius sint? Mi-
 nime profecto, inquit Cyrus.
 Et his tamen ignotis et incertis
 fretus es? quod autem tibi
 multis erit opus, atque etiam
 modo magnos sumptus alios fa-
 ciendos esse, non intelligis? In-
 telligo, inquit Cyrus. Quod si
 ergo vel sumptus eum destituat,
 vel etiam sciens fallat, quomo-
 do comparatae tibi res exerci-
 tus erunt? nimirum non bene.
 Tu vero, mi pater, subiecit Cy-

rus, si quam parandae copiae
 rationem perspicis, quae a me
 sit expectanda, eam mihi, dum
 adhuc in regione pacata sumus,
 exponito.

ΙΟ. Quaeris fili ex me, ait, ec-
 qua possit abs te proficisci co-
 piae parandae ratio. At quem
 probabilius est eius parandae
 modum inuenire posse, quam il-
 lum, cui vires sunt? Tu vero
 cum iis pedestribus copiis hinc
 discedis, cum quibus, sat scio,
 longe maiores alias non commu-
 tares. Equitatus autem Medici,
 qui praestantissimus est, auxilia
 tecum habebis. Quam ergo na-
 tionem

ἔθνος τῶν πέριξ ἢ δοκεῖ σοι καὶ χαρίζεσθαι βυλόμενον ὑμῖν ὑπηρετήσεν, καὶ φοβούμενον μὴ τι πάθῃ; ἀ χρεΐ σε κοινῇ σὺν Κυαζάρῃ σκοπεῖσθαι, μήποτε ἐπιλίπῃ τὸ ὑμᾶς ὧν δεῖ ὑπάρχειν· καὶ ἔθας δὲ ἐνεκά μηχανᾶσθαι προσοδὲ πόρον. τότε δὲ μάλιστα πάντων μέμνησό μοι, μηδέποτε ἀναμένειν τὸ πορίζεσθαι τὰ ἐπιτήδεια ἔς' ἂν ἡ χρεῖα σε ἀναγκάσῃ· ἀλλ' ὅτε μὲν μάλιστα εὐπορήσῃ, τότε πρὸ τῆς ἀπορίας μᾶλλον μηχανῶ. καὶ γὰρ τεύξῃ μᾶλλον παρ' ὧν ἂν ὀνῇ, μὴ ἀπορεῖν δοκῶν, καὶ ἐτι ἀναίτιος ἔσῃ παρὰ τοῖς σαυτῷ στρατιώταις· ἐκ τῆς δὲ μᾶλλον καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων αἰδῶς τεύξῃ· καὶ ἢν τινὰς βάλῃ τῇ δυνάμει εὖ ποιῆσαι ἢ κακῶς, μᾶλλον ἕως ἂν ἔχωσι τὰ δέοντα οἱ στρατιῶται, ὑπηρετήσασί σοι· καὶ * πεισotέρας, σάφ' ἴδι, λόγως δυνήσῃ τότε λέγειν, ὅταν περ καὶ ἐνδείκνυσθαι μάλιστα δύνῃ καὶ εὖ ποιεῖν ἱκανὸς ὧν καὶ κακῶς.

ΙΑ. Αλλ', ἔφη, ὦ πάτερ, ἄλλως τέ μοι καλῶς
δοκεῖς

tionem finitimam putas haud quam reperies. Nam et facilius obsecuturam vobis, et gratificandi studio, et damni metu? Quae quidem tibi communiter una cum Cyaxare consideranda veniunt, ne nunquam vos aliquid rerum necessariorum deficiat. Quin etiam usus et consuetudinis causa redditum excogitari copia debet. Hoc vero maxime omnium mihi memineris, non expectandum esse, ut rerum necessariorum copiam tunc pares, quum ipsa te necessitas urgebit: sed quum maxime rebus omnibus abundabis, tunc ante inopiam accessionis rationem ali-

quam reperies. Nam et facilius consequeris ab illis, a quibus petes, quum nequaquam egere videberis; et tui milites in quo te culpent, non habebunt. Quae res efficiet ut alii magis te reuerituri sint, et obsequentiores in rerum necessariorum copia milites sis habiturus, si quando exercitus opera vel iuvare aliquos vel laedere volueris: atque adeo scire debes, magis ad persuadendum idonea te usum oratione, quum maxime demonstrare poteris, tibi et ad iuvandum, et ad laedendum satis virium esse.

II. Et Cyrus: Cum aliis de causis,

* ΑΙ. πεισotέρας, ΑΙ. πεισικυotέρας.

δοκίς ταῦτα λέγειν πάντα, καὶ ὅτι ἀ μὲν αὖ νῦν λή-
ψονται οἱ φρατιῶται, ἑδεῖς αὐτῶν ἐμοὶ τῶτων χάριν
εἴσεται (ἴσασι γὰρ ἐφ' οἷς αὐτῆς Κυαξάρης ἀγεται
συμμάχος) ὅ, τι δ' ἂν πρὸς τοῖς εἰρημένοις λαμβάνη
τις, ταῦτα καὶ τιμὴν νομιῶσι καὶ χάριν τῶτων πλείστην
εἰκὸς εἶδέναι τῷ δίδοντι. τὸ δ' ἔχοντα δύναμιν, ἥ ἔστι
μὲν φίλος εὖ ποιῶντα ἀνταφελεῖσθαι, ἔστι δὲ ἐχθρὸς
ἔχοντα πειρᾶσθαι τι κτᾶσθαι ἀπ' αὐτῶν, ἔπειτα ἀμελεῖν
τῷ προῖξεν, οἷε τι, ἔφη, ἥσσον τῶτο εἶναι αἰσχρὸν, ἢ εἰ
τις ἔχων μὲν ἀγρὸς, ἔχων δὲ ἐργάτας οἷς ἂν ἐργάζοιτο,
ἔπειτα ἐὼν τὴν γῆν ἀργῶσαν ἀνωφελήτον εἶναι; ὡς ἔν
ἐμῷ, ἔφη, μηδέποτε ἀμελήσοντος τῷ τὰ ἐπιτήδεια τοῖς
φρατιώταις συμμηχανᾶσθαι, μήτ' ἐν φιλίᾳ, μήτ' ἐν πο-
λεμείᾳ, ὥτως ἔχε τὴν γνώμην.

ιβ'. Τί γὰρ, ἔφη, τῶν ἄλλων, ὦ παῖ, ὧν εἰδόκει
πρὸς ἡμῖν ἀναγκαῖον εἶναι μὴ παραμελεῖν, μέμνησαι;
καὶ

sis, inquit, praeclare mihi haec omnia, mi pater, differere videris: tum etiam, quod quae modo milites accepturi sunt, eorum nomine mihi nemo gratiam sit habiturus: quippe qui noriunt, quibus conditionibus Cyaxares eos ad belli societatem arceffat. Quidquid autem praeter illa promissa quis accipiet, id vero et honoris loco sunt ducturi, et consentaneum est, eos maximam id largienti gratiam habituros. Iam si copias quis habeat, quarum opera vel beneficia in amicos conferens, vicissim ab eis ipse commodum aliquod capere possit; vel conari queat, ut hostibus, si quos

habet, ereptum aliquid sui iuris efficiat; hunc deinde negligentem esse in acquirendo, an minus turpe putas, atque si is, cui et fundi sint, et ad eos colendos serui, nihilominus solum incultum nulli esse vsui sinat? Itaque sic de me sentias velim, ait, nunquam me in rebus militi necessariis communi solertia quaerendis et conficiendis, nec in sociorum regione, nec in hostico negligentem fore.

12. Quid vero, mi fili, subiecit pater, an et quorundam aliorum, quae uecessario nobis aliquando videbantur negligenda non esse, meministi?

καὶ γὰρ, ἔφη, μέμνημαι, ὅτε ἐγὼ μὲν πρὸς σέ ἤλθον ἐπ' ἀργύριον, ὅπως ἀποδοίην τῷ Φάσκοντί με στρατηγεῖν πεπαιδευμέναι· σὺ δὲ ἅμα διδάξαι μοι, ἐπὶ πρώτας ᾧδὲ πῶς ἄρα γε, εἶπες, ὦ παῖ, ἐν τοῖς στρατηγικοῖς ἔργοις καὶ οἰκονομίᾳ τί σοι ἐπεμνήσθη ὁ ἀνὴρ ὃν τὸν μισθὸν φέρεῖς; ἔδεν μέντοι οἱ στρατιῶται ἥττον τῶν ἐπιτηδεύων δόνται ἢ οἱ ἐν οἴκῳ οἰκέται. ἐπεὶ δ' ἐγὼ σοι λέγων τὰ ληθῆ, εἶπον ἔτι ἔθ' ὅτις περὶ τούτων ἐπεμνήσθη, ἐπήρξα με πάλιν εἰ τι ὑγιείας μοι περὶ ἔλεξε καὶ ῥώμης, ὡς δέησιν καὶ τούτων, ὥσπερ καὶ ὑπὲρ τῆς στρατηγίας, τὸν στρατηγὸν ἐπιμελεῖσθαι.

ὣς δὲ καὶ ταῦτα ἀπέφησα, ἐπήρξα με αὖ πάλιν, εἰ τινα ἐπιμέλειαν ἐδίδαξέ με, ὡς ἂν ἕκαστα τῶν πολεμικῶν ἔργων κράτιστοι σύμμαχοι γένοιτο. ἀποφῆσαντος δὲ μη καὶ τούτο, ἀνεκρίνας αὖ σὺ καὶ τότε, εἰ τι μὲ ἐπαίδευσεν ὡς ἂν δυναίμην στρατιᾷ προθυμίαν ἐμβαλεῖν· λέγων ὅτι τὸ πᾶν διαφέρει ἐν παντί

ministri? Memini quidem certe, ait, quando ad te argenti petendi causa veniebam, quod ei perfoluerem, qui se disciplina Imperatoria me instituisse profitebatur. Tu vero simul id mihi numerans, hoc quodam modo me interrogabas: Num vir hic, fili, cui mercedem adfers, inter Imperatoriae rei praecepta, etiam administrationis domesticae mentionem fecit? Nihilo certe minus militi rebus ad videndum necessariis, quam familiae domesticae opus est. Ibi quum ego fassus id quod res erat, negassem ab illo quidquam me de hoc admonitum esse: rursus

quaerebas, ecquid de bona valetudine corporisque robore differuisset, vti de quibus Imperatorem non secus ac de Imperatorio munere suo, sollicitum esse oporteat.

Hoc etiam quum negassem, rursus rogabas, ecquam me rationem procurandi docuisset, ut focii qualibet in parte rei militaris quam praestantissimi eundant. Id quoque me negante, denuo quaerebas, ecquid doctrinae mihi tradidisset, quo pacto in militum animis prompta quaedam alacritas excitari possit; quum diceres, proflus inter alacritatem

τὶ ἐγὼ προθυμία ἀθυμίας· ἐπεὶ δὲ καὶ τῷτ' ἀνέ-
νεον, ἤλεγχεσ' αὖ σὺ, εἴ τινα λόγον ποιήσαιτο διδάσκων
περὶ τῷ πείθεσθαι τὴν στρατιάν, ὥς ἂν τις μάλισα μη-
χανῶτο.

Ἐπεὶ δὲ καὶ τῷτ' παντάπασιν ἄρρητον ἐφαίνετο,
τέλος δὴ με ἐπῆρε ὅ, τι πότε διδάσκων, στρατηγίαν
φαίη με διδάσκειν. καὶ γὰρ δὴ ἐνταῦθα ἀπεκρινάμην, ὅτι
τὰ τακτικά· καὶ σὺ γελάσας διηλθές μοι, παρατιθεῖς
ἕκασον, τί εἴη ὄφελος στρατηγία τακτικῶν ἀνευ τῶν
ἐπιτηδείων; τί δ' ἀνευ τῷ ὑγιαίνειν; τί δ' ἀνευ τῷ
ἐπίσασθαι τὰς εὐρημένας εἰς πόλεμον τέχνας; τί δ'
ἀνευ τῷ πείθεσθαι; ὥς δέ μοι καταφανές ἐποίησας, ὅτι
μικρόν τι μέρος εἴη στρατηγίας τὰ τακτικά, ἐπερο-
μένῃ μὲν, εἴ τι τῶν σὺ με διδάξαι ἱκανὸς εἴης, ἀπὸν-
τὰ με ἐκέλευσας τοῖς στρατηγικοῖς ἀνδράσι νομιζομένοις
[εἶναι] διαλέγεσθαι, καὶ πυνθάνεσθαι πῇ ἕκαστα τῶν
γίγνεται.

Εκ

critatem animi, et abiectionem,
rebus in omnibus, discrimen
esse maximum. Vbi hoc etiam
abnuissem, explorabas tu rur-
sum, ecquid docuisset, quo effici
maxime possit, ut exercitus dicto
sit audiens.

De quo quum prorsus ab il-
lo nihil esse dictum pareret, de-
nique me interrogabas, quid
tandem docendo, disciplinam
Imperatoriam se mihi tradidisse
diceret? Atque ibi quum ego
responderem, exercitus instru-
endi rationes ab eo mihi com-
monstratas: subriscisti tu quidem,
ac mihi singula ista proponen-
do, percurrabas: Quid instru-
endi exercitus ratio ad artem Im-

peratoriam profuerit, absque
rebus ad victum necessariis?
quid absque firma valetudine?
quid absque illarum artium
scientia, quae ad belli usum in-
ventae sunt? quid absque obe-
dientia? Quumque adeo per-
spicuum mihi fecisses, rationem
aciei struendae exiguum mune-
ris Imperatorii partem esse, at-
que ego te rogassem, ecquid ho-
rum abs te mihi tradi posset:
mandabas, ut irem, ac illis cum
viris differerem, qui Impera-
toriae rei periti haberentur,
deque ipsis percontarer, quo pa-
cto haec singula fierent.

VOL. I

E

Ex

Εκ τούτων δὴ συνῆν ταῖς ἐγὼ, ὅς μάλιστα Φρονίμους περὶ τούτων ἤκων εἶναι. καὶ περὶ μὲν τροφῆς, ἐπέειπεν ἱκανὸν εἶναι ὑπάρχον, ὅ, τι Κυαξάρης ἐμελλε παρέχειν ἡμῖν περὶ δὲ ὑγιείας, ἀκύνων τὲ καὶ ὁρᾶν ὅτι καὶ πόλεις αἱ χρηζέσθαι ὑγιαίνειν, ἰατρὸς αἰρῶνται, καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν στρατιωτῶν ἐνεκεν ἰατρὸς ἐξάγουσιν. ἔγωγε καὶ ἐγὼ, ἐπεὶ ἐν τῷ τέλει τούτῳ ἐγενόμην, εὐθύς τούτων ἐπεμελήθην· καὶ οἶμαι, ἔφη, ὦ πάτερ, πάνυ ἱκανὸς τὴν ἰατρικὴν τέχνην ἔχειν ἄνδρας μετ' ἐμαυτῶ.

Ιγ'. Πρὸς τούτῳ δὴ ὁ πατήρ εἶπεν ἄλλ', ὦ παῖ, ἔφη, ἔτοι μὲν, ὅς λέγεις, ὥσπερ ἱματίων ραγέντων εἰσὶ τινες ἀκεαί, ἔγωγε καὶ ἰατροὶ, ὅταν τινὲς νοσήσωσι, τότε ἰῶνται τούτοις· σοὶ δὲ τούτῳ μεγαλοπρεπесеῖρα ἔσται ἡ τῆς ὑγιείας ἐπιμέλεια. τὴν γὰρ τὴν ἀρχὴν μὴ κάμνειν τὸ στρατεύμα, τούτῳ σοὶ δεῖ μέλειν. καὶ τίνα δὴ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὁδὸν ἰῶν, τούτῳ πράττειν ἱκανὸς ἔσομαι; ἂν μὲν δὴ πᾶς χρόνον τινὰ μέλλῃς ἐν τῷ αὐτῷ μένειν, ὑγιεῖν δὲ δεῖ πρῶτον στρατοπέδῳ μὴ ἀμελήσας τούτων δὲ ἔκ
ἀν

Ex eo tempore illorum ego consuetudine sum yfus, quos cognitione harum rerum imprimis excellere audiebam. Ac de victu quidem, persuasum mihi est, satis id futurum, quod Cyaxares nobis sit praebiturus: de bona vero valetudine, quod audirem et viderem, tum civitates eas, quae huius indigent, medicos adsciscere, tum Imperatores ad usum militum medicos secum sumere; itidem mihi postquam munus hoc mandatum fuit, statim haec animo cura insedit: et existimo equidem, mi pater, ait, viros me artis medicae admodum gnaros mecum habere.

13. Ad quae pater: Hi vero medici, de quibus tu fili loqueris, inquit, quemadmodum sunt vestium lacertarum sarcinatores quidam, ita et ipsi hominibus medentur, postquam in morbos inciderunt. At tua valetudinis bonae cura: praeclarior erit, qui operam dabis ne prorsus in morbos exercitus incidat. Et quantum via, mi pater, incedens, inquit, hoc praestare poterō? Nimirum si diutius eodem loco sis mansurus, primum negligendum tibi non erit, ut castra in regione salubri loces: quod quidem facile

ἀν ἁμάρτοις, εἰάν περ μέλη σοι. καὶ γὰρ λέγοντες ἔδεν παύοιμαι οἱ ἄνθρωποι περὶ τε τῶν νοσηρῶν χωρίων καὶ τῶν ὑγιεινῶν μάρτυρες δὲ σαφεῖς ἑκατέρους αὐτῶν παρίσανται, τὰ τε σώματα καὶ τὰ χρώματα. ἔπειτα δὲ ἔ τὰ χωρία μόνον ἀρκέσει σκέψασθαι, ἀλλὰ μνήσθῃ πῶς πειρᾷ σὺ ἐπιμελεῖσθαι σεαυτὴ ὅπως ὑγιαίνης.

ιδ'. Καὶ ὁ Κύρος εἶπε, πρῶτον μὲν πειρῶμαι, νῆ Δία, μηδέποτε ὑπερεμπίπλασθαι· δύσφορον γάρ. ἔπειτα δὲ ἐκπονῶ τὰ εἰσιόντα· ἔτω γὰρ μοι δοκεῖ ἢ τε ὑγίεια μᾶλλον παραμένειν, καὶ ἰσχύς προσγίνεσθαι. ἔτω τοῖνυν δεῖ, εἴφῃ, ὦ παῖ, καὶ τῶν ἄλλων ἐπιμελεῖσθαι. ἢ καὶ σχολή, εἴφῃ, ἔσαι, ὦ πάτερ, σωμασκεῖν τοῖς στρατιώταις; ἔ μὰ Δί, εἴφῃ ὁ πατήρ, ἔ μόνον γε, ἀλλὰ καὶ ἀνάγκη. δεῖ γὰρ δὴ πρᾶ στρατιάν, εἰ μέλλει πράξεν τὰ δέοντα, μηδέποτε παύεσθαι, ἢ τοῖς πολεμίοις καταπορσύνῃσαν κακὰ, ἢ αὐτῇ ἀγαθὰ. ὥς χαλεπὸν μὲν καὶ ἓνα ἄνθρωπον ἀργὸν τρέφεται, πολὺ δ' ἔτι, ὦ παῖ, χαλεπώτερον, οἶκον ὅλον πάντων δὲ χαλεπώτατον στρατιάν

facile adsequeris, si curae tibi vtar, et robur aliquod etiam fuerit. Quippe nunquam homines loqui delinunt tam de mor-biferis quam salubribus locis. Vtrisque testes adsunt eviden-tes, nimirum ipsa corpora, et ipsi colores. Deinde regiones con-siderari non satis est, sed in me-noriam tibi reuocare debes, quo pacto studeas ipse tuimer-turam gerere, quo recte valeas.

14. Et Cyrus: Primum ope-rum do, inquit, ne vnquam ni-nium me repleam, quum id grauari soleat. Deinde quae ingesta sunt, laborando digero; quia re fieri equidem existimo, ut et valetudine bona diutius

vtar, et robur aliquod etiam mihi accedat. Eadem ergo cura, respondit pater, et aliis erit adhibenda. Num vero, subiecit Cyrus, otium militibus suppetet, mi pater, ad exercenda corpora? Immo, inquit, non otium erit modo, sed etiam necessitas id postula-bit. Nam exercitus, qui offi-cium facturus sit, nunquam de-sinat necesse est vel hostibus detrimenta, vel sibi commoda quaedam asserre. Difficile est enim, fili, vel vnum hominem otiosum alere; multo etiam diffi-cilius, familiam totam; omnium vero difficillimum, exercitum

στρατιαν ἀργὸν τρέφειν. πλείστα γὰρ τὰ ἐθιόντα ἐν στρα-
τιᾷ, καὶ ἀπ' ἐλαχίστων ὀρεμύμενα, καὶ οἷς ἀν λάβῃ, δαψιλέ-
στα χωόμενα· ὥστε ὅδε ποτε προσήκει στρατιὰν ἀργεῖν.

ΙΕ. Λέγεις σὺ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ, ὥσπερ
ὅδε γεωργὸς ἀργὸς ὅδεν ὄφελος, ἤτως ὅδε στρατηγὸς ἀργὸς
ὅδεν ὄφελος εἶναι. τὸν δὲ γε ἐργάτην στρατηγὸν ἐγὼ, ἔφη,
ἀναδέχομαι (ἢν μὴ τις Θεὸς βλάβῃ), ἅμα καὶ τὰ ἐπι-
τήδεια μάλιστα ἔχοντος τῆς στρατιώτας ἀποδείξιν, καὶ τὰ
σώματα ἄριστα ἔχοντας παρασκευάσειν. ἀλλὰ μέντοι
τό γε μελετᾶσθαι, ἔφη, ἕκαστα τῶν πολεμικῶν ἔργων,
ἀγῶνας ἂν τίς μοι δοκεῖ, ὦ πάτερ, προσιπῶν ἑκάστοις, καὶ
αἶθλα προτιθεῖς, μάλιστα ἂν ποιεῖν εὖ ἀσκεῖσθαι ἕκαστα,
ὥστε, ὅποτε δεοίτο, ἔχειν ἂν παρεσκευασμένοις χρῆσθαι.
κάλλιστα λέγεις, ἔφη, ὦ παῖ. τῆτο γὰρ ποιήσας, σάφ'
ἴδωι, ὥσπερ χορὸς, τὰς τάξεις αἰεὶ τὰ προσήκοντα μελε-
τώσας θεᾶσθαι.

ΙΣ'. Ἀλλὰ μὴν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς τε τὸ προθυμίαν
ἐμβαλεῖν στρατιώταις ὅδεν μοι δοκεῖ ἰκανώτερον εἶναι,
ἢ τὸ

alere otiosum. Plurima sunt enim in exercitu, quae pascuntur, et a minimis initium faciundo, et quae nata fuerint, largissime prodigunt. Idcirco nunquam exercitum conuenit esse otiosum.

15. Dicis tu, mi pater, inquit, ut mihi quidem videretur, perinde ac iners agricola nulli vsui sit, ita et imperatorem otiosum ac desidem nulli esse vsui. At imperatorem industrium polliceor equidem, ait, nisi quis Deus obster, id perfecturum, ut rebus necessariis milites abundent, et eorum corpora quam optime allecta sint. Enimuero quod

exercitia quaeque, mi pater, rerum bellicarum attinet, equidem arbitror, si quis certamina quaedam singulis indicat, et praemia proponat; eum maxime confecturum ut, quavis in harum parte, si quando vsus poscat, et exercitatos et praeparatos habeat. Rectissime dicis, fili, ait. Nam hoc si feceris, plane futurum scias, ut ordines militares, tanquam choros musicos, in iis occupatos spectes, quae officii ratio postulat.

16. Ad efficiendos autem milites promptos et alacres, inquit Cyrus, nihil mihi magis idoneum videtur esse, quam

ἢ τὸ δύνασθαι ἐλπίδας ἀγαθὰς ἐμποιεῖν ἀνθρώποις. ἀλλ', ἔφη, ὦ παῖ, τῆτο γε τοιῆτόν ἐστιν, οἷόν περ εἴ τις κύνas ἐν θήρᾳ ἀνακαλοῖτο αἰεὶ τῇ κλήσει, οἷα περ ὅταν τὸ θηρίον ὀρεῖ. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον προσθύμωσ, εὐοῖδ' ὅτι, ἔχει ὑπακυσσας· ἦν δὲ πολλάκις ψεύδεται αὐτάς, τελευτῶσαι γὰρ ὅπoταν ἀληθῶς ὀρεῶν καλῇ, πείθονται αὐτῷ. ἔγω καὶ περὶ τῶν ἐλπίδων ἔχει· ἦν πολλάκις προσδοκίας ἀγαθῶν ἐμβάλων ψεύδεται τις, τελευτῶν γὰρ ὅπoταν ἀληθεῖς ἐλπίδας λέγῃ ὁ τοιῆτος, πείθειν δύναται· ἀλλὰ τῇ μὲν αὐτὸν λέγειν, ἂ μὴ σαφῶς εἰδείῃ, φρίδεσθαι δεῖ, ὦ παῖ· ἄλλοι δ' ἐνίστε λέγοντες ταυτὸ διαπραττοῖεν ἅν' τὴν δὲ αὐτῇ παρέρμησιν εἰς τῆς μεγίστης κινδύνους δεῖ ὡς μάλιστα ἐν πίσει διασώζειν. ἀλλὰ, ναὶ μὰ τὸν Δία, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ πάτερ, καὶ καλῶς μοι δοκεῖς λέγειν, καὶ ἐμοὶ ἔτως ἥδιον.

κζ. Τῇ γε μὴν περὶ τομῆς παρέχεσθαι τῆς στρατιώτας ἔκ ἀπίεως μοι δοκῶ ἔχειν, ὦ πάτερ. σύ τε γὰρ με εὐθύς τῆτο ἐκ παιδὶς ἐπαίδευες, σαυτῷ πείθεσθαι ἀναγκάζων, ἔπειτα τοῖς διδασκάλοις παρέδωκας καὶ ἐκεῖνοι αὖ
ταυτὸ

quam bonas in animis hominum spes excitare posse. Verum, subiecit ille, hoc eiusmodi est, fili, atque si quis inter venandum eadem voce canes inclamet, quam quum feram videt, utitur. Nam primum, sat scio, alacriter obediunt: sin frequenter fallantur, tandem ne tum quidem obsequuntur, ubi quis vere visa belua clamat. Sic etiam de spe statues, si saepius quis injecta bonorum expectatione fallat, hunc ad extremum fidem non meritorium, etiam quum veram spem pollicebitur. Nimirum quae certo quis, fili, comperta non ha-

buerit, ea ne dicat ipsemet, ca-veri debet: sed conficere, quod volet, poterit, si nonnunquam alii rem proferant. Suam vero incitationem imperator ad pericula maxima referuare fidei maioris causa debet. Profecto, inquit Cyrus, recte mihi dicere videris, ac mihi sic magis arridet.

17. Verum quo pacto sit efficiendum, ut milites pareant; ignorare, mi pater, nequaquam me arbitror. Nam ad hoc statim a puero tu me condoces faciebas, quum tibi me obtemperare cogeret: deinde magistris me tradidisti, qui et ipsi idem

ταυτό τῷτο ἔπραττον. ἐπεὶ δὲ, ὡς ἐν τοῖς ἐφήκοις ἤμεν, ὁ ἄρχων ἡμῶν αὐτῷ τῷτῃ ἰσχυρῶς ἐπεμελεῖτο. καὶ οἱ νόμοι δὲ οἱ πολλοὶ δοκῶσί μοι δύο ταῦτα μάλιστα διδάσκειν, ἄρχειν τε καὶ ἀρχεσθαι. καὶ τοίνυν κατανοῶν περὶ τῶτων, ἐν ἅπασιν ὁρᾶν μοι δοκῶ τὸ προτρέπον πείθεσθαι μάλιστα ὄν, τὸ τὸν μὲν πειθόμενον ἐπαινεῖν τε καὶ τιμᾶν, τὸν δὲ ἀπειθῆντα ἀτιμάζειν τε καὶ κολάζειν.

ἡ΄. Καὶ ἐπὶ μὲν γε τὸ ἀνάγκη πείθεσθαι, ἔφη, αὐτῇ, ὦ παῖ, ἡ ὁδὸς ἐστίν· ἐπὶ δὲ τὸ πολὺ κρεῖττον τῷτῃ, τὸ ἐκόντας πείθεσθαι, ἄλλη συντομωτέρα ὁδὸς ἐστίν. ὄν γὰρ ἂν ἡγήσωνται περὶ τῆ συμφέροντος ἑαυτοῖς φρονιμώτερον ἑαυτῶν εἶναι, τῷτῳ οἱ ἄνθρωποι ὑπερηδέως πείθονται. γνοίης δ' ἂν ὅτι τῷτῃ ἔτιωσ ἔχει, ἐν ἄλλοις τε πολλοῖς, καὶ δὴ καὶ ἐν τοῖς κάμνησιν, ὡς προθύμως τῆς ἐπιτάξεως ὅ, τι χρὴ ποιεῖν, καλῶσι· καὶ ἐν θαλάτῃ δὲ, ὡς προθύμως τοῖς κυβερνήταις οἱ συμπλέοντες πείθονται. καὶ ἔς γ' ἂν νομίζωσιν τινες βέλτιον ἑαυτῶν ὁδὸς εἰδέναι, ὡς ἰσχυρῶς τῶτων

idem hoc agebant. Quum vero iam inter ephebos versabar, praefectus noster in hoc ipsum curam acrem impeudebat. Denique leges pleraque haec duo maxime docere arbitror, nimirum imperare, et sub imperio esse. Quapropter equidem de his cogitans, animaduerrere videor, in omnibus illam exhortationem ad efficiendum, ut pareatur, plurimum valere; si is, qui dicto audiens est; laudetur ac honore afficiatur: contumax autem et ignominia notetur, et puniatur.

18. Haec via, mi fili, ait pater, eo pertinet, ut coactus quis pa-

reat. Verum ad id, quod hoc longe potius est, ut homines vltro pareant, alia quaedam est via magis compendiaria. Homines enim, ei, quem arbitrantur de commodis suis prudentius se ipsis dispicere, perquam lubenter parent. Atque hoc ita se habere, cum in multis aliis, tum in aegrotantibus animaduerrere licet, qui perquam cupide arcessunt id praecepturos quod fieri oporteat: itidemque in mari, ubi vectores perquam cupide gubernatoribus obsequuntur. Etiam plerique ab iis, quibus existimant itinera notiora, quam sibi, ne discedant,

τάτων ἔδ' ἀπολείπεσθαι θέλῃσιν. ὅποτε δὲ οἷοναι πει-
θόμενοι κακόν τι λήψεσθαι, ἔτε ζημίαις πάνυ τοι θέλῃ-
σιν εἶκιν, ἔτε δώροις ἐπαίρεσθαι. ἔδὲ γὰρ τὰ δῶρα ἐπὶ τῷ
ἐαυτῷ κακῷ ἐκὼν ἔδεις λαμβάνει.

ιβ'. λέγεις σὺ, ἔφη, ὦ πάτερ, εἰς τὸ πειθομένους ἔχειν
ἔδὲν εἶναι ἀνυσιμώτερον τῷ φρονιμώτερον δοκεῖν εἶναι τῶν
ἀρχομένων. λέγω γὰρ ἔν, ἔφη. καὶ πῶς δὴ τις, ὦ πάτερ,
τῆσδε αὐτὴν δόξαν περὶ αὐτῶν τάχιστα παρασχέσθαι ἂν δύνα-
το; ἐκ ἔσιν, ἔφη, ὦ παῖ, συντοματέρη ὁδὸς περὶ ὧν ἂν βέ-
λη δοκεῖν φρόνιμος εἶναι, ἢ τὸ γενέσθαι περὶ τῶν φρόνιμον.
καθ' ἐν δὲ ἕκαστον περὶ τῶν σκοπῶν γνώσῃ, ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ
λέγω. ἦν γὰρ βέλη μὴ ὧν ἀγαθὸς γεωργός, δοκεῖν εἶναι
ἀγαθός, ἢ ἱππεύς, ἢ ἰατρός, ἢ αὐλητής, ἢ ἄλλ' ὅτις, ὅτις,
ἐννοεῖ πόσα γε ἂν δεῖ σε μηχανᾶσθαι, τῷ δοκεῖν ἕνεκα.
καὶ εἰ δὴ πείσαις ἐπαινεῖν τέσε παλλὰς, ὅπως δόξαν λάβῃς,
καὶ κατασκευὰς καλὰς ἐφ' ἕκαστῳ αὐτῶν κτήσαιο, ἄρτι τὲ
ἐξήπατηκώς εἴης ἂν, καὶ ὀλίγω ὕστερον, ἔπειθ' ἂν πείραν δόξης,
ἐξελη-

damnis viribus enituntur. Quam autem futurum putant, ut ex obedientia detrimenti aliquid capiant: tum vero nec suppliciis admodum cedere, nec excitari largitionibus volunt. Neque enim munera suo cum damno quisquam admittit.

19. Dicis tu, mi pater, ait, nihil ad hoc, ut suo subiectos imperio quis obsequentes habeat, efficacius esse, quam ut eis prudentior existimetur. Dico id quidem, inquit. At quo pacto, mi pater, possit aliquis opinionem eiusmodi de se quamprimum exhibere? Nulla est, fili, via magis compendiaria,

quam ut quibus in rebus prudens videri volueris, in iis rebus prudens sis. Quod si haec singulatim confideres, vera me dicere intelliges. Nam si vel bonus agricola videri velis, vel eques, vel medicus, vel tibicen bonus, vel aliud quidpiam, quum non sis; quam multa tibi struenda sint, ut talis videare, cogita. Et, si maxime persuadendo plerisque impuleris ad te laudandum, ut hanc de te opinionem excites, iamque praeclaros apparatus ad horum quaelibet habeas: tamen et tunc eris impostor, et paulo post redargueris, ubi peri-

ἔξεληλεγμένος τ' ἂν εἴης, καὶ προσέτι ἀλαζὼν φαίνοιο.

Φρόνιμος δὲ περὶ τῶ συνοίσειν μέλλοντος πῶς ἂν τις τῷ ὄντι γένοιτο; δηλονότι, ἔφη, ὦ παῖ, ὅσα μὲν ἐς μαθόντα εἰδέναι, μαθὼν ἂν, ὥσπερ τὰ τακτικά ἔμαθες. ὅσα δὲ ἀνθρώποις ἔτε μαθητὰ, ἔτε προετὰ ἀνθρωπίνῃ προνοίᾳ, διὰ μαντικῆς ἂν παρὰ θεῶν πυνθανόμενος, φρονιμώτερος ἄλλων ἂν εἴης· ὅ, τι δὲ γνώης βέλτιον ὃν πραχθῆναι, ἐπιμελόμενος ἂν τῆς, ὡς ἂν πραχθεῖ. καὶ γὰρ τὸ ἐπιμελεῖσθαι τῆς, ἢ ἂν δὲ, φρονιμώτερος ἀνδρὸς, ἢ τὸ ἀμελεῖν.

Ἀλλὰ μέντοι ἐπὶ τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων (ἔπερ ἔμογε ἐν τοῖς μεγίστοις δοκεῖ εἶναι) δηλονότι ἡ αὐτὴ ὁδός, ἡ περ εἴ τις ὑπὸ τῶν φίλων τέργεσθαι ἐπιθυμοίη. εὖ, γὰρ εἶμαι, δεῖν ποιῶντα φανερόν εἶναι. ἀλλὰ τῆτο μὲν, ἔφη, ὦ παῖ, χαλεπὸν, τὸ αἰεὶ δύνασθαι εὖ ποιεῖν ἕως ἂν τις ἐθέλῃ τὸ δὲ συνηδόμενόν τε φαίνεσθαι, ἢν τι ἀγαθὸν αὐτοῖς συμβαίῃ, καὶ συναχθόμενον ἢν τι κακὸν, καὶ συνεπικυρεῖν προθυμύμενον ταῖς ἀπορίαις αὐτῶν, καὶ προφοδύμενον μὴ τι σφαλῶσι,

καὶ

culum faciendum fuerit, et praeterea vanus videberis.

re, prudentioris est viri, quam negligere.

At qua ratione possit aliquis eius, quod in posterum e re futurum sit, prudentiam reuera consequi? Nimirum ea, fili, si quaecunque discendo cognosci possunt, didicerit; quemadmodum tu aciei struendae rationes didicisti. Quaecunque vero sub disciplinam non cadunt, neque providentia humana prospici possunt; de his si per divinationem Deos consulueris, prudentior reliquis eris: praesertim si, quod factum melius esse cognoveris, id operam des ut fiat. Nam quod ex usu sit, procura-

Iam ut aliquis a sibi subditis diligatur, quod ego maximum arbitror, ad hoc, planum est, eadem perueniri via, qua utendum est illi qui ab amicis diligi cupiat. Dandam enim operam puto ut illustris sit beneficentia. Sed hoc difficile est, fili, semper eos, quos velis, afficere beneficiis posse. Ut autem secundis eorum rebus una gaudere videris, et adversis una dolere, et cupiditatem subleuandi eorum inopiam, prae te ferre, et sollicitudinem metus, ne qua in re aberrant,

et

καὶ προνοεῖν πειρώμενον ὡς μὴ σφάλλωνται, ἐπὶ ταῦτα πως δεῖ μᾶλλον συμπαρομαρτεῖν.

Καὶ ἐπὶ τῶν πράξεων δὲ, ἣν μὲν ἐν θέρει ὦσι, τὸν ἄρχοντα δεῖ τῇ ἡλίᾳ πλεονεκτεῖν φανερόν εἶναι. ἣν δὲ ἐν χειμῶνι, τῇ ψύχει· ἣν δὲ δέη μοχθεῖν, τῶν πόνων. πάντα γὰρ ταῦτα εἰς τὸ φιλεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων συλλαμβάνει. λέγεις σὺ, ἔφη, ὦ πάτερ, ὡς καὶ κατερικώτερον δεῖ πρὸς πάντα τὸν ἄρχοντα τῶν ἀρχομένων εἶναι. λέγω γὰρ ἔν, ἔφη. θάρρει μέντοι, ἔφη, ὦ παῖ· εὖ γὰρ ἴσθι τῆτο, ὅτι τῶν ὁμοίων σωμάτων οἱ αὐτοὶ πόνους ἔχουσιν ὁμοίως ἀπλῶς, ἀρχοντός τε ἀνδρὸς καὶ ἰδιώτου· ἀλλ' ἐπικυφίζει τὴν τιμὴν τῆς πόνου τῷ ἀρχοντι, καὶ τὸ αὐτὸν εἰδέναι, ὅτι ἔλανθάνει, ὅ, τι αὐτὸν ποιοῖ.

Ὅποτε δὲ, ὦ πάτερ, ἥδη ἔχοιεν μὲν τὰ ἐπιτήδεια οἱ στρατιῶται, ὑγιαίνειν τε, πονεῖν δὲ δύναιντο, τὰς δὲ πολεμικὰς τέχνας ἡσκηκότες εἶεν, φιλοτίμως δ' ἔχοιεν πρὸς τὸ ἀγαθὸν φαίνεσθαι, τὸ δὲ πεῖθεσθαι αὐτοῖς ἥδιον εἴη τῷ ἀπειθεῖν, ἢ ἂν ἥδη τῇ καὶ ταῖς σωφρονεῖν ἂν τίς σοι δοκοῖ, διαγωνίζεσθαι.

et studium providendi ne detrimentum accipiant; in his scilicet adnitendum magis est, ut eis adsis.

Iam vero in rebus agendis, si per aestatem gerendae sint, solem Imperator in omnium oculis perpeti supra caeteros debet: per hyemem, frigus: quum laborandum est, labores. Nam haec omnia nonnihil afferunt momenti ad subiectorum amorem conciliandum. Ais tu, mi pater, inquit, etiam Imperatorem oportere ad omnia sibi subiectis laborum tolerantiorum esse. Equidem aio, respondit. Tu tamen bono sis animo, fili.

Scito enim, labores eisdem similibus corporibus Imperatoris ac gregarii militis, aequae graves non esse, quod ipse honos labores leuiiores faciat Imperatori; et quod intelligat in oculis hominum esse, quidquid ipse faciat.

Vbi vero, mi pater, iam necessariis a rebus instructi milites erant, vbi recte valebunt, vbi labores perferre poterunt, vbi bellicis artibus exercitati erunt, vbi etiam ambitiose viri sortes videri cupient, vbi denique facere imperata, quam detrectare, iucundius ipsis erit: nonne tum, pater, sapere quis tibi videretur,

ζεσθαι βυλόμενος πρὸς τὰς πολεμίας ὡς τάχιστα; ναὶ μὰ Δί', ἔφη, εἰ μέλλοι γε πλεόν ἔχειν· εἰ δὲ μὴ, ἔγωγ' ἀν' ὅσω οἰοίμην καὶ αὐτὸς βελτίων εἶναι, καὶ τὰς ἐπομέ-
νης βελτίως ἔχειν, τόσω δ' ἀν' μᾶλλον φυλαττοίμην ὥσ-
περ καὶ τὰ ἄλλα, ἃ ἀν' οἰώμεθα πλείους ἡμῖν ἄξια εἶναι,
ταῦτα πειρώμεθα ὡς ἐν ἐχυρωτάτῳ ποιῆσθαι.

Πλεόν δ' ἔχειν, ὦ πάτερ, πολεμίων πῶς ἂν τις δύναιτο
μάλισα; ὃ μὰ Δί', ἔφη, ὅκετι τῆτο Φαῦλον, ὦ παῖ, εἰδ' ἀπλῆι ἔργῳ ἐρωτᾷς· ἀλλ' εὖ ἴσθι, ὅτι δεῖ τὸν μέλλοντα
τῆτο ποιῆσειν, καὶ ἐπίβουλον εἶναι, καὶ κρυψίνην, καὶ δολε-
ρὸν, καὶ ἀπατεῶνα, καὶ κλέπτην, καὶ ἄρπαγα, καὶ ἐν παν-
τὶ πλεονεκτεῖν τῶν πολεμίων. καὶ ὁ Κῦρος ἐπιγελαῖσας
εἶπεν· ὦ Ηράκλεις, οἷόν σὺ λέγεις, ὦ πάτερ, δεῖν ἄνδρα
με γενέσθαι; οἷος ἀν', ἔφη, ὦ παῖ, δικαιοτάτος τε καὶ
νομιμώτατος ἀνὴρ εἴης.

Πῶς μὲν, ἔφη, παῖδας ὄντας ἡμᾶς καὶ ἐφ' ἑᾶς τὰναντία
τέτων ἐδιδάσκετε; ναὶ μὰ Δί', ἔφη, καὶ νῦν γε, πρὸς τὰς
φίλους τε καὶ πρὸς τὰς πολίτας· ὅπως δὲ γε τὰς πολεμίας
δύναισθε

si cum hoste quamprimum con-
figere veller? Quid nū, inquit,
si quidem ipse meliori conditio-
ne sit futurus? Sin autem,
quanto equidem et meipsum,
et meos praestare censerem,
tanto maiori cautione vterer:
quemadmodum et alia, quae
maximi pretii ducimus, ut
quammaxime in tuto sint, ope-
ram damus.

Verum, mi pater, esse melio-
ri, quam hostes, conditione quo
pacto quis possit? Profecto, fili,
non de re vili neque simplici
rogas. Nam scire debes, eum,
qui praestaturus hoc sit, et in-

fidiatorem esse oportere, et
mentis occultatorem suae, et
fraudulentum, et veteratorem,
et furem, et raptorem, et qua-
vis in re hoste superiorem. Et
Cyrus ad ea ridens: Deus bo-
ne, ait, qualem esse me virum,
pater, oportere dicis? Qualis,
inquit, si fueris, fili; et iustissi-
mus sis, et legum observantissi-
mus.

At qui sit, ait, ut nos, quum
pueri et ephebi essemus, his
contraria docueritis? Immo,
inquit, etiam nunc profecto;
nimirum erga amicos et ci-
ves. Verum annon meministi,
pleraeque

δύναισθε κακῶς ποιεῖν, ἢκ οἶσθα μανθάνοντας ὑμᾶς πολ-
 λὰς κακουργίας; ἔ δ' ἤτ' ἔγωγ', ἔφη, ὦ πάτερ. τίνος μὴν,
 ἔφη, ἔεκα ἐμανθάνετε τοξεύειν; τίνος δ' ἔνεκα ἀκοντί-
 ζειν; τίνος δ' ἔνεκα δαλῶν ὥς ἀγρίαις πλέγμασι καὶ ὀρύγ-
 μασι; τί δὲ ἐλάφαις ποδάγρας καὶ ἀρπεδύνας; τί δὲ
 λέκτροι καὶ ἀρκτοὶ καὶ παρδάλεσιν ἢκ εἰς τὸ ἴσον καθιστά-
 μενοι ἐμάχεσθε. ἀλλὰ μετὰ πλεονεξίας τίνος ἀεὶ ἐπειρᾶσθε
 ἀγωνίζεσθαι πρὸς αὐτά; ἢ ἔ γινώσκεις, ὅτι ταῦτα πάντα
 κακουργίαι τινὲς καὶ ἀπάται καὶ δολώσεις καὶ πλεονεξίαι;

Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, Θηρίων γε ἀνθρώπων δὲ εἰ καὶ
 δόξαμι βῆλεσθαι ἐξαπατῆσθαι τινα, πολλὰς πληγὰς οἶδα
 λαμβάνων. ὡδὲ γὰρ τοξεύειν, οἶμαι, ἔφη, ὡδ' ἀκοντίζειν ἄν-
 θρωπον ἐπετρέπομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἐπὶ σκοπὸν βάλλεις ἐδιδά-
 σκομεν, ἵνα γε νῦν μὲν μὴ κακουργοίητε τὰς φίλαις· εἰ δὲ ποτε
 πόλεμος γένῃοι, δύναισθε καὶ ἀνθρώπων σοχάζεσθαι· καὶ
 ἐξαπατᾶν δὲ καὶ πλεονεκεῖν ἢκ ἐν ἀνθρώποις ἐπαιδεύο-
 μεν ἡμᾶς, ἀλλ' ἐν Θηρίοις, ἵνα μηδ' ἐν τέττοισι τὰς φίλαις
 βλάβῃτε

plerasque vos didicisse nequi-
 tias, ut hostes laedere possitis?
 Non equidem, mi pater, inquit.
 Cur ergo, subiecit ille, sagittis
 ferire discubatis? cur vibrare
 iacula? cur sues agresles et re-
 tibus et foueis capere? cur cer-
 vos pedicis et plagis? cur et
 cum leonibus, et vrlis, et pardis,
 non aequo Marte congreddie-
 bamiini; sed ita semper aduer-
 sus hasce feras certare conaba-
 mini, ut conditione vos meliori
 essetis? an non animaduertis,
 haec omnia nihil aliud, quam
 nequitias, deceptiones, fraudes,
 melioris conditionis captatio-
 nes esse?

Sunt profecto, inquit Cyrus,
 sed aduersus feras. Hominum
 vero quenuquam si duntaxat
 velle decipere viderer, admo-
 dum vapulare memini. Nimi-
 rum, ait pater, neque vos sa-
 gittis hominem, ut arbitror,
 neque iaculo, ferire sineba-
 mus: sed petere docebamus
 scopum: non id quidem, ut in
 praesens noceretis amicis; sed
 ut tempore belli, etiam in ho-
 mines ictum dirigere possetis.
 Itidem fallaciis utendi, et me-
 liori aliqua conditione potius
 di rationem vobis tradidi-
 mus, non in hominibus, sed fe-
 ris: nec his quidem ut amicos
 laede-

βλάβησι· εἰ δὲ ποτε πόλεμος γένοιτο, μηδὲ τῶν ἀγύμναστοι εἴητε.

Οὐκ ἔν, ἔφη, ὦ πάτερ, εἴπερ χρήσιμά ἐστιν ἀμφοτέρ' ἐπίσασθαι, εὖ τε ποιεῖν καὶ κακῶς ἀνθρώπων, καὶ διδάσκειν ἀμφοτέρα ταῦτα ἔδει ἐν ἀνθρώποις. ἀλλὰ λέγεται, ἔφη, ὦ παῖ, ἐπὶ τῶν ἡμετέρων προγόνων γενέσθαι ποτὲ ἀνὴρ διδάσκαλος τῶν παίδων, ὃς ἐδίδασκεν ἄρα τῆς παιδείας, τὴν τε δικαιοσύνην, ὥσπερ καὶ σὺ κελεύεις, * καὶ ἀδικίαν μὴ ψεύδεσθαι, καὶ ψεύδεσθαι, καὶ μὴ ἐξαπατᾶν, καὶ ἐξαπατᾶν, καὶ μὴ διαβάλλειν, καὶ διαβάλλειν, καὶ μὴ πλεονεκτεῖν, καὶ πλεονεκτεῖν. διώριζε δὲ τῶν ἄ τε πρὸς τῆς φίλης ποιητέον ἦν, καὶ ἅ πρὸς τῆς ἐχθρῆς· καὶ ἐτι δὲ πρὸς ταῦτα ἐδίδασκεν, ὡς τῆς φίλης δίκαιον εἴη ἐξαπατᾶν ἐπὶ γὰρ ἀγαθῷ, καὶ κλέπειν τὰ τῶν φίλων ἐπὶ γὰρ ἀγαθῷ.

Καὶ ταῦτα διδάσκοντα ἀνάγκη καὶ γυμνάζειν ἢ πρὸς ἀλλήλους τῆς παιδείας ταῦτα ποιεῖν, ὥσπερ καὶ ἐν πάλλῃ φασὶ τῆς Ἑλλήνας διδάσκειν ἐξαπατᾶν, καὶ γυμνάζειν
δὲ

laederetis, sed ne tempore belli rudes horum et inexercitati essetis.

At enim, mi pater, inquit, si utraque scitu sunt utilia, tam bene, quam male hominibus facere: etiam utraque in hominibus erant docenda. Sane fertur, ait pater, maiorum nostrorum memoria, filii, quendam puerorum magistrum fuisse, qui et iustitiam pueros doceret, quemadmodum tu quoque iubes, et iniustitiam: non mentiri, et mentiri; non fallere, et fallere; non calumniari, et calumniari; non

praeripere commodum aliquod aliis, et praeripere. Distinguebat etiam, quatenam horum in amicos, quae in hostes patrari oporteret. Atque adeo progressus ulterius, iustum esse docebat, amicos fallere cum bono ipsorum, et furto res amicorum subtrahere cum bono ipsorum.

Haec qui docebat, etiam pueros ad ea inter se faciunda exercuerit, necesse est: itemdem ut in lucra circumveniendo rationem tradere Graecos aiunt, atque etiam exercere pueros,

* Haec voces (καὶ ἀδικίαν) Leunclavius secuti adiungere non dubitavimus, quippe quod easdem, aut saltem similes desiderari in textu aperte constat.

δὲ τὰς παῖδας πρὸς ἀλλήλους τῷτο δύνασθαι ποιεῖν. γενόμενοι ἔν τινες ἔτῳς εὐφρεῖς καὶ πρὸς τὸ εὖ ἐξαπατᾶν, καὶ πρὸς τὸ εὖ πλεονεκεῖν, ἴσως δὲ καὶ πρὸς τὸ φιλοκερδεῖν ἔκ ἀφρεῖς ὄντες, ἔκ ἀπείχοντο ἑδ' ἀπὸ τῶν φίλων, τὸ μὴ ἔχι πλεονεκεῖν αὐτῶν πειρᾶσθαι. ἐγένετο ἔν ἐκ τῶν ῥήτρα, ἥ καὶ νῦν χρώμεθα ἔτι, ἀπλῶς διδάσκειν τὰς παῖδας, ὥσπερ τὰς οἰκέτας, πρὸς ἡμᾶς αὐτὰς διδάσκειν ἀληθεύειν, καὶ μὴ ἐξαπατᾶν, μηδὲ κλέπειν, μηδὲ πλεονεκεῖν· εἰ δὲ παρὰ ταῦτα ποιοῖεν, καλᾶζεν ὅπως σὺν τοιῷτῳ ἔδει ἐδισθῆντες, πρᾶκτεροι πολῖται γένοιτο.

Ἐπεὶ δὲ ἔχοιεν τὴν ἡλικίαν ἣν περ σὺ νῦν ἔχεις ἤδη, καὶ τὰ πρὸς τὰς πολεμίας νόμιμα ἐδόκει ἀσφαλὲς εἶναι διδάσκειν. ἑδὲ γὰρ ἂν ἐτι ἐξεκχθῆναι δοκίετε πρὸς τὸ ἄγριοι πολῖται γενέσθαι, ἐν τῷ αἰδεῖσθαι ἀλλήλους συντεθραμμένοι. ὥσπερ γε καὶ περὶ ἀφροδισίων ἐ διαλεγόμεθα πρὸς τὰς ἄγαν νέας, ἵνα μὴ πρὸς τῇ ἰσχυρᾷ ἐπιθυμίᾳ αὐτοῖς ῥαδιουργίας προσγενομένης, ἀμέτρως αὐτῇ χρώντο οἱ νέοι. νῆ Δί', ἔφη· ὥς τοῖνυν οὐ μάλ' ἤ με ὄντα τῶντων τῶν

πλεονε-

pueros, ut inter se hoc facere possint. Itaque quum nonnulli natura essent ingeniosi ad scite decipiendum, et scite praeripiendum aliquid aliis, ac fortassis ad lucrandi quoque studium inepti non essent: nec ab amicis quidem abstinebant, quo minus eis aliquid praeripere couarentur. Quapropter edictum inde factum est, quo nunc etiam utimur, simpliciter esse docendos pueros, quemadmodum seruos docemus, erga nos veraces esse, non fallacis uti, nec furari, nec aliquid praeripere. Si quid adversus haec facerent, ut castigarentur: quo nimirum ciues hoc

more condocesacti, mansuetiores existerent.

At postquam ad eam aetatem peruenissent, quae iam tua est, tunc eis et belli iura τῷτο tradi posse putabant. Non enim amplius exorbitaturi videmini, ut in ciues feros euadatis, qui sic educati estis una, ut mutuo vos reuereamini. Ita de venereis etiam rebus ad valde iuvenes verba non facimus, ne, accedente ad vehementem ἡμ' eis libidinem leuitate, immodice huic libidini suae indulgeant. Sic est, profecto, respondit Cyrus. Quapropter me, ceu tardius accedentem ad discendum rationes illas praeri-

πλεονεξίων, ὦ πάτερ, μὴ φείδῃς, εἴ τι ἔχεις, διδάσκειν ὅπως πλεονεκλήσω ἐγὼ τῶν πολεμίων.

Μηχανῶ τοίνυν, ἔφη, ὁπόση ἐστὶ δύναμις, τεταγμένοις τοῖς σαυτῶν ἀτάκῃς λαμβάνειν τὰς πολεμίους, καὶ ἀπλισμένοις ἀόπλῃς, καὶ ἐγρηγοροῦσι καθεύδοντας, καὶ φανεροῦς σοι ὄντας ἀφανῆς ὧν αὐτοὺς ἐκείνοις· καὶ ἐν δυσχωρίαις αὐτὰς γιγνομένους, ἐν ἐξυμνῶ αὐτοὺς ὧν, ὑποδέξῃ.

Καὶ πῶς ἂν, ἔφη, τίς τοιαῦτα, ὦ πάτερ, ἀμαρτάνοντας δύναιτο ἂν τὰς πολεμίους λαμβάνειν; ὅτι, ἔφη, ὦ παῖ, πολλὰ μὲν τῶν ἀνάγκη ἐστὶ καὶ ὑμᾶς καὶ τὰς πολεμίους πάσχειν. σιτοποιῆσθαι τε γὰρ ἀνάγκη ἀμφοτέρους, κοιμᾶσθαι τε ἀμφοτέρους, καὶ ἴωθεν ἐπὶ τὰ ἀναγκαῖα σχεδὸν ἅμα πάντα ἀποχωρεῖν δεῖσθαι· καὶ ταῖς ὁδοῖς, ὁποῖαι ἂν ᾧσι, τοιαύταις ἀνάγκη χρῆσθαι. ἂν χρὴ σε πάντα κατανεῖντα, ἐν ᾧ μὲν ἂν ὑμᾶς γινώσκῃς ἀσθενεστάτους γιγνομένους, ἐν τῷ μάλιστα φυλάττεσθαι· ἐν ᾧ δ' ἂν τὰς πολεμίους αἰσθάνῃ εὐχειρωτοτάτους γιγνομένους, ἐν τῷ μάλιστα ἐπιτίθεσθαι.

Πότερον

praeripiendi quaedam commoditates; docere, si quid habes, ne recusato; quo meliorem meam, quam hostium sit, conditionem efficiam.

Igitur enitere, subiecit pater, quantum potes, ut cum tuis instructis, hostes non instructos deprehendas; cum armatis, inermes; cum vigilantibus, dormientes; conspectos abs te, quum ipsi te, non viderint; atque etiam ut locorum difficultatibus impeditos, ipse constitutus in loco munito excipias.

Et qui fieri poterit, inquit, mi pater, ut aliquis hostes in huius-

modi erroribus deprehendat? Quia enim, fili, multa talia cum vobis tum hostibus accidere necesse est. Nam utrisque victus expedienda ratio est, somnus utrisque capiendus, et tempore matutino ad naturae necessaria prope simul uniuersis est secedendum, et itineribus, qualia fuerint, talibus utendum est necessario. Quae omnia consideranda tibi sunt, ut ubi maxime vos imbecilles animaduverteris, ibi summa cautione utaris: ubi vero posse senseris hostes opprimi facillime, ibi potissimum eos aggrediare.

Verum

Πότερον δ' ἔφη ὁ Κῦρος, ἐν τῆταις μόνον ἐς πλεονεκτείν, ἢ καὶ ἐν ἄλλοις τισί; καὶ πολὺ γε μᾶλλον, ἔφη, ὦ παῖ. ἐν τῆταις μὲν γὰρ ὡς ἐπιτοπολὺ πάντες ἰσχυρὰς φυλάκας ποιῶνται, εἰδότες ὅτι δέονται. οἱ δ' ἐξαπατῶντες τῆς πολεμίας, δύνανται, καὶ θαρσῆσαι ποιήσαντες, ἀφυλάκως λαμβάνειν, καὶ διῶξαι * παραδόντες ἑαυτὰς, αἰτάνης παῖσαι, καὶ ἐς δυσχωρίαν φυγῇ ὑπαγαγόντες, ἐνταῦθα ἐπιτίθεσθαι.

Δεῖ δέ, ἔφη, ὦ παῖ, φιλομαθῆ σε τῶν πάντων ὄντα, ἔχ, οἷς ἂν μάθῃς, τῆταις μόνοις χρῆσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποιητὴν εἶναι τῶν πρὸς τῆς πολεμίας μηχανημάτων ὥσπερ καὶ οἱ Μησικοὶ ἔχ, οἷς ἂν μάθῃσι, τῆταις μόνον χρῶνται, ἀλλὰ καὶ ἄλλα μέλη πειρῶνται ποιεῖν. καὶ σφόδρα μὲν καὶ ἐν τοῖς Μησικοῖς τὰ νέα καὶ ἀνθηρὰ εὐδοκιμεῖ, πολὺ δὲ καὶ ἐν τοῖς πολεμικαῖς μᾶλλον τὰ καινὰ μηχανήματα εὐδοκιμεῖ· ταῦτα γὰρ μᾶλλον καὶ ἐξαπατῶν δύνανται τῆς πολεμίας.

Εἰ δὲ σύ γε, ἔφη, ὦ παῖ, μηδὲν ἄλλο μετενέγκῃς ἐπ' αἰν-
 θρώπης

Verum an duntaxat in his, inquit Cyrus, meliori esse conditione licet, an etiam in quibusdam aliis? Immo [in aliis] multo magis, inquit, fili. Nam in his prope uniuersi cautiones accuratas adhibent, ut quibus esse sibi opus intelligant. Qui autem fallunt hostes, possunt eos vel iniecta fiducia incautos opprimere; vel concessa insequendi se facultate, perturbare ipsorum ordines; vel simulatione fugae adductos ad difficilia loca, invadere.

Oportet vero te, fili, qui haec omnia discendo cognoscere cu-

pis, non iis duntaxat uti, quae ab aliis didiceris: sed etiam de ingenio tuo quasdam aduersus hostem molitiones excogitare: quemadmodum et Musici non iis tantum quos didicere, modis utuntur; sed alios etiam novos facere student. Ac quae noua sunt, et ipso quasi in flore, vehementer illa quidem in Musicis quoque probantur: verum multo magis in rebus bellicis nouae machinationes laudem merentur: quippe quae hostem decipere facilius possint.

Quod si tu, fili, nihil aliud in homines transferas, quam

* Αἱ παρτίται.

θράπης ἢ τὰς μηχανὰς, αἷς καὶ πάνυ ἐπὶ τοῖς μικροῖς θη-
ρίοις ἐμχανῶ, ἔκ οἷς ἂν, ἔφη, πρόσω πάνυ ἐλάσαι τῆς
πρὸς τὰς πολεμίας πλεονεξίας; σὺ μὲν γὰρ ἐπὶ τὰς ὀρνι-
θας ἐν τῷ ἰσχυροτάτῳ χειμῶνι ἀνιστάμενος, ἐπορεύεαι νυκ-
τός. καὶ πρὶν κινεῖσθαι τὰς ὀρνιθας ἐπεποιήντο σοι ἐπὶ
τῷ αἰ πάγαι αὐταῖς, καὶ τὸ κεκινημένον χωρίον ἐξεί-
κασο τῷ ἀκινήτῳ ὀρνιθες δὲ ἐπεπαίδευντό σοι, ὥς σοι
μὲν τὰ συμφέροντα ὑπηρετεῖν, τὰς δὲ ὁμοφύλους ὀρνιθας
ἐξαπατᾶν· αὐτὸς δὲ ἐνῆδρευες ὥς ὁρᾶν μὲν αὐτάς, μὴ
ὁρᾶσθαι δὲ ὑπ' αὐτῶν. εἶχες δ' ἐπιμέλειαν τῇ φθάνειν
ἔλκων τὰ πετεινὰ πρὸς τῇ φυγεῖν.

Πρὸς δ' αὖ τὸν λαγῶ, ὅτι μὲν ἐν σκότει νέμεται, τὴν δ'
ἡμέραν ἀποδιδράσκει, κύνας ἔτρεφες, αἱ τῇ ὁσμῇ αὐτὸν
ἀνεύρισκον. ὅτι δὲ ταχὺ ἔφευγεν, ἐπεὶ εὐρεθείη, ἀλλὰς
κύνας εἶχες ἐπιτετηθευμένας πρὸς τὸ καταπόδας αἰρεῖν.
εἰ δὲ καὶ ταύτας ἀποφύγοισιν, τὰς πόδας αὐτῶν ἐκμαν-
θάνων, καὶ πρὸς οἷα χωρία φεύγειν αἰρῶνται οἱ λαγῶ,
ἐν τῇ τας τὰ δίκτυα δυσόραθα ἐνεπετάγγουσ, ἵνα ἐν τῷ σκό-
δρα

quam eas ipsas molitiones, quas
aduersus minutas admodum be-
stias excogitare solebas; non te
plurimum in rationibus, quibus
hoste superiore euadas, inuenien-
dis prosecturum existimas? Tu
hyeme saeuissima noctu surgens,
aucupatum ibas: et prius quam
aues se commouerent, iam eis
erant abs te parata retia, iam
area versa non versae similis
erat. Praeterea quaedam aues
abs te sic erant edoctae, ut tuis
quidem illae commodis serui-
rent, sui vero generis aues in
fraudem pellicerent. Ipse in in-
sidiis ita te abdebas, ut illas tu
cerneres, ab illis cerni non pos-

ses. Etiam studiose dabas ope-
ram, ut aues prius trahendo an-
teuerteres, quam fugerent.

Rursum aduersus leporem,
quod is in caligine pastum
quaerat, interdiu vero fuga tibi
consulat, canes alebas, qui odo-
ratu eum vestigarent. Et quia
reperitus celeriter in fugam
se coniiceret, idcirco canes
alios habebas, ad hoc institu-
tos, ut e vestigiis eum inse-
quendo caperent. Quod si
horum quoque canum vim le-
pores euassissent, indagabas eo-
rum vias, et ad quae loca po-
tissimum fugerent, in illis retia
visum fugientia tendebas; ut il-
lus lapsus

δρα Φεύγειν, αὐτὸς ἐαυτὸν, ἐμπίπλων, ἐνέδω. τῷ δὲ μὴδ' ἐν-
τιῦθεν διαφεύγειν, σκοπῆς τῷ γυγνομένῃ καθίσης, οἱ ἐγ-
γύθεν ταχὺ ἐμελλοῖ ἐπιγενήσεσθαι. καὶ αὐτὸς μὲν σὺ
ἔπισθεν κραυγῇ ἡδὲν ὑπεριζήσῃ τῷ λαγῶ, βοᾶν, ἐξέπλη-
τες αὐτὸν, ὥστε ἀφρόνως ἀλίσκεσθαι τῶν δὲ ἐμπροσθεν
σιγαῶν διδάξας ἐνεδρεύοντας, λανθάνειν ἐποίεις.

Ὡς περ ἔν προεῖπον, εἰ τοιαῦτα ἐθέλησας καὶ ἐπὶ
τῶν ἀνθρώπων μηχανᾶσθαι, ἔκ οἷδ' ἐγώ γε, εἴ τινα λίποις
ἂν τῶν πολεμίων. ἣν δὲ ποτε ἄρα ἀνάγκη γένηται καὶ ἐν
τῷ ἰσοπέδῳ ἐκ τῷ ἐμφανῆς ὀπλισμένους καὶ ἀμφοτέρους
μάχην συνάπλιν, ἐν τῷ τοιούτῳ δὴ, ὦ παῖ, αἱ ἐκ πολλῶν
παρεσκευασμένοι πλεονεξίαι μέγα δύνανται. ταύτας δὲ
ἐγὼ λέγω εἶναι, ἅταν τῶν στρατιωτῶν εὖ μὲν τὰ σώματα
ἡσχημένα ᾖ, εὖ δὲ αἱ ψυχαὶ τεθηγμέναι, εὖ δὲ αἱ πολε-
μικαὶ τέχναι μεμελετημέναι ὥσιν.

Εὖ δὲ χρὴ καὶ τῷτο εἰδέναι, ὅτι ὁπόσους ἂν ἀξιοῖς σοι
πεῖθεσθαι, καὶ ἐκεῖνοι πάντες ἀξιώσασί σε πρὸ ἐαυτῶν
βηλεύε-

lapsus in ea lepus ipsemet in illa
fuga concitatore se indueret.
Atque uti ne hinc quidem au-
fugeret, speculatores eius, quod
accideret, constituebas; qui de
propinquo celeriter adcurrer-
rent. Ipse a tergo clamorem ad
leporum usque pertinentem tol-
lens, territabas eum, ut impro-
vide procurrens caperetur: qui
autem ab anteriori parte in in-
fidiis erant, facile tua opera la-
tebant, quod abs te silere iussi
fuissent.

Quamobrem, ut aiebam antea,
si huiusmodi quaedam aduersus
homines etiam moliri volueris,
equidem haud scio an ullum ex

hostibus superstitem relinquitur
sis. Quod si aliquando neces-
sitas obueniat, ut in planitie cam-
pestri, Marte aperto, armatis
utrisque, proelium sit conferen-
dum: tum vero, adiumenta, filii,
quibus superiores euadamus,
multo ante comparata, plurimum
valent. Sunt autem haec, si cor-
pora militum probe fuerint ex-
ercita, si probe quasi exacuendo
redditi acres animi, si probe rei
militaris artes meditatae.

Praeterea necesse est hoc
etiam scias, quoscunque cen-
ses aequum esse tibi parere,
eos omnes existimatos aequum
esse, ut tu ipsis con-
sulendo

βηλεύεσθαι. μηδέποτε ἂν ἀφροντίτως ἔχε, ἀλλὰ τῆς μὲν νυκτὸς προσκόπει τί σοι ποιήσῃσιν οἱ ἀρχόμενοι, ἐπειδὴν ἡμέρα γένηται, τῆς δὲ ἡμέρας, ὅπως τὰ εἰς νύκτα κάλλιστα ἔξει.

Ὅπως δὲ χεὶρ τάσσειν εἰς μάχην στρατιάν, ἢ ὅπως ἄγειν ἡμέρας ἢ νυκτὸς, ἢ σενὰς ἢ πλαγίας ὁδὸς, ἢ ὄρεινὰς ἢ πεδινὰς, ἢ ὅπως στρατοπεδεύεσθαι, ἢ ὅπως φυλάκας νυκτερινὰς ἢ καὶ ἡμερινὰς καθιστάναι, ἢ ὅπως πρὸς πολεμίους προσάγειν, ἢ ἀπάγειν ἀπὸ πολεμίων, ἢ ὅπως παρὰ πόλιν πολεμίαν ἄγειν, ἢ ὅπως πρὸς τεῖχος ἄγειν ἢ ἀπάγειν, ἢ ὅπως νάπας ἢ ποταμὸς διαβαίνειν, ἢ ὅπως ἱππικὸν φυλάττειν, ἢ ὅπως ἀκοντίσας ἢ τοξότας καὶ εἴ γε δὴ σοι κατὰ κέρας ἄγοντι οἱ πολέμιοι ἐπιφανεῖν, πῶς χεὶρ ἀντικαθιστάναι καὶ εἴ σοι ἐπὶ φάλαγγος ἄγῃ ἀλλοθεν ποθεν οἱ πολέμιοι φανεῖν, ἢ κατὰ πρόσωπον, ὅπως χεὶρ ἀντιπαράγειν ἢ ὅπως τὰ τῶν πολεμίων ἂν τις μάλιστα αἰσθάνοιτο, ἢ ὅπως τὰ

fulendo prospicias. Itaque nunquam tibi deponendae sunt curae, sed providendum noctu, quid subiectos imperio tuo facere velis, ubi dies aduenerit: interdiu, quo pacto se res nocturnae quam optime sint habiturae.

Qua vero ratione sit instruendus ad pugnam exercitus, quo pacto vel interdiu vel noctu vel per angustas, vel latas, vel montuosas, vel campestres vias ducendus: quo pacto metanda castra, nocturnae diurnaeve excubiae constituendae, ducendus in hostes, vel reducendus miles: quo pacto propter

urbem hostilem faciundum iter, exercitus ad murum vel adducendus, vel abducendus: quo pacto vel saltus vel fluvium transeundi: qua ratione vel a copiis equestribus, vel a iaculatoribus, vel a sagittariis cavendum: tum si tibi, explicatum in cornua exercitum ducenti, hostes se obuii ostendant, quo pacto sit acies eis opponenda: sin eum phalangis in morem instructum ducenti, ex alia quavis parte hostes adproeant, non autem a fronte, quo pacto ducendus sit tunc in eos miles: qua ratione possit effici, ut quid hostes rerum agant, sentias;

tu

τὰ σὰ ἤκησα οἱ πολέμιοι εἰδεῖεν ταῦτα· δὲ πάν-
τα τί ἂν ἐγὼ λέγοιμί σοι; ὅσα τε γὰρ ἐγὼ ἤδειν,
πολλάκις ἀκήκοας· ἄλλως τε εἴ τις ἐδόκει τὶ τῶ-
ν ἐπίσασθαι, ὕδενός αὐτῶν ἠμέληκα; ὕδ' ἀδαὴς
γεγένησαι. δεῖ ἔν πρὸς τὰ συμβαίνοντα, οἶμαι, τῶ-
ντος χρῆσθαι, ὅποῖός ἂν σοι ἀεὶ συμφέρειν τῶν
δοκῇ.

Μάθε δὲ μὲν, ὦ παῖ, καὶ τάδε, ἔφη, τὰ μέγιστα.
παρὰ γὰρ ἱερὰ καὶ οἰωνὺς μῆτ' ἐν σαυτῷ μηδέποτε,
μηδ' ἐν τῇ στρατιᾷ κινδυνεύσης, κατανοῶν ὡς ἀνθρω-
ποι μὲν αἰρῶνται πράξεις εἰκάζοντες, εἰδότες δὲ ὕδεν,
ἀπὸ ποίας ἔσαι αὐτοῖς τάγαθόν. γνοίης δ' ἂν ἐξ
αὐτῶν τῶν γυγνομένων, πολλοὶ μὲν γὰρ ἤδη πολλὰς ἔπει-
σαν, καὶ ταῦτα εἰ δοκῶντες σοφώτατοι εἶναι, πόλε-
μον ἄρασθαι πρὸς τῶν, ὕφ' ὧν οἱ πεισθέντες ἐπιθέ-
σθαι ἀπώλοντο. πολλοὶ δὲ πολλὰς ἠύξησαν ἤδη καὶ
ιδιώτας καὶ πόλεις, ὕφ' ὧν αὐξηθέντων τὰ μέγιστα
κακὰ

tu quid instituas, prorsus ab
ipsis ignoretur: haec igitur
omnia quid ego tibi commemo-
rem? Nam quaecunque com-
perta mihi erant, audisti sae-
pius: et caeteroquin, si qui ha-
rum rerum periti videbantur,
eorum neminem neglexisti, nec
rudis et imperitus euasisti.
Quapropter ad quaelibet euen-
ta, ut arbitror, his utendum
erit, quae tibi quouis tempore
potissimum ex usu fore vide-
buntur.

Etiā haec ex me, fili, ma-
ximi sane momenti discito:
Nunquam neque pro te solo,
neque cum exercitu, sacris non

litatis, et contra auspicia peri-
culum adieris. Nam cogites
velim, homines non niti con-
iecturis res gerendas suscipere;
quum plane nesciant, unde boni
sit aliquid ipsis expectandum.
Licet hoc de iis quae accidere
solent, intelligas. Nam fuere
complures, iique hominum opi-
nione sapientissimi, qui multis
auctores extiterunt ut bellum
aduersus eos mouerent, a quibus
illi deinde, qui persuaderi hoc
sibi passi fuerant, sunt euerfi.
Multi praeterea multos, et pri-
vatos homines, et respublicas
euererunt; a quibus euectis
opera sua, maximis sunt deinde

κακὰ ἔπαθον. πολλοὶ δὲ, οἷς ἐξῆν φίλοις χρῆσθαι, καὶ εὖ ποιεῖν καὶ εὖ πάσχειν, τῆτοις ὅλοις μᾶλλον βεληθέντες ἢ φίλοις χρῆσθαι, ὑπ' αὐτῶν τῶν δίκην ἔδοσαν. πολλοῖς δ' ἔκ ἤρκεσεν αὐτοῖς τὸ μέρος ἔχασσι ζῆν ἡδέως, ἐπιθυμήσαντες δὲ πάντων κύριοι εἶναι, διὰ ταῦτα, καὶ ὧν εἶχον, ἀπέτυχον. πολλοὶ δὲ τὸν πολυευκτον χρυσὸν κησάμενοι, διὰ τῆτον ἀπώλῃο.

Οὕτως ἢ γε ἀνθρωπίνη σοφία ἔδεν μᾶλλον οἶδε τὸ ἄριστον αἰρεῖσθαι, ἢ εἰ κληρέμενος, ὅ, τι λάχοι, τῆτό τις πρέτῃο. Θεοὶ δὲ, ὧ παῖ, αἰεὶ ὄντες πάντα ἴσασι τὰ γεγεννημένα, καὶ τὰ ὄντα, καὶ ὅ, τι ἐξ ἐκάστων αὐτῶν ἀποδοῖσεται· καὶ τῶν συμβεβλεωμένων ἀνθρώπων οἷς ἂν ἴλω ὦσι, προσημαίνουσιν ἅ τε χρὴ ποιεῖν καὶ ἅ ἔχρη. εἰ δὲ μὴ πᾶσιν ἐθέλῃσι συμβεβλεῦειν, ἔδεν θαυμαστόν. ἔ γάρ ἀνάγκη αὐτοῖς εἶναι, ὧν ἂν μὴ θέλωσιν, ἐπιμαλεῖσθαι.

ΞΕΝΟ-

malis affecti. Multi eos, quibus amicis uti poterant, collatis in ipsos, et acceptis vicissim beneficiis, quum servos esse suos, quam amicos mallerent; ab iisdem multati poenas dedere. Multi, vita iucunda, coniuncta cum possessione partis alicuius, non contenti, quum omnia suam in potestatem redigere cuperent; illis etiam quae possidebant, exciderunt. Multi aurum, quod tantopere votis omnium expetitur, consecuti; propter hoc ipsum interierunt.

Itaque humana sapientia, ni-

hilo certius, quod optimum est, deligere novit; quam si quis hoc agat, quod fors obtulerit. Verum Dii immortales, filii, omnia norunt, et praeterita, et praesentia, et quis singulorum futurus sit exitus. Iidem hominibus se consulentibus, quibus quidem propitii sunt, quae suscipienda vel non suscipienda sint, ante significant. Neque vero mirandum, non omnibus ipsos velle consulere: quando illorum curam gerere, quos complecti studio suo nolint, nulla necessitate coguntur.

XENO-

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Κ Ε Φ. α'.

Τοιαῦτα μὲν δὴ ἀφίκοντο διαλεγόμενοι μέχρι τῶν ὁρίων τῆς Περσίδος· ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς αἰτὸς δεξιὸς Φανεὶς προηγείτο, προσευξάμενοι Θεοῖς καὶ ἤρωσι, τοῖς Περσίδα γῆν κατέχουσιν, ἰλεως καὶ εὐμενεῖς πέμπειν σφᾶς, ἅτῳ διέβαινον τὰ ὄρια. ἐπειδὴ δὲ διέβησαν, προσηύχοντο αὐτοῖς Θεοῖς, τοῖς Μηδίαν γῆν κατέχουσιν, ἰλεως καὶ εὐμενεῖς δεχέσθαι αὐτάς. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, ἀσπασάμενοι ἀλλήλους, ὥσπερ εἰκός, ὁ μὲν πατὴρ πάλιν εἰς Πέρσας ἀπῆκε, Κύρος δὲ εἰς Μῆδας πρὸς Κυαζάρεν ἐπορεύετο.

β'. Ἐπεὶ

XENOPHONTIS

DE INSTITVTIONE CYRI

HISTÓRIARVM

LIBER SECVNDVS

CAP. I.

Huiusmodi quum inter sedif-
ferendo, ad agri Perfici
limites peruenissent, et aquila
dextra conspecta praecederet;
Deos et heroes praesides ter-
rae Perfidis precati, vt se propi-
tiii benignique deducerent, Me-
diam ad Cyaxarem perge-
transitis, quum rursus Deos
praesides Medorum regionis
precati essent, vti se propitii be-
nignique exciperent; mutuo se
complexi, vt par erat, ad Persas
pater reuertebatur, Cyrus in
bat.

F 3

2. Ad

β'. Επεὶ δὲ ἀφίκετο ὁ Κῦρος εἰς Μήδους πρὸς τὸν Κυαξάρην, πρῶτον μὲν, ὥσπερ εἰκὸς, ἡσπάσαντο ἀλλήλους· ἔπειτα δὲ ἤρετο τὸν Κῦρον Κυαξάρης, πόσον τι ἄγοιτο στρατεύμα. ὁ δ' ἔφη, τρισμυρίας μὲν, οἱ καὶ πρόσθεν ἐφοίτων πρὸς ὑμᾶς μισθοφόροι. ἄλλοι δὲ καὶ τῶν ὑδεπώποτε ἐξελθόντων προσέρχονται τῶν ὁμοτίμων. πόσοι τινές; ἔφη ὁ Κυαξάρης. ἔκ ἂν ὁ ἀριθμός σε, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀκύσαντα εὐφρανεῖ. ἀλλ' ἐκείνο ἐννόησον, ὅτι ὀλίγοι ὄντες ἔσσι οἱ ὁμότιμοι καλῶμενοι, πολλῶν ὄντων τῶν ἄλλων Περσῶν ῥαδίως ἀρχασι. αἰτάρ, ἔφη, δεῖ τι αὐτῶν; ἢ μάτην ἐφοβήσθης, οἱ δὲ πολέμιοι ἔκ ἔρχονται; καὶ μὰ Δί', ἔφη, καὶ πολλοί γε. πῶς τῆτο σαφές; ὅτι, ἔφη, πολλοὶ ἤκοντες αὐτόθεν, ἄλλος ἄλλον τρόπον, πάντες ταυτὰ λέγασιν. ἀγωνισέον ἄρα ἡμῖν πρὸς τὰς ἀνδρας; ἀνάγκη γάρ, ἔφη.

Τί ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἔκ καὶ τὴν δύναμιν ἐλεξάς μοι, εἰ οἶδα,

2. Ad quem ubi peruenisset Medorum in regionem, primum se, pro more, mutuo complexi salutarunt. Deinde Cyrus Cyaxares interrogat, quantum exercitum duceret. Cui Cyrus: Tringenta millia quidem, inquit, eorum duco, quum et antehac stipendiarii venire ad vos consueverunt. Praeter hos ex Aequalium ordine, qui nunquam egressi sunt domo, alii quidam adueniunt. Quam multi? ait Cyaxares. Et Cyrus: Numerus sane te, inquit, quum eum audieris, non admodum delectabit: verum hoc existimes velim, paucos hosce, qui Aequa-

les appellantur, in Persas caeteros, quantumvis multi sint numero, facile imperium obtinere. Verum estne tibi his opus, an metus hic tuus inanis fuit, hostibus non venientibus? Immo veniant illi profecto, inquit, et multi quidem. Unde hoc constat? Etenim quum multi, ait, inde veniant, alius alio modo: tamen omnes eadem referunt. Itaque depugnandum nobis erit aduersus viros? Nimirum ita poscit necessitas, ait Cyaxares.

Cur ergo, subiecit Cyrus, non etiam quantae sint copiae, dixisti,

οἶδα, πόση τις ἢ περσιῖσα, καὶ πάλιν τὴν ἡμετέραν ὅπως
 εἰδότες ἀμφοτέρως, πρὸς ταῦτα βουλευόμεθα, ὅπως ἀν' ἀρι-
 σταγώνιζοίμεθα; ἄλλοι δὲ, ἔφη ὁ Κυαζάρης· Κροῖσος μὲν
 ὁ Λυδὸς ἀγέει λέγεται μυρίους μὲν ἵππείας, πελτασὰς δὲ
 καὶ τοξότας πλείους ἢ τετρακισμυρίους. Ἀρτάμαν δὲ, τὸν
 τῆς μεγάλης Φρυγίας ἄρχοντα, λέγουσιν ἵππείας μὲν εἰς
 ὀκτακισχιλίους ἀγέει, λογχοφόρους δὲ σὺν πελτασάις ἔ-
 μείους τετρακισμυρίων· Αῤῥάσιον δὲ, τὸν τῶν Καππαδοκῶν
 βασιλέα, ἵππείας μὲν εἰς ἑξακισχιλίους, τοξότας δὲ καὶ
 πελτασὰς ἔμείους τρισμυρίων· τὸν Αῤῥάσιον δὲ Μάραγ-
 δον, ἵππείας τε εἰς μυρίους, καὶ ἄρματα εἰς ἑκατὸν, καὶ
 σφενδονητῶν πάμπολύ τι χρῆμα. τῆς μίντοι Ἑλλήνας, τῆς
 ἐν τῇ Ἀσίᾳ οἰκῆντας, ἕδέν πω σαφὲς λέγεται, εἰ ἔπονται
 τῆς δὲ ἀπὸ Φρυγίας, τῆς παρ' Ἑλλήσποντον, συμβαλεῖν
 Φασὶ Γαβαῖον ἔχοντα εἰς Καύσρεα πεδίον ἑξακισχιλίους
 μὲν ἵππεις, πελτασὰς δὲ εἰς μυρίους. Κάρας μίντοι καὶ
 Κίλικας καὶ Παφλαγῶνας παρακληθέντας ἔφασιν ἔπε-
 σθαι. ὁ δὲ Ασσύριος, ὁ Βαβυλωνά τε ἔχων καὶ τὴν ἄλλην Ασ-
 συρίαν,

fit, siquidem tibi de his constat.
 tam quae ab illis adueniunt,
 quam nostrae: ut cognitis am-
 babus, quo pacto quam rectissi-
 me bellum geramus, inter nos
 deliberetur? Audi vero, inquit
 Cyaxares: Lydus quidem ille
 Croesus ducere perhibetur
 equites decies mille, cetratos et
 sagittarios plures quadraginta
 millibus. Artamas autem, ma-
 gnae Phrygiae princeps, equi-
 tum octo millia, hastatos cum ce-
 tratis non pauciores quadragin-
 ta millibus ducere fertur: Ari-
 baeus Cappadocum rex, equi-
 tum ad sex millia, sagittarios et

cetratos triginta millibus haud
 pauciores: Maragodus Arabs,
 equites ad decies mille, currus
 centum, funditorum ingentem
 quandam copiam. De Graecis,
 qui Asiam incolunt, nec dum cer-
 to constat, finitne sequuturi: Ga-
 baeus cum iis qui e Phrygia sunt,
 propter Hellespontum sita, se
 coniuncturus dicitur: cui quid-
 em in Caystri planitie sex equi-
 turae sint millia, cetrati decies
 mille. Cares tamen, et Cilices, et
 Paphlagonες, licet arcessiti sint,
 sequuturi negantur. Assyrius au-
 tem ipse, cuius et Babylon est, et
 Assyria reliqua, ducturus est, ut
 F 4 equidem

συρίαν, ἐγὼ μὲν οἶμαι ἰππέας μὲν ἄξειν ἔμειον δισμυρίων, ἄρματα δ' εὐοῖδ', ἔμπλείω διακοσίων, πεζὺς δὲ οἶμαι, παμπόλλης. εἰώθει γὰρ, ὅπότε δεῦρ' ἐμβάλλει.

Σὺ, ἔφη ὁ Κῦρος, πολεμίας λέγεις, ἰππέας μὲν εἰς ἑξακισμύρας εἶναι, πελτασὰς δὲ καὶ τοξότας πλέον ἢ εἰκοσι μυριάδας. ἄγε δὴ, τῆς σῆς δυνάμεως τί πλῆθος φῆς εἶναι; εἰσὶν, ἔφη, Μήδων ἰππεῖς μὲν πλείους τῶν μυρίων, πελτασὰς δὲ καὶ τοξόται γένοιντ' ἂν [ὥς] ἐπὶ τῆς ἡμετέρας καὶ ἑξακισμύριοι. Ἀρμενίων δ', ἔφη, τῶν ὁμόρων ἡμῖν παρέσσονται ἰππεῖς μὲν τετρακισχίλιοι, πεζοὶ δὲ δισμύριοι. λέγεις σὺ, ἔφη ὁ Κῦρος, ἰππέας μὲν ἡμῖν εἶναι μείον ἢ τρίτον μέρος τῶν πολεμίων ἰππικῶν, πεζὺς δὲ σχεδὸν ἀμφιτὺς ἡμίσεις; τί γὰρ, ἔφη ὁ Κυαξάρης, ὀλίγας νομίζεις Περσῶν εἶναι ὥς σὺ φῆς ἄγειν; ἀλλ' εἰ μὲν ἀνδρῶν προσδεῖ ἡμῖν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἴτε καὶ μὴ, αὐτίς βελευσόμεθα τὴν δὲ μάχην μοι, ἔφη, λεξὸν ἐκάστων ἥτις ἐστί.

Σχεδὸν, ἔφη ὁ Κυαξάρης, πάντων ἡ αὐτὴ. τοξόται γάρ εἰσι καὶ ἀκοντισταὶ οἱ τ' ἐκείνων καὶ οἱ ἡμέτεροι. ἔκων, ἔφη ὁ Κῦρος,

equidem arbitror, equites vicies mille, non pauciores: currus, sat scio, non plures ducentis: peditatum autem, meo iudicio, maximum. Sic enim consuevit, quum fines nostros inoadit.

Dicis tu, inquit Cyrus, hostium equites esse ad sexagies mille, cetratorum sagittariorumque plures ducentis millibus. Age vero, quem tui exercitus ais esse numerum? Medorum, inquit, sunt equites plures, quam decies mille: cetrati et sagittarii forte nostra inditione sexagies mille fueriut. Ab Armeniis, qui nobis finitimi sunt,

equitum millia quatuor aderunt, peditum viginti millia. Dicistu, inquit Cyrus, hostium equitatu, nostrum etiam parte tertia minorem esse, peditatum fere dimidia. Quid igitur? ait Cyaxares, paucos ne Persas arbitraris esse, quos ducere te dicis? Et Cyrus: Nobis vero, inquit, an praeterea milite sit opus, necne, mox deliberabimus. Tum mihi, quae pugnae ratio sit singularorum, exponito.

Prope omnium, ait Cyaxares, eadem. Nam illorum et nostri milites sagittarii sunt, ac iaculatores. Quum ergo, subiecit Cy-

rus

ρος, ἀκροβολίζεσθαι ἀνάγκη ἐς, τοιούτων γε τῶν ὅπλων ὄντων. ἀνάγκη γὰρ ἔν, ἔφη ὁ Κυαζάρης. ἔκῃν ἐν τῷ μὲν, ἔφη ὁ Κύρος, τῶν πλείων ἢ νίκη· πολὺ γὰρ ἂν θᾶτον οἱ ὀλίγοι ὑπὸ τῶν πολλῶν τιτρωσκόμενοι ἀναλωθείσαν, ἢ ὑπὸ τῶν ὀλίγων οἱ πολλοί. εἰ ἔν ἔτις, ἔχει, ἔφη, ὦ Κύρε, τί ἂν ἄλλο τίς κρεῖττον εὖροι, ἢ πέμπειν εἰς Πέρσας, καὶ ἅμα μὲν διδάσκειν αὐτὰς, ὅτι εἴ τι πείσονται Μῆδοι, εἰς Πέρσας τὸ δεῖνόν ἤξει, ἅμα δὲ αἰτεῖν πλεῖον τρέφεμα; ἀλλὰ τῷ μὲν, ἔφη ὁ Κύρος, εὖ ἴσθι, ὅτι ἔδ' εἰ πάντες ἔλθοιεν Πέρσαι, πλήθει γε ἔκ ἂν ὑπερβαλοίμεθα τὰς πολέμιας.

Τί μὴν ἄλλο ἐνορᾷς ἄμεινον τῷ; ἐγὼ μὲν ἂν, ἔφη ὁ Κύρος, εἰ σὺ εἶην, ὡς τάχιστα ὅπλα ἐποιήμην πᾶσι Πέρσαις τοῖς προσήουσιν, οἳ ἀπερ' ἐρχοῖναι ἔχοντες οἱ παρ' ἡμῶν, οἱ τῶν ὁμοτίμων καλεῖμενοι. ταῦτα δ' ἐστὶ, θώραξ μὲν περὶ τὰ στήνα, γέρον δὲ εἰς τὴν ἀριστεράν, κοπίς δὲ ἡ σάγαρις εἰς τὴν δεξιάν· καὶ ταῦτα παρασκευάσης, ἡμῖν μὲν ποιήσεις τὸ ὁμόσε τοῖς ἐναντίοις ἰεναὶ ἀσφαλέστατον, τοῖς πολέμιοις

rus, huiusmodi sint arma, res eminus necessario gerenda erit. Ita quidem usus postulat, respondit Cyaxares. Et Cyrus: Erit igitur heic, inquit, illorum victoria, qui numero plures fuerint. Multo enim citius a pluribus pauci vulneribus confecti perierint, quam plures a paucis. Si ergo, mi Cyre, sic comparata res est, quid reperire quis rectius possit, quam ad Persas ut mittamus, eademque opera doceamus, calamitatem ad Persas ipsos penetraturam, si Medis adversi quid accidat, et maiorem exercitum postulemus? At ego

te prorsus hoc scire velim, ait Cyrus, nos multitudine hostes non esse superaturos, etiam si Persae univarsi veniant.

Quid ergo tu melius, quam hoc sit, vides? Equidem, inquit Cyrus, si essem qui tu, quam primum Persis omnibus huc venientibus eiusmodi fabricanda curarem arma, qualibus instructi adsunt e nostris, qui Aequales appellantur. Ea vero sunt, lorica circum pectus, in manu laeva cetra, in dextra copis vel securis. Quae si paraveris, efficies ut nobis comminus cum hoste congredi tutius liceat, et

μίοις δὲ τὸ Φεύγειν, ἢ τὸ μένειν, αἰρετώτερον. τάττομεν δὲ, ἔφη, ἡμᾶς μὲν αὐτὰς ἐπὶ τῆς μένουσας· οἱ γε μὲν τ' αὖ αὐτῶν Φεύγωσι, τῆτας ὑμῖν καὶ τοῖς ἵπποις νέμομεν, ὥς μὴ σχολάζωσι μήτε Φεύγειν μήτ' ἀναστρέφεσθαι.

γ'. Κῦρος μὲν ἔτιωσ ἔλεξε. τῷ δὲ Κυαζάρῃ ἔδοξέ τε εὖ λέγειν· καὶ τῇ μὲν πλείστας μεταπέμπεσθαι ἑκείνῃ ἐμέμνητο, παρεσκευάζετο δὲ ὅπλα τὰ προειρημένα· καὶ σχεδὸν τε ἔτοιμα ἦν, καὶ τῶν Περσῶν οἱ ὁμότιμοι παρῆσαν, ἔχοντες τὸ ἀπὸ Περσῶν στρατεύμα. ἔνθα δὲ εἰπεῖν λέγεται ὁ Κῦρος, συναγαγὼν αὐτὰς, τάδε.

δ'. Ἄνδρες Φίλοι, ἐγὼ ὑμᾶς ὁρῶν αὐτὰς μὲν καθωπλισμένους ἔτιωσ, καὶ ταῖς ψυχαῖς παρεσκευασμένους, ὥς εἰς χεῖρας συμμίζοντας τοῖς πολεμίοις, τὰς δ' ἐπομένους ὑμῖν Πέρσας γινώσκων ὅτι ἔτιωσ ὀπλισμένοι εἰσὶν, ὥς ὅτι προσωτάτω ταχθέντες μάχεσθαι, ἔδεια μὴ, ἐλίγοι πάντες, καὶ ἔξημοι συμμάχων συμπύπτοντες πολεμίοις πολλοῖς, πάθοιτέ τι. νῦν ἔν, ἔφη, σώματα μὲν ἔχοντες ἀνδρῶν ἥκετε ἔμεμ-

ipfis futurum sit consultius fugere, quam subsistere. Ac nos quidem Persas aduersas illos hostes collocamus, qui subsistent: quotquot autem fugerint, eos vobis et equitibus attribuimus, ut eis nec fugere vacet, nec conuertere.

3. Hoc modo quum Cyrus disseruisset, visus est Cyaxari recte dicere. Quare nullam de arcescendis pluribus mentionem faciebat amplius, sed arma, de quibus modo dictum, parabat. Ea prope iam perfecta quum essent, aderant Aequales Persarum cum illo, qui a Persis mittebatur, exercitu. Ibi tum Cy-

rus ad eos conuocatos, haec fecisse verba perhibetur:

4. Ego vos quidem, amici, quum sic et armatos, et animis paratos viderem, ut qui manus cum hoste conferturi essetis; Persas vero, qui vos sequuntur, eiusmodi armis instructos animaduenterem, ut in hostem pugnare, nisi ab eo quam longissime collocati, non possent: veritus sum, ne si pauci confisteretis, et soli absque proelii sociis magnam in hostium multitudinem incideretis, aduersi quid vobis eueniret. Iam vero et corpora virorum haud contemnenda vobiscum

μεμπτή· ὅπλα δὲ ἔσαι αὐτοῖς ὅμοια τοῖς ἡμετέροις· τὰς γε μὴν ψυχὰς αὐτῶν θήγειν, ἡμέτερον τὸ ἔργον. ἄρχοντας γάρ ἐσιν ἔκ αὐτὸν μόνον ἀγαθὸν εἶναι, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀρχομένων ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως ὡς βέλτιστοι ἔσονται.

Εἰ. Ὁ μὲν ἔτως εἶπεν· οἱ δ' ἠόθησαν μὲν πάντες, νομίζοντες μετὰ πλείονων ἀγωνιεῖσθαι· εἰς δὲ αὐτῶν καὶ ἔλεξε τοιαυτὴν. Αλλὰ θαυμάσῃ μὲν, ἔφη, ἴσως δόξω λέγειν, εἰ Κύρου συμβαλεῦσω τι εἰπεῖν ὑπὲρ ἡμῶν, ὅταν τὰ ὅπλα λαμβάνωσιν οἱ ἡμῖν μέλλοντες σύμμαχοι εἶναι. ἀλλὰ γινώσκω γάρ, ἔφη, ὅτι οἱ τῶν ικανωτάτων καὶ εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν λόγοι, ἔτοι καὶ μάλιστα ἐνδύονται ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀκρόντων· καὶ δῶρα ἦν διδῶσιν οἱ τοιῶντοι, καὶ μείω τυγχάνη ὄντα, ἢ τὰ παρὰ τῶν ὁμοίων, ὅμως μείζονος αὐτὰ τιμῶνται οἱ λαμβάνοντες. καὶ νῦν, ἔφη, οἱ Πέρσαι παρακληθέντες ὑπὸ Κύρου πολὺ μᾶλλον ἠοδήσονται, ἢ ὑφ' ἡμῶν παρακαλῆμενοι· εἰς τε τὰς ὁμο-

vobiscum adducentes adeptis, et illis arma vestris similia futura sunt. Ut autem eorum animi exacuantur, eae scilicet nostrae partes erunt. Est enim eius, qui cum imperio est, ut non modo vir ipse fortis sit: sed etiam studiose efficiat, ut illi, quibus praeest, longe optimi euadant.

5. Haec quum Cyrus dixisset, gauisi sunt omnes; quod se plures habituros in pugna socios arbitrarentur. Vnus autem ex eis in hunc modum loquutus est: Equidem fortasse mira quaedam proferre videbor, qui Cyro consilium dare velim, ut

pro nobis verba tum faciat, quum arma sunt accepturi qui nobiscum in hostem pugnaturi sunt. Verum animaduertere videor, eorum orationes, quibus et ad beneficium praestandum, et ad laedendum facultas est maxima, plurimum in animos audientium penetrare. Idem si munera largiantur, licet viliora sint iis quae parisi homines conditionis offerunt; tamen ab accipientibus illa pluris aestimantur. Itidem si modo: Persas Cyrus cohortatus fuerit, multo gratius eis hoc futurum est, quam si a nobis praestetur. Et aequalium

ὁμοτίμως καθιστάμενοι, βεβαιότερως σφίσιν ἡγήσονται ἔχειν τῆτο, ὑπὸ βασιλείας τε παιδὸς καὶ ὑπὸ στρατηγῶ γινόμενον, ἢ εἰ ὑφ' ἡμῶν εἰς τὸ αὐτὸ τῆτο ἀγοιντο. ἀπειναι μέντοι ἔδὲ τὰ ἡμέτερα χρεῖ· ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ δεῖ τῶν ἀνδρῶν θήγειν πάντως τὸ φρόνημα. ἡμῖν γὰρ ἔσται τῆτο χρήσιμον, ὅ, τι ἂν ἔται βελτίονες γένωνται.

ς'. Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος καταθεῖς τὰ ὅπλα εἰς τὸ μέσον, καὶ συγκαλίσας πάντας τὰς Περσῶν στρατιώτας, ἔλεξε τοιαύδε· Ἄνδρες Πέρσαι, ὑμεῖς καὶ ἔφυτε ἐν τῇ αὐτῇ ἡμῖν χώρα, καὶ ἐτράφητε καὶ τὰ σώματά γε ἡμῶν ἔδὲν χεῖρονα ἔχετε, ψυχὰς τε ἔδὲν κακίονας ὑμῖν προσήκει ἡμῶν ἔχειν. τοῖσδε δ' ὄντες, ἐν μὲν τῇ πατρίδι ἔ μετείχετε τῶν ἴσων ἡμῖν, ἔχ' ὑφ' ἡμῶν ἀπελαθέντες, ἀλλ' ὑπὸ τῇ τὰ ἐπιτήδεια ἀνάγκῃ ὑμῖν εἶναι πορίζεσθαι. νῦν δὲ ὅπως μὲν ταῦτα ἔχετε, ἐμοὶ μελήσει σὺν τοῖς θεοῖς ἔξεσι δ' ὑμῖν, εἰ βῆλεσθε, λαβῶσιν ὅπλα, οἷάπερ ἡμεῖς ἔχομεν, καὶ εἴ τι χεῖρονες ἡμῶν ἐσέ, εἰς τὸν αὐτὸν ἡμῖν

lium in ordinem illi cooptati, beneficium hoc ducturi sunt longe solidius, si et a filio regis, et ab imperatore, profisciscatur; quam si eodem opera nostra perveniant. Quamquam ne illa quidem abesse debent, quae nostrarum sunt partium; sed omnino quoniam modo nobis illorum animi sunt exacuendi. Quidquid enim illorum virtuti accesserit, id e re nostra fuerit.

6. Itaque Cyrus, armis in medium propositis, atque omnibus Persarum militibus convocatis, huiusmodi orationem habuit. Vos quidem, Persae, ut orti estis

atque nobiscum eodem in solo, et ut corpora vobis nihilo deteriora nostris sunt: ita par est etiam, vestros animos nostris haudquaquam ignaviores esse. Atque huiusmodi quum sitis, in patria tamen pari nobiscum conditione non eratis: non quod a nobis inde repulsi sitis, sed quia vobis onus parandi victus incumberet. Nunc et mihi, Diis bene iuvantibus, erit curae, ut ille ne desit: et facultas vobis conceditur, siquidem ita libuerit, ut tamen nobis aliqua in re forte inferiores sitis, sumtis tamen eiusmodi armis, qualia nostra sunt, idem nobiscum

ἡμῖν κίνδυνον ἐμβαίνειν· καὶν τι ἐκ τούτων καλὸν καὶ ἀγαθὸν γίγνηται, τῶν ὁμοίων ἡμῖν ἀξιῶσθαι.

Τὸν μὲν ἔν πρόθεν χρόνον, ὑμεῖς τε τοξόται καὶ ἀκοντισταὶ ἦτε, καὶ ἡμεῖς· καὶ εἴ τι χεῖρας ἡμῶν ταῦτα ποιεῖν ἦτε, ἔδεν θαυμαστόν· ἔ γάρ ἦν ὑμῖν σχολή, ὥσπερ ἡμῖν, τάτων ἐπιμελεῖσθαι· ἐν δὲ τῇδε τῇ ὀπλίσει ἔδεν ἡμεῖς ὑμῶν προέξομεν. Θώραξ μὲν γὰρ περὶ τὰ σέρνα ἀρμόζων ἐκάστω ἔσται, γέρον δὲ ἐν τῇ ἀριστερᾷ, ὃ πάντες εἰδίσομεθα φορεῖν, μάχαιρα δὲ ἢ σάγαρις ἐν τῇ δεξιᾷ, ἣ δὴ παίειν τὰς ἐναντίας δέησει, ἔδεν φυλαττομένους μή τι παίσαντες ἐξαμάρτωμεν. τί ἔν ἂν ἐν τούτοις ἑτέρος ἑτέρῃ ἡμῶν διαφέρει; πλὴν ἐν τόλμῃ, ἣν ἔδεν ὑμῖν προσήκει ἥτιονα ἡμῶν παρέχεσθαι. νίκης τε γὰρ ἐπιθυμεῖν, ἢ τὰ καλὰ πάντα καὶ τὰ ἀγαθὰ κτᾶται καὶ σώζει, τί μᾶλλον ἡμῖν ἢ ὑμῖν προσήκει; κράτους τε, ὃ πάντα τὰ τῶν ἡττόνων τοῖς κρείττοσι δωρεῖται, τί εἰκὸς ἡμᾶς μᾶλλον ἢ καὶ ὑμᾶς τέττε δεῖσθαι;

Τέλος,

nobiscum periculum aëteas : ac si quid praeclare successerit, praemia nostris paria consequamini.

Haecenus quidem vos quoque sagittis et iaculis usi estis, sicut et nos : ac si forte in his minus, quam nos, industrii fuistis, mirum id videri non debet. Neque enim vobis ea singulari cura tractandi, perinde ac nobis, otium erat. In hoc vero armatorum genere nulla re vobis potiores nos erimus. Nam lorica singulis erit apta cuiusque petori, laeuaque in manu cetera, quam omnes gestare consuevimus, in dextra gladius vel se-

curis, qua hostis caedendus erit, neque quidquam verendum, nisi ne quem ictus frustretur. Quid est igitur in his, quo nostrum aliquis ab alio superetur, extra audaciam, quam non minorem par est a vobis, quam a nobis ipsis praestari? Quid enim causae fuerit, quamobrem vos non aequae ac nos, victoriam (qua bona praeclaraque omnia parantur et conservantur) expetere par sit? Qui fuerit consentaneum, magis nostra quam vestra interesse, ut rerum potiamur; quod quidem vnum facultates deumictorum uniuerfas victoribus largitur?

Tandem

Τέλος εἶπεν· ἀκηκόατε πάντα, ὁρᾶτε τὰ ὄπλα πάντα· ὁ μὲν χεῖρων λαμβανέτω ταῦτα, καὶ ἀπογραφέσθω πρὸς τὸν ταξίαρχον εἰς τὴν ὁμοίαν τάξιν ἡμῖν· ὅτω δ' ἀρκεῖ ἐν μηδοφόρῳ χώρα εἶναι, καταμενέτω ἐν τοῖς ὑπηρετικοῖς ὅπλοις.

ζ'. Ὁ μὲν ὕτως εἶπεν. ἀχέσαντες δὲ οἱ Πέρσαι, ἐνόμισαν εἰ παρακαλόμενοι ὥστε τὰ ὅμοια πονῶντες τῶν αὐτῶν τυγχάνειν, μὴ φελήσῃσι ταῦτα ποιεῖν, δικαίως ἂν διὰ παντὸς τῆ αἰῶνος ἀμνηχανῶντες βιοτεύειν· καὶ ὕτω δὲ ἀπογράφοι· ἅπαντες, ἀνέλαβόν τε τὰ ὄπλα πάντες. ἐν ᾧ δὲ οἱ πολέμιοι ἐλέγντο μὲν προσίεναι, παρήσαν δὲ ἐδέεπω, ἐν τῷ ἐπειράτῳ ὁ Κῦρος ἀσκεῖν μὲν τὰ σώματα τῶν μεθ' αὐτῶ πρὸς ἰσχὺν, διδάσκειν δὲ τὰ τεχνικά, θήγειν δὲ τὰς ψυχὰς εἰς τὰ πολεμικά.

η'. Καὶ πρῶτον μὲν λαβὼν παρὰ Κυαξάρῃς ὑπηρετάς, προσέταξεν ἐκάστοις τῶν στρατιωτῶν ἱκανὰς, ὧν ἐδέοντο, πάντα πεποιημένα παρασχεῖν· τῷτο δὲ παρασκευάσας, ἐδὲν αὐτοῖς ἄλλο ἐλελοίπει, ἢ ἀσκεῖν τὰ ἀμφὶ τὸν πόλεμον, ἐκείνο δοκῶν καταμεμαθηκέναι, ὅτι ὅτοι κράτιστοι ἕκαστα γίνονται,
οἱ

Tandem dixit: Audistis omnia, et arma ipsa cernitis: quibus si quis indiget, licet ea capiat, nomenque professus apud cohortis praefectum, nobiscum eodem sit loco. Qui autem conditione mercenarii militis contentus est, arma ministro convenientia retineat.

7. Haec Cyri verba fuerunt: quae Persae quum audissent, iure se arbitrabantur omnem deinde aetatem in rerum inopia et egestate acturos, si ad pares labores eademque praemia inuitati, non paruissent. Itaque omnes nomina sua professi, arma accipiunt. Interea vero, dum

hostes aduentare quidem illi dicerentur, nec dum tamen adessent: Cyrus et corpora suorum ad robur exercere nitebatur, et ordinum rationem ostendere, et ad res bellicas animos acuere.

8. Ac primum apparitoribus a Cyaxare acceptis, mandabat ut abunde militibus singulis omnia, quibus esset opus, parata suppeditarent. Quod quum ita curasset, nihil iam militi reliquum erat, nisi rei militaris exercitatio. Videbatur enim animaduertisse sibi, singulis illos in rebus effici praestantissimos; qui animum a studio

οἱ ἂν ἀφόμενοι τῇ πολλοῖς προσέχειν τὸν νῆν, ἐπὶ ἐν ἔργον τράπονται. καὶ αὐτῶν δὲ τῶν πολεμικῶν περιελών καὶ τὸ τόξω μελετᾶν καὶ ἀκοντίῳ, κατέλιπε τῆτο μόνον αὐτοῖς, τὸ σὺν μαχίρᾳ καὶ γέροῳ καὶ θώρακι μάχεσθαι. ὥς εὐθύς αὐτῶν παρέσκεύασε τὰς γνώμας, ὡς ὁμοσεῖτες εἴη [ἐπὶ] τοῖς πολεμίοις, ἢ ὁμολογητέον μηδενὸς ἀξίως εἶναι συμμάχους. τῆτο δὲ χαλεπὸν ὁμολογήσαι, οἱ τινες ἂν εἰδῶσιν ὅτι καὶ δι' ἐν ἄλλο τρέφονται, ἢ ὅπως μάχωνται ὑπὲρ τῶν τρεφόντων.

θ'. Ἐτι δὲ πρὸς τῆτοις ἐννοήσας, ὅτι περὶ ὁπόσων ἂν γένωνται ἀνθρώποις φιλονεικίαι, πολὺ μᾶλλον ἐθέλῃσι ταῦτα ἀσκεῖν, ἀγωνάς τε αὐτοῖς προεῖπεν ἀπάντων, ὁπόσα ἐγίνωσκεν ἀσκεῖσθαι ἀγαθὸν εἶναι ὑπὸ στρατιωτῶν. ἃ δὲ προεῖπε, τὰδε ἦν ἰδιώτῃ μὲν ἀγαθὸν ἑαυτὸν παρέχειν εὐπειθῇ τοῖς ἀρχασι, καὶ ἐθελόπονον, καὶ φιλοκίνδυνον μετ' εὐταξίας, καὶ ἐπισήμονα τῶν στρατιωτικῶν, καὶ φιλόκαλον περὶ ὅπλα, καὶ φιλότιμον ἐπὶ πᾶσι τοῖς τοιῆτοις. πεντα-
δάρχω

a studio rerum plurium reuocantes, multaeque occupationibus, vni se totos darent. Quin etiam militibus ab arcus et iaculorum exercitiis abstinere iussis, hoc reliquit; vt duntaxat instructi gladio, cetra, lorica, pugnarent. Itaque statim sic eorum praeparauit animos, vt vel comminus cum hoste congregiendum statuerent; vel fatendum, se nullius in bello momenti socios esse. Id vero fateri graue est illis, qui aliam nullam ob causam annonas accipere se norunt, quam vti pro illis pugnent, qui eas praebent.

9. Praeterea quum in mentem ei veniret, homines ad illa exercitia multo alacriores esse, quae cum quibusdam contentionibus suscipiuntur: certamina militibus indixit earum rerum omnium, in quibus exerceri milites, vtile indicaret. Erant autem haec quae indicabat: Militi gregario, praefectis se obedientem exhiberet, ad labores impigrum, ad subeunda pericula promptum, sed ordinis tamen obseruantem, peritum rerum militarium, in armis elegantiae studiosum, et in huiusmodi rebus omnibus laudis avidum. Quin-
rio,

δάρχω δ', αὐτὸν ὄντα οἷόν περ τὸν ἀγαθὸν ιδιώτην, καὶ τὴν πεντάδα, εἰς τὸ δυνατόν, τοιαύτην παρέχειν· δεκαδάρχω δὲ, τὴν δεκάδα· ὡσαύτως δὲ λοχαγῶ, τὸν λόχον· ὡς δ' αὐτῶς ταξίαρχω, ὡς δ' αὐτῶς ἐκάστῳ τῶν ἄλλων ἀρχόντων, ἀνεπίκλητον αὐτὸν ὄντα ἐπιμελεῖσθαι καὶ τῶν ὑφ' αὐτῷ ἀρχόντων, ὅπως ἐκεῖνοι αὐτῶν ἂν ἀρχωσι, παρέχουσι τὰ δέοντα ποιῆναι.

ἰ. Ἀθλα δὲ προῖπνε, τοῖς μὲν ταξίαρχαῖς οἱ κρατίστας δόξαιεν τὰς τάξεις παρασκευάσαι, χιλιάρχους ἑσσεσθαι τῶν δὲ λοχαγῶν οἱ κρατίστας δόξαιεν τὰς λόχους ἀποδεικνύναι, εἰς τὰς τῶν ταξιαρχῶν χώρας ἐπαναθήσεσθαι τῶν δ' αὖ δεκαδάρχων τὰς κρατίστας, εἰς τὰς τῶν λοχαγῶν χώρας καλῶς ἑσσεσθαι τῶν δ' αὖ πεμπαδάρχων, ὡσαύτως εἰς τὰς τῶν δεκαρχῶν. τῶν γε μὴν ιδιωτῶν τὰς κρατιστεύοντας, εἰς τὰς τῶν πεμπαδάρχων. ὑπῆρχε δὲ πᾶσι τέτοις τοῖς ἀρχασι, πρῶτον μὲν θεραπεύεσθαι ὑπὸ τῶν ἀρχομένων· ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλαι τιμαὶ, αἱ πρέπειν ἐκάστοις, συμπαρεῖποντο· ἐπανετίθει δὲ καὶ μείζονας ἐλπίδας τοῖς ἀξίοις ἐπαίνειν, εἴ τι ἐν τῷ ἐπιόντι χρόνῳ ἀγαθὸν μείζον φαίνοιτο.

ια. Προεῖπε

rio, ut et ipse boni militis gregarii more se gereret, et quinonem, pro virili, talem exhiberet: decurioni, ut decuriam; manipulario, manipulum: itidemque praefecto cohortis, et aliorum praefectorum vnicuique; tum ut ipse culpa et reprehensione vacaret, tum daret operam ut constituti suo sub imperio duces, vicissim sibi subiectos in officio continerent.

10. Praemia vero proponebat, cohortium quidem praefectis, ut qui cohortes longe optimas reddidisse viderentur, tribuni fierent: manipularibus autem, ut

qui manipulos effecisse optimos viderentur, eorum in locum succederent, qui fuissent praefecti cohortium: itidem optimi decuriones, in manipulariorum, quinarii in decurionum, gregariorum militum praestantissimi quinariorum in loca substituerentur. Atque omnes hi praefecti primum hoc habebant, quod a subiectis sibi colerentur: deinde honores etiam alii, quos cuique par erat tribui, sequebantur. Quin et maiores spes laude dignis ostentabat, si qua sequuturo tempore fortuna lautior adfulsisset.

II. Totis

ια'. Προεῖπε δὲ νικητήρια καὶ ὅλαις ταῖς τάξεσι, καὶ ὅλοις τοῖς λόχοις· καὶ ταῖς δεκάσιν ὡσαύτως καὶ ταῖς πεμπάσιν, ἐὰν φαίνωνται εὐπειστότατοι τοῖς ἄρχουσιν ἕσσαι, καὶ προθυμέτατα ἀσκήσαι τὰ προσηγμένα. ἦν δὲ ταύταις τὰ νικητήρια, οἷα δὴ εἰς πλῆθος πρέπει. ταῦτα μὲν δὴ προεῖρητό τε καὶ ἤσκητο ὑπὸ τῆς στρατιᾶς.

ιβ'. Σκηνὰς δὲ αὐτοῖς κατεσκεύασε, πλῆθος μὲν, ὅσοι ταξίαρχοι ἦσαν, μέγεθος δὲ, ὥστε ἰκανὰς εἶναι τῇ τάξει ἐκάστη· ἡ δὲ τάξις ἦν ἐκατὸν ἄνδρες. ἐσκήναν μὲν δὴ ἕτω κατὰ τάξεις. ἐν δὲ τῷ ὁμοσκηῖν εἶδον μὲν αὐτῷ ὠφελεῖσθαι πρὸς τὸν μέλλοντα ἀγῶνα, τῆτο, ὅτι ἐώρων ἀλλήλους ὁμοίως τρεφομένους, καὶ ἐκ ἐνῆν πρόφασιν μειονεξίας, ὥστε ὑφίσταί τε τινα, κακίῳ τε ἑτέρον ἐτέρῳ εἶναι πρὸς τῆς πολέμιας. ὠφελεῖσθαι δὲ εἶδον αὐτῷ καὶ πρὸς τὸ γινώσκεισθαι ἀλλήλους ὁμοσκηῖντες. ἐν γὰρ τῷ γινώσκεισθαι, καὶ τὸ αἰσχύνεσθαι πᾶσιν εἶδοκει μᾶλλον ἐγγίνεσθαι οἱ δὲ ἀγνοούμενοι ραδιεργεῖν πως μᾶλλον δοκῶσιν, ὥσπερ οἱ ἐν σκότει ὄντες.

ιγ'. Εἶδο·

11. Totis etiam cohortibus, totis manipulis, decuriis, quinioni- bus, praemia victoriae promisit, si praefectis se suis obedientissimos declararent, et exercitationes demonstratas summa cum alacritate obirent. Praemia quidem erant eiusmodi, qualia multitudini conveniunt. Atque haec sunt, quae et ipse indicebat, et in quibus se miles exercebat.

12. Tabernacula, quod numerum attinet, tot eis instruxit, quot erant praefecti cohortium; magnitudine vero tanta, singulis ut cohortibus sufficerent. Quaelibet autem cohors militibus centum constabat. Atque hoc modo centuriatim in tabernaculis de-

gebant. Existimabat autem eos ad futurum certamen ex tali contubernio consequuturos hoc commodi, quod pari ratione sibi anionas praebere cernerent: itaque nemo remissius agere, vel gerere se aduersus hostem ignavius, eo praetextu poterat, quasi minus ipsi suppeditaretur. Etiam aliquid utilitatis ipsi videbantur ex contubernio ad cognoscendum sese mutuo capere. Nam ex eo, quod se nossent inter se, maiorem in omnibus verecundiam excitari arbitrabatur: quum ignoti qui sunt, illorum hominum more, qui in tenebris versantur, magis esse proclives ad actiones improbas videri possint.

γ'. Εδόκην δὲ αὐτῷ καὶ εἰς τὸ τὰς τάξεις ἀκριβοῦν μέγα ὠφελεῖσθαι διὰ τὴν ὁμοσκησίαν. εἶχον γάρ οἱ μὲν ταξίαρχοι ὑφ' αὐτοῖς τὰς τάξεις * κοιμωμένας, ὥσπερ ὅποτε εἰς ἓνα πορεύοιτο ἡ τάξις· οἱ δὲ λοχαγοὶ τῆς λόχης, ὡς αὐτὰς οἱ δεκάδραχοι τὰς δεκάδας, καὶ οἱ πεμπάδραχοι τὰς πεμπάδας. τὸ δὲ ἀκριβοῦν τὰς τάξεις σφόδρα ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι, καὶ εἰς τὸ μὴ ταράττεσθαι, καὶ εἰς τὸ, εἰ ταραχθεῖεν, θᾶττον καταστῆναι ὥσπερ γε καὶ λίθων καὶ ξύλων, ἃ ἂν δέη συναρμολῆσαι, ἔστι, καὶ ὅπως καταβλημένα τύχῃ, συναρμολοῦναι ταῦτα εὐπετῶς, ἣν ἔχη γνώρισμαίᾳ, ὥς τε εὐδὴλον εἶναι ἐξ ὁποίας χώρας ἕκασον αὐτῶν ἔστιν. ἐδόκην δὲ ὠφελεῖσθαι αὐτῷ ὁμῶς τρεφόμενοι καὶ πρὸς τὸ ἥττον ἀλλήλους ἂν ἐθέλιν ἀπολείπειν, ὅτι εἴωρα καὶ τὰ θηρία τὰ ὁμῶς τρεφόμενα, δεινὸν ἔχοντα πόθον, ἣν τις αὐτὰ διασπᾷ ἀπ' ἀλλήλων.

ιδ'. Επεμέλετο δὲ καὶ τῷδε ὁ Κύρος, ὅπως μήποτε ἀνίδρωτοι γινόμενοι ἐπὶ τὸ ἄριστον καὶ τὸ δεῖπνον εἰσίοιεν. ἢ γὰρ ἐπὶ θήραν αὐτὰς ἐξάγων ιδρώτα αὐτοῖς παρεῖχεν,
ἢ πα-

13. Itidem huiusmodi contubernium ei multum momenti asferre videbatur ad accuratam ordinum instructionem. Quippe cohortium praefecti, perinde sub se dispositas cohortes habebant, atque si procederent in cohorte singuli; itidemque manipularii, manipulos; decuriones, decurias; quinarum, quiniones. Instrui autem ordines accurate, utilissimum ei videbatur esse, cum ad id, ne perturbarentur, tum ut perturbati citius reintegrari possent: quemadmodum et lapides et ligna, quae coagmentanda sunt, tamen si temere

disiecta fuerint, facile tamen coaptari possunt, si noras quasdam habeant, de quibus agnosci, quem ad locum singula pertineant, haud difficulter possit. De hoc denique conuictu mutuo capturos hoc etiam commodi putabat, ut minus sese deferere vellent: quod videret etiam bestias, quae una pascuntur, miro sui desiderio teneri, si quis eas a se diuellat.

14. Praeterea Cyrus hoc quoque studiose curabat, ne unquam, nisi prius sudassent, ad prandium coenamue accederent. Nam vel in venationem productos ad sudorem usque exerce-

* Rectius κοιμωμένους.

ἡ παιδιὰς ταιαύτας ἐξεύρισκεν, αἱ ἰδρωῖτα ἔμελλον παρέχειν ἢ καὶ πράξαι εἴ τι θεόμενος τύχοι, ὥτως ἐξηγεῖτο τῆς πράξεως, ὡς μὴ ἐπανόκειν ἀνιδρωτί. τῷτο γὰρ ἡγεῖτο καὶ πρὸς τὸ ἡδέως ἐοθίειν ἀγαθὸν εἶναι καὶ πρὸς τὸ ὑγιαίνειν, καὶ πρὸς τὸ δύνασθαι τι πονεῖν. καὶ πρὸς τὸ ἀλλήλοις δὲ πρᾶστερος εἶναι ἀγαθὸν ἡγεῖτο τὴς πένης εἶναι, ὅτι καὶ οἱ ἴπποι συμπονῶντες ἀλλήλοις, πρᾶστεροι συνετήκασι. πρὸς γε μὴν τὴς πολεμίας μεγαλοφρονέτεροι γίγνονται, οἱ ἂν ζυνειδῶσιν ἑαυτοῖς εὖ ἡσκηκότες.

ἰε'. Κῦρος δὲ αὐτῷ σκηπὴν μὲν κατεσκευάσατο, ὥς ἱκανὴν ἔχειν ὡς καλοῖη ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἐκάλει δὲ ὡς τὰ πολλὰ τῶν ταξιαρχῶν ὡς καιρὸς αὐτῷ δοκοῖη εἶναι ἔσι δ' ὅτε καὶ τῶν λοχαγῶν καὶ τῶν δεκάρχων τινὰς καὶ τῶν πεμπαδάρχων ἐκάλει, ἔσι δ' ὅτε καὶ τῶν στρατιωτῶν, ἔσι δ' ὅτε καὶ τὴν πεμπαδα ὅλην, καὶ δεκάδα ὅλην, καὶ λόχον ὅλον, καὶ τάξιν ὅλην. ἐκάλει δὲ καὶ ἐτίμα, ὅτε τινὰς ἴδοι ταιῷτο τι ποιήσαντας, ὃ πάντας ἐβόλετο ποιεῖν.

ἦν

bat, veleiusmodi ludos excogitabat, qui sudorem elicerent; vel si quid etiam ipsi forte agendum esset ita se ducem ad eam rem agendam praebebat, ut absque sudore non redirent. Hoc enim et ad perceptionem cibi gratiorem, et ad bonam valetudinem, et ad laborum tolerantiam, utile putabat. Quin ad hoc etiam conducere labores arbitrabatur, ut inter se mansuetiores essent: idque propterea, quod etiam equi labores eosdem sustinentes, placidius eodem loco stare consueverint. In hostes quidem qui mutuo sibi conscii sunt quam

egregie se simul exercuerint.

15. Sibi autem Cyrus tabernaculum fieri curauerat, quod eorum capax esset, quos ad coenam inuitasset. Et inuitabat plerumque praefectos cohortium, quos ipsi visum esset opportunum. Nonnunquam et manipularios, et decuriones, et quinarios, et milites quosdam: immo etiam interdum quinquonem totum, totam decuriam, totum manipulum, totam denique cohortem inuitabat. Atque hac inuitatione ac delatione honoris utebatur, quoties cerneret aliquid quod ab omnibus fieri vellet.

ἦν δὲ τὰ μὲν παρατιθέμενα αἰεὶ ἴσα αὐτῶ τε καὶ τοῖς καλεσμένοις ἐπὶ τὸ δεῖπνον.

15. Καὶ τῆς ἀμφὶ τὸ στρατεύμα δὲ ὑπηρετάς ἱππομό-
ρχος αἰεὶ πάντων ἐποίει. ἔδει γὰρ ἥτιον τιμᾶν ἄξιον εἶδοκε
αὐτῶ εἶναι τῆς ἀμφὶ τὰ στρατιωτικά ὑπηρετάς ἕτε κη-
ρύκων ἕτε πρέσβων. καὶ γὰρ πιστὸς ἡγεῖτο δεῖν εἶναι
τῆς, καὶ ἐπιστήμονας τῶν στρατιωτικῶν, καὶ συνετὸς,
προσέτι δὲ σφοδρὸς καὶ ταχεὺς καὶ ἀόκνης καὶ ἀταρα-
χος. πρὸς δὲ τῆτοις, καὶ ὅσα οἱ βέλτιστοι νομιζόμενοι ἔχου-
σιν, ἐγγίνωσκεν ὁ Κῦρος δεῖν τῆς ὑπηρετάς ἔχειν, καὶ τῆτο
ἀσκεῖν, ὡς μηδὲν ἀναίνοιντο ἔργον, ἀλλὰ πάντα νομίζουσιν
πρέπειν αὐτοῖς πράσσειν, ὅσα ἀνὸς ἀρχῶν προσάττοι.

Κ Ε Φ. Β'.

Αἰ μὲν ἔν ἐπεμέλετο ὁ Κῦρος, ὁπότε συσκηνοῖεν, ὅπως εὐ-
χαριστότατοί τε ἅμα λόγοι ἐμβληθῇσονται, καὶ παρορ-
μῶντες εἰς τὰ γαθόν. ἀφίκετο δ' ἔν καὶ εἰς τόνδε ποτὲ τὸν λό-
γον. αἰεὶ γέ, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἐνδεέστεροί τι ἡμῶν διὰ τῆτο φαίνον-
ται εἶναι οἱ ἕτεροι, ὅτι ἔπεπαίδευνται τὸν αὐτὸν τρόπον ἡμῖν;
ἢ ἔδειν

Semper vero eadem tam Cyrus
quam inuitatis ad coenam ap-
ponebantur.

16 Etiam apparitoribus in
exercitu partes aequas semper
distribuendas curabat, quod ca-
strenses illos apparitores non mi-
nus honore dignos existimaret,
quam caduceatores ac legatos.
Nam fideles hos esse debere sta-
tuebat, rerumque castrensium
peritos, intelligentes, gnauos,
celereres, impigros, formidinis
expertes. Praeterea censebat
Cyrus in his apparitoribus esse
illa debere, quae optimis quibus-

que adfint; et sic eos consueta-
ciendos, ne opus ullum recusent,
sed conuenire sibi putent, omnia
facere quae princeps iusserit.

C A P. II

Αc quoties quidem Cyrus cum
suis eodem erat in contuber-
nio, semper operam dabat ut fa-
cetissimi quidam sermones ini-
cerentur, et qui ad egregium ali-
quid incitarent. Itaque hunc et-
iam aliquando in sermonem inci-
dit: Videnturne vobis, inquit
homines caeteri propterea nobis
aliquanto inferiores, quod ea, qua
nos disciplina non sunt instituti?

ἢ ἔδεν ἄρα διόισθαι ἡμῶν ἕτε ἐν ταῖς συνστάσις, ἕτε ὅταν ἀγωνίζεσθαι πρὸς τῆς πολεμίας δέῃ;

Καὶ ὁ Τρᾶσπης ὑπολαβὼν εἶπεν ἄλλ' ὅποιοι μὲν τινες ἴσονται εἰς τῆς πολεμίας, ἔγωγε ἐπίσταμαι ἐν μέντοι τῇ συνστάδι δύσκολοι, καὶ μὰ τῆς Θεᾶς, ἐνίοι αὐτῶν ἤδη φαίνονται. πρῶτην μὲν γὰρ, ἔφη, Κυαζάρης ἐπέμψεν εἰς τὴν τάξιν ἐκάστην ἰσρέϊα, καὶ ἐγένετο ἐκάστῳ ἡμῶν τρεῖς κρεῖα, ἡ καὶ πλείω, τὰ περιφερόμενα καὶ ἤρξατο μὲν δὴ ἀπ' ἐμῆ ὁ μαγειρὸς τὴν πρῶτην περίσδοι περιφέρειν. ὅτε δὲ τὸ δευτερον εἰσῆμι περίστων, ἐκέλευσα ἐγὼ ἀπὸ τῆ τελευταίᾳ ἄρχεισθαι, καὶ ἀνάπαλιν περιφέρειν. ἀνακραγὼν ἔν τις τῶν κατὰ μίσον τὸν κύκλον ἀσάκειμένων στρατιωτῶν· μὰ Δί, ἔφη, τῶνδε μὲν ἔδεν ἴσον εἶναι, εἶγε ἀπ' ἡμῶν τῶν ἐν μέσῳ ἡμεῖς ἔδὲ ποτε ἄρξεσθαι.

Καὶ ἐγὼ ἀκῆσας, ἡχθίωθην τε εἰ τι μεῖον δοκοῖεν ἔχειν, καὶ ἐκάλεσα εὐθύς αὐτὸν πρὸς ἐμέ. ὁ δὲ μαλατῆτό γε εὐτάκτως ὑπήκασεν. ὡς δὲ τὰ περιφερόμενα ἤκε πρὸς ἡμᾶς, ἄτε, οἶμα, ὑσάτης λαμβάνοντες, τὰ σμικροτάτα λελειμμένα ἦν,
ἐνταῦθα

an nullum inter nos et illos discrimen erit, sine mutuis in congressibus, siue quum erit in hostem dimicandum?

Et Hystaspes excipiens: Equidem quo pacto, ait, aduersus hostem nostri se gesturi sint, nec dum scire possum: in familiari quidem congressu, nonnulli profecto iam quoque morosi videntur. Mittebat nuper cohortibus singulis victimas Cyaxares, et pertinebant ad vnumquemque nostrum portiones de carnibus, quae circumferebantur, tres aut plures. Et coquus a me quidem exorsus, primo eas ambitu circumferebat; quum autem secun-

do accederet, vt circumferret; iussi eum ordiri ab ultimo, et vice versa circumferre. Ibi tum quidam militum in media corona discumbentium, exclamans: Nulla profecto, ait, heic aequalitas est, si a nobis, qui sursum in medio, nemo vnquam incipit.

Quod ego quum audissem, molette tuli, videri medios esse loco deteriori, ac militem ad me statim arcessiui. Paruit in hoc ille mihi perquam modeste. Quumque ad nos peruenissent ea quae circumferebantur, minimaeque partes relictae nobis essent,

ἐνταῦθα δὴ ἐκείνος πάνυ ἀνιαθεὶς δῆλος ἐγένετο· καὶ εἶπε πρὸς ἑαυτὸν, τῆς τύχης, τὸ ἐμὲ νῦν κληθέντα δεῦρο τυχεῖν. καὶ ἐγὼ εἶπον, ἀλλὰ μὴ φρόντιζε· αὐτίκα γάρ ἀφ' ἡμῶν ἀρξεται, καὶ σὺ πρῶτος λήψῃ τὸ μέγιστον. καὶ ἐν τούτῳ περιέφερε τὸ τρίτον, ὅπερ δὴ λοιπὸν ἦν τῆς περιφορᾶς· καὶ ἐκείνος ἔλαβε μετ' ἐμὲ δεύτερος· ὡς δ' ὁ τρίτος ἔλαβε, καὶ ἔδοξεν αὐτὸν μείζον ἑαυτῷ λαβεῖν, καταβάλλει ὁ ἔλαβεν, ὡς ἕτερον ληψόμενος.

Καὶ ὁ μάγειρος οἴομενος αὐτὸν ἔδεν τι δεῖσθαι ὄψιν, ὥχeto περιφέρων πρὶν λαβεῖν αὐτὸν ἕτερον. ἐνταῦθα δὴ ἔτῳ βαρέως ἤνευκε τὸ πάθος, ὥστε ἀνήλωτο μὲν αὐτῷ ὁ εἰλήφει ὄψιν· ὁ δὲ ἔτι αὐτῷ λοιπὸν ἦν τῷ ἐμβαλεῖσθαι, τῷ τὸ πῶς, ὑπὸ τῷ ἐκπεπληχθαι· τε καὶ ἐργάζεσθαι τῇ τύχῃ δυσφορέμενος ἀνέτρεψεν. ὁ μὲν δὴ λοχαγὸς ὁ ἐγγύτατα ἡμῶν, ἰδὼν, συνεκρότησέ τε τῷ χεῖρε, καὶ τῷ γέλωτι ἠυφραίνετο· ἐγὼ μέντοι, ἔφη, προσειπὼμένην βήπειν. ἔδὲ γὰρ αὐτὸς ἡδυνάμην κατέχειν τὸν γέλωτα. τοῦτον μὲν δὴ σοι, ὦ Κῦρε, ἕνα τῶν ἐταίρων ἐπιδεικνύω, ἔφη.

Β. *Επὶ*

quippe quibus ultimo loco sumendum erat, heic ille non dissimulato dolore secum: Infortunatum me, ait, qui iam hic sim arcessitus. Et ego: Ne sollicitus sis, inquam. Modo enim a nobis incipiet, ac tu primus quod maximum erit, capies. Interim [coquus] tertium circumferebat, quod solum ut circumferretur, restabat; et sumebat ille post me secundo loco. Quum autem et tertius sumisset, visus est huic maiorem sua portionem accepisse: quapropter id, quod sumerat, abiicit; velut aliud sumturus.

At coquus, qui hominem obsonio non egere putaret, discens; prius circumferebat, quam aliud ille sumisset. Ibi tum usque adeo grauter hunc casum tulit, ut quum absumtum esset obsonium, quod acceperat, etiam quod reliquum erat intinctionis, ex perturbatione et commotione animi fortunae irascentis, euerteret. Id quum proximus nobis manipularius videret, manibus complofis ridens gaudebat. Ego vero tussire me simulabam, qui ne ipse quidem risum continere possem. Eiusmodi, Cyre, quendam e sociis tibi nostris indico.

2. Heic

β'. Επὶ μὲν δὴ τῷτῳ, ὥσπερ εἰκός, ἐγέλασαν. ἄλλος δ' ἐτις ἔλεξε τῶν ταξιαρχῶν ἕτος μὲν δὴ, ἔφη, ὦ Κύρε, ὡς εἰκεν, ἕτῳ δυσκόλως ἐπέτυχεν· ἐγὼ δέ, ὡς σὺ διδάξας ἡμᾶς τὰς τάξεις ἀπέπεμψας, καὶ ἐκέλευσας διδάσκειν τὴν ἑαυτῷ ἑκαστὸν τάξιν ἃ παρὰ σὺ ἐμάθομεν, ἕτῳ δὴ καὶ ἐγὼ, ὥσπερ καὶ οἱ ἄλλοι ἐποίουν, ἐλθὼν ἐδίδασκον ἓνα λόχον. καὶ σῆσας τὸν λοχαγὸν πρῶτον, καὶ τάξας δῆτα ἐπ' αὐτῷ ἄνδρα νεανίαν, καὶ τῆς ἄλλης, ἣ ὤμην δεῖν, ἔπειτα τὰς ἐκ τῷ ἐμπροσθεν, βλέπων εἰς τὸν λόχον, ἥνικα μοι ἐδόκει καιρὸς εἶναι, προίεναι ἐκέλευσα.

Καὶ ὁ ἀνὴρ σοὶ ὁ νεανίας ἐκεῖνος προσελθὼν τῷ λοχαγῷ ἐμπροσθεν, πρότερος ἐπορεύετο. καὶ γὰρ ἰδὼν εἶπον· ὦ ἄνθρωπε, τί ποιεῖς; καὶ ὃς ἔφη, προέρχομαι, ὥσπερ σὺ κέλεύεις. καὶ γὰρ εἶπον, ἀλλ' ἐγὼ ἔσέ μόνον ἐκέλευον, ἀλλὰ πάντας, προίεναι· καὶ ὃς ἀκῆσας τῷτο, μεταστραφείς πρὸς τῆς λοχίτας εἶπεν, ἔκ ἀκῆε', ἔφη, προσάττοντες προίεναι πάντας; καὶ ὁ ἄνδρες πάντες παρελθόντες τὸν λοχαγόν, ἤσαν

2. Hic quum omnes, ut par erat, risissent; alius quidam ex cohortium praefectis: Hic quidem, inquit, in hominem morosum, Cyre, quemadmodum videtur, incidit. Ego vero, quum tu nos rationes ordinum edoctos dimisisses, ac iussisses uti quisque suam cohortem ea doceret, quae nos abs te didicissemus: et ipse discedens abs te, quemadmodum facere videbam caeteros, manipulum unum erudiebam. Quumque loco primo statuissem praefectum manipularium, ac post hunc iuuenem quendam collocassem, itidemque caeteros, quo quemque lo-

co putabam disponendum: stabam deinde ab anteriore parte, versusque manipulum respiciens, quum opportunum mihi visum esset, progredi iussi.

Ibi tum iuuenis ille progressus ante manipularium, prior incedebat. Quod ego videns: Heus tu quid agis? inquam. Et ille: Progredior, ait, uti iubes. Ego vero non te, inquam, solum iubebam progredi; sed omnes. Id ille quum audiisset, ad socios manipulares conuersus: an non auditis, ait, iubere hunc, ut procedamus omnes? Tum illi omnes manipularium praetergressi, ad

ἦσαν πρὸς ἐμέ. ἐπεὶ δὲ ὁ λοχαγὸς αὐτὰς ἀνεχώρειζεν, ἔδυσφόρην τε, καὶ ἔλεγον· πετέρω χρη πείσασθαι; νῦν γὰρ ὁ μὲν κелеύει προίεσθαι, ὁ δ' ἔκ ἐα. ἐγὼ μέντοι ἐνεγκὼν ταῦτα πρῶως ἐξάρχῃς αὐτῶν καταχωρείσας, εἶπον, μηδένα τῶν ὀπίσθεν κινεῖσθαι, πρὶν ἂν ὁ πρόσθεν ἡγήται, ἀλλὰ τῷτο μῶιον ὁρᾶν πάντας τῷ πρόσθεν ἔπεσθαι.

Ὡς δ' εἰς Πέρσας τις ἀπὸ τῶν ἡλθε πρὸς ἐμέ, καὶ ἐκέλευσέ με τὴν ἐπιστολὴν δῆναι, ἣν ἔγραψα οἰκαδὲ καὶ γῶ, (ὁ γὰρ λοχαγὸς ἦδει ὅπως ἔκειτο ἡ ἐπιστολή,) ἐκέλευσα αὐτὸν δραμόντα ἐνεγκεῖν τὴν ἐπιστολὴν· ὁ μὲν δὲ ἔτρεχεν, ὁ δὲ νεανίας ἐκείνος εἶπε τοῦ λοχαγῶ συν αὐτῷ τῷ θάρακι καὶ τῇ κοπίδι· καὶ ὁ ἄλλος δὲ πᾶς λόχος, ἰδὼν ἐκείνον, συνέτρεχε, καὶ ἦσαν οἱ ἄνδρες φέροντες τὴν ἐπιστολὴν. ἔτως, ἔφη, ὅγε ἐμὸς λόχος ἀκριβοῖ σοι πάντα τὰ παρὰ σέ.

γ'. Οἱ μὲν δὲ ἄλλοι, ὡς εἰκός, ἐγέλων ἐπὶ τῇ δορυφορείᾳ τῆς ἐπιστολῆς. ὁ δὲ Κύρος εἶπεν· ὦ Ζεῦ καὶ πάντες θεοὶ οἵας ἄρα ἡμεῖς ἔχομεν ἄνδρας ἐταίρους, οἳ γε εὐθεράπειται μὲν ἔτως εἰσὶν, ὥστε εἶναι αὐτῶν καὶ μικρῷ ὄψω παμπόλ-
λως

ad me accedebant. Quum autem manipularius eos priorem in locum reduceret, stomachabantur; et, utri parendum erit? quærebant. Iam enim hic progredi iubet, ille vetat. Haec ego serenis aequo animo, deque integro quemque suo loco disponens, ne quis se posteriorum prius commoueret edicebam, quam anterior praecederet: adeoque vnum hoc spectarent omnes, ut anteriorem sequerentur.

Quidam vero profecturus in Persiam, quum ad me veniret, epistolamque posceret, quam ad meos perscriberam: iubeo, manipularium (is enim quo effec-

loco sita epistola, norat) currere adlatum eas litteras. Ibi tum hoc currente, iuuenis ille cum lorica copideque manipularium sequitur, idque videns ille manipulus vniuersus, vna currebat: atque hoc pacto epistolam omnes adferunt. Sic adeo meus, inquit, manipulus omnia accurate tenet abs te imperata.

3. Heic alii quidem, ut par erat, propter hoc satellitium epistolae ridebant. Cyrus autem: Pro Iupiter, vosque Dii omnes, ait, cuiusmodi nobis focii sunt, quos tam facile demereri liceat, ut multorum ex ipsis amicitia etiam exiguo obsonio conciliari

λης ἀνακτήσασθαι· πιθανοὶ δ' ἄτως εἰσὶ τινες, ὥςτε πρὶν εἰδέναι τὸ προσατίμενον, πρότερον πείθονται· ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδα ποίως τινὰς χρὴ μᾶλλον εὖξασθαι, ἢ τοιούτους στρατιώτας ἔχειν.

δ. Ο μὲν δὴ Κῦρος ἅμα γελῶν, ἄτως ἐπήνεσε τὰς στρατιώτας. ἐν δὲ τῇ σκηνῇ ἐτύγχανέ τις ὢν τῶν ταξιαρχῶν, Αἰγλαιτάδης ὄνομα, ἀνὴρ τὸν τρόπον τῶν * συφνοτέρων ἀνθρώπων. ἄτος ὡδὲ πῶς εἶπεν· ἡ γὰρ οἶε, ἔφη, ὦ Κῦρε, τῆς αἰσθητῆς λέγειν ταῦτα; ἀλλὰ τί μὲν βελομένοι, ἔφη ὁ Κῦρος, ψεύδονται; τί δ' ἄλλο γε, ἔφη, εἰ μὴ γέλῳα ποιεῖν ἐθέλοντες; ὑπὲρ ἧς λέγῃσιν τε ταῦτα καὶ ἀλαζονεύονται.

ε. Καὶ ὁ Κῦρος· εὐφήμει, ἔφη, μὴ λέγε ἀλαζόνας εἶναι τῆς αἰσθητῆς· ὁ μὲν γὰρ ἀλαζὼν ἔμοι γε δοκεῖ ὄνομα κεῖσθαι ἐπὶ τοῖς προσποιούμενοις καὶ πλησιωτέροις εἶναι ἢ εἰσι, καὶ ἀνδρειοτέροις, καὶ ποιήσιν ἢ μὴ ἱκανοὶ εἰσιν ὑπισχνυμένοις, καὶ ταῦτα, φανεροῖς γιγνομένοις, ὅτι τῷ λαβεῖν ἔνεκα καὶ κερδᾶναι ποιῶσιν. οἱ δὲ μηχανώμενοι γέλῳα

conciliari queat: et qui adeo sunt obedientes, ut prius quam norint quid imperetur, obtemperent. Equidem qui potius optandi sint, quam huiusmodi milites, nescio.

4. Atque hoc modo Cyrus, simul ridens, milites hosce collaudabat. Aderat autem forte tum in tabernaculo quidam ex praefectis cohortium, cui nomen Aglaitadas; homo, quod mores adtineret, ex numero asperiorum: Is in hunc modum orsus: Tune, inquit, hos vera narrare putas Cyre? Quid ergo, subiecit Cy-

rus, mentiendo quaerunt? Quid aliud, inquit, nisi quod risum mouere volunt? cuius rei causa et narrant haec, et ostentant sese.

5. Tum Cyrus, Bona verba quaeso, ait, ne hos ostentatores appellaueris. Quippe nomen hoc ostentatoris imponi mihi quidem videtur iis qui se simulant, vel esse ditiores, quam sint, vel fortiores, quique pollicentur ea se praestatueros, quibus ipsi praestandis non sufficiant: atque id tum demum, si pateat ipsos haec accipiendi aliquid, et quaestus causa facere: Qui vero risum

* Αἰ. συφνοτέρων.

γέλωτα τοῖς συνῆσι, μήτε ἐπὶ τῷ ἑαυτῶν κέρδει, μήτ' ἐπὶ ζημίᾳ τῶν ἀκρόντων, μήτε ἐπὶ βλαβῇ μηδεμίᾳ, πῶς ἔχ' ἔτοι ἀτείοι ἀν καὶ εὐχάριτες δικαιοτέρον ὀνομάζοντο μᾶλλον ἢ ἀλάζονες; ὁ μὲν δὲ Κῦρος ἕτως ἀπελογησατο περὶ τῶν τὸν γέλωτ' ἀπασχόντων.

5'. Αὐτίς δὲ ὁ λοχαγός, ὁ τὴν τῷ λόχῳ χαριτίαν διηγησάμενος, ἔφη, ἡ πρὸς ἡμῶν Ἀγλαϊτάδα, εἰ γε κλαίειν ἐπειρώμεθά σε ποιεῖν, σφόδρα ἀν ἡμῖν ἐμέμψα· (ὥσπερ ἔνιοι καὶ ἐν αἰδαῖς καὶ ἐν λόγοις οἰκτρὰ ἅττα λογοποιῶντες εἰς δάκρυα πειρῶνται ἄγειν) ὁπότε γε νῦν καὶ αὐτὸς εἰδὼς ὅτι εὐφραίνειν μὲν τι σε βεβλόμεθα, βλάβῃν δ' ἔδεν, ὅμως ἕτως ἐν πολλῇ ἀτιμία ἡμᾶς ἔχεις.

6'. Καὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀγλαϊτάδας, καὶ δικαίως γε ἐπεὶ καὶ αὐτῷ τῷ κλαίειν καθίζοντος τῆς φίλης, πολλὰ καὶ ἔμοιγε δοκεῖ ἐλαττονός ἄξια διαπράττεσθαι ὁ γέλωτα αὐτοῖς μηχανώμενος. εὐρήσεις δὲ καὶ σὺ, ἣν ὀρθῶς λογίζῃ, ἐμὲ ἀληθῆ λέγοντα. κλαύμασι μὲν γε καὶ πατέρες υἱοῖς σωφροσύνην μηχανῶνται, καὶ διδάσκαλοι παισὶν ἀγαθὰ

aliis secum versantibus neque lucii sui, neque detrimenti audientium, neque ullius adeo damni causa mouent. quo pacto non urbane ac faceti iustius quam ostentatores appellantur? Atque hunc in modum sane Cyrus eos, qui risum mouerant, defendebat.

6. Manipularius autem ipse, facetae illius de manipulo narrationis auctor: Nimirum Aglaitadas, inquit, si ad fletum commovere te conati essemus (quem admodum nonnulli tam carminibus quam orationibus commoventi miseraabilia quaedam la-

crimas ciere nituntur) admodum nos reprehendisses: quando nunc quidem, quod ipse non ignoras, nos exhilarare te, non laedere velle, sic tamen contumeliose nos habes.

7. Iure quidem id profecto, ait Aglaitadas. Nam mea sententia quiddam longe minoris aestimandum efficit, qui risum amicis excitat; quam qui eos inducit, ut sedentes plorent. Quod quidem a me vere dici, tu quoque reperies, si recte rem existimabis. Nam fletu parentes inde re modestiam liberorum suorum, magistri puerorum animis disciplinas

ἀγαθὰ μαθήματα· καὶ νόμοι γε πολίτας διὰ τῷ κλαίον-
τας καθίζειν, εἰς δικαιοσύνην προτρέπονται· τῆς δὲ γέλω-
τα μηχανωμένους ἔχοις ἂν εἰπεῖν ἢ σώματα ἀφελόντας,
ἢ ψυχὰς οἰκονομητικωτέρας ποιῶντας ἢ πολιτικωτέρας;

ἦ. Ἐκ τούτου ὁ Ὑσάσπης ὡδὲ πῶς εἶπε· σὺ, ἔφη, ὦ
Ἀγλαΐταδά, ἦν ἔμοι πεῖθῃ, εἰς μὲν τῆς πολεμίας θάρρων
δαπανήσεις τούτο τὸ πολλῷ ἄξιον, καὶ κλαίοντας ἐκείνης
πειράσῃ καθίζειν· ἡμῖν δὲ πάντως, ἔφη, ἐν τοῖς δὲ τοῖς
φίλοις τούτοις τῷ ἐλύγῃ ἄξιον γέλωτος ἐπιδαψιλεύσῃ. καὶ
γὰρ οἶδ' ὅτι πολὺς σοι ἐστὶν ἀποκείμενος· ὅτε γὰρ αὐτὸς
χρῶμενος ἀνήλωκας αὐτὸν, ὅδ' μὲν φίλοις γε, ὅδ' ξένοις
ἐκὼν εἶναι γέλωτα παρέχεις. ὥστε ὅδε μὲν σοι πρόσφασίς
ἐστίν, ὡς ὃ παρεκτέον σοι ἡμῖν γέλωτα· καὶ ὁ Ἀγλαΐτα-
δάς εἶπε· καὶ σὺ δ' αὖ, ὦ Ὑσάσπῃ, γέλωτα πειρᾶ ποιεῖν
ἐξ ἐμῶν; καὶ ὁ λοχαγὸς εἶπε· ναὶ μὰ Δί', ἀνόητος ἄρα
ἐστίν· ἐπεὶ ἐκ γε σὺ πῦρ, αἷμα, ῥᾶον ἂν τις ἐκτρέψῃεν, ἢ
γέλωτα ἐξαγάγοι.

Θ'. Ἐπὶ τούτῳ μὲν δὴ οἱ τε ἄλλοι ἐγέλασαν, τὸν τρό-
πον

disciplinas honestas student. Leges etiam, dum eo ciues adi-
gunt, ut sedentes plorent; ad
iustitiae cultum eos impellunt.
Illos vero qui risum excitant, an
dicere possis, vel corporibus ali-
quid adferre commodi; vel ani-
mos ad rei privatae publicaeue
administrationem magis ido-
neos efficere?

8. Heic vero Hystaspes: Attu
Aglaitada, inquit, si me audias;
in hostes illud tanti aestiman-
dum fidenti animo expendes, et
efficere conaberis, ut sedentes
plorent: nobis autem, amicis

hiscis tuis, aliquid risus, vilis il-

lius rei, largieris. Nam huius.
apud te magnam repositam esse
copiam scio. Neque enim vel
ipse risum usu expendisti, ne-
que amicis et hospitibus, tua
quidem sponte quod fiat, aliquid
eius praebeas. Itaque nihil prae-
texere potes quominus risum
nobis impertias. Et Aglaitadas:
Tunc etiam Hystaspa, inquit, ex
me risum elicere conaris? Ibi
tum is, quem diximus, manipu-
larius: Demens fuerit profecto,
ait. Nam ex te quidem, ut arbi-
tror, facilius quis ignem excus-
ferit, quam risum elicuerit.

9. Heic et alii, qui genium ipsius
noscent,

πον εἰδότες αὐτῇ, καὶ αὐτὸς ὁ Αἰγλαΐταδας ἐπεμεΐδιασε, καὶ ὁ Κῦρος ἰδὼν αὐτὸν φαιδρωθέντα, ἀδικεῖς, ἔφη, ὦ λοχαγέ, ὅτι ἄνδρα ἡμῖν τὸν σπῆδαιότατον διαφθείρεις, γέλῳ ἀναπείθων, καὶ ταῦτ', ἔφη, ἔτω πολέμιον ὄντα τῷ γέλῳ. ταῦτα μὲν δὴ ἐνταῦθ' ἔληξεν.

ἱ. Εκ δὲ τούτων Χρυσάντας ὥδε ἔλεξεν· ἀλλ' ὄγωγ', ἔφη, ὦ Κῦρε, καὶ πάντες οἱ παρόντες, ἐννοῶ ὅτι ἰξεληλύθασιν μὲν σὺν ἡμῖν οἱ μὲν καὶ βελτίονος, οἱ δὲ καὶ μέονος· ἄξιον ἦν δέ τι γένηται ἀγαθόν, ἀξιώσῃσι πάντες ἔτοις ἰσομοιρεῖν· καὶ τοι ἔγωγε ἔδὲν ἀνισώτερον νομίζω τῶν ἐν αἰθρώποις εἶναι, τῇ τῶν ἰσῶν τὸν τε κακὸν καὶ τὸν ἀγαθὸν ἀξιοῦσθαι· καὶ ὁ Κῦρος εἶπε πρὸς τούτῳ· ἄρ' ἔν, πρὸς τῶν θεῶν, κρατίστον ἡμῖν, ἄνδρες, ἐμβαλεῖν περὶ τούτου βελλὴν εἰς τὸν στρατὸν, πότερα δοκεῖ, ἦν τι ἐκ τῶν πόρων δῶ ὁ θεὸς ἀγαθόν, ἰσομοίρεας πάντας ποιεῖν, ἢ σκοπεύοντας τὰ ἔργα ἐκάστω, πρὸς ταῦτα καὶ τὰς τιμὰς ἐκάστω προτιθέναι;

ἰβ'. Καὶ τί· δεῦ, ἔφη ὁ Χρυσάντας, ἐμβαλεῖν λόγον περὶ

noſſent; rife- runt, et leniter ſub- riſit etiam Aglaitadas ipſe. Quem Cyrus exhilaratum videns: In- iurius es, inquit, manipularie; quod dum huic, ut rideat, per- ſuades; hominem maxime ſe- rium nobis corrupis, praefer- tim qui adeo riſui ſit infeſtus. Et haec quidem heic ſinem ha- buerunt.

10. Chryſantas vero deinceps huiuſmodi quiddam protulit. Mihi quidem, ait, Cyre, voſque omnes, qui aedeſtis, ad animum accidit, nobiſcum nonnullos plu- ris, minoris alios faciendos domo profectos eſſe. Iam ſi fortuna

proſpera fuerit, omnes hi partes aequales conſequiri volent. At ego nihil in rebus humanis inae- qualius eſſe ducō, quam fortem et ignavum aequalibus praemiis ornari. Fuerit igitur, ait Cyrus, optimum profecto, referri ad ex- ercitus, ut conſulret; utrum vi- deatur, ſi quid de laboribus bo- ni Deus dederit, aequales fa- cere partes omnium: an conſi- deratis cuiuſque factis, ad ratio- nem horum eſſe cuique conſti- tuenda praemia.

11. Et quid opus eſt, inquit Chryſantas, ad exercitus de hoc

περὶ τῆς, ἀλλ' ἔχι προειπεῖν ὅτι ἔτω ποιήσεις; ἢ ἔσὺ καὶ τῆς ἀγῶνας, ἔφη, προεῖπας καὶ τὰ ἄθλα; ἀλλὰ μὰ Δί, ἔφη ὁ Κῦρος, ἔχ' ὅμοια ταῦτα ἐκείνοις. ἃ μὲν γὰρ ἂν στρατεύομενοι κτήσονται, κοινὰ, οἶμαι, ἑαυτοῖς ἡγήσονται εἶναι· τὴν δὲ ἀρχὴν τῆς στρατείας ἐμὴν ἴσως ἔτι οἴκοθεν νομίζουσιν εἶναι, ὥςτε διατάττοντα ἐμὲ τῆς ἐπιστάτας, ἔδεν, οἶμαι, ἀδικεῖν νομίζουσιν.

16. Ἡ καὶ οἶε, ἔφη ὁ Χρυσάντας, ψηφίσασθαι ἂν τὸ πλῆθος συνελθόν, ὥςτε μὴ ἴσων ἕκαστον τυγχάνειν, ἀλλὰ τῆς κρατίστες καὶ τιμαῖς καὶ δώροις πλεονεκτεῖν; ἔγωγ', ἔφη ὁ Κῦρος, οἶομαι, ἅμα μὲν ὑμῶν συναγορευόντων, ἅμα δὲ καὶ αἰσχροὺς ὄν, ἀντιλέγειν μὴ ἔχι τὸν πλεῖστα καὶ πονῶντα καὶ ὠφελῶντα τὸ κοινόν, τῆτον καὶ μεγίστων ἀξιοῦσθαι. οἶμαι δέ, ἔφη, καὶ τοῖς κακίστοις σύμφορον φανέσθαι τῆς ἀγαθῆς πλεονεκτεῖν.

17. Ὁ δὲ Κῦρος ἐβόλετο καὶ αὐτῶν ἕνεκα τῶν ὁμοτίμων γενέσθαι τῆτο τὸ ψηφισμα· βελτίους

hoc referre potius, quam edicere, ita te facturum? An non et certamina tu indixisti et constituisti praemia? Sed profecto, subiecit Cyrus: haec illis non sunt similia. Nam quaecunque hac in expeditione adquirent, ea putabunt, ut arbitror, futura sibi communia: imperium vero hac in expeditione summum fortassis etiam domestico iure mihi deberi existimant. Quamobrem si praefectos ego constituo, nihil me praeter fas, opinor, et aequum, agere putant.

12. Tu vero futurum arbitraris, inquit Chryfantas, ut vulgus omne collectum sciscat, non

aequalia singulis tribuenda; sed praestantissimos quosque magis etiam prae caeteris cum honoribus, tum donis augendos esse? Equidem sic arbitror, ait Cyrus, tum quia vos una mecum haec suadebitis; tum quod turpe sit contradicere, quin is qui et plurimum laboris sustinet, et plurimum reipublicae utilitatis adfert, etiam maxima quaeque consequatur. Immo vel ignavissimis conducere videbitur, ut arbitror, viros fortes esse conditione priori.

13. Et Cyrus quidem ipso-¹rum etiam Aequalium causa-
decretum hoc fieri volebat.

Nam

τίς γὰρ ἂν καὶ αὐτὸς ἡγεῖτο εἶναι, εἰ εἶδεῖεν ὅτι ἐκ τῶν ἔργων καὶ αὐτοὶ κρινόμενοι, τῶν ἀξίων τεύξονται. καιρὸς ἦν αὐτῷ ἐδόκει εἶναι νῦν ἐμβαλεῖν περὶ τήτης ψῆφον, ἐν ᾗ καὶ οἱ ὁμότιμοι ὥκνην τὴν τῇ ὄχλῃ ἰσομοιρίαν. ἔτω δὲ συνεδῶκει τοῖς ἐν τῇ σκηνῇ ἐμβαλέσθαι ἐπὶ τήτης λόγον, καὶ συναγορεύειν ταῦτα ἔφασαν χρῆναι ὅστις περ ἀνὴρ οἶοιτο εἶναι.

ιδ'. Επιγελάσας δὲ τῶν ταξιαρχῶν τις εἶπεν Ἀλλ' ἐγὼ, ἔφη, ἄνδρα καὶ τῇ δῆμῃ οἶδα, ὃς συνερεῖ ὥστε μὴ εἰκῇ ἔτῳς ἰσομοιρίαν εἶναι. ἄλλος δ' ἀντήρετο τῷτον, τίνα λέγοι. ὁ δ' ἀπεκρίνατο, ἔστι τῇ Δί', ἀνὴρ σύσκητος ἐμὸς, ὃς ἐν παντὶ ματεύει πλεόν ἔχειν. ἄλλος δ' αὖ ἐπήρετο αὐτὸν, ἥ καὶ τῶν πόνων; μὰ Δί', ἔφη, ἢ μὲν δὴ ἄλλὰ τῷτό γε ψευδόμενος ἐάλωκα. καὶ γὰρ πόνων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων, πάνυ πρῶτως αἰεὶ ἐστὶ τὸν βεβλόμενον πλεόν ἔχειν.

ιε'. Ἀλλ'

Nam et hos magis strenuos hortium quidam subridens: futuros arbitratur, si viderent, se quoque pro factorum suorum aestimatione praemia digna consequuturos. Quapropter ei maxime opportunum videbatur, hoc tempore de hac re decreti faciendi causa referri, dum Aequales etiam ipsi hanc vulgi aequalitatem habere quaerit. Tum alius: reformidabant. Itaque placuit pariter iis qui tunc aderant in tabernaculo Cyri, de hoc esse referendum, ac debere unumquemque suadendis his operam nauare, qui virum se perhiberi vellet.

14. Heic e. praefectis co-

velit.

16. Et

15. ΑΛΛ' ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ ἄνδρες, γινώσκω τῆς τοιῆτης ἀνθρώπου, οἷον καὶ νῦν ὁδὸν λέγει, εἴπερ δεῖ ἐνεργὸν καὶ πειθόμενον ἔχειν τὸ στρατεύμα, ἐξαιρετέον εἶναι ἐκ τῆς στρατιᾶς. δοκεῖ γάρ μοι τὸ μὲν πολὺ τῶν στρατιωτῶν εἶναι, οἷον ἔπειθα, καὶ ἂν τις ἡγήται ἄγειν δ', οἶμα, ἐπιχειρῶσιν οἱ μὲν καλοὶ καγαθοὶ ἐπὶ τὰ καλὰ καγαθὰ, οἱ δὲ πονηροὶ ἐπὶ τὰ πονηρά. καὶ πολλάκις τοίνυν πλείονας ὁμογνώμονας λαμβάνουσιν οἱ Φαῦλοι ἢ οἱ σπυδαῖοι. ἡ γὰρ πονηρία διὰ τῶν παραυτίκα ἡδονῶν πορευομένη, ταύτας ἔχει συμπευθίσας πολλὰς αὐτῇ ὁμογνωμονεῖν· ἡ δ' ἀρετὴ πρὸς ὀρθιον ἄγχου, ὃ πάνυ δεινὴ ἐστὶν ἐν τῷ παραυτίκα εἰκῇ συνεπισπᾶσθαι ἄλλως τὲ καὶ ἢν ἄλλοι ὦσιν, ἐπὶ τὸ πρᾶνές καὶ τὸ μαλακὸν ἀντιπαρακαλῶντες· καὶ τοίνυν ἢν μὲν τινες βλακείᾳ καὶ ἀπονείᾳ μόνον κακοὶ ὦσι, τῆς ἐγὼ νομίζω, ὥσπερ κηφῆνας, δαπάνη μόνον ζημιῶν τῆς κοινῆς· οἱ δ' αὖ τῶν μὲν πόνων κακοὶ ὦσι κοινῶναι, πρὸς

16. Et Cyrus: Ego vero trahant, quam virtute praediti. statuo, inquit, homines tales, Nam improbitas per voluptates in praesentia se offerentes qualem nobis hic etiam modo narrat, si quidem nauum et procedendo, multis harum opera audientem habere exercitia persuadet, uti secum sententiam velimus, eximendos tiant. Virtus autem in ardua ac remouendos esse. Nam militum plerique mihi sic comparati esse videntur, ut sequantur, quacumque quis duxerit. Ducere vero, mea quidem sententia, viri fortes ac praeclari conantur ad res praeclaras et honestas; ad improbas, improbi. Atque adeo frequentes accidit, ut homines improbi suam in sententiam plures per-

trahant, quam virtute praediti. et

πρὸς δὲ τὸ πλεονεκτεῖν σφοδροὶ καὶ ἀνάσχυνται, ἔτι καὶ ἡγεμονικοὶ εἰσι πρὸς τὰ πονηρά. πολλὰ γὰρ δύνανται τὴν πονηρίαν πλεονεκτῆσαν ἀποδεικνύειν, ὥστε παντάπασιν ἐξαιρετέοι οἱ τοιοῦτοι ἡμῖν εἰσι.

Καὶ μηδὲ μέντοι σκοπῆτε, ὅπως ἐκ τῶν πολιτῶν ἀντιπληρώσειε τὰς τάξεις. ἀλλ' ὥσπερ ἵππους, οἱ ἂν ἄριστοι ὦσιν, ἔχ' οἱ ἂν πατριῶται, τήτης ζητεῖτε. ἔτι καὶ ἀνθρώπους ἐκ πάντων, οἱ ἂν ἡμῖν μάλιστα δοκῶσι συνισχυρεῖν τε ὑμᾶς καὶ συγκοσμήσειν, τήτης λαμβάνετε. μαρτυρεῖ δέ μοι καὶ τὸδε πρὸς τὸ ἀγαθόν· ἔτε γὰρ ἄρμα δὴ πρὸς ταχὺ γένοιτ' ἂν, βραδέων ἵππων ἐόντων, ἔτε (α) δίκαιον, ἀδίκων συσζευγμένων. ἔδὲ γε οἶκος δύναιται εὖ οἰκεῖσθαι πονηροῖς οἰκέταις χρώμενος. ἀλλὰ

et ad captandum commoda sua quemadmodum equos optimos strenui sunt atque impudentes, hi etiam ad res improbas se duces praebent: quippe qui efficere saepenumero possint, ut improbitati praecipua commoda cedant. Quapropter omnino sunt homines eiusmodi nobis eximendi.

Neque vero circumspecientes, sint [equi] male instructi. Nondum nobis est, qua ratione de quibus domus recte administratur, civibus ordines expleatis: sed quae famulis improbis utitur.

Immo

- (a) Multis verbis contendit Leunclavius in notis ad hunc locum δίκαιον male referri ab aliis omnibus Interpretibus ad ἄρμα; quid est enim (inquit). ἄρμα δίκαιον? quis hoc modo locutus est unquam? Responsum ipse (ni fallor) suggessit in iisdem notis. ubi observat Xenophontem lib. 4. Ἀπομνημ. c. 4. §. 5. hisce verbis usum esse: φασὶ δὲ τινες καὶ ἵππων καὶ βῶν τῇ βελομένην δίκαιος ποιεῖσθαι etc. cum enim ἵππων vel βῶν dicitur δίκαιος, qui ad operas suas idoneus est (vbi monet ipse Leuncl. in margine) cur non et ἄρμα dici potest δίκαιον, quod ad usum debitum est idoneum?

ἀλλὰ καὶ ἐνδεόμενος οἰκετῶν, ἤττον σφάλλεται, ἢ ὑπὸ ἀδίκων ταραττόμενος. εὐ δὲ ἴδε, ὦ ἄνδρες, ἔφη, φίλοι, ὅτι ἐδὲ τῷτο μόνον ὠφελήσῃσιν οἱ κακοὶ ἀφαιρεθέντες, ὅτι κακοὶ ἀπέσονται, ἀλλὰ καὶ τῶν καταμενόντων, ὅσοι μὲν ἀνέπιμπλαντο ἤδη κακίας, * ἀποκαθαρεύνται πάλιν αὐτήν· οἱ δὲ ἀγαθοὶ τὰς κακὰς ἰδόντες ἀτιμασθέντας, πολὺ εὐθυμότερον τῆς ἀρετῆς ἀνθέξονται.

ἰς'. Ο μὲν ἔτιωσ εἶπε τοῖς δὲ φίλοις ἅπασι συνέδοξε ταῦτα, καὶ ἔτιωσ ἐποίειν. ἐκ δὲ τῆς πάλιν αὐ καὶ σκώμματος ἤρχεν ὁ Κύρος. κατανοήσας γάρ τινα τῶν λοχαγῶν σύνδειπνον ἀγόμενον, καὶ παρακλίτην πεποιημένον, ἄνδρα ὑπέρδασύν τε καὶ ὑπέραισχυρον, ἀνακαλέσας τὸν λοχαγὸν ὀνομαστὶ, εἶπεν ὡς ὁ Σαμβαύλα, ἔφη, ἀλλ' ἢ καὶ σὺ, κατὰ τὸν Ἑλληνικὸν τρόπον, ὅτι καλόν ἐστι, περιάγεις τῷτο τὸ μειράκιον τὸ παρακαλακείμενόν σοι; νῆ τὸν Δί', ἔφη ὁ Σαμβαύλας, ἡδομαι καὶ συνῶν τῆται, καὶ θεώμενος αὐτόν. ἀκῆσαντες δὲ ταῦτα οἱ σύσκηνοι, προσέβλεψαν

Immo etiam minus detrimenti accipit, si servis egeat: quam si ab iniustis perturbetur. Hoc quidem certe, amici, scire vos volo, remotionem militum malorum non eam modo nobis utilitatem adlaturam, quod mali aberunt; sed illi etiam, qui nobiscum manebunt, quotquot sane pleni iam improbitatis esse coeperunt, rursus ab ea repurgabuntur: et boni malos ignominia notatos quum viderint, multo alacrius virtutem colent.

16. Haec Cyri fuit oratio: quae quum ab amicis omnibus esset comprobata, sic ab iis res

instituta fuit. Atque heic rursus Cyrus iocari coepit. Nam quum animaduertisset unum de manipulariis ad coenam secum quendam ducere, iuxtaque se inter discumbendum retinere, hominem et hirsutum et deformem admodum, nominatim manipulario compellato: Num et tu, inquit, more Graecis familiari, Sambaula, hunc accumbentem tibi adolescentulum, quia formosus sit, tecum circumducis? Et Sambaulas: Itame Iupiter amet, ait, ut huius et consuetudine et adspectu delector. Quae ubi contubernales audissent, respexerunt:

* ΑΙ. ἀνακαθαρεύνται.

έβλεψαν ὡς δὲ εἶδον τὸ πρόσωπον τῷ ἀνδρὶ ὑπερβάλ-
λον αἰσχεῖ, ἐγέλασαν πάντες.

ιζ'. Καί τις εἶπε, πρὸς τῶν Θεῶν, ὦ Σαμβάυλα, πῶς
ποτέ σε ἔργῳ ἀνὴρ ἄτος ἀνῆρτηται; καὶ ὃς εἶπεν, ἐγὼ ὑμῖν,
νῆ τὸν Δία, ὦ ἄνδρες, ἐρῶ. ὅποσάκις γὰρ αὐτὸν ἐκαλεσα εἶ-
τε νυκτὸς, εἴτε ἡμέρας, ἔκ πώποτε μοι ἔτ' ἀσχολίαν πρὸ-
φασίσατο, ἔτε βάδην ὑπήκυσεν, ἀλλ' αἰετρεχων ὅπο-
σάκις τὲ πρᾶξαι τι αὐτῷ προσέταξα, ἔδεν ἀνιδρωτὶ πώ-
ποτε εἶδον αὐτὸν ποιῶντα. πεποίηκε δὲ καὶ τῆς δώδεκα
ἀπανίας τοιῆτης, ἔκ λόγῳ, ἀλλ' ἔργῳ ἀποδεικνύς, οἷός τις
εἶναι. καί τις εἶπε, ἁπείτα τοιῶντων ὄντα ἔφιλεις αὐτὸν
ὥσπερ τῆς συγγεῖς; καὶ ὁ αἰσχερὸς ἐκεῖνος πρὸς τῷτο εἶπε·
μά Δία, ἔφη· ἔκ γὰρ φιλόπονος ἐστίν. ἐπεὶ ἤκει ἀν' αὐτῷ,
εἰ ἐμὲ ἤθελε φιλεῖν, τῷτο ἀντὶ πάντων τῶν γυμνασίων.

Κ Ε Φ. γ'.

Τοιαῦτα μὲν δὴ, καὶ γελοῖα καὶ σπυδαῖα, καὶ ἐλέ-
γετο καὶ ἐπράττετο ἐν τῇ σκηνῇ. τέλος δὲ, τὰς τρί-
τας

spexerunt: et faciem hominis
nimis opere deformem intuiti, ri-
serunt omnes.

17. Quidam autem, Quaeso,
inquit, mi Sambaula, quo tan-
dem facto vir hic tuam sibi bene-
volentiam conciliauit? Et Sam-
baulas: Dicam profecto vobis
ait. Quoties eum vel noctu, vel
interdiu vocavi; numquam mi-
hi neque occupationem suam
praetexuit, neque pedetentim,
sed cursim perpetuo paruit.
Quoties item, ut aliquid face-
ret, imperavi: nihil eum vidi
vnumquam sine sudore facere.
Quin et reliquos mihi duode-

cim tales effecit, non verbis, sed
re demonstrando, quales esse
oporteat. Heic quidam subii-
ciens: Tu vero, quum talis sis,
inquit, non eum oscularis, ut co-
gnatos soles? Et deformis ille
ad hoc: Non profecto, ait, nam
minime laborum est tolerans.
Quippe si me vellet osculari,
omnium hoc ei certaminum lo-
co esset.

C A P. III

Huiusmodi quaedam partim
ridicula, partim seria tum
dicebantur in tabernaculo, tum
gerebantur. Tandem post ter-
tiam

τας σπονδάς ποιήσαντες, καὶ εὐξάμενοι τοῖς Θεοῖς τὰ ἀγαθὰ, τὴν σκηνὴν εἰς κοίτην διέλυον. τῇ δ' ὑπεράϊα ὁ Κῦρος συνέλεξε τὰς στρατιάτας πάντας, καὶ ἔλεξε τοιαῦτα·

β'. Ἄνδρες φίλοι, ὁ μὲν ἀγὼν ἡμῖν ἐγγύς προσέρχεται γὰρ οἱ πολέμιοι. τὰ δ' ἄλλα τῆς νίκης, ἣν μὲν ἡμεῖς νικῶμεν, δῆλον ὅτι οἱ τε πολέμιοι ἂν ἡμετέροι, καὶ τῶν πολέμιων ἀγαθὰ πάντα· ἣν δὲ ἡμεῖς αὐτὴν νικῶμεθα, (τῷτο γὰρ αἰεὶ καὶ λέγειν δεῖ) καὶ ἔτω τὰ τῶν ἡττωμένων ἀγαθὰ πάντα τοῖς νικῶσιν αἰεὶ ἄλλα πρόκειται. ἔτω δὴ, ἔφη, δεῖ ὑμᾶς γιγνώσκειν, ὡς, ὅταν μὲν ἄνθρωποι κοινωνοὶ πολέμου γενόμενοι * ἐν ἑαυτοῖς ἔχωσιν ἕκαστοι, ὡς, εἰ μὴ αὐτὸς τις προθυμηθήσεται, ἔδεν ἐσόμενον τῶν δεόντων, ταχὺ πολλὰ τε καὶ καλὰ διαπράττονται· ἔδεν γὰρ αὐτοῖς ἀργεῖται τῶν πρᾶττεσθαι δεομένων. ὁπότεν δὲ ἕκαστος διανοηθῇ, ὡς ἄλλος ἔσται ὁ πρᾶσσων καὶ ὁ μαχόμενος, καὶ αὐτὸς μαλακίζεται, τοῖς τοιούτοις, ἔφη, εὖ ἴσε' ὅτι πᾶσιν ἅμα πάντα ἥξει τὰ χαλεπὰ φερόμενα. καὶ ὁ Θεὸς ἔτω πῶς ἐποίησε τοῖς

tiam libationem a Diis fausta feliciaque precati, soluto contubernio cubitum iuerunt. Postridie Cyrus militibus vniuersis conuocatis, huiusmodi orationem habuit:

2. Prope, amici, a certamine absumus, quum hostes adueniant. Victoriae vero constat haec futura praemia, si nos quidem vicerimus, ut hostes nostri, et omnia hostium bona nostra sint. Sin ipsi vincamur (nam et hoc indicari semper oportet) itidem nostra superatorum bona omnia victoribus, ut praemia, proposita erunt. Sic ergo

vobis est existimandum, homines belli societate iunctos, si apud se singuli statuunt, res agendas minime successuras, nisi quisque suo loco sit alacer; breui et multa, et praeclara gesturos, idque propterea, quod ab his nihil eorum quae peragenda sunt, per locordiam negligatur. Quum autem quisque cogitat, alium fore, qui rem gerat, ac pugnet, licet ipse segniter agat; tum vero scire vos volo, huiusmodi hominibus vniuersis omnia simul aduersa imminere. Atque hoc ipsis quodammodo Dei opus est.

H 2

Is

* Al. ἐν ἑαυτοῖς ἕκαστοι διανοῦνται.

τοῖς μὴ θέλωσιν ἑαυτοῖς προσάτειν ἐκπονεῖν τὰγαθαί, ἄλλης αὐτοῖς ἐπιλακτῆρας δίδωσι. νῦν ὦν, ἔφη, λεγέτω τις ἐνθάδε ἀνασᾶς, περὶ αὐτῶ τῆς ποτέως ἀν τὴν ἀρετὴν οἶεται ἀσκειῖσθαι μᾶλλον παρ' ἡμῖν, εἰ μέλλοι ὁ πλείους καὶ πονεῖν καὶ κινδυνεύειν ἐθέλων πλείους καὶ τιμῆς τεύξεσθαι, ἢ ἀν εἰδῶμεν ὅτι ὁδὸν διαφέρει κακὸν εἶναι; ὁμοίως γὰρ πάντες τῶν ἴσων τευξόμεθα.

γ'. Ἐνταῦθα δὴ ἀνασᾶς ὁ Χρυσάνης, εἰς τῶν ὁμοτίμων, ἀνὴρ ἕτε μέγας, ἕτε ἰσχυρὸς ἰδεῖν, φρονήσει δὲ διαφέρων, ἔλεξεν ὧδε· Ἀλλ' οἶμαι μὲν, ἔφη, ὦ Κύρε, ὁδὸν διανοημένον σε ὡς δεῖ ἴσον τῶς κακῆς τοῖς ἀγαθοῖς ἔχειν, ἐμβαλεῖν τῆτον τὸν λόγον, ἀλλ' ἀποπειρώμενον, εἰ τις ἄρα ἔσαι ἀνὴρ, ὅστις ἐθέλῃσι ἐπιδεῖξαι ἑαυτὸν, ὡς διανοεῖται, μὴδὲν καλὸν καγαθὸν ποιῶν, ἀλλ' ἄλλοι τῇ ἀρετῇ καταπράξωσι, τῶν ἰσομοιρεῖν. ἐγὼ δὲ, ἔφη, εἰμὶ μὲν ἕτε ποσὶ ταχυς, ἕτε χειρὶν ἰσχυρὸς. γινώσκω δὲ, ὅτι ἐξ ὧν ἀν ἐγὼ τῷ ἐμῷ σώματι ποιήσω, ἢ ἀν κρείττειν
ἕτε

Is enim illis, qui sibi, ad elaborandum res bonas et egregias, imperare labores nolunt, alios dat, qui imperent. Quapropter aliquis heic iam prodeat, deque hoc ipso verba faciat; utro modo futurum existimet, ut magis virtuti colendae nosmet demus: an si is, qui plurimum laboris et periculorum adire velit, plurimum etiam honoris consequatur; an vero, si nihil referre sciamus, quod aliquis ignavus sit, quum omnes pariter aequalibus praemijs potituri simus?

3. Heic vnus ex Aequalium numero Chryfantas surgens, vir

neque statura magnus, neque specie robustus, sed eccellente prudentia, in hunc modum loquutus est: Ego vero te Cyre arbitror, ait, de hoc ad nos retulisse, non quod apud animum existimares, aequalia fortibus et ignavis deberi: sed uti periculum faceres, an quisquam sit, qui declarare velit hoc esse se animo, ut, tametsi nihil ipse praeclare faciat, parem tamen ex iis fructum capiat, quae aliorum virtute parta fuerint. At ego neque pedum celeritate, neque manuum robore valeo: et futurum intelligo, ut propter illa, quae meo corpore geram, neque

ἔτε πρῶτος, ἔτε δεύτερος, οἶομαι δὲ ἔδὲ χίλιστος, ἴσως δὲ ἔδὲ μυριοστός. ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνο σαφῶς ἐπίσταμαι, ὅτι εἰ μὲν οἱ δυνατοὶ ἐρρωμένως ἀντιλήφονταί τῶν πραγμάτων, ἀγαθὸν τινὸς μοι μετέσται μέρος, ὅσον ἂν δίκαιον ᾖ· εἰ δ' οἱ μὲν κακοὶ μηδὲν ποιήσουσιν, οἱ δ' ἀγαθοὶ καὶ δυνατοὶ ἀθύμως ἔξωσι, δέδοικα, ἔφη, μὴ ἄλλῃ τινὸς μᾶλλον, ἢ τῷ ἀγαθῷ, μεθέξω πλέον μέρος ἢ ἐγὼ βέλομαι.

δ'. Χρυσάντας μὲν δὴ ἔτως εἶπεν. ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ Φεραύλας, Πέρσης, τῶν δημοτῶν, Κύρῳ πως ἔτι οἰκοθεν συνήθης καὶ ἀρετὸς ἀνὴρ, καὶ τὸ σῶμα ἐκ ἀφυῆς, καὶ τὴν ψυχὴν ἐκ ἀγεννεῖ ἀνδρὶ εἰκώς· καὶ ἔλεξε τοιαύδε·

ε'. Εγὼ, ἔφη, ὦ Κύρε, καὶ πάντες οἱ παρόντες Πέρσαι, ἡγάμα μὲν ἡμᾶς ἐκ τῷ ἴσῳ νῦν ὀρμάσθαι πάντας εἰς τὸ ἀγωνίζεσθαι περὶ ἀρετῆς. ὁρῶ γὰρ ὁμοίᾳ μὲν τροφῇ πάντας ἡμᾶς τὸ σῶμα αἰσκέντας, ὁμοίᾳ δὲ συνουσίᾳ πάντας ἀξιχμένους,

τὰ

neque primum, neque secundum, neque millesimum, ut arbitror, immo ne quidem inter alios decies mille, iudicio de me facto, locum sim habiturus. Sed nihilominus hoc quoque certo futurum scio, ut, si praestantes viribus alii rem fortiter gesserint, etiam ipse boni alicuius in partem veniam, quantum quidem iure merebor. Sin et desides nihil facient, et fortes ac robusti minus animis alacres erunt: vereor, inquit, ne potius alterius alicuius rei, quam boni cuiuspiam, futurus sim particeps, et quidem maiorem eius portionem consequuturus, quam ipse velim.

4 Hunc in modum Chrysfantas quum loquutus esset, Pheraulas Persa post eum surrexit, homo plebeius, Cyro rex, quodammodo de consuetudine domestica familiaris et acceptus, corporis habitu non ineleganti, nec degeneris animi viro similis: atque is orationem hanc habuit:

5. Equidem Cyre, ac vos Persae, quotquot adestis, existimo nos omnes iam aequali studio virtutis ad certamen contendere. Quippe consimili nos uniuersos victu curare corpora, et uniuersos pariter ad congressus familiares admissos esse.

H 3

et

τὰ δὲ αὐτὰ καλὰ πᾶσιν ἡμῖν προκείμενα. τό, τε γὰρ τοῖς ἄρχεσι πείθεσθαι, ἐν κοινῷ κεῖται, καὶ ὅς ἂν φανῇ τῷτο ἀπερσφασίως πειῶν, τῷτον ὁρῶ παρὰ Κύρου τιμῆς τυγχάνοντα· τό, τ' αὖ πρὸς τῆς πολεμίας ἀλκιμον εἶναι, ὃ τῷ μὲν προσῆκον, τῷ δ' ὃ, ἀλλὰ πᾶσι καὶ τῷτο προκέκριται κάλλιστον εἶναι.

Νῦν δέ φημι ἡμῖν καὶ δέδεικται μάχῃ, ἣν ἐγὼ ὁρῶ πάντας ἀνθρώπους φύσει ἐπισαμένους, ὥσπερ γε καὶ τᾶλλα ζῶα ἐπίσταται τινα μάχην ἕκαστα, ὃδὲ παρ' ἐνὸς ἄλλῃ μαθόντα, ἢ παρὰ τῆς φύσεως· οἷον ὁ βῆς· κέρατι παῖεν, ὁ ἵππος ὀπλῇ, ὁ κύων στόματι, ὁ κᾶπρος ὀδόντι. καὶ φυλάττεσθαι δέ, ἔφη, ἐπίσταται ταῦτα πάντα ἀφ' ὧν μάλιστα δεῖ, καὶ ταῦτα εἰς ὃδενός διδασκάλου πάποτε φοιτήσαντα.

Καὶ ἐγὼ ἐκ παιδὶς εὐθύς μὲν προβάλλεσθαι ἡπιστάμην πρὸ τᾶτα, ὅτῳ ὥμην πληγῆσεσθαι, καὶ εἰ μὴ ἄλλο μηδὲν ἔχοιμι, τὸ χεῖρε προέχων,

et eadem nobis omnibus esse tura nosse video, quemadmodum et aliorum animalium decora, video. Nam iis parendum esse, qui cum imperio sunt, communiter omnibus est propositum; et quisquis hoc sine recusatione in oculis omnium praestat, hunc ornari a Cyro animaduerto. Itidem omnia haec animalia cauere fortiter et animose aduersus sibi ab iis norunt, a quibus est cauendum maxime, tametsi nullius conuenit, illi non conuenit, sed est iam ante iudicatum, cuius frequentarint.

At nunc, ait, etiam pugna nobis indicatur. Hanc homines equidem vniuersos a na-

Ego etiam statim a puero noram aliquid ei obicere, a quo percussus iri me putabam: ac si nihil aliud habebam, percutientem

χων, ἐνεπὸδιζον, ὅ, τι ἡδυνάμην, τὸν παίοντα. καὶ τῷτο
ἐποίην ἔ' διδασκόμενος, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῷ τῷτῳ παιό-
μενος, εἰ προεβαλλόμεν. μάχαιράν γε μὴν εὐθύς παιδίον
ὧν ἤρπαζεν, ὅπρ' ἴδοιμι, ἔδ' ἐπάρ' ἐνὶς ἔδ' ἐ τῷτο μαθῶν,
ὅπως δέοι λαμβάνειν, ἄλλα, ἢ παρὰ τῆς φύσεως, ὡς ἐγώ
φημι. ἐποίην γὰρ καὶ τῷτο κωλυόμενος, ἔ' διδασκόμενος,
ὥσπερ καὶ ἄλλα ἐστίν, ἃ, εἰργόμενος καὶ ὑπὸ πατρὸς καὶ
ὑπὸ μητρὸς, ὑπὸ τῆς φύσεως πρᾶττειν ἠναγκαζόμεν. καὶ,
ναὶ μὰ Δία, ἐπαίον γε τῇ μαχαίρᾳ πᾶν ὅ, τι δυνάμην
λανθάνειν. ἔ' γὰρ μόνον φύσει ἦν, ὥσπερ τὸ βαδίζειν
καὶ τρέχειν, ἀλλὰ καὶ ἡδὺ, πρὸς τῷ πεφυκέναι, τῷτο
ποιεῖν ἐδόκει μοι εἶναι.

Επεὶ ἔ'ν, ἔ'φη, αὕτη ἡ μάχη καταλείπεται, ἐν ἣ πρᾶ-
θυμίας μᾶλλον ἢ τέχνης ἔργον ἐστὶ, πῶς ἡμῖν ἔ'χ ἡδέως
πρὸς τῆς ὁμοτίμης ἀγωνιστέον; ἔ'πρ' γε τὰ μὲν ἄλλα
τῆς ἀρετῆς ἴσα πρόκειται, παραβαλλόμενοι δὲ ἔ'κ
ἴσα εἰς τὸν κίνδυνον ἴσμεν, ἀλλ' ἔ'τοι μὲν ἔ'ντιμον βίον,
ὅς

tem obiectis manibus, quantum
poteram, impediēbam: atque
hoc faciebam non modo docen-
te nemine, sed etiam vapulans
eo quod obiecissem. Gladium
quidem puer adhuc, statim, ubi
vidissem, arripiebam; edocui
a nemine, quo pacto prehen-
dendus esset, extraquam a na-
tura, ut equidem cenſeo. Ni-
mirum hoc quoque faciebam,
quum facere vetarer, non do-
cerer: quemadmodum et alia
quaedam sunt, quae patre ma-
treque vetantibus, facere ta-
men a natura cogebar. Ac
gladio profecto caedebam, quid-

quid clanculum poteram. Non
enim in hoc naturae ductum
modo sequebar, sicut in in-
cessu cursuque: sed prae-
terquam quod ingenuum erat,
etiam volupe mihi factū vide-
batur.

Quando igitur haec nobis di-
micatio restat, in qua plus ala-
critis animorum, quam ars esse-
ctura est: cur hoc aduersus istos
Aequales certamen cum volu-
ptate non suscipiamus, quum pa-
ria fortitudinis praemia sint
vtrisque proposita, at nos non
item paria obiiicere periculo
ſciamus? nimirum illos, vitam
hono-

ὅς * βίων ἡδίστος, ὅς μόνος ἡμεῖς δὲ ἐπίπονον μὲν, ἄτιμον δὲ, ὅσπερ, οἶμαι, χαλεπώτατος. μάλιστα, ὦ ἄνδρες, τῷτό με εὐθύμως εἰς τὸν ἀγῶνα τὸν πρὸς τῆςδε παρορμᾶ, ὅτι Κῦρος ἔσται ὁ κρείων, ὅς κ' ἐφθόνῳ κρινεῖ ἀλλὰ σὺν Θεῶν ὅρκῳ λέγω, ἢ μὴν ἐμοὶ δοκεῖ Κῦρος, ὅς τινὰς ἀν' ὁρᾶ ἀγαθὸς φιλεῖν εἰδέν ἤττον ἑαυτῷ. τῆς γὰρ ὅρῳ αὐτὸν ὅ, τι ἀν' ἔχοι ἥδιον δίδοντα μᾶλλον, ἢ αὐτὸν ἔχοντα.

καί τοι, ἔφη, οἶδα ὅτι ἔτοι μέγα φρονῶσιν, ἔτι πεπαιδευνταὶ δὴ καὶ πρὸς λιμὸν, καὶ πρὸς δίψος καὶ πρὸς ρίγος καρτερεῖν, κακῶς εἰδότες ὅτι καὶ ταῦτα ἡμεῖς ὑπὸ κρείττονος διδασκάλου πεπαιδευμένα, ἢ ἔτοι. κ' γάρ ἐστι διδάσκαλος τῶτων εἰδὼς κρείττων τῆς ἀνάγκης, ἢ ἡμᾶς καὶ λίαν ἀκριβοῦν ταῦτα ἐδιδάχσε. καὶ πονεῖν μὲν ἔτοι δὴ τὰ ὅπλα φέροντες ἐμελέτων, ἃ ἐστὶ πᾶσιν ἀνθρώποις εὐρημένα, ὥς ἀν' εὐφορώτατα εἴη ἡμεῖς δέ γε, ἔφη, ἐν μεγάλοις φορτίοις καὶ βαδίζειν καὶ τρέχειν ἠναγκα-

honoratam, quae iucundissima, quae unica: nos vero laboriosam quidem illam, sed honorum expertem, quam equidem molestissimam duco. Maxime autem, commilitones, hoc me ad suscipiendum alacriter aduersus hosce certamen excitat, quod Cyrum habituri iudicem sumus, ab omni alienum inuidia; quem ego iuratus aio, vere mihi videri, quoscumque fortiter gerere se animaduertat, nihilo minus quam se ipsum diligere. Nam equidem eum video, quidquid habet, iucundius his ipsis dare, quam sibi retinere.

At enim Aequales istos, non ignoro elatis esse animis, quod instituti sint ad famem, sitim, frigus tolerandum: quum ipsis parum compertum sit, nos eadem a magistro eriam potiori, quam ipsos didicisse. Nullus enim magister in his potior est necessitate, quae nos haec ut accurate admodum disceremus, docuit. Hi se ad labores consuefaciebant ferendis armis, quae omnes homines eiusmodi excogitarunt, ut gestatu quam commodissima sint: nos sub magnis oneribus et incedere coge-

* Al. ὅς μόνος παρ' ἡμῶν βίων.

ἡναγκαζόμεθα· ὥτε νῦν ἐμοὶ δοκεῖν τὰ τῶν ὅπλων φορήματα πῆροῖς μᾶλλον εἰκέναι, ἢ φορεῖν.

5. Ως ἔν ἐμῷ γε καὶ ἀγωνισμένῳ, καὶ, ὅποιός τις ἀνὼ, κατὰ τὴν ἀξίαν τιμᾶσθαι ἀξιώσαντος, ἔτως, ἔφη, ὦ Κῦρε, γίγνωσκε. καὶ ὑμῖν δέ, ὦ ἄνδρες δημόται, παραινῶ ἐρμᾶσθαι εἰς ἕξιν ταύτης τῆς μάχης πρὸς τῆς πεπαιδευμένους τέσδε. νῦν γάρ, ἔφη, ἄνδρες εἰλημμένοι εἰσὶν ἐν δημοτικῇ ἀγωνίᾳ. φεραύλας μὲν δὴ ἔτως εἶπεν. ἀνίσταντο δέ καὶ ἄλλοι πολλοὶ ἐκατέρους συναγορεύοντες. ἔδοξε δ' ἔν κατὰ τὴν ἀξίαν ἕκαστον τιμᾶσθαι, Κῦρον δέ τὸν κρίνοντα εἶναι.

6. Ταῦτα μὲν δὴ ἔτω πρᾶκεχωρήκεσαν. ἐκάλεσε δ' ἐπὶ δεῖπνον ὁ Κῦρος καὶ ὅλην ποτὲ τάξιν σὺν τῷ ταξιάρχῳ· ἰδὼν αὐτὸν τῆς μὲν ἡμίσεως τῶν ἀνδρῶν τῆς τάξεως ἀντιτάξαντα ἐκατέρωθεν εἰς ἐμβολήν, θώρακας μὲν δὴ ἀμφοτέρωθεν ἔχοντας καὶ γέρρα ἐν ταῖς ἀριστεραῖς· εἰς δὲ τὰς δεξιὰς ναρθηκας παχεῖς τοῖς ἡμίσεσιν ἔδωκε, τοῖς δ' ἑτέροις

cogebamur, et currere: ut iam mihi quidem armorum gestamina similia videantur alis, quam oneribus.

6. Quamobrem, Cyre, me scito et in certamen hoc descensurum, et (qualis qualis tandem sum) ut ex dignitate praemiis orner, postulaturum. Vos quoque, populares, hortor ad pugnam hanc aduersus bene institutos hosce magna contentione suscipiendam. Nimirum nunc hi homines in hoc populari certamine capti sunt. Haec Pheraulae fuit oratio. Surrexerunt autem et complures alii, qui amborum sententiam ora-

tione sua comprobabant. Itaque decretum fuit, ornandum quemque ex dignitate, iudiciumque Cyro permittendum esse.

7. Atque haec sane in hunc modum cesserunt. Cyrus autem aliquando rotam quoque cohortem, una cum eius praefecto vocauit ad coenam, quum videret eum diuisam duas in partes cohortem utrimque ex aduerso ad conflictum instruere, gestantibus utrisque loricas et crates in manibus finistris: in dexteras vero parti dimidiae serulas crassas dederat,

H 5

alteram

δ' ἑτέροις εἶπεν, ὅτι βάλλειν δεήσοι ἀναιρημένους ταῖς βώλοισι. ἐπεὶ δὲ παρεσκευασμένοι ἔτῳς ἔστησαν, ἐσήμαινεν αὐτοῖς μάχεσθαι. ἔνταῦθα δὴ οἱ μὲν ἔβαλλον ταῖς βώλοισι, καὶ ἔστιν οἱ ἐτύγχανον καὶ θωράκων καὶ γέρραν, οἱ δὲ καὶ μηρῶν καὶ κνημίδος. ἐπεὶ δὲ ὁμῶς ἐγένοντο, οἱ τῆς νάρθηκας ἔχοντες ἔπαιον τῶν μὲν μηρῶν, τῶν δὲ χειρῶν, τῶν δὲ κνήμας, τῶν δὲ ἐπικυπτόντων ἐπὶ βώλης, ἔπαιον τῆς τραχηλῆς καὶ τὰ νῶτα. τέλος δὲ τρεψάμενοι ἐδίωκον οἱ νάρθηκοφόροι, παίοντες σὺν πολλῷ γέλωτι καὶ παιδιᾷ· ἐν μέρει γε μὴν οἱ ἑτέροι πάλιν λαβόντες τῆς νάρθηκας ταῦτα ἐποίησαν τῆς ταῖς βώλοισι βάλλονίης.

ἤ. Ταῦτα δ' ἀγαθοὶς ὁκῦρος, τῇ μὲν ταξίᾳ τὴν ἐπίνοιαν, τῶν δὲ τὴν πειθῶν, ὅτι ἅμα μὲν ἐγυμνάζοντο, ἅμα δὲ εὐθυμῶντο, ἅμα δὲ ἐνίκων οἱ εἰκαδέντες τῇ τῶν Περσῶν ὀπλίσει· τέτοις δ' ἡρώεις ἐκάλεσέ τε ἐπὶ δεῖπνον αὐτῆς, καὶ ἐν τῇ σκηνῇ ἰδὼν τινὰς αὐτῶν ἐπιδεδεμένους, τὸν μὲν τινὰ * ἀντικνήμιον, τὸν δὲ χεῖρα, ἡρώτα τί πάθαιεν.

οἱ

alteram glebas sublatas eiaculari iusserat. Hoc modo instructi quum starent, praelio signum dabat. Ibi pars altera glebas eiiculabatur, ac tum loricas cratesque feriebat, tum femur et tibias. Vbi vero ad manus ventum esset, tum illi, quibus erant ferulae, aduersis plerisque femora, manus aliis, et aliis item furas, ac si qui ad glebas se deorsum inclinassent, tam ceruices, quam dorsum caedebant. Tandem isti feruligeri aētos in fugam aduersarios persequēbantur, multoque cum risu et hilaritate feriebat.

Verum et alteri vicissim sumtis ipsi quoque ferulis, eadem in illos, qui glebas iaculabantur, perpetrabant.

8. Cyrus autem, et praefecti cohortis illius follers inuentum, et obedientiam militum admiratus, quod simul et exercebantur, et se ipsos exhilararent, atque etiam quod illi, qui arma Persica imitati essent, vincerent: his ergo delectatus, ad coenam eos inuitat. Quumque in tabernaculo quosdam ipsorum videret, quorum alii tibia, manus alii obligata esset; quid ipsis accidisset, rogabat.

III

* Αἱ. ἀντικνήμιον.

οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι πληγεῖεν ταῖς βώλαις. ὁ δὲ πάλιν ἐπηρώ-
 τα, πότερον ἐπεὶ ὁμῶς ἐγένοντο, ἢ ὅτε πρὶς ὧς ἦσαν. οἱ δ'
 ἔλεγον, ὅτε πρὶς ὧς ἦσαν. ἐπεὶ δὲ ὁμῶς ἐγένοντο, παιδιὰν
 ἔφασαν εἶναι καλλίστην οἱ ναρθηκοφόροι. οἱ δ' αὖ συγκε-
 κομμένοι τοῖς νάρθηξιν, ἀνέκραγον ὅτι ἔσφισι γε δοκοῖη
 παιδιὰν εἶναι τὸ ὁμόθεν παῖεσθαι· ἅμα δὲ ἐπεδείκνυσαν
 τῶν ναρθηκοφόρων τὰς πληγὰς καὶ ἐν χερσὶ καὶ ἐν τρα-
 χήλοις, ἔνιοι δὲ καὶ ἐν πρὸς ὧσι. καὶ τότε μὲν, ὥσπερ
 εἰκὸς, ἐγέλων ἐπ' ἀλλήλοις. τῇ δ' ὑστεραία μετὸν ἦν τὸ
 πεδίον πᾶν τῶν τῆς μιμημένων καὶ αἰεὶ, ὅποτε μὴ ἄλλο
 τι σπῆδαιότερον πράττοιεν, ταύτῃ τῇ παιδιᾷ ἰχρῶντο.

Ζ'. Ἄλλον δὲ ποτε ἰδὼν ταξίαρχον ἄγοντα
 τὴν τάξιν ἀπὸ τῆς ποταμῶς ἐπὶ τὸ * ἄριστον ἐφ' ἑνὸς,
 καὶ ὅποτε δοκοῖη αὐτῷ καιρὸς εἶναι, παραγγέλλον-
 τα τὸν ὑπερὸν λόχον παράγειν, καὶ τὸν τρίτον, καὶ
 τὸν τέταρτον, εἰς μέτωπον· ἐπεὶ δὲ ἐν μετώπῳ οἱ
 λοχαγοὶ ἐγένοντο, παραγγύησεν εἰς δύο ἄγειν τὸν λόχον
 ἐκ

Illi se glebis ictos aiebant. Et totus ille campus hominibus
 Cyro iterum quaerente, utrum hos imitantibus plenus erat:
 postquam congressi fuissent, an atque adeo, nisi quid rei magis
 quum abessent procul; respon- seriae tractarent, numquam non
 debant feruligeri, tum id se hoc ludo utebantur.
 9. Etiam aliam cohortis cu- iusdam praefectum aliquando
 iussit, qui cohortem suam a fluvio, singulis singulos sub-
 tra, qui concisi ferulis erant, sequentibus, ad prandium du-
 cebat, et ubi tempestivum ei videbatur, posteriorem mani-
 pulum praeterito tertio, et quarto, in frontem procedere
 iubebat. Quumque iam in fronte manipularii duces es-
 sent, mandabat in binos expli- mutuo ridebant. Postridie vero
 catum manipulum ducerent.

Itaque

* ΑΙ. ἐπὶ τὸ ἀριστερόν.

ἐκ τῆς δὴ παρήγον οἱ δεκάδαρχοι εἰς μέτωπον ὅποτε δὲ αὐτῷ ἐδόκει αὐτῷ καιρὸς εἶναι, παρήγγειλεν εἰς τέτταρας ἄγειν τὸν λόχον. ἔτω δὴ οἱ πεμπάδαρχοι αὐτῷ παρήγον, ὡς εἰς τέσσαρας ἴαι ὁ λόχος. ἐπεὶ δὲ ἐπὶ τῇ θύρᾳ τῆς σκηνῆς ἐγένοντο, παραγγείλας δύο εἰς ἓνα *ἰέναι, εἰσήγε τὸν πρῶτον λόχον, καὶ τὸν δεύτερον τῆς κατ' ἑρᾶν ἔπειθαι ἐκέλευε καὶ τὸν τρίτον καὶ τὸν τέταρτον ὡσαύτως παραγγείλας, ἤγειτο εἰσω. ἔτω δὴ εἰσαγαγὰν κατέκλινεν ἐπὶ τὸ δεῖπνον, ὥσπερ εἰσεπορεύοντο. τῷτον ὁ Κῦρος ἀγαοθεὶς τῆς τε πραότητος, καὶ τῆς διδασκαλίας, καὶ τῆς ἐπιμελίας, ἐκάλεσεν αὐτὸν καὶ ταύτην τὴν τάξιν ἐπὶ τὸ δεῖπνον σὺν τῷ ταξίαρχῳ.

ἰ. Παρῶν δὲ τις ἐπὶ τὸ δεῖπνον κεκλημένος ἄλλος ταξίαρχος, τὴν δ' ἐμήν, ἔφη, ὦ Κῦρε, τάξιν ἢ καλεῖς εἰς τὴν σκηνήν; καὶ μὲν ὅταν γε παρῇ ἐπὶ τὸ δεῖπνον, ταῦτα πάντα ποιεῖ· καὶ ὅταν τέλος ἡ σκηνὴ ἔχῃ, ἐξάγει μὲν ὁ ἑραγὸς τῷ τελευταίῳ λόχῳ τὸν λό-

* χον,

Itaque deinde decuriones in frontem perveniebant. Rursus quum opportunum ipsi visum esset, imperabat in quaternos explicatum manipulum ducerent. Atque ita quinarum procedebant, ut in quaternos explicatus manipulus iret. Postquam vero perventum esset ad fores tabernaculi, tum signo dato iubens, ut rursus singulatim incederent, manipulum primum introducebat, et alterum iubebat hunc pone subsequi, itidemque tertium et quartum praeicipiens, ducebat intro: et hunc in modum intro-

ductos in coena discumbere volebat, sicuti videlicet ingressi essent. Hunc ergo Cyrus admiratus, ob mansuetudinem, et institutionem hanc, et diligentiam; una cum praefecto cohortem ad coenam inuitat.

10. Ibi quum et alius quidam cohortis praefectus, ad coenam vocatus adesset: Meam vero, inquit, cohortem ad tuum hoc tabernaculum, Cyre, non inuitas? Illa tamen, quoties ad coenam venit, haec omnia facit; et ubi contubernii finis est, extremus ultimi manipuli ductor suum manipulum

* Al. ἰέναι.

χον, ὑσάτης ἔχων τῆς πρώτης εἰς μάχην τεταγμένης. ἔπειτα δὲ ὁ ἑξαγὸς τῆ ἐτέρας λόχῃ ἐπὶ τῆτοις, καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος ὡσαύτως. ὅπως καὶ ὅταν δὴ ἀπάγειν ἀπὸ πολεμίων, ἐπίστωνται ὡς δεῖ ἀπιέναι. ἐπειδὴν δὲ καταστῶμεν εἰς τὸν δρόμον ἔνθα περιπατῶμεν, ὅταν μὲν πρὸς ἑῷ ἴωμεν, ἐγὼ ἡγῶμαι, καὶ ὁ πρῶτος λόχος, πρῶτος, καὶ ὁ δεύτερος ὡς δεῖ, καὶ ὁ τρίτος καὶ ὁ τέταρτος, καὶ αἱ τῶν λόχων δεκάδες καὶ πεμπάδες, ἕως ἂν παραγγέλλω ἐγώ. ὅταν δ', ἔφη, πρὸς ἐσπέραν ἴωμεν, ὁ ἑξαγὸς τε καὶ οἱ τελευταῖοι πρῶτοι ἀφηγῶνται· ἐμοὶ μέντοι ὅμως πείθονται ὑσέρῳ ἰόντι, ἵνα ἐθίζωνται καὶ ἔπειθαι, καὶ ἀφηγεῖσθαι, ὁμοίως πειθόμενοι.

ια'. Καὶ ὁ Κύρος ἔφη, ἥ καὶ αἰεὶ τῆτο ποιεῖτε; ὁποσάκις γε, ἔφη, καὶ δειπνοποιούμεθα, νῆ Δία. καλῶ τοῖνυν, ἔφη, ὑμᾶς, ἅμα μὲν ὅτι τὰς τάξεις μελετᾶτε καὶ προσιόντες καὶ ἀπιόντες, ἅμα δὲ ὅτι καὶ ἡμέρας καὶ νυκτός, ἅμα
δε

pulum educit, qui quidem postremos habet primo ad pugnam loco dispositos: deinde post hos, qui alterum manipulum cogit: similique ratione tertius et quartus; nimirum ut, quum ab hostibus reducendi sunt, quo pacto sit abeundum, norint. Postquam vero iam constitimus in curriculo, ubi deambulamus; si quidem versus ortum progredimur, ego praere soleo, et primus manipulus locum primum habet, alter idem suum et tertius, et quartus, ac manipulorum etiam tum decuriae, tum quiniones, donec signum a me detur. Quum

vero versus occidentem recedimus, tum qui ultimum agmen cogit, et cum eo postremi primo loco duces in abitu sunt: ac nihilominus mihi, qui sum ultimus, parent: ut et sequi et praecedere pati cum obedientia consuescant.

II. Et Cyrus: Hoccine semper, ait, facitis? Profecto, respondit ille, quoties coenam instruimus. Vos igitur, inquit, ad coenam invito, partim quod et in accedendo et in abeundo studiose servatis ordines, partim quod illud et interdum et noctu facitis, partim

δὲ ὅτι τά τε σώματα περιπατῶντες ἀσκεῖτε, καὶ τὰς ψυχὰς ὠφελεῖτε διδάσκοντες. ἐπεὶ ἔν πάντα διπλᾶ ποιεῖτε, διπλὴν ὑμῖν δίκαιον καὶ τὴν εὐωχίαν παρέχειν. μὰ Δί', ἔφη ὁ ταξίαρχος, μήτοι γε ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ, εἰ μὴ καὶ διπλᾶς τὰς γαστέρας ἡμῖν παρέξεις. καὶ τότε μὲν δὴ ἔττω τὸ τέλος τῆς σκηνῆς ἐποιήσαντο. τῇ δ' ὑστεραία ὁ Κῦρος ἐκάλεσε ταύτην τὴν τάξιν, ὥσπερ ἔφη, καὶ τῇ ἄλλῃ. αἰδοφάνομεναι δὲ ταῦτα καὶ οἱ ἄλλω, τοιοῦτ' ὅν πάντες αὐτὰς ἐμυῖνοντο.

Κ Ε Φ. δ'.

Εξετασιν δέ ποτε τῷ Κύρῳ πάντων ποιούμενων ἐν τοῖς ὅπλοις καὶ σύνταξιν, ἦλθε παρὰ Κυαζάρης ἄγγελος, λέγων ὅτι Ἰνδῶν παρὶν πρεσβεῖα. κελεύει ἔν σε ἐλθεῖν ὡς τάχιστα. Φέρω δέ σοι, ἔφη ὁ ἄγγελος, καὶ πολλὴν τὴν καλλίστην παρὰ Κυαζάρης. βέλεται γὰρ σε ὡς εὐκοσμότατα καὶ λαμπρότατα προσελθεῖν, ὡς ὀψομένων τῶν Ἰνδῶν ὅπως ἂν προσίης. ἀκῆσας ταῦτα ὁ Κῦρος παρήγγειλε τῷ
 πρώτῳ

tim quod et corpora deambulando exercetis, et animos docendo meliores redditis. Et vero, quum omnia duplicia faciatis, aequum est vobis etiam duplex epulum praeberi. Minime profecto, ait cohortis illius praefectus, vno quidem die: nisi nobis duplices etiam ventres dabis. Ac tum quidem hoc pacto finis contubernio huic impositus fuit. Cyrus vero illum ordinem, quemadmodum dixerat, et postridie, et sequenti etiam hunc die vocavit. Quae quum et ceteri animadverterent, vniuersi deinceps hos imitabantur.

C A P. IV.

Quum autem Cyrus aliquando militem vniuersum in armis lustraret et instrueret, venit ab Cyaxare nuntius, qui diceret, ab Indis legatos adesse: iubere Cyaxarem, quamprimum ad se veniret. Quin et vestem, inquit ille nuntius, pulcherrimam ab Cyaxare tibi fero. Cupit enim te quam ornatisime splendidissimeque venire: quippe quem accedentem Indi sunt spectaturi. Quae quum Cyrus audisset, imperat praefecto

πρώτῳ τεταγμένῳ ταξίαρχῳ εἰς μέτωπον σῆναι, ἐφ' ἐνὸς ἄγοντα τὴν τάξιν, ἐν δεξιᾷ ἔχοντα ἑαυτὸν καὶ τῷ δευτέρῳ ἐκέλευσε ταυτὰ τῆτον παραγγεῖλαι, καὶ διὰ πάντων ἕτῳ παραδιδόναι ἐκέλευσεν.

β'. Οἱ δὲ πειθόμενοι ταχὺ μέντοι παρήγγελλον, ταχὺ δὲ τὰ παραγγελλόμενα ἐποίκον ἐν ὀλίγῳ δὲ χρόνῳ ἐγένετο τὸ μὲν μέτωπον ἐπὶ ^(b) διακοσίων (τοσῶτοι γὰρ ἦσαν οἱ ταξίαρχοι) τὸ δὲ βάθος ἐφ' ἑκατόν. ἐπεὶ δὲ κατέστησαν, ἔπειθ' ἐκέλευσεν ὥς ἂν αὐτὸς ἡγήται καὶ εὐθὺς τροχάζων ἡγεῖτο. ἐπεὶ δὲ κατενόησε τὴν ἀγυιάν, τὴν πρὸς τὸ βασίλειον φέρσαν, σφαιρότεραν ἦσαν ἢ ὥς ἐπὶ μετώπῳ πάντας ἵεναι, παραγγείλας τὴν πρώτην χιλιεσὺν ἔπειθ' ἀποκαταστήσας, τὴν δευτέραν κατ' ἑρᾶν ταύτης ἀκολουθεῖν ἑταξάς, καὶ διὰ παντὸς ἕτως.

γ'. Αὐτὸς μὲν ἡγεῖτο ἔκ ἀναπαυόμενος, αἱ δὲ ἄλλαι χιλιεσὺς κατ' ἑρᾶν ἐκάστη τοῖς ἔμπροσθεν εἰπονῆσαν ἔπειθ' ἐκέλευσε καὶ ὑπηρέτας δύο ἐπὶ σῶμα τῆς ἀγυῖας, ὅπως εἴ τις ἀγνοοίη, σημαίνουσιν τὸ δέον ποιεῖν. ὥς δὲ ἀφίκοντο

praefecto cohortis loco primo in acie constituto, ut in fronte confisteret, cohorte singulatim ducta, latus ipse dextrum tenens; et iussit hunc idem secundo imperare, ut ita imperatum per universos traderetur.

2. Illi dicto audientes, et imperant haec celeriter, et celeriter imperata faciunt: breuique tempore frons ad ducentos, (tot enim praefecti cohortium erant) densitas agminis ad centum habuit. Quumque iam hoc ordine constitissent, sequi eos ita iussit, ut ipse praecederet: et mox citato gradu praecede-

bat. Quia vero viam, quae tendebat ad regiam, archiorem animaduertit esse, quam ut omnes in fronte progredi possent: iussit primos in ordine millenos milites ita se sequi, ut collocati fuerant; et millenos alteros a tergo sequi hos primos, idemque per totum agmen ita seruari praecepit.

3. Igitur praeibat ipse sine remissione, militesque milleni semper totidem praecedentibus a tergo succedebant. Ministros etiam duos ad ipsius aditum vitae misit, qui significarent ignorantibus, quid facto esset opus. Quum autem

(b) Monet Leunclavius rectius legendum esse *τριακοσίων*.

ἀφίκοντο ἐπὶ τὰς Κυαξάρης θύρας, παρήγγειλε τῷ πρώτῳ ταξίαρχῳ τὴν τάξιν εἰς δώδεκα τάττειν βάντος, τῆς δὲ δωδεκαάρχας ἐν μετὰ πωκαθιστάναι περὶ τὸ βασιλείον· καὶ τῷ δευτέρῳ ταυτὰ ἐκέλευσε παραγγεῖλαι, καὶ διαπαντός ἕτως. οἱ μὲν δὲ ταυτ' ἐποίκν.

δ. Ο δ' εἰσῆει πρὸς τὸν Κυαξάρην ἐν τῇ Περσικῇ σολῇ ἔδέν τι ὑβρισμένη. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Κυαξάρης, τῷ μὲν τάχει ἦσθη, τῇ δὲ φαυλότητι τῆς σολῆς ἠχθέσθη, καὶ εἶπε· τί τῆτο, ὦ Κῦρε, οἷον πεποίηκας, ἕτω φανεῖς τοῖς Ἰνδοῖς; ἐγὼ δ', ἔφη, ἐβελόμην σε ὡς λαμπρότατὸν Φανῆναι. καὶ γὰρ ἐμοὶ κόσμος ἂν ἦν τῆτο, ἐμῆς ὄντα ἀδελφῆς υἱὸν ὀτιμεγαλοπρεπέστατον φαίνεσθαι.

ε. Καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπε· καὶ ποτέρως ἂν, ὦ Κυαξάρη, μᾶλλον σε ἐκόσμην, εἴπερ πορφυρεῖδα ἐνδύς, καὶ ψέλλια λαβὼν, καὶ σρεπλὸν περιθέμενος, σχολῇ κελουσντι ὑπήκχόν σοι, ἢ νῦν, ὅτε σὺν τοσαύτῃ καὶ τοιαύτῃ δυνάμει ἕτως ὀξέως σοι ὑπακῶ, διὰ τὸ σὲ τιμᾶν.

autem Cyaxaris ad portam per-
ventum esset, praefecto primae
cohortis imperat, sic cohortem
instrueret, ut eius densitas duo-
denos contineret: praefectos
autem duodenum militum pro-
pter regiam in frontem con-
stitneret; eadem secundo iu-
bet imperari, et sic deinceps
omnibus. Atque haec illi fa-
ciebant.

4. Cyrus autem ipse, quum
ad Cyaxarem veste indutus
Persica, minime ornato alieno
contaminata, ingressus esset:
Cyaxares eo conspecto, celeritate
quidem delectabatur, at
vilitate vestis offensus: Quid

hoc, inquit, est Cyre? cuius-
modi rem facis, qui habitu ta-
li in conspectum Indorum ve-
nis? Ego vero te quam splen-
didissimum conspici volebam.
Nam hoc ipsum ornamento mi-
hi fuisset, si tu, meae sororis
filius, multo magnificentissimus
visus esses.

5. Et Cyrus ad haec: vtro
te modo, inquit, magis or-
nassem, mi Cyaxares, si purpu-
ra indutus, adhibitis armillis,
torquatus etiam, tibi man-
danti lente paruissem: an
nunc potius, quum tali tanto-
que stiparus exercitu, tam ve-
lociter, honoris tui causa, tibi
pareo;

τιμᾶν, ἰδρῶτι καὶ σπυδῇ καὶ αὐτὸς κεκοσμημένος, καὶ σὲ κοσμῶν, καὶ τῆς ἄλλης ἐπιδεικνύς σοι ἕτω πεποιημένος; Κῦρος μὲν ἔν ταῦτα εἶπεν. ὁ δὲ Κυαξάρης νομίσας αὐτὸν ὀρθῶς λέγειν, ἐκέλευσεν ἄγειν τῆς Ἰνδῆς.

ζ'. Οἱ δ' Ἰνδοὶ εἰσελθόντες ἔλεξαν ὅτι πέμψειε σφᾶς ὁ Ἰνδῶν βασιλεὺς, καὶ κελεύσειεν ἐρωτᾶν, ἐξ ὅτῃ ὁ πόλεμος εἴη Μήδοις τε καὶ τῷ Ασσυρίῳ. ἐπεὶ δὲ σὺ ἀκῆσαιμεν, ἐκέλευσεν αὐτὸν ἐλθόντας πρὸς τὸν Ασσύριον, καὶ ἐκείνῃ τὰ αὐτὰ ταῦτα πυθέσθαι. τέλος δ' αὐτὸν ἀμφοτέροις ὑμῖν ἐπεῖν, ὅτι ὁ Ἰνδῶν βασιλεὺς, τὸ δίκαιον σκεψάμενος, Φαίη μετὰ τῇ ἀδικημένῃ ἴσεσθαι.

ζ'. Πρὸς ταῦτα ὁ Κυαξάρης εἶπεν· ἐμὲ τοίνυν ἀκῆετε, ὅτι ἔκ ἀδικῆμεν τὸν Ασσύριον ἡδὲν· ἐκείνῃ δ' ἐλθόντες πυνθάνεσθε, ὅ, τι λέγει. παρῶν δὲ ὁ Κῦρος ἤρετο τὸν Κυαξάρην, ἥ καὶ ἐγὼ, ἔφη, εἶπω ὅ, τι γινώσκω; καὶ ὁ Κυαξάρης ἐκέλευσεν. ὑμεῖς μὲν τοίνυν, ἔφη, ἀπαγγεῖλατε τῷ Ἰνδῶν βασιλεῖ τάδε, (εἰ μὴ τι ἄλλο δοκεῖ Κυαξάρει) ὅτι φαρὲν ἡμεῖς, εἴ τι φησὶν ὑφ' ἡμῶν ἀδικεῖσθαι ὁ Ασσύριος, αἰρημέσθαι αὐτὸν τὸν τῶν Ἰνδῶν βασιλέα δικασήν.

η'. Οἱ

pareo; et sudore celeritateque cum ipse ornatus adsum, tum te orno, et caeteros etiam tibi tantopere obsequentes exhibeo? Haec Cyrus ubi dixisset, visus est Cyaxari recte loquutus. Itaque iussit, ut Indi adducerentur.

6. Illi vero ingressi, se missos ab rege Indorum aiebant, ac iustos interrogare, qua de re bellum inter Medos et Assyrium susceptum esset. Ac te quidem postquam audissemus, ut ad Assyrium quoque profecti, de his ipsis etiam ex illo quaereremus, iussit. Tandem utrique vestrum indicaremus, regem Indorum

dicere, se iuris et aequi ratione habita, statutum ab illo cui fieret iniuria.

7. Ad haec Cyaxares: Me igitur auditis, inquit, nulla nos Assyrium iniuria adficere. Quid ipse dicat, profecti ad eum, exquirite. Cyrus autem, qui aderat, Cyaxarem interrogans: Num et ipse dicam, ait, quod sentio? Quumque is iussisset: Indorum, inquit, regi haec nuntiate, (nisi quid aliud Cyaxari videtur) dicere nos; si quam a nobis sibi factam iniuriam dicat Assyrius, ipsum nos Indorum regem arbitrum accipimus.

VOL. I.

I

8. His

ή. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἀκῶσαντες ὤχοντο. ἐπεὶ δὲ οἱ Ἰνδοὶ ἐξῆλθον, ὁ Κῦρος πρὸς τὸν Κυαζάρην ἤρχετο λόγῳ τοιούτου· ὦ Κυαζάρη, ἐγὼ μέντοι ἦλθον ὕδεν τοι πολλὰ ἔχων ἴδια χεῖμαλα οἰκοθῆν· ἐπὶ σὰ δ' ἦν, τῶν πάντων ὀλίγα λοιπὰ ἔχω· ἀνήλωκα δὲ, ἔφη, εἰς τὰς στρατιώτας καὶ τῶτο ἴσως θαυμάζεις σὺ, πῶς ἀνήλωκα ἐγὼ, σὺ αὐτὰς τρέφοντος. εὐ ἰδοί, ἔφη, ὅτι ὕδεν ἄλλο ποιῶν, ἢ τιμῶν καὶ χαριζόμενος, ὅταν τινὰ ἀγαθῶ τῶν στρατιωτῶν. δοκεῖ γάρ μοι, ἔφη, πάντας μὲν, ὅς ἂν τις βέλῃται ἀγαθὸς συνεργὸς ποιεῖσθαι ὁποῖστινος ἔναι πράγματος, ἥδιον εἶναι εὐ τε λέγοντα καὶ εὐ ποιῶντα παρορμᾶν μᾶλλον, ἢ λυπῆναι καὶ ἀναγκάζοντα. ὅς δὲ δὴ τῶν εἰς τὸν πόλεμον ἔργων ποιήσασθαι τις βέλαιο συνεργὸς προθύμης, τῶν πάντων ἀπάσιν ἐμοὶ γε δοκεῖ ἀγαθοῖς θεατέον εἶναι καὶ λόγοις καὶ ἔργοις. φίλος γάρ, ὅς ἐχθρὸς, δεῖ εἶναι, τὰς μέλλουσας ἀπροφασίστας συμμαχίας ἐσεῖσθαι, καὶ μῆτε ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τῷ ἄρχοντι φθονήσοντας, μῆτε ἐν τοῖς κακοῖς * προδώσοντας.

Ταῦτ'

8. His illi auditis abierunt. Quum autem egressi essent, Cyrus ad Cyaxarem hoc uti sermone coepit: Equidem ad te, Cyaxares, ita veni: ut multas mecum pecunias meas domo non adferrem: quas autem habebam, de iis perpussillum aliquid mihi reliquum est, quod eas in militem expenderim. Ac tu fortasse miraris, quo pacto expenderim, quum tu militem alas. Verum scire te volo, non aliter expensas, quam tribuendis praemiis, et largiendo, quoties aliquem militum suspicet. Nam haec mea sententia est, quoscumque sibi quis ex animo adiungere, quocumque in negotio conficiendo, velit, eos suavius esse, bene tum dicendo tum faciendo potius excitari, quam offendendo et cogendo. Ad res quidem bellicas si quispiam conciliare sibi socios alacres studeat, eos omnino et dictis bonis et factis captandos arbitror. Amicos enim, non hostes, oportet esse, qui nobiscum sine reculatione sint pugnaturi, nec in secundis Imperatoris rebus invidi, nec in aduersis futuri sint proditores.

Haec

* Al. ὑποδύσαντας.

Ταῦτ' ὅν ἐγὼ ἔτως προγινώσκων, χρημάτων δοκῶ προσδεῖσθαι. πρὸς μὲν ὅν σέ πάντα ὁρᾶν, ὃν αἰδάνομαι δαπανῶντα πολλά, ἄτοπόν μοι δοκεῖ εἶναι σκοπεῖν δ' ἀξιώκοινη καὶ σέ καὶ ἐμὲ, ὅπως σε μὴ ἐπιλείψῃ χρημάτα. ἦν γὰρ σὺ ἄφθονα ἔχης, οἷδ' ὅτι καὶ ἐμοὶ εἴη λαμβάνειν ὁπότε δεοίμην, ἄλλως τε καὶ εἰ εἰς τοιούτον τι λαμβάνοιμι, ὃ μέλλει καὶ σοὶ δαπανηθὲν βέλτιον εἶναι.

Εναγχος ὅν ποτέ σε μέμνημαι ἀκῆσας, ὡς ὁ Ἀρμένιος καταφρονοῖ σε νῦν, ὅτι ἀκῆει τὰς πολεμίας προσίοντας ἐφ' ἡμᾶς, καὶ ἔτε στρατεύματα πέμποι, ἔτε τὸν δασμόν, ὃν ἔδει, ἀπάγοι. ποιῇ γὰρ ταῦτα, ἔφη, ὁ Κῦρος, ἐκεῖνος· ὥς ἐγὼ τε ἀπορῶ, πότερόν μοι κρεῖττον στρατεύεσθαι καὶ πειρᾶσθαι ἀνάγκην αὐτῷ προσδεῖναι, ἢ λυσίτελεῖ εἶσαι ἐν τῷ παρόντι, μὴ καὶ τῆτον πολέμιον πρὸς τοῖς ἄλλοις προσθῶμεθα.

Θ'. Καὶ ὁ Κῦρος ἐπῆρετο, αἱ δ' οἰκίσσεις αὐτῶν πότερον ἐν ἐχυροῖς χωρίοις εἰσὶν, ἢ ἐν εὐεφάδοις; καὶ ὁ
Κυαζάρης

Haec igitur ego quum animaduertam, pecuniis mihi pluribus opus esse puto. Ut autem in omnibus vnum ad te respiciam, quem sumtus graues facere satis intelligo, mihi quidem absurdum videtur. Itaque communi consilio providendum utrique arbitror, ne pecunia te deficiat. Nam si eius tibi sit copia, scio mihi quoque facultatem accipiendi non defuturam, quum opus erit: praesertim si eam in eiusmodi quendam usum accepero, in quem expensa tibi quoque maius commodum adferat.

Nuper igitur audire de te

memini, Armenium te modo contemnere, qui hostes aduersum nos aduentare audiat; ac neque copias mittere, neque tributum debitum adferre. Nimirum, inquit, facit haec ille, mi Cyre: ut equidem dubius sum animi, an expediat hominem bello adgredi, et ad cogendum vim adhibere; an magis profuerit, in hoc quidem tempore missum eum facere, ne hunc etiam ceteris hostibus nostris adiungamus.

9. Tum Cyrus iterum interrogabat: Num vero domicilia munitis in locis habent, an iis, quae adiri facile possint? Habent domi-

Κυαξάρης εἶπεν· αἱ μὲν οἰκῆσεις ἅπαντα ἐν ἐχυροῖς ἐγὼ γὰρ τὰτα ἔκ' ἡμέλει· ἔρη μὲν οἱ ἐστίν, ἐνθα δύναται ἂν ἀπελθὼν, ἐν τῷ παραχρῆμα ἐν ἀσφαλεῖ εἶναι, τὴ μὲν αὐτός γε ὑποχείριος γενέσθαι, μηδὲ ὅσα ἐνταῦθα δύναιτο ὑπεκκομίσασθαι, εἰ μὴ τις πολιορκίῃ προσκαθήμενος ὥσπερ ὁ ἐμὸς πατήρ ποτε ἐποίησεν. ἐκ τὰτα δὲ ὁ Κῦρος λέγει τάδε· ἀλλ' εἰ θέλεις ἐμὲ πέμψαι, ἰππέας μοι προσθῆις, ὅπόσοι δοκῶσιν ἱκανοὶ εἶναι, οἷμαι ἂν, σὺν τοῖς θεοῖς, ποιῆσαι αὐτὸν καὶ τὸ σφέτερον πέμπειν, καὶ ἀποδῆναι τὸν δασμὸν σοι· ἐτι δὲ ἐλπίζω καὶ φίλον αὐτὸν μᾶλλον ἡμῖν ἔσεσθαι, ἢ νῦν ἐστίν.

ἱ. Καὶ ὁ Κυαξάρης εἶπεν καὶ ἐγὼ ἐλπίζω ἐκείνης ἐλθεῖν πρὸς σε μᾶλλον, ἢ πρὸς ἡμᾶς. ἀκόω γὰρ καὶ συνθηρευτάς τινας τῶν παιδῶν αὐτῶν σοι γενέσθαι, ὥς ἴσως ἂν καὶ πάλιν ἔλθοιεν πρὸς σε. ὑποχειρίων δὲ γενομένων τινῶν αὐτῶν, πάντ' ἂνπραχθείη, ἢ ἡμεῖς βυλόμεθα. ἔκ' ἂν δοκεῖ σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, σύμφερον εἶναι τὸ λεληθέναι ἡμᾶς ταῦτα βυλεύοντας; μᾶλλον τ' ἂν ἔν, ἔφη ὁ Κυαξάρης, καὶ ἔλθοι τις αὐτῶν

domicilia, respondit Cyaxares, non admodum munitis in locis. Nam illam ego rem non neglexi. Sunt tamen montes, in quos si se recipiat, statim sic esse tutus possit, ut nec se ipsum hosti dedere, nec quaecunque in illos subuixerit, necesse habeat: nisi quis eum diutius ibidem haerendo obsideat, quemadmodum pater meus olim fecit. Tum Cyrus: Si mittere me voles, inquit, tanta equitum manu mihi adiuncta, quanta sussestura videbitur: arbitror me, Diis bene iuvantibus, effecturum, ut et copias mittat, et tributum pen-

dat. Immo praeter haec spero confore, ut multo nobis, quam nunc est, sit amicior.

10. Et Cyaxares: Ego quoque spero, inquit, ad te libentius illos accessiuros, quam ad nos. Nam quosdam ex ipsius liberis tecum olim venari solitos audio, qui fortassis ad te rursus accesserint. Eorum vero si quos in potestatem redegeris, omnia confici ex animi nostri sententia poterunt. Ergone tibi conducere videtur, inquit Cyrus, ut haec nostra consilia celerentur? Nimirum hoc pacto, ait Cyaxares, et facilius ipsorum aliquis in

αὐτῶν εἰς χεῖρας, καὶ εἴ τις ὁρμῶτο ἐπ' αὐτὰς, ἀπαρ-
σκευαστότεροι ἂν λαμβάνοντο.

ΙΑ'. Αἰκε τοῖνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἤν τι σοι δόξω λέ-
γειν. ἐγὼ πολλάκις δὴ σὺν πᾶσι τοῖς μετ' ἐμῆ Πέρσαις
τεθῆρακα· ἀμφὶ τὰ ὄρια τῆς σῆς χώρας καὶ τῆς τῶν
Ἀρμενίων, καὶ ἱππέας δὲ ἤδη τινὰς προσλαβὼν τῶν ἐν-
θενδε ἐταίρων ἀφικόμην. τὰ μὲν τοῖνυν ὅμοια ποιοῶν, ἔφη
ὁ Κυαξάρης, ἔκ' ἂν ὑποπτεύοιο· εἰ δὲ πολὺ πλείων ἡ
δύναμις φαίνοιτο ἥς εἰώθεις ἔχων θηρᾶν, τῷτο ἤδη ὑποπτεῖν
ἂν γίγνοιτο.

ΙΒ'. Αλλ' ἔστιν, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ πρόφασιν καλᾶσκειά-
σαι καὶ ἐνθάδε ἔκ' ἀπίθανον, καὶ ἤν τις ἐκείσε ἐξαγγεί-
λῃ, ὡς ἐγὼ βελομένην μεγάλην θήραν ποιῆσαι, καὶ
ἱππέας, ἔφη, αἰτοῖν ἂν σε ἐκ τῆ Φανερέ. κάλλις, ἔφη,
λέγεις, ὁ Κυαξάρης. ἐγὼ δέ σοι ἔκ' ἐτελήσω διδόναι
πλὴν μετρίως τινὰς, ὡς βελόμενος πρὸς τὰ Φερίρια
ἐλθεῖν τὰ πρὸς τῇ Ἀσσυρίᾳ. καὶ γὰρ τῷ ὄντι, ἔφη,
βέλομαι ἐλθὼν καλᾶσκειάσαι αὐτὰ ὡς ἐχυρώτατα· ὅποτε
δὲ

in potestatem nostram venerit: nandum consuevisti: tum vero
et si quis eos innadat, minus res in suspicionem veniet.
paratos deprehenderit.

II. Audi igitur, inquit Cy-
rus, an aliquid dicere tibi vide-
bor. Frequenter ego cum omni-
bus, qui mecum sunt, Persis, tam
ad tuæ, quam Armeniorum re-
gionis fines, venatus sum, atque
etiam aliquando, quibusdam
equitibus hinc numero socio-
rum nostrorum mecum sumtis,
illuc accessi. Ergo minime sus-
pectus fueris, ait Cyaxares, si
his confimilia nunc facias. Sin
multo maiores copiae conspi-
ciantur, quam quibus uti ad ve-

12. Sed enim licet, inquit
Cyrus, causam quandam non
ineptam ad persuadendum et
heic praetexere, et si quis istic
indiciū faciat, velle me ma-
gnam venationem instituere, et
si palam equites ego abs te pe-
tam. Perbelle narras, inquit Cy-
axares: atque ego tibi non vo-
lam praeter modicos quosdam
concedere, quasi qui ad castella
regioni Assyriorum finitima sim
profesturus. Nam reuera decre-
vi ad ea proficisci, ut quam mu-
nitissima reddam. Tu vero tuis
cum

δὲ σὺ προεληλυθούς σὺν ἧ ἔχεις δυνάμει, καὶ θηρώῃς, καὶ δὴ δύο ἡμέρας, πέμψαιμι ἂν σοι ἱκανὸς ἱππέας καὶ πεζὺς τῶν παρ' ἐμοὶ ἡθροισμένων, ὥς σὺ λαβὼν, εὐθύς αἰτίους· καὶ αὐτὸς δὲ ἔχων τὴν ἄλλην δυνάμιν πειρώμεν μὴ πρόσω ὑμῶν εἶναι, ἵνα, εἴπερ καιρὸς εἴη, ἐπιφανείην.

ιγ'. Οὕτω δὴ ὁ μὲν Κυαξάρης εὐθείως πρὸς τὰ Φρέρια ἡθροίζεν ἱππέας τὲ καὶ πεζύς, καὶ ἀμαξίας δὲ σίτην προεπεμπε τὴν ἐπὶ τὰ Φρέρια ὁδὸν ὁ δὲ Κύρης εὐθείως ἐθύετο ἐπὶ τῇ πορείᾳ, καὶ ἅμα πέμπων ἦτει τὸν Κυαξάρην ἐπὶ τῶν νεωτέρων ἱππέων. ὁ δὲ, πάνυ πολλῶν βυλομένων ἐπεσθαι, καὶ πολλὰς ἔδωκεν αὐτῷ. προεληλυθὸς δ' ἤδη τῷ Κυαξάρει σὺν δυνάμει καὶ πεζικῇ καὶ ἱππικῇ τὴν πρὸς τὰ Φρέρια ὁδὸν, γίγνεται τῷ Κύρῳ τὰ ἱερὰ ἐπὶ τὸν Ἀρμένιον ἰέναι καλὰ, καὶ ἕτως ἐξάγει δὴ ὡς εἰς Θήραν παρσικευασμένος.

ιδ'. Πορευομένων δὲ αὐτῷ εὐθύς ἐν τῷ πρώτῳ χωρίῳ ὑπανίσταται λαγὼς αἰτὸς δ' ἐπιπλάμενος αἰσίος ὡς κατεῖδε τὸν λαγὼν φεύγοντα, ἐπιφερόμενος

cum copiis vbi progressus fueris, ac iam biduum venando consumseris; mittam ego tibi et equitum et peditum apud me collectorum, quantum satis fuerit; quibus tecum sumtis, statim pergas. Ego vero reliquis cum copiis, ne procul a vobis absum, enitar: ut conspicendum, vbi opportunum fuerit, me praebeam.

13. Hoc igitur modo Cyaxares statim et equites et pedites ad castella cogebat, atque etiam currus cum commeatu ea via, quae ad castella duceret, praemittebat. Cyrus autem, profe-

thionis causa, rem diuinam faciebat, ac simul ad Cyaxarem mittens, equites iuniores [ab eo] petebat. Ille vero, licet admodum multi sequi vellent, paucos solum concessit. Et Cyaxares iam cum copiis equitum peditumque via, quae ad castella ducebat, progresso: Cyro sacra, de suscipienda in Armenium expeditione, auspicata fuerunt. Itaque suos deducit, quasi ad venandum se parasset.

14. Quumque iam iter faceret, mox primo in agro lepus surgit, et aduolans aquila dextra, quum leporem fugientem despexisset, et

νος ἔπαισέ τε αὐτὸν, καὶ συναρπάσας ἐξῆρε, καὶ ἀπενευ-
κὼν ἐπὶ λόφον τινὰ ἔ' πρόσω, ἐχεῖτο τῇ ἀγρῇ ὅ,τι ἤθελεν.
ιδὼν ἦν ὁ Κύρος τὸ σημεῖον, ἦδη τε καὶ προσεκύνησε Δία
βασιλέα, καὶ εἶπε πρὸς τὰς παρόντας ἡ μὲν θήρα καλὴ
ἔσται, ὦ ἄνδρες, ἦν θεὸς θέλη.

ιε'. Ως δὲ πρὸς τοῖς ὁρίοις ἐγένοντο, εὐθύς, ὥσπερ εἰώ-
θει, ἐθήρα· καὶ τὸ μὲν πλῆθος τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἰπ-
πέων * ἄγμενον αὐτῶ, ὡς ἐπιδόντες τὰ θηρία ἐξανισταῖεν
οἱ δὲ ἄριστοι καὶ πεζοὶ καὶ ἰππεῖς διέσθσαν, καὶ τὰ ἀνι-
στάμενα ὑπεδέχοντο καὶ ἐδίωκον, καὶ ἦσαν πολλὰς καὶ σὺς,
καὶ ἐλάφους, καὶ δορκάδας, καὶ ὄνους ἀγρίους πολλοὶ γὰρ
ἐν ταῖς τοῖς τόποις ὄνοι καὶ νῦν ἐτι γίνγονται.

ισ'. Ἐπεὶ δ' ἔληξαν τῆς θήρας, προσμίζας πρὸς τὰ ὄρια
τῶν Ἀρμενίων ἐδειπνοποίησατο· καὶ τῇ ὑστεραίᾳ αὐθις ἐθή-
ρα, προσελθὼν πρὸς τὰ ὄρη, ὧν ὠρέγετο. ἐπεὶ δ' αὖ ἔληξεν,
ἐδειπνοποιεῖτο. τὸ δὲ παρὰ Κυαζάρως στρατεύμα ὡς ἦδοτο
προσιὼν, ὑποπέμψας πρὸς αὐτὰς, εἶπεν ἀπέχοντος αὐτῶ δει-
πνοποιεῖσθαι

et irruit, et percussit eum, ra-
ptumque sustulit, ac proximum
in collem quum deportasset, pro
libidine praeda est vsa. Cyrus
autem hoc augurio delectatus,
adoratoque Ioue rege, ad eos
qui aderant, dixit: Venatio no-
bis haec, amici, volente Deo,
prospera futura est.

15. Quum autem ad fines
peruentum esset, statim more
suo venabatur. Ac peditum
quidem equitumque vulgus in
hoc prouebat, vt feras aduentu
suo excitaret: praestantissimi
vero quique tam peditum quam
equitum hinc inde constiterunt;
excitataeque feras et excepe-

runt, et infecuti sunt: Itaque
multos et apros, et ceruos, et
capreas, et asinos syluestres ce-
perunt. Sunt enim hac etiam
tempestate illis in locis asini
syluestres permulti.

16. Deinde intermissa vena-
tione, propius ad Armeniorum
fines delatus, coenam instrui
iussit: ac postridie rursus ve-
nari coepit, eos ad montes pro-
gressus, quos adpetebat. Heic
rursus facto venandi fine,
coenauit. Quum autem per-
sentisceret, exercitum Cyaxa-
ris aduentare: clam missis ad
eos suis, vt ab se ad duarum fere

I 4

parasan-

* Al. ἄγμενον.

πνοποιεῖσθαι ὡς δύο παρασάγγας, τὸτο προϊδὼν ὡς συμβαλεῖται πρὸς τὸ λανθάνειν. ἐπεὶ δὲ δειπνήσειεν, εἶπε τῷ ἄρχοντι αὐτῷ παρεῖναι πρὸς αὐτόν. μετὰ τὸ δεῖπνον δὲ τὰς ταξiάρχους ἐκάλε· ἐπεὶ δὲ παρῆσαν, ἔλεξεν ὧδε·

ἰζ'. Ἄνδρες φίλοι, ὁ Ἀρμένιος πρόσθεν μὲν καὶ σύμμαχος ἦν, καὶ ὑπήκοος Κυαζάρει· νῦν δ', ὡς ἤθετο τὰς πολεμίας ἐπιόντας, καταφρονεῖ, καὶ ὅτε στρατευμα πέμπει ἡμῖν, ὅτε τὸν δασμὸν ἀποδίδωσι· νῦν ἔν τῷτον δεῖ θηράσαι, ἣν δυνάμεθα. ὧδέ μοι ἔν δοκεῖ, ἔφη, ποιεῖν. σὺ μὲν, ὦ Χρυσάντα, ἐπειδὰν ἀποκοιμηθῇς ὅσον μέτριον, λάβε τὰς ἡμίσεις Περσῶν τῶν σὺν ἡμῖν, ἔθι τὴν ὄρεινὴν, καὶ κατάλαβε τὰ ὄρη, εἰς ἃ φασιν αὐτόν, ὅταν τινὰ φοβηθῇ, καταφεύγειν. ἡγεμόνας δὲ σοι ἐγὼ δώσω.

Φασὶ μὲν ἔν καὶ δασέα ταῦτα τὰ ὄρη εἶναι, ὥς' ἐλπὶς ὑμᾶς μὴ ὀφθῆναι· ὅμως δὲ εἰ προπέμποις πρὸ τῆ στρατεύματος εὐζώνως ἄνδρας, λησταῖς εὐκότας καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὰς

parasangarum interuallum coenarent, edixit. Prouidebat enim futurum, ut hoc ipsum ad fallendum aliquid conduceret. Postquam vero coenassent, ut ipsorum praefectus ad se veniret, iussit. A coena praefecti cohortium aduocati quum aduenissent, in hunc modum loquutus est:

17. Antehac, amici, Armenius Cyaxari et societate iunctus fuit, et imperio subiectus. Nunc postquam hostes inaudiit aduentare, spreto Cyaxare, neque copias nobis mittit, neque tributum persoluit. Itaque iam nobis hic venandus est, si qui-

dem poterimus: ac mihi sane res in hunc modum gerenda videtur. Tu Chrysanta, postquam somnum modicum ceperis, dimidiam Perlarum, qui nobiscum sunt, partem sumito: viam montanam, ingreditor: montes occupato, ad quos eum confugere aiunt, quum aliquem metuit. Duces ipse tibi dabo.

Atque hos sane montes etiam saltuosos et spissos esse perhibent, ut spes sit minime vos conspectum iri. Si tamen ante exercitum expeditos homines, qui et numero et vestimentis sint latronibus similes, praemisericis

τὰς σολὰς, ἔτοι ἀν σοι, εἴ τιςιν ἐντυγχάνουσιν τῶν Ἀρμενίων, ὅς μὲν ἀν συλλαμβάνοντες αὐτῶν κωλύουσιν τῶν ἐξαγγελιῶν, ὅς δὲ μὴ δύναιντο λαμβάνειν, ἀποσοδῶντες ἀν, ἐμποδῶν γίγνονται τῷ μὴ ὁρᾶν αὐτὰς τὸ ὅλον στρατεύμα, ἀλλ' ὡς περὶ κλοπῶν βλεψέσθαι.

Καὶ σὺ μὲν, ἔφη, ἔτω ποίει· ἐγὼ δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἡμίσεως μὲν τῶν πεζῶν ἔχων, ἅπαντας δὲ τὰς ἰππείας, πορεύσομαι διὰ τῆς πεδινῆς εὐθὺς πρὸς τὰ βασιλείαι, καὶ ἢ μὲν ἀντίστηται, δῆλον ὅτι μάχεται, δεήσει· ἢ δ' ἀν ὑποχωρῇ τῷ πεδίῳ, δῆλον ὅτι μεταθεῖν δεήσει. ἢ δ' εἰς τὰ ἄρη Φευγῇ, ἐνταῦθα δὴ, ἔφη, σὸν ἔργον μηδένα ἀφίεναι τῶν πρὸς σε ἀφικνεμένων. νόμιζε δ' ὥσπερ ἐν Θήρᾳ, ἡμᾶς μὲν τὰς ἐπιζητῶντας ἔσεσθαι, σὲ δὲ τὸν ἐπὶ ταῖς ἀρκυσι μέμνησο ὅν ἐκεῖνο, ὅτι φθάνειν δεῖ πεφραγμένους τὰς πόρκας πρὶν κινεῖσθαι τὸν Θῆρα· καὶ λεληθέναι δὲ δεῖ τὰς ἐπὶ τῷ τοῖς τεταγμένους, εἰ μέλλοσι μὴ ἀποσρέφειν τὰ προσφερόμενα.

Μη

praemiseris; nimirum hi Armeniis occurrentes, partim comprehensos impedire poterunt, ne quod indicium faciant; partim quos comprehendere nequiverint, absterritos procul arcendo, ne totum exercitum videant, obstabunt: ideoque de vobis haud aliter atque latrunculis consilium capient.

Ac tu quidem ita facito. Ego vero cum prima luce, peditum altera cum parte dimidia, et uniuersis cum equitibus, itinere campestri ad regiam recta proficiscar. Tum si quidem se nobis opposuerit, planum est, necessario pugnam conferen-

dam esse: sin campo cedat, cursu nobis persequendum esse patet: ad monies si denique fugiat, heic scilicet, inquit, tui muneris fuerit, neminem eorum, ad te qui peruenient, dimittere. Perinde scilicet existimabis, atque in venatione, nos quidem eos fore, qui indagabunt: te autem illum qui sit ad plagas. Quamobrem memineris, obstruenda prius esse itinera, quam fera se loco moueat. Quin et occulti sint necesse est, quicunque ad ea collocati fuerint, si quidem ad se procurentes feras nolint auertere.

I 5

Tu

Μὴ μέντοι, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, ἕτως αὖ ποῖει, ὥσπερ ἐνίστε διὰ τὴν Φιλοθηρίαν. πολλάκις γὰρ ἔλην τὴν νύκτα αὖπνος πραγματεύη. ἀλλὰ νῦν εἶσαι χρεὶ τὰς ἀνδρας τὸ μέτριον ἀποκοιμηθῆναι, ὡς ἀνδύωνται * ὑπνο-
λαχεῖν. μηδὲ γε σὺ, ὅτι ἔχῃ ἡγεμόνας ἔχων ἀνδρώπας πλανᾷ ἀνὰ τὰ ὄρη, ἀλλ' ὅπῃ ἀνὰ τὰ θηρία ὑφηγῆται, ** ταύτη μεταθίξ, μήτοι καὶ νῦν ἕτω τὰ δύσβατα πο-
ρεύσῃ, ἀλλὰ κέλευε σὺ τὰς ἡγεμόνας, εἰάν μὴ πάνυ πο-
λὺ ἐλάσσων ἡ οὐδὲ ἢ, τὴν ῥάστην ἡγεῖσθαι. στρατιᾷ γὰρ ἡ ῥάστη, ταχίστη· μηδὲ γε, ὅτι σὺ εἴθισται τρέχειν ἀνὰ τὰ ὄρη, μήτοι δρέμω· ἡγήσῃ, ἀλλ' ὡς ἀνδύνηταί σοι ὁ στρατός ἐπεσθαι, τῷ μίσθῳ τῆς σπαρῆς ἡγεῖ. ἀγαθὸν δὲ καὶ τῶν δυνατωτάτων καὶ προθύμων ὑπομένωντάς τινας ἐνίστε παρακελεύεσθαι· ἐπειδὴν δὲ παρέλθῃ τὸ κέρας, *** παρο-
ξυντικὸν εἰς τὸ σπεύδειν, πάντας παρὰ τὰς βαδίζοντας τρέχοντας ὁρᾷσθαι.

17. Χρυ-

Tu tamen, mi Chrysanta, inquit, ita iam ne feceris, quemadmodum nonnunquam venandi studio facere consuevisti. Nam infomnis totam saepe noctem in hoc negotio exigis. At nunc militi modice cubandi facultas est concedenda, ut somnum possint carpere. Neque vero, quia tu montes pererras, ducem nullum habens, sed cursu sequi solitus quacunque feræ processerint, idcirco nunc etiam per loca peretrato difficilia sic iter feceris: sed impera ducibus, ut, nisi aliqua

longe brevissima via fuerit, per facillima ducant. Nam exercitui via facillima celerrima est. Neue item, quia tu montes cursu peruagari es adfuefactus, iam quoque curriculo praeiueris: sed festinatione mediocri praecedito, quo sequi te possit exercitus. Etiam bonum fuerit, quosdam ex robustissimis, et imprimis alacribus, interdum cohortandi causa subsistere; quumque cornu processerit, incitamentum erit ad festinandum, si gradatim incedentibus his, omnes illi currere videantur.

18. Haec

* ΑΙ. ὑπνομαχεῖν.

** ΑΙ. ταύτη μεμάνικας μεταίτοι.

***: Reddit Philadelphus ad hunc modum: Incitanda est acceleratio, ut omnes quoad eos, qui ingrediuntur, currere videantur.

17. Χρυσάντας μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσας, καὶ ἐπὶ τρυφῶ-
 θείς τῇ ἐντολῇ Κυροῦ, λαβὼν τὰς ἡγεμόνας, ἀπελθὼν, καὶ
 παραγγείλας ἅ ἔδει τοῖς σὺν αὐτῷ μέλλουσι πορεύεσθαι,
 ἀνεπαύετο. ἔπει δὲ ἀπεκοιμήθησαν ὅσον ἐδόκει μέτριον
 εἶναι, ἐπορεύετο ἐπὶ τὰ ὄρη. Κύρος δὲ, ἐπεὶ ἡμέρα ἐγέ-
 νετο, ἄγγελον προέπεμπε πρὸς τὸν Ἀρμένιον, προειπὼν
 αὐτῷ λέγειν ὥδε· Κύρος, ὦ Ἀρμένιε, κελεύει ἔτι ποιεῖν
 σε, ὅπως ὡς τάχιστα ἔχων ἀπίης καὶ τὸν δασμὸν καὶ τὸ
 σφάτευμα. ἦν δ' ἐρωτᾷ ὅπως εἰμί, λέγε τάληθῆ, ὅτι
 ἐπὶ τοῖς ὄρεσι. ἦν δ' ἐρωτᾷ εἰ καὶ αὐτὸς ἐρχομαι, λέγε
 κἀνταῦθα τάληθῆ, ὅτι ἔκ οἶδα. ἦν δὲ ὁπόσοι ἐσμέν
 πυθάνηται, συμπέμπειν τινὰ κέλευε καὶ μαθεῖν.

18. Τὸν μὲν δὴ ἄγγελον, ἐπιστείλας ταῦτα, ἐπεμ-
 ψε, νομίζων φιλικώτερον εἶναι ἔτι, ἢ μὴ προει-
 πόντα πορεύεσθαι. αὐτὸς δὲ συνταξάμενος ἢ ἀρι-
 στον καὶ πρὸς τὸ ἀνύειν τὴν ὁδὸν καὶ πρὸς τὸ μά-
 χεσθαι, εἴ τι δέοι, ἐπορεύετο. προεῖπε δὲ τοῖς στρα-
 τιώταις μηδὲνα ἀδικεῖν. καὶ εἴ τις Ἀρμενίων τῷ ἐν-
 τυγχάνοι,

18. Haec quum Chrylantas, audisset, ad elationem incenso Cyri mandatis animo, duces itineris accipit; atque abiens, quum iis, qui profecturi cum ipso erant, facienda imperasset, quieti se dedit. Quumque tantum somni cepissent, quantum ad mediocritatem satis esse videbatur, ad montes perrexit. Cyrus autem, quum illuxisset, nuntium ad Armenium prae-misit, cui prius indicarat, ut in hunc modum hominem adloqueretur: Cyrus, Armenie, sic agas imperat, ut quamprimum ad ipsum cum tributo exercitu-que venias. Quod si te inter-

roget, vbi sim; vera dicito, esse me nimirum in finibus. Sin roget, an et ipse veniam: heic quoque vera loquitor, te nescire. Sin quam multi numero simus, quaeret; iube tecum aliquem mittat, ac rem cognoscat.

19. Itaque nuntium Cyrus cum his mandatis misit, quod existimaret, hoc modo se humanius facturum, quam si nihil praedicens pergeret. Ipse vero quam-optime cum ad perficiendum iter, tum etiam ad pugnandum, si foret opus, instructis suis progrediebatur: edicens militi, ne iniuria quemquam adfice-
 rent; ac si quis obuium aliquem Arme-

τυγχάνει; θάρρειν τε παραγγέλλειν, καὶ ἀγορὰν τὸν
βυλόμενον ἄγειν, ὅπως αὐτῶσιν, εἴ τις σιτία ἢ ποτὰ τυγ-
χάνει πωλεῖν βυλόμενος.

ΞΕΝΟ-

Armenium haberet, cum ut bo- res venales, qui vellent, aduehe-
no esse animo iuberet; atque rent; siue quis esculenta siue
ut ad ea loca, quibus ipsi essent, potulenta vendere cuperet.

XENO-

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

ΚΕΦ. α'.

Ο μὲν δὴ Κύρος ἐν ταῖς ταῖς ἦν· ὁ δὲ Ἀρμένιος, ὡς ἤκουσε
τῶν ἀγγέλων τὰ παρὰ τῷ Κυρίῳ, ἐξεπλάγη, ἐννοήσας
ὅτι ἀδικοίη, καὶ τὸν δασμὲν λείπων, καὶ τὸ κράτευμα ἔ-
πέμπων. καὶ τὸ μέγιστον ἐφοβεῖτο, ὅτι ὀφθῆσεσθαι ἐμελλε
τὰ βασίλεια οἰκοδομεῖν ἀρχόμενος, ὡς ἂν ἱκανὰ ἀπομά-
χεσθαι εἴη. διὰ πάντα δὲ ταῦτα ὀκνῶν, ἅμα μὲν διέπεμπεν
ἀδελφίῳ τὴν αὐτὴν δύναμιν, ἅμα δ' ἐπεμπεν εἰς τὰ ὄρη τὸν
νεώτερον

XENOPHONTIS

HISTORIARVM DE CYRI

INSTITVTIONE

LIBER TERTIVS

CAP. I.

Et Cyrus quidem haec age-
bat. Quum autem Arme-
nius, de nuntii sermone, manda-
ta Cyri accepisset, perterritus
est: quod cum animo suo cogita-
ret, iniuste se facere, qui neque
tributum penderet, neque exer-
citus mitteret. Maxime vero
metum augebat, quod futurum
erat ut manifestum fieret, fecisse
initium struendae regiae, quo ad
propulsandos hostes illa suffice-
ret. Atque omnes has ob causas
trepidans, simul hinc inde dimis-
sis nonnullis, copias suas coge-
bat, et in montes minorem natu-
tilium

νεώτερον υἱὸν Σάβαριν, καὶ τὰς γυναῖκας, τὴν τε ἑαυτῷ καὶ τὴν τῷ υἱῷ, καὶ τὰς θυγατέρας. καὶ κόσμον δὲ καὶ καλᾶσκευὴν τὴν πλείστην ἀξίαν συναπέπεμπε, προπομπὰς δὲ αὐτοῖς. αὐτὸς δὲ ἅμα μὲν καλᾶσκευομένης ἔπεμπε, τί πρᾶτ' οἱ Κύρος, ἅμα δὲ συνέτατ' ἐ τῆς παραγινομένης τῶν Ἀρμενίων. καὶ ταχὺ παρῆσαν ἄλλοι λέγοντες, ὅτι καὶ δὴ αὐτὸς ἔτος ὁμῶς ἐνταῦθα δὴ ἔκετι ἔτλη εἰς χεῖρας ἐλθεῖν, ἀλλ' ὑπεχώρει.

β'. Ὡς δὲ τῆτο εἶδον αὐτὸν ποιήσαντα οἱ Ἀρμένιοι, διδιδασκον ἤδη ἕκαστος ἐπὶ τὰ ἑαυτῷ, βεβλόμενοι τὰ ὄντα ἐκποδῶν ποιεῖσθαι. ὁ δὲ Κύρος ὡς ἑώρα διαφερόντων καὶ ἐλαυνόντων τὸ πεδῖον μεσόν, ὑποπέμπων ἔλεγεν, ὅτι ἔθενι πολέμιος εἴη τῶν μενόντων· εἰ δὲ τίνα Φεύγοντα λήψοιτο, προηγόρευσεν ὅτι ὡς πολεμῶν χρησοίῃο. ἔτω δὲ οἱ μὲν πολλοὶ κατέμενον ἦσαν δὲ εἰ ὑπεχώρων σὺν τῷ βασιλεῖ. ἐπεὶ δὲ οἱ σὺν ταῖς γυναῖξιν προΐοντες ἐνέπεσον εἰς τῆς ἐν τῷ ὄρει, κραυγὴν τε εὐθὺς ἐποίησαν, καὶ Φεύγοντες ἡλίσκοντο πολλοὶ αὐτῶν. τέλος δὲ καὶ ὁ παῖς,

filium Sabarim, et suam atque filii uxorem, et filias, et cum his mundum apparatusque maximi petii mittebat, additis etiam, qui deducerent. Praeterea mittebat, qui specularerentur quidnam rerum Cyrus ageret: Armenios, qui aderant, instruebat. Quum mox adessent alii, qui Cyrum ipsummet aduentare vna dicerent: tum vero conferere manum non amplius ausus, se subducebat.

2. Id quum hominem Armenii facere viderent, quisque suas ad aedes disflugiunt, ut qui

res suas submovere longius vellent. Et Cyrus campum videns palantribus et abigentibus plenum, submittit qui dicerent; nemini se hostem futurum, qui remaneret: sin fugientem aliquem caperet, eum se pro hoste habiturum praedixit. Itaque complures remanebant, quum nonnulli essent qui cum rege se subducerent. At vero qui cum mulieribus antecesserant, in eos quum incidissent, qui erant in monte: statim sublato clamore, arreptaque fuga, complures capiuntur. Tandem et filius,

ὁ παῖς, καὶ αἱ γυναῖκες, καὶ αἱ θυγατέρες ἐάλωσαν, καὶ τὰ χεῖμαλα ὅσα σὺν αὐτοῖς ἀγόμενα ἐτύγχανον. ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτῶν ὡς ᾔδειτο τὰ γυγνόμενα, ἀπορῶν πῶς τράποιτο, ἐπὶ λόφον τινὰ καταφεύγει.

γ'. Ο δ' αὖ Κῦρος ταῦτα ἰδὼν, περὶσταται τὸν λόφον τῷ παρόντι στρατεύματι, καὶ πρὸς Χρυσάνταν πέμψας, ἐκέλευε φυλακὴν τῷ ὄρει καταλιπόντα ἔκειν. τὸ μὲν δὲ στρατεῦμα ἠθροίζετο τῷ Κύρῳ, ὁ δὲ πέμψας πρὸς τὸν Ἀρμένιον κήρυκα, ἤρετο ὥδε· εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, πότερα βέλει αὐτῷ μένων τῷ λιμῷ καὶ τῇ δίψῃ μάχεσθαι, ἢ εἰς τὸ ἰσόπεδον καταβάς ἡμῖν διαμάχεσθαι; ἀπεκρίνατο ὁ Ἀρμένιος, ὅτι ἑδτέρους βέλαιο μάχεσθαι. πάλιν ὁ Κῦρος πέμψας ἡρώτα· τί ἔν καθεῖσθαι αὐτόθι, καὶ ἔ καταβαίνεις; ἀπορῶν, ἔφη, ὅ, τι χρὴ ποιεῖν. ἀλλ' ἔδεν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀπορεῖν σε δεῖ. ἔχεις γάρ σοι ἐπὶ δίκην καταβαίνειν. τίς δ', ἔφη, ὁ δικάζων; δηλονότι ὡς ὁ Θεὸς ἔδωκε καὶ ἄνευ δίκης σοι χρήσασθαι ὅ, τι καὶ βέλαιοτο.

δ'. Ενταῦθα δὲ ὁ Ἀρμένιος, γυγνώσκων τὴν ἀνάγκην, καταβαίνει. καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν εἰς τὸ μέσον κακεί-

νον

filius, et uxores, et filiae captae sunt iis cum opibus, qualcumque secum vehebant. Rex ubi quae acciderent, persentisceret; quo se verteret ambigens, in collem quendam fuga se recipit.

3. Quae Cyrus item videns, cum iis, quas secum habebat, copiis collem circumdat; et mittit ad Chrysantam, iubens ut montis custodia relicta veniret. Atque interea dum copias Cyrus cogeret, missio ad Armenium caduceatore, sic eum interrogabat: Dic mihi, ait, Armenie, utrum istic manens cum fame ac siti pugnare mauis, an in cam-

pum apertum descendere, ac nobiscum praelio discernere? Cum neutris pugnare se velle, respondit Armenius. Cyrus iterum misit qui quaererent: Cur igitur istic delides, ac non descendis? Quia quid agendum sit, inquit, ambigo. Sed enim, ait Cyrus, minime debes ambigere. Nam licet ad agendam causam tibi descendere. Et quis, inquit, iudex erit? Nimirum is, cui Deus potestatem fecit ex arbitrio suo tecum agendi, etiam indicta causa.

4. Heic Armenius necessitate considerata descendit. Cyrus et ipso,

νον καὶ τὰ ἄλλα πάντα, περιεστρατοπεδεύσατο, ὁμῶ δὲ παῖ-
σαν ἔχων τὴν δύναμιν. ἐν τῷ δὲ χρόνῳ ὁ πρεσβύ-
τατος παῖς τῆς Ἀρμενίας Τιγράνης ἐξ ἀποδημίας τινὸς προς-
ῆει, ὃς καὶ σύνθερος ποτὲ ἐγεγέννητο τῷ Κύρῳ καὶ ὡς ἤκα-
σε τὰ γεγενημένα, εὐθύς πορεύεται πρὸς τὸν Κύρον, ἣπερ
εἶχεν. ὡς δὲ εἶδε πατέρα, καὶ μητέρα, καὶ ἀδελφάς, καὶ
τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα αἰχμαλώτης γεγενημένης, ἐδάκρυσεν,
ὥσπερ εἰκός. ὁ δὲ Κύρος ἰδὼν αὐτόν, ἄλλο μὲν ἔδεν ἐφιλο-
φρονήσας αὐτῷ, εἶπε δ' ὅτι εἰς καιρὸν ἦκεις, ὅπως σὺ τῆς
δικῆς ἀκρίβους παρὼν τῆς ἀμφὶ τῆς πατρός. καὶ εὐθύς
συνεκάλει τὰς ἡγεμόνας τῆς τε τῶν Περσῶν καὶ τῆς τῶν
Μήδων· παρεκάλει δὲ καὶ εἴ τις Ἀρμενίων τῶν ἐντίμων
παρῆν, καὶ τὰς γυναῖκας, ἐν ταῖς ἀρμαμάξαις παρῆσας,
ἐκ ἀπῆλασεν, ἀλλ' εἰς ἀκρίβειαν.

ε'. Οπότε δὲ καλῶς εἶχεν, ἤρχετο τῆς λόγου καὶ, ὡς
Ἀρμένιε, ἔφη, πρῶτον μὲν σοι συμβαλεῖν ἐν τῇ δίκῃ τὰ-
ληθῆ λέγειν, ἵνα σοι ἐν γε ἀπῇ τὸ εὐμίσητότατον. τὸ γὰρ
ψευδόμενον

ipso, et caeteris omnibus in me-
dium receptis, eos castris cir-
cumdedit; quum copias iam
secum omnes haberet. Hoc ipso
tempore Tigranes, nata maxi-
mus Armenii filius, peregre
adueniebat; quem Cyrus ali-
quando venationis socium ha-
buerat. Is quum ea, quae ac-
ciderant, audisset: statim ad
Cyrum ita contendit, uti tum
comparatus erat. Vbi vero pa-
trem, matrem, fratres, uxorem-
que suam, captivos omnes vi-
dit; ut par erat, illacrimavit.
Et Cyrus hominem intuitus, com-
mitate in ipsum alia nulla est

visus, quam quod diceret: Op-
portune ades, coram futurus
auditor in iudicio patris. Sta-
timque duces Persarum et Me-
dorum conuocat, accitis etiam
Armeniis, si qui dignitate prae-
stantes aderant. Quin et fe-
minas, quae in carpentis ade-
rant, non repulit; sed audien-
di facultatem eis concessit.

5. Quumque opportunum vi-
sum esset, dicendi principium fe-
cit. Primum, ait, Armenie, con-
sulo tibi, ut in hac causae cogni-
tione vera dicas, quo unum illud
saltem absit a te, quod odium ma-
ximum meretur. Nam certo scire
te

ψευδόμενον φαίνεσθαι, εὖ ἴδι ὅτι καὶ τῷ συγγνώμῃς τινὸς τυγχάνειν ἐμποδῶν μάλιστα ἀνθρώποις γίγνεται. ἔπειτα δὲ, ἔφη, συνίσασι μὲν σοι καὶ οἱ παῖδες καὶ αἱ γυναῖκες αὐταὶ πάντα ὅσα ἔπραξας, καὶ Ἀρμενίων οἱ παρόντες· ἦν δὲ αἰσθάνωνταί σε ἄλλα ἢ τὰ γιγνόμενα λέγοντα, νομιῶσί σε καὶ αὐτὸν καταδικάζειν σαυτῷ πάντα τὰ ἔσχατα παθεῖν, ἦν ἐγὼ τάλῃ θῆ πύθωμαι. ἀλλ' ἐρώτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὅ, τι βέλει, ὥς τάλῃ θῆ ἐρῆντος. τότε ἔνεκα καὶ γενέσθω ὅ, τι βέλεται.

ς'. λέγε δὴ μοι, ἔφη, ἐπολέμησάς ποτε Ἀστυάγει τῷ τῆς ἐμῆς μητρὸς πατρὶ, καὶ τοῖς ἄλλοις Μήδοις; ἐγὼ γ', ἔφη. κρατηθεὶς δ' ὑπ' αὐτῷ, συνωμολόγησας δασμὸν οἴσειν, καὶ συστρατεύεσθαι ὅπως ἐπαγγέλλοι, καὶ ἐρύμαθα μὴ ἔξειν; ἦν ταῦτα. νῦν ἂν δὲ τί ἔτε τὸν δασμὸν ἀπήγαγες, ἔτε στρατευμα ἐπεμψας, ἐτείχιζες τε τὰ ἐρύμαθα; καὶ ὅς ἔφη, ἐλευθερίας ἐπεθύμην. καλὸν γάρ μοι δοκεῖ εἶναι καὶ αὐτὸν ἐλεύθερον εἶναι, καὶ παισὶν ἐλευθερίαν καταλιπεῖν. καὶ γάρ ἐσιν, ἔφη ὁ Κῦρος, καλὸν μάχεσθαι, ὅπως μὴ

ποτέ

te volo, esse hominibus impedito ad consequendam veniam maximo, si in mendacio deprehendantur. Praeterea liberi tui, et hae mulieres, et Armenii qui adsunt, omnium abs te actorum tibi sunt consci: qui si te senserint alia dicere, quam facta sint, arbitrabuntur te, tuamque ipsius sententia, suppliciiis extremis addici, si veritatem ego rescuero. Tu vero Cyre, quodcumque voles, inquit, interrogato vera dicturum: quidvis tandem ea de causa mihi euenerit.

6. Dic igitur, inquit, mihi, bellumne gessisti aliquando cum

matris meae parente Astyage, Medisque caeteris? Gessi verò, inquit. Victus autem ab ipso, nonne conditiones has accepisti, tributum te adlaturum, et una cum ipso militaturum, ubicumque denuntiasset, et munitiones habiturum nullas? Ita est. Iam ergo quamobrem neque tributum attulisti, neque misisti exercitum, et munitiones coepisti extruere? Libertatis, inquit, cupiditate tenebar. Nam praeclarum mihi visum est, et me liberum esse, et libertatem liberis meis relinquere. Certe praeclarum est, inquit Cyrus, ita pugnare, ne quis

πατέ τις δῶλος μέλλοι γενήσεσθαι. ἦν δὲ δὴ ἡ πολέμια κρατηθεῖς, ἢ καὶ ἄλλον τινὰ τρόπον δαλωθεῖς, ἐπιχειρῶν τις φαίνεται τῆς δεσπότας ἀποσερεῖν ἑαυτῷ, τῷτον σὺ, πρῶτος εἰπὲ, πότερον ὡς ἀγαθὸν ἄνδρα καὶ καλὰ πράττοντα τιμᾶς, ἢ ὡς ἀδικῶντα, ἦν λάβῃς, κολάζεις; κολάζω, ἔφη· ὅ γὰρ ἑᾶς σὺ ψεύδεσθαι.

Ζ. Λέγε δὴ σαφῶς, ἔφη ὁ Κῦρος, ὥδε καθ' ἑνὲ κασόν· ἦν ἄρχαν τις τύχη καὶ ἀμάσθη, πότερον ἑᾶς ἄρχειν, ἢ ἄλλον κηδίσσης ἀντ' αὐτῷ; ἄλλον κηδίστημι, ἔφη. τί δέ, ἦν κρήματα πολλὰ ἔχη, ἑᾶς πλετεῖν, ἢ πένητα ποιεῖς; ἀφαιρῶμαι, ἔφη, ἀν' ἔχων τυγχάνῃ· ἦν δὲ καὶ πρὸς πολέμιας αὐτὸν γιγνώσκης ἀφισάμενον, τί ποιεῖς; κάτακαίνω, ἔφη· τί γὰρ δεῖ ἐλεγχθέντα ὅτι ψεύδομαι, ἀποθανεῖν μᾶλλον, ἢ τάληθ' ἢ λέγοντα;

Η. Ἐνταῦθα δὴ ὁ μὲν παῖς αὐτῷ ὡς ἤκησε ταῦτα, περιεσπᾶσατο τὴν τιάραν, καὶ τῆς πέπλης κατερρήξατο. αἱ δὲ γυναῖκες ἀναβοήσασαι ἐδρύπηοντο, ὡς οἰχομένῃ τῷ πατρὶ, καὶ ἀπολωλότων πάντων σφῶν ἤδη.

καὶ

quis unquam servus fiat. At si quis vel bello victus, vel quodam alio modo redactus in servitutum, id moliri deprehendatur, ut dominorum se potestate eximat: huic primus ipse mihi dico, utrum ceu viro bono, et recte se gerenti honorem habeas: an eo potius, ut iniuste agentem plectas? Plecto, inquit, non enim concedis mihi ut mentiar.

7. Responde mihi liquido, ait Cyrus, et singulatim in hunc modum: Si quis cum imperio sit, ac delinquat, utrum esse illum cum potestate pateris, an

eius loco constituis alium? Alium constituo. Quid vero, si magnas opes habeat, diuitemne permittis esse, an ad paupertatem redigis? Eripio, inquit, homini, quae possidet. Si ad hostes etiam ipsum deficere animaduertas, quid facis? Occido, inquit. Cur enim potius mendacii convictus moriar, quam veritatem falsus.

8. Heic Armenii filius, auditis hisce, aulsa tiara, vestes etiam discerpfit. Foeminae vero sublato eiulatu ora sua dilaniabant, quasi et pater iam periisset, et actum de omnibus ipsis esset.

Quibus

καὶ ὁ Κῦρος σιωπῆσαι κελεύσας; πάλιν εἶπεν· εἶεν, τὰ μὲν δὴ σὰ δίκαια ταῦτα, ὦ Ἀρμένιε· ἡμῖν δὲ τί συμβαλέυεις ἐκ τῶν ποιεῖν; ὁ μὲν δὴ Ἀρμένιος ἐσιώπησεν, ἀπορῶν πότῃ συμβαλέουσι τῷ Κῦρι, κατακαίνειν ἑαυτὸν, ἢ τὰναντία διδάσκει, ὧν αὐτὸς ἔφη ποιεῖν· ὁ δὲ παῖς αὐτῷ Τιγράνης ἐπήρετο τὸν Κῦρον· εἶπέ μοι, ὦ Κῦρε, ἔφη, ἐπεὶ ὁ πατὴρ ἀπορᾷντι ἔοικεν, ἢ συμβαλεύσω περὶ αὐτῷ ἃ εἰμὶ σοι βέλτερά ἐναί; καὶ ὁ Κῦρος ἠδοκίμησεν, ὅτε συνεθέρεα αὐτῷ ὁ Τιγρᾶνης, σοφιστὴν τινα αὐτῷ συνόντα καὶ θαυμαζόμενον ὑπὸ τῷ Τιγρᾶνι, πάνυ ἐπεθύμει αὐτῷ ἀκῆσαι ὅ, τι ποτὲ ἐροίη, καὶ προθύμως ἐκέλευε λέγειν ὅ, τι γινώσκει.

Ζ'. Εγὼ τοίνυν, ἔφη ὁ Τιγρᾶνης, εἰ μὲν ἀγασαὶ τῷ πατρὸς ἢ ὅσα βιβλάεσθαι, ἢ ὅσα πέπραχε, τῶν πάντων σοι συμβαλεύω τῶτον μιμῆσθαι· εἰ δὲ τοι σοι δοκεῖ πάντα ἡμαρτηκέναι, συμβαλεύω σοι αὐτὸν μὴ μιμῆσθαι. ἔκπῃ, ἔφη ὁ Κῦρος, τὰ δίκαια ποιῶν ἥκιστα τὸν ἀμαρτάνοντα μιμοίμην. ἔστιν, ἔφη, ταῦτα.
κολασέον

Quibus Cyrus, indicto silentio, solebat, quendam hominem dorurus inquit: Esto sane, haec tibi, ei familiarem et admirationi magnae fuisse, quid tandem dicturus esset, audire percupiebat. Itaque iubeat alacriter, quod sentiret, proferret. 9. Ego igitur, inquit Tigranes, si tu quaecumque pater vel deliberando instituit, vel patrauit, probas: sic auctor tibi sum quam maxime, ut ipsum imiteris. Sin eum deliquisse omnino statuis, hoc tibi consilii do, ne eum imiteris. Ergo minime delinquentem imitabor, ait Cyrus, si quod iustum est, egero. Ita est, inquit ille.

κολαστέον ἄρ' ἂν εἴη, κατὰ γε τὸν σὸν λόγον, τὸν πατέρα, εἶπερ τὸν ἀδικῶντα δίκαιον κολάζειν. ἄποτερα δ' ἡγή, ὦ Κῦρε, ἄμεινον εἶναι σὺν τῷ σῷ ἀγαθῷ τὰς τιμωρίας παῖδάς, ἢ σὺν τῇ σῇ ζημίᾳ; ἑμαυτὸν ἄρα, ἔφη, ἔτω γ' ἂν τιμωροίμην. ἀλλὰ σὺ μέντοι, ἔφη ὁ Τιγράνης, μεγάλα γ' ἂν ζημιόιο, εἰ τὰς σεαυτῶν καὶ καίνους τότε, ὅποτε σοὶ πλείους ἄξιοι εἶεν κεκλήσθαι. πῶς δ' ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, τότε πλείους ἄξιοι γίνοντο ἀνδρωποὶ, ὅποτε ἀδικῶντες ἀλίσκοντο; εἰ τότε, οἶμαι, σώφρονες γίνοντο. δοκεῖ γάρ μοι, ὦ Κῦρε, ἔτις ἔχειν, ἄνευ μὲν σωφροσύνης ἔδ' ἄλλης ἀρετῆς ἔδ' ὄφελος εἶναι. τί γὰρ ἂν, ἔφη, χρήσαιτ' ἂν τις ἰσχυρῶ ἢ ἀνδρείῳ μὴ σώφρονι, ἢ ἵππικῶ; τί δὲ πλοσίῳ; τί δὲ δυνάτῃ ἐν πόλει; σὺν δὲ σωφροσύνῃ καὶ φίλος πᾶς χρήσιμος, καὶ θεράπων πᾶς ἀγαθός.

Ι. Τῆτο ἂν, ἔφη, λέγεις ὡς καὶ ὁ σὸς πατὴρ ἐν τῇδε τῇ μιᾷ ἡμέρᾳ ἐξ ἄφρονος σώφρων γεγέννηται.

Erit igitur animaduertendum, de tua quidem ratione, in patrem tuum: siquidem iustum est, in hominem iniuste agentem animadvertere. Vtrum igitur, mi Cyre, melius esse ducis, tuo cum commodo poenas te sumere, an tuo cum detrimento? Nimirum hoc pacto, subiecit ille, supplicio me ipsum adfecero. At tu plurimum ipse tibi damni adtuleris, ait Tigra-

rint in facinoribus improbis? Si tum, ut equidem arbitror, frangi fiant. Nam mihi, Cyre, sic esse res comparata videtur, sine sanitate mentis ne quidem virtutis cuiusvis alterius usum ullum esse. Quis enim fuerit usus hominis robusti, vel fortis, vel equestris rei periti, si sanus mente non sit? quis divitis? quis hominis in ciuitate potentis? at si mente sit sanus, et amicus omnis utilis est, et omnis seruus bonus.

IO. Hoc igitur, inquit, dicis: etiam patrem tuum, hoc ipso die, de infano frugi hominem factum esse

νηται. πάνυ μὲν ἔν, ἔφη. πάθημα ἄρα σὺ λέγεις τῆς
 ψυχῆς εἶναι τὴν σωφροσύνην, ὥσπερ λύπην, ἢ μάθη-
 μα· ἢ γὰρ ἂν δῆπρ, εἴγε φρόνιμον δεῖ γενέσθαι τὸν μέλ-
 λοντα σάφρονα ἔσεσθαι, παραχερῆμα· ἐξ ἄφρονος σά-
 φρων ἂν τις γένοιτο. τί δ', ἔφη; ὦ κῦρε, ἔπω ἤδη
 καὶ ἕνα ἄνδρα δι' ἀφροσύνης μὲν ἐπιχειρῶντα κρείττονι
 ἑαυτῷ μάχεσθαι ἐπειδὴν δὲ ἠτήθη, εὐθὺς πεπαιμμένον
 τῆς πρὸς τῷτόν ἀφροσύνης; πάλιν δ', ἔφη, ἔπω εἰ-
 ρακας πόλιν ἀντιταττομένην πρὸς πόλιν ἑτέραν, ἥτις ἐπει-
 δὴν ἠτήθη, παραχερῆμα ταύτῃ, ἀντὶ τῷ μάχεσθαι,
 πείθεσθαι θέλεις;

ἰά. Ποίαν δ', ἔφη ὁ κῦρος, καὶ σὺ τῷ πατρὸς ἦταν
 λέγων, ἔτως ἰσχυρίζῃ σεσωφρονίσθαι αὐτόν; ἐν ᾗ, νῆ
 Δί', ἑαυτῷ σύννοιδεν ἐλευθερίας μὲν ἐπιθυμήσας, δῆ-
 λος δ' ὡς ὑδεπώποτε γεγόμενος ἂ δὲ ᾤκηθη χρῆναι
 λαθεῖν. ἢ φωρέασαι, ἢ ἐπιβιάσασθαι, ὑδὲν τῶτων
 ἱκανὸς γεγόμενος διαπράξασθαι. σὲ δὲ οἶδεν, ἂ μὲν
 ἐβλήθης ἐξαπατῆσαι αὐτόν, ἔτως ἐξαπατήσαντα,
 ὥσπερ

esse. Omnino, ait. Ergo tu sa-
 nitatem hanc esse dicis adfectio-
 nem animi, sicut est aegritudo,
 non quiddam disciplina parabi-
 le. Verum si prudentem esse
 necesse est eum, qui mente sa-
 nus sit homo futurus: nequa-
 quam subito quis ex insano fru-
 gi euaserit. Quid autem, mi
 Cyre, inquit, nunquam adhuc
 animaduertisti, hominem etiam
 vnum, ex insania mentis conan-
 tem pugnare cum alio se po-
 tiori, quam victus esset, mox de-
 mentiae aduersus hunc suae
 finem fecisse? Non item, ait,
 ciuitatem vnam aduersus aliam

se opponentem vidisti, quae
 victa confestim alteri parere,
 quam repugnare mallet?

II. Quam vero, subiecit Cy-
 rus, etiam tu patris victi cladem
 narras, qua mentis eum ad sa-
 nitatem reuocari adfirmes?
 Quod sibi profecto conscius est,
 se libertatem adpetendo, ad
 eam seruitutem redactum, in
 qua nunquam antehac fuerit:
 atque etiam nihil eorum perficere
 potuisse, quae habenda
 clam, vel furtim agenda, vel con-
 ficienda per vim existimarat. Te
 vero scit in iis, in quibus ipsum
 fallere volueris, sic se fefellisse;

ὥσπερ ἂν τις τυφλὸς ἢ κωφός, καὶ μὴδ' ὅτις φρονῶν-
τας ἐξαπατήσκειν· ἃ δὲ ὠήθη λαθεῖν χρεῖναι, ὕτως
σὲ οἶδε λαθόντα, ὥς αὖ ἐνόμιζεν ἐαυτῷ ἐχυρὰ χω-
ρία ἀποκεῖσθαι, ταῦτα εἰρήλως αὐτῷ ἔλαθες προκαλα-
σκευάσας. τάχει δὲ τοσῶτον περιγενῆς αὐτῷ, ὥς
*πύρρῳθαι ἔφθασας ἐλθὼν, σὺν πολλῷ στόλῳ, πρὶν τῷ-
τον τῇ παρ' ἐαυτῷ δυνάμει ἀθροίσασθαι.

16. Ἐπειτα δοκεῖ σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἡ τοιαύτη
ἡττα σωφρονίζειν ἱκανὴ εἶναι ἀνδρώπας τῷ γινῶναι ἄλλους
ἐαυτῶν βελτίονας ὄντας· πολὺ γε μᾶλλον, ἔφη ὁ Τιγρά-
νης, ἢ ὅταν μάχη τις ἡττηθῇ. ὁ μὲν ἰσχυροὶ κρείττεῖς ἐστὶν
ἔτε ὠήθη τὸ σῶμα ἀσκήσας ἀναμαχεῖσθαι καὶ πόλεις
γε αἰῶσαι, συμμάχους προσλαβεῖσθαι, οἷοντα ἀναμαχε-
σάσθαι ἂν· ὅς δ' ἂν βελτίους τι ἐς ἐαυτῶν ἡγήσωνται,
τέτοις πολλάκις καὶ ἀνευ ἀνάγκης ἐθέλῃσι πέθεσθαι.
σὺ, ἔφη, ἔοικας ἔκ οἷσθαι τὰς ὑβριστὰς γινώσκειν
τὰς ἐαυτῶν σωφρονετέρας, ἔδὲ τὰς κλέπτας τὰς μὴ
κλέποντας.

ac si quis caecos, aut surdos, et nullius etiam mentis homines fallat. Quae autem occultanda putaris, ea sic te clam habuisse scit; ut quae loca sibi parata esse tutissima existimabat, haec ei tu septa prius effeceris, quam ipse perferentisceret. Celeritate vero tantum eum superasti, ut e locis procul disitis magno cum exercitu profectus ipsum ante-verteris prius, quam copias sibi proximas cogeret.

12. At vero tibine videtur, inquit Cyrus, hominis ita victi clades sufficere ad efficiendum ut frugi sit, atque alios se potio-

res adgnoscat? Multo sane magis, ait Tigranes, quam quum in pugna quis inferior discedit. Quippe non nemo robore inferior, rursus exercito corpore, se pugnam instauraturum putat: et captae ciuitates, adicitis belli fociis, denuo posse pugnari existimant. Verum quos aliquis seipsis praestantiores arbitrantur, iis nonnunquam nulla etiam adacti necessitate parere volunt. Videris tu, subiecit Cyrus, non existimare, hominibus perulantibus alios se continentiores esse notos: nec furibus illos qui non furantur:

* Αἱ. περίθεν.

κλέπτοντας, ἔδδ' τὰς ψευδομένους τὰς ἀληθῆ λέγουσας, ἔδδ' τὰς ἀδικῶντας τὰς τὰ δίκαια ποιῶντας. ἔκ εἰσθα; ἔφη, ὅτι καὶ νῦν ὁ σὸς πατὴρ εἰφεύσατο, καὶ ἔκ ἐξημπέδω τὰς πρὸς ἡμᾶς συνθήκας, εἰδὼς ὅτι ἡμεῖς ἔδδ' ὅτιςιν ὦν Ἀστυάγης συνέθετο, παραβαίνομεν; ἀλλ' ἔδδ' ἐγὼ τῷτο λέγω, ὡς τὸ γινῶναι μόνον τὰς βελτίονας, σωφρονίζει, ἄνευ τῆ δίκης διδοῦναι ὑπὸ τῶν βελτιόνων, ὥσπερ ὁ ἐμὸς νῦν πατὴρ δίδωσιν.

17. Αλλ', ἔφη ὁ Κῦρος, ὃ γε σὸς πατὴρ πέπονθε μὲν ἔδδ' ὅτιςιν ἔπω κακὸν φοβεῖται μὲν τοι, εὐ οἶδ', ὅτι μὴ πάντα τὰ ἔσχαλα πάθη. οἶει ἔν τι, ἔφη ὁ Τιγράνης, μᾶλλον καταδελῶσθαι ἀνθρώπους τῆ ἰσχυρῆς φόβας; ἔκ οἶδ' ὅτι οἱ μὲν, τῷ ἰσχυροτάτῳ κολάσματι νομιζομένων, σιδήσει παύομενοι, ὅμως ἐθέλωσι καὶ πάλιν μάχεσθαι τοῖς αὐτοῖς; ἔς δ' ἂν σφόδρα φοβηθῶσιν ἀνθρώποι, τῷτοῖς ἔδδ' παραμυθεμένοις ἀντιβλέπειν δύνανται; λέγεις σὺ, ἔφη, ὡς ὁ φόβος τῆ ἐργῶ κακῶσθαι μᾶλλον κολάζει τὰς ἀνθρώπους;

18. Καὶ

furantur: nec mendacibus eos qui vera dicunt: nec iniuriarum auctoribus eos, qui iuste agunt. An ignoras, inquit, nunc etiam patrem tuum nos fefellisse, neque pactis inter nos conventis stetisse, quamvis sciret nos nihil eorum, quae Astyages pepigit, violasse? Equidem nec ipse dico, solum hoc homines frugi reddere, quod se meliores irorint; si non hoc etiam accedat, ut se potioribus poenas dent, quemadmodum patri meo nunc vsuuenit.

13. At enim, ait Cyrus, tuus pater nihil adhuc mali perpes-

sus est omnino: metuit quidem, sat scio, ne grauissima quaeque patiatur. Ergo tu quidquam existimas, inquit Tigranes, vehemente metu magis homines seruillem in modum demissos reddere? Num ignoras, eos qui ferro caeduntur, quod animaduersionis genus grauissimum existimatur, tamen aduersus eosdem pugnare velle? At quos admodum metuunt homines, eos ne quidem benigne adloquentes audent intueri. Hoccine dicis, inquit, metum hominibus maiori esse supplicio, quam si reapse adfigantur?

K 4

14. Tu

ιδ'. Καὶ σύ γε, ἔφη, οἶδα ὅτι ἀληθῆ λέγω· ἐπίσασαι γὰρ ὅτι οἱ μὲν φοβέμενοι μὴ φύγωσι πατρίδα, καὶ οἱ μάλλοντες μάχεσθαι, δεδιότες μὴ ἡττηθῶσιν, αἰθύμως διάγῃσι· καὶ οἱ πλείοντες, μὴ ναυαγῆσωσι, καὶ οἱ δαλείαν καὶ δεσμὸν φοβέμενοι, ἄτοι μὲν ἔτε σίτη, ἔθ' ὕπνε δύνανται τυγχάνειν διὰ τὸν φόβον. οἱ δὲ ἤδη μὲν φυγάδες ἤδη δ' ἡττημένοι, ἤδη δὲ δαλεύοντες, ἔστιν ὅτε δύνανται μᾶλλον τῶν εὐδαιμόνων ἐξίειν τε καὶ καθεύδειν. ἔτι δὲ φανερώτερον καὶ ἐν τοῖςδε, οἷον φόρημα ὁ φόβος. ἐνίοι γὰρ φοβέμενοι μὴ ληφθέντες ἀποθάνωσι, προαποθνήσκουσιν ὑπὲρ τοῦ φόβου, οἱ μὲν ῥιπτιῖντες ἑαυτοὺς, οἱ δὲ ἀπαγχόμενοι, οἱ δὲ ἀποσφαττόμενοι. ἔτι πάντων τῶν δεινῶν ὁ φόβος μάλιστα καταπλήττει τὰς ψυχὰς. τὸν δ' ἐμὸν πατέρα, ἔφη, νῦν πῶς δοκεῖς διακεῖσθαι τὴν ψυχὴν, ὃς ἔμῳ μόνον περὶ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ περὶ ἐμῶ, καὶ περὶ γυναικός, καὶ περὶ πάντων τῶν τέκνων δαλείας φοβεῖται;

ιε'. Καὶ ὁ Κύρος εἶπεν· ἀλλὰ νῦν μὲν ἔμοιγε ἔδεν ἅπτον ἔτι τῶν τέκνων διακεῖσθαι. δοκεῖ μέντοι μοι τῶν αὐτῶν ἀνδρῶς εἶναι

14. Tu quoque verum me dicere, ait, nosti. Scis enim, eos qui metuunt, ne in exilium e patria pellantur, et qui pugnaturi metuunt ne succumbant, in moerore degere. Itidem qui inter nauigandum metuunt ne naufragium faciant, et qui servitutem ac vincula timent, ne cibo quidem ac somno prae metu frui possunt. At qui iam sunt exsules, quique iam victi sunt, iam servi, nonnunquam possunt etiam magis quam fortunati homines, cibo et somno uti. Manifestius est etiam in his, quale onus sit metus. Quippe non-

nulli dum metuunt ne capti morte multentur; prae metu mortem prius oppetunt, vel in praecipitium aëli, vel strangulati, vel sibi ipsis manus adferentes. Usque adeo metus, inter omnes res terribiles, maximo impetu animos percellit. Ac patri quidem meo, ait, quid esse nunc animi putas, qui non solum sua, sed etiam mea, et uxoris, et omnium liberorum causa servitutem metuit?

15. Et Cyrus: Credo equidem, inquit, haud difficulter, sic modo hunc affectum animo esse. Verum arbitror eiusdem hominis

εἶναι καὶ εὐτυχῆντα ἐξυβρίσαι, καὶ πλίσσαντα ταχὺ πη-
ξαι, καὶ ἀνεθύντα πάλιν αὐτὰ μέγα φρονῆσαι, καὶ πάλιν αὐ-
τοὺς πράγματα παρασχεῖν. ἀλλὰ ναὶ μὰ Δί', ἔφη, ὦ Κύρε,
ἔχει μὲν προφάσεις τὰ ἡμέτερα ἀμαρτήματα, ὥστε ἀπι-
σεῖν ἡμῖν· ἔξεις δέ σοι καὶ φρεῖα ἐντεγχίζειν, καὶ τὰ
ἐχυρὰ κατέχειν, καὶ ἄλλο ὅ, τι ἂν βέλη πιστὸν λαμβά-
νουν. καὶ μέντοι, ἔφη, ἡμᾶς μὲν ἔξεις ἑδὲν τι τέτοις μέγα
λυπημένους· μεμνησόμεθα γὰρ ὅτι ἡμεῖς αὐτῶν αἴτιοι
ἐσμέν. εἰ δέ τινι τῶν ἀναμαρτήτων παραδίδῃς τὴν ἀρχήν,
ἀπιστῶν αὐτὸς φανείης, ὅρα μὴ ἅμα τε εὖ ποιήσης, καὶ
ἅμα ἔφίλον νομίσωσί σε. εἰ δ' αὖ φυλαττόμενος τὸ ἀπε-
χθάνεσθαι, μὴ ἐπιθῇς αὐτοῖς ζυγὰ τέ μὴ ὑβρίσαι, ὅρα
μὴ ἐκείνης αὐτὴ δειῇ σε σωφρονίζειν ἔτι μᾶλλον ἢ ἡμᾶς
νῦν ἐδέχσεν.

15'. Αλλὰ ναὶ μὰ τὰς θεάς, ἔφη, τοιούτοις μὲν
ἔγωγε ὑπηρεταίς, ὥς εἰδείην ἀνάγκη ὑπηρετῆντας,
ἀηδὺς ἂν μοι δοκῶ χεῖσθαι. ὥς δὲ γινώσκουν δοκοῖν ὅτι
εὐνοία

nis esse, prosperis rebus insolenter agere, aduersis subito con-
sternuari, et libertatem nactum
rursus efferrī animo, deque in-
tegro negotium facessere. Est
ita profecto, inquit, Cyre: de-
licta nostra suggerunt illa qui-
dem causas, ne fides nobis ha-
beat. Sed enim tua est in
potestate, praesidia castellis im-
ponere, locaque munita tenere,
atque aliud, quodcunque voles,
fidei pignus capere. Nos qui-
dem si erga te erimus, qui re-
bus his magnopere non offen-
dantur. Nam recordaturi su-
mus, horum nos auctores exis-
tere. Quod si ex iis alicui tra-

dito imperio, qui nihil in te
deliquerint, fidem ipse non ha-
bere videberis, caue, ne simul
et beneficium praestes et ami-
cus illis haud esse puteris. Rur-
sus si, dum cauebis, ne odio
graueris, iuga ipsis non impo-
sueris, quominus insolenter se
gerant: vide, ne illi magis et-
iam quam nos modo, tibi
sint ad mentem sanam reuo-
candi.

16. At ego me profecto, in-
quit Cyrus, eiusmodi ministris,
quos sciam adductos necessitate
suas praestare mihi operas, illu-
benter vsurum arbitror. Quos
autem animaduerrere viderer,

εὐνοία καὶ φιλία τῇ ἐμῇ τὸ δέον συλλαμβάνοιεν, τάττης
 ἂν μοι δοκῶ καὶ ἀμαρτανόνης ῥᾶον φέρεω ἢ τῆς μισθ-
 τας μὲν, ἐκπλεω δὲ πάντα ἀνάγκη διαπονημένους. καὶ
 ὁ Τιγράνης πρὸς ταῦτα, φιλίαν δ' ἔφη, παρὰ τίνων ἂν
 ποτε λάβοις τοσαύτην, ὅσην σοι παρ' ἡμῶν ἔχεις κτή-
 σασθαι νῦν; παρ' ἐκείνων οἶμαι, ἔφη, παρὰ τῶν μηδεπώ-
 ποτε ἔτις πολεμίων γεγεννημένων, εἰ ἐθέλοιμι εὐεργετεῖν
 αὐτούς, ὥσπερ σὺ κελεύεις με νῦν εὐεργετεῖν ὑμᾶς.

ἰζ'. Ἡ καὶ δύναιο ἂν, ἔφη, ὦ Κύρε, ἐν τῷ παρόντι
 εὐρεῖν νῦν ὅτῳ ἂν χάρισαι ὅσα περ τῷ ἐμῷ πα-
 τρί; αὐτίκα, ἔφη, ἢν τινὰ ἑᾶς ζῇν τῶν σε μηδὲν
 ἠδικηκότων, τίνα σοι τάττης χάριν οἶε αὐτὸν εἴσεσθαι;
 τί δέ; ἂν αὐτῶ τέκνα καὶ γυναῖκα μὴ ἀφαιρῇ, τίς σε
 τάττης ἔνεκα φιλήσει μᾶλλον ἢ ὁ νομίζων προσήκειν
 ἑαυτῷ ἀφαιρεθῆναι; τὴν δ' Ἀρμενίων βασιλείαν εἰ μὴ
 ἔξει, οἶσθ' αὖτις λυπόμενον μᾶλλον ἢ ἡμᾶς; ἔκ' ἐν καὶ
 τάτο, ἔφη, δῆλον, ὅτι ὁ μάλιστα λυπόμενος εἰ μὴ βα-
 σιλεὺς

ex benevolentia, et mei amore, quod facile sit opus, mecum adgredi: hos ego delinquentes etiam laturum me facilius existimo, quam eos qui, tametsi me oderint, abunde tamen omnia coacti facere studeant. Ad quae Tigranes: A quibus autem, inquit, amorem tantum unquam consequeris, quantum modo tibi licet a nobis adipisci? Ab iis arbitror, ait Cyrus, qui nunquam hostili fuerint in me animo: si hos adficere beneficio velim, quemadmodum tu iam, ut in vos beneficium conferam, hortaris.

17. Num, mi Cyre, possis, inquit, quemquam hoc tempore reperire, cui tanta largiri queas, quanta patri meo? Primum si aliquem vivere finas, qui nunquam in te fuerit iniurius; quam illum existimas tibi gratiam habiturum? Quid item, si liberos ipsi, et uxorem non adimas? quis eo te nomine magis diliger, quam qui arbitratur, iure sibi suoseripi? An ullum nosti qui gravius laturus sit, in Armenios se regnum non obtinere, quam nos? Quapropter etiam hoc, ait, perspicuum est; eum, qui molestissime fert, se re-
 * gem

σιλεύς εἴη, ὅτις καὶ λαβὼν τὴν ἀρχὴν, μεγίστην ἂν σοι χάριν εἰδείη. εἰ δέ τι σοι, ἔφη, μέλει καὶ τῷ ὡς ἤκιστα τεταραγμένα τὰδε καταλιπεῖν ὅταν ἀπίης, σκόπει, ἔφη, πότερον ἂν οἶε ἡρεμειώσας ἔχειν τὰ ἐνθάδε, καὶνῆς γενομένης ἀρχῆς, ἢ τῆς εἰωθυίας καταμενύσης. εἰ δέ τι σοι μέλει καὶ τῷ ὡς πλείστην στρατιὰν ἐξάγειν, τίνα ἂν οἶε μᾶλλον ἐξετάσαι ταύτην ὁρθῶς τῷ πολλάκις αὐτῇ κεκημένῃ; εἰ δέ καὶ χρημάτων δεῖσῃ, τίνα ἂν ταῦτα νομίζεις ἐκπορίσαι κρεῖττον τῷ καὶ εἰδότες καὶ ἔχοντες πάντα τὰ ὄντα; ὡ γὰρ δὲ, ἔφη, Κύρε, φύλαξαι μὴ ἡμᾶς ἀποβαλὼν, σαυτὸν ζημιώσῃς. πλείω ἢ ὁ πατὴρ ἠδυνήθη σε βλάψαι.

ἰή. Ο μὲν τοιαῦτα ἔλεγεν· ὁ δὲ Κύρος ἀκέειν ὑπερήδστο, ὅτι ἐνόμιζε περαινέσθαι πάντα αὐτῷ, ὅσα περ ὑπέσχετο Κυαξάρει πράξειν. ἐμέμνητο γάρ ἐπ' ὅτι καὶ Φίλον οἶοτο μᾶλλον αὐτὸν ἢ πρόοδον ποιήσειν. ἐκ τούτων δὲ τὸν Ἀρμένιον ἐρωτᾷ, ἣν δὲ δὴ ταῦτα πείθωμαι ὑμῖν, λέγε μοι

gem non esse, maximam tibi gratiam habiturum, si abs te imperium impetrauerit. Quod si etiam curae tibi est, inquit, ut res heic quam minime turbatas, ubi discesseris, relinquant; considera, num tranquilliora futura sint omnia, nouato imperio, an usitato remanente. Itidem si curae tibi est, ut exercitum amplissimum educas; quem existimas huius delectum rectius habiturum, quam qui eo saepius est usus? Si pecunia quoque tibi sit opus, quem rectius illo confecturum hanc putas, qui et nouit, et habet, quidquid eius heic est? Mi Cyre, vir optime,

caue ne nobis amissis, maiori te detrimento adicias, quam quo adficere te pater hic meus potuisset.

18. Huiusmodi quaedam Tigraues proferebat. Cyrus autem haec audiens, mirifice delectabatur, quod arbitraretur omnia sibi confecta iam esse, quae Cyaxari facturum se receperat. Nam dixisse meminerat, existimare se, futurum, ut maiori Armenius amicitia ipsis adiungeretur opera sua, quam inter eos antea fuisset. Itaque deinceps Armenium ipsum compellat. Si vobis, inquit, in his morem

μοι σὺ, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, πόσῃ μοι στρατιᾷ συμπέμψεις, πόσα δὲ χρήματα συμβαλῇ εἰς τὸν πόλεμον; πρὸς ταῦτα δὴ λέγει ὁ Ἀρμένιος, ἔδεν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἔχω ἀπλῆστερον εἰπεῖν, ἔδὲ δικαιοτέρον, ἢ δεῖξαι μὲν ἐμὲ πᾶσαν τὴν δύναμιν τὴν ἔσαν, σὲ δὲ ἰδόντα, ὅσῃ μὲν ἂν σοι δοκῇ στρατιὰν ἄγειν, τὴν δὲ καταλιπεῖν τῆς χώρας φυλακὴν. ὡσαύτως δὲ περὶ χρημάτων, δηλᾶσαι μὲν ἐμὲ δίκαιόν σοι πάντα τὰ ὄντα· σὲ δὲ τῶν αὐτῶν γνῶντα ὅποσα τε ἂν βάλῃ φέρεσθαι, καὶ ὅποσα ἂν βάλῃ καταλιπεῖν.

Ἰθ'. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν Ἰθι, δεῖξόν μοι ὅποσῃ σοι δύναμις ἐστὶ, λέξον δὲ καὶ πόσα χρήματα. ἐνταῦθα δὴ λέγει ὁ Ἀρμένιος· ἰππεῖς μὲν τοίνυν τῶν Ἀρμενίων εἰσὶν εἰς ὀκτακισχιλίους, πεζοὶ δὲ εἰς τέτταρας μυριάδας· χρήματα δ', ἔφη, σὺν τοῖς Θησαυροῖς, οἷς ὁ πατὴρ κατέλιπεν, ἔσιν, εἰς ἀργύριον λογιζέμενα, τάλαντα πλείω τῶν τρισχιλίων. καὶ ὁ Κῦρος ἔκ * ἐμέλλησεν, ἀλλ' εἶπε, τῆς μὲν τοίνυν στρατιᾶς, ἐπεὶ σοι, ἔφη, οἱ ὁμοροὶ Χαλδαῖοι πολεμῶσι, τὰς ἡμίσεις μοι σύμπεμπε· τῶν δὲ χρημάτων, ἀντὶ μὲν τῶν πεντήκοντα τάλαντων, ὧν

ἔφες

morem gessero, dic mihi Armenie, quantum missurus es exercitum mecum, quantumque pecuniae ad bellum hoc conferes? Ad quae Armenius: Nihil tibi, mi Cyre, ait, nec simplicius nec aequius dicere possum, quam ut copias uniuersas, quas quidem habeo, commonstrem: eas ubi tu videris, quantum tibi visum fuerit, exercitum abducito; illo relicto, qui agro nostro praelidio sit. Itidem de pecuniis; aequum est, ut quas habeam, tibi significem: tu deinde statuas, quantum ex his auferre velis, et quantum relinquere.

19. Cyrus autem: Age igitur, inquit, ostendito mihi quanta tibi sint copiae, quantumque pecuniae habeas, dicito. Haec Armenius: Equites quidem, ait, Armeniis fere sunt octies mille, quadragies mille pedites. Pecuniae vero summa, cum thesauris, quos pater reliquit, ad argentum redacta, tribus talentorum millibus maior est. Et Cyrus nihil cunctatus, De exercitu sane, inquit, partem dimidiam adiungito mihi, quandoquidem Chaldaei finitimi bellum tibi faciunt: de pecunia vero, pro talentis quinquaginta, quae

* Al. ἐμέλλουσεν.

ἔφρες δασμὸν, διπλασίονα κυζάρει ἀπόδος, ὅτι ἔλιπες τὴν φορὰν· ἐμοὶ δ', ἔφη, ἄλλα ἑκατὸν δάνεισον· ἐγὼ δέ σοι ὑπισχνῶμαι, ἂν θεὸς εὖ δίδῃ, ἀντ' ὧν ἂν ἐμοὶ δανείσῃς, ἢ ἄλλα πλείονος ἄξια εὐεργετήσῃς, ἢ τὰ χρήματα ἀπαριθμήσῃς, ἢν δύνωμαι ἢν δὲ μὴ δύνωμαι, ἀδύνατος ἂν φανοίμην, οἶμαι, ἀδίκος δ' ἔκ ἂν δικαίως κρινοίμην. καὶ ὁ Ἀρμένιος, πρὸς τῶν θεῶν, ἔφη, ὦ Κύρε, μὴ ἔτῳ λέγε· εἰ δὲ μὴ, ἔθάρρυντα με ἔξεις. ἀλλὰ νόμιζε, ἔφη, ἂν ἀν καταλίπῃς, μηδὲν ἥττον σὰ εἶναι ὧν ἂν ἔχων ἀπίης.

κ'. Εἶεν, ἔφη ὁ Κύρος. ὥς δὲ τὴν γυναῖκα ἀπολαβεῖν, πόσα ἂν μοι χρήματα δώῃς; ὅποσα ἂν δυναίμην, ἔφη τί δὲ ὥς τῆς παιδᾶς; καὶ * ἀντὶ τέτων, ἔφη, ὅποσα ἂν δυναίμην. ἔκῃν, ἔφη ὁ Κύρος, ταῦτα μὲν ἤδη διπλάσια τῶν ὄντων. σὺ δὲ, ἔφη, ὦ Τιγράνη, λέξον μοι, ὅποσ' ἂν πρῆξαι, ὥς τὴν γυναῖκα ἀπολαβεῖν; ὁ δὲ ἐτύγχανε νεῶταμος τε ἂν, καὶ

tributi nomine pendebas, duplum Cyaxari soluito, propterea quod solutionem neglexeris. Item mutuo mihi centum altera dato: pro quibus ego mutuo datis tibi polliceor, vel alia me, Deo bene iuvante, beneficia maiora in te collaturum, vel ipsam pecuniam dinumeraturum, si quidem potero. Sin autem, videri quidem, ut arbitror, potero destitutus a facultate reddendi, sed iniustus tamen merito meo non censebor. Et Armenius: Obsecro te profecto, mi Cyre, inquit, noli hoc pacto loqui: ceteroqui minus bono in te animo ero. Existimabis sci-

licet, quascumque pecunias nobis reliqueris, nihilo minus tuas esse, atque illae sint, quas hinc tecum auferes.

20. Esto, subiecit Cyrus. Verum ut vxorem recipias, quantum mihi *pecuniae dederis? Quantum mea in facultate fuerit, inquit. Quid ut liberos? etiam pro his, ait, quantum mea in facultate fuerit. Ergo iam hae, subiecit Cyrus, duplo ampliores fuerint iis quas tu possides. Et tu Tigranes, ait, dic mihi, quanti redimeres, ut vxorem tibi recipere liceret? Is vero novus tunc forte maritus erat,

* Αἱ καὶ τέτων.

καὶ ὑπερφιλῶν τὴν γυναῖκα. ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὦ Κῦρε, καὶ τῆς ψυχῆς πριαίμην, ὥστε μήποτε λατρεῦσαι ταύτην. σὺ μὲν τοίνυν, ἔφη, ἀπάγῃ τὴν σὴν. ἔδὲ γὰρ εἰληφθαι ἔγωγε αἰχμάλωτον ταύτην νομίζω, σὲ γε μὴ πάποτε φυγόντος ἡμᾶς. καὶ σὺ δὲ, ὦ Ἀρμένιε, ἀπάγῃ τὴν τε γυναῖκα καὶ τῆς παιδᾶς, μηδὲν * ἀντὶ αὐτῶν καταφείς, ἵνα εἰδῶσιν ὅτι ἐλεύθεροι πρὸς σε ἀπέρχονται. καὶ νῦν μὲν, ἔφη, δεῖπνεῖτε παρ' ἡμῖν· δεῖπνήσαντες δὲ ἀπελαύνετε ὅπῃ ὑμῖν θυμός. ἔτω δὲ κατέμειναν.

κά. Διασκηνάντων δὲ μετὰ τὸ δεῖπνον, ἐπήρετο ὁ Κῦρος, εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Τιγράνη, πᾶ δὴ ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀνὴρ ὃς συνεθήρεα ἡμῖν; καὶ σὺ μοι μάλα ἐδοκεῖς θαυμάζειν αὐτόν. ἔ γάρ, ἔφη, ἀπέκτεινεν αὐτὸν ἔτοσι ὁ ἐμὸς πατήρ; τί λαβὼν ἀδικῶντα; διαφθείρειν αὐτὸν ἔφη ἐμέ. καίτοι, ὦ Κῦρε, ἔτω καλὸς καὶ γαθὸς ἦν ἐκεῖνος, ὡς καὶ ὅτε ἀποθνήσκειν ἔμελλε, προσκαλίσας με, εἶπε, μή τι σὺ, ὦ Τιγράνη, ἔφη, ὅτι ἀποκτενεῖ με, χαλεπήνης τῷ πατρί. ἔ γάρ
κακονομία

et summo hanc amore complectebatur. Equidem, inquit, vel animae pretio meae redemerim, ne unquam haec servitutem seruiat. Tu igitur, inquit, tuam abducito. Nam equidem eam in captiuitatem venisse nequaquam arbitror, quando tu nunquam nos deseruisti. Tu quoque Armenie, tam uxorem quam liberos abducito, nullo pro iis pretio soluto: ut se liberos ad te venire sciant. Ac modo quidem apud nos coenante, sumpta vero coena, quo libitum erit animo vestro, discedite. Atque ita manserunt.

21. Cum autem a coena in tabernaculo versarentur, interrogans Cyrus: Dic mihi Tigranes, inquit, ubi tandem est vir ille, qui nobiscum venari solebat? tu quidem mihi videbaris hominem plurimum admirari. An non, ait, pater hic meus eum occidit? In quo deprehensum facinore malo? Dicebat, me ab ipso corrumpi. At vero, mi Cyre, adeo praeclarus et honestus vir erat, ut tum etiam, quum moriturus esset, arcessito mihi diceret: Netu patri, Tigranes, quidquam succensueris, quod me morte multabit. Non enim hoc ex maleuo-

* ΑΙ. μηδὲν αὐτῶν.

κακονοία τινὶ τῆτο ποιεῖ, ἀλλ' ἀγνοία. ὅποσα δὲ ἀγνοία ἀνθρώποι ἐξαμαρτάνωσι, πάντα ἀκῆσια ταῦτ' ἐγὼ γε νομίζω. ὁ μὲν δὴ Κύρος ἐπὶ τῆτοις εἶπε· Φεῦ τῆ ἀνδρός.

κβ'. Ο δὲ Ἀρμένιος ἔλεξεν ἕτως· ὦ Κύρε, ἡδ' οἱ ταῖς ἐαυτῶν γυναιξὶ λαμβάνοντες συνόντας ἀλλοτρίους ἀνδρας, καὶ τῆτο αἰτιώμενοι αὐτὰς καὶ αὐτείνωσιν * ὥς σωφρονεσέρας ποιῆντας τὰς γυναῖκας· ἀλλὰ νομίζοντες ἀφαιρεῖσθαι αὐτὰς τὴν πρὸς ἑαυτὰς φιλίαν, διὰ τῆτο ὡς πολεμίαις αὐτοῖς χρῶνται. καὶ ἐγὼ ἐκείνω, ἔφη, ἐφθόνησα, ὅτι μοι ἐδόκει τὸν ἐμοὶ υἱὸν ποιεῖν αὐτὸν μᾶλλον θαυμάζειν ἢ ἐμέ. καὶ ὁ Κύρος εἶπεν, ἀλλὰ ναὶ μὰ τῶς Θεᾶς, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, ἀνθρώπινά μοι δοκεῖς ἀμαρτεῖν καὶ σὺ, ὦ Τυγράνη, συγγίνωσκε τῷ πατρί.

κγ'. Τότε μὲν δὴ τοιαῦτα διαλεχθέντες καὶ φιλοφρονηθέντες, ὥσπερ εἰκὸς, ἐκ συναλλαγῆς, ἀναβάντες ἐπὶ τὰς ἀρμαμύξας σὺν ταῖς γυναιξίν, ἀπήλυνον εὐφραίνόμενοι. ἐπεὶ δ' ἦλθον οἴκαδε, ἔλεγον τῇ

malevolentia, sed ignorantia, facit. Quaecunque vero per ignorantiam peccant homines, ea praeter animi sententiam committi equidem arbitror. Ad quae verba Cyrus ait: Hem qualem virum!

22. Armenius autem hoc modo loquutus est: Nec illi, mi Cyre, qui viros alios cum vxoribus suis familiarius versantes deprehendunt, ob hanc culpam eos interficiunt, quod magis intelligentes reddant vxores suas: sed quod existimant amorem idcirco pro hostibus illos habent.

πραΐτη-
Itidem et ipse illi homini inuidi, quod facere mihi videbatur, ut filius meus ipsum magis quam me admiraretur. Et Cyrus: Profecto, inquit, mi Armenie, humanitus quid deliquisse videris, tuque adeo, mi Tigranes, ignoscito patri.

23. Huiusmodi quum in hoc tempore inter se differuissent, amanter, ut par erat, se complexi essent a reconciliatione: carpentis vna cum vxoribus concenssis, laeti auedti sunt. Quum autem donum venissent, Cyri alius sapientiam commemora-
bat, fortitudinem alius, alius mansue-

* Αἱ ἐμαρτεῖρας.

πραότητα, ὃ δέ τις καὶ τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος. ἔνθα δὴ ὁ Τιγράνης ἐπῆρετο τὴν γυναῖκα· καὶ σοι, ἔφη, ὦ Ἀρμενία, καλὸς ἐδόκει ὁ Κῦρος εἶναι; ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἐκείνον ἐθεώμην. ἀλλὰ τίνα μὲν; ἔφη ὁ Τιγράνης. τὸν εἰπόντα, νῆ Δία, ὥς τῆς αὐτῆς ψυχῆς ἂν πρίαιτο ὥστε μὴ με δαλεύειν. τότε μὲν δὴ, ὥσπερ εἶκός, ἐκ τοιούτων ἀνελπαύοντο σὺν ἀλλήλοις.

κδ'. Τῇ δ' ὑστεραία ὁ Ἀρμένιος Κύρῳ μὲν καὶ τῇ στρατιᾷ πάσῃ ξένα ἔπεμπε· προεῖπε δὲ τοῖς ἑαυτῶν, ὧς δεήσει στρατεύεσθαι, εἰς τρίτην ἡμέραν παρεῖναι· τὰ δὲ χρήματα, ὧν εἶπεν ὁ Κῦρος, διπλάσια ἀπῆριθμήσεν. ὁ δὲ Κῦρος, ὅσα εἶπε λαῶν, τὰ ἄλλα ἔπεμψεν. ἤρετο δὲ ποτερος ἔσαι ὁ τὸ στρατεύμα ἄγων, ὁ παῖς, ἢ αὐτός. εἰπέτην δὲ ἅμα, ὁ μὲν πατὴρ ἔτως, ὁ πότερον ἂν σὺ κελεύῃς· ὁ δὲ παῖς ἔτως· ἐγὼ μὲν οὐκ ἀπολείψομαί σε, ὦ Κῦρε, ὅδ' ἂν σκευόφρον με δέη σοι συνακολουθεῖν. καὶ ὁ Κῦρος ἐπιγελάσας εἶπε, καὶ ἐπὶ πόσῳ ἂν ἐθέλῃς, ἔφη, τὴν γυναῖκά σε ἀκῆσαι,

mansuetudinem, atque etiam non nemo pulchritudinem ac proceritatem. Atque heic sane Tigranes uxorem interrogabat: Num et tibi, mea Armenia, pulcher esse visus est Cyrus? Profecto, ait illa, non adspectabam hunc equidem. Quem igitur? inquit Tigranes. Eum profecto, qui aiebat animae suae pretio se redempturum, ne servitutem ego servirem. Ac tum quidem, ut par erat, rebus huiusmodi transactis, quieti vna se dederunt.

24. Postridie vero Armenius, Cyro, et exercitui uniuerso munera tanquam hospitibus misit;

ac suis edixit, quibus in militiam eundem erat, ut tertium ad diem adessent; et pecuniam, de qua Cyrus egerat, duplicatam dinumeravit. Cyrus accepta summa, quam poposcera, reliquam remisit, simul interrogans, vter exercitum ducturus esset, filius an ipse. Ad quae respondit vterque, ac pater quidem, Quemcunque tu iusseris: filius vero: Equidem abs te, mi Cyre, non ab ero: non, si etiam comitari te calonis instar sarcinarii debeam. Et Cyrus, ad hoc risu sublato: Quanti abs te redimerem, inquit, ut uxor tua sarcinas te

σαι, ὅτι σκευοφορεῖς; ἀλλ' ἄδιν, ἔφη, ἀκύνειν δεήσει αὐτήν. ἄζω γάρ· ὥς τε ὁρᾶν ἐξέσαι αὐτῇ ὅ, τι ἂν ἐγὼ πρέττω. ὦρα ἂν, ἔφη, συσκευάζεσθαι ὑμῖν εἴη. νόμιζε, ἔφη, συνεσκευασμένους παρέσεσθαι ὅ, τι ἂν ὁ πατήρ δῶ. τότε μὲν δὴ ξενιθόντες οἱ στρατιῶται ἐκοιμήθησαν.

Κ Ε Φ. β'.

Τῇ δ' ὑπεραίᾳ λαβὼν ὁ Κῦρος τὸν Τιγράνην, καὶ τῶν Μήδων ἱππέων τῆς κρατίστες, καὶ τῶν ἑαυτῷ φίλων ὁπότες καιρὸς ἐδόκει εἶναι, περισλαύνων τὴν χώραν κατεθεῖτο, σκοπῶν ἃ τειχιθεῖη φερίον καὶ ἐπ' ἄκρον τι ἐλθὼν, ἐπηρώτα τὸν Τιγράνην, ποῖα ἂν εἴη τῶν ὁρέων ὁπόθεν οἱ Χαλδαῖοι καταθέοντες λήιζονται; καὶ ὁ Τιγράνης ἐδείκνυν. ὁ δὲ πάλιν ἤρετο, νῦν δὲ ταῦτα τὰ ὅρη ἐρημέα ἐσιν; ἃ μὰ Δί', ἔφη, ἀλλ' αἰεὶ σκοποὶ εἰσιν ἐκείνων, εἰ σημαίνουσι τοῖς ἄλλοις. ὅ, τι ἂν ἐρῶσι. τί ἄν, ἔφη, ποιῶσιν ἐπ' αὐτὰ αἰδῶνται; βοηθῶσιν; ἔφη,

te gestare audiret? At non opus erit ut audiat, inquit: adducam enim illam, ut videre liceat, quidquid egero. Verum iam, ait, tempus fuerit, ut collectis sarcinis ad iter vos comparetis. Existimes velim, inquit Tigranes, nos conuallatis iis, quaecumque pater dederit, adfuturos. Ac tum quidem hospitem more milites excepti, quieti se dederunt.

C A P. II.

Ποσθριδίη Cyrus, sumto secum Tigrane, ac Medorum equitum praestantissimis, deque suis

V O L. I.

etiam amicis, quoscumque com- modum ei visum esset, regionem obequitans contemplabatur; ut, quo loco castellum muniendum esset, consideraret. Quumque ad iugum quoddam venisset, Tigranem interrogat: Quinam illi montes essent, unde Chaldaei decurrentes praedas agerent? Monstrat eos Tigranes. Rursum interrogat, an ii montes tunc deserti essent? Minime vero, inquit: semper enim speculatores suos habent, qui ceteris significant, quidquid viderint. At quid faciunt, ait, quum aliquid senserint? Ad vertices, inquit,

L

ἔφη, ἐπὶ τὰ ἄκρα, ὡς ἂν ἕκαστος δύνηται. ταῦτα μὲν δὴ ὁ Κῦρος ἠκηκόει. σκοπῶν δὲ κατενόει πολλὴν τῆς χώρας τοῖς Ἀρμενίοις ἔρημον καὶ ἀργὸν ἔσσαν διὰ τὸν πέλεμον. καὶ τότε μὲν ἀπῆλθον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ δυνήσαντες ἐκοιμήθησαν.

β'. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ αὐτός τε ὁ Τυγρᾶνης παρὴν συνεσκευασμένος καὶ εἰς τετρακισχιλίας ἵππεῖς συνελέγοντο αὐτῷ, καὶ τοξόται εἰς τὴς μυρίας, καὶ πελταταὶ ἄλλοι τοσῶτοι. ὁ δὲ Κῦρος, ἐν ᾧ συνελέγοντο, ἐθύετο· ἐπεὶ δὲ καλὰ ἦν τὰ ἱερά αὐτῷ, συνεκάλεσε τῆς τε τῶν Περσῶν ἡγεμόνας καὶ τῆς τῶν Μήδων. ἐπεὶ δὲ ὁμῶς ἦσαν, ἔλεξε τοιαύδε· Ἄνδρες φίλοι, ἐς τὴν μὲν τὰ ὄρη ταῦτα, ἃ ὀρῶμεν, Χαλδαίων. εἰ δὲ ταῦτα κατὰλάβοιμεν, καὶ ἐπ' ἄκρῃ γένοιτο τὸ ἡμέτερον φρέγιον, σωφρονεῖν ἀνάγκη ἂν εἴη πρὸς ἡμᾶς καὶ ἀμφοτέροισι, τοῖς τε Ἀρμενίοις καὶ τοῖς Χαλδαίοις. τὰ μὲν ἔν ἱερά καλὰ ἡμῖν. ἀνθρωπίνη δὲ προθυμία εἰς τὸ πρᾶχθῆναι ταῦτα ὁδὸν ἔτω μέγα σύμμαχον ἂν γένοιτο, ὡς τάχος. ἂν γὰρ φθάσωμεν πρὶν τῆς πολέμιος συλλεγῆναι ἀναβάντες, ἢ

παντά-

inquit, defensionis causa, pro suis quisque viribus, adcurrunt. Haec Cyrus ubi audisset, iustitiam passim animaduvertebat, magnam regionis partem Armeniis propter bellum desertam et incultam esse. Ac tum quidem reuerſi ad exercitum, quum coenassent, quieti se dederunt.

2. Postridie Tigranes ipse, paratis rebus suis, aderat, atque interim equitum ei quatuor millia cogebantur, cum decies mille sagittariis, totidemque cetratis. Cyrus, dum eae copiae cogerentur, mactatis hostiis, quum sacra perlitata cerneret;

Perſicorum ducum Medorumque consilio aduocato, praesentibus vniuersis haec verba fecit. Hi montes, amici, quos adſpicimus, Chaldaeorum sunt; eos si occupauerimus, et castellum in vertice nostrum fuerit: necesse est vtrique, tam Armenii quam Chaldaei, erga nos in officio maneant. Et sacris quidem pulchre litatum: humanam vero contentionem ad haec perficienda nihil adeo iuuare poterit, atque celeritas. Nam si montes prius, quam hostes se colligant, adscenderimus: vel omnino

παντάπασιν ἀμαχεὶ λάβοιμεν ἂν τὸ ἄκρον, ἢ ὀλίγοις τε καὶ ἀδυνάτοις χρησαίμεθα ἂν πολεμίοις. τῶν ὅντων πόνων ἔδεις βίαν ἔδὲ ἀκινδυνώτερος, ἔφη, ἐστὶ τῇ νῦν καρτερῆσαι σπεύδοντας. ἴτε ὅντων ἐπὶ τὰ ὅπλα. καὶ ὑμεῖς μὲν, ὦ Μήδοι, ἐν ἀριστερᾷ ἡμῶν πορεύεσθε· ὑμεῖς δὲ, ὦ Ἀρμένιοι, οἱ μὲν ἡμίσεις ἐν δεξιᾷ, οἱ δὲ ἡμίσεις ἔμπροσθεν ἡμῶν ἡγεῖσθε. ὑμεῖς δὲ, ὦ ἰππεῖς, ὅπισθεν ἔπεσθε, διακελευόμενοι καὶ ὠθόντες ἄνω ἡμᾶς· ἢν δὲ τις μαλακύνηται, μὴ ἐπιτρέπετε.

γ'. Ταῦτ' εἰπὼν ὁ Κύρος, ἡγεῖτο, ὁρθίως ποιησάμενος τὰς λόγχας. οἱ δὲ Χαλδαῖοι, ὡς ἔγνωσαν τὴν ὁρμὴν ἄνω ἔσαν, εὐθύς ἐσήμαινόν τε τοῖς ἑαυτῶν, καὶ συνεβῶν ἀλλήλοις, καὶ συνηθροίζοντο. ὁ δὲ Κύρος παρηγγύα, ἄνδρες Πέρσαι, ἡμῖν σημαίνετε σπεύδειν. ἢν γὰρ φθάσωμεν ἄνω γενόμενοι, ἔδὲν τὰ τῶν πολεμίων δυνήσεται. εἶχον δὲ οἱ Χαλδαῖοι γέροντα τε καὶ παλὰ δύο· καὶ πολεμικώτατοι δὲ λέγονται ἔσθαι τῶν περὶ ἐκείνην τὴν χώραν εἶναι, καὶ μισθῷ στρατεύοντα, ὅπότεν τις αὐτῶν δέηται, διὰ

τὸ

omnino verticem sine ullo proelio capiemus, vel cum paucis et imbellibus aduersariis res nobis erit. Itaque nullus facilius, magisque periculi expers fuerit labor, quam si iam in accelerando tolerantes erimus. Ite igitur ad arma, et vos quidem Medi ad sinistram latns incedite: vos autem Armenii cum parte dimidia dextrum tenete, cum dimidia reliqua duces nobis itineris estote: vos equites a tergo sequimini, ut nos cohorte mini, sursumque protrudatis; neque permittite ut aliquis remissius se gerat.

3. Haec quum Cyrus dixit

set, in manipulos siue series rectas instructum exercitum anteibat. Chaldaei, postquam sursum tendi cum impetu animadverterunt, mox suis signa dant, et mutuis clamoribus se convocando, colliguntur. Cyrus autem suos excitans: Hi quidem, ait, signum dant nobis, o Persae, ut properemus. Nam si in adscendendo hos anteverterimus, nihil hostium conatus efficere poterunt. Gestabant autem Chaldaei crates, et tragulas binas: ac bellicosissimi feruntur esse inter eius regionis incolas: etiam stipendia faciunt, quum

τὸ πολεμικώτατοι καὶ πένητες εἶναι· καὶ γὰρ ἡ χώρα αὐτοῖς ἐρεῖνῃ τέ ἐστι, καὶ ὀλίγη ἡ τὰ χρήματα ἔχουσα.

δ. Ὡς δὲ μᾶλλον ἐπλησίαζον οἱ ἀμφὶ τὸν Κῦρον τῶν ἄκρων, ὁ Τιγράνης σὺν τῷ Κύρῳ πορευόμενος εἶπεν· ὦ Κῦρε, ἀρ' οἶδ', ἔφη, ἔτι αὐτὰς ἡμᾶς αὐτίκα μάλα δεήσει μάχεσθαι; ὡς οἱ γε Ἀρμένιοι ἔμῃ δεξωνται τὰς πολέμους; καὶ ὁ Κύρος εἰπὼν, ὅτι εἰδείη τῆτο, εὐθύς παρεγγύησε τοῖς Πέρσαις παρασκευάζεσθαι, ὡς αὐτίκα δεήσον ἐπιδιώκειν, ἐπειδὰν ὑπάγωσι τὰς πολέμους ὑποφεύγοντες οἱ Ἀρμένιοι, ὡς ἐγγὺς ἡμῖν γενέσθαι. ἔτω δὲ ἡγῶντο μὲν οἱ Ἀρμένιοι· τῶν δὲ Χαλδαίων οἱ παρόντες, ὡς ἐπλησίαζον οἱ Ἀρμένιοι, ταχύ ἀλαλάξαντες ἔθεον, ὥσπερ εἰώθασιν, ἐπ' αὐτάς· οἱ δὲ Ἀρμένιοι, ὥσπερ εἰώθεσαν, ἔκ ἐδέχοντο.

ε. Ὡς δὲ διώκοντες οἱ Χαλδαῖοι εἶδον ἐναντίας μαχαιοφόρους ἰεμένους ἄνω, οἱ μὲν τινες αὐτοῖς πελάσαντες ταχύ ἀπέθνησκον, οἱ δ' ἔφευγον, οἱ δὲ τινες καὶ ἐάλωσαν αὐτῶν. ταχύ δὲ εἶχον τὰ ἄκρα. ἐπεὶ δὲ τὰ ἄκρα εἶχον οἱ ἀμφὶ τὸν

ipsorum opera quis eget; quod et periti rei militaris sint, et pauperes. Quippe solum eis innotuosum, et cuius exigua pars opulenta est.

4. Quum autem Cyri milites iam propius a iugis montium abessent, Tigranes, in itinere Cyro proximus, ait: An nosti, Cyre, mox pugnandum nobis ipsis esse? Nam Armenii quidem certe vim hostium non excipient. Cyrus id se non ignorare respondens, statim edixit Persis ut se pararent. Nam mox insequendum esse, posteaquam Armenii, fuga inita, propius ad nos hostem adduxerint. Sic

ergo praecedebant Armenii. De Chaldaeis vero qui aderant, ubi propius Armenii accessissent, celeriter sublato, more suo, clamore, cursu in eos feruntur. Armenii, more itidem suo, illos non excipiunt.

5. Verum ubi Chaldaei, qui hos persequiebantur, viderunt homines gladiis instructos adversus se sursum tendere, partim congressi propius statim interfecti sunt, partim fuga dilabuntur, nonnulli hostium in potestatem veniunt. Simul iuga montium celeriter occupantur. Ea quum Cyri

τὸν Κῦρον, καθεύρων τε τῶν Χαλδαίων τὰς οἰκήσεις, καὶ ἡδυνάντο Φεύγοντας αὐτὰς ἐκ τῶν ἐγγύς οἰκήσεων. ὁ δὲ Κῦρος, ὡς πάντες οἱ στρατιῶται ὁμῶς ἐγένοντο, ἀριστοποιῆσαι παρήγγειλεν. ἐπεὶ δὲ ἡρεσθήκεσαν, καταμαθὼν ἔνθα σκοπαὶ ἦσαν αἱ τῶν Χαλδαίων, ἐρυμνὸν τε ὃν καὶ εὐδρον, εὐθύς ἐτείχιζε φέρριον καὶ τὸν Τιγρᾶνῃ ἐκέλευσε πέμπειν ἐπὶ τὸν πατέρα, καὶ κελεύειν παραγενέσθαι ἔχοντα ὅποσοι εἴεν τέκτονες τε καὶ * λιθοτόμοι.

ς'. Εἰπὶ μὲν δὴ τὸν Ἀρμένιον ἄχελος ἄγγελος* ὁ δὲ Κῦρος τοῖς παρῆσιν ἐτείχιζεν. ἐν δὲ τῷ τῷ προσάγῃσι τῷ Κῦρι τῆς αἰχμαλώτης δεδεμένης, τῆς δὲ τινος καὶ τετρωμένης. ὡς δὲ εἶδεν, εὐθύς λύειν μὲν ἐκέλευσε τῆς δεδεμένης, τῆς δὲ τετρωμένης, ἰατρὰς καλέσας, θεραπεύειν ἐκέλευσεν. ἐπεὶ αὖ ἐλξε τοῖς Χαλδαίοις, ὅτι αὖ ἤκοι ἔτε ἀπολέσαι ἐπιθυμῶν ἐκείνης, ἔτε πολεμῆν δέσμενος, ἀλλ' εἰρήνην ποιῆσαι βεβλόμενος Ἀρμενίοις καὶ Χαλδαίοις. πρὶν μὲν ἔνέχεσθαι τὰ ἄκρα, οἷδ' ὅτι ἔθεν ἐδείδετο εἰρήνης· τὰ μὲν γὰρ ὑμέτερα ἀσφαλῶς εἶχε, τὰ δὲ τῶν Ἀρμενίων ἤγετε καὶ ἐφέρετε·

Cyri milites tenerent, et Chaldaeorum ad domicilia despicerent; animaduertunt eos proximis domiciliis aufugere. Cyrus, quum milites omnes conuenissent, ut pranderent, edixit. Pransi quum essent, animaduertit locum esse munitum, et aquis irriguum, ubi speculae Chaldaeorum erant; statim ibi castellum extruere coepit. Simul Tigrani manderat, ad patrem mitteret, eumque statim adesse iuberet, et omnes fabros ac lapidas, quotquot haberet, secum adducere.

6. Dum hic nuntius ad Armenium pergit, interea Cyrus cum

L 3 solebatis.

* Αἱ. λιθοτόμοι.

ρετε· νῦν δ' ὁράτε δὴ ἐν οἴῳ ἐσέ. ἐγὼ ἄν ἀφίημι ὑμᾶς οἴκαδε τῆς εἰλημμένης, καὶ δίδωμι ὑμῖν σὺν τοῖς ἄλλοις Χαλδαίοις βηλεύσασθαι, εἴτε βῆλεθε πολεμεῖν ἡμῖν, εἴτε φίλοι εἶναι. καὶ μὲν πόλεμον αἰρῆσθε, μηκέτι ἤκετε δεῦρο ἄνευ ὅπλων, εἰ σωφρονεῖτε· ἣν δὲ εἰρήνης δοκῇτε δεῖσθαι, ἄνευ ὅπλων ἤκετε. ὥς δὲ καλῶς ἔξει τὰ ὑμέτερα, ἣν φίλοι γένησθε, ἐμοὶ μελήσει.

Ζ'. Αἰχμαῖνες δὲ ταῦτα οἱ Χαλδαῖοι, πολλὰ μὲν ἐπαινέσαντες, πολλὰ δὲ δεξιωσάμενοι τὸν Κῦρον ἄχοντο οἴκαδε. ὁ δὲ Ἀρμένιος ὡς ἤκουσε τὴν τε κλήσιν τῷ Κύρῳ, καὶ τὴν περᾶξιν, λαβὼν τῆς τέκτονας καὶ τᾶλλα, ὅσων ὤετο δεῖν, ἦκε πρὸς τὸν Κῦρον ὡς εὐόνατο τάχιστα. ἐπεὶ δὲ εἶδε τὸν Κῦρον, ἔλεξεν· ὦ Κῦρε, ὡς ὀλίγα δυνάμενοι προσορᾶν ἄνθρωποι περὶ τῷ μέλλοντος, πολλὰ ἐπιχειρῆμεν πρᾶττειν. νῦν γάρ δὴ καὶ ἐγὼ ἐλευθερίαν μὲν μηχανᾶσθαι ἐπιχειρήσας, δῶλος, ὡς ἔδεπώποτε, ἐγενόμην· ἐπεὶ δ' εἰλωμεν, σαφῶς ἀπολωλέναι νομίσαντες, νῦν ἀναφαινόμεθα

folebatis. Nunc quo sitis loco, perspicitis. Itaque vos ego, qui capti estis, domum dimitto: vobisque potestatem facio caeteris cum Chaldaeis deliberandi, bellumne gerere nobiscum velitis, an amicitiam colere. Bellum quidem si praefereitis, inermes huc ne reuertimini, si quidem sapitis: fin pacis egere vos putabitis, inermes accedite. Quod si nobiscum amicitiam inieritis, equidem curabo, ut bene res vestrae se habeant.

7. Et Chaldaei quum audissent, multis verbis collaudato Cyro, eiusque dextram multum

amplexi, domum discesserunt. Armenius, ut a Cyro se arcessi, quasque res ille gereret, audisset: adsumtis fabris, rebusque ceteris, quascumque putabat v sui futuras, quam poterat celerime ad Cyrum contendit. Eum ubi vidit: Mi Cyre, ait, quam multas res nos homines adgredimur, quum tamen euentus futurorum paucissimos prospicere possimus. Nam et ego nunc in conatu parandae libertatis, maiorem in servitutem, quam antehac unquam, incidi: postquam vero capti sumus, iamque certo nos periis se putauimus; maiorem nos, quam

νόμειται σεσωσμένοι, ὡς ἔδεπάποτε. οἱ γὰρ ἔδεπάποτε ἐπαυοντο πολλὰ κακὰ ἡμᾶς ποιῶντες, νῦν ὁρῶ τῆς ἔχοντας ὥσπερ ἐγὼ ἠυχόμεν. καὶ τῆτο ἐπίτω, ἔφη, ὦ Κύρε, ὅτι ἐγὼ, ὥς ἀπελάσαι Χαλδαίους ἀπὸ τῆτων τῶν ἄκρων, πολλαπλάσια ἂν ἔδωκα χρήματα, ἂν σὺ νῦν ἔχεις παρ' ἐμῆ. καὶ ἂ ὑπισχνῆ ποιῆσαι ἀγαθὰ ἡμᾶς, ὅτ' ἐλάβαντες τὰ χρήματα, ἀποτετέλεσαι σοι ἤδη ὥς καὶ προσοφείλοντές σοι ἄλλας χάριτας ἀναπεφνήναμεν, ἃς ἡμεῖς γε, εἰ μὴ κακοὶ ἐσμέν, αἰσχυνοίμεθα ἂν σοι μὴ ἀποδιδόναι, ὦ καὶ ἀποδιδόντες, ἔδεν ἄξιον ἔδ' ὕτως πρὸς εὐεργέτην καταλαμβανόμεθα τοσῶτον ποιῶντες.

ἦ. Ο μὲν Ἀρμένιος ταῦτ' ἔλεξεν οἱ δὲ Χαλδαῖοι ἤκον, δέοντες τῇ Κύρῃ εἰρήνην σφίσι ποιῆσαι. καὶ ὁ Κύρος ἐπήρετο αὐτὸς, ἄλλα τῆ, ἔφη, ὦ Χαλδαῖοι, ἡ τῆς γε ἕνεκα εἰρήνης νῦν ἐπιθυμεῖτε, ὅτι νομίζετε ἀσφαλέστερον δύνασθαι ζῆν εἰρήνης γινομένης, ἢ πολεμῶντες; ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς ταῦτ' ἔλεγομεν.

quam haecenus nunquam, inco-
lunitatem adeptos videmus. Etenim qui nunquam multis nos detrimentis adficere definebant, hos ego iam illo in statu esse video, quo haecenus optabam. Tuque scias velim, mi Cyre, multo me maiorem daturum fuisse pecuniam, ut iugis hisce Chaldaei depellerentur, quam tu nunc a me acceperis. Adeoque iam praestitisti, quae nobis te praestitutum beneficia pollicebare, quum pecuniam illam acciperes. Itaque praeterea debere nos alias etiam tibi gratias manifestum est, quas sane nos,

si homines improbi esse nolimus, turpe fuerit tibi non referre: cui licet referamus, tamen ne sic quidem ex dignitate gerere nos, erga virum praeclare de nobis merentem, reperiemur.

8. Haec Armenii verba fuerunt. Chaldaei vero ad Cyrum venientes, ut pacem sibi conficeret, orabant. Eos ille interrogabat: Ecqua de causa, Chaldaei, alia, nunc pacem cupitis, nisi quod existimatis, securius vos in pace quam bello victuros? quando nos etiam pacis hanc ipsam causam adferimus.

μεν. τὰλλα ἔχομεν, ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι. καὶ ὅς, τί ἔν, ἔφη, εἰ καὶ ἄλλα ὑμῖν ἀγαθὰ προσγένοιτο διὰ τὴν εἰρήνην; ἴτι ἂν, ἔφασαν, μᾶλλον εὐφραينوίμεθα. ἄλλο τι ἔν, ἔφη, ἢ διὰ τὸ γῆς σπανίζειν ἀγαθῆς, νῦν πένητες νομίζετ' εἶναι; συνέφασαν καὶ τῆτο. τί ἔν, ἔφη ὁ Κύρος, βάλαιοτ' ἂν ἀποτελόντες ὅσα περ οἱ ἄλλοι Ἀρμένιοι, ἔχειναι ὑμῖν τῆς Ἀρμενίας γῆς ἐργάζεσθαι ὁπίσῃν ἂν βέλῃσθε; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι, εἰ πισεύοιμεν μὴ ἀδικήσεσθαι.

θ'. Τί δὲ σὺ, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, βάλαιο ἂν τὴν νῦν ἀργὸν ἔσαν γῆν ἐνεργὸν γενέσθαι, εἰ μέλλοιεν τὰ νομιζόμενα παρὰ σοι ἀποτελεῖν οἱ ἐργαζόμενοι; ἔφη ὁ Ἀρμένιος, πολλὰ ἂν τῆτο πρίασθαι πολὺ γὰρ ἂν αὐξάνεσθαι τὴν πρόσδοον. τί δ' ὑμεῖς, ἔφη, ὦ Χαλδαῖοι, ἐπεὶ ὅση ἀγαθὰ ἔχετε, ἐθέλοιτ' ἂν ἑᾶν νέμειν ταῦτα τῆς Ἀρμενίας, εἰ ὑμῖν μέλλοιεν οἱ νέμοντες τὰ δίκαια ἀποτελεῖν; ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι, πολλὰ γὰρ ἂν ὠφελεῖσθαι ἑδὲν πονῆντας. σὺ δὲ, ἔφη, ὦ Ἀρμένιε, ἐθέλεις ἂν ταῖς τέτων νομαῖς χρῆσθαι,

Non defunt nobis aliae causae, dixerunt Chaldaei. Et ille, Quid igitur, inquit, si alia vobis commoda ex pace praeterea proveniant? Maiori etiam, aiunt illi, gaudio adficiemur. Verum quid est aliud, cur esse vos iam pauperes arbitremini, nisi quod fertilis soli vobis copia non est? In hoc etiam quum adfensu essent: Quid ergo? subiecit Cyrus, velletisne vobis, pendentibus ea quae ceteri Armenii pendunt, licere tantum agri Armenii colere, quantum vobis ipsis liberet? Si fidem habeamus, aiebant Chaldaei, nullam nobis iniuriam illatum iri.

9. Tu vero Armenie, inquit, an velles solum id, quod modo incultum est, cultum reddi, si cultores id, quod apud te consuetum est, penderent? Magno se hoc redempturum ait Armenius, quod ea ratione reditus longe sibi futurus esset auctior. Et quid, inquit, vos Chaldaei, quum montes fertiles habeatis, an etiam velletis Armeniis permittere, ut pascua in his haberent, si vobis illi, quod aequum esset, penderent? Adfentiebantur Chaldaei; quod magnas se capturos utilitates, sine villo suo labore, dicerent. At tu Armenie, vellesne

χρηῆσθαι, εἰ μέλλοις, μικρὰ ὠφελῶν Χαλδαῖς, πολὺ πλείω ὠφελήθησέσθαι; καὶ σφόδρα ἂν, ἔφη, εἰ οἰοίμην ἀσφαλὲς νέμειν. ἔκῃν, ἔφη, ἀσφαλῶς ἂν νέμοιτε, εἰ τὰ ἄκρα ἔχοιτε σύμμαχα; ἔφη ὁ Ἀρμένιος.

ί. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφασαν οἱ Χαλδαῖοι, ἔκ ἂν ἡμεῖς ἀσφαλῶς ἐργαζοίμεθα μὴ ὅτι τὴν τέτων, ἀλλ' ἔδ' ἂν τὴν ἡμετέραν, εἰ ἔτοι τὰ ἄκρα ἔχοιεν. εἰ δ' ὑμῖν ἂν, ἔφη, τὰ ἄκρα σύμμαχα εἴη; ἔτως ἂν, ἔφασαν, ἡμῖν καλῶς ἔχοι. ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀρμένιος, ἔκ ἂν ἡμῖν νῦν καλῶς ἔχοι, εἰ ἔτοι παραλήφονται πάλιν τὰ ἄκρα, ἄλλως τε καὶ τετειχισμένα. καὶ ὁ Κύρος εἶπεν· ἔτωσί τοίνυν ἐγὼ ποιήσω, ἔφη, ὑδ' ἐτέροις ὑμῶν τὰ ἄκρα παραδώσω, ἀλλὰ ἡμεῖς φυλάξομεν αὐτά· καὶ ἀδικῶσιν ὑμῶν ὅποτεροιῃν, σὺν τοῖς ἀδικημένοις ἐσόμεθα ἡμεῖς.

ια. Ως δ' ἤκυσαν ταῦτα ἀμφοτέρω, ἐπήνεσαν, καὶ ἔλεγον, ἔτως ἂν εἴη μόνως εἰρήνη βεβαία. καὶ ἐπὶ τέτοις ἔδοσαν καὶ ἔλαβον πάντες τὰ πιστὰ, καὶ ἐλευθέρως μὲν ἀμφοτέρως
ἀπ'

vellesne pascuis horum uti, si pro paruo Chaldaeorum commodo, multo maiores ipse villitates caperes? Et valde quidem, ait, si pascuis tuto frui liceret. Nimirum, ait, tuto his fruimini, si vobis in hisce iugis auxilia praesto sint? Adsentiebatur Armenius.

IO. At nos profecto, inquit Chaldaei, nequaquam tuto, non modo istorum, sed ne nostrum quidem, agrum culturi sumus, si iuga montium isti teneant. Quid vero, si vobis, inquit, auxilio sint ista iuga? Nimirum ita, respondebant illi, bene nobiscum ageretur. Sed profe-

cto, ait Armenius, non bene nobiscum ageretur, si iuga montium hi reciperent, praesertim castello munita. Et Cyrus: Ego vero sic faciam, inquit, neutris vestrum haec iuga tradam, sed nos ea custodiemus: ac si alterutri vestrum auctores iniuriae fuerint, a laesis stabimus.

II. Haec quum utrique audissent, collaudarunt: solaque hac ratione pacem firmam fore dixerunt. Atque his adeo conditionibus fides ultro citroque data est ab universis, quum convenisset, ut per utrosque libertas utrisque sua constaret;

ἀπ' ἀλλήλων εἶναι συνετίθεντο, ἐπιγαμίας δ' εἶναι, καὶ ἐπεργασίας, καὶ ἐπινομίας, καὶ συμμαχίαν δὲ κοινήν, εἴ τις ἀδικοῖη ὁποτέρῃσ' ἔτω μὲν τότε διεπράχθη καὶ νῦν δὲ ἔτι ἔτω διαμενεσθιν αἱ τότε γεγόμεναι συνθήκαι Χαλδαίοις καὶ τῷ τὴν Ἀρμενίαν ἔχοντι. ἐπεὶ δὲ αἱ συνθήκαι ἐγένοντο, εὐθὺς συνετείχιζόν τε ἀμφοτέροις προθύμως ὡς κοινὸν φρέριον, καὶ τὰ ἐπιτήδεια συνεισῆγον.

Ἦ'. Ἐπεὶ δὲ ἐσπέρα προσήει, συνδείπνης ἔλαβεν ἀμφοτέρως πρὸς ἑαυτὸν, ὡς φίλος ἦδη. συνδειπνῶντων δὲ εἰπέ τις τῶν Χαλδαίων, ὅτι τοῖς μὲν ἄλλοις σφῶν πᾶσιν εὐκτὰ ταῦτα εἶη, εἰσὶ δὲ τινες τῶν Χαλδαίων, οἱ ληϊζόμενοι ζῶσι, καὶ ἔδ' ἂν ἐπίσταντο ἐργάζεσθαι, ἔδ' ἂν δύναιντο, εἰθισμένοι ἀπὸ πολέμου βιοτεύειν. αἰεὶ γὰρ ἐληϊζοντο καὶ ἐμοσφορέον, καὶ πολλάκις μὲν παρὰ τῷ Ἰνδῶν βασιλεῖ (καὶ γὰρ, ἔφασαν, πολύχευτος ὁ ἀνὴρ) πολλάκις δὲ καὶ παρ' Ἀσυάγει. καὶ ὁ Κύρος ἔφη, τί ἔν' ἔ καὶ νῦν παρ' ἐμοὶ μοσφορέουσιν; ἐγὼ

constaret; vt connubia, cultus agrorum, pastiones vtrisque communes essent; vt communibus copiis sese iuarent, si quis alterutros laederet. Ad hunc modum illa tunc gesta sunt, et haec sanepacta, inter Chaldaeos et eum qui Armeniam tenet, id temporis inita, hodieque durant. Postquam ita conuenisset, statim vtrique castellum, quasi quod esset commune, coniungentis alacriter operis exstruunt, et una res in id necessarias important.

12. Adpetente autem vespera, Cyrus utrosque, velut amicos

iam inter se, conuiuas in coena suos esse voluit. Inter coenandum autem, quidam ex Chaldaeis inquit, ceteris quidem suae gentis omnibus haec optabilia accidere: verum quosdam Chaldaeos esse, qui raptο viuerent, ac terram neque scirent colere, neque possent: quippe qui victum armis quaerere consueissent. Semper enim latrocinari solitos, stipendiaque crebro meruisse, partim apud Indorum regem, (quem illi auro abundare dicebant,) partim apud Astyagem. Et Cyrus: Cur igitur non etiam modo apud me stipendia faciunt? Nam

ἐγὼ γὰρ δώσω ὅσον τις καὶ ἄλλος πλεῖστον δὴ ποτε ἔδωκε. συνέφασάν οἱ, καὶ πολλὰς γε ἔσειδαι ἔλεγον τὰς ἐφελήσοντας.

γύ. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ ἔτω συνωμολογεῖτο. ὁ δὲ Κῦρος ὡς ἤκουσεν ὅτι πρὸς τὸν Ἰνδὸν πολλάκις οἱ Χαλδαῖοι ἐπορεύοντο, ἀναμνηθεὶς ὅτι ἦλθον παρ' αὐτῷ καλῶς κεῖναι ἀμεινοὶ εἰς Μήδους τὰ αὐτῶν πράγματα; καὶ ὥχεντο πρὸς τὰς πολέμους, ὅπως αὐτὸς καὶ τὰ ἐκείνων κατίδωσιν, ἐβόλετο μαθεῖν τὸν Ἰνδὸν τὰ αὐτῷ πεπραγμένα. ἤρξατο ἔν λόγῳ τοιούτῳ· ὦ Ἀρμένιε, ἔφη, καὶ ὑμεῖς οἱ Χαλδαῖοι, εἴπατέ μοι, εἴ τινα ἐγὼ τῶν ἐμῶν ἀποσέλλοιμι πρὸς τὸν Ἰνδόν, συμπέμψαιτ' ἂν μοι τῶν ὑμετέρων, οἵτινες αὐτῷ τὴν τε ὁδὸν ἡγοῖντο ἂν, καὶ συμπράττοιεν ὥστε γενέσθαι ἡμῖν παρὰ τῷ Ἰνδῷ ἢ ἐγὼ βέλομαι; ἐγὼ γὰρ χεῖματα μὲν προσγενέσθαι ἔτι ἂν βηλοίμην ἡμῖν, ὅπως ἔχω καὶ μισθὸν ἀφθονῶς δίδονα οἷς ἂν δέη, καὶ τιμὰν καὶ θωρεῖσθαι τῶν στρατευομένων τὰς ἀξίας. τῶν μὲν δὴ ἕνεκα βέλομαι ὡς ἀφθονώτατα χεῖματα ἔχειν· δεῖσθαι δὲ τῶν νομίζω. τῶν μὲν ὑμετέρων,

Nam ego tantum eis dabo, quantum aliquis alius unquam dedit. Adstipulati sunt ei, multosque fore dixerunt, qui hoc facere vellent.

13. Et de his quidem ita convenit. Cyrus autem, qui audisset, Chaldaeos ad Indum saepe proficisci, recordatus venisse ad Medos ab hoc quosdam, qui, quid rerum apud ipsos gereretur, explorarent; eosdemque deinde ad hostes etiam abiisse, largiendo cohonestare. His ego ut illorum quoque res specularentur: scire volebat Indum, quae ab se gesta fuissent. Itaque sic orsus est: Dicite mihi,

tu Armenie, vosque Chaldaei, si quem ego meorum ad Indum mitterem, vestrumne aliquos adiungeretis, qui et itineris duces ipsi, et adiumento essent, ad impetrandum ab Indo ea quae ipse cupio? Nam equidem accedere nobis adhuc aliquid pecuniae velim, ut et iis stipendia numerare, quibus opus est, abinde possim; et alios militiae socios, pro meritis et dignitate, largiendo cohonestare. His ego de causis quam maximam pecuniae mihi copiam esse volo. Quamvis autem statuam, mihi opus eis esse; libenter tamen vestris

ρων, ἡδύ μοι Φεῖδεσθαι· (Φίλῃς γὰρ ὑμᾶς ἤδη νομίζω) παρὰ δὲ τῆ Ἰνδοῦ ἡδέως ἀν' λάβοιμι, εἰ διδοίη. ὁ ἔν' ἄγγελος, ὃ κελεύω ὑμᾶς ἡγεμόνας δῆναι, καὶ συμπράκτορας γενέσθαι, ἐλθὼν ἐκείσε, λέξει ὧδε·

ιδ'. Επεμψέ με Κύρος, ὃ Ἰνδε, πρὸς σε, Φησὶ δὲ προσδεῖσθαι χρημάτων, προσδεχόμενος καὶ ἄλλην στρατιάν οἰκόνειν ἐκ Περσῶν. (καὶ γὰρ προσδέχομαι, ἔφη.) ἦν ἔν' αὐτῷ πέμψης ὅποσα σοι προχωρεῖ, Φησὶν, ἣν θεὸς ἀγαθὸν τέλος διδῶ αὐτῷ, πειράσσεσθαι ποιῆσαι, ὥστε σε νομίζειν καλῶς βεβηλεῦσθαι χαρισάμενον αὐτῷ. ταῦτα μὲν ὁ παρ' ἐμῷ λέξει· τοῖς δὲ παρ' ὑμῶν ὑμεῖς αὐτὸ ἐπισέλλετε ὅ, τι ὑμῖν δοκεῖ συμφέρον εἶναι. καὶ ἦν μὲν λάβωμεν, ἔφη, παρ' αὐτῆς, ἀφθονωτέροις χρῆσόμεθα· ἦν δὲ μὴ λάβωμεν, εἰσόμεθα ὅτι ἡδεμίαν αὐτῷ χάριν ὀφείλομεν, ἀλλ' ἐξέσαι ἡμῖν, ἐκείνῃ ἕνεκα, πρὸς τὸ ἡμέτερον συμφέρον πάντα τίθεσθαι.

ιε'. Ταῦτ' εἶπεν ὁ Κύρος, νομίζων τὰς ἰόντας Ἀρμενίων καὶ Χαλδαίων τοιαῦτα λέξεν περὶ αὐτῶν, οἷα αὐτὸς ἐπιθύμει πάντας ἀνθρώπους καὶ λέγειν καὶ ἀκρίειν περὶ αὐτῶν.

vestris parco (nam vos ego nunc amicorum in numero pono) non illibenter ab Indo has accepturus, si daret. Itaque nuntius, cui duces ut detis, atque adiumento sitis, hortor, quum eo venerit, in hunc modum loquetur:

14. Cyrus ad te me misit, Inde, pecunia tibi opus esse dictitans, quod a Persis alim etiam domo exercitum exspecter, omnino enim exspecto, inquit. Quapropter si tantum pecuniae, quantum tibi conceditur, miseris; ait se, si felicem rerum exitum Deus dederit, effecturum studio suo, ut exiltimes, bene te rebus tuis consuluisse, qui sis

ipsis gratificatus. Haec qui a me mittetur nuntius, dicet: quos autem vos ablegabitis, eis ipsi, quod ex usu fore putatis, imperate. Pecuniam quidem, inquit, ab eo si acceperimus, maior nobis illius copia fuerit: sin autem; sciemus nullam a nobis ipsi gratiam deberi: adeoque nobis integrum erit, quod ipsam adtinet, omnia nostro ex usu administrare.

15. Haec Cyrus aiebat, quum quidem exiltimaret, Armeniorum Chaldaeorumque nuntios eiusmodi de se dicturos, qualia de se uniuersos homines et dicere cupiebat, et audire.

αὐτῷ. καὶ τότε μὲν δὴ, ὅποτε καλῶς εἶχε, διαλύσαντες τὴν σκηνὴν, ἀνεπαύοντο.

Κ Ε Φ. γ'.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ δ', τε Κύρος ἐπέμπε τὸν ἄγγελον, ἐπιστείλας ὅσαπερ ἔφη καὶ ὁ Ἀρμένιος καὶ οἱ Χαλδαῖοι συνέπεμπον ὡς ἱκανωτάτης ἐνόμιζον εἶναι καὶ συμπραῖξαι καὶ εἰπεῖν περὶ Κύρου τὰ προσήκοντα. ἐκ δὲ τούτων ὁ Κύρος ἐπιτελείσας τὸ φέρον καὶ φύλαξιν ἱκανοῖς καὶ τοῖς ἐπιτηδείοις πᾶσι, καὶ ἄρχοντα αὐτῶν καταλιπὼν Μῆδον, ὃν ὥστε Κυαζάρει ἀν' μάλις α χαίσεισθαι, ἀπῆει συλλαβὼν τὸ ἕτερον στρατεύμα ὅσον τε ἦλθεν ἔχων, καὶ ὁ παρ' Ἀρμενίων προσέλαβε, καὶ τὰς παρὰ Χαλδαίων εἰς τετρακισχιλίας, οἱ ὧντο καὶ συμ- πάντων τῶν ἄλλων κρείττονες εἶναι.

β'. Ως δὲ κατέβη εἰς τὴν οἰκωμένην, ἔδεις ἔμεινεν ἔνδον Ἀρμενίων

dire. Ac tum quidem, ubi visum fuisset opportunum, contubernio soluto, quieti se dederunt.

C A P. III.

Postidie Cyrus hunc nuntium ablegabat, quum in mandatis ipsi dedisset ea quae dixerat; et Armenius ac Chaldaei cum hoc suos mittebant homines, quos ad agendum hoc negotium maxime idoneos arbitrabantur, et ad praedicandum ea de Cyro quae conveniret. Secundum haec Cyrus, quum et praesidiariis militibus im-

positis, quot satis essent, et rebus necessariis omnibus, castrum absoluisset, ac Medium eis praefecisset, quem si praeficeret, maxime Cyaxari gratam se rem facturum existimabat; discessit, sumto secum exercitu, quem adduxerat; et eo, quem ab Armeniis acceperat; vnaque illis etiam, qui a Chaldaeis accesserant, hominum ad quatuor millia, qui sane reliquorum omnium se praestantissimos arbitrabantur.

2. Vbi autem in regionis loca culta descendisset, Armeniorum

Αρμενίων, ἔτε ἀνὴρ ἔτε γυνή, ἀλλὰ πάντες ὑπὸ τῶν ἡδόμενοι τῇ εἰρήνῃ, καὶ φέροντες καὶ ἄγοντες εἴ τι ἕκαστος ἄξιον εἶχε. καὶ ὁ Αρμενίος τῆτοις ἔκ ἡχθετο, ἔτως ἂν νομίζων καὶ τὸν Κύρον μᾶλλον ἡδέσθαι τῇ ὑπὸ πάντων τιμῇ. τέλος δ' ἔν ὑπὲρ ἤντησε καὶ ἡ γυνὴ τῷ Αρμενίῳ, τὰς θυγατέρας ἔχουσα, καὶ τὸν νεώτερον υἱόν· καὶ σὺν ἄλλοις δώροις καὶ τὸ χρυσίον ἐκόμιζεν, ὃ πρότερον ἔκ ἡθέλε λαβεῖν ὁ Κύρος.

γ'. Καὶ ὁ Κύρος ἰδὼν, εἶπεν ὑμῖς ἐμὲ ἔποιήσατε μικρὰ περιόντα εὐεργετῆν, ἀλλὰ σὺ, ὦ γύναι, ἔχουσα ταῦτα τὰ χρήματα ἃ φέρεις, ἀπίθι, καὶ τῷ Αρμενίῳ μηκέτι δὸς αὐτὰ κατορύξαι. ἐκπεμψον δὲ τὸν σὸν υἱὸν ὡς κάλλιπα ἀπ' αὐτῶν κατασκευάσασα ἐπὶ τὴν στρατείαν ἀπὸ δὲ τῶν λοιπῶν κτῶ καὶ σαυτῇ, καὶ τῷ ἀνδρὶ, καὶ ταῖς θυγατράσι, καὶ τοῖς υἱοῖς ὃ, τι κεκλημένοι καὶ κεκοσμημένοι κάλλισιν καὶ ἡδίων τὸν αἰῶνα διάξτε. εἰς δὲ τὴν γῆν ἔφη, ἀρκέτω τὰ σώματα, ὅταν ἕκαστος τελευτήσῃ, κατακρύψειν.

δ. Ο μὲν ταῦτα εἰπὼν παρήλαυνεν· ὁ δὲ Αρμενίος συμ-
πράμπτε,

niorum nemo se domi continuit, Vos effecturi non estis, inquit, nec vir, nec femina: sed obviam processerunt omnes, ex ut mercedis causa hinc inde proficiscar, ac bene merear. pace voluptatem capientes; ac Retine tu mulier, hanc pecuniam tibi, quam adfers, neque secum, quidquid alicuius pretii posthac Armenio dederis eam quilibet haberet, ferebant, agebant. Atque his Armenius minime offendebatur, quod Cyrus potius his exornatum quam pulcherrime, in militiam mittito. De reliquis, et tibi, et marito, et sexus utrisque liberis id parato; quod consequuti, et quo norem natu filium secum ducens: ac praeter alia munera, elegantius atque iucundius vitam agatis. Vbi vero illud aurum quoque adferebat, quisque defunctus erit, satis quod Cyrus accipere pridem esto, corpora sub terra condi. noluerat.

4. His dictis, Cyrus praeterueniens est, deducenibus simul et Armenio,

3. Hoc Cyrus ubi vidisset:

πρῆπεμπε, καὶ οἱ ἄλλοι πάντες ἄνθρωποι, ἀνακαλῶν-
τες τὸν εὐεργέτην, τὸν ἄνδρα τὸν ἀγαθόν. καὶ ταῦτ'
ἐποίουν, ἕως ἐκ τῆς χώρας ἐξέπεμψαν. συναπέσειλε
δὲ αὐτῷ ὁ Ἀρμένιος καὶ στρατιὰν πλείονα, ὥς εἰρήνης οἴκοι
ἔσσης. ἔτω δὴ ὁ Κῦρος ἀπῆει κεχηρηματισμένος, ἔχ-
ων ἃ ἔλαβε μόνον χεῖματα, ἀλλὰ πολὺ πλείονα τῶν
ἐτοιμασάμενος διὰ τὸν τρόπον, ὥστε λαμβάνειν ὁπό-
τε θέοιτο. καὶ τότε μὲν ἐστρατοπεδεύσαντο ἐν τοῖς μεθ-
ορίοις.

Ε. Τῇ δ' ὑπεραίᾳ τὸ μὲν σφάτευμα καὶ τὰ χεῖματα
ἔπεμψε πρὸς Κυαξάρην, (ὁ δὲ πλησίον ἦν, ὥσπερ ἔφη-
σεν) αὐτὸς δὲ σὺν Τιγράνῃ καὶ Περσῶν τοῖς ἀρίστοις ἐθῆρας,
ὅπως ἐπιτυγχάνοιεν θηρίοις, καὶ εὐφραίνετο. ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο
εἰς Μήδους, τὰ χεῖματα ἔδωκε τοῖς ἑαυτοῦ ταξιαρχοῖς,
ὅσα ἐδόκει ἑκάστῳ ἱκανὰ εἶναι, ὅπως καὶ ἐκεῖνοι ἔχοιεν
τιμᾶν εἴ τινας ἀγαιντο τῶν ὑφ' ἑαυτοῦ. ἐνόμιζε γὰρ,
εἰ ἕκαστος τὸ μέρος ἀξιεπαῖνον ποιήσῃ, τὸ ὅλον αὐ-
τῷ

Armenio, et reliquis homi-
nibus uniuersis; qui quidem
eum et benefactorem appella-
bant, et virum illum bonum:
idque continuo faciebant, do-
nec extra regionem suam de-
duxissent. Armenius vero et-
iam maiorem exercitum ei ad-
iunxit, quia domi pacem ha-
beret. Sic ergo Cyrus abiit,
non solum ea pecunia ditatus,
quam acceperat: sed etiam ad
multo maiorem, quam haec
esset, aditu morum elegantia
parato; ut eas, quoties esset
opus, sumere posset. Ac tum
quidem in finibus castra me-
tati sunt.

5. Postridie copias et pecu-
niae partem, Cyaxari misit:
(et aberat is prope, quemad-
modum dixerat) ipse cum Ti-
grane ac Persarum optimatibus
venabatur, vbicumque in feras
incidisset, atque ita se oblecta-
bat. In Medorum vero regio-
nem quum peruenisset, suis co-
hortium praefectis pecunias de-
dit, quantum cuique satis esse
arbitrabatur, ut illis etiam non
deesset; unde honoris ergo
suos ornarent, si quos magni
facerent. Existimabat enim, si
quisque partem exercitus sibi
mandatam efficeret talem, ut
laudari mereretur etiam futu-
rum,

τῷ καλῶς ἔχειν. καὶ αὐτὸς δὲ, εἴ τι πρὸς καλὸν ἴδῃ
εἰς τὴν στρατιάν, τῷτο κτώμενος ἐδώρεϊτο τοῖς ἀξιω-
τάτοις, νομίζων, ὅ, τι καλὸν ἀγαθὸν ἔχοι τὸ στρα-
τεύμα, τῷτοις ἅπασιν αὐτὸς κεκοσμηθῇ. ἤνικα
δὲ αὐτοῖς διεδίδῃ ὧν ἔλαβεν, ἔλεξεν ὥδε πως εἰς
τὸ μέσον τῶν ταξιαρχῶν, καὶ λοχαγῶν, καὶ πάντων
ἕς ἐτίμα·

5. Ἄνδρες φίλοι, δοκεῖ ἡμῖν εὐφροσύνη τις νῦν
παρεῖναι, καὶ ὅτι εὐπορία τις προσγεγένηται, καὶ
ὅτι ἔχομεν ἀφ' ὧν τιμᾶν ἔχομεν ἕς ἂν βηλώμεθα,
καὶ τιμᾶσαι ὡς ἂν ἕκαστος ἀξίος ᾖ. πάντως
δὴ ἀναμνησκόμεθα τὰ ποῖα ἅτλα ἔργα τῶν
τῶν ἀγαθῶν ἐστὶν αἷτια. σκοπόμενοι γὰρ εὐρήσετε,
τό, τε ἀγρυπνῆσαι, ὅπρ' ἔδει, καὶ τὸ πονῆσαι, καὶ τὸ
σπεῦσαι, καὶ τὸ μὴ εἶξαι τοῖς πολεμίοις. ὥτως ἂν
χρὴ καὶ τοιοῦτον ἄνδρας ἀγαθὸς εἶναι, γιγνώσκοντας
ὅτι τὰς μεγάλας ἡδονὰς καὶ τὰ ἀγαθὰ τὰ μεγάλα
ἦ

rum, ut totus exercitus egre-
gie comparatus esset. Quin et
ipse, si quid videret, quod ex-
ercitui posset esse ornamento,
id ubi adquisivisset, dignissi-
mis quibusque donabat. Nam
arbitrabatur, quidquid in exer-
citu pulchrum esset ac prae-
clarum, id omne sibi orna-
mento cedere. Quando au-
tem accepta distribuebat, hu-
iusmodi verbis inter cohori-
tium praefectos, et manipu-
larios, et omnes illos, qui
erant apud ipsum in honore,
 utebatur:

6. Frui quadam, amici, lae-
titia in hoc tempore videmur,

tum quod opum copia quaedam
nobis accesserit, tum quod no-
bis sit, vnde honorem habere
liceat iis quibus visum fuerit;
et existimare, quibus quisque
praemiis sit dignus. Omnino
autem reuocandum nobis est
ad animum, cuiusmodi studia
nobis haec commoda pepere-
rint. Nam si rem considera-
bitis, reperietis haec vos con-
sequutos, et vigilando, quum
opus erat, et laborando, et ac-
celerando, et nihil hosti ceden-
do. Quapropter deinceps quo-
que viri fortes sitis necesse
est, atque etiam statuatis, volu-
ptates magnas, et ingentia bona
non

ἡ πειθῶ, καὶ ἡ καρτερία, καὶ οἱ ἐν τῷ καιρῷ πόνοι καὶ κίνδυνοι παρέχονται.

Ζ Κατανοῶν δὲ ὁ Κῦρος, ὡς εὖ μὲν αὐτῷ εἶχον τὰ σώματα οἱ στρατιῶται πρὸς τὸ δύνασθαι στρατιωτικὰς πόνης φέρειν, εὖ δὲ τὰς ψυχὰς πρὸς τὸ καταφρονεῖν τῶν πολεμίων, ἐπισήμονες δὲ ἦσαν τὰ προσήκοῦσα τῇ ἐαυτῶν ἑκάστος ὀπλίσει, καὶ πρὸς τὸ πείθεσθαι δὲ τοῖς ἄρχουσιν ἐώρα πάντας εὖ παρασκευασμένους ἐκ τῶν ἔν ἐπεθύμει τι ἤδη τῶν πρὸς τῆς πολεμίας πράττειν, γιγνώσκων ὅτι ἐν τῷ μέλλειν πολλάκις τοῖς ἄρχουσι καὶ τῆς καλῆς παρασκευῆς ἀλλοιῶται τι. ἔτι δ' ὁρῶν ὅτι φιλοτίμως ἔχοντες ἐν οἷς ἀντηγωνίζοντο πολλοὶ, καὶ ἐπιφθόνως εἶχον πρὸς ἀλλήλους τῶν στρατιωτῶν καὶ τῶνδε ἕνεκα ἐξάγειν αὐτὰς ἐβόλετο εἰς τὴν πολεμίαν ὡς τάχιστα, εἰδὼς ὅτι οἱ κοινοὶ κίνδυνοι φιλοφρόνως ποιῶσιν ἔχειν τῆς συμμάχης πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἔκети ἐν τῷ ὅτε τοῖς ἐν ὅπλοις κοσμημένοις φθονῶσιν, ὅτε τοῖς δόξης ἐφιεμένοις, ἀλλὰ μάλλον καὶ ἐπαινοῖσι καὶ ἀσπάζονται οἱ τοιοῦτοι τῆς ὁμοίας, νομίζοντες

non nisi ab obedientia, et tolerantia, et ferendis, ubi poscit occasio, laboribus periculisque proficisci.

7. Quia vero animaduerteret Cyrus, et corpora militum recte ad labores militares perferendos esse comparata, et animos itidem ad contemnendum hostem: praeterea peritos eorum esse, quae usus armorum in unoquoque requireret: ac omnes etiam ad parendum praefectis suis paratos esse videret: de causis huius iam aliquid eorum gerere cupiebat, quae aduersus hostem suscipi solent. Intelligebat enim, in cunctationibus,

plerumque ducibus copiarum etiam praeclare parata labefieri et mutari. Videbat item plerisque milites ambitione ductos, in iis de quibus erant inter ipsos certamina, sibi mutuo inuidere. Quare hac quoque de causa quamprimum eos in hosticum educere volebat. Quippe qui sciret, pericula communia beneuolentiam inter commilitones mutuam excitare: ad quae ubi peruentum est, nemo aliis, quibus ornatissima sunt arma, nemo gloriae cupidus inuidet: sed potius, et collaudant, et complectuntur huiusmodi, sibi similes, quod eos secum in

νομίζοντες συνεργῆς αὐτῆς τῇ κοινῇ ἰαγαθῇ εἶναι.

ή'. Οὕτω δὴ πρῶτον μὲν ἐξώπλισε τὴν στρατιάν, καὶ κατέταξεν ὡς ἐδύνατο κάλλιστά τε καὶ ἄριστά· ἔπειτα δὲ συνεκάλεσε μυριάρχους καὶ χιλιάρχους καὶ ταξίαρχους καὶ λοχαγούς. ὅτοι γὰρ ἀπολελυμένοι ἦσαν τῇ καταλέγεσθαι ἐν τοῖς τακτικοῖς ἀειθμοῖς· καὶ ὁπότε δέοι ἢ ὑπακῆναι τῷ στρατηγῷ, ἢ παραγγέλλειν τι, ἢ ὡς ἂν ἀναρχὸν κατελείπετο, ἀλλὰ δωδεκαδάρχους καὶ ἐξαδάρχους πάντα τὰ καταλειπόμενα διεκοσμεῖτο. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον οἱ ἐπικαίριοι, παράγων αὐτῆς, ἐπεδείκνυε τε αὐτοῖς τὰ καλῶς ἔχοντα, καὶ ἐδίδασκεν ἢ ἕκαστον ἰσχυρὸν ἦν τῶν συμμαχικῶν. ἐπεὶ δὲ καί κείνης ἐπαίησεν ἐρωτικῶς ἔχειν τῇ ἡδὴ ποιεῖν τι, εἶπεν αὐτοῖς νῦν μὲν ἀπίε-
 ναί ἐπὶ τὰς τάξεις, καὶ διδάσκειν ἕκαστον τῆς ἑαυτῇ ἄπερ αὐτὸς ἐκείνης, καὶ πειράσθαι αὐτῆς ἐπιθυμίαν ἐμβαλεῖν πᾶσι τῇ στρατεύεσθαι, ὅπως εὐθυμότατα πάν-
 τες ἐξορμῶνται, πρῶτὶ δὲ παρῆναι ἐπὶ τὰς Κυαζά-
 ρας

iuvanda publica re coniunctos existiment.

8. Primum igitur armatum exercitum, quam poterat pulcherrime, et optime, instruxit: deinde duces decem millium, et tribunos, et cohortium praefectos, et manipularios duces conuocavit. Nam hi liberi erant, ut in militarium ordinum numeris non recenserentur. Quumque vel imperatori parandum erat, vel denuntiandum aliquid, non idcirco pars vlla rectoris expertis relinquebatur: sed reliquae copiae per duodenum et seivum militum praefectos apte instruebantur.

Posteaquam vero iam ad ipsum conuenissent, quorum praesentiam res ipsa postulabat, deducebat eos per aciem Cyrus; et ubi recte instructa esset, ostendebat; et qua parte firma essent auxilia singula, docebat. Quumque in his etiam desiderium et amorem gerendi aliquid excitasset, tunc quidem iussit, suos ad ordines irent, et quemlibet suorum edocerent, quae ab ipso didicissent, et huius militiae cupiditatem in omnibus accendere conarentur, ut alacri maxime animo iter omnes ingrederentur, ac mane Cyaxaris ad portam

ρης θύρας. τότε μὲν δὴ ἀπιόντες ἔτως ἐποίησαν.

Θ'. Τῇ δ' ὑπεραίῳ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ παρεῆσαν οἱ ἐπικαίριοι ἐπὶ τὰς θύρας. σὺν ταῖς ἑνὶ Κῦρος εἰσελθὼν πρὸς τὸν Κυαξάρεν, ἤρξατο λόγῳ τοιῷδε· Οἶδα μὲν, ἔφη, ὦ Κυαξάρε, ὅτι ἀ μέλλω λέγειν, σοὶ πάλα δοκεῖ ἔδῃ ἥτιον ἢ ἡμῖν· ἀλλ' ἴσως αἰσχύνη λέγειν ταῦτα, μὴ δοκῇς ἀχθόμενος, ὅτι τρέφεις ἡμᾶς. ἐξέδω μεμνηῶσθαι. ἐπεὶ ἔν σὺ σιωπᾶς, ἐγὼ λέξω ὑπὲρ σὺ καὶ ὑπὲρ ἡμῶν.

Ἡμῖν γὰρ δοκεῖ πᾶσιν, ἐπεὶ περ παρεσκευάσμεθα, μὴ, ἐπειδὴν ἐμβάλλωσιν οἱ πολέμιοι εἰς τὴν σὴν χώραν, τότε μάχεσθαι, μὴ δ' ἐν τῇ φιλίᾳ καθημένους ἡμᾶς ὑπομένειν, ἀλλ' ἵεναι ὡς τάχις εἰς τὴν πολεμίαν. νῦν μὲν γὰρ ἐν τῇ σῇ χώρᾳ ὄντες, πολλὰ τῶν σῶν σινόμεθα ἄκοντες· ἔν δ' εἰς τὴν πολεμίαν ἴωμεν, τὰ ἐκείνων κακῶς ποιήσομεν ἠδόμενοι. ἔπειτα νῦν μὲν σὺ ἡμᾶς τρέφεις, πολλὰ δαπανῶν ἔν δ' ἐκστρατευόμεθα, θρεψόμεθα

ἐκ

portam praesto essent. Illi tunc abeuntes, quod iussi erant, fecerunt.

9. Postridie quum illuxisset, aderant ei de suis ad portam, quos oportebat. Itaque cum eis ingressus ad Cyaxarem Cyrus, huiusmodi orationem orsus est: Scio quidem ea, mi Cyaxares, quae dicturus sum, iampridem tibi non minus quam nobis videri: sed fortassis proferre te pudet, ne, si mentionem exercitus educendi facias, graviter ferre videaris, annonas abs te nobis dari. Quando tu igitur taces, ego tam tuo quam nostro nomine rem exponam.

Quippe nobis omnibus videtur, quum parati simus, non tunc demum pugnandum esse, quum tuos fines hostis inuasit, nec in regione pacata residentibus illum expectandum esse; sed in agrum hostilem quamprimum eundum esse. Quum enim modo tua in regione simus, multa tuorum per nos etiam inuitos detrimentum capiant. At si hostium in regionem discedamus, agros eorum cum voluptate populabimur. Praeterea magno sumtu tuo nunc alimur. Sin tuos extra fines exercitum educamus, ex ipsorum di-

M 2 rione

ἐκ τῆς πολεμίας. ἔτι δὲ εἰ μὲν μείζων τις ἡμῖν κίνδυνος ἐμελλεν εἶναι ἐκεῖ ἢ ἐνθάδε, ἴσως τὸ ἀσφαλές αὐτον ἦν ἀν' αἰρετίον· νῦν δὲ ἴσσι μὲν κείνοι ἐσονται, εἰάν τε ἐνθάδε * ὑπομένωμεν, εἰάν τε εἰς τὴν ἐκείνων ἐπιότες ὑπαντῶμεν αὐτοῖς· ἴσοι δὲ ἡμεῖς ὅτε μαχόμεθα, ἦν τε ἐνθάδε ἐρχομένης αὐτὰς δεχόμεθα, ἦν τε ἐπ' ἐκείνας ἰόντες τὴν μάχην συνάπλωμεν.

Πολὺ μένοι ἡμεῖς βελτίοσι καὶ ἐρρωμενετέροις ταῖς ψυχαῖς τῶν στρατιωτῶν χρησόμεθα, ἢ ἰωμεν ἐπὶ τῆς ἐχθρῆς, καὶ μὴ ἄκοντες δοκῶμεν ὅτι τὰς πολεμίας πολὺ δὲ κἀκείνοι μᾶλλον ἡμᾶς φοβηθήσονται, ὅταν ἀκίσωσιν, ὅτι ἐχθρὰς φοβέμενοι πῆλτομεν αὐτὰς οἵκοι κατῆμενοι, ἀλλ' ἐπεὶ αἰδανόμεθα προσιόντας, ἀπαντῶμεν τε αὐτοῖς, ἢ ὡς τάχιστα συμμίζωμεν, καὶ ἐκ ἀναμεινόμεν ἕως ἂν ἡ ἡμετέρα χώρα κακῶται, ἀλλὰ φθάνοντες ἤδη δεῦναι τὴν ἐκείνων γῆν. καίτοι, ἔφη, εἴ τι ἐκείνας μὲν φοβερωτέρας ποιήσομεν, ἡμᾶς δὲ αὐτὰς θάρραλεν-τέρας, πολὺ τῷτο ἡμῖν ἐγὼ πλεονέκτημα νομίζω, καὶ τὸν κίνδυνον ἔτις ἡμῖν μὲν ἐλάττω λογίζομαι, τοῖς δὲ πολεμίοις μείζω,

tione victum habebimus. — Iam vero si maius nobis istic periculum, quam heic, immineret: fortassis id, quod tutissimum, esset eligendum. Nunc autem et illi futuri sunt iidem, siue adeo heic eos expectemus, seu in ipsorum ditionem progressi obuiam eis eamus: et nos iidem futuri sumus, siue ipsos aduenientes heic excipiemus, seu aduersus prodeuntes eos manum conferemus.

Verum longe nos militum animos alacriores et firmitiores expectaturi sumus, si aduersus hostem contendamus, et in aduersario-

rum conspectum non inuiti venire videbimur. Itidem illi multo nos magis metuent, quum nos audient, non vt formidolosos, ipsorum metu percelli, ac domi delidere, sed animaduerso eorum aduentu occurrere, vt quam celerrime pedem conferamus: non item operiri, dum regio nostra detrimento adficiatur, sed praerepto ipsorum conatu, terram eorum populi. Atqui formidolosiores ipsos reddi, nos audientiores, in lucro nobis insigni ponendum existimo. Nam equidem statuo, minus hoc modo nobis, hostibus plurimum periculi futurum.

* Αἱ ἐνθάδε ἐπὶ αὐτοῖς μαχόμεθα, εἰάν τε εἰς ἐκείνην ἰόντες ὑπαντῶμεν etc.

μείζω, πολὺ ἂν μάλλον. καὶ ὁ πατὴρ αἰὲ λέγει, καὶ σὺ φῆς, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ πάντες ὁμολογῶσιν, ὥς αἱ μάχαι κρινονται μάλλον ταῖς ψυχαῖς, ἢ ταῖς τῶν σωμάτων ῥώμας.

Ο μὲν ἔτως εἶπε. Κυαξάρης δὲ ἀπεκρίνατο· ἀλλ' ὅπως μὲν, ὦ Κῦρε, καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι, ἐγὼ ἀχθομαι τρέφων ὑμᾶς, μηδ' ὑπονοεῖτε· τό γε μέντοι ἰέναι εἰς τὴν πολεμίαν, ἥδη καὶ ἐμοὶ βέλτιον εἶναι δοκεῖ πρὸς πάντα. ἐπεὶ τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἐμογνωμονῶμεν, συσκευαζώμεθα, καὶ ἦν τὰ τῶν Θεῶν ἡμῖν θάττον συγκαταίνῃ, ἐξιώμεν ὥς τάχιστα.

ια'. Εκ τούτων τοῖς μὲν στρατιώταις εἰπὼν συσκευαζέσθαι, ὁ Κῦρος ἔθυσ, πρῶτον μὲν Διὶ βασιλεῖ, ἔπειτα δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις Θεοῖς, καὶ ἠτεῖτο ἱλαῶς καὶ εὐμενεῖς ὄντας, ἡγεμόνας γίνεσθαι τῇ στρατιᾷ, καὶ παρασάτας ἀγαθὰς, καὶ συμμάχους, καὶ συμβέληας τῶν ἀγαθῶν. συμπαρακαλεῖ δὲ καὶ Ἡρώας γῆς Μηδίας οἰκητόρας καὶ κηδεμόνας. ἐπεὶ δ' ἐκαλλιέροσέ τε, καὶ ἀθρόον ἦν αὐτῷ τὸ σθένος πρὸς τοῖς ὀρίοις, τότε δὴ αἰωνοῖς χρησάμενος αἰσίοις, ἐπέβαλεν εἰς τὴν πολεμίαν. ἐπεὶ δὲ τάχιστα διέβη,

futurum. Quin et pater meus, nuerit, quam primum egrediamur. et tu, dicere soletis, ceteris omnibus adficientibus; de procliis indicium fieri potius ex animis, quam corporum viribus.

10. Haec Cyri oratio fuit, cui Cyaxares respondit: Mihi quidem, mi Cyre, ac vos Persae, ne suspicemini esse graue, vos alere. Sed in hostilem tamen agrum ut progrediamur, etiam mihi iam ad omnia melius esse videtur. Quando igitur, ait Cyrus, eadem in sententia sumus, colligamus vasa; et si res diuina votis nostris confestim ad-

II. Quumque militi secundum haec edixisset, ut vasa colligerent: rem sacram Ioni primum Regi, deinde Diis ceteris fecit; additis precibus, ut et propitii benignique essent, et exercitui se duces, bonosque commilitones et socios, atque etiam rerum utilium consultores praebere vellent. Praeterea Heros, Medorum terrae incolae et curatores, implorauit. Quum autem rite litasset, et totus exercitus ad fines sine mora peruenisset; bonis ausibus hostile solum inuasit. Ut vero primum

M 3 fines

διέβη τὰ ὄρια, ἐκεῖ αὖ καὶ Γῆν ἰλάσκετο χοαῖς, καὶ Θεὰς
 θυσίαις, καὶ Ἡρώας Ἀσσυρίας οἰκήτορας εὐμενίζετο. ταῦτα
 δὴ ποιήσας, αὐτῷ Διὶ πατρώῳ ἔδυε, καὶ εἰ τις ἄλλος
 Θεῶν ἐφαίνετο, ἄδενός ἡμέλει.

ιβ'. Επεὶ δὲ ταῦτα καλῶς εἶχεν, εὐθύς τὰς μὲν πε-
 ζῶς προαγαγόντες ἔ' πολλὴν ὁδὸν, ἐστρατοπεδεύσαντο τοῖς
 δ' ἵπποις καταδρομὴν ποιήσαντες, περιεβάλλοντο πολλὴν
 καὶ παντοίαν λεῖαν. καὶ τοιοῦτόν δὲ μεταστρατοπεδεύμενοι,
 καὶ ἔχοντες ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια, καὶ δυνάμεις τὴν χώραν
 ἀνέμενον τὰς πολεμίας. ἡνίκα δὲ προσιόντες ἐλέγοντο
 ἑκὲτι δέχ' ἡμερῶν ἀπέχειν ὁδὸν, τότε δὴ ὁ Κυρὸς λέγει
 ὦ Κυαξάρη, ὥρα δὴ ἀπαντᾶν, καὶ μήτε τοῖς πολεμίοις
 δοκεῖν, μήτε τοῖς ἡμετέροις, φοβημένους μὴ ἀντιπροσέ-
 ναι· ἀλλὰ δῆλοι ᾧμεν ὅτι ἔκ' ἀκόντες μαχόμεθα.

ιγ'. Επεὶ δὲ ταῦτα συνέδεξε τῷ Κυαξάρῃ, ἔ'τω δὴ
 αἰὲ συντεταγμένοι προήεσαν τὸςδετον καθ' ἡμέραν,
 ὅσον ἐδόκει αὐτοῖς καλῶς ἔχειν. καὶ δεῖπνον μὲν αἶψά
 κατὰ

fines transierat, Tellurem liba-
 tionibus propitiam sibi reddi-
 dit, et Deos atque Heroas re-
 gionem Assyriorum incolentes
 sacrificiis placavit. Quibus per-
 actis, rursus Ioui patrio rem-
 diuinam fecit, nec, si quis alius
 se Deorum offerret, ullum ne-
 glexit.

12. His ita rite curatis, sta-
 tim peditibus itinere non
 magno promotis, castra metati
 sunt: equitatu vero ad excur-
 sionem usi, praedam ingentem
 ac variam obtinuerunt. Dein-
 de motis castris, a comiteatu
 abunde instructi, regionem
 omnem depopulabantur, et

hostem expectabant. Qui quum
 aduenire iam, et abesse non
 amplius decem dierum itinere
 diceretur, tum vero Cyrus ait:
 Iam tempus est, mi Cyaxares,
 ut occurramus: neque commit-
 tendum, ut vel hostibus, vel
 nostris metu praepediri videamur,
 quominus aduersus ipsos
 progrediamur: sed palam de-
 claremus, non illubenter nos
 proelium inituros.

13. Quae quum Cyaxari quo-
 que placerent, semper deinceps
 instructi tantum quotidie proce-
 debant, quantum ipsis commo-
 dum videretur. Et coenam qui-
 dem

κατὰ Φαῖς ἐποιῶντο, πυρὰ δὲ νύκτωρ ἔκ ἑκατον ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐμπροσθεν μέντοι τῆς στρατοπέδου ἑκατον, ὅπως ὁρῶεν μὲν εἰ τινες νυκτὸς προσίοιεν, διὰ τὸ πῦρ, μὴ ὁρῶντο δὲ ὑπὸ τῶν προσιόντων· πολλάκις δὲ καὶ ὅπιον τῆς στρατοπέδου ἐπυρπόλουν, ἀπάτης ἕνεκα τῶν πολεμίων· ὥς ἔστιν ὅτε καὶ κατὰσκοποι ἐνέπιπτον εἰς τὰς προφυλακὰς αὐτῶν, διὰ τὸ ὅπιον τὰ πυρὰ εἶναι, ἔτι πόρρω τῆς στρατοπέδου οἰόμενοι εἶναι.

ιδ'. Οἱ μὲν ἄν Αἰσύριοι καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς, ἐπειδὴ ἐγγὺς ἀλλήλων τὰ στρατεύματα ἐγίνετο, τάφρον περιβάλλοντο· ὅπερ καὶ νῦν ἐτι ποιεῖσιν οἱ Βάβυλοι βασιλεῖς. ὁπότεν στρατοπεδεύωνται, τάφρον περιβάλλονται εὐπετῶς διὰ τὴν πολυχειρίαν· ἴσασι γάρ, ὅτι ἱππικὸν στρατεύμα ἐν νυκτὶ ταραχῶδες ἐστὶ καὶ δύσχρηστον, ἄλλως τε καὶ βάβυρον. πεποδισμένους γάρ ἔχουσι τὰς ἱππας ἐπὶ ταῖς Φάτναις· καὶ εἴ τις ἐπ' αὐτὰς ἴοι, ἔργον μὲν νυκτὸς λῦσαι ἱππας, ἔργον δὲ χαλινῶσαι, ἔργον δ' ἐπισάξαι, ἔργον δ' ἐπιθωρακίσασθαι ἀναβάντας δ' ἐφ' ἱππῶν

dem nunquam non fumebant, iam exercitus propius ad se dum adhuc luceret, noctu vero inuicem accessissent, fossa se cingebant: quod barbari reges hodieque faciunt. Nam castra excitabantur, ut ignis adiumento cernerent, si qui noctu accederent, atque ipsi ab iis contra non cernerentur. Saepenumero etiam post castra fallendis hostibus ignes accendebant. Itaque nonnunquam exploratores in excubias ipsorum primas incidebant, quod se procul adhuc a castris abesse arbitrantur, quia post castra ignes excitati essent.

14. Et Assyrii quidem cum iis, quos secum habebant, quum

ἵππων ἐλάσαι διὰ τῆ στρατοπέδου παντάπασιν ἀδύνατον. τῶν δὲ ἕνεκα πάντων καὶ οἱ ἄλλοι καὶ ἐκεῖνοι τὰ ἐρύματα περιβάλλονται, καὶ ἅμα αὐτοῖς δοκεῖ τὸ ἐν ἐχυρῷ εἶναι, καὶ ἐξασίαν παρῆχεν ἔταν βάλωνται μὴ μάχεσθαι.

ἰε'. Τοιαῦτα μὲν δὴ ποιῶντες ἐγγὺς ἀλλήλων ἐγίνοντο. ἐπεὶ δὲ προσιόντες ἀπείχον ὅσον παρασάγγην, οἱ μὲν Ἀσσύριοι ἔτιωσ ἐστρατοπεδεύοντο ὥσπερ εἴρηται, ἐν περιτεταφρευμένῳ μὲν, καλῶ φανεῖ δέ. ὁ δὲ Κῦρος, ὡς ἐδύνατο ἐν ἀφανεσάτῳ, κώμας τὲ καὶ γεωλόφους ἐπίπροσθεν ποιησάμενος, νομίζων πάντα τὰ πολέμια, ἐξαίφνης ὀρώμενα, φοβερώτερα τοῖς ἐναντίοις εἶναι. καὶ ἐκείνην μὲν τὴν νύκτα, ὥσπερ ἔφησε, προφυλακὰς ποιησάμενοι ἐκάτεροι, ἐκοιμήθησαν.

ἰς'. Τῇ δ' ὑπεραίᾳ ὁ μὲν Ἀσσύριος καὶ ὁ Κροῖσος καὶ οἱ ἄλλοι ἡγεμόνες ἀνέπαιον τὰ στρατεύματα ἐν τῷ ἐχυρῷ. Κῦρος δὲ καὶ Κυαζάρης συνταξάμενοι περιέμενον, ὡς, εἰ προσίοιεν οἱ πολέμιοι, μαχόμενοι. ὡς δὲ δῆλον ἐγένετο ὅτι οὐκ ἐξίοιεν οἱ πολέμιοι ἐκ τῆ ἐρύ-
ματος,

equos conscenderint, fieri prorsus nequit, ut equites per castra vehantur. His omnibus decaussis, cum alii barbari, tum illi, munitionibus se circumdant. Simul etiam existimant, si locis sint munitis, habere se potestatem proelii, quum volunt, non committendi.

15. Dum haec agerent, adpropinquare sibi coeperunt. Quumque iam accedendo alteri ab alteris ad parasangae interuallum abessent, Assyrii hoc, quem indicauimus, modo metabantur castra, loco quidem fossa munito, sed oculis exposto: Cyrus autem sic sua lo-

cabat, quantum sane poterat, ut minime conspicerentur, etiam a fronte vicis et tumulis obiectis. Nam existimabat, in bellicis omnia, si subito conspiciantur, aduersariis esse formidabiliora. Et illa quidem nocte, quemadmodum par erat, virique constitutis excubiis, quieti se dederunt.

16. Postridie Assyrius, et Croesus, ducesque ceteri, copias intra munitiones quiescere iusserunt: Cyrus et Cyaxares instructis suis, tanquam pugnaturi, si hostes accederent, expectabant. Quum autem iam pateret, hostes extra munitiones

ματος, ἔδὲ μάχην ποιήσονται ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὃ μὲν Κυαζάρης καλέσας τὸν Κῦρον καὶ πάντας τὰς ἐπικαιεῖς, ἔλεξε ταῦδε· Δοκεῖ μοι, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ὥσπερ τυγχάνομεν συντέλαγμένοι, ἔτως εἶναι πρὸς τὸ τῶν ἀνδρῶν ἔρυμα, καὶ δηλῶν ἔτι θέλωμεν μάχεσθαι. ἔτω γὰρ, ἔφη, ἐπειδὴ μὴ ἀντεπεξίωσιν ἐκεῖνοι, οἱ μὲν ἡμέτεροι μᾶλλον θάρρησιν ἀν' ἐπιᾷσιν, οἱ πολέμιοι δὲ τὴν τόλμαν ἰδόντες ἡμῶν μᾶλλον φοβηθήσονται.

ἰζ'. Τάτω μὲν δὴ ἔτως ἐδόκει. ὃ δὲ Κῦρος ἔφη μηδαμῶς πρὸς τῶν Θεῶν, ὃ Κυαζάρη, ἔτω ποιήσωμεν. εἰ γὰρ ἤδη ἐκφανέντες πορευσόμεθα ἢ σὺ κελεύεις, νῦν τε προσιόντας ἡμᾶς οἱ πολέμιοι θεάσσονται ἔδὲν φοβέμενοι, εἰδότες ὅτι ἐν ἀσφαλεῖ εἰσι τῇ μηδὲν παθεῖν· ἐπειδὴν τε μηδὲν ποιήσαντες ἀπίωμεν, πάλιν καθορῶντες ἡμῶν τὸ πλῆθος πολὺ ἐνδείξετον τῇ αὐτῶν, καταφρονήσας, καὶ αὖριον ἐξίσας πολὺ ἐρρώμενεσέρας ταῖς γνώμας. νῦν δ', ἔφη, εἰδότες μὲν ὅτι πάρεσμεν, ἔχ' ὀρῶντες δὲ ἡμᾶς, εὖ τῷτο ἐπίσω, ἢ
κατα-

nitiones, illo quidem die, non prodituros, neque confuturos manum, Cyaxares, accessito Cyro, et omnibus, quos adesse oporteret, in hanc sententiam loquutus est: Equidem, viri, nobis existimo sic, uti nunc instructi sumus, ad horum munitiones accedendum esse, ac declarandum nos pugnandi cupidos. Etenim hoc modo illis contra nos haud prodeuntibus, nostri eos longe audentius invasuri sunt, et hostes, audacia nostra perspecta, magis sibi metuent.

17. Haec illius sententia fuit. Verum Cyrus: Ne per Deos,

mi Cyaxares, ita faciamus, inquit. Nam si modo, de tui consilii sententia, prodierimus in hostium conspectum: nimirum, nec in hoc tempore nos accedentes illo cum metu spectabant aduersarii, qui esse in tuto se sciant, ut accidere quid ipsis aduersi nequeat: et deinde, quum nulla re gesta recedemus, rursus inspectis copiis nostris, eadem, ut suis impares numero, continent; crastinoque die multo firmioribus animis prodibunt. Nunc quum adesse nos sciant, neque tamen videant; crede mihi, non contemptui

καταφρονῶσιν, ἀλλὰ φροντίζουσι τί ποτε τῆτ' ἐστὶ, καὶ διαλεγόμενοι περὶ ἡμῶν, ἐγὼ οἶδ' ὅτι ὕδεν παύονται. ὅταν δ' ἐξίωσι, τότε δεῖ αὐτοῖς ἅμα φανερῆς τε ἡμᾶς γενέσθαι καὶ ἰέναι εὐθύς ὁμόσε, εἰληφότας αὐτῶν ἔνθα πάλαι ἐβλόμεθα. λέξαντος δὲ ἔτω Κύρου, συνέδοξε καὶ ταῦτα Κυαξάρει καὶ τοῖς ἄλλοις. καὶ τότε μὲν δειπνοποιησάμενοι, καὶ φυλακὰς κατασησάμενοι, καὶ πυρὰ πολλὰ πρὸ τῶν φυλακῶν καύσαντες, ἐκοιμήθησαν.

ἡ'. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρῶτ' ὁ Κύρος μὲν ἐξεφανωμένος ἔθυσε, παρήγγειλε δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ὁμοτίμοις ἐξεφανωμένοις πρὸς τὰ ἱερὰ παρεῖναι. ἐπεὶ δὲ τέλος εἶχεν ἡ θυσία, συγκαλέσας αὐτῶν, ἔλεξεν· Ἄνδρες, οἱ μὲν Θεοί, ὡς οἱ τε μάντιες φασὶ, καὶ ἐμοὶ συνδοκεῖ, μάχην τ' ἔσεσθαι προαγγέλλουσι, καὶ νίκην διδόναι, καὶ σωτηρίαν προὔπισχοντάς ἐν τοῖς ἱεροῖς· ἐγὼ δὲ ὑμῖν μὲν παραινῶν ὁποῖας τινὰς χρὴ εἶναι ἐν τῷ τοιῷδε, αἰσχυνοίμην ἄν. οἶδα γὰρ ὑμᾶς ταῦτα ἐπίσης ἐμοὶ ἐπισαμένους, καὶ ταῦτα μεμελετηκότας τὰ καὶ ἀκηκοότας καὶ ἀκρόντας διὰ τέ-

λης

contemtoi habent, sed quid hoc sibi velit, sollicite cogitant; atque etiam, sat scio, colloqui de nobis non desinunt. Sed ubi prodierint ipsi, tum vero et conspiciendos eis nos exhibere debemus, et continuo manum cum eis conferere, deprehensis illic ubi iam dudum cupiebamus. Haec quum Cyrus dixisset, tam Cyaxares, quam alii adfensi sunt. Itaque tunc coenati, constitutis excubiis, et ignibus ante has excitatis, quieti se dederunt.

18. Postridie diluculo Cyrus coronatus rem sacram faciebat, iussis etiam ceteris Persarum

aequalibus adesse rei divinae corouatis. Peracto autem sacrificio, conuocatis illis, hanc orationem habuit: Dii quidem, milites, quemadmodum et haruspices aiunt, et mihi quoque videtur, proelium fore denuntiant, et victoriam largiuntur, et incolumitatem per exta pollicentur. Me vero pudeat vos comimonefacere velle, quo pacto in huiusmodi negotio gerere vosmet debetis: Nam huiusmodi aequae vos tenere noui, ac me ipsum; eademque non aliter ac mihi ipsi et meditata et audita vobis esse, atque etiam adhuc perpetuo

vos

λῆς, ἅπερ ἐγὼ, ὥς τε καὶ ἄλλης εἰκότως ἀν διδάσκειτε τὰδε. εἰ δὲ μὴ τυγχάνετε κατανενοηκότες, ἀκούσατε.

Οὓς γὰρ νεωστὶ συμμαχῆς τε ἔχομεν καὶ πειρώμεθα ἡμῖν αὐτοῖς ὁμοίως ποιεῖν, τήτης δὲ ὑμᾶς ὑπομιμνήσκειν, ἐφ' οἷς τε ἐτρεφόμεθα ὑπὸ Κυμαζάρης, ἃ τε ἡσκῶμεν, ἐφ' ἃ τε αὐτῆς παρακεκλήκαμεν, ὥς τε ἄσμενοι ἀνταγωνισαὶ ἡμῖν ἔφασαν ἔσεσθαι. καὶ τήτης δὲ αὐτῆς ὑπομιμνήσκετε, ὅτι ἥδε ἡ ἡμέρα δείξει ὧν ἄξιος ἕκαστος ἐστίν. ὧν γὰρ ἀν ἀνθρώποι οὐσιμαθεῖς γέγονται, ἔδὲν θαυμαστὸν εἴ τινες αὐτῶν καὶ τῆ ὑπομνήσοντος δέονται· ἀλλ' ἀγαπητὸν εἰ καὶ ἐξ ὑποβολῆς δύναιτο ἄνδρες ἀγαθοὶ εἶναι. καὶ ταῦτα μέντοι πράττοντες, ἅμα καὶ ὑμῶν αὐτῶν πείραν λήψετε. ὁ μὲν γὰρ δυνάμενος ἐν τῷ τοιᾷδε καὶ ἄλλης βελτίως ποιεῖν, εἰκότως ἀν ἥδη καὶ ἑαυτῷ συνειδείη τελείως ἀγαθὸς ἀνὴρ ὧν. ὁ δὲ τὴν τέτων ὑπόμνησιν αὐτὸς μόνος ἔχων, καὶ τῆτο ἀγαπῶν, εἰκότως ἀν ἡμιτε-

vos audire; ut non abs re doctores aliorum in his esse posse videamini. Si tamen haec ne dum animi consideratione complexi estis, me audite.

Nostros scilicet hisce focis, quos recens adsciuimus, et nobis ipsis similes efficere conamur, redigendum in memoriam erit, quem ad finem Cyaxares nos aluerit, quae exercitationes nostrae fuerint, ad quae illos ita cohortati sumus, et libenter etiam se contendere nobiscum velle dixerint. Hoc quoque in memoriam eis reuocate, hodiernum diem de-

claraturum esse, quibus quisque praemiis dignus sit. Nam quas res sero mortales discunt, in iis mirum videri non debet, quosdam monitoris opera egerere. Nimirum aequi bonique faciendum est, si etiam aliorum instinctu viri fortes esse possint. Atque haec dum ageris, simul de vobis etiam periculum facietis. Nam qui alios tali tempore nouit reddere fortiores, is sibi quoque procul dubio conscius fuerit, ad perfectionem virtutis se peruenisse. Qui vero haec sibi soli suggerere potest, atque hoc adeo satis esse sibi ducit: is merito se perfectum

ἡμιτελῇ αὐτὸν νομίζοι. τῷ δ' ἕνεκεν ἔκ ἐγὼ, ἔφη, αὐτοῖς λέγω, ἀλλὰ ὑμᾶς κελεύω λέγειν, ἵνα καὶ ἀρέσκειν ὑμῖν περὶ ὧνται. ὑμεῖς γὰρ καὶ πλησιάζετε αὐτοῖς, ἕκαστος τῷ ἑαυτοῦ μέρει. εὐ δ' ἐπίστασθε, ἔφη, ἕως ἂν θαρρῶνταις τῷ τοῖς ὑμᾶς αὐτὸς ἐπιδεικνύετε, καὶ τῷ καὶ ἄλλας πολλὰς ἔκ λόγῳ, ἀλλ' ἔγωγε, θαρρῶν διδάξετε.

Ἰθ'. Τέλος εἶπεν, ἀπὸντας ἀριστῶν ἐξεφανομένους, καὶ σπονδαῖς ποιησαμένους ἡκεῖν εἰς τὰς τάξεις αὐτοῖς σεφάνοις. ἐπεὶ δ' ἔτοι ἀπῆλθον, αὐθις τῷ ἔραγος προσεκάλεσε, καὶ τῷ αὐτῷ τοιαύτῃ ἐλεξεν· Ἄνδρες Πέρσαι, ὑμεῖς καὶ τῶν ὁμοτίμων γεγούκατε, καὶ ἐπιλελεγμένοι ἐστέ, οἱ δοκεῖτε τὰ μὲν ἄλλα τοῖς κρατίστοις ὁμοιοὶ εἶναι, τῷ δ' ἡλικία καὶ φρονιμώτεροι. καὶ τοίνυν χώραν ἔχετε ἄδεν ἡτῶν ἐντιμον τῶν προσατῶν. ὑμεῖς γὰρ ὁπιοθεν ὄντες τῷ τ' ἀγαθῷ ἂν, ἐφορῶντες καὶ ἐπικελεύοντες αὐτοῖς, ἔτι κρείττω ποιεῖτε· εἴτε τις μαλακίζοιτο, καὶ τῷ ὀρώντες ἔκ ἂν ἐπιτρέψετε αὐτῷ.

συμφέρει

perfectum ex semisse duntaxat arbitretur. Atque haec equidem ipsis non expono, sed eam ob rem vobis exponenda mando; ut se vobis quoque probare studeant. Vos enim estis eis proximi, suae nimirum parti quilibet. Hoc etiam scire vos volo, cum his tum multis aliis vos, non verbis, sed reapse, futuros fiduciae magistros, quamdiu vosmet fiduciae plenos eis ostenderitis.

19. Tandem subiecit, irent pransum coronati, peractisque libationibus, cum ipsis sertis ad ordines venirent. His abeuntibus, arcessitos illos, qui

ultimis in cohortium partibus curabant, in hunc modum compellavit: Vos aequalium in ordinem cooptati, viri Persae, atque etiam delecti quidam estis, qui ut rebus ceteris, vel praestantissimis pares estis: sic per actatatem etiam prudentia excellitis. Quae causa est, ut loco non minus, quam antistites, honesto sitis. Nam quum extremo in agmine curretis, facile viros fortes intuenso, et cohortando, fortiores etiam efficitis: et si quis remissior fuerit, eum itidem observando, ignavum esse non finitis.

Quod

συμφέρει δ' ὑμῖν, ἔπερ τῷ καὶ ἄλλῳ, τὸ νικᾶν, καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν καὶ διὰ τὸ βάρος τῆς σολῆς. ἀν δ' ἄρα ὑμᾶς καὶ οἱ ἔμπροσθεν ἀνακαλῶντες ἔπειθαι παρεγγυῶσιν, ὑπακῆτε αὐτοῖς· καὶ ὅπως μὴδ' ἐν τῷ αὐτῶν ἡττηθῆσεσθε, ἀντιπαρακελευόμενοι αὐτοῖς, θάρσιν * ἡγεῖσθαι ἐπὶ τὰς πολέμους. καὶ ἀπιδόντες, ἔφη, ἀρετήσαντες καὶ ὑμεῖς, ἡκῆτε σὺν τοῖς ἄλλοις ἐσφαινωμένοι ἐς τὰς τάξεις.

κ'. Οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον ἐν τούτοις ἦσαν. οἱ δ' Ἀσσύριοι καὶ δὴ ἡρεσκηκότες ἐξήεσαν τε θρασείως, καὶ παρετάτοντο ἐρρωμένως. παρετάττε δὲ αὐτῶς ὁ βασιλεὺς, ἐφ' ἄρματός παραλαύνων, καὶ τοιαῦτα παρεκελεύετο· Ἄνδρες Ἀσσύριοι, νῦν δεῖ ἄνδρας ἀγαθὸς εἶναι. νῦν γὰρ περὶ ψυχῶν τῶν ὑμετέρων ὁ ἀγὼν, καὶ περὶ γῆς ἐν ἣ ἔφυτε, καὶ περὶ οἰκῶν ἐν οἷς ἐτράφητε, καὶ περὶ γυναικῶν δὲ καὶ τέκνων, καὶ περὶ πάντων ὧν ** κέκληθε ἀγαθῶν. νικήσαντες μὲν γὰρ, ἀπάντων τούτων ὑμεῖς, ὥσπερ πρὸσθεν, κύριοι ἔσεσθε· εἰ δ' ἡττηθῆσεσθε, εὖ ἴτε ὅτι παραδώσετε ταῦτα πάντα τοῖς πολέμοις. ἅ τε ἔν νίκης ἐρῶντες,

Quod si cuiquam alii, vobis expedit certe, superiores ut sitis; ibant, et in aciem praesentibus animis se componebant. Instruebat autem eos Rex ipse curru velatus, et verbis huiusmodi cohortabatur: Nunc vos, Assyrii, viros esse fortes oportet. Iam enim et de vita certamen propositum vobis est, et de solo, in quo estis orti: de domiciliis, in quibus educati; de vxoribus, liberis, bonis, quae possideris vniuerfis. Nam si victoria potiemini, horum omnium, ut antea, domini futuri estis: sin vicisti fueritis, certo vos scire volo, hostibus istaec omnia vos esse prodituros. Itaque standum vobis, et pugtandum

20. Dum his rebus Cyri milites occuparentur, Assyrii iam antepransi, audacter e castris prod-

* AL. ἡγεῖσθε.

** AL. πέποιθε.

ἐρῶντες, μένοντες μάχεσθε. μωρὸν γάρ, τὸ κρατεῖν βελο-
μένων τὰ τυφλὰ τῆ σώματος καὶ ἀσπλα καὶ ἄχειρα ταῦ-
τα ἐναντία τάττειν τοῖς πολεμίοις Φεύγοντας. μωρὸς δὲ
καὶ εἰ τις ζῆν βελόμενος Φεύγειν ἐπιχειροῖ, εἰδὼς ὅτι οἱ
μὲν νικῶντες σώζονται, οἱ δὲ Φεύγοντες ἀποθνήσκουσι μάλ-
λον τῶν μενόντων. μωρὸς δὲ καὶ εἰ τις χρημάτων ἐπιθυ-
μῶν, ἤτιαν προσίεται. τίς γὰρ ἔκ οἶδεν ὅτι οἱ μὲν νικῶν-
τες τὰ τε ἑαυτῶν σώζουσι, καὶ τὰ τῶν πολεμίων ἡττωμένων
προσλαμβάνουσιν· οἱ δ' ἡττώμενοι ἅμα ἑαυτὸς τε καὶ τὰ
ἑαυτῶν πάντα ἀποβάλλουσιν;

κά. Ο μὲν δὴ Ἀσσύριος ἐν τούτοις ἦν· ὁ δὲ Κυαζά-
ρης πέμπων πρὸς τὸν Κύρον ἔλεγεν, ὅτι ἤδη καιρὸς εἶη
ἀγεῖν ἐπὶ τῆς πολεμίας. εἰ γὰρ νῦν, ἔφη, ἔτι ὀλίγοι εἰσὶν
οἱ ἔξω τῆ ἐρύματος, ἐν ᾧ ἂν προσίωμεν, πολλοὶ ἔσονται.
μὴ ἔν ἀναμένωμεν ἕως ἂν πλείους ἡμῶν γίνωνται, ἀλλ' ἰώ-
μεν ἕως ἔτι εἰόμεθα εὐπετῶς αὐτῶν κρατῆσαι ἂν. ὁ δ' αὖ Κύ-
ρος ἀπεκρίνατο· ὦ Κυαζάρη, εἰ μὴ ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν ἔσονται
οἱ

pugnandum erit, quotquot api-
scendae victoriae studio flagra-
tis. Quippe stultum est, eos
qui superiores esse velint, cae-
cas corporis partes, et armis ac
manibus destitutas, per fugam
hostibus obuere. Stultus
item, quicumque, vitae cupidus,
fugae se committit: quum sciat
victores salutem conseruare, ac
fugientes citius interire quam
resistentes. Est et is stultus,
qui opum cupiditate accensus,
vinci se patitur. Nam quis
ignorat, et suas res saluas esse
victoribus, et eosdem praeterea
fortunis illorum quos vicerint,

potiri? quum victi et seipfos,
et omnia sua simul amittant.

21. Haec dum Assyrius age-
ret, Cyaxares, misso ad Cyrum
quodam, tempus esse dicebat in
hostem ducendi. Licet enim
pauci iam, ait, extra munitio-
nes progressi sint, tamen inter-
ea, dum nos ad eos accede-
mus, permulti erunt. Itaque
non expectemus, donec ipsi
plures nobis sint; sed eamus
dum adhuc facile superiores eis
nos futuros arbitramur. Ad ea
respondebat Cyrus: Certo te
scire velim, mi Cyaxares, nisi eo-
rum plures parte dimidia victi
fuerint;

οὐκ ἠτήθησάντες, εὖ ἴδρι ὅτι ἡμᾶς μὲν ἐρεῖσι, Θεξεμένους τὸ πλῆθος, τοῖς ὀλίγοις ἐπιχειρήσαι· αὐτοὶ δὲ ἔ' νομίσασιν ἠτήθησθαι· ἀλλ' ἄλλης σοι μάχης δεήσειεν, ἢ ἂν ἀμείνων ἴσως βαλεύσαιντο ἢ νῦν βεβῆλυνται, παραδόντες ἑαυτὰς ἡμῖν ταμιεύεσθαι, ὥστ' ὁπόσοις ἂν βελώμεθα αὐτῶν μάχεσθαι.

κβ'. Οἱ μὲν δὴ ἄγγελοι ταῦτα ἀκήσαντες ὥχοντο. ἐν τῷ δ' ἦλθε Χρυσάντας τε ὁ Πέρσης, καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν ὁμοτίμων, αὐτομόλως ἄγοντες. καὶ ὁ Κῦρος, ὡς εἰκός, ἠρώτα τὰς αὐτομόλως, τὰ ἐκ τῶν πολεμίων. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι ἐξίοιεν τε ἡδὴ σὺν τοῖς ὅπλοις, καὶ παρατάττοι αὐτὰς ὁ βασιλεὺς ἐξω ὦν, καὶ παρακελεύοιτο μὲν δὴ τοῖς αἰεὶ ἐξω ἱᾶσι πολλά τε καὶ ἰσχυρά, ὡς ἔφασαν λέγειν τὰς αἰχμάνας.

κγ'. Ἐνταῦθα εἶπεν ὁ Χρυσάντας, Τί δ', ἔφη, ὦ Κῦρε, εἰ καὶ σὺ συγκαλέσας, ἕως ἔτι ἔξεις παρακελεύσαι, εἰ ἄρα καὶ σὺ ἀμείνως ποιήσας τὰς στρατιώτας; καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν ὦ Χρυσάντα, μηδὲν σε λυπῶντων αἱ τῆ Ἀσσυρίης
παρα-

fuerint; dicturos esse, nos multitudinis metu paucos e suis inuasisse. Idcirco se minime victos existimabunt, sed aliud tibi proelium subeundum erit, in quo melius fortasse tibi consuluerint, quam hoc tempore, quo seipsos nobis offerunt, velut e penu promendos, ut, cum quanto velimus eorum numero, pugnemus.

22. His auditis nuntii discedebant. Interea Chryfantas Persa venit, et alii nonnulli ex aequalium ordine, secumque transfugas adducebant. Eos Cyrus, ut par erat, de rebus ho-

stium interrogabat. Illi vero narrabant, armatos iam e castris prodire, atque a rege instrui, qui et ipse progressus extra castra, cohortatione copiosa et vehementi ad eos vteretur, quotquot continuo prodirent, uti quidem adfirmaretur ab illis, qui eum audissent.

23. Heic Chryfantas: Quid vero, inquit, si et tu, Cyre, militem conuoces, dum adhuc exhortandi facultas conceditur? an non et ipse redderes eos animosiores? Cui Cyrus: Ne tibi molestae sint, ait, exhortationes istae Assyrii, mi Chryfanta.

παρακελεύσεις. ἔδεμία γὰρ ἔτις ἐστὶ καλὴ παραίνεσις, ἥ τις τῆς μὴ ὄντας ἀγαθὰς αὐθημερὸν ἀκῆσάντας ἀγαθὰς ποιήσῃ· ἢ ἂν ὦν τοιοῦτας γε, εἰ μὴ ἔμπροσθεν τῆτο μεμελετηκότες εἶεν· ἔδ' ἀκοντισὰς, ἔδ' ἐμὴν ἰππέας γε· ἔδ' ἐμὴν τὰ γε σώματα ἱκανὰς πονεῖν, ἢν μὴ πρόσθεν ἡσκηκότες ὦσι.

κδ'. Καὶ ὁ Χερσάνης εἶπεν· ἀλλ' ἀρκεῖ τοι, ὦ Κῦρε, εἰ ἂν τὰς ψυχὰς αὐτῶν παρακελυσάμενος ἀμείνως ποιήσης. ἢ καὶ δύναιτ' ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς λόγος ῥηθεὶς αὐθημερὸν αἰδὼς μὲν ἐμπλῆσαι τὰς ψυχὰς τῶν ἀκῆσάντων, ἢ ἀπὸ τῶν αἰσχυρῶν κωλύσαι, προτρέψαι δὲ ὡς χρὴ, ἐπαῖνον μὲν ἔνεκα, πάντα μὲν πόνον, πάντα δὲ κίνδυνον ὑποδύεσθαι, λαβεῖν δ' ἐν ταῖς γνῶμαῖς βεβαιοῦς τῆτο, ὡς αἰρετάτερόν ἐστι μαχομένους ἀποθνήσκειν μᾶλλον, ἢ Φεύγοντας σωθῆναι; ἀρ' ἔκ, ἔφη, εἰ μέλλοσι τοιαῦται διάνοιαι ἐγγενήσεται ἀνθρώποις καὶ ἔμμενοι ἔσεσθαι, πρῶτον μὲν νόμους ὑπάρεξαι θεῶν ταύτης, δι' ὧν τοῖς μὲν ἀγαθοῖς ἐντιμος καὶ ἐλευθέριος ὁ βίος παρασκευαθήσεται, τοῖς δὲ κακοῖς ταπεινός τε καὶ ἀλγυνός καὶ ἀβίωτος ὁ αἰὼν ἐπανακείσεται; ἐπεὶ αὖτις διδάσκαλός,

santa. Nam admonitio nulla tam praeclara futura est, quae homines minime fortes eodem, quo audiat, die fortes sit effectura: non sagittarios, nisi eam artem prius exercuerint: non iaculatores, nec equites: immo ne id quidem efficiet, ut corporibus in labore perferendo valeant, nisi se prius exercuerint.

24. Et Chryfantas: Satis est, mi Cyre, inquit, animos eorum cohortando meliores reddi. Num queat, ait Cyrus, una oratio pronuntiata, eodem die, non pudore duntaxat audientium animos implere, vel a turpitudine reuo-

care; sed etiam excitare, ut laudis gratia laborem omnem, omneque periculum subeundum statuant, ac mentibus suis infixum habeant, optabilius esse pugnando mori, quam fugiendo salutem adipisci? Nonne, si huiusmodi cogitationes hominum animis inferi debeant, et durabiles esse, primum leges sint tales oportet, ut earum beneficio viris fortibus honesta et liberalis vita pareatur; ignavis abiecta, plena doloris, acerba victu vita incumbat? deinde praecceptores, ut equidem arbitror,

σκάλης, οἶμα, δεῖ καὶ ἄρχοντας ἐπὶ τῆτοις γενέσθαι, οἵ-
τινες δείξουσὶ τε ὀρθῶς καὶ διδάξουσὶ καὶ ἐπίσθαι ταῦτα
δρᾶν, ἕως ἂν ἐγγείηται αὐτοῖς τῆς μὲν ἀγαθῆς καὶ εὐ-
κλεεῖς εὐδαιμονεσάτης τῷ ὄντι νομίζειν, τῆς δὲ κακῆς καὶ
δυσκλεεῖς, ἀθλιωτάτης πάντων ἡγεῖσθαι. ἔγω γὰρ δεῖ
διατεθῆναι τῆς μέλλοντος τῆ ἀπὸ τῶν πολεμίων φόβου
τὴν μάθησιν κρεῖττονα παρέξεσθαι.

Εἰ δέ τοι ἰόντων εἰς μάχην σὺν ὅπλοις, ἐν ᾧ πολλοὶ
καὶ τῶν παλαιῶν μαθημάτων ἐξίστανται, ἐν τῇτῳ δυνήσε-
ται τις ἀπορράψωσθαι παραχρῆμα ἄνδρας πολεμικῆς
ποιῆσαι, πάντων ἂν ῥᾶσον εἴη καὶ μάθῃν καὶ διδάξαι
τὴν μεγίστην τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀρετὴν. ἐπειδὴ ἔγωγ',
ἔφη, ὅδ' ἂν τῆτοις ἐπίστευον ἐμμόνοις ἔσεσθαι, ὅς νῦν
ἔχοντες παρ' ἡμῖν αὐτὰς ἡσκῶμεν, εἰ μὴ καὶ ὑμᾶς
εὐφρων παρόντας, οἱ καὶ παραδείγμα αὐτοῖς ἔσεσθε,
οἷς χρὴ εἶναι, καὶ ὑποβάλλειν δυνήσεσθε, ἣν τι ἐπι-
λανθάνωνται. τῆς δ' ἀπαιδεύτης παντάπασιν ἀρετῆς
θαυμάζοιμ' ἂν, ἔφη, ὦ Χρυσάνη, εἰ τι πλεόν ἂν ὠφελήσῃς
λόγος

tror, et magistros necesse est ac-
cedere, qui eis praeferantur, et
tam exemplo, quam doctrina
eos ad actiones illas adfuefa-
ciant; donec insitum hoc ipsis
fuerit, ut viros fortes et laudatos
reapse ducant felicissimos; igna-
vos et infames omnium miserri-
mos existiment. Sic enim ani-
mati esse debent, apud quos
potior futura sit disciplina, quam
metus hostilis.

Quod si quis militibus arma-
tis ad pugnam prodeuntibus,
quo tempore multi etiam disci-
plinae prioris obliuiscuntur, ora-
tione subito concinnata possit

homines extemplo bellicosos
efficere: nimirum facillima res
omnium fuerit, eam virtutem
tum discere, tum docere, quae
in hominum vita longe maxima
est. Nam equidem ne hos qui-
dem ipsos, qui nobis adsunt ex-
ercitati studio nostro, firmos fu-
turos esse, polliceri mihi ausim:
nisi vos heic praesentes intue-
rer, qui et exemplo instruere,
quales esse oporteat, et sugge-
rere poteritis, si quid exciderit.
Apud eos vero, qui ad virtu-
tem prorsus instituti non sunt,
mirum mihi sane videatur, o
Chryfanta, praeclare habitam
orationem

λόγος καλῶς ῥηθεὶς εἰς ἀνδραγαθίαν, ἢ τῆς ἀπαιδεύτης μουσικῆς ἄσμα καλῶς ἀοδὲν εἰς μουσικήν.

κέ. Οἱ μὲν τοιαῦτα διελέγοντο ὁ δὲ Κυαξάρης πάλιν πέμπων ἔλεγεν, ὅτι ἐξαμαρτάνοι διατρέψων, καὶ ἔκ ἄγων ὡς τάχιστα ἐπὶ τῆς πολεμίας. καὶ ὁ Κῦρος ἀπεκρίνατο δὴ τότε τοῖς ἀγγέλοις, ἀλλ' εὖ μὲν ἴσω, ἔφη, ὅτι ἔγω εἰσὶν ἔγω ὅσας ἔδει· καὶ ταῦτα ἀπαγγέλλετε αὐτῷ ἐν ἅπασιν. ὅμως δὲ ἐπεὶ ἐκείνῳ δοκεῖ, ἄξω ἡδὴ. ταῦτα εἰπὼν, καὶ προσευξάμενος τοῖς θεοῖς, ἐξῆγε τὸ στρατεύμα. ὡς δ' ἤρξατο ἄγειν, ἔτι θᾶλλον, ὁ μὲν ἡγεῖτο, οἱ δ' εἶποντο, εὐτάκτως μὲν, διὰ τὸ ἐπίσασθαί τε καὶ μεμελετηκέναι ἐν τάξει πορεύεσθαι ἐρρωμένως δέ, διὰ τὸ φιλονείκως ἔχειν πρὸς ἀλλήλους, καὶ διὰ τὸ τὰ σώματα ἐκπιπυνῆσθαι, καὶ διὰ τὸ πάντας ἄρχοντας τῆς πρωτοσύνης εἶναι· ἡδέως δέ, διὰ τὸ φρονίμως ἔχειν. ἠπίσαντο γάρ, καὶ ἐκ πολλῆ ἔτως ἰμεμαθήκεσαν,

orationem plus ad virtutem et fortitudinem adferre momenti; quam apud musicae imperitos bene cantatum carmen ad musicam percipiendam conferat.

25. Dum huiusmodi sermones inter se haberent, mittit denuo Cyaxares, Cyrum non recte facere significans, qui tempus tereret, et non quam primum in hostem duceret. Tum vero Cyrus nuntiis respondit: Sciat plane Cyaxares, inquit, nondum hostes eo numero castris egressos esse, quo oporteat, atque hoc cunctis audientibus ei renuntiate. Quau-

do tamen ei sic videtur, iam copias ducturus sum. Haec loquutus, ac Diis adoratis exercitum produxit. Quumque celerius etiam ducere coepisset, praeibat ipse, milites sequebantur, servatis illi quidem ordinibus, quod, vfu diuturno exercitati, ordines in progrediendo servare scirent; et praesentibus animis, quod aemulationes inter eos existerent, corporaque roborata laboribus haberent, et antistites in ordinum principiis extra solos praefectos nulli essent; et libenter denique, quia prudentia valerent. Sciebant enim, iamdu-

dum

σαν, ἀσφαλέστατον εἶναι καὶ ῥᾶστον τὸ ὁμόσε εἶναι τοῖς πολεμίοις, ἄλλως τε καὶ τοξόταις καὶ ἀκοντισαῖς καὶ ἰππεῦσιν.

κς'. Εὖς δ' ἔτι βελῶν ἕξω ἦσαν, παρηγγύα ὁ Κῦρος σύνθημα, Ζεὺς Σύμμαχος καὶ Ἡγεμών. ἐπεὶ δὲ πάλιν ἦκε τὸ σύνθημα ἀνταποδιδόμενον, ἐξῆρχεν αὖ Διοσκῆροις παιᾶνα τὸν νομιζόμενον· οἱ δὲ θεοσεβῆς πάντες συνεπήχθησαν μεγάλη τῇ φωνῇ. ἐν τῷ τοιάτῳ γὰρ δὴ οἱ δεισιδαίμονες ἤτληον τῆς ἀνθρώπου φοβῆνται. ἐπεὶ δ' ὁ παιᾶν ἐγένετο, ἅμα πορευόμενοι οἱ ὁμότιμοι Φαῖδροι, καὶ πεπαιδευμένοι, περιορῶντες ἀλλήλους, ὀνομάζοντες παραστάτας, ἐπιστάτας, λέγοντες πολὺ τὸ, Ἄγετ' ἄνδρες φίλοι, ἄγετ' ἄνδρες ἀγαθοὶ, παρεκάλων ἀλλήλους ἐπεσθαί. οἱ δ' ὅπιθεν, αὐτῶν ἀκίσαντες, ἀντιπαρεκελύοντο τοῖς πρώτοις ἠγεῖσθαι ἐρῶμένως. ἦν δὲ μετὸν τὸ σθένος τῷ Κύρῳ προθυμίας, φιλοτιμίας, ῥώμης, θάρρους, παρακλεισμά, σωφροσύνης, πειθῆς ὅπερ οἷμα δεινότατον τοῖς ὑπεναντίοις.

κζ'. Τῶν

dum edocti, tutissimum esse facillimumque, comminus hostes invadere, praesertim qui sagittarii sunt, et iaculatores, et equites.

26. Quumque adhuc extra ictum telorum essent, Cyrus hanc tesseram militarem eis significari iussit; *Iupiter auxiliaris et dux*. Ea quum reddita vicissim, ad Cyrum rediisset; ibi tum paëana Castoribus pro more primus exorsus est, et milites uniuersi religiose magna voce simul insonuerunt. Nam tali rerum momento, qui religiosi sunt erga Deum, minus homines metuunt. Paëane absoluto, æquales illi Persici vna perge-

bant, hilari vultu, periti ex institutione, mutuo conuersis in se oculis, adstites subtileisque nominatim compellantes, atque haec iterantes verba, *Heus viri cari, heus viri fortes*, ad sequendum semet exhortabantur. Quae quum audiissent, qui pone sequebantur; vicissim primos, ut praesentibus animis praeirent, clara voce incitabant. Adeoque totus Cyri exercitus, alacritatis, cupiditatis gloriae, roboris, fiduciae, cohortationis, intelligentiae prudentis, obedientiae plenus erat; quod equidem maxime aduersariis formidabile puto.

N 2

27. Apud

κζ'. Τῶν δ' Ἀσσυρίων οἱ μὲν ἀπὸ τῶν ἀρμάτων προμαχῶντες, ὡς ἐγγὺς ἦδη προσεμίγνυε τὸ Περσικὸν πλῆθος, ἀνέβαινον ἐπὶ τὰ ἄρματα, καὶ ἀνεχώρουν πρὸς τὸ ἑαυτῶν πλῆθος· οἱ δὲ τοξοὶ καὶ ἀκοντισαὶ καὶ σφενδονηταὶ αὐτῶν ἀφίσταν τὰ βέλη πολλῶ πρὶν ἐξικνεῖσθαι. ὡς δ' ἐπίοντες οἱ Πέρσαι ἐπέβησαν τῶν ἀφικμένων βελῶν, ἐφθέγγετο δὴ ὁ Κῦρος· Ἄνδρες ἄριστοι, ἦδη θάττον τις ἰὼν ἐπιδεικνύτω ἑαυτὸν καὶ παρ' ἐγγυάτω. οἱ μὲν δὴ παρεδίδονσαν τῷτο· ὑπὸ δὲ προθυμίας καὶ μένους καὶ τῷ σπεύδειν συμμίζαι, δρόμους τινες ἤρξαντο. συνεφείπετο δὲ καὶ πᾶσα ἡ φάλαγξ δρόμῳ. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κῦρος ἐπιλαθόμενος τῷ βάδην, δρόμῳ ἠγείτο· καὶ ἅμα ἐφθέγγετο, τίς ἐφέπεται; τίς ἀγαθός; τίς πρῶτος ἄνδρα καταβαλεῖ; οἱ δὲ ἀκῆσαντες, τὸ αὐτὸ τῷτο ἐφθέγγοντο. καὶ διὰ πάντων δὴ, ὥσπερ παρηγγύα, ὥτως ἐχώρει· τίς ἔψεται; τίς ἀγαθός;

κη'. Οἱ μὲν δὴ Πέρσαι ὥτως ἔχοντες ὁμοσε ἐφέροντο. οἱ γε μὲν πολέμιοι ἔκети ἐδύναντο μένειν, ἀλλὰ

27. Apud Assyrios autem, atque impetu animi, praeque qui de curribus ante aciem primi pugnare solebant, postquam studio conferendi manum, currius propius accessit agmen Persicum, conscensis curribus, ad copias suas recesserunt. Sagittarii vero, et iaculatores, et funditores, tela sua multo prius emisere, quam ad hostem pervenire possent. Vbi Persae accedentes emissam iam tela conculcarent, tum Cyrus ita locutus est: Iam viri fortissimi, celerius aliquis vestrum procedens sui specimen edat, et aliis haec eadem significet. Quae illi verba dum aliis rursus traderent, quidam prae alacritate

28. Hoc igitur Persae cum impetu in hostem ferebantur. Is vero non amplius subsistere poterat,

ἀλλὰ στραφέντες ἔφευγον εἰς τὸ ἔρυμα. οἱ δ' αὖ Πέρσαι κατὰ τὰς εἰσόδους ἐπόμενοι, ὠθούμενων αὐτῶν, πολλὰς κατεστρώνυσαν· τὴς δ' εἰς τὰς τάφρους ἐμπίπτοντας ἐπεισπιδῶντες ἐφένευον, ἀνδρας ὁμῶ καὶ ἵππους ἕνα γὰρ τῶν ἀομάτων εἰς τὰς τάφρους ἠναγκάσθη φεύγοντα συνεισπείν. καὶ οἱ τῶν Μήδων δὲ ἵππεῖς, ὁρῶντες ταῦτα, ἤλαυνον εἰς τὴς ἵππους τῶν πολεμίων· οἱ δ' ἐνέκλιναν καὶ τήχης. ἔνθα δὴ καὶ ἵππῳ διωγμὸς ἦν καὶ ἀνδρῶν, καὶ φόνος ἐξ ἀμφοτέρων.

κθ'. Οἱ δ' ἐντὸς τῆς ἐρύματος τῶν Ἀσσυρίων ἐσηκότες ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς τάφρου, τοξεύειν μὲν καὶ ἀκοντίζειν εἰς τὴς ἀποκτείνουσας ὅτε ἐφρόνῃν, ὅτ' ἐδύναντο, διὰ τε τὰ δεινὰ ὄραματα, καὶ διὰ τὸν φόβον. τάχα δὲ καὶ καλαμαθόντες τῶν Περσῶν τιὰς διακεκοφώτας πρὸς τὰς εἰσόδους τῆς ἐρύματος, ἐτράποντο, καὶ ἀπὸ τῶν κεφαλῶν ἔφευγον. ἰδῆσαι δὲ αἱ γυναῖκες τῶν Ἀσσυρίων καὶ τῶν συμμάχων φυγὴν ἤδη καὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ἀνέκραγον,
καὶ

rat, sed terga dans ad munitiones se fuga recipiebat. Persae ad ipsos castrorum aditus eos insequuti, dum illi se protrudendo premerent, multos occiderunt. Si qui in fossas delaberentur, in eos insilientes, una cum hominibus equos etiam interfecerunt. Nam currus quidam in fuga consti sunt in fossas decidere. Quae quum Medorum equites cernerent, in hostium equitatum inuecti sunt: qui quum eorum impetum declinaret, tum vero et equorum et hominum fugientium persecutio, et caedes utrorumque euenit.

29: Qui Assyriorum intra munitionem supra caput editane loca fossae constiterant, de sagittis et iaculis in eos emittendis, qui suos occidebant, ne cogitabant quidem; uti nec facere poterant, cum ob ista terribilia spectacula, tum quia metu perculsi essent. Quumque mox etiam animaduertissent, quosdam Persas ad munitionis aditus vi perrupisse, terga vertebant, et a partibus fossarum editioribus disfluebant. Vbi vero et Assyriorum et sociorum uxores viderant, etiam in castris iam fugam fieri; clamore

καὶ ἔθρον ἐκπεπληγμέναι, αἱ μὲν καὶ τὰ τέκνα ἔχουσαι, αἱ δὲ καὶ νεώτεραι, καὶ ἀρρήγνύμεναι τῆς πέπλης, καὶ δρυπτόμεναι, καὶ ἱκετεύουσαι πάντας ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν, μὴ φεύγειν καὶ ἀλιπύοντας αὐτάς, ἀλλ' ἄμυναι καὶ τέκνοις καὶ ἑαυταῖς καὶ σφίσιν αὐτοῖς. ἔνθα δὴ καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς σὺν τοῖς πιστοτάτοις πάντες ἐπὶ τὰς εἰσόδους, καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τὰς κεφαλὰς, καὶ αὐτοὶ ἐμάχοντο, καὶ τοῖς ἄλλοις παρεκελεύοντο.

Λ'. Ὡς δ' ἔγνω ὁ Κῦρος τὸ γιγνόμενον, δέισας μὴ εἰ καὶ βιάσαιντο εἶσω, ὀλίγοι ὄντες ὑπὸ πολλῶν σφαλεῖν τι παρηγγύησεν ἐπὶ πόδα ἀνάγειν ἕξω βελῶν, καὶ πείθεσθαι. ἔνθα δὴ ἔγνω τις ἂν τῆς ὁμοτίμης καὶ πεπαιδευμένης ὡς δεῖ. ταχὺ μὲν γὰρ αὐτοὶ ἐπείθοντο, ταχὺ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις παρήγγελλον. ὥς δ' ἕξω βελῶν ἐγένοντο, ἔστησαν κατὰ χώραν πολλῶ μᾶλλον χορᾷ, ἀκριβοῶς εἰδότες ὅτι εἰς ἕκαστον γενέσθαι.

ΞΕΝΟ-

more sublato, discurrabant hinc inde territae, partim liberum matres, partim iuenculae; vestibusque discerptis, etiam vnguibus ora dilaniabant, obsecrantes eos, quibuscunque occurrerent, ne se fugiendo deferrent; sed liberos, uxores, se ipsos tuerentur. Atque heic demum reges ipsi cum fidissimis ad portas castrorum constiterunt, et consensu eminentioribus locis, partim ipsi pugnabant, partim excitabant alios cohortando.

30. Cyrus, ubi quid ageretur, animaduertit; veritus, ne si

etiam intro vi perumperent, pauci tamen a multis detrimenti aliquid caperent: extra telorum ictus pedem referrent, et dicto audientes essent, edici iussit. Ibi tum agnouisset aliquis aequales Persicos etiam ita institutos, ut oporteret. Nam et ipsi celeriter obediebant, et aliis idem celeriter denuntiabant. Quumque iam extra telorum ictus essent, suo quisque loco constiterunt aptius, quam quisquam musicorum chorus; quod accurate locus unicuique suus notus esset.

XENO-

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΙΣΤΟΡΙΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Κ Ε Φ. α'.

Μένας δὲ ὁ Κῦρος μέτριον χρόνον αὐτῷ σὺν τῷ στρα-
τεύματι, καὶ δηλώσας ὅτι ἑτοιμοὶ εἰσι μάχεσθαι,
εἴ τις ἐξέρχοιτο· ὡς ὅδεις ἐξήει, ἀπήγαγεν ὅσον ἐδόκει
καλῶς ἔχειν, καὶ κατεστρατοπεδεύσατο. Φυλακὰς τε
καταστήσάμενος, καὶ σκοπὰς προπέμψας, τὰς εἰς τὸ μέσον
συνεκάλεσε τὰς αὐτῷ στρατιώτας, καὶ ἔλεξε τοιαύδε·
β'. Ἄνδρες

XENOPHONTIS
HISTORIARVM DE CYRI
INSTITVTIONE
LIBER QVARTVS
CAP. I.

Cyrus, quum paulisper istuc exercitum continuisset, ac
suos paratos esse declarasset ad
pugnandum, si quis egredi ca-
stris vellet: exeunte nemine,
tanto suos intervallo, quantum
ex re fore putabat, abduxit:
castraque metatus, et locatis ex-
cubiis, atque praemissis explora-
toribus, ipse in medio confi-
stens, ad militem conuocatum
huiusmodi orationem habuit:

N 4

2. Primum

β'. Ἄνδρες Πέρσαι, πρῶτον μὲν τῆς Θεᾶς ἐγὼ τε ἐπαινῶ ὅσον δυναμαί, καὶ ὑμεῖς πάντες, οἷμαί νίκης τὸ γὰρ τετυχήκαμεν καὶ σωτηρίας. τῶν μὲν ἔν χερὶ χαρίσθηται, ὧν ἂν ἔχωμεν, τοῖς Θεοῖς ἀποτελεῖν. ἐγὼ δὲ σύμπαντας μὲν ὑμᾶς ἤδη ἐπαινῶ (τὸ γὰρ γεγενημένον ἔργον σύμπασιν ὑμῖν καλὸν ἀποτετέλεσται) ὧν δ' ἕκαστος ἄξιος, ἐπειδὴν παρ' ὧν προσήκει, πύθωμαι, τότε τὴν ἀζίαν ἐκάσω καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ πειράσομαι ἀποδιδόναι.

Τὸν δ' ἐμὲ ἐγγύτατα ταξίαρχον Χρυσάνταν ἔδεν παρ' ἄλλων δέομαι πυθάνεσθαι, ἀλλ' αὐτὸς οἶδα οἷος ἦν. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα, ὅσα περ οἷμαί καὶ ὑμεῖς πάντες, ἐποίει· ἐπεὶ δ' ἐγὼ παρηγγύησα ἐπανάγειν, καλέσας ὀνομασίᾳ αὐτὸν, ἀνατεταμένος ἕτος τὴν μάχαιραν, ὡς παίσων πολέμιον, ὑπήκυσέ τέ με εὐθύς, καὶ ἀφείς ὃ ἔμελλε ποιεῖν, τὸ κελευόμενον ἔπραττεν. αὐτὸς τε γὰρ ἐπανήγαγε, καὶ τοῖς ἄλλοις μάλα ἐπισπερχῶς παρηγγύα· ὥς· ἔφθασεν ἔξω βελῶν τὴν τάξιν ποιήσας,
πρὶν

2. Primum equidem, Persae, Deos laudibus prosequor, atque idem vos facere arbitror: quod victoriam salui et incolumes adepti sumus. Et ob haec quidem Diis gratias, quibuscunque rebus possumus, perfoluere nos oportet. Vos autem non possum non equidem omnes collaudare. Nam quod gestum est rei, cum magno vestrum omnium decore patratum est. Verum ubi ab iis a quibus par est, sciscitatus fuero, quaenam quisque promeritus sit; tunc e dignitate cuiusque conabor et verbis, et ipsa re, praemia vobis tribuere.

De Chryfanta quidem cohortis praefecto mihi proximo, sciscitari alios non necesse habeo: quum ipse norim, qualem se gesserit. Nam et alia, quaecunque vos etiam fecisse arbitror, praestitit: et quum ego pedem referre iussi, compellato nominatim ipso, tamen et si gladium sustulerat, ut percussurus hostem; statim tamen mihi paruit, eoque omisso quod facturus erat, id fecit quod imperabatur. Nam et ipse suos abduxit, et aliis idem faciendum magna diligentia significavit. Adeoque prius extra tela cohortem abduxit, quam

πρὶν τῆς πολεμικῆς κατανοῆσαί τε ὅτι ἀναχωρεῖμεν, καὶ τόξα ἐντείνεισθαι, καὶ τὰ παλτὰ ἐπαφείναι ὥς αὐτός τε ἀβλαβής, καὶ τῆς ἐαυτῇ ἀνδραὶς ἀβλαβεῖς διὰ τὸ πείθεσθαι παρέχεται. ἄλλος δ', ἔφη, ὁρῶ τετραμένους, περὶ ὧν ἐγὼ σκεψάμενος, ἐν ὁποίῳ χρόνῳ ἐτρώθησαν, τότε τὴν γνώμην περὶ αὐτῶν ἀποφανῆμαι. Χρυσάνταν καὶ ἐργάτην τῶν πολεμικῶν, καὶ φρόνιμον, καὶ ἀρχεῖσθαι ἱκανὸν καὶ ἀρχεῖν, χιλιαρχία μὲν ἤδη τιμῶν ὅταν δὲ καὶ ἄλλο τι ἀγαθὸν ὁ Θεὸς δῶ, ὥστε τότε ἐπιλήσομαι αὐτῇ.

Καὶ πάντας δὲ ὑμᾶς βέλομαι, ἔφη, ὑπομνήσαι. ἂ γὰρ νῦν εἶδετε ἐν τῇ μάχῃ τῇδε, ταῦτα ἐνθυμύμενοι μήποτε παύσησθε, ἵνα παρ' ἡμῖν αὐτοῖς αἰεὶ κρίνητε, πότερον ἡ ἀρετὴ μᾶλλον ἢ ἡ φυγὴ σώζει τὰς ψυχὰς, καὶ πότερον οἱ μάχεσθαι θέλοντες, ῥᾶν ἀπαλλάττωσιν, ἢ οἱ ἐκ ἐθέλοντες, καὶ ποίαν τινὰ ἡδονὴν τὸ νικᾶν παρέχει. ταῦτα γὰρ νῦν ἄριστα κρίναιτ' ἂν, πείραν τε αὐτῶν ἔχοντες, καὶ ἄρτι γεγεννημένῃ τῇ πράγματι. καὶ ταῦτα μὲν, ἔφη,
αἰεὶ

quam hostes animadvertent, nos pedem referre; boni largietur, ne tunc quidem
quamque arcus tenderent, et eius obliuiscar.
tragulas in nos eiacularentur. Quin vos etiam vniuersos,
Vnde fit vt et seipsum, et milites suos per obedientiam incolumes seruet. Equidem alios ait, admonitos volo. Nam
quosdam vulneratos video, de quibus, vbi considerauero, quo quae modo in hac pugna vidistis, ea vobis apud animos
tempore vulnera acceperint, vtrum virtute vita conferretur, an fuga; vtrum cum vestros nunquam non cogitanda
tum deinde sententiam meam sunt; vt vobiscum ipsi statuat
aperiam. Hunc vero Chryfantam, vt bellicis in rebus tis, vtrum virtute vita conferretur, an fuga; vtrum cum
strenuum, et prudentem, et iis, qui pugnare volunt, melius agatur, an cum illis, qui
ad parendum et imperandum pugnare nolant; et cuiusmodi voluptatem adferat victoria. Nam de his optime iam
idoneum, in praesentia quidem statuētis, quum et periculum
honore tribunatus adficio; feceritis, et res ipsa recens gestis
et quum Deus aliquid aliud sita sit. Atque haec si cogitabitis,

αἰεὶ διανοόμενοι βελτίους ἂν εἴητε· νῦν δὲ ὡς καὶ Θεοφιλεῖς, καὶ ἀγαθοὶ, καὶ σώφρονες ἄνδρες, δειπνοποιεῖτε, καὶ σπονδὰς τοῖς Θεοῖς ποιήσθε, καὶ παιᾶνα ἐξάραχτε, καὶ ἅμα τὸ παραγγελλόμενον προνοεῖτε.

γ'. Εἰπὼν ταῦτα, ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον ἤλασε καὶ πρὸς Κυαξάρην ἐλθὼν, καὶ συνηθεῖς ἐκείνῳ κοινῇ, ὡς εἰκός, καὶ ἰδὼν τάκεϊ, καὶ ἐρόμενος εἴ τι δέοιτο, ἀπῆλαινε εἰς τὸ ἑαυτῷ στρατεύμα. καὶ οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον δειπνοποιήσαντες, καὶ φυλακὰς καταστήσαντες ὡς ἔδει, ἐκοιμήθησαν. οἱ δὲ Ἀσσύριοι, ἅτε καὶ τεθνηκότος τῷ ἄρχοντος, καὶ σχεδὸν σὺν αὐτῷ τῶν βελτίων, ἡθύμην μὲν πάντες πολλοὶ δὲ καὶ ἀπεδίδρασκον αὐτῶν τῆς νυκτὸς ἐκ τῆς στρατοπέδου. ὁρῶντες δὲ ταῦτα ὁ, τε Κροῖστος καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι αὐτῶν πάντες ἡθύμην. πάντα μὲν γὰρ ἦν χαλεπὰ· ἀθυμίαν δὲ πᾶσι πλείστην παρεῖχεν, ὅτι τὸ ἡγούμενον Φῦλον τῆς στρατιᾶς διεφθάρθαι ἐδόκει ταῖς γνώμας. ἔτω δὴ ἐκλείπῃσι τὸ στρατόπεδον, καὶ ἀπέρχονταί τι κότες.

δ'. Ως

tis, nimirum meliores euasuri estis. Nunc ut accepti Deo, et fortes, et moderati viri coenam instruire, Diis libare, paeana praecinere, simul ut fiat id quod imperatum est, prouidete.

3. Haec quum dixisset, equo conscenso, auectus est, et ad Cyaxarem venit. Cum hoc ubi communem ex gratulatione mutua, ceu par erat, voluptatem cepisset; quaeque gererentur ibi, vidisset; ac num aliqua ipsi re opus esset, rogasset; suum ad exercitum reuectus est. Milites eius, posteaquam coenati essent, et excubias

locassent, uti conueniebat, quieti se dederunt. Assyrii vero, quorum et princeps, et cum hoc fere fortissimus quisque

occubuerat, vniuersi magno erant in moerore: multi etiam fuga noctu e castris dilabebantur. Quae quum Croesus, et reliqui focii viderent, animis angebantur. Nam erant omnia dira; praesertim vero maximum moerorem vniuersis adferebat, quod ea natio, cuius in exercitu principatus esset, nec animis nec consiliis amplius sibi constare videretur. Itaque nocturna fuga castra deferunt.

4. Quum

δ'. Ως δ' ἡμέρα· ἐγένετο, καὶ ἔρημον ἀνδρῶν ἐφάνη· τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον, εὐθὺς διαβιβάζει ὁ Κῦρος τῆς Πέρσας πρῶτας. καταλέλειπτο δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων πολλὰ μὲν πρόβατα, πολλοὶ δὲ βόες, πολλαὶ δὲ ἄμαξαι πολλῶν ἀγαθῶν μεσαί. ἐκ δὲ τῆς διέβαινον ἤδη καὶ οἱ ἀμφὶ Κυαζάρην Μῆδοι πάντες, καὶ ἡραιοποιῶντο ἐνταῦθα. ἐπεὶ δὲ ἡρίστησαν, συνεκάλεσεν ὁ Κῦρος τῆς ἑαυτῷ ταξιαρχῆς, καὶ ἔλεξε τοιαῦτα·

ε'. Οἶά μοι δοκῶμεν καὶ ἴσα ἀγαθὰ, ὧς ἄνδρες, ἀφείναι, Θεῶν ἡμῖν ταῦτα διδόντων. νῦν γὰρ ὅτι μὲν οἱ πολέμιοι φερόμενοι ἡμᾶς ἀποδεδράκασιν, αὐτοὶ ὁρᾶτε οἵτινες δὲ ἐν ἐρύματι ὄντες, ἐκλιπόντες τῆτο φεύγῃσι, πῶς τῆτας οἶεται ἂν τις μείναι ἰδόντας ἡμᾶς ἐν τῷ ἰσοπέδῳ; οἵτινες δὲ ἄπειροι ἡμῶν ὄντες ἔχ' ὑπέμειναν, πῶς νῦν γ' ἂν ὑπομείνοιν, ἐπεὶ ἤτληνται, καὶ πολλὰ κακὰ ὑφ' ἡμῶν πεπόνθασιν; ὧν δὲ οἱ βέλτιστοι ἀπολώλασι, πῶς οἱ φευλότατοι ἐκείνων μάχεσθαι ἂν ἡμῖν ἐθέλοιν;

ς'. Καί τις εἶπε· τί ἔν' εὖ διώκομεν ὡς τάχι-
σα,

4. Quum vero illuxisset, et solitudo in castris hostium cerneretur: mox Cyrus Persas primos eo traduxit. Reliquerant autem hostes permultas oves, et boues multos, et multa multis bonis referta plauftra. Deinde Medi etiam, qui erant cum Cyaxare, omnes transierunt, et hostium in castris prandium pararunt. Quo petacto, Cyrus convocatis suis cohortium praefectis, in hunc modum loquutus est:

5. Qualia, milites, quantaque bona, diuinitus nobis oblata, dimittere videmur? Nam videtis

ipsi, metu nostri perculsos hostes fuga sibi consuluisse. Qui autem munitionibus, in quibus erant, desertis aufugiunt; hos quonam modo possit exultimare quisquam substitutos, ubi nos in planitie viderint? Qui nos item minime sustinuerunt, quum nec dum experti nos essent; quo pacto nunc sustinebunt, quum et victi sunt, et multis a nobis incommodis adfecti? Quorum fortissimi quique ceciderunt, quomodo vilissimi pugnare nobiscum velint?

6. Heic quidam: Cur igitur non quam celerrime, inquit, eos perse-

σα, καταδήλων γε ἔτω τῶν ἀγαθῶν ὄντων; καὶ ὃς εἶπεν, ὅτι ἵππων προσδεόμεθα. οἱ μὲν γὰρ κρεάτις τῶν πολεμίων, ἅς μάλιστα καιρὸς ἦν ἢ λαβεῖν ἢ ἀποκτεῖναι, ἔτοι ἐφ' ἵππων νέοντα· ἅς ἡμεῖς τρέπεσθαι μὲν σὺν Θεοῖς ἱκανοί, διώκοντες δὲ αἰεὶν ἔχῃ ἱκανοί. τί ἔν, ἔφασαν, ἔκ ἐλθὼν Κυαξάρει ταῦτα λέγεις; καὶ ὃς εἶπε· συνέπεσθε τοίνυν μοι πάντες, ὡς εἶδῃ ὅτι πᾶσιν ἡμῖν ταῦτα δοκεῖ.

Ζ'. Εἰ τῆς εἰποντο τε πάντες, καὶ ἔλεγεν, οἷα ἐπιτήδεια εἶδον εἶναι, ὑπὲρ ὧν ἐδέοντο. καὶ ὁ Κυαξάρης ἅμα μὲν, ὅτι ἐκείνοι ἤρχοντο τῇ λόγῃ, ὥσπερ ὑπεφθόνηι ἅμα δὲ ἴσως καλῶς εἶδοκεῖ ἔχειν αὐτῷ μὴ πάλιν κινδυνεύειν, (καὶ γὰρ αὐτός τε περὶ εὐθυμίαν ἐτύγχανεν ὢν, καὶ τῶν ἄλλων Μήδων ἐώρα πολλὰς τὸ αὐτὸ τῆτο ποιῶντας) εἶπε δ' ἔν ὧδε.

Η'. Ἀλλ', ὦ Κύρε, ὅτι μὲν μάλιστα ἀνθρώπων μελετᾶτε ὑμεῖς οἱ Πέρσαι πρὸς μηδεμίαν ἡδονὴν ἀπλή-
τως

persequimur, quum tanta nobis bona manifeste offerantur? Et Cyrus: Equis ad hoc nobis opus esset, ait. Hostium vero qui praestantissimi sunt, et quos esset iam opportunum maxime vel capere, vel occidere, domum equites redeunt. Eos Deorum ope nos in fugam quidem vertere potuimus, at idonei non sumus ad capiendum eos persequendo. Cur igitur, inquit, non Cyaxarem accedis, atque haec ipsi exponis? Vos vero, ait, omnes una me sequimini, ut omnibus nobis haec placere videat.

7. Itaque uniuersi tum Cyrum sequebantur, et quae viderentur ad rem, quam postulabant, accommodata, dicebant. Cyaxares partim, quod ipsi primi de hoc retulissent, quasi subinuidebat: partim, quod recte se fortasse facturum existimaret, si rursus periculo se non exponeret, (nam et ipse hilaritati tunc indulgebat, et complures Medos idem facere videbat) in hunc modum respondit:

8. Inter homines ceteros, Cyre, vos Persas maxime hoc operam dare, ut immodice nulli voluptati

τως διακείσθαι, καὶ ὀρέων καὶ ἀκῶν αἶδα. ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τῆς μεγίστης ἡδονῆς πολὺ μᾶλλον συμφέρειν ἐγκρατῇ εἶναι. μείζω δὲ ἡδονὴν τί παρέχει ἀνθρώποις, εὐτυχίας, ἢ νῦν ἡμῖν παραγεγένηται; ἦν μὲν τοίνυν, ἐπεὶ εὐτυχῶμεν, σωφρὲνως διαφυλάττωμεν αὐτήν, ἴσως δυναίμεθ' ἂν ἀκινδύνως εὐδαιμονῶντες γηράν· εἰ δ' ἀπλήτως χρώμενοι ταύτῃ, ἄλλην καὶ ἄλλην πειρασόμεθα διώκειν, ὁρᾶτε μὴ πάσσωμεν, ἅπερ πολλὰς μὲν λέγασιν ἐν θαλάττῃ πεπονθέναι, διὰ τὸ εὐτυχεῖν ἕκ ἐθέλοντας παύεσθαι πλεονίας ἕως ἂν ἀπόλωνται· πολλὰς δὲ νίκης τυχόντας, ἐτέρας ἐφιεμένους, καὶ τὴν πρόσθεν ἀποβαλεῖν.

Καὶ γὰρ εἰ μὲν οἱ πολέμοιοι ἤτις ὄντες ἡμῶν ἔφευγον, ἴσως ἂν καὶ διώκειν τῆς ἤτις ἀσφαλῶς εἶχε· νῦν δὲ κατανόησον πὸς αὐτῶν μέξει πάντες μαχεσάμενοι νενικήκαμεν· οἱ δὲ ἄλλοι ἅμαχοι εἰσὶν ὅς εἰ μὲν μὴ ἀναγκάσειμεν μάχεσθαι, ἀγνοῶντες καὶ ἡμᾶς καὶ ἑαυτοὺς, δι' ἀμαθίαν καὶ

luptati additi sitis, equidem et oculis et auribus cognoui. Mihi vero multo magis expedire videtur, ut in maxima voluptate continentiam aliquis suam declararet. Quid vero voluptatem hominibus maiorem conciliaverit, quam fortuna prospera? quae quidem hoc tempore nobis obtigit. Si ergo, quum res nobis secundae sint, prudenter hanc conferuimus; fortassis in vita beata sine periculis senescere possimus. Sin eius nulla nos capiet satietas, sed aliam ex alia persequi conabimur: videte, ne idem nobis accidat, quod nostrum et sui ipsorum ignari, accidisse multis in mari dicitur,

ut, elati fortuna prospera, finem navigandi facere nollent; donec interirent: itidemque multis, qui victoriam adepti, dum alteram expeterent, priorem quoque amiserunt.

Nam si hostes, qui sunt in fuga, pauciores nobis essent, fortasse tutum esset pauciores persequi. Nunc vero confideres velim, cum quantula ipsorum parte nos omnes proelio congressi, vicerimus: ceteri pugna abstinuerunt, quos si ad pugnandum non cogemus, et nostrum et sui ipsorum ignari, propter imperitiam, et animi mollitiem

καὶ μαλακίαν ἀπίασιν· εἰ δὲ γνώσονται ὅτι καὶ ἀπίοντες
 ἔδεν ἤτιον κινδυνεύουσιν ἢ μένοντες, ὅπως μὴ ἀναγκάσωμεν
 αὐτοὺς, καὶ εἰ μὴ βέλονται, ἀγαθὸς γενέσθαι. ἴσθι γὰρ,
 ὅτι ἔσὺ μᾶλλον τὰς ἐκείνων γυναῖκας καὶ παῖδας ἐπι-
 θυμεῖς λαβεῖν, ἢ ἐκεῖνοι σῶσαι. ἐννόει δ' ὅτι καὶ αἱ σύες
 ἐπειδὰν ὀφθαῶσι, φεύγσι καὶ πολλὰ ἔσαι σὺν τοῖς
 τέκνοις· ἐπειδὰν δέ τις αὐτῶν θηρᾷ τι τῶν τέκνων, ἔκτε
 φεύγει, ἔδ' ἦν μία τύχη ἔσα, ἀλλ' ἰέται ἐπὶ τὸν λαμ-
 βάνειν πειρώμενον.

Καὶ νῦν μὲν ἐπικατακλείσαντες ἑαυτοὺς εἰς ἔρυμα,
 παρῆσχον ἡμῖν ταμιεύεσθαι, ὥστε ὅποσοις ἐβελόμεθα αὐ-
 τῶν μάχεσθαι. εἰ δ' ἐν εὐρυχωρίᾳ πρόσμιεν αὐτοῖς,
 καὶ μαθίσονται, χωρεῖς γένόμενοι, οἱ μὲν κατὰ πρόσωπον
 ἡμῖν, ὥσπερ νῦν, ἐναντιῶσθαι, οἱ δ' ἐκ πλαγίας, καὶ
 ἄλλοι ἐκ τῆς ἐτέρας πλαγίας, οἱ δὲ καὶ ὅπισθεν ὅρα μὴ
 πολλῶν ἐκάσῃ ἡμῶν καὶ ὀφθαλμῶν καὶ χειρῶν δεήσει.
 πρὸς δ' ἔτι, ἔφη, ἔβελόμεν ἂν ἐγῶγε νῦν ὁρῶν Μήδης
 εὐθυμα-

mollitiem, discedent. Sin anim-
 aduertent, nihilo se minus in
 periculo fore, si abeant, quam
 si resistent: vide, ne cogamus
 eos, ut praeter animi senten-
 tiam fortiter se gerant. Nam
 scire debes, non tam illorum
 vxores ac liberos capiendi te
 cupidum esse, quam illi ser-
 vandi sint cupidi. Etiam sues
 cogita, posteaquam conspectae
 sunt, cum sobole sua fugere,
 tametsi multae numero sint. At
 si quis sobolem venetur, non
 iam amplius, ne si una quidem
 sit, fugit: sed eum, qui capere
 conatur, inuadit.

Nunc quidem intra munition-
 nem occlusi, potestatem nobis
 fecere, velut e penu quodam
 promendi, et pugnandi cum
 tanto ipsorum numero, quanto
 nobis visum esset. At si lata
 in planitie cum ipsis congre-
 diemur, diuisisque copiis, dis-
 cent, partim nobis a fronte
 quemadmodum modo accidit ob-
 sistere; partim ab latere vno,
 partim ab altero, partim deni-
 que a tergo: vide, ne cuique
 nostrum multis et oculis et ma-
 nibus futurum sit opus. Prae-
 terea nolim, inquit, Medos equi-
 dem, quos nunc hilaritati indul-
 gere

εὐθυμημένους, ἐξαναστήσας ἀναγκάζειν κινδυνεύοντας
ἰέναι.

Ζ'. Καὶ ὁ Κῦρος ὑπολαβὼν εἶπεν· ἀλλὰ μηδένα σὺ
γε ἀναγκάσης, ἀλλὰ τῆς ἐθέλοντάς μοι ἔπειθαι δός.
καὶ ἴσως ἂν σοι καὶ τῶν σῶν φίλων τῶν ἐκάστω ἤκοιμεν
ἄγοντες ἐφ' οἷς πάντες εὐθυμήσεσθε. τὸ μὲν γὰρ πλῆθος
ἡμεῖς γε τῶν πολεμίων ἐδιωζόμεθα· (πῶς γὰρ ἂν καὶ
καταλάβοιμεν;) ἦν δέ τι ἡ ἀπέσχισμένον τῆ στρατεύμα-
τος λάβωμεν, ἢ τι ὑπολείπομενον, ἥξομεν πρὸς σε
ἄγοντες. ἐννόει δ', εἶφη, ὅτι καὶ ἡμεῖς, ἐπειδὴ σὺ ἐδέξαι
ἤλθομεν, σοὶ χαριζόμενοι, μακρὰν ὁδὸν καὶ σὺ ἂν ἡμῖν
δίκαιος εἴ ἀντιχαρίζεσθαι, ἵνα καὶ ἔχοντές τι οἴκαδε ἀφι-
κώμεθα, καὶ μὴ εἰς τὸν σὸν θησαυρὸν πάντες ἐρῶμεν.

Ι. Ἐνταῦθα δὴ ἔλεξεν ὁ Κυαζάρης, ἀλλ' εἶγε μέντοι
ἐθέλων τις ἔποιτο, καὶ χάριν ἔγωγέ σοι εἰδείην ἂν. σύμ-
πεμπον τοίνυν μοι τῶν ἀξιοπίστων τῶν τινὰ, ὅς ἐρεῖ
ἂν σὺ ἐπιτείλῃς. λαβὼν δὴ ἴθι, εἶφη, ὄντινα ἐθέ-
λῃς τῶν. ἔνθα δὴ ἐτύγχανεν ὁ φήσας ποτὲ συγγενὴς
αὐτῷ

gere video, surgere iussos ad
periculosum iter cogere.

9. Cuius sermonem Cyrus ex-
cipiens: Neminem vero coëge-
ris, ait: sed illos mihi tantum
concedito, qui lubentes sequen-
tur. Fortassis etiam ita redibi-
mus, ut et tibi, et amicis hisce
tuis iungulis adferamus ea, quæ
grata omnibus futura sint. Nos
enim totas hostium copias non
persequemur. (Nam quo pacto
possumus eas adsequi?) verum
si quid vel avulsam ab exercitu
nacti erimus, vel a tergo reli-
ctum; id ad te redeuntē addu-
cemus. Enim vero tu quoque

cogita, nos rogatu tuo venisse
longo itinere, ut tibi rem gra-
tam faceremus. Itaque te vicif-
sim nobis gratificari æquum
est, ut et ipsi aliquo cum emo-
lumento domum redeamus, et
omnes ad thesaurum tuum non
respiciamus.

10. Heic Cyaxares: Si quis,
inquit, sponte sua te sequatur,
equidem tibi gratiam quoque hi-
biturus sim. Mitte igitur mecum
quendam de tuis hisce fide di-
gnis, ut quæ iusseris, exponat.
Age vero, inquit, quemcunque
horum volueris, accipe. Forte
Medus ille aderat, qui aliquando
cognatum

αὐτῶ εἶναι, καὶ φιληθεῖς, παρών. εὐθύς ᾧ ὁ Κῦρος εἶπεν. ἀρεκί, ἔφη, ἔμοιγε ἕτοσί. καὶ ἕτος τοίνυν, ἔφη, σοὶ ἐπέδω, καὶ λέγε σὺ, ἔφη, τὸν θέλοντα ἰέναι μετὰ Κῦρος.

ια. Οὕτω δὴ λαβὼν τὸν ἄνδρα ἐξήει. ἐπεὶ δ' ἐξῆλθεν, εὐθύς ὁ Κῦρος εἶπε· νῦν δὴ σὺ δηλώσεις, εἰ ἀληθῆ ἔλεγες, ὅτε ἔφησ ἠδεσθαι με θεώμενος. ἔκην ἀπολείψομαί σε, ἔφη ὁ Μῆδος, εἰ τῷτο λέγεις. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἔκην καὶ ἄλλοις προθύμως λέξεις; καὶ κείνος ἐπομόσας, νῆ τὸν Δί', ἔφη, ἔς τε γ' ἂν ποιήσω καὶ σὲ ἠδέως ἐμὲ θεᾶσθαι. τότε δὴ ἐκπεμφθεὶς ὑπὸ τῷ Κυαζάρης, τὰ τε ἄλλα προθύμως ἀπήγγελλε τοῖς Μήδοις, καὶ προσετίθει, ὅτι αὐτός γε ἐκ ἀπολείψοιτο ἀνδρὸς ἀρίστου καὶ καλλίστου, καὶ, τὸ μέγιστον, ἀπὸ Θεῶν γεγονότος.

Κ Ε Φ. β'.

Πράττοντος δὲ ταῦτα τῷ Κῦρος, θεῖως πως ἀφικνῶνται ἀπὸ Τυρανίων ἄγγελοι. οἱ δὲ Τυράνιοι ὅμοροι μὲν τῶν Ασσυρίων εἰσιν, ἔθνος δ' ἔ πολὺ.

cognatum se Cyri dixerat, et osculum ab eo tulerat. Itaque mox Cyrus: Sufficit, ait, hic mihi. Licet ergo, inquit, sequatur. Tuque adeo dicito, ait, ut eat cum Cyro, qui volet.

II. Ita recepto Cyrus ad se homine, quum exisset, statim dixit: Iam sane declarabis, verumne loquutus sis, quum te diceret voluptatem ex aspectu mei capere. Equidem te non deferam, inquit Medus ille, si quidem hoc dicis. Et Cyrus: Ergone ceteris itidem, ait, haec studiose expones? Ille Iouem testatus: Profecto, inquit, donec efficiam,

vt etiam tu me libenter adspicias. Missus igitur a Cyaxare, cum alia Medis animo prompto denuntiavit, tum etiam addidit, se a viro praestantissimo et pulcherrimo, atque etiam, quod maximum esset, a Diis oriundo, abesse nolle.

C A P. II.

Dum haec a Cyro geruntur, diuinitus quodammodo accidit, ut ab Hyrcaniis nuntii venirent. Sunt autem Assyrii Hyrcanii finitimi, natio non illa quidem

πολύ· διὸ καὶ ὑπήκοοι τῶν Ασσυρίων ἦσαν. ἔφιπποι δὲ καὶ τότε ἐδόκην εἶναι, καὶ νῦν ἔτι δοκῶσι· διὸ καὶ ἐχρῶντο αὐτοῖς οἱ Ασσύριοι, ὥσπερ καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι τοῖς Σκιρίταις, ἃδὲν Φειδόμενοι αὐτῶν ἕτ' ἐν πόνοις, ἕτ' ἐν κινδύνοις. καὶ δὴ καὶ τότε ὀπιθοφυλακεῖν αὐτὰς ἐκέλευον ὡς χιλίης ὄντας ἱππέας, ἵνα εἴ τι ὀπιθεν δεινὸν εἴη, ἐκεῖνοι πρὸ ἑαυτῶν τῆτ' ἔχοιεν.

β'. Οἱ δὲ Τρκάνιοι, ἅτε μέλλοντες ὕστατοι πορεύεσθαι, καὶ τὰς ἀμάξας τὰς ἑαυτῶν καὶ τὰς οἰκέτας ὑσάτως εἶχον· στρατεύοντα γὰρ δὴ οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ἔχοντες οἱ πολλοὶ μεθ' ὧν περ καὶ οἰκῶσι· καὶ τότε δὴ ἐστρατεύοντο οἱ Τρκάνιοι ἕτως. ἐννοηθέντες δὲ οἷά τε πάσχωσιν ὑπὸ τῶν Ασσυρίων, καὶ ὅτι νῦν τεθναίῃ μὲν ὁ ἄρχων αὐτῶν, ἡττημένοι δ' εἶεν, φόβος δὲ πολὺς εἴη ἐν τῷ στρατεύματι, οἱ τε σύμμαχοι αὐτῶν ὡς αἰδύμως ἔχοιεν καὶ ἀπολείπειεν ταῦτα ἐν θυμημένοις ἔδοξεν αὐτοῖς νῦν καλὸν εἶναι ἀποσῆναι, εἰ θέλοιεν οἱ ἀμφὶ Κῦρον συνεπιθῆσθαι.

καὶ

dem magna; qua etiam de causa imperio Assyriorum subiecti erant. Sed equestris tamen et tunc fuit habita, et adhuc habetur; idcirco utebantur opera ipsorum Assyrii, quemadmodum Lacedaemonii Sciritarum: nec in laboribus, nec in periculis eis parcebant. Atque hoc ipso tempore iusserant, ut agmen ipsi extremum tuerentur, qui erant equites circiter mille numero: ut si quod a tergo periculum immineret, id ante se subirent.

2. Et Hyrcanii, quod ultimo loco iter facturi erant, etiam currus suos, et domesticos, ultimi

VOL. I

mos habebant. Nam pleraeque nationes Asiaticae in expeditionibus, eos quos habent in familia, secum ducunt: quem morem Hyrcanii hac etiam in expeditione servabant. Quumque ad animos eis accidisset, cuiusmodi quaedam ab Assyriis perpeterentur, et horum principem e vivis excessisse, victos ipsos esse, magno exercitum metu teneri, socios deiectis esse animis, ac deficere: haec quum secum ipsi cogitarent, visum est opportune hoc tempore defectionem fieri posse, si secum Cyri exercitus hostes adoriri vellet.

O

Itaque

καὶ πέμπουσιν ἀγγέλους πρὸς Κύρῳ· ἀπὸ γὰρ τῆς μάχης τὸ τῆς ὀνομαζέμενον ἤνυξτο.

γ'. Οἱ δὲ πεμφθέντες λέγουσι Κύρῳ ὅτι μισοῦν τῆς Ἀσσυρίης δικαίως, νῦν τε εἰ * βάλαιτο ἵεναι ἐπ' αὐτὰς, καὶ σφεῖς σύμμαχοι ὑπάρχοιεν, καὶ ἡγήσονται. ἅμα δὲ πρὸς τούτοις διηγῶντο τὰ τῶν πολεμίων ὡς ἔχοι, οἷα δὲ ἐπαίρειν βεβλόμενοι ὡς μάλιστα στρατεύεσθαι αὐτόν. καὶ ὁ Κύρος ἐπήρето αὐτὰς· καὶ δοκεῖτε ἂν, ἔφη, ἡμᾶς ἔτι καταλαβεῖν αὐτὰς, πρὶν ἐν τοῖς ἐσύμασιν εἶναι; ἡμεῖς μὲν γάρ, ἔφη, μάλα συμφεράν τῷτο ἡγόμεθα εἶναι, ὅτι ἔλαθον ἡμᾶς ἀποδράντες. ταῦτα δὲ ἔλεγε, βεβλόμενος αὐτὰς ὡς μέγιστον φρονεῖν ἐπὶ σφίσιν. οἱ δὲ ἀπεκρίναντο, ὅτι καὶ αὖριον, ἔωθεν εἰ εὐζῶνοι πορεύονται, καταλήψονται. ὑπὸ γὰρ τῇ ὄχλῃ καὶ τῶν ἀμάξων σχολῇ πορεύεσθαι αὐτὰς· καὶ ἅμα, ἔφασαν, ἄτε τὴν προτεραίαν νύκτα ἀγρυπνήσαντες, νῦν μικρὸν πορευθέντες, ἐστρατοπεδεύασιν.

δ'. Καὶ ὁ Κύρος ἔφη· ἔχετε ἂν ἂν λέγετε πιστὸν τι ἡμᾶς διδάσκειν, ὡς ἀληθεύετε; ὁμήρους γ', ἔφασαν,

Itaque nuntios ad Cyrum mittunt, cuius nomini a proelio maxima celebritas accesserat.

3. Qui missi erant, exponunt Cyro, iure se Assyrios odisse: ac si quidem eos hoc tempore adgredi vellet, se quoque socios ac duces itineris futuros: simulque commemorabant, quo loco res hostium essent, quod eum excitari maxime ad expeditionem hanc suscipiendam cuperent. Et Cyrus eos interrogans: An existimatis, inquit, nos adhuc eos adsequuturos, prius quam intra munitiones se recipiant? Nam hoc ipsum nos magnae cladis

loco ducimus, quod clam nobis aufugerint. Ea vero dicebat, quod illos fiducia sui maxime confirmari vellet. At illi responderunt, etiam postridie fieri posse, si statim a diluculo expediti pergerent, ut eos adsequerentur. Nam prae turba et plaustris eos tarde iter facere; ac praeterea, quod nocte superiore vigilassent, idcirco iam paullum progressos castra fecisse.

4. Et Cyrus respondit: Ergone fidei pignus aliquod habetis, quo planum nobis fiat, vos in eis quae dicitis veraces esse? Obfides;

* Al. εἰ βάλαιτο ἵεναι ἐπ' αὐτὰς, καὶ σφεῖς σύμμαχοι ὑπάρχοιεν, καὶ ἡγήσονται.

σαν, ἐθέλομεν ἐλάσαντες αὐτίκα τῆς νυκτὸς ἀγαγεῖν μόνον καὶ σὺ ἡμῖν Θεῶν τε πιστὰ ποιήσον, καὶ δεξιὰν δὸς, ἵνα φέρωμεν καὶ τοῖς ἄλλοις ταῦτα, ἅπερ ἂν αὐτοὶ λάβωμεν παρὰ σῶ. ἐκ τῶν τὰ πιστὰ δί- δωσιν αὐτοῖς, ἢ μὴν, εἰ μὴ ἐμπεδῶσιν ἃ λέγουσιν, ὥς φίλοις καὶ πιστοῖς χρήσεσθαι αὐτοῖς, ὥς μήτε Περσῶν μήτε Μήδων μείον ἔχειν παρ' αὐτῶ. καὶ νῦν δ' ἐτι ἰδεῖν ἐστὶν Τρκανίης καὶ πιστευομένης καὶ ἀρ- χὰς ἔχοντας, ὥσπερ καὶ Περσῶν καὶ Μήδων οἱ ἂν δοκῶ- σιν ἄξιοι εἶναι.

ε. Επειδὴ δ' ἰδείπνησαν, ἐξῆγε τὸ σφάτευμα ἐτι φωτὸς ὄντος, καὶ τῆς Τρκανίης περιμένειν ἐκέλευσεν, ἵνα ἅμα ἴωσιν. οἱ μὲν δὴ Πέρσαι πάντες, ὥσπερ εἰκός, εὐθύς ἔξω ἦσαν, καὶ Τιγρὰιης ἔχων τὸ ἑαυτῶ σφάτευμα τῶν δὲ Μήδων ἐξήεσαν οἱ μὲν, διὰ τὸ παιδὶ Κύρῳ ὄντι παῖ- δες ὄντες φίλοι γενέσθαι οἱ δὲ, διὰ τὸ, ἐν θήραις συγ- γενόμενοι, ἀγαδῆναι αὐτῶ τὸν τρόπον· οἱ δὲ, διὰ τὸ χάριν εἰδέναι

des, inquit, actutum hinc pro-
fecti, hac nocte vobis adducere
volumus. Tu modo Diis testi-
bus fidem nobis dato, dextras-
que iungito, ut, quae abs te ac-
ceperimus, ad alios etiam adfe-
ramus. Secundum haec fidem
eis dedit, si praestent ea quae
polliceantur, ita se illos omnino
et amicorum et fidorum homi-
num loco habiturum; ut dete-
riori apud se conditione non
essent, quam vel Persae vel Me-
di. Atque hac etiam tempesta-
te videre est, et fidem Hyrcani-
is haberi, et eosdem nihilo
sequius ad magistratus geren-

dos admitti, quam qui de natio-
ne Persarum et Medorum iis-
dem digni videntur esse.

5. Cyrus, posteaquam coe-
nati essent, copias eduxit,
quum adhuc luceret, iussitque
Hyrcanios opperiri, ut una pro-
ficiscerentur. Ac Persae qui-
dem vniuersi, ceu par erat, statim
castris egrediebantur, iridem-
que Tigranes suis cum copiis.
Medorum autem alii prodire,
quod pueri cum Cyro puero
amicitiam contraxerant; alii,
quod eius consuetudine in vena-
tionibus vsi mores ipsius admi-
rati fuissent: alii, quod gratiam

εἰδέναι, ὅτι μέγαν αὐτοῖς φόβον ἀπεληλακέναι εἰδέκει· οἱ δὲ, καὶ ἐλπίδας ἔχοντες, διὰ τὸ ἄνδρα φαίνεσθαι ἀγαθόν, καὶ εὐτυχῇ καὶ μέγαν ἔτι ἰσχυρῶς ἔσεσθαι αὐτόν· οἱ δὲ, ὅτι, ὅτε ἐτρέφετο ἐν Μήδοις, εἴ τινα ἀγαθὸν συνέπραξεν, ἀντιχαρίζεσθαι ἐβόλοντο (πολλοῖς δὲ πολλὰ διὰ φιλανθρωπίαν παρὰ τῷ πάππῳ ἀγαθὰ διεπέπρακτο) πολλοὶ δ' ἐπεὶ τῆς Τρκανίης εἶδον, καὶ λόγος διεδόθη, ὡς ἡγήσονται ἐπὶ πολλὰ ἀγαθὰ, ἐξήεσαι καὶ τῷ λαβεῖν τι ἕνεκα.

ς'. Οὕτω δὴ καὶ Μῆδοι σχεδὸν ἅπαντες ἐξῆλθον, πλὴν ὅσοι σὺν Κυρζάρει ἐτυχον σκηνῆτες. ὅτοι δὲ κατέμειναν, καὶ οἱ τῶν ὑπὲρ ἡσίου. οἱ δ' ἄλλοι πάντες φαιδρῶς καὶ προθύμως ἐξωρμῶντο, ἅτε ἔκ ἀνάγκῃ, ἀλλ' ἐθέλῃσιν καὶ χάριτος ἕνεκα ἐξίόντες. ἐπεὶ δὲ ἐξῶ ἦσαν, πρῶτον μὲν πρὸς τῆς Μήδης ἐξελθὼν ἐπῆνεσέ τε αὐτῆς, καὶ ἐπηύξατο, μάλιστα μὲν θεῶς αὐτοῖς ἰλεως ὄντας ἡγεῖσθαι καὶ σφίσιν, ἔπειτα δὲ καὶ αὐτὸς δυνήσθαι χάριν αὐτοῖς ταύτης τῆς προθυμίας ἀποδῆναι. τέλος δ' ἂν εἶπεν ὅτι ἡγήσονται μὲν αὐτοῖς

οἱ

ipsi haberent, qui metum eis ingentem depulsiſſe videretur: alii, spe concepta, quod Cyrum virtute praestare pareret, etiam valde felicem et magnū aliquando futurum: alii, quod vicissim gratam ei rem facere vellent pro collatis in se beneficiis, dum apud Medos educaretur. (Et multis sane multa commoda, quae humanitas eius erat, apud avum confecerat.) Multi etiam, quum et Hyrcanios cernerent, et rumor esset diditus, hos ad optimam praedam eis duces futuros, illa ipsa de causa proficiscebantur, ut aliquid consequerentur.

6. Ita factum, ut et Medii prope universi prodirent; extra eos, quicumque Cyaxaris forte in contubernio erant. Nam hi, cum subiectis imperio suo, manebant. Ceteri omnes laetis et alacribus animis illinc movere, veluti qui non coacti, sed sponte sua, gratificandique studio prodirent. Quum vero iam egressi essent, primum Medos adit, iisque collaudatis precatuſ est; maxime quidem, ut Dii propiti, et ipsis, et sibi duces essent: deinde, ut et ipse gratiam eis pro hoc studio referre posset. Tandem pedites praeturos

ros

οἱ πεζοὶ, ἐκείνης δὲ ἔπειθαι σὺν τοῖς ἵπποις ἐκέλευσε καὶ ὅπῃ ἂν ἡ ἀναπαύωνται ἢ ἐπίσχωσι τῆς πορείας, ἐνετείλατο αὐτοῖς πρὸς ἑαυτὸν παρελαύνειν τινὰς, ἵνα εἰδῶσι τὸ αἰεὶ καίριον.

Ζ. Ἐκ τῆς ἡγεΐας ἐκέλευσε τὰς Τρεκάνους. καὶ οἱ ἡρώτων, τί δὲ ἔκ ἀναμένεις, ἔφασαν, τὰς ὁμῆρας ἕως ἂν ἀγάγωμεν, ἵνα καὶ σὺ ἔχων τὰ πιστὰ παρ' ἡμῶν πορεύῃ; καὶ τὸν ἀπεκρίνασθαι λέγεται, ἐπιὼ γὰρ, φάναι, ὅτι ἔχομεν πάντες τὰ πιστὰ ἐν ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς καὶ ταῖς ἡμετέραις χερσίν. ἔτω γὰρ δοκῶμεν παρσκευάσθαι, ὥς, εἰ μὲν ἀληθεύητε, ἱκανοὶ εἶναι ὑμᾶς εὖ ποιεῖν· εἰ δὲ ἐξαπατᾶτε, ἔτω νομίζομεν ἔχειν, ὥς μὴ ἡμᾶς ἐφ' ὑμῖν γενέσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον, εἰ μὴ οἱ θεοὶ βέλωνται, ὑμᾶς ἐφ' ἡμῖν γενήσεσθαι. καὶ μέντοι, ἔφη, ὦ Τρεκάνιοι, ἐπειδὴ περ φατέ ὑσάτης πορεύεσθαι τὰς ὑμετέρας, ἐπειδὴν ἴδῃτε αὐτὰς, σημαίνετε ἡμῖν ὅτι οἱ ὑμέτεροί εἰσιν, ἵνα φειδόμεθα αὐτῶν.

Η'. Ἀκίσταντες ταῦτα οἱ Τρεκάνιοι, τὴν μὲν οὐδὲν ἡγῶντο, ὥσπερ ἐκέλευε, τὴν δὲ ῥώμην τῆς ψυχῆς ἐθαύμαζον,

ros dixit, utque cum equis ipsi sequerentur, iussit. Ac sicubi vel requiescerent, vel in itinere subsisterent; mandavit, ad se quidam equis adueherentur, ut quid pro tempore fieri oporteret, cognoscerent.

7. Secundum haec iussit, ut duces itineris Hyrcanii praeirent. Illi vero interrogantes: Cur non exspectas, inquit, donec oblides adducamus, ut et tu fide prius a nobis accepta, progrediaris? Respondisse tum Cyrus fertur: Equidem cogito, habere nos omnes fidei pi-

stris. Sic enim instructi nobis videmur, ut abunde nobis suppetat facultas adficiendi vos beneficiis, si veraces inueniamini: sin vti fraude velitis, ita nos comparatos existimamus, ut minime nos in potestate vestra, sed vos potius in nostra, Diis volentibus, futuri sitis. Et vero, Hyrcanii, quia postremo loco vestros proficisci dicitis; ubi eos videritis, significate nobis, illos esse vestros, ut eis parcamus.

8. His auditis, Hyrcanii, et praeibant ut duces itineris, quem admodum mandarant, et animi robur

μαζον, καὶ ἔχι τὰς Ασσυρίδας, ἔδὲ τὰς Λυδὰς, ἔδὲ τὰς
 συμμάχας ἑαυτῶν ἐτι ἐφοβῶντο, ἀλλὰ μὴ παντάπασιν
 ὁ Κύρος μικρὰν τινα ἑαυτῶν οἶοιτο ῥοπήν εἶναι, καὶ παρόν-
 των καὶ ἀπόντων. παρευομένων δὲ, ἐπεὶ νύξ ἐγένετο, λεγε-
 ται ὡς τῷ Κυρῷ καὶ τῷ στρατεύματι ἐκ τῆ ἡρανῆ προ-
 φανὲς γενέσθαι, ὥς πᾶσι φεῖκην μὲν πρὸς τὸ θεῖον ἐγγί-
 γνεσθαι, θάσος δὲ πρὸς τὰς πολεμίας. ὥς δὲ εὐζωνοὶ τε
 καὶ ταχὺ ἐπαραύοντο, εἰκότως πολλὴν τε ὁδὸν διήνυσαν,
 καὶ ἅμα κνέφαί πλησίον γίνονται τῆ τῶν Τρῶαν
 στρατεύματος.

Ζ'. Ὡς δ' ἔγνωσαν οἱ ἄγγελοι, λέγασιν τῷ Κυρῷ ὅτι
 ἔτοί εἰσιν οἱ σφέτεροι. τῷ τε γὰρ ὑσάτης εἶναι γινώσκων
 ἔφασαν, καὶ τῷ πλήθει τῶν πυρῶν. ἐκ τῆς πέμπτης τὸν
 ἕτερον αὐτῶν πρὸς αὐτὰς, προσάξας λέγειν, εἰ φίλοι εἰσιν,
 ὥς ταχιστα ὑπαντᾶν, τὰς δεξιάς ἀνατείναντας. συμπέμπει
 δὲ τινὰς καὶ τῶν σὺν ἑαυτῷ, καὶ λέγειν ἐκέλευσε τοῖς Τρ-
 κανίοις, ὅτι ὥς ἂν ὁρῶσιν αὐτὰς προσφερομένους, ἔτω
 καὶ αὐτοὶ πειθήσων. ἔτω δὲ ὁ μὲν μένει τῶν ἀγγέλων

παρὰ

robur admirabantur: neque iam
 Assyrios, neque Lydos, neque
 socios horum amplius metue-
 bant: sed vnum hoc, ne Cyrus
 villo modo parum in ipsis esse
 momenti situm existimaret, siue
 secum eos haberet, siue non ha-
 beret. Quum autem progrede-
 rentur, et nox adpetiisset, pro-
 ditum est, Cyro et exercitui lu-
 cem clarissimam coelitus obla-
 tam fuisse: quo factum ut in
 animis omnium quidam horror
 erga numen diuinum, et in ho-
 stes confidentia existeret. Et
 quia expediti celeriterque per-
 gerent, par est credi, magnum
 ab ipsis iter confectum esse:

adeoque cum ipso crepusculo
 prope ab Hyrcaniorum copiis
 aberant.

9. Id quum nuntii animad-
 vertissent, referunt Cyro, hos
 esse suos. Nam hoc et inde se
 intelligere, quod essent ultimi,
 et de ignium copia. Tum ille,
 misso ad ipsos altero, iubet, eis
 dicat, si quidem essent amici,
 statim elatis in sublime dex-
 tris occurrerent. Quosdam et-
 iam suorum adiungit, quibus
 mandat, Hyrcaniis dicerent, fu-
 turum, ut in ipsos ita se sui ge-
 rerent, quemadmodum eos in
 se ferri viderent. Ita nuntius
 alter

παρὰ Κύρῳ, ὃ δὲ προσελαύνει πρὸς τὰς Τρκα-
νίους.

Ἰ. Ἐν ᾧ δ' ἐσκόπει τὰς Τρκανίους ὁ Κῦρος ὅ, τι ποιήσασιν, ἐπέστητε τὸ σφάτευμα· καὶ παρελαύνουσι πρὸς αὐτὸν οἱ τῶν Μήδων προεστηκότες καὶ ὁ Τιγράνης, καὶ ἐρωτῶσι, τί δεῖ ποιεῖν. ὃ δὲ λέγει αὐτοῖς· τῷτ' ἐστὶ τὸ πλησίον Τρκανίων σφάτευμα, καὶ οἴχεται ὁ ἕτερος τῶν ἀγγέλων πρὸς αὐτὰς, καὶ τῶν ἡμετέρων τινὲς σὺν αὐτῷ, ἐρχόμενοι, εἰ φίλοι εἰσιν, ὑπαντῶν τὰς δεξιὰς ἀνατείναντας πάντας. εἰ μὲν γὰρ ἔτιωσι ἰώσι, δεξιῶσθαι αὐτὰς καθ' ὃν ἂν ἡ ἑκάστος, καὶ ἅμα θάρρυνετε· εἰ δὲ ὅπλα αἰρώνται, ἢ φεύγειν ἐπιχειρῶσι, τάτων, ἔφη, πρῶτων εὐθὺς πειρᾶσθε μνηδέναι λείπειν.

ἰα'. Ο μὲν τοιαῦτα παρήγγειλεν· οἱ δὲ Τρκανιοὶ ἀκρό-
σαντες τῶν ἀγγέλων, ἤδησάν τε, καὶ ἀναπηδήσαντες ἐπὶ
τὰς ἰπποὺς παρῆσαν, τὰς δεξιὰς, ὥσπερ εἴρητο, προτείνοντες.
οἱ δὲ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι ἀντεδεξιῶντό τε αὐτὰς καὶ
ἐθάρρυνον. ἐκ τῶν δὲ λέγει ὁ Κῦρος· ἡμεῖς μὲν δὴ, ὦ
Τρκανιοὶ, ἤδη ὑμῖν πιστεύομεν, καὶ ὑμᾶς δὲ χερὶ πρὸς ἡμᾶς
ἔτιωσι

alter apud Cyrum remanet, alter
ad Hyrcanios prouehitur.

10. Interea vero, dum quid
Hyrcanii facturi essent, confide-
rabat Cyrus, exercitum subsiste-
re iussit. Tum aduecti ad eum
principes Medorum, ac Tigra-
nes, quid faciendum esset, inter-
rogabant. Quibus ille: Agmen
hoc proximum, inquit, Hyrcan-
iorum est, ad quos nuntiorum
alter abiit, cumque hoc de no-
stris aliqui, significaturi eis, ut
si quidem amici sint, elatis in
altum dextris omnes occurrant.
Quapropter si hoc pacto accef-
serint; dextris eos suo quisque

loco excipite, simulque animum
ipsis addite: sin arma expedie-
rint, aut fugae consilium cepe-
rint, date operam, ne quis ex
hostium primis hisce superfit.

11. Huiusmodi Cyrus praeci-
piebat. Interea nuntiis auditis,
Hyrcanii gaudio effierri, equis-
que celeriter conscensis, ad-
esse; dextras, uti denuntiatum
fuerat, protendere. Medi ac
Persae vicissim porrectis dextris
eos excipere, atque etiam ani-
mos eorum confirmare. Dein-
de Cyrus: Nos quidem, in-
quit, vobis iam fidem habemus,
Hyrcanii, ac vos itidem erga nos
adfici

ἔτως ἔχειν. τῷτο δ', ἔφη, ἡμῖν πρῶτον εἶπατε, ὅπως οὐκ ἀπέχει ἐνθάδε ἐνθά αἱ ἀρχαὶ εἰσι τῶν πολεμίων, καὶ τὸ ἀθρόον αὐτῶν. οἱ δὲ ἀπεκρίναντο ὅτι ὀλίγω πλέον ἢ παρὰ σάγγην.

Ἰβ'. Ἐνταῦθα δὴ λέγει ὁ Κύριος· ἄγετε δὴ, ἔφη, ὦ ἄνδρες Πέρσαι, καὶ Μῆδοι, καὶ ὑμεῖς ὦ Τρεκάνιοι, (ἥδη γὰρ καὶ πρὸς ὑμᾶς ὡς συμμάχους καὶ κοινωνοὺς διαλέγομαι) εὖ χρη εἰδέναι νῦν, ὅτι ἐν τῷτῳ ἐσμέν, ἐνθά μαλακισάμενοι μὲν, πάντων αὖ τῶν χαλεπωτάτων τύχοιμεν· (ἴσασι γὰρ οἱ πολέμιοι ἐφ' ᾧ ἤκομεν) ἦν δὲ κατὰ τὸ καρτερόν ἐμμεσολόμενοι ἰώμεν ῥώμῃ καὶ θυμῷ ἐπὶ τῆς πολεμίας, αὐτίκα μάλα ὄψεσθε, ὥσπερ δὲ λῶν ἀποδιδρασκόντων καὶ εὐρημένων, τῆς μὲν ἱκετευσίας αὐτῶν, τῆς δὲ φεύγοντας, τῆς δ' ἔδῃ ταῦτα φρονεῖν δυναμένων. ἡττημένοι τε γὰρ ὄψονται ἡμᾶς, καὶ ἔτε οἴομενοι ἤξειν, ἔτε συντεταγμένοι, ἔτε μάχεσθαι παρεσκευασμένοι, κατεilahμένοι ἔσονται. εἰ ἔν ἡδῶς βυλοίμεθα καὶ δεῖπνῆσαι καὶ νυκτερεῦσαι καὶ βιοτεύειν τὸ ἀπὸ τῆδε, μὴ δῶμεν αὐτοῖς σχολὴν μήτε βυλεύσασθαι, μήτε
 παρα-

adfici convenit. Sed hoc primum nobis dicite, quantum distet hinc is locus, ubi hostium magistratus, et totae copiae sunt? Responderunt illi, paullo maius intervallum esse parafanga.

12. Heic Cyrus: Agite ergo, inquit, vos Persae, Medi, Hyrcanii, (nam vos etiam modo tanquam auxiliares et socios adpello) plane sciendum nobis est, eo res nostras esse loco, ut si molli-ter et remisse agamus, grauissima quaeque mala nobis euentura sint: non enim ignorant ho-stes, quarum rerum causa huc ad-

venerimus. Sin totis viribus irruentes, fortiter animoseque hostem aggrediemur: illico videbitis eos, servorum fugitivorum more qui reperiuntur, alios ritu supplicum uti, alios aufugere, alios ne ad haec quidem posse animos intendere. Nam videti nos adspicient, ac nihil minus existimabunt, quam nos aduentare: non in ordines dispositi, non ad pugnam parati deprehenduntur. Quamobrem si suaviter et coenare, et noctem hanc exigere, et vivere deinceps volumus: nec spatium eis consultandi concesserimus, nec parandi,

παρσκευάσασθαι μηδὲν ἀγαθὸν ἑαυτοῖς, μηδὲ γινῶναι πάνπαν ὅτι ἄνθρωποι ἐσμέν· ἀλλὰ γέῦρα καὶ κοπίδας καὶ σαγάρεις ἅπαντα καὶ πληγὰς ἡκεῖν νομίζοντων.

Καὶ ὑμεῖς μὲν, ἔφη, ὦ Τρῳάδιοι, ὑμᾶς αὐτὰς προπετάσαντες ἡμῶν, προπορεύεσθε ἔμπροσθεν, ὅπως τῶν ὑμετέρων ὅπλων ὀρωμένων λανθάνωμεν ὅτι πλεῖστον χρόνον. ἐπειδὴ δ' ἐγὼ πρὸς τῷ στρατεύματι γένωμαι τῶν πολεμίων, παρ' ἐμοὶ μὲν καταλείπετε ἕκαστοι τάξιν ἰππέων, ὥς, εἰάν τις δέη, χρῶμαι μένων παρὰ τὸ στρατόπεδον. ὑμῶν δὲ οἱ μὲν ἄρχοντες καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἐν τάξει ἐλαύνετε ἀθρόοι, εἰ σωφρονεῖτε, ἵνα μήποτε ἀθρόω τινὲς ἐντυχόντες ἀποβιασθῇτε· τῆς δὲ νεωτέρας ἐφίετε διώκειν. ὅτοι δὲ καινόντων· τῆτο γὰρ ἀσφαλέστατον νῦν ὥς ἐλαχίστης τῶν πολεμίων λείπειν.

Ἦν δὲ (τὸ πολλοῖς δὴ συμβεβηκὸς κρατῆσι) τὴν τύχην ἀνατρεῖναι γίγνηται. Φυλάσσασθαι δεῖ τὸ ἐφ' ἀρπαγὴν τραπέσθαι ὥς ὁ τῆτο ποιῶν ἔκετι ἀνὴρ ἐστίν, ἀλλὰ σκευοφόρος, καὶ ἔξεισι τῷ βυλομένῳ ἤδη χρῆσθαι
τῆτω

parandi, quod ipsis ex usu sit, adeoque ne animaduertendi quidem, quod homines simus: sed non nili crates, et gladios, et secures, et ictus ac vulnera venisse putent.

Et vos quidem Hyrcanii, ait, vosmet nobis praetendendo, anteriore loco pergit, quo vestris armis conspectis quam longissimo tempore hostes fallere possimus. Verum ubi ad hostium ego copias pervenero, cohortem equitum apud me singuli relinquite, quibus ipse apud exercitum manens utar, sicubi opus fuerit. Vos autem, qui principes estis, et aetate prouectio-

res, ordinibus servatis cateruatim procedite, si sapitis; ne in confertas hostium copias delati, per vim repellamini: iunioribus persequendi potestatem facite, qui hostes obtruncant. Nam id tutissimum hoc tempore fuerit, ut ex hostibus quam paucissimos superstites relinquamus.

Quod si accidat id quod multis usu venit, qui rerum potiuntur, ut evertamus ipsorum fortunam; cauendum erit, ne ad praedam nos conferamus. Nam qui hoc facit, non miles et vir est, sed sarcinarius calo: quem uti man-

τάτῳ ὡς ἀνδραπόδῳ. ἐκεῖνο δὲ χρεὶ γνῶναι, ὅτι ἔθεν ἐς κερδαλεώτερον τῶ νικᾶν. ὁ γὰρ κρατῶν ἅμα πάντα συνήρπακε, καὶ τὰς ἀνδρας, καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ τὰ χρήματα, καὶ πᾶσαν ἅμα τὴν χώραν. πρὸς ταῦτα τῷτο μόνον ὁρᾶτε, ὅπως τὴν νίκην διασώσωμεν. ἐν γὰρ ταύτῃ καὶ αὐτὸς ὁ ἀρπάζων ἔχεται. καὶ τῷτο ἅμα διώκοντες μέμνηθε, ἥκειν πάλιν ὡς ἐμὲ ἐτι Φωτὸς ὄντος· ὡς σκότῃς γενομένης ἔδνα ἐτι προσδεξόμεθα.

ιγ'. Ταῦτα εἰπὼν ἀπέπεμπεν εἰς τὰς τάξεις ἑκάστας, καὶ ἐκέλευσεν ἅμα πορευομένης τοῖς αὐτῶ ἑκάστον δεκαδάρχῃς ταῦτα σημαίνειν. ἐν μετώπῳ γὰρ οἱ δεκάδάρχῃς ἦσαν, ὥστε ἀκχεῖν τὰς δὲ δεκαδάρχῃς τῇ δεκάδι ἑκάστον κελεύειν παραγγέλλειν. ἐκ τῆς προηγῆντο μὲν οἱ Τεκάνιοι, αὐτὸς δὲ τὸ μέσον ἔχων σὺν τοῖς Πέρσαις ἐπορεύετο· τὰς δὲ ἱππέας ἑκατέρωθεν, ὥσπερ εἰκὸς, παρέταξε.

ιδ'. Τῶν δὲ πολεμίων, ἐπεὶ σαφὲς ἐγένετο, οἱ μὲν ἐθαύμαζον τὰ ὁρώμενα, οἱ δὲ ἐγίνωσκον ἤδη, οἱ δ' ἠγγελλον, οἱ

cipium tractare cuius licet. Illud autem sciamus oportet, victoria nihil esse quaestuosius. Nam qui victor est, is simul omnia corripit, viros, mulieres, opes, regionem vniueisam. Ad haec vnicum illud videndum, ut victoriam conseruemus: quippe qua etiam raptor ipse continetur. Denique memineritis inter persequendum, ut ad me, dum adhuc lucebit, redeatis; postquam enim tenebrae accesserint, neminem admissuri sumus.

13. Haec loquutus vnumquemque suos ad ordines dimi-

fit, simulque iussit, ut quum ad suos venissent, quilibet decurionibus suis haec significaret. Nam quia in fronte decuriones erant, audire poterant. Decurionum vero quemque iuberent eadem decuriae suae denuntiare. Secundum haec antecedeabant Hyrcanii, et Cyrus cum Perlis medium agmen tenens iter faciebat. Equites ex utroque latere, ceu par erat, disposuit.

14. Quum autem illuxisset, hostium alii ad ea quae cernebantur, obstupescabant: alii iam quid ageretur, animaduvertebant: alii nuntiabant: vociferabantur alii: alii

οἱ δ' ἐβόων, οἱ δ' ἔλυσον ἵππους, οἱ δὲ συνεσκευάζοντο, οἱ δ' ἐρρίπην τὰ ὅπλα ἀπὸ τῶν ὑποζυγίων, οἱ δὲ ὠπλίζοντο, οἱ δὲ ἀνεπήδων ἐπὶ τὰς ἵππους, οἱ δὲ ἐχαλίνην, οἱ δὲ τὰς γυναῖκας ἀνεβίβαζον ἐπὶ τὰ ὀχήματα, οἱ δὲ τὰ πλείεσθ' ἄξια ἐλάμβανον, ὡς διασωσόμενοι, οἱ δὲ κατορύττοντες τὰ τοιαῦτα ἠλίσκοντο, οἱ δὲ πλείοι εἰς φυγὴν ὤρμαν. οἶεσθαι δὲ χρὴ καὶ ἄλλα πολλά τε καὶ παντοδαπά ποιεῖν αὐτῶν· πλὴν ἐμίχετο ὕδεις, ἀλλ' ἀμαχητὶ ἀπώλοντο.

ἰε. Κροῖστος δὲ ὁ Λυδῶν βασιλεὺς, ὡς θέρους ἦν, τὰς τε γυναῖκας ἐν ταῖς ἀρμαμάξαις προαπεπέμψατο τῆς νυκτός, ὡς ἂν ῥῶον πορεύοντο κατὰ τὸ ψύχος, καὶ αὐτὸς ἔχων τὴν ἱππέαν ἐπηκολύθει. καὶ τὸν φεῦγα ταῦτά φασι ποιῆσαι, τὸν τῆς παρ' Ἑλλήσποντον ἀρχοντα φρυγίας. ὡς δὲ παρήτθοντο τῶν φευγόντων, καὶ καταλαμβανόντων ἑαυτῶς, πυθόμενοι τὸ γινόμενον, ἔφευγον δὴ καὶ αὐτοὶ κατὰ κράτος. τὴν δὲ τῶν Καππαδοκῶν βασιλέα καὶ Ἀραβίων ἐτι ἐγγὺς ὄντας καὶ ὑποσάντας ἀθωρακίστους κατακainωσεν οἱ Τρεκάνιοι. τὸ δὲ πλεῖστον ἦν τῶν ἀποθανόντων Ἀσσυρίων

alii soluebant equos: alii vasa colligebant: alii de iumentis arma deiciebant: alii ea induebant: alii in equos infiliebant: alii frena eis iniiciebant: alii vehiculis vxores imponebant: alii res maximi pretii sumebant, tanquam eas conseruaturi: deprehendebantur alii, qui huiusmodi defodiebant: maxima vero pars fugam inibat. Etiam alia multa variaque fecisse tunc eos existimare licet, extra illud vnum, quod nemo pugnabat, sed sine proelio peribant.

15. Croesus Lydorum rex,

mulieres, quod aestas esset, noctu carpentis praemisera, ut in frigore facilius iter facerent: ipse cum equitatu subsequerebatur. Eadem fecisse perhibent etiam Phrygem illum, qui sitae ad Hellespontum Phrygiae imperabat. Verum ubi fugere quosdam, et ad se iam peruenire senserunt; comperto quid fieret, etiam ipsi summa virium contentione fugerunt. Cappadocum regem, et Arabum, qui prope adhuc erant, et absque lorice resistebant, Hyrcanii trucidant. Itidem qui interficiebantur, maxima ex parte Assyrii

ρίων καὶ Αραβίων. ἐν γὰρ τῇ ἐαυτῶν ὄντες χώρα, ἀσυντονώτατα πρὸς τὴν πορείαν εἶχον.

Ι΄. Οἱ μὲν δὴ Μῆδοι καὶ Τρκάνιοι, οἳα δὴ εἰκὸς, κρατῶντες, τοιαῦτα ἐποίουν διώκοντες. ὁ δὲ Κῦρος τῆς παρ' ἐαυτῷ ἰππέας καταλειφθέντας περιλαύνειν ἐκέλευσε τὸ στρατόπεδον, καὶ εἴ τινας σὺν ὅπλοις ἐξιώντας ἴδοιεν, κατακίβειν τοῖς δ' ὑπομένουσιν ἐκήρυξεν, ὅποσοι τῶν πολεμίων στρατιωτῶν ἦσαν ἰππεῖς, ἢ πελταταὶ, ἢ τοξόται, ἀποφέρειν τὰ ὅπλα συνδεδεμένα, τῆς δὲ ἰππῆς ἐπὶ ταῖς σκηναῖς καταλιπεῖν. ὅσις δὲ μὴ ταῦτα ποιήσῃ, αὐτίκα τῆς κεφαλῆς τερεθῆσθαι * τὰς δὲ κοπίδας προχείρας ἔχοντες, ἐν τάξει περὶ ἴσταν. οἱ μὲν δὴ τὰ ὅπλα ἔχοντες, ἐρρίπην ἀποφέροντες εἰς ἓν χωρίον ὅποι ἐκέλευσε· καὶ ταῦτα μὲν οἷς ἐπέταξεν ἔκατον.

ΙΖ'. Ὁ δὲ Κῦρος ἐνενόησεν, ὅτι ἤλθον μὲν ἕτε σῖτα ἕτε ποτὰ ἔχοντες, ἀνευ δὲ τῶν ἕτε στρατεύεσθαι δυνατὸν, ἕτε ἄλλο ἕδὲν ποιεῖν. σκοπῶν δὲ ὡς ἂν ταῦτα τὰ

χιςα

rii et Arabes erant. Nam quod suam in regionem venissent, perquam lente progrediebantur.

16. Dum Medi et Hyrcanii patrarent huiusmodi, quaedam interpersequendum, qualia consentaneum est victores facere; Cyrus equitibus apud se relictis mandat, ut circum castra obequitarent, ac si quos armatos exire viderent, eos occiderent: remanentibus per praeconem edicebat, ut quicumque milites hostium vel equites essent, vel cetrati, vel sagittarii; arma colligata adferrent, equis ad tabernacula relictis. Haec quicun-

que non faceret, mox capite plecteretur et cum gladiis strictis in ordine circumstabant. Itaque ii, quibus erant arma, vnum in locum illa delata abiciebant, ubi Cyrus iusserat: quae deinde concremabant illi, quibus hoc negotii dederat.

17. Quum vero in mentem Cyro venisset, neque se ab esculentis, neque a potulentis instructos accessisse, sine quibus nec vlla suscipi expeditio, nec fieri quicquam aliud queat; consideraret autem quo pacto et celerrime

me

* Viderur Leunclavius recte suspicari, quod aliquid heic loci desideretur, et fortasse huiusmodi: οἱ μὲν ἐν ἰππεῖς περιέλαυνον τὸ στρατόπεδον, τὰς δὲ κοπίδας etc.

χῆσα καὶ κάλλισα γένοιτο, ἐνθυμεῖται ὅτι ἀνάγκη πᾶσι τοῖς στρατευομένοις εἶναι τινα, ὅτῳ καὶ σκηνῆς μελήσει, καὶ ὅπως τὰ ἐπιτήδεια παρεσκευασμένα τοῖς στρατιώταις εἰσιῶσιν ἔσται. καὶ τοῖνυν ἔγνω, ὅτι τῆς εἰκὸς μάλιστα πάντων ἐν τῷ στρατοπέδῳ νῦν κατειλήφθαι ἂν ἦν, διὰ τὸ ἀμφοῖ συσκευασίαν ἔχειν· ἐκέρυττε δὲ παρεῖναι πάντας τῆς ἐπιτρόπης· εἰ δέ τις μὴ εἴη ἐπίτροπος, τὸν πρεσβύτατον ἀπὸ σκηνῆς. τῷ δὲ ἀπειθῶντι πάντα τὰ χαλεπὰ ἀνεῖπεν. οἱ δὲ ὀρῶντες καὶ τῆς δεσπότας πειθόμενης, ταχὺ ἐπέειθοντο.

ιη'. Επεὶ δὲ παρεγένοντο, πρῶτον μὲν ἐκέλευσε καθίζουσαι αὐτῶν οἷς ἐστὶ πλέον ἢ δυοῖν μηνῶν ἐν τῇ σκηνῇ τὰ ἐπιτήδεια. ἐπεὶ δὲ τῆς εἶδεν, αὐτῆς ἐκέλευσεν οἷς μηνὸς ἦν· ἐν δὲ τῇτῳ σχεδὸν σύμπαντες ἐκαθίζοντο. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἔμαθεν, εἶπεν ὧδε αὐτοῖς· Ἀγετε τοῖνυν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, εἴ τινες ὑμῶν τὰ μὲν κακὰ μισεῖτε, ἀγαθὰ δὲ τινος παρ' ἡμῶν βάλειθ' ἀν. τυγχάνειν, ἐπιμελήθητε προθύμως,

me copiam horum, et rectissime parare possiet: animaduer- tit, omnibus militantibus opus esse quodam, qui et tabernaculi, et rerum necessariarum, ut eae paratae militi aduentanti essent, curam gereret. Itaque intelligens, esse vero consentaneum, maxime tunc illos in castris deprenfos ac repertos esse, colligendis videlicet vasīs intentos: per praecones edixit, ut procuratores Castrenses omnes adessent, et sicubi procurator nullus esset, maximus natus e tabernaculo veniret: grauissima quaeque interminatus iis qui non paruissent. Illi quum et-

iam dominos obtemperare cernerent, statim paruerunt.

18. Quum adessent, primum sedere iussit illos, quibus esset plus in tabernaculo commeatus, quam pro duobus mensibus. Hos quum adspexisset, rursus imperat, ut sederent, quibus esset vnius mensis comeatus. Ibi tum fere omnes adsederunt. Quumque haec comperisset, his eos verbis adloquutus est: Agite vero, inquit, o viri, quicumque vestrum mala exosi estis, et boni quidpiam a nobis consequi cupitis, promtis animis procurate

προθύμως, ὥπως διπλάσια ἐν τῇ σικνῇ ἐκάσῃ σιτία καὶ ποτὰ παρεσκευασμένα ἢ τοῖς δεσπόταις καὶ τοῖς οἰκέταις, ἢ ἂ κατ' ἡμέραν ἐποιεῖτε. καὶ τᾶλλα δὲ πάντα, ὅποσα καλὴν δαῖτα παρέξει, ἑτοιμα ποιεῖτε ὡς αὐτίκα μάλα παρέσονται ὁπότεροι ἂν κρατῶσι, καὶ ἀξιώσωσιν ἐκπλεῶ εἶχειν πάντα τὰ ἐπιτήδεια. ἴτε ἄν' ὅτι συμφέροι ἂν ὑμῖν ἀμέμπλως δέχεσθαι τὰς ἀνδρας.

Ιθ'. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσαντες, πολλῇ σπεδῇ τὰ παρηγγελμένα ἐπραττον. ὁ δ' αὖ συγκαλέσας τὰς ταξιαρχάς, ἔλεξε τοιάδε· Ἄνδρες φίλοι, γινώσκωμεν ὅτι νῦν ἔξεσιν, ὑμῖν προτέροις τῶν ἀπόντων συμμάχων ἀρίστ' αὖ τυχεῖν, καὶ τοῖς μάλα ἐσπεδατμένοις σιτίοις καὶ ποτοῖς χρῆσθαι ἀλλ' ἔ μοι δοκεῖ τῷτ' ἂν τὸ ἄριστον πλεον ὠφελῆσαι ἡμᾶς, ἢ τὸ τῶν συμμάχων ἐπιμελεῖς φανῆναι, ἔδ' ἂν αὕτη ἡ εὐωχία ἰσχυροτέρως τοσῶτον ποιῆσαι, ὅσον εἰ δυναίμεθα τὰς συμμάχους προθύμως ποιεῖσθαι. εἰ δὲ τῶν νυνὶ διακόν-

των

procurate, ut quolibet in tabernaculo cibi ac potus plus duplo paratum sit et dominis et famulis, quam quotidie parare consuevistis. Quin et alia parata sint omnia facite, quaecunque dapnes effectura sunt bonas. Quippe mox aderunt, utrumcumque vicerint, aequumque putabunt esse, ut res necessariae omnes adfatim habeant. Itaque scire vos volo, e re vestra futurum, si eos sine querela exceperitis.

19. Haec illi quum audissent, magno studio imperata faciebant. Cyrus autem conuoca-

tis cohortium praefectis, huiusmodi quaedam ad eos protulit: Non ignoramus, amici, licere iam vobis, ut priores prandeatis, ante commilitones illos nostros, qui absunt, adeoque paratis exquisitis cibis ac potu fruamini: Verum arbitror equidem, plus ex hoc prandio nos utilitatis minime percepturos; quam si pareat, de fociis nos esse sollicitos: neque tantum virium nobis additurum esse hoc conuiuium, quantum, si perficere possimus, ut horum commilitonum nostrorum studia nobis consent. Quod si eos, qui iam persequuntur

των καὶ κατακαινόντων τὰς ἡμετέρας πολεμίας, καὶ
μαχομένων εἰ τις ἐναντιῖται, τούτων δόξομεν ὅτως ἀμε-
λεῖν, ὥς καὶ πρὶν εἰδέναι, ὅ, τι πράττουσιν, ἡρσι-
κότεις φαίνεσθαι, ὅπως μὴ αἰσχροὶ μὲν φανέμεθα, ἀδελ-
φεῖς δ' ἐσόμεθα, συμμαχῶν ἀπορῶντες. τὸ δὲ τῶν
πονῶντων καὶ κινδυνεύοντων ἐπιμεληθῆναί τινα, ὅπως
εἰσιόντες τὰ ἐπιτήδεια ἔχουσιν, αὕτη ἂν ἡμᾶς ἡ θοὴ
πλείω εὐφραίνειεν, ὥς ἐγὼ φημι, ἢ τὸ παραχρῆμα τῇ
γαστρὶ χαρίσασθαι.

Εννόησατε δ', ἔφη, ὥς εἰ μὴδ' ἐκείνης αἰσχυντέον
ἦν, ὅδ' ὥς ἡμῖν προσήκει ὅτε πλησμονῆς ποτε,
ὅτε μέθης. ὃ γὰρ πῶ διαπέπρακται ἡμῖν ἡ βε-
λόμεθα, ἀλλ' αὐτὰ πάντα νῦν ἀκμάζει ἐπιμελείας
δεόμενα. ἔχομεν γὰρ ἐν τῷ στρατοπέδῳ πολεμίας πολ-
λαπλασίους ἡμῶν αὐτῶν, καὶ τούτους λελυμένους, ὥς καὶ
φυλάττεσθαι ἴσως ἐτι προσήκει, καὶ φυλάττειν, ὅπως ὥσι
καὶ οἱ ποιήσοντες ἡμῖν τὰ ἐπιτήδεια. ἐτι δ' οἱ ἰππεῖς
ἡμῖν

tur et interficiunt hostes no-
stros, et cum resistētibz proe-
lio decertant, usque adeo ne-
gligere videbimur, ut etiam
prius, quam cognoverimus, quid
rerum agant, prandeamus: ve-
reor ne turpitudinis manife-
stae macula nosmet adsperga-
mus, et in penuria sociorum
vires nostrae debilitentur. At
vero curam eorum gerere, qui
et labores perferunt, et peri-
culis semet exponunt, ut ad-
ventantes scilicet res habeant
necessarias: hoc vero epu-
lum multo nos magis exhi-
larauerit, de mea quidem
sententia, quam si statim ea,

quae gulae grata sunt, facia-
mus.

Etiam hoc cogitetis velim,
ut ipsos maxime reuereri non
debeamus; nihilo tamen minus
alienam a nobis et satietatem
nimiam et temulentiam esse
debere. Necdum enim con-
fecimus ea quae volumus; sed
constituta nunc in acie disci-
minis omnia studium diligen-
tiae requirunt. Nam in castris
hostes habemus numero longe
plures nobis ipsis, eosque solu-
tos; a quibus adhuc cauere nos
conuenit, et eosdem custodire, ut
sint, qui nobis res necessarias pa-
rent. Absunt praeterea nobis
equites,

ἡμῖν ἄπεισι, Φροντίδα παρέχοντες ὅπως εἰσὶ, καὶ ἔλθωσιν, εἰ παραμενῶσιν. ὥστε, ὦ ἄνδρες, νῦν μοι δοκεῖ τοιῶτον σῖτον προσφέρεισθαι δεῖν ἡμᾶς, καὶ τοιῶτον ποτὸν, ὅποιόν τις οἶεται μάλιστα σύμφορον εἶναι, πρὸς τὸ μήτε ὕπνῃ, μήτε ἀφροσύνης ἐμπύμπλασθαι.

Εἰτι δὲ καὶ χρέματα ἐγὼ οἶδα ὅτι πολλὰ ἐν τῷ στρατοπέδῳ εἰσὶν, ὧν ἔκ ἀγνοῶ ὅτι δυνατόν ἡμῖν, (κοινῶν αὐτῶν ὄντων τοῖς συγκατειληφόσι,) νοσφίσασθαι ἐπόσα ἂν βελλώμεθα. ἀλλ' ἔμοι δοκεῖ τὸ λαβεῖν κερδαλεώτερον εἶναι τῇ δικαίᾳ φαινομένῃ ἐκείνοις, τάττω πρίασθαι, ἔτι μᾶλλον αὐτῶν ἢ νῦν ἀσπάζεσθαι ἡμᾶς. δοκεῖ δέ μοι, ἔφη, καὶ τὸ νεῖμαι τὰ χρέματα, ἐπειδὴν ἔλθωσι, Μήδοις καὶ Τρεκαίοις καὶ Τιγρᾶνι ἐπιτρέψαι· καὶν τι μείον ἡμῖν δάσωνται, κέρδος ἡγήσασθαι· διὰ γὰρ τὰ κέρδη ἡδίων ἡμῖν παραμενῶσι. τὸ μὲν γὰρ νῦν πλεονεκτῆσαι, ὀλιγοχρόνιον ἂν ἡμῖν τὸν πλῆτον παρασχοί· τὸ δὲ ταῦτα προεμένους ἐκείνῃα

equites, qui quidem sollicitudinem nobis adferunt, vbinam sint; ac si redeant, manfurine sint nobiscum. Quapropter, mea quidem sententia, cibus eiusmodi hoc tempore potiusque nobis est sumendus, cuiusmodi quis existimet ad hoc idoneum maxime, ut nec somno nec dementia repleamur.

Scio itidem magnam in hisce castris pecuniae copiam esse, de qua non ignoro fieri posse ut nos auertamus, quantum voluerimus; ut ut illa nobis sit cum iis, qui nobiscum eam cepere, communis. Verum

fructuosum arbitror, si has ipsi sumamus, quam si iustos illis nos declaremus; atque hoc ipso id comparemus, ut nos maiori, quam modo, benevolentia complectantur. Etiam ipsarum pecuniarum divisionem Medis, et Hyrcaniis, et Tigrani, postquam adueverint, permittendam arbitror: ac si minus quoque nobis tribuerint, id ipsum in lucro ponendum esse. Nam ob haec lucra lubentius nobiscum manebunt. Nos quidem hoc tempore commodi proprii rationem habere, parum duraturas opes nobis conciliarit. Verum his neglectis illa

ἐκεῖνα κήσασθαι, ὅθεν ὁ πλεῖστος φύεται, τῆθ',
ὡς ἐγὼ δοκῶ, ἀενναύτερον ἡμῖν δύναται ἂν τὸν πλε-
στον, καὶ πᾶσι τοῖς ἡμετέροις παρέχειν. οἶμαι δ', ἔφη,
καὶ οἶκοι ἡμᾶς τῶν ἐνεκὲν ἀσκεῖν καὶ γαστρός κρείττης
εἶναι, καὶ ἀκαίρων κερδῶν, ἵν', ὅποτε δέοι, δυναίμεθα
αὐτοῖς συμφορῶς χρῆσθαι. πᾶ' δ' ἂν ἐν μείζονσι τῶν
νῦν παρόντων ἐπιδειξάμεθα τὴν παιδείαν, ἐγὼ μὲν
ἔχ' ὁρῶ.

κ'. Ο μὲν ἕτως εἶπε. συνέειπε δ' αὐτῷ Ἰσάσπας,
ἀνὴρ Πέρσης τῶν ὁμοτίμων, ὧδε· δεινὸν γὰρ τ' ἂν
εἴη, ὦ Κύρε, εἰ ἐν θήρᾳ μὲν πολλάκις ἄστικοι καρ-
τερῶμεν, ὅπως θηρίον τι ὑποχείριον ποιησώμεθα, καὶ
μάλα μικρῶ ἴσως ἄξιον· ὅλθον δὲ ὅλον πειρώμενοι θηρῶν,
εἰ ἐμποδῶν τι ποιησαίμεθα γενέσθαι ἡμῖν, ἃ τῶν μὲν κακῶν
ἀνθρώπων ἄρχει, τοῖς δ' ἀγαθοῖς πείθεται, ἔκ' ἂν μὴ πρέ-
πον ἡμῖν δοκοῖημεν ποιεῖν. ὁ μὲν Ἰσάσπας δὴ ἕτω συνέειπε·
οἱ δ' ἄλλοι πάντες ταῦτα συνήκνυ. ὁ δὲ Κύρος εἶπεν, ἄγετε
δή,

illa parare, vnde diuitiae na-
scuntur: hoc nimirum meo iu-
dicio nobis ac nostris omnibus
opes suppeditare magis peren-
nes possit. Arbitror autem
propterea domi quoque nos
adsuefactos ad fraenandam libi-
dinem gulæ pariter, et intem-
pestiui quaestus: ut utroque,
quum ita res exigit, commode
possimus uti. Quibus autem
in rebus potioribus, quam prae-
sentibus, edere queamus disci-
plinæ specimen; equidem non
video.

20. Haec Cyri fuit oratio,
quam Hytaspas Persa, vnus ex
aequalium numero, huiusmodi

verbis comprobauit: Absur-
dum nempe fuerit, Cyre, nos
in venatione quidem saepenu-
mero ciborum ab vsu toleran-
ter abstinere, quædam ut fera
potiamur, eaque non admodum
magni pretii: at in conatu ve-
nandi solidam felicitatem et
opulentiam, si nobis ea patia-
mur esse impedimento, quæ
prauis illa quidem hominibus
imperiose dominantur, sed bo-
nis ac fortibus cedunt, nos haud
videri quiddam efficere, quod
nosmet minime deceat. Hoc mo-
do Cyri sententiam Hytaspas
adprobauit, omnibus etiam aliis
adsentientibus. Et Cyrus: Agite
vero,

δὴ, ἔφη, ἐπειδὴ ὁμονοῶμεν ταῦτα, πέμψατε ἀπὸ λόχου πέντε ἄνδρας ἕκαστος τῶν σπαρτασιωτάτων· ἔτοι δὲ περιίοντες ἕς μὲν ἂν ὀρῶσι πορσύνοντας τὰ ἐπιτήδεια, ἐπαυγάντων· ἕς δ' ἀμελῶντας, κολαζόντων ἀφειδέστερον, ἢ ὥς δεσπόται.

Κ Ε Φ. γ'.

Οὔτοι μὲν δὴ ταῦτα ἐποίουν· τῶν δὲ Μήδων τινὲς ἤδη οἱ μὲν ἀμάξας προωρημένας καταλαμβάνοντες καὶ ἀποσρέψαντες προσήλαινον μετὰς ὧν ἐδεῖτο ἡ στρατιὰ, οἱ δὲ καὶ ἀρμαμάξας γυναικῶν τῶν βελτίστων, τῶν μὲν γνησίων, τῶν δὲ καὶ παλλακίδων, διὰ τὸ κάλλος συμπεριαιομένων, καὶ ταύτας εἰληφότες προσῆγον. πάντες γὰρ ἔτι καὶ νῦν οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν στρατευόμενοι ἔχοντες τὰ πλείους ἄξια στρατεύονται, λέγοντες ὅτι μᾶλλον μάχονται ἂν, εἰ τὰ Φίλιππα παρῆν· τέτοις γὰρ Φασιν ἀνάγκη εἶναι προθύμως ἀλεξεῖν. ἴσως μὲν ἂν ἕτως ἔχε· ἴσως δὲ καὶ ποιεῖσιν αὐτὰ τῇ ἡδονῇ χαριζόμενοι.

Β. Ο.

vero, inquit, quando de his eadem est omnium nostrum sententia; mitte de suo quisque manipulo viros quinque; in primis serios, qui per castra circumueuntes collaudent eos, quoscunque res necessarias parare viderint: in negligentes autem nihilo parcius, quam si essent ipsorum domini, animaduertant.

C A P. III.

Et haec quidem illi faciebant. Medorum vero quidam, quum partim plaustra rebus exercitui necessariis referta, quae dudum e castris hostium excelsent, adsequendo reuerti co-

gissent, aduehebantur; partim intercepta carpenta cum praestantissimis mulieribus, quas vel coniuges legitimas, vel concubinas suas, formae causa viri secum sumserant, ad castra adducebant. Nam Asiaticum quum expeditiones instituunt, sic eas hodieque suscipiunt: ut res maximi pretii secum sumant. Aiunt enim, se pugnandi audiores esse, quum eae res adsunt, quas sibi carissimas habent: quasi has animose defendendi necessitas eis imponatur. Ac fortassis ita se res habet, aut etiam fortassis haec, ut voluptati indulgeant, faciunt.

2. Cyrus,

β'. Ο δὲ Κύρος, ὁρῶν τὰ τῶν Μηδῶν ἔργα καὶ Τεκ-
νίων, ὥσπερ ἐκατεμέμεφετο αὐτὸν καὶ τῆς σὺν αὐτῷ, ὅτι
οἱ ἄλλοι ἂν τῆτον τὸν χρόνον ἀκμάζειν τε μᾶλλον ἑαυτῶν
εἶδόντων, καὶ προσκταῖσθαι τι, αὐτοῖς δ' ἐν ἀργότερα χώ-
ρα ὑποκαταμένειν. καὶ γὰρ δὴ οἱ ἀπάγοντες, ἀποδεικνύ-
ντες Κύρῳ ἃ ἦγον, πάλιν ἀπήλαινον μεταδιώκοντες τῆς
ἄλλης. ταῦτα γὰρ ἔφασαν σφίσι προτετάχθαι ποιεῖν
ὑπὸ τῶν ἀρχόντων. δακνόμενος δὴ ὁ Κύρος ἐπὶ τῆ-
τοις, ταῦτα μὲν ὅμως κατεχώριζε· συνεκάλει δὲ πάλιν
τῆς ταξιάρχης, καὶ τὰς ὅπας ἐμελλεν ἂν ἐξακρέσθαι τὰ
λεγόμενα, εἶπε τὰδε·

γ'. Οτι μὲν, ὦ ἄνδρες φίλοι, εἰ κατὰσχοιμεν τὰ νῦν
προφανόμενα, μεγάλα μὲν ἂν ἅπασι Πέρσαις ἀγαθὰ
γένοιτο, μέγιστα δ' ἂν εἰκότως ἡμῖν, δι' ἃν πράσσεται,
πάντες, οἶμαι, γινώσκωμεν. ὅπως δ' ἂν αὐτῶν ἡμεῖς
κύριοι γενοίμεθα, μὴ αὐτάρχεις ὄντες κτήσασθαι αὐ-
τὰ, εἰ μὴ ἔσται οἰκῆιον ἱππικὸν Πέρσαις, τῆτο ἔκεί-
ἐγώ

2. Cyrus, quum Medorum Conuocatis autem denuo co-
et Hyrcaniorum facinora cer- hortium praefectis, quum ita
neret, ipse sibi ac suis quasi suc- constitisset, ut audiri, quae di-
censcebat; quod alii videren- cerentur, possent, haec pro-
tur ipsos hoc tempore vigore tulit:
quodam superare, atque etiam 3. Arbitror ego vos omnes
aliquid adquirere, dum ipsi animaduertere, amici, Perfas
loco ab exercenda industria re- vniuersos bonis ingentibus col-
motiori haerent. Nam qui locupletatum iri, maximisque
praedam adducebant, common- adeo nos ceu par est, quorum
stratis Cyro rebus iis, quas ad- adquirentur opera: si quidem
ferebant; rursus, persequen- illis, quae iam ante nobis in
turi ceteros hostes, auehe- conspectu sunt, potiemur. Ve-
bantur. Id enim uti facerent, rum quo pacto nos his potiri
imperatum sibi suis ab praefe- queamus, quum a nobis ad ea
ctis siebant. Quae res tam- comparanda non satis virium no-
etfi morderet Cyrum, suis tam- bis suppetat, nisi proprium equi-
men ille locis singula reponere. tatam Persae habeant, equidem

ἰγὼ ὁρῶ. ἐννοεῖτε γὰρ δὴ, ἔφη, ἔχομεν ἡμεῖς οἱ Πέρσαι ἔπλα, οἷς δοκῶμεν τῆς πολεμίας τρέπεσθαι ὁμόσε ἰόντας· καὶ δὴ τρεπόμενοι, ποίως ἢ ἱππέας, ἢ τοξότας, ἢ πελτασάς, ἢ ἀκοντισάς, ἄνευ ἱππων ὄντες δυνάμεθα ἂν φεύγοντας ἢ λαβεῖν, ἢ κατακαίνειν; τίνες δ' ἂν φοβοῖντο ἡμᾶς προσιόντες κακουργεῖν, ἢ τοξόται, ἢ ἀκοντισαί, ἢ ἱππεῖς, εὐεϊδότες ὅτι ἄδεις αὐτοῖς κίνδυνος ὑφ' ἡμῶν κακόν τι παθεῖν μᾶλλον ἢ ὑπὸ τῶν πεφυκότων δένδρων;

Εἰ δὲ ταῦτα ἔτως ἔχει, ἔκ· εὐδηλον, ἔφη, ὅτι οἱ νῦν παρόντες ἡμῖν ἱππεῖς νομίζουσι ταῦτα πάντα ὑποχείρια γιγνόμενα ἔκ· ἤτιον ἑαυτῶν εἶναι, ἢ ἡμέτερά; ἴσως δὲ νῆ Δία καὶ μᾶλλον. νῦν μὲν ἔν· ἔτω ταῦτα ἔχει κατ' ἀνάγκην. εἰ δὲ ἡμεῖς ἱππικὸν κῆσαίμεθα μὴ χεῖρον τῶν, ἢ παντάπασιν ὑμῖν καταφανές, ὅτι τῆς τ' ἂν πολεμίας δυνάμεθα ἄνευ τῶν ποιεῖν, ἄπερ καὶ νῦν σὺν τῶτοις, τῶν τε ἔχομεν ἂν τότε μετρίωτερον πρὸς

non video. Nam velim vobis in mentem veniat, ait, nos Persas instructos iis armis esse, quibus hostes comminus nobiscum congressos videmur in fugam vertere posse. Verum ubi iam eos in fugam verterimus, quosnam vel equites, vel sagittarios, vel cetratos, vel iaculatores fugientes aut capere possimus, aut interficere, quum ab equis destituamur? Quinam itidem contra nos tendere formident, ac maleficiis nos infestare, siue sagittarii, siue iaculatores, siue equites: quum certo sciant, nihil esse periculi, ne plus a nobis detri-

menti accipiant, quam a confitis arboribus?

Quae quum ita sint, annon perspicuum est, illos equites qui modo nobiscum sunt, extimare vniuersa haec, quae capta sunt, non minus esse sua, quam nostra? Immo profecto magis etiam fortasse. Sic ergo res iam necessario comparatae sunt. At vero si nos equitatum paremus nihilo deteriore horum equitatu, an non clarissime parer omnibus, futurum, ut aduersus hostem ea fine his geramus, quae cum his modo gerimus, et ut hos ipsos erga nos modestiores experiamur?

πρὸς ἡμᾶς φρονῶντας; ὅπτε γὰρ ἢ παρεῖναι ἢ ἀπείναι βάλονται, ἤτ' ἂν ἡμῖν μέλοι, εἰ αὐτοὶ ἀνευ τῶν ἀρκοῖμεν ἡμῖν αὐτοῖς. εἶεν. ταῦτα μὲν δὴ, οἶμαι, ὅδεῖς ἂν ἀντιγνωμονήτειε, μὴ ἔχ'ι τὸ πᾶν διαφέρειν, τῶν Περσῶν γενέσθαι αἰκείον ἱππικόν.

Ἀλλ' ἐκεῖνο ἴσως ἐννοεῖτε, πῶς ἂν τῷτο γένοιτο. ἄρ' ἔν σκευώμεθα, εἰ βυλοίμεθα καθεστάναι ἱππικόν, τί ἡμῖν ὑπάρξει, καὶ τίνας ἐνδεῖ. ἔκ' ἂν ἵπποι μὲν ἔστωι πολλοὶ ἐν τῷ στρατοπέδῳ κατειλημμένοι, καὶ χαλανοὶ οἷς πεῖθονται, καὶ τᾶλλα ὅσα δεῖ ἱππῆς ἔχ'εσι χρῆσθαι. ἀλλὰ μὴν καὶ εἰσγε δεῖ ἄνδρα ἱππέα χρῆσθαι ἔχομεν, θώρακας μὲν, ἐρύμαλα τῶν σωμάτων, παλτά δέ, οἷς καὶ μεθιέντες καὶ ἔχοντες χρώμεθα ἂν. τί δὴ τὸ λοιπόν; δηλονότι ἀνδρῶν δεῖ. ἔκ' ἂν τῷτο μάλιστα ἔχομεν. ὅδ' ἔν γὰρ ἔτ' ὡς ἡμέτερόν ἐστιν, ὡς ἡμεῖς ἡμῖν αὐτοῖς.

Ἀλλ' ἔρεῖ τις ἴσως, ὅτι ἔκ' ἐπισάμεθα. μα' Δί'. ὅδ' ἔν γὰρ τῶν ἐπισαμένων νῦν, πρὶν μαθεῖν, ὅδεῖς ἠπίσατο.

experiamur? Minus enim curae nobis erit, velintne illi adesse, vel abesse; si nobis ipsis, etiam absque his, sufficere nosmet sumus. Verum mittamus haec. Meo certe iudicio nemo sententiae huic aduersabitur, quin omnino praestet, Perfas proprium equitatum sibi parare.

Sed vos fortasse, quo pacto confieri hoc possit, cogitatis. Consideremus ergo, si quidem equitatum instituere volumus, quid nobis adsit, et a quo destituamur. Sunt igitur hi nobis equi multi numero, capti in ca-

parendum adsuefunt; sunt alia, quibus opus est ad usum equorum. Quin et illa nobis suppetunt, quibus uti eques debet, nimirum loricae muniendis corporibus, et tragulae, quibus et eiaculandis, et retentis, uti possumus. Quid ergo reliquum? Palam est, viris esse nobis opus: quod quidem potissimum habemus. Nihil enim adeo nostrum est, atque nosmet nobis sumus.

At enim dixerit fortasse quidam, nos imperitos esse. Ne quidem illorum quisquam profecto, qui iam periti sunt, prius, quam disceret,

ἠπίεσθε. ἀλλ' εἴποι ἄν τις, ὅτι παῖδες ὄντες ἐμάν-
θανον. καὶ πότερον οἱ παῖδες εἰσι φρονιμώτεροι, ὥς
μαθεῖν τὰ φραζόμενα καὶ δεικνύμενα, ἢ οἱ ἄνδρες;
πότεροι δὲ, εἰάν μάθωσιν, ἰκανώτεροι τοῖς σώμασιν
ἐκπονεῖν, οἱ παῖδες ἢ οἱ ἄνδρες; ἀλλὰ μὴν σχο-
λή γε ἡμῖν μαθάνειν ὅση ἕτε παισὶν, ἕτε ἄλλοις
ἀνδράσιν. ἕτε γὰρ τοξεύειν ἡμῖν μαθητέον ὥσπερ τοῖς
παισὶ προεπισάμεθα γὰρ τῆτο. ἕτε μὴν ἀκοντί-
ζειν· ἐπισάμεθα γὰρ τῆτο. ἀλλ' ἔδὲ μὴν ὥσπερ
καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνδράσι, τοῖς μὲν γεωργίαι ἀσχολίαν
παρέχουσι, τοῖς δὲ τέχναι, τοῖς δὲ ἄλλα οἰκεῖα·
ἡμῖν δὲ στρατεύεσθαι ἔ' μόνον σχολή, ἀλλὰ καὶ
ἀνάγκη.

Ἀλλὰ μὴν ἔχ' ὥσπερ ἄλλα πολλὰ τῶν πολεμικῶν,
χαλεπὰ μὲν, χρήσιμα δέ· ἱππικὴ δὲ ἔκ' ἐν ὁδῷ μὲν ἡδίων,
ἢ αὐτῆς τοῖν ποδοῖν πορεύεσθαι; ἐν δὲ σπῆδῳ ἔχ' ἡδύ,
ταχύ μὲν φίλῳ παραγενέσθαι, εἰ δεῖαι, ταχύ δὲ, εἴτε ἄνδρα

Εἴτε

peritus erat. Forte quis obie-
cerit, eos, dum pueri essent,
didicisse. An ergo pueri plus
mentis habent ad discendum
ea quae dicuntur, et monst-
rantur, quam viri? Vtris, post-
quam didicerint, ad exercen-
dum ea, magis idonea corpora
sunt; pueris, an viris? Quin-
etiam tantum nobis est ad dis-
cendum opportunitatis et otii,
quantum nec pueris, nec aliis
virilis aetatis. Non enim sa-
gittandi nobis est ars discenda,
sicut pueris, quum hanc iam
ante teneamus: neque iacu-
landi, quod illam quocumque non
ignoremus. Nec item nobis

accidit, quod hominibus cete-
ris; quibus negotium partim
agrorum cultura, partim artifi-
cia, partim aliae domesticae res
exhibent. Nobis ad tractandam
rem militarem non otium dun-
taxat est, sed etiam necessitas
imponitur.

Praeterea non heic est, quod
in aliis multis rebus, ad bel-
lum necessariis: quae sunt il-
lae quidem utiles, sed difficul-
tatem habent. An non equi-
tatio iucundior est in itinere,
quam pedes incedere? an non
in festinando iucundum est cele-
riter, si sit opus, amicum conue-
nire: celeriterque, vel hominem,
vel

εἴτε θῆρα δέαι διώκοντα καταλαβεῖν; ἐκεῖνο δὲ ἔκ
 εὐπετές, τὸ, ὅ, τι ἂν δέῃ ὄπλον φέρειν, τὸν ἵππον τῷτο
 συμφέρειν; ἔκῃν ταυτό γ' εἶναι ἔχειν τε καὶ συμφέρειν.
 ὄγε μὴν μάλιν' ἂν τις φοβηθεῖη, μὴ, εἰ δεήσει ἐφ' ἵπ-
 πῃ κινδυνεύειν πρότερον ἡμᾶς, πρὶν ἀκριβοῦν τὸ
 ἔργον τῷτο, καῖπειτα μήτε πεζοὶ ἔτι ὤμεν, μήθ' ἵπ-
 πεις ἱκανοί· ἀλλ' ἔδὲ τῷτο ἀμήχανον. ὅπῃ γὰρ ἂν
 βυλώμεθα, ἐξέσαι ἡμῖν πεζοῖς εὐθὺς μάχεσθαι. ἔδὲν
 γὰρ τῶν πεζικῶν ἀπομαθησόμεθα, ἵππεύειν μα-
 θόντες.

δ. Κύρος μὲν ὕτως εἶπε· Χρυσάντας δὲ συνα-
 γορεύων αὐτῷ, ὧδε ἔλεξεν· ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὕτως ἐπι-
 θυμῷ ἵππεύειν μαθεῖν, ὡς νομίζω, εἰάν ἵππεὺς γένωμαι,
 ἀνθρώπος πῆλινός ἐστιν. νῦν μὲν γὰρ ἐγὼ γε ἀγαπῶν,
 ἐξίσχῃ τῷ θείνῃ ὁρμηθεὶς ἀνθρώπῳ, μόνον τῇ κεφαλῇ
 προσχών, ἂν τε θηρίον παραθέον ἰδὼν δυνηθῶ δια-
 τεινόμενος φθάσαι, ὥς τε ἀκοντίσαι ἢ τοξεῦσαι πρὶν
 πάνυ

vel feram, si poscat usus, per-
 sequendo intercipere? An non
 est commodum ac leue, quod-
 cunque armorum genus fe-
 rendum sit, id vna gestari ab
 equo? Nimirum idem est, et
 habere illa, et gestare. Quod
 autem maxime quis vereri pos-
 sit, ne si necesse sit in equo
 prius nos periculum proelii sub-
 ire, quam equitandi rationem
 accurate teneamus, tum dein-
 de neque pedites amplius simus,
 neque satis idonei equites:
 hoc ipsum adeo non omnino
 est explicatu difficile. Nam
 ubicunque voluerimus, mox
 nobis licebit, ut pedites di-

micemus. Quippe disciplinam
 equestrem edocti, nihil eo-
 rum, quae pedites sciunt, de-
 discemus.

4. Haec Cyri fuit oratio,
 quam Chrysantas adprobans, in
 hunc modum loquutus est:
 Equidem, inquit, usque adeo
 equitandi artem discere cupio,
 ut existimem, me hominem vo-
 latilem fore, si eques factus fue-
 ro. Nam modo satis mihi fue-
 rit, si cum aliquo currere pari-
 ter adgressus, solo capite ante-
 vertam: et si feram praeter-
 currentem videam, ita contentò
 cursu praeuerrere possim, ut
 prius eam vel iaculo, vel sagitta

πάνυ πρόσω αὐτὸ γενέσθαι. ἦν δὲ ἵππεὺς γένωμαι, δυνήσομαι μὲν ἄνδρα ἐξ ὀφθαλμοῦ μήκῃς καθαιρεῖν, δυνήσομαι δὲ, θηρία διώκων, τὰ μὲν ἐκ χειρὸς παῖειν καταλαμβάνων, τὰ δὲ ἀκοντίζων ὥσπερ ἐσηκότα. καὶ γὰρ εἰάν ἀμφοτέρω ταχέα ἦ, ὁμῶς δὲ πλησίον γίγνηται ἀλλήλων, ὥσπερ τὰ ἐσηκότα ἔσται.

* Ο δὲ δὴ μάλιστα δοκῶ, ἔφη, ζῶν ἐξηλασμέναι ἵπποκένταυρος, εἰ ἐγένοντο ὥστε προεχλεύεσθαι μὲν ἀνθρώπων φρονήσει, ταῖς δὲ χερσὶ τὸ θεὸν παλαμᾶσαι, ἵππῳ δὲ τάχος ἔχειν καὶ ἰσχυρὸν, ὥστε τὸ μὲν φεύγον αἰρεῖν, τὸ δὲ ὑπομένον ἀνατρέπειν· ἔκῃν πάντα καὶ γὰρ ταῦτα ἵππεὺς γενόμενος συγκομίζομαι πρὸς ἐμυτόν. προσοεῖν μὲν γὰρ ἐξὼ πάντα τῇ ἐμῇ ἀνθρώπινῃ γνώμῃ, ταῖς δὲ χερσὶν ὀπλοφορήσω, διαίξομαι δὲ τῷ ἵππῳ, τὸν δ' ἐάντιν ἀνατρέψομαι τῇ τῷ ἵππῳ ῥώμῃ. ἀλλ' ἔτι συμπεφυκώς δεδήσομαι, ὥσπερ οἱ ἵπποκένταυροι ἔκῃν τῷτο γὰρ κρείττον ἢ συμπεφυκέναι.

Τὰς μὲν γὰρ ἵπποκένταυρος οἶμαι ἔγωγε πολλοῖς μὲν ἀπορεῖν

feriam, quam procul admodum euaserit. At eques si factus ero, virum interficere tanto ex intervallo potero, quanto conspectus a me fuerit: et feras persequens, partim eas potero comminus interceptas, partim quasi stantes iaculando ferire. Nam si velocia duo sint, propius ad se delata, quodam modo stare videbuntur.

Quo autem nomine, inquit, maxime cunctis ex animalibus hippocentauros, si qui fuerint, admirari soleo, quod et humana prudentia consilium caperent prius; et quod opus esset mani-

bus efficerent, et equi celeritatem ac robur haberent ad capiendum id, quod fugeret, et prosterendum, quod subsisteret: haec uniuersa, et ipse factus eques, in me conferam. Mente humana providere cuncta potero, manibus arma geram, persequar equo, et eiusdem robore aduersarium prosternam. Neque tamen ut hippocentaurei concretus equo adligabor; quod quidem melius est, quam a natura equo, adhacrescere.

Nam hippocentauros equidem ignorasse arbitror, quo pacto plerisque commoditatibus ab hominibus

* Al. ἰδὲ καὶ etc.

ἀπορεῖν τῶν ἀνθρώποις εὐρημένων ἀγαθῶν ὅπως δεῖ χρῆσθαι, πολλοῖς δὲ τῶν ἵπποις ἡδέων πεφυκότων, πῶς αὐτῶν χρῆ ἀπολαύειν. ἐγὼ δὲ, ἣν ἵππεύειν μάθω, ὅταν μὲν ἐπὶ τῷ ἵππῳ γένωμαι, τὰ τῷ ἵπποκενταύρῳ δῆπρ διαπράξομαι· ὅταν δὲ καταβῶ, δειπνήσω, καὶ ἀμφιέσομαι, καὶ καθευδήσω, ὥσπερ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι ὥς τι ἄλλο, ἢ διαιρετὸς ἵπποκενταυρὸς καὶ πάλιν σύνθετος γίγνομαι;

Εἰ δ', ἔφη, γὰρ τόδε πλεονεκτήσω τῷ ἵπποκενταύρῳ ὁ μὲν γὰρ δυοῖν ὀφθαλμοῖν προεωρᾷτο, καὶ δυοῖν ὥτοις ἤκκεν· ἐγὼ δὲ τέτταρσι μὲν ὀφθαλμοῖς τεκμαρῶμαι, τέτταρσι δὲ ὥσὶ προκαθήσομαι. πολλὰ γάρ φασιν ἀνθρώποις καὶ ἵππον ταῖς ὀφθαλμοῖς προσεῶντα δηλῆν, πολλὰ δὲ τοῖς ὥσὶ προκαθόντα σημαίνειν. ἐμὲ μὲν ἔν, ἔφη, γράφε τῶν ἵππεύειν ἐπιθυμῶντων.

Εἰ. Νῆ Δί', ἔφασαν οἱ ἄλλοι πάντες, καὶ ἡμᾶς γε. ἐκ τῆς δὲ ἔφη ὁ Κύρος, τί ἔν, ἔφη, ἐπεὶ σφόδρα ἡμῖν ταῦτα δοκεῖ, εἰ καὶ νόμον ἡμῖν αὐτοῖς ποιησαίμεθα, αἰσχρὸν εἶναι οἷς ἀν' ἵππῳ ἐγὼ πορεύσω, ἂν τις φανῇ πε-
ζῇ

hominibus inuentis vtendum esse; quoque pascio multis rebus iucundis, quas equis natura concessit, frui conueniret. Ego vero si equitare didicero, quum in equo confedero, quae hippocentauri sunt, faciam: quum descendero, hominum reliquorum more et coenabo, et vestiar, et dormiam. Quare quid aliud futurus sim, quam hippocentaurus, qui et diuidi et rursus componi poterit?

Ero praeterea hac etiam in parte meliori conditione, quam hippocentaurus. Nam oculis ille duobus prospiciebat, et auribus

duabus audiebat. Ego vero quatuor oculis vtat in explorando, et auribus quatuor praesentiam. Aiunt enim, equum oculis multa prospicientem homini significare, et indicare itidem multa quae auribus ipse prius percipiat. Itaque me illorum in numerum refer, qui equitare cupiunt.

5. Et nos quoque profecto, inquit reliqui omnes. Tum Cyrus: Quid igitur? ait, quando nobis haec mirifice probantur, legemue nobis ipsis feremus, vt turpe sit quemquam eorum, quibus equos ego suppeditauero, peditem

ζῇ ἡμῶν πορευόμενος, εἴαν τε πολλήν, εἴαν τε ὀλίγην ὁδὸν
δέη διελθεῖν, ἵνα καὶ παντάπασιν ἱπποκενταύρους οἴωνται
ἡμᾶς οἱ ἄνθρωποι εἶναι; ὁ μὲν ἔτως ἐπήρετο· οἱ δὲ πάν-
τες συνεπήνεσαν· ὥςτε ἔτι καὶ νῦν ἐξ ἐκείνων ἔτω χρωῶνται
Πέρσαι, καὶ ἑδεῖς αὖ τῶν καλῶν καὶ γαστῶν ἐκὼν ὀφθεῖν
Περσῶν ἑδάμῃ πεζὸς ἰών.

Κ Ε Φ. Δ΄.

Οἱ μὲν δὴ ἐν ταῖς τοῖς λόγοις ἦσαν. ἡνίκα δ' ἦν
ἔξω μέσθ' ἡμέρας, προσήλυνον οἱ Μῆδοι ἱππεῖς
καὶ οἱ Τρεκάνιοι, ἱππας τε ἄγοντες αἰχμαλώτους καὶ ἄνδρας.
οἷοι γὰρ τὰ ὄπλα παρεδίδουσιν, ἕκ ἀπέκτεινον. ἐπεὶ δὲ
προσήλασαν, πρῶτον μὲν αὐτῶν ἐπυνθάνετο ὁ Κῦρος εἰ σῶοι
πάντες εἶεν αὐτῶ· ἐπεὶ δὲ τῷτ' ἔφασαν, ἐκ τῶν ἡρώτα
ὅ, τι ἐπραζαν. οἱ δὲ διηγῶντο ἅπερ ἐποίησαν, καὶ ὡς ἄν-
δρείως ἕκαστα, ἐμεγαληγόρεον. ὁ δὲ διήκευ πάντα ἡδέως
ὅσα ἐβόλοντο λέγειν. ἔπειτα δὲ καὶ ἐπῆνεσεν αὐτὸς ἔτως·
ἀλλὰ

in profectioe conspici, siue
adeo magnum siue paruum iter
faciendum sit; ut omnino nos
hippocentauros esse homines
arbitrentur? Haec illo rogante,
simul adfensi sunt omnes. Quo
fit, ut hoc ipsum inde usque ab
eo tempore Persis nunc etiam
in more sit, neque quisquam e
Persis elegantioribus usquam
pedes incedere, sua quidem
sponte, conspiciatur.

C A P. IV.

His igitur illi tum sermoni-
bus intenti erant. Postea

quam vero iam meridies prae-
terisset, aduentabant equites
Medi et Hyrcanii, secumque
tum equos tum homines addu-
cebant. Non enim occiderant
quemquam eorum, qui arma tra-
diderant. Quum aduenissent,
primum eos interrogabat Cyrus,
an omnes sibi salvi adessent.
Quum adnuissent, ita deinde
quid rerum gessissent, quaere-
bat. Illi quae perpetrassent, nar-
rabant; et quam fortiter singula,
magnifice praedicabant. Et Cy-
rus, quum omnia, quae dicere
volebant, lubenter audisset; hunc
eos in modum etiam collaudauit.

Satis

ἀλλὰ καὶ δῆλοι, ἔφη, ἐς ἐὼς ἄνδρες ἀγαθοὶ ἐγένεσθε. καὶ γὰρ μείζους φαίνεσθε, καὶ καλλίους, καὶ γοργότεροι, ἢ πρόσθεν, ἰδεῖν. ἐκ δὲ τῆς ἐπυνθάνετο ἡδὴ αὐτῶν καὶ πόσῃν ἑδὼν διήλυσαν, καὶ εἰ οἰκοῖτο ἡ χώρα. οἱ δ' ἔλεγον ὅτι καὶ πολλὴν διελάσειαν, καὶ πᾶσα οἰκοῖτο ἡ χώρα, καὶ μεσῇ εἴῃ καὶ οἴων, καὶ αἰγῶν, καὶ βοῶν, καὶ ἵππων, καὶ σίτῃ, καὶ πάντων ἀγαθῶν.

β'. Δυσεῖν ἂν, ἔφη, ἐπιμελητέον ἡμῖν εἴη, ὅπως τε κρείττους ἐσόμεθα τῶν ἐχόντων αὐτὰ, καὶ ὅπως αὐτοὶ μὲν ὀπίσθιν. οἰκημένη μὲν γὰρ χώρα πολλῷ ἄξιον κλῆμα, ἐρήμη δ' ἀνθρώπων ὄσα, ἐρήμη καὶ τῶν ἀγαθῶν γίγνεται. τῆς μὲν ἂν ἀμυνομένης οἶδα, ἔφη, ὅτι ἀπεκτείνετε, ὁρῶντες ποιῆντες. (τῆτο γὰρ μάλιστα σώζει τὴν νίκην) τῆς δὲ παραδιδόντας * αἰχμαλώτους ἐλάβετε. ὅς εἰ ἀφίεμεν, τῆτ' αὖ σύμφορον ἂν, ὡς ἐγὼ φημι, ποιήσαιμεν. πρῶτον μὲν γὰρ νῦν ἔκ ἂν φυλάττεσθαι ἔδδ' ἐφυλάττειν τῆς ἡμᾶς δέοι, ἔδδ' ἂν σιτοποιεῖν τῆς (ὃ γὰρ λιμῶ γε δῆπρ ἀποκτενῶμεν αὐτῆς) ἔπειτα δὲ καὶ τῆς ἀφέντες, πλείοσιν

Satis adparet, inquit, quod fortiter volumet gesseritis. Nam et grandior, et pulchrior, et acrior est species vestra, quam prius. Inde quantum itineris confecerissent, interrogabat; et an incolas regio haberet. Respondebant illi, se per maiorem eius partem prouectos, totamque regionem habere incolas, et esse refertam ouibus, capris, hibus, equis, frumento, et commodis omnibus.

2. Duo nobis, inquit, curanda sunt, cum ut superiores simus iis, qui haec possident; tum ut illi maneant. Nam, quae incolas ha-

bet regio, magni pretii possessio est; eademque si ab hominibus deserta sit, etiam commodis ipsis caret. Scio trucidatos a vobis eos, qui se defendebant; ac recte quidem a vobis factum. Nam hoc victoriam imprimis conseruat. Qui autem tradiderunt, eos captiuos fecistis: quos si quidem dimittimus, facturi hoc, ut equidem aio, nostro cum commodo sumus. Primum neque cauere ab his, neque custodire nos eos necesse fuerit, neque cibos eis parare. Non enim certe fame eos necabimus. Deinde his dimissis, pluribus

* Videtur desiderari post παραδιδόντας vocab. τὰ ἔλας uti obseruauit Leunclauius.

πλείους αἰχμαλώτοις χρῆσόμεθα. ἐὰν γὰρ κρατῶμεν τῆς χώρας, ἅπαντες ἡμῖν οἱ ἐν ταύτῃ οἰκῶντες, αἰχμαλώτοις ἔσονται. μᾶλλον δὲ τῶν ζῶντας ἰδόντες καὶ ἀφειθέντας μενῶσι καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ πείθεσθαι αἰρήσονται μᾶλλον ἢ μάχεσθαι. ἐγὼ μὲν ἔν ᾧ τῷ γινώσκω· εἰ δ' ἄλλος τις ὁρᾷ ἄμεινον, λεγέτω· οἱ δὲ ἀκῆσαντες, συνήκην ταῦτα ποιεῖν.

γ'. Οὕτω δὴ ὁ Κύρος καλέσας τῆς αἰχμαλώτους, λέγει τάδε· Ἄνδρες, ἔφη, νῦν τε ἔτι ἐπείθεσθε, τὰς ψυχὰς περιποιήσασθε· τῇ τε λοιπῇ, ἣν ἔτι ποιῆτε, καὶ ὅτι ἔν κακὸν ἔσται ὑμῖν, ἀλλ' ἢ ἔχῃ ὁ αὐτὸς ἀρξέει ὑμῶν, ὥσπερ καὶ πρότερον. οἰκήσετε δὲ τὰς αὐτὰς οἰκίας, καὶ χώραν τὴν αὐτὴν ἐργάσεσθε, καὶ γυναῖξιν ταῖς αὐταῖς συνοικήσετε, καὶ παίδων τῶν ὑμετέρων ἀρξέετε, ὥσπερ νῦν. ἡμῖν μέντοι ἔμαχεσθε, καὶ ἄλλῳ καδένι. ἂν δὲ καὶ ἄλλος ὑμᾶς ἀδικῇ, ἡμεῖς ὑπὲρ ὑμῶν μαχόμεθα. ἔπως μὴδ' ἐπαγγέλλῃ μηδεὶς ὑμῖν στρατεύειν, τὰ ὅπλα πρὸς ἡμᾶς κομίσασθε· καὶ τοῖς μὲν κομίζουσιν ἔσται εἰρήνη, καὶ ἃ λέγομεν, ἀδόλως

pluribus etiam captiuis vtemur. extraquam quod idem, qui Nam si regione potiti fuerimus, antehac, vobis non imperabit. Incoletis autem domos eandem, et idem solum exterius, quum hos viuos dimissoscoletis, et earumdem mulierum consuetudine domestica parere potius volent, quam vtemini, et itidem vti modo, proelio decernere. Haec mea sententia est. Si quid alius imperium. Neque tamen aduersus nos, vel quemquam alium pugnabitis. Ac si quis alius iniuriam vobis intulerit, nos ipsi pro vobis pugnabimus. Ne quis vero militiam vobis imperet, ad nos arma deferre. Ea qui detulerint, tum pacem, tum cetera, quae dicimus, sine fraude habebunt:

3. Itaque Cyrus aduocatos captiuos his verbis adloquitur: Animas vestras conseruastis, viri, eo ipso, quod paruistis; ac si deinceps vos ita gesseritis, nihil mali vobis accidet,

habeant:

λως· ὅποσοι δ' ἂν τὰ πολεμικά μὴ ἀποτίθωνται ὅπλα· ἐπὶ τήτης ἡμεῖς καὶ δὴ στρατευσόμεθα. εἰάν δέ τις ὑμῶν, καὶ ἰὼν ὡς ἡμᾶς εὐνοϊκῶς, καὶ πράττων τι καὶ διδάσκων φαίνεται, τήτον ἡμεῖς ὡς εὐεργέτην καὶ φίλον, ἕχ ὡς δῆλον, περιέψομεν. ταῦτ' ἔν, εἶφη, αὐτοὶ τεῖσε, καὶ τοῖς ἄλλοις διαγγέλλετε. ἂν δ' ἄρα, εἶφη, ἡμῶν βηλομένων ταῦτα, μὴ πείθωνταί τινες, ἐπὶ τήτης ἡμᾶς ἄγετε, ὅπως ἡμεῖς ἐκείνων, μὴ ἐκεῖνοι ἡμῶν ἀρχώσιν. ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν· οἱ δὲ προσεκύνησάν τε, καὶ ταῦτα ἔφασαν ποιήσειν.

Κ Ε Φ. ε'.

Επεὶ δὲ ἐκεῖνοι ᾤχοντο, ὁ Κύρος εἶπεν, ὦρα δὴ, ὦ Μηδοὶ καὶ Ἀρμένιοι, δειπνεῖν πᾶσιν ἡμῖν· παρεσκευάσαι δὲ ὑμῖν τὰ ἐπιτήδεια, ὡς ἡμεῖς βέλτιστα ἐδυνάμεθα. ἀλλ' ἴτε καὶ ἡμῖν πέμπετε τῶ πεπονημένῳ σίτῃ τὸ ἥμισυ· ἱκανὲς δὲ ἀμφοτέροις πεποίηται. ὕψον δὲ μὴ πέμπετε, μηδὲ πιεῖν· ἱκανὰ γὰρ ἔχομεν παρ' ἡμῖν αὐτοῖς παρεσκευασμένα· καὶ ὑμεῖς
δ,

habebunt: quotquot autem arma bellica non deposuerint, adorato, se praeflituros haec dixerunt.

C A P. V.

Quumque discessissent: Tem-
pus iam fuerit, inquit Cy-
rus, o Medi et Armenii, vt
omnes coenemus. Res quidem
necessarias vobis studio, quo po-
tuimus, maximo parauimus. Ite
ergo, nobisque partem parati
panis dimidiam mittite, quan-
doquidem satis pro vtrisque
paratum est; obsonii vero, ac
potus, nihil mittite. Haec enim
ipsi, quantum satis est, para-
ta habemus. Vos autem Hyr-
canii

δ', ἔφη, ὦ Τρεάνιοι, διαγάγετε αὐτὰς ἐπὶ τὰς σκηναίς, τὰς μὲν ἀρχονίας ἐπὶ τὰς μεγίστας, (γυγνώσκετε δὲ) τὰς δ' ἄλλας ὡς ἂν δοκῇ κάλλιστα ἔχειν. καὶ αὐτοὶ δὲ δειπνεῖτε, ὅπερ ἡδισον ὑμῖν. καὶ γὰρ ἀκέραιοι αἱ σκηναί. παρεσκεύασαι δὲ καὶ ἐνθάδε ὥσπερ καὶ τῆτοις. τῆτο δ' ἔτε ἀμφοτέροι, ὅτι τὰ μὲν ἔξω ὑμῖν ἡμεῖς νυκτοφυλακήσομεν, τὰ δ' ἐν ταῖς σκηναῖς αὐτοὶ ὁρᾶτε, καὶ τὰ ὅπλα ἐντίθεσθ' οἱ γὰρ ἐν ταῖς σκηναῖς ἔπω φίλοι ἡμῖν.

β'. Οἱ μὲν δὴ Μῆδοι καὶ οἱ ἀμφὶ Τυγράνῃ ἐλθόντες, (ἣν γὰρ παρεσκευασμένα) καὶ ἱμάτια μεταλαβόντες εἰδὲ πνευ. καὶ οἱ ἵπποι αὐτῶν εἶχον τὰ ἐπιτήδεια. καὶ τοῖς Πέρσαις διέπεμπον τῶν ἀρστων ἐκάστος τὰς ἡμίσεις. ὄψον δὲ καὶ ἔπεμπον, καὶ οἶνον, οἰόμενοι ἔχειν τὰς ἀμφὶ Κῦρον, ὅτι ἔφη ἀφθονὰ ταῦτα ἔχειν. ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα ἔλεγε, ὄψον μὲν τὸν λιμὸν, πικρὸν δ' ἀπὸ τῆ παραρρέοντος ποταμῆ.

γ'. Ο μὲν ἔν Κῦρος δειπνίσας τὰς Πέρσας, ἔπειδ' ἡ συνεσκότασε, κατὰ πεμπάδας καὶ κατὰ δεκάδας πολλὰς

canii deducite ipsos ad tabernacula, et principes quidem ad maxima; quae nota vobis sunt; ceteros, ut visum fuerit commodissimum. Quin et ipsi coenare, ubi iucundissimum vobis fuerit. Nam tabernacula vobis integra sunt, in quibus itidem parata sunt omnia, sicut et istis. Illud utrique scitote, nocturnas excubias nos obituros vobis esse, quod ea, quae foris sunt, adrinet: vos ea, quae in tabernaculis fiunt, ipsi curate, atque arma eis inferte. Nec dum enim amici nobis sunt, quos in tabernaculis habemus.

2. Itaque Medi Tigranisque milites lavabant, quod parata essent omnia; mutatisque vestibus, coenabant. Etiam ipsorum equi necessaria habebant. Mittebantque Persis de panibus dimidios singulis, nullo nec obsonio, nec vino addito; quod Cyri milites haec habere putarent, quia Cyrus esse ipsum haec adfatim dixerat. Is vero famem dixerat obsonium, et potum eum, qui de praeterfluyente amne hauriretur.

3. Itaque Cyrus praebita Persis coena, quum tenebrae iam essent; complures eorum, quinos ac denos,

πολλὰς αὐτῶν διέπεμπε· καὶ ἐκέλευσε κύκλῳ τῆ στρατοπέδῳ κρύπτειν, νομίζων ἅμα μὲν φυλακὴν ἔσεσθαι, εἰάν τις ἔξωθεν προσίη, ἅμα δὲ, εἰάν τις ἔξω χρηματὰ φέρων ἀποδιδράσκη, ἀλώσεσθαι αὐτόν· καὶ ἐγένετο ὕτως. πολλοὶ μὲν γὰρ ἀπεδιδράσκον, πολλοὶ δὲ ἐάλωσαν. ὁ δὲ Κῦρος τὰ μὲν χρηματὰ τῆς λαβόντας εἶα ἔχειν, τῆς δὲ ἀνθρώπων ἐκέλευσεν ἀποσφάζειν· ὥστε τῇ λοιπῇ ὁδῷ βεβλόμενος ἂν εὐρὺς ῥαδίως τὸν νύκτωρ πορευόμενον. οἱ μὲν δὲ Πέρσαι ὕτω διήγον· οἱ δὲ Μῆδοι καὶ ἔπινον, καὶ εὐωχῶντο, καὶ ἠύλυντο, καὶ πάσης εὐθυμίας ἐνεπύμπλυντο. πολλὰ γὰρ καὶ ταῦτα ἐάλω, ὥστε μὴ ἀπορεῖν ἔργῳ τῆς ἐγρηγορότας.

δ'. Ο δὲ Κυαξάρης ὁ τῶν Μήδων βασιλεὺς τὴν μὲν νύκτα ἐν ᾗ ἐξῆλθεν ὁ Κῦρος, αὐτὸς τε ἐμεθύσκετο μεθ' ὧν παρεσκήνη, ὡς ἐπ' εὐτυχίᾳ, καὶ τῆς ἄλλης δὲ Μήδης ὥετο παρεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ, πλὴν ὀλίγων, αἰκῶν θόρυβον πολύν. οἱ γὰρ οἰκείται τῶν Μήδων, ἅτε τῶν δεσποτῶν ἀπεληλυθόντων, ἀνειμένως καὶ ἔπινον, καὶ ἐθορύβον.

denos, hinc inde misit, utque se circum castra occultarent, iussit. Existimabat enim simul hanc custodiam fore, si quis extrinsecus accederet; simul futurum, ut si quis pecunias auferens, extra castra fugeret, caperetur; quod quidem ita accidit.

Nam et aufugiebant multi, et multi fuere capti. Cyrus autem pecunias quidem iis, qui hos cepissent, relinquebat: sed homines ipsos mactari iussit. Quo factum est, ut deinceps ne si cuperes quidem, quemquam noctu obuerfantem reperisses. Et Persae quidem hoc modo debebant. Medi vero et pota-

bant, et epulabantur, et tibiarum cantu semet oblectabant, et omni hilaritate ad satietatem fruebantur. Nam eiusmodi multa capta fuerant, ut vigilantibus, quod agerent, minime deesset.

4. Medorum vero Rex Cyaxares, ea nocte qua Cyrus abierat, et ipse cum contubernaliis ebrius erat, veluti re bene gesta; et Medos ceteros in castris, exceptis paucis, adesse putabat, quod ingentem strepitum audiret. Nam Medorum familia, quia domini discessissent, et perpotabant, et perstrepe-

ἐθορύβαν, ἄλλως τε καὶ ἐκ τῆ Ἀσσυρίᾳ στρατεύματός καὶ οἶνον καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα εἰληφότες.

ε'. Επεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, καὶ ἐπὶ θύρας ἑδεῖς ἦκε, πλὴν οἵπερ καὶ συνεδείπνυν, καὶ τὸ στρατόπεδον κενὸν ἦκεν εἶναι τῶν Μήδων καὶ τῶν ἰπέπων, ὥρα δ', ἐπεὶ ἐξῆλθεν, ἕτως ἔχοντα· ἐνταῦθα δὴ ἐβριμῆτό τε τῷ Κύρῳ καὶ τοῖς Μήδοις, τῷ καταλιπόντας αὐτὸν ἔρημον οἴχεσθαι καὶ εὐ-
θὺς, ὥσπερ λέγεται ὦμὸς εἶναι καὶ ἀγνώμων, κελεύει τῶν παρόντων τινὰ, λαβόντα τὰς παρ' αὐτῷ ἱππέας, πορεύε-
σθαι ὡς τάχιστα πρὸς τὸ ἀμφὶ Κύρον στρατεύμα, καὶ λέ-
γειν τάδε· Ὀμιλῆν μὲν ἔγωγε ἔδ' ἂν σε, ὦ Κύρε, ἕτως ἀπρονοήτως περὶ ἐμῶ βεβλεύεσθαι. εἰ δὲ Κύρος ἕτω γιγνώ-
σκει, ἢκ' ἂν ὑμᾶς γέ; ὦ Μήδοι, ἐθελῆσαι ἕτως ἔρημον ἐμὲ καταλιπεῖν. καὶ νῦν, εἰ μὲν Κύρος βέληται· εἰ δὲ μὴ, ὑμεῖς γε τὴν ταχίστην πάρεστε.

ς'. Ταῦτα ἐπέσελλεν. ὁ δὲ τασσομένος πο-
ρεύεσθαι, ἔφη· καὶ πῶς, ὦ δεσποτά, ἐγὼ εὐρῆσω
ἐκείνης; πῶς δὲ Κύρος, ἔφη, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ,

perstrepebant: praefertim quod ab Assyriorum exercitu vinum, et alia multa huiusmodi acceperissent.

5. Quum autem illuxisset, atque ad portam nemo veniret praeter eos, qui cum ipso coenati fuerant, audiretque castra Medis et equitibus esse vacua, et egressus ipse rem ita se habere cerneret: tum vero cum fremitu et contra Cyrum et contra Medos excaudit, quod se relicto solo discessissent: statimque iussit, ut sane crudelis et amens fuisse perhibetur, unum ex iis qui aderant, equitibus suis secum sumtis, quam ce-

lerrime ad copias Cyrum secu-
tas proficisci, atque haec dicere:
Ne te quidem, Cyre, arbitrabar
adeo imprudens consilium de
me capturum fuisse. Si tamen
esset ea Cyri sententia, saltem
vos, Medi, minime putaram
voluisse sic me solum relinque-
re. Nunc adeo Cyrus quidem
veniat, si volet: vos autem,
quam celerrime adeste.

6. Haec eis mandabat. Is autem, cui profectio haec imperabatur: Ego vero, ait, mi domine, quonam modo eos inueniam? Quonam, inquit Cyaxares, modo Cyrus cum istis, qui eum secuti sunt

ἐφ' ἧς ἐπορεύοντο; ὅτι νῆ Δί', ἔφη, ἀκῶν ἀφεισηκό-
 τας τῶν πολεμίων Τρκανίης τινὰς, καὶ ἐλθόντας δεῦρο,
 οἵχεσθαι ἡγούμενης αὐτῶν. ἀκῶσας ταῦτα ὁ Κυαζάρης,
 πολὺ μᾶλλον ἔτι τῷ Κύρῳ ὠργίζετο, μὴδ' εἰπεῖν αὐτῷ
 ταῦτα· καὶ πολλῇ σπῆδῃ μᾶλλον ἔπεμπεν ἐπὶ τῆς Μή-
 δης, ὡς ψιλώσων αὐτόν καὶ ἰσχυρότερον ἔτι, ἢ πρό-
 ρθεν, τοῖς Μήδοις ἀπειλῶν ἀπεκαλεῖ καὶ τῷ πεμ-
 πομένῳ δὲ ἠπειλήσεν, εἰ μὴ ἰσχυρῶς ταῦτα ἀπαγ-
 γείλοι.

Ζ. Ο μὲν δὲ πεμπόμενος ἐπορεύετο, ἔχων τῆς ἑαυτῆς
 ἰππέας ὡς ἑκατὸν, ἀνιόνμενος ὅτι καὶ αὐτὸς ἔκ ἐπορεύθη
 μετὰ τῷ Κύρῳ. ἐν δὲ τῇ ὁδῷ πορεύόμενοι, διασχιζομένων ὁδῶν
 τρίβῳ τινὶ, ἐπλανῶντο, καὶ ὁ πρόρθεν ἀφίκοντο εἰς τὸ τῷ
 Κύρῳ στρατεύμα, πρὶν ἐντυχόντες ἀποχωρῆσι τισὶ τῶν
 Ασσυρίων, ἠνάγκασαν αὐτῶν ἡγεῖσθαι. καὶ ἔτι δὲ ἐφ-
 ικνῶνται, τὰ πυρὰ κατιδόντες, περὶ μέσας νύκτας. ἐπεὶ δ'
 ἐγένοντο πρὸς τῷ στρατοπέδῳ, οἱ Φύλακες, ὥσπερ εἰρημένον ἦν
 ὑπὸ

sunt; illos inuenit aduersus quos
 profectus est? Quoniam pro-
 fecto, ait, quosdam Hyrcanios
 ab hostibus defecisse audiō,
 quumque huc venissent, abiisse
 ita, vt Cyri copiarum duces
 essent. Quibus auditis, Cyro
 Cyaxares multo magis succen-
 sere, qui haec ei non indicaf-
 set; maiorique studio ad Me-
 dos mittere, quo Cyri vires
 adtenuaret. Quin etiam gra-
 uioribus cum iniuriis, quam
 antea, Medos auocare; additis
 ad eum quoque iniuriis, qui ab-
 legabatur, si non haec acri
 cum vehementia nuntiaffet.

VOL. I.

7. Proficiscebatur ille cum
 suis plus minus centum equiti-
 bus, grauiterque ferebat, quod
 non et ipse cum Cyro discessis-
 set. Quumque in itinere per-
 gerent, ac viae diuiderentur;
 quaudam in semitam delati oh-
 errarunt, neque prius ad Cyri
 exercitum peruenire, quam in
 Assyrios quosdam a castris di-
 gressos incidissent, atque illos,
 vt sibi duces essent, vi coëgis-
 sent. Hoc modo conspectis igni-
 bus, peruenerunt eo circa no-
 ctem mediam. Quum vero ad
 castra accessissent, excubitores
 eos, quemadmodum mandatum

Q

a Cyro

ὑπὸ Κύρου, ἣν εἰσαφῆκαν αὐτὰς πρὸς ἡμέρας. ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ὑπεφαίνετο, πρῶτον μὲν τῆς Μάγας καλέσας, τὰ τοῖς Θεοῖς νομιζόμενα ἐπὶ τοῖς τοιχείαις ἀγαθοῖς ἐξαιρεῖσθαι ἐκέλευσε. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ ταῦτα εἶχον· ὁ δὲ, συγκαλέσας τῆς ὁμοτίμης, ἔπεν·

ἦ. Ἄνδρες, ὁ μὲν Θεὸς προφαίνει πολλὰ ἀγαθὰ, ἡμεῖς δὲ, ὡς Πέρσαι, ἐν τῷ παρόντι ὀλίγοι ἐσμέν, ὥστε ἐγκρατεῖς εἶναι αὐτῶν. εἴτε γὰρ ὅσα ἂν κατεργαζόμεθα, μὴ φυλάξομεν ταῦτα, πάλιν ἀλλότρια ἔσται· εἴτε καταλείβομεν τινὰς ἡμῶν αὐτῶν φύλακας ἐπὶ τοῖς ἐφ' ἡμῖν γιγνομένοις, αὐτίκα ἑδμεῖαν ἐχούσας ἰσχὺν ἀναφανέμεθα. δοκεῖ ἔν μοι ὡς τάχις αἰέναν τινὰ ὑμῶν εἰς Πέρσας, καὶ διδάσκειν ἅπερ ἐγὼ λέγω, καὶ κελεύειν ὡς τάχις πέμπειν στρατεύματα, εἴπερ ἐπιθυμοῦσι Πέρσαι τὴν ἀρχὴν τῆς Ἀσίας καὶ τὴν κάρπωσιν γενέσθαι ἐφ' ἑαυτοῖς. ἴθι μὲν ἔν, ἔφη, σὺ ὁ πρεσβύτατος, καὶ ἐλθὼν ταῦτα λέγε, καὶ ὅτι ἄς ἂν πέμπωσι στρατιώτας, ἐπειδὰν ἐλθῶσι παρ' ἐμὲ, ἐμοὶ μελήσει περὶ τῆς τροφῆς αὐτῶν. ἃ δ' ἔχομεν

a Cyro fuerat, ante lucem non intromiserunt. Die vero iam illucescentē, Cyrus primum arcessitis Magis iubet, ut Diis rite, quae fas essent, ob res adeo prosperas, eximerent. Qui dum in hoc erant occupati, conuocatis aequalibus Perficis, dixit.

8. Multa bona, commilitones, Deus nobis ostendit. At nos, o Persae, pauciores hoc tempore sumus, quam ut illa tenere in potestate possimus. Nam siue ea, quaecunque laboribus nostris adipiscimur, non conseruabimus, rursus aliena erunt: siue quosdam ex nostris custodes

adquisitorum relinquamus; statim nullas nobis esse vires parebit. Quamobrem mihi videtur, cuidam e vobis quamprimum in Persiam eundum esse, qui doceat ea, quae a me dicuntur, et ut quam celerrime mittatur exercitus, iubeat; si quidem Persae et imperium, et fructum Asiae, suam in potestatem venire cupiant. Ito ergo tu, qui natus maximus es, inquit, ac postquam eo veneris, haec exponito. Adde, mihi curae futurum, ut milites, quos miserint, ubi ad me peruenerint, annonas habeant. Vides ipse,

ἔχομεν ἡμεῖς, ὁρᾷς μὲν αὐτὰ, κρύπτει δὲ τῶν μὴδῶν ὅ, τι δὲ τῶν ἐγὼ πέμπων εἰς Πέρσας καλῶς καὶ νομίμως ποιοίμην ἂν, τὰ μὲν πρὸς τῆς Θεᾶς, τὸν πατέρα ἐρώτα· τὰ δὲ πρὸς τὸ κοινόν, τὰς ἀρχάς. πεμφάντων δὲ καὶ ὁπῆρας ὧν πρᾶττομεν, καὶ φρασῆρας ὧν ἐρωτῶμεν. καὶ σὺ μὲν, ἔφη, συσκευάζου, καὶ τὸν λόχον προπομπὸν ἄγε.

θ'. Ἐκ τούτου δὲ καὶ τῆς Μήδης ἐκάλει, καὶ ἅμα ὁ τῷ Κυρῷ ἀγγελος παρίσταται, καὶ ἐν πᾶσι τῇν τε πρὸς τὸν Κύρον ὁργὴν καὶ τὰς πρὸς τῆς Μήδης ἀπειλάς αὐτῷ ἔλεγε· καὶ τέλος εἶπεν, ὅτι ἀπίεναί Μήδης κλεύει, εἰ καὶ ὁ Κύρος μένειν βύλεται. οἱ μὲν δὲ Μῆδοι ἀκύναντες τῷ ἀγγέλῳ, ἐσίγησαν, ἀπορῶντες μὲν πῶς χρὴ καλῶντος ἀπειθεῖν, φοβούμενοι δὲ πῶς ἀπειλῶντι ὑπακύνειαν, ἄλλως τε καὶ εἰδότες τὴν ἀμώτητα αὐτῷ.

ι'. Ὁ δὲ Κύρος εἶπεν, ἀλλ' ἐγὼ, ὦ ἀγγελε καὶ Μῆδοι, ἔδεν, ἔφη, θαυμάζω εἰ Κυρῷ ἀρχὴ πολλὰς μὲν πολεμίας τότε ἰδὼν, ἡμᾶς δὲ ἔκ εἰδῶς ὅ, τι πρᾶττομεν,

ipse, quae habeamus; eorumque nihil celaueris; ex quibus fane quidquam potissimum in Persiam mittendo, recte atque ordine fecero, Deos quod attinet, patrem meum: quod rempublicam, magistratus interroga. Etiam inspectores eorum, quae gerimus, et consultores in iis, quae interrogaturi sumus, huc mittant. Ac tu quidem, ait, ad iter te para; manipulumque tuum, qui te deducat, tecum sumito.

9. Secundum haec Medos arcessit, quum simul Cyaxaris nuntius adesset, et coram omni-

bus iram eius aduersus Cyrum, et minas aduersus Medos indicaret, tandemque diceret; mandare Cyaxarem, ut Medi discerent, etiam si manere Cyrus vellet. Quae nuntii verba quum Medi audissent, silebant; ut inopes consilii quo pacto arcessenti non parerent; atque etiam prae metu, nescientes quo pacto minanti obtemperarent, praesertim quod ipsius crudelitatem nossent.

10. Cyrus autem: Minime miror equidem, ait, tu nuntie, ac vos Medi, Cyaxarem et de nobis, et de seipso sollicitè trepidare;

Q 2

quum

τομην, ὅκνεϊ περί τε ἡμῶν καὶ περὶ ἑαυτῶ. ἐπειδὴν δὲ αἰσθ-
ται πολλὰς μὲν τῶν πολεμίων ἀπολωλότας, πάντας δὲ
ἀπεληλαμένους, πρῶτον μὲν παύσεται φοβούμενος, ἔπειτα
γνώσεται ὅτι νῦν ἔρημος ἐ γίνεται, ἥνίκα οἱ φίλοι αὐτῶ
τὰς ἐκείνων ἐχθρὰς ἀπολλύουσιν. ἀλλὰ μὴν μέμψεώς γε
πῶς ἐσμέν ἄξιοι, εὐ τε ποιῶντες ἐκείνων, καὶ ἄδὲ ταῦτα
αὐτοματίσαντες; ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἐκείνων ἔπεισα ἑᾶσαι με-
λαρόντα ὑμᾶς ἐξελθεῖν· ὑμεῖς δὲ ἔχ' ὡς ἐπιθυμῶντες τῆς
ἐξόδου ἠρωτήσατε, εἰ ἐξίσιτε, καὶ νῦν δεῦρο ἤκετε, ἀλλ' ὑπ'
ἐκείνων κελευθέντες ἐξίεναι, ὅτω ὑμῶν μὴ ἀχθομένων εἴη.
καὶ ἡ ὀργὴ ἔν αὐτῇ σαφῶς εἶδ' ὅτι ὑπὸ τε τῶν ἀγαθῶν
πεπανθήσεται, καὶ σὺν τῷ φόβῳ λήγοντι ἄπεισι. νῦν μὲν
ἔν, ἔφη, σὺ ὦ ἄγγελε ἀνάπαυσαι, ἐπεὶ πεπόνηκας· ἡμεῖς
τε, ὦ Πέρσαι, ἐπεὶ καὶ προσδεχόμεθα πολεμῖκας ἦτοι μα-
χόμενους γε ἢ πειτομένους παρέσεσθαι, ταχθῶμεν ὡς
κάλυψα. ἔτω γὰρ ὀρωμένους εἰκὸς πλέον προανύττειν
ὢν χρηζόμεν. σὺ δ', ἔφη, ὁ τῶν Τρκανίων ἄρχων, ὑπό-
μεινον

quum multos id temporis ho-
stes viderit, et quid nos aga-
mus, ignoret. Verum ubi sen-
serit, multos ex hostium copiis
perilisse, fugatos universos: pri-
mum metuere desinet, deinde
agnoscet, minime se iam deser-
tum esse, quum amici hostes
ipsius interituunt. Et quo-
nam modo queri de nobis
iure possit, quum bene de
ipso promereamur, et quidem
nihil ex arbitrio nostro teme-
re faciamus? Nam ego ei suasi
permittere mihi, ut vobis ad-
sumtis digrederer: vos non
ut cupidi professionis, an ex-
eundum esset, interrogastis,

atque ita iam huc pervenistis:
sed iussi estis ab ipso prodire,
si cui vestrum graue non es-
set. Quapropter haec ita, sat
scio, secundis hisce rebus mi-
tigabitur, et una cum metu
desinente abibit. Ac tu qui-
dem modo, nuntie, quia labo-
ribus confectus es, quietem
capito: nos autem Persae, quia
sic hostes adfuturos expecta-
mus, ut vel pugnent, vel im-
perium accipiant; ordines ele-
gantissime instructos habeamus.
Nam ita si conspiciamus, for-
tasse citius ea sumus effecturi,
quae desideramus. Tu ve-
ro princeps Hyrcaniorum, hec
operire,

μεινον προσάξας τοῖς ἡγεμόσι τῶν σῶν στρατιωτῶν ἐξο-
πλίζειν αὐτούς.

ια΄. Επεὶ δὲ ταῦτα ποιήσας ὁ Τερκάνιος προσῆλθε,
λέγει ὁ Κύρος· ἐγὼ δ', ἔφη, ὦ Τερκάνιε, ἤδομαι αἰδο-
νόμενος, ὅτι ἔμόνον φιλίαν ἐπιδεικνύμενος πάρεي, ἀλλὰ
καὶ ζύνεσιν Φαίνη μοι ἔχειν. καὶ νῦν ὅτι συμφέρεي ἡμῖν
τὰ αὐτὰ δῆλον· ἐμοὶ τε γὰρ πολέμιοι Ασσύριοι, σοὶ τε
νῦν ἐχθρόνές εἰσιν, ἢ ἐμοί. ὥτως ἔν ἡμῖν ἀμφοτέροις βε-
λευτέον, ὅπως τῶν μὲν νῦν παρόντων μηδεὶς ἀποσατήσῃ
ἡμῖν συμμάχων, ἄλλως δὲ, εἰάν δυνώμεθα, προσληψί-
μεθα. τὰ δὲ Μήδων ἤκυσας ἀποκαλῶντος τὸς ἱππέας·
εἰ δὲ ἔτοι ἀπίασι, πῶς ἡμεῖς μόνοι πεζοὶ μενῶμεν; ὥτως
ἔν δεῖ ποιεῖν ἐμὲ καὶ σέ, ὅπως ὁ ἀποκαλῶν ἔτος
καὶ αὐτὸς μένειν βελησεται παρ' ἡμῖν. σὺ μὲν ἔν
σκηνὴν εὐρών, δὸς αὐτῷ ὅπρ' ἀλλίσις διάξει πάν-
τα τὰ δεῖντα ἔχων· ἐγὼ δ' αὖ πειράσομαι ἐρ-
γον τι αὐτῷ προσάξαι, ὅπερ ἡδίων πράττει ἢ
ἀπεισι

operire, militumque tuorum du-
cibus impera, ut suos arma ca-
pere iubeant.

II. Quibus effectis, quum
Hyrcanius accessisset, inquit
Cyrus: Periucundum mihi est,
Hyrcanie, quod animaduerto,
te non solum ita nobis adesse,
ut factis amicitiam declares;
sed etiam indicia mihi praebe-
re acris, quo praeditus es, in-
genii. Ac nunc quidem nobis
eadem conducere, perspicuum
est. Nam et mihi sunt hostes
Assyrii, et tibi iam infestiores
sunt, quam mihi. Quare sic
utriusque consultandum est, ut

eorum sociorum, qui iam nobis
adsunt, nemo deficiat; et alios
quoque, si possimus, adiunga-
mus. Audisti vero, Medum
hunc equites auocare; qui si
discedant, quo pacto nos pedi-
tes soli manebimus? Itaque
hoc agendum est et tibi et mi-
hi, ut hic ipse, qui suos auocat,
nobiscum manere velit. Tu
igitur repertum aliquod ei ta-
bernaculum tradito, ubi com-
modissime degat, et omnia,
quibus opus fuerit, habeat.
Ego vero daturus sum ope-
ram, ut homini laboris ali-
quid imperem, quem luben-
tius suscepturus sit, quam
hinc

ἄπεισι καὶ διαλέγῃ δὲ αὐτῶ ὅποσα ἐλπίς γενέσθαι ἀγαθὰ πᾶσι τοῖς φίλοις, ἣν τὰ δέοντα εὖ γένηται. ποιήσας μέντοι ταῦτα ἤκε πάλιν παρ' ἐμέ.

Ἰβ'. Ο μὲν δὴ Τεκάνιος ᾤχετο τὸν Μῆδον ἐπὶ σκηνὴν ἄγων. ὁ δὲ εἰς Πέρσας ἰὼν, παρῆν συνεσκευασμένος. ὁ δὲ Κύρος αὐτῶ ἐπέσειλε πρὸς μὲν Πέρσας λέγειν ἅ καὶ πρόθεν ἐν τῷ λόγῳ δεδήλωται, Κυαζάρει δὲ ἀποδοῦναι τὰ γεράμματα. ἀναγνῶναι δέ σοι, ἔφη, καὶ ἅ ἐπισέλλω, βέλομαι ἵνα εἰδῶς αὐτὰ ὁμολογῇς, εἴαν τις σὲ πρὸς ταῦτα ἐρωτᾷ. ἐνῆν δὲ τῇ ἐπιστολῇ τάδε·

Κύρος Κυαζάρει χαίρειν. Ἡμεῖς σε ὅτε ἔρημον κατελίπομεν, (ἔδεις γὰρ ὅταν τῶν ἐχθρῶν κρατῇ, τότε τῶν φίλων ἔρημος γίνεται) ἔδὲ μὴν ἀποχωρῶντές γε ἀπὸ σῆ οἰόμεθα ἐν κινδύνῳ σε καθεστάναι· ἀλλ' ὅσω πλέον σὺ ἀπέχομεν, τοσῶτω πλείονά σοι τὴν ἀσφάλειαν ποιεῖν νομίζομεν. ἔ γάρ οἱ ἐγγύτατα τῶν φίλων καθήμενοι μάλιστα τοῖς φίλοις τὴν ἀσφάλειαν παρέχουσιν, ἀλλ' οἱ τὰς ἐχθρὰς μήκιστον ἀπελαύνοντες, μᾶλλον τὰς φίλῃς ἐν ἀκινδύνῳ
νῶ

hinc abiturus. Praeterea cum ipso de bonis iis differito, quae spes sit euentura nostris omnibus, si recte gerantur ea, quae fieri oporteat. Haec ubi feceris, ad me redito.

12. Itaque abiit Hyrcanius, ut Medum ad tabernaculum deduceret; et qui proficisci debebat in Persiam, paratus aderat. Ei Cyrus mandavit, ut Persis diceret, quae oratione superiori sunt indicata: Cyaxari vero litteras redderet. Volo autem, ait, tibi recitare, quaecumque perscribo: quo et scias ea, et profitearis, si quis te

de his interroget. Haec autem litteris inerant:

Cyrus Cyaxari salutem. Nos neque te solum reliquimus, quum nemo tunc ab amicis solus relinqueretur, quum hostes per eos vincit; neque propterea, quod abs te discessimus, in periculo te nos constituisse arbitramur: sed quo maiori abs te intervallo absumus, tanto tibi plus securitatis a nobis parari existimamus. Nam qui apud amicos proxime desident, non eos maxime tutos efficiunt: sed qui hostes quam longissime repellunt, ii potius amicos extra periculum

νῦν καθισᾶσι. σκέψαι δὲ καὶ οἶω ὄντι μοι περὶ σέ, οἷος
 ἂν περὶ ἐμέ, ἔπειτά μοι μέμφη. ἐγὼ μὲν γὰρ σοι ἡγα-
 γον συμμαχῆς, ἔχ' ὅσας σὺ ἔπεισας, ἀλλ' ὅπόσας
 ἐγὼ πλείους ἐδυνάμην. σὺ δὲ μοι ἔδωκας μὲν ἐν τῇ φι-
 λίας ὄντι ὅπόσας πείσαι δυνήθειν. νῦν δ' ἐν τῇ πολε-
 μίᾳ ὄντος, ἔ' τὸν θέλοντα, ἀλλὰ πάντας ἀποκαλεῖς. τοι-
 γάρην τότε μὲν αἰόμην ἀμφοτέρους ὑμῖν χάριν ὀφείλειν,
 νῦν δὲ ἀναγκάζεις σὲ μὲν ἐπιλαθέσθαι, τοῖς δ' ἀκο-
 ληθήσασι πειρᾶσθαι πᾶσαν τὴν χάριν ἀποδιδόναί. ἔ'
 μέντοι ἐγὼ γε σοὶ δύναμαι ὅμοιος γενέσθαι· ἀλλὰ καὶ
 νῦν πέμπων ἐπὶ γράτευμα εἰς Πέρσας, ἐπιστέλλω, ὅπό-
 σοι ἂν ἴωσιν ὡς ἐμέ, ἢν τι σὺ αὐτῶν δῆς, πρὶν ὡς
 ἡμᾶς ἐλθεῖν, σοὶ ὑπάρχειν, ἔχ' ὅπως ἂν ἐθέλω-
 σιν, ἀλλ' ὅπως ἂν σὺ βέλῃ χρῆσθαι αὐτοῖς. συμ-
 βελεύω δέ σοι, καίπερ νεώτερος ἂν, μὴ ἀφαιρεῖ-
 σθαι ἂν ἂν δῶς ἵνα μὴ σοι ἐχθραὶ ἀντὶ χαρίτων
 ὀφείλωνται· μηδ' ὅταν τινὰ βέλῃ πρὸς σε ταχὺ
 ἐλθεῖν,

periculum collocant. Confi-
 dera vero, quem me erga te
 expertus, ipse vicissum quem
 erga me te geras, dum modo
 de me quereris. Equidem au-
 xilia sociorum adduxi tibi, non
 quibus tu persuasisse, ut veni-
 rent; sed quam maxima potui.
 Tu mihi, dum adhuc pacato
 in solo essem, tot concessisti,
 quot persuadendo adducere
 possem: et nunc me in hostium
 regione constituto, non eos,
 qui redire velint, sed uniuersos
 auocas. Itaque tunc qui-
 dem arbitrabar, me vobis vtris-
 que gratiam debere: nunc tu
 me cogis, ut tui obliuiscar, et

illis, qui me sequuti sunt,
 omnem gratiam referre stu-
 deam. Verum facere non pos-
 sum, ut tibi similis fiam; sed
 hoc ipso tempore copiarum
 causa misso in Persiam nuntio,
 mandatum dedi, ut quotquot
 ad me venturi sint, si quidem
 eorum opera tibi sit opus,
 ante quam ad nos veniant, eis
 tibi potestas sit, non ex ipso-
 rum arbitrio, sed uti tu voles,
 utendi. Consilium autem tibi
 do, quamquam ipse iunior,
 ne quae concesseris, auferas;
 ut inimicitiae tibi gratiarum
 loco non debeantur: nec mi-
 nitabundus arceffas, quum ali-

ἐλθεῖν, ἀπειλῶντα μεταπέμπεσθαι μὴδὲ φάσκοντα ἔρημον εἶναι, ἅμα πολλοῖς ἀπειλεῖν, ἵνα μὴ διδάσκησιν αὐτὰς σὺ μὴ φροντίζεῖν. ἡμεῖς δὲ πειρασόμεθα παρεῖναι, ὅταν τάχιστα διαπραξώμεθα, ἃ σοὶ τ' ἂν νομίζωμεν καὶ ἡμῖν πραχθέντα κοινὰ γενέσθαι ἀγαθὰ. ἔρρωσο.

Ταύτην αὐτῷ ἀπόδος, καὶ ὅ, τι ἂν σε τῶν ἐρωτῶν ἤπερ γέγραπται, σύμφαθι. καὶ γὰρ ἐγὼ ἐπιστέλλω σοι περὶ τῶν Περσῶν, ἤπερ γέγραπται. τῆτι μὲν ἂν ἕτως εἰπὼν, καὶ δὲς τὴν ἐπιστολὴν, ἀπέπεμψα, προσεντειλάμενος ἕτω σπευδεῖν, ὥσπερ οἶδεν, ὅτι συμφέρει ταχὺ παρεῖναι.

17. Εἰς τῆς δὲ ἐώρα μὲν ἐξωπλισμένους ἤδη πάντας καὶ τὰς Τρεκανίους καὶ τὰς ἀμφὶ Τιγράνην καὶ οἱ Πέρσαι δὲ ἐξωπλισμένοι ἦσαν. ἤδη δὲ τινες τῶν προσχώρων καὶ ἱππας ἀπήγαγον, καὶ ὅπλα ἔφερον. ἐδὲ τὰ μὲν παλτά, ὅπασπερ καὶ τὰς πρόοθεν, καταβάλλειν ἐκέλευσε, καὶ κατακαίειν, οἷς τῆτο ἔργον ἦν, ὁπόσων μὴ αὐτοὶ θέοιντο, τὰς δὲ

quem ad te celeriter venire vis: nec simul te solum esse dixeris, et multis miniteris: ne doceas eos, nihili te facere. Nos autem ut adsumus, operam dabimus, ubi primum ea confecerimus, quae confecta tibi ac nobis ex aequo fore fructuosa censemus. Vale.

Hanc epistolam ei reddito, et de quocunque horum interrogarit, id ita se habere dicito, ut in epistola perscriptum est. Nam et de Persis itidem tibi mando, quemadmodum est perscriptum. Atque hunc quidem, ista loquutus, et tradita epistola, dimisit; si quibus ipsi non egerent.

Equos

addito mandato, ut ita festinaret, quemadmodum ipse reditum celerem haud parum commodi adlatum non ignoraret.

13. Secundum haec, armatos iam omnes, tam Hyrcanios, quam Tigranis milites spectabat. Aderant et Persae armis instructi. Tunc etiam finitimi quidam equos adducebant, et adferebant arma. Hos ille tragulas eum in locum ubi et ceteros antea, iussit abicere: utque concremarent eas, quibus id negotii dederat, Equos

δὲ ἵππους ἐκέλευσε φυλάττειν μένοντας τὰς ἀγαθόνας, ἕως ἂν τι σημανθεῖη αὐτοῖς τὰς δ' ἄρχοντας τῶν ἱππέων καὶ Τρκανίων καλέσας, τοιάδε ἔλεξεν·

ιδ'. Ἄνδρες Φίλοι καὶ σύμμαχοι, μὴ θαυμάζητε, ἔφη, ὅτι πολλάκις ὑμᾶς συγκαλῶ. καινὰ γὰρ ὄντα ἡμῖν τὰ παρόντα, πολλὰ αὐτῶν ἀσύνητά ἐστιν· ἃ δ' ἂν ἀσύντακτα ἦ, ἀνάγκη ταῦτα αἰεὶ πράγματι παρέχειν, ἕως ἂν χώσαν λάβῃ. καὶ νῦν ἐστὶ μὲν ἡμῖν πολλὰ τὰ αἰχμάλωτα χρήματα, καὶ ἄνδρες ἐπ' αὐτοῖς· διὰ δὲ τὸ μήθ' ἡμᾶς εἰδέναί ποια τῶν ἐκαστῶ ἐστὶν ἡμῶν, μήτε τῆς εἰδέναί ὅσις ἐκάστῳ αὐτῶν δεσπότης, περαίνοντες μὲν δὴ τὰ δέοντα ὅτι πάντ' ἐστὶν ὁρᾶν αὐτῶν πολλὰς, ἀπορῶντας δὲ ὅ, τι χρὴ ποιεῖν, σχεδὸν πάντας. ἵνα ἔν μὴ ἔτις ἔχη, διορίσατε αὐτά.

Καὶ ὅστις μὲν ἔλαβε σκηνὴν ἔχσαν ἱκανὰ καὶ σῖτα καὶ ποτὰ, καὶ τὰς ὑπηρετήσοντας, καὶ τρωμένην καὶ ἐσθῆτα, καὶ τὰλλ' οἷς οἰκεῖται σκηνὴ καλῶς τρωατικῇ,

Equos autem ut illi remanentes in castris custodirent, qui eos adduxerant, edixit: donec aliquid eis significatum esset. Conuocatis autem praefectis equitum et Hyrcaniorum, huiusmodi orationem habuit:

14. Ne mirum vobis sit, amici et locii, quod saepius vos conuenire iubeo. Nam quum res praesentes nonae sint, pleeraeque adhuc ordine carent. Quae vero necdum in ordinem reuocata, et adhuc confusa sunt, ea semper negotia facessere necesse est; donec suum quaeque locum acceperint. Multa iam bona, multi a

vobis homines capti sunt: sed quoniam et ignoramus ipsi, quae nam horum cuiusque nostrum sint, neque his ipsis constat, quem quisque dominum habeat; idcirco non admodum multos ex eis videre est officium facere, fereque ambigere omnes, quid abs se fieri oporteat. Quapropter itane comparata sint, vos ista discernite.

Quumque adeo tabernaculum aliquis adeptus est, quod satis et ab esculentis est instructum, et a potulentis, et famulitio, et stragula, et alia veste, rebusque ceteris, quae requiruntur, ut in tabernaculo militari commode degi possit;

κῆ, ἐνταῦθα μὲν ἔδεν ἄλλο δεῖ προσγενέσθαι ἢ τὸν λαβόντα εἰδέναι ὅτι τῶτων, ὡς οἰκείων, ἐπιμελεῖσθαι δεοί· ὅτις δὲ εἰς ἐνδεόμενά τῃ κατεσκήνωσε, τῶτας ὑμεῖς σκεψάμενοι, τὸ ἐλλεῖπον ἐκπληρώσατε. πολλὰ δὲ καὶ περιστὰ οἶδα ὅτι ἔσαι. πλείω γὰρ ἅπαντα ἢ κατὰ τὸ ἡμέτερον πλῆθος εἶχον οἱ πολέμιοι. ἤλθον δὲ πρὸς με καὶ χρημάτων ταμίαι οἱ τε τῷ Ασσυρίων βασιλέως καὶ ἄλλων δυναστῶν, οἳ ἔλεγον ὅτι χρυσίον εἴη παρὰ σφίσιν ἐπίσημον, δασμῆς τινας λέγοντες.

Καὶ ταῦτα ἔν κηρύττετε πάντα ἀποφέρειν πρὸς ὑμᾶς, ὅπως ἂν καθέζητε καὶ φόβον ἐπιτίθεσθε τῷ μὴ ποιῶντι τὸ παραγγελλόμενον. ὑμεῖς δὲ λαβόντες διαδίδοτε, ἵππεῖ μὲν τὸ διπλῆν, πεζῶ δὲ τὸ ἀπλῆν, ἵνα ἔχητε, ἣν τινων προσδεθῇτε, καὶ ὅπως ὠνήσεσθε. τὴν δ' ἀγορὰν τὴν ἔσαν ἐν τῷ στρατοπέδῳ κηρυζάτω μὲν ἡδὴ, ἔφη, μὴ ἀδικεῖν μηδένα, πωλεῖν δὲ τῶς καπῆλης καὶ ἐμπορεύς ὅ, τι ἔχει ἕκαστος πράσιμον· καὶ ταῦτα διαφεμένους, ἄλλα ἄγειν, ὅπως οἰκῆται ἡμῶν τὸ στρατόπεδον.

ιε'. Καὶ

possit; huic sane nulla opus est accessione alia, nisi ut is, cui obligit, sciat horum curam sibi, tanquam suorum gerendam esse. Qui vero in ea diuertit tabernacula, quibus pleraque defunt; his vos inspectis, quod deest, supplete. Scio equidem, multa etiam superatura esse. Nam hostibus omnia fuere copiosiora, quam pro multitudine nostra. Venerunt etiam ad me Assyriorum regis, aliorumque praepotentium quaestores, et penes se aurum signatum esse dixerunt, ac tributorum quorundam mentionem fecerunt.

Itaque per praekonem imperate, ut istaec ad vos omnia deferant, ubicumque confederitis: et terrorem incutite, si quis id, quod imperatum est, non fecerit. Quumque acceperitis ea, duplum quidem equiti, pediti simplum tribuite; ut habeatis, si quibus indigueritis, atque etiam ut aliquid emere possitis. Forum vero castrense, inquit, ab illo violari statim praeco prohibeat, iubeatque caupones ac mercatores vendere merces suas venales, iisque distractis alias aduehere, ut castra nostra frequentiam hominum habeant.

15. Haec

κ'. Καὶ ταῦτα μὲν εὐθύς ἐκήρυττον. οἱ δὲ Μῆδοι καὶ Τρκαάνιοι εἶπον ὧδε· καὶ πῶς ἂν, ἔφασαν, ἡμεῖς ἄνευ σὺ καὶ τῶν σῶν διανεμόμεν ταῦτα; ὁ δ' ἔν Κῦρος πρὸς τῆτον τὸν λόγον ὧδε προσηνέχθη· ἡ γὰρ ἔτις, ἔφη, ὦ ἄνδρες, γινώσκετε, ὥς ὅ, τι ἂν δεῇσῃ πραχθῆναι, ἐπὶ πᾶσι πάντας ἡμᾶς δεῇσῃ παρῆναι, καὶ ἔτε ἐγὼ ἀρκέσω ὑμῖν πράττων πρὸ ὑμῶν ὅ, τι ἂν δεῇ, ἔτε ὑμεῖς πρὸ ἡμῶν; καὶ πῶς ἂν ἄλλως πλείω μὲν πράγματα ἔχομεν, μείω δὲ διαπραττοίμεθα, ἢ ἔτις; ἀλλ' ὁρᾶτε, ἔφη· ἡμεῖς μὲν γὰρ διεφυλάξαμεν ὑμῖν τάδε, καὶ ὑμεῖς ἡμῖν ἐπιστεύσατε καλῶς διαπεφυλάχθα. ὑμεῖς δ' αὖ διανείματε, καὶ ἡμεῖς πισεύσομεν ὑμῖν καλῶς διανενημηκέσθαι, καὶ ἐν ἄλλοις δέ γε αὖ ἄλλο τι ἡμεῖς πειρασόμεθα κοινὸν ἀγαθὸν πράττειν.

Ορᾶτε γὰρ δὴ, ἔφη, νυνὶ πρῶτον, ἵπποι ὅσοι ἡμῖν πάρεσιν, οἱ δὲ προσάγονται. τῶντος ἔν εἰ μὲν εἰσόμεν ἀναμβάτης, ὠφελήσασι μὲν ἄδεν ἡμᾶς, πράγματα δὲ παρῆξουσιν ἐπιμελεῖσθαι ἔν δ' ἵππεας ἐπ' αὐτὰς καταστήσωμεν, ἅμα πραγμάτων τε ἀπαλλαγσόμεθα, καὶ ἰσχυρὸν ἡμῖν αὐτοῖς
πρὸς-

15. Haec illi statim proclamabant. Medi vero, et Hyrcanii: Quo pacto nos, inquit, absque te ac tuis haec distribuerimus? Quae ipsorum verba Cyrus ita excepit: Eane vestra sententia est, vt quidquid tandem agatur, rebus omnibus nos omnes interesse oporteat? neque satis ego facturus sim vobis, agens pro vobis, quod vsus postulet; neque vos, pro nobis? Quanam alia ratione, si non hac, plus habituri negotii simus, et minus effecturi? Enimuero videte obsecro, ait: Nos haec vobis custodiimus, et vos credi-

tis, a nobis esse recte custodita: Vos igitur itidem distribuite, nosque credemus vobis, recte distributa esse: ac vicissim nos aliis in rebus quiddam, quod sit ex vsu publico, peragemus.

Primum videte, quot nobis partim adfint equi, partim adducantur: Eos ita si relinqueamus, vt infideat nemo; neque quidquam nobis proderunt, et ob curam ipsorum molesti etiam nobis erunt: Sin equites eis imponemus, eadem opera tum negotiorum molestia liberabimur, tum vi-

rium accessione nos confir-

προσθησόμεθα. εἰ μὲν ἄλλως ἔχετε, οἷς τισιν ἂν δοίητε αὐτὰς, μεθ' ὧν ἂν καὶ κινδυνεύοιτε ἥδιον (εἴ τι δεοί) ἢ μεθ' ἡμῶν ἐκείνοις δίδοτε. εἰ μὲντοι ἡμᾶς βάλεσθε παραστάς μάλις ἔχειν, ἡμῖν αὐτοῖς δότε. καὶ γὰρ νῦν ὅτε ἄνευ ἡμῶν προσελάσαντες ἐκινδυνεύσατε, πολὺν μὲν φόβον ἡμῖν παρείχετε μὴ τι πάθῃτε, μάλα δὲ αἰσχύνεσθαι ἡμᾶς ἐποίησατε, ὅτι ὃ παρῆμεν ὅπως περ ὑμεῖς. ἦν δὲ λάβωμεν τὰς ἵππους, ἐψόμεθα ὑμῖν. καὶ μὲν δοκῶμεν ὠφελεῖν πλείονα ἐπὶ τῶν ἵππων συναγωνιζόμενοι, ἔτιω προθυμίας ἔδδεν ἐλλείψομεν. ἦν δὲ πεζοὶ γενόμενοι δοκῶμεν καιριωτέρως ἂν παρῆναι, τὸ καταβῆναι, ἐν μίσῳ, καὶ εὐθύς πεζοὶ ὑμῖν παρυσόμεθα· τὰς δ' ἵππους μηχανησόμεθα οἷς ἂν παραδιδόημεν.

15. Ο μὲν ἔτιω ἐλέξεν· οἱ δὲ ἀπεκρίναντο· ἀλλ' ἡμεῖς μὲν, ὦ Κύρε, ἔτε ἄνδρας ἔχομεν, ἔς ἀναβιβᾶσαι μὲν ἂν ἐπὶ τὰς ἵππους τάχως, ἔτε, εἰ ἔχοιμεν, σὺ ταῦτα βυλομένῃς ἢ καὶ ἄλλο ἀντὶ τήτων αἰροίμεθα. καὶ νῦν, ἔφασαν, λαβὼν τὰς ἵππους, ποίει ὅπως ἄριστον δοκεῖ σοι εἶναι.

maubimus. Iam si sunt alii, quibus eos detis, et quibuscum, si sit opus, pericula libentius ad-eatis, quam nobiscum; nimirum his eos tradite. Sin nos in primis adstites habere vultis, nobis eos date. Nam modo, quum prouecti absque nobis ad hostes, proelii discrimen adiretis, magnum nobis metum inculsistis, ne quid vobis accideret: atque etiam magno pudore nos adfecistis, quod istic non essemus, ubi vos eratis. Verum si accipiemus equos, sequuturi vos sumus: ac si quidem vna nobiscum in equis dimicantes, maiores ad-

ferre utilitates videbimur, nihil ad alacritatem summam desiderari faciemus: sin pedites putabimur opportunius vobis adesse, proclive fuerit descendere, statimque adeo vobis pedites adfuturi sumus, et quibus equos tradamus, excogitabimus.

16. Haec Cyrus dixit: ad quae illi responderunt: Nos, Cyre, neque viros habemus, quos equis hisce imponamus; neque si haberemus, quum tu hoc velis, aliud sententiae tuae praeferremus. Itaque nunc equos ipsos accipe, et quod optimum facto putabis, facito.

εἶναι. ἀλλὰ δέχομαι τε, ἔφη, καὶ ἀγαθῇ τύχῃ ἡμεῖς τε ἱππεῖς γενόμεθα, καὶ ὑμεῖς διέλοιτε τὰ κοινά. πρῶτον μὲν ὅν, ἔφη, τοῖς θεοῖς ἐξαιρεῖτε ὅ,τι ἂν οἱ Μάγοι ἐξηγώνται· ἔπειτα δὲ Κυαξάρει ἐξέλετε ὅποι' ἂν οἴηθε αὐτῷ μάλιστα χαρίζεσθαι.

ἰζ'. Καὶ οἱ γελάσαντες εἶπον, ὅτι γυναῖκας καλὰς ἐξαιρετέον ἂν εἴη. γυναῖκας τε τοῖνυν ἐξαιρεῖτε, ἔφη, καὶ ὅ,τι ἄλλο ἂν δοκῇ ὑμῖν. ἐπειδὴν δὲ ἐκείνῳ ἐξέλητε, ὦ Τρῳάριοι, τὰς ἐμοὶ ἐθελούσας τάς τε ἐπισπομένους πάντας ἀμέμπλως ποιεῖτε εἰς δύναμιν. ὑμεῖς δ' αὖ, ὦ Μῆδοι, τὰς πρώτας συμμάχους γενομένους τὰς τιμᾶτε, ὅπως εὖ βεβληῦσθαι ἡγήσωνται ἡμῖν φίλοι γένόμενοι. νείματε δὲ πάντων τὸ μέρος καὶ τῷ παρὰ Κυαξάρους ἤκοντι ἀγγέλῳ, αὐτῷ τε καὶ τοῖς μετ' αὐτῶ. καὶ συνδιαμένειν δὲ παρακαλεῖτε, ὥς καὶ ἐμοὶ τῷτο συνδοκῶν, ἵνα καὶ Κυαξάρει μᾶλλον εἰδὼς περὶ ἐκάστη ἀπαγγεῖλῃ τὰ ὄντα. Πέρσαις δ', ἔφη, τοῖς

cito. Ego vero accipio, inquit, adeoque nos, quod felix et faustum sit, equites efficiamur; et vos, quae communia sunt, diuidite. Ac primum quidem, ait, Diis eximite, quodcunque Magi e disciplina sua indicarint. Deinde Cyaxari feligite, quae feligendo maxime rem gratam vos ipsi facturos arbitramini.

17. Illi cum risu, mulieres formosas deligendas huic aiebant. Ergo mulieres, inquit, deligite, et quidquid aliud visum vobis fuerit. Postea vero, quam huic selegeritis, Hyrcanii, facite, quan-

tum potestis, ut omnes hi Medi, qui me ultro sequuti sunt, nihil habeant quod querantur. Et vos item Medi primos hosce socios nostros honoribus et praemiis ornate, quo recte se consuluisse suis rebus existiment, quum nostrae se amicitiae adiungerent. Etiam de omnibus partem nuntio tribuite, qui a Cyaxare venit: nec ipsi solum, sed iis quoque quos secum habet: atque etiam hunc obsecratè, ut nobiscum maneat, idque mihi probari dicite, ut quum rectius intellexerit singula, vera renuntiare Cyaxari possit. Persis autem,

τοῖς μετ' ἐμῷ, ὅσα ἂν περιτλὰ γένηται, ὑμῶν καλῶς κατεσκευασμένων, ταῦτα ἀρκέσει. καὶ γὰρ, ἔφη, μάλα πῶς ἡμεῖς ἔχ' ἐν χλιδῇ τετραμέμεθα, ἀλλὰ χαριτικῶς ὥστε ἴσως ἂν ἡμῶν καταγελάητε, εἴ τι σεμνὸν ἡμῖν περιτεθείη ὥσπερ, ἔφη, οἶδα ὅτι πολὺν γέλωτα ὑμῖν παρέξομεν καὶ ἐπὶ τῶν ἵππων καθήμενοι· οἶμαί δέ, ἔφη, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς καταπίπτοντες.

ἦ. Ἐκ τούτων οἱ μὲν ἤσαν ἐπὶ τὴν διαίρεσιν, μάλα ἐπὶ τῷ ἵππικῷ γελῶντες· ὁ δὲ τῆς ταξιαρχίας καλέσας, ἐκέλευε τῆς ἵππου λαμβάνειν, καὶ τὰ τῶν ἵππων σκεύη, καὶ τῆς ἵπποκόμης, καὶ ἀριθμήσαντας λαβεῖν κληρωσαμένους εἰς τάξιν ἴσους ἐκάστοις. αὐτὸς δὲ ὁ Κύρος ἀνειπεῖν ἐκέλευσεν, εἴ τις εἴη ἐν τῷ Ἀσσυρίῳ ἢ Σύρῳ ἢ Ἀραβίων στρατεύματι ἀνὴρ δῦλος, ἢ Μήδων, ἢ Περσῶν, ἢ Βακτριανῶν, ἢ Καρῶν, ἢ Κιλικίων, ἢ Ἑλλήνων, ἢ ἄλλοθεν ποθεν βεβιασμένος, ἐκφαίνεσθαι. οἱ δ' ἀκέσαντες

autem, qui mecum sunt, quaecunque vobis praeclare instruetis superarint, sufficient. Quippe nos in deliciis non admodum educati sumus, sed populari ratione quadam. Itaque fortassis etiam risui vobis essemus, si quid splendidius nobis adtribueretur: sicuti futurum scio, ut equis insidentes admodum nosmet vobis ridendos praebeamus; ac fortassis, ut arbitròr, etiam in terram decidentes.

28. Secundum haec illi ad praedae diuisionem accedere, quum ob equitatus huius men-

tionem valde riderent. Cyrus arcessitis cohortium praefectis, iussit ut equos reciperent, et instrumenta equestria, cum equorum curatoribus; et quidem ad numerum acciperent, pares videlicet militum singulorum numero, sorte quamlibet in cohortem ducta. Proclamari etiam per praeconem iussit, ut si quod in Assyriorum, aut Syrorum, aut Arabum exercitu mancipium esset, vel e Media, vel Persia, siue Baetiana, siue Caria, siue Cilicia, siue Graecia, siue aliunde vi abductum, se conspicendum exhiberet. Quo quidem audito

ἀκήσαντες τῷ κηρύγματι, ἄσμενοι πολλοὶ προσεφάνησαν.

ΙΖ'. Ο δὲ ἐκλεζόμενος αὐτῶν τῆς τὰ εἶδη βελτίστες, ἔλεγεν ὅτι ἐλευθέρους αὐτῆς ὄντας δεήσει ὅπλα ὑποφέρειν ἢ ἂν αὐτοῖς δίδωσι· τὰ δὲ ἐπιτήδεια ὅπως ἂν ἔχωσιν, ἔφη, αὐτῷ μελήσειν. καὶ εὐθὺς ἄγων πρὸς τῆς ταξίαρχου, συνέστησεν αὐτῆς, καὶ ἐκέλευσε τὰ γέρρα καὶ τὰς ψίλας μαχαίρας τῆτοις δίδοναι, ὅπως ἔχοντες σὺν τοῖς ἵπποις ἔπανται, καὶ τὰ ἐπιτήδεια τῆτοις ὥσπερ καὶ τοῖς μεθ' ἑαυτῆ Πέρσαις λαμβάνειν· αὐτῆς δὲ, τῆς θώρακος καὶ τὰ ζυγά ἔχοντας, αἰεὶ ἐπὶ τῶν ἵππων ὀχεῖσθαι καὶ αὐτὸς ὕψω ποιῶν κατήρχεν. ἐπὶ δὲ τῆς πεζῆς τῶν ὁμοτίμων ἀνθ' ἑαυτῆ ἕκασον καθίσταται ἄλλον ἄρχοντα τῶν ὁμοτίμων. οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ ταῦτα εἶχον.

Κ Ε Φ. 5'.

Γωβρύας δ' ἐν τῇ τῷ παρῇν ὁ Ἀσσύριος, πρεσβύτης ἀνὴρ, ἐφ' ἵππων, σὺν ἱππικῇ θεραπείᾳ· εἶχον δὲ πάντες τὰ ἐφ' ἵππων ὅπλα. καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τῷ τὰ ὅπλα παραλαμβάνειν τεταγμένοι ἐκέλευον παραδίδοναι τὰ ζυγά, ὅπως
κατα-

audito praeconio, multi se lumbenter exhibuerunt.

19. Cyrus ex eorum numero selectis, qui forma praestabant, ut liberis hominibus arma esse gestanda dixit, ab se data: sibi autem curae futurum, ut res necessarias haberent. Simul eos ad praefectos cohortium mox deducens, iisdem commendat; et iubet, ut crates, ac gladios exiles eis darent; quibus instructi, sequerentur equitarum; atque ut pro eisdem commeatum perinde, ac pro Persis suis, acciperent. Ipsi vero cohortium praefecti,

loricati et hastati semper equis veherentur, quod quidem primus orsus est facere; ac singuli suo loco peditibus aequalium praefectum ex aequalibus alium constituerent.

C A P. V I.

His illi rebus intenti quum essent, interea Gobryas Assyrius, senex, cum equestri famulatu, eques et ipse aderat. Gestabant autem omnes arma equestria. Quibus vero datum hoc erat negotii ut arma reciperent, iubebant hastas tradi; et eas perinde, atque

κατακαίειεν ὥσπερ καὶ τᾶλλα. ὁ δὲ Γωξρύας εἶπεν, ὅτι Κῦρον πρῶτον βύλοιτο ἰδεῖν· καὶ οἱ ὑπηρεταὶ τῆς μὲν ἄλλης ἰππέας αὐτῷ κατέλιπον, τὸν δὲ Γωξρύαν ἄγχι πρὸς τὸν Κῦρον. ὁ δὲ, ὡς εἶδε τὸν Κῦρον, ἔλεξεν ὧδε·

β. Ω δέσποτα, ἐγὼ εἰμι τὸ μὲν γένος Ἀσσύριος, ἔχω δὲ καὶ τεῖχος ἰσχυρόν, καὶ χώρας ἐπαρχῶ πολλῆς, καὶ ἵππον εἰς χιλίαν τῶ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεῖ παρειχόμεν, καὶ φίλος ἦν ἐκείνῳ ὡς μάστις. ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνος μὲν τέθνηκεν ὑφ' ὑμῶν, ἀνὴρ ἀγαθὸς ὢν, ὁ δὲ παῖς ἐκείνου τὴν ἀρχὴν ἔχει, ἔχθιστος ὢν ἐμοί, ἤκω πρὸς σε, καὶ ἰκέτης προσπίπτω. καὶ δίδωμί σοι ἐμαυτὸν ὅλῳ καὶ συμμαχόν, σὲ δὲ τιμωρὸν αἰτῶμαί μοι γενέσθαι, καὶ παῖδα ἕτως, ὡς δυνατόν, σε ποιῆμα. ἅπαις δὲ εἰμι ἀρρένων παίδων.

Ὅς γὰρ ἦν μοι μόνος καλὸς, ὦ δέσποτα, καὶ ἀγαθὸς, καὶ ἐμὲ φίλῳ καὶ τιμῶν ὥσπερ ἂν εὐδαίμονα πατέρα παῖς τιμῶν τιθείη, τῷτον ὁ νῦν βασιλεὺς ἔστος, καλέσαντος τῷ τότε βασιλέως, πατρὸς δὲ τῷ νῦν, ὡς δώσοντος τὴν θυγατέρα τῷ ἐμῷ

atque arma cetera, comburent. Gobryas, velle se primum videre Cyrum, ait. Itaque ministri ceteris ipsius equitibus relictis, ad Cyrum Gobryam deducunt. Is ubi Cyrum conspexit, his verbis usus est:

2. Equidem, domine, natione sum Assyrius, et castellum munitum habeo, et amplae regioni cum imperio praeclusum, et equos circiter mille regi Assyriorum exhibere solebam: cui quidem carus eram, ut qui maxime. Sed quando caesus ille a vobis diem obiit, vir sane fortis et bonus, illiusque filius re-

rum modo potitur, inimicissimus mihi; ad te venio, meque supplex ad pedes tuos prosterno. Trado autem me tibi servum, et belli socium; ac te rogo, ut me viciſcaris; teque pro eo ac possum, filium mihi adopto. Nam orbus sum liberis sexus virilis.

Quem enim, domine, solum habebam, forma et virtute praestantem, et amantem mei, et eum honorem mihi deferentem, quo filius patrem persequendo maxime beare possit: hunc rex ille nunc meus, arcessitum ab illo temporis rege, huius patre, ut qui vellet filio meo filiam suam uxorem

ἐμῷ παιδί, (ἐγὼ μὲν ἀπεπεμφάμην, μέγα φρονῶν ὅτι δὴ-
θεν τῆς βασιλείας θηγατρὸς οἰοίμην τὸν ἐμὸν υἱὸν γαμέ-
την) ὁ δὲ νῦν βασιλεὺς ἐπὶ θῆραν αὐτοὶ παρακαλέσας,
καὶ ἀνείς αὐτῷ θηρῶν ἀνὰ κράτος, ὡς πολὺ κρείσσων αὐτῷ
ἰππεὺς ἡγούμενος εἶναι· ὁ μὲν ὡς φίλῳ συνεθήρα· φανεί-
σης δ' ἄρκτε, διώκοντες ἀμφοτέρω, ὁ μὲν νῦν ἄρχων
ἔτος ἀκοντίσας ἤμαρτεν (ὡς μή ποτ' ὠφελεν) ὁ δ'
ἐμὸς παῖς βαλὼν, (ἔδ' ἐν δέον) καταβάλλει τὴν ἄρκτον.
καὶ τότε μὲν ἀνιαιθεὶς ἄρα κατέσχευ ἔτως ὑπὸ σκοτὲ
τὸν φθόνον.

Ὡς δὲ πάλιν λέοντος παρατυχόντος ὁ μὲν αὖ ἤμαρ-
τεν, (ἔδ' ἐν, οἶμα, θαυμαστὸν παθῶν) ὁ δ' αὖ ἐμὸς παῖς
* αὐτῷ τυχὼν κατειργάσατο τὸν λέοντα, καὶ εἶπεν, ἄρα
βέβληκα μιᾷ δις ἐφεξῆς, καὶ καταβέβληκα θῆρας ἐκα-
τεράκις· ἐν τῷ δὲ ἔκτε κατέσχευ ὁ ἀνύσιος τὸν φθό-
νον, ἀλλ' αἰχμὴν παρὰ τινος τῶν ἐπομένων ἀρπά-
σας, παίσας εἰς τὰ ζέοντα, τὸν μόνον μοι καὶ φίλον
παῖδα

vxorem dare: (atque equidem
eum sic a me dimittebam, ut
elato effem animo, qui filium
meum regis filiae maritum vi-
surus essem) hunc inquam, rex
iste nunc imperans, ad vena-
tionem inuitavit, et potestatem
ei fecit venandi totis viribus,
quod longe se illo meliorem
equitem duceret. Itaque vena-
tus est cum eo, tanquam ami-
co: quumque prodiisset in con-
spectum vrsae, et vterque hanc
persequeretur; noster iste mo-
do princeps, emissio iaculo, aber-
rat, (quod utinam ne vnquam
accidisset) at meus ille filius, te-

lo coniecit, (quod minime factum
oportuit) vrsam sternit. Et tunc
quidem ille dolore adfectus, in-
vidiam occulte repressit.

Quum autem interuenisset
leo, atque hic rursus aberrasset,
(quod ei accidisse mirum opi-
nione mea videri non debuit,)
filius vero meus istu denuo non
aberrante leonem conficiens di-
ceret, Certe primo istu bis dein-
ceps ferii, et vtraque vice feras
prostravi: tum vero sceleratus
ille non amplius invidiam co-
hibuit, sed ereptam vni comi-
tum cuspidem in pectus ade-
git, atque ita meo illi vnico ca-
roque

* ΑΙ. διτυχῶς τυχών.

παῖδα ἀφείλετο τὴν ψυχὴν. καὶ γὰρ μὲν ὁ τάλας νεκρὸν ἀντὶ νυμφίῳ ἐκομισάμην, καὶ ἔθαψα τηλικῆτος ὢν ἄρτι γενειάσκοντα τὸν ἄρτιον παῖδα τὸν ἀγαπητόν. ὁ δὲ κατακλιανών, ὥσπερ ἐχθρὸν ἀπολίσας, ἔτε μεταμελόμενος πῶποτε φανερός ἐγένετο, ἔτε ἀντὶ τῷ κακῷ ἔργῳ τιμῆς τινὸς ἤξιωσε τὸν κατὰ γῆς.

Ο γὰρ μὲν πατὴρ αὐτῷ καὶ συνάκτισέ με, καὶ δῆλος ἦν συναχθόμενός μὲ τῇ συμφορᾷ. ἐγὼ μὲν ἔν, εἰ μὲν ἔζη ἐκεῖνος, ἔκ ἂν ποτε ἦλθον πρὸς σε ἐπὶ τῷ ἐκείνῳ κακῷ (πολλὰ γὰρ φιλικὰ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνῳ, καὶ ὑπὲρ ἔειπεν ἐκείνῳ.) ἐπεὶ δὲ εἰς τὸ τῷ ἐμῷ παιδὸς φονέα ἡ ἀρχὴ αὕτη περιήκει, ἔκ ἂν ποτε ἐγὼ τέττω δυνάμην εὖναι γενέσθαι, ἔδὲ ἕτός με εὖ οἶδ' ἔτι φίλον ἂν ποτε ἡγήσαιο. εἶδε γὰρ ὡς ἐγὼ πρὸς αὐτὸν ἔχω, καὶ ὡς πρόθεν φαιδρῶς βιοτεύων, νυνὶ διάκειμαι ἔρημος ὢν, καὶ διὰ πένθος τὸ γῆρας διάγων. εἰ μὲν ἔν ἐμὲ σὺ δέχη, καὶ ἐλπίδα τινὰ λάβωμι τῷ φίλῳ παιδί τιμωρίας ἂν τινος μετὰ σὺ τυχεῖν, καὶ ἀνηῆσαι πάλιν δοκῶ

roque filio animam abstulit. Ego vero miser mortuum pro sponso retuli, ac tam grandis barbescentem tunc prima lanugine filium optimum et dilectissimum sepelii. At interfector ille, quasi hostem aliquem peremisset, neque poenitere visus est unquam, neque pro atroci hoc facinore terra conditum honore ullo dignatus est.

Pater quidem eius misertus mei fuit, ac palam declaravit, sibi quoque calamitatem meam molestam accidisse. Itaque si ille viveret, nunquam ego ad te cum ipsius damno venissem. Nam

et multa exstiterunt ei in me officia plena amoris, et ipse vicissim ei mea praestiti. Quia vero ad interfectorem filii mei rerum summa peruenit, non equidem animo in illum unquam esse benivolo possim; nec ipse me unquam, lat scio, amicum duxerit. Non enim ignorat, quae mens in eum mea sit: atque uti antehac hilariter vivere solitus, nunc in hac orbitate adfectus sum, senectam in luctu exigens. Quapropter si tu me receperis, et aliqua mihi vindicandae per te mortis cari filii spes fiat: etiam repubescere mihi videbor,

κῶ μοι, καὶ ἄτ' ἂν ζῶν ἔτι αἰσχυνοίμην, ἔτε ἀποθνήσκων, ἀνιώμενος ἂν τελευτᾶν δοκῶ.

γ'. Ο μὲν ἔτως εἶπε. Κῦρος δ' ἀπεκρίνατο, ἀλλ' ἦνπερ, ὦ Γωβρύα, καὶ φρονῶν φαίνη ὅσαπερ λέγεις πρὸς ἡμᾶς, δέχομαί τε ἱκέτην σε, καὶ τιμωρήσειν τὸν φονέα σὺν Θεοῖς ὑπισχνῶμαι. Λέξον δέ μοι, ἔφη, εἰάν σοι ταῦτα ποιῶμεν, καὶ τὰ τείχη ἐῷμεν ἔχειν σε, καὶ τὴν χώραν καὶ τὰ ὅπλα καὶ τὴν δύναμιν ἦνπερ πρόσθεν εἶχες, σὺ ἡμῖν τι ἀντὶ τούτων ὑπηρετήσεις;

δ'. Ο δὲ εἶπε· τὰ μὲν τείχη, ὅταν θέλῃς, οἰκόν σοι παρέξω· δασμόν τε τῆς χώρας, ὅνπερ ἔφερον ἐκείνω, σοὶ ἀποιώσω· καὶ ὅπῃ ἂν δέῃσιν στρατεύειν, συστρατεύσομαί σοι, τὴν ἐκτὴς χώρας δύναμιν ἔχων. ἔσι δέ μοι, ἔφη, καὶ θυγάτηρ παρθένος ἀγαπητή, γάμῃ ἥδη ὡραία, ἣν ἐγὼ πρόσθεν μὲν ὥοιμην τῷ νῦν βασιλεύοντι γυναῖκα τρέφειν· νῦν δέ με αὐτὴ τε ἡ θυγάτηρ, πολλὰ γοωμένη, ἱκέτευσε, μὴ δῶνα αὐτὴν τῷ τῷ ἀδελφῷ φονεῖ, ἐγὼ τε ὡσαύτως
 γυνώ-

videbor, neque me cum dedecore vivere, neque cum dolore mori putabo.

3. Sic Gobryas quum loquutus esset, respondit Cyrus: Si constet, ea te sentire, mi Gobrya, quae dicis: equidem te supplicem recipio, et de interfectore me poenas sumpturum, Diis iuvantibus, polliceor. Verum dic mihi, ait, si haec a nobis tibi contingant, et castella retinere te sinamus, et regionem, et arma, et potestatem, cum qua fuisti hactenus, quidnam pro his obsequii nobis praeestabis?

4. Munitionem, inquit, ubi voles, tradam tibi, ut domus tua sit: et tributum, quod illi ex agro meo pendebam, ad te deferam: et ubi necesse fuerit expeditionem suscipere, signa tua sequar, adductis meae regionis viribus. Praeterea mihi filia est, eaque virgo, quam vnice diligo, aetate iam nubili. Eam me antehac regi nunc rerum potenti putabam coniugem futuram educare. Verum modo me ipsa filia multis cum lacrimis suppliciter orat, ne se fratris interfectori tradam: quae quidem mea quoque

R 2

sententia

γιγνώσκω. νῦν δέ σοι δίδωμι βαλεύσασθαι καὶ περὶ ταύτης ἔτιως, ὥσπερ ἂν καὶ ἐγὼ βαλεύων περὶ σὺ Φαίνομαι.

Ε΄. Οὕτω δὴ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἐπὶ τούτοις, ἔφη, ἐγὼ ἀληθεύόμενος δίδωμί τέ σοι τὴν ἐμὴν, καὶ λαμβάνω τὴν σὴν δεξιάν. Θεοὶ δὲ ἡμῖν μάρτυρες ἔσωσαν. ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐπράχθη, ἀπιέναι τε ἐκέλευσε τὸν Γωγρύαν ἔχοντα τὰ ὅπλα, καὶ ἐπήρετο πόση τις ὁδὸς ὡς αὐτὸν εἴη, ὡς ἤξων. ὁ δ' ἔλεγεν· ἦν αὖριον ἴης πρώϊ, τῇ ἐτέρᾳ ἂν αὐλίζοιο παρ' ἡμῖν. ὁ μὲν δὴ Γωγρύας ὥχετο, ἡγεμόνα καταλιπών.

Σ΄. * Οἱ δὲ Μῆδοι παρέσαν, ἃ μὲν οἱ Μάγοι ἔφασαν τοῖς Θεοῖς ἐξελεῖν, ἀποδόντες τοῖς Μάγοις· Κῦρῳ δ' ἐξηρηκότες τὴν καλλίστην σκηνήν, καὶ τὴν Σκσιδα γυναῖκα, ἣ καλλίστη δὴ λέγεται τῶν ἐν τῇ Ασίᾳ γεγενῆσθαι, καὶ μισθργγὲς δὲ δύο τὰς κρατίσας· δεύτερον δὲ, Κυαζάρει τὰ δεύτερα· τοιαῦτα δ' ἄλλα, ὧν ἐδέοντο, ἐκπληρώσαντες ἑαυτοῖς, ὡς μηδενὸς δεόμενοι στρατεύοντο. πάντα γὰρ ἦν πολλά. προσέλαβον δὲ καὶ οἱ Τρκαῖνιοι ὧν ἐδέοντο. ἰσόμοιρον δ' ἐποίησαντο καὶ

sententia est. De hac etiam tibi nunc permitto, ut ita confulas, quemadmodum me re ipsa de te consulere manifestum est.

5. Itaque Cyrus: His conditionibus, ait, ego vere et ex animo dextram tibi meam do, et tuam accipio. Dii testes nobis sunt. Quibus actis, Gobryam arma retinentem abire iussit; sciscitatus, quantum itineris ad ipsum esset, quod eo venire vellet. Si cras mane, inquit, proficiscaris: postridie nobiscum degere poteris. Itaque Gobryas, itineris duce relicto, discessit.

6. Iam et Medi aderant, quaeque Magi Diis eximia fervanda dixerant, ea Magis tradiderunt. Cyro pulcherrimum selegérant tabernaculum, et mulierem Sufianam, quae omnium in Asia fuisse formosissima perhibetur: et insigniter peritas musicae duas. Secundo autem loco, Cyaxari secundaria. Simul aliis talibus ipsimet sibi supplebant ea, quibus deficiebantur; ut rei nullius indigere militarent. Nam magna omnium erat copia. Itidem et Hyrcanii acceperunt ea, quibus ipsis opus erat. Etiam Cyaxaris nuntium

* Αἱ εἰς τὰς Μῆδους παρέσαν, τὰ μὲν αὐτοῖς ἔφασαν.

καὶ τὸν Κυζάρης ἄγγελον. τὰς δὲ περισσὰς σκηνας, ὅσαι ἦσαν, Κύρῳ παρέδωκαν, ὡς τοῖς Πέρσαις γένοιτο. τὸ δὲ νόμισμα ἔφασαν, ἐπειδὴν ἅπαν συναχθῇ, διαδώσειν, καὶ διέδωκαν.

Ζ'. ^(d) Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραξαν τε καὶ ἔλεξαν. ὁ δὲ Κύρος ἐκέλευσε τὰ μὲν Κυζάρης διαλαβόντας φυλάττειν, ἔς ἥδ' αἰκισιότατος αὐτῷ ὄντας. καὶ ὅσα δὲ ἐμοὶ δίδοτε, ἡδέως, ἔφη, δέχομαι· χεῖρεται δ' αὐτοῖς ὑμῶν ὁ μάλιστα δεόμενος. Φιλόμυστος δὲ τις τῶν Μήδων εἶπε· καὶ μὴν ἐγὼ, ὦ Κύρε, τῶν μισοχρῶν ἀκμάσας ἐσπέρας, ὣν σὺ νῦν ἔχεις, ἠκυσά τε ἡδέως, καὶ ἦν μοι δῶς αὐτῶν μίαν, στρατεύεσθαι ἂν μοι δοκῶ ἥδιον, ἢ οἴκοι μένειν. ὁ δὲ Κύρος εἶπεν, ἀλλ' ἐγὼγε, ἔφη, καὶ δίδωμι, καὶ χάριν οἶομαί σοι πλείω ἔχειν, ὅτι με ἠτήσας, ἢ σὺ ἐμοί, ὅτι λαμβάνεις· ἔτις ἐγὼ ὑμῖν διψῶ χαρίζεσθαι. ταύτην μὲν ἂν ἔλαβεν ὁ αἰτήσας.

ΞΕΝΟ-

tium ad aequales cum ceteris partes admiserunt. Tabernacula vero, quae superabant, Cyro tradiderunt, ut ea Persae haberent. Nummos tum se distributuros aiebant, ubi collegissent uniuersos: idque deinde praestitum.

7. Haec ab eis et acta tunc, et dicta. Cyrus autem, Cyaxari selecta ut illi acciperent atque custodirent, iussit; quos ei maxime familiares esse norat. Ac mihi quidem quae datis, ait, lubens accipio. Utetur autem his vestrum quilibet, qui eis

potissimum indigebit. Et Medus quidam, musicae studiosus: Ego vero, inquit, mi Cyre, quum audirem vespere mulicas mulieres istas, quas tu nunc habes, voluptatem audiendo percepi: ac si quidem harum vnam tu mihi dederis, existimabo iucundius esse, versari in castris, quam domi manere. Ego vero, subiecit Cyrus, dono hanc tibi, et maiorem tibi videor habere gratiam, qui petieris: quam tu mihi, qui eam accipis: Usque adeo vobis gratificari sitio. Arque ita mulierem accepit is qui petierat.

(d) Heie multi libri veteres librum quintum ordiuntur.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΙΣΤΟΡΙΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Κ Ε Φ. α΄.

Καλέσας δὲ ὁ Κῦρος Αράσπην Μῆδον (ὃς ἦν αὐτῷ ἐκ παιδὸς ἑταῖρος, ὃ καὶ τὴν σολὴν ἐκδύς, ἔδωκε τὴν Μηδικὴν, ὅτε παρὰ Αἰγάγῃς εἰς Πέρσας ἀπῆλ.) τῷτον ἐκέλευσε διαφυλάξαι αὐτῷ τὴν τε γυναῖκα καὶ τὴν σκηνήν. ἦν δὲ αὕτη ἡ γυνὴ Ἀβραδάτα τῇ Σάσων βασιλείῃς. ὅτε δὲ ἠλίσκετο τὸ τῶν Ασσυρίων στρατόπεδον, ὃ ἀνῆλθ' αὐτῆς

ἔκ

XENOPHONTIS
HISTORIARVM DE CYRI
INSTITVTIONE
LIBER QVINTVS

C A P. I.

Cyrus autem arcessito Araspe et mulierem illam, et tabernaculum adseruaret. Erat autem mulier ea Suforum regis Abradatae vxor. Quo vero tempore capiebantur Assyriorum castra, forte maritus eius non

ἔκ' ἔτυχεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὦν, ἀλλὰ πρὸς τὸν Βακτριανῶν βασιλέα πρὸς ἐυίων ὥχετο· ἐπέμψε δὲ αὐτὸν ὁ Ασσύριος περὶ συμμαχίας· ξένος γὰρ ὦν ἐτύγχανε τῷ τῶν Βακτριανῶν βασιλεῖ. ταύτην ἂν ἐκέλευσεν ὁ Κύρος διαφυλάττειν τὸν Αῤῥάσπην, ἕως ἂν αὐτὸς λάβῃ.

β'. Κελευόμενος δὲ ὁ Αῤῥάσπης ἐπήρετο, ἐώρακας δ', ἔφη, ὦ Κύρε, τὴν γυναῖκα, ἣν με κελεύεις φυλάττειν; μα δὲ, ἔφη ὁ Κύρος, ἔκ' ἐγώ γε. ἀλλ' ἐγὼ, ἔφη, ἡνίκα ἐξηρέμην σοι αὐτήν. καὶ δῆτα ὅτε μὲν εἰσῆλθομεν εἰς τὴν σκηνὴν αὐτῆς τὸ πρῶτον, ἔ' διέγνωμεν αὐτήν· χαμαὶ τε γὰρ ἐκάθητο, καὶ αἱ θεράπαιναί πασαι περὶ αὐτήν, καὶ τοίνυν ὁμοίανταῖς δέλαις εἶχε τὴν ἐσθῆτα. ἐπεὶ δὲ, γινώσκειν βεβλόμενοι ποία εἴη ἡ δέσποινα, πάσας περιεβλέψαμεν, παχὺ πάνυ καὶ πασῶν ἐφαίνετο διαφέρουσα τῶν ἄλλων, καίπερ καθήμενη, κεκαλυμμένη τε καὶ εἰς γῆν ὀρώσα. ὡς δὲ ἀναστῆναι αὐτήν ἐκελεύσαμεν, συνανέστησαν μὲν αὐτῇ πασαι αἱ ἀμφ' αὐτήν διήνεγκε δὲ ἐνταῦθα, πρῶτον μὲν τῷ μεγέθει, ἔπειτα δὲ τῇ ῥώμῃ, καὶ τῇ ἀρετῇ, καὶ τῇ

εὐσχημο-

non adfuit, sed ad Bactrianorum regem legatus abiuerat, ab Assyrio societatis ineundae gratia missus, quod huic cum Bactrianorum rege ius esset hospitii. Hanc igitur ut adseruaret Araspes, donec eam ad se reciperet, Cyrus iussit.

2. Et Araspes, quum id facere iuberetur, Cyrum interrogans: Vidistine, inquit, mulierem hanc, Cyre, quam adseruare me iubes? Non profecto, ait Cyrus. Ego vero, inquit Araspes, hanc vidi, quum eam tibi feligerem. Ac sane quum tabernaculum eius ingredere-

mur, primum eam non agnovimus: Nam et humi sedebat, et circum eam sedebant ancillae omnes, habebatque vestem illarum vestibus similem. Quum autem studio cognoscendi, quaeenam esset hera, circumspicereamus vniuersas; mox alias omnes excellere visa est, tametsi sederet, ac velata terram intueretur. Postquam vero surgere eam iussimus, consurrexere cum ea cunctae, quae aderant. Tum vero praestabat haec primum proceritate, deinde robore, virtute, gestuum elegantia,

εὐσχημοσύνη, καίπερ ἐν ταπεινῷ σχήματι ἐσηκυῖα. δῆλα δ' ἦν αὐτῇ καὶ τὰ δακρυα κατασάζοντα τὰ μὲν κατὰ τῶν πέπλων, τὰ δὲ καὶ ἐπὶ τὰς πόδας. ὡς δ' ἡμῶν ὁ γεραίτερος εἶπε, θάρρει, ὦ γυναῖ, καλὸν μὲν γὰρ καὶ ἀγαθὸν αἰχρόμεν καὶ τὸν σὸν ἄνδρα εἶναι· νῦν μένοι ἐξαιρέμεν ἄνδρ' ἰσὶ ὅτι ἔτε τὸ εἶδος ἐκείν' χειρόνι, ἔτε τὴν γνώμην, ἔτε τὴν δύναμιν· ἀλλ', ὡς ἡμεῖς γε νομίζομεν, εἴ τις καὶ ἄλλος ἀνὴρ, καὶ ὁ Κῦρος ἀξίός ἐστι θαυμάζεσθαι, ἔσ' σὺ ἔσῃ τὸ ἀπὸ τῆδε.

γ'. Ὡς ἔν τῷτο ἤκασεν ἡ γυνή, περικατερρήξατό τε τὸν ἄνωθεν πέπλον, καὶ ἀνωδύρατο· συνανεόθησαν δὲ αὐτῇ καὶ αἱ δμῳαί, ἐν τῷτῳ δ' ἐφάνη μὲν αὐτῆς τὸ πλεῖστον μέρος τῆ προσώπου, ἐφάνη δὲ ἡ δέξις καὶ αἱ χεῖρες· καὶ εὐ ἰσθι, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὡς ἐμοί τε ἔδοξε καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι τοῖς ἰδῆσι μήπω φῦναι μηδὲ γενέσθαι γυναῖκα ἀπὸ θνητῶν τοιαύτην ἐν τῇ Ἀσίᾳ. ἀλλὰ πάντως, ἔφη, καὶ σὺ θεάσῃ αὐτήν.

δ'. Καὶ ὁ Κῦρος ἔφη, ναὶ μά Δία, πολὺ γε ἥττον, εἰ τοιάντη ἐστίν, οἷαν σὺ λέγεις. τί δαί; ἔφη ὁ νεανίσκος. ὅτι, ἔφη, καὶ

licet habitu vili vestita constitisset. Etiam lacrimas videre erat destillantes partim in vestem, partim ad ipsos usque pedes. Quumque natus maximus inter nos diceret: Bono animo sis, mulier: nam tametsi praestare virum tuum corporis et animi bonis audiamus, tamen ei te modo feligimus, quem scire debes neque formae elegantia illi cedere, neque ingenio, neque potestate. Nimirum si quisquam alius, Cyrus certe nostra sententia dignus est admiratione, cuius tu deinceps eris.

3. Id ubi mulier audiuit, dilacerata superiori veste, coepit eiulari, ancillis una vociferantibus. Atque heic iam maxima ex parte facies eius adparuit, et collum et manus adparuerunt. Adeoque scito, mi Cyre, tam mihi quam aliis eam intruentibus visam esse, nunquam mulierem in Asia vel esse natam, vel existisse talem ex mortalibus. Sed enim, inquit, omnino tu eam spectabis.

4. Et Cyrus: Immo vero multo minus, ait, si talis est, qualem tu praedicas. Quid ita? inquit adolescens ille. Quia sinunc, ait, postquam

καὶ νῦν σὺ ἀκύντας ὅτι καλὴ ἐστίν, εἰ πεισθήσομαι ἐλθεῖν
 θεασόμενος, καὶ πάνυ μοι σχολῆς ἔσσης, δέδοικα μὴ πολὺ
 θάττον ἐκείνη με αὐθις ἀναπέιτῃ καὶ πάλιν ἐλθεῖν θεα-
 σόμενον· ἐκ δὲ τούτου ἴσως ἂν ἀμελήσας ὧν με δεῖ πράτ-
 τειν, καθοίμην ἐκείνην θεώμενος.

εἰ. Καὶ ὁ νεανίσκος ἀνυπελάσας εἶπεν· οἷε γάρ, ἔφη,
 ὦ Κύρε, ἱκανὸν εἶναι κάλλος ἀνθρώπων ἀναγκάζειν τὸν μὴ
 βυλόμενον πράττειν παρὰ τὸ βέλτιστον; εἰ μέντοι τούτο,
 ἔφη, ἔτις ἐπεφύκει, πάντας ἂν ἠνάγκαζεν ὁμοίως. ὅρα,
 ἔφη, τὸ πῦρ, ὡς πάντας ὁμοίως καίει. πέφυκε γὰρ τοιού-
 τον. τῶν δὲ καλῶν, τῶν μὲν ἐρώσι, τῶν δ' ἄλλοι καὶ ἄλλος γε
 ἄλλω. ἐφελκύσιον γάρ, ἔφη, ἐστὶ, καὶ ἐρᾷ ἕκαστος ὧν ἂν
 βέλῃται. αὐτίκα δὲ ἕκ ἐρᾷ ἀδελφὸς ἀδελφῆς, ἄλλος δὲ
 ταύτης· ἡ δὲ πατὴρ θυγατρὸς, ἄλλος δὲ ταύτης. καὶ γὰρ
 φόβος καὶ νόμος ἱκανὸς ἐρωτα κωλύειν. εἰ δὲ γ', ἔφη,
 νόμος τεθεῖη μὴ ἐδίδοντας μὴ πεινῆν, καὶ μὴ πίνοντας μὴ
 διψῆν, μὴδὲ ριγῆν τῇ χειμῶνος, μὴδὲ θάλπεισθαι τῇ
 θεῖρας.

postquam de te audiui, eam esse
 formosam, persuaderi mihi pa-
 tiar, ut ad spectandum illam ab-
 eam, non admodum otiosus: ve-
 reor, ne multo citius illa mihi
 rursum persuadeat, ut spectatum
 redeam, ac deinde neglectis for-
 tasse rebus iis, quae mihi ge-
 rendae sunt, oculis in hanc fixis
 desideam.

5. Et adolescens ille cum
 risu inquit: Existimasne, mi
 Cyre, formam humanam tan-
 tum habere virium, ut nolentem
 cogat facere, quod facto non sit
 optimum? Nam si hoc ita com-
 paratum esset a natura, omnes

eodem modo cogeret. Ignem;
 inquit, adspice, ut omnes itidem
 vrat. Nam talis a natura est. At
 ex formosis alii amantur, alii
 non: et alius alios amores ha-
 bet. Est enim haec res in volun-
 tate posita, et vnus quisque quos
 vult amat. Iam neque frater so-
 roris amore tenetur, sed alius;
 neque pater filiam, sed alius
 amat. Etenim metus et lex ad
 coercendum amorem virium sa-
 tis habent. At vero si lex pro-
 mulgaretur, ut, qui non come-
 dunt, non esuriant; et qui non
 bibunt, non sitiant; utque nec
 hyeme algeant, nec aestate ca-

R 5 leant:

Σίερες, ἔδδεις ἂν νόμος δυνηθεῖη διαπράττειν ἀνθρώ-
 πους ταῦτα πείθεσθαι· πεφύκασι γὰρ ὑπὸ τῶν κρα-
 τεῖσθαι. τὸ δ' ἐρεῖν ἐθελήσιν ἐστίν. ἕκαστος γὰρ τῶν κατ'
 αὐτὸν ἐρεῖ, ὥσπερ ἱματίων καὶ ὑποδημάτων.

ς'. Πῶς ἔν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰ ἐθελήσιν ἐστὶ τὸ ἐρα-
 θῆναι, ἔ καὶ παύσασθαι ἐστὶν ὅταν τις βέληται; ἀλλ'
 ἐγὼ, ἔφη, εἶώρακα καὶ κλαίοντας ὑπὸ λύπης δι' ἔρωτα,
 καὶ δακρυόντας γε τοῖς ἐρωμένοις, καὶ μάλα κακὸν νομί-
 ζοντας, πρὶν γε ἐρεῖν, τὸ δακρύειν, καὶ διδόντας γε πολ-
 λα, ὧν ἔ βέλτιον αὐτοῖς εἶρεσθαι· καὶ εὐχομένους ὥσπερ
 καὶ τινος ἄλλης νόσος ἀπαλλαγῆναι, καὶ ἔ δυναμένους
 μέντοι ἀπαλλάττεσθαι, ἀλλὰ δεδιμένους ἰσχυροτέρᾳ τινὶ
 ἀνάγκῃ, ἢ εἰ σιδήρῳ ἐδέδεντο. παρέχουσι γὰρ ἑαυτοῖς τοῖς
 ἐρωμένοις πολλὰ καὶ εἰκῇ ὑπηρετῶντας· καὶ μέντοι ἔδ'
 ἀποδιδράσκουσιν ἐπιχειροῦσι τοιαῦτα κακὰ ἔχοντες, ἀλλὰ
 καὶ φυλάττουσιν τὰς ἐρωμένους μὴ ποιῆσαι ἀποδρῶσι.

ζ'. Καὶ ὁ νεανίσκος εἶπε πρὸς ταῦτα· ποιεῖσι γὰρ, ἔφη,
 ταῦτα.

leant: in his vt homines pare-
 rent, lex nulla posset efficere.
 Sunt enim a natura sic compa-
 rati, vt his sint inferiores. Ama-
 re vero, in voluntate positum est.
 Vnusquisque sane amat, quae sibi
 conueniunt, vt vestes
 et caligas.

6. Qui sit igitur, inquit Cy-
 rus, si voluntarium quiddam est
 amor, quod fieri nequit, vt ali-
 quis desinat, quum vult? Vidi
 ego, qui prae dolore, quem ex
 amore percipiebant, fierent; et
 iis, quos amabant, seruirent;
 tamen prius, quam amarent,
 seruitutem rem malam esse ar-

bitrarentur: quique multa lar-
 girentur, quibus carere suo sine
 incommodo non poterant; tum
 qui optarent, vt amore non se-
 cus atque morbo quodam alio
 liberarentur, neque tamen libe-
 rari possent; sed validiore ne-
 cessitate vincti essent, quam si
 ferro fuissent constricti. Itaque
 etiam se suis amoribus exhibent
 amantes ad obsequia multa sine
 fructu, ac ne quidem aufugere
 conantur, quum eiusmodi ha-
 beant mala: sed potius amores
 suos ipsi, ne aufugiant, obseruant.
 7. Et adolescens ille ad
 haec: Faciunt vero, quae dicis,
 ait.

ταῦτα· εἰσὶ μέντοι οἱ τοιῶτοι, ἔφη, μοχθηροί· διόπερ, οἶμαι, καὶ εὐχονται μὲν αἰεὶ, ὡς ἄθλιοι ὄντες, ἀποθανεῖν· μυρίαν δ' ὕσων μηχανῶν ἀπαλλαγῆς τῇ βίῃ, ἔκ ἀπαλλάττονται· οἱ αὐτοὶ δὲ γε ὕτοι καὶ κλέπτεν ἐπιχειροῦσι, καὶ ἔκ ἀπέχονται τῶν ἀλλοτρίων. ἀλλ' ἐπειδάν τι ἀρπάσωσιν ἢ κλέψωσιν, ὁρᾷς, ἔφη, ὅτι σὺ πρῶτος, ὡς ἔκ ἀναγκαῖον τὸ κλέπτεν, αἰτία τὸν κλέπτοντα καὶ ἀρπάζοντα, καὶ ἔσσυγνίσκεις, ἀλλὰ πολάζεις; ὕτω μέντοι, ἔφη, καὶ οἱ καλοὶ ἔκ ἀναγκάζουσιν ἑρᾶν ἑαυτῶν, ὃδ' ἐφίεσθαι ἀνδρῶν πρὸς ὧν μὴ δεῖ· ἀλλὰ τὰ μοχθηρὰ ἀνθρώπια πασῶν, οἶμαι, ἐπιθυμιῶν ἀκρατὴ ἐστὶ, καί περ ἔργα αἰτιῶνται· οἱ δὲ καλοὶ καγαθοὶ, ἐπιθυμῶντες καὶ χρυσίῃ καὶ ἵππων ἀγαθῶν καὶ γυναικῶν καλῶν, ὅμως ἀπάντων τῶν ῥαδίως δύνανται ἀπέχεσθαι, ὥστε μὴ ἀπῆεσθαι αὐτῶν παρὰ τὸ δίκαιον. ἔγωγ' ἔν, ἔφη, ταύτην ἐωρακώς, καὶ πάνυ μοι καλῆς δοξάσης εἶναι, ὅμως παρὰ σοί εἰμι, καὶ ἱππεύω, καὶ τὰλλα τὰ ἐμοὶ προσήκοντα ἀποτελῶ.

ἦ· Ναὶ

ait. Et sunt profecto huiusmodi homines focordes et futiles. Quo fit, mea quidem sententia, semper ut optent mori, tanquam miseri: quumque rationes infinitae sint e vita excedendi, non tamen excedunt. Iidem furari quoque conantur, et ab alienis haud abstinēt. Verum ubi quid vel rapuere, vel furto subtrahere, vides ipse, inquit, te primum increpare furantem et rapientem, quum nulla necessitas eos ad furtum adigat; neque veniam dare, sed poenas sumere. Sic ergo neque formosi ad amandum se cogunt, nec ad adpetendum ea

quae adpetenda non sunt: sed nullius momenti homunciones in omnibus cupiditatibus sunt impotentes, ac deinde in amorem culpam conferunt. At honesti probique viri tametsi et aurum, et equos bonos, et mulieres formosas, expectant: nihilo tamen minus ab his omnibus, facile semet abstinere possunt, ut per iniuriam ea non adtingant. Ego quidem certe, tametsi hanc conspexerim, perque mihi venusta visa sit: tibi tamen adsum, et equito, et cetera, quae mei sunt officii, praesto.

8. Profecto,

ἦ. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κύρος, ἴσως γὰρ θάπτον ἀπὸ ἡλ-
θες ἢ ἐν ὅσῳ χρόνῳ ὁ ἔρως πέφυκε συσκευάζεσθαι ἀν-
θρώπων. καὶ πρὸς γὰρ τοι ἐστὶ θίγοντα μὴ εὐθὺς καίε-
σθαι, καὶ τὰ ξύλα ἔκ εὐθὺς ἀναλάμπει. ὅμως δὲ ἔγωγε
ἔτε πρὸς ἐκὼν εἶναι ἀπτόμαι, ἔτε τὴς καλῆς ἐσορᾶς
ἔδὲ γέ σοι συμβεβλήω, ἔφη, ὦ Ἀράσπα, ἐν τοῖς κα-
λοῖς εἶναι τὴν ὄψιν ἐνδιατρίβειν. ὥς τὸ μὲν πῦρ τὴς
ἀπτομένης καίει, οἱ δὲ καλοὶ καὶ τὴς ἀποφεν θεωμέ-
νης ὑφάπτεσθαι, ὥστε αἰθεσθαι τῷ ἔρωτι. θάρρει, ἔφη,
ὦ Κύρε, ἔδὲ ἤν μηδέποτε παύσομαι θεωόμενος, εἰ μὴ κρα-
τηθῶ, ὥστε ποιεῖν τι ὧν μὴ χρὴ ποιεῖν. κάλλιπα, ἔφη,
λέγεις. Φύλαττε τοίνυν, ἔφη, ὥσπερ σε κελεύω, καὶ ἐπι-
μελῶ αὐτῆς. ἴσως γὰρ ἂν καὶ πάνυ ἡμῖν ἐν καιρῷ τι
γένοιτο αὕτη ἢ γυνή.

θ'. Τότε μὲν δὴ ταῦτα εἰπόντες διελύθησαν· ὁ δὲ
νεανίσκος, ἅμα μὲν ὁρῶν ὑπερκαλλῇ τὴν γυναῖκα,
ἅμα δὲ αἰδούμενος τὴν καλοκαγαθίαν αὐτῆς, ἅμα δὲ
θεραπεύων

8. Profecto, inquit Cyrus, discessisti fortasse citius, et ante id tempus, quo solet a natura machinis suis amor homines occupare. Nam fieri potest, ut etiam iguem quis tangens, non statim vratur: et e lignis flamma non statim emicat. Ego tamen nec ignem ultro tangere, nec formosos adspicere soleo. Ne tibi quidem consulo, mi Araspa, ut oculos formosis diutius immorari sinas. Nam ignis quidem non nisi tangentes vrit, ac formosi etiam eos, qui e longinquo spectant, sic accendunt, ut amore flagrent. Bono animo

fis, ait, mi Cyre; non enim futurum, ut ita capiar: ne quidem, si nunquam hanc spectare destinam, ut aliquid praeter decori rationem admittam. Rectissime, inquit, ais: atque adeo hanc mihi adseruato, quemadmodum iubeo, eiusque curam gerito. Nam fortasse mulier haec opportune nobis vsui magno fuerit.

9. His dictis ab se inuicem tunc discesserunt. Adolescens autem ille, tum quod supra modum formosam mulierem videret, tum quod eius honestam bonitatem animi aduerteret, tum etiam, quod coleret

θεραπεύων αὐτὴν, καὶ οἰόμενος χαρίζεσθαι αὐτῇ, ἅμα δὲ αἰσθανόμενος ὅτι ἀχάριστα ἦσαν, ἀλλ' ἀντεπιμελημένην διὰ τῶν αὐτῆς σικετῶν, ὥς καὶ εἰσιόντι εἴη αὐτῷ τὰ δέοντα, καὶ εἰ ποτε αἰσθηθεῖεν, ὥς μηδενὸς ἂν δέοιτο· ἐκ πάντων τῶν ἡλίσκετο ἔρωτι, καὶ ἴσως ἔδεν θαυμαζόν ἔπασχε. καὶ ταῦτα μὲν δὴ ἔτως ἐπράττετο. βεβλόμενος δὲ ὁ Κῦρος ἐθέλοντας μένειν μεθ' ἑαυτῶ τῆς τε Μήδης καὶ τῆς συμμάχης, συνεκάλεσε πάντας τὰς ἐπικαιρίας· ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιαύδε·

Ἰ. Ἄνδρες Μῆδοι καὶ πάντες οἱ παρόντες, ἐγὼ ὑμᾶς οἶδα σαφῶς ὅτι ἔτε χρημάτων δεόμενοι σὺν ἐμοὶ ἐξήλθετε, ἔτε Κυαζάρει νομίζοντες τῷτο ὑπηρετεῖν· ἀλλ' ἐμοὶ βεβλόμενοι τῷτο χαρίζεσθαι, καὶ ἐμὲ τιμῶντες, καὶ νυκτοπορεῖν καὶ κινδυνεύειν σὺν ἐμοὶ ἠθέλησατε. καὶ χάριν τῶν ἐγὼ ὑμῖν ἔχω μὲν, εἰ μὴ ἀδικῶ, ἀποδιδόναι δὲ ἔγω αἰσίαν δύναμιν ἔχειν μοι δοκῶ. καὶ τῷτο μὲν ὅτι αἰσχύνομαι λέγων. τὸ δὲ, ἦν μένητε παρ' ἐμοί,

coleret eam, sequē putaret ei gratificari, et illam non ingratam esse sentiret, sed quae vicissim per famulos suos curam adhiberet, ut venienti necessaria suppeterent, ac si quando aegrotaret, nihil ut ei deesset: his igitur omnibus factum, ut amore caperetur: nec mirum aliquid ei fortassis accidit. Atque haec quidem hoc modo gerebantur. Quum autem Cyrus et Medos et ceteros socios ultro secum manere vellet, convocavit omnes, quos adesse duceret opportunum; et ubi convenissent, huiusmodi protulit:

10. Equidem, Medi, vosque omnes qui adestis, certo scio, non ob penuriam pecuniae vos mecum profectos esse, nec quod existimaretis in hoc voluntari Cyaxaris inserviri, sed quia mihi gratificari, meque honore prosequi velletis, libitum vobis est mecum et nocturnum iter ingredi, et salutem in discrimen conicere. Quas ob res equidem vobis gratiam habere debeo, ni esse iniustus velim; nec dum tamen ex dignitate referendi facultatem habere mihi videor: quod quidem me minime pudet dicere. Sed quo minus di-

eam

ἐμοὶ, ἀποδώσω, εὖ ἴστε ὅτι τῆτο αἰσχυνοίμην ἂν εἰπεῖν νομίζοιμι γὰρ ἑμαυτὸν εἰκέναι λέγοντι ταῦτα τῆς ἔνεκα, τῇ ὑμᾶς ἐθέλειν μᾶλλον παρ' ἐμοὶ καταμένειν. ἀντὶ δὲ τῆς τάδε λέγω· ἐγὼ γὰρ ὑμῖν, καὶ ἥδη ἀπίητε Κυαζάρει πειθόμενοι, ὅμως ἦν τι ἀγαθὸν πράξω, πειράσομαι ἔτω ποιεῖν, ὥστε καὶ ὑμᾶς ἐμὲ ἐπαινεῖν. ἔ γάρ δὴ αὐτός γε ἄπειμι· ἀλλὰ καὶ Γερκανίης, οἷς τῆς ὄρκης καὶ τὰς δεξιὰς ἔδωκα, ἐμπεδώσω, καὶ ἔποτε τῆς προδοσίας αἰλώσομαι. καὶ τῷ μὲν νῦν ταῦτα διδόντι ἡμῖν Γωθρύα, καὶ τείχη, καὶ χώραν, καὶ δύναμιν, πειράσομαι ποιεῖν μήποτε μεταμελήσῃς τῆς πρὸς ἐμὲ ὁδῷ. καὶ τὸ μέγιστον δὴ, ἔτω περιφανῶς τῶν Θεῶν διδόντων ἀγαθὰ, καὶ φοβοίμην ἂν αὐτῆς, καὶ αἰσχυνοίμην, ἀπολιπὼν ταῦτα εἰκὴ ἀπελθεῖν. ἐγὼ μὲν ἔν, ἔφη, ἔτω ποιήσω. ὑμεῖς δὲ ὅπως καὶ γινώσκητε, ἔτω καὶ ποιεῖτε· καὶ ἐμοὶ εἶπατε ὅ, τι ἂν ὑμῖν δοκῇ.

καί. Ο μὲν ἔτως εἶπε. πρῶτος δὲ, ὁ Φήσας ποτὲ συγγενὴς τῇ Κύρῃ εἶναι, πρὸς ταῦτα ἔλεξεν· ἀλλ'

cam, si mecum manseritis, me relaturum; pudore praepedior: nam existimarem videri posse, me dicere hoc eam ob causam, ut libentius apud me remanere velletis. Itaque pro eo haec dico: Ego apud vos, etiamsi nunc Cyaxari morem gerendo discesseritis, id efficere conabor, si quid prospere gesserō; ut vos ipsi me laudetis. Non enim iam discedo, sed Hyrcaniis, quibus et iusiurandum, et dextram dedi, fidem servabo; neque unquam committam, ut hos defuisse conuincar. Atque etiam facere conabor, ne Gobryam,

qui modo et munitiones, et regionem, et copias nobis tradidit, unquam itineris ad me suscepti poeniteat. Quod denique maximum est, quum Dii tam manifesto bona nobis largiantur, et merus eorum, et pudor retinere me debet, quominus relictis his temere discedam. Hoc equidem, ait, facturum sum. Vos quod ex animi vestri sententia visum vobis fuerit, agite; et mihi, quae vestra sententia sit, indicate.

II. Haec eius verba fuerunt. At is, qui Cyri se cognatum esse dixerat aliquando, primus ad haec:

ἀλλ' ^(f) ἐγὼ μὲν, ἔφη, ὦ βασιλεῦ· βασιλεὺς μὲν γὰρ ἔμοιγε δοκεῖς σὺ φύσει πεφυκέναι, ἔδὲν ἦτον ἢ ὁ ἐν τῷ σμήνει φυόμενος τῶν μελιτῶν ἡγεμὼν. ἐκείνῳ τε γὰρ αἰὲς αἱ μέλιται ἐκῆσσι πείθονται· ὅπῃ δ' ἂν μένη, καὶ ἔδεμία ἐντεῦθεν ἀπέρχεται· ἣν δὲ πᾶ ἐξίη, ἔδεμία αὐτῇ ἀπολείπεται· ἔτῳ δεινός τις αὐταῖς ἔρως τῇ ἀρχεῖσθαι ὑπ' ἐκείνῃ ἐγγίγνεται. καὶ πρὸς σε δέ μοι δοκῆσι παραπλησίως πῶς οἱ ἄνθρωποι ἔτοι διακεῖσθαι. καὶ γὰρ εἰς Πέρσας ὅτε παρ' ἡμῶν ἀπήεις, τίς Μήδων ἢ νέος ἢ γέρον σὺ ἀπελείφθη, τῇ μὴ σοὶ ἀκολυθεῖν, ἕως ὅτε Ἀστυάγης ἡμᾶς ἀπέστρεψεν; ἐπεὶ δὲ ἐκ Περσῶν βοήθης ἡμῖν ὠρμήθη, σχεδὸν αὐ ἐωρῶμεν τὰς φίλας σὺ πάντας ἐθελήσεις συνεπομένους. ὅτε δ' αὖ τῆς δεῦρο στρατείας ἐπεθύμησας, πάντες σοι Μῆδοι ἐκόντες ἠκολύθησαν. νῦν δ' αὖ ἔτῳς ἔχομεν, ὡς σὺν σοὶ μὲν ὅμως καὶ ἐν τῇ πολεμῷ ὄντες θαρρόμεν, ἄνευ δὲ σὺ καὶ οἵκαδε ἀπιέναι φοβόμεθα. οἱ μὲν ἔν ἄλλοι ὅπως ποιήσασιν, αὐτοὶ ἐρῶσιν· ἐγὼ δὲ, ὦ Κύρε, καὶ ὧν ἐγὼ κρατῶ, καὶ
μὲν ἔμεν

haec: Ego vero sic aio, mi rex, sequeretur, donec Astyages nos inquit. Nam regem natura nihilo te minus ortum arbitror, quam ille rex est, qui dux apum in alveo nascitur: illi enim semper apes ultro parent, ac quocunque loco manserit, ab eo nulla earum discedit: quod si aliquo prodierit, nulla ipsum deferit. tam mirificus eis amor erga principem hunc suum innascitur. Idem erga te mihi quodam modo videntur hi homines adfecti esse. Nam quo tempore a nobis in Persiam proficiscebare, quisnam Medorum vel iuuenis vel senex absuit, quo minus te
sequeretur, donec Astyages nos retrogredi iussit? Postquam vellemus domo nobis e Perside opitulor aduenisti, videbamus iterum amicos tuos prope omnes sponte sua te sequi. Quum rursus expeditionem in haec loca suscipere cupivisti, omnes te Medi lubentes sequuti sunt. Et nunc adeo sic adfecti sumus, ut te praesente etiam in hostico simus animosi, et absque te domum reuerti formidemus. Itaque ceteri quid facuri sint, ipsi exponunt: ego vero, mi Cyre, atque illi, qui mea in potestate sunt, manebimus

(f) Desiderari vocabulum φημι suspicatur Leunclavius, quod elegantius intelligi videtur.

μενῶμεν παρὰ σοὶ, καὶ ὀρῶντές σε ἀνεξόμεθα, καὶ καρτερήσομεν ὑπὸ σῷ εὐεργετῶμενοι.

ΙΒ'. Επὶ τῷτοῖς ὁ Τυγρᾶνός ἐλεξεν ᾧδε· σὺ, ἔφη, ὦ Κῦρε, μὴ τι θαυμάσης, ἀν' ἐγὼ σιγῶ. ἡ γὰρ μοι ψυχὴ, ἔφη, ἔχ' ὥς βλεύσασα παρῆσκεύασα, ἀλλ' ὥς ποιήσασα ὅ, τι ἀν' παραγγέλλης. ὁ δὲ Τυγκάνιος εἶπεν· ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ὦ Μῆδοι, εἰ νῦν ἀπέλθοιτε, δαίμονος ἀν' φαίην τὴν βέλῃσιν εἶναι, τὸ μὴ εἶσθαι ὑμᾶς μέγα εὐδαίμονας γενέσθαι. ἀνθρώπινῃ δὲ γνώμῃ τίς ἀν' ἡ Φευγόντων πολεμίων ἀποτρέποιτο, ἢ ὅπλα παραδιδόντων ἢ ἀν' λαμβάνοι, ἢ ἑαυτὸς παραδιδόντων καὶ τὰ ἑαυτῶν ἢ ἀν' δέχοιτο; ἄλλως τε καὶ τῷ ἡγεμόνος ἡμῖν ὄντος τοιῶντα, ὅς ἐμοὶ δοκεῖ (ὥς ὁμνυμι ὑμῖν πάντας τῆς θεᾶς) εὖ ποιῶν ὑμᾶς μᾶλλον ἥδεσθαι, ἢ ἑαυτὸν πλετίζων. ἐπὶ τῷτῳ πάντες οἱ Μῆδοι τοιαῦτα ἔλεγον· σὺ, ὦ Κῦρε, ἐξήγαγες ἡμᾶς· καὶ οἴκαδε ὅταν ἀπιέναι καιρὸς σοὶ δοκῇ εἶναι, σὺν σοὶ ἡμᾶς ἀπάγαγε. ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα ἀκῆσας, ἐπεύξατο· ἀλλ' ὦ Ζεῦ μέγιστε, αἰτῶμαί σε, δός

bimus apud te: tē intuendo, quaevis sustinebimus: te beneficiis nos adficiente, tolerantes erimus.

12. Post haec Tigranes ita loquutus est: Nolim mireris, ait, mi Cyre, quod taceam. Animus enim meus non ad consultandum paratus est, sed ad faciendum quidquid imperaueris. Hyrcanius autem: Dicerem ego, inquit, si iam discederitis Medi, uuminis id alicuius voluntate fieri, quod valde beatos vos fieri non fineret. Humanae quidem mentis iudicium quod adtinet, quis vel hoste fugiente se patia-

tur auerti, vel arma tradente non ea capiat, vel se cum suis rebus dedente non recipiat? Praeferim quum eiusmodi ducem habeamus, qui mihi videtur (quod iuratus equidem Deos omnes testor) maiorem ex eo voluptatem capere, si bene de vobis mereatur, quam si seipsum locupletet? Tum deinde Medi omnes haec dixerunt: Tu nos eduxisti, Cyre. Tu domum nos, ubi tibi visum erit commodum, tecum abducito. Cyrus his auditis, hoc votum adiecit: Te vero maxime Iupiter oro, fac ut eos, qui honore

δός μοι τὰς ἐμὲ τιμῶντας νικῆσαι εὖ ποι-
ῶντα.

γ'. Εκ τῆς ἐκέλευσε τὰς μὲν ἄλλας Φυλακάς
καταστήσας, ἀμφ' αὐτὰς ἤδη ἔχειν, τὰς δὲ Πέρσας δια-
λαβεῖν τὰς σκηναίς, τοῖς μὲν ἵππεῦσι τὰς τῆτοις πρεπτό-
σας, τοῖς δὲ πεζοῖς τὰς τῆτοις ἀρκύσας· καὶ ἔτω κατα-
στήσασθαι, ὅπως ποιῶντες οἱ ἐν ταῖς σκηναῖς ἅπαντες τὰ
δεόντα Φέρωσιν εἰς τὰς τάξεις τοῖς Πέρσαις, καὶ τὰς ἵπ-
πας τεθεραπευμένους παρέχωσι· Πέρσαις δὲ μηδὲν ἄλλο
ἢ ἔργον ἢ τὰ πρὸς πόλεμον ἐκπονεῖν.

Κ Ε Φ. β'.

Ταύτην μὲν ἔτω τὴν ἡμέραν διήγαγον πρῶτ' ἀνα-
στάντες ἐπορεύοντο πρὸς τὸν Γαβρύαν, Κῦρος μὲν ἐφ'
ἵππῳ, καὶ οἱ Περσῶν ἵππεῖς, γεγεννημένοι ἀμφὶ τὰς δισχι-
λίαις. οἱ δὲ τὰ τῶν γέρρα καὶ τὰς κοπίδας ἔχοντες ἐπὶ
τῆτοις εἵποντο, ἴσοι ὄντες τὸν ἀριθμόν. καὶ ἡ ἄλλη δὴ στρα-
τιὰ ἐπορεύετο τεταγμένη. ἕκαστον δὲ ἐκέλευσε τοῖς καινοῖς
ἐαυτῶν θεράπῃσιν εἰπεῖν, ὅτι ὅστις ἀν' αὐτῶν ἢ τῶν ὀπίσθο-
φυλάκων

porē me prosequuntur, benefi-
ciis superem.

C A P. II.

13. Ex eo iussit, ut ceteri qui-
dem locatis excubiis, corpora
curarent: Persae vero taberna-
cula distribuerent; in equites,
ea quae equitibus convenirent:
in pedites, quae his sufficerent.
Ut item hoc modo res constitue-
rent, quo uniuersi, qui essent in
tabernaculis, necessaria confice-
rent, ac Persis ad ordines ipso-
rum adferrent, et equos etiam
curatos eis exhiberent: Persis
autem nihil aliud negotii relin-
queretur, quam uti res bellicas
elaborarent.

Hoc modo diem hunc exe-
gerunt. Mane autem
quam surrexissent, iter ad Go-
bryam ingressi sunt, Cyrus qui-
dem in equo, cum Persarum
equitibus, qui iam ad duo
millia excreuerant. Hos se-
quebantur, qui crates et ficas
eorum habebant, numero eis
pares. Itidem exercitus reli-
quus instructus iter faciebat.
Et iussit Cyrus, ut quisque
famulis suis nouitiis futu-
rum diceret, ut quisquis eo-
rum vel post agminis postremi
cultodes

VOL. I.

S

φυλάκων φαίνηται ὅπιόν τε τῷ μετώπῳ πρόθεν, ἢ κατὰ πλάγια ἔξω τῶν ἐν τάξει ὄντων ἀλίσκηται, κολαδιέσεται. δευτεραῖοι δὲ ἀμφὶ δείλην γίνονται πρὸς τῷ Γωβρύῳ χωρίῳ, καὶ ὁρῶσιν ὑπερίσχυρόν τε τὸ ἔρυμα, καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν πάντα παρεσκευασμένα, ὥς ἂν κρατίστα ἀπομάχωντο. καὶ βῆς δὲ πολλὰς καὶ πάμπολλα πρόβατα ὑπὸ τὰ ἔρύματα προσηγμένα ἐώρων.

β'. Πέμψας δὲ ὁ Γωβρύας ἐκέλευσε τὸν Κῦρον περιλάσαντα ἰδεῖν ἢ ἡ πρόσσδος εὐπετεσάτῃ, εἰσω δὲ πέμψαι πρὸς ἑαυτὸν τῷ πιστῶν τινὰς, οἵτινες αὐτῷ τὰ ἔνδον ἰδόντες ἀπαγγεῖλθωσιν. ἔτω δὲ ὁ Κῦρος αὐτὸς μὲν τῷ ὄντι βυλόμενος ἰδεῖν, εἶπε εἴη αἰρέσιμον τὸ τεῖχος, ἢ ψευδὴς φαίνοιτο ὁ Γωβρύας, περιήλανε πάντοθεν, ἐώρα τε ἰσχυρότερα πάντα ἢ *πρὸςσελθεῖν ἧς δ' ἐπέμψε πρὸς Γωβρύαν, ἀπήγγελλον τῷ Κύρῳ ὅτι τοσαῦτα εἴη ἔνδον ἀγαθὰ, ὅτα ἐπ' ἀνθρώπων γενεάν, ὥς σφίσι δοκεῖν, μὴ ἂν ἐπιλείπειν τὰς ἔνδον ὄντας. ὁ μὲν δὲ Κῦρος ἐν φροντίδι ἦν

ὁ, τε

custodes confpiceretur, vel ante frontem, vel ab utroque latere, extra eos qui essent in ordine, deprehenderetur, poenas daret. Postridie circa vesperam ad locum Gobryae perveniunt, et munitionem supra modum firmam vident, et in moenibus parata omnia, quibus egregie locus propugnaretur. Quin etiam multos boues, et permultas pecudes subter munitiones adductas cernebant.

2. Gobryas autem, misso ad Cyrum quodam, dici iussit, ut Cyrus circumuectus dispiceret, ubinam accessus esset facillimus; Cogitabat secum Cyrus, quae-

nam

* Αἱ. ἢ πρὸςσελθεῖν, secundum quam lectionem sensus erit: vidit omnia munitiona quam Gobryas praedixerat. Est autem et alia lectio, ἢ πρὸςσελθεῖν, secundum quam sensus erit: vidit omnia munitiona, quam et Iougius quo.

ὅ, τι ποτε εἴη ταῦτα· ὁ δὲ Γωβρύας αὐτός τε ἐξήκει πρὸς αὐτόν, καὶ τὰς ἐνδοθεν πάντας ἐξῆγε,* ἄλλας μὲν φέροντας οἶνον, ἄλεια· ἄλλας δὲ ἐλαύνουίης βῆς καὶ ὕς, εἰς, αἶγας· καὶ εἰ τι βρωτὸν, πάντα ἱκανὰ προσῆγον, ὡς δειπνήσαι καλῶς ἅπασαν τὴν σὺν Κύρῳ στρατιάν. οἱ μὲν δὴ ἐπὶ τῷ ταχθέντες διηρῶντό τε ταῦτα καὶ ἐδειπνοποιῶντο.

γ'. Ο δὲ Γωβρύας, ἐπεὶ πάντες οἱ ἄνδρες αὐτῷ ἔξω ἦσαν, εἰσιέναι ἐκέλευσε τὸν Κύρον ὅπως νομίζει ἀσφαλές· κατα. προσισπέμψας ὃν ὁ Κύρος προσκόπας καὶ δύναμιν, καὶ αὐτὸς ὅτως εἰσῆει. ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθεν ἀναπεπλημένους ἔχων τὰς πύλας, παρεκάλει πάντας τὰς φίλους καὶ ἀρχούους τῶν μεθ' αὐτῶν. ἐπεὶ δὲ ἐνδον ἦσαν, ἐκφέρων ὁ Γωβρύας φιάλας χρυσᾶς, καὶ προχόας, καὶ κάλπιδας, καὶ κόσμον παντοῖον, καὶ Δαρεικὰς ἀμέτρους τινὰς, καὶ πάντα καλὰ, καὶ τέλος τὴν θυγατέρα (δεινὸν ἄρα κάλλος καὶ μέγεθος, πενθικῶς δὲ ἔχουσιν τῶν ἀδελφῶν τεθνηκός) ἐξαγαγὼν, τὰδε εἶπεν ὦ Κύρε, ἐγὼ σοι τὰ μὲν χρηματὰ

nam illae res essent; quum Gobryas ipse ad eum egreditur, et omnes, quotquot intus erant, educit; alios quidem ferentes vinum et farinas, alios vero agentes boues, et sues, oues, capras: et quidquid esculenti requireretur, id omne adferebant, ut totus Cyri exercitus egregia coena exciperetur. Quapropter ii, quibus id erat datum negotii, distribuebant haec, et coenam adparabant.

3. Gobryas vero, quum suos omnes eduxisset; Cyrum ingredi iussit. eo modo quem arbitraretur ipse tutissimum. Ita-

que Cyrus, praemissis speculatoribus et agmine suorum, tandem et ipse ingreditur. Quum esset ingressus, portas tenens apertas, amicos omnes et praefectos militum aduocabat. Postquam hi iam intus erant, Gobryas depromtis pateris aureis, et gutturniis, et urnulis, et omnis generis ornamentis, et immensa vi Daricorum, et uniuersis rebus pulchris; ad extremum etiam filia (quae quidem erat admiranda forma et proceritate, lugubri habitu, propter mortem fratris) producta, dixit: Pecunias haec tibi trado, mi Cyre,

S 2

ac

* Vocabula ἄλλας μὲν desiderantur in aliis editt.

χρήματα ταῦτα δίδωμι τὴν δὲ θυγατέρα ταύτην ἐπιτρέπω διαθίσθαι ὅπως ἂν σὺ βύλῃ ἱκετεύομεν δὲ, ἐγὼ μὲν καὶ πρόϋεν, τῷ υἱῷ, αὕτη δὲ νῦν, τῷ ἀδελφῷ τιμωρὸν γενέσθαι σε.

δ. Ο δὲ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπεν, ἀλλ' ἐγὼ σοὶ μὲν καὶ τότε ὑπεσχόμεν, ἀψευδῆντός σε, τιμωρήσειν εἰς οὐναίμιν· ἡνὶν δὲ ὅτε σε ἀληθεύοντα ὀρῶ ἤδη, ὀφείλω τὴν ὑπόσχεσιν καὶ ταύτῃ ὑπισχνῆμαί τὰ αὐτὰ ταῦτα σὺν Θεαῖς ποιήσειν. καὶ τὰ μὲν χρήματα, ἔφη, ἐγὼ ταῦτα δέχομαι, δίδωμι δ' αὐτὰ τῇ παιδί ταύτῃ, καὶ ἐκείνῳ, ὃς ἂν γήμῃ αὐτήν. ἐν δὲ δῶρον ἀπείμι, ἔχων παρὰ σε, ἀνδ' ἔγωγε ἔδ' ἂν τὰ ἐν Βαβυλῶνι, ἐν ἧ πλείστα ἐστίν, ἔδδ' τὰ πανταχῶ, ἀντὶ τῆς, ἣ σὺ μοι δεδώρηται, ἥδιον ἂν ἔχων ἀπέλθοιμι. καὶ ὁ Γωβρύας, θαυμάσας τί ποτε τῷτο εἶη, καὶ ὑποπτεύσας μὴ τὴν θυγατέρα λέγειν, ὥτως ἤρετο, καὶ τί τῷτ' ἐστίν, ἔφη, ὦ Κῦρε;

ε. Καὶ ὁ Κῦρος ἀπεκρίνατο, ὅτι, ἔφη, ὦ Γωβρύας, πολλὰς μὲν οἶμαι εἶναι ἀνδρώπας, οἱ ἔτε ἀστερεῖν ἂν θέλοιεν, ἔτε ἀδικῶν, ἔτε ἂν ψεύδοιντο ἐκόντες εἶναι. διὰ δὲ τὸ μηδένα αὐτοῖς

ας filiam hanc tibi committo; ut de ea, sicut ipse voles, statuas. Obsecramus vero te supplices, ego quidem etiam antea, ut filii; haec vero nunc, ut fratris ipsius ultor sis.

4. Ad quae Cyrus inquit: At ego tibi tunc quoque pollicitus sum, me ultorem tibi futurum pro viribus, si minime nps mendacio falleres. Nunc quia te veracem video, reus sum promissi. Quin et huic polliceor eadem me, Diis iuvantibus, facturum. Ac pecunias quidem istas accipio, et huic puellae, atque illi, cum quo

nuptura est, dono. Munus tamen vnum abs te accipiens, discedam; pro quo mihi donato, ne quidem ea, quae Babylone sunt, tamen si plurima, nec quae sunt vsquam, libentius habiturus sim, ac discessurus. Et Gobryas miratus, quid tandem illud esset, ac suspicatus, an filiam diceret, interrogavit: Quid istud est, mi Cyre?

5. Tum respondens Cyrus: Multos arbitror esse homines, ait, mi Gobrya, qui nec impii, nec iniusti esse velint, ac sponte sua ne quidem mentiantur aut fallant. Sed quia nemo potestati eorum

αὐτοῖς ἡθελήκεναι προέσθαι μήτε χρήματα πολλά, μήτε
 τυραννίδα, μήτε τείχη ἐρυμνά, μήτε τέκνα ἀξιεύρατα,
 ἀποθνήσκουσι πρότερον, πρὶν δῆλοι γενέσθαι, οἷοι ἦσαν.
 ἐμοὶ δὲ σὺ νῦν καὶ τείχη ἐρυμνά, καὶ πλετον παν-
 τυδαπὸν, καὶ δύναμιν τὴν σὴν, καὶ θυγατέρα ἀξιοκλή-
 τον ἐγχείρισας, πεποίηκας με δῆλον γενέσθαι πᾶσιν
 ἀνθρώποις, ὅτι ἔτ' ἂν ἀσεβεῖν περὶ ξένου ἐθέλοιμι,
 ἔτ' ἂν ἀδικεῖν χρημάτων ἐνέκεν, ἔτε συνθήκας ψευ-
 δοίμην ἂν ἐκὼν εἶναι. τῆτ' ἔν' ἐγὼ σοι, εὐ ἴδι, ἕως
 ἀνὴρ δίκαιος ὦ, καὶ δοκῶν εἶναι τοιῆτος ἐπαινώμαί ὑπ'
 ἀνθρώπων, ἔποτ' ἐπιλήσομαι ἀλλὰ πειράσομαί σε
 ἀντιτιμῆσαι πᾶσι τοῖς καλοῖς. καὶ ἀνδρὲς δ', ἔφη,
 τῇ θυγατρὶ μὴ φοβῆ ὡς ἀπορήσεις, ἀξίᾳ ταύτης. πολ-
 λοὶ γὰρ καὶ ἀγαθοὶ φίλοι εἰσὶν ἐμοί, ὧν ὅσις γαμῶ
 αὐτήν, εἰ μέντοι χρήματα ἔξει τοσαῦτα, ὅσα δίδως,
 ἢ καὶ ἄλλα πολλαπλάσια τῶν, ἔκ' ἂν ἔχοιμι εἰπεῖν·
 σὺ μέντοι εὐ ἴδι, ὅτι εἰσὶ τινες αὐτῶν, οἳ ὧν μὲν σὺ δί-
 δως

eorum permittere voluerit nec
 pecuniae vim magnam, nec re-
 gnum, nec castella munita, nec
 amabiles liberos; eo fit ut
 prius moriantur, quam quales
 sint, cognosci possit. Tu vero,
 quum mihi iam moenia munita,
 et omnis generis opes, et co-
 pias tuas, et filiam dignam sane,
 quam sibi quis adquirat, in ma-
 nus tradideris: fecisti sane ut
 apud omnes homines constet,
 eum me esse, qui nec in hospi-
 tes impius esse velim, nec pecu-
 niae causa iniustus, nec in prae-
 standis pactis, quod me quidem
 volente sit, fallax. Igitur hu-
 ius ego tibi, sat scito, donec vir
 iustus ero, et ob existima-
 tionem eiusmodi laudem mor-
 talium promerebor, nunquam
 obliuiscar: sed omnibus te
 rebus honestis ac bonis vi-
 cissim ornare conabor. Ne-
 que verendum est tibi, filiam
 quod adtinet, ne viro sis ca-
 riturus, qui hac dignus sit.
 Nam multos ego, et egre-
 gios amicos habeo, quorum
 quisquis tandem hanc duxe-
 rit, an eas quidem pecunias
 sit habiturus, quantae abs te
 dantur, vel etiam alias mul-
 to iis plures; equidem dicere
 nequeo. Te quidem certo scire
 volo, esse quosdam inter eos,
 qui

δως χρημάτων, ἔδδ' μικρὸν τέτων ἕνεκα σὲ μᾶλλον θαυμάσῃσιν. ἐμὲ δὲ ζηλῶσι νυνὶ, καὶ εὐχονται πᾶσι θεοῖς γενέσθαι ποτὲ καὶ ἑαυτὰς ἐπιδεῖξαι, ὥς πιστοὶ μὲν εἰσιν ἄδεν ἤτιον ἐμῷ τοῖς φίλοις, τοῖς δὲ πολεμίοις ἄδέποτ' ἂν ὑφεῖντο ζῶντες, εἰ μὴ θεοὶ βλάβῃσι· ἀντὶ δ' ἀρετῆς καὶ δόξης ἀγαθῆς ὅτι ἔδδ' ἂν τὰ Σύρων, πρὸς τοῖς σοῖς, καὶ Ἀσσυρίων πάντα προέλοιγτο· τοιγάρ τις ἀνδρῶν εὐ ἴσθι ἐν ταῦθα καθεμένους.

ς'. Καὶ ὁ Γωβρύας ἐπιγελάσας, πρὸς θεῶν, ἔφη, ὦ Κύρε, δεῖξόν μοι πῶς ἔτοί εἰσιν, ἵνα σε τέτων τινὰ αἰτήσωμαι παῖδά μοι γενέσθαι. ἀμέλει, ἔφη, ἄδεν ἐμῷ σε δεήσει πυνθάνεσθαι, ἀλλ' ἤν σὺν ἡμῖν ἔπη, αὐτὸς σὺ ἔξεις καὶ ἄλλω δεικνῦναι αὐτῶν ἕκασον. τοσαῦτα δ' εἰπὼν δεξιάν τ' ἔλαβε τῷ Γωβρύα, καὶ ἀναστὰς ἐξῆκει, καὶ τῆς σὺν αὐτῷ πάντας ἐξήγαγε. καὶ πολλὰ δεομένους τῷ Γωβρύα ἔνδον δειπνεῖν, ἔκ ἡθέλησεν, ἀλλ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐδείπνει, καὶ τὸν Γωβρύαν σὺνδειπνον παρέλαβεν.

ζ. Ἐπὶ σιβάδος δὲ κατακλιθεὶς ἤρετο αὐτὸν ὧδε·

Εἰπέ

qui ob pecuniam, quam tu largiris, ne tantillo quidem magis te sint admiraturi. Me autem hoc tempore suspiciunt, et omnes Deos precantur, ut declarare possint, se quoque nihilo minus, quam me, fideles amicis esse, hostibus nunquam cedere, dum vita sit eis superstes, nisi numen obstat. Virtuti vero, et existimationi bonae, ne Syrorum quidem, et Assyriorum omnia bona, tuis addita, praetulerint. Tales viros certo scias heic iam confedissee.

6. Ad ea Gobryas quum adriffet: Per Deos immortales, in-

quit, indica mihi, mi Cyre, vbi nam illi sint, ut ahs te petam, liceat mihi horum aliquem adoptare filium. Nihil profecto, ait, opus est ex me sciscitari, sed si nobiscum sequaris, poteris ipsemet etiam alteri quemlibet horum ostendere. Haec loquutus,prehendit Gobryae dextram, et surgens abiit, suis omnibus secum eductis. Quumque multum a Gobrya rogaretur, ut intus coenaret, noluit: sed in castris coenavit, et Gobryam in coena conuiuiam adhibuit.

7. Accumbens autem stramineo in toro, sic eum interrogauit:

Dic

Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, πότερον οἶε εἶναί σοι πλείω, ἢ ἡμῶν ἐκάστω τρώματι; καὶ ὅς εἰπεν· ὑμῖν νῆ τὸν Δί' εὖ οἶδ' ὅτι τρώματα πλείω ἐστὶ καὶ κλίνει, καὶ οἰκία γε πολλῶ μείζων ἢ ὑμετέρα τῆς ἐμῆς· οἱ γε οἰκία μὲν χρῆσθε γῆ τε καὶ ἄρανῶ, κλίνει δ' ὑμῖν εἰσιν, ὅποσαι γένοιντ' ἂν εὐναὶ ἐπὶ γῆς· τρώματα δὲ νομίζετε ἔχ' ὅποσα πρόβατα φύει ἔρια, ἀλλ' ἐπὶσα φεύγαντα ἄρη τε καὶ πεδία αἰήσι.

ἦ. Τότε μὲν δὴ πρῶτον ὁ Γωβρύας συνδειπνῶν αὐτοῖς, ὁρῶν τὴν φαυλότητα τῶν παρατιθεμένων βρωμάτων, πολὺ σφᾶς ἐνόμιζεν εἶναι ἐλευθεριωτέρας αὐτῶι, (5) ἐπειδὴ κατενόησε τὴν μετριότητα τῶν σίτων. ἐπ' ἄθενι γὰρ βρώματι ἄδὲ πόματι Πέρσης ἀνὴρ τῶν πεπαιδευμένων, ἔτε ὄμμασιν ἂν ἐκπεπληγμένος καταφανῆς γένοιτο, ἔτε ἀρπαγῇ, ἔτε νόῳ, μὴ ἔχι προνοεῖν ἄπερ ἂν καὶ μὴ ἐν σίτῳ ὦν· ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἵππικοὶ, διὰ τὸ μὴ ταράσσεσθαι ἐπὶ τῶν ἵππων, δύνανται ἅμα ἵππεύοντες καὶ ὁρᾶν καὶ ἀκχεῖν καὶ λέγειν τὸ δέον, ἔτω καὶ ἐκείνοι ἐν τῷ σίτῳ

Die mihi, mi Gobrya, inquit, utrum existimas plura tibi esse toralia, quam cuique nostrum? Profecto, inquit, vobis plura sunt, sat scio, tum stragula, tum lecti: et domus vestra longe amplior est, quam mea, quibus terra et coelum domus usum praebent: Etiam tot vobis lecti sunt, quot supra terram cubilia. Praeterea lanas ovium non habetis pro stragulis, sed quaecumque sarmenta tum montes, tum campi suppeditant.

8. Ac Gobryas quidem tunc primum apud eos coenans,

quam ciborum, qui adponerentur, vilitatem cerneret; multo illos liberalius suis degere iudicavit, eorum in vescendo moderatione considerata. Etenim ad nullum neque cibum neque potum Persam, disciplina institutam gentilitia, sic commoveri vel oculis adparet, vel rapacitate, vel animo; minus ut providus sit, quam si cibus non adesset: sed ut homines equestres, propterea quod in equis non perturbantur, inter equitandum et cernere, et audire, et dicere, quae sit necesse, possunt: ita et illi prudentiam ac moderationem in vescendo

S 4

(5) Rectius ἐκείνῃ quam ἐπὶ 11.

σίτῳ οἶονταί· δεῖν Φρόνιμοι καὶ μέτριοι φαίνεσθαι. τὸ δὲ κεινῆσθαι ὑπὸ τῶν βεβωμάτων καὶ τῆς πόσεως, πάνυ αὐτοῖς κυνικὸν καὶ θηριώδες δοκεῖ εἶναι.

Θ'. Ενενόησε δὲ αὐτῶν καὶ ὡς ἐπηρώτων ἀλλήλους τοιαῦτα, οἷα ἐρωτηθῆναι ἴδιον ἦν ἢ μὴ, καὶ ὡς ἔσκωπτον οἷα σκωφθῆναι ἴδιον ἦν ἢ μὴ· ἅ, τε ἐπαιζον ὡς πολὺ μὲν ὕβρεως ἀπῆν, πολὺ δὲ τῷ αἰσχρὸν τι ποιεῖν, πολὺ δὲ τῷ χαλεπαίνεσθαι πρὸς ἀλλήλους. μέγιστον δ' αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι, τὸ ἐν στρατείᾳ ὄντας τῶν εἰς τὸν αὐτὸν κίνδυνον ἐμβαίνόντων * μηδενὸς οἶεσθαι δεῖν πλείω παρατίθεσθαι, ἀλλὰ τῷτο νομίζει· με, ἴσην εὐωχίαν εἶναι, τὴς συμμάχεσθαι μέλλοντας ὑπεελτίσθαι παρασκευάζειν.

Ι. Ηνίκα δὲ ὁ Γωβρύας εἰς οἶκον ἀπὸ τῶν ἀνίστατο, εἰπεῖν λέγεται· ἐμέτι θαυμάζω, ὦ Κῦρε, εἰ ἐκπώματα μὲν καὶ ἱμάτια καὶ χρυσίον ἡμεῖς ὑμῶν πλείονα κεκτήμεθα, αὐτοῖς δ' ἐλάττωτος ὑμῶν ἄξιοί ἐσμεν. ἡμεῖς γὰρ ἐπιμελέμεθα ὅπως ἡμῖν ταῦτα ὡς πλείω εἶναι, ὑμεῖς δὲ

μοι

vescendo exhibendam censent, ac prorsus caninum belluinumque ducunt, a cibis et potu commoueri.

9. Animaduertit etiam eos de rebus eiusmodi sese interrogare, de quibus iucundius esset interrogari, quam non interrogari: et false quaedam dicere, quibus perstringi incundius esset, quam non perstringi: et ita iocari, ut omnis contumelia longe abesset, longe turpis actio, longe animorum ex indignatione contra se inuicem commotio. Maximum vero ei visum est, quod quum essent

in expeditione, nemini eorum qui periculum idem adibant, plura putarent adponenda: sed epulum id lautissimum ducerent, si eos, quos belli socios habituri essent, quam fortissimos et optimos efficerent.

10. Quum autem Gobryas domum iturus suigeret, dixisse perhibetur: Equidem, mi Cyre, non amplius miror nos copiam maiorem poculorum, vestium, auri possidere, quam vos: sed vobis tamen multo esse minoris aestimandos. Quippe nobis est curae, ut copia illorum adfluamus: vos id

* Forte μηδενί.

μοι δοκεῖτε ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως αὐτοὶ ὡς κράτιστοι ἔσεσθε. ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Κύρος, ἄγ', ἔφη, ὦ Γαβρύα, ἔπας πρῶτ' ἀρέσῃ ἔχων τὰς ἱππέας ἐξωπλισμένους, ἵνα καὶ τὴν δύναμιν σε ἰδῶμεν, καὶ ἅμα διὰ τῆς σῆς χάριτος ἄγης ἡμᾶς, ὡς ἂν εἰδῶμεν ἅ τε δεῖ φίλια καὶ πολέμια ἡμᾶς νομίζειν. τότε μὲν δὴ ταῦτα εἰπόντες ἀπῆλθον ἑαυτέρους ἐπὶ τὰ προσήκοντα.

ἰα'. Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, παρῆν ὁ Γαβρύας ἔχων τὰς ἱππέας, καὶ ἡγήτο. ὁ δὲ Κύρος, ὥσπερ προσήκει ἀνδρὶ ἡγῶντι, ἔ' μόνον τῷ πορεύεσθαι τὴν ὁδὸν προσεῖχε τὸν νῦν, ἀλλ' ἅμα προῖάν ἐπσκοπεῖτο, εἴτι δυνατόν εἴη τῆς μὲν πολεμικῆς ἀδυνετέρας ποιεῖν, αὐτὰς δὲ ἰσχυροτέρας. καλίσας ἔν τὸν Τεκάνιον καὶ τὸν Γαβρύαν, (τῷ γὰρ ἐνόμιζε μάλιστα εἶδέναι ὅν αὐτὸς ὤτεο δεῖσθαι μαθεῖν) Εγώ τω, ἔφη, ἄνδρες φίλοι, οἶμαι, σὺν ὑμῖν ὡς πισοῖς βυλευόμενος περὶ τῶν πολέμων τῶδε, ἔκ' ἀνέξχμαρταίεν. ὁρῶ γὰρ ὑμῖν ἔτι μᾶλλον, ἢ ἐμοὶ, σκεπτόεον ὄν, ὅπως ὁ Ἀσσύριος, ἡμῶν μὴ ἐπικρατήσῃ. ἐμοὶ μὲν γὰρ, ἔφη, τῶνδε ἀποσφαιλόντι

id eniti studiose mihi videmini, faciendo intentus erat, sed in-
vt longe praestantissimi sitis. ter progrediendum considera-
Haec Gobryas quum dixisset, bat, fierine posset, vt hostes
subiecit Cyrus: Vide mi Go- imbecilliores redderentur, ipsi
brya, cras mane cum equitibus firmiores. Itaque arcessito Hyr-
armatis adlis, vt copias etiam canio et Gobrya, quos inpri-
tuas inspiciamus: simulque per mis ea scire putabat, quibus
agrum tuum nos ducas, vt scia- sibi cognitis opus esset: Arbi-
mus, quae pro amicorum, quae tritor, inquit, amici, me nequa-
hostium rebus nobis habenda quam in consiliis de hoc bello
sint. At tunc quidem his di- meis aberraturum; si vos, ho-
ctis, vterque ad sua discessit. mines fidos, eis adhibeam.

II. Quum autem illuxisset, Vobis enim magis etiam co-
aderat cum equitibus Gobryas, gitandum esse video, quam tri-
et praeibat. At Cyrus, velut hi, ne superior nobis Assyrius
eum facere par est, qui cum euadat. Nam me quod atti-
imperio sit, non solum itineri net, si frustratus in his fuero, for-
tassis

λέντι ἐστὶν ἴσως καὶ ἄλλη ἀποστροφή· ὑμῖν δὲ, εἰ ἕτος ἐπι-
κρατήσῃ, ὁρῶ ἅπαντα τὰ ὄντα ἀλλότρια γιγνόμενα. καὶ
γὰρ ἐμοὶ μὲν πολέμιός ἐστιν, ἔκ ἐμέ μισῶν, ἀλλ' οἰόμενος
ἀσύμφορον εἶναι αὐτῷ, ἡμᾶς μεγάλως εἶναι καὶ στρατεύει
διὰ τῆτο ἐφ' ἡμᾶς ὑμᾶς δὲ καὶ μισεῖ, καὶ ἀδικεῖσθαι νο-
μίζει ὑφ' ὑμῶν. πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο ἀμφοτέρω, καὶ
τὰ αὐτὰ περαινέειν ὅτι μέλλει ὡς ταῦτα εἰδοσί σφίσι,
καὶ μέλον αὐτοῖς ἰσχυρῶς, ὅπῃ τὰ νῦν παρόντα ἀπο-
βήσοιτο.

ΙϞ'. Ενταῦθα δὴ ἤρχετο ὧδε· λέξατέ μοι, ἔφη, ὑμᾶς
μόνως ἐνόμιζε πολεμικῶς ἔχειν ὁ Ἀσσύριος πρὸς ἑαυ-
τὸν, ἢ ἐπίσασθε καὶ ἄλλον τινὰ αὐτῷ πολέμιον; ναὶ μά-
Δί, ἔφη ὁ Τεκάνιος, πολεμιώτατοι μὲν εἰσιν αὐτῷ Κα-
δύσιοι, ἔθνος μάλα πολὺ καὶ ἀλκιμον· Σάκαι γε μὴν,
ὅμοροι ἡμῖν, οἱ πολλὰ κακὰ πεπόνθασιν ὑπὸ τῆς Ἀσσυρίης.
ἐπειράτο γὰρ καὶ ἐκείνης, ὥσπερ καὶ ἡμᾶς, κατασείψα-
σαι. ἔκῃν οἴσθε, ἔφη, νῦν αὐτὰς ἀμφοτέρους ἡδέως ἂν ἐπι-
βῆναι σὺν ἡμῖν τῷ Ἀσσυρίῳ; ἔφασαν, καὶ σφόδρα γε, εἶπη
δύναιτο

tallis aliud est quo me vertam:
a vobis, si superior hic evase-
rit, omnia quae possidetis, alie-
natum iri video. Etenim meus
hostis est, non quod me ode-
rit: sed quod sibi non expe-
dire arbitratur, nos magnos
esse; eaque una causa est, cur
bellum nobis faciat. At vos
et odit, et adfectum se a vobis
iniuria ducit. Ad quae respon-
dit vterque, curae sibi esse, res
istas ut ita peragerent, quod
ipsi haec non ignorarent: ac
praeterea sibi vehementer esse
curae, qui negotiorum praesen-
tium futurus sit exitus.

12. Ibi tum ipse sic orsus est
dicere: Velim mihi significetis,
ait, an vos solos Assyrius exi-
stimarit erga se hostiliter adfe-
ctos, an et alium quendam
infestum ei novistis? Immo,
inquit Hyrcanius, maximī pro-
fecto eius hostes sunt Cadusii,
populosa gens et robusta: iti-
demque finitimi nobis sunt Sa-
cae, quos Assyrius iste multis
maleficiis infestavit. Nam et il-
los aequae, ac nos, conatus est sibi
subiicere. Ergo existimatis, ait,
iam libenter hos utrosque nobis-
cum inuasuros Assyrium? Im-
mo etiam acriter, inquiunt, si
quo

δύναντο συμμίζειν. τί δ' ἐν μέσῳ, ἔφη, ἐστὶ τῷ συμμίζειν; Ἀσσύριοι, ἔφασαν, τὸ αὐτὸ ἔθνος δι' ἕπερ νῦν πορεύη.

ιγ'. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἤκασεν ὁ Κῦρος, τί γὰρ, ἔφη, ὦ Γωργεύα, ὃ σὺ τῷ νεανίσκῳ τῷδε, ὃς νῦν εἰς τὴν βασιλείαν καθέστηκεν, ὑπερφηφάνειαν πολλὴν τινα τῷ τρόπῳ κατηγορεῖς; τοιαῦτα γὰρ, οἶμαι, ἔφη ὁ Γωργεύας, ἔπαθον ὑπὸ αὐτοῦ. πότερα δῆτα, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς σὲ μόνον ἐγένετο τοῖστος, ἢ καὶ εἰς ἄλλας τινάς; νῆ Δί', ἔφη ὁ Γωργεύας, καὶ εἰς ἄλλας πολλὰς. ἀλλὰ τῶν μὲν ἀφθνήντας οἷα ὕβριζεις, τί δεῖ λέγειν; ἐνὸς δ' ἀνδρὸς πολὺ δυνατωτέρου ἢ ἐγὼ υἱὸν, καὶ ἐκ * νέου ἐταῖρον ὄντα, ὥσπερ τὸν ἐμὸν, συμπίνοντα παρ' ἐαυτῷ συλλαβὼν ἐξέτεμεν, ὥς μὲν τινες ἔφασαν, ὅτι ἡ παλλακὴ αὐτῷ ἐπήνεσεν αὐτὸν ὡς καλὸς εἴη, καὶ ἐμακάρισε τὴν μέλλουσαν αὐτῷ γυναῖκα ἔσεσθαι· ὡς δὲ ἕτος νῦν λέγει, ὅτι ἐπέβασεν αὐτῷ τὴν παλλακίδα. καὶ νῦν ἕτος εὐνῆχος μὲν ἐστὶ, τὴν δὲ ἀρχὴν ἔχει, ἐπεὶ ὁ πατήρ αὐτῷ ἐτελεύτησεν.

ιδ'. Οὐκ ἔν,

quo modo coniungere se nobiscum possent. At quid obstat, ait, quominus coniungantur? Nimirum Assyrii, dixere, gens ea, per quam nunc pergis.

13. Quum hæc audisset Cyrus: Quid enim mi Gobrya, inquit, an non tu adolescentem hunc, qui modo regno potitur, ita accusas, ut qui moribus et indole supra modum superbus sit? Nimirum talem, ait, eum expertus sum. Vtrum vero, subiecit Cyrus, in te solum se talem gessit, an etiam erga quosdam alios? Profecto, inquit Gobryas, erga multos etiam

alios. Et quibus sane contumeliis imbecilliores adficiat, quid addit dicere? Etiam viri cuiusdam longe me potentioris filium, sodalem a iuventute suam, sicut et meus erat, compotantem apud se comprehendit et castravit: idque propterea, quemadmodum nonnulli narrant, quod concubina regis eum laudauerat a formae præstantia, felicemque futuram dixerat, quam ille coniugem habiturus esset: ut autem iste nunc ait, quod eius concubinae pudicitiam tentasset. Itaque iam ille castratus est, et patre mortuo, imperium obtrinet.

14. Ergo,

* Αἱ καὶ ἐταῖροι ἐταῖρον.

ιδ'. Οὐκ ἔν, ἔφη, οἷε ἂν καὶ τῷτον ἡμᾶς ἰδεῖν ἡδέως, εἰ οἷτο αὐτῷ βοηθῆς ἂν γενέσθαι; εὖ μὲν ἔν οἶδα, ἔφη ὁ Γωβρύας· ἀλλ' ἰδεῖν τοι αὐτὸν χαλεπὸν ἔστιν, ὦ Κῦρε· πῶς; ἔφη ὁ Κῦρος. ὅτι εἰ μέλλοι τις ἐκείνῳ συμμίζειν, παρ' αὐτὴν τὴν Βαβυλῶνα δεῖ παριέναι. τι ἔν, ἔφη, τῷτο χαλεπὸν; ὅτι νῆ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶδα ἐξεληθῆσαν δύναμιν αὐτόθεν πολλαπλασίαν ἧς σὺ νῦν ἔχεις· εὖ δ' ἴοιμι ὅτι διὰ ταῦτα ἤτλόν σοι νῦν, ἢ τὸ πρῶτον, οἱ Ἀσσύριοι καὶ τὰ ὅπλα ἀποφέρουσι, καὶ τὰς ἵππους ἀπάγουσιν, ὅτι τοῖς ἰδῆσιν αὐτὴν ὀλίγη ἔδοξεν ἡ σὴ δύναμις, καὶ ἔτος ὁ λόγος πολὺς ἤδη ἐνέσπαρται. δοκεῖ δέ μοι, ἔφη, βέλτιον εἶναι φυλαττομένης πορεύεσθαι.

ιέ'. Καὶ ὁ Κῦρος ἀκῆσας τῇ Γωβρύᾳ τοιαῦτα, τοιαῦτε πρὸς αὐτὸν ἔλεξε· καλῶς μοι δοκεῖς, ὦ Γωβρύα, λέγειν, κελεύων ὥς ἀσφαλέστατα τὰς πορείας ποιῆσθαι. ἔγωγ' ἔν σκοπῶν ἔ δύναμαι ἐννοῆσαι ἀσφαλεστέραν ὑδεμίαν πορείαν ἡμῖν τῆς πρὸς αὐτὴν Βαβυλῶνα πορείας

14. Ergo, subiecit Cyrus, exstimas hunc quoque nos lubenter conspecturum, si nos arbitraretur opem sibi laturos? Id vero sat equidem scio, ait Gobryas. Verum difficile est, mi Cyre, in conspectum eius venire. Quid ita? inquit Cyrus. Quia si quis cum eo coniungere se velit, eum necesse est prae-ter ipsam Babylonem transire. Quid autem in hoc, ait Cyrus, difficultatis est? Quia profectio, inquit Gobryas, scio copias ex ea multo maiores his, quas tu nunc habes, prodiiisse; atque adeo plane tibi constare volo, hanc

ipsam ob causam minus Assyrios nunc et adferre arma, et equos adducere, quam antea: quod exercitus tuus exiguus esse visus sit iis, qui eum conspexerunt, quodque passim rumor hic iam sparsus sit. Quamobrem consultius arbitror esse, ut caute proficiscamur.

15. Huiusmodi quam ex Gobrya Cyrus audisset, ita respondit; Recte, mi Gobrya, dicere videris, qui profectio-nem nos instituere tutissi-mam iubes. Mihi vero nego-tium hoc consideranti nullum tutius iter ad animum accidit, quam si ad Babylonem ipsam tendamus;

πορείας ἵεναι, εἰ ἐκεῖ τῶν πολεμίων ἐπὶ τὸ κράτιστον. πολλοὶ μὲν γάρ εἰσιν, ὡς σὺ φησὶ· εἰ δὲ καὶ θάρρησθαι, καὶ δεινοὶ ἡμῖν, ὡς ἐγὼ φημι, ἔσονται. μὴ ὀρῶντες μὲν ἔν ἡμᾶς, ἀλλ' οἰόμενοι ἀφανεῖς εἶναι διὰ τὸ φοβεῖσθαι ἐκείνους, σάφ' ἴδω, ἔφη, ὅτι τῶ μὲν φόβος ἀπαλλάσσεται, ὃς αὐτοῖς ἐγγεστο, θάρσος δ' ἐμφύσεται ἀντὶ τῆς τοσούτω μείζον, ὅσω ἂν πλείονα χρόνον ἡμᾶς μὴ ὀρῶσιν. ἦν δὲ καὶ ἡδὴ ἰώμεν ἐκ' αὐτῆς, πολλὰς μὲν αὐτῶι εὐχέσομεν ἔτι κλαίοντας τῆς ἀποθανόντας ὑφ' ἡμῶν, πολλὰς δ' ἔτι τραύματα ἐπιδοδεμένους, ἃ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἔλαβον, πάντας δ' ἔτι μακνημένους τῆς τῷδε μὲν τῷ στρατεύματις τόλμης, τῆς δ' αὐτῶν φυγῆς τε καὶ συμφορᾶς.

Εὐ δ' ἴδω, ὦ Γωβρύα, εἶναι καὶ τῷτο ἡδὴ, ὡς οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι, ὅταν μὲν θάρρησωσιν, ἀνυπόστατον τὸ φρόνημα παρεχονταί· ὅταν δὲ δέισωσιν, ὅσω ἂν πλείους ᾖσι, τοσούτω μείζω καὶ ἐκπεπληγμένον μᾶλλον τὸν φόβον κέντηνται. ἐκ πολλῶν μὲν γὰρ καὶ κακῶν λόγων ὑψημένος αὐτοῖς πάρεστιν,

tendamus; si quidem ibi robur hostium maximum est. Nam multos istic esse, fateris ipse: qui si fidentibus animis sunt, etiam terrori nobis erunt, ut equidem arbitror. Iam vero si nusquam nos conspiciant, sed delirescere nos in obscuro existiment, quasi eos metuamus: certo futurum scias, inquit, ut metu liberentur, quem conceperunt; proque hoc tanto maior in iis fiducia existat, quanto nos diutius non conspexerint. Sin iam in eos pergemus, multos invenietur, plorantes adhuc illos, qui a nobis interfecti sunt:

multos, quibus erunt obligata vulnera, quae a nostris acceperunt; omnes denique recenti habebunt in memoria nostri. Iulius exercitus audaciam, et fugam calamitatemque suam.

Scire autem plane debes, mi Gobrya, sic comparatum esse; ut plerique mortales, quum fiduciae pleni sunt, ea sint animorum elatione, quae sustineri nequeat. Verum ubi sibi metuunt, tanto maiori stupidiorique formidine tenentur, quanto plures numero fuerint. Nam de multis et aduersis rumoribus is terror eis adauctus adest,

παύσειν, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ πονηρῶν * χρημάτων, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ δυσύμων τε καὶ ἐξετηκότων προσώπων ἤθροισαι ὥστε ὑπὸ τῆς μεγέθους ἢ ῥαδίου αὐτόν ἐστιν ἕτε λόγοις κατασφύσαι, ἕτε προσάγοντα πρὸς πολέμους μένος ἐμβαλεῖν, ἕτ' ἀπαγόντα ** ἀναβρέψαι τὸ φρόνημα· ἀλλ' ὅσω ἂν μᾶλλον αὐτοῖς θαρσεῖν παρακελεύη, τοσάτω ἐν δεινότεροις ἡγῶνται εἶναι.

Εκεῖνο μένοι ἤδη σκεψώμεθα ἀκριβῶς, ὅπως ἔχει. εἰ μὲν γὰρ τὸ ἀπὸ τῶνδε αἰ νίκαι ἔσονται ἐν τοῖς πολέμοις ἔργοις, ὁπότεροι ἂν πλείονα ὄχλον ἀπαριθμήσωσιν, ὀρθῶς καὶ σὺ φεῖσθαι περὶ ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς τῷ ὄντι ἐν δεινοῖς ἔσμεν· εἰ μέντοι, ὥσπερ πρόειπεν, διὰ τὰς εὐμαχομένους, ἔτι καὶ νῦν, αἱ μάχαι κρίνονται, θάρρων ἔδεν ἂν σφαλεῖς. πολὺ μὲν γὰρ σὺν θεοῖς παρ' ἡμῖν πλείονας εὐρέσεις τὰς θέλοντας μάχεσθαι, ἢ παρ' ἐκείνοις.

Ὡς δὲ ἔτι μᾶλλον θάρρης, καὶ τότε κατανόησον· οἱ μὲν γὰρ πολέμοι πολὺ μὲν ἐλάττωτές εἰσι νῦν, ἢ πρὶν ἡττηθῆναι ὑφ' ἡμῶν, πολὺ δὲ ἐλάττωτες, ἢ ὅτε ἀπέδρασαν ἡμᾶς.

ἡμεῖς

adeft, deque multis et triftribus rebus, ac multis etiam consternatis exanimatisque vultibus collectus. Adeoque ob magnitudinem terroris huius facile fieri nequit, ut vel ille verbis extinguatur, vel in hostem ducendo robur animis addatur, vel ab eisdem abducendo, militum spiritus excitentur: sed quo magis hortere praesentibus ut animis sint, tanto se graviorebus in periculis esse putant.

Quin et illud quo pacto se habeat, accurate consideremus. Nam si deinceps in rebus bellicis apud eos futurae sunt victo-

riae, qui maiorem hominum turbam adnumerabunt; recte tu nobis metuis, et nos reapse in periculo versamur: Sin ut antea, sic etiam adhuc, ex virtute dimicantium de proeliis decernitur; recte feceris, si bono sis animo. Nam Diis iuvantibus multo plures apud nos invenies, qui pugnare velint, quam apud illos.

Atque uti plus etiam fiduciae sumas, hoc quoque tecum cogita. Sunt hostes iam multo minores, quam prius, postquam a nobis victi sunt; et multo nunc item minores, quam quum aufugerunt.

Nos

* ΑΙ. πραγμάτων.

** ΑΙ. ἀντιτρέψαι.

ἡμεῖς δὲ καὶ μείζονες νῦν, ἢ πρὶν, ἐπεὶ νενικήκαμεν· καὶ ἰσχυρότεροι, ἐπεὶ εὐτυχήκαμεν· καὶ πλείονες δὲ, ἐπεὶ ὑμεῖς ἡμῖν προσεγένεσθε. μὴ γὰρ ἔτι ἀτίμαζε μηδὲ τῆς σῆς, ἐπεὶ σὺν ἡμῖν εἰσι. σὺν γὰρ τοῖς νικῶσι σάφ' ἴδι, ὡς Γωβρύα, θάρρῳντες καὶ οἱ ἀκόλῃθιοι ἔπονται. μὴ λανθανέτω δὲ σε μηδὲ τῆς, ἔφη, ὅτι ἔξῃς μὲν τοῖς πολεμίοις καὶ νῦν ἰδεῖν ἡμᾶς· γοργότεροι δὲ, σάφ' ἴδι, εὐδαμῶς ἂν αὐτοῖς φανείημεν, ἢ ἰόντες ἐπ' ἐκείνης. ὡς ἔν ἐμῶ ταῦτα γιγνώσκοντος, ἄγε ἡμᾶς εὐθὺ τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος.

Κ Ε Φ. γ'.

Οὕτω μὲν δὴ πορευόμενοι, τετραταῖοι ἐπὶ τοῖς ὁρίοις τῆς Γωβρύα χώρας ἐγένοντο. ὡς δ' ἐν τῇ πολέμῳ ἦν, κατέστησε λαβῶν ἐν τάξει μεθ' ἑαυτῶ τῆς τε πεζῆς καὶ τῶν ἱππέων ὅσας ἐδόκει αὐτῷ καλῶς ἔχειν. τῆς δ' ἄλλης ἱππέας ἀφῆκε καταθεῖν, καὶ ἐκέλευσε τῆς μὲν ὅπλα ἔχοντας κατακαίνειν· τῆς δ' ἄλλης καὶ πρόβατα, ὅσα
 ἂν

Nos autem et maiores nunc sumus, quam prius, quum vicerimus: et firmiores quum fortuna vbi prospera sumus: et plures, quum vestrum accessione sumus aucti. Noli enim deinceps ne de tuorum quidem honore detrahere, quando iam nobiscum sunt. Nam cum vi-

iplos progrediamur. Quum igitur haec mea sententia sit, Babylonem nos recta ducito.

C A P. III

Itaque sic pergentes, die quarto ad fines agri Gobryae peruenerunt. Quumque iam esset in hostico, secum instructos consistere iussit tum pedites, tum equites, quot ipsi sufficere viderentur. Reliquis equitibus excurrendi potestatem fecit; hoc etiam praeci- piens, vt armatos occiderent; reliquos cum pecudibus, quas-
 cunque

δως χρημάτων, ἔδὲ μικρὸν τῶν ἑνεκα σὲ μᾶλλον θαυμάσασιν. ἐμὲ δὲ ζηλῶσι νυνὶ, καὶ εὐχονται πᾶσι θεοῖς γενέσθαι ποτὲ καὶ ἑαυτὰς ἐπιδειῖξαι, ὡς πιστοὶ μὲν εἰσιν ἔδὲν ἦττον ἐμῷ τοῖς φίλοις, τοῖς δὲ πολεμίοις ἔδέποτ' ἂν ὑφείντο ζῶντες, εἰ μὴ θεὸς βλάβῃτο· ἀντὶ δ' ἀρετῆς καὶ δόξης ἀγαθῆς ὅτι ἔδ' ἂν τὰ Σύρων, πρὸς τοῖς σοῖς, καὶ Ἀσσυρίων πάντα προέλοιτο· τοιγάρ τις ἀνδρας εὖ ἴσθι ἐν ταῦτα καθημένους.

Ε΄. Καὶ ὁ Γωβρύας ἐπιγελάσας, πρὸς θεῶν, ἔφη, ὦ Κύρε, δεῖξόν μοι πῶς ἔτοί εἰσιν, ἵνα σε τῶν τινὰ αἰτήσωμαι παῖδά μοι γενέσθαι. ἀμέλει, ἔφη, ἔδὲν ἐμῷ σε δεήσει πυνθάνεσθαι, ἀλλ' ἦν σὺν ἡμῖν ἔφη, αὐτὸς σὺ ἔχεις καὶ ἄλλω δεικνῦναι αὐτῶν ἕκασον. τοσαῦτα δ' εἰπὼν δεξιὰν τ' ἔλαβε τῷ Γωβρύα, καὶ ἀναστὰς ἐξῆει, καὶ τῆς σὺν αὐτῷ πάντας ἐξήγαγε. καὶ πολλὰ δεομένων τῷ Γωβρύα ἔνδον δειπνεῖν, ἔκ ἡφέλησεν, ἀλλ' ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἐδείπνει καὶ τὸν Γωβρύαν σύνδειπνον παρελάσεν.

Ζ. Εἰς τῆς αὐτοῦ δὲ κατακλιθεὶς ἤρετο αὐτὸν ὧδε·
Εἰπέ

qui ob pecuniam, quam tu largiris, ne tantillo quidem magis te sint admiraturi. Me autem hoc tempore suspiciunt, et omnes Deos precantur, ut declarare possint, se quoque nihilo minus, quam me, fideles amicis esse, hostibus nunquam cedere, dum vita sit eis superstes, nisi numen obstat. Virtuti vero, et existimationi bonae, ne Syrorum quidem, et Assyriorum omnia bona, tuis addita, praetulerint. Tales viros certo scias heic iam confedissee.

6. Ad ea Gobryas quum adrisisset: Per Deos immortales, in-

quit, indica mihi, mi Cyre, ubi nam illi sint, ut abs te petam, liceat mihi horum aliquem adoptare filium. Nihil profecto, ait, opus est ex me sciscitari, sed si nobiscum sequare, poteris ipsemet etiam alteri quemlibet horum ostendere. Haec loquutus,prehendit Gobryae dextram, et surgens abiit, suis omnibus secum eductis. Quumque multum a Gobrya rogaretur, ut intus coenaret, noluit: sed in castris coenavit, et Gobryam in coena conviviam adhibuit.

7. Accumbens autem stramineo in toro, sic eum interrogavit:

Dic

Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, πότερον οἶε εἶναί σοι πλείω, ἢ ἡμῶν ἐκάτω τρώμαα; καὶ ὃς εἶπεν· ὑμῖν νῆ τὸν Δί' εὖ οἶδ' ὅτι τρώμαα πλείω ἐστὶ καὶ κλίνει, καὶ οἰκία γε πολλῶ μείζων ἢ ὑμετέρα τῆς ἐμῆς· οἱ γε οἰκία μὲν χρῆσθε γῆ τε καὶ ἔρρα, κλίνει δ' ὑμῖν εἶσαν, ὅποσαι γένοιντ' εἴν εὐναὶ ἐπὶ γῆς· τρώμαα δὲ ἰομίζετε ἔχ' ὅποσα πρόβατα φύει ἔρρα, ἀλλ' ὅποσα φρύγανα ὄρη τε καὶ πεδία αἰήσι.

ἦ. Τότε μὲν δὴ πρῶτον ὁ Γωβρύας συνδειπνῶν αὐτοῖς, ὁρῶν τὴν φαυλότητα τῶν παρατιθεμένων βρωμάτων, πολὺ σφᾶς ἐνόμιζεν εἶναι ἐλευθεριωτέρους αὐτῶι, (8) ἐπεὶ δὲ κατενόησε τὴν μετριότητα τῶν σίτων. ἐπ' ἄδεν γὰρ βρώματι ἔδὲ πόματι Πέρσης ἀνὴρ τῶν πεπαιδευμένων, ἔτε ὄμμασιν αὖ ἐκπεπληγμένος καταφανῆς γένοιτο, ἔτε ἀρπαγῇ, ἔτε νόῳ, μὴ ἔχ' ἰπρονοεῖν ἄπερ αὖ καὶ μὴ ἐν σίτῳ ὦν· ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἵππικοὶ, διὰ τὸ μὴ ταράσσεσθαι ἐπὶ τῶν ἵππων, δύνανται ἅμα ἱππεύοντες καὶ ὁρᾶν καὶ ἀκχεῖν καὶ λέγειν τὸ δέον, ἔτω καὶ ἐκεῖνοι ἐν τῷ σίτῳ

Dic mihi, mi Gobrya, inquit, vtrum existimas plura tibi esse toralia, quam cuique nostrum? Profecto, inquit, vobis plura sunt, sat scio, ium stragula, tum lecti: et domus vestra longe amplior est, quam mea, quibus terra et coelum domus vsum praebent: Etiam tot vobis lecti sunt, quot supra terram cubilia. Praeterea lanas ouium non habetis pro stragulis, sed quaecumque sarmenta tum montes, tum campi suppeditant.

8. Ac Gobryas quidem tunc primum apud eos coenans,

quum ciborum, qui adponerentur, vilitatem cerneret; multo illos liberalius suis degere iudicauit, eorum in vescendo moderatione considerata. Etenim ad nullum neque cibum neque potum Persam, disciplina iustitiam gentilitia; sic commoueri vel oculis adparet, vel rapacitate, vel animo; minus vt prouidus sit, quam si cibus non adesset: sed vt homines equestres, propterea quod in equis non perturbantur, inter equitandum et cernere, et audire, et dicere, quae sit necesse, possunt: ita et illi vescendo

S 4

(8) Reclius ἐπειδὴ quam ἐπεὶ δὲ.

σίτῳ οἶονταί· δεῖν φρόνιμοι καὶ μέτριοι φαίνεσθαι. τὸ δὲ κεκινήσθαι ὑπὸ τῶν βρωμάτων καὶ τῆς πόσεως, πάνυ αὐτοῖς κυνικὸν καὶ θηριῶδες δοκεῖ εἶναι.

Θ'. Ενενόησε δὲ αὐτῶν καὶ ὡς ἐπηρώτων ἀλλήλους τοιαῦτα, οἷα ἐρωτηθῆναι ἥδιον ἢ ἢ μὴ, καὶ ὡς ἔσκωπτον οἷα σκωφθῆναι ἥδιον ἢ ἢ μὴ· ἃ, τε ἐπαιζον ὡς πολὺ μὲν ὕβρεως ἀπῆν, πολὺ δὲ τῷ αἰσχρὲν τι ποιεῖν, πολὺ δὲ τῷ χαλεπαίνεισθαι πρὸς ἀλλήλους. μέγιστον δ' αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι, τὸ ἐν στρατείᾳ ὄντας τῶν εἰς τὸν αὐτὸν κίνδυνον ἐμβαίνειντων * μηδεὶνὸς οἶεσθαι δεῖν πλείω παρατίθεσθαι, ἀλλὰ τῷτο νομίζειν· μετρίστην εὐωχίαν εἶναι, τὰς συμμάχουσι μέλλοντας ὑπεελτίστας παρασκευάζειν.

Ι. Ἡνίκα δὲ ὁ Γαβριῆς εἰς οἶκον ἀπὸ τῶν ἀνίστατο, εἰπεῖν λέγεται· ἔτι θαυμάζω, ὦ Κῦρε, εἰ ἐκπώματα μὲν καὶ ἱμάτια καὶ χρυσίον ἡμεῖς ὑμῶν πλείονα κεκτήμεθα, αὐτοὶ δ' ἐλάττωτος ὑμῶν ἄξιοι ἔσμεν. ἡμεῖς γὰρ ἐπιμέλουμεθα ὅπως ἡμῖν ταῦτα ὡς πλείστα ἔσται, ὑμεῖς δὲ

μοι

vescendo exhibendam censent, ac prorsus caninum belluinumque ducunt, a cibis et potu commoueri.

9. Animaduertit etiam eos de rebus eiusmodi sese interrogare, de quibus iucundius esset interrogari, quam non interrogari: et false quaedam dicere, quibus perstringi incupidiussset, quam non perstringi: et ita iocari, ut omnis contumelia longe abesset, longe turpis actio, longe animorum ex indignatione contra se inuicem commotio. Maximum vero eis visum est, quod quum essent

in expeditione, nemini eorum qui periculum idem adibant, plura putarent adponenda: sed epulum id lautissimum ducerent, si eos, quos belli focios habituri essent, quam fortissimos et optimos efficerent.

10. Quum autem Gobryas domum iturus surgeret, dixisse perhibetur: Equidem, mi Cyre, non amplius miror nos copiam maiorem poculorum, vestium, auri possidere, quam vos: sed vobis tamen multo esse minoris aestimandos. Quippe nobis est curae, ut copia illorum adfluamus: vos id

* Forte μηδενός.

μοι δοκέιτε ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως αὐτοὶ ὡς κράτιστοι ἔσθε. ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ Κῦρος, ἄγ', ἔφη, ὦ Γωβρύα, ὅπως πρῶτ' παρέσῃ ἔχων τὰς ἰππέας ἑξωπλισμένους, ἵνα καὶ τὴν δύναμίν σε ἰδῶμεν, καὶ ἅμα διὰ τῆς σῆς χάριτος ἄγῃς ἡμᾶς, ὡς ἂν εἰδῶμεν ἅ τε δεῖ. Φίλια καὶ πολέμια ἡμᾶς νομίζουσιν. τότε μὲν δὴ ταῦτα εἰπόντες ἀπῆλθον ἑατέρως ἐπὶ τὰ προσήκοντα.

ια'. Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, παρῆν ὁ Γωβρύας ἔχων τὰς ἰππέας, καὶ ἤγειτο. ὁ δὲ Κῦρος, ὥσπερ προσήκει ἀνδρὶ ἔρχοντι, καὶ μόνον τῷ πορεύεσθαι τὴν ὁδὸν προσεΐχε τὸν νῦν, ἀλλ' ἅμα προΐων ἐπεσκοπεῖτο, εἴτι δυνατόν εἴη τὰς μὲν πολέμους ἀδυνεστέρας ποιεῖν, αὐτὰς δὲ ἰσχυροτέρας. καλέσας ἦν τὸν Τεκάνιον καὶ τὸν Γωβρύαν, (τὰς γὰρ ἐνόμιζε μάλιστα εἶδ'ναί τι αὐτὸς ὥστε δεῖσθαι μαθεῖν) ἐγώ τοι, ἔφη, ἄνδρες φίλοι, αἶομαι, σὺν ὑμῖν ὡς πῖσι βεβλημένος περὶ τῶν πολέμων τῶνδε, καὶ ἀνέξαμαρτάνειν. ὁρῶ γὰρ ὑμῖν ἔτι μᾶλλον, ἢ ἐμοὶ, σκεπτόμενον, ὅπως ὁ Ἀσσύριος, ἡμῶν μὴ ἐπικρατήσῃ. ἐμοὶ μὲν γὰρ, ἔφη, τῶνδε ἀποσφαλέντι

id eniti studiose mihi videmini, faciendo intentus erat, sed inter progrediendum considerabat, fierine posset, ut hostes imbecilliores redderentur, ipsi firmiores. Itaque arcessito Hyrcanio et Gobrya, quos imprimis ea scire putabat, quibus sibi cognitis opus esset: Arbitror, inquit, amici, me nequaquam in consiliis de hoc bello meis aberraturum; si vos, homines fidos, eis adhibeam.

11. Quum autem illuxisset, Vobis enim magis etiam coaderat cum equitibus Gobryas, et praeibat. At Cyrus, velut eum facere par est, qui cum imperio sit, non solum itineri

λέντι ἐστὶν ἴσως καὶ ἄλλη ἀποστροφή· ὑμῖν δὲ, εἰ ἔτος ἐπι-
κρατήσῃ, ὁρῶ ἅπαντα τὰ ὄντα ἀλλότρια γιγνόμενα. καὶ
γὰρ ἐμοὶ μὲν πολέμιός ἐστιν, ἐκ ἐμῆ μισῶν, ἀλλ' οἰόμενος
ἀσύμφορον εἶναι αὐτῶ, ἡμᾶς μεγάλας εἶναι καὶ στρατεύει
διὰ τῆτο ἐφ' ἡμᾶς· ὑμᾶς δὲ καὶ μισεῖ, καὶ ἀδικεῖσθαι νο-
μίζει ὑφ' ὑμῶν. πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο ἀμφοτέροι, καὶ
τὰ αὐτὰ περαίνειν ὅτι μέλλει ὥς ταῦτα εἰδῶσι σφίσι,
καὶ μέλον αὐτοῖς ἰσχυρῶς, ὅπῃ τὰ νῦν παρόντα ἀπο-
βήσοιτο.

ἰθ'. Ενταῦθα δὴ ἤρχετο ὧδε· λέξατέ μοι, ἔφη, ὑμᾶς
μόνας ἐνόμιζε πολεμικῶς ἔχειν ὁ Ἀσσύριος πρὸς ἐαυ-
τὸν, ἢ ἐπίσασθε καὶ ἄλλον τινὰ αὐτῶ πολέμιον; ναὶ μὰ
Δί', ἔφη ὁ Τεκάνιος, πολεμιώτατοι μὲν εἰσιν αὐτῶ Κα-
δύσιοι, ἔθνος μάλα πολὺ καὶ ἀλχιμον· Σάκαι γε μὴν,
ὅμοροι ἡμῖν, οἱ πολλὰ κακὰ πεπόνθασιν ὑπὸ τῇ Ἀσσυρίᾳ.
ἐπειρᾶτο γὰρ καὶ ἐκείνης, ὥσπερ καὶ ἡμᾶς, καταστρέψα-
σαι. ἐκὼν οἴεσθε, ἔφη, νῦν αὐτὰς ἀμφοτέρους ἡδέως ἀν ἐπι-
βῆναι σὺν ἡμῖν τῷ Ἀσσυρίῳ; ἔφασαν, καὶ σφόδρα γε, εἴπη
δύναιντο

tallis aliud est quo me vertam :
a vobis, si superior hic euase-
rit, omnia quae possidetis, alie-
natum iri video. Etenim meus
hostis est, non quod me ode-
rit: sed quod sibi non expe-
dire arbitratur, nos magnos
esse; eaque una causa est, cur
bellum nobis faciat. At vos
et odit, et adfectum se a vobis
iniuria ducit. Ad quae respon-
dit vterque, curae sibi esse, res
istas ut ita peragerent, quod
ipsi haec non ignorarent: ac
praeterea sibi vehementer esse
curae, qui negotiorum praesen-
tium futurus sit exitus.

12. Ibi tum ipse sic orsus est
dicere: Velim mihi significetis,
ait, an vos solos Assyrius exi-
stimarit erga se hostiliter adfe-
ctos, an et alium quendam
infestum ei nouistis? Immo,
inquit Hyrcanius, maximi pro-
fecto eius hostes sunt Cadusii,
populosa gens et robusta: iti-
demque finitimi nobis sunt Sa-
cae, quos Assyrius iste multis
maleficiis infestauit. Nam et il-
los aequae, ac nos, conatus est sibi
subiicere. Ergo existimatis, ait,
iam libenter hos utrosque nobis-
cum inuasuros Assyrium? Im-
mo etiam acriter, inquirunt, si
quo

δύναντο συμμίζαι. τί δ' ἐν μέσῳ, ἔφη, ἐς τῷ συμμίζαι; Ασσύριοι, ἔφασαν, τὸ αὐτὸ ἔθνος δι' ἕπερ νῦν πορεύη.

ἰγ'. Επεὶ δὲ ταῦτα ἤκασεν ὁ Κῦρος, τί γὰρ, ἔφη, ὦ Γωργύα, εἰ σὺ τῷ νεανίσκῳ τῷδε, ὃς νῦν εἰς τὴν βασιλείαν καθέστηκεν, ὑπερφηφανίαν πολλὴν τῶν τρόπων κατηγορεῖς; τοιαῦτα γὰρ, οἶμαι, ἔφη ὁ Γωργύας, ἔπαθον ὑπ' αὐτῷ. πότερα δῆτα, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰς σὲ μόνον ἐγένετο τοιοῦτος, ἢ καὶ εἰς ἄλλους τινάς; νῆ Δί', ἔφη ὁ Γωργύας, καὶ εἰς ἄλλους πολλὰς. ἀλλὰ τῆς μὲν ἀδελφῆντας οἷα ὑβρίζει, τί δεῖ λέγειν; ἐνὸς δ' ἀνδρὸς πολὺ δυνατωτέρου ἢ ἐγὼ υἱόν, καὶ ἐκ * νέου ἐταῖρον ὄντα, ὥσπερ τὸν ἐμὸν, συμπίνοντα παρ' ἐαυτῷ συλλαβὼν ἐξέτεμεν, ὡς μὲν τινες ἔφασαν, ὅτι ἡ παλλακὴ αὐτῷ ἐπήνεσεν αὐτὸν ὡς καλὸς εἶη, καὶ ἐμακάρισε τὴν μέλλουσαν αὐτῷ γυναῖκα ἔσεσθαι· ὡς δὲ ἕτος νῦν λέγει, ὅτι ἐπείρασεν αὐτῷ τὴν παλλακίδα. καὶ νῦν ἕτος εὐνῆχος μὲν ἐστὶ, τὴν δὲ ἀρχὴν ἔχει, ἐπεὶ ὁ πατήρ αὐτῷ ἐτελεύτησεν.

ἰδ'. Οὐκ ἔν,

quo modo coniungere se nobiscum possent. At quid obstat, ait, quominus coniungantur? Nimirum Assyrii, dixerunt, gens ea, per quam nunc pergis.

13. Quum haec audisset Cyrus: Quid enim mi Gobrya, inquit, an non tu adolescentem hunc, qui modo regno potitur, ita accusas, ut qui moribus et indole supra modum superba sit? Nimirum talem, ait, eum expertus sum. Vtrum vero, subiecit Cyrus, in te solum se talem gessit, an etiam erga quosdam alios? Profecto, inquit Gobryas, erga multos etiam

alios. Et quibus sane contumeliis imbecilliores adficiat, quid adinet dicere? Etiam viri cuiusdam longe me potentioris filium, sodalem a iuventute suum, sicut et meus erat, compotantem apud se comprehendit et castravit: idque propterea, quemadmodum nonnulli narrant, quod concubina regis eum laudauerat a formae praestantia, felicemque futuram dixerat, quam ille coniugem habiturus esset: ut autem iste nunc ait, quod eius concubinae pudicitiam tentasset. Itaque iam ille castratus est, et patre mortuo, imperium obtinet.

14. Ergo,

* Αἱ καὶ ἑταῖρον ἑταῖρον.

ιδ'. Οὐκ ἔν, ἔφη, οἷε ἂν καὶ τῆτον ἡμᾶς ἰδεῖν ἡδέως, εἰ οἶτο αὐτῷ βοηθὸς ἂν γενέσθαι; εὐ μὲν ἔν οἶδα, ἔφη ὁ Γωβρύας· ἀλλ' ἰδεῖν τοι αὐτὸν χαλεπὸν ἔστιν, ὦ Κῦρε. πῶς; ἔφη ὁ Κῦρος. ὅτι εἰ μέλλοι τις ἐκείνῳ συμμίζειν, παρ' αὐτὴν τὴν Βαβυλῶνα δεῖ παριέναι. τι ἔν; ἔφη, τῆτον χαλεπὸν; ὅτι νῆ Δί', ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶδα ἐξελθῶσαν δύναμιν αὐτόθεν πολλαπλασίαν ἥς σὺ νῦν ἔχεις· εὖ δ' ἴσθι ὅτι διὰ ταῦτα ἤτλόν σοι νῦν, ἢ τὸ πρῶτον, οἱ Ἀσσύριοι καὶ τὰ ὄπλα ἀποφέρουσι, καὶ τῆς ἵππου ἀπάγουσιν, ὅτι τοῖς ἰδῶσιν αὐτὴν ὀλίγη ἔδοξεν ἡ σὴ δύναμις, καὶ ἕτος ὁ λόγος πολὺς ἤδη ἐνέσπαρται. δοκεῖ δέ μοι, ἔφη, βέλτιον εἶναι φυλαττομένης πορεύεσθαι.

ιέ'. Καὶ ὁ Κῦρος ἀκήσας τῇ Γωβρύᾳ τοιαῦτα, τοιαῦτε πρὸς αὐτὸν ἔλεξε· καλῶς μοι δοκεῖς, ὦ Γωβρύα, λέγειν, κελεύων ὥς ἀσφαλέστατα τὰς πορείας ποιῆσθαι. ἔγωγ' ἔν σκοπῶν ἔ δύναμαι ἐνοῶσαι ἀσφαλεσέραν ὑδεμίαν πορείαν ἡμῖν τῆς πρὸς αὐτὴν Βαβυλῶνα πορείας

14. Ergo, subiecit Cyrus, existimas hunc quoque nos lubenter conspecturum, si nos arbitraretur opem sibi laturus? Id vero sat equidem scio, ait Gobryas. Verum difficile est, mi Cyre, in conspectum eius venire. Quid ita? inquit Cyrus. Quia si quis cum eo coniungere se velit, eum necesse est praeter ipsam Babylonem transire. Quid autem in hoc, ait Cyrus, difficultatis est? Quia profecto, inquit Gobryas, scio copias ex ea multo maiores his, quas tu nunc habes, prodiiisse; atque adeo plane tibi constare volo, hanc

ipsam obcausam minus Assyrios nunc et adferre arma, et equos adducere, quam antea: quod exercitus tuus exiguus esse visus sit iis, qui eum conspexerunt, quodque passim rumor hic iam sparsus sit. Quamobrem consultius auctor esse, ut caute proficiscamur.

15. Huiusmodi quum ex Gobrya Cyrus audisset, ita respondit; Recte, mi Gobrya, dicere videris, qui profectio-nem nos instituere tutissimam iubes. Mihi vero negotium hoc consideranti nullum tutius iter ad animum accidit, quam si ad Babylonem ipsam tendamus;

πορείας ἵεναι, εἰ ἐκεῖ τῶν πολεμίων ἐς τὸ κράτιστον. πολλοὶ μὲν γὰρ εἰσιν, ὡς σὺ φῆς· εἰ δὲ καὶ θάρρῃσσι, καὶ δεινοὶ ἡμῖν, ὡς ἐγὼ φημι, ἔτονται. μὴ ὀρῶντες μὲν ἔν ἡμᾶς, ἀλλ' οἰόμενοι ἀφανεῖς εἶναι διὰ τὸ φοβεῖσθαι ἐκείνους, σάφ' ἴδῃ, ἔφη, ὅτι τῶ μὲν φόβος ἀπαλλάσσονται, ὃς αὐτοῖς ἐγένετο, θάρσος δὲ ἐμφύσεται ἀντὶ τῆς τούτου μείζον, ὅσα ἂν πλείονα χρόνον ἡμᾶς μὴ ὀρῶσιν. ἦν δὲ καὶ ἤδη ἰώμεκ ἐπ' αὐτῆς, πολλὰς μὲν αὐτῶν εὐρέσομεν ἔτι κλαίοντας τὰς ἀποθανόντας ὑφ' ἡμῶν, πολλὰς δ' ἔτι τραύματα ἐπιδεδεμένους, ἃ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων ἔλαβον, πάντας δ' ἔτι μαινημένους τῆς τᾶδε μὲν τῆ στρατεύματος τόλμης, τῆς δ' αὐτῶν φυγῆς τε καὶ συμφορᾶς.

Εὐ δ' ἴδῃ, ὦ Γωβρύα, εἶναι καὶ τῆτο ἤδη, ὡς οἱ πολλοὶ ἀνθρώποι, ὅταν μὲν θάρρῃσωσιν, ἀνυπόστατον τὸ φρόνημα παρέχοντα· ὅταν δὲ δέισωσιν, ὅσω ἂν πλείους ᾖσι, τούτῳ μείζω καὶ ἐκπεπληγμένον μᾶλλον τὸν φόβον κέκτηνται. ἐκ πολλῶν μὲν γὰρ καὶ κακῶν λόγων ἠύξημένος αὐτοῖς πάρεστιν,

tendamus; si quidem ibi robur multos, quibus erunt obligata hostium maximum est. Nam vulnera, quae a nostris acceperunt; omnes denique recentibus istis esse, fateris ipse: qui si fidentibus animis sint, habebunt in memoria nostri huius exercitus audaciam, et fugam calamitatemque suam. Scire autem plane debes, mi Gobrya, sic comparatum esse; ut plerique mortales, quum fiduciae pleni sunt, ea sint animorum elatione, quae sustineri nequeat. Verum ubi sibi metuunt, tanto maiori stupidiorique formidine tenentur, quanto plures numero fuerint. Nam de multis et adversis rumoribus is terror eis adausus adest,

πάρεστιν, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ πονηρῶν * χρεμάτων, ἐκ πολλῶν δὲ καὶ δυσδύμων τε καὶ ἐξετηκότων προσώπων ἤθροισαι ὥστε ὑπὸ τῆς μεγέθους ἡ ῥάδιον αὐτόν ἐστιν ἕτε λόγοις κατασείσαι, ἕτε προσάγοντα πρὸς πολεμίας μένος ἐμβαλεῖν, ἕτ' ἀπάγοντα ** ἀναθρεῖψαι τὸ φρόνημα· ἀλλ' ὅσω ἂν μᾶλλον αὐτοῖς θαρσεῖν παρακελεύη, τοσάτω ἐν δεινότεροις ἡγῶνται εἶναι.

Εκεῖνο μέντοι ἤδη σκεψάμεθα ἀκριβῶς, ὅπως ἔχει. εἰ μὲν γὰρ τὸ ἀπὸ τῆς αἰ νίκαι ἔσονται ἐν τοῖς πολεμικοῖς ἔργοις, ὁπότεροι ἂν πλείονα ὄχλον ἀπαριθμήσωσιν, ὀρθῶς καὶ σὺ φοβῇ περὶ ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς τῷ ὄντι ἐν δεινοῖς ἐσμεν· εἰ μὲντοι, ὥσπερ πρότερον, διὰ τῆς εὐμαχομένης, ἔτι καὶ νῦν, αἱ μάχαι κρίνονται, θάρρῶν ἔδεν ἂν σφαλείης. πολὺ μὲν γὰρ σὺν θεοῖς παρ' ἡμῖν πλείονας εὐεήσεις τῆς θείουτας μάχεσθαι, ἢ παρ' ἐκείνοις.

Ὡς δὲ ἔτι μᾶλλον θάρρῃς, καὶ τότε κατανόησον· οἱ μὲν γὰρ πολέμιοι πολὺ μὲν ἐλάττωτές εἰσι νῦν, ἢ πρὶν ἡττηθῆναι ὑφ' ἡμῶν, πολὺ δὲ ἐλάττωτες, ἢ ὅτε ἀπέδρασαν ἡμᾶς.

ἡμεῖς

adeft, deque multis et triftribus rebus, ac multis etiam confternatis exanimatifque vultibus collectus. Adeoque ob magnitudinem terroris huius facile fieri nequit, vt vel ille verbis extinguatur, vel in hoftem ducendo robur animis addatur, vel ab eisdem abducendo, militum fpiritus excitentur: fed quo magis hortere praefentibus vt animis fint, tanto fe grauioribus in periculis effe putant.

Quin et illud quo pacto fe habeat, accurate consideremus. Nam fi deinceps in rebus bellicis apud eos futurae funt victo-

riae, qui maiorem hominum turbam adnumerabunt; recte tu nobis metuis, et nos reapse in periculo verfamur: Sin vt antea, fic etiam adhuc, ex virtute dimicantium de proeliis decernitur; recte feceris, fi bono fis animo. Nam Diis iuvantibus multo plures apud nos inuenies, qui pugnare velint, quam apud illos.

Atque vti plus etiam fiduciae fumas, hoc quoque tecum cogita. Sunt hoftes iam multo minores, quam prius, poftquam a nobis victi funt; et multo nunc item minores, quam quum aufugerunt.

Nos

* ΑΙ. πραγμάτων.

** ΑΙ. ἀνατρέψαι.

ἡμεῖς δὲ καὶ μείζονες νῦν, ἢ πρὶν, ἐπεὶ νενικήκαμεν· καὶ ἰσχυρότεροι, ἐπεὶ εὐτυχήκαμεν· καὶ πλείονες δὲ, ἐπεὶ ὑμεῖς ἡμῖν προσεγένεσθε. μὴ γὰρ ἔτι ἀτίμαζε μηδὲ τῆς σῆς, ἐπεὶ σὺν ἡμῖν εἰσι. σὺν γὰρ τοῖς νικῶσι σάφ' ἴδι, ὧ Γωβρύα, θαρρύντες καὶ οἱ ἀκόλαστοι ἔπονται. μὴ λανθανέτω δέ σε μηδὲ τίτ', ἔφη, ὅτι ἔξεσι μὲν τοῖς πολεμίοις καὶ νῦν ἰδεῖν ἡμᾶς· γοργότεροι δὲ, σάφ' ἴδι, ἔδαμῶς ἀν' αὐτοῖς φανείημεν, ἢ ἰόντες ἐπ' ἐκείνης. ὥς ἔν' ἐμῶ ταῦτα γιγνώσκοντος, ἄγε ἡμᾶς εὐθὺ τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος.

Κ Ε Φ. γ'.

Οὕτω μὲν δὴ πορευόμενοι, τετραταῖοι ἐπὶ τοῖς ὄρεοις τῆς Γωβρύα χώρας ἐγένοντο. ὥς δ' ἐν τῇ πολεμίᾳ ἦν, κατέστησε λαβὼν ἐν τάξει μεθ' ἑαυτῶ τῆς τε πεζῆς καὶ τῶν ἱππέων ὅσας ἐδόκει αὐτῷ καλῶς ἔχειν. τῆς δ' ἄλλης ἱππέας ἀφῆκε καταθεῖν, καὶ ἐκέλευσε τῆς μὲν ὅπλα ἔχοντας κατακαίνειν· τῆς δ' ἄλλης καὶ πρόβατα, ὅσα
ἀν

Nos autem et maiores nunc sumus, quam prius, quum vicerimus: et firmiores quum fortuna vñ prospera simus: et plures, quum vestrũ accessione simus aucti. Noli enim deinceps ne de tuorum quidem honore detrahẽre, quando iam nobiscum sunt. Nam cum victoribus certo scire debes, mi Gobrya, etiam eos, qui sequuntur exercitum, fidentibus animis pergere. Ne id quidem te lateat, inquit, posse hostes hoc etiam tempore nos videre: sed magis illis strenui nequaquam parebimus, quam si aduersus

iplos progrediamur. Quum igitur haec mea sententia sit, Babylonem nos recta ducito.

C A P. I I I

Itaque sic pergentes, die quarto ad fines agri Gobryae peruenerunt. Quumque iam esset in hostico, secum instructos consistere iussit tum pedites, tum equites, quot ipsi sufficere viderentur. Reliquis equitibus excurrendi potestatem fecit; hoc etiam praeci- piens, vt armatos occiderent; reliquos cum pecudibus, qual-
cunque

ἀν λάβωσιν, ἄγειν πρὸς αὐτόν. ἐκέλευσε δὲ καὶ τὰς Πέρσας συγκαταθεῖν· καὶ ἦκον πολλοὶ μὲν αὐτῶν κατακεκυλισμένοι ἀπὸ τῶν ἵππων, πολλοὶ δὲ καὶ λείαν πλείστην ἄγοντες.

β'. Ως δὲ παρῆν ἡ λεία, συγκαλέσας τὰς τε τῶν Μήδων ἀρχοῦντας καὶ τῶν Τρεκανίων, καὶ τὰς ὁμοτίμους, ἔλεξεν ὧδε ἄνδρες φίλοι, ἐξένισεν ἡμᾶς ἅπαντας πολλοῖς ἀγαθοῖς ὁ Γωβρύας. εἰ ἔν, ἔφη, τοῖς Θεοῖς ἐξελότες τὰ νομιζόμενα, καὶ τῇ ἄλλῃ στρατιᾷ τὰ ἱκανὰ δοίμεν τὴν ἄλλην τῷ τῷ λείαν, ἄρ' ἂν, ἔφη, καλὸν ποιήσῃμεν, τῷ εὐθύς φανεροῖ εἶναι ὅτι καὶ τὰς εὐποιῶντας πειράμεθα νικᾶν εὐποιῶντες. ὡς δὲ τὰτ' ἤκησαν, πάντες μὲν ἐπὶ ἤνῃ, πάντες δ' ἐνεκωμιάζον· εἰς δὲ καὶ ἔλεξεν ὧδε·

γ'. Πάνυ, ἔφη, ὦ Κύρε, τῷ τῷ ποιήσομεν. καὶ γὰρ ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη, ὁ Γωβρύας πῶς τις ἐνόμιζεν ἡμᾶς, ὅτι ἂν Δαρεικῶν μετοὶ ἦκομεν, ἐδ' ἐκ χερσῶν Φιαλῶν ἐπίνομεν. εἰ δὲ τῷ τῷ ποιήσῃμεν, γνοίῃ ἂν, ἔφη, ὅτι ἐλευθερίως εἶναι

cunque cepissent, ad se deducere. Iussit et Persas cum ceteris populatum excurrere, quorum multi redierunt ab equis delapsi, multi etiam praedam amplissimam adduxerunt.

2. Ea quum adesset, conuocatis Medorum Hyrcaniorumque principibus, et aequalibus Persicis, sic eos adloquutus est: Gobryas, amici, nos vniuersos hospitio exceptos liberaliter habuit. Itaque si rite Diis eximia pro more selegimus, et reliquo exercitui quantum satis erit, ac deinde praedam aliam huic dābimus:

recte facturi sumus, ut statim constet, conari nos bene de nobis promerentes vicissim benefaciendo vincere. Quod ubi auditum esset, et comprobatum et celebratum fuit id quidem ab omnibus: sed vnus tamen huiusmodi quiddam protulit:

2. Maxime, mi Cyre, faciendum hoc nobis est. Nam mea quidem sententia, Gobryas hic nos mendicos quosdam esse arbitratus est, quia Daricis onusti non venimus, nec aureis e pateris bibimus. At si hoc fecerimus, fortassis agnouerit, posse homines etiam

εἶναι καὶ ἀνευ χρυσίου εἶναι. ἴτε δὴ, ἔφη, τὰ τῶν Θεῶν ἀποδόντες τοῖς Μάγοις, καὶ ὅσα τῇ στρατιᾷ ἱκανὰ ἐξελόντες, τὰ ἄλλα καλίσσαντες τὸν Γωβρύαν, δότε αὐτῷ. ὕτω δὴ λαβόντες ἐκεῖνοι ὅσα ἔδει, τὰ ἄλλα ἔδοσαν τῷ Γωβρύᾳ.

δ'. Εκ τούτων δὴ ἦει πρὸς αὐτὴν Βαβυλῶνα, παρατάζαμενος ὥσπερ ὅτε ἡ μάχη ἦν. ὡς δ' ἔκ ἀντεξήσαν οἱ Ἀσσύριοι, ἐκέλευσεν ὁ Κύρος τὸν Γωβρύαν προσελάσαντα εἰπεῖν, ὅτι εἰ βέλεται ἐξῶν ὁ βασιλεὺς ὑπὲρ τῆς χώρας μάχεσθαι, καὶν αὐτὸς σὺν ἐκείνῳ μάχοισ'· εἰ δὲ μὴ ἀμύνει τῇ χώρᾳ, ὅτι ἀνάγκη τοῖς κρατέουσι πεῖθεσθαι. ὁ μὲν δὴ Γωβρύας προσελάσας ἐνθα ἀσφαλὲς ἦν, ταῦτα εἶπεν· ὁ δὲ αὐτῷ ἐξέπεμψεν ἀποκρινόμενον τοιαύδε'· δισπότης ὁ σὸς λέγει, ὦ Γωβρύα, ἔχ' ὅτι ἀπέκτεινά σε τὸν υἱόν, μεταμέλει μοι, ἀλλ' ὅτι καὶ σὲ προσapéκτεινα. μάχεσθαι δ' ἂν βέλησθε, ἤκετε εἰς τὴν τριακοστὴν ἡμέραν· νῦν δ' ἡμῖν ἔπω σχολή· ἔτι γὰρ παρασκευαζόμεθα. ὁ δὲ Γωβρύας εἶπεν·
ἀλλὰ

etiam absque auro liberales esse. Ite igitur, inquit, atque ubi Diis debita, Magis tradideritis, et quae exercitui suffecerint, selegeritis; cetera Gobryae arcessito donate. Quamobrem acceptis illi rebus omnibus, quibus opus erat, cetera Gobryae derunt.

4. Secundum haec ad ipsam Babylonem progressus est Cyrus, instructo exercitu eodem modo, quo instructus pugnae tempore fuerat. Quum vero Assyrii contra non prodirent, Gobryam Cyrus adequitantes dicere iussit, Vel seipsum cum rege

dimicaturum, si Rex egressus pro regione dimicare vellet: sin regionem suam non defenderet, necessario victoribus parendum sciret. Itaque Gobryas eo profectus, ubi dicere tutum erat, haec dixit. Is vero quendam prodire iussit, qui verbis huiusmodi responderet. Haec ait dominus tuus, Gobrya: Non me poenitet, quod filium tuum interfeci: sed quod praeter ipsum, non etiam te occiderim. Quod si pugnare vultis, ad diem ab hoc trigesimum adeste. Nunc enim nobis haud vacat, adparatu belli occupatis. Gobryas autem:

VOL. I.

T

Vtinam

ἀλλὰ μήποτε σοι λήξειεν αὕτη ἢ μεταμέλεια. δῆλον γάρ, ὅτι ἀνῶ σε ἐγὼ, ἐξ ἧς αὕτη σε ἡ μεταμέλεια ἔχει.

Ε΄. Ο μὲν δὴ Γωβρύας ἀπήγγειλε τὰ τῷ Ασσυρίῳ· ὁ δὲ Κύρος ἀκῆσας ταῦτα, ἀπήγαγε τὸ φρόντισμα, καὶ καλέσας τὸν Γωβρύαν· εἰπέ μοι, ἔφη, ἅκ' ἐλεγες μέντοι σὺ, ὅτι τὸν ἐκτμηθέντα ὑπὸ τῷ Ασσυρίῳ οἶμι ἂν σὺν ἡμῖν γενέσθαι; εὖ μέντοι, ἔφη, δοκῶ εἰδέναι· πρὸς γὰρ ἡδὴ ἐγῶγε καὶ ἐκεῖνος ἐπαρρησιασάμεθα πρὸς ἀλλήλους. ὁπότε ἂν καλῶς σοι δοκῇ ἔχειν, πρόσσιθι πρὸς αὐτόν· καὶ πρῶτον μὲν ἕτω πείει, * ὅπως ἂν αὐτὸς λέγῃ· ἐπειδὰν δὲ συγγενῇ αὐτῷ, εἰ μὲν γινῶς αὐτὸν φίλον ἡμῶν βεβηλόμενον εἶναι, τῷτ' ἡδὴ μηχανᾶσθαι, ὅπως λάθῃ φίλος ὢν ἡμῖν. ἕτε γὰρ ἂν φίλος τις ποιήσειεν ἄλλως πῶς πλείστα ἀγαθὰ ἐν πολέμῳ, ἢ πολέμιος δοκῶν εἶναι· ἕτ' ἂν ἐχθρὸς πλείω τις βλάψειεν ἄλλως πῶς, ἢ φίλος δοκῶν εἶναι.

Σ΄. Καὶ μὲν, ἔφη ὁ Γωβρύας, οἶδ' ὅτι καὶν πρέσβις Γαδάτας

Vtinam perpetuo te horum poeniteat, inquit. Satis enim adparet, te ab illo tempore, quo eorum poenitere cepit, a me cruciari.

5. Deinde renuntiat Cyro responsum Assyrii Gobryas: quo ille audito, copias abduxit: et accessit Gobryas: Dic mihi, ait, an non perhibebas, existimare te futurum, ut ille castratus ab Assyrio nobiscum se coniungeret? Equidem hoc, ait, certo mihi persuasum habeo. Nam multa iam pridem nos inter nos libere colloquuti sumus. Quando igitur commodum tibi vide-

tur, hominem accedito, ac primum quidem sic facito, quem admodum ipse tibi significabit. Vbi vero cum eo congressus fueris, si quidem animaduertes, eum nobis amicum esse velle; prorsus hoc struendum erit, ut clam sit, eum nobis amicum esse. Nec enim aliquis in bello amicos vlla ratione alia pluribus beneficiis adfecerit, quam si hostis esse putetur: nec inimicos vlla ratione alia quis adfecerit detrimentis pluribus, quam si amicus esse videatur.

6. Noui equidem, ait Gobryas, id emturum quoque Gadatam,

* Αἱ ἑκαὶ ἄν αὐτοὶ ἔ, τὶ ἂν λέγῃ εἰδήτω· ἐκπῶν etc.

δάτας τὸ μέγα τι ποιῆσαι κακὸν τὸν νῦν βασιλέα Ασσυρίων· ἀλλ' ὅ, τι ἂν δύναίτο, τῷτο καὶ ἡμᾶς δεῖ σκοπεῖν. λέγε δὴ μοι, ἔφη ὁ Κύρος, εἰς τῷτο τὸ φερέριον τὸ πρὸ τῆς χώρας, ὃ φατε Τυκανίοις τε καὶ Σάκαις ἐπιτετειχίσθαι τῆδε τῇ χώρᾳ, πρόσβολον εἶναι τῷ πολέμῳ, ἀρ' ἂν οἶει, ἔφη, ὑπὸ τῷ φερέρῳ παρεθῆναι τὸν εὐνῆχον ἐλθόντα σὺν δυνάμει; σαφῶς γε, ἔφη ὁ Γαβρύας, εἴπερ ἀνυποπίστος ἂν, ὥσπερ νῦν ἐστίν, ἀφίκοιτο πρὸς αὐτόν.

Ζ. Οὐκ ἔν, ἔφη, ἀνυποπίστατος ἂν εἴη, εἰ προσβάλοιμι ἐγὼ πρὸς τὰ χωρία αὐτῷ, ὥς λαβεῖν βεβλόμενος, ἀπομάχοιθ' ὁ ἐκεῖνος ἀνὰ κράτος· καὶ λάβοιμι μὲν αὐτῷ τι ἐγὼ, ἀντιλάβοι δὲ καὶ ἐκεῖνος ἡμῶν ἢ ἄλλης τινός, ἢ καὶ ἀγγέλως πεμπομένης ὑπ' ἐμῷ πρὸς τῆς τῆς φατε πολεμίας τῷ Ασσυρίῳ εἶναι· καὶ οἱ μὲν ληφθέντες λέγοιεν ὅτι ἐπὶ τράτευμα ἀπέρχονται, καὶ κλίμακας ὥς τὸ φερέριον ἄγοντες ὁ δ' εὐνῆχος ἀκῆσας προσποιήσαιο, προαγγεῖλαι βεβλόμενος ταῦτα, πᾶρῃναι. καὶ ὁ Γαβρύας

εἶπεν

datam, ut magno aliquo malo regem hunc Assyriorum adficere possit. Sed nobis considerandum est, quid possit. Dic igitur, ait Cyrus, an in castellum hoc, quod est ante regionem hanc, et quod ipsi dicitis aduersas Hyrcanios et Sacas ad eum usum, ut belli propugnaculum huic regioni sit, extructum esse; in hoc inquam castellum existimas admissum iri a praesidii magistro castratum illum, si cum copiis accedat? Prorsus, inquit Gobryas, si quidem haud suspectus, uti nunc est, ad eum veniat.

7. Ergo, ait, quamminime suspectus fuerit, si ego castella ipsius adoriar, tanquam ea capere velim, et ille totis viribus defendat: et capiam ego quiddam, quod ipsius sit; ille contra vel quosdam alios nostrum capiat, vel etiam nuntios eos, qui mittentur a me ad illos, quos regi Assyriorum infestos dicitis. Ex his qui capti fuerint, ad exercitum se proficisci dicant, ut scalas ad illud castellum deportent. At ille castratus, his auditis, adesse se simulet, velut haec indicaturum. Et Gobryas:

T 2

Si

εἶπεν· ἄτω μὲν γιγνομένων, σαφῶς οἶδα ὅτι παρείη ἂν αὐτὸν, καὶ δεοίτό γ' ἂν αὐτῷ μένειν ἔσε σὺ ἀπέλθης.

ἦ. Οὐκ ἔν ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἴγε ἅπαζ εἰσέλθοι, δύναιτ' ἂν ἡμῖν ὑποχείριον ποιῆσαι τὸ χωρίον; εἰκὸς γάρ, ἔφη ὁ Γωβρύας, τὰ μὲν ἔνδον ἐκείνῃ συμπαρασκευάζοντος, τὰ δ' ἐξῴθεν σὺ ἰσχυρότερα προσάγοντος. ἴθι ἔν, ἔφη, καὶ πειρώ, ταῦτα διδάξας καὶ διαπραξάμενος, παρ-εῖναι. πιστὰ δὲ αὐτῷ ἔκ ἂν μείζω ἔτε εἰποις ἂν, ἔτε δεί-ξαις, ὧν αὐτὸς σὺ τυγχάνεις παρ' ἡμῶν εἰληφώς.

Θ'. Ἐκ τήτε ὥχλειο μὲν ὁ Γωβρύας ἄσμενος δὲ ἰδὼν αὐτὸν ὁ εὐνῆχος, συνωμολόγει τε πάντα, καὶ συνέθετο ἃ ἔδει. ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλεν ὁ Γωβρύας ὅτι πάντα δοκοίη ἰσχυρῶς τῷ εὐνῆχῳ ἔχειν τὰ ἐπιστάλντα, ἐκ τήτε τῇ ὑπεραίᾳ προσέβαλε μὲν ὁ Κῦρος, ἀπεμάχλειο δὲ ὁ Γαδάτας. ἦν δὲ καὶ ὁ ἔλαβε χωρίον ὁ Κῦρος, ὁποῖον ἔφη ὁ Γαδάτας. τῶν δὲ ἀγγέλων, ἃς ἐπεμψεν ὁ Κῦρος, προειπῶν οἱ πορεύ-σοιντο, τὰς μὲν εἶασεν ὁ Γαδάτας διαφεύγειν, ὅπως ἄγοιεν
τα

Si res ita geratur, ait, certo seio recepturum, atque etiam eum rogaturum, ut secum maneat, donec tu recedas.

8. Ergo ait Cyrus, si semel castrum ingrediatur, an nostram illud in potestatem redigere possit? Ita videtur, inquit Gobryas, siquidem intus ille adparando iuvet, ac tu foris impetu vehementiori exercitum admoveas. Ito igitur, inquit Cyrus, et enitere, castratum ut istum haec edoceas, et re confecta nobis praesto sis. Fidem vero neque dederis, neque ostenderis ei maiorem illa, quam a nobis ipse accepisti.

9. Secundum haec discessit Gobryas: cuius conspectus quum gratus illi castrato fuisset; ita cum eo convenit et pactus est, ut oportuit. Quumque renuntiasset Cyro Gobryas, videri sibi apud eunuchum certa iam et firma esse omnia, quae mandasset; tum deinde copias postero die Cyrus admonuit, Gadatas ex aduerso sua propugnante. Castrum a Cyro captum, id erat quod Gadatas iusserat oppugnari. Nuntios autem, quos Cyrus miserat, praedicens eis, quo proficisci deberent, alios Gadatas elabi finit, ut copias adducerent,

τὰ στρατεύματα, καὶ τὰς κλίμακας νομίζουσιν· ὅς δ' ἔλαβε, βασανίζων ἐναντίον πολλῶν. ὡς δ' ἤκυσεν ἐφ' ἃ ἔφασαν πορεύεσθαι, εὐθέως συνεσκευασμένος ὡς ἐξαγγελαῖν, τῆς νυκτὸς ἐπορεύετο. τέλος δὲ πισευθεὶς, ὡς βοηθὸς εἰσέχεται εἰς τὸ φερίον· καὶ τέως μὲν συμπαρασκευάζεν, ὅ, τι ἐδύνατο τῷ φερέαρχῃ· ἐπεὶ δὲ ὁ Κῦρος εἰσηλθε, καταλαμβάνει τὸ χωρίον, συνεγγὺς ποιησάμενος καὶ τὰς παρὰ Κῦρῳ· αἰχμαλώτας.

ἱ. Ἐπεὶ δὲ τῆτο ἐγένετο, εὐφύς Γαδάτας ὁ εὐνῆχος τὰ ἔνδον καταστήσας ἐξῆλθε πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ τῷ νόμῳ προσκυνήσας, εἶπε, χαίρει ὦ Κῦρε. ἀλλὰ ποῶ ταῦτ', ἔφη· σὺ γὰρ με σὺν τοῖς θεοῖς ἔκελεύεις μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀναγκάζεις χαίρειν. εὐ γὰρ ἴδι, ἔφη, ὅτι ἐγὼ μέγα ποιῶμαι, φίλον τῆτο τὸ χωρίον τοῖς ἐνθάδε συμμάχοις καταλιπεῖν. σὲ δ', ἔφη, ὦ Γαδάτα, ὁ Ἀσσύριος παῖδας μὲν (ὡς ἔοικε) τὸ ποιεῖν ἀφείλετο, ἔ μόντοι τόγε φίλος κταῶσθαι σὲ δύνασθαι ἀπέσπρησεν ἀλλ' εὐ ἴδι ὅτι ἡμᾶς τῷ ἔργῳ τῷ

ducerent, et scalas adferrent: quos vero cepit, quaestionibus in multorum praesentia subiecit. Quumque audisset, ad quae proficisci se dicerent; statim rebus ad iter adparatis, tanquam haec enuntiaturus, noctu profectus est. Tandem quum ei fides habita esset, velut opem laturus castellum ingreditur: ac primum quidem una cum eo, qui castello praefectus erat, omnia pro viribus adparabat. Posteaquam vero Cyrus accessit, castellum Gadatas occupat, usus ad hoc etiam captivorum de Cyri copiis opera.

10. Quo confecto, statim Gadatas eunuchus rebus in eo constitutis ad Cyrum egreditur, quem ubi pro more adorasset: Gaudere, inquit, te Cyre iubeo. Gaudeo vero, subiecit ille. Natus cum Diis non solum me iubes, sed etiam cogis gaudere. Nam plane scias, magni me facere, quod sociis heic nostris castellum hoc pacatum relinquo. Tibi vero Gadatas, liberum quidem procreandorum, uti videtur, facultatem Assyrius ademit, amicos parandi facultatem non abstulit: sed velim tibi persuadeas, te nos hoc facto

τῷ φίλῳ πεποιήσαι, οἱ σοί, ἣν δυνάμεθα, πειρασόμεθα μὴ χεῖρας βοηθοὶ παρασῆκαι, ἢ εἰ παῖδας ἢ ἐκγόνους ἐκέκτησο.

ΙΑ. Ο μὲν τοιαῦτα ἔλεξεν· ἐν δὲ τῷτῳ ὁ Τρκαάνιος, ἄρτι ἡδημένος τῷ γεγεννημένῳ, προσθεὶ τῷ Κύρῳ, καὶ λαβὼν τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, εἶπεν· ὦ μέγα ἀγαθόν· σὺ τοῖς φίλοις Κύρε, ὡς πολλὴν με τοῖς Θεοῖς ποιεῖς χάριν ὀφείλιν, ὅτι σοί με συνήγαγον. Ἰδι νῦν τοίνυν, ἔφη ὁ Κύρος, καὶ λαβὼν τὸ χωρίον ὑπὲρ ἑνεκά με ἀσπάζῃ, διατίθει αὐτὸ ὅτως, ὡς ἂν * τῷ ὑμετέρῳ Φύλῳ πλείους ἄξιον ᾖ, καὶ τοῖς ἄλλοις συμμάχοις, μάλιστα δ', ἔφη, Γαδάτα τῷτῳ, ὃς ἡμῖν λαβὼν αὐτὸ παραδίδωσι.

ΙΒ. Τί ἔν, ἔφη ὁ Τρκαάνιος, ἐπειδὴν Καδύσιοι ἔλθωσι, καὶ Σάκαι, καὶ οἱ ἐμοὶ πολῖται, καλέσωμεν καὶ τῷτον, ἵνα κοινῇ βυλευσώμεθα πάντες, ὅσοις προσήκει, πῶς ἂν συμφορώτατα χρώμεθα τῷ Φρερίῳ; ταῦτα μὲν ὅτως συνήνεσε καὶ ὁ Κύρος. ἐπεὶ δὲ συνήλθον οἷς ἔμελε περὶ τῷ Φρε-
ρίῳ,

tibimet amicos adiunxisse; qui tibi conabimur, si poterimus, haudquaquam deteriores opitulatores esse, quam si vel filios, vel nepotes haberes.

11. Huiusmodi verba Cyri fuerunt. Atque heic Hyrcanius, qui iam primum animaduerteter, quid esset gestum, adcurrit ad Cyrum, prehensaque ipsius dextra, inquit: O ingens tu bonum amicis, Cyre, quantam ut Diis gratiam modo debeam, effecisti; quod tibi me coniunxerunt. Tu vero abito, inquit Cyrus, et recepto in potestatem tuam castello, cuius causa

me tantopere complecteris, ita res eius componito; ut et vestrae nationi, quantum pretii sit; et reliquis sociis, inque primis huic Gadatae, qui captum nobis tradit.

12. Quid igitur? inquit Hyrcanius, an ubi Cadusii Sacaeque venerint, et ciues mei, hunc etiam vocabimus; ut omnes, ad quos res pertinet, in commune consulamus, quo pacto maxima cum utilitate nostra castello fruamur? Placuit hoc Cyro. Quumque convenissent, ad quos castelli cura pertinebat, hoc

* Αἱ ὑμετέρῃ φίλῳ

ρίαι, ἐβελεύσαντο κοινῇ φυλάττειν οἷσπερ ἀγαθὸν ἢ φί-
λιον ὄν, ὅπως ἑαυτοῖς μὲν πρόβολος εἴη πολέμου, τοῖς δ'
Ἀσσυρίοις ἐπιτετειχισμένον.

ιγ'. Επεὶ δὲ τῆτο ἐγένετο, πολὺ δὴ προθυμότερον καὶ
καδύσιοι συνεστρατεύοντο, καὶ Σάκαι, καὶ Τεκάνιοι. καὶ
συνέλεγε ἐντεῦθεν στρατεύμα, Καδυσίων μὲν πελταταὶ
εἰς δισμυρίας, καὶ ἵππεις εἰς τετρακισχιλίας. Σακῶν δὲ
τοξόται εἰς μυρίας, καὶ ἵπποτοξόται εἰς δισχιλίας καὶ
Τεκάνιοι δὲ πεζοὶ τε ὅσας ἐδύναντο προσεξέπεμψαν, καὶ
ἵππεις προσπλήρωσαν εἰς δισχιλίας: τὸ γὰρ πρόθεν
καταλελειμμένοι ἦσαν πλείους οἶκοι αὐτῶν ἵππεις, ὅτι οἱ
Καδύσιοι καὶ οἱ Σάκαι τῶν Ἀσσυρίων πολέμιοι ἦσαν. ὅσον
δὲ χρόνον ἐκαθίζετο ὁ Κύρος ἀμφὶ τὴν περὶ τὸ Φερέιον
οἰκονομίαν, τῶν Ἀσσυρίων τῶν κατὰ ταῦτα τὰ χωρία
πολλοὶ μὲν ἀπῆγον ἵππους, πολλοὶ δὲ ἀπέφερον ὅπλα,
φοβούμενοι ἤδη πάντας τὰς προσχώρας.

ιδ'. Εκ δὲ τῆτε προσέρχεται τῷ Κύρῳ ὁ Γαδάτας,
καὶ λέγει ὅτι ἤκυσιν αὐτῷ ἄγγελοι, ὡς ὁ Ἀσσύριος, ἐπεὶ
πύθοιτο

hoc consilii ceperunt; ut com-
muniter ab iis custodiretur, qui-
bus expediret illud habere pa-
catum: quo ipsis belli propu-
gnaculum esset, ac aduersus Af-
syrios munimentum.

13. Id ubi factum esset, multo
alacrius Cadusii, Sacae, Hyrcanii
militiae societatem amplecte-
bantur. Coactusque hinc est ex-
ercitus, ex Cadusiis, ad vicies
mille cetrati, quatuor circiter
equitum millia: de Sacis, de-
cies mille sagittarii, et duo sa-
gittariorum equitum millia: et
Hyrcanii quantum poterant,

peditum suorum numerum au-
xerunt, et equitum numerum
expleuerunt ad duo millia. Nam
domi antehac ab eis maior equi-
tum pars relicta erat, quod Ca-
dusii et Sacae hostes Assyriorum
essent. At toto illo tempore, quo
Cyrus haerebat heic, ut castelli
res constitueret, multi Assyrio-
rum, qui his locis erant vicini,
equos adducebant, multi dese-
rebant arma, quod iam finitimos
omnes metuerent.

14. Postea venit ad Cyrum
Gadatas, et nuntios ad se venisse
dicit, qui narrarent, Assyrium,
T 4 postea

πύθοιτο τὰ περὶ τῆς Φρυγίας, χαλεπῶς τε ἐνέγκοι, καὶ συσκευάζοιτο ὡς ἐμβαλὼν εἰς τὴν αὐτὴν χώραν. ἦν ἔνι ἀφῆς με, ὃ Κῦρος, τὰ τεῖχη ἂν πειραθείην διασῶσαι· τῶν δὲ ἄλλων μείων λόγος. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, ἦν ἔνι ἡς νῦν, πότε ἔσῃ οἴκοι; καὶ ὁ Γαδάτας εἶπεν εἰς τρίτην δειπνήσω ἐν τῇ ἡμετέρᾳ. ἡ καὶ τὸν Ἀσσύριον, ἔφη, οἷε ἐκεῖ ἤδη καταλήψεσθαι; εὐ μὲν ἔνι, ἔφη, οἶδα· σπεύσει γὰρ ὅσῳ σὺ προσωδοκεῖς ἵεναι. ἐγὼ δὲ, ἔφη ὁ Κῦρος, προσαῖος ἂν σὺν τῷ στρατεύματι ἐκείσε ἀφικοίμην; πρὸς τῆτο δὴ ὁ Γαδάτας λέγει· πολὺ ἤδη, ὃ δέσποτα, ἔχεις τὸ στρατεύμα, καὶ ἔκ ἂν δύναιο· μείον ἢ ἐν ἑξῆς ἢ ἐπὶ αἱ ἡμέραις ἐλθεῖν πρὸς τὴν ἐμὴν οἰκισιν. σὺ μὲν· τοίνυν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀπίθι ὡς τάχιστα· ἐγὼ δὲ ὡς ἂν δυνατόν ἢ, πορεύσομαι.

ΙΕ΄. Ο μὲν δὴ Γαδάτας ὥχετο. ὁ δὲ Κῦρος συνεκάλεσε πάντας τὰς ἀρχοντας τῶν συμμάχων· καὶ ἤδη πολλοί τε ἰδόκην καὶ καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ παρεῖναι· ἐν οἷς δὴ ὁ Κῦρος λέγει τοιαῦτα· Ἄνδρες σύμμαχοι, Γαδάτας διέπραξεν, ἃ ἰδοκεῖ πᾶσιν ἡμῖν πολλὰ ἄξια εἶναι, καὶ ταῦτα, πρὶν καὶ
ὅτι ἔνι

posteaquam de castello inaudivisset, graviter molesteque tulisse, seque ad incursionem in Gadatas agrum parare. Quamobrem si me, Cyre, dimiseris, ait, saltem tueri munitiones enitar: quippe res ceteras minoris facio. Et Cyrus: Si ergo iam discesseris, inquit, quando futurus es domi? Nimirum die tertio mea in ditione coenabo, inquit Gadatas. An et Assyrium istuc, ait Cyrus, offensurum te iam arbitraris? Sat scio, inquit Gadatas. Tanto magis enim festinabit, quanto tu abiisse longius videris. Verum ego, subiecit Cyrus,

quoto die cum copiis eo peruenire possim? Et Gadatas ad haec: Magnae iam tibi, mi domine, copiae sunt; vixque poteris sex septemue diebus meum ad domicilium peruenire. Tu sane, ait Cyrus, quam celestissime te eo confer: ego pro viribus iter faciam.

15. Discessit ergo Gadatas. Cyrus autem coactis omnibus sociorum principibus, qui iam multi, ac praeclari fortisque viri videbantur adesse, huiusmodi orationem in eorum coetu habuit: Perfecit nobis Gadatas, socii, quae nos omnes magni aestimanda duximus, atque etiam
prius

ὅτι δὲ ἀγαθὸν ὑφ' ἡμῶν παθεῖν. νῦν δὲ ὁ Ἀσσύριος εἰς τὴν χώραν αὐτῷ ἐμβάλλειν ἀγγέλλεται, δηλονότι ἅμα μὲν τιμωρεῖσθαι αὐτὸν βεβλόμενος, ὅτι δοκεῖ μέγα βεβλάσθαι ὑπ' αὐτῷ· ἅμα δ' ἴσως καὶ ἐκείνο ἐννοεῖται, ὡς εἰ οἱ μὲν πρὸς ἡμᾶς ἀφιστάνενοι μηδὲν ὑπ' ἐκείνῃ κακὸν πείσονται, οἱ δὲ σὺν ἐκείνῳ ὄντες ὑφ' ἡμῶν ἀπολθόντα, ὅτι ὡς τάχιστα ὑδὲνα εἰπὸς σὺν αὐτῷ βέβλεσθαι εἶναι. νῦν ἄν, ὦ ἄνδρες, καλὸν τι ἂν μοι δοκῶ ποιῆσαι, εἰ προθύμως Γαδάτη βοηθήσαιμεν, ἀνδρὶ εὐεργέτῃ· καὶ ἅμα δίκαια ποιῶμεν ἂν, χάριν ἀποδιδόντες· ἀλλὰ μὴν καὶ σύμφορον γ' ἂν, ὡς ἐγὼ δοκῶ, πράττοιμεν ἡμῖν αὐτοῖς. εἰ γὰρ πᾶσι φαινοίμεθα τῆς μὲν κακῶς ποιήσας νικᾶν πειρώμενοι κακῶς ποιῶντες, τῆς δ' εὐεργετῆντας ἀγαθοῖς ὑπερβαλλόμενοι, εἰκὸς ἐκ τῶν τοιούτων φίλος μὲν ἡμῖν πολλὰς βέλεσθαι γίνεσθαι, ἐχθρὸν δὲ μηδὲνα ἐπιθυμεῖν εἶναι. εἰ δὲ ἀμελήσαι δόξαιμεν Γαδάτα, πρὸς τῶν Θεῶν ποίοις λόγοις ἄλλης· πείθοιμεν ἂν χαρίζεσθαι τι ἡμῖν; πῶς δ' ἂν τολμῶμεν ἡμᾶς αὐτὰς ἐπαινεῖν; πῶς δ' ἂν ἀντιβλέψαι τις ἡμῶν

prius quam villo a nobis beneficio esset adfectus. At nunc Assyrius fines eius inuadere nuntiatur, qui nimirum eadem vult opera supplicium de illo sumere, a quo se magnum accepisse detrimentum putat: et fortassis etiam cogitat, si nihil ab ipso accidat illis mali, qui ad nos deficiunt, et ipsius focii ad interuersionem a nobis deleantur; par esse creditu, breuissimo tempore neminem ab ipso futurum. Praeclarum ergo quiddam facere videbimur, si alacribus animis opem Gadatae tulerimus, homini bene de nobis promerenti: et

iuste fecerimus, si gratiam referamus: atque etiam, mea sententia, rebus nostris recte consuluerimus. Nam si videbimur in oculis omnium eniti, ut eos, qui nos laedunt, laedendo vincamus; et bene merentes beneficiis superemus: consentaneum est, multos amicitiae se nostrae libenter adiuncturos, et neminem futurum, qui nos sibi hostes esse cupiat. Sin Gadatam negligere videamur, quod ore, per Deos immortales, aliis persuaserimus, ut nobis gratificentur? qui nosmet audeamus laudare? qui possit aliquis nostrum

ἡμῶν δύναιτο Γαδάτα, εἰ ἠτῶμεθα αὐτῶν εὖ ποιῶντος, τοσοῦδε ὄντες, ἐνὸς ἀνδρός, καὶ τῆς ἕως διακειμένης;

ΙΣ'. Ο μὲν ἄν ἕως εἶπεν· οἱ δὲ πάντες συνεπήκην ἰσχυρῶς ταῦτα ποιεῖν. ἄγετε τοίνυν, ἔφη, ἐπείπερ καὶ ὑμῖν συνδοκεῖ ταῦτα, ἐπὶ μὲν τοῖς ὑποζυγίοις καὶ ὀχήμασι καταλείπωμεν ἕκαστοι τῆς μετὰ τῶν ἐπιτηδαιοτάτης πορεύεσθαι· Γωβρύας δὲ ἡμῖν ἀρχέτω αὐτῶν, καὶ ἡγείσθω αὐτοῖς· καὶ γὰρ ὁδῶν ἔμπειρος, καὶ τᾶλλα ἱκανός. ἡμεῖς δὲ, ἔφη, σὺν ἵπποις τοῖς δυνατωτάτοις καὶ ἀνδράσι πορευώμεθα, τὰ ἐπιτήδεια τριῶν ἡμερῶν λαβόντες. ὅσω δ' ἂν κηφότερον συσκευαζώμεθα καὶ εὐτελέστερον, τοσῶν τὰς ἐπιήσας ἡμέρας ἥδιον ἂν ἀρισήσομεν τε, καὶ δειπνήσομεν, καὶ καθευδήσομεν.

Νῦν δ', ἔφη, πορευώμεθα. ὧδε· πρῶτον μὲν ἄγε σὺ Χρυσάντα πρὸς Θωρακοφόρου, (ἐπεὶ ὁμαλή τε καὶ πλατεῖα ἡ ὁδὸς ἐστὶ) τῆς ταξιδάρχης ἔχων ἐν μετώπῳ πάντας· ἡ δὲ τάξις ἐκάσῃ ἐφ' ἐνὸς ἴτω. ἀδρόοι γὰρ ὄντες, καὶ τάχιστα καὶ ἀσφαλέστατα ἂν πορευοίμεθα. τῆς δὲ

strum Gadatam intueri, si tot ipsi numero, beneficiis ab vno superemur, et quidem hoc modo rebus ipsius comparatis?

16. Haec Cyrus dixit, eaque consenserunt omnes acriter esse facienda. Agite igitur, inquit, quando vobis haec etiam placeant, relinquamus singuli eos apud iumenta et vehicula, qui quam maxime sint ad iter cum his faciendum idonei: et Gobryas his praefectus sit, qui eos praecedat: Est enim peritus itinerum, et ad quaevis alia idoneus. Nos autem cum equis et viris quibusque valentissimis,

trium dierum commeatu instructi, pergamus. Quanto quidem levius et vilius nos oneraverimus, tanto sequentibus hisce diebus proximis incundius et pransuri, et coenaturi, et dormituri sumus.

Nunc vero iter hoc modo instituamus: Primum tu Chrysfanta loricatedos ducito, quando plana et lata via est; cohortiumque praefecti omnes in fronte tibi sunt, et cohors quaelibet ita procedito, ut singuli singulis succedant. Quippe cateruatim et celerrime et tutissime iter fecerimus. Loricatedos

δὲ ἔνεκα, ἔφη, τὰς Θωρακοφόρους κελεύω ἡγεῖσθαι, ὅτι τῷτο βαρυτάτην ἐστὶ τῷ στρατεύματος. τῷ δὲ βαρυτάτῃ ἡγούμενῃ, ἀνάγκη ῥαδίως ἐπεῖθαι πάντα τὰ ἐλαττώνα. ὅταν δὲ τὸ τάχιστον ἡγῆται ἐν νυκτὶ, ἔθεν ἐστὶ θαυμαστὸν καὶ διασπᾶσθαι τὰ στρατεύματα. τὸ γὰρ προταχθὲν ἀποδιδράσκει.

Επὶ δὲ τούτοις, ἔφη, * Ἀρτάβαζος τὰς Περσῶν πελτασὰς καὶ τοξότας ἀγέτω ἐπὶ δὲ τούτοις, Ἀνδραμίας ὁ Μήδων, τὸ Μήδων πεζικόν· ἐπὶ δὲ τούτοις ** Ἐμβας τὸ Ἀρμενίων πεζικόν· ἐπὶ δὲ τούτοις Ἀρτύχας Ὑρκανίης· ἐπὶ δὲ τούτοις *** Θαμβράδας τὸ Σακῶν πεζικόν· ἐπὶ δὲ τούτοις **** Δαμάτας Καδυσίης. ἀγόνων δὲ καὶ ἔτοι πάντες, ἐν μετώπῳ μὲν τὰς ταξιαρχίας ἔχοντες, δεξιὰς δὲ τὰς πελτασὰς, ἀριστερὰς δὲ τὰς τοξότας τῷ ἑαυτῶν πλαισίῳ· ἔτω γὰρ πορευόμενοι, καὶ εὐχρηστότεροι γίνονται. ἐπὶ δὲ τούτοις, ἔφη, οἱ σκευοφόροι πάντων ἐπέδωσαν. οἱ δὲ ἀρχόντες αὐτῶν ἐπιμελείδωσαν πάντων, ὅπως ἀν' ὀνυσοσκευασμένοι τε ὥσι πάντα πρὶν καθευδεῖν, καὶ πρῶτ' ὅτε σκεύεσι παρῶσιν εἰς τὴν τεταγμένην χώραν, καὶ ὅπως κοσμίως ἔπονται.

Επὶ

ricatos ea de causa praeire iubeo, quod exercitus ea pars maxime grauis sit. Grauiissima vero si praeceant, facilius omnia sequantur necesse est, quae leuiora sunt. Quod si pars expeditissima noctu praeceat, mirum non est, diuelli copias. Tunc enim id, quod prima est in acie, celerius aufugit.

Post hos Artabazus Persas, qui cetrati sunt et sagittarii, ducat: post eos Andramias Medus, peditatum Medicum: post eos peditatum Armeniorum, Embas: post eos, Artuchas Hyrcanios: post eos, Thambradas pedita-

tum e Sacis: post eos, Damatas Cadusios. Atque omnes, hi sic ducant, ut cohortium praefectos in fronte habeant, cetratos ad dextram, ad laeuam agminis sui sagittarios. Nam si hoc modo incedant, etiam paratiores quemlibet ad usum fuerint. Post hos, inquit, calones cum impedimentis omnium sequantur, quorum praefecti dent operam, ut omnes conuassent prius omnia, quam somnum capiant, ac mane cum impedimentis loco constituto adiant, et ordine sequantur.

Post

* ΑΙ. Αρταβάτας.

** ΑΙ. Εμβάτας.

*** ΑΙ. Σαμβάτας.

**** ΑΙ. Δατέμας.

Επὶ δὲ ταῖς σκευοφόροις, ἔφη, τῆς Πέρσας ἱππέας
 * Μαδάτας ἐΠέρσης ἀγέτω, ἔχων καὶ ἕτος τῆς ἑκατοντάρ-
 χης τῶν ἱππέων ἐν μετώπῳ· ὁ δ' ἑκατόνταρχος τὴν τάξιν
 ἀγέτω εἰς ἓνα, ὥσπερ οἱ πέζαρχοι· ἐπὶ δὲ τῆτοις ** Ραμ-
 βάκας ὁ Μῆδος ὡσαύτως τῆς αὐτῆς ἱππέας· ἐπὶ δὲ τῆ-
 τοις σὺ, ὦ Τιγράνη, τὸ σαυτῆς ἱππικόν. καὶ οἱ ἄλλοι δ' ἱπ-
 παρχοί, μεθ' ὧν ἕκαστος ἀφίκετο πρὸς ἡμᾶς· ἐπὶ δὲ τῆτοις
 Σάκαι ἀγέτωσαν· ἔσχατοι δ' ὥσπερ ἦλθον Καδύσιοι ἀγόν-
 των σφάτευμα· σὺ δὲ *** Αλκεύνα ὁ ἄγων αὐτῆς, ἐπιμε-
 λῆ τὸ νῦν εἶναι πάντων τῶν ὀπίσθεν, καὶ μηδὲνα εἶα ὑστερον
 τῶν σῶν ἱππέων γίνεσθαι.

Επιμελεῖσθε δὲ τῆ σιωπῇ πορεύεσθαι οἱ τε ἄρχοντες
 καὶ πάντες οἱ σωφρονῶντες· διὰ γὰρ τῶν ὠτων ἐν τῇ νυκτὶ
 ἀνάγκη μᾶλλον ἢ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἕκαστα καὶ αἰσθάν-
 νεσθαι καὶ πράττεσθαι· καὶ τὸ ταραχθῆναι δ' ἐν νυκτὶ πο-
 λὺ μείζον ἐστὶ πρᾶγμα, ἢ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, καὶ δυσκαταστα-
 τώτερον. ἔνεκα ἢ τε σιωπῇ ἀσκητέα, καὶ ἡ τάξις δια-
 φυλακτέα

Post impedimenta Perlas
 equites Madatas Persa ducat, et
 centuriones equitum itidem in
 fronte habeat. Quilibet autem
 centurio cohortem ducat singil-
 latim, perinde atque peditum
 etiam praefecti faciunt. Post hos
 Rambacas Medus equires itidem
 suos, et post eos tu Tigranes
 tuas equestres copias. Reliqui
 deinde magistri equitum ducant
 eos, cum quibus ad nos quisque
 venit. Secundum hos Sacae du-
 cent. Cadusii quemadmodum
 ultimi venerunt, ita etiam po-
 stremo sint in agmine: tuque Al-

cenna ductor eorum, studiose cu-
 ram gerito, in hoc quidem tem-
 pore, omnium qui ultimo sunt
 in agmine: neque permittito ut
 quisquam equites tuos sequatur.

Date vero etiam operam vos
 praefecti, et omnes qui sapitis,
 ut cum silentio progrediamini.
 Quippe noctu magis auribus
 quam oculis, singula tum per-
 cipi, tum agi oportet. Quin et
 maioris res est negotii, sedatu-
 que difficilior, si perturbatio no-
 ctu incidat, quam interdiu. Qua-
 propter et silentium teneri dili-
 genter, et ordines servari neces-
 se est.

* ΑΙ. Μαδάτας.

** ΑΙ. Ιερριμβάτας.

*** ΑΙ. σὺ δὲ ὁ ἄγων etc. omisso vocabulo Αλκεύνα.

φυλακτέα. τὰς δὲ νυκτερινὰς, ἔφη, φυλακὰς, ὅταν μέλ-
λητε νυκτὸς ἐξαναστήσεσθαι, αἰεὶ χεὶρ ὡς βραχυτάτας
καὶ ὡς πλείστας ποιῆσθαι, ὡς μηδὲνα ἢ ἐν τῇ φυλακῇ
ἀγρυπνία πολλὴ ἔσα λυμαίνηται ἐν τῇ πορείᾳ. ἥνίκα δ'
ἂν ὥρα ᾗ πορεύεσθαι, σημαίνειν τῷ κέρατι. ὑμεῖς δὲ ἔχον-
τες ἂν δεῖ ἕκαστον, πάρεστε εἰς τὴν ἐπὶ βαβυλῶνος ὁδόν. ὁ
δὲ ὀρμώμενος, αἰεὶ τῷ κατ' ἑρᾶν παρεγγυάτω ἔπεσθαι.

17. Εἰς τὰς δὲ ὥχοντο ἐπὶ τὰς σκηναίς, καὶ ἅμα
ἀπὸντες διελέγοντο πρὸς ἀλλήλους, ὡς μνημονικὸς δ'
Κῦρος, ὁπόσοις συνέταττε, πῶς ὀνομάζων ἐνετέλλετο.
ὁ δὲ Κῦρος ἐπιμελείᾳ τῆτο ἐποίει. πάνυ γὰρ αὐ-
τῷ θαυμαστὸν εἶδοκε εἶναι, εἰ οἱ μὲν βάνηυσοι ἴσα-
σι τῆς ἑαυτῷ τέχνης ἕκαστος τῶν ἐργαλείων τὰ ὀνό-
ματα, καὶ ἱατροὶ δὲ οἶδε καὶ τῶν ὀργάνων καὶ τῶν
φαρμάκων οἷς χρῆται πάντων τὰ ὀνόματα. ὁ δὲ στρα-
τηγὸς ἔτως ἡλίθιος ἔσοιτο, ὥς ἐκ εἴσετα τῶν ὑφ'
αὐτὸν ἡγεμόνων τὰ ὀνόματα, οἷς ἀνάγκη εἶναι αὐτῷ ὀρ-
γάνοις

se est. Nocturnae vero excubiae, quoties noctu castra mouenda vobis erunt, semper quam brevissimae constituendae sunt, et frequentes; ne cui vigiliae in excubiis, si diuturniores sint, in itinere noceant. Quum autem proficiscendi tempus erit, cornu signum est dandum. Denique singuli a necessariis rebus instructi, ad viam Babylonem versus ineundam adeste. Quisquis vero progredi coeperit, semper a tergo iter facientem ad sequendum hortetur.

17. Secundum haec ibant ad tabernacula, et inter eundum

colloquebantur inter se, quan-
tum memoria valeret Cyrus, si
quid cum aliquibus esset consti-
tuendum, quo modo nominatim
adpellatis suis praeciperet. At
Cyrus hoc studiose faciebat:
cui perquam mirum videbatur,
eos, qui opificia sordida profi-
terentur, tenere singulos instru-
mentorum opificii sui adpella-
tiones: sicut medicus, et instru-
mentorum et medicamentorum
omnium, quibus utitur, nomina
nouit: imperatorem vero tam
stolidum esse, ut ducum sub se
nomina ignoraret, quibus ei
tanquam instrumentis necessa-
rio

γάνοις χρῆσθαι, καὶ ὅταν προκαταλαβεῖν τι βάλῃται, καὶ ὅταν φυλάξαι, καὶ ὅταν θάρρῦναι, καὶ ὅταν φοβῆσθαι· καὶ ὅταν τιμῆσαι δέ ποτε τινὰ βάλωτο, πρέπον αὐτῷ ἐδόκει εἶναι ὀνομαστὶ προσαγορεύειν.

ἦ. Ἐδόκην δὲ αὐτῷ οἱ γινώσκεσθαι δοκῶντες ὑπὸ τῷ ἄρχοντος καὶ τῷ καλόν τι ποιῶντες ὀρεᾶσθαι μᾶλλον ὀρέγεσθαι, καὶ τῷ αἰχρόν τι ποιεῖν μᾶλλον προσθυμεῖσθαι ἀπέχεσθαι. ἡλίθιον δὲ καὶ τῷτο αὐτῷ ἐδόκει εἶναι, τὸ, ὅποτε βάλωτό τι πραχθῆναι, ἔτω προσάττειν, ὥσπερ ἐν οἰκῷ ἔνιοι προσάτῃσι δεσπόται, ἴτω τις ἐφ' ὕδωρ, ζύλα τις σχισάτω. ἔτω γὰρ προσαττομένων, εἰς ἀλλήλους τε ὀρεᾶι ἅπαντες ἐδόκην αὐτῷ, καὶ ἡδεῖς περαίνειν τὸ προσαχθέν· καὶ πάντες ἐν αἰτία εἶναι, καὶ ἡδεῖς τῇ αἰτία ἔτε αἰσχύνεσθαι, ἔτε φοβεῖσθαι ἑμῶς, διὰ τὸ σὺν πολλοῖς αἰτίαν ἔχειν. διὰ ταῦτα δὲ αὐτὸς πάντας ὠνόμαζεν, ὅποτε προσάτῃσι.

Ἰθ'. Καὶ ὁ Κῦρος μὲν δὴ ἔτω περὶ τῶτων ἐγίνωσκεν οἱ δὲ
στρατιῶται

rio esset utendum, siue quid occupare, siue custodire, siue aliquibus animos addere, siue terrere cuperet. Quinetiam si quem honore adficere aliquando vellet, decori rationem postulare putabat, ut nominatim hunc compellaret.

18. Praeterea existimabat, eos qui principi se notos esse arbitrarentur, magis hoc expectere, ut praeclarum aliquid gerentes conspicerentur, et a facinore turpi maiore studio abstinerent. Hoc quoque stolidum esse statuebat, imperatorem, quum aliquid geri

vellet, ita praecipere, quem admodum domini quidam domi suae imperant: Eat aliquis ad aquam, ligna quis findat. Nam si hoc modo iubeant, mutuo se respicere putabat omnes, neminemque imperata facere, et omnes eadem culpa teneri, neque tamen quemquam vel pudore ob culpam adfici, vel sibi metuere, quod ea cum multis ipsi communis esset. Has ob causas quoties aliquid imperaret, omnes adpellabat nominatim.

19. Atque haec Cyri erat de his sententia. Milites vero tum coenati,

στρατιῶται τότε μὲν δειπνήσαντες, καὶ Φύλακας καταστῆ-
σάμενοι, καὶ συσκευασάμενοι πάντα ἃ εἶδει, ἐκοιμήθη-
σαν. ἥνικα δ' ἦν ἐν μέσῳ νυκτῶν, ἐσήμεινε τῷ κέρατι.
Κῦρος δ' εἰπὼν τῷ Χρυσάντῳ, ὅτι ἐπὶ τῇ ὁδῷ ἐπιμένοισι δὴ
ἐν τῷ πρόσθεν τῆς στρατεύματος, ἐξήγει λαβὼν τῆς ἀμφ'
αὐτὸν ὑπηρέτας. βραχεῖ δὲ χρόνῳ ὕστερον παρῆν Χρυσάν-
τας ἄγων τῆς θωρακοφόρου. τῷ μὲν ἦν ὁ Κῦρος δὴς
ἡγεμόνας τῆς ὁδοῦ, πορεύεσθαι ἐκέλευεν ἡσύχως, ἕως ἄγ-
γελος ἔλθοι (ὃ γὰρ πῶ ἐν ὁδῷ πάντες ἦσαν) αὐτὸς δὲ
ἐσηκῶς ἐν τῷ αὐτῷ τὸν μὲν προσιόντα πρὸς ἐμπέτο ἐν
τάξει, ἐπὶ δὲ τὸν ὑπερῖζοντα ἐπέμπε καλῶν.

κ'. Επεὶ δὲ πάντες ἐν ὁδῷ ἦσαν, πρὸς μὲν Χρυσάνταν
ἱππέας ἐπέμψεν, ἐρῶντας ὅτι ἐν ὁδῷ ἤδη πάντες· ἄγε δὴ ἦν
θᾶσσον. αὐτὸς δὲ παρελαύνων τὸν ἵππον εἰς τὸ πρόσθεν,
ἡσύχος κατεθεᾶτο τὰς τάξεις καὶ ὅς μὲν ἰδοὶ εὐτάκτως
καὶ σιωπῇ ἰόντας, προσελαύνων αὐτοῖς, οἵτινες εἶεν, ἡρώτάς,
καὶ ἐπεὶ πύθοιτο, ἐπῆνε· εἰ δέ τινας θορυβημένους αἰδοίτο, τὸ
αἴτιον τῶν σκοπῶν, καλᾶσθαι τὴν ταραχὴν ἐπέειπε.

κα'. Ἐν

coenati, locatis excubiis, et ne-
cessariis rebus omnibus conua-
latis, quieti se dederunt. Nocte
media cornu signum est datum.
Quumque Cyrus Chryfantæ di-
xisset, illum in itinere mansu-
rum ante exercitum; adparito-
ribus suis secum sumptis, egre-
diebatur. Paulo post aderat
Chryfantas, et loricated duce-
bat. Itaque Cyrus, datisei du-
cibus itineris, pedetentim ut
pergeret, iussit, donec nuntius
adesset; necdum enim viam
omnes ingressi erant. Ipse con-
sistens eodem in loco, quemli-
bet aduenientem ordine pro-

gredi iubebat; cunctantem ve-
ro, missis nuntiis, arcessebat.

20. Quum omnes essent in
itinere, misit equites ad Chry-
fantam, qui omnes in via iam
esse nuntiarent; utque propter
ea celerius ducendo progrede-
retur. Ipse profectus equo ad
partem anteriorem, tacitus or-
dines inspecebat: et quos com-
posite et cum silentio videbat
incedere, ad eos adequitans,
quinam essent, interrogabat;
eoque cognito, illos collauda-
bat: sin quosdam tumultuari
animaduerteteret, comperta cau-
sa, motum sedare nitebatur.

21. Restat

κα'. Εν μόνον παραλέλειπτο τῆς ἐν νυκτὶ ἐπιμελείας αὐτῷ, ὅτι πρὸ παντὸς τῆ στρατοπέδου πεζῶς εὐζώνως ἔπολλας προῖπεμπεν, ἐφορῶμένως ὑπὸ Χρυσάντα, καὶ ἐφορῶντας αὐτὸν, ὡς ὠτακῆς ὄντες, καὶ εἰπὼς ἄλλως δύ- ναιντο αἰσθάνεσθαι τι, σημαίνοντες τῷ Χρυσάντῳ ὅ, τι και- ρὸς δοκοῖεν εἶναι ἄρχων δὲ καὶ ἐπιτάττων εἰς ἣν, ὅς καὶ τῆ- τας ἐκόσμει. καὶ τὸ ἄξιον μὲν λόγῳ εἰσημαίνει, τὸ δὲ μὴ, ἅκ ἡνώχλει λέγων. τὴν μὲν δὴ νύκτα ὕτως ἐπορεύοντο.

κβ'. Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, τῶς μὲν τῶν Καδου- σίων ἱππέας, ὅτι αὐτῶν καὶ οἱ πεζοὶ ἔσχατοι ἐπο- ρεύοντο, παρὰ τῆτοις κατέλιπεν, ὡς μὴδ' ἔτοι ψι- λοὶ ἱππέων ἴσιν· τῶς δ' ἄλλης εἰς τὸ πρόθεν παραλαύειν ἐκέλευσεν, ὅτι καὶ οἱ πολέμιοι ἐν τῷ πρόθεν ἦσαν ὅπως εἴ τι πρὸ ἐναντίον αὐτῷ ὑπαν- τῶν, ὑφ' αὐτῷ ἔχων ἐν τάξει τὴν ἰσχὺν, μάχοι- το· εἴτε τι πρὸ φεῦγον ὀφθαίη, ὅπως ἐξ ἐτοιμο- τάτης διαώκοι. ἦσαν δὲ αὐτῷ αἰεὶ τεταγμένοι, εἰ δέοι διωγμῷ,

21. Restat indicanda eius ad- Et nocte quidem hac iter hoc huc una cura diligentiaque no- modo fecerunt.
cturna, quod ante copias uni- 22. Quum vero illuxisset, versas pedites quosdam expe- quosdam Cadusiorum equites, ditos, eosque non multos prae- propterea quod eorum pedites mitit, qui et conspicerentur a ultimi pergerent, apud eosdem Chrysanta, et Chrysantam con- reliquit, ne ab equitibus hi nu- spicerent: ut auribus captando, di progredierentur: reliquos in et alio quodam modo, si perfen- anteriorem partem praeteruehi tiscere aliquid possent, Chrysan- iussit, versus quam et hostes tae significarent, quidquid of- erant: ut si quid usquam ei se ferre occasio videretur. Erat opponeret, cum instructo robo- autem quidam, qui his praeфе- re occurrens dimicaret: sin ctus imperabat, et eos instrue- alicubi conspecti essent, qui bat. Ac si quid esset operae fugerent, ut quam expeditissimo pretium, significabat: sin autem, persequeretur. Et erant apud indicando minime molestus erat. eum semper instructi, si per-

sequen-

διωγμῷ, ὥς τε διώκειν θεοί, καὶ ὥς παρ' ἐαυτῷ μένειν. πᾶσαν δὲ τὴν τάξιν λυθῆναι ἔδεπότε εἶα. Κῦρος μὲν δὴ ὥτως ἤγε τὸ σφάτευμα· ὃ μέντοι αὐτός γε μιᾷ χώρᾳ ἐχρῆτο, ἀλλ' ἄλλοτε ἀλλαχῇ περιελαύνων ἐφειώρα τε καὶ ἐπεμελεῖτο εἴ τε θέοιντο.

Κ Ε Φ. δ'.

Οἱ μὲν δὴ ἀμφὶ Κῦρον ὥτως ἐπορεύοντο. ἐκ δὲ τῆς Γαδά-
τα ἰππικῇ τῶν δυνατῶν τις ἀνδρῶν, ἐπεὶ ἐώρα αὐτὸν
ἀφεσηκότα ἀπὸ τῆς Ἀσσυρίης, ἐνόμισεν, εἴτι ἕτος πάσῃ
αὐτὸς ἂν λαβεῖν παρὰ τῆς Ἀσσυρίης πᾶσα τὰ Γαδάτα
ἕτω δὴ πέμπει τινὰ τῶν ἐαυτῷ πιστῶν πρὸς τὸν Ἀσσύριον,
καὶ κελεύει τὸν ἰόντα, εἰ καταλάβοι ἤδη ἐν τῇ Γαδάτα
χώρᾳ τὸ Ἀσσύριον σφάτευμα, λέγειν τῷ Ἀσσυρίῳ, ὅτι, εἰ
βῆλοιο ἐνεδρεῦσαι, λάβοι ἂν τὸν Γαδάταν καὶ τῆς σὺν
αὐτῷ. δηλῶν δὲ ἐνετέλλετο ὅσῃν τε εἶχε δύναμιν ὁ Γαδά-
τας, καὶ ὅτι Κῦρος ὃ συνείπετο αὐτῷ· καὶ τὴν ὁδὸν ἣ
μέλλει προσιέναι, ἐδήλωσε. προσεπέσειλε δὲ καὶ τοῖς αὐτῷ
οἰκέταις,

sequendum esset, qui persequi deberent; et quibus esset apud eum manendum. Nam vniversos ordines dissolui nunquam patiebatur. Hoc modo Cyrus exercitum ducebat. Neque tamen ipse vno tantum loco utebatur, sed alias alibi circumuectus inspectabat, ac si quo esset opus, id curabat.

C A P. IV.

Sic ergo Cyri agmen pergebat. Quidam vero in equitatu Gadatae vir potens, quod eum defecisse ab Assyrio vide-

bat; arbitrabatur se, si quid illi accidisset, omnia quae possideret Gadatas, ab Assyrio imperitaturum. Itaque de suis hominem quendam fidum ad Assyrium mittrit, et eunti mandat, ut si iam in agro Gadatae Assyriorum copias offenderet, diceret Assyrio; posse ab eo et Gadatam, et qui essent cum illo, capi; si quidem insidias tendere vellet. Praeterea significare iubet, quem copiarum numerum Gadatas duceret, quodque Cyrus cum eo non veniret; indicata etiam via, qua esset accessurus. Dedit et familiae suae mandata,

οικέταις, ὡς πιστεύοιτο μᾶλλον, καὶ τὸ τεῖχος, ὃ ἐτύγχανεν αὐτὸς ἔχων ἐν τῇ Γαδάτα χώρα, παραδῆναι τῷ Ασσυρίῳ, καὶ τὰ ἐνόητα· ἤξεν δὲ καὶ αὐτὸς ἔφη, εἰ μὲν δύναιτο, ἀποκτείνας Γαδάταν, εἰ δὲ μὴ, ὡς σὺν τῷ Ασσυρίῳ τοιοπὸν ἐσόμενος.

β'. Επεὶ δὲ ὁ ἐπὶ ταῦτα ταχθεὶς ἐλαύνων ὡς δυνατόν ἦν τάχιστα ἀφικνεῖται πρὸς τὸν Ασσύριον, καὶ ἐδήλωσεν ἐφ' ᾧ ἦκοι. ἀκῆσας ἐκείνος, τό, τε χωρίον εὐθύς καταλαμβάνει, καὶ πολλὴν ἵππον ἔχων καὶ ἄρματα, ἐνήδρευεν ἐν κώμῃσι ἀθροαῖς. ὁ δὲ Γαδάτας ὡς ἐγγὺς ἦν τῆτων τῶν κωμῶν, πέμπει τινὰς προερέυνησομένους. ὁ δὲ Ασσύριος ὡς ἔγνω προσιόντας τῆς διερευνήσουσας, φεύγειν κελεύει ἄρματα ἔξανασάντα δύο ἢ τρία καὶ ἵππους ὀλίγους, ὡς δὴ φοβηθέντας καὶ ὀλίγους ὄντας. οἱ δὲ διερευνηταὶ ὡς εἶδον ταῦτα, αὐτοὶ τε διώκον, καὶ τῷ Γαδάτᾳ κατέσειον. καὶ ὅς ἐξαπατηθεὶς διώκει ἀνὰ κράτος. οἱ δὲ Ασσύριοι, ὡς ἐδόκει αἰλώσιμος εἶναι ὁ Γαδάτας, εὐθὺς ἀνίστανται ἐκ τῆς ἐνέδρας.

γ'. Καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ Γαδάταν ἰδόντες, ὥσπερ εἰκός, ἐφευγον

mandata, quo plus ei fidei haberetur, ut castellum, quod in agro Gadatae possidebat, Assyrio cum uniuersis in eo rebus traderent. Se quidem venturum aiebat occiso Gadata, si posset: sin autem, velle se tamen deinceps apud Assyrium esse.

2. Is vero, cui datum hoc erat negotii, quum equitando, quam fieri poterat celerrime, ad Assyrium peruenisset, et cuius rei causa veniret, exposuisset, audita re, mox castellum Assyrius occupat, et numerofo cum equitatu, multisque curribus, in vicis illic frequentibus infidias locat.

Gadatas, quum prope ab his vicis abesset, exploratum quosdam praemittit. Assyrius, animaduerso, exploratores aduenire, currus quosdam productos castris, duos tresue, cum paucis equitibus, fugere iubet; quasi qui et territi, et numero pauciores essent. Ea quum exploratores viderent, non ipsi solum persequebantur, sed etiam Gadatae innuebant. Is deceptus, totis viribus insequitur. Assyrii quum Gadatam capi iam posse putarent, statim ex infidiis surgunt.

3. His Gadatae milites conspectis, ut par erat, fugiunt:

illi

γον· οἱ δ' αὖ, ὥσπερ εἰκός, ἐδίωκον. καὶ ἐν τῷ τῷ ὁ ἐπιβή-
 λεύων τῷ Γαδάτα παῖει αὐτόν, καὶ καιρίας μὲν πληγῆς
 ἀμαρτάνει, τύπῃ δὲ αὐτόν εἰς τὸν ὦμον, καὶ τιτρώσκει.
 ποιήσας δὲ τῷτο, ἐξάνίσταται, ὡς σὺν τοῖς διώκῃσι γένοιτο.
 ἐπεὶ δὲ ἐγνώσθη ὅς ἦν, ὁμᾶ δὴ σὺν Ἀσσυρίοις προθύμως
 ἐκτείνων τὸν ἵππον, σὺν τῷ βασιλεῖ ἐδίωκεν. ἐνταῦθα δὲ
 ἠλίσκοντο μὲν δηλονότι οἱ βραδυτάτης ἵππας ἔχοντες ὑπὸ
 τῶν ταχίσων. ἦσαν δὲ μάλα πάντες πιεζόμενοι, διὰ τὸ
 κατατετρεύχθαι ὑπὸ τῆς πορείας, οἱ τῷ Γαδάτα ἱππεῖς
 καθορᾶσι δὲ τὸν Κῦρον προσιώντα σὺν τῷ στρατεύματι.
 δοκεῖν δὲ χρὴ ἀσμένως καὶ ἡδέως, ὥσπερ εἰς λιμένα ἐκ
 χειμῶνος, προσφίεσθαι αὐτῆς.

δ'. Ο δὲ Κῦρος τὸ μὲν πρῶτον ἐθαύμασεν ὡς δ' ἔγνω
 τὸ πρᾶγμα, ἔσε μὲν πάντες ἐναντίοι ἡλαυνον, ἐναντίος καὶ
 αὐτὸς ἦγεν ἐν τάξει τὴν στρατιάν ὡς δὲ γνόντες οἱ πολέμιοι
 τὸ ὄν, ἐτραπήσαν εἰς Φυγὴν, ἐνταῦθα δὲ ὁ Κῦρος ἐκέλευσε
 διώκειν τῆς πρὸς τῷτο τεταγμένους, αὐτὸς δὲ εἶπετο σὺν
 τοῖς

illi contra, quemadmodum fieri
 solet, insequerentur. Atque heic
 Gadatam is feriens, qui has ei
 struxerat insidias, aberrat ille
 quidem a vulnere letali: sed
 isto tamen humero, vulnus ho-
 mini inflixit. Ea re patrata dif-
 cedit, ut persequentibus se con-
 iungeret. Agnitus autem quis
 esset, alacriter una cum Assyriis
 equo concito, regem in perse-
 quendo iuvat. Atque heic
 iam illi scilicet, quibus erant
 equi tardissimi, ab iis capiebantur,
 qui velocissimos habebant.
 Quumque iam equites Gadatae
 omnes valde premerentur, quod

itinere confecti essent; Cyrum
 cum exercitu aduenientem con-
 spiciunt. Tum vero credi par
 est, eos tanquam in portum ex
 tempestate, libenter et cum vo-
 luptate, adpulisse.

4. Cyro primum res admi-
 rationi erat: verum ubi quid
 ageretur, animaduertit: quam
 quidem diu illi aduersi contra
 se ferebantur, et ipse copias
 instructas in eos ducebat. Quum
 autem hostes eo, quod erat,
 cognito, in fugam versi sunt:
 ibi tum Cyrus illos, quibus
 hoc negotii dederat, perse-
 qui iussit, et ipse cum cete-
 ris

τοῖς ἄλλοις ὡς ᾤετο συμφέρειν. ἔνθα δὴ καὶ ἄρμασι ἡλίσκετο, ἔνια μὲν καὶ ἐκπιπλόντων τῶν ἡνιόχων, τῶν μὲν ἐν τῇ ἀναστροφῇ, τῶν δὲ καὶ ἄλλως· ἔνια δὲ καὶ περικτενόμενα ὑπὸ τῶν ἱππέων ἡλίσκετο. καὶ ἀποκτείνουσιν ἄλλης τε πολλὰς, καὶ τὸν παῖσανθα τὴν Γαδάταν. τῶν μέντοι πεζῶν Ἀσσυρίων, οἱ ἔτυχον τὸ Γαδάτα χωρίον πολιορκῶντες, οἱ μὲν εἰς τὸ τεῖχος κατέφυγον τὸ ἀπὸ Γαδάτα ἀποσάν· οἱ δὲ, φθάσαντες εἰς πόλιν τινα τῆς Ἀσσυρίας μεγάλην, ἔνθα καὶ αὐτὸς σὺν τοῖς ἄρμασι καὶ τοῖς ἵπποις κατέφευγεν ὁ Ἀσσύριος.

ε'. Κῦρος μὲν δὴ διαπραζάμενος ταῦτα, ἐπαναχωρεῖ εἰς τὴν Γαδάτα χώραν καὶ προσάξας οἷς ἔδει ἀμφὶ τὰ αἰχμάλωτα ἔχειν, εὐθύς ἐπορεύετο ὡς ἐπισκέψαιτο τὸν Γαδάταν, ὅπως ἔχει ἐκ τῆς τραύματος. παρευομένῳ δ' αὐτῷ ἤδη ὁ Γαδάτας ἐπιδεδεμένος τὸ τραῦμα ἀπήντα. ἰδὼν δὲ ὁ Κῦρος αὐτὸν ἤωθε τε καὶ εἶπεν· Εγὼ πρὸς σὲ ἦα ἐπισκεψόμενος πῶς ἔχεις.

ς'. Εγὼ δὲ, εἶπεν ὁ Γαδάτας, ναὶ μὰ τῆς Θεᾶς, σε ἐπαναθελσόμενος

ris sublequebatur, prout expedire putabat. Itaque tunc et currus aliqui capti sunt, de quorum nonnullis aurigae delabantur, partim dum conuerterentur, partim aliis modis; aliqui etiam in potestatem, ab equitibus intercepti, venerunt. Interficiunt etiam cum alios multos, tum illum ipsum, qui Gadatam vulnerarat. Pedites autem Assyrii, qui forte tunc Gadatae castellum oppugnabant, partim in illam munitionem se fuga recipiunt, quae a Gadata desece-

Assyrii regis urbem se confugerat. In quam et ipse cum curribus et equis aufugerat.

5. His rebus confectis, Cyrus in regionem Gadatae recedit; datisque mandatis ad eos quorum intererat, ut captivorum curam gererent, recta pergit, ut Gadatam viseret, et quo pacto se is ex vulnere haberet, cognosceret. Illi pergenti Gadatas, obligato iam vulnere, occurrit. Quem Cyrus ut vidit, laetus ait: Ad te ibam visurus, qui valeres.

6. Ego vero, inquit Gadatas, hunc te profecto spectatum veni,

ναθρασόμενος ἥϊα, ἐποῖός τις ποτὲ φαίνη ἰδεῖν, ὁ ταναΰ-
την ψυχὴν ἔχων, ὅστις ἔτ' οἶδ' ἐγὼ ἔ, τι νῦν μὲν δεόμενος,
ἔτε μὴν ὑποσχόμενός γέ μοι ταῦτα πράττειν, ἔτε μὴν εὖ
πεπονθὼς ὑπ' ἐμῷ (εἰς γε τὸ ἰδίον) ἔδ' ὅτιεν, ἀλλ' ὅτι
τῆς φίλης σοι ἔδοξά τι ὀνῆσαι, ἔτ' ὡς ἐμοὶ προθύμως ἐβόη-
θηςας, ὡς νῦν τὸ μὲν ἐπ' ἐμοὶ, οἴχομαι, τὸ δ' ἐπὶ σοι, σέ-
σωσμαι. ἔ μὰ τῆς Θεᾶς, ὦ Κῦρε, εἰ ἦν οἷος ἔφυν ἐξαρχῆς,
καὶ ἐπαιδοποιησάμην, καὶ οἶδα εἰ ἐκτησάμην παῖδά ποτ'
ἂν τοιῷτον περὶ ἐμέ. ἐπεὶ ἄλλης τε οἶδα παῖδας, καὶ τῷ-
τον τὸν νῦν Ἀσσυρίων βασιλέα, πολὺ πλείω ἤδη τὸν αὐ-
τῷ πατέρα ἀνιάσανθα, ἢ σὲ νῦν δύναται ἀνίστηναι.

ζ'. Καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπεν ὧδε ὦ Γαδάτα, ἢ
πολὺ μείζον παρὲς θαῦμα, ἐμὲ νῦν θαυμάζεις, καὶ τί δὴ
τῷτ' ἐστίν; ἔφη ὁ Γαδάτας. ὅτι τοσῷτον μὲν Περσῶν, ἔφη,
ἐσπῆδασαν περὶ σέ, τοσῷτον δὲ Μήδων, τοσῷτον δὲ Τρεκα-
νίων· πάντες δὲ οἱ παρόντες Ἀρμενίων καὶ Σακίων καὶ Κα-
δυσίων. καὶ ὁ Γαδάτας ἐπεύξατο, ἀλλ' ὦ Ζεῦ, ἔφη, καὶ
τῷτοις

ni, vt videam, quae vultus tui fuerim. Nam et alios aliorum species sit, tali animo praediti viri; qui sane, quum ipse nesciam, qua nunc in re mei indigeas, nec facturum haec te receperis, nec adfectus ullo a me vel tantillo sis beneficio priuatum, sed ideo duntaxat, quod tibi visus sum aliquid amicis utilitatis adferre, usque adeo alacriter opem tulisti, vt iam, me quod attinet, perierim; quod te, saluus sim. Deos testor, mi Cyre, etiam si talis essem, qualis initio natus sum, liberosque procreassem; haud scio, an filium sic erga me adfectum habiturus

fuerim. Nam et alios aliorum filios noui, et hunc ipsum Assyriorum modo regem, multo plus doloris et molestiae patri suo creasse, quam tibi iam creare possit.

7. Ad quae Cyrus respondit: Mi Gadatas, multo maiori certe miraculo praetermisso, iam me admiraris. Et quidnam illud est? ait Gadatas. Quod, inquit, tot Persae tibi nanarunt operam: tot Medii, tot Hyrcanii, atque adeo quotquot adsunt Armenii, Sacae, Cadusii. Et Gadatas adiecto voto: Verum his, ait, o Iupiter,

τέτοις πολλὰ ἀγαθὰ δοῖεν οἱ Θεοὶ, καὶ πλεῖστα τῷ αἰτίῳ
τῷ καὶ τέττης τοιότης εἶναι. καὶ ὅπως μέντοι ὅς ἐπαινεῖς,
τέττης, ὦ Κύρε, καὶ ξενίσωμεν καλῶς, δέχῃ τὰ ξένια, οἷα
ἐγὼ δύναμαι. ἅμα δὲ προσῆγε πᾶμπολλα, ὥστε καὶ θύειν
τὸν βεβλόμενον, καὶ ξενίζεσθαι πᾶν τὸ σφάτευμα ἀξίως
τῶν καλῶς πεποιημένων καὶ καλῶς συμβάντων.

ἦ. Ο δὲ Καδύσιος ὠπιόθοφυλάκει, καὶ ὃ μετέσχε
τῆς διώξεως βεβλόμενος δὲ καὶ αὐτὸς λαμπρόν τι ποιῆ-
σαι, ἔτε ἀνακρινωσάμενος ἔτε εἰπὼν ἔδεν τῷ Κύρῳ,
κατέθει τὴν πρὸς Βαβυλῶνα χώραν. διεσπαρμένοις δὲ τοῖς
ἵπποις αὐτῷ ἐπιὼν ὁ Ασσύριος ἐκ τῆς ἑαυτῷ πόλεως,
ὃ δὴ κατέφυγε, συντυγχάνει μάλα δὴ συντεταγμέ-
νον ἔχων τὸ ἑαυτῷ σφάτευμα. ὥς δ' ἐγνώ μόνος
εἶναι τῆς Καδυσίης, ἐπιτίθεται, καὶ τὸν τε ἄρχον-
τα τῶν Καδυσίων ἀποκτείνει, καὶ ἄλλης πολλῆς καὶ
ἵππης δὲ πολλῆς λαμβάνει τῶν Καδυσίων, καὶ ἦν
ἄγοντες λείαν ἐτύγχανον, ἀφαιρεῖται. καὶ ὁ μὲν Ασ-
σύριος

multa Dii bona largiantur, et illi plurima, qui auctor est, ut et hi tales sint. Ut tamen eos, quos tu praedicas, Cyre, egregie hospitio excipiamus: accipe haec munera, qualia quidem dari a me possunt. Simulque permulta adduxit, ut et rem sacram facere, qui vellet, posset; et uniuersus exercitus hospitio exciperetur pro rerum illarum dignitate, quae res et praeclare gestae erant, et praeclare successerant.

8. Cadusius autem, extremi custos agminis, quia persequendi non fuerat particeps, ac vellet

etiam ipse facinus illustre quoddam edere; neque communicata re cum Cyro, neque ad eum delata, in regionem versus Babylonem sitam excurrit. Dispersis vero ipsius equitibus, rex Assyrius ab vrbe sua, quo confugerat, superueniens; cum instructis egregie copiis occurrat. Quumque solos esse hos Cadusios percepisset, impetum in eos facit, et tum Cadusiorum principem interficit, tum multos alios. Quin et complures Cadusiorum equos capit, quamque forte praedam illi tunc agebant, aufert. Atque hoc modo Assyrius

σύριος διώξας ἄχρις ἧ ἀσφαλὲς ῥέτο εἶναι, ἀπετράπετο· οἱ δὲ Καδύσιοι ἐσώζοντο πρὸς τὸ στρατόπεδον ἀμφὶ δέειλν οἱ πρῶτοι.

θ'. Κύρος δὲ ὡς ᾔσθετο τὸ γεγονός, ὑπῆντα τε τοῖς Καδυσίοις, καὶ ὄντινα ἴδοι τετραμένον, ἀναλαμβάνων, τῆτον μὲν ὡς Γαδάταν ἀπέπεμπεν, ὅπως θεραπεύοιτο· τῆς δ' ἄλλης συγκατεσκήνη, καὶ ὅπως τὰ ἐπιτήδεια ἔχοιεν, συνεπεμελεῖτο, παραλαμβάνων τῶν ὁμοτίμων Περσῶν συνεπιμελητάς. (ἐν γὰρ τοῖς τοιαύτοις οἱ ἀγαθοὶ συνεπιπονεῖν ἐθέλῃσι) καὶ ἀνιῶμενος μέντοι αὐτὸς ἰσχυρῶς δῆλος ἦν· ὡς καὶ τῶν ἄλλων δειπνῶντων, ἡνίκα ἤδη ἄρα ἦν, Κύρος ἐτι σὺν τοῖς ὑπηρέταις καὶ τοῖς ἰατροῖς, ὁδὲνα ἐκὼν ἀτημέλητον παρέλιπεν, ἀλλ' ἢ αὐτόπῃς ἐφείρα, ἢ, εἰ μὴ αὐτὸς ἐξανύτοι, πέμπων φανερός ἦν τῆς* θεραπεύσεως. καὶ τότε μὲν ἕτως ἐκοιμήθησαν.

ι. Ἀμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ κηρύξας συνιέναι τῶν μὲν ἄλλων

Assyrius Cadusios eo usque persequutus, quo tutum esse putabat, reuertit. Cadusii vero primi ad castra circa vesperam salvi peruenerunt.

9. Cyrus ubi rem, sicuti gesta fuerat, cognouit: et obuiam Cadusiis prodiit, et quem vulneratum videret, eum recipiens, ad Gadatam mittebat, ut curaretur. Ceteros in eadem tabernacula distribuebat, studioseque cum aliis et ipse dabat operam, ut eis necessaria suppeterent, adsumtis in partem curationis huius nonnullis de Persarum aequalibus.

(Nam in huiusmodi rebus viri boni libenter operas suas coniungunt) Adeo vero molestum hoc sibi accidisse declarabat, ut quum iam coenarent alii, nimirum opportuno coenae tempore, Cyrus cum adparitoribus ac medicis neminem sua quidem sponte neglectum relinqueret: sed vel ipsemet inspectoris munere fungeretur, vel ipse si hoc perficere non posset, palam mitteret, qui curam eorum gererent. Ac tum quidem ita se quieti dederunt.

10. Vbi primum autem illuxisset, significari praeconum ope-

ἄλλων τῆς ἀρχοντας, τῆς δὲ Καδυσίης πάντας, ἔλεξε τοιαύδε· Ἄνδρες σύμμαχοι, ἀνθρώπινον μὲν τὸ γεγεννημένον πάθος. τὸ γὰρ ἀμαρτάνειν ἀνθρώπου ὄντας, ὁδὸν οἶμαι θαυμαστόν. ἄξιοί γε μέντοι ἐσμέν τῇ γεγεννημένῃ τῆτι πράγματι ἀπολαῦσαί τι ἀγαθόν, τὸ μαθεῖν μήποτε διασπᾶν ἀπὸ τῆ ὅλης δυνάμιν ἀδυνεστέρα τῆς τῶν πολεμίων δυνάμεως. καὶ ἔτι τῆς, ἔφη, λέγω, ὡς ἔδει ποτε καὶ ἐλάσσονι ἐτι μορῷ ἵεναι ὅπῃ ἂν δέη, ἢ νῦν ὁ Καδύσιος ὥχεται· ἀλλ' ἦν τις κοινόμενος ὁρμάται τῷ ἱκανῶ βοηθῆσαι, ἐς μὲν ἀπατηθῆναι, ἐς δὲ τῷ ὑπομένοντι, ἐξαπατήσαντι τῆς πολεμίας, ἄλλοσε τρέψαι ἀπὸ τῶν ἐξεληλυθότων ἐς δὲ ἄλλα παρεχόντα πράγματα τοῖς πολεμίοις, τοῖς φίλοις ἀσφάλειαν παρέχειν. καὶ ἔτι μὲν ὁδὸν ὁ χωρεῖς ὦν ἀπέσαι, ἀλλ' ἐξαρτήσεται τῆς ἰσχύος· ὁ δὲ ἀπελθὼν, μὴ ἀνακοινωσάμενος ὅπῃ ἂν ᾖ, ὁδὸν

ra iussit, ut reliquorum quidem principes, Cadusii vero vniuersi conuenirent, et huiusmodi quaedam in medium adtulit: Humanum est, quod nobis accidit, focii. Nam eos, qui homines sint, errare; mirum videri, mea quidem sententia, non debet. Merito autem ex eo, quod contigit, boni alicuius fructus ad nos redit: nimirum ut discamus, imbecilliores copias, quam hostium copiae sint, ab exercitu toto nunquam auellendas esse. Neque hoc a me dicitur, ait, non debere aliquem etiam minori cum agmine illuc pro-

fiscisci, quo fit opus, quam illud fuerit, cum quo Cadusius modo exiit: sed si quis, re cum illo communicata, egrediatur, qui satis virium ad opem ferendam habeat, fieri quidem posse, ut decipiatur; at illud etiam posse fieri, ut per eos, qui remanent, hostes deceptos auertat ab iis, qui sunt egressi. Quin et alia negotia quis hosti facessere potest, eoque modo amicos in tuto collocare. Atque ita fiet, ut ne quidem is, qui discesserit, absit; sed ab exercitus robore pendeat. Qui vero discedit, neque communicat prius, quo iturus sit:

illi

οὐδέν τι διάφορον πάσχει ἢ εἰ μόνος ἐστρατεύετο. ἀλλ' ἀντὶ
 μὲν τούτου, ἔφη, ἦν Θεὸς θέλη, ἀμυνόμεθα τῆς πολεμίας
 ἢ εἰς μακράν· ἀλλ' ἐπειδὴν τάχιστα ἀριστήσετε, ἄξω
 ὑμᾶς ἐγὼ ἔνθα τὸ πρᾶγμα ἐγένετο· καὶ ἅμα μὲν θά-
 λωμεν τῆς τελευτήσαντας, ἅμα δὲ δεῖξομεν τοῖς πολεμίοις,
 ἔνθα κρατῆσαι νομίζουσιν, ἐνταῦθα ἄλλης αὐτῶν κρείτ-
 τες, ἦν Θεὸς θέλη· καὶ ὅπως γε μηδὲ τὸ χωρίον ἡδῶς
 ὀρῶσιν, ἔνθα κατέκαινον ἡμῶν τῆς συμμάχως· ἦν δὲ μὴ
 ἀντεπεξίωσι, καύσωμεν αὐτῶν τὰς κώμας, καὶ δηλώσω-
 μεν τὴν χώραν, ἵνα μὴ ἂ ἡμᾶς ἐποίησαν ὀρῶντες εὐφραί-
 νωνται, ἀλλὰ τὰ ἑαυτῶν κακὰ θεώμενοι ἀνιῶνται. οἱ
 μὲν γὰρ ἄλλοι, ἔφη, ἀριστᾶτε ἰόντες· ὑμεῖς δὲ, ὦ Καδύσιοι,
 πρῶτον μὲν ἀπελθόντες ἄρχοντα ὑμῶν αὐτῶν ἔλεσθε,
 ἥπερ ὑμῖν νόμος, ὅσις ὑμῶν ἐπιμελήσεται σὺν τοῖς Θεοῖς
 καὶ σὺν ἡμῖν, ἦν τι προσδέησθε· ἐπειδὴν δὲ ἔλησθε, καὶ
 ἀριστήσητε, πέμψατε πρὸς ἐμὲ τὸν αἰρεθέντα.

ια'. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἔπραξαν. ὁ δὲ Κύρος, ἐπειδὴ ἐξή-
 γαγε

illi nihil admodum diuersi acci-
 dit ab eo, si solus aliquis expe-
 ditionem suscipere velit. Sed
 enim huius facinoris causa, vo-
 lente Deo, non longo tandem
 ex interuallo, in hostem vindi-
 cabimus: sed vbi primum pransi
 fueritis, eo vos equidem ducam,
 vbi res est gesta, simulque mor-
 tuos sepeliemus, simul hostibus,
 si Deus volet, ostendemus; il-
 lic alios longe ipsis esse potio-
 res, vbi se superiores euasisse
 censent: atque etiam efficie-
 mus, vt ne locum quidem illum
 libenter intueantur, quo loco
 socios nostros interemerunt. Sin

aduersi non prodierint, incen-
 demus eorum vicos, agrumque
 populabimur, ne laetitiam de
 conspectu eorum, quae in nos
 patrarunt, capiant; sed intuen-
 do mala propria, dolorem sen-
 tiant. Itaque vos, inquit, alij
 pransum ite: vos autem, Cadu-
 sii, primum hinc digressi, more
 vestro aliquem deligite, qui cum
 imperio vobis praesit, et cum
 Diis ac nobis curam vestri gerat,
 vbicumque opus fuerit. Hunc
 vbi delegeritis, ac pransi fueri-
 tis, delectum ad me mitte.

II. Atque haec illi fecerunt.
 Cyrus autem educis copiis, post-
 quam

γαγε τὸ σφάτευμα, καὶ κατέστησεν εἰς τάξιν τὸν ἡσημένον ὑπὸ τῶν Καδυσίων, ἐκέλευσε πλησίον αὐτῷ ἄγειν τὴν τάξιν, ὅπως, ἔφη, ἦν δυνάμεθα, ἀναθαρρύνωμεν τὰς ἀνδρας. ὕτω δὲ ἐπορεύοντο· καὶ ἐλθόντες ἐθαπλον μὲν τὰς Καδυσίους, ἐδήξαν δὲ τὴν χώραν. ποιήσαντες δὲ ταῦτα, ἀπῆλθον, τὰ ἐπιτήδεια ἐκ τῆς πολέμιας ἔχοντες, πάντων εἰς τὴν Γαδατα.

16. Εὐνοήσας δὲ, ὅτι οἱ πρὸς αὐτὸν ἀφεσηκότες, ὄντες πλησίον βασιλῶνος, κακῶς πείσονται, ἂν μὴ αὐτὸς αἰεὶ παρῇ, ὕτως ὅσας τε τῶν πολεμίων ἀφίη, καὶ τήτης ἐκέλευε λέγειν τῷ Ασσυρίῳ, καὶ αὐτὸς κήρυκα ἐπεμίμνε πρὸς αὐτὸν, λέγοντα ταῦτα, ὅτι ἑτοιμος εἴη ἑὰν τὰς ἐργαζομένους τὴν γῆν, καὶ μὴ ἀδικεῖν, εἰ καὶ ἐκεῖνος βῆλοιο ἑὰν ἐργάζεσθαι τὰς τῶν πρὸς αὐτὸν ἀφεσηκόντων ἐργάτας. καίτοι, ἔφη, σὺ μὲν, ἦν καὶ δύνῃ κωλύειν, ὀλίγους τινὰς κωλύσεις· (ὀλίγη γάρ ἐστι γῆ ἢ τῶν πρὸς ἐμὲ ἀφεσηκόντων) ἐγὼ δὲ πολλὴν ἂν σοι γῆν ἐάην ἐνεργὸν εἶναι. εἰς δὲ τὴν τῷ

καρπῷ

quam illi, quem Cadusii lege-
rant, suum in acie locum tribui-
set; iussit ut propter se suorum
faciem duceret, quo Cadusiorum,
inquit, animos iterum excite-
mus, si quidem poterimus. Hoc
modo profecti, quum ad locum
peruenissent; et Cadusios sepe-
liebant, et agrum populabantur.
Quod ubi factum ab eis esset,
commeatum ex hostico secum
ferentes, in regionem Gadatae
reuerſi sunt.

12. Quum autem ad animum
Cyrus accidisset, futurum, ut qui
ad se defecerant, quod a Baby-

misere adfligerentur, nisi prae-
sens ipse semper adesset: non
solum eos, quotquot ex hostibus
dimittebat, Assyrio dicere iussit,
sed misso etiam caduceatore de-
nuntiauit; se paratum, ut agri-
colis parceret, siquidem et ipse
illorum, qui ad se defecissent,
ut operas facerent. Ac tu qui-
dem, ait, etiamsi prohibere pos-
sis, non nisi paucos prohibebis;

quod eorum, qui ad me defece-
runt, exiguus sit ager: ego vo-
lo permitterem, amplam tibi
ditionem cultam esse. Iam eo
tempore,

καρπῷ κομιδὴν, ἣν μὲν πόλεμος ἦ, ὁ κρατῶν μὲν, οἶμαι, κομίσεται· ἣν δὲ εἰρήνη γένηται, δηλονότι σύ, ἔφη. ἣν μὲν τοι τις ἢ τῶν ἐμῶν ὅπλα ἀνταίρηταί σοι, ἢ τῶν σῶν ἐμοί, τῆς, ἔφη, ὡς ἀν δυνάμεθα, ἐκάτεροι ἀμυνόμεθα.

ιγ'. Ταῦτα ἐπισείλας τῷ κήρυκι ἀπέπεμπεν. οἱ δὲ Ασσύριοι, ἐπεὶ ἤκυσαν ταῦτα, πάντα ἐποίουν πείθοντες τὸν βασιλέα συγχωρεῖν ταῦτα, καὶ ὅτις μικρότατον τῷ πολέμῳ λιπεῖν· καὶ ὁ Ασσύριος μέντοι, εἴτε ὑπὸ τῶν ὁμοφύλων πεισθεὶς, εἴτε καὶ αὐτὸς ἔτι βεβληθεὶς, συνήνεσε ταῦτα. καὶ ἐγένοντο συνθήκαι, τοῖς μὲν ἐξαγοσμένοις εἰρήνην εἶναι, τοῖς δ' ὀπλοφόροις πόλεμον. ταῦτα μὲν δὴ περὶ τῶν ἐργατῶν διεπέπρακτο ὁ Κύρος· τὰς μὲντοι νομῆμας τῶν κτηνῶν τῆς μὲν ἑαυτῷ φύλῃς ἐκέλευσε καταθέσθαι, εἰ βάλαιντο, ἐν τῇ ἑαυτῶν ἐπικρατείᾳ· τὴν δὲ τῶν πολεμίων, λείαν ἦγον, ὅπόθεν δύναιτο, ὅπως εἴη ἡ στρατεία ἡδίων τοῖς συμμάχοις. οἱ μὲν γὰρ κίνδυνοι, οἱ αὐτοὶ, καὶ ἄνευ τῆ λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια· ἡ δὲ ἐκ τῶν πολεμίων τροφὴ καφωτέραν τὴν στρατείαν ἐδόκει παρέχειν.

ιδ'. Επεὶ

tempore, quo fructus colligendi sunt, siquidem bellum fuerit, is qui potentior est, hos mea sententia colligit: sin pacem iniverimus, tu scilicet id facies. Quod si quis vel meorum aduersus te arma sumferit, vel tuorum aduersus me: in hos, inquit, pro virili vterque vindicabimus.

13. Cum his mandatis caduceatorem ablegauit. Assyrii vero, quum haec audiissent, omnia mouebant ad persuadendum regem, vt haec admitteret, ac quam minimum belli reliquum faceret. Assyrius vero, siue genti suae oble-

quutus, siue quod idem et ipse vellet, haec comprobauit. Itaque pactis initis conuenit, vt cum agricolis pax esset, cum armatis bellum. Haec igitur de agricolis Cyrus perfecit: iumentorum pascua suos, si vellet, in ditione sua collocare iussit: hostium vero ditionem populari vndecumque possent, vt militia lociis iucundior esset. Nam tametsi commeatus nullus pararetur, tamen eadem pericula proposita erant: at ipsam militiam leuiorem efficere videbatur, quod ex hostium regione annonas haberent.

14. Quum

ιδ'. Επεὶ δὲ παρεσκευάζετο ὁ Κῦρος ἤδη ὡς ἀπὼν, παρῆν ὁ Γαδάτας, ἀλλὰ τε δῶρα πολλὰ καὶ παντοῖα φέρων καὶ ἄγων, ὡς ἂν ἐξ οἴκου μεγάλου, καὶ ἵππους γε πολλὰς ἀφελόμενος τῶν αὐτῶ ἱππέων, οἷς ἠπιστήκει διὰ τὴν ἐπιβελήν. ὡς δ' ἐπλησίασεν, ἔλεξεν ὥδε· ὦ Κῦρε, νῦν μὲν σοὶ ἐγὼ ἄγω ταῦτα, ἵνα ἐν τῷ παρόντι χρησάμενος αὐτοῖς ἂν τι δέσῃ. νόμιζε δ', ἔφη, καὶ τὰλλα πάντα τὰ ἐμὰ, σὰ εἶναι. ἥτε γὰρ ἐσίν, ἥτ' ἔσται ποτὲ, ὅτῳ ἐγὼ ἀπ' ἐμῶ φύντι καταλείψω τὸν ἐμὸν οἶκον· ἀλλ' ἀνάγκη, ἔφη, σὺν ἐμοὶ τελευτῶντι πᾶν ἀποσβῆναι τὸ ἡμέτερον γένος καὶ ὄνομα. καὶ ταῦτα, ἔφη, ὦ Κῦρε, (ὁμνυμί σοι τὰς θεάς, εἰ καὶ ὀρεῶσι πάντα καὶ ἀκύνειν) ἥτε ἀδίκον, ἥτε αἰσχρὸν ἔδεν ἥτ' εἰπὼν ἥτε ποιήσας ἔπαθον. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων κατεδάκρυσε τὴν αὐτῶ τύχην, καὶ ἔκети ἠδυνήθη πλείω εἰπεῖν.

ιε. Καὶ ὁ Κῦρος ἀκύνσας, τῶ μὲν πάθους ἀκτεῖρεν αὐτὸν, ἔλεξε δὲ ὥδε· ἀλλὰ τὰς μὲν ἵππους δέχομαι, ἔφη· σέ τε γὰρ ὠφελήσω, εὐκτέροις δὲς αὐτὰς

14. Quum autem Cyrus se iam ad discessum pararet, aderat Gadatas, et cum alia dona multa variaque secum adferebat et adducebat, velut ex ampla copiosaque domo; tum permultos equos, suis equitibus ademptos, quibus iam propter illas insidias fidem non habebat. Vbi propius accessisset, ita loquutus est: Haec ego iam adduco tibi, mi Cyre, quibus in hoc tempore velim utaris, si quidem horum aliquo tibi sit opus. Existimare vero debes, etiam alia, quae mea sunt, esse tua. Quippe nemo est, nec unquam erit,

cui ex me nato domum meam sim relicturus: sed necesse est, inquit, me moriente, mecum et genus nostrum, et nomen extingui. Atque haec perpessus sum, mi Cyre, (Deos iuratus testor, qui et vident et audiunt omnia) quum tamen nihil iniustum, nihil turpe, neque dixerim, neque fecerim. Simulque haec dicens, fortunam suam cum lacrumis deploravit, neque loqui plura potuit.

15. Quibus auditis Cyrus, commiseratus hominis calamitatem, dixit: Equidem equos accipio. Nam utile tibi hoc erit, quod eos daturus

τὰς ἢ νῦν σοι εἶχον, ὡς εἴκειν * ἐγὼ τε (ἔ δὴ πάλαι ἐπεθύμην) τὸ Περσῶν ἱππικὸν θᾶττον ἐκπληρώσω εἰς τὰς μυρίας ἱππέας· τὰ δὲ ἄλλα χεῖματα σὺ ἀπαγαγὼν φύλαττε, ἔφη, ἔς' ἂν με ἴδῃς ἔχοντα, ὥς σὺ μὴ ἠτῶσθαι ἀντιδωρήμενον. εἰ δὲ πλείω μοι δὲς ἀπίοις, ἢ λαμβάνων παρ' ἐμῆ, μὰ τὰς θεὰς ἐκ οἷδ' ὅπως ἂν δυναίμην μὴ αἰσχύνεσθαι.

ἰς'. Πρὸς ταῦτα ὁ Γαδάτας εἶπεν· ἀλλὰ ταῦτα μὲν πισεύω σοι (ὁρῶ γὰρ σὺ τὸν τρόπον) φυλάτειν μέντοι ὅρα, εἰ ἐπιτηδεῖς εἰμι. ἕως μὲν γὰρ φίλοι ἤμεν τῷ Ασσυρίῳ, καλλίστη δὴ ἐδόκει εἶναι ἡ τῇ ἐμῇ πατρὸς κτῆσις. τῆς γὰρ μεγίστης πόλεως Βαβυλῶνος ἐγγὺς ἔσα, ἴσα μὲν ὠφελεῖσθαι ἔστιν ἀπὸ μεγάλης πόλεως, ταῦτα ἀπελαύομεν ὅσα δὲ ἐνοχλεῖσθαι, οἴκαδε δεῦρο ἀπιόντες τῶν ἐκποδῶν ἤμεν. νῦν δ' ἐπεὶ ἐχθροὶ ἐσμεν, δηλονότι ἐπειδὰν σὺ ἀπέλθῃς, καὶ αὐτοὶ ἐπιβηλευσόμεθα, καὶ ὁ οἶ-

κος

daturtis sum hominibus maiori te studio prosequantibus, quam quorum modo erant, uti quidem adparet: et Persicum equitatum, cuius desiderio iamdudum incensus sum, celeriter explebo ad decem equitum millia. Reliquas illas pecunias et opes tecum auctas servato, donec tantum habere me videaris, ut remunerando te non sim inferior. Quod si ita abeas, ut plura mihi des, quam a me acceperis; nescio profecto, quo pacto facere possim, ut pudore non adficiar.

16. Ad ea Gadatas: Equitum, ut et nobis, et toti domui nostrae

* Αἱ. ἐγὼ τε ἔν δὴ πάλαι ἐπιθυμῶν τὸ Περσῶν ἱππικὸν ἐκπλήρωσω εἰς etc.

κος ὅλος· καὶ, οἶμαι, λυπηρῶς βιωσόμεθα, ὅλως τὰς ἐχθρὰς καὶ πλησίον ἔχοντες, καὶ κρείττης ἡμῶν αὐτῶν ὁρώντες.

Τάχ' ἂν εἴποις ἄν, καὶ τίδ' ἂν ταῦτα ἔκ ἐνεόχῳ, πρὶν ἀποσῆναι; ὅτι, ὦ Κῦρε, ἡ ψυχὴ μὲν, διὰ τὸ ὑβρίζεσθαι καὶ ὀργίζεσθαι, ἔκ τὸ ἀσφαλέστατον σκοπῶσα διήγεν, ἀλλ' αἰεὶ τῷτο κύεσσα, ἅρ' αὖ ποτε ἔσαι ἀποτίσασθαι τὸν καὶ Θεοῖς ἐχθρὸν καὶ ἀνθρώποις, ὅς διατελεῖ μισῶν, ἔκ ἧν τις τὴν αὐτὸν ἀδικῇ, ἀλλ' ἦν τινα ὑποπτεύσῃ βελτίονα ἑαυτῷ εἶναι; τοιγαρῶν, οἶμαι, αὐτὸς πονηρὸς ὢν, πᾶσι πονηροτέροις ἑαυτῷ συμμάχοις χρήσεται. ἦν δέ τις ἄρα καὶ βελτίων αὐτῷ Φανῆ, θάρρει, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἔδ' ἐν σε δεήσει τῷ ἀγαθῷ ἀνδρὶ μάχεσθαι, ἀλλ' ἐκεῖνος ἀρκέσει τῷτο μηχανώμενος, * ὥς ἂν ἔλθῃ τὸν αὐτῷ βελτίονα. τῷ μὲντοι ἐμὲ ἀνιᾶν, καὶ σὺν τοῖς πονηροῖς ῥαδίως, οἶμαι, κρείττων ἔσαι.

ἰζ'. Αἰχμαλωτίζοντες

nostrae insidiae struantur: adeoque, mea sententia, tristis erit et misera vita nostra, qui et omnino vicinos habituri sumus hostes, et eosdem nobis etiam potentiores conspecturi.

Fortasse dixeris, cur ista non cogitarim prius, quam deficerem? Quia, mi Cyre, animus meus, propter acceptam iniuriam, et propter iram, non quod esset tutissimum, considerabat, sed huiusmodi quiddam perpetuo parturiebat: Ecquando licebit vicisci hunc et Diis et hominibus inuisum, qui non definit odisse, non si quis eum

laedat; sed si quem se praestantiorē suspicetur? Itaque quum ignavus ipse sit, omnes etiam, mea sententia, se deteriores socios habebit. Quod si quis inter hos eo praestantior esse visus fuerit, certus esto, mi Cyre, nequaquam tibi aduersus eiusmodi virum egregium dimicandum esse; sed ipsius Assyrii machinationes sufficient, ut illum praestantiorē se perimat. Verum ut mihi molestus sit, in eo, quamvis ignavis et improbis hisce sociis utatur, facile superior est, ut opinor, futurus.

17. Haec

* ὥς ἀπολέσει τὸν etc.

15. Ακῆσαντι τῷ Κύρῳ ταῦτα ἔδοξεν ἄζια ἐπιμει-
 λείας λέγειν καὶ εὐθύς εἶπε, τί ἔν, ἔφη, ὦ Γαδάτα, ἔχῃ
 τὰ μὲν τείχη φυλακῇ ἐχυρὰ ἐποίησας, ὅπως ἂν σοι εἴη
 ἀσφαλῶς χρῆσθαι, ὅποταν εἰς αὐτὰ ἴης; αὐτὸς δὲ σὺν
 ἡμῖν στρατεύῃ, ἵνα ἦν οἱ θεοὶ ὥσπερ νῦν σὺν ἡμῖν ὦσιν,
 ἕτός σε φοβῆται, ἀλλὰ μὴ σὺ τῆτον; ὅ, τι δὲ ἡδύ σοι
 ὄρᾱν τῶν σῶν, ἢ ὅτω συνῶν χαίροις ἔχων, σὺν ἐμοὶ πορεύε-
 καὶ σὺ τ' ἂν ἐμοί, ὥς γε μοι δοκῶ, πάνυ χρησίμος εἴης,
 ἐγὼ τέ σοι, ὥς ἐὰν δύνωμαι, πειράσομαι. ἀκῆσας ταῦτα
 ὁ Γαδάτας ἀνέπνευσέ τε καὶ εἶπεν· ἄρ' ἔν, ἔφη, δυναίμην
 ἂν συσκευασάμενος φθάσαι, πρὶν σε ἐξίεναι; βέλομαι
 γάρ τοι, ἔφη, καὶ τὴν μητέρα ἄγειν μετ' ἐμαυτῶ. ναὶ μὰ
 Δί', ἔφη, φθάσεις μέντοι. ἐγὼ γὰρ ἐπιστήσω ἔς' ἂν
 καλῶς σὺ φῆς ἔχειν.

16. Οὕτω δὲ ὁ Γαδάτας ἀπελθὼν, ἐφύλαξε μὲν τὰ
 τείχη σὺν Κύρῳ ἃ ὤχυρώσατο, συνεσκευάσατο δὲ πάντα,
 ὅποσους ἂν οἶκος μέγας καλῶς οἰκοῖτο. ἤγετο δὲ καὶ τῶν
 ἑαυτῶ

17. Haec quum Cyrus audiisset, visus est ei digna confide-
 ratione dicere. Itaque statim:
 Quid ais, inquit, mi Gadatas,
 nonne castella praefidiis munii-
 sti, quibus esse tutus possis,
 quum ea fueris ingressus? Ipse
 vero nonne nobiscum es in ex-
 peditione, ut si Dii perinde no-
 biscum fuerint, ac modo, hic te
 metuat, non tu ipsum? Quin
 tu mecum proficiscitor, et quid-
 quid tuorum adspectu tibi iu-
 cundum est, aut cuius con-
 suetudine delectaris, id te-
 cum habeto. Nimirum et tu
 mihi, ut arbitror, admodum

visui fueris, et esse tibi ego co-
 nabor, ut potero. Quae Gada-
 tas quum audiisset, respiravit,
 ac dixit: Num possim res meas
 citius colligere, quam tu disce-
 das? Nam et matrem mecum
 abducere volo. Possis, inquit,
 profecto citius. Etenim subsi-
 stam, donec tibi commodum
 esse dixeris.

18. Itaque digressus inde
 Gadatas, castellis, quae com-
 munierat, una cum Cyro prae-
 fidia imposuit, et omnia, qui-
 bus ampla domus instrui com-
 mode posset, collegit. Prae-
 terea suorum plerisque secum
 abducebat,

ἑαυτῷ τῶν τε πεισῶν οἷς ἦδετο, καὶ ὧν ἠπίσει πολλὰς, ἀναγκάσας τὰς μὲν αὐτῶν καὶ γυναῖκας ἄγειν, τὰς δὲ καὶ ἀδελφάς, ὡς δεδεμένους τέτοις κατέχει αὐτὰς. καὶ τὸν μὲν Γαδάταν ὁ Κῦρος ἐν τοῖς περὶ αὐτὸν ἔχων ἦεν, καὶ ὁδῶν φρασῆσαι καὶ ὑδάτων, καὶ χιλῶ, καὶ σίτῃ, ὡς αἰεὶ ἐν τοῖς ἀφθονωτάτοις στρατεύοιτο.

ΙΘ'. Επεὶ δὲ πορευόμενος καθεώρα τὴν τῶν Βαβυλωνίων πόλιν, καὶ ἔδοξεν αὐτῷ ἡ ὁδὸς, ἣν ἦεν, παρ' αὐτὸ τὸ τεῖχος φέρειν, καλέσας τὸν Γωβρύαν καὶ τὸν Γαδάταν, ἡρώτα εἰ ἄλλη ὁδὸς εἴη, ὥστε μὴ πάνυ πλησίον ἄγειν τῷ τείχῃ. καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν· εἰσὶ μὲν, ὧ δέσποτα, καὶ πολλαὶ ὁδοὶ· ἀλλ' ἐγὼ γ', ἔφη, νόμῳ καὶ βέλεσθαι ἂν σε νῦν ὅτι ἐγγύτατα ἄγειν τῆς πόλεως, ἵνα καὶ ἐπιδείξῃς αὐτοῖς τὸ στρατεύμα, ὅτι σοι ἤδη πολὺ τε ἐστὶ καὶ καλόν. εἶπε καὶ ὅτε ἑλάττω εἶχες, προσῆλθες τε πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος, καὶ ἐθεῶντο ἡμᾶς ὧ πολλὰς ὄντας νῦν δὲ καὶ εἰ παρεσκευασμένοι τε ἐσὶν, ὥσπερ πρὸς σὲ εἶπεν, ὅτι παρασκευάσοιτο ὡς μαχόμενος, οἷδ' αὖ ὅτι

ιδόντι

abducebat, tum fides, quibus delectabatur, tum quibus diffidebat; quorum alios cogebat secum uxores ducere, alios sorores, ut his quasi vinculis eos constrictos teneret. Itaque Cyrus cum Gadata, et quos ille secum haberet, abibat; qui et index ei viarum esset, et aquarum, et pabuli, et frumenti; quo castra semper vberrimis in locis haberet.

19. Quum veropergens in itinere Babyloniorum urbem adspiceret, atque ei via, qua incedebat, ducere propter urbis ipsa moenia videretur; accessit Go-

brya Gadataque, aliane via esset, interrogabat; ut tam prope ad moenia non accederent. Et Gobryas: Sunt, inquit, mi domine, permultae quidem viae: sed existimabam equidem, te quam proxime iam ad urbem ducere velle, quo ipsis commonstrares, exercitum tibi nunc et numerosum esse, et praeclarum. Nam quum is etiam minor esset, ad murum ipsum accessisti, et nos illi haud multos numero spectabant. Nunc tamen paratus sit Assyrius, quemadmodum aiebat, adparatum ab se fieri ad pugnam; scio futurum

ut

ιδόντι αὐτῷ τὴν σὴν δύναμιν, πάλιν ἀπαρασκευάστα τὰ αὐτῷ φανείται.

κ'. Καὶ ὁ Κῦρος πρὸς ταῦτα εἶπε· δοκεῖς μοι, ὦ Γωβρύα, θαυμάζειν ὅτι ἐν ᾧ μὲν χρόνῳ πολὺ μείονα ἔχων στρατιὰν ἦλθον, πρὸς αὐτὸ τὸ τεῖχος προσήγαγον· νῦν δὲ πλείω δύναμιν ἔχων ἐκ ἐθέλω ὑπ' αὐτὰ τὰ τεῖχη ἄγειν. ἀλλὰ γὰρ μὴ θαύμαζ', εἶφη. ὃ γὰρ τὸ αὐτὸ ἐστὶ προσάγειν τε καὶ *παράγειν. προσάγειν μὲν γὰρ ἅπαντες, ἔγωγε ταξάμενοι, ὡς ἂν οἶωνται ἄριστα μάχεσθαι· ἀπάγειν μὲντοι οἱ σῶφρονες ἢ ἂν ἀσφαλέςαῖα, ἔχῃ ἢ ἂν τάχιστα ἀπέλθοιεν. παρῆναι δὲ ἀνάγκη ἐστὶν ἐκτεταμέναις μὲν ταῖς ἀμάξαις, ** ἀνειμένοις δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις σκευοφόροις ἐπιπολύ. ταῦτα δὲ δεῖ πάντα προκεκαλύφθαι τοῖς ὀπλοφόροις, καὶ μηδαμῇ τοῖς πολεμίοις γυμνὰ ὄπλων τὰ σκευοφόρα φαίνεσθαι. ἀνάγκη ἔν, ἔγωγε πορευομένων, ἐπὶ λεπλὸν καὶ ἀσθενὲς τὸ μάχιμον τετάχθαι. εἰ ἔν βέλοιντο ἐκ τῷ τείχους ἀθρόοι πῃ προσπρὸς εἶναι, ὅπῃ προσμίσαιεν, πολλῷ ἂν ἐρρωμενέστερον συμμιγνύοιεν τῷ παριόντων.

Καὶ

vt si copias tuas conspexerit, imparata ipsi sua videantur.

20. Ad haec Cyrus ait: Vide-ris mihi, mi Gobrya, mirari; quod id temporis, quo multo cum minori exercitu veni, ad ipsa usque moenia duxerim: nunc maioribus copiis instructus, ducere sub muros nolim. Verum id tibi mixtum ne sit, ait. Non enim idem est adducere, et prae-terducere. Omnes enim sic in-structas copias adducunt, vti se quam optime pugnatos arbi-trantur: at qui sapient, sic abdu-cunt, vt quam tutissime, non

quam celerrime abscedant. In praetereundo autem, exporrigi plaustra necesse est, et impedi-menta quoque cetera multum laxari: atque haec omnia tegi ar-matis, nec usquam impedimenta hostibus ab armis nuda conspici. Sic vero procedentibus copiis, necesse est aptos pugnae milites iuxta debiles et imbecillos collo-cari. Si ergo velint ex munitione conferti hostes in aliquos prae-tereuntes impetum facere, ubi-cumque tandem manus conse-rent, multo validiores erunt in conflictu, quam qui praetereunt.

Praeterea

* Forte ἀπάγειν vti paulo post linus ἀπάγει.

** Al. ἀνειγμένους.

Καὶ τοῖς μὲν ἐπὶ μακρὸν πορευομένοις μακραὶ καὶ αἱ ἐπιβοήθειαι, τοῖς δ' ἐκ τῆς τείχους βραχὺ πρὸς τὰς ἐγγυὺς καὶ προσδραμεῖν καὶ πάλιν ἀπελθεῖν. ἦν δὲ μὴ μείον ἀπέχοντος παρίσμεν, ἢ ἐφ' ὅσον κατόψοντα ἡμᾶς καὶ νῦν ἐκτεταμένοι πορευόμεθα, τὸ μὲν πλῆθος κατόψοντα ἡμῶν, ὑπὸ δὲ τῶν παρυφασμένων ὅπλων πᾶς ὄχλος δεινὸς φαίνεται. ἦν δ' ἄρα καὶ ἔτως ἰόντων ἐπιξίωσι σιωπῇ, ἐκ πολλῶν προσορῶντες αὐτὰς ἐκ ἀν' ἀπαράσκευοι λαμβανοίμεθα. μᾶλλον δ', ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἔδ' ἐπιχειρήσασιν, ὅπταν πρόσω δέοι ἀπὸ τῆς τείχους ἀπιέναι, ἢν μὴ τῷ ὅλῳ ὑπολάβωσι τῷ παντὸς κρείττερος εἶναι. Φοβερόν γάρ ἡ ἀποχώρησις.

κα'. Επεὶ δὲ ταῦτα εἶπεν, ἔδοξε τε ὀρθῶς τοῖς παρῶσι λέγειν, καὶ ὁ Γωδρύας, ὥσπερ ἐκέλευσεν, ἠγείτο. παραμειβομένης δὲ τὴν πόλιν τῷ στρατεύματος, αἰὲ τὸ ὑπολειπόμενον ἰσχυρότερον ποιούμενος ἀπεχώρει. ἐπεὶ δὲ πορευόμενος

Praeterea quum longum agmen trahitur, etiam subsidia ferri non nisi longo ex intervallo possunt: qui vero extra munitionem erumpunt, breui spatio ad illos, qui prope absunt, et excurrere possunt, et rursus abscedere. Quod si non minori ex intervallo praeteribimus, quam ex quo nos conspecturi sunt, et uti nunc extensis ordinibus procedimus: multitudinem illi nostram conspicient, et omnis multitudo propter armatos adextros formidabilis adparet. Quod si nobis hoc modo incedentibus, tacite nos inua-

dent: quia multo eos ante prospicimus, imparati minimeprehendemur. Quin potius ne quidem nos adgredientur, quum ipsis praeul a muto erit recedendum; nisi se cum vniuersis copiis suis futuros toto exercitu nostro superiores existimaauerint. Nam receptus, res quaedam est plena formidinis.

21. Quae quum dixisset, visus est, iis qui aderant, recte dicere, et Gobryas, ita uti iusserat, ducebat. Quumque praeteriret urbem exercitus, sic abscedebatur, ut semper Cyrus postremum agmen firmitus efficere. Hoc modo

φεύμενος ἔτις ἐν ταῖς γιγνομέναις ἡμέραις ἀφικνεῖται
 πρὸς τὰ μεθόρια τῶν Ασσυρίων καὶ Μήδων, ὅθεν περ ὤρ-
 ματο, ἐνταῦθα δὲ τρία ὄντα τῶν Ασσυρίων φρέγια, ἐν
 μὲν αὐτῶν τὸ ἀδενέσατον προσβαλὼν βία ἔλαβε, τὸ δὲ
 δύο φρεγίῳ φρεῶν μὲν Κῦρος, πείθων δὲ Γαδάτας ἐπείσει
 παραδῆναι τὰς φυλάττοντας.

Κ Ε Φ. ε΄.

Επεὶ δὲ ταῦτα διεπράξατο, πέμπει πρὸς Κυαζάρην,
 καὶ ἐπέσπελλεν ἡκεῖν αὐτὸν ἐπὶ τὸ στρατεύμα, ὅπως
 περὶ τε τῶν φρεγίων ὧν εἰλήφουσιν βηλεύσαιντο ὅ, τι χρεῖ-
 σαιτο, καὶ ὅπως θρασυμένους τὸ στρατεύμα, καὶ περὶ τῶν
 ἄλλων σύμβουλος γίγνοιτο ὅ, τι αὐτὸν δοκοῖ ἐκ τῆς πράτ-
 τειν. ἣν δὲ κελεύη, εἰπὲ, ἔφη, ὅτι ἐγὼ αὖν ὡς ἐκεῖνον ἴοιμι
 στρατοπεδευσόμενος. ὁ μὲν δὲ ἄγγελος ὤχετο ταῦτ' ἀπ-
 αγγέλλων. ὁ δὲ Κῦρος ἐκέλευσεν ἐν τῷ τὸν Γαδάταν
 τὴν τῆς Ασσυρίας σκηνὴν, ἣν Κυαζάρη οἱ Μῆδοι ἐξεῖλον,
 ταύτην κατασκευάσαι ὡς κάλλιστα τῇ τε ἄλλῃ κατα-
 σκευῇ, ἣν εἶχε, καὶ τὴν γυναῖκα εἰσαγαγεῖν εἰς τὸν γυναι-
 κῶνα

do pergens, diebus insequentibus ad Assyriorum Medorumque limites peruenit, unde initium expeditionis fecerat. Ibi quum essent Assyriorum castella tria, vnum, quod erat infirmissimum, vi adortus cepit: reliqua duo, Cyro metum incutiente, suadente Gadata, perfectum est, ut praesidarii de-derent.

C A P. V.

Quibus rebus confectis, ad Cyaxarem misit, atque uti ad exercitum adesset, per epistolam petiit: quo et de castellis

captis quid esset agendum, deliberarent; et exercitum ipse contemplatus, de ceteris etiam rebus consuleret, quid deinceps agendum arbitraretur. Quod si iusserit, ait, dicito me ad ipsum venturum, et istuc castra locaturum. Itaque nuntius, qui haec exponeret, abibat. Cyrus interea Gadatae mandat, ut tabernaculum Assyrii, quod Cyaxari Medi selegerant, cum apparatu reliquo, quem habebat, instrueret elegantissime: tum utramque mulierem in conclave tabernaculi muliebri deduceret,

κῶνα τῆς σκηνῆς, καὶ σὺν αὐταῖς τὰς μηχανὰς, αἵπερ ἐξηρημένα ἦσαν Κυαξάρει.

β'. Οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐπραττον. ὁ δὲ πεμφθεὶς πρὸς τὸν Κυαξάρην, ἐπεὶ ἔλεξε τὰ ἐντεταλμένα, ἀκῆσας ὁ Κυαξάρης αὐτῷ, ἔγνω βέλτιον εἶναι τὸ στρατεύμα μένειν ἐν τοῖς μεθορίοις. καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι, ὧς μετεπέμψατο ὁ Κῦρος, ἦκον· ἦσαν δὲ μυριάδες τέτταρες τοξοτῶν καὶ πελταστῶν. ὁρῶν δ' ἐν καὶ τάς πολλὰ σινομένους τὴν Μηδικήν, τῶν αὐτῶν εἰδοὶς ἡδίων ἀπαλλαγῆναι μᾶλλον, ἢ ἄλλον ὄχλον εἰσδεξασθαι. ὁ μὲν δὴ ἐκ Περσῶν ἄγων τὸν στρατὸν, ἐρόμενος τὸν Κυαξάρην, κατὰ τὴν Κύρου ἐντολήν, εἴ τι δεῖτο τῷ στρατεύματι, ἐπεὶ ἔκ ἑφ' ἡμέρας, αὐθιμερὸν, ἐπεὶ ἤκασε παρόντα Κῦρον, ὥχετο πρὸς αὐτὸν ἄγων τὸ στρατεύμα. ὁ δὲ Κυαξάρης τῇ ὑπεραίᾳ ἐπορεύετο σὺν τοῖς παραμείνασι Μήδων ἱππεῦσιν ὡς δ' ἤσθετο ὁ Κῦρος προσιόντα αὐτὸν, λαβὼν τὰς Πέρσας ἱππείας, πολλὰς ἤδη ὄντας, καὶ τὰς Μήδας πάντας, καὶ τὰς Ἀρμενίας.

καὶ

deduceret, et cum his etiam
musicas illas, quae Cyaxari ex-
emptae fuerant.

2. Haec illi exsequebantur.
Qui vero missus erat ad Cyaxa-
rem, quum mandata exposuisset,
eaque Cyaxares audiisset:
visum est ei potius, ut istuc
in finibus exercitus maneret.
Nam et Persae, quos Cyrus
arcessiverat, aderant: qui qui-
dem erant numero ad quadra-
ginta mille sagittarii et cetrati.
Quamobrem quum videret, hos
etiam magnum Medorum agro
detrimentum adferre; liben-
tius his quoque liberari velle

videbatur, quam ut aliam tur-
bam insuper admitteret. Quum-
que is, qui e Persia copias
haecce ducebat, Cyaxarem in-
terrogaret, quemadmodum Cy-
rus praeceperat, an opus ipsi hoc
exercitu esset, atque is opus esse
sibi negaret: eodem die ad Cy-
rum pergebat, exercitum ducti-
tans, quo illum adesse audierat.
Cyaxares postridie cum iis, qui
secum manserant, equitibus
Medis, iter est ingressus: quem
ubi Cyrus advenire sensit,
sumtis secum et Persis equiti-
bus, qui iam multi erant, et
Media omnibus, et Armeniis,
et

καὶ τῆς Ἱερκανίης, καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων τῆς εὐπλοτάτης τε καὶ εὐοπλοτάτης, ἀπήντα· καὶ ἐπιδείκνυσιν τῷ Κυαζάρει τὴν δύναμιν.

γ'. Ο δὲ Κυαζάρης, ἐπεὶ εἶδε σὺν μὲν τῷ Κύρῳ πολὺς τε καὶ καλὸς κάγαθός συνεπομένους, σὺν ἑαυτῷ δὲ ὀλίγην τε καὶ ὀλίγη ἀξίαν θεραπείαν, ἄτιμόν τι ἔδοξεν αὐτῷ εἶναι, καὶ ἄχος αὐτὸν ἔλαβεν. ἐπεὶ δὲ καταβάς ὁ Κύρος ἀπὸ τῆ ἵππου προσῆλθεν ὡς φιλήσων αὐτὸν κατὰ νόμον, ὁ Κυαζάρης κατέβη μὲν ἀπὸ τῆ ἵππου, ἀπεστράφη δὲ καὶ ἐφίλησε μὲν αὐτόν, δακρύων δὲ φανερός ἦν. ἐκ τῆς δὲ ὁ Κύρος τῆς μὲν ἄλλης ἀπαύτης ἀποσάντης ἐκέλευσεν ἀναπαύσασθαι· αὐτὸς δὲ λαβόμενος τῆς δεξιᾶς τῆ Κυαζάρης, καὶ ἀπαγαγὼν αὐτὸν τῆς ὁδῆ ἔξω ὑπὸ φοινίκαις τινάς, τῶν τε Μηδικῶν πύλων ὑποβάλλειν ἐκέλευσεν αὐτῷ, καὶ καθίσας αὐτὸν καὶ παρακαθιστάμενος ἤρετο ὥδε·

δ'. Εἰπέ μοι, ἔφη, πρὸς τῶν Θεῶν, ὦ θεῖε, τί μοι ὀργίζῃ; καὶ τί χαλεπὸν ὀρῶν ἔγω χαλεπῶς φέρεις; ἐνταῦθα δὲ ὁ Κυαζάρης ἀπεκρίνατο τοιαῦτα· ὅτι, ἔφη, ὦ Κύρι, δοκῶν γε δὴ,

et Hyrcaniis, et qui reliquorum sociorum equis et armis instructissimi erant, obuiam prodiit, et copias ei spectandas exhibuit.

3. Cyaxares, ubi multos et egregios fortisque viros in Cyri comitatu conspexit, secum vero et exiguum, et non magni aestimandam famulorum numerum: id sibi dedecori esse putavit, adeoque dolorem ex eo cepit. Quumque Cyrus ab equo iam descendisset, ac de more osculaturus ipsum accederet: descendit ille quidem ex equo, sed auertit sese: nec osculatus est eum, sed lacrimas

palam profudit. Tum vero Cyrus alios quidem omnes secedere iussit et quiescere: ipse dextra Cyaxaris prehensa, de via sub palmas quaedam eum abduxit, et stragula quaedam ei Medica substerni iussit, in quae cum eum collocasset, et adsedisset ipse, sic interrogavit:

4. Dic mihi, per Deos immortales, mi auncule, quamobrem irasceris mihi? quid rei molestae vides, quod usque adeo fers graviter? Hic Cyaxares huiusmodi quaedam respondit: Quia quum, Cyre, existimer in-

δὴ, ἐφ' ὅσον ἀνθρώπων μνήμη ἐφικνεῖται, καὶ τῶν πάλαι
προγόνων καὶ πατρὸς βασιλείᾳς πεφυκέναι, καὶ αὐτὸς
βασιλεὺς νομιζόμενος εἶναι, ἐμαυτὸν μὲν ὀρῶ ἔτῳ ταπει-
νῶς καὶ ἀναξίως ἐλαύνοντα, σὲ δὲ τῇ ἐμῇ θεραπείᾳ καὶ
τῇ ἄλλῃ δυνάμει μέγαν τε καὶ μεγαλοπρεπῆ παρόντα.
καὶ ταῦτα χαλεπὸν μὲν οἶμαι καὶ ὑπὸ πολεμίων παθεῖν,
πολὺ δὲ, ὦ Ζεῦ, χαλεπώτερον, ὑφ' ὧν ἤκιστα ἐχρῆν ταῦτα
πεπονθέναι. ἐγὼ μὲν γὰρ δοκῶ δεκάκις ἂν κατὰ τῆς γῆς
ἡδίων εἶναι, ἢ ὀφθῆναι ἔτῳ ταπεινός, καὶ ἰδεῖν τὴν ἐμὴν ἐμῷ
ἀμελήσαντι καὶ ἐπεγγελῶντας ἐμοί. ἢ γὰρ ἀγνοῶ τῆς
ἔφῃ, ὅτι ἢ σύ μὲν μόνον μείζων εἶ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ δῶλοι ἰσχυ-
ρότεροι ἐμῷ ὑπαντιάζουσί μοι, καὶ κατεσκευασμένοι εἰσὶν
ὥστε δύνασθαι ποιῆσαι μᾶλλον ἐμὲ κακῶς, ἢ παθεῖν ὑπ' ἐμῷ.

Ε΄. Καὶ ἅμα ταῦτα λέγων πολὺ ἔτι μᾶλλον ἐκρατεῖ-
το ὑπὸ τῶν δακρύων ὥς καὶ τὸν Κῦρον ἐπεσπάσατο ἐμ-
πλοσθῆναι δακρύων τὰ ὄμματα. ἐπισχὼν δὲ μακρὸν ἔλεξε
τοιαῦτα ὁ Κῦρος· ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη, ὦ Κυαζάρη,
ἕτε λέγεις ἀληθῶς, ἕτε ὀρθῶς γιγνώσκεις, εἰ οἶε τῇ ἐμῇ
παρρησία

inde usque ab omni hominum
memoria tum maioribus iam
olim regibus, tum patre rege
procreatus esse, atque etiam
ipse rex habear, me quidem
adeo viliter indigneque aduehi
conspicio, te vero famulatio meo,
ceterisque copiis magnum et
magnificum adesse. Atque haec,
mea sententia, vel ab hostibus
pati graue est; sed multo, pro
Iupiter, grauius ab illis, a quibus
perpeti minime decebat. Equi-
dem arbitror esse satius, decies
sub terram condi, quam adeo
vilem me conspici, meorum-
que neglectioem et irrisio-

nem cernere. Non enim ne-
scius sum, non te solum me
maiores esse: sed etiam seruos
meos maioribus cum copiis,
quam meae sint, mihi occurre-
re, atque ita paratos esse, ut fa-
cilis me laedere possint, quam
a me laedi.

5. Quae dum proferret, multo
etiam magis eum superabant la-
crumae: adeoque Cyrum ipsum
eo pertraxit, ut oculi eius lacru-
mis implerentur. Quum autem
paullum se cohibuisset, ita Cyrus
loquutus est: Tu vero, mi Cy-
xares, nec vera dicis, nec recte
iudicas, quum Medos existimas
propterea

παρυσία Μήδης κατεσκευάσθαι, ὥστε ἰκανὸς εἶναι σε κα-
κῶς ποιεῖν. τὸ μέντοι σὲ θυμῷσθαι καὶ φοβεῖσθαι, ἔθαι-
μάζω· εἰ μέντοι γε δικαίως ἢ ἀδίκως αὐτοῖς χαλεπαί-
νεις, παρήσω τῷτο. οἶδα γὰρ ὅτι βαρέως ἀν' φέροις ἀκῶν
ἐμῷ ἀπολογυμένῳ ὑπὲρ αὐτῶν. τὸ μέντοι ἄνδρα ἀρχοντα
πᾶσιν ἅμα χαλεπαίνειν τοῖς ἀρχομένοις, τῷτο ἐμοὶ δοκεῖ
μέγα ἀμάρτημα εἶναι. ἀνάγκη γάρ, διὰ τὸ πολλὰς μὲν
φοβεῖν, πολλὰς ἐχθρὰς ποιεῖσθαι· διὰ δὲ τὸ ἅμα πᾶσι
χαλεπαίνειν, πᾶσιν αὐτοῖς ὁμόνοιαν ἐμβάλλειν. ὣν ἕνεκα,
εὐ ἴσθι, ἐγὼ ἔχι ἀπέπεμπον ἀνευ ἐμαυτῷ τῆτης, φοβόμε-
νος μὴ τι γένοιτο διὰ τὴν σὴν ὀργὴν ὅ, τι πάντας ἡμᾶς
λυπήσει. ταῦτα μὲν ἔν' σὺν τοῖς Θεοῖς ἐμῷ παρόντος
ἀσφαλῶς ἔχει σοι. τὸ μέντοι σὲ νομίζειν ὑπ' ἐμῷ ἀδικεῖ-
σθαι, τῷτ' ἐγὼ χαλεπῶς πάνυ φέρω, εἰ ἀσκῶν ὅσον δύνα-
μαι τῆς φίλης ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν, ἔπειτα τάναν-
τία τῆτης δοκῶ ἐργάζεσθαι.

Ἀλλὰ γὰρ, ἔφη, μὴ ἔτῳς εἰκὴ ἡμᾶς αὐτὰς αἰτιώ-
μεθα·

propterea, quod adfuerint mihi, fiones suggeri, quum quis
sic instructos esse, ut et re lae- omnibus succenset. His de cau-
dendum satis virium habeant. sis me scire debes hos ad te sine
Te quidem et irasci, et in metu me non remisisse, quod metue-
esse, non miror. Vtrum au- rem, ne quid ob iracundiam
tem iure an iniuria eis succen- tuam accideret, quod nobis
seas, equidem omitam. Quippe vniuersis dolorem adferret. Ita-
scio te graviter laturum, si me que Deum ope nullum haec
agere causam horum audias. tibi me praesente periculum
Sed enim hominem, qui cum creabunt. Quod vero existimas,
imperio sit, subiectis sibi pari- iniuria te adfectum a me esse:
ter omnibus succensere, ma- graviter admodum fero, si dum
gnum equidem errorem arbi- in eo pro virili laboro, ut in
tror. Est enim necesse, multos amicos plurima beneficia confe-
infestos fieri, quum quis ter- ram, cohtarium facere videar.
rorem multis incutit: et omni- Verumenimvero ne nosmet,
bus ineundae concordiae occa- ait, adeo temere criminemur et

μεθα· ἀλλ', εἰ δυνατόν, σαφές αὖτε κατὰ δῶκεν ὅποιον ἐστὶ τὸ παρ' ἐμῶν ἀδίκημα. καὶ τὴν ἐν φίλοις δικαιοσύνην ὑπόθεσιν ἐγὼ ὑποτίθεμαι· ἦν γὰρ τί σε ἐγὼ φανῶ κακὸν πεποικώς, ὁμολογῶ ἀδικεῖν· ἦν μὲντοι μηδὲ φαίνομαι κακὸν πεποικώς, μηδὲ βεβληθεὶς, ἔκαστος καὶ σὺ αὖ ὁμολογήσεις μηδὲν ὑπ' ἐμῶν ἀδικεῖσθαι; ἀλλ' αἰνάγη, ἔφη. ἦν δὲ δὴ καὶ ἀγαθὸν πεπραχὸς σοι δῆλος ὦ, καὶ προθυμύμενος πρᾶξαι ἐπὶ ὅσα πλείστα ἡδυνάμην, ἔκαστος ἂν ἐπαίνας σοι ἄξιός ἐῖην μᾶλλον, ἢ μέμψεις; δίκαιον γὰρ, ἔφη.

ς'. Ἀγε τοῖνον, ἔφη ὁ Κύρος, σκοπῶμεν τὰ ἐμοὶ πεπραγμένα πάντα καθ' ἐν ἑκάστον. ἔγω γὰρ δὴ μάλιστα δῆλον ἔσαι ὅ, τι τε αὐτῶν ἀγαθόν ἐστὶ, καὶ ὅ, τι κακόν. ἀρξώμεθα δὲ, ἔφη, ἐκ τῆςδε τῆς ἀρχῆς, εἰ καὶ σοὶ δοκεῖ ἀρκούντως ἔχειν. σὺ γὰρ δὴ πρὶν ἐπεὶ ἦσθαι πολλὰς πολεμίας ἡθροισμένους, καὶ τῆς ἐπὶ σε καὶ τὴν σὴν χάραν ὠρημένους, εὐθύς ἐπεμπες πρὸς τε τὸ Περσῶν κοινόν, συμμάχους αἰτῶμενος, καὶ πρὸς ἐμὲ ἰδίᾳ, δέόμενος περᾶσθαι αὐτόν

infimulemus: sed, si fieri potest, planissime videamus, qualis illa sit a me illata iniuria. Atque equidem aequissimam inter amicos conditionem fero. Nam si me pateat quidquam mali fecisse, iniustum me fatebor: sin me nihil admisisse pateat, ac ne cogitasse quidem, an non et ipse fatebere, nulla te adfectum a me iniuria? Id vero necesse sperit, ait. Quod si autem pateat, etiam boni me auctorem exstitisse tibi, studiosaque in id incubuisse, ut quamplurima beneficia possem, in te conferrem; an non potius laudet tibi

dignus habear, quam reprehensione? Aequum scilicet, ait.

6. Age igitur, inquit Cyrus, consideremus singillatim omnia quae a me gesta sunt. Sic enim maxime patebit, quid in iis boni sit, quid mali. Atque ordiamur sane ab hoc principio, si quidem tibi sufficere videtur. Tu enim, quum animaduverteres, multos hostes coivisse, et quidem aduersus te, tuamque ditionem, domo progressos esse: illico tum ad Persas publice misisti, qui subsidarias copias poscerent, tum ad me privatim; rogans, ut operam darem, quo

αὐτὸν με ἐλθεῖν ἡγούμενον, εἴ τινες Περσῶν ἴοιεν. ἔκῃν ἐγὼ ἐπέειπην τε ταῦτα ὑπὸ σῶ, καὶ παρεγενόμην, ἀνδρας ἄγων σοι ὡς ἐδυνάμην πλείους τε καὶ ἀρίστους; ἤλθεις γὰρ ἔν, ἔφη.

Ζ'. Ἐν τῷ τῷ τοίνυν μοι πρῶτον εἰπὲ, ἔφη, πότερον ἀδικίαν ἐμὴ πρὸς σε κατέγνως, ἢ μᾶλλον εὐεργεσίαν; ὁ δὴλον, ἔφη ὁ Κυαζάξης, ὅτι ἐκ γε τῶν εὐεργεσίαν. τί γὰρ, ἔφη, ἐπειδὴ οἱ πολέμοι ἤλθον, καὶ διαγωνίζεσθαι ἔδει πρὸς αὐτὸς, ἐν τῷ κατενόησάς με ἢ πόνον τινὸς ἀποσάντα, ἢ κινδύνον φεισάμενον; ἔμὰ τὸν Δί', ἔφη, ἔμὴν δὴ. τί γὰρ, ἐπεὶ νίκης γενομένης σὺν τοῖς θεοῖς ἡμετέρας, καὶ ἀναχωρησάντων τῶν πολεμίων, παρεκάλεν σε ἐγὼ, ὅπως κοινῇ μὲν αὐτὸς διώκοιμεν, κοινῇ δὲ τιμωροίμεθα, κοινῇ δὲ, εἴ τι ἀγαθὸν ἢ κακὸν συμβαίῃσι, τῷτο καρποίμεθα ἐν τῷ τοῖς ἔχεις τινὰ πλεονεξίαν ἐμὴ κατηγορήσῃς;

Η'. Ο μὲν δὴ Κυαζάξης πρὸς ταῦτα ἐσίγα· ὁ δὲ Κύρος πάλιν

quo venire ipse, copiarumque Perficarum, si quae ad te irent, ductor essem. An igitur in his non abs te persuasus sum, non adfui, non militem adduxi numero, quam potui, maximo, et eundem praestantissimum? Venisti vero, inquit.

7. Ergo, ait, mihi primum dicito, utrum in hoc iniuriam aduersum te meam deprehenderis, an beneficium? Planum est, inquit Cyaxares, ex his beneficium me tuum cognouisse. Quid vero, ubi venerunt hostes, et dimicandum aduersus eos erat,

an tum animaduertisti, me vel laborem vllum detrectasse, vel pepercisse periculo? Non profecto, non equidem. Quid? ubi Deum ope victoria penes nos stetit, hostesque iam cederent, atque ego te rogarem, ut communibus eos copiis insequeremur, communi opera in eos vindicarem, communem denique siue boni, siue mali fructum caperemus, quidquid accidisset; in his an accusare me possis, quasi proprii emolumenti plus aequo cupidum.

8. Ad haec Cyaxares subticuit. Et Cyrus rursus ita locutus est:

X 5 Quando

λιν ἔλεγεν ὥδε, ἀλλ' ἐπεὶ πρὸς τῷτο σιωπᾶν ἡδίων σοι ἢ ἀποκρίνασθαι, τόδε γε, ἔφη, εἰπὲ, εἴτι ἀδικεῖσθαι ἐνόμισας, ὅτι, ἐπεὶ σοι ἐδόκει ἢ ἀσφαλὲς εἶναι τὸ διώκειν, σὲ μὲν αὐτὸν ἢ ἀφῆκα τῷτ' τῇ κινδύνῃ μετέχειν, ἰππέας δὲ τῶν σῶν πέμψαι ἐδεόμην σῆς· εἰ γὰρ καὶ τῷτο αἰτῶν ἡδίκην, ἄλλως τε καὶ προπαρεσχηκώς ἐμαυτὸν σοι σύμμαχον, τῷτ' αὖ παρὰ σῆ, ἔφη, ἐπιδεικνύδω.

Ζ'. Επεὶ δ' αὖ καὶ πρὸς ταῦτα εἰῖγα ὁ Κυαξάρης, ἀλλ' εἰ μὴδὲ τῷτ', ἔφη, βάλει ἀποκρίνασθαι, σὺ τῷτο τὴν τευθῆν λέγε, εἴτι αὖ ἡδίκην, ὅτι σῆ ἀποκρίναμένῃ ἐμοὶ, ὡς ἢ ἂν βέλοιο, εὐθυμημένῃς ὁρῶν Μήδους, * τῷτ' παύσας αὐτῆς ἀναγκάζειν κινδυνεύσοντας ἰέναι, εἴτι αὖ σοι δοκῶ τῷτο χαλεπὸν ποιῆσαι, ὅτι ἀμελήσας τῇ ὀργίζεσθαι σοι, ἐπὶ τῷτοις πάλιν ἦταν σὲ ὁ ἡδεῖν ἕτε σοὶ δῆναί μοι ἔδεν, ἕτε ῥᾶσιν Μήδοις ἐπιταχθῆναι ἔδεν. τὸν γὰρ βυλόμενον δῆπ' ἔπεισθαι ἤτησά σε δῆναί μοι. ἢ κῆν τῷτ' τυχὼν παρὰ σῆ, ἔδεν ἥνυσθαι εἰ μὴ τῷτ' πείσαιμι.

Quando tibi ad hoc tacere potius lubet, quam respondere: id mihi dicito, adfectumne te sis arbitratus iniuria, quod, quum tibi tutum non esse videretur persequi, te quidem ipsum periculi huius participem fieri non sum passus, sed ut equites mihi quosdam de tuis mitteres, rogavi? Num enim id abs te petens, iniuste fecerim, praesertim qui iam ante me tibi socium belli praebuissem, hoc abs te, inquit, demonstratur.

9. Ad quae Cyaxares quum itidem taceret: Quod si ne ad hoc quidem, inquit, respondere

vis, deinceps dicito, an iniurius fuerim; quod quum tu mihi responderes, nolle te, qui Medos hilaritati operam dare videres, ab hac reuocatos cogere tunc ad professionem cum periculo coniunctam: an inquam videar molestum aliquid tibi fecisse, quod irasci tibi noluerim; sed post haec rursus abs te id petiuerim, quo sciebam nihil a te mihi tribui posse levius, neque Medis imperari facilius? Rogabam enim, ut eos mihi dares, qui sequi vellent. Quod quum abs te impetrassem, perfeci nihil, extraquam persuadendo.

* Αἱ Μῆδους τότε, παύσαι.

πείσαιμι. ἐλθὼν ἂν ἔπειθον αὐτὰς, καὶ ἄς ἔπεισα, τῆς λαβὼν ἐπορευόμην, σὺ ἐπιτρέψαντος. εἰ δὲ τῆτό γε αἰτίας ἄξιον νομίζεις, καὶ ὅ, τι αὐτὸν δίδως, ὡς εἴκει, δέχεσθαι παρὰ σὺ ἀναίτιόν ἐστιν. οὐκ ἔχωρμήσαμεν ἕτως.

Ἐπεὶ δ' ἐξήλθομεν, τί ἡμῖν πεπραγμένον ἔφανερὸν ἐστίν; καὶ τὸ στρατόπεδον ἡλώκει τῶν πολεμίων; καὶ τεθναῖσι πολλοὶ τῶν ἐπὶ σὲ ἐλθόντων; ἀλλὰ μὴν τῶν γε ζώντων ἐχθρῶν καὶ πολλοὶ μὲν ὅπλων ἐσέρηνται, πολλοὶ δὲ ἵππων; χρήματά γε μὴν τὰ τῶν φερόντων καὶ ἀγαγόντων τὰ σὰ πρότερον νῦν ὅρας τῆς σῆς φίλης καὶ ἐχόνης καὶ ἄγοντας, τὰ μὲν σοί, τὰ δ' αὐτοῖς ὑπὸ τὴν σὴν ἀρχήν. τὸ δὲ πάντων μέγιστον καὶ κάλλιστον, τὴν μὲν σὴν χώραν αὐξανομένην ὅρας, τὴν δὲ τῶν πολεμίων, μειωμένην καὶ τὰ μὲν τῶν πολεμίων φρέσια ἐχόμενα, τὰ δὲ σὰ, τὰ πρότερον εἰς τὴν Σύρων ἐπικράτειαν συγκατασπασθέντα, νῦν τὰναντία σοι προσκεχωρηκότα· τῶν δὲ εἴτι κακόν σοι ἢ εἴτι ἀγαθόν, μαθεῖν μὲν ἔγωγε βέλεσθαι οὐκ οἶδ' ὅπως ἀνείποιμι· ἀκῆσαι

dendo. Itaque eos accessi, persuasi, persuasos accepi, atque abii, tuo permisso. Quod si hoc merito culpandum existimas, ne quidem culpa vacat, uti videtur, aliquid abs te accipere, quod dederis. Sic igitur profecti sumus.

At postquam discessimus, quid gestum a nobis est, quod omnibus notum non sit? an non hostium castra capta sunt? non plures eorum interfecti sunt, qui contra te venerant? Quin et vivis adhuc hostibus an non plerisque ademta sunt arma, plerisque equi? Fortunas qui-

dem eorum, qui antehac ferebant, et agebant res tuas, iam vides amicos tuos et possidere, et secum adferre partim tibi, partim sibi, qui tuo tamen imperio continentur. Quod vero longe omnium maximum est et praeclarissimum, vides dittonem tuam ampliorem fieri, hostium imminui: vides illorum castella teneri, ac tua, quae aulsa Syri suam in potestatem redegerant, nunc e contrario tibi celsisse. An horum aliquid vel bonum, vel malum sit, cognoscere velle, equidem quid sibi velit, dicere nequeo: quominus

ἀκῆσται μέντοι, ἔφη, ἔδὲν κωλύει. ἀλλὰ λέγε ὅ, τι γινώσκεις περὶ αὐτῶν.

Ἰ. Ο μὲν δὴ Κῦρος ἕτως εἰπὼν, ἐπαύσατο· ὁ δὲ Κυαξάξης ἔλεξε πρὸς ταῦτα τάδε· ἀλλ' ὦ Κῦρε, ὦ; μὲν ταῦτα, ἀ σὺ πεποίηκας, κακά ἐσιν, ἅκ οἶδα ὅπως χρὴ λέγειν· εὖ γε μέντοι, ἔφη, ἴδι, ὅτι ταῦτα τὰ ἀγαθὰ τοιαυτά ἐσιν, οἷα ἔσω πλείω φαίνεται, τοσῶτ' ἂν μᾶλλον ἐμὲ βαρύνει. τήν τε γὰρ χώραν, ἔφη, ἐγὼ ἂν τὴν σὴν ἐβηλόμην τῇ ἐμῇ δυνάμει μείζω ποιεῖν μᾶλλον, ἢ τὴν ἐμήν ὑπὸ σῶ ὀρέαν ἕτως αὐξανομένην. σοὶ μὲν γὰρ ταῦτα ποιεῖντι καλὰ, ἐμοὶ δὲ γε ἐξί πη ταῦτα αἰτιμίαν φέροντα. καὶ χρήματά γε, ἔφη, ἐγὼ ἂν σοι δοκῶ ἥδιον ἕτω δωρεῖσθαι, ἢ παρὰ σῶ λαμβάνειν, ὧν σὺ νῦν ἐμοὶ δίδως. τέτοις γὰρ πλετιζόμενος ὑπὸ σῶ καὶ μάλα αἰσθάνομαι, οἷς πενέστερος γίγνομαι. καὶ τῆς γε ἐμῆς ὑπηκόως ἰδὼν μικρά γε ἀδικημένους ὑπὸ σῶ, ἥτιον ἂν δοκῶ λυπεῖσθαι, ἢ νῦν ὀρέων ὅτι μεγάλα ἀγαθὰ πεπόνθασιν ὑπὸ σῶ. εἰ δέ σοι ταῦτα, ἔφη, δοκῶ ἀγνώμονως ἐνθυμεῖσθαι, μὴ ἐν ἐμοὶ ταῦτα, ἀλλ' ἐν σοὶ τρέψας πάντας

quominus tamen audiam, nihil impedit. Dic igitur, quae tua de his sententia sit.

10. Haec quum dixisset Cyrus, finem fecit: Cyaxares vero ad haec respondit: Nescio qui dici possit, Cyre, ea quae fecisti, mala esse. Verum scire te volo, haec bona eiusmodi esse, ut quanto plurium speciem habent, tanto magis mihi sint oneri. Nam malim equidem ditionem tuam copiis meis ampliorem facere, quam videre tali modo abs te augeri meam. Quippe tibi haec gerenti honesta et laudabilia sunt,

mihi quodammodo ignominiae notam inurunt. Etiam opes, ait, tibi me donare malim, quam abs te accipere, quae tu nunc mihi tribuis. Nam iis abs te locupletari me plane sentio, quibus ipse pauperior fio. Quod si subiectos mihi viderem modica quadam abs te adfectos iniuria, minus dolerem, mea sententia, quam nunc, ubi magnis abs te adfecti sunt beneficiis. Ac si quidem haec parum humaniter et absque iudicio tibi cogitare videor, non ea in me, sed in te conuersa, qualia

πάνη, καταθέασαι οἶά σοι φαίνεται. τί γὰρ ἂν, ἔφη, εἴ τις κύνας, ἃς σὺ τρέφεις φυλακῆς ἕνεκα σαυτῷ τε καὶ τῶν σῶν, ταύτας θεραπεύων, ἑαυτῷ γνωριμωτέρας ἢ σοὶ ποιήσῃεν, ἢ ἂν εὐφραίνουσι σε τῷ τῷ θεραπεύματι;

Εἰ δὲ τῷτο σοὶ δοκεῖ μικρὸν εἶναι, καὶ κεῖνο κατανόησον, εἴ τις τῆς σε θεραπεύουσας, ἧς σὺ καὶ φρενῶν καὶ θεραπείας ἕνεκα κέκτησαι, τῆς ἕτω διαθείη, ὥς ἐκείνη μᾶλλον ἢ σὺ βέλεισθαι εἶναι, ἢ ἂν ἀντὶ ταύτης τῆς εὐεργεσίας χάριν αὐτῷ εἰδείης; τί δὲ (ὃ μάλιστα ἀνδρῶποι ἀσπάζονται τε καὶ θεραπεύουσιν οἰκειότατα) εἴ τις γυναῖκα τὴν σὴν ἕτω θεραπεύσειεν, ὥς αὐτὴν φιλεῖν μᾶλλον ποιήσῃεν ἑαυτὸν ἢ σέ, ἢ ἂν σε τῇ εὐεργεσίᾳ ταύτῃ εὐφραίνουσι; πολλῶν γ' ἂν, ἔφη, οἶμαι, καὶ δύοι; ἀλλ' εὖ οἶδ' ὅτι πάντων ἂν μάλιστα ἀδικοίῃ σε τῷτο ποιήσας. ἵνα δὲ εἰπῶ καὶ τὸ μάλιστα τῷ ἐμῷ πάθει ἐμπερές, εἴ τις ἧς σὺ ἡγαγες Πέρσας ἕτω θεραπεύσειεν ὥς αὐτῷ ἡδίων ἔπεισθαι ἢ σοὶ, ἢ ἂν φίλον αὐτὸν νομίζουσι; οἶμαι μὲν, ἢ,

qualia tibi videantur, considera. Quid enim, si quis canes, quos tu aleres custodiae tuae tuorumque causa, tales conynode curando reddat, ut illum magis, quam te noriut; an hoc curationis genere te delectaturus sit? Quod si exiguum hoc tibi videtur, id etiam considera; si quis tuos e familia ministros, quos et custodiae et praesidii causa, et ut te colant, tecum habes, eiusmodi efficiat, ut ipsius esse malint, quam tui; an pro eo beneficio gratiam illi sis habiturus? Quid vero, (quod vnum amore maximo complectuntur homines, et curae in primis ut sibi proprium habent,) si quis uxorem tuam sic obsequiis demereretur, ut tandem efficeret eam sui magis amantem, quam tui; num hoc beneficio te delectaret? Nihil, mea quidem sententia, minus. Immo iniuriam tibi hoc facto maximam inferret. Ut autem, quod dolori meo simillimum est, dicam; si quis Perlas eos, quos tu ad nos duxisti, sic demereretur, ut ipsam lubentius, quam te sequerentur, an hunc tibi amicum duceres; Equidem haud arbitror,

ἔ, ἀλλὰ πολεμιώτερον ἂν ἢ εἰ πολλὰς αὐτῶν κατα-
κάνοι. τί δὲ, εἴ τις τῶν σῶν φίλων, φιλοφρόνως σε
εἰπόντος, λάμβανε τῶν ἐμῶν ὅποσα ἐθέλεις, εἰ τῷτο
ἀκίσσας οἷχοιτο λαβὼν πάντα ὅποσα δύναιτο, καὶ αὐ-
τὸς μὲν τοῖς σοῖς γε πλετοίῃ, σὺ δὲ μηδὲ μετρείοις
ἔχουσι χεῖρσθαι; ἀρ' ἂν δύναιο τὸν τοιῷτον ἀμεμπτον φί-
λον νομίζειν;

Νῦν μέντοι ἐγὼ, Κῦρε, εἰ μὴ ταῦτα, ἀλλὰ τοιαῦτα
ὑπὸ σὺ δοκῶ πεπονθέναι. σὺ γὰρ ἀληθῆ λέγεις, εἰπόν-
τος ἐμῷ τῆς ἐθέλοντας ἄγειν, λαβὼν ὥχῃ πᾶσαν μὲ τὴν
δύναμιν, ἐμὲ δὲ ἔρημον κατέλιπες. καὶ νῦν ἂ ἐλαβες τῇ
ἐμῇ δυνάμει, ἄγεις δὴ μοι, καὶ τὴν ἐμὴν χώραν αὖξεις
σὺν τῇ ἐμῇ δυνάμει· ἐγὼ δὲ δοκῶ, ἔδὲν συναίτιος ὢν τῶν
ἀγαθῶν, παρέχειν ἑμαυτὸν ὥσπερ γυνὴ εὖ ποιεῖν καὶ
τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις, καὶ τοῖςδε τοῖς ἐμοῖς ὑπηκόοις.
σὺ μὲν γὰρ ἀνὴρ φαῖνη, ἐγὼ δὲ ἐκ ἄξιος ἀρχῆς. ταῦτα ἔν-
σει δοκεῖ εὐεργετήματα εἶναι, ὦ Κῦρε; εὖ ἴδ', ὅτι, εἴτι ἐμῷ
ἐκῆδον,

bitror, sed infestiores putares, quam si multos eorum occideret. Quid si amicus quispiam tuus, te amanter dicente, Accipe de rebus meis, quantum voles; posteaquam id audisset, iret, atque omnia, quae posset, acciperet; tuisque adeo rebus ditaretur, quum tu ne modicum quidem earum fructum perciperes: an posses expertem culpaе amicum hunc existimare?

Nunc autem abs te, mi Cyre, si non haec, tamen his simillia perpeßum me arbitror. Nam vera narras, quum ego dixissem,

posse volentes abduci, discessisſſo te ita, ut omnes meas copias acciperes, et me solum relinqueres. Iam autem, quae opera mei exercitus cepisti, adfers sane mihi, ac meis viribus ditionem hanc auges: atqui equidem nullius boni tecum auctor, instar foeminae me osserre videor, et exhibere, ut beneficia tum ab aliis hominibus, tum etiam ab his imperio meo subiectis accipiam. Tu viri speciem habes, ego indignus iudicor imperio. Haec tibi, Cyre, videntur esse beneficia? Ignorare profecto non debebas, si te vlla mei

ἐκῆδ' αὖ, ὅθενός ἂν ἔτω με ἀποσπείρειν ἐφυλάτῃ, ὥς ἀξιώματος, καὶ τιμῆς. τί γὰρ ἐμοὶ πλέον τὸ τὴν γῆν πλατύγεσθαι, αὐτὸν δὲ αἰτιμάζεσθαι; ἔγάρ τοι ἐγὼ Μήδων ἡρχον, διὰ τὸ κρείττων πάντων αὐτῶν εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὸ καὶ αὐτὸς τέτῃς ἀξίῳ ἡμᾶς αὐτῶν πάντα βελτίονας εἶναι.

ια'. Καὶ ὁ Κῦρος, ἔτι λέγοντος αὐτῷ, ὑπολαβὼν εἶπε πρὸς τῶν Θεῶν, ἔφη, ὦ Θεῶν, εἴτι καὶ γὰρ σοὶ πρότερον ἐχαρίσαί μιν, καὶ σὺ νῦν ἐμοὶ χάρισαι ὧν ἂν σε δεήθῃ. παῦσαι, ἔφη, τὸ νῦν εἶναι μεμφόμενός μοι· ἐπειδὴν δὲ πείραξαι ἡμῶν λάβης, ὅπως ἔχομεν πρὸς σε, ἣν μὲν σοὶ φαίνεται τὰ ὑπ' ἐμῷ πεπραγμένα ἐπὶ τῷ ἀγαθῷ τῷ σῶ πεποιημένα, ἀσπαζόμενα τε ἐμῷ σὲ ἀντασπάζει με, εὐεργέτην τε νόμιζε εἶναι· ἣν δ' ἐπὶ θάτερα, τότε μοι μέμψαι. ἀλλ' ἴσως τοι, ἔφη ὁ Κυαζάρης, καλῶς λέγεις· καὶ γὰρ ποιήσω ταῦτα. τί ἔν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἥ καὶ φιλήσω σὲ; εἰ σὺ βάλει, ἔφη. καὶ ἔκ ἀποσπείρεις με ὥσπερ ἄρτι; ἔκ ἀποσπείρομαι, ἔφη. καὶ ὃς ἐφίλησεν αὐτόν.

ιβ'. Ως

mei cura tangeret, in primis tibi cauendum, ut nulla re minus me spoliaret, quam auctoritate ac dignitate. Nam quid accedit ex eo mihi, si maxime regio mea dilatetur, ipse per ignominiam contemptui sim? Nec enim idcirco Medorum ego potitus sum imperio, quod vnus praestantior vniuersis essem; sed potius, quia ducerent illi, nos in omnibus se meliores esse.

11. Tum Cyrus, adhuc loquente Cyaxare, sermonem ipsius excipiens, ait: Per Deos immortales, mi auuncule, si quid ego tibi antehac feci, quod gratum esset;

etiam tu in his mihi gratificare, quae petam. Finem scilicet de me querendi hoc tempore facito. Vbi vero periculum de nobis feceris, quo pacto adfecti erga te simus: si quidem patuerit, ea quae sunt a me gesta, tui boni causa gesta esse, me amplectentem te vicissim amplectere, beneque de te promeritum existima: sin aliter, de me queritor. Fortassis, ait Cyaxares, recte dicis; atque equidem hoc faciam. Quid igitur, ait Cyrus, an etiam te osculabor? Si voles, inquit. Neque me aduersaberis, ut modo? Non auersabor, ait: Itaque Cyrus eum est osculatus.

12. Quod

ΙΒ'. Ως δὲ εἶδον οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Πέρσαι καὶ ἄλλοι πολλοὶ (πᾶσι γὰρ ἔμελεν ὅ, τι ἐκ τῶντων ἔσοιτο) εὐθύς ἠΐθησαν τε καὶ ἐφαιδρύνθησαν. καὶ ὁ Κυαξάρης δὲ καὶ ὁ Κῦρος ἀναβάντες ἐπὶ τῆς ἵππου, ἤγυντο καὶ ἐπὶ μὲν τῷ Κυαξάρει οἱ Μῆδοι εἵποντο, (Κῦρος γὰρ αὐτοῖς ἕτως ἐπένευσεν) ἐπὶ δὲ τῷ Κύρῳ οἱ Πέρσαι, ἐπὶ δὲ τῆτοις οἱ ἄλλοι. ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ κατέστησαν τὸν Κυαξάρην εἰς τὴν κατεσκευασμένην σκηνήν, οἷς μὲν ἐπετέτακτο, παρεσκευάζον τὰ ἐπιτήδεια τῷ Κυαξάρει· οἱ δὲ Μῆδοι ὅσον χρόνον σχολὴν πρὸ δειπνῆς ἤγεον ὁ Κυαξάρης, ἦσαν πρὸς αὐτὸν, οἱ μὲν, καὶ αὐτοὶ ἀφ' ἐαυτῶν, οἱ δὲ πλείστοι, ὡς κεκέλευτο ὑπὸ Κύρου, δῶρα ἀγόνες, ὁ μὲν τις οἰνοχόον καλὸν, ὁ δὲ οἰσοποιὸν ἀγαθόν, ὁ δὲ ἀρτοποιόν, ὁ δὲ μισθρογόν, ὁ δὲ ἐκπώματα, ὁ δὲ ἐσθῆτα καλήν· πᾶς δὲ τις ὡς ἐπιτοπολὺ ἐν γέ τι ὧν εἰλήφει, ἐδωρεῖτο αὐτῷ ὥστε τὸν Κυαξάρην μεταγινώσκειν ὡς ἔτε Κῦρος ἀφίστη αὐτῆς ἀπ' αὐτῆς, ἔτε οἱ Μῆδοι ἤτιόν τι αὐτῷ προσεῖχον τὸν νῦν, ἢ καὶ πρόθεν.

ΙΔ'. Επειδὴ

12. Quod quum Medi, Persae, Cyaxares erat, accedebant eum, ceteri viderent, (erant enim partimque sponte sua, partim omnes folliciti; quid de his futurum esset) statim adfecti laetitia, et exhilarati sunt. Cyaxares et Cyrus, conscensis equis, praeibant, Medis Cyaxarem frequentibus, (sic enim nutu Cyrus eis significarat) Persis Cyrum: post alii sequebantur. Vbi ad castra peruentum esset, Cyaxarem in tabernaculum paratum collocarunt; et ei, quibus hoc datum erat negotii, necessaria parabant: Medi ceteri, Cyaxares erat, accedebant eum, partimque sponte sua, partim mandato Cyri, quorum erat maximus numerus, munera ferebant; alius bellum pocillatorem, alius bonum coquum, alius pistorem, musicae artificem alius, alius pocula, vestem alius elegantem. Maxima quidem ex parte quilibet vnum quidam eorum, quae ceperat, ei donabat: vt Cyaxares adeo sententiam deinde mutaret, ac neque Cyrum eos ab se auertisse, neque minus, quam ante, a quamdium ante coenam otiosus Medis se obseruari duceret.

13. Quum

γυ'. Επειδὴ δὲ δείπνῃ ὥρα ἦν, καλέσας ὁ Κυαξάρης ἤξις τὸν Κῦρον, διὰ χρέονα ἰδόντα αὐτὸν, συνδειπνεῖν. ὁ δὲ Κῦρος εἶπε· μὴ δὴ σὺ κέλευε, ᾧ Κυαξάρη. ἢ ἔχ' ὀρεᾶς, ὅτι ἔσθι οἱ παρόντες ὑφ' ἡμῶν πάντες ἐπηρεζόμενοι πάρεσιν; ἔκκ' ἂν καλῶς ἂν πράττοιμι, εἰ τῶν ἀμελῶν τὴν ἐμὴν ἡδονὴν θεραπεύειν δοκοῖν. ἀμελεῖσθαι δὲ δοκῶντες οἱ στρατιῶται, οἱ μὲν ἀγαθοί, πολὺ ἂν ἀθυμότεροι γίγνοιντο, οἱ δὲ πονηροί, πολὺ ὑβριστότεροι. ἀλλὰ σὺ μὲν, ἔφη, ἄλλως τε καὶ ὁδὸν μακρὰν ἤκων, δείπνει ἤδη· καὶ εἴ τινές σε τιμῶσιν, ἀντασπάζῃ καὶ εὐώχει αὐτὰς, ἵνα σε καὶ θαρρήσωσιν. ἐγὼ δὲ ἀπὼν, ἐφ' ἅπερ ἔλεγον τρέψομαι· αὐρίον δ', ἔφη, πρῶτ' δεῦρο ἐπὶ τὰς σὰς θύρας παρέσονται πάντες οἱ ἐπικαίριοι, ὥπως βαλευσώμεθα σὺν σοι, τί χρὴ ποιεῖν τὸ ἐκ τῶδε. σὺ δὲ ἡμῖν ἔμβαλε παρὼν περὶ τῆς πόλεως, ὅτε δοκεῖ στρατεύεσθαι, ἢ καιρὸς ἤδη διαλύειν τὴν στρατιάν.

ιδ'. Εκ τῆς ὁ μὲν Κυαξάρης ἀμφὶ δεῖπνον εἶχεν· ὁ δὲ Κῦρος, συλλέξας τὰς ἱκανωτέρας τῶν φίλων

13. Quum autem coenae tempus adpetiisset, arcessit Cyrum Cyaxares, ac rogat; ut, quando iam longo temporis ex intervallo eum videret, secum coenaret. Cui Cyrus: Ne iusseris hoc, inquit, mi Cyaxares. An non vides, hos omnes qui adfunt, a nobis impulsos adesse? Quamobrem non recte fecero, si hos negligens, voluptati meae indulgere videar. Nimirum ubi se negligi putant milites, tum et fortes qui sunt, multo animis deiectioniores evadunt, et improbi petulantiores. Verum tu, qui praefertim longo itinere

confecto aduenisti, coenato iam; et si qui te colunt, illos vicissim complectere, coenaeque excipito, ut per eos animo bono sis. Ego vero ad ea me conuertam, quae dixi. Cras autem mane hie ad portam tuam omnes, quos convenit, aderunt; ut tecum deliberemus, quidnam deinceps agendum sit. Tu vero praesens de hoc ad nos referto, videaturne amplius bellum esse gerendum, an opportunum sit iam dimittere exercitum.

14 Post haec Cyaxares coenabat. Cyrus vero convocatis amicis, qui maxime et ad intelligen-

λων καὶ Φρονεῖν καὶ συμπράττειν εἴ τι δέοι, ἔλεξε τοιαύτῃς
 Ἄνδρες φίλοι, ἃ μὲν δὴ πρῶτα εὐχάμεθα συνθεοῖς πάρε-
 εσθαι ἡμῖν. ἔποι γὰρ ἂν παρευώμεθα, κρατῶμεν τῆς χώρας
 καὶ μὲν δὴ καὶ τὰς πολεμίας ὀρῶμεν μειχμένους, ἡμᾶς δὲ
 αὐτὰς πλείονάς τε καὶ ἰσχυροτέρους γιγνομένους. εἰ δὲ
 ἡμῶν ἔτι θελήσειαν οἱ νῦν προσγενόμενοι σύμμαχοι
 παραμεῖναι, καὶ πολλῶν ἂν μᾶλλον ἀνύσαι δυναίμεθα
 καὶ εἴτι βιάσασθαι καιρὸς, καὶ εἴτι πείσαι δέοι. ὅπως ἂν
 τὸ μένεω ὡς πλείστοις συνδοκῇ τῶν συμμάχων, ἔδεν μᾶλ-
 λον τῆτο ἔργον ἢ καὶ ὑμέτερον μηχανᾶσθαι. ἀλλ'
 ὥσπερ καὶ ὅταν μάχεσθαι δεῖ, ὁ πλείστος χειρωσάμενος
 ἀλκιμώτατος δοξάζεται εἶναι, ἔτω καὶ ὅταν πᾶς δὴ βελῆς,
 ὁ πλείστος ὁμογνώμονας ἡμῖν ποιήσας, ἔτος δικαίως ἂν
 λεκτικώτατός τε καὶ πρακτικώτατος κρίνοιτο ἂν εἶναι.
 μὴ μέντοι ὡς λόγον ἡμῖν ἐπιδειξόμενοι, οἷον ἂν εἴποιτε
 πρὸς ἕκασον αὐτῶν, τῆτο μελετᾶτε, ἀλλ' ὡς τὰς πεπεισ-
 μένας ὑφ' ἑκάστου, δήλας ἐσομένους οἷς ἂν πράττωσιν, ἔτω
 παρα-

dum, et ad nauandum operam, propter non tam mei quam
 si quid usus postulare, idonei vestri muneris fuerit moliri,
 erant, huiusmodi eos oratione vt maximae sociorum parti no-
 compellauit: Quae primum biscum manere placeat. Quem-
 optauimus, amici, ea Deorum admodum vero, quum pugnan-
 benignitate nobis adsunt. Nam dum est, is qui plurimos ca-
 quocumque tandem pergimus, pit, fortissimus existimatur; ita
 hostium agro potimur: atque qui plurimos nostram in sen-
 etiam hostes imminui vide- tentiam adducit, quum con-
 mus, quum nos et numero et filium ineundum est, is iure
 robore augeamur. Quod si tam dicendi quam agendi pe-
 manere nobiscum focii velint, ritissimus haberi debet. Neque
 qui ad nos iam accesserunt: tamen in hoc vos exercueri-
 multo magis pleraque perfis- tis, vt orationem nobis ostente-
 cere poterimus, siue quid op- tis, qua vsuri ad quemque sitis:
 portuna vi agendum, siue per sed ira eos parate, vt se persua-
 suadendo sit obtinendum. Qua- sos a quolibet vestrum, factis
 declarant.

παρασκευάζετε. καὶ ὑμεῖς μὲν, ἔφη, τάτων ἐπιμελεῖ-
σθε· ἐγὼ δὲ, ὅπως ἂν ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια, ὅσα ἂν ἐγὼ
δύναμαι, οἱ στρατιῶται περὶ τῆ στρατεύεσθαι βεβλῦνται,
τάτῃ πειράσομαι ἐπιμελεῖσθαι.

Ξ Ε Ν Ο-

declarent. Ac vobis quidem vt milites a commeatu in-
haec curae sint. Ego pro struati, de expeditione deli-
mea virili curare conabor, berent.

Υ 2

X E N O.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΙΣΤΟΡΙΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΚΤΟΝ
Κ Ε Φ. α'.

Ταύτην μὲν δὴ τὴν ἡμέραν ἔγω διαγαγόντες, καὶ δειπνήσαντες, ἀνεπαύοντο· τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρῶτ' ἦγον ἐπὶ τὰς Κυαζάρης θύρας πάντες οἱ σύμμαχοι. ἐν ᾧ ἔν' ὁ Κυαζάρης ἐκοσμεῖτο, ἀκράων ὅτι πολὺς ὄχλος ἐπὶ ταῖς θύραις εἷη, ἐν τῷ οἱ φίλοι τῷ Κύρῳ προσῆγον οἱ μὲν, Καδυσίως δεομένως αὐτῷ μένειν, οἱ δὲ, Τρεκανίως, ὃ δέ τις, Γωβρύσαν, ὃ δὲ

XENOPHONTIS
HISTORIARVM DE CYRI
INSTITVTIONE
LIBER SEXTVS

C A P. I.

Quum hoc mododiem hunc exegissent, coenati quieverunt. Postridie mane ad Cyaxaris portam focii omnes conueniunt. Itaque dum Cyaxares ornaretur, qui audiret

magnam multitudinem ad portam adesse; interea adducebant amici ad Cyrum, alii quidem Cadusios, rogantes uti maneret; alii Hyrcanios; Gobryam hic, ille Sacam;

ὁ δὲ τις, Σάκαν· Ἰσάσπης δὲ Γαδάτην τὸν εὐνῆχον πρὸς-
ἦγε, δεόμενον τῷ Κύρῳ μένειν.

Β'. Ενθά δὴ ὁ Κῦρος γινώσκων ὅτι ὁ Γαδάτας πά-
λαι ἀπολώλει τῷ φόβῳ μὴ λυθεῖν ἢ στρατιά, ἐπιγελάσας
εἶπεν· Ω Γαδάτα, δηλός, ἔφη, εἰ ὑπὸ Ἰσάσπης τῆδε πε-
πεισμένος ταῦτα γινώσκεις, ἂ λέγεις. καὶ ὁ Γαδάτας
ἀνατείνας τὰς χεῖρας πρὸς τὸν ὕραν, ἀπάμωσεν ἢ μὴν
μὴ ὑπὸ τῷ Ἰσάσπης ταῦτα πεπεισθαι, ἂ γινώσκῃ· ἀλλ'
οἶδα, ἔφη, ὅτι ἦν ὑμεῖς ἀπέλθῃτε, ἔρρει τὰ ἐμὰ παντελῶς.
διὰ ταῦτ', ἔφη, καὶ τῷ ἐγὼ αὐτὸς προσῆλθον, ἐρωτῶν
εἰ εἰδείη τίνα γνώμην ἔχεις περὶ τῆς διαλύσεως τῷ στρα-
τεύματος.

Γ'. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· ἀδίκως γὰρ ἐγὼ, ὡς εἴκειν,
Ἰσάσπην αἰτιῶμαι. καὶ ὁ Ἰσάσπης εἶπε· ναὶ μὰ Δία,
ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀδίκως μὲν δὴ· ἐπειδὴ ἔγωγε καὶ ἀντέλεγον
Γαδάτα, ὡς ἔχ' οἶόν τέ σοι μένειν, λέγων ὅτι ὁ πατήρ σε
μεταπέμποιτο. καὶ ὁ Κῦρος, τί λέγεις; ἔφη καὶ τῷτο σὺ
ἐτόλμησας ἐξενεγκεῖν, εἴτ' ἐγὼ ἐβόλόμεν, εἴτε μὴ; μὰ Δί',
ἔφη

Sacram: Gadatam castratum ad-
ducebat Hytaspes, orantem Cy-
rum, uti maneret.

2. Ibi Cyrus, qui Gadatam
iam dudum interiisse nosset prae-
metu, ne exercitus dimitteretur,
cum risu ait: Manifesto patet,
Gadata, te ab hoc Hytaspā per-
suasum ea sentire quae dicis.
Ibi sublati ad coelum mani-
bus, Gadatas sancte deieravit,
ab Hytaspā sibi haec persuasa
non esse, quae sentiret: sed scio
futurum, inquit, ut si vos disce-
datis, meae res prorsus perie-
rint. Propterea, inquit, hunc

egomet conueni, ut interroga-
rem, num sciret, quae tua de
copiis dimittendis esset sen-
tentia.

3. Et Cyrus inquit: Ergo
iniuste in Hytaspem, uti qui-
dem adparet, culpam ego con-
fero. Profecto Cyre, ait Hy-
taspes, iniuste. Nam equidem
Gadatae etiam contradicebam,
fieri non posse, ut maneat; quod
arcessi te a patre dicerem. Tum
Cyrus, quid ais? inquit. Et tu
hoc efferre ausus es, siue ego
vellem, siue non? Vero, in-
quit. Nam te supra modum ad-

ἔφη ὁρῶ γάρ σε ὑπερεπιθυμῶντα ἐν Πέρσαις περιέλεπτον περιελθεῖν, καὶ τῷ πατρὶ ἐπιδείξασθαι ἢ ἕκαστα διεπράξω. ὁ δὲ Κύρος ἔφη, σὺ δὲ ἔκ ἐπιθυμῆς οἴκαδε ἀπελθεῖν; μὰ Δί', ἔφη ὁ Τυάσπης, ἔδδ' ἀπειμί γε, ἀλλὰ μένων στρατηγήσω ἔς' ἂν ποιήσω Γαδάταν τῆτονι δεσπότην τῇ Ασσυρίᾳ.

δ. Οἱ μὲν δὴ τοιαῦτα ἔπαιζον σπαρῇ πρὸς ἀλλήλους ἐν δὲ τῷ τῷ Κυζάρης σεμνῶς κεκοσμημένος ἐξῆλθε, καὶ ἐπὶ θρόνῳ Μηδικῷ ἐκαθέζετο. ὥς δὲ πάντες συνῆλθον ἔς ἔδει, καὶ σιωπὴ ἐγένετο, Κυζάρης εἶπεν ὧδε. Ἄνδρες σύμμαχοι, ἴσως ἐπειδὴ παρὼν τυγχάνω, καὶ πρεσβύτερός εἰμι Κύρος, εἰκός με ἄρχειν λόγῳ. νῦν ἂν μοι δοκεῖ καιρὸς, ἔφη, εἶναι περὶ τῆς διαλέγεσθαι πρῶτον, πότερον στρατεύεσθαι καιρὸς δοκεῖ εἶναι ἔτι, ἢ διαλύειν ἤδη τὴν στρατιάν. λεγέτω ἂν τις, ἔφη, περὶ αὐτῶ τῆς ἢ γινώσκει.

ε. Ἐκ τῆς πρῶτος μὲν εἶπεν ὁ Τερκάνιος Ἄνδρες σύμμαχοι, ἔκ οἷδα μὲν ἔγωγε, εἴτι δεῖ λόγων, ὅπῃ αὐτὰ τὰ ἔργα δεικνύει τὸ κράτιστον. πάντες γὰρ ἐπισάμεθα ὅτι
ὁμῶ

sectare video, ut illustris in Persia circumceas, ac patri demonstrares, quo pacto singula peregeris. At tu, subiicit Cyrus, non domum redeundi cupidus es? equidem inquit Hytaspas, non discedam; sed heic manens, imperatorio munere fungar, donec hunc Gadatam Assyrii dominum fecero.

4. Huiusmodi quaedam illi dum serio iocarentur, interea Cyaxares Augusto cultu ornatus prodiit, inque Medico solio consedit. Quumque iam convenissent omnes, quos oportebat, et silentium factum esset, Cyaxares

in hanc sententiam loquutus est: Quia praesens, socii, et Cyro maior natum sum, par fortassis est me dicendi principium facere. Videtur autem mihi nunc tempus esse, ut de eo primum differamus, utrum adhuc sit e re nostra, bellum geri, an copias dimitti. De hoc ipso, ait, dicat aliquis sententiam suam.

5. Hinc primus Hyrcanius dixit: Equidem nescio, socii, num verbis sit opus, ubi res ipsae, quod optimum est, demonstrant. Omnes enim intelligimus, plus hostibus

ὁμῶς μένοντες πλείω κακὰ ποιῶμεν τῆς πολεμίας, ἢ πάσχομεν ὅτε δὲ χωρὶς ἡμῶν ἀλλήλων, ἐκεῖνοι ἡμῖν ἐχθρῶντο ὡς ἐκείνοις ἢ ἡδίστον, ἡμῖν γέ μὴν ὡς χαλεπώτατον.

ζ'. Ἐπὶ τούτῳ ὁ Καδύσιος εἶπεν· ἡμεῖς δὲ τί ἂν λέγοιμεν, ἔφη, περὶ τῶ οἰκάδε ἀπελθόντες ἕκαστοι χωρὶς εἶναι, ὅπως γὰρ εὐδὲ στρατευόμενοις, ὡς εἴκει, χωρίζεσθαι συμφέρει; ἡμεῖς γὰρ ἔτι πολὺν χρόνον δίχα τῶ ἡμετέρου πλήθους στρατευσάμενοι, δίκην ἔδομεν, ὡς καὶ ὑμεῖς ἐπίστασθε.

ζ'. Ἐπὶ τούτῳ Ἀρτάβαζος, ὁ συγγενὴς εἶναι ποτὲ φήσας Κύρῳ, εἶπε ταύτῃ· ἐγὼ δὲ, ἔφη, ὦ Κυαξάρη, τοσούτον διαφέρωμαι τοῖς πρόσθεν λέγεσιν. ἔτοι μὲν γὰρ φασιν, ὅτι δεῖ μένοντας στρατεύεσθαι ἐγὼ δὲ λέγω ὅτι, ὅτε οἴκοι ἡμῶν, ἐστρατεύομεν. καὶ γὰρ ἐδοήθη πολλὰκις, τῶν ἡμετέρων ἀγομέων, καὶ περὶ τῶν σφετέρων φερεῶν, ὡς ἐπιβλευσομένων, πολλάκις πρᾶγματα εἶχον, φοβούμενός τε καὶ φερεῶν καὶ ταῦτα ἐπραττον

hostibus detrimenti nos adferre, si maneamus vna; quam ipsi accipiamus. Quo vero tempore seiuncti eramus inter nos, agebant illi nobiscum, prout ipsis iucundissimum, nobis sane gravissimum erat.

6. Post hunc Cadusius: Nos autem quid dicamus, ait, de eo, ut domum profecti separatim singuli viuamus, quum ne modo quidem militantibus adhuc, ut adparet, conducatur distractio? Nimirum nos Cadusii, quum, non magno temporis spatio, seorsum a copiis vniuersis seiuncti militaremus, poenas dedimus, quoniam admodum et vobis constat.

7. Post hunc Artabazus, qui se cognatum Cyri aliquando dixerat, haec protulit: Ego vero haecenus, mi Cyaxares, ab his, qui ante me dixere, dissentio. Aiunt hi, oportere nos heic manentes in expeditione versari: ego autem dico me, quum essem domi, in expeditione versatum esse. Nam per saepe succurrendo ferebam opem, quum res nostrae ferrentur et agerentur, atque etiam pro castellis nostris, uti quibus insidiae struerentur; saepe mihi negotium est exhibitum, quum et metuerem, et in praesidio essem, atque

ἔπραττον τὰ οἰκεῖα δαπανῶν. νῦν δὲ ἔχω μὲν τὰ ἐκείνων φρέζια, καὶ ἔ' φοβῶμαι ἐκείνης, εὐωχῶμαι δὲ τὰ ἐκείνων, πίνω δὲ τὰ τῶν πολεμίων. ὥς ἄν τὰ μὲν οἴκοι στρατιὰν ἔσαν, τὰ δ' ἐορτὴν, ἐμοὶ μὲν ἔ' δοκεῖ, ἔφη, διαλύειν τήνδε τὴν πανήγυριν.

ή'. Ἐπὶ τῷτῳ ὁ Γωβρύας εἶπεν· ἐγὼ δ', ὦ ἄνδρες σύμμαχοι, μέχρι μὲν τῆδε ἐπαινῶ τὴν κύρην δεξιάν· ἔδεν γὰρ ψεύδεται, ἂν ὑπέσχετο. εἰ δ' ἄπεισιν ἐκ τῆς χάρας, δηλονότι ὁ μὲν Ἀσσύριος ἀναπαύσεται, ἔ' τίνων ποινὰς ἂν τε ὑμᾶς ἐπεχέειρσεν ἀδικεῖν, καὶ ἂν ἐμὲ ἐποίησεν· ἐγὼ δὲ ἐν τῷ μέρει πάλιν ἐκείνῳ δώσω δίκην, ὅτι ὑμῖν φίλος ἐγενόμην.

θ'. Ἐπὶ τῷτοις πᾶσι Κῦρος εἶπεν· ὦ ἄνδρες, ἔδ' ἐμὲ λανθάνει ὅτι εἰὰν διαλύωμεν τὸ στρατεύμα, τὰ μὲν ἡμέτερα ἀθηνέστερα γίγνοιτο ἂν, τὰ δὲ τῶν πολεμίων πάλιν αὐξήσεται. ἔσοι μὲν γὰρ αὐτῶν ὅπλα ἀφῆξονται, ταχὺ ἄλλα ποιήσονται· ἔσοι τε ἵππης ἀπεσείρηται, ταχὺ πάλιν ἄλλης κτήσονται· ἀντὶ δὲ τῶν ἀποθανόντων ἕτεροι

idipsum meo sumptu facerem. Nunc et castella eorum teneo, et ipsos non metuo, et de iis quae hostium sunt, tum epulor, tum bibo. Itaque non aliter, ac si vita domestica, militia sit; haec vero militaria, feriae: conuentum hunc equidem frequentissimum minime dimittendum arbitror.

8. Post hunc Gobryas ait: Ego vero, socii, haecenus Cyri dextram laudo. Nihil enim eorum, quae promisit, mentitur. At si ex hac regione discesserit, planum est, Assyrium quietem habiturum, nec poenas earum iniuriarum, quas vobis

inferre conatus est, nec illorum, quae in me patrauit, luiturum. Ego autem vicissim ei poenas iterum dabo, quod amicitiae vestrae me adiunxerim.

9. Post omnes hos Cyrus inquit: Nec ego sum nescius, commilitones, si copias dimittamus, nostras quidem imbecilliores futuras, hostium vero res rursus habituras incrementum. Nam quibuscumque ipsorum arma sunt ademta, ii celeriter alia facturi sunt: quicunque spoliati sunt equis, celeriter alios sibi de integro comparabunt: pro interfectis alii

ἕτεροι καὶ ἐφηθήσῃσι καὶ ἐπὶ γενήσονται ὥστε καὶ θαυμαστὸν, εἰ ἐν τάχει πάλιν ἡμῖν πράγματα παρέχειν δυνήσονται.

ἱ. Τί δῆτα ἐγὼ κυζάξει λόγον ἐκίλευσα ἐμβαλεῖν περὶ καταλύσεως τῆς στρατιᾶς; εὐ ἴστε, ἔφη, ὅτι φοβόμενος τὸ μέλλον. ὁρῶ γὰρ ἡμῖν ἀντιπάλῃς προσιόνῃς, οἷς ἡμεῖς, εἰ ἄδε στρατευσόμεθα, καὶ δυνησόμεθα μάχεσθαι· προσέρχεται μὲν γὰρ δῆπρ χειμῶν, σέγαι δ' εἰ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς εἰσιν, ἀλλὰ μὰ Δία ἔχ' ἵπποις, καὶ θερὰ πῦρ, καὶ τῷ δήμῳ τῶν στρατιωτῶν ὧν ἄνευ ἡμεῖς οὐκ ἂν δυναίμεθα στρατεῦεσθαι. τὰ δ' ἐπιτήδεια, ὅπρ μὲν ἡμεῖς ἐηλύθαμεν, ὑπ' ἡμῶν ἀνάλωται· ὅποι δὲ οὐκ ἀφίγμεθα, διὰ τὸ ἡμᾶς φοβεῖσθαι, ἀνακεκομισμένοι εἰσιν εἰς ἐρύματα ὥστε αὐτὰς μὲν ἔχειν, ἡμᾶς δὲ ταῦτα μὴ δύνασθαι λαμβάνειν. τίς ἔν ἔτῳς ἀγαθός, ἢ τίς ἔτῳς ἰσχυρός, ὃς λιμῶ καὶ ῥίγῃ δύνατ' ἂν μαχόμενος στρατεῦεσθαι;

ια'. Εἰ μὲν ἔν ἔτῳ στρατευσόμεθα, ἐγὼ μὲν φημι, χεῖρ' ἔχοντάς ἡμᾶς καταλῦσαι τὴν στρατιὰν μᾶλλον, ἢ ἄκοντάς ὑπ' ἀμνηχανίας ἐξελαθῆναι.

εἰ

alii pubescent, et iis nascendo succedent: ut mirum adeo videri non debeat, si celeriter nobis rursum facessere negotia poterunt.

10. Cur igitur ego Cyaxari, ut de dimissione copiarum ad vos referret, auctor fui? Nempe quia quod futurum est, metuo. Video enim tendere aduersum nos eos aduersarios, cum quibus nos, in ista tali militia, dimicare non poterimus. Nam hyems adpetit, ac tamen si tecta nos habeamus, non tamen equis ea, non ministris, non militum vulgo suppetunt: absque qui-

bus sit, bellum hosti facere non poterimus. Commeatus autem iis in locis, in quae nos venimus, a nobismet absumtus est: quo non accessimus, nostri metu in munitiones est conuectus. Itaque hostes hunc habent, neque his eripi a nobis potest. Quis ergo tam fortis est, quis tam robustus, ut aduersus famem et frigus pugnando, bellum gerere possit?

11. Quapropter si hoc modo militaturi sumus, aio nos vltro dimittere potius exercitum, quam inuitos a difficultate rerum profligari debere.

εἰ δὲ βυλόμεθα ἔτι στρατεύεσθαι, τόδ' ἐγὼ φημι ἔτι χρῆ-
 ναι ποιεῖν, πειρᾶσθαι ὡς τάχιστα τῶν μὲν ἐκείνων ὀχυρῶν
 ἡμᾶς ὡς πλείστα παραιρεῖν, ἡμῖν δ' αὐτοῖς ὡς πλείστα
 ὀχυρὰ ποιεῖσθαι. εἰ γὰρ ταῦτα γένηται, τὰ μὲν ἐπιτή-
 δεα πλείονα ἔξουσιν ὀπότεροι ἂν πλείω δύνωνται λαμβά-
 νοντες ἀποτίθεσθαι, πολιορκήσονται δὲ ὀπότεροι ἂν ἥσσας
 ὦσι. νῦν δ' ἔδὲν διαφέρομεν τῶν ἐν πελάγει πλεόντων
 καὶ γὰρ ἐκεῖνοι πλέσσι μὲν αἰεὶ, τὸ δὲ πεπλευσμένον ἔδὲν
 οἰκειότερον τῆ ἀπλεύσῃ καταλείπουσιν. ἦν δὲ Φρυγία ἡμῖν
 γένηται, ταῦτα δὴ τοῖς μὲν πολεμίοις ἀλλοτριώσει τὴν
 χώραν, ἡμῖν δὲ ὑπ' εὐδίας μᾶλλον ἔσαι πάντα.

16'. Ο δὲ ἴσως ἂν τινες ὑμῶν φοβηθεῖεν, εἰ δεήσει
 πόρρω τῆς ἑαυτῶν Φρυγεῖν, μηδὲ τῷτο ὀκνήσητε. ἡμεῖς μὲν
 γὰρ, ἐπεὶ περὶ ὡς οἰκοῦμεν ἀποδημῶμεν, Φρυγήσειν ὑμῖν
 ἀναδεχοίμεθα τὰ ἐγγύτατα χωρία τῶν πολεμίων· ὑμεῖς
 δὲ τὰ πρόσθε αὐτοῖς τῆς Ἀσσυρίας, ἐκεῖνα κτᾶσθε
 καὶ ἐργάζεσθε. ἦν γὰρ ἡμεῖς τὰ πλησίον αὐτῶν δυνάμεθα
 Φρυγῶντες

Sin hac in militia perseverare
 volumus, censeo sic nobis agen-
 dum esse, ut quamprimum loca
 munita complura hostibus adi-
 mere conemur, ac nobismet
 complura munire. Nam id si
 fiat, commeatus maiorem habi-
 taturi sunt copiam, qui ereptam
 alteris recondent: et obside-
 buntur, qui fuerint ex alterutris
 inferiores. Iam quidem nihil
 inter nos et in mari navigantes,
 discriminis est. Quippe navi-
 gant illi quidem semper, sed
 nihilo magis id quod navigando
 confecerunt, sibi proprium re-
 linquunt, quam quod confectum

navigando non est. At si ca-
 stella nobis accesserint, ab ho-
 stibus ea regionem alienabunt,
 et nobis omnia magis erunt in
 tranquillo.

12. Quod vero nonnulli ve-
 strum fortasse metuerint, ne pro-
 cul a solo patrio collocentur in
 praefidiis, id minime vobis for-
 midandum est. Nos enim, qui sic
 quoque domo peregrinantes ab-
 sumus, custodienda recipiemus
 loca hostibus proxima: vos As-
 syriae loca vobis finitima pos-
 sidete et colite. Nam si nos
 ea quae ab ipsis prope absunt,
 tueri custodiendo praefidia
 nostris

Φερεῖντες σώζεσθαι, ἐν πολλῇ ὑμεῖς εἰρήνῃ, οἱ τὰ πρόσω αὐτῶν ἔχοντες, βιοτεύετε· ἢ γὰρ, οἶμαι, δυνήσονται τῶν ἐγγὺς αὐτῶν ὄντων κακῶν ἀμελῶντες τοῖς πρόσω ὑμῖν ἐπιβλεῦεν.

γ'. Ως δὲ ταῦτα ἐρήθη, οἱ τε ἄλλοι πάντες ἀνίστάμενοι συμπροθυμήσασθαι ταῦτ' ἔφασαν, καὶ Κυαξάρης. Γαδάτας δὲ καὶ Γωβρύας, καὶ τεῖχος αὐτῶν ἑκάτερος, ἦν ἐπιτρέψωσιν οἱ σύμμαχοι, τειχιεῖσθαι ἔφασαν, ὥστε καὶ ταῦτα φίλια τοῖς συμμάχοις ὑπάρχειν. ὁ ἔν Κῦρος, ἐπεὶ ἰώρα πάντας προθύμους ὄντας πρᾶσσειν ὅσα ἔλεξε, τέλος ἔφη· Εἰ τοίνυν περαίνειν βεβλόμεθα ὅσα φημὲν χρῆναι ποιεῖν, ὡς τάχιστα ἂν δεῖ γενέσθαι, μηχανὰς μὲν εἰς τὸ καθαιρεῖν τὰ τῶν πολεμίων τεῖχη, τέκτονας δὲ εἰς τὸ ἡμῖν ὀχυρὰ πυργῶσθαι. ἐκ τούτων ὑπέσχετο μὲν Κυαξάρης μηχανὴν αὐτὸς ποιησάμενος παρέξειν, ἄλλην δὲ Γαδάτας τε καὶ Γωβρύας, ἄλλην Τυγράνης· ἄλλην δὲ αὐτὸς ὁ Κῦρος ἔφατο πειρᾶσθαι ποιήσασθαι. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἔδοξεν, ἐπορίζοντο μὲν μηχανοποιούς, παρεσκευάζοντο δ' ἑκάστοι

nostris poterimus, alta vos in pace, qui loca possidetis procul ab ipsis dissita, victuri estis. Neque enim, ut arbitror, neglectis malis sibi proximis, insidiari vobis procul remotis poterunt.

13. Haec ubi dicta fuerunt, cum alii omnes surgentes, ad ea suas operas et studia promptis animis obtulere, tum etiam Cyaxares. Gadatas vero, et Gobryas, munitionem uterque se extruendos aiebant, si potestatem eius sibi facerent loci; ut etiam illae a locis essent. Cyrus ergo, quum videret impigre fabricandos omnes, quaecunque di-

xisset, tandem ait: Quod si igitur perficere, quaecunque dicimus conficienda esse, animus est; quamprimum confici necesse est: nimirum machinas ad muros hostium demolientos, et fabros, qui munitiones nobis excitent. Tum vero Cyaxares machinam se fabricaturum et suppeditaturum pollicitus est, aliam Gadatas et Gobryas, aliam Tigranes; aliam Cyrus ipse curaturum se, uti fieret, dixit. Quae ubi decreta essent, machinarum opifices conquirebant, et adparabant singuli, quae ad machinas

ἕκαστοι εἰς τὰς μηχανὰς ὧν ἔδει ἀνδρας δ' ἐπέστησαν, οἳ ἐδόκουν ἐπιτηδείοτατοι εἶναι ἀμφὶ ταῦτ' ἔχειν.

ιδ'. Κῦρος δ', ἐπεὶ ἔγνω ὅτι διατριβὴ ἔσται ἀμφὶ ταῦτα, ἐκάθισε μὲν τὸ σράτευμα ἐνθα ᾤετο ὑγιεινότερον εἶναι, καὶ εὐπροσodάτατον ὅσα ἔδει προσκομίζεσθαι ὅσα τε ἐρυμνότητος προσεδεῖτο, ἐποίησατο ὡς ἐν ἀσφαλῇ οἱ αἰεὶ μένοντες εἶεν, εἶποτε καὶ πρόσω τῇ ἰσχυρί ἀποστρατιπεδεύσαιτο. πρὸς δὲ τῆτοις, ἐρωτῶν ἄς ᾤετο μάλιστα εἰδέναι τὴν χώραν, ὅπόθεν ἂν ὡς πλεῖστα ὠφελοῖτο τὸ σράτευμα, ἐξῆγεν αἰεὶ εἰς προνομᾶς, ἅμα μὲν ὅπως ὅτι πλεῖστα λαμβάνοι τῇ στρατιᾷ τὰ ἐπιτήδεια, ἅμα δ' ὅπως μᾶλλον ὑγιαίνοιεν καὶ ἰσχύοιεν διαπονέμενοι ταῖς πόρεσιν, ἅμα δ' ὅπως ἐν ταῖς ἀγωγαῖς τὰς τάξεις ὑπομνήσκοντο.

ιε'. Ο μὲν δὴ Κῦρος ἐν τῆτοις ἦν· ἐκ δὲ βαβυλωνος οἱ αὐτόμολοι καὶ οἱ ἀλισκόμενοι ταῦτ' ἔλεγον, ὅτι ὁ Ἀσσύριος οἰχοῖτο ἐπὶ Λυδίας, πολλὰ τάλαντα ἀργυρίᾳ καὶ χρυσίᾳ ἄγων, καὶ

chinas requirerentur, praefectis etiam nonnullis operi, qui ad haec curanda maxime viderentur esse idonei.

14. Cyrus vero, quod animadverteret, haec sine mora perfectum non iri; eo loco castra metatus est, quem putabat et saluberrimum esse, et propter illa, quae aduehi oporteret, accessu facillimum: et quaecunque munitionis egebant, sic perficiebat, ut quouis tempore qui remanerent in castris, in tuto essent, quamvis exercitus robur aliquando longius a castris abduceretur. Praeterea interro-

gans eos, quibus regionem maxime notam arbitrabatur, e quibus locis plurimum emolumenti exercitus capere posset; semper ad quaerendum comitatus educebat, tum ut res exercitui necessarias maxima copia pararet, tum ut rectius valerent, et robusti essent, ex itinere laboribus; tum etiam ut inter ducendum ordinis servandi recordarentur.

15. His rebus Cyri occupata erat opera. Ceterum e Babylone transfugae et captivi narrabant, Assyrium in Lydiam multis cum talentis argenti et auri, opibusque

καὶ ἄλλα κτήματα καὶ κόσμον παντοδαπόν. ὁ μὲν ἦν ὄχλος τῶν στρατιωτῶν ὑπελάμβανεν, ὡς ὑπεκτίθοιτο ἤδη τὰ χρήματα φοεῖσθαι· ὁ δὲ Κύρος, γινώσκων ὅτι οἴχοιτο συσῆσθαι εἴ τι δύναίῃ ἀντίπαλον, ἐαυτὸν ἀντιπαρεσκευάζετο ἐρρωμένως, ὡς μάχης ἔτι δεῖσθαι καὶ ἐξεπίπλα μὲν τὸ τῶν Περσῶν ἵππικόν, τῆς μὲν ἐκ τῶν αἰχμαλώτων, τῆς δὲ τινὰς καὶ παρὰ τῶν φίλων λαμβάνων ἵππας. ταῦτα γὰρ παρὰ πάντων ἐδέχετο, καὶ ἀπεωθεῖτο ὕδεν, ὅτε εἴ τις ὄπλον εἰδὼς καλόν, ὅτε ἵππον.

ἰς'. Κατεσκευάζετο δὲ καὶ ἄρμαλα ἐκ τε τῶν αἰχμαλώτων ἁρμάτων, καὶ ἄλλοθεν ὅπόθεν δύναίτο. καὶ τὴν μὲν Τρωϊκὴν διφρεϊάν πρόθεν ἔσαν, καὶ τὴν Κυρηναίων ἔτι νῦν ἔσαν ἁρματηλασίαν κατέλυσε. τὸν γὰρ πρόθεν χρόνον καὶ οἱ ἐν τῇ Μηδίᾳ καὶ Συρίᾳ καὶ Ἀραβίᾳ, καὶ πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ, τοῖς ἁρμασιν ὅπως ἐχρῶντο, ὥσπερ νῦν οἱ Κυρηναῖοι. ἔδοξε δ' αὐτῷ, ὃ κράτιστον εἰκὸς ἦν εἶναι τῆς δυνάμεως, ὄντων τῶν βελτίστων ἐπὶ τοῖς ἁρμασι,

opibusque aliis, et omnis generis ornamentis, profectum esse. Quamobrem militum vulgus suspicabatur, adductum metum pecunias alibi deponendas exportasse. Cyrus vero, qui hominem intelligeret ea de causa discessisse, ut si quos posset, adversarios eis excitaret; etiam ipse praesenti animo se parabat, ad id proelium, quod adhuc pugnandum esset. Explebat quoque Persarum equitatum, partim a captivis, partim ab amicis acceptis equis. Nam haec ab omnibus admittebat, neque reiciebat eorum quidquam; siue quis arma

ipfi elegantia daret, seu equum. 16. Praeterea currus parabat, cum de iis quos ceperat, tum vndecumque poterat. Ac superiorum quidem temporum agitationem curruum Troianam, et qua hodieque Cyrenaii utuntur, quadrigis inuehendi rationem sustulit et abrogavit. Nam superioribus saeculis Medii, et Syri, et Arabes, et omnes Asiatici curribus sic utebantur, ut nunc Cyrenaii. Existimavit autem Cyrus, partem in exercitu eam, quam esse praestantissimam sit verisimile, quum fortissimi quique sint in curribus,

ἄρμασι, τῆτο ἐν ἀκροβολιστῶν μέρει εἶναι, καὶ εἰς τὸ κρα-
τεῖν ἔδὲ μέγα μέρος συμβάλλεσθαι. ἄρματα γὰρ τρια-
κόσια τῆς μὲν μαχομένης παρέχεται τριακοσίους, ἵπποις
δ' ἔτοι χρεῶνται διακοσίοις καὶ χιλίοις· ἡνίοχοι δ' αὐτοῖς
εἰσὶ μὲν, ὡς εἰκὸς, οἷς μάλιστα πιστεύουσιν οἱ βέλτιστοι,
* ἄλλοι δὲ εἰς τριακοσίους ἔτοι δέ εἰσιν οἱ ἔδ' ὅτι τῆς
πολεμίας βλάβησι.

ιζ'. Ταύτην μὲν ἐν τὴν διφρεῖαν κατέλυσεν· ἀντὶ δὲ
τῆς πολέμιας κατεσκεύασεν ἄρματα τροχοῖς τε ἰσχυ-
ροῖς, ὡς μὴ ῥαδίως συντρίβηται, ἄξοσί τε μακροῖς· ἥτις
γὰρ ἀνατρέπεται πάντα τὰ πλατεῖα. τὸν δὲ δίφρον τοῖς
ἡνίοχοις ἐποίησεν, ὥσπερ πύργον, ἰσχυρῶν ξύλων. ὕψος
δὲ τῶν ἐς μὲν τῶν ἀγκώνων τῆς ἡνίοχας, ὡς δύνωνται
ἡνιοχεῖσθαι οἱ ἵπποι ὑπὲρ τῶν δίφρων. τῆς δ' ἡνίοχας ἐθα-
ράκισε πάντα πλὴν τῶν ὀφθαλμῶν. προσέθηκε δὲ καὶ
δρέπανα σιδήρεα ὡς διπήχεα πρὸς τῆς ἄξονας, ἐνθεν καὶ
ἐνθεν τῶν τροχῶν, καὶ ἄλλα κάτω ὑπὸ τῷ ἄξονι εἰς γῆν
βλέποντα, ὡς ἐμβαλόντων εἰς τῆς ἐναντίας τοῖς ἄρμασιν.
ὡς

ribus, ita velutum vicem exple-
re, neque magnum ad victo-
riam momentum adferre. Nam
trecenti currus, pugnantes qui-
dem suppeditant trecentos,
equos autem mille ducentos
requirunt; ac praeter hos, au-
rigas habent, ut par est, quibus
illi optimi in exercitu maxime
fidunt, ad trecentos. At hi sunt
ii qui nihil hostibus detrimenti
adferunt.

17. Hanc igitur curruum
agendorum rationem sustulit,
proque ea bello aptos currus
instruit, rotis firmis, ne facile

comminuerentur, et axibus lon-
gis, quod minus evertantur
omnia quae lata sunt. Sellam
verò aurigis struxit, veluti tur-
rim, ex lignis firmis. Atque ha-
rum sellarum altitudo pertine-
bat ad aurigae cubitos, ut equi
supra sellas habenis regi possent.
Aurigas ipsos totos, exceptis
oculis, loricis armavit. Praeter
ea falces ferreas duum fere cu-
bitorum ad axes, ab utraque ro-
tarum parte, adposuit, et alias in-
fra axem, quae terram respice-
rent: tanquam his in aduersos
cum curribus impetum facturis.

Atque

* Expungenda esse videntur vocabula ἄλλοι δέ.

ὥς δὲ τότε Κῦρος ταῦτα κατεσκευάσεν, ἔτω καὶ ἔτι νῦν τοῖς ἄρμασι χρεῶνται καὶ οἱ ἐν τῇ βασιλείᾳ χώρᾳ. ἦσαν δὲ αὐτῷ καὶ κάμηλοι πολλοὶ παρὰ τε τῶν φίλων συνειλεγμένοι, καὶ αἰχμάλωτοι πᾶσαι συνηθροισμένοι.

ιγ'. Καὶ ταῦτα μὲν ἔτιως ἐπεραίνετο. βεβλόμενος δὲ τινα κατάσκοπον πέμψαι ἐπὶ Λυδίας, καὶ μαθεῖν ὅ, τι πράσσει ὁ Ασσύριος, ἔδοξεν αὐτῷ ἐπιτήδευος εἶναι Ἀράσπας ἔλθειν ἐπὶ τῷτο, ὁ φυλάττων τὴν καλὴν γυναῖκα. συνεβέβηκε γὰρ τῷ Ἀράσπᾳ τοιαύδε· ληφθεὶς ἔρωτι τῆς γυναικὸς, ἠναγκάσθη προτενεγκεῖν λόγους αὐτῇ περὶ συνουσίας. ἡ δὲ ἀπέφησε μὲν, καὶ ἦν πισὴ τῷ ἀνδρὶ, καίπερ ἀπόντι· (ἐφίλει γὰρ αὐτὸν ἰσχυρῶς) ἔ μόντοι κατηγορήσε τῷ Ἀράσπᾳ πρὸς τὸν Κῦρον, ὅκνησα συμβαλεῖν φίλος ἀνδρας. ἐπεὶ δὲ ὁ Ἀράσπας δοκῶν ὑπηρετήσῃν τῷ τυχεῖν ἀ ἐβόλετο, ἠπειλόησε τῇ γυναικὶ, ὅτι εἰ μὴ βέλοιο ἐκῆσα, ἄκῃσα ποιήσοιτο ταῦτα· ἐκ τῆς ἡ γυνῆ, ὡς ἔδεισε τὴν βίαν, ἔκῃτε κρύπτει, ἀλλὰ πέμπει τὸν εὐνῆχον πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ κελεύει λέξαι ἅπαντα.

ιδ'. Ο

Atque ut Cyrus id temporis haec instituit, sic etiam hac tempestate curribus hisce utuntur ii qui regis in ditione degunt. Habebat Cyrus etiam permultas camelos, tum ab amicis collectas, tum omnes illas, quae captae fuerant, congregatas.

18. Et haec quidem ita peragebantur. Quum autem in Lydiam exploratorem quendam mittere vellet, ac quid rerum Assyrius ageret, cognoscere: visus ei fuit idoneus, qui hanc professionem susciperet, illius formosae foeminae custos Araspas. Nam huic Araspae huiusmodi quiddam euenerat. Quum mu-

lieris eius amore captus esset, coactus est eam adpellare de consuetudine. Ac negabat quidem illa, viroque suo fidem seruabat, tametsi abesset, quod vehementer eam amaret: non tamen Araspam apud Cyrum accusabat, amicos inter se committere verita. Sed ubi Araspas existimans momentum aliquod se adlaturum ad hoc, ut ea consequeretur, quae vellet, mulieri minatus est, ni lubens faceret, iniutam esse facturam: tum vero mulier vim verita, rem non amplius occultat, sed ad Cyrum, eunuchum mittit, eique mandat, ut exponat omnia.

19. Cyrus

ιθ'. Ο δ' ὡς ἤκυσεν, ἀναγελάσας ἐπὶ τῷ κρείττονι τῷ ἔρωτος φάσκοντι εἶναι, πέμπει Ἀρτάβαζον σὺν τῷ εὐνύχῳ, καὶ κελεύει αὐτῷ εἰπεῖν, βιάζεσθαι μὲν μὴ τοιαύτην γυναῖκα, πείθειν δὲ εἰ δύναίτο, ἣν ἔφη καλύειν. ἔλθων δὲ ὁ Ἀρτάβαζος πρὸς τὸν Ἀράσπαν, ἐλοιδόρησεν αὐτὸν, παρακαταθήκην τε ὀνομάζων τὴν γυναῖκα, ἀσέβειάν τε αὐτῇ λέγων, ἀδικίαν τε καὶ ἀκράτειαν ὥστε τὸν Ἀράσπαν πολλὰ μὲν δακρύειν ὑπὸ λύπης, καταδύεσθαι δ' ὑπὸ τῆς αἰσχύνης, ἀπολωλέναι δὲ τῷ φόβῳ μὴ τι καὶ πάθῃ ὑπὸ Κύρου.

κ'. Ο ἦν Κύρος καταμαθὼν ταῦτα, ἐκάλεσέ τε αὐτὸν, καὶ μόνος μότῳ ἔλεξεν ὁρῶ σε, ἔφη, ὦ Ἀράσπα, φοβούμενόν τε ἐμὲ, καὶ ἐν αἰσχύνῃ δεινῶς ἔχοντα. παῦσαι ἦν τῶντων ἐγὼ γὰρ θεὸς τε ἀνέῳ ἔρωτος ἡσσηδαί, ἀνδρώπης τε οἶδα καὶ μάλα φρονίμως δοκῆντας εἶναι οἷα πεπνύθασιν ὑπ' ἔρωτος. καὶ αὐτὸς δ' ἐμαυτῇ κατέγγων μὴ ἂν καρτερῆσαι ὥστε συνὼν καλοῖς ἀμελήσαι

19. Cyrus tibi rem audiuit, edito risu, quod ab amore se nuper iniunctum ille dixerat, Artabazum cum eunucho mittit, et dici Araspae iubet, vim quidem tali foeminae adferri non debere; quominus autem persuadeat, si possit, non se vetare. Et Artabazus, quum ad Araspam venisset, conuiuio eum infectatus est, quod mulierem illam esse depositum diceret, et ipsam impium, iniurium, intemperantem; adeo quidem, ut Araspas prae dolore multum lacrumarum profunderet, pudore opprimeretur, atque etiam metu ex-

animaretur, ne quid ipsi grauius a Cyro accideret.

20. Quae ubi Cyrus cognovisset, arcessit eum, et iolus cum solo loquitur. Video te, inquit, Araspa, metuere me, et maximo pudore affici: verum ab his deliste. Nam audio equidem, Deos etiam ab amore victos fuisse; et non ignoro, cuiusmodi ab amore iis etiam hominibus, qui prudentia singulari praediti viderentur, acciderint. Atque etiam ipse de me ipso animaduerti, ita me continentem non esse, ut si formosis adlim, ab eis abstinere negligendo

σαι αὐτῶν. καὶ σοὶ δὲ τίττε τῷ πράγματι ἐγὼ αἰτιός εἰμι· ἐγὼ γάρ σε συγκαθεῖρξα τῷ τῷ ἀμάχῳ πράγματι. καὶ ὁ Ἀράσπας ὑπολαβὼν εἶπεν, ἀλλὰ σὺ μὲν, ὦ Κῦρε, καὶ ταῦτα ὅμοιος εἰ οἷός περ καὶ τᾶλλα, πρῶός τε καὶ συγγνώμων τῶν ἀνθρωπίνων ἀμαρτημάτων ἐμὲ δ', ἔφη, καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι καταδύσσι τῷ ἄχει. ὥς γὰρ ὁ Θρῆς διήλθε τῆς ἐμῆς συμφορᾶς, οἱ μὲν ἐχθροὶ ἐφῆδονταί μοι; οἱ δὲ φίλοι προσιόντες συμβαλεύουσιν ἐκποδὼν ἔχειν ἐμαυτὸν, μή τι καὶ πάθω ὑπὸ σῶ, ὥς ἡδίκηκός ἐμῷ μεγάλα.

καί. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν, εὖ τοίνυν ἴδι, ὦ Ἀράσπα, ὅτι ταύτῃ τῇ δόξῃ οἷός τ' εἰ ἐμοί τε ἰσχυρῶς χαρίσασθαι, καὶ τὴν συμμάχῳ μεγάλα ὠφελῆσαι. εἰ γὰρ γένοιτο, ἔφη, ὁ Ἀράσπας, ὅ, τι ἐγὼ σοὶ ἐν καιρῷ ἂν γένοίμην αὐτῷ χρήσιμος. εἰ τοίνυν, ἔφη, προσποιησάμενος ἐμὲ φεύγειν ἐθέλοις εἰς τὴν πολεμίαν ἐλθεῖν, οἶμαι ἂν σε πιστευθῆναι ὑπὸ τῶν πολεμίων. ἔγωγε ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ ὑπὸ τῶν φίλων οἶδα ὅτι ὥς σὲ πεφευγὼς λόγον ἂν παρέχοιμι.

do queam. Quin huius ego 21. Et Cyrus: Certo scias, tibi rei sum auctor, qui te cum inquit, Araspa, posse te per illa re inexpugnabili concluderim. Et Araspas sermonem hanc hominum de te opinionem vehementer gratam mihi ipsius excipiens: Enimuero tu, rem facere, et sociis utilitatem Cyre, in his etiam sic te geris, tes maximas adferre. Vt ut in aliis: qui et clemens sis, nam vero fiat, inquit Araspas, ut aliquid ego tibi Me vero ceteri homines more rursus opportune commodum. rore obruunt. Nam ex quo Quod si ergo volueris, ait, rumor de calamitate mea didi- simulare quasi me fugias, at- tus est, inimici de me volupta- que ad hostes transire; arbitrium capiunt, amici me conuen- tritor fore, ut ab hostibus tibi nientes, ut e medio me subdu- fides habeatur. Profecto, inquit Araspas, scio futurum cam, consulunt; ne quid a te equidem, ut etiam per ami- mibi accidat, qui graui sis a me- cos rumor excitetur, quasi te adfectus iniuria. fugerim.

παρέχοιμι. ἔλθοις ἂν τοίνυν, ἔφη, ἡμῖν, πάντα εἰδὼς τὰ τῶν πολεμίων. οἶμαι δὲ καὶ λόγων καὶ βελευμάτων κοινοῦν ἂν σε ποιοῖντο, διὰ τὸ πισεύειν ὥστε μηδὲ ἐν σε λεληθέναι ὧν βελόμεθα εἰδέναι. ὡς πορεύσομαι ἔν, ἔφη, ἤδη νυνί. καὶ γὰρ τῆτο, ἴδι, ἐν τῶν πισῶν ἔσαι, τὸ δοκεῖν με ὑπὸ σὺ μελλήσοντά τι παθεῖν ἐκπεφευγέαι.

Ἡ καὶ δυνήση, ἔφη, ἀπολιπεῖν τὴν καλὴν Πάνθειαν; δύο γὰρ, ἔφη, ὦ κῦρε, σαφῶς ἔχω ψυχάς. νῦν τῆτο πεφιλοσόφηκα μετὰ τῇ ἀδίκῃ σοφιστῇ τῇ ἔρωτος. ἡ γὰρ δὴ μία γε ἔσα, ἅμα ἀγαθὴ τέ ἐστι καὶ κακὴ, ἥδ' ἅμα καλῶν τε καὶ αἰσχεῶν ἔργων ἐστὶ, καὶ ταυτὰ ἅμα βάλεται τε καὶ ἡ βάλεται πράττειν· ἀλλὰ δηλονότι δύο ἐσὼν ψυχὰ, καὶ ὅταν μὲν ἡ ἀγαθὴ κρατῇ, τὰ καλὰ πράττεται· ὅταν δὲ ἡ πονηρὰ, τὰ αἰσχερά ἐπιχειρεῖται. νῦν δὲ, ὡς σὲ σύμμαχον ἔλαβε, κρατεῖ ἡ ἀγαθὴ καὶ πάνυ πολὺ.

κβ'. Εἰ τοίνυν καὶ σοὶ δοκεῖ πορεύεσθαι, ἔφη ὁ κῦρος,

fugerim. Itaque nobis redires, ait, rebus omnibus hostium cognit. Quinetiam arbitror ita tibi fidem habituros, ut et rationum et consiliorum suorum te participem facturi sint: nihil ut adeo latere te possit eorum omnium, quae scire nos cupimus. Proficiscar igitur nunc, inquit Araspas. Nam scire debes, etiam unum hoc fidei argumentum fore; quod effugisse videbor, ne quid abs te mihi accideret.

An et formosam illam Pantheam relinquere poteris? Duae mihi, Cyre, inquit, liquido sunt animae. Hanc Philosophiam di-

dici modo apud improbum illum magistrum, amorem. Nam una si esset anima, non et bona simul esset, et mala; neque res pariter honestas et turpes amaret, neque simul eadem et vellet et nolleret facere: sed est manifestum, duas esse animas, et ubi sane penes animam bonam imperium est, honestae res suscipiuntur: ubi vero penes malam, res illa turpes adgreditur. Nunc quia te socium et adiutorem nata est anima bona, potior haec viribus, et longe quidem superior est.

22. Quod si ergo, inquit Cyrus, tibi quoque hoc iter instituendum

ρος, ὥδε χρη̃ ποιεῖν, ἵνα καὶ κείνοις πιστότερος ᾖ· ἐξαγγελλέ τε αὐτοῖς τὰ παρ' ἡμῶν, ἕτω τε ἐξαγγελλε, ὡς ἂν αὐτοῖς τὰ παρα σὲ λεγόμενα ἐμποδῶν μάλις' ἂν εἴη ὧν βέλονται πρᾶττειν. εἴη δ' ἂν ἐμποδῶν, εἰ ἡμᾶς Φαίης παρασκευάζεσθαι ἐμβαλεῖν περὶ τῆς ἐκείνων χώρας. ταῦτα γὰρ ἀκρόντες, ἥτιον ἂν παντὶ δένει ἀθροίζονται, ἕκασός τις φροδύμενος καὶ περὶ τῶν οἴκοι. καὶ μένε, ἔφη, παρ' ἐκείνοις ὅτι πλεῖστον χρόνον. ἃ γὰρ ἂν ποιῶσιν, ὅταν ἐγγύτατα ἡμῶν ὦσι, ταῦτα μάλις αἰνὸς εἶδέναι ἔσται. συμβέβηκε δ' αὐτοῖς καὶ ἐκτάττεσθαι ὅπῃ ἂν δοκῇ κράτιστον εἶναι. ὅταν γὰρ σὺ ἀπέλθῃς, εἶδέναι δοκῶν τὴν τάξιν αὐτῶν, ἀναγκαῖον ἕτω τετάχθαι αὐτοῖς. μετατάσσεσθαι γὰρ ὀκνήσῃσι· καὶ ἦν πῃ ἄλλη μετατάττωνται, ἐξ ὑπογῦν ταράσσονται.

χγ'. Αράσπας μὲν δὴ ἕτως ἐξεληθὼν, συλλαβὼν τὰς πιστοτάτας Θεράπολης, καὶ εἰπὼν πρὸς τινὰς οἷα ὤστο
συμφέρειν

tuendum videtur: sic erit agendum, ut apud illos etiam maiorem fidem inuenias. Nimirum enuntiatio ipsis, quae a nobis gerantur, et quidem sic enuntiatio, ut quae abs te dicentur, maximo sint ipsis impedimento ad ea quae facere voluerint. Fuerit autem impedimento, si nos adparatum facere dixeris, ut alicubi agrum ipsorum inuadamus. Nam si haec audient, minus vires vniuersas in vnum locum colligent, metuente quolibet etiam domesticis rebus. Praeterea maneto, inquit, apud ipsos diutissime. Nam maxime

nobis opportunum fuerit ea rescire quae facient, vbi proxime a nobis aberunt. Da item consilium, ut, quocumque modo fuerit optimum, aciem instruant. Etenim posteaquam tu discesseris, qui nosse ipsorum aciei structuram videbere, necesse erit, ut eandem ordinum rationem retineant. Nam verebuntur aciem mutare, ac si quo alio modo eam sunt immutaturi, subito perturbabuntur.

23. Hoc modo digressus Araspas, sumtis secum fidissimis famulis, et ad quosdam prolatis iis, qualia maxime profutura negotio

παρέχοιμι. ἔλθοις ἂν τοίνυν, ἔφη, ἡμῖν, πάντα εἰδὼς τὰ τῶν πολεμίων. οἶμαι δὲ καὶ λόγων καὶ βήλευμάτων κοινοῦν ἂν σε ποιοῖντο, διὰ τὸ πιστεύειν ὥς μὴδὲ ἓν σε λεληθέναι ἂν βεβλόμεθα εἰδέναι. ὥς πορεύεσθαι ἔφη, ἤδη νυνί. καὶ γὰρ τῆτο, ἴδι, ἐν τῶν πιστῶν ἔσαι, τὸ δοκεῖν με ὑπὸ σὲ μελλήσοντά τι παθεῖν ἐκπεφευγένας.

Ἡ καὶ δυνήση, ἔφη, ἀπολιπεῖν τὴν καλὴν Πάνθειαν; δύο γὰρ, ἔφη, ὦ Κύρε, σαφῶς ἔχω ψυχάς. νῦν τῆτο πεφιλοσόφηκα μετὰ τῇ ἀδίκῃ σοφιστῇ τῇ ἔρωτος. ἔ γὰρ δὴ μία γε ἔσα, ἅμα ἀγαθὴ τέ ἐστι καὶ κακὴ, ἥδ' ἅμα καλῶν τε καὶ αἰσχυρῶν ἔργων ἐρεῖ, καὶ ταυτὰ ἅμα βέλεται· τε καὶ ἔ βέλεται πράττειν ἀλλὰ δηλονότι δύο ἐσὺν ψυχὰς, καὶ ὅταν μὲν ἡ ἀγαθὴ κρατῇ, τὰ καλὰ πράττεται· ὅταν δὲ ἡ πονηρὰ, τὰ αἰσχυρὰ ἐπιχειρεῖται. νῦν δὲ, ὥς σὲ σύμμαχον ἔλαβε, κρατεῖ ἡ ἀγαθὴ καὶ πάνυ πολὺ.

κβ'. Εἰ τοίνυν καὶ σοὶ δοκεῖ πορεύεσθαι, ἔφη ὁ Κύρεος.

fugerim. Itaque nobis redires, ait, rebus omnibus hostium cognititis. Quinetiam arbitror ita tibi fidem habituros, ut et rationum et consiliorum suorum te participem facturi sint: nihil ut adeo latere te possit eorum omnium, quae scire nos cupimus. Proficiscar igitur nunc, inquit Araspas. Nam scire debes, etiam unum hoc fidei argumentum fore; quod effugisse videbor, ne quid abs te mihi accideret.

An et formosam illam Pantheam relinquere poteris? Duze mihi, Cyre, inquit, liquido sunt animae. Hanc Philosophiam di-

dici modo apud improbum illum magistrum, amorem. Nam una si esset anima, non et bona simul esset, et mala; neque res pariter honestas et turpes amaret, neque simul eadem et vellet et nolleret facere: sed est manifestum, duas esse animas, et ubi sane penes animam bonam imperium est, honestae res suscipiuntur: ubi vero penes malam, res illa turpes adgreditur. Nunc quia te socium et adiutorem nata est anima bona, potior haec viribus, et longe quietior superior est.

22. Quod si ergo, inquit Cyrus, tibi quoque hoc iter institutum est, tuendum

ρος, ὥδε χρη ποιεῖν, ἵνα κακείνοις πιστότερος ᾖς ἐξαγγελλέ τε αὐτοῖς τὰ παρ' ἡμῶν, ἔτω τε ἐξαγγελλε, ὥς ἂν αὐτοῖς τὰ παρὰ σὲ λεγόμενα ἐμποδῶν μάλις' ἂν εἴη ὧν βέλονται πρᾶττειν. εἴη δ' ἂν ἐμποδῶν, εἰ ἡμᾶς Φαίης παρασκευάζεσθαι ἐμβαλεῖν πρὸς τῆς ἐκείνων χώρας. ταῦτα γὰρ ἀκρόοιτες, ἥτιον ἂν παντὶ δένει ἀθροίζοντο, ἕκαστος τις φοβούμενος καὶ περὶ τῶν οἴκοι. καὶ μένε, ἔφη, παρ' ἐκείνοις ὅτι πλείον χρόνον. ἃ γὰρ ἂν ποιῶσιν, ὅταν ἐγγύτατα ἡμῶν ὦσι, ταῦτα μάλις αὖτις εἰδέναι ἔσται. συμβέλει δ' αὐτοῖς καὶ ἐκτάττεσθαι ὅπῃ ἂν δοκῇ κράτιστον εἶναι. ὅταν γὰρ σὺ ἀπέλθῃς, εἰδέναι δοκῶν τὴν τάξιν αὐτῶν, ἀναγκαῖον ἔτω τετάχθαι αὐτοῖς. μετατάσσεσθαι γὰρ ὀκνήσῃσι· καὶ ἦν πῃ ἄλλη μετατάττωνται, ἐξ ὑπογύς ταρασσόνται.

κγ'. Αράσπας μὲν δὴ ἔτῳς ἐξελθὼν, συλλαβὼν τὰς πιστοτάτης Θεράπολης, καὶ εἰπὼν πρὸς τινὰς οἷα ὤτεο
 συμφέρειν

tuendum videtur: sic erit agendum, ut apud illos etiam maiorem fidem inuenias. Nimirum enuntiato ipsis, quae a nobis gerantur, et quidem sic enuntiato, ut quae abs te dicentur, maximo sint ipsis impedimento ad ea quae facere voluerint. Fuerit autem impedimento, si nos adparatum facere dixeris, ut alicubi agrum ipsorum inuadamus. Nam si haec audient, minus vires vniuersas in vnum locum colligent, metuente quolibet etiam domesticis rebus. Praeterea maneto, inquit, apud ipsos diutissime. Nam maxime

nobis opportunum fuerit ea rescire quae facient, vbi proxime a nobis aberunt. Da item consilium, ut, quocunque modo fuerit optimum, aciem instruant. Etenim posteaquam tu discesseris, qui nosse ipsorum aciei structuram videbere, necesse erit, ut eandem ordinum rationem retineant. Nam verebuntur aciem mutare, ac si quo alio modo eam sunt immutaturi, subito perturbabuntur.

23. Hoc modo digressus Araspas, sumtis secum fidelissimis famulis, et ad quosdam prolatis iis, qualia maxime profutura negotio

συμφέρειν τῷ πράγματι, ὥχεται· ἡ δὲ Πάνθεια, ὡς ᾔδειτο οἰχόμενον τὸν Αράσπαν, πέμψασα πρὸς τὸν Κῦρον, εἶπε Μη λυπῆ, ὦ Κῦρ, ὅτι Αράσπας οἴχεται εἰς τῆς πολέμιας. εἰάν γὰρ ἐμὲ εἰσὶν πέμψαι πρὸς τὸν ἐμὸν ἄνδρα, ἐγὼ σοι ἀναδέχμαι ἥξειν πολὺ Αράσπης πιστότερόν σοι φίλον, καὶ δύναμιν δὲ οἶδ' ὅτι ὁπόσῃν ἂν δύνῃται ἔχων παρέσαι σοι. καὶ γὰρ ὁ μὲν πατὴρ τῆ νῦν βασιλεύοντος φίλος ἦν αὐτῷ· ὁ δὲ νῦν βασιλεύων καὶ ἐπεχίρῃσέ ποτε ἐμὲ καὶ τὸν ἄνδρα διασπάσαι ἀπ' ἀλλήλων. ὕβρισιν ἂν νομίζων αὐτὸν, οἶδ' ὅτι ἀσμένως ἂν πρὸς ἄνδρα, οἷός σὺ εἶ, ἀπαλλαγήῃ.

καδ'. Αχάσας ταῦτα ὁ Κῦρος κελεύει πέμπειν πρὸς τὸν ἄνδρα· ἡ δ' ἐπέμψεν. ὡς δ' ἔγνω ὁ Αβραδάτης τὰ παρὰ τῆς γυναικὸς σύμβολα, καὶ τὰλλα δὲ ᾔδειτο ὡς εἶχεν, ἀσμένως πορεύεται πρὸς Κῦρον, ἵππας ἔχων ἀμφὶ τῆς δισχιλίας. ὡς δ' ἦν πρὸς τοῖς τῶν Περσῶν σκοποῖς, πέμπει πρὸς τὸν Κῦρον, εἰπὼν ὅς ἦν. ὁ δὲ Κῦρος εὐθύς ἄγειν
κελεύει

negotio putabat, discessit. Quum autem Panthea discessisset Araspam sensisset, mittit ad Cyrum, qui diceret: Ne tibi molestum sit, Cyre, quod Araspas ad hostes transierit. Nam si potestatem mihi feceris mittendi ad maritum meum, recipio tibi, venturum amicum longe Araspa fideliozem: atque etiam scio futurum, ut tibi cum quantis maximis poterit copiis adsit. Nam huius quidem regis, qui modo imperat, pater ei amicus erat; at is, qui iam rerum potitur, etiam conatus est aliquando me ac maritum meum di-

vellere. Quamobrem sat scio, quum ipsum insolenter iniurium esse ducat, lubens ad virum talem, qualis tu es, discesserit.

24. Haec ubi Cyrus audisset, mandat, ut ad maritum mittat: quod quidem ipsa fecit. Quum vero ab uxore signa cognovisset Abradatas, atque etiam animadverteret, qui ceterarum rerum status esset: lubens ad Cyrum cum duobus circiter equorum millibus profectus est. Ad Persarum vero speculatores ubi pervenisset, mittit ad Cyrum, et quisnam esset significat. Cyrus statim deduci

homiuem

καλεῦει αὐτὸν πρὸς τὴν γυναῖκα. ὡς δ' ἰδέτην ἀλλήλους ἡ γυνὴ καὶ ὁ Αβραδάτης, ἡσπασάντο ἀλλήλους ὡς εἰκὸς ἐκ δυσελπίστων. ἐκ τούτων δὴ λέγει ἡ Πάνθεια τῷ Κύρῳ τὴν ἐσιότῃα καὶ τὴν σωφροσύνην, καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν κατόικτισιν. ὁ δὲ Αβραδάτης ἀκῆσας εἶπε· τί ἂν ἔγὼ ποιῶν, ὦ Πάνθεια, χάριν Κύρῳ ὑπὲρ τε σὺ καὶ ἑμαυτῷ ἀποδοῖν; τί δὲ ἄλλο, ἔφη ἡ Πάνθεια, ἢ πειρώμενος ὁμοίως περὶ ἐκείνον εἶναι οἷός περ καὶ ἐκεῖνος περὶ σέ;

κς'. Εκ τούτων δὴ ἔρχεται πρὸς τὸν Κύρον ὁ Αβραδάτης· καὶ ὡς εἶδεν αὐτὸν, λαβόμενος τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ εἶπεν ἄνθ' ὧν σὺ εὖ πεποίηκας ἡμᾶς, ὦ Κύρε, ἐκ ἔχω τί μείζον εἶπω, ἢ ὅτι φίλον σοι ἑμαυτὸν δίδωμι καὶ θεράποντα καὶ σύμμαχον· καὶ ὅσα ἂν ὀρῶ σε σπυδάζοντα, συνέργός σοι πειράσομαι γίνεσθαι ὡς ἂν δύνωμαι κρείττισος. καὶ ὁ Κύρος εἶπεν· ἐγὼ δὲ δέχομαι, καὶ νῦν μὲν σε ἀφίημι, ἔφη, σὺν τῇ γυναικὶ δειπνεῖν· αὐτοῖς δὲ καὶ παρ' ἐμοὶ δεήσει σε σκηνῇ σὺν τοῖς σοῖς τε καὶ ἐμοῖς φίλοις.

κς'. Εκ τούτων ὀρῶν ὁ Αβραδάτης σπυδάζοντα τὸν Κύρον
περὶ

hominem ad uxorem iubet. Illi quum se mutuo vidissent, se complexi sunt, vti par erat, ex insperato. Deinde Panthea Cyri pietatem, temperantiam, commiserationem erga se recenset. Quibus Abradatas auditis, ait: Quid igitur faciam, mea Panthea, quo gratiam Cyro, cum tuo tum meo nomine, referam? Quid aliud, inquit Panthea, quam vt perinde erga ipsum te gerere coneris, atque se ipse erga te gessit?

25. Post haec ad Cyrum Abradatas venit: quem vbi conspexit, prehensa ipsius dex-

tra: Pro iis beneficiis, ait, mi Cyre, quibus nos adfecisti, non habeo quod dicam maius, quam quod amicum me tibi, et ministrum, et socium trado. Cuiuscumque rei studio teneri te videro, in ea conabor operam tibi meam exhibere quam potero praeclarissimam. Et Cyrus: Ego vero accipio, inquit, ac nunc te quidem dimitto, vt cum vxore coenes: deinceps autem tibi etiam meo, cum tuis ac meis amicis, tabernaculo utendum erit.

26. Secundum haec quum Cyrum Abradatas videret falcatorum
Z 3 rum

περὶ τὰ δρεπανηφόρα ἄρμαλα καὶ περὶ τὰς τεθωρακισμέ-
νης ἵππους τε καὶ ἱππέας, ἐπειρᾶτο συντελεῖν αὐτῷ εἰς
τὰ ἑκατὸν ἄρμαλα ἐκ τῶ ἱππικῷ τῷ ἑαυτοῦ, ὅμοια ἐκείνων
αὐτὸς δὲ ὡς ἡγησόμενος αὐτῶν ἐπὶ τῷ ἄρματι παρε-
σκευάζετο. συνεζεύξατο δὲ τὸ ἑαυτοῦ ἄρμα τετραῤυμὸν τε
καὶ ἐξ ἵππων ὀκτώ. ἡ δὲ Πάνθηα ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν ἑαυ-
τῆς χρημάτων χρυσῶν τε αὐτῷ θώρακα ἐποίησατο καὶ χρυ-
σῶν κρέανος, ὡσαύτως δὲ καὶ περιθραχίονα· τὰς δ' ἵππους
τῷ ἄρματι χαλκοῖς πᾶσι προβλήμασι κατεσκευάσατο.

κζ'. Αβραδάτης μὲν ταῦτα ἔπραττε. Κῦρος δὲ ἰδὼν τὸ
τετραῤυμὸν αὐτοῦ ἄρμα, κατενόησεν ὡς οἷόν τε εἶη καὶ
ὀκτάῤυμὸν ποιήσασθαι, ὥστε ὀκτὼ ζεύγεσι βοῶν ἄγειν τῶν
μηχανῶν τὸ κατώτατον οἶκημα. ἦν δὲ τῷ τριόξυιον μά-
λιστ' ἀπὸ τῆς γῆς σὺν τοῖς τροχοῖς. τοῖσιν δὲ πύργοι σὺν
τάξει ἀκολοῦθῆντες ἐδόκην αὐτῷ μεγάλη μὲν ἐπικυρία
γενέσθαι τῇ ἑαυτοῦ φάλαγγι, μεγάλη δὲ βλάβη τῇ τῶν
πολεμίων τάξει. ἐποίησε δὲ ἐπὶ τῶν οἰκημάτων καὶ περι-
θρόμους καὶ ἐπάλξεις· ἀνεβίβαζε δὲ ἐπὶ τῶν πύργων ἑκα-
σον ἄνδρας εἴκοσιν.

κη'. Ἐπεὶ

rum curruum, ac tum equorum,
tum equitum loricatorum stu-
dio teneri: operam dabat, ut
ex equestribus copiis suis cur-
rus centum conficeret, similes
ipsius curribus: ac seipsum etiam
parabat, ut in curru dux eorum
esset. Iunxit autem currum suum
ita, ut e temonibus quatuor, et
equis octo constaret. Vxor ve-
ro ipsius Panthea de facultatibus
suis ei lorica auream, et au-
ream galeam, et tegumenta bra-
chiorum confecit. Equos, qui-
bus utebatur in curru, totos
aereis tegumentis instruxit.
27. His sane rebus Abradatas

occupabatur. Cyrus autem cur-
rum ipsius cum temonibus qua-
tuor intuitus, animaduertit fieri
posse currum etiam octo temo-
num, ut octo bonum iugis ma-
chinarum infima structura vehe-
retur. Et aberat hic currus cum
rotis a terra tribus vlnis. Huius-
modi turres, si cum ordinibus se-
querentur, videbantur ei simul
phalangi suae magno adiuven-
to, et hostium aciei magno da-
mno futuri. Etiam structuris in
hisce tum circuitus fecit, tum
propugnacula; et in turtim
quamlibet viginti viros impo-
suit.

28. Postea

κη'. Επεὶ δὲ πάντα συνεσήκει αὐτῷ τὰ περὶ τῆς πύργου, πείραν ἐλάμβανε τῆ ἀγωγῆς. καὶ πολὺ ῥᾶον ἦγε τὰ οὐκ ὀκτῶ ζεύγη τὸν πύργον καὶ τῆς ἐπ' αὐτῷ ἀνδρας, ἢ τὸ σκευοφορικὸν βάρος ἕκαστον τὸ ζεύγος. σκευῶν μὲν γὰρ βάρος ἀμφὶ τὰ εἴκοσι καὶ πέντε τάλαντα ἦν ζεύγει τῆ δὲ πύργου, ὥσπερ τραγικῆς σκηνῆς τῶν ξύλων πάχος ἐχόντων καὶ εἴκοσιν ἀνδρῶν καὶ ὅπλων, τῆτοις ἐγένετο ἑλαττον ἢ πεντεκαίδεκα τάλαντα ἕκαστω ζεύγει τὸ * ἀγωγήιον. ὡς δ' ἐγνώ. εὐπορον ἦσαν τὴν ἀγωγήν, παρεσκευάζετο ὡς ἅμα ἄζων τῆς πύργου σὺν τῷ στρατεύματι, νομίζων τὴν ἐν πολέμῳ πλεονεξίαν, ἅμα σωτηρίαν τε εἶναι καὶ δικαιοσύνην καὶ εὐδαιμονίαν.

Κ Ε Φ. β'.

Ηλθον δὲ ἐν τῷ τῷ χρόνῳ καὶ παρὰ τῆ Ἰνδῶ χρηματὰ ἄγοντες, καὶ ἀπήγγελλον αὐτῷ, ὅτι ὁ Ἰνδὸς ἐπιστέλλει τοιαύδε· Εγὼ, ὦ Κύρε, ἤδομαι ὅτι μοι ἐπήγυγεις

28. Postea vero quam omnia, iugum oneris minus, quam talenta quindecim, conficerent. Postquam animaduertit, nullo negotio currus hos agitari posse; parabat sese, ut turres una cum exercitu in hostem duceret. Nam in bello captationem conditionis potioris existimabat et salutarem, et iustam, et plenam prosperitatis esse.

C A P. II.

Ιd temporis etiam illi venire, qui pecuniam ab Indo adferebant; ac renuntiaverunt, Indum ei talia quaedam mandare: Gratum mihi est, Cyre, te mihi significasse,

Z 4

* Τὸ ἀγωγήιον, ταῖς, τὸ ἀγόμενον ἐπὶ τῆς ἀμάξης ἅρως. Suid.

γείλας ὧν ἐδὲα· καὶ βέλομαί σε ξένος εἶναι, καὶ πέμπω σοι χρήματα· καὶ ἄλλων δέη, μεταπέμπη. ἐπέσταται δὲ τοῖς παρ' ἐμῷ ποιεῖν ὅ, τι ἂν σὺ κελεύῃς.

β'. Αἰχῶνας δὲ ὁ Κῦρος εἶπε· κελεύω τοίνυν ὑμᾶς, τῆς μὲν ἄλλης μένοιας ἐνθά κατεσκηνώκατε, φυλάττειν τὰ χρήματα, καὶ ζῆν ὅπως ὑμῖν ἡδιστόν ἐστι· τρεῖς δέ μοι ἐλθόντες ὑμῶν εἰς τῆς πολεμίας, ὥς παρὰ τῶ Ἰνδοῦ περὶ συμμαχίας, καὶ τὰ ἐκεῖ μαθόντες ὅ, τι ἂν λέγῳσί τε καὶ ποιῶσιν, ὥς τάχιστα ἀπαγγεῖλατε ἐμοί τε καὶ τῷ Ἰνδῷ. καὶ ταῦτά μοι καλῶς ὑπηρετήσητε, ἔτι μᾶλλον ὑμῖν χάριν εἶσομαι τῶν, ἢ ὅτι χρήματα πάρεστε ἄγοντες. καὶ γὰρ οἱ μὲν δ' ἄλλοις εἰκότες κατάσκοποι ἔδεν ἄλλο δύνανται εἰδότες ἀπαγγέλλειν, ἢ ὅσα πάντες ἴσασιν οἱ δὲ τοῖστοι οἰοί περ ὑμεῖς ἄνδρες πολλάκις καὶ τὰ βελεύματα καταμανθάνουσιν.

γ'. Οἱ μὲν δὴ Ἰνδοὶ, αἰχῶσαντες ἡδέως καὶ ξενοφύντες τότε παρὰ Κύρῳ, συσκευασάμενοι τῇ ὑπεραίᾳ ἐπε-
ρεύοντο,

casse, quibus tibi rebus opus esset. Equidem mihi tecum hospitii ius esse volo, et pecunias tibi mitto. Quod si aliis tibi sit opus, mitte qui adferant. Praeterea mandatum est iis, qui a me ad te veniunt, ut quidquid tu iusseris, faciant.

2. Quae quum audisset Cyrus: Iubeo igitur, ait, ut alii vestrum iis in tabernaculis heic remaneant, in quae vos recepistis; atque harum pecuniarum custodes sint, et iucundissimam sibi vitam agant: tres autem vestrum ad hostes profecti, quasi adsint ab Indo societatis ineundae gratia, cognitis istis rebus

omnibus, quid dicant, quidoe faciant, quamprimum et mihi et Indo renuntient. Atque in his si mihi egregiam operam nauabitis, maiores etiam vobis gratias habebo, quam quod pecunias adtuleritis. Nam exploratores seruis similes nihil aliud, quod sciant, renuntiare possunt, quam quae nota sunt vniuersis. At eiusmodi homines, quales vos estis, saepe numero etiam consilia cognoscunt.

3. Quae quum Indi lubenter audiissent, et hospitio tunc a Cyro liberaliter accepti fuissent: paratis rebus suis, postridie proficiscebantur,

ρεύοντο, ὑποσχόμενοι ἢ μὴν καταμαθόντες ὅσα αὐτῶν δύνωνται πλεῖστα ἐκ τῶν πολεμίων, ἔξιν ὡς δυνατόν τάχιστα. ὁ δὲ Κύρος τὰ τε ἄλλα πρὸς τὸν πόλεμον παρεσκευάζετο μεγαλοπρεπῶς, ὡς δὴ ἀνὴρ ἔδεν μικρὸν ὑπονοῶν πράττειν· ἐπεμελεῖτο δὲ καὶ μόνον ὧν ἔδοξε τοῖς συμμάχοις, ἀλλὰ καὶ ἔριν ἐνεβάλλε πρὸς ἀλλήλους τοῖς φίλοις, ὅπως αὐτοὶ ἕκαστοι φανῶνται καὶ εὐσπλότατοι καὶ ἱππικώτατοι καὶ ἀκοντισικώτατοι καὶ τοξικώτατοι καὶ φιλοπονώτατοι. ταῦτα δὲ ἐξεργάζετο ἐπὶ τε τὰς θήρας ἐξάγων, καὶ τιμῶν τῆς κρατίστες ἑκάσταχῃ· καὶ τῆς ἀρχοντας δὲ καὶ εἰώρα ἐπιμελεσμένως τῆς τε, ὅπως οἱ αὐτῶν κρατίστοι ἔσονται στρατιῶται, καὶ τῆς τε ἐπαινῶν τε παρώξυνε καὶ χαριζόμενος αὐτοῖς ὅ, τι δύναιτο. εἰ δὲ ποτε θυσίαν ποιεῖτο, καὶ εὐρετὴν ἄγοι, καὶ ἐν ταύτῃ ὅσα πολέμῳ ἕνεκα μελετῶσιν οἱ ἀνθρώποι, πάντων τῶν ἀγῶνας ἐποίει, καὶ ἀθλα τοῖς νικῶσι μεγαλοπρεπῶς ἐδίδε, καὶ ἦν πολλὴ εὐθυμία ἐν τῷ στρατεύματι.

δ. Τῷ

fificiebantur, sancte polliciti se, ubi de hostibus, quantum maxime liceret, didicissent, quam fieri posset celerrime redituros. Et Cyrus cum alia parabat ad pugnam magnifice, ut erat sane vir talis, qui nihil exiguum gerere cogitaret; tum non solum ea curabat, quae socii censuissent, sed etiam contentionem inter amicos excitabat, ut armati singuli pulcherrime, et equitandi, iacula vibrandi, sagittis ferendi peritissimi, laborumque patientissimi conspicerentur. Atque haec effecit, tum ad venationes eos educendo, tum

praestantissimos ubique praemiis et honoribus ornando. Quin et praefectos, quos videret studiose operam dare, ut milites ipsorum quam optimi essent, partim collaudando excitabat, partim eis gratificando, quacumque in re posset. Quod si rem sacram aliquando faceret, festumque diem ageret: tum quoque de iis omnibus, quae homines belli causa exercent, ludos et certamina instituebat, et praemia victoribus magnifice largiebatur; ut multa iam in exercitu esset hilaritas.

Z 5

4 Erant

δ'. Τῷ δὲ Κύρῳ σχεδόν τι ἤδη ἀποτετελεσμένα ἦν, ὅποσα ἐβόλετο ἔχων στρατεύεσθαι, πλὴν τῶν μηχανῶν. καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι ἱππεῖς ἐκπλεῶ ἤδη ἦσαν εἰς τὰς μυρίας· καὶ τὰ ἄρμαλα τὰ δρεπανηφόρα, ἃ τε αὐτὸς κατεσκεύασεν, ἐκπλεῶ ἤδη ἦν εἰς τὰ ἑκατόν· ἃ τε Αἰθαδᾶτης ὁ Σάσιος ἐπεχείρητε καὶ ἀσκευάζειν ὅμοια τοῖς Κύρῳ, καὶ ταῦτα ἐκπλεῶ ἦν εἰς ἄλλα ἑκατόν. καὶ τὰ Μηδικὰ δὲ ἄρμαλα ἐπεπεῖκει Κύρος Κυαζάρην εἰς τὸν αὐτὸν τρόπον τῆτον μετασκευάσαι ἐκ τῆς Τρωϊκῆς καὶ Λιθυκῆς διφρεΐας· καὶ ἐκπλεῶ καὶ ταῦτα ἦν εἰς ἄλλα ἑκατόν. καὶ ἐπὶ τὰς καμήλας δὲ ἐκτεταγμένοι ἦσαν ἄνδρες δύο ἐφ' ἑκάστην τοξόται. καὶ ὁ μὲν πλείστος στρατὸς ἕτως εἶχε τὴν γνώμην, ὥς ἤδη παντελῶς κεκρατηκώς, καὶ ὃδὲν ὄντα τὰ τῶν πολεμίων.

ε'. Ἐπεὶ δὲ ἕτω διακειμένων ἦλθον οἱ Ἰνδοὶ ἐκ τῶν πολεμίων, ὧς ἐπεπόμφει Κύρος ἐπὶ καὶ ἀσκοπῇ, καὶ ἔλεγον, ὅτι Κροῖστος μὲν ἡγεμὼν καὶ στρατηγὸς πάντων ἡρημένος εἴη τῶν πολεμίων, δεδογμένον δ' εἴη πᾶσι τοῖς συμμάχοις βασιλεῦσι πάσῃ δυνάμει ἕκαστον παρεῖναι, χρήματα δὲ εἰσφέρειν

4. Erant autem Cyro perfecta propemodum omnia, quibus ad expeditionem erat usus, extra machinas. Nam Persicorum equitum numerus ad decem millia plene iam excreuerat, et falcati currus, quos ipse parauerat, prope centum erant confecti; et totidem alii, quos Abradates ille Sufius Cyri curribus similes parandos susceperat. Etiam Cyaxari Cyrus auctor fuerat, ut currus Medicos ad eundem modum ex Troiana Libycaque curruum forma immutaret; qui et ipsi numerum ad centum alios plenum

habebant. Praeterea delecti erant pro camelis milites, in singulos duo sagittarii. Maxima vero pars exercitus hoc erat animo, quasi qui omnino iam vicissent, et quasi hostium apparatus nullius essent momenti.

5. Quum autem illis sic adfectis, Indi ab hostibus rediissent, quos speculari causa Cyrus miserat; ac dicerent, Croesum lectum esse ducem et imperatorem omnium hostium: et decretum, ut omnes reges socii, suis quisque cum copiis vniuersis, adessent: ut maximam pecuniae summam conferrent,

Φέρεν πάμπολλα, ταῦτα δὲ τελεῖν καὶ μοσθιμένους ὡς
 δύναιντο, καὶ δωρημένους εἰς δέου· ἤδη δὲ καὶ μεμοσθιμέ-
 νους εἶναι πολλὰς μὲν Θρακῶν μαχαιροφόρους, Αἰγυπτίους
 δὲ προσπλεῖν· καὶ ἀριθμὸν ἔλεγον εἰς δώδεκα μυριάδας
 σὺν ἁσπίσι ταῖς ποδήρεσι, καὶ δόρασι μεγάλοις, οἳά περ
 καὶ νῦν ἔχουσι, καὶ κοπίσι· προσπλεῖν δὲ καὶ Κυπρίων
 στρατεύματα ἔτι, παρεῖναι δὲ ἤδη καὶ Κίλικας πάντας καὶ
 Φρύγας ἀμφοτέρους, καὶ Λυκάονας καὶ Παφλαγόνας καὶ
 Καππαδόκας καὶ Ἀραβίους καὶ Φοίνικας καὶ σὺν τῷ Βαβυ-
 λῶνος ἄρχοντι τῆς Ἀσσυρίης, καὶ Ἰωνας δὲ καὶ Αἰολέας,
 καὶ σχεδὸν πάντας τῆς Ἑλλήνας τῆς ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐποικίον-
 τας σὺν Κροίσῳ ἡγαγέσθαι ἐπεσθαι· πεπομφέναι δὲ Κροΐ-
 σον καὶ εἰς Λακεδαιμόνα περὶ συμμαχίας· συλλέγεσθαι
 δὲ τὸ στρατεύμα ἀμφὶ τὸν Πακτωλὸν ποταμὸν, προεῖναι
 δὲ μέλλειν αὐτὰς εἰς Θύβαρρα, (ἐνθα καὶ νῦν ὁ σύλλο-
 γος τῶν ὑπὸ βασιλείᾳ βαρβαρῶν τῆς κάτω Συρίας) καὶ
 ἀγερὰν πᾶσι παρηγγέσθαι ἐνταῦθα κομίζειν· σχεδὸν δὲ
 τῆτοις

conferrent, impendendam par-
 tim ad conducendos milites,
 quoscumque possent, partim ad
 danda munera, quibus oportet:
 praeterea conductos iam
 permultos esse Thracas, qui
 machaeras gestarent: Aegy-
 ptios nauigiis aduehi, quos aie-
 bant esse numero ad centum vi-
 ginti millia, cum scutis ad pedes
 usque pertinentibus, hastisque
 magnis, quales nunc etiam ha-
 bent, et copidibus: Cypriorum
 quoque copias nauigiis aduehi,
 iamque adesse Cilicas omnes, et
 Phrygas utrosque, et Lycaonas,
 et Paphlagonas, et Cappadoces,

et Arabes, et Phoenices, et cum
 Babylonio rege Assyrios, et Io-
 nes, et Aeolenses, propeque
 Graecos omnes Asiam incolen-
 tes, Croesum sequi coactos esse;
 et eundem societatis ineundae
 causa legatos etiam Lacedae-
 monem misisse: exercitum
 ipsum propter Pactolum amnem
 cogi, ac progressuros deinde
 versus Thybarra, ubi nunc
 quoque barbari Syriae infe-
 rioris incolae, qui regis impe-
 rio continentur, cogi solent:
 omnibusque denuntiaturum es-
 se, ut rerum venalium forum
 eo conferrent: eadem prope
 captiui

τῆτοις ταυτὰ ἔλεγον καὶ οἱ αἰχμάλωτοι· (ἐπεμελεῖτο γὰρ ὁ Κῦρος, ὅπως ἀλίσκοιντο παρ' ὧν ἔμελλε πεύσεσθαι τι· ἐπεμπε δὲ καὶ δόλοις εἰκότας κατασκόπῃς, ὡς αὐτομόλῃς.)

5'. Ως ἔν ἤκαστε ταῦτα ὁ στρατὸς τῷ Κῦρι, ἐν φροντίδι τε ἕκαστος ἐγίγνετο, ὥσπερ εἰκὸς, ἡσυχαιτέροί τε ἢ ὡς εἰσέθασι διεφοίτων, Φαῖδροί τε οἱ πολλοὶ ἔκ' πάνυ ἐφαίνοντο, ἐκυκλῆντό τε, καὶ μετὰ ἦν πάντα ἀλλήλῃς ἐρωτώντων περὶ τῶν, καὶ διαλεγομένων. ὡς δὲ ᾔσθετο ὁ Κῦρος φόβον διαθέντα ἐν τῇ στρατιᾷ, συγκαλεῖ τῆς τε ἀρχοῦσας τῶν στρατευμάτων, καὶ πάντας ὁπόσων ἀθυμῶντων βλάβῃ ἐδόκει τις γίγνεσθαι, καὶ προθυμῶντων ἀφέλεια. προεῖπε δὲ τοῖς ὑπηρεταῖς, καὶ ἄλλος εἴ τις βῆλοιο τῶν ὀπλοφόρων προσίστασθαι ἀκῆσόμενος τῶν λόγων, μὴ κωλύειν. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξε τοιαῦτα·

Ζ. Ἄνδρες σύμμαχοι, ἐγὼ τοι ὑμᾶς συνεκάλεσα, ἰδὼν τινὰς ὑμῶν, ἐπεὶ αἱ ἀγγελίαι ἦλθον ἐκ τῶν πολεμίων,

captivi etiam dicebant: (dabat enim operam Cyrus, ut caperentur aliqui, de quibus nonnihil exquirere posset, atque etiam mittebat exploratores, servorum specie, quali si transfugae essent.)

6. Haec igitur quum Cyri exercitus audisset, et sollicitus esse quisque coepit, uti consentaneum erat; et incedebant maiori cum silentio, quam consuevissent; magnaeque pars eorum non admodum hilaris cernebatur. Praeterea in circulis congregabantur, et omnia plena erant interrogantium de

his rebus, et colloquentium. Cyrus, ubi metum peruagari exercitum animaduertit: tum copiarum praefectos conuocat, tum eos omnes, qui si deiectis essent animis, damnum; si alacribus, utilitatem adlaturi viderentur. Praedixit etiam adparitoribus, ut si quis alius quoque grauis armaturae militum adstare vellet, hanc orationem auditurus, ne prohiberent. Vbi convenissent, in hanc sententiam loquutus est.

7. Conuocaui ego vos, socii, quia nonnullos vestrum video, posteaquam ab hostibus venere nuntii,

λεμίων, πάνυ εοικότας πεφοβημένοις ἀνθρώποις. δοκεῖ γάρ μοι θαυμαστὸν εἶναι, εἴ τις ὑμῶν, ὅτι μὲν οἱ πολέμιοι λέγονται συλλέγεσθαι, δεδοικεν, ὅτι δὲ ἡμεῖς πολὺ μὲν πλείους συνειλέγμεθα νῦν, ἢ ὅτε ἐνικῶμεν ἐκείνους, πολὺ δὲ ἄμεινον σὺν Θεῷ παρεσκευάσμεθα νῦν, ἢ πρόθεν· ταῦτα δὴ ὁρῶντες ἢ θαρρεῖτε; ὦ πρὸς Θεῶν, ἔφη, γί δῃτ' ἀνέποιήσατε οἱ νῦν δεδοικότες, εἰ ἡγγελλόν τινες τὰ παρ' ἡμῖν νῦν ὄντα, ταῦτα ἀντίπαλα ἡμῖν προσιόντα; καὶ πρῶτον μὲν ἠκῶστε, ἔφη, ὅτι οἱ πρόθεν νικήσαντες ἡμᾶς, ἔτιοι πάλιν ἔρχονται, ἔχοντες ἐν ταῖς ψυχαῖς ἢν ποτε νίκην ἐκτήσαντο· ἔπειτα δὲ, οἱ τότε ἐκκόψαντες τῶν τοξοτῶν καὶ ἀκοντιστῶν τὰς ἀκροβολίσσεις, νῦν ἔτιοι ἔρχονται, καὶ ἄλλοι ὅμοιοι τῆτοις πολλαπλάσιοι· ἔπειτα δὲ ὥσπερ ἔτιοι ὀπλισάμενοι τῆς πεζῆς τότε ἐνίκων, νῦν ἔτιως καὶ οἱ ἵππεῖς αὐτῶν παρεσκευασμένοι πρὸς τῆς ἱππέας προσέρχονται· καὶ τὰ μὲν τόξα καὶ ἀκόντια ἀποδοκιμάσας, παλτὸν δὲ ἐν ἰσχυρότερον ἑκάστος λαβὼν, προσελαύνειν διανενοῖται, ὡς ἐκ χειρὸς

nuntii, simillimos esse hominibus perterritis. Equidem miror, quemquam veltrum formidine corripī, quia dicantur hostes colligi: quod vero multo maiore numero nos iam collecti sumus, quam id temporis, quum eos vinceremus; et multo nunc Dei ope, quam antea, melius instructi, haec videntes non estis bono animo? Dii immortales, ait, quid facturi tandem fuissetis, qui iam metu estis perculsi, si qui nuntium adtulissent, quae nunc apud nos sunt, haec nobis aduersa adventare? si primum audiretis,

(inquit) eos, qui prius nos vicissent, rursus venire, ac victoriam in animis habere, quam aliquando adepti essent: deinde eos, qui tum et sagittariorum, et iaculatorum velitationes fregissent, nunc aduenire cum aliis sibi similibus multo pluribus? Praeterea quemadmodum hi tunc armati vicissent pedites, sic nunc equites ipsorum instructos, ad equites accedere: reiectisque arcubus et iaculis, et accepto quemque pilo uno, eoque firmiore, apud animum statuisse adequitare, ut cominus

ρὸς τὴν μάχην πεισόμενος· ἔτι δὲ ἄρματα ἔρχεται, ἀ ἔχ
 ἄτως ἐσθίζεται, ὥσπερ πρόσθεν ἀποστροφέντα ὡς εἰς φυ-
 γὴν, ἀλλ' οἱ τε ἵπποι εἰς κατατεθωρακισμένοι οἱ ἐν τοῖς
 ἄρμασιν, οἱ τε ἡνίοχοι ἐν πύργοις ἐσῆσι ξυλίνους, τὰ ὑπερ-
 ἔχοντα ἅπαντα συνεσγασμένοι θώραξι καὶ κράνεσι· δρέ-
 πανά τε σιδηρὰ περὶ τοῖς ἄξοσι προσήρμοςαι, ὡς ἐλῶντες
 καὶ ἔτοι εὐθύς εἰς τὰς τάξεις τῶν ἐναντίων· πρὸς δ' ἔτι
 κάμηλοί εἰσιν αὐτοῖς, ἐφ' ὧν προσελῶσιν, ὧν μίαν ἐκάστην
 ἑκατὸν ἵπποι ἔκ ἀν ἀνάσχοιντο ἰδόντες· ἔτι δὲ πύργους
 ἔχοντες προσίσσιν, ἀφ' ὧν τοῖς μὲν αὐτῶν ἀεζήσῃσιν, ὑμᾶς
 δὲ βάλλοντες κωλύσῃσιν ἐν τῷ ἰσοπέδῳ μάχεσθαι.

Εἰ δὴ ταῦτα ἡγγελλέ τις ὑμῖν ἐν τοῖς πολεμίοις ὄν-
 τα, οἱ νῦν φοβέμενοι τί ἂν ἐποιήσατε; ὁπότε ἀπαγγελ-
 λομένων, ὅτι Κροῖσος μὲν ἤρηται τοῖς πολεμίοις στρατηγός,
 ὃς τοσάτω Σύρων κακίων ἐγένετο, ὅσω Σύροι μὲν μάχῃ
 ἠττήθენტες ἔφυγον, Κροῖσος δὲ ἰδὼν ἠττημένους, ἀντὶ τῆ
 ἀεζήσαν τοῖς συμμάχοις, φεύγων ἄχελος; ἐπεὶ δὲ διαγ-
 γέλλεται δὴ πᾶ, ὅτι αὐτοὶ μὲν οἱ πολέμιοι ἔχ' ἱκανοὶ ἡγῶν-
 ται

nus pugnam ineat? Venire
 item currus, qui non ita consti-
 tuendi sint auerfi velut ad fu-
 gam, sicut prius: sed tumequos
 in curribus cataphractos esse,
 tum aurigas in turribus ligneis
 stare, quorum partes corporis
 eminentes omnes loricis ac ga-
 leis tectae sint: et falces fer-
 reas ad axes aptatas esse, quo
 et illi statim in aduersariorum
 ordines impetum faciant. Prae-
 ter haec habere ipsos, camelos,
 quibus aduehantur, quorum
 vnum vel centum equi videre
 non sustineant. Aduentare
 item eos cum turribus, de qui-

bus sint opematuri suis, et vos
 eiaculando impedituri, quomi-
 nus in planitie dimicetis?

Haec igitur si quis vobis, qui
 iam in metu estis, nuntiare hosti-
 bus adesse, quid facturi esse-
 tis? quando iam adeo pertur-
 bamini adlatis nuntiis, quod
 Croesum hostes imperatorem
 legerint, qui tanto Syris im-
 bellior fuit, ut quum Syri proe-
 lio victi fugerent, ipse victos
 esse videns, quibus opem, ut
 focis, ferre debebat, fuga se
 subduceret? Deinde nuntia-
 tur sane, hostes ipsos se non
 idoneos ac pares arbitrari, qui
 nobiscum

ταῖς ἡμῖν εἶναι μάχεσθαι, ἄλλως δὲ μιθεῖνται ὡς ἄμεινον
μαχομένους ὑπὲρ σφῶν, ἢ αὐτοί. εἰ μέντοι τισὶ ταῦτα
μὲν τοιαῦτα ὄντα δεινὰ δοκεῖ εἶναι, τὰ δὲ ἡμέτερα φαῦ-
λα, τῆς ἐγὼ φημι χρῆναι, ὧ ἄνδρες, ἀφείναι εἰς τὰς
ἐναντίας. πολὺ γὰρ ἐκεῖ ὄντες πλείω ἂν ἡμᾶς ὠφελοῖεν
ἢ παρόντες.

η. Επεὶ ταῦτα εἶπεν ὁ Κῦρος, ἀνέστη Χρυσάντας ὁ
Πέρσης, καὶ ἔλεξεν ὧδε. Ω Κῦρε, μὴ θαύμαζε εἴ τινες
ἐσκυθρόπασαν ἀκῆσαντες τῶν ἀγγελλομένων. ἔ γάρ
φοβηθέντες ἔτι διετέθησαν, ἀλλ' ἀχθεσθέντες. ὥς περ
γε, ἔφη, εἰ τινῶν βυλομένων τε καὶ οἰομένων ἤδη ἀρίστῃ-
σειν, ἐξαγγελθεῖν τι ἔργον, ὃ ἀνάγκη εἶναι πρὸ τῆς ἀρίστης
ἐξεργάσασθαι, ἔδεις ἂν, οἶμαι, ἡδεῖν τῆτο ἀκῆσας. ἔτι
τοῖνυν καὶ ἡμεῖς, ἤδη οἰόμενοι πλητῆσειν, ἐπεὶ ἡκῆσαμεν
ὅτι ἐστὶ τι λοιπὸν ἔργον, ὃ δεῖ ἐξεργάσασθαι, συνεσκυθρο-
πάσαμεν, ἔ φοβόμενοι, ἀλλὰ πεποιθῆσαι ἂν ἤδη καὶ
τῆτο βυλόμενοι. ἀλλὰ γὰρ ἐπεὶ ἔπερὶ Συρίας μόνον
ἀγωνιάμεθα,

nobiscum pugnent, sed alios
conducere, quasi pro eis melius
illi proeliaturi sint, quam ipsi-
met. Haec igitur quum ita se
habeant, si quibus terribilia vi-
dentur esse, nostra vero futilia:
hos equidem aio, milites, ad ho-
stes ablegandos esse. Nam
multo magis nobis profuerint,
si cum illis sint, quam si nobis
adfint.

8. Posteaquam haec Cyrus
protulit, Chrysantas ille Persa
furgens, hoc modo loquutus est:
Ne tibi mirum sit, mi Cyre,
quosdam, auditis hisce, quae
nuntiantur, tristes visos esse:
quippe non eo sic adfecti fue-

re, quasi metu percellerentur;
sed propter indignationem.
Perinde ac, inquit, si aliquibus
iam et prandere cupientibus, et
existimantibus id futurum, opus
aliquod denuntietur, quod ne-
cesse sit ante prandium absol-
vi: neminem, opinor, hoc ad-
dito delectatum iri. Sic nos
etiam, qui fore putabamus, ut
opes consequeremur, postea-
quam inaudiuimus, restare
quoddam opus, quod absoluen-
dum sit; vultus nostros contra-
ximus, non qui metu percelle-
remur, sed illud etiam velle-
mus effectum esse. Verumenim-
vero quia non de Syria solum
dimicabimus,

ἀγωνιόμεθα, ὅπῃ σῖτος πολὺς, καὶ πρόβατά ἐστι, καὶ φοίνικες οἱ καρποφόροι· ἀλλὰ καὶ περὶ Λυδίας, ἔνθα πολὺς μὲν οἶνος, πολλὰ δὲ σῦκα, πυλὺ δὲ ἔλαιον, θάλαττα δὲ προσκλύζει, καθ' ἣν πλείω ἔρχεται ἢ ὅσα τις εἴωρακεν ἀγαθὰ ταῦτα, ἔφη, ἐννοούμενοι, ἔκети ἀχθόμεθα, ἀλλὰ θάρρῃμεν ὡς μάλις, ἵνα θᾶττον καὶ τῶν τῶν Λυδίων ἀγαθῶν ἀπολαύσωμεν.

9. Ο μὲν ἔτιωσ' εἶπεν· οἱ δὲ σύμμαχοι πάντες ἦδη σάν τε τῷ λόγῳ καὶ ἐπήνεσαν. καὶ μὲν δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ ἄνδρες, δοκεῖ μοι καὶ ἵεναι ἐπ' αὐτῆς ὡς τάχιστα· ἵνα πρῶτον μὲν αὐτῆς φθάσωμεν ἀφικόμενοι, ἣν δυνάμεθα, ὅπῃ τὰ ἐπιτήδεια αὐτοῖς συλλέγεται· ἔπειτα δὲ ὅσῳ ἂν θᾶττον ἴωμεν, τόσῳ τῳ μῖον μὲν τὰ παρόντα αὐτοῖς εὐερίσωμεν, πλείω δὲ τὰ ἀπόντα. ἐγὼ μὲν δὴ ἔτιω λέγω. εἰ δέ τις ἄλλως πῶς γιγνώσκει ἢ ἀσφαλέστερον εἶναι, ἢ ῥᾶον ἡμῖν, διδασκέτω. ἐπεὶ δὲ συνηγόρευον μὲν πολλοὶ ὡς χρεῶν εἴη ὅτι τάχιστα πορεύεσθαι ἐπὶ τῆς πολεμίας, ἀντέλεγε δὲ ἄλλοις, ἐκ τῶν δὴ ὁ Κῦρος ἤρχετο λόγῳ τοιῶδε·

1. Ἄνδρες

dimicabimus, quae et frumenti, et pecudum, et palmarum feracium copiam habet; sed etiam de Lydia, in qua vini, ficorum, olei magna est copia, et quam mare adluit, quo bona plura, quam quisquam viderit, aduehuntur: haec, inquit, cogitantes, non iam amplius indignamur, sed quammaxime confirmatis animis sumus, ut quamprimum etiam istis Lydiae bonis fruamur.

9. Haec illius verba fuerunt: quibus vniuersi focii delectati, eadem comprobarunt. Et Cyrus: Equidem, ait, arbitror, quam

celerime aduersus eos pergendum esse; ut primum ipsos eo veniendo anteuertamus, si quidem poterimus, ubi comaeum colligunt. Deinde quanto celerius iuerimus, tanto pauciora in promptu habebunt, ac plura desiderabunt. Equidem ita censeo. Quod si quis vel tutius, vel facilius aliquid alia ratione faciuros nos sentit, sane id doceat. Quum autem multi sententiis et ipsi dictis ostenderent, necessarium esse, ut quamprimum in hostem pergerent, ac nemo contradiceret; tum vero Cyrus huiusmodi orationem est orsus:

10. Iam

Ἱ. Ἄνδρες σύμμαχοι, αἱ μὲν ψυχὰς καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ ὅπλα, οἷς δεήσει χρῆσθαι, ἐκ πολλῶ ἡμῖν σὺν Θεῷ παρεσκεύασται· νῦν δὲ τὰ ἐπιτηδεύει δεῖ εἰς τὴν ὁδὸν συσκευάζεσθαι αὐτοῖς τε ἡμῖν, καὶ ὁπόσοις τετραποσὶ χρώμεθα, μὴ μείον εἴκοσιν ἡμερῶν. ἐγὼ γὰρ λογίζομενος εὐρίσκω, πλειόνων ἢ πεντεκαίδεκα ἡμερῶν ἐσομένην ὁδόν, ἐν ἣ ἔδὲν εὐρήσομεν τῶν ἐπιτηδεύων. ἀνδρασκεύεται γὰρ, τὰ μὲν ὑφ' ἡμῶν, τὰ δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων, ὅσα ἐδύνατο. συσκευάζεσθαι ἔν χρεὶ σίτον μὲν ἱκανόν (ἄνευ γὰρ τῆς ἔτε μάχεσθαι ἔτε ζῆν δυνάμεθα ἂν) οἶνον δὲ τοσούτον χρῆ ἔχειν ἕκαστον, ὅσος ἱκανὸς ἔσται ἐθίσαι ἡμᾶς αὐτὰς ὑδροπτεῖν. πολλὴ γὰρ ἐστὶ τῆς ὁδοῦ ἄσινος, εἰς ἣν ἔδ' ἂν πανυ πολὺν οἶνον συσκευασώμεθα, διαρκέσει. ὥς ἂν μὴ ἐξαπίνης ἄσινος γενόμενοι νοσήματι περιπίπτωμεν, ὥδε χρῆ ποιεῖν. ἐπὶ μὲν τῷ σίτῳ νῦν εὐθύς ἀρχώμεθα πίνειν ὕδωρ.

ἰά. Τῆτο γὰρ ἤδη ποιῶντες ἔ πολὺ μεταβαλῶμεν. καὶ γὰρ
 ὅστις

10. Iam dudum, focii, tum animi, tum corpora, tum arma, quibus utendum erit, ope Dei nobis parata sunt. Nunc vero commeatus ad iter comportandus est, et nobis ipsis, et quibuscunque utimur quadrupedibus: isque non minor quam viginti dierum. Etenim ratiocinando reperio, nos plurimum quam quindecim dierum viam habituros, in qua nihil commeatus inueniemus. Nam aucta sunt partim a nobis, partim ab hostibus, quaecunque potuerunt. Quamobrem convasari necesse est, quantum satis

fit cibi; (nam absque hoc nec proeliari, nec vivere possumus) et vini tantum habere quemvis oportet, quantum satis fuerit ad consuefaciendum nos, ut aquam bibamus. Nam pleraque viae pars vino caret, in quam si vel plurimum vini comportemus, non tamen illud suffecerit. Quare ne, si subito vinum nos deficiat, in morbos incidamus, sic faciendum erit: ad cibum iam statim aquam bibere incipiamus.

Nam id si modo fecerimus, mutationem non magnam sentiemus. Etenim quicumque

ὅσις ἀλφίτοσιτῆι, ὕδατι μεμιγμένην αἰ τὴν μάζαν ἐδίει· καὶ ὅσις ἀρτοσιτῆι, ὕδατι δεδευμένον τὸν ἄρτον. καὶ τὰ ἐφθὰ δὲ πάντα μεθ' ὕδατος τῷ πλείστῳ ἐσκεύασαι. μετὰ δὲ τὸν σῆτον εἰ οἶνον ἐπιπίνοιμεν, ἔδὲν μείον ἔχουσα ἢ ψυχὴ ἀναπαύσεται. ἔπειτα δὲ καὶ τῷ μετὰ τὸ δεῖπνον ἀφαιρῆναι χεῖρ, ἕως ἂν μάθωμεν ὑδροπόται γενέμενοι. ἡ γὰρ κατὰ μικρὸν μεταλλάξις πᾶσαν ποιεῖ φύσιν ὑποφέρειν τὰς μεταβολάς· διδάσκει δὲ καὶ ὁ θεός, ἀπάγων ἡμᾶς κατὰ μικρὸν ἐκ τῆ χειμῶνος εἰς τὸ ἀνέχεσθαι ἰσχυρὰ θάλην, καὶ ἐκ τῆ θάλης εἰς τὸν ἰσχυρὸν χειμῶνα· ὃν χεῖρ μιμημένους, εἰς ὃ δεῖ ἐλθεῖν προεθισμένους ἡμᾶς ἀφικνεῖσθαι.

Καὶ τὸ τῶν σωματίων δὲ βάρος εἰς τὰ ἐπιτήδεια καταδαπανᾶτε. τὰ μὲν γὰρ ἐπιτήδεια περιττεύοντα ἔχοντες ἔσται· σωματίων δὲ ἐνδεσθέντες μὴ δέισητε, ὡς ἔχοντες ἡδέως καθευδήσετε· εἰ δὲ μὴ, ἐμὲ αἰτιάσθε. ἐδήης μέντοι ὅτῳ ἐστὶν ἀφθονωτέρα παρῆσα, πολλὰ καὶ ὑγιαίνοντι καὶ κάμνοντι ἐπικερεῖ. ὅσα δὲ χεῖρ συνεσκευασθαι, ὅσα

polenta vescitur, is semper of-
fam aqua mistam; qui pane,
aqua subactum panem comedit.
Quin et elixa omnia multa cum
aqua parantur. Post cibum vero
si vini potus accedat, nihilo de-
terius habens animus adquie-
scet. Deinde vinum etiam il-
lud imminui debebit, quod a
coena sumitur, donec consue-
faciendo aquam bibere possi-
mus. Nam quae mutatio paul-
latim declinando fit, ea facit, vt
quaelibet natura mutationes
ferat: quod quidem Deus ipse
nos docet, qui paulatim ab
hyeme nos ad perferendum

vehementes calores abducit,
et ab aestu ad acrem hye-
mem: quem imitando, perue-
nire ad id, quod necesse est,
iam ante consuefacti, debe-
mus.

Quin et stragulorum pon-
dus in res necessarias insu-
mite. Necessaria enim si su-
per sint, non erunt inutilia; at
stragula si vobis desint, metuen-
dum non erit, quin suauiter
dormituri sitis: sin minus, me
culpate. Vestis tamen, cui sit
abundantior, permultum et re-
cte valenti et aegrotanti prod-
est. Obsonia conuulsanda sunt,
quaecum-

καὶ ἄρμασι καὶ ἀμάξαις· ἐν γὰρ πολλαῖς πράξεσι πολλὰ ἀνάγκη καὶ τὰ ἀπαγορευόμενα εἶναι.

Ἐχέειν δὲ δεῖ καὶ τὰ ἀναγκασιότατα ὄργανα ἐπὶ ταῦτα πάντα. ἢ γὰρ ἀπανταχῇ χειροτέχναι παραγίνονται· τὸ δ' ἐφ' ἡμέραν ἀρκέσον ὀλίγοι τινὲς ἔχ' ἱκανοὶ ποιῆσαι. ἔχειν δὲ χρὴ καὶ ἄμην καὶ σμινύην κατὰ ἀμάξαν ἐκάστην, καὶ κατὰ τὸ νωτοφόρον δὲ ἀξίνην καὶ δρέπανον. ταῦτα γὰρ καὶ ἰδία χρήσιμα ἐκάστῳ, καὶ ὑπὲρ τῆ κοινῆς πολλάκις ὠφέλιμα γίνεται. τὰ μὲν ἂν εἰς τροφὴν δέοντα οἱ ἡγεμόνες τῶν ὅπλοφόρων ἐξετάζετε τῆς ἐφ' ὑμῖν αὐτοῖς. ἢ γὰρ δεῖ παρῆεναι ὅτι ἂν τις δέηται τῶντων. ἡμεῖς γὰρ τῶντων ἐνδεεῖς ἐσόμεθα.

Ὅσα δὲ καὶ τὰ ὑποζύγια κελεύω ἔχειν, ὑμεῖς οἱ τῶν σκευοφόρων ἄρχοντες ἐξετάζετε, καὶ τὸν μὴ ἔχοντα κατασκευάζεσθαι ἀναγκάζετε. ὑμεῖς δ' αὖ οἱ τῶν ἑδοποιῶν ἄρχοντες, ἔχετε μὲν ἀπογεγραμμένας παρ' ἐμὲ τῆς ἀποδοκιμασμένης καὶ τῆς ἐκ τῶν ἀκοντιστῶν, καὶ τῆς ἐκ τῶν τοξοτῶν, καὶ τῆς ἐκ τῶν σφενδαυητῶν. τήτις ἂν
χρῆ

curtibus et plaustris. Nam multis in negotiis et operibus, necesse est multa quoque deficere.

Simul habere oportet instrumenta maxime necessaria ad haec omnia. Non enim ubique opifices adsunt. Quod autem toto die suffecturum sit, ad id efficiendum pauci quidam non sufficiunt. Conuenit et sarculum et ligonem in curru quouis habere, et in iumento fossuario dolabram et falcem. Nam haec et cuique priuatim vsui sunt, et publice frequenter vtilitatem adferunt. Quibus quidem ad cibos opus est, de iis vos du-

ces militum grauis armaturae illos interrogare, qui vobis parent. Non enim praetermittendum est quidquam horum, quo indigere quiuis poterit. Nam alioquin eorum penuria nos ipsos tanget.

Quaecumque vero habere iumenta iubeo, vos impedimentorum praefecti iuquirite, et qui non habet, hunc ad parandum ea cogite. Vos autem, qui vias exercitui sternentibus praeestis, habetis a me descriptos eos, qui ex iaculatoribus, et sagittariis, et funditoribus loco moti sunt. Itaque cogitis

χρὴ τὰς μὲν ἀπὸ τῶν ἀκοντικῶν πέλεκυν ἔχοντας ξυλοκόπον ἀναγκάζειν στρατεύεσθαι, τὰς δ' ἀπὸ τῶν τοξοτῶν, σμινύην, τὰς δ' ἀπὸ τῶν σφενδονητῶν, ἄμην. τὰς δ' ἔχοντας ταῦτα, πρὸ τῶν ἀμαξῶν κατ' ἵλας πορεύεσθαι, ὅπως, ἢν τι δὴ ὁδοποιίας, εὐθὺς ἐνεργοὶ ᾗτε, καὶ ἐγὼ, ἢν τι δέωμαι, ὅπως εἰδὼ ὁπόθεν δεῖ λαβόντα τῆταις χρῆσθαι. ἄξω δὲ καὶ τὰς ἐν τῇ στρατιωτικῇ ἡλικίᾳ ζῶν τοῖς ὀργάνοις χαλκίαις τε καὶ τέκτονας, καὶ σκυτοτέμης, ὅπως ὅποσα ἂν δέηται καὶ τοιῶν τεχνῶν ἐν τῇ στρατιᾷ, μηδὲν ἐλλείπηται. ὅτοι δὲ ὁπλοφόροι μὲν τάξεως ἀπολελεύσονται, αἱ δ' ἐπίσανται τῷ βυλομένῳ μικτὰ ὑπηρετῶντες, ἐν τῷ τεταγμένῳ ἔσονται.

Ἦν δὲ τις καὶ ἔμπορος βέληται ἔπειθαι πωλεῖν τι βυλούμενος, τῶν μὲν προειρημέγων ἡμερῶν τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν ἢν δὲ τι πολὺν ἀλίσκηται, πάντων σφραῖσεται. ἐπειδὴν δ' αὐταὶ παρέλθωσιν αἱ ἡμέραι, πωλήσει ὅπως ἂν βέληται. ὅτις δ' ἂν τῶν ἐμπόρων πλείστην ἀγορὰν παρέ-
χων

getis reiectos ex iaculatoribus, ut sumta securi. lignaria militent: eos qui ex sagittariis, ligone: qui ex funditoribus, sarculo. Atque hos ipsos iis instructos, ante plaustra turmatim incedere cogetis, ut, si quid opus sit munienda via, statim opus adgrediamini: et ipse sciam, si mihi aliquorum opera necessaria sit, unde ad usum meum mihi sumendi sint. Ducam vero nobiscum et fabros aerarios militaris aetatis, et fabros lignarios, et futores, cum instrumentis suis: ut si qua in re his etiam artificijs opus sit

in exercitu, nihil deficiat. Atque hi sane ab atmatum militum ordinibus soluti erunt, quae autem sciunt, mercede ei qui velit, ministrantes, erunt in constituto loco.

Quod si quis etiam mercator sequi castra voluerit, ut aliquid vendat, is illorum dierum, quos ante significauimus, commeatum habere debet: sin aliquid vendere deprehendatur, omnibus spoliabitur. Posteaquam vero dies hi praeterierint, quo pacto volet, vendet; et quisquis e mercatoribus quam maxime rerum venalium forum augere

χων φαίνηται, ὅτος καὶ παρὰ τῶν συμμάχων καὶ παρ' ἐμῶν δώρων καὶ τιμῆς τεύχεται. εἰ δὲ τις χρημάτων προσδεῖσθαι νομίζει εἰς ἐμπολὴν, γνωστῆρας ἐμοὶ προσαγαγὼν καὶ ἐγγυητὰς, ἢ μὴν πορεύεσθαι σὺν τῇ στρατιᾷ, λαμβανέτω ὧν ἡμεῖς ἔχομεν.

Εγὼ μὲν δὴ ταῦτα προχγορεύω· εἰ δέ τις τί καὶ ἄλλο δεὸν ἐνορᾷ, πρὸς ἐμὲ σημαινέτω. καὶ ὑμεῖς μὲν ἀπίοντες συσκευάζετε, ἐγὼ δὲ θύσομαι ἐπὶ τῇ ὁρμῇ· ὅταν δὲ τὰ τῶν θεῶν καλῶς ἔχη, σημανέμεν. παρεῖναι δὲ χρὴ ἅπαντας τὰ προειρημένα ἔχουσιν εἰς τὴν τιταγμένην χώραν, πρὸς τῆς ἡγεμόνας ἑαυτῶν· ὑμεῖς δὲ ὡς ἡγεμόνες, τὴν ἑαυτῶν ἑκάστος τάξιν εὐτρεπισάμενος, πρὸς ἐμὲ πάντες συμβαλεῖτε, ἵνα τὰς ἑαυτῶν ἑκάστοι χώρας καταλάβῃτε.

Κ Ε Φ. γ'.

Ακίστατες δὲ ταῦτα οἱ μὲν συνεσκευάζοντο· ὁ δ' ἐθύετο. ἐπεὶ δὲ καλὰ τὰ ἱερά ἦν, ὤρματο σὺν τῷ στρατεύματι· καὶ τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ ἐξεστρατοπεδεύσατο ὡς δυνατόν

videbitur, is et a socijs, et a me munera et honores consequetur. Quod si quis existimat, pecunia sibi ad coemptionem rerum opus esse: is illos, quibus est notus, et fide iustiores, quibus recte caueat, se cum exercitu profecturum, adducat: et quam nos habemus, accipiat.

Et haec a me praedicta sunt. Si quis vero aliud quippiam, quod facto sit opus, perspicit, mihi significet. Ac vos quidem hinc digressi vasa colligite, ego professionis causa rem sacram faciam; cum vero res

diuinae recte se habebunt, signum dabimus. Debent autem adesse omnes cum iis, quae praedicta sunt, loco constituto, apud duces suos. Vos vero duces, ubi suum quisque ordinem instruxeritis, ad me omnes conuenietis, ut suos singuli locos percipiat.

C A P. III.

Quibus illi auditis, ad iter se comparabant: Cyrus vero sacrificabat. Vbi vero sacrificia bene se habuerunt, cum exercitu progredi coepit. Ac primo quidem die metatus est castra, loco,

δυνατὸν ἐγγύτατα, ὅπως εἴ τις τὶ ἐπιλεησμένος εἴη, μετέλθοι, καὶ εἴ τις τὶ ἐνδεόμενος γνοίη, τῆτο ἐπιπαρασκευάσαιτο. Κυαζάρης μὲν ἔν τῶν Μηδῶν ἔχων τὸ τρίτον μέρος, κατέμενεν, ὡς μηδὲ τὰ οἴκοι ἔρημα εἴη. ὁ δὲ Κύρος ἐπορεύετο ὡς εὐδύνατο τάχιστα, τῆς ἱππέας μὲν πρώτης ἔχων, καὶ πρὸ τῶν διερευνητῶν καὶ σκοπῶν αἰὲ ἀναβιβάζων ἐπὶ τὰ πρόθεν εὐσκοπώτατα· μετὰ δὲ τῆτης ἤγε τὰ σκευοφόρα, ὅπῃ μὲν πεδινὸν εἴη, πολλὰς ὁμαθῶν ποιόμενος τῶν ἀμαξῶν καὶ τῶν σκευοφόρων. ὅπισθεν δὲ ἡ Φάλαγξ ἐφεπομένη εἴ τι τῶν σκευοφόρων ὑπολείποιτο, οἱ προσυγχανόντες τῶν ἀρχόντων ἐπεμέλοντο, ὡς μὴ κωλύοιντο πορεύεσθαι.

β'. Ὅπῃ δὲ σφοδρότερα εἴη ἡ ὁδός, διὰ μέσῃ ποιόμενοι τὰ σκευοφόρα ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἐπορεύοντο οἱ ὅπλοφόροι καὶ εἴ τι ἐμποδίζοι, οἱ κατὰ ταῦτα γιγνόμενοι αὐτῶν στρατιωτῶν ἐπεμέλοντο. ἐπορεύοντο δὲ ὡς τὰ πολλὰ αἱ τάξεις παρ' αὐταῖς ἔχουσιν τὰ σκευοφόρα. ἐπιτέτακτο γὰρ πᾶσι τοῖς

loco, quam potuit, proximo; ut si quis alicuius rei esset oblitus, ad petendum transfret: et si quis esse sibi re aliqua opus animadverteret, eam adhuc sibi compararet. Et Cyaxares quidem cum tertia parte Medorum remansit, ut domi solitudo non esset. Cyrus quam celerime poterat, faciebat iter, primo equitibus loco tributo; ante hos et exploratores et speculatores semper anteriora in loca, quae ad speculandum essent commodissima, praemittens. Post hos agebat impedimenta, in planitie quidem mul-

tos plaustrorum et impedimentorum globos faciens. Hos a tergo sequebatur phalanx, ut, si quid impedimentorum a tergo relinqueretur, praefecti superuenientes curarent, ut in progressu non impedirentur.

2. Sicubi vero angustior erat via, milites armati, receptis in medium impedimentis, hinc et illinc incedebant: ac si quid impediret, milites ad haec constituti curam adhibebant. Plerumque vero sic cohortes iter faciebant, ut impedimenta sua apud se haberent. Nam clitellariis omnibus

τοῖς σκευοφόροις κατὰ τὴν ἐαυτῶν τάξιν ἕκασον ἰέναι, εἰ μὴ τι ἀναγκαῖον ἀποκαλύοι. καὶ σημεῖον δὲ ἔχων τῇ ταξιάρχῃ ὁ σκευοφόρος ἠγεῖτο γινώσκον τοῖς τῆς ἐαυτῶν τάξεως ὥστε ἀθροοὶ ἐπορεύοντο, ἐπεμελῆντό τε ἰσχυρῶς ἕκαστος τῶν ἐαυτοῦ, ὡς μὴ ὑπολείποντο. καὶ ἔτω ποινῶν, ὅτε ζητεῖν ἔδει ἀλλήλους, ἅμα τε παρόντα ἀπαντα, καὶ σαώτερα ἦν, καὶ θάπτον τὰ θέοντα εἶχον οἱ στρατιῶται.

γ'. Ως δὲ οἱ προϊόντες σκοποὶ ἔδοξαν ἐν τῷ πεδίῳ ὄρεᾷ ἀνθρώπου λαμβάνουσι καὶ χιλὲν καὶ ξύλα, καὶ ὑποζύγια δὲ ἰώρων ἕτερα τοιαῦτα ἄγοντά τε καὶ νεμέμενα, καὶ τὰ πρὸς αὐτὸν ἐφορῶντες ἐδόκην καταμανθάνειν μετεωριζόμενον ἢ καπνὸν ἢ κοινορτόν ἐκ τήτων ἀπάντων ἐγίγνωσκεν, ὅτι εἴη περ πλησίον τὸ στρατεύμα τῶν πολεμίων. εὐθὺς ἔν πέμπει ὁ σκοπάρχης τινὰ ἀγγελῶντα ταῦτα τῷ Κύρῳ. ὁ δὲ, ἀκίσσας ταῦτα, ἐκείνης μὲν ἐκέλευσε μένοισι ἐπὶ ταύταις ταῖς σκοπαῖς, ὁ, τι
 ἂν

bus erat imperatum, ut quisque propter cohortem suam progrediretur, nisi quid rei necessarii impediret. Atque etiam clitellarius quisque praestabat, ac signum centurionis sui habebat, quod militibus eiusdem cohortis notum esset. Itaque cateruatim faciebant iter, et vehementer in hoc intentus erat quilibet, ne qui suorum a tergo relinquerentur. Quod quum facerent, necesse non erat, ut mutuo se quaererent; et omnia praesto, magisque salua erant; et ea, quibus esset opus, citius milites habebant.

3. Ceterum speculatores antegressi, quum viderentur in planitie videre quosdam, qui pabulum et ligna sumerent, et adspicerent iridem iumenta, quae huiusmodi alia portarent, atque interim pascerentur: et remotiora loca intuendo, animadvertere sibi viderentur vel fumum, vel pulverem in sublimi ferri; de his omnibus intelligebant, hostium copias alicubi esse in propinquo. Itaque speculatores praefectus statim quendam mittit, qui Cyro ista nuntiaret. Is ubi haec audisset, iussit, ut illis ipsis in speculis manerent, ac

ἀν αἰὲ καινὸν ὀρώτιν, ἐξαγγέλλειν τὰξιν δ' ἔπειμιν ἰππέων εἰς τὸ πρόσθεν, καὶ ἐκέλευσε πειραθῆναι συλλαβεῖν τινὰς τῶν ἀνὰ τὸ πεδῖον ἀνθρώπων, ὅπως σαφέστερον μάθοιεν τὸ ὄν.

δ'. Οἱ μὲν δὴ ταχθέντες τῷτο ἔπραττον· αὐτὸς δὲ τὸ ἄλλο στρατεῦμα αὐτῷ κατεχώριζεν, ὅπως παρασκευάσαιτο, ὅσα ὥς το χρεῖαι, πρὶν πάνυ ὁμῶ εἶναι. καὶ πρῶτον μὲν ἀριστὰν παρηγγύησεν, ἔπειτα δὲ μένοντας ἐν ταῖς τάξεσι τὸ παραγγελλόμενον προνοεῖν. ἔπει δὲ ἤρξησαν, συνεκάλεσε καὶ ἰππέων καὶ πεζῶν καὶ ἀρμάτων τὰς ἡγεμόνας, καὶ τῶν μηχανῶν δὲ καὶ τῶν σκευοφόρων τὰς ἀρχούσας καὶ τῶν ἀρμαμαζῶν. καὶ ἦτοι μὲν συνήσαν· οἱ δὲ, καταδραμίντες εἰς τὸ πεδῖον, συλλαβόντες ἀνθρώπους ἡγαγον. οἱ δὲ ληφθέντες, ἀνερωτῶμενοι ὑπὸ τῷ Κύρῳ, ἔλεγον ὅτι ἀπὸ τῷ στρατοπέδῳ εἶεν, προεληλύθοιεν δὲ οἱ μὲν ἐπὶ χιλὸν, οἱ δ' ἐπὶ ξύλα, παρελθόντες τὰς προφυλακὰς. διὰ γὰρ τὸ πλῆθος τῷ στρατῷ σπάνια πάντα εἶναι.

ε'. Καὶ

ac quidquid semper novi conspicerent, sibi renuntiarent. Praeterea equitum cohorte ulterius missa, darent operam mandati, ut quosdam illorum in ea planitie comprehenderent, quo certius id, quod esset, cognosci posset.

4. Ac faciebant hoc illi, quibus id erat negotii datum: Cyrus ipse copias reliquas ibidem disponebat, ut praepararent ea quae arbitrabatur oportere; antequam omnino congregerentur. Primum vero edixit; uti pranderent; deinde ut suis in ordinibus manerent, ac provi-

derent, quod imperaretur. Pransi quum essent, equitum, peditum, currum duces, atque etiam machinarum, impedimentorum, plaustrorum praefectos convocavit. Hi dum contuerentur, interea qui in planitiem excurrerant, homines comprehensos adducebant. Quumque a Cyro interrogarentur ii, qui capti erant; aiebant se hostium ex castris esse, ac processisse, partim pabulatum, partim lignatum, praetergressos primas excubias. Etenim propter exercitus multitudinem rarissima esse omnia.

Λα 5

5. Quibus

έ. Καὶ ὁ Κῦρος, ταῦτα ἀκρόσας, πόσον δ', ἔφη, ἄπει-
 σιν ἐνθένδε τὸ στρατεύμα; οἱ δ' ἔλεγον, ὡς δύο παρασάγ-
 γας. ἐπὶ τῷτοις ἤρετο ὁ Κῦρος· ἡμῶν δ', ἔφη, λόγος τις
 ἦν παρ' αὐτοῖς; καὶ μὰ Δί', ἔφασαν, καὶ πολὺς γε, ὡς
 ἐγγυὺς ἤδη ἦτε προσμόντες. τί ἔν; ἔφη ὁ Κῦρος, ἢ καὶ
 ἔχαιρον ἀκρόντες; (τῷτο δ' ἐπῆρετο τῶν παρόντων ἕνεκα)
 ἔ μὰ Δία, εἶπον ἐκεῖνοι, ἔ μὲν δὴ γε ἔχαιρον, ἀλλὰ καὶ
 μάλα ἡνῶντο. νῦν δ', ἔφη ὁ Κῦρος, τί ποιῶσιν; ἐκτάττον-
 ται, ἔφασαν, καὶ χθὲς δὲ καὶ τρίτην ἡμέραν τὸ αὐτὸ τῷτο
 ἔπραττον. ὁ δὲ τάττων, ἔφη ὁ Κῦρος, τίς ἐστιν; οἱ δ' ἔφα-
 σαν, αὐτὸς τε Κροῖσος, καὶ σὺν αὐτῷ Ἕλλην τις ἀνὴρ, καὶ
 ἄλλος δὲ τις Μήδης· ὅτος μέντοι ἐλέγετο φυγὰς εἶναι
 παρ' ὑμῶν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· ἀλλ' ὦ Ζεῦ μέγιστε, λα-
 βεῖν μοι αὐτὸν γένοιτο, ὡς ἐγὼ βάλωμαι. ἐκ τῶν τῶν
 μὲν αἰχμαλώτης ἀπάγειν ἐκέλευσεν, εἰς δὲ τῶν παρόντας
 ὡς λέξων τι ἀνήγετο.

5. Ἐν τῷτῳ δὲ παρῆν ἄλλος αὖ παρὰ τῆ σκο-
 πάρχῃ, λέγων ὅτι ἱππέων τάξις μεγάλη ἐν τῷ πε-
 δῶ

5. Quibus auditis, Cyrus: Et
 quanto, inquit, intervallo hinc
 exercitus abest? Parasangas
 duas, aiunt illi. Post haec Cy-
 rus: An de nobis erat, inquit,
 apud ipsos aliquis rumor? Erat
 profecto, inquit, et quidem
 magnus; nimirum ita vos adue-
 nire, ut iam prope abessetis.
 Quid igitur? ait Cyrus, quum
 id audirent, an gaudebant?
 Quod quidem eorum causa
 quaerebat, qui aderant. Non
 profecto, respondent illi, non
 sane gaudebant, sed admodum
 etiam anxii erant. Iam vero,
 ait Cyrus, quid rerum agunt?

Instruuntur, inquit, atque in
 hoc tum heri tum nudius tertius
 etiam occupati fuerunt. Et
 quis eos instruit? dicebat Cy-
 rus: Croesus ipse, inquit, et
 cum eo Graecus quidam, et
 alius quidam Medus; hic qui-
 dem a vobis venisse transfuga
 dicebatur. Verum, o maxime
 Iupiter, ait Cyrus, utinam eum
 capiam, uti desidero. Exhinc
 abduci captivos iussit, et ad eos,
 qui aderant, quasi aliquid di-
 cturus, se conuertit.

6. Interea quidam alius a spe-
 culatorum praefecto aderat, qui
 magnum equitum agmen in pla-
 nicie

δίῳ προφαίνοιτο. καὶ ἡμεῖς μὲν, ἔφη, εἰκάζομεν ἐλαύνειν αὐτὰς βηλομένους ἰδεῖν τόδε τὸ στρατεύμα. καὶ γὰρ πρὸ τῆς τάξεως ταύτης ἄλλοι ὡς τριάκοντα ἵππεις συχνῶς προσελαύνουσι, καὶ μέντοι κατ' αὐτὰς ἡμᾶς ἴσως βηλόμενοι λαβεῖν, ἢν δύνωνται, τὴν σκοπὴν. ἡμεῖς δὲ ἐσμὲν μία δεκάς οἱ ἐπὶ ταύτῃ τῇ σκοπῇ. καὶ ὁ Κύρος ἐκέλευσε τῶν περὶ αὐτὸν αἰεὶ ὄντων ἵππέων ἐλάσαντας ὑπὸ τὴν σκοπὴν ἀδήλως τοῖς πολεμίοις ἀτρεμίαν ἔχειν. ὅταν δ', ἔφη, ἡ δεκάς ἢ ἡμετέρα λείπῃ τὴν σκοπὴν, ἐξαναστάντες ἐπιθέσθε τοῖς ἀναβαίνουσιν ἐπὶ τὴν σκοπὴν. ὡς δ' ὑμᾶς. μὴ λυγῶσιν οἱ ἀπὸ τῆς μεγάλης τάξεως, ἀντέξελθε σύ, ἔφη, ὦ Ἰτάσπα, τὴν χιλιεὺς τῶν ἵππέων λαβὼν, καὶ ἐπιφάνηθι ἀντίος τῇ τῶν πολεμίων τάξει. διώξεις δὲ μηδαμῇ ἐς ἀφανές, ἀλλ' ὅπως αἱ σκοπαὶ σε διαμένουσιν ἐπιμεληθεὶς πάριθι. ἂν δ' ἄρα ἀνατείνοντες τὰς δεξιάς προσελαύνωσιν ὑμῖν τινες, δέχεσθε φιλίως τὸς ἀνδρας.

ζ'. ο

nicie dicebat conspici. Ac nos quidem, inquit, suspicamur eos pronehi studio contemplandi hunc exercitum. Nam ante hanc turmam alii equites ferè triginta celeriter aduehantur, et quidem versus nos ipsos; fortasse quod hanc speculam occupare velint, si quidem possint. Nos autem in ista specula tantummodo decem sumus. Et Cyrus nonnullos equites, ex iis quos semper circum se habebat, prouehi sub ipsam usque speculam iubet, atque ita quiescere, ut ab hostibus non conspicerentur. Vbi verò, ait, de-

curia nostra speculam deseruerit, tum vos erumpentes ex insidiis, eos inuadite, qui speculam conscenderint. Atque ut vos magnum illud agmen non laedat, egredere tu, inquit, aduersus hos, Hytaspas, cum mille his equitibus, et in conspectum hostilis agminis aduerso agmine pergit. Nequaquam vero persequaris eos usque ad loca tibi non perspecta, sed ubi curaueris, ut speculae tuae conseruentur, abscedito. Quod si qui sublatis dextris ad vos aduehantur, eos amanter excipite.

7. Hytaspas

ζ'. Ο μὲν δὴ Τσάσπας ἀπὼν ἀπλίζετο· αἱ δὲ ὑπηρεταὶ ἡλαυγον εὐθύς, ὡς ἐκέλευσεν. ἀπαντὰ δ' αὐτοῖς καὶ δὴ ἐντὸς τῶν σκοπῶν Ἀράσπας σὺν τοῖς θεράπυσιν, ὁ πέμψθεις πάλαι κατάσκοπος, ὁ φύλαξ τῆς Σπείδος γυναικός. ὁ μὲν ἔν Κῦρος, ὡς εἶδεν, ἀναπλήσας ἐκ τῆς ἔδρας ὑπὲρ πάντα τε αὐτῷ καὶ ἐδεξίετο· αἱ δ' ἄλλοι, ὥσπερ εἰκός, μηδὲν εἰδότες, ἐκπεπληγμένοι ἦσαν τῷ πράγματι· ἕως ὁ Κῦρος εἶπεν· ἄνδρες φίλοι, ἡκεῖ ἡμῖν ἀνὴρ ἄριστος. νῦν γὰρ ἡδὴ πάντας ἀνθρώπους δεῖ εἶδέναι τὰ τέτταρα ἔργα. ἔσθ' ἔτε αἰσχερὴ ἡτήθηδεις ἑδενός ὥχετο, ἔτε ἐμὲ φοβηθεῖς, ἀλλ' ὑπ' ἐμῷ πεμψθεῖς, ὅπως ἡμῖν μαθὼν τὰ τῶν πολεμίων, σαφῶς τὰ ὄντα ἐξαγγείλειεν. ἃ μὲν ἔν ἐγώ σοι ὑπεσχόμην, ὦ Ἀράσπα, μέμνημαί τε καὶ ἀποδώσω σὺν τέτοις πάσι. δίκαιον δὲ καὶ ὑμᾶς ἀπαντας, ὦ ἄνδρες, τῶν τιμῶν ὡς ἀγαθὸν ἄνδρα· ἐπὶ γὰρ τῷ ἡμετέρῳ ἀγαθῷ καὶ ἐκινδύνευσε, καὶ αἰτίαν ὑπέσχετο ἢ ἑβαρυνετο.

η'. Ἐκ τήτων δὴ πάντες ἡσπάζοντο τὸν Ἀράσπαν, καὶ ἐδεξίοντο.

7. Hystaspas itaque discendens arma fumebat, et adparitores Cyri statim, quemadmodum imperarat, auehebantur. Illis autem Araspas, cum famulis, cis ipsas speculas occurrit, is qui dudum explorator missus fuerat, Susiae mulieris custos. Eum Cyrus ut vidit, exsiliens de sella, progressus est ei obviam, et dextra hominem excepit. Ceteris, qui nihil horum scirent, stupori erat haec res, uti par est credi: donec Cyrus ait: Vir optimus nobis aduenit, amici. Nam scire iam uniuersi homines, quid fecerit, debent. Hic

neque vlla turpitudine victus, neque formidine mei perterritus, discessit: sed a me fuit ablegatus, ut hostium rebus liquido cognitis, vera nobis referret. Tibi quidem, mi Araspas, quae pollicitus sum, memini; et ea tibi, cum his omnibus, praestabo: vos autem aequum est, milites, hunc, ut virum fortem, honore prosequi. Nam commodi nostri causa, tum periculo se exposuit, tum criminis, quo grauabatur, culpam sustinuit.

8. Heic vero Araspam uniuersi salutantes amplectebantur, et dextris

εἰδεξιῶντο. εἰπόντος δὲ Κύρου, ὅτι τῶν μὲν ἄλις εἴη, ἀδὲ καιρὸς ἡμῖν εἰδέναι, ταῦτα, ἔφη, διηγῶ, ὦ Αῤῥάσπας, καὶ μηδὲν μείζ τῆ ἀληθείας τὰ τῶν πολεμίων. κρεῖττον γάρ, μείζονα οἰηθέντας μείονα ἰδεῖν, ἢ μείω ἀκύναντας μείζονα εὐρίσκειν. καὶ μὴν, ἔφη ὁ Αῤῥάσπας, ὡς σαφέστατά γ' ἂν εἰδείην, ἐποίων. συνεχέτατόν γάρ παρὼν αὐτῆς. σὺ μὲν ἄρα, ἔφη ὁ Κύρος, καὶ τὸ πλῆθος μόνον οἶδα, ἀλλὰ καὶ τὴν τάξιν αὐτῶν; ἐγὼ μὲν ναὶ μά δέ', ἔφη ὁ Αῤῥάσπας, καὶ ὡς διανοῶνται τὴν μάχην ποιῶνται. ἀλλ' ὅμως, ἔφη ὁ Κύρος, τὸ πλῆθος ἡμῖν πρῶτον εἰπὲ ἐν κεφαλαίῳ. ἐκείνοι τοίνυν, ἔφη, πάντες τεταγμένοι εἰσὶν ἐπὶ τριάκοντα τὸ βάθος καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς, πλὴν τῶν Αἰγυπτίων. ἔτοι δ' * ἐπέχουσιν ἀμφὶ τὰ τετρακόντα στάδια. πάνυ γάρ μοι, ἔφη, ἐμέλησεν, ὥς εἰδέναι ὅποσον κατέχον χωρίον.

θ'. Οἱ δ' Αἰγύπτιοι, ἔφη ὁ Κύρος, εἰπὲ πῶς εἰσι τεταγμένοι· ὅτι εἶπας, πλὴν τῶν Αἰγυπτίων. τῆς δ' οἱ μυριάδας

dextris excipiebant. Quum autem dixisset Cyrus, satis iam istorum esse: quae autem scire nos refert, inquit, narra nobis, Araspas, neque res hostium praeter veritatem extenua. Nam melius fuerit, nos arbitratos maiora, deinde minora videre; quam auditis minoribus, maiora reperire. Enimuero, inquit Araspas, operam dedi, ut rem quam certissime cognoscerem, Nam praesens ipse cum aliis aciem eorum instruxi. Tu igitur, inquit Cyrus, non eorum modo numerum, sed etiam aciei rationem tenes? Teneo profe-

cto, inquit Araspas, atque etiam, quo pacto proelium inire cogitent. Tu tamen, ait Cyrus, primum nobis eorum multitudinem summatim exponito. Sunt, inquit, omnes et pedites, et equites, instructi ad tricenos in densitatem, exceptis Aegyptiis. Occupant autem hi fere spatium quadraginta stadiorum. Etenim admodum mihi curae fuit, ut quantum loci occuparent, scirem.

9. Aegyptii vero, subiecit Cyrus, quo pacto instructi sint, dicito. Aiebas enim, exceptis Aegyptiis. Nimirum hos denuin millium

* Αἱ ἀπέχουσιν, al. ἔχουσιν, al. κατέχουσιν.

ριάρχαι ἔταττον εἰς ἑκατὸν πανταχῇ τὴν μυριοστὴν ἑκάστην. τῷτον γὰρ σφίσι καὶ οἵκοι νόμον ἔφασαν εἶναι τῶν τάξεων. καὶ ὁ Κροῖσος μέντοι μάλα ἄκων συνεχώρησεν αὐτοῖς ἕτοι τάττεσθαι. ἔβλετο γὰρ ὅτι πλεῖστον ὑπερβαλλαγγῆσαι τῷ σὺ στρατεύματος. πρὸς τί δὴ, ἔφη ὁ Κύρος, τῷτο ἐπιδυμῶν; ὥς ναὶ μὰ Δί', ἔφη, τῷ περιττῷ κυκλωσόμενος.

ί. Καὶ ὁ Κύρος εἶπεν· ἀλλ' * ἔτοι ἂν εἰδεῖεν, εἰ οἱ κυκλόμενοι κυκλωθεῖεν. ἀλλ' ἂ μὲν παρὰ σὺ καιρὸς μαθεῖν, ἀκηκόαμεν. ὑμᾶς δὲ χρεῖ, ὦ ἄνδρες, ἕτοι ποιεῖν· νῦν μὲν ἐπειδὰν ἐνθένδε ἀπέλθῃτε, ἐπισκέψασθε καὶ τὰ τῶν ἵππων, καὶ τὰ ὑμῶν αὐτῶν ὅπλα. πολλάκις γὰρ μικρὰ ἐνδεία καὶ ἀνὴρ καὶ ἵππος καὶ ἄρμα ἀχρεῖον γίνεται. αὐρεῖον δὲ πρῶν, ὥς ἂν ἐγὼ θύωμαι, πρῶτον μὲν χρεῖ ἀρετῆσαι καὶ ἄνδρας καὶ ἵππους, ὅπως ὅ, τι ἂν πρᾶττειν καιρὸς αἰεὶ ἦ, μὴ τάττῃ ἡμῖν ἐνδεῇ. ἔπειτα δὲ σύ, ἔφη, ὦ Αῤᾶσπα, τὸ δεξιὸν κέρας ἔχε, ὥσπερ καὶ ἔχεις,

millium praefecti sic instruebant, ut quaelibet denum millium acies in centenos esset disposita. Nam domi quoque sibi hanc ordinum legem esse dicebant. Croesus sane perquam inuitus eis concessit, ut hoc modo instruerentur: quippe phalangem suam sic extendere volebat, ut tuum ultra exercitum longissime porrigeretur. At quamobrem, ait Cyrus, id cupiebat? Ea profecto de causa, ut exsuperante copias tuas multitudine circumdaret.

10. Et Cyrus ait: At nequaquam scire possint, an qui cir-

cumdare volunt, ipsimet circumdantur. Sed enim quae de te audiri ex re erat, audiuius. Vobis autem, commilitones, ita faciendum erit: Posteaquam hinc iam abieritis, tum equorum arma, tum vestra inspicite. Nam saepenumero exigua re deficiente, et vir, et equus, et curus inutilis redditur. Cras autem mane, dum sacram ego rem peragam, primum et viris et equis voscendum erit: ut quid fieri semper opportunum fuerit, in hoc ne deficiamus. Deinde tu, inquit, Araspa, cornu dextrum obtineto, uti nunc obtinēs;

* Αἱ. ἀλλ' ἔτοι ἂν εἰδεῖεν.

ἔχεις, καὶ οἱ ἄλλοι μυρίαρχοι ἥπερ νῦν ἔχετε. ὁμῶ γὰρ τῷ ἀγῶνι ὄντος, ὅθεν ἄρματι ἐτι καιρὸς τῆς ἱππικῆς μεταζευγνύσθαι. παραγγείλατε δὲ τοῖς ταξιαρχαῖς καὶ λοχαγοῖς ἐπὶ φάλαγγος καθίστασθαι, εἰς δύο ἑχούσας ἕκασον τὸν λόχον· ὁ δὲ λόχος ἦν ἕκαστος εἰκοσιτέτταρες.

ια'. Καί τις εἶπε τῶν μυριάρχων καὶ δοκῶσιν σοι, ἔφη, ὦ Κύρε, ἱκανῶς ἔξιν εἰς τοσάττας τεταγμένοι, πρὸς ἄτῳ βαθεῖαν φάλαγγα; καὶ ὁ Κύρος εἶπεν· αἱ δὲ βαδύτεραι φάλαγγες, ἢ ὥς ἐξικνεῖσθαι τοῖς ὅπλοις τῶν ἐναντίων, τί σοι δοκῶσιν, ἔφη, τῆς πολεμικῆς βλάβῃ, ἢ τῆς συμμαχικῆς ὠφελείῃ; ἐγὼ μὲν γὰρ, ἔφη, τῆς εἰς ἑκατὸν τῆς ὀπλίτας εἰς μυρίας ἂν βελόμην μᾶλλον τετάχθαι ἄτῳ γὰρ ἂν ἐλαχίστοις μαχοίμεθα. ἐξ ὧν μέντοι ἐγὼ τὴν φάλαγγα βαθυῶν, οἶμαι ὅλην ἐνεργὸν καὶ σύμμαχον ποιήσειν αὐτὴν ἑαυτῇ. ἀκοντισαὶ μὲν ἐπὶ τοῖς θωρακοφόροις
ταῶν,

tines; itidemque ceteri denum millium praefecti seruate, quem nunc locum obtinetis. Nam ubi proelio congregiendum est, non iuncti iam equi vilo in curru commode mutari possunt. Denuntiate vero cohortium ductoribus, et praefectis manipulariis, ut in phalange consistant, singulis manipulis densis ad duos. Erant autem isti manipuli singuli militum viginti quatuor.

II. Et quidam e denum millium praefectis inquit: An videmur tibi, Cyre, siquidem in tot ordinati sumus, aduersus tam

denfas phalanges suffecturi? Tum Cyrus: Si densiores sint phalanges, ait, quam ut armis ad hostes possint pertingere, quid tibi videntur hostibus adferre damni, quid focis commodi? Equidem, ait, hos in centenos ordinatos grauis armaturae milites mallem in decies millenos esse dispositos. Nam hoc modo cum paucissimis dimicarem. At quo militum numero phalangis meae densitas constabit, futurum arbitror, ut tota strenua reddatur, et ad opem mutuo ferendam prompta, laculatores quidem post loricatedis

ponam,

τάξω, ἐπὶ δὲ τοῖς ἀκοντισαῖς τοξότας. τάττας γὰρ πρῶ-
τοτάτας μὲν ἂν τις τάττοι, οἱ καὶ αὐτοὶ ὁμολογῶσι μηδε-
μίαν μάχην ἂν ὑπομεῖναι ἐκ χειρός; προδεδλημένα
δὲ τὰς θωρακοφόρους μενῶσι γε· καὶ οἱ μὲν, ἀκοντίζοντες,
οἱ δὲ, τοξεύοντες ὑπὲρ τῶν προόδον πάντων, λυμανῶνται
τὰς πολεμίας. ὅ, τι δ' ἂν κακῶς τις τὰς ἐναντίας, δη-
λονότι παντὶ τάττω τὰς συμμάχας καφίξει.

Τελευταίους μὲντοι εἴσω τὰς ἐπὶ πᾶσι καλυμένους.
ὥς περ γὰρ οἰκίας ἔτε ἄνευ λιθολογήματος ὄχους, ἔτε ἄνευ
τῶν εἴημι ποιόντων ἔδεν ὄφελος, ἔτως ἔδεν Φάλαγγος
ἔτε ἄνευ τῶν πρώτων ἔτε ἄνευ τῶν τελευταίων, ἢν μὴ
ἀγαθοὶ ᾖσιν, ὄφελος ἔδεν. ἀλλ' ὑμεῖς τε, ἔφη, ὡς παραγ-
γέλλω τάττεσθε, καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν πελταστῶν ἄρχοντες ἐπὶ
τάτοις τὰς λόχους ὡσαύτως καθίσατε, καὶ ὑμεῖς οἱ τῶν τοξο-
τῶν, ἐπὶ τοῖς πελτασταῖς ὡσαύτως. σὺ δὲ ὅς τῶν ἐπὶ πᾶσιν
ἄρχεις, τελευταίους ἔχων τὰς ἀνδρας, παραγγέλλε τοῖς ἑαυ-
τῷ ἐξορᾶν τε ἐκάσῳ τὰς καθ' ἑαυτὸν, καὶ τοῖς μὲν τὸ δέον
ποιᾶσιν

ponam, et post iaculatores, sa-
gittarios. Quis enim eos in prin-
cipiis constituat, qui fateantur
ipsi, nullam se comminus pu-
gnam sustinere posse? At si
loricatos ante se hostibus oppo-
sitos habeant, subsistent: et illi
quidem tela vibrando, hi sagit-
tas emittendo, super omnes an-
te se collocatos, hosti damnum
inferent. Quocunque vero
maleficio quis hostem infestat,
eo nimirum ipso socios sub-
leuat.

Postremos collocabo, qui
omnium ultimi vocantur. Nam
quemadmodum domus nec line

lapidum compositione firma,
nec absque iis, qui rectum fa-
ciant, ullam ad rem utilis est: sic
neque phalangis vel absque
primis, vel absque ultimis, si
strenui non fuerint, ullus est
usus. Enimvero vestros ordi-
nes, uti praecipio, instruite; ac
vos cetratorum praefecti post
ordines horum, vestros itidem
manipulos disponite; vosque
praefecti sagittariorum, itidem
post cetratos. At tu, qui praefe-
ctus es ultimis omnium, extrema
esto in acie cum tuis, eisque
praecipito, ut quisque respicien-
do suos observet, et officium
facientes

ποιῶσιν ἐπικελεύειν, τοῖς δὲ κακυνομένοις ἀπειλεῖν ἰσχυρῶς· ἣν δὲ τις σρέφεται, προδιδόναί θ' ἑλὼν, θανάτῳ ζημιῶν. ἔργον γὰρ ἐστὶ τοῖς μὲν πρωτοσάταις θαρρύνειν τὰς ἐπομένους, καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ὑμᾶς δὲ δεῖ, τὰς ἐπὶ πᾶσι τεταγμένους, πλείω φόβον παρέχειν τοῖς κακοῖς τῇ ἀπὸ τῶν πολεμίων.

Καὶ ὑμεῖς μὲν ταῦτα ποιῆτε. σὺ δὲ ὦ Αβραδάτα, ὃς ἄρχεις τῶν ἐπὶ ταῖς μηχαναῖς, ἔτω ποιεῖ, ὅπως τὰ ζεύγη τὰ τὰς ὑπηρέτας καὶ τὰς πύργους φέροντα ἔψεται ὡς ἐγγύτατα τῆς φάλαγγος. σὺ δ', ὦ Δαῦχε, ὃς ἄρχεις τῶν σκευοφόρων ἐπὶ τοῖς πύργοις, καὶ ἐπὶ ταῖς μηχαναῖς, ἄγε πάντα τὸν τοιῶτον στρατὸν· οἱ δ' ὑπηρέται σὺ ἰσχυρῶς κολλάζοντων τὰς προϊόντας τῇ καιρῷ ἢ λειπομένους. σὺ δ', ὦ Καρδῦχε, ὃς ἄρχεις τῶν ἀρμαμαζῶν, αἱ ἄγασσι τὰς γυναῖκας, κατὰσῃσον αὐτὰς τελευταίας ἐπὶ τοῖς σκευοφόροις. ἐπόμενα γὰρ ταῦτα πάντα καὶ πλήθους δόξαν παρέξει, καὶ ἐνεδρεῦειν ἡμῖν ἐξουσία ἔσται, καὶ τοῖς πολεμίοις, ἣν κυκλῶσθαι βέλωνται, μείζω τὴν περιβολὴν ἀναγκάσει

facientes ulterius cohortetur, ignaviores minitabundus acriter incipet. Quod si quis tergum vertat, prodendi consilio, eum morte multet. Est enim hoc principe constitutorum loco munus, ut sequentes verbis et factis animosos efficiant. Vos autem, qui post omnes estis collocati, etiam metum hostili maiorem ignavis incutere debetis.

Ac vos quidem haec facite. Tu vero Abradata, qui praefectus es machinariis, sic fac, ut vehicula iugalia, quae adparitores ac turres vehunt, quamproxime phalangem sequantur.

VOL. I.

Tu Dauche, qui praefectus es plaustris impedimenta vehentibus, post turres et post machinas copias eiusmodi omnes ducito, et adparitores tui vehementer in eos animaduertant, qui vel intempestine praecesserint, vel a tergo manserint. Tu Carduche, qui carpentis mulieres vehentibus es praefectus, postremo ea loco post impedimenta constitue. Nam si haec omnia sequantur, et multitudinis opinionem praebeant, et insidias struendi facultatem nobis suppeditabunt, et cogent hostes, si quidem circumdare nos velint, ut maiorem

Bb

rem

κάσει ποιεῖσθαι. ὅσω δ' ἂν μείζον χωρίον περιβάλλοντα, τοσάτω αὐτὰς ἀδυνεστέρας ἀνάγκη γίνεσθαι.

Καὶ ὑμεῖς μὲν ἔτω ποιεῖτε. σὺ δὲ ὦ Ἀρτάβαζε, καὶ Ἀρταγέρσα, τὴν χιλιοσὺν ἐκάτερος τῶν σὺν ὑμῖν ἐπὶ τά-
 • τοις ἔχετε πεζῶν. καὶ σὺ ὦ Φαρνῶχε καὶ Ἀσιαδάτα, τὴν
 τῶν ἱππέων χιλιοσὺν, ἧς ἐκάτερος ὑμῶν ἄρχει, μὴ συγ-
 κατατάττετε εἰς τὴν Φάλαγγα, ἀλλ' ὅπισθεν τῶν ἀρμα-
 μαζῶν ἐξοπλίσθητε καθ' ὑμᾶς αὐτὰς· ἐπεὶ αὖ πρὸς ἡμᾶς
 ἦκετε σὺν τοῖς ἄλλοις ἡγεμόσιν. ἔτω δὲ δεῖ ὑμᾶς παρ-
 σκευάσθαι, ὡς πρῶτους δεῖσθαι ὑμᾶς ἀγωνίζεσθαι. καὶ σὺ
 δὲ, ὁ ἄρχων τῶν ἐπὶ ταῖς καμήλοις ἀνδρῶν, ὅπισθεν τῶν
 ἀρμαμαζῶν ἐκτάτῃ· ποίει δ' ὅ, τι ἂν σοι παραγγέλλῃ
 Ἀρταγέρσα. ὑμεῖς δ' οἱ τῶν ἀρμάτων ἡγεμόνες διακλη-
 ρωσάμενοι, ὁ μὲν λαχὼν ὑμῶν, πρὸ τῆς Φάλαγγος τὰ
 μεθ' ἑαυτὴν ἑκατον ἔχων ἄρματα καταστήσάτω· αἱ δ'
 ἑτέραι ἑκατοσῦες τῶν ἀρμάτων, ἡ μὲν κατὰ τὸ δεξιὸν
 πλευρὸν τῆς στρατιᾶς φοιχῆτα, ἐπέστω τῇ Φάλαγγι ἐπὶ
 κέρας, ἡ δὲ κατὰ τὸ εὐώνυμον.

ιβ'. Κύρος

rem ambitum faciant. Quan-
 to autem maius spatium cir-
 cumdando complectantur, tan-
 to necesse est imbecilliores
 fiant.

Ac vos quidem ita facite.
 Tu vero Artabaze, et tu Arta-
 gerfa, vterque mille pedites,
 quibus praeestis, post hos duc-
 cite. Tuque Pharnuche, ac
 tu Asiadata, equites illos mil-
 le, quibus praeestis vterque,
 ne intra phalangem disponite:
 sed armis instructi pone plau-
 stra seorsum confistite, ac de-
 inde cum ducibus ceteris ad

nos accedite. Sic autem pa-
 ratos vos esse necesse est, ac
 si primi proelium sitis inituri.
 Tu quoque camelis imposito-
 rum praefecte, pone plaustra
 locum tuum obtineto, et quid-
 quid Artagerfas imperari, fa-
 cito. Vos autem curruum du-
 ces, cum sortem duxeritis, is
 cui fors obuenerit, ante phalan-
 gem suos centum currus con-
 flituat. De ceteris curruum
 centuriis altera quidem, ad la-
 tus dextrum exercitus proce-
 dens, phalangem ad cornu se-
 quatur, ad laevum altera.

12. Sic

ιβ'. Κῦρος μὲν ἔτω διέτασεν. Αβραδάτης δὲ ὁ Σέσων βασιλεὺς εἶπεν· ἐγὼ σοι, ὦ Κῦρε, ἐθέλειςτις ὑφίσταμαι τὴν κατὰ πρόσωπον τῆς ἀντίας φάλαγγος τάξιν ἔχειν, εἰ μὴ τι σοι ἄλλο δοκεῖ. καὶ ὁ Κῦρος ἀγαθoὺς αὐτὸν καὶ δεξιωσάμενος, ἐπήρετο τῆς ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἄρμασι Πέρσας· εἰ καὶ ὑμεῖς, ἔφη, ταῦτα συγχωρεῖτε; ἐπεὶ δὲ ἐκεῖνοι ἀπεκρίναντο, ὅτι καλὸν εἴη ταῦτα ὑφίστασθαι, διεκλήρωσεν αὐτὸς, καὶ ἔλαχεν Αβραδάτης ἥπερ ὑφίστατο· καὶ ἐγένετο κατὰ τῆς Αἰγυπτίας. τότε μὲν δὴ ἀπίοντες, καὶ ἐπιμεληθέντες ὧν προεῖπον, ἐδειπνοποιῶντο, καὶ φυλακὰς κατασησάμενοι ἐκοιμήθησαν.

Κ Ε Φ. δ'.

Τῇ δ' ὑπεραία πρῶτῃ μὲν ὁ Κῦρος ἐθύετο· ὁ δ' ἄλλος στρατὸς ἀριετήσας καὶ σπονδὰς ποιησάμενος ἐξωπλίζετο πολλοῖς μὲν καὶ καλοῖς χιτῶσι, πολλοῖς δὲ καὶ καλοῖς θώραξι καὶ κράνεσιν· ὥπλιζον δὲ καὶ ἵππους προμητωπιδίοις καὶ προστερνιδίοις, καὶ τῆς μὲν μονίππης παραμηριδίοις, τῆς δ' ἐπὶ τοῖς ἄρμασι, παραπλευριδίοις.

12. Sic adeo Cyrus omnes disponebat. Abradatas autem Susorum rex: Equidem, ait, vltro in me recipio, mi Cyre, vt hunc e regione phalangis aduersae locum obtineam, nisi quid aliud tibi videtur. Et Cyrus hominem admiratus, dextraprehendit, ac Persas, qui ceteris erant in curribus, interrogat: An et vos haec conceditis? Illis respondentibus, honestum non esse, haec permittere: sorte ducta rem inter ipsos componit, Abradatae fors id concessit, quod ipse in se receperat, et Aegyptiis oppositus fuit. Ac tum

quidem discēdentes, curatis iis, de quibus praedixerant, coenabant; et constitutis excubiis, quieti se dabant.

C A P. I V.

Postridie mane Cyrus rem divinam faciebat. At omnis exercitus, quum pransus esset, ac libasset, armabat et instruebat se, multas induens elegantes tunicas, multas et elegantes loricas, et galeas: itidemque armabant equos frontium pectorumque tegumentis: et celeres quidem equos illis armis, quae femora; curribus vero iunctos armis aliis, quae latera tegerent.

δίους ὥς ἤσραπτο μὲν χαλκῷ, ἦνθι δὲ φοινίκισι
 πᾶσα ἡ στρατιά. καὶ τῷ Αβραδάτῃ δὲ τὸ τετράρ-
 μον ἄρμα καὶ ἵππων ὀκτὼ παγκάλως ἐκεκόσμητο. ἐπεὶ
 δ' ἐμελλε τὸν λινὸν θώρακα, ὃς ἐπιχώριος ἦν αὐτοῖς,
 ἐνδύεσθαι, προσφέρει αὐτῷ ἡ Πάνθεια χρυσῶν κοῤ-
 νος, καὶ περιβραχιόνια, καὶ ψέλλια πλατεῖα περὶ τὰς
 καρπὰς τῶν χειρῶν, καὶ χιτῶνα πορφυρῶν, ποδῆς, σο-
 λιδωτὸν τὰ κάτω, καὶ λόφον ὑακινθινοδαφῇ. ταῦτα δὲ
 ἐποίησατο λάθρα τῷ ἀνδρὶ ἐκμετρησαμένη τὰ ἐκεί-
 νη ὅπλα.

β'. Ο δὲ ἰδὼν ἐθαύμασέ τε, καὶ ἐπῆρετο τὴν Πάν-
 θεαν. Σὺ δὴ πᾶ, ὦ γύναι, συγκόψασα τὸν σαυ-
 τῆς κόσμον, τὰ ὅπλα μοι ἐποίησω; μὰ Δί', ἔφη ἡ Πάν-
 θεια, ἔκην τὸν γε πλείεσθ' ἄξιον. σὺ γὰρ ἔμοιγ', ἦν καὶ
 τοῖς ἄλλοις Φανῆς οἷος ἐμοὶ δοκεῖς εἶναι, μέγιστος κόσμος
 ἔσθι. ταῦτα δὲ λέγασα ἐνέδυνε τὰ ὅπλα· καὶ λανθά-
 νειν μὲν ἐπειράτο, ἐλείβετο δὲ αὐτῇ τὰ δάκρυα κατὰ τῶν
 παρειῶν

tegerent. Itaque totus exer-
 citus aere fulgebat, et florido
 vestium punicearum colore ni-
 tebat. Erat et Abradatae cur-
 rus temonum quatuor, et equo-
 rum octo, pereleganter exor-
 natus. Quumque iam thora-
 cem more patrio lineum in-
 duere vellet, adfert ei Panthea
 galeam auream, et tegumenta
 brachiorum, et armillas latas
 circum internodia manuum, et
 purpuream ad pedes usque de-
 missam tunicam, pallae plicas
 habenti similem inferius, et
 coloris hyacinthini cristam.
 Haec illa clam viro, ad armo-

rum eius mensuram fabricanda
 curauerat.

2. Quibus ille conspectis,
 cum admiratione Pantheam in-
 terrogauit: Tunc vero, mea
 mulier, ornamento tuo conciso
 haec mihi arma confecisti?
 Non profecto, ait Panthea, or-
 namento illo, quod mihi maxi-
 mi pretii est. Nam tu, si qui-
 dem talis etiam aliis videaris,
 qualis esse mihi videris, maxi-
 mus mihi mundus et ornamen-
 tum futurus es. Haec dicens,
 armis eum induebat: et quam-
 quam id occultare conaretur, la-
 crymae tamen ei per genas de-
 stillabant.

παρεῖων. ἐπεὶ δὲ καὶ πρόσθεν ὧν ἀξιοθέατος ὁ Αβραδάτης, ἀπλίσθη τοῖς ὅπλοις τέτοις, ἐφάνη μὲν κάλλιστος καὶ ἐλευθεριώτατος, ἄτε καὶ τῆς φύσεως ὑπαρχέσης· λαβὼν δὲ παρὰ τῆς ὑψηλότητος τὰς ἡνίας, παρεσκευάζετο ὡς ἀναβησόμενος ἤδη ἐπὶ τὸ ἄρμα.

γ'. Εὐ δὲ τότε ἡ Πάνθεια, ὑποχωρῆσαι κελεύσασα τὰς παρόντας πάντας, ἔλεξεν· ἀλλ' ὅτι μὲν, ὦ Αβραδάτα, εἰ τις καὶ ἄλλη πώποτε γυνὴ τὸν αὐτῆς ἄνδρα μεῖζόν τῆς ἑαυτῆς ψυχῆς ἐτίμησεν, οἰμαί σέ γινώσκειν ὅτι καὶ ἐγὼ μία τέτων εἰμί· τί ἔν με δεῖ καθ' ἑνέκασον λέγειν; τὰ γὰρ ἔργα οἰμαί σοι πιθανώτερα παρεσχῆσθαι τῶν νῦν λεχθέντων λόγων. ὅμως δ' ἔτιωσ ἔχσας πρὸς σέ, ὥσπερ σὺ οἶσθα, ἐπομνύω σοι τὴν ἐμὴν καὶ σὴν Φιλίαν, ἢ μὴν ἐγὼ βέλεσθαι ἂν μετὰ σῷ ἀνδρὸς ἀγαθῷ γενομένῃ κοινῇ γῆν ἐπιέσασθαι μᾶλλον, ἢ ζῆν μετ' αἰσχυνομένην αἰσχυνομένην· ἔτιωσ ἐγὼ καὶ σέ τῶν καλλίστων καὶ ἐμαυτὴν ἡξιώκα. καὶ Κύρω δὲ δοκῶ μεγάλην τινὰ ἡμᾶς χάριν

εἶν

stillabant. Abradatas iam ante spectatu dignus, posteaquam his armis erat ornatus, pulcherri-
mus adparebat, et maxime libe-
rali forma praeditus : quippe
qui talis esset etiam a natura.
Quumque ab auriga inferiore
habenae accepisset, iam se para-
bat, ut in currum adscenderet.

3. Ibi tum Panthea, secedere
iussis omnibus qui aderant, di-
xit: Sed quoniam quidem, mi
Abradata, si qua mulier um-
quam maritum suum pluris
quam suam aestimavit animam;
agnoscere te arbitror, etiam
me harum unam esse: quid er-

go necesse est omnia sigillatim
commemorare? Nam factis ea
me tibi praestitisse existimo,
quae plus apud te fidei mereantur,
quam verba ista meo nunc
ex ore prodeuntia. Sed enim
tametsi hoc sim erga te animo,
quem ipse nosti: iurata tamen
et meum, et tuum amorem san-
cte testor, malle me tecum, cum
strenue te gesseris, simul terra
obruui; quam cum infami, et
ipsam infamem vivere. Usque
adeo equidem et te, et me ipsam
honestissimis quibusque dignos
iudicaui. Quinetiam Cyro,
mea sententia, magnas quasdam

Bb 3

gratias

εἶν ὀφείλειν, ὅτι με αἰχμάλωτον γεγενημένην, καὶ ἔξαιρε-
 θεῖσαν ἑαυτῷ, ἔτε με ὡς δέλῃν ἡξίωσε κεκτῆσθαι, ἔτε
 ὡς ἐλευθέραν ἐν ἀτίμῳ ὀνόματι διεφύλαξε δέ σοι ὥσπερ
 ἀδελφῆ γυναῖκα λαβών. πρὸς δὲ, καὶ ὅτε ὁ Αῤῥάσπας
 ἀπέστη αὐτῷ, ὁ ἐμὲ φυλάττων, ὑπεσχόμεν αὐτῷ, εἰ με ἐά-
 σεις πρὸς σε πέμψαι, ἥξειν αὐτῷ σὲ πολὺ Αῤῥάσπας πι-
 σότερον καὶ ἀμείνονα.

δ'. Ἡ μὲν ταῦτα εἶπεν ὁ δὲ ΑἘραδάτης ἀγαοθεὶς
 τοῖς λόγοις, καὶ θύγων αὐτῆς τῆς κεφαλῆς, ἀναβλῆψας εἰς
 τὸν ἔρχον, ἐπεύξατο· ἀλλ', ὦ Ζεῦ μέγιστε, δός μοι Φα-
 νῆναι ἀξίῳ μὲν Πανθείας ἀνδρί· ἀξίῳ δὲ Κύρῳ φίλῳ τῷ
 ἡμᾶς τιμήσαντος. ταῦτα εἰπὼν, κατὰ τὰς θύρας τῆ ἀρ-
 ματείας δίφρου ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸ ἄρμα. ἐπεὶ δὲ ἀναβάντος
 αὐτῷ κατέκλεισε τὸν δίφρον ὁ ὑψηλὸς, ἔκ ἔχουσα ἡ
 Πάνθεια πῶς ἂν ἔτι ἄλλως ἀσπάσασαίτο αὐτὸν, κατεφί-
 λησε τὸν δίφρον· καὶ τῷ μὲν προήει ἤδη τὸ ἄρμα, ἡ δὲ
 λαθῶσα αὐτὸν συνεφείπετο, ἕως ἐπιστραφεὶς καὶ ἰδὼν
 αὐτήν

gratias debemus, quod redacta
 me ad captivae fortunam, et
 sibi selecta, nec ut servilis foe-
 mina conditionis, nec ut libera
 sub ignominioso nomine vo-
 luerit vti: sed posteaquam me
 accepit, tibi tanquam fratris
 uxorem custodiuerit. Praeter-
 ea quum Araspas, custos ille
 meus, ab ipso deficeret: pol-
 licita sum ei, si mihi faculta-
 tem ad te mittendi concederet,
 venturum te ad ipsum, longe
 Araspa tum fideliozem, tum me-
 liorem.

4. Haec illa est proloquuta:
 cuius verbis cum admiratione

delectatus Abradatas; et ca-
 put eius tangeñs, et in coe-
 lum suspiciens, precatus est:
 Tu vero Iupiter maxime, fac
 ut dignum me Panthea mari-
 tum, et amicum Cyro dignum
 declarem, qui nobis honorem
 habuit. Ea loquutus, per ostium
 sellae currulis in currum adscen-
 dit. Et quum inferior auriga,
 post ipsius adscensum, sellam
 istam occlusisset; Panthea, quae
 alia ratione non posset amplius
 ipsum amplecti, sellam est oscu-
 lata. Itaque iam currus Ab-
 radatae procedebat, et illa
 clam viro sublequebatur; donec
 conuersus

αὐτὴν ὁ Αβραδάτης, εἶπε· θάρρει Πάνθεια, καὶ χαῖρε, καὶ ἀπίθι ἤδη. ἐκ τούτων δὲ οἱ εὐνῆχοι καὶ αἱ θεράπαινα λαβῶσαι αὐτὴν ἀπῆγον εἰς τὴν ἀρμάμαξαν, καὶ κατακλίναντες κατεκάλυψαν τῇ σκηνῇ. οἱ δὲ ἀνδρες, καλῶ ὄντος τοῦ θεάματος τοῦ Αβραδάτου καὶ τοῦ ἄρματος, ἔπρόσθεν ἐδύναντο θεάσασθαι αὐτὸν πρὶν ἢ Πάνθεια ἀπῆλθεν.

Εἰ. Ως δ' ἐκεκαλλιερέκει μὲν ὁ Κύρος, ἡ δὲ στρατιὰ παρετέτακτο αὐτῷ ὥσπερ παρήγγειλε, κατέχων σκοπὰς ἄλλας πρὸ ἄλλων, συνεκάλεσε τοὺς ἡγεμόνας, καὶ ἔλεξεν αὐτοῖς ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τὰ μὲν ἰσθὰ ἡμῖν οἱ θεοὶ φαίνουσιν, οἷά περ ὅτε τὴν πρόσθεν νίκην ἐδοσαν· ὑμᾶς δ' ἐγὼ βέλομαι ἀναμνήσαι, ὧν μοι δοκεῖτε μεμνημένοι πολὺ ἂν εὐθυμότεροι εἰς τὸν ἀγῶνα ἵεναι. ἡσκήκατε μὲν γὰρ τὰ εἰς τὸν πόλεμον πολὺ μᾶλλον τῶν πολεμίων, συντέτραφθε δὲ καὶ συντέταχθε ἐν τῷ αὐτῷ πολὺ πλείω ἤδη χρόνον, ἢ οἱ πολέμοι, καὶ συννενικήκατε μετ' ἀλλήλων· τῶν δὲ πολεμίων

conuersus Abradatas, ea conspecta, dixit: Bono sis animo mea Panthea, et salue, et abiam. Tum deinde eunuchi atque ancillae receptam ad carpentum deduxerunt, et in lecto compositam tentorio tixerunt. Tametsi vero et Abradatas, et currus eius sane pulchrum spectaculum exhiberent; prius tamen homines eum contemplari non potuere, quam Panthea discessisset.

5. Quum autem Cyrus ritem diuinam fecisset, et iam instructus esset exercitus, uti mandarat, et speculas alias ante

alias teneret: ducibus conuocatis, huiusmodi verba fecit: Dii nobis, amici ac focii, sacrificia talia ostendunt, qualia, quum victoriam nobis illam priorem largiti sunt. Ego vero commonefacere vos eorum volo, quae si memoria teneatis, longe, mea quidem sententia, sitis ad praelium alacrius accessuri. Nam bellicis in rebus multo quam hostes magis estis exerciti: et tum educati simul viuendo, tum instructi estis longe diutius quam hostes: et victoria potiti simul estis. At ex hostibus

Bb 4

multi

λεμίων πολλοὶ μὲν συνήτηνται μετ' αὐτῶν. οἱ δὲ ἀμάχητοι ἐκατέρωθεν, εἰ μὲν τῶν πολεμίων ἴσασιν, ὅτι προδότας τῆς παρὰσάτας ἔχουσιν· ὑμεῖς δὲ οἱ μεθ' ἡμῶν, ἴστε ὅτι μετὰ θελόντων τοῖς συμμάχοις ἀρήγειν μαχεῖσθε. εἰκὸς δὲ τῆς μὲν πιστεύουσας ἀλλήλοισι ὁμονόως μάχεσθαι μένοντας· τῆς δὲ ἀπιστύντας ἀναγκαῖον βυλεύεσθαι, πῶς ἂν ἕκαστοι τάχιστα ἐκποδῶν γένοντο.

Ἰωμεν δὴ, ὦ ἄνδρες, ἐπὶ τῆς πολεμίας, ἄρματα μὲν ἔχοντες ὀπλισμένα πρὸς ἄοπλα τὰ τῶν πολεμίων, ὥς δ' αὐτως καὶ ἱππέας καὶ ἵππας ὀπλισμένους πρὸς ἀόπλους, ὥς ἐκ χειρὸς μάχεσθαι. πεζοῖς δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις οἷοις καὶ πρῶτον μαχεῖσθε. Λιγύπσιοι δὲ ὁμοίως μὲν ὀπλισμένοι εἰσὶν, ὁμοίως δὲ τεταγμένοι· τὰς τε γὰρ ἀσπίδας μείζους ἔχουσιν, ἢ ὥς ποιεῖν τι, καὶ ὀρεῖν· τεταγμένοι δὲ εἰς ἑκατὸν δῆλον ὅτι κωλύσασιν ἀλλήλους μάχεσθαι, πλὴν πάνυ ὀλίγων. εἰ δὲ ὠθῶντες ἐξώσουσιν πισεύσασιν, ἵπποις αὐτὰς πρῶτον δεήσει

multi cum iisdem ipsis victi sunt. Qui autem ex utraque parte praelio nondum interfuerunt, eorum quotquot in hostium exercitu sunt, se norunt adstites habere desertores: vos vero, qui a nobis estis, cum iis aleam praelii vos substituros nostis, qui lociis opem ferre cupiant. Est autem consentaneum, concordibus animis in pugna substituros eos, qui mutuo sibi fidunt: qui vero diffidunt, hos consultare necesse est, quo pacto singuli quamprimum subducere se possint.

Eamus igitur in hostem, com-

militones, cum armatis curribus, aduersus hostium currus inermes: itidemque cum equitibus et equis armatis, aduersus inermes cominus pugnaturi. Pedites quidem aduersarios habituri estis eos, quos antehac: et Aegyptii eodem armati sunt modo, eodem et in acie dispositi sunt. Nam maiores eis clypei sunt, quam ut aliquid vel efficere, vel prospicere possint: et in centenos ordinati, seipfos haud dubie in praelio sunt impedituri, paucis admodum exceptis. Quod si nos impellendo protrufuros se crediderint, primum equi sustinendi

δεήσει ἀντέχειν, καὶ σιδήρῳ ὑφ' ἵππων * ἰσχυριζομένων. ἢν δέ τις αὐτῶν καὶ ὑπομένη, πῶς ἅμα δυνήσεται ἵππο-
μαχεῖν τε, καὶ φαλαγγομαχεῖν, καὶ πυργομαχεῖν; καὶ
γὰρ οἱ ἀπὸ τῶν πύργων ἡμῖν μὲν ἐπαρῆξασθαι τῆς δὲ πο-
λεμίας παίοντες ἀμηχανεῖν ἀντὶ τῆ μάχεσθαι ποιήσασιν.
εἰ δέ τινος ἔτι ἐνδείσθαι δοκεῖτε, πρὸς ἐμὲ λέγετε. σὺν γὰρ
θεοῖς ἔδενός ἀπορήσομεν. καὶ εἰ μὲν τις εἰπεῖν τι βέλε-
ται, λεξάτω· εἰ δὲ μὴ, ἐλθόντες πρὸς τὰ ἱερά, καὶ πρὸς-
ευξάμενοι οἷς ἐθύσαμεν θεοῖς, ἴτε ἐπὶ τὰς τάξεις. καὶ
ἕκαστος ὑμῶν ὑπομνησκέτω τῆς μεθ' ἐαυτοῦ, ἀπερ' ἐγὼ
ὑμᾶς, καὶ ἐπιδεικνύτω τις τοῖς ἀρχομένοις ἐαυτὸν ἄξιον
ἀρχῆς, ἄφρονον δεικνὺς καὶ σχῆμα, καὶ πρόσωπον, καὶ
λόγους.

Ξ Ε Ν Ο-

nendi eis erunt; et ferrum,
cui robur ab equis accedit. Iam
si quis illorum etiam non ce-
dendo sublister, quo pacto simul
et aduersus equitatum, et pha-
langem, et turres pugnare po-
terit? Nam in turribus collocati
nostri, nobis auxilio futuri
sunt; et hostes feriendo, po-
tius ut de suis rebus desperent,
quam praelientur, efficient.
Quod si re quapiam vobis ad-
hoc opus esse putatis, ad me
referte. Nam Dijs adiuvanti-

bus, nullius inopia laboraturi
sumus. Si quis etiam dicere
aliquid volet, dicat; sin autem,
ad rem diuinam discedite, ac
Deos comprecati, quibus rem
sacram fecimus, ad ordines vos-
met conferte. Redigat autem
suis quisque vestrum in memo-
riam ea, de quibus a me admo-
niti estis: adeoque subiectis
sibi quilibet, intrepidum et ge-
stu, et vultu, et oratione semet
ostendendo, imperio se dignum
declaret.

* Al. ἰσχυριζομένων; Muretus vult legi καὶ ἵπποις σιδήρῳ ἰσχυριζομένοις.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΙΣΤΟΡΙΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ
Κ Ε Φ. α'.

Οἱ μὲν δὲ εὐζάμενοι τοῖς Θεοῖς, ἀπήεσαν πρὸς τὰς τά-
ξεις. τῷ δὲ Κύρῳ καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν προσήνεγκαν
οἱ θεράποντες ἐμφαγεῖν καὶ ἐμπιεῖν, ἔτι ἔστιν ἀμφὶ τὰ
ιερά. ὁ δὲ Κύρος, ὥσπερ εἶχεν ἐσηκῶς, ἀπαρξάμενος ἡρίσα,
καὶ μετεδίδη αἰεὶ τῷ μάλιστα δεσμένῳ· καὶ σπείσας καὶ
εὐζάμενος, ἐπιε, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ περὶ αὐτὸν ἕτως ἐποίησαν.
μετὰ

XENOPHONTIS
HISTORIARVM DE CYRI
INSTITVTIONE
LIBER SEPTIMVS
CAP. I.

Illi ergo precati Deos, ad vti constiterat, delibatis cibis
ordines abierunt. Et mi- prandebat; et semper ei, qui
nistri, Cyro, atque iis qui maxime indigeret, impertie-
cum ipso erant, cibum ac po- bat: quumque post libationem
tum adtulere, quum adhuc rem precatus esset, tum ipse bibit,
facram facerent. Cyrus ita, tum ceteri, qui aderant. Se-
cundum

μετὰ δὲ ταῦτα αἰτησάμενος Δία πατρῶων ἡγεμόνα εἶναι καὶ σύμμαχον, ἀνέβαινεν ἐπὶ τὸν ἵππον, καὶ τὴν ἀμφ' αὐτὸν ἐκέλευσεν. ὠπλισμένοι δὲ πάντες ἦσαν οἱ περὶ τὸν Κύρον τοῖς αὐτοῖς Κύρῳ ὅπλοις, χιτῶσι φοινικοῖς, θώραξι χαλκοῖς, κράνεσι χαλκοῖς, λόφοις λευκοῖς, μαχαίραις, παλτῶ κρηνείῳ ἐνὶ ἑκάστῳ· οἱ δὲ ἵπποι προμετωπίδιοις καὶ προτενιδίοις καὶ παραπλευριδίοις χαλκοῖς· τὰ δ' αὐτὰ ταῦτα καὶ παραμηρίδια ἦν τῷ ἀνδρί. τισὲν δὲ μόνον διέφερον τὰ Κύρῳ ὅπλα, ὅτι τὰ μὲν ἄλλα ἐκέχευτο τῷ χρυσοειδεῖ χρώματι, τὰ δὲ Κύρῳ ὅπλα ὥσπερ κάτοπρον ἐξέλαμπεν.

β'. Επεὶ δὲ ἀνέβη, καὶ ἔση ἀποβλέπων, ἥπερ ἔμελλε πορεύεσθαι, βροντὴ δεξιὰ ἐφθέγγετο. ὁ δ' εἶπεν Εἰσόμεθά σοι, ὦ Ζεῦ μέγιστε. καὶ ὠρμῶτο μὲν, ἐν δεξιᾷ ἔχων Χρυσάνταν τὸν ἵππαρχον καὶ τὴν ἵππεας, ἐν ἀριστερᾷ δὲ * Λεασάμβαν καὶ τὴν πεζύην. παρηγγύησε δὲ παρορᾶν πρὸς τὸ σημεῖον, καὶ ἐν ἴσῳ ἔπεοδεν ἢ δ' αὐτῷ τὸ σημεῖον, αἰτὸς χρυσῆς ἐπὶ δόρατος μακροῦ ἀνατεταμένος. καὶ νῦν δὲ

ἔτι

cundum haec implorato Ioue patrio, ut et dux et focus esset; equum adscendit, idemque sibi proximos facere iussit. Erant autem omnes illi cum Cyro iisdem armis instructi, quibus ipse Cyrus: tunicis puniceis, loricis aereis, aereis galeis, cristis albis, gladiis, et una cornea quisque tragula. Equi regumētis frontium, et pectorum, et laterum aereis muniti erant. Eiusdem generis segumenta equitis cuiusque femora muniebant. Tantum Cyri arma differebant in hoc, quod reliqua colo-

re aureo illita erant: at Cyri arma instar speculi resplendebant.

2. Posteaquam conscendit equum, ac substitit, ut respiceret, qua perrecturus esset; tonitru dextrum insonuit. Itaque dixit: Sequemur te, maxime Iupiter. Tum progredi coepit, Chrysanta equitum praefecto, cum equitibus, dextrum: Arasamba, cum pedestribus copiis, latus laevum obtinentibus. Praecepit etiam, ut ad signum respicerent, et aequali gradu sequerentur. Erat autem ei signum, aquila aurea in hasta sublimi extensa. Et hodie signum

* Αἱ. Λεῖσαν.

ἔτι τῆτο τὸ σημεῖον τῷ Περσῶν βασιλεῖ διαμένει. πρὶν δὲ ὄρᾶν τὰς πολεμίας, εἰς τρεῖς ἀνέπαυσε τὸ σράτευμα.

γ'. Επεὶ δὲ προσελήλυθεισαν ὡς εἴκοσι σαδίας, ἤρχοντο ἤδη τὸ τῶν πολεμίων σράτευμα ἀντιπρσιὸν παρορᾶν. ὡς δ' ἐν τῷ καταφανεῖ πάντες ἀλλήλοις ἐγένοντο, καὶ ἔγνωσαν οἱ πολέμιοι πολὺ ἐκατέρωθεν ὑπερφαλαγγῶντες, ἔψαντες τὴν ἐαυτῶν φάλαγγα, (ὃ γὰρ ἐστὶν ἄλλως κυκλῆσθαι) ἀπέκαμπλον εἰς κύκλωσιν, ὥπως ὥσπερ Γάμμα ἐκατέρωθεν τὴν ἐαυτῶν τάξιν ποιήσαντες, πάντοθεν ἄμα μάχοντο.

δ'. Κύρος δὲ ὄρῶν ταῦτα, ὕδεν τι μᾶλλον ἀφίστατο, ἀλλ' ὡσαύτως ἤγειτο. κατανοῶν δὲ ὡς πρόσω τὸν καμπήρα ἐκατέρωθεν ἐποίησαντο, περὶ ὃν κάμπλοντες ἀνέτεινον τὰ κέρατα. ἐννοεῖς, ἔφη, ὦ Χρυσάνη, ἐνθα τὴν ἐπικαμπὴν ποιῶνται; πάνυ γε, ἔφη ὁ Χρυσάνης, καὶ θαυμάζω γε. πολὺ γὰρ μοι δοκῶσιν ἀποσπᾶν τὰ κέρατα ἀπὸ τῆς ἐαυτῶν φάλαγγος. ναὶ μὰ Δί',
ἔφη,

signum hoc a rege Persarum adhuc retinetur. Prius vero, quam in hostium conspectum venirent, ter exercitum quiescendo refecit.

3. Vbi iam ad stadia viginti accessissent, hostium copias adventantes contra se cernere coeperunt. Quum autem utrique iam se mutuo in conspectu haberent, et hostes decreuissent longe ab utroque latere phalangem adversam circumvenire: stiterunt phalangem suam (quod aliter circumdare non liceat) et inflexerunt ad intercipiendum in medio hostem, vt, instructo

agmine suo utrimque instar litterae Gamma, vndique simul dimicarent.

4. Quae Cyrus tametsi videret, nihilo tamen magis restitit; sed eodem modo praeibat. Quum autem animadverteret, procul ab ipsis utrimque flexum fieri, quo cornua flexendo extendebant: Animadvertis, inquit, Chryfanta, vbi hostes flexionem instituant? Prorsus, ait Chryfantas, atque adeo res mihi mira videror. Nam cornua, mea quidem sententia, longe a sua phalange abstrahunt. Sic est profecto,
ait

ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ ἀπὸ γε τῆς ἡμετέρας. τί δὴ τῆτο; δηλονότι, ἔφη, φοβόμενοι μὴ, ἢν ἐγγὺς ἡμῶν γένηται τὰ κέρατα, τῆς φάλαγγος ἔτι πρόσω ᾗσης, ἐπιθώμεθα αὐτοῖς. ἔπειτα, ἔφη ὁ Χρυσάντας, πῶς δυνήσονται ὠφελεῖν οἱ ἕτεροι τῆς ἐτέρας, ὅτω πολὺ ἀπέχοντες ἀλλήλων; ἀλλὰ δῆλον, ἔφη ὁ Κῦρος, ὅτι ἡνίκα αὖ γένηται τὰ κέρατα ἀναβαίνοντα κατ' ἀντιπέρας τῶν πλαγίων τῶ ἡμετέρου στρατεύματος, στραφέντες ὡς εἰς φάλαγγα ἅμα πάντοθεν ἡμῖν προσίασιν, ὡς ἅμα πάντοθεν μαχόμενοι.

εἰ. Οὐκ ἔν, ἔφη ὁ Χρυσάντας, εὖ σοι δοκῶσι βεβλεῦεσθαι; πρὸς γε ἃ ὀρῶσι· πρὸς δέ γε ἃ ἔχ' ὀρῶσιν, ἔτι κάκιον, ἢ εἰ κατὰ κέρας προσήσαν. ἀλλὰ σὺ μὲν, ἔφη, ὦ Ἀρσάμα, ἡγῶ τῷ πεζῷ ἥρέμα, ὥσπερ ἐμὲ ὀρᾷς· καὶ σὺ, ὦ Χρυσάντα, ἐν ἴσῳ τῆτω τὸ ἵππικόν ἔχων συμπαροῖπῃ. ἐγὼ δὲ ἄπειμι ἐκεῖσε ὅθεν μοι δοκεῖ καιρὸς εἶναι ἀρχεσθαι τῆς μάχης· ἅμα δὲ παριὼν ἐπισκέψομαι ἕκαστα πῶς ἡμῖν ἔχει. ἐπειδὴν δὲ ἐκεῖ γένωμαι, ὅταν ἤδη ὁμῶς προσιόντες ἀλλήλοις

ait Cyrus, ac longe etiam a nostra. Cur id? Nimirum, ait, metuunt, ne, si cornua nobis propiora sint, phalange procul adhuc remota, nos ipsos inuadamus. At qui poterunt deinde, inquit Chrysfantas, aliis alii adiumento esse, quum tam procul ab se inuicem absint? Manifestum est, ait Cyrus, quod ubi cornua e regione laterum exercitus nostri ascendendo confiterint: quasi in phalangem conuersi pariter ex omni parte nos adgredientur, simul vndique aduersum nos pugnaturi.

5. Ergone tibi, ait Chrysfantas,

re de hoc confilii capere videntur? Recte, ad ea quae prospiciunt, inquit: quod autem adtinet ea, quae non prospiciunt; etiam peius sibi consulunt, quam si aduersis cornibus nos inuaderent. Sed tu, Arsama, inquit, peditatui modice praeire, sicuti me praeire vides: ac tu Chrysfanta pari gradu cum hoc copias equestres ducens sequitor. Ego vero illuc abeo, vnde mihi tempestium videtur, ordiri praefilium: et simul in transitu singula considerabo, quo pacto nobis ista se habeant. Illuc ubi vero, et congressuri iam inter

ἀλλήλοις γινώμεθα, παιᾶνα ἐξάρεζω, ὑμεῖς δὲ ἐφέπεσθε. ἡνίκα δ' ἂν ἡμεῖς ἐγχειρῶμεν τοῖς πολεμίοις, αἰσθήσεσθε μὲν, (ὃ γὰρ, οἶμαι, ὀλίγος θόρυβος ἔσται) ὁρμήσεται δὲ τῆνικαῦτα Ἀβραδάτης ἥδη σὺν τοῖς ἄρμασιν εἰς τῆς ἐναντίας. ἔτω γὰρ αὐτῷ εἰρήσεται. ὑμᾶς δὲ χρὴ ἔπεισθαι ἐχόμενης ὀτιμάλισα τῶν ἀρμάτων ἔτω γὰρ μάλιστα τοῖς πολεμίοις τεταραγμένοις ἐπιπесόμεθα. παρῆσομαι δὲ καὶ ἐγὼ, ἥ ἂν δύνωμαι τάχιστα, διώκων τῆς ἀνδρας, ἣν οἱ θεοὶ ἐθέλωσι.

ς'. Ταῦτα εἰπὼν, καὶ σύνθημα παρεγγυήσας, Ζεὺς Σωτῆρ καὶ Ἡγεμὼν, ἐπορεύετο, μεταξὺ δὲ τῶν ἀρμάτων καὶ τῶν θωρακοφόρων διαπορευόμενος, ὅποτε προσελεύειέ τις τῶν ἐν ταῖς τάξεσι, τότε μὲν εἶπεν ἄν' ὦ ἄνδρες, ὡς ἡδὺ ὑμῶν τὰ πρῶτωπα θεάσασθαι; τότε δ' αὖ ἐν ἄλλοις ἂν ἐλεξεν· ἄρα ἐνκεῖτε, ἄνδρες, ὅτι ὁ νῦν ἀγὼν ἐστὶν ὃ μόνον περὶ τῆς τήμερον νίκης, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς πρόθεν ἣν ἐνικήσατε, καὶ περὶ πάσης εὐδαιμονίας; ἐν ἄλλοις δὲ προσίων εἶπεν· ὦ ἄνδρες, τὸ ἀπὸ τῆδε ἔδεν ποτε θεὸς αἰτιατίου

ter nos erimus: paeanam exordiar, ac vos subsequimini. Quando autem manus cum hoste nos conferturi fimus, facile vos sentietis, quum non exiguus tumultus futurus fit: ac deinde cum curribus Abradates in adversos impetum faciet. Sic enim ipſi ſignificabitur. Vos autem ſequi oportebit quammaxime contiguos curribus. Nam hoc modo in hoſtes plurimum perturbatos incidemus. Adero etiam ipſe, et quam celerrime potero, Diis volentibus, eos perſequar.

6. Haec loquutus, quum teſ-

feram militarem hanc dedisset, Iupiter Seruator et Dux, progreſſus eſt. Quumque inter currus et loricated pergeret, quoties aliquos in ordinibus adſpiceret, aiebat modo: Quam iucundum eſt, milites, vultus veſtros intueri? modo apud alios dicebat; An intelligitis, milites, certamen iam propoſitum eſſe, non ſolum de hodierna victoria; ſed etiam de ea, quam prius obtinuiftis, adeoque de felicitate vniuerſa? Hinc ad alios accedens: Deinceps, aiebat, numquam Dii nobis accuſandi erunt,

αἰτιατέον ἔτι ἔσται. παραδεδώκασι γὰρ ἡμῖν πολλά τε καὶ ἀγαθὰ κτήσασθαι. ἀλλ', ὦ ἄνδρες, ἀγαθοὶ γενώμεθα.

ζ'. Κατ' ἄλλης δ' αὖ τοιάδε· ὦ ἄνδρες, εἰς τίνα ποτ' ἂν καλλίονα ἔρανον ἀλλήλους παρακαλέσασαιμεν, ἢ εἰς τόνδε; νῦν γὰρ ἔχουσιν ἀγαθοῖς ἀνδράσι γενομένοις πολλὰ καὶ ἀγαθὰ ἀλλήλοις εἰσενεγκεῖν. κατ' ἄλλης δ' αὖ ἐπίστασθε μὲν, οἶμαι, ὦ ἄνδρες, ὅτι νῦν ἅθλα πρόκειται, τοῖς νικῶσι μὲν, διώκειν, παῖειν, κατακαίνειν, ἀγαθὰ ἔχειν, καλὰ ἀκρίβειν, ἐλευθέρους εἶναι, ἄρχειν τοῖς δὲ κακοῖς, δηλονότι τὰναντία τούτων. ὅσις ἂν ἐαυτὸν φιλεῖ, μετ' ἐμῷ μαχέσθω. ἐγὼ γὰρ οὐδὲν κακόν, οὐδ' αἰσχροὺς ἐκὼν εἶναι προσήσομαι. ὅποτε δ' αὖ γένοιτο κατὰ τινος τῶν πρόθεν συμμαχεσασμένων, εἶπεν ἂν πρὸς δὲ ὑμᾶς τί δεῖ λέγειν, ὦ ἄνδρες; ἐπίστασθε γὰρ, οἷαν τε οἱ ἀγαθοὶ ἐν ταῖς μάχαις ἡμέραν ἄγχι, καὶ οἷαν οἱ κακοί.

η'. Ως δὲ ἀπιὼν κατὰ Ἀβραδάτην ἐγένετο, ἔση· καὶ ὁ Ἀβραδάτης παραδὼς τῷ ὑψηνίχῳ τὰς ἡνίας, προσῆλθεν αὐτῷ·

erunt, commilitones. Nam facultatem concessere multa et egregia nobis adquirendi. Saltem nos, milites, fortiter nosmet geramus.

7. Rursus ad alios huiusmodi: Quasnam ad communes epulas lautiores nosmet inuitare possemus, quam ad has ipsas? Nam modo facultas vobis est, si viri fortes esse volueritis, multa et egregia commoda mutuo vobis conferendi. Rursus ad alios: Nostis, opinor, milites, proposita iam esse praemia; vincen-

tint, imperent; ignavis autem, his contraria scilicet. Quisquis ergo seipsum diligit, mecum proelium ineat. Nam nihil equidem ignaviae, nihil turpitudinis volens admittam. Rursus ubi ad quosdam accessisset, qui proelio superiori interfuissent, aiebat: Ad vos vero, milites, quid verbis opus est? Nostis enim, qualem diem viri fortes in proeliis agant, et qualem ignavi.

8. Deinde discedens, ad Abradatam quum accessisset, restitit: et Abradatas habenis inferiori aurigae traditis, adiut-

eum,

αὐτῶν προσέδραμον δὲ καὶ οἱ ἄλλοι τῶν πλησίον τεταγμένων καὶ πεζῶν καὶ ἄρματηλατῶν. ὁ δ' αὖ Κῦρος ἐν τοῖς παραγεγεννημένοις ἔλεξε τοιαῦτα· ὁ μὲν Θεός, ὦ Αβραδάτα, ὥσπερ σὺ ἡξίεις, συνηξιώσέ σε καὶ τῆς σὺν σοι πρωτοστάτας εἶναι τῶν συμμάχων· σὺ δὲ τῆτο μέμνησο, ὅταν δέῃ σε ἥδη ἀγωνίζεσθαι, ὅτι Πέρσαι οἱ τε θρασυόμενοι ὑμᾶς ἔσονται, καὶ οἱ ἐφύμενοι ὑμῖν· καὶ ἔκ' ἐάσοντες ἐρήμης ὑμᾶς ἀγωνίζεσθαι. καὶ ὁ Αβραδάτης εἶπεν· ἀλλὰ τὰ μὲν καθ' ἡμᾶς ἔμοιγε δοκεῖ, ὦ Κῦρε, καλῶς ἔχειν· ἀλλὰ τὰ πλάγια λυπεῖ με, ὅτι τὰ μὲν πλάγια τῶν πολεμίων κέρατα ἰσχυρὰ ὀρῶ ἀνατεινόμενα καὶ ἄρμασι καὶ παντοδαπῇ στρατιᾷ· ἡμῖτερον δ' ἔδεν ἄλλο αὐτοῖς ἀντιτίεταται ἢ ἄρματα· ὥς' ἐγώ, ἔφη, εἰ μὴ ἔλαχον τῇδε τὴν τάξιν, ἡσυχνόμην ἂν ἐνθάδε ὦν· ἔγωγε πολὺ μοι δοκῶ ἐν ἀσφαλεστάτῳ εἶναι.

Ζ'. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· ἀλλ' εἰ τὰ παρὰ σοι καλῶς ἔχει, θάρρει ὑπὲρ ἐκείνων. ἐγὼ γάρ σοι, σὺν θεοῖς, ἐρημάτων πολεμίων τὰ πλάγια ταῦτα ἀποδείξω. καὶ σὺ μὴ πρέτερον ἔμβαλλε

eum, simul adcurrentibus etiam aliis, qui prope ab ipso in acie collocati erant, tum pedites, tum curruum agitantes. Hi quum ad Cyrum venissent, in hanc sententiam inquit: Deus, Abradata, quemadmodum tu petebas, et te et tuos dignos censuit, qui sociorum essetis in acie principes. Tu vero memineris, ubi iam tibi proeliandum erit, Persas, eos futuros qui vos et spectabunt, et sequentur: neque committent, ut soli desertique dimicetis. Et Abradates ait: Equidem res nostras, Cyre, habere se recte existimo: verum

latera me sollicitum habent: nam hostium cornua video porrigi firma tum propter currus, tum propter omnis generis copias; his nihil nos opposuimus aliud quam currus. Quapropter me quidem, nisi forte locus hic mihi obtigisset, eius sane puderet: adeo mihi videor esse in tuto.

9. Cyrus autem ad haec: Si res apud te recte habent, inquit, bono sis animo, quod illos adtinet. Nam equidem, Deum ope, tibi palam haec hostium latera nudabo. Teque obtestor, ne prius in hostes istos impetum facias

βαλλε τοῖς πολεμίοις, διαμαρτύρομαι, πρὶν ἂν φεύγοντας τῆς, ἧς νῦν φοβῇ, θεάσῃ (τοιαῦτα δ' ἐμεγαληγόρει, μελλύσης τῆς μάχης γίνεσθαι ἄλλως δ' ἢ μάλα μεγαλήγορος ἦν) ὅταν μέντοι τῆς ἰδῇς φεύγουσας, ἐμέ τε ἤδη παρῆναι νόμιζε, καὶ ὄρμα εἰς τῆς ἄδρας. καὶ σὺ γὰρ τότε τοῖς μὲν ἐναντίοις κακίοις ἂν χεῖρσαιο, τοῖς δὲ μετὰ σαυτῷ, ἀρίστοις. ἀλλ' ἕως ἐστὶ σοι σχολή, ὦ Αβραδάτα, πάντως πηρεάσας παρὰ τὰ σαυτῷ ἄρματα, παρακάλει τῆς σὺν σοι εἰς τὴν ἐμβολήν, τῷ μὲν προσώπῳ παραθάρρυνων, ταῖς δ' ἐλπίσιν ἐπικυφίζων. ὅπως δὲ κρατιστοὶ φανῇσθαι τῶν ἐπὶ τοῖς ἄρμασι, φιλονεικίαν αὐτοῖς ἐμβαλλε. καὶ γὰρ, εὖ ἴδθι, ἣν τάδε γένηται, πάντες ἐρῶσι τοιοῦτον μὴδὲν εἶναι κερδαλεώτερον ἀρετῆς.

ἰ. Ο μὲν δὴ Αβραδάτης ἀναβὰς παρηλαυνε, καὶ ταῦτα ἐποίει· ὁ δ' αὖ Κῦρος παριὼν, ὡς ἐγένετο πρὸς τῷ εὐωνύμῳ, ἔνθα Ὑστάσπας τῆς ἡμίσεις ἔχων ἦν τῶν Περσῶν ἱππέων, ὀνομάσας αὐτὸν, εἶπεν ὦ Ὑστάσπα, νῦν ὁρᾷς ἔργον τῆς σῆς ταχυεργίας. νῦν γὰρ, ἣν φθάσωμεν τῆς
πολεμίας

cias, quam hos ipsos, quos modo metuis, fugere cernas: (Et huiusmodi verba Cyrus magnifice iactabat, instante pugna; quum ceteroqui non admodum iactabundus esset:) Vbi vero fugientes hos conspexeris, tum et me iam adesse putato, et impetum in hostes facito. Quippe tunc aduersarios ignauissimos, et tuos fortissimos experieris. Enimvero dum tibi vacat, Abradata, currus tuos utique praeteruectus, cohortare tuos ad inuadendum, ac partim eis vultu animos addito, partim spe subleuato. Atque uti longe
VOL. I.

praestantissimi omnium, qui sunt in curribus, videamini; aemulationem inter ipsos excitato. Nam certo scias, dicturos omnes deinceps, si hoc fiat, virtute nihil esse fructuosius.

IO. Itaque consensu curru praeteruehebatur Abradates, et haec faciebat. Cyrus progressus, vbi ad laeuam peruenit, quo loco Hytaspas erat, cum equitatus Perfici parte dimidia, nominatim eum compellans, ait: Vides iam, Hytaspas, dignum opus celeritate in conficiendis rebus tua. Nam si modo anteuertemus
C c hostes

πολεμίους κατακτανόντες, ὕδεις ἡμῶν ἀποθανεῖται. καὶ ὁ Ἰσάσπας ἐπυγελάσας εἶπεν ἅλλα περὶ μὲν τῶν ἐξ ἐναντίας ἡμῶν μελήσει· τῆς δ' ἐκ πλαγίᾳ σὺ ἄλλοις πρέσασον, ἕπως μὴδ' ὕτοι σχολάζωσι. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· ἅλλ' ἐπί γε τῆς ἐγὼ αὐτὸς ἀπέρχομαι. ἀλλ', ὦ Ἰσάσπα, τόδε μέμνησο, ὅτ' αὖν ἡμῶν ὁ Θεὸς νίκην δίδω, ἣν τι περ μὲν πολέμιον, πρὸς τὸ μαχόμενον αἰεὶ συμβάλλωμεν.

ἰδ'. Ταῦτα εἰπὼν προΐει. ἐπεὶ δὲ κατὰ τὸ πλευρὸν προΐων ἐγίγνετο, καὶ κατὰ τὸν ἄρχοντα τῶν ταύτη ἀρμάτων, πρὸς τῆτον ἔλεξεν· ἐγὼ δὲ ἔρχομαι ὑμῖν ἐπικυρῆσων· ἀλλ' ὅπ' ὅταν αἰσθῆθε ἡμᾶς ἐπιτιθεμένους κατ' ἄκρων, τότε καὶ ὑμεῖς πειρᾶσθε ἅμα διὰ τῶν πολεμίων ἐλαύνειν. πολὺ γὰρ ἐν ἀσφαλεσέρῳ ἔσεσθε, ἔξω γενόμενοι, ἢ ἔνδον ἀπολαμβανόμενοι. ἐπεὶ δ' αὖ παριὼν ἐγένετο ἔπιθεν τῶν ἀρμαμαζῶν, Ἀρταγέρσαν μὲν καὶ Φαργῆχον ἐκέλευσεν, ἔχοντας τὴν τε τῶν πεζῶν χιλιεσὺν, καὶ τὴν τῶν ἵππέων, μένειν αὐτᾶ. ἐπειδὴν δὲ, ἔφη, αἰσθάνηθε ἐμᾶ ἐπιτιθεμένους τοῖς

hostes interficiendo, nemo nostrum peribit. Et Hytaspas cum risu ait: Enimvero de adversis curae nobis erit. Tu autem de illis, qui sunt a latere, aliis mandata dederis, ne otiosi sint. Equidem ad hos, ait Cyrus, ipse pergo. Tu tamen memineris, Hytaspas, cuicumque nostrum tandem victoriam Deus concesserit, si quid alicubi reliquum ex hostibus manserit, semper cum iis qui pugnabunt, manus conferendas esto.

12. His dictis, procedebat. Quumque progrediendo ad latus venisset, et ad praefectum

curruum, qui istic erant, sic eum adpellans ait: Equidem vobis opem laturus venio. Vos ubi senseritis, nos ad partes extremas hostem innadere; tum et ipsi per medios hostes inuehendo perumpere conamini. Nam tutiores futuri estis, si peruadendo foras eruperitis, quam si ab eis in medio intercipiimini. Postquam autem pergendo, pone plaustra venit: iussit, ut Artagerfas et Pharnuchus cum mille peditibus, ac totidem equitibus, ibidem manerent. Vbi vero, inquit, me animaduverteritis, eos qui ad latus

τοῖς κατὰ τὸ δεξιὸν κέρασ, τότε καὶ ὑμεῖς τοῖς καθ' ὑμᾶς ἐπιχειρεῖτε· μαχεῖσθε δ', ἔφη, πρὸς κέρασ, ὥσπερ ἀδενέσσερον σφάτευμα γίγνεται· φάλαγγα δ' ἔχοντες, ὥσπερ ἰσχυρότεροι ἂν εἴητε. καὶ εἰσὶ μὲν, ὡς ὁρᾶτε, τῶν πολεμίων ἱππεῖς οἱ ἔσχατοι πάντως δὲ πρότε πρὸς αὐτὰς τὴν τῶν καμήλων τάξιν· καὶ εὖ ἴτε ὅτι καὶ πρὶν μάχεσθαι γελοῖα τὰς πολεμίας θεάσεσθε.

ἰβ'. Ο μὲν δὴ Κύρος τὰ ταῦτα διαπραξάμενος, ἐπὶ τὸ δεξιὸν παρήει. ὁ δὲ Κροῖσος, νομίσας ἤδη ἐγγύτερον εἶναι τῶν πολεμίων τὴν φάλαγγα, σὺν ἡ αὐτὸς ἐπορεύετο, ἡ τὰ ἐπανατεινόμενα κέρατα, ἥς τοῖς κέρασι σημείον, μηκέτι ἄνω πορεύεσθαι, ἀλλ' ἐν τῇ χώρᾳ σφαθῆναι. ὡς δ' ἔστησαν πάντες πρὸς τὸ τῆς Κύρου σφάτευμα ὁρῶντες, ἐσήμαινεν αὐτοῖς πορεύεσθαι πρὸς τὰς πολεμίας. καὶ ἔτω προσήσαν τρεῖς φάλαγγες ἐπὶ τὸ κύρε σφάτευμα, ἡ μὲν μία κατὰ πρόσωπον, τὰ δὲ δύο, ἡ μὲν κατὰ τὸ δεξιὸν, ἡ δὲ κατὰ τὸ εὐώνυμον· ὥς πολὺν φόβον παρῆναι πάσῃ τῇ κύρῃ στρατιᾷ. ὥσπερ γὰρ μικρὸν πλινθίον ἐν μεγάλῳ

latus dextrum sunt, adoriri: tunc et ipsi vobis oppositos invadite. Pugnabitis enim adversus cornu, quo loco imbecillior est exercitus: et phalangem habebitis, ut firmiores sitis. Sunt etiam, uti videtis, equites hostium ultimi, adversus quos omnino camelorum ordines immittite. Nam certo scitote, prius vos hostes ridiculos esse conspecturos, quam manus conferatis.

12. His Cyrus peractis, ad latus dextrum se contulit. Croesus autem ratus iam phalangem, cum qua ipse procedebat, ab ho-

stibus abesse propius, quam illa cornua, quae protendebantur: signum extulit, quo cornua moverentur, ne longius sursum progredierentur, sed eo loco se converterent. Quamque subsisterent omnes, et Cyri copias intuerentur; signum eis dedit, ut in hostem pergerent. Hoc modo tres phalanges adversus exercitum Cyri tendebant, una ex adverso, ex reliquis duabus ad dextrum altera latus, ad laeum altera: ita quidem, ut totus exercitus Cyri magno in metu versaretur. Nam instar exigui laterculi, qui collocatus

μεγάλῳ τεθὲν, ἔτω καὶ τὸ Κύρου στρατεύμα πάνταθ' ἐν περιείχῃ ὑπὸ τῶν πολεμίων καὶ ἱππεύσι, καὶ ὀπλίταις, καὶ πελτοφόροις, καὶ τοξόταις, καὶ ἄρμασι, πλὴν ἐξόπιον.

ιγ'. Οὕτως δὲ καὶ ὁ Κύρος ἐπεὶ παρήγγειλεν, ἐστράφησαν πάντες ἀντιπρόσωποι τοῖς πολεμίοις· καὶ ἦν μὲν πανταχόθεν πολλὴ σιγὴ ὑπὸ τῆς τοῦ μέλλοντος ὁκνεῖν. ἡνίκα δὲ ἔδοξε τῷ Κυρῷ καιρὸς ἤδη εἶναι, ἐξῆρχε παιᾶνα, συνεπήχθη δὲ πᾶς ὁ στρατός. μετὰ δὲ τῆς τοῦ Εὐναλίου τε ἄμα ἐπηλάλαξαν, καὶ ἐξανίσταται ὁ Κύρος, καὶ εὐθύς μὲν μετὰ τῶν ἱππέων λαβὼν πλαγίως τὰς πολεμίας, ὁμοίως αὐτοῖς τὴν ταχίστην συνεμίγνυνεν. οἱ δὲ περὶ αὐτῷ συντεταγμένοι ταχύ ἐφείποντο, καὶ περιεπύσσοντο ἔνθεν καὶ ἐνθεν, ὥστε πολὺ ἐπλεονέκταν. Φάλαγγι γὰρ κατὰ κέρας πρὸς ἑαλλόν ὥστε ταχύ ἰσχυρὰ φυγὴ ἐγένετο τοῖς πολεμίοις.

ιδ'. Ὡς δ' ἤθετο ὁ Ἀρταγέρσης ἐν ἑργῷ ὄντα τὸν Κύρον, ἐπιτίθεται καὶ αὐτὸς κατὰ τὰ εὐώνυμα, πρὸς τὰς καμήλας, ὥσπερ Κύρος ἐκέλευσεν. οἱ δὲ ἵπποι αὐτὰς ἐκ πάνυ πολλῶν

est in magno, Cyri copiae cingebantur undique ab hostium equitibus, et cataphractis, et ce-tratis, et sagittariis, et cutribus, extraquam a tergo.

13. Sed ubi tamen Cyrus imperavit, omnes ore aduerso in hostem se conuerterunt. Et erat altum ubique silentium, prae futuri euentus formidine. Quum autem Cyro iam tempus esse videretur, paeanem exorsus est, et exercitus uniuersus simul insonuit. Deinde Martem alta voce concla-mabant, et Cyrus erupit, sta-timque cum equitibus hostes

adgressus ex obliquo, quam-primum cum eis manum conse-ruit. Pedites autem, seruatis ordinibus suis, celeriter subse-quebantur, et hostibus hinc at-que inde circumfundebantur, ut multo iam potiori conditione, quam illi essent. Nam cum pha-lange ad cornu inferēbantur: quo factum est, ut celeriter ve-hemens hostium fuga fieret.

14. Artagerles ut Cyrum iam rem aggressum animaduertit, et ipse ad sinistram latum im-missis camelis hostes inuadit, quemadmodum Cyrus iusserat. Hos equi magno admodum ex intervallo

πολλῶν ἐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' οἱ μὲν ἑκφρονες γιγνόμενοι ἔφευγον, οἱ δ' ἐξήλλοντο, οἱ δ' ἐνέπιπτον ἀλλήλοις. τοιαῦτα γὰρ πάσχουσιν οἱ ἵπποι ὑπὸ καμήλων. ὁ δὲ Ἀρταγέρσης συντεταγμένως ἔχων τὴν μεθ' ἑαυτοῦ, ταραττομένοις ἐπέκειτο τεταγμένος· καὶ τὰ ἄρματα δὲ τὰ τε κατὰ τὸ δεξιὸν καὶ τὸ εὐώνυμον ἅμα ἐνέβαλλε. καὶ πολλοὶ μὲν τὰ ἄρματα φεύγοντες ὑπὸ τῶν κατὰ κέρας ἐπομένων ἀπέθνησκον, πολλοὶ δὲ τήτης φεύγοντες, ὑπὸ τῶν ἀρμάτων ἤλσκοντο.

ἰε'. Καὶ ὁ Ἀβραδάτης δὲ ἐκέτι ἐμελλεν, ἀλλὰ ἰσχυρῶς ἀναβοήσας, Ἀνδρες φίλοι, ἔπεσθ' μοι, ἐνίει, ἔδ' ἐν φειδόμενος τῶν ἵππων, ἀλλὰ ἐξαιματῶν καταπολὺ τῷ κέντρῳ. συνεζώρεμψαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἀρματηλάται· καὶ τὰ μὲν ἄρματα ἔφευγεν αὐτὴς εὐθύς, τὰ μὲν καὶ ἀναλαβόντα τὴν παραβάτας, τὰ δὲ καὶ ἀπολιπόντα. ὁ δὲ Ἀβραδάτης ἀντικεῖν δι' αὐτῶν εἰς τὴν τῶν Αἰγυπτίων φάλαγγα ἐμβάλλει· συνεισέβαλον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ ἐγγύτατα τεταγμένοι. πολλαχόθι μὲν ἦν καὶ ἄλλοθι δῆλον, ὡς ἐκ ἔστιν ἰσχυροτέρα φάλαγξ, ἢ ὅταν ἐκ φίλων συμμαχῶν
ἡθροισμένη

intervallo non expectabant, sed alii consternati fugiebant, alii saltu efferebantur, alii super se inuicem irruebant, Nam solent equis huiusmodi a camelis accidere. Artagerfes suos ordinatos retinens, perturbatos urgebat integris ordinibus: et currus, qui ad dextram et laevam erant, simul immittebat. Multi autem, quum currus fugerent, ab iis qui cornu directo sequebantur, sunt interempti: multi, quum hos fugerent, a curribus intercipiebantur.

15. Et Abradates haud amplius cunctatus, sed altum clamans, Sequimini me, amici;

equos immittebat in hostes, quum quidem eis minime parceret, sed ita stimulo foderet, ut multo sanguine respergerentur. Cum hoc etiam ceteri currum agitadores eruperunt. Hos oppositi currus statim fugere, partim receptis qui ex eis pugnarent, partim relictis. Abradates recta per eos in Aegyptiorum phalangem impetum facit, illis cum eo simul irruentibus, qui proxime collocati erant. Cum aliunde vero perspicuum est, non esse firmiorem phalangem, quam quae ex amicis commilitonibus est collecta: tum illud haec phalanx hoc

ἡθροισμένη ἦ, καὶ ἐν τῷτῳ δὲ ἐδήλωσεν. οἱ μὲν γὰρ ἐταῖροί τε αὐτῶ καὶ ὁμοτράπεζοι συνεισέβαλον οἱ δὲ ἄλλοι ἡνίοχοι, ὥς εἶδον ὑπομένοντας πολλῶ σίφει τῆς Αἰγυπτίης, ἐξέκλιναν κατὰ τὰ φεύγοντα ἄρματα, καὶ τῷτοις ἐφείποντο.

ἰς'. Οἱ δὲ ἀμφὶ Ἀβραδάτην, ἣ μὲν ἐνέβαλον, ἅτε ἔδυναμένων διαχωρῆσαι τῶν Αἰγυπτίων, διὰ τὸ μένειν τῆς ἐνθεν καὶ ἐνθεν αὐτῶν, τῆς μὲν ὀρθῆς τῇ ρύμῃ τῇ τῶν ἵππων παίοντες ἀνετρέποντο, τῆς δὲ πίπλοντας κατηλόνων, καὶ αὐτῆς καὶ ὅπλα καὶ ἵππους καὶ τροχάς. ὅτῃ δὲ ἐπιλάβοιτο τὰ δρέπανα, πάντα βίᾳ διεκόπητο, καὶ ὅπλα καὶ σώματα. ἐν δὲ τῷ ἀδιηγῆτῳ τῷ ταραχῷ, ὑπὸ τῶν παντοδαπῶν σωρευμάτων ἐξαλλομένων τῶν τροχῶν, ἐκπίπτει ὁ Ἀβραδάτης, καὶ ἄλλοι δὲ τῶν συνεισβαλόντων· καὶ ἔτοι μὲν ἐνταῦθα, ἄνδρες ἀγαθοὶ γενόμενοι, κατεκόπησαν καὶ ἀπέθανον· οἱ δὲ Πέρσαι συνεπισπόμενοι, ἣ μὲν ὁ Ἀβραδάτης ἐνέβαλε καὶ οἱ
σὺν

tempore declaravit. Nam et sodales ipsius, et mensae participes eiusdem, hostes una cum ipso sunt adgressi. Et alii quidem aurigae, quum viderent Aegyptios agmine denso impetum sustinere; versus fugientes currus deflexerunt, et illos infecuti sunt,

16. At vero qui erant cum Abradata, quia nusquam illic, ubi prouenerant in hostem, diuisi Aegyptii cedere poterant, omnibus vtrinque suo loco manentibus; equorum impetu stantes impellendo euerterunt, cadentes obtriuere; nec ipsos tantum-

modo, sed etiam ipsorum arma, et equos, et rotas. Quidquid autem falces corripuissent, id totum violento concidebatur impetu; siue arma essent, siue corpora. Atque in hoc tumultu, qui exponi dicendo nequit, rotis propter multiplices acervos subsultantibus, accidit ut curru Abradata excideret, atque illorum alii qui cum ipso in hostes impetum fecerant. Et hi quidem heic, officio functi virorum fortium, concisi vulneribus interierunt. At hos una secuti Persae, quum eo loco, quo Abradata hostem cum suis inuas-

ferat,

σὺν αὐτῷ, ταύτῃ ἐπεισπεσόντες, τεταξαγμένως ἐφό-
νευον.

ιζ'. *Hi δὲ ἀπαθεῖς ἐγένοντο οἱ Αἰγύπτιοι (πολλοὶ δὲ ἄνθρωποι ἦσαν) ἐχώρεν ἐναντίοι τοῖς Πέρσαις. ἔνθα δὴ δεινὴ μάχη ἦν καὶ δερμάτων καὶ ξυστῶν καὶ μαχαιρῶν ἐπλεονέκτεν μέντοι οἱ Αἰγύπτιοι καὶ πλήθει καὶ τοῖς ὅπλοις. τὰ τε γὰρ δόρατα ἰσχυρὰ τε καὶ μακρὰ, (ἀ ἔτι καὶ νῦν ἔχουσιν) αἱ τε ἀσπίδες πολὺ μᾶλλον τῶν θωράκων καὶ τῶν γέρρων καὶ γέγχεσι τὰ σώματα, καὶ πρὸς τὸ ὠθεῖσθαι συνεργάζονται, πρὸς τοῖς ὤμοις ἴσαι. συγκλείσαντες ἔν τας ἀσπίδας ἐχώρεν καὶ ὤθεν. οἱ δὲ Πέρσαις ἔκ ἐδύναντο ἀντέχειν, ἅτε ἐν ἄκραις ταῖς χερσὶ τὰ γέγρα ἔχοντες, ἀλλ' ἐπὶ πόδα ἀνεχάζοντο παίοντες καὶ παιόμενοι, ἕως ὑπὸ ταῖς μηχαναῖς ἐγένοντο. ἐπεὶ μέντοι ἐνταῦθα ἦλθον, ἐπαίοντο αὖθις οἱ Αἰγύπτιοι ἀπὸ τῶν πύργων. καὶ οἱ ἐπὶ πᾶσι δὲ ἔκ εἰων φεύγειν ἔτε τῆς τοξότας, ἔτε τῆς ἀκοντιστάς, ἀλλ' ἀνατεταμένους τὰς μαχαίρας ἠνάγκαζον καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν. ἦν δὲ πολὺς μὲν ἀνδρῶν φόνος, πολὺς*

ferat, irruissent; perturbatos occidebant.

17. Aegyptii, qua parte clavis expertes manserant, (et erant hi multi numero) recta tendebant aduersus Persas. Ibi tum atrox pugna lanceis, iaculis, gladiis committebatur: et Aegyptii sane tam numero, quam armis superiores erant. Etenim hastae ipsis erant firmae ac longae, quas nunc etiam gestant; et scuta multo, quam vel loricae vel crates, magis corpora tegunt, et ad propellendum aliquid adiumenti adferunt, humeris adfixa. Quamobrem cly-

peis confertis procedebant, ac propellebant. Persae vero sustinere ipsos haud poterant, veluti qui manibus extremis crates siue parmas tenerent. Itaque pedetentim cedebant, quum et ferirent alios ipsi, et ferirentur, donec sub machinas se receperunt. Eo quum venissent, vicissim Aegyptii de turribus feriebantur. Et ultimi omnium neque sagittariis, neque iaculatoribus fugiendi potestatem faciebant; sed strictis gladiis eos et sagittas et tela emittere cogebant. Erat autem ingens hominum caedes, ingens

πολὺς δὲ κτύπος ὅπλων καὶ βελῶν παντοδαπῶν, πολλὴ δὲ βοή, τῶν μὲν ἀνακαλόντων ἀλλήλους, τῶν δὲ παρακαλουμένων, τῶν δὲ Θεῶς ἐπικαλυμένων.

ιη'. ΕΝ ΔΕ ΤΑΤΩ Κῦρος διώκων τῆς καθ' ἑαυτὸν, παραγίνεται. ὡς δὲ εἶδε τῆς Πέρσας ἐκ τῆς χώρας ἐωσμένους, ἤλγησέ τε, καὶ γινῶσκει ὅτι ἔδαμῶς ἀν' ἑαυτὸν σχοιή τῆς πολέμους τῆς εἰς τὸ πρόωθεν προσόδου, εἰ μὴ εἰς τὸ ὀπίωθεν περιελάσειεν αὐτῶν, παραγγείλας ἕπεσθαι τοῖς μεθ' ἑαυτῶν, περιήλαυνεν εἰς τὸ ὀπίωθεν. καὶ εἰσπεσόντες παίχσιν ἀφορῶντας, καὶ πολλὰς κατακαίνισιν. οἱ δὲ Αἰγύπτιοι ὡς ᾗδοντο, ἐβόων τε ὅτι ὀπίωθεν οἱ πολέμιοι, καὶ ἐξέφροντο ἐν ταῖς πληγαῖς. καὶ ἐνταῦθα δὴ φύρδην ἐμάχοντο καὶ πεζοὶ καὶ ἵππεις. πεπρωκώς δέ τις ὑπὸ τῷ Κύρῳ ἵππῳ, καὶ πατάμενος, παίει εἰς τὴν γαστέρα τῇ μαχαίρᾳ τὸν ἵππον αὐτοῦ· ὁ δὲ ἵππος πληγείς, σφραδαῖζων ἀποσείεται τὸν Κύρον. ἐνθα δὴ ἔγνω ἄν τις, ὅσα ἄξιον εἶναι τὸ φιλεῖσθαι ἀρχοῦνα ὑπὸ τῶν ἀρχομένων. εὐθύς γὰρ ἀνεβόησαν τε πάντες, καὶ προσπεσόντες ἐμάχοντο· ἐώσαν, ἐώσαντο.

ingens armorum telorumque omnis generis strepitus, ingens vociferatio, aliis mutuo sibi adclamantibus, aliis cohortantibus, aliis Deos implorantibus.

18. Interea Cyrus hostes oppositos sibi persequens, aduenit; quumque Perfas loco pulso videret, indoluit: et animaduertens, nulla ratione citius hostes reuocari posse, quo minus progredierentur ulterius, quam si ad eorum terga circumueheretur; imperat iis quos secum habebat, uti se sequerentur, et ad ipsorum terga circumuehitur. Heic itruen-

tes auersos caedunt, ac multos perimunt. Quod quum Aegyptii sentirent, hostes a tergo esse clamabant, et inter ipsos ictus se vertebant. Tum vero et equites et pedites promiscue praeliabantur. Et quidam, quum subter equum Cyri cecidisset, et conculcaretur, gladio ventrem equi ferit. Equus autem faucius quum nutaret, Cyrum excutit. Tum perspicere aliquis posuisset, quanti sit aestimandum, principem a subiectis sibi diligi. Nam statim versi clamorem tollunt, et impetu facto pugnant: pellunt, pelluntur:

θῆντο· ἔπαιον, ἐπαίοντο. καταπηδήσας δέ τις ἀπὸ τῶ ἵππου τῶ Κῦρου ὑπηρετῶν, ἀναβάλλει αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἐαυτοῦ ἵππον.

ΙΣ'. Ως δὲ ἀνέβη ὁ Κῦρος, κατεῖδε πάντοθεν ἤδη παιομένους τῆς Αἰγυπτίας. καὶ γὰρ Ἰσάσπας ἤδη παρῆν σὺν τοῖς Περσῶν ἵππευσι, καὶ Χρυσάνης. ἀλλὰ τῆς ἐμβαλεῖν μὲν ἔκετι εἶα εἰς τὴν Φάλαγγα τῶν Αἰγυπτίων, ἔξωθεν δὲ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν ἐκέλευεν. ὡς δὲ ἐγένετο περιελαύνων παρὰ τὰς μηχανάς, ἔδοξεν αὐτῷ ἀναβῆναι ἐπὶ πύργον τινὰ κατασκέψασθαι εἴ πη καὶ ἄλλο τι μένοι τῶν πολεμίων, καὶ μάχοιτο. ἐπεὶ δὲ ἀνέβη, κατεῖδε μέσον τὸ πεδῖον ἵππων, ἀνθρώπων, ἀρμάτων· φευγόντων, διωκόντων κρατύντων, κρατυμένων· τῶν μὲν πολεμίων, φευγόντων, τῶν δ' ἐαυτοῦ, κρατύντων· κρατυμένων δ' ἔδαμῃ ἔδεν ἔτι ἡδύνατο κατιδεῖν, πλὴν τῶν Αἰγυπτίων. ἔτοι δὲ ἐπειδὴ ἠπορῶντο, κύκλῳ πάντοθεν ποιησάμενοι, ὥς ἐορᾶσθαι τὰ ὅπλα, ὑπὸ ταῖς ἀσπίσιν ἐκάθηντο· καὶ ἐποίχον μὲν ἔδεν ἔτι, ἔπασχον δὲ πολλὰ καὶ δευά.

κ'. Αἰγαοεῖς

luntur: feriant, feriantur. Vnus autem ex adparitoribus Cyri quum ex equo defiliisset, Cyrum in equum suum sustulit.

19. At Cyrus vbi conscendisset, vndique iam Aegyptios caedi vidit. Nam Hyfaspas cum equitatu Persico iam aderat, itemque Chrysantas. Verum hos in Aegyptiorum phalangem amplius intrare non sinit, sed ut extrinsecus sagittas ac tela conicerent, iussit. Posteaquam autem circumuectus ad machinas peruenit, visum est ei quandam in turrim ascendere, quo circumspiceret, an alicubi aliae

quoque hostium copiae subsisterent, ac proeliarentur. Vt ascendit, campum resecutum vidit equis, hominibus, curribus: fugientibus, persequentibus: vincentibus, succumbentibus: hostibus quidem fugientibus, suis autem vincentibus. Ex iis vero, qui vincerentur, nusquam alios amplius conspiciere poterat, praeter Aegyptios. Hi quum ad inopiam consilii redacti essent, vndique facto circulo, ut arma conspicerentur, subter clypeos confederunt; et faciebant illi quidem nihil amplius, multa vero graviaque perpetiebantur.

Cc 5

20. Quos

κ'. Αγαθoὶ δὲ ὁ Κῦρος αὐτὰς, καὶ οἰκτεῖρων, ὅτι ἀγαθoὶ ἄνδρες ὄντες ἀπόλοιτο, ἀνεχώρησέ τε πάντας τὰς περιμαχομένους, καὶ μάχεσθαι ἄδυνα ἐτι εἶα. πέμπει δὲ πρὸς αὐτὰς κήρυκα, ἐρωτῶν πότερα βέλονται ἀπολέσθαι πάντες ὑπὲρ τῶν προδεδωκότων αὐτὰς, ἢ σωθῆναι ἄνδρες ἀγαθoὶ δοκῶντες εἶναι. οἱ δ' ἀπεκρίναντο· πῶς δ' ἂν ἡμεῖς σωθείημεν, ἄνδρες ἀγαθoὶ δοκῶντες εἶναι; ὁ δὲ Κῦρος πάλιν ἔλεγεν· ὅτι ἡμεῖς ὑμᾶς ὀρῶμεν μόνους καὶ μένονίης καὶ μάχεσθαι θέλονίης. ἀλλὰ τῆντεῦθεν, ἔφασαν οἱ Αἰγύπτιοι, τί καὶ καλὸν ἂν ποιῶντες σωθείημεν; καὶ ὁ Κῦρος αὐτὸς πρὸς τῆτο εἶπεν· εἰ τῶν τε συμμάχων μηδὲνα προδόντες σωθείητε, τὰ τε ὅπλα ἡμῖν παραδόντες, φίλοι τε γενόμενοι τοῖς αἰεθμένοις ὑμᾶς σῶσαι, ἐξθὼν ἀπολέσαι.

κα'. Αἰσῶντες ταῦτα ἐπήρουντο· ἦν δὲ γενώμεθά σοι φίλοι, τί ἡμῖν ἀξιώσεις χρηῖσθαι; ἀπεκρίνατο ὁ Κῦρος, εὖ ποιεῖν καὶ εὖ πάσχειν. ἐπηρώτων πάλιν οἱ Αἰγύπτιοι· τίνα εὐεργεσίαν; πρὸς τῆτο εἶπεν ὁ Κῦρος·

20. Quos Cyrus admiratus, et dolens viros fortes interire, suos omnes pedem referre iussit, qui dimicabant aduersus eos undique; nec ulli amplius, ut in eos pugnaret, concessit. Misso etiam caduceatore, interrogauit eos, vtrum omnes interire malent propter eos, a quibus proditi fuissent; an bona cum existimatione conseruari, quod essent viri fortes? Ad haec illi responderunt: Quo pacto possumus esse salui cum existimatione bona, quod viri fortes simus? et Cyrus iterum: Quia nos, ait, vos solos conspiciamus,

qui et subsistant, et dimicare velint. Quid vero deinceps, aiunt Aegyptii, recte agendo seruari possumus? Ad hoc Cyrus: Salui esse poteritis, inquit, nemine sociorum prodito, traditis armis, et eorum amplexi amicitiam, qui vos conseruare malunt, quum liceat interimere.

21. His illi auditis, rursus interrogant: Si tuam fuerimus amplexi amicitiam, quas ad res uti nobis voles? Beneficia, respondit Cyrus, conferam, et vicissim accipiam. Et Aegyptii rursus: Quae beneficia narras? inquirunt. Ad ea

Κῦρος· μισθὸν ὑμῖν δοῖην πλείονα ἢ νῦν ἐλαμβάnete, ὅσον ἂν χρόνον πόλεμος ἦ. εἰρήνης δὲ γενομένης, τῷ βεβηλωμένῳ ὑμῶν μένειν παρ' ἐμοὶ χώραν τε δώσω, καὶ πόλεις, καὶ γυναῖκας, καὶ οἰκέτας. ἀκῆσαντες ταῦτα οἱ Αἰγύπτιοι, τὸ μὲν ἐπὶ Κρεῖσσον συστρατεύειν, ἀφελεῖν σφίσιν ἐθέληθησαν· τάτῳ γὰρ μόνῳ συγγιγνώσκεισθαι ἔφασαν. τὰ δ' ἄλλα συνομολογήσαντες, ἔδσαν πίσιν καὶ ἔλαβον. καὶ οἱ Αἰγύπτιοί τε οἱ καταμείναντες τότε, ἔτι καὶ νῦν βασιλεῖ πιστοὶ διαμένονσι· Κῦρός τε πόλεις αὐτοῖς ἔδωκε, τὰς μὲν ἄνω, αἱ ἔτι καὶ νῦν πόλεις Αἰγυπτίων καλεῖνται, Λάρισσάν τε καὶ Κυλλήνην παρὰ Κύμην πλησίον θαλάσσης, αἱ ἔτι καὶ νῦν οἱ ἀπ' ἐκείνων ἔχουσι. ταῦτα διαπραξάμενος ὁ Κῦρος, ἥδη σκοταῖος ἀναγαγὼν ἐστρατοπεδεύσατο ἐν *Θυριβάροις.

κβ'. Εἰ δὲ τῇ μάχῃ τῶν μὲν πολεμίων Αἰγύπτιοι μόνοι εὐδοκίμησαν, τῶν δὲ σὺν Κύρῳ τὸ Περσῶν ἵππικόν κρείττισον ἔδοξεν εἶναι· ὥστε καὶ νῦν διαμένει ἡ ὄπισις, ἢν

ea Cyrus: Stipendium vobis, ait, illo maius dederō, quod nunc meretis; quam quidem diu bellum geretur. Pace vero facta, cuicumque vestrum mecum manere lubuerit, eum et agro, et oppidis, et vxoribus, et seruitiis donabo. Quibus auditis orauerunt Aegyptii, hoc vnum exciperetur, ne aduersus Croesum sub signis eorum militarent; quod illi soli se ignoscere dicerent. In ceteris et conventum, et data fides acceptaque fuit. Et qui tunc manserunt Aegyptii, nunc quoque regis in fide permanent; deditque

Cyrus eis vrbes in regione superiori, quae hac etiam tempestate vrbes Aegyptiorum adpellantur; et Larissam et Cylle-nem, propter Cumam, haud procul a mari; quas etiam nunc illorum posterī possident. His rebus confectis, Cyrus iam sub ipsas noctis tenebras reuersus, Thyribaris castra locauit.

22. In hoc autem proelio soli ex hostibus Aegyptii gloriam consequuti sunt, et ex iis, qui Cyro militabant, equestres Persarum copiae visae sunt esse praestantissimae: adeo quidem vt illa nunc etiam armatura du-ret,

* Al. θυριβάροις.

ἦν τότε Κῦρος τοῖς ἵππεῦσι κατεσκεύασεν. εὐδοκίμησε δὲ ἰσχυρῶς καὶ τὰ δρεπανηφόρα ἄρμαϊα· ὥς τε καὶ τῷτο ἔτι καὶ νῦν διαμένει τὸ πολεμιστήριον τῷ αἰεὶ βασιλεύοντι. αἱ μέντοι κάμηλοι ἐφόρουν μόνον τῆς ἵππου, ἃ μέντοι κατέκαινον γε οἱ ἐπ' αὐτῶν ἵππεῖς, ἃ δ' αὐτοὶ γε ἀπέθνησκον ὑπὸ ἵππέων· ἃ δὲ γὰρ ἵππος ἐπέλαζε. καὶ χρήσιμον μὲν ἔδοκει εἶναι· ἀλλὰ γὰρ ἔτε τρέφειν ἃ δὲ εἰς ἐθέλει καλὸς καγαθὸς κάμηλον, ὥς ἐποχεῖσθαι, ἔτε μελετᾶν ὡς πολεμήσων ἀπὸ τέτων. ἔτω δὴ ἀπολαβῆσαι πάλιν τὸ ἑαυτῶν σχῆμα, ἐν τοῖς σκευοφόροις διάγῃσι. καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ τὸν Κῦρον, δειπνοποιησάμενοι καὶ φυλακὰς κατασχάμενοι, ὥς περ ἔδει, ἐκοιμήθησαν.

Κ Ε Φ. β'.

Κροῖσος μέντοι εὐθὺς ἐπὶ Σάρδεων ἔφρουγε σὺν τῷ στρατεύματι. τὰ δ' ἄλλα Φῦλα ὅποι ἐδύνατο προσωτάτω ἐν τῇ νυκτὶ τῆς ἐπ' οἶκον ὁδῷ ἕκαστος ἀπεχώρει. ἐπειδὴ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, εὐθὺς ἐπὶ Σάρδεϊς ἦγεν ὁ Κῦρος·

ret, quātunc equites a Cyro instructi fuere. Praeterea currus illi falcari laudem adeo insignem adepti sunt, ut hoc etiam tempore bellicum illud curruum genus is Rex, qui rerum potitur, retineat. Cameli duntaxat equis terrori fuerunt. Nam ut illis infidentes neminem ex equitibus interemerunt, ita nec ipsi ab equitibus occisi sunt; quod nullus ad eos equus propius accessisset. Idque tum quidem visum est esse utile: sed nemo tamen virorum fortium et egregiorum vel alere came-

lum vult, ut eo vehatur; vel ad pugnandum ex his, semet exercere. Itaque recepta forma cultusque suo pristino, inter impedimenta iam degunt. Et Cyri quidem milites, ubi coenassent, et excubias constituissent; uti par erat, quieti se dederunt.

C A P. II.

Croesus autem recta Sardes cum exercitu profugit. Ceterae nationes, quam remotissime quisque poterat, domum ea nocte discedebant. Quum autem illuxisset, recta Sardes Cyrus duxit:

ὁ Κῦρος ὡς δ' ἐγένετο πρὸς τῷ τείχει τῷ ἐν Σάρδεσι, τάς τε μηχανὰς ἀνίστη ὡς προσβαλὼν πρὸς τὸ τεῖχος, καὶ κλίμακας παρεσκευάζετο. ταῦτα δὲ ποιῶν κατὰ τὰ ἀποτομώτατα δοκῶντα εἶναι τῶν Σαρδιανῶν ἐρύμαλα, τῆς ἐπίσης νυκτὸς ἀναβιάζει Χαλδαίους τε καὶ Πέρσας. ἤγγαστο δ' αὐτοῖς ἀνὴρ Πέρσης, δῆλος γεγεννημένος τῶν ἐν τῇ ἀκροπόλει τινὸς Φρυγῶν, καὶ καταμεμνημένος κατὰ δασιν εἰς τὸν ποταμὸν καὶ ἀνάδασιν τὴν αὐτήν. ὡς δὲ ἐγένετο τῆτο δῆλον, ὅτι εἶχετο τὰ ἄκρα, πάντες δὲ ἔφευγον οἱ Λυδοὶ ἀπὸ τῶν τειχῶν, ὅπῃ ἠδύνατο ἕκαστος. Κῦρος δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ εἰσῆει εἰς τὴν πόλιν, καὶ παρήγγειλεν ἐκ τῆς τάξεως μηδὲνα κινεῖσθαι.

β'. Ο δὲ Κροῖσος κατακλεισάμενος ἐν τοῖς βασιλείοις, Κῦρον ἐβόα· ὁ δὲ Κῦρος τῇ μὲν Κροίσῳ Φύλακας κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ ἀπαγαγὼν πρὸς τὴν ἐχομένην ἄκραν, ὡς εἶδε τῆς μὲν Πέρσας φυλάσσοιτας τὴν ἄκραν ὥσπερ ἔδει, τὰ δὲ τῶν Χαλδαίων ὅπλα ἔρημα (καταδεδραμῆκεσαν γὰρ ἀρπασόμενοι τὰ ἐκ τῶν οἰκιῶν) εὐθύς συνεκάλεσεν αὐτῶν τῆς ἀρχοῦρας, καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἀπιέναι ἐκ
τῆς

xit; atque vbi ad Sardinum moenia peruenit, et machinas erexit, quasi facturus in muros impetum; et scalas paranit. Interea dum id faceret, vt in munitiones Sardanorum, qua parte maxime praecipites videbantur, sequenti nocte Chaldaei ac Persae ascenderent, effecit. His ductor erat Persa quidam, qui cuiusdam in arce custodis praefidiarii seruus fuerat, ac descensum ad flumen, et adscensum itidem didicerat. Quum cognitum esset, arcem esse occupatam: Lydi omnes a muris diffugiunt, quo

quisque poterat. Cyrus cum prima diei luce oppidum ingressus, ne quis ordines deferret, edixit.

2. Croesus autem, seipso intra regiam ocluso, Cyrum inclamabat. Cui Cyrus custodibus relictis, ad arcem occupatam contendit: vbi quum Persas arcem, vt oportebat, custodire videret, Chaldaeorum vero arma sola conspiceret, quod illi decutissent, vt ex aedibus praedam facerent: mox praefectos eorum conuocavit, et ab exercitu quamprimum
vt

τῷ στρατεύματος τάχιστα. ὃ γὰρ αὖν, ἔφη, ἀνασχοίμην πλεονεκτῆντας ὀρέων τῆς ἀτακτῆντας. καὶ εὖ μὲν, ἔφη, ἐπίστασθε ὅτι παρεσκευαζόμεν ἐγὼ ὑμᾶς τῆς ἐμοὶ συστρατευομένης πᾶσι Χαλδαίοις μακαριζῶς ποιῆσαι· νῦν δ', ἔφη, μὴ θαυμάζετε, ἣν τις καὶ ἀπιῶσιν ὑμῖν κρείττων ἐντύχη.

γ'. Ἀκῶσαντες ταῦτα οἱ Χαλδαῖοι ἔδεισάν τε καὶ ἰκέτευον παύσασθαι ὀργιζόμενον, καὶ τὰ χρήματα πάντα ἀποδώσιν ἔφασαν. ὁ δὲ εἶπεν ὅτι ἄδεν αὐτῶν δέαιτο· ἀλλ' εἴ με, ἔφη, βάλεσθε παύσασθαι ἀχθόμενον, ἀπόδοτε πάντα, ὅσα ἐλάβετε, τοῖς διαφυλάξασι τὴν ἄκραν. ἣν γὰρ αἰδῶνται οἱ ἄλλοι στρατιῶται, ὅτι πλεονεκτῶσιν οἱ εὐτακτοὶ γενομένοι, πάντα μοι καλῶς ἔξει. οἱ μὲν δὲ Χαλδαῖοι ἔτως ἐπείησαν, ὥς ἐκέλευσεν ὁ Κῦρος· καὶ ἔλαβον οἱ πειθόμενοι πολλὰ καὶ παντοῖα χρήματα. ὁ δὲ Κῦρος καταστρατοπεδεύσας τῆς ἑαυτοῦ ὅπῃ ἐδόκει τὸ ἐπιτηδεύτατον εἶναι τῆς πόλεως,

vt discederent, iussit. Non enim, ait, tolerare possim, vt qui ordines deferunt, maioribus, quam alii, commodis potiantur. Adeoque vos certo scire volo, iam in hoc me fuisse, vt vos, qui signa mea sequimini, tales efficerem; quos vniuersi Chaldaei felices praedicarent. Verum iam vobis mirum non videatur, si quis vos hinc discedentes viribus potior adoriatur.

3. Quae Chaldaei quum audiissent, metu percussi orabant, vt irasci desineret: aiebantque, se pecunias et opes omnes velle restituere. Cyrus

his sibi non opus esse dixit, Sed si me vultis, ait, ab indignatione desistere, date omnia, quae cepistis, illis qui arcis in custodia mansere. Nam si milites ceteri animaduertent, eos qui ordines seruauerunt, maiora commoda consequi; praeclare se meae res habebunt. Itaque Chaldaei sic, vt Cyrus edixerat, fecerunt: et qui obedientes sese gesserant, magnam rerum opumque variarum copiam consequuti sunt. Cyrus autem, quum castra pro milite suo metatus esset, eo vrbis loco, qui maxime opportunus ei videbatur;

πόλεως, μένειν ἐπὶ τοῖς ὅπλοις παρήγγειλε, καὶ ἀριστοποιεῖσθαι.

δ'. Ταῦτα διαπραζάμενος, ἀγαγεῖν ἐκέλευσεν αὐτῷ τὸν Κροῖσον. ὁ δὲ Κροῖσος ὡς εἶδε τὸν Κῦρον· χαῖρε, ὦ δέσποτα, ἔφη. τῆτο γὰρ ἡ τύχη καὶ ἔχειν τὰ ἀπὸ τῆδε δίδωσί σοι, καὶ ἐμοὶ, προσαγορεύειν. καὶ σύ γε, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἐπεί περ ἄνθρωποι ἐσμὲν ἀμφότεροι. αἰτάρ, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἄρ' ἂν τι μοι ἐθελήσῃς συμβαλεῖν; καὶ βυλοῖμην γ' ἂν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀγαθόν τί σοι εὐρεῖν. τῆτο γὰρ ἂν οἶμαι ἀγαθὸν καὶ μοὶ γενέσθαι. ἄκυσον τοίνυν, ἔφη, ὦ Κροῖσε· ἐγὼ γὰρ ὀρεῶν τῆς στρατιώτας πολλὰ πεπονηκότας, καὶ πολλὰ κεκινδυνευκότας, καὶ νῦν νομίζοντας πόλιν ἔχειν τὴν πλησιωτάτην ἐν τῇ Ἀσίᾳ μετὰ Βαβυλῶνα, ἀξιώ ὦφελῆσθαι τῆς στρατιώτας. γινώσκω γὰρ, ἔφη, ὅτι εἰ μή τινα καρπὸν λήψονται τῶν πόνων, ἔδυνήσομαι αὐτὰς πολὺν χρόνον πειθομένους ἔχειν. διαρπάσαι μὲν ἔν' αὐτοῖς ἐφείναι τὴν πόλιν ἔβόλομαι· τὴν τε γὰρ πόλιν νομίζω ἅμα διαφθαρήναι· ἐν τε τῇ ἀεπαγῇ εὖ οἶδ' ὅτι οἱ πονηρότατοι πλεονεκτήσεσαν ἂν.

ε'. Ἀκῆσας

videbatur; suos in armis manere, ac prandere iussit.

4. Quibus perfectis, adduci Croesum ad se praecepit. Is ubi Cyrum vidit: Salve, inquit, domine. Nam id nomen deinceps fortuna tibi tribuit, quo ego te compellem. Salve tu quoque, ait, Croese, quandoquidem homines ambo sumus. Verum, mi Croese, velisne mihi consilium dare? Etiam, mi Cyre, inquit, aliquid boni tibi reperire velim. Nam idem arbitrarer etiam mihi fructuosum fore. Audi ergo, Croese: Quia video milites mul-

tis laboribus exhaustos, multisque versatos in periculis, nunc etiam putare, se vrbe totius Asiae, post Babylonem, opulentissima potitos: aequum iudico, ut aliquid utilitatis ad eos perveniat. Nam futurum intelligo, ut, nisi quem laborum suorum fructum percipiant, dicto eos audientes diu non sim habiturus. Sed urbem tamen eis diripiendam concedere, non est animus. Nam et vrbs, mea sententia, prorsus interiret: et in direptione plurimum utilitatis caperent, qui maxime sunt improbi.

5. Quae

ε'. Ανέσας ταῦτα ὁ Κροῖσος, ἔλεξεν· ἀλλ' ἐμὲ, ἔφη, ἔασον λέξαι πρὸς ἃς ἂν ἐγὼ Λυδῶν ἐθέλω, ὅτι διαπέπραγμαι παρὰ σὺ μὴ ποιῆσαι ἀρπαγὴν, μηδὲ εἶσαι ἀφανισθῆναι παῖδας καὶ γυναῖκας· ὑπεσχόμεν δέ σοι ἀντὶ τούτων ἢ μὴν παρ' ἐκόντων Λυδῶν ἔσθαι πᾶν ὅ, τι καλὸν κτήματόν ἐστιν ἐν Σάρδεσιν. ἦν γὰρ ταῦτα ἀκίσωσιν, οἷδ' ὅτι ἄλλοι πᾶν ὅ, τι ἐστὶν ἐνθάδε καλὸν κτήμα ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, καὶ ὁμοίως εἰς νέωρα πολλῶν καὶ καλῶν πάλιν σοι πλήρης ἡ πόλις ἔσται. ἦν δὲ διαρπάσης, καὶ αἱ τέχαι σοι, ἃς πηγὰς φασὶ τῶν καλῶν εἶναι, διεφθαρμέναι ἔσονται. ἔξῃσι δέ σοι ἰδόντι ταῦτα, ἐλθόντι ἔτι καὶ περὶ τῆς ἀρπαγῆς βεβηλεύσασθαι. πρῶτον δὲ, ἔφη, ἐπὶ τὰς ἐμὰς θησαυρὰς πέμπε, καὶ παραλαμβανέτωσαν οἱ σοὶ φύλακες παρὰ τῶν ἐμῶν φυλάκων.

ς'. Ταῦτα μὲν δὴ ἅπαντα ἔτω συνήνετε ποιεῖν ὁ Κῦρος, ὥσπερ ἔλεξεν ὁ Κροῖσος· τάδε δέ μοι, ἔφη, πάντως, ὦ Κροῖσε, λέξον, πῶς ἀποβέβηκε τὰ ἐκ τῆς ἐν Δελφοῖς χρηστηρίας· σοὶ γὰρ δὴ λέγεται πάνυ τεθεραπεῦσθαι ὁ

Απόλ-

5. Quae vbi Croesus audisset: Me vero dicere finito Lydis, ait, quibus ego voluero, impetrasse me abs te, ne direptio fiat, nene permittatur, ut liberi et coniuges ex oculis eorum abstrahantur: proque hoc tibi pollicitum esse, futurum omnino, ut Lydi lubentes offerant tibi, quidquid Sardibus pulchrum et praeclarum sit. Nam si haec audierint, adlaturos scio, quidquid pulchrae rei vir aut mulier heic habuerit. Itidemque alterum in annum multis ac pulchris rebus iterum vrbs tibi referta erit. Quod si eam diripueris,

etiam artificia tibi, quae bonorum fontes esse perhibent, perierint. Praeterea licet tibi, postquam haec intuitus sis, etiam ita pergere, deque direptione adhuc consultare. Primum autem, inquit, ad meos thesauros mittito, atque hos a custodibus meis tui custodes accipiant.

6. Atque haec omnia sic fieri censuit oportere Cyrus, uti Croesus dixerat. At ista mihi, Croese, inquit, utique memorato; quoniam euaserint, quae Delphico tibi sunt oraculo prodita. Nam fertur is Apollo admodum

abs

Απόλλων, καὶ σὲ πάντα ἐκείνω πειθόμενον πράττειν. ἐβλόμην δ' ἂν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ὅπως ἔχειν· νῦν δὲ πάντα τάναντία εὐθύς ἐξ ἀρχῆς πράττων προσηνέχθην τῷ Απόλλωνι. πῶς δέ; ἔφη ὁ Κῦρος, δίδασκε. πάνυ γὰρ παράδοξα λέγεις.

Ζ'. Οτι πρῶτον μὲν, ἔφη, ἀμελήσας ἐρωτᾶν τὸν Θεὸν εἴ τι ἐδεόμην, ἀπεπειρώμην αὐτῷ, εἰ δύναίτο ἀληθεύειν. τῷτο δὲ μὴ ὅτι ὁ Θεός, ἔφη, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωποι καλοὶ καγαθοὶ, ἐπειδὴ γινώσκιν ἀπιστάμενοι, ἢ φιλεῖσι τὴς ἀπιστίας. ἐπεὶ μέντοι ἔγνω καὶ μάλα ἄτοπα ἐμῷ ποιῶντος, καὶ πρόσω Δελφῶν ἀπέχοντος, ὅτῳ δὴ πέμπω περὶ παιδῶν. ὁ δέ μοι τὸ μὲν πρῶτον ἔδ' ἀπεκρίνατο· ἐπεὶ δὲ ἐγὼ, πολλὰ μὲν πέμπων ἀναθήματα χρυσᾶ, πολλὰ δ' ἀργυρᾶ, πάμπολλα δὲ θύων, ἐξίλασάμην ποτὲ αὐτόν, ὡς ἐδόκην, τότε δὴ μοι ἀποκρίνεται ἐρωτῶντι τί ἂν μοι ποιήσαντι παῖδες γένοιτο· ὁ δὲ εἶπεν ὅτι ἔσοιντο. καὶ ἐγένοντο μὲν, (ἔδὲ γὰρ ἔδὲ τῷτο ἐψεύσατο) γεγόμενοι δὲ ἔδεν

abs te cultus, teque fertur omnia sic agere, ut illi obtemperes. Vellem, inquit, mi Cyre, sic comparatae res essent. Ego vero Apollinem offendi, dum omnia contraria statim ab initio facerem. Quomodo vero? ait Cyrus, edoce. Nam valde quidem mira refers.

7. Primum, ait, posthabita cura interrogandi Deum de iis, quibus mihi esset opus, periculum feci, an vera respondere posset. At non solum Deus, inquit, sed homines etiam honesti ac boni, quum fidem non adhiberi sibi animadvertunt, haud amant diffi-

dentes. Quum autem animadverteterem, perabsurde me agere, ac procul Delphis abesse: mitto de liberis interrogatum. Ille mihi primum ne respondit quidem: ubi vero missis compluribus donariis, partim aureis, partim argenteis, permultisque caesis hostiis, tandem eum aliquando placavi, uti quidem ipse arbitrabar: tunc mihi quaerenti, quid faciendum esset, ut liberi mihi nascerentur? respondit, habiturum me liberos. Ac nati quidem mihi sunt (quippe nec in hoc mentitus est) sed nati nulli

ἔδεν ὤνησαν. ὁ μὲν γὰρ, κωφὸς ὢν διετέλει· ὁ δὲ, ἄριστος γενόμενος, ἐν ἀκμῇ τῆ βίᾳ ἀπώλετο. πιεζόμενος δὲ ταῖς περὶ τῆς παῖδας συμφοραῖς, πάλιν πέμπω, καὶ ἐπερωτῶ τὸν Θεὸν τί ἂν ποιῶν τὸν λοιπὸν βίον εὐδαιμονέστατα διατελέσαιμι. ὁ δὲ μοι ἀπεκρίνατο·

Σαυτὸν γινώσκων, εὐδαίμων, Κροῖσε, περάσεις. ἐπεὶ δὲ ἀκῆσας τὴν μαντείαν ἤσθην. ἐνόμιζον γὰρ τό γε ῥᾶττόν μοι αὐτὸν προσάξαντα, τὴν εὐδαιμονίαν διδόναι. ἄλλης μὲν γὰρ γινώσκειν τῆς μὲν οἷόν τ' εἶναι, τῆς δ' ἄ· ἑαυτὸν δὲ ὅς τις ἐστὶ, πάντα τινὰ ἐνόμιζον ἀνθροπῶν εἰδέναι. καὶ τὸν μετὰ ταῦτα δὴ χρόνον, ἕως μὲν εἶχον ἡσυχίαν, ἔδεν ἐνεκάλην μετὰ τὸν τῆ παιδὸς θάνατον ταῖς τύχαις. ἐπειδὴ δὲ ἀνεπείσθην ὑπὸ τῆ Ἀσσυρίᾳ ἐφ' ὑμᾶς στρατεύεσθαι, εἰς πάντα κίνδυνον ἤλθον· ἐσώθην μέντοι ἔδεν κακὸν λαβών. ἔκ αιτιῶμαί δὲ ἔδὲ τὰδε τὸν Θεόν. ἐπεὶ γὰρ ἔγνων ἑμαυτὸν μὴ ἰκανὸν ὑμῖν μάχεσθαι, ἀσφαλῶς σὺν τῷ Θεῷ ἀπῆλθον, καὶ αὐτὸς καὶ οἱ σὺν ἐμοί. νῦν δ' αὖ πάλιν ὑπὸ τε πλῆττι τῆ παρόντος δια-

φρυπνόμενος,

vsiui fuere. Nam alter eorum mutus mansit, alter, praestantissimus, in ipso aetatis flore periit. Quum his liberum calamitatibus premerer, iterum mitto, Deumque interrogo: quid a me fieri oporteret, ut id, quod esset vitae reliquum, exigere quam felicissime possem. Respondit ille mihi:

Si te cognoscas, viues, o Croese, beatus.

Hoc oraculo audito, gavisus sum. Arbitrabar enim, Deum felicitatem mihi tribuere, rem facillimam imperando. Nam alios partim cognosci posse, partim non posse: quis vero sit ipse-

met, quemlibet hominem scire putabam. Omnique adeo deinceps tempore, quamdiu quietem colui, nihil erat post mortem filii, quamobrem casus fortuitos culparem. Verum posteaquam ab Assyrio sum persuasus, ut expeditionem aduersus vos susciperem; omnis generis adii pericula; nec vlllo tamen accepto malo conseruatus sum. Ac ne de his quidem Apollinem inculso. Nam vbi me ad pugnandum aduersus vos idoneum non esse, animaduerti: tuto, Dei ope, tum ipse, tum mei mecum euasimus. Sed rursus nunc deliciis opulentiae praesentis diffraens,

θρυπτόμενος, καὶ ὑπὸ τῶν δεομένων με προσάτην γενέ-
σθαι, καὶ ὑπὸ τῶν δώρων ὧν ἐδίδουσάν μοι, καὶ ὑπ' ἀν-
θρώπων, οἱ με κολακεύοντες ἔλεγον, ὡς εἰ ἐγὼ ἐθέλοιμι
ἄρχειν, πάντες ἂν ἐμοὶ πείθοιντο, καὶ μέγιστος ἂν εἴην
ἀνθρώπων· ὑπὸ τοιούτων δὲ λόγων ἀναφυσώμενος, ὡς
εἴλοντό με πάντες οἱ κύκλῳ βασιλεῖς προσάτην τῇ πο-
λέμῃ, ὑπεδεξάμην τὴν στρατηγίαν, ὡς ἱκανὸς ἂν μέγιστος
γενέσθαι· ἀγνοῶν ἄρα ἑμαυτὸν, ὅτι σοι ἀντιπολεμεῖν ἱκα-
νὸς ᾤμην εἶναι, πρῶτον μὲν ἐκ Θεῶν γεγονότι, ἔπειτα δὲ
διὰ βασιλέων πεφυκότι, ἔπειτα δ' ἐκ παιδὸς ἀρετὴν
ἀσκήντι. τῶν δ' ἐμῶν προγόνων ἀκῶ τὸν πρῶτον βασι-
λεύσαντα ἅμα τε βασιλέα καὶ ἐλεύθερον γενέσθαι.
ταῦτ' ἔν ἀγνοήσας, δικαίως, ἔφη, ἔχω τὴν δίκην.
ἀλλὰ νῦν δὴ, ἔφη, ὦ Κύρε, γινώσκω μὲν ἑμαυτὸν· σὺ
δ' ἔτι δοκεῖς ἀληθεύειν τὸν Απόλλω, ὡς εὐδαίμων ἔσο-
μαι γινώσκων ἑμαυτὸν; σέ δ' ἐρωτῶ διὰ τῆτο, ὅτι
ἄριστ' ἂν μοι δοκεῖς εἰκάσαι τῆτο ἐν τῷ παρόντι· καὶ γὰρ
δύνασαι ποιῆσαι.

η'. Καὶ

diffuens, et ob eorum preces, qui me rogabant, ut eis praeef-
sem; et ob illa munera quae mihi donabant; et illorum homi-
num opera, qui mihi adsentando futurum dicebant, ut omnes mihi parerent, et omnium ego mortalium maximus euaderem, modo imperium accipere vellem: his inquam verhis inflatus, ubi reges omnes undique belli me praesidem legerunt, accepi munus imperatorium, quasi essem is, qui maximus euadere possem; meipsum certe igno-
rans, qui, bello aduersus te ge-
rendo, parem me tibi arbitrarer,

primum a Diis orto, deinde a regibus genito, atque etiam a puero ad virtutem exercitato. At ex maioribus meis eum, qui primus regno potitus est, audio simul et regnum et libertatem esse consequutum. Haec ergo quum ignorauerim, merito poen-
nam fero. Nunc autem, mi Cy-
re, quum meipsum norim, an adhuc veracem Apollinem existi-
mas, qui beatum me fore dixit, si meipsum nossem? Ac te qui-
dem propterea interrogo, quod optime coniecturam mihi de hoc facturum in praesentia vi-
deris. Potes enim id facere.

Dd 2

§. Tum

ή. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπε· βελὴν μοι δὲς περὶ τῆς, ὦ Κροῖσσε· ἐγὼ γὰρ σε ἐννοῶν τὴν πρόσθεν εὐδαιμονίαν, οἰκτείρω τέ σε, καὶ ἀποδίδωμι ἤδη γυναικὰ τε ἔχειν, ἣν ἔχεις, καὶ τὰς θυγατέρας, (αἰκῶ γὰρ σοι εἶναι) καὶ τὰς φίλους, καὶ τὰς θεράποντας, καὶ τράπεζαν σὺν οἷα περ ἐζήτε· μάχας δέ σοι καὶ πολέμους ἀφαιρῶ. μὰ Δία μηδὲν τοίνυν, εἴη ὁ Κροῖστος, σὺ ἐμοὶ ἐτι βελεύς ἀποκρίνασθαι περὶ τῆς ἐμῆς εὐδαιμονίας. ἐγὼ γὰρ ἤδη σοι λέγω, ἣν ταῦτά μοι ποιήσης ἃ σὺ λέγεις, ἔτι ἢ ἄλλοι τε μακαριωτάτην ἐνόμιζον εἶναι βιοτήν, καὶ ἐγὼ συνεγίνωσκον αὐτοῖς, ταύτην καὶ ἐγὼ νῦν ἔχων διάζω. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε· τίς δὴ ὁ ἔχων ταύτην τὴν μακαρίαν βιοτήν; ἡ ἐμὴ γυνὴ, εἶπεν, ὦ Κῦρε. ἐκείνη μὲν γὰρ τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν μαλακῶν καὶ εὐφροσυνῶν πασῶν ἐμοὶ τὸ ἴσον μετέιχε· φροντίδων δὲ ὅπως ταῦτα ἔσαι, καὶ πολέμους καὶ μάχης ἔμετῃν αὐτῇ. ἔτω δὴ καὶ σὺ δοκεῖς ἐμὲ κατασκευάζειν, ὥσπερ ἐγὼ ἦν ἐφίλην μάλισ' ἀνδρῶπων ὥς τε τῷ Ἀπόλ-
λωνι

8. Tum Cyrus ait: Da vero tu mihi de hoc consilium, Croese. Nam equidem, apud animum repetens felicitatem tuam pristinam, misericordia tangor erga te, coniungemque tibi tuam habere permitto, quam habes; et filias (audio enim esse tibi quasdam) et amicos, et famulos, et mensam, quali hactenus estis usus. Pugnas autem et bella tibi adimo. Ergo, ait Croesus; nihil tu profecto amplius deliberes, quid mihi de mea felicitate respondeas. Etenim ipse iam tibi dico, si haec, quae nunc ais, feceris; fore, ut

quam alii vitam beatissimam ducunt, etiam me adsentiente, hanc modo consequutus agam. Tum Cyrus subiecit: Et quis beatæ istius vitæ compos est? Vxor mea, mi Cyre, ait. Nam ea mecum bonorum omnium, et vitæ mollis ac delicatæ, et gaudiorum particeps fuit: curarum vero, quo pacto haec contingerent, et belli, et pugnae nihil mecum ei commune fuit. Ac tu quoque me talem efficere velle videris, qualem ego illam, quam omnium hominum maxime diligebam. Quo fit, ut Apol-
lini

λωνι ἄλλα μοι δοκῶ χαριστήρια ἐφειλήσειν. ἀκέσας δὲ ὁ
Κῦρος τὰς λόγους αὐτῶ, ἐθαύμασε μὲν τὴν εὐθυμίαν
ἤγετο δὲ τοιοῦτον, ὅποι καὶ αὐτὸς πορεύοιτο, εἴτ' ἄρα καὶ
χρησιμὸν τι νομίζων αὐτὸν εἶναι, εἴτε καὶ ἀσφαλέστερον
ἥτως ἡγούμενος. καὶ τότε μὲν ἕτως ἐκοιμήθησαν.

Κ Ε Φ. γ'.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ καλέσας ὁ Κῦρος τὰς φίλους καὶ τὰς
ἡγεμόνας τῶ στρατεύματος, τὰς μὲν αὐτῶν ἔταξε
τὰς θησαυροὺς παραλαμβάνειν. τὰς δ' ἐκέλευσεν, ὅπο-
σα παραδοίῃ Κροῖσος χεῖματα, πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς
ἐξελεῖν ὅποια ἂν οἱ μάγοι ἐξηγῶνται, ἔπειτα τὰ ἄλλα
χεῖματα παραδεχομένους, ἐν ζυγάζεσσι τῆσαντας ἐφ'
ἀμπελῶν ἐπισκευάσαι, καὶ διαλαχόντας τὰς ἀμάξας κο-
μίζειν, ὅποιπερ ἂν αὐτοὶ πορεύωνται· ἵνα ὅποι καιρὸς
εἴη, διαλαμβάνοιεν ἕκαστοι τὰ ἄξια. οἱ μὲν δὲ ταῦτ'
ἐποίησαν· ὁ δὲ Κῦρος καλέσας τινὰς τῶν παρόντων ὑπηρέτων,
εἶπατέ

lini etiam alia munera debere
mihi videar, quibus grati erga
ipsum animi significationem
edam. His Croesi verbis audi-
tis, Cyrus in eo tranquillitatem
animi est admiratus. Ac dein-
ceps ille, quocunque Cyrus
proficisceretur, una ducebatur:
siue adeo propterea, quod eum
sibi utilem esse crederet, seu
quod ita tutius arbitraretur.
Ac tum quidem hoc modo quie-
ti se dederunt.

C A P. I I I.

Postridie Cyrus, amicis et du-
cibus copiarum conuocatis,

alios quidem constituit, qui the-
sauros acciperent; aliis hoc
negotii dedit, ut de iis pecu-
niis, quascunque Croesus tra-
deret, primum Diis seligerent,
quas magi sumendas declara-
rent; deinde reliquas pecunias
acceptas in arcis locarent, ac
plaustris imponerent, iisdem-
que plaustris sorte distributis,
secum eas portarent, quocun-
que proficiscerentur; ut oppor-
tuno tempore, sua pro meritis
cuique tribuerentur. Et hi qui-
dem ista exsequebantur. Cyrus
autem quibusdam ex adparito-
rum numero, qui aderant, arces-
sit:

εἶπατέ μοι, ἔφη, εἰράκε τις ὑμῶν Ἀβραδάτην; Θανμάζω γάρ, ἔφη, ὅτι πρόθεν θαμίζων ἐφ' ἡμᾶς, νῦν ὑδαμῶ φαίνεται. τῶν ἄν' ὑπηρετῶν τις ἀπεκρένατο ὅτι, ὡ δέσποτα, ἔζη, ἀλλ' ἐν τῇ μάχῃ ἀπέθανεν, ἐμβαλὼν τὸ ἄρμα εἰς τὰς Αἰγυπλίους· οἱ δ' ἄλλοι, πλὴν τῶν ἐταίρων αὐτῷ, ἐξέκλιναν, ὥς φασιν, ἐπεὶ τὸ σίφος εἶδον τὸ τῶν Αἰγυπτίων. καὶ νῦν γε, ἔφη, λέγεται αὐτῷ ἡ γυνή, ἀνελομένη τὸν νεκρὸν, καὶ ἐνθεμένη εἰς τὴν ἀρμάμαξαν, ἐν ἧ περ αὐτὴ ὠχεῖτο, προσκομικίναί αὐτὸν ἐνθάδε πη πρὸς τὸν Πακτωλὸν ποταμὸν. καὶ τὰς μὲν εὐνύχας, καὶ τὰς θεράπωνας αὐτῷ ὀρύττειν φασιν ἐπὶ λόφῳ τινός. θῆκην τῷ τελευτήσαντι, τὴν δὲ γυναῖκα λέγουσιν ὡς κάθηται χαμαὶ, κεκοσμηκυῖα οἷς εἶχε τὸν ἄνδρα, τὴν κεφαλὴν αὐτῷ ἔχουσα ἐπὶ τοῖς γόνασι.

β'. Ταῦτα ἀκήσας ὁ Κῦρος ἐπαίσατο ἄρα τὸν μηρὸν, καὶ εὐθύς ἀναπηδήσας ἐπὶ τὸν ἵππον, λαβὼν χιλίας ἱππέας ἤλαυνεν ἐπὶ τὸ πάθος. Γαδάταν δὲ καὶ Γωδρεῦαν ἐλέλευσεν ὅ, τι δύναιτο λαβόντας καλὸν κόσμημα ἀνδρῶ φίλων

fitis: Dicite mihi, ait, an aliquis vestrum Abradatam vidit? Minor enim, quod antehac frequenter nos accedere solitus, modo nusquam adpareat. Ei quidam adparitorum respondit: Is vero, domine, non vivit, sed in pugna mortuus est; quum in Aegyptios currum suum immisisset. Ceteri, sodalibus eius exceptis, deflexerunt, uti quidem perhibetur, posteaquam Aegyptiorum agmen conspexissent. Et vxor ipsius iam mortuum sustolisse dicitur, atque impositum in carpentum, quo ipsa vehi solita est, adtulisse huc aliquo

ad Pachtolum fluvium. Aiunt et eunuchos et famulos ipsius quodam in tumulto fodere locum mortuo, quo condatur, et vxorem humi sedere, quae maritum rebus iis ornarit, quas-cunque habuerit, eiusque caput impositum genibus teneat.

2. Haec ubi Cyrus audiuit, femur sane suum percussit, statimque in equum insiliens, sumtis secum equitibus mille, ad illum tristem calum aduehitur. Gadatae vero Gobryaeque mandat, ut secum fumerent, quidquid ornamenti mortuo viro forti et amico conueniret,

Φίλῳ καὶ ἀγαθῷ τετελευτηκότι, μεταδιώκειν. καὶ ὅς τις εἶχε τὰς ἐπομένας ἀγέλας καὶ βῆς καὶ ἵππους, εἶπε τῷ τῷ καὶ ἄλλα πρέσβητα πολλὰ ἐλαύνειν, ὅποι ἂν αὐτὸν πυνθάνηται ὄντα, ὡς ἐπισφαγείῃ τῷ Ἀβραδάτῃ. ἐπεὶ δὲ εἶδε τὴν γυναῖκα χαμαὶ καθεμένην, καὶ τὸν νεκρὸν κείμενον, ἐδάκρυσε τε ἐπὶ τῷ πάθει, καὶ εἶπε· φεῦ ὦ ἀγαθὴ καὶ πιστὴ ψυχὴ, οἴχη δὴ ἀπολιπὼν ἡμᾶς; καὶ ἅμα εἰδεξίστο αὐτὸν, καὶ ἡ χεὶρ τῷ νεκρῷ ἐπηκολύθησεν· ἀποκόπῃ γὰρ κοπίδι ὑπὸ τῶν Αἰγυπτίων.

γ'. Ο δὲ ἰδὼν, πολὺ ἔτι μᾶλλον ἠλγησε καὶ ἡ γυνὴ δὲ ἀνωδύρατο, καὶ δεξαμένη δὴ παρὰ τῷ Κύρῳ ἐφίλησέ τε τὴν χεῖρα, καὶ πάλιν ὡς οἷόν τ' ἦν προσήρμωσε, καὶ εἶπε· καὶ τᾶλλα τοι, ὦ Κύρε, ἔτως ἔχει. ἀλλὰ τί δέῃ σε ὁρᾶν; καὶ ταῦτ', ἔφη, οἶδ' ὅτι δι' ἐμὲ ἔχ' ἥκιστα ἔπαθεν, ἴσως δὲ καὶ διὰ σέ, ὦ Κύρε, ἔδεν ἥττον. ἐγὼ τε γὰρ ἡ μωρὰ πολλὰ διεκελευόμην αὐτῷ ἔτω ποιεῖν, ὅπως σοι Φίλος ἄξιός λόγῳ φανείη· αὐτὸς τε οἶδ' ὅτι ἔτος ἢ τῷτο ἐνενοεί, ὅ, τι

πέισοιτο,

conveniret, statimque subsequerentur. Praeterea si quis greges, et boves, et equos secum duceret, mandabat, ut alias etiam pecudes eo multas ageret, ubicunque se resciret esse, quo mactari apud Abradatam possent. Ut humi sedentem mulierem vidit, et iacentem mortuum, lacrimas ob casum tristem profudit, ac dixit: Heu fortem ac fidam animam, itane nobis relictis abiisti? simul dextram mortui prehendit, atque ea subsequuta est; quod ab Aegyptiis copide siue fica fuisset amputata.

3. Id cernens Cyrus, multo maiori dolore adfectus est: mulier ipsa, sublato eiularu, acceptam a Cyro manum osculabatur, et rursus eam, uti quidem poterat, adaptabat, quum diceret; Etiam cetera, Cyre, perinde laesa sunt. Verum quid attineteate adspicere? Atque haec, ait, scio propter me maxime ipsi accidisse, ac fortassis etiam propter te, Cyre, nihilo minus. Etenim stulta ego multis cum cohortata sum, efficeret, ut amicum in aliquo numero habendum tibi se declararet: et ipse, fat scio, non quid sibi accideret,

Dd 4

cogitabat;

πέισσῃς, ἀλλὰ τί ἂν σοι ποιήσας χαρίσαιοτο. καὶ γὰρ ἔν, ἔφη, αὐτὸς μὲν ἀμέμπτως τετελεύτηκεν, ἐγὼ δ' ἡ παρακελευομένη, ζῶσα παρακάθημαι.

Δ. Καὶ ὁ Κῦρος χρόνον μὲν τινα σιωπῇ κατεδάκρυσεν, ἔπειτα δὲ ἐφθέγγετο· ἀλλ' ἔστος μὲν δὴ, ὦ γύναι, ἔχει τὸ κάλλιστον τέλος· νικῶν γὰρ τετελεύτηκε. σὺ δὲ λαβῆσα τοῖςδε ἐπικόσμει αὐτὸν τοῖς παρ' ἐμῶ. (παρῆν δὲ Γωδρύας καὶ ὁ Γαδάτας, πολὺν καὶ καλὸν κόσμον φέροντες) ἔπειτα δ', ἔφη, ἴσθι ὅτι ἔδὲ τὰ ἄλλα ἄτιμός ἐσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ μνημα πολλοὶ χῶσθυσιν ἀξίως ὑμῶν, καὶ ἐπισφυχήσεται αὐτῷ ὅσα εἰκὸς ἀνδρὶ ἀγαθῷ. καὶ σὺ δέ, ἔφη, ἐκ ἔρημος ἔσθ, ἀλλ' ἐγὼ σε καὶ σωφροσύνης ἕνεκα καὶ πάσης ἀρετῆς καὶ τᾶλλα τιμήσω, καὶ συστήσω ὅσις ἀποκομιεῖ σε, ὅποι ἂν αὐτὴ ἐθέλῃς. μόνον, ἔφη, δήλωσον πρὸς ὄντινα χρήξεις κομισθῆναι. καὶ ἡ Πάνθεια εἶπεν· ἀλλὰ θάρρει, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἢ μὴ σε κρύψω, πρὸς ὄντινα βύλομαι ἀφικέσθαι.

Ε. Ο

cogitabat; sed quibus facinoribus editis, tibi gratificaretur. Quamobrem ipse quidem extremum vitae diem, expers omnis de se querelae, clausit, ego vero cohortatrix ei vix haec adfideo.

4. Cyrus ubi aliquamdiu cum silentio lacrimas fudisset: Hic vero finem, inquit, praeclarissimum sortitus est, mulier. Nam victor diem oblit. Tu vero haec a me accipito, quibus eum ornes: (et Gobryas Gadatasque iam aderant, adlato copioso et eleganti ornatu) deinde scito, inquit, ne alios quidem hono-

res ei defuturos: sed et monumentum illi complures, ex dignitate vestra, tumulo aggesto conficiunt, et maerentibus ei, quaecumque viro forti aequum est maerari. Tu quoque deferta non eris, sed ego te propter pudicitiam, virtutesque tuas ceteras, cum aliis rebus colam, tum alicui commendabo; qui te, quocumque voles, deportabit. Tantum, ait, indicato, ad quem deportari te cupias. Et Panthea: Securo sis animo, inquit, Cyre; non enim te celabo, ad quem peruenire velim.

5. Cyrus

Ε. Ο μὲν δὴ ταῦτα εἰπὼν ἀπῆει, κατοικτεῖρων τὴν
 τε γυναῖκα, οἷα ἀνδρὸς στροῖτο, καὶ τὸν ἄνδρα, οἷαν
 γυναῖκα καταλιπὼν ἔκετ' αἴθοιτο. ἡ δὲ γυνὴ τῆς μὲν
 εὐνύχης ἐκέλευσεν ἀποσῆναι, ἕως ἂν, ἔφη, τόνδε ἐγὼ
 ὀδύρωμαι ὡς βέλομαι· τῇ δὲ τροφῷ εἶπε παραμένειν,
 καὶ ἐπέταξεν αὐτῇ, ἐπειδὴν ἀποθάνῃ, περικαλύψαι αὐ-
 τήν τε καὶ τὸν ἄνδρα ἐν ἐνὶ ἱματίῳ. ἡ δὲ τροφὸς πολ-
 λὰ ἱκετεύουσα μὴ ποιεῖν τῆτο, ἐπεὶ ἡδὲν ἦνυε, καὶ χαλε-
 παίνουσαν ἑώρα, ἐκάθητο κλαίονσα. ἡ δὲ, ἀκινάκην πάλαι
 παρσκευασμένη, σφάττει ἑαυτήν, καὶ ἐπιθεῖσα ἐπὶ
 τὰ σῆρα τῷ ἀνδρὶ τὴν ἑαυτῆς κεφαλὴν, ἀπέθνησκεν.
 ἡ δὲ τροφὸς ἀνωλοφύρατό τε καὶ περιεκάλυπτεν ἅμφοι,
 ὥσπερ ἡ Πάνθηα ἐπέτελλεν.

5. Ο δὲ Κύρος, ὡς ᾔσθετο τὸ ἔργον τῆς γυναικὸς, ἐκ-
 πλαγίς, ἵεται εἰ τι δύναιτο βοηθῆσαι. οἱ δὲ Εὐνύχοι, ἰδόν-
 τες τὸ γεγενημένον, τρεῖς ὄντες, σπασάμενοι καὶ κεῖνοι τῆς
 ἀκινάκας, ἀποσφάττονται, ἔπερ ἔταξεν αὐτὰς, ἐσηκότες.
 καὶ νῦν τὸ μνῆμα μέχρι τῶν εὐνύχων κεχῶσθαι λέγεται
 καὶ

5. Cytus haec loquutus dis-
 cessit: tum mulieris misertus,
 quae virum talem amisisset; tum
 viri, qui relictam uxorem talem
 non amplius adspiceret. Mul-
 lier autem eunuchos secedere
 iussit, donec istum ego, inquit,
 ex animi sententia lamentando
 defleuero: nutrici dixit, ut se-
 cum maneret; eidemque prae-
 cepit, ut se mortuam, et virum,
 vna veste velatos obtegeret.
 Nutrix multis eam precata sup-
 pliciter, ne facinus id perpe-
 traret, quum nihil proficeret,
 ipsamque videret indignari, la-
 crumans adfedit. Tum mulier,

quae acinacem dudum ad hoc
 paratum haberet, seipsam iugu-
 lat: et capite in mariti pectus
 imposito moritur. Nutrix, cum
 eiulatu ambos obtegit, quem-
 admodum Panthea iussit.

6. Cyrus autem, ubi mulieris
 facinus rescivit, exterritus ac-
 cessit, si quid auxilii ferre pos-
 set. Eunuchi, qui tres erant,
 quum quid factum esset, viden-
 rent; et ipsi strictis acinacibus,
 quo loco stare iussi ab ea fue-
 rant, stantes se iugularunt. Et
 nunc quoque monumentum
 istorum usque ad eunuchos ag-
 gesto tumulo porrigi dicitur.

Dd 5. Ac

καὶ ἐπὶ μὲν τῇ ἄνω σῆλῃ, τῷ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς ἐπιγεγραφθαι φασὶ τὰ ὀνόματα, Σύρια γράμματα· κάτω δὲ εἶναι τρεῖς λέγῃσι σῆλας, καὶ ἐπιγεγραφθαι * ΕΥΝΟΥΧΩΝ. ὁ δὲ Κῦρος, ὡς ἐπλησίασε τῷ πάθει, ἀγαθούς τε τὴν γυναῖκα καὶ κατολοφυσάμενος ἀπῆε. καὶ τῶν μὲν ἢ εἰκὸς ἐπεμελήθη, ὡς τύχοιεν πάντων τῶν καλῶν. καὶ τὸ μῆμα ὑπερμέγεθες ἐχώθη, ὥς φασιν.

Κ Ε Φ. Δ'.

Εκ δὲ τῶν σασιάζοντες οἱ Κᾶρες καὶ πολεμῶντες πρὸς ἀλλήλους, ἅτε τὰς οἰκήσεις ἔχοντες ἐν ἐχυροῖς χωρίοις, ἑκάτεροι ἐπεκαλῶντο τὸν Κῦρον. ὁ δὲ Κῦρος αὐτὸς μένων ἐν Σάρδεσι, μηχανὰς ἐποιεῖτο καὶ κρείας, ὡς τῶν μη πειθομένων ἐρείψων πὰρ τείχη. ** Ἀδύσιον δὲ ἄνδρα Πέρσῃν, καὶ τᾶλλα ἢ καὶ ἄφρονα ἢ δ' ἀπόλεμον, καὶ πάνυ δὴ εὐχασιν, πέμπει ἐπὶ τῇ Καρίαν, σράτευμα δ' ἑς καὶ Κίλικας δὲ

Ac superiore quidem in pila, huius viri et mulieris huius nomina feruntur inscripta literis Syriacis: inferius autem pilas esse tres aiunt, et eis inscriptum ΕΥΝΟΥΧΩΝ. Cyrus ubi propius ad illum tristem casum accessisset, et admiratus istam mulierem, et lamentis prosequutus, discessit: fuitque, ceu par erat, ei curae, praeclara ut illis omnia contingerent. Ingens etiam monumentum, ut perhibent, aggesto tumulo factum fuit.

C A P. I V.

Secundum haec quum seditionibus inter Cares ortis, bellum hi inuicem sibi facerent, utpote qui domicilia munitis in locis haberent; virique Cyrum implorabant. Is Sardibus quidem ipse manebat, machinasque fabricabatur, et arietes, ut eorum, qui parere nollent, moenia solo aequaret: Adulium vero Persam, hominem ceteroqui nec imprudentem, reive militaris rudem, ac valde etiam elegantis ingenii, cum exercitu in Cariam mittit; perlubenter hac

* Al. Σικανόχων. Sed eodem res redit. Eunuchi enim erant σικανόχοι, uti et nunc Constantinopoli in Sultani Saratio more hoc. Persarum antiquissimo a Turcis usurpato.

** Al. Καρίαν, et sic deinceps.

δὲ καὶ Κύπριοι πάνυ προθύμως αὐτῷ συνεστράτευσαν. ὧν ἕνεκα ἔδ' ἐπεμπε πᾶποτε Πέρσῃν σατραπὴν ἔτε Κιλίκων ἔτε Κυπρίων, ἀλλ' ἤρχεν αὐτῷ αἰεὶ οἱ ἐπιχώριοι βασιλεύοντες· δασμὸν μόντοι ἐλάμβανε καὶ στρατίας, ὅποτε δέοιτο, ἐπήγγελλεν αὐτοῖς.

β'. Ο δὲ Ἀδύσιος ἄγων τὸ στρατεύμα, ἐπὶ τὴν Καρίαν ἦλθε, καὶ ἀπ' ἀμφοτέρων τῶν Καρῶν παρήσαν πρὸς αὐτὸν, ἔτοιμοι ὄντες δέχεσθαι εἰς τὰ τεῖχη, ἐπὶ κακῷ τῶν ἀντιπασιαζόντων. ὁ δὲ Ἀδύσιος πρὸς ἀμφοτέρους ταυτὰ ἐποίει, δικαιότερά τε ἔφη λέγειν τήτης, ὅποτέροις διαλέγοιτο, λαθεῖν τε ἔφη δεῖν τὴς ἐναντίας, φίλως σφᾶς γενομένης, ὡς δὴ ἔτω μᾶλλον ἐπιπεσὼν ἀπαρασκεύους τοῖς ἐναντίοις. πιστὰ δ' ἤξις γενέσθαι, καὶ τὴς μὲν Κᾶρας ὁμόσαι ἀδόλως τε δέξασθαι εἰς τὰ τεῖχη σφᾶς, καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῷ Κύρου καὶ Περσῶν αὐτὸς δὲ ὁμόσαι θέλειν, ἀδόλως ἰέναι εἰς τὰ τεῖχη, καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν δεχομένων.

γ'. Ταῦτα

hac in expeditione tum Cilicibus, tum Cypriis, eius signa sequentibus. Quae caula fuit, cur nullum satrapam Persicum Cilicibus et Cypriis unquam miserit, contentus indigenis eorum regibus. Tributum tamen ab istis exigebat; et militiam, quumerat opus, eis imperabat.

2. Adusius autem, qui ducebat exercitum, posteaquam in Cariam peruenit; aderant ab utraque Carum parte quidam, parati eum suas intra munitiones, ad contrariae factionis detrimentum, recipere. Adusius erga utrosque faciebat eadem,

quum diceret, illos, quibuscum loquebatur, aequiora proponere, et occultandam esse rem, quominus aduersarii amicitiam cum ipsis initam resciscerent, quasi hoc pacto magis imparatos aduersarios adgressurus esset. Praeterea fidem vtrinque dari petebat, et Cares quidem sacramentum praestare, quod absque fraude, et Cyri Persarumque bono, intra munitiones Persas essent admissuri: se vero iurare velle, quod absque dolo malo, et quidem admittentium commodo, munitiones ingressurus esset.

3. Haec

γ'. Ταῦτα δὲ ποιήσας, ἀμφοτέροις λάθρα ἐκατέρων νύκτα συνέθετο τὴν αὐτὴν, καὶ ἐν ταύτῃ εἰσήλασεν εἰς τὰ τεῖχη, καὶ παρέλαβε τὰ ἐρύμαλα ἀμφοτέρων. ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ καθεζόμενος εἰς τὸ μέσον σὺν τῇ στρατιᾷ ἐκάλεσεν ἐκατέρων τὰς ἐπικαίρους. οἱ δὲ, ἰδόντες ἀλλήλους, ἠχθίσθησαν, νομίζοντες ἐξηπατῆσθαι ἀμφοτέροι. ὁ μὲντοι Ἀῤῥασιος ἔλεξε ταῖαδε· ἐγὼ ὑμῖν, ὦ ἄνδρες, ὥμοσα ἀδόλως εἰσιέναι εἰς τὰ τεῖχη, καὶ ἐπ' ἀγαθῶ τῶν δεδομένων. εἴπερ ἔν ἀπολῶ ὅποτερες ὑμῶν, νομίζω ἐπὶ κακῶ εἰτεληλυθέναι καρῶν. ἦν δὲ εἰρήνην ὑμῖν ποιήσω, καὶ ἀσφάλειαν ἐργάζεσθαι ἀμφοτέροις τὴν γῆν, νομίζω ὑμῖν ἐπ' ἀγαθῶ παρεῖναι. νῦν ἔν χρεὶ ἀπὸ τῆσδε τῆς ἡμέρας ἐπιμίγνυσθαι τε ἀλλήλοις φιλικῶς, ἐργάζεσθαι τε τὴν γῆν ἀδελῶς, διδόναι τε τέκνα καὶ λαμβάνειν παρ' ἀλλήλων. ἦν δὲ παρὰ ταῦτα ἀδικεῖν τις ἐπιχειρῇ, τέτοις Κῦρός τε καὶ ἡμεῖς πολέμιοι ἐσόμεθα.

δ. Εκ

3. Haec ubi consecisset, utrisque noctem, clam alteris, eandem pactus est, qua castella cum equitatu est ingressus, et munitiones amborum accepit. Quum illuxisset, in medio cum exercitu confedit, et ab utrisque, rebus componendis opportunos, adesse iussit. Illi se mutuo intuiti, grautiter rem tulere, qui partem utramque dolo circumventam existimarent. Adufus autem in hanc sententiam verba fecit: Iusiurandum vobis ego, Cares, praestiti: ingressurum vestra me castella sine dolo malo, et eorum commodo qui me

admitterent. Quamobrem si alterutros vestrum euertere velim, ipse me damno Carum haec castella ingressum esse statuem. Sin pacem inter vos conciliavero, et utrisque confecero, ut agrum tuto colere possitis; vestra cum utilitate vobis adesse me arbitror. Oportet igitur ex hoc die vos amice inter vos vna versari, et agros colere siue metu, et inter liberos vestros hinc inde matrimonia contrahi. Quod si contra haec iniuriam facere conatus aliquis fuerit, iis et Cyrus et nos hostes erimus.

4. Hinc

δ'. Εκ τῆς πύλαι μὲν ἀναγόμεναι ἦσαν τῶν τει-
χῶν, μετὰ δὲ αἱ ὁδοὶ πορευομένων παρ' ἀλλήλους, μετὰ
δὲ οἱ χώροι ἐργαζομένων· ἐστὰς δὲ κεινὴ ἦγον, εἰρήνης δὲ
καὶ εὐφροσύνης πάντα πλέα ἦν. ἐν δὲ τῇ τῷ ἦκον οἱ παρὰ
Κύρου, ἐρωτῶντες εἴτι στρατιᾶς προσδέετο ἢ μηχανημάτων.
ὁ δὲ Ἀδύσιος ἀπεκρίνατο ὅτι καὶ τῇ πορείᾳ ἔχει ἀλλα-
χόσε χρῆσθαι στρατιᾶ· καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ἀπῆγε τὸ
στράτευμα, φερὲς ἐν ταῖς ἀκραις καταλιπών. οἱ δὲ Κῆρες
ἐκέλευον μένειν αὐτὸν· ἐπεὶ δ' ἔκ ἤϊελεν, ἔπεμψαν πρὸς
τὸν Κύρον, δεόμενοι πέμψαι Ἀδύσιον σφίσι σατράπην.

ε'. Ο δὲ Κύρος ἐν τῇ τῷ ἀπεσάλκει Ἰσάσπην, στρά-
τευμα ἄγοντα ἐπὶ Φρυγίαν τὴν περὶ Ἑλλήσποντον. ἐπεὶ
δ' ἦκεν ὁ Ἀδύσιος, μετάγειν αὐτὸν ἐκέλευσεν ἥπερ ὁ Ἰσά-
σπης προώχεται, ὅπως μᾶλλον πείθοιντο τῷ Ἰσάσπῃ,
ἀκῆσαντες ἄλλο στράτευμα προσίον. οἱ μὲν ἄν Ἕλληνες οἱ
ἐπὶ θαλάτῃ οἰκῶντες, πολλὰ δόντες δῶρα, διεπράξαντο,
ὥστε εἰς μὲν τὰ τεῖχη βαρβαρὸς μὴ δέχεσθαι, δασμὸν δὲ
ὑποφέρειν,

5. Hinc iam et portae castel-
lorum erant apertae, et itinera
plena congregantium inter se,
et agri pleni cultoribus. Vtra-
que ex parte festos dies age-
bant, et pacis ac laetitiae cuncta
erant plena. Interea quidam a
Cyro veniunt, qui Adusium in-
terrogarent, ecquo exercitu
alio, vel machinis egeret. Qui-
bus Adusius respondit, se prae-
senti exercitu etiam alibi vi
posse. Ac simul cum hisce ver-
bis copias abducit, relictis ad
arces militibus praefidiariis.
Cares autem supplices orabant
ut maneret: quod quum facere

nollet, missis ad Cyrum suis
rogabant, ut Adusium sibi satra-
pam mitteret.

4. Cyrus autem Hytaspam
interim ablegarat, qui exerci-
tum in Phrygiam Hellesponto
finitimam duceret. Posteaquam
igitur Adusius venit, sequi Cy-
rus eum cum exercitu iussit,
qua Hytaspae praecesserat, ut
Hytaspae magis parerent, ubi
audiissent, alias etiam copias
accedere. Graeci maris acco-
lae, multis muneribus datis, id
consecuti sunt; ut intra moe-
nia barbaros admittere necesse
non haberent, sed tributum ta-
men

ὑποφέρειν, καὶ στρατεύειν ὅπῃ Κῦρος ἐπαγγέλλοι. ὁ δὲ τῶν Φρυγῶν βασιλεὺς παρεσκευάζετο μὲν, ὥς καθέξων τὰ ἐρυμνά, καὶ ἔπεισόμενος, καὶ παρήγγελεν ἕτως· ἐπεὶ δὲ ἀφίσαντο αὐτῷ οἱ ὑπαρχοὶ, καὶ ἔρημος ἐγίγνετο, τελευτῶν εἰς χεῖρας ἦλθεν Ἰσάσπας, ἐπὶ τῇ Κύρῳ δίκη. καὶ ὁ Ἰσάσπας καταλιπὼν ἐν ταῖς ἀκραῖς ἰσχυράς Περσῶν Φρυγὰς, ἀπῆει ἄγων σὺν τοῖς ἑαυτῷ καὶ Φρυγῶν πολλὰς ἰππίας καὶ πελτασάς. ὁ δὲ Κῦρος ἐπέσελλε Ἀδασίῳ, συμμίζαντα πρὸς Ἰσάσπην, τῆς μὲν ἐλομένης Φρυγῶν τὰ σφέτερα, σὺν τοῖς ὅπλοις ἄγειν· τῆς δ' ἐπιθυμήσαντας πολεμεῖν, τῶν ἀφελομένων τῆς ἰππικῆς καὶ τὰ ὅπλα, σφενδόνας ἔχοντας πάντας κελεύειν ἕπεσθαι.

ς'. Οὗτοι μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίχυν. Κῦρος δὲ αἰετῶν ἐκ Σάρδεων, Φρυγὰν μὲν * πεζὴν καταλιπὼν πολλὴν ἐν Σάρδεσι, Κροῖσον δὲ ἔχων, ἄγων δὲ πολλὰς αἰμάξας πολλῶν καὶ παντοδαπῶν χρημάτων. ἦκε δὲ καὶ ὁ Κροῖσος γεγραμμένα ἔχων ἀκριβῶς, ὅσα ἐν ἐκάστῃ ἦν τῇ

men penderent, et militatum irent, quo Cyrus iussisset. Phrygiae vero rex se parabat, quasi loca munitatueri, nec imperata facere veller, atque ita se facturum denuntiabat. Sed postquam constituti sub ipsius imperio praefecti, ab eo defecerunt, et solus est relictus: tandem in manus Hytaspae venit, causa Cyri iudicio permessa. Hytaspas relictis in arcibus firmis Persarum praefidiis, discessit, ac secum praeter suos, Phryges complures tum equites, tum ce-tratos duxit. Cyrus autem Adu-sio mandata dederat, ut postea-quam se cum Hytaspas coniun-

xisset, Phryges eos, qui partes suas amplexi fuissent, armatos adduceret: qui vero bellum gerere contra Cyrum studuis-sent, illis et equos adimerent, et arma, omnesque cum fundis sequei iuberent.

6. Haec illi tunc exseque-bantur. Cyrus autem Sardi-bus movit, et numerofo ilitic peditum praefidio relictō, Croe-sum quoque secum retinens, multa multis et variis opibus onusta plaustra secum auexit. Accessit autem Croesus ad Cyrum, ferens accurate de-scripta, quaecunque singulis in plaustris

* ΑΙ. Περικίης.

τῇ αἰμάξῃ, καὶ διδὼς τῷ Κύρῳ τὰ γεράμματα, εἶπε, ταῦτα, ἔφη, ἔχων, ὦ Κύρε, εἴσῃ τὴν τε ὀρθῶς ἀποδιδόντα ἀ ἄγει, καὶ τὸν μή. καὶ ὁ Κύρος ἔλεξεν· ἀλλὰ σὺ μὲν καλῶς ποιεῖς, ὦ Κροῖσε, προνοῶν· ἐμοίγε μέντοι ἄξιόν ἐστι τὰ χρήματα, οἵπερ καὶ ἔχειν αὐτὰ ἄξιόν ἐστιν· ὥστε ἢν τι καὶ κλέψωσι, τὰ ἐαυτῶν κλέψοντα. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ἔδωκε τὰ γεράμματα τοῖς φίλοις καὶ τοῖς ἀρχαῖς, ὅπως εἰδεῖεν τῶν ἐπιτρέπων οἱ τε σῶα αὐτοῖς ἀποδιδόντες, οἱ τε μή.

Ζ'. Ἦγε δὲ καὶ Λυδῶν ἄς μὲν εἴσα καλλωπιζομένους καὶ ὅπλοις καὶ ἵπποις καὶ ἄρμασι, καὶ πάντα περρωμένους ποιεῖν ὅ, τι ᾔοντο αὐτῷ χαριεῖσθαι, τῆς μὲν σὺν τοῖς ὅπλοις ἄς δὲ εἴσα ἀχαρίστως ἐπομένους, τῆς μὲν ἵππας αὐτῶν παρέδωκε Πέρσαις τοῖς πρώτοις συστρατευσαμένοις, τὰ δὲ ὅπλα κατέκαυσεν σφενδόνας δὲ καὶ τῆς ἡνάγκασεν ἔχοντας ἔπεσθαι. καὶ πάντας δὲ τῆς ἀόπλης τῶν ὑποχειρίων γενομένων σφενδοῶν ἡνάγκαζε μελετᾶν, νομίζων

plaustris essent: easque scripturas Cyro tradens, ait: Hos libellos, mi Cyre, si habeas; scies, quinam recte sit redditurus quae vehit, et qui non recte. Ad ea Cyrus: Facis tu quidem probe, ait, mi Croese, qui provideas. Sed mihi sane has opes vehent, qui digni sunt ut etiam eas possideant. Quamobrem si quid suffurabuntur, sua furto subtrahent. Quae quum dixisset, amicis et praefectis libellos istos tradidit; ut scirent, quinam ex iis, quibus essent eae res creditae, saluas et integras redderent, qui non redderent.

7. Ducebat etiam secum Lydos, quibus esse curae cerneret elegantiam armorum, et equorum, et curruum; et quos eniti videret, ut omnia facerent, quibus ipsi gratificaturos se putabant; et ducebat hos secum armatos: quos autem cerneret quadam cum molestia se comitari, eorum equos Persis, qui primi cum eo militatum profecti fuerant, tradidit; et arma exussit, ac ipsos fundis instructos sequi coëgit. Omnesque adeo inermes ex iis, qui eius in potestatem venerant, ad usum fundarum exercere se coëgit; quod hoc

ζων τῆτο τὸ ὄπλον δαλικώτερον εἶναι. σὺν μὲν γὰρ ἄλλη δυνάμει μάλα ἐστὶν ἔνθα ἰσχυρῶς ὠφελεῖσι σφενδονῆται παρόντες· αὐτοὶ δὲ καθ' ἑαυτὰς ἔδ' ἂν οἱ πάντες σφενδονῆται μείνειαυ πάνυ ὀλίγας ὁμόσε ἰόντας σὺν ὄπλοκ ἀγχεμάχοις.

ἦ. Προΐων δὲ τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνος, κατεσρέψατο μὲν φρύγας τὰς ἐπὶ τῇ μεγάλῃ Φρυγίᾳ, κατεσρέψατο δὲ Καππαδόκας, ὑποχειρίκας δὲ ποικίσαντο Ἀραβίκας· ἐξώπλισε δὲ ἀπὸ πάντων τῶν Περσῶν μὲν ἱππέας ἔμειον ἢ τετρακισμυρίας, πολλὰς δὲ ἱππας τῶν αἰχμαλώτων καὶ πᾶσι τοῖς συμμαχοῖς διέδωκε. καὶ πρὸς Βαβυλῶνα ἀφίκετο, παμπόλλας μὲν ἱππέας ἄγων, παμπόλλας δὲ τοξότας καὶ ἀκοντιστάς, σφενδονήτας δὲ ἀναρίθμους.

Κ Ε Φ. Ε΄.

Επεὶ δὲ πρὸς Βαβυλῶνι ἦν ὁ Κῦρος, περιέστησε μὲν πᾶν τὸ στρατεύμα ἐπὶ τὴν πόλιν, ἔπειτα αὐτὸς περιήλαυε τὴν πόλιν σὺν τοῖς φίλοις τε καὶ ἐπικαιρίοις τῶν συμμαχῶν. ἐπεὶ δὲ

hoc armorum genus maxime feruile duceret. Est enim, ubi funditores, si copiis aliis adsint, mirum quantum utilitatis adferunt: ipsi vero seorsum, ne quidem omnes, admodum paucos, iis cum armis, quibus comminus pugnatur, congressos sustinuerint.

9. Quam autem via Babylonem ducente progredieretur, subegit Phrygas illius maioris Phrygiae, subegit Cappadocas, Arabas in potestatem redegit: quorum omnium armis Persas quidem equites instruxit, non

panciores quadragies millibus: multos vero captiuorum equos in focios vniuersos distribuit. Babylonem permagno cum equitatu, perquam multis cum sagittariis, et iaculatoribus venit, cum funditoribus autem innumeris.

C A P. V.

Quamque iam apud Babylonem esset, exercitum omnem circum urbem constituit: inde cum amicis, et iis, qui e sociis opportune aderant, urbem ipse circumuectus est. Postquam muros

δὲ κατεθεάσατο τὰ τείχη, ἀπάγειν παρεσκευάσατο τὴν στρατιὰν ἀπὸ τῆς πόλεως. ἐξελθὼν δὲ τις αὐτόματος εἶπεν, ὅτι ἐπιτίθεσθαι μέλλοιεν αὐτῷ, ὅποτε ἀπάγοι τὸ στρατεύμα· καταθεωμένοις γὰρ, εἶφη, αὐτοῖς ἀπὸ τῆς τείχους ἀφενῆς ἐδόκει εἶναι ἡ Φάλαγξ. καὶ ἔδεν θαυμάσον ἦν ὥτως ἔχειν. περὶ γὰρ πολὺ τείχος κυκλωμένους ἀνάγκη ἦν ἐπ' ὀλίγον τὸ βάθος γενέσθαι τὴν Φάλαγγα.

Β'. Αἰχμάς ἦν ὁ Κύρος ταῦτα, τὰς κατὰ μέσον τῆς αὐτῆς στρατίας σὺν ταῖς περὶ αὐτὸν, παρηγγελεν ἀπὸ τῆς ἄκρας ἐκατέρωθεν τὰς ὀπίστας ἀναπύσσειας τὴν Φάλαγγα ἀπέναι παρὰ τὸ ἐσηκὸς τῆς στρατεύματος, ἕως γένοιτο ἐκατέρωθεν τὸ ἄκρον καθ' ἑαυτὸν καὶ κατὰ τὸ μέσον. ὥτως ἦν ποιόντων, οἱ τε μένοντες εὐθὺς θάρραλεώτεροι ἐγίνοντο, ἐπὶ διπλάσιον τὸ βάθος γιγνόμενοι, οἱ τ' ἀπιονῆες, ὡσαύτως θάρραλεώτεροι. εὐθὺς γὰρ οἱ μένοντες αὐτῶν, πρὸς τοῖς πολεμίοις ἐγίνοντο. ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἐκατέρωθεν συνῆψαν τὰ ἄκρα, ἔστησαν ἰσχυρότεροι

muros contemplatus esset, ab vrbe copias abducere parabat: quum transfuga quidam ex vrbe egressus ait, Babylonios ipsum adoriri velle, quando copias abducturus esset. Nam de muro phalangem hanc despectantibus, inquit, visa est imbecilla esse: quod quidem ita se habuisse, mirum non erat. Quia enim murum amplum circumdarent, necesse erat phalangem ad exiguam densitatem redigi.

2. Quae Cyrus quum audiisset, stans in medio exercitus sui, cum iis quos circum se habebat, praecepit vt grauis

armaturae milites ab vtraque extremitate phalangem explicantes abirent propter eam partem exercitus, quae subsisteret: donec vtraque extremitas ad se, atque ad medium perueniret. Id quum facerent, tum iis, qui subsistebant, fiducia quaedam accedebat, quod duplicata iam esset aciei densitas: tum illis quoque confidentia similiter augebatur, qui abscedebant: mox enim illi qui subsistebant, prope ab hostibus aberant. Quum autem progrediendo extremitates vtrinque coniunxissent, constitere iam

ρότεροι γεγενημένοι, οἱ τε ἀπεληλυθότες, διὰ τῆς ἔμπροσθεν, οἱ τ' ἔμπροσθεν, διὰ τῆς ὀπίσθεν προσγεγενημένους.

γ'. Αναπύχθεισος δ' ἔτω τῆς Φάλαγγος, ἀνάγκη τῆς πρώτης ἀείσης εἶναι καὶ τῆς τελευταίας, ἐν μέσῳ δὲ τῆς κακίστης τετάχθαι. ἡ δ' ἔτως ἔχουσα τάξις καὶ πρὸς τὸ μάχεσθαι ἐδόκει εὖ παρεσκευασθαι, καὶ πρὸς τὸ μὴ φεύγειν. καὶ οἱ ἱππεῖς δὲ καὶ οἱ γυμνήται ἀπὸ τῶν κερμάτων αἰὲ ἐγγύτερον ἐγίγνοντο τῇ ἄρχοντος, τοσάτω ὥσω ἡ Φάλαγξ βελυτέρα ἐγίγνετο ἀναδιπλωμένη. ἐπεὶ δὲ ἔτω συνεσπειράθησαν, ἀπῆσαν, ἕως μὲν ἐξικνεῖτο τὰ βέλη ἀπὸ τῆς τείχους, ἐπὶ πύδα. ἐπεὶ δὲ ἔχω βελῶν ἐγένοντο, σφαζέμεντες καὶ τὸ μὲν πρῶτον ὀλίγα βήματα προϊόντες μετεβάλλοντο ἐπὶ ἀσπίδα, καὶ ἴσαντο πρὸς τὸ τείχος βλέποντες. ὥσω δὲ πρωτωτέρω ἐγίγνοντο, τοσῶδε μανώτερον μετεβάλλοντο. ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ἐδόκην εἶναι, ζυνεῖρον ἀπιόντες ἕς τε ἐπὶ ταῖς σκηναῖς ἐγένοντο.

δ'. Επεὶ δὲ κατεσφατοπεδεύσαντο, συνεκάλεσεν ὁ Κῦρος τῆς ἐπικαιρίας, καὶ ἔλεξεν. ἄνδρες σύμμαχοι, τε-
 θεάμεθα

facti firmiores, tum qui abscesserant, propter anteriores: tum anteriores, propter eos, qui a tergo accesserant.

3. Hoc modo explicata phalange, necesse est primos et ultimos fortissimos esse; ignavissimos in medio collocari: quae quidem acies et ad dimicandum, et ad prohibendam fugam instructa commode videbatur. Praeterea equites, et armatura lenis a cornibus, semper eo propius ad imperatorem accedebant, quo phalanx duplicata densior efficiebatur. Hoc modo per cohortes conglobati, pe-

detentim inde recedebant, quo tela de muro pertinebant. Quum extra telorum iectus essent, converterunt sese: ac primum quidem modicos passus progressi, statum mutabant clypeum versus, atque ita consistebant, ut murum intuerentur. Quanto autem longius abscederent, tanto rarius fiebat mutatio. Posteaquam in tuto sibi esse videbantur, conferti recedebant, donec ad tabernacula pervenirent.

4. Vbi iam in castris essent, Cyrus iis, quos oporteret, convocatis, dixit: Urbem, focii, undique

Θεάμεθα μὲν κύκλῳ τὴν πόλιν· ἐγὼ δὲ, ὅπως μὲν ἂν τις τεῖχη ἕτως ἰσχυρὰ καὶ ὑψηλὰ προσμαχόμενος ἔλοι, ἢ ἐνορᾶν μοι δοκῶ ὥσῳ δὲ πλείονες ἄνθρωποι ἐν τῇ πόλει εἰσὶν, ἐπεὶ περ ἢ μάχονται ἐξιόντες, τοσῶτον ἂν θᾶττον λιμῶ αὐτὰς ἡγῆμαι ἀλῶναι. εἰ μὴ τινα ἢν ἄλλον τρόπον ἔχετε λέγειν, τῷ τῳ πολιορκητέῳ φημὶ εἶναι τὰς ἀνδράς.

ε'. Καὶ ὁ Χρυσάντας εἶπεν· ὁ δὲ ποταμὸς, ἔφη, ἕτος ἢ διὰ μέσης τῆς πόλεως ῥεῖ, πλάτος ἔχων πλεῖον ἢ ἐπὶ δύο σάδια; καὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Γωξεύας· καὶ βάθος γε ὡς ἔδ' ἂν δύο ἄνδρες, ὁ ἕτερος ἐπὶ τῷ ἑτέρῳ ἐσηκῶς, τῷ ὕδατος ὑπερέχοιεν· ὥστε τῷ ποταμῷ ἔτι ἰσχυροτέρα ἐστὶν ἡ πόλις, ἢ τοῖς τεῖχεσι. καὶ ὁ Κύρος· ταῦτα μὲν, ἔφη, ὦ Χρυσάντα, εἰώμεν ὅσα κρείττω ἐστὶ τῆς ἡμετέρας δυνάμεως· διαμετρησαμένους δὲ χρὴ ὡς τάχιστα τὸ μέρος ἑκάστων ὑμῶν οὐρύττειν τάφρον ὡς πλατυτάτην καὶ βαθυτάτην, ὅπως ὀτιελαιχίστων ὑμῖν τῶν φυλάκων δεοί.

ς'. Οὕτω δὴ κύκλῳ διαμετρήσας περὶ τὸ τεῖχος, ἀπολι-
πῶν

dique contemplati sumus; atque equidem, quo pacto quis adeo firmos et excelsos muros oppugnando capere possit, videre mihi non videor. Quanto autem plures homines in vrbe sunt, quando ad pugnandum non exeunt, tanto citius fieri arbitror, vt fame in potestatem redigantur. Nisi igitur aliquem alium modum habetis, quem nobis ostendatis, hoc ipso nobis istos expugnandos esse aio.

5. Et Chrystantas inquit: Hicciue fluuius per vrbe mediam labitur, cuius latitudo stadia duo superat? Ita profe-

cto, ait· Gobryas; ac tanta quoque profunditas eius est, vt ne duo quidem viri, alter alteri insistentes, supra aquam exstare possint. Quo fit, vt fluuiio sit vrbs etiam munitior, quam moenibus. Et Cyrus: Missa faciamus haec, ait, mi Chrystanta, quae viribus nostris potiora sunt. Adhibita vero mensura, quamprimum fossa latissima profundissimaque vobis erit agenda, pro parte cuique sua: quo paucissimis custodibus vobis sit opus.

6. Sic igitur vndique circum spatia dimensus, relicto a
E e 2 flumine

πάν ἕσαν τύρσεσι μεγάλαις ἀπὸ τῆ ποταμῷ, ὥρυσ-
σεν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆ τεύχεος τάφρον ὑπερμεγέ-
θη, καὶ τὴν γῆν ἀνέβαλλον πρὸς ἑαυτὰς. καὶ πρῶ-
τον μὲν πύργους ἐπὶ τῷ ποταμῷ ἀποδόμει, φοίνι-
ζε μελιώσας ἔμειον ἢ πλεθραιαίους· (εἰσὶ γὰρ καὶ μεί-
ζονες ἢ τοσῶτοι τὸ μήκος πεφυκότες) καὶ γὰρ δὴ
πιεζόμενοι οἱ φοίνικες ὑπὸ βάρους ἄνω κυρτάνταρ
ὥσπερ οἱ ὄνοι οἱ κανθήλαιοι. τῆς δ' ὑπετίθει τῆς
ἐνέκα, ὅπως ὁτιμάλισα εἰκοὶ πολιορκήσιν παρα-
σκευαζομένῳ, ὡς εἰ καὶ διαφύγοι ὁ ποταμὸς εἰς τὴν
τάφρον, μὴ ἂν ἔλοι τὰς πύργους. ἀνίστη δὲ καὶ ἄλλως
πολλὰς πύργους ἐπὶ τῆς ἀμβολαίδος γῆς, ὅπως ὁτιπλεί-
στα φυλακτῆρια εἴη.

ζ'. Οἱ μὲν δὴ ταῦτ' ἐποίων· οἱ δὲ ἐν τῷ τεύχεῳ
κατεγέλων τῆς πολιορκίας, ὡς ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια
πλέον ἢ εἴκοσιν ἐτῶν. ἀκῆσας δὲ ταῦτα ὁ Κύρος, τὸ στρα-
τευμα κατένειμε δώδεκα μέρη, ὡς μῆνα τῆ ἐνιαυτοῦ ἕκαστον
τὸ

flumine intervallo, quantum
sufficeret magnis propugnacu-
lis, ingentem fossam circum mu-
rum undique egit, terra versus
seiplos adgesta. Ac primum
quidem turres propter flumem
exstruebat, palmis fundatas,
quarum non minor erat, quam
iugeri longitudo. Nam haec
maiores etiam in longitudi-
nem excrescunt. Palmae vero,
quum aliquo pondere premun-
tur, sursum, velut in gibbum
quemdam, incurvantur, quem-
admodum et asini clitellarii.
Has autem palmas operi pro-
pterea subiiciebat: ut quattuor-

xime videretur id facere, quod
solent, qui ad urbem obsiden-
dam sese comparant: ut, tamen
flumen in fossam dilaberetur,
ipsas turres non euerteret.
Etiam multas alias turres supra
terram egestam excitabat, ut
quam plurima essent excubia-
rum loca.

7. Et has quidem illi res age-
bant. Qui autem in muro sta-
bant, obsidionem hanc irride-
bant; quod eis commeatus esset
copiosior, quam in annos viginti.
Quae Cyrus quum audisset, in
partes duodecim exercitum di-
visit, ut pars quaelibet unum anni
mensum

τὸ ξηρὸν τῷ ποταμῷ τῆς ὑπερέτας, καὶ πεζὺς καὶ ἵππεας, ἐκέλευσε σκέψασθαι εἰ πορεύσιμον εἴη τὸ ἔδαφος τῷ ποταμῷ. ἐπεὶ δὲ ἀπήγγειλαν, ὅτι πορεύσιμον εἴη, ἐνταῦθα δὴ συγκαλέσας τῆς ἡγεμόνας τῶν πεζῶν καὶ τῶν ἱππέων, ἔλεξε τοιαύδε·

Ζ'. Ἄνδρες φίλοι, ὁ μὲν ποταμὸς ἡμῖν παρακεχώρηκε τῆς εἰς τὴν πόλιν ὁδῷ. ἡμεῖς δὲ θάρρῶντες εἰσίσταμεν, μηδὲν φοβόμενοι εἶσω, ἐννοούμενοι ὅτι ἔσται, ἐφ' ἧς νῦν πορευσόμεθα, ἐκεῖνοί εἰσιν ἧς ἡμεῖς καὶ συμμάχης πρὸς ἑαυτοῖς ἔχοντες, καὶ ἐγρηγορότας ἅπαντας, καὶ νήφοντας, καὶ ἐξωπλισμένους, καὶ συντεταγμένους ἐνικῶμεν νῦν δ' ἐπ' αὐτῆς ἴωμεν, ἐν ᾗ πολλοὶ μὲν αὐτῶν καθεύδουσι, πολλοὶ δ' αὐτῶν μεθύουσι, πάντες δὲ ἀσύντακτοί εἰσιν. ὅταν δὲ καὶ αἰσθῶνται ἡμᾶς ἐνδον ὄντας, πολὺ ἂν ἔτι μᾶλλον ἢ νῦν ἀχρεῖοι ἔσονται, ὑπὸ τῷ ἐκπεπληχθαί. εἰ δέ τις τῆτο ἐννοεῖται, ὃ δὴ λέγεται φοβερόν εἶναι τοῖς εἰς πόλιν εἰσίστασι, μὴ ἐπὶ τὰ τέγη ἀναβάντες βάλωσιν ἐνθεν καὶ ἐνθεν, τῆτο μάλιστα θάρρειτε. ἦν γὰρ ἀναβῶσί τινες ἐπὶ τὰς οἰκίας,

siccā suis adparitoribus, tam peditibus, quam equitibus immisissis, explorare iussit, an vadum fluminis permeari posset. Posteaquam illi posse permeari renuntiaverunt, tum vero peditum equitumque ducibus convocatis, huiusmodi verbis ad eos est usus:

9. Flumen hoc nobis, amici, viam in urbem concessit. Itaque praesentibus animis ingrediamur in urbem, nihilque metuemus: sed cogitemus, hos, quos adgressuri nunc sumus, eosdem esse; quos et a lociis instruetos, et omnes vigilantes, et so-

brios, et armatos, et in acie dispositos vicimus. Iam vero adversus eos tendimus, quo tempore multi eorum dormiunt, multi sunt ebrii, universi nullos in ordines dispositi. Posteaquam autem senserint, etiam nos intus esse; multo magis, quam nunc, usui nulli fururi sunt, quia exanimati erunt. At si hoc in mentem alicui venit, quod fertur esse formidabile urbem intrantibus, ne telis illi consensu hinc inde tela in nos coniciant: id ipsum maxime vobis animos addat. Nam si qui conscendent aedes,

οικίας, ἔχομεν σύμμαχον Θεὸν Ἡφαιστον. εὐφλεκτα δὲ τὰ πρόθυρα αὐτῶν, φοίνικες μὲν αἱ θύραι πεποιημέναι, ἀσφάλτω δὲ ὑπέκκαύματι κεχρισμέναι. ἡμεῖς δ' αὖ πολλὴν δαῖδα ἔχομεν, ἢ ταχὺ πολὺ πῦρ τέζεται, πολλὴν δὲ πίτταν καὶ συππείον, ἃ ταχὺ παρακαλεῖ πολλὴν φλόγα· ὥστε ἀνάγκη εἶναι ἢ φεῦγειν ταχὺ τῆς ἀπὸ τῶν οἰκιῶν, ἢ ταχὺ κατακεκαῦσθαι. ἀλλ' ἄγετε, λαμβάνετε ὅπλα· ἡγήσομαι δὲ ἐγὼ σὺν τοῖς Θεοῖς. ὑμεῖς δ', ἔφη, ὦ Γαδάτα καὶ Γωβρύα, δείκνυτε τὰς ὁδούς· ἴτε γάρ, ὅταν δὲ ἐντὸς γενώμεθα, τὴν ταχίστην ἄγετε ἐπὶ τὰ βασιλεία. καὶ μὴν, ἔφασαν οἱ ἀμφὶ τὸν Γωβρύαν, ὅθεν ἂν εἴη θάυμασόν. καὶ γὰρ ἄκλειστοι αἱ πύλαι αἱ τῷ βασιλείᾳ ὡς ἐν κάμῳ δοκεῖ γὰρ ἢ πόλις πᾶσα εἶναι τῇδε τῇ νυκτὶ φυλακῇ μέντοι πρὸ τῶν πυλῶν ἐντευζόμεθα· ἔσι γὰρ αἰεὶ τεταγμένη. ἔκ ἂν ἀμελεῖν δέοι, ἔφη ὁ Κύρος, ἀλλ' ἰέναι, ἵνα ἀπαρασκευαῖς ὡς μάλιστα λάβωμεν τὰς ἀνδρας.

ἰ. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐρρήθη, ἐπορεύετο. τῶν δὲ ἀπαντάντων

των

aedes, opitulator nobis est Deus Vulcanus. Et sunt eorum vestibula crematu facilia. Nam ianuae palmarum e materia fabricatae sunt, et bitumine sunt inunctae, quod ignem facile concipit. Nobis autem et facies plurimae sunt, quae ingens incendium cito parient; et copia picis ac stippae, quae cito magnam flammam eliciunt. Quo fiet, ut vel celeriter necesse sit hos ab aedibus aufugere, vel celeriter exuri. Verum agite, arma capite; Diis equidem iuvantibus praecibo. Vos autem Gadata et Gobrya, demonstretis

nobis itinera, quum vobis ea cognita sint: et ubi iam intus erimus, quamprimum ad regiam ducite. Atqui, aiebant illi, qui erant cum Gobrya, non mirum fuerit, si quidem nec portae ipsius regiae clausae sint. Urbs enim tota videtur hac nocte comessationi esse intenta. Sed in excubias tamen ante regiae portas incidemus, quod eae semper istuc collocentur. Non negligenda res est, ait Cyrus, sed eundem, ut quammaxime imparatos offendamus.

10. Quae quum essent dicta, pergebant. Si qui eis obuiam venirent,

των οἱ μὲν ἀπέθνησκον παϊόμενοι, οἱ δ' ἔφευγον πάλιν εἰσω, οἱ δ' ἐβόων. οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Γωβρύαν συνεβόων αὐτοῖς, ὡς κωμασαὶ ὄντες καὶ αὐτοί. καὶ ἰόντες ἢ ἐδύναντο ὡς τάχιστα, περὶ τοῖς βασιλείοις ἐγένοντο. καὶ οἱ μὲν σὺν τῷ Γωβρύᾳ καὶ Γαδάτα τεταγμένοι κεκλεισμένους εὐρίσκουσι τὰς πύλας τῆ βασιλείᾳ· οἱ δ' ἐπὶ τὰς φύλακας ταχθέντες ἐπεισπύλῃσιν αὐτοῖς πίνκσι πρὸς φῶς πολὺ, καὶ εὐθύς ὡς πολέμιοι ἐχρῶντο αὐτοῖς. ὡς δὲ κραυγὴ καὶ κλύπος ἐγένετο, αἰσθόμενοι οἱ ἔνδον τῆ θορύβου, κελεύσαντος τῆ βασιλέως σκέψασθαι τί εἴη τὸ πρᾶγμα, ἐκθέσσι τινες ἀνοίξαντες τὰς πύλας.

ια'. Οἱ δ' ἀμφὶ τὸν Γαδάταν ὡς εἶδον τὰς πύλας χαλῶσας, εἰσπύλῃσιν, καὶ τοῖς πάλιν φεύγοντιν εἰσω ἐφεπόμενοι, καὶ παίοντες ἀφικνῶνται πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ ἥδη ἐτηκότα αὐτὸν καὶ σπασάμενον ὃν εἶχεν ἀκινάκην, εὐρίσκουσι καὶ τῆτον μὲν οἱ σὺν Γαδάτα καὶ Γωβρύᾳ πολλοὶ ἐχειρῶντο. καὶ οἱ σὺν αὐτῷ δὲ ἀπέθνησκον, ὁ μὲν, προβαλλόμενός τι, ὁ δὲ, φεύγων, ὁ δὲ γε, καὶ ἀμυιόμενος
ὅτω

nirent, partim caeli peribant, partim retro vicissim fugiebant, partim clamorem edebant. Cum his et Gobryani clamores edebant eosdem, velut ipsi quoque comesstationum locii. Simul pergentes, qua celerissime progredi poterant, ad regiam perveniunt. Et hi quidem Gobryae Gadataeque adiuncti, portas regiae clausas inveniunt: qui vero aduersus regiae custodes ire iussi fuerant, irruunt in eos ad ignem luculentum potantes, statimque hostili cum eis more agunt. Orto autem clamore ac strepitu,

quum ii, qui erant intus, tumultum sentirent, et inspicere rex iuberet, quid illud esset rei: apertis aliqui portis, foras procurrunt.

II. Eas quum patefactas Gadataei conspicerent, irruunt; et illos rursus fugientes intro sequuti, ac ferientes, ad regem accedunt: eumque iam erectum cum acinace, quem strictum tenebat, inueniunt. Hunc Gadataei et Gobryani numero plures opprimunt, interfectis etiam iis, qui regi aderant, ac partim aliquid obiciiebant, partim fugiebant, partim se quacunque re poterant,

ὅτῳ ἐδύνατο, ὁ δὲ Κῦρος διέπεμπε τὰς τῶν ἰππέων τάξεις κατὰ τὰς ὁδούς, καὶ προεῖπεν, ὅς μὲν ἔξω λαμβάνοιεν, κατακαίνειν, τῆς δ' ἐν ταῖς οἰκίαις κηρύττειν τῆς Συριζῆ ἐπισταμένους ἔνδον μένειν· εἰ δέ τις ἔξω ληφθεῖη, ὅτι θανάτωσσιτο. οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἐποίουν. Γαδάτας δὲ καὶ Γωβρύας ἤκου· καὶ θεὸς μὲν πρῶτον προσεκύνων, ὅτι τετιμωρημένοι ἦσαν τὸν ἀνόσιον βασιλέα, ἔπειτα δὲ Κύρου κατεφίλων καὶ χεῖρας καὶ πόδας, πολλὰ δακρύοντες ἅμα χαρᾷ καὶ εὐφρανόμενοι.

Ῥ'. Επεὶ δὲ ἡμέρα ἐγένετο, καὶ ἦσαν οἱ τὰς ἄκρας ἔχοντες ἐαλωκυῖάν τε τὴν πόλιν, καὶ τὸν βασιλέα τεθνηκότα, παραδιδάσι καὶ τὰς ἄκρας. ὁ δὲ Κῦρος τὰς μὲν ἄκρας εὐθὺς παρελάμβανε, καὶ φρεαρχας τε καὶ φρερχας εἰς ταύτας ἀνέπεμπε· τῆς δὲ τεθνηκότας θάπτειν ἐφῆκε τοῖς προσήκασιν· τῆς δὲ κήρυκας κηρύττειν ἐκέλευσεν, ἀποφέρειν πάντας τὰ ὅπλα βαβυλωνίως· ὅπως δὲ ληφθήσσιτο ὅπλα ἐν οἰκίᾳ, προηγόρευον ὡς πάντες οἱ ἔνδον ἀποθανόνται. οἱ μὲν δὴ ἀπέφερον· ὁ δὲ Κῦρος ταῦτα

poterant, tuebantur. Cyrus autem cohortes equitum per vias passim dimittebat, edicens, ut si quos extra domos inuenirent, occiderent: at illis, qui adhuc in aedibus essent, per Syriacae linguae peritos denuntiari praecio iussit, ut intus manerent. Quod si quis foris deprehenderetur, eum morte multandum. Et hi quidem haec exsequiebantur. Gadatas autem et Gobryas quum accessissent, Deos primum venerati sunt, quod de impio rege poenas sumissent: deinde manus et pedes Cyri deosculabantur, quum prae gaudio, simul et lacrimas

copiose profunderent, et laetitiae signa darent.

12. Posteaquam illuxisset, ac sensissent illi, qui arces tenebant, tum urbem esse captam, tum regem occisum; arces etiam tradunt. Cyrus eas statim occupat, et praesidiarum magistrum cum praesidiariis in illas immittit. Mortuos sepeliendi potestatem propinquis facit: et praecones proclamare iubet, ut omnes Babylonii arma deferrent. In quacunque vero domo arma deprehenderentur, in ea denuntiabant omnibus esse moriendum. Et illi quidem arma deportabant: quae Cyrus

ταῦτα μὲν εἰς τὰς ἄκρας κατέθετο, ὡς εἴη ἔτοιμα εἴ τι ποτὲ δεοὶ χρῆσθαι.

ιγ'. Επεὶ δὲ ταῦτ' ἐπέπρακτο, πρῶτον μὲν τὰς Μάγας καλέσας, ὡς δορυαλᾶτα τῆς πόλεως ἔσης, ἀκροθίνια τοῖς θεοῖς καὶ τεμένη ἐκέλευσεν ἐξελεῖν. ἐκ τῶν δὲ καὶ οἰκίας διεδίδυ καὶ ἀρχεῖα τῆτοις, ὥσπερ κοινωνοὺς ἐνόμιζε τῶν καταπεπραγμένων· ἔτω διένειμεν, ὥσπερ ἐδέδοκτο, τὰ κράτιστα τοῖς ἀρίστοις. εἰ δὲ τις οἶστο μείον ἔχειν, διδάσκειν προσιόντα ἐκέλευε. προεῖπε δὲ, βαβυλωνίους μὲν τὴν γῆν ἐργάζεσθαι, καὶ τὰς δασμὰς ἀποφέρειν, καὶ θεραπεύειν τῆτας οἷς ἕκαστοι αὐτῶν ἐδόθησαν· Πέρσας δὲ, καὶ τὰς κοινωνοῦντας, καὶ τῶν συμμάχων ὅσοι μένειν ἤρξαντο παρ' αὐτῶ, ὡς δεσπότας ὧν ἐλαβον, προηγόρευε διαλέγεσθαι.

ιδ'. Εκ δὲ τῆτας ἐπιθυμῶν ὁ Κύρος ἤδη κατασκευάσασθαι καὶ αὐτὸς ὡς βασιλεῖ ἠγεῖτο πρέπειν, ἔδοξεν αὐτῶ τῆτο σὺν τῇ τῶν φίλων γνώμῃ ποιῆσαι, ὡς
ὁτιήκιστα

in arces imposuit; ut in promtu essent, si quando eis esset vtendum.

13. Quae vbi peracta fuerunt, primum arcessitis Magis, quia bello capta vrbs esset, iussit ut Diis primitiae manubiarum, et fana seligerentur. Postea tum alias domos, tum principum aedificia diuidebat in eos, quos illorum, quae gesta fuerant, socios existimabat. Atque hoc modo tribuit, vti dudum fuerat decretum, optima quaeque praestantissimis. Quod si putaret aliquis sibi minus obtigisse, mandabat, vt

accedens id ipsum doceret. Edixit etiam, Babylonijs agros esse colendos, et tributum pendendum, et iis obsequia praestanda, quibus singuli traditi essent. Persas vero et Persarum participes, et quotquot ex locis apud eum remanere vellent, iussit, tanquam dominos, cum iis quos sibi traditos accepissent, loqui.

14. Secundum haec ita iam se parare cupiebat Cyrus, quemadmodum decere regem existimaret: idque de amicorum sententia faciendum statuit, vt quam minima cum inuidia

οτιήκιστα ἐπιφθόνως σπάνιός τε καὶ σεμνὸς φανείη. ὡς δὲ ἔν ἐμμηχανᾷτο τῷτο· ἅμα τῇ ἡμέρᾳ ταῖς, ὅπῃ ἐδόκει ἐπιτήδειον εἶναι, προσεδέχετο τὸν βεβλόμενον λέγειν τι, καὶ ἀποκρινόμενος ἀπέπεμπεν. οἱ δ' ἄνθρωποι, ὡς ἔγνωσαν ὅτι προσδέχοιτο, ἦκον ἀμήχανοι τὸ πλῆθος. καὶ αἰσχυμένων περὶ τῷ προσελθεῖν, μηχανή τε πολλή καὶ μάχη ἦν. οἱ δὲ ὑπηρεταὶ ὡς ἠδύναντο διακρίναντες, προσήσαν.

ἰε'. Οπότε δέ τις καὶ τῶν φίλων διωσάμενος τὸν ὄχλον προφανείη, προτείνων ὁ Κῦρος τὴν χεῖρα προσήγετο αὐτῆς, καὶ ἔτως ἔλεγεν· ἄνδρες φίλοι, περιμένετε ἕως τὸν ὄχλον διωσώμεθα· ἔπειτα δὲ κατ' ἡσυχίαν συγγενησώμεθα. οἱ μὲν δὲ φίλοι περιέμενον· ὁ δ' ὄχλος πλείων καὶ πλείων ἐπέρρει, ἕως παρέφθασεν ἐσπέρα γενομένη πρὶν τοῖς φίλοις αὐτὸν σχολάσαι καὶ συγγενέσθαι. ἔτω δὲ ὁ Κῦρος λέγει· ἄρα, ἔφη, ὦ ἄνδρες, νῦν μὲν καιρὸς διαλυθῆναι· αὖριον δὲ πρῶτ' ἔλθετε. καὶ γὰρ ἐγὼ βέλ^{ομαι}

invidia et rarius conspiceretur, et augustiori specie. Id ita efficit. Prima luce stabat in loco, quo putabat esse commodum, et admittebat quemlibet aliquid dicere volentem; ac posteaquam respondisset, dimittebat. Quum autem intellexissent homines, Cyrum eos expectare: magna multitudo ad eum confluxit. Iamque conveniendi eius causa semet impellentium molitiones et rixae multiplices erant. Adparitores quidem ipsius, adhibito discrimine, prout poterant, accedendi potestatem faciebant.

15. Quod si aliquando quispiam ex amicis, impellendo disiecta hominum turba, prae aliis conspectus esset; tum vero manum protendebat, ac istos attrahebat, et ita dixit: Expectate, amici, donec turbam hanc dimoveamus; ac deinde per otium congregiemur. Quamobrem opperiebantur amici, et turba maior adfluebat; donec opprimeret eum vespera, priusquam per otium congredi cum amicis et colloqui posset. Itaque dicebat Cyrus: Modo quidem, amici, tempus est discedendi: cras mane adeste: nam est quod vobiscum

λομαὶ ὑμῖν τι διαλεχθῆναι. ἀκῶσαντες ταῦτα οἱ φίλοι, ἄσμενοι ὥχοντο ἀποφύγοντες, δίκην δεδωκότες ἀπὸ πάντων τῶν ἀναγκαίων. καὶ τότε μὲν ὕτως ἐκοιμήθησαν.

ΙΣ'. Τῇ δ' ὕστεραίᾳ ὁ μὲν Κῦρος παρῆν εἰς τὸ αὐτὸ χωρίον· ἀνθρώπων δὲ πολὺ πλεῖον πλῆθος περιεισῆκει βυλόμενων περσιέειν, καὶ πολὺ πρότερον, ἢ οἱ φίλοι παρῆσαν. ὁ ὢν Κῦρος περιησάμενος τῶν ξυσοφῶρων Περσῶν κύκλον μέγαν, εἶπε μηδὲνα παριέναι, ἢ τῆς φίλης τε καὶ ἄσχυλης τῶν Περσῶν τε καὶ τῶν συμμαχῶν. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον αὐτοῖς, ἔλεξεν ὁ Κῦρος αὐτοῖς τὰςδε·

ΙΖ'. Αἰδρεῖς φίλοι καὶ σύμμαχοι, τοῖς μὲν θεοῖς ὃδὲν ἂν ἔχοιμεν μέμψασθαι, τὸ μὴ ὕχῃ μέχρῃ τῷδε πάντα ὅσα εὐχόμεθα καταπεπραχέναι. εἰ μὲν οἱ τοιῶτον ἔσαι τὸ μέγαλα πρᾶσσειν, ὥστε μὴ οἶόν τε εἶναι μήτε αἰμὴ αὐτὸν σχολὴν ἔχειν, μήτε μετὰ τῶν φίλων εὐφρανθῆναι. ἐγὼ μὲν χαίρειν ταύτην τὴν εὐδαιμονίαν κελεύω. ἐνείοησθε γάρ, ἔφη, καὶ χθρὲς δῆπρ, ὅτι ἔωθεν ἀρξάμενοι ἀκῶειν τῶν προσιόντων, ἔκ ἐλήξαμεν πρόσθεν ἐσπέρας·
καὶ

biscum colloquar. His auditis, libenter amici discedebant etiam cursitantes, rerum omnium necessariarum neglectione multati. Ac tum quidem ita quieti se dedere.

16. Postridie Cyrus eodem aderat loco, quem iam multo maior hominum adire volentium turba circumstabat, qui multo prius etiam, quam illi amici, aduenerant. Cyrus igitur Persis hastas gestantibus ambitu magno circum se collocatis, neminem admitti iussit, praeter amicos et Persarum so-

ciorumque principes. Illi vero quum conuenissent, hanc Cyrus orationem habuit.

17. Nihil est, amici ac socii, quod de Diis queramus, quasi non perfecerimus hactenus omnia, quaecunque liceret optare. Sed enim si huiusmodi quiddam est, res magnas gerere, ut neque possis ipsi tibi vacare, neque cum amicis hilariter vivere; beatam sane vitam hanc equidem valere iubeo. Nam et heri animaduertistis, a prima nos aurora coepisse audire accedentes, neque desisse ante vesperam:

et

καὶ νῦν ὁρᾶτε τήτης, καὶ ἄλλης πλείονας τῶν χθές παρόντων, ὡς πράγματα ἡμῖν παρῆζοντας. εἰ ἂν τις τήταις ὑφίξει ἑαυτὸν, λογίζομαι μικρὸν μὲν τι ὑμῖν μέρος ἐμῷ μετεσόμενον, μικρὸν δὲ τι ἐμοὶ ὑμῶν· ἐμαυτῷ μέντοι σαφῶς οἶδ' ὅτι ἂν ὅτις μοι μετέσαι. ἔτι δ', ἔφη, καὶ ἄλλο ὁρῶ γελοῖον πρᾶγμα. ἐγὼ γὰρ δὴ πᾶς ὑμῖν μὲν ὥσπερ εἰκὸς διάκειμαι· τήτων δὲ τῶν περιεσηκότων ἢ τινα, ἢ ἂν οἶδα, καὶ ἔτοι πάντες ἔτω παρεσκευασμένοι εἰσιν, ὡς, ἢ νικῶσιν ὑμᾶς ὠφθῆντες, πρότερον ἢ βήλονται ὑμῶν παρ' ἐμῷ διαπραξόμενοι. ἐγὼ δὲ ἡξίαν τήτης, εἰ τις τὶ ἐμῷ δέοιτο, θεραπεύειν ὑμᾶς τῆς ἐμῆς φίλης, δεόμενος προσαγωγῆς. ἴσως ἂν ἂν εἴποι τις, τί δῆτα ἔχ' ἔτως ἐξ ἀρχῆς παρεσκευασάμην, ἀλλὰ παρῆχον ἐν τῷ μέσῳ ἐμαυτὸν; ὅτι τὰ τῷ πολέμῳ τοιαῦτα ἐγίνωσκον ὄντα, ὡς μὴ ὑπερίξειν θεόν τὸν ἄρχοντα, μήτε τὸ εἰδέναι ἢ δεῖ, μήτε τὸ πράττειν ἢ ἂν καιρὸς ἦ. τῆς δὲ σπανίης ἰδεῖν στρατηγῆς, πολλὰ ἐνόμιζον,

et nunc videtis hos, atque alios multo plures iis, qui heri aderant, praesto esse, ut nobis negotia facessant. Itaque si quis istis se submittere velit, futurum equidem cogito, ut exigua parte vos mei copiam habeatis, et ego vestri. Mei quidem ipsius mihi, sat scio, ne tantilla quidem erit copia. Praeterea rem, inquit, aliam quoque ridiculam animaduerto. Nam equidem ita sum erga vos adfectus, ut par est: at eorum, qui heic circumstant, vel unum aliquem, vel neminem novi: et hi tamen omnes ita parati sunt, ut, si vos impellendo vincant, priores etiam

vobis a me quae voluerint, impetraturi sint. Ego vero aequum arbitrarer, hos, si quis a me petere aliquid vellet, amicos meos vos demereri, atque orare, ut eos adduceretis. Fortasse dixerit quispiam, cur ita non ab initio me comparauerim, sed omnibus in medio me potius exhibuerim? Nimirum intelligebam, res bellicas eiusmodi esse, ut imperatorem non oporteat esse postremum, vel intelligendis iis, quae necesse est; vel gerendis quae usus postulat. Et imperatores si raro conspicerentur, existimabam praeter-

ἐνόμιζον, ὧν δὲ πρᾶχθῆναι, παρίεναι. νῦν δ' ἐπεὶ δὴ ὁ φιλοπονῶταίος πόλεμος ἀναπέπαυται, δοκεῖ μοι καὶ ἡ ἐμὴ ψυχὴ ἀναπαύσεώς τινος ἀξίῃν τυγχάνειν. ὥς γ' ἐμὲ ἀπορῶντος, ὅ, τι ἂν τύχοιμι ποιῶν, ὥς καλῶς ἔχειν τὰ τε ἡμέτερα, καὶ τὰ τῶν ἄλλων, ὧν ἡμᾶς δὲ ἐπιμελεῖσθαι συμβαλεῦέτω τις ὅ, τι ὀρεᾶ συμφερώτατον.

ἡ. Κῦρος μὲν ὕτως εἶπεν· ἀνίσταται δ' ἐπ' αὐτῷ Ἀρτάβαζος, ὁ συγγενὴς ποτε φήσας εἶναι, καὶ εἶπεν· ἡ καλῶς, ἔφη, ἐποίησας, ὦ Κῦρε, ἄρξας τῆς λόγῃ. ἐγὼ γάρ, ἔτι νῦν μὲν ὄντος σε πάνυ, ἀρξάμενος ἐπεθύμην φίλος γενέσθαι, ὁρῶν δὲ σε ἔδὲν δεόμενον ἐμῇ, κατὰκνεν σοὶ προσίεναι. ἐπεὶ δὲ ἔτυχές ποτε καὶ ἐμῇ διηθεῖς, προθύμως ἐξαγγεῖλαι πρὸς Μηδῆς τὰ παρὰ Κυαζάρης, ἐλογίζομην, εἰ ταῦτα προθύμως σοὶ συλλάβοιμι, ὥς οἰκεῖός τέ σοι ἐσοίμην, καὶ ἐξέαιτό μοι διαλέγεσθαι σοι, ὅποσον ἂν χρόνον βυλοίμην. καὶ ἐκεῖνα μὲν δὴ ἐπράχθη, ὥς σε ἐπαινεῖν. μετὰ δὲ τῷτο Τρῳάριοι μὲν πρῶτοι, φίλοι ἡμῶν ἐγένοντο,

praetermittere multa, quae fieri debuerant. Nunc posteaquam, bello maximi laboris confecto, quiescimus, etiam meus animus aequum censet, ut requiete aliqua potiatur. Quare quum ipse ambigam, quid faciendum mihi sit, ut et res nostrae, et aliorum, quos curae nobis esse oportet, recte se habeant; consulat aliquis in medium, quid maxime conductum perspiciat.

18. Haec Cyri verba fuerunt. Post eum surgens Artabazus, qui se aliquando cognatum Cyri dixerat: Profecto, ait, recte factum abs te, Cyre, qui hac de

re dicere coeperis. Nam equidem, te admodum iuvene, coepi amicitiam tuam expetere: sed quum te mei non egere viderem, adire te sum veritus. Postquam vero me forte rogasses, ut, quae Cyaxares mandarat, studiose Medis exponerem: mecum ipse cogitabam, si prompto te iuvissem in illis animo, futurum me tibi familiarem, et habiturum copiam colloquendi tecum, quamdiu vellem. Et sunt illa certe sic effecta, ut etiam tu me praedicares. Deinde primi amplexi sunt amicitiam nostram Hyrcanii, quum magna socio-

rum

ἐγένοντο, καὶ μάλα πεινώσι συμμάχων· ὥς μοι γὰρ ἐν ταῖς ἀγκάλαις περιεφέρομεν αὐτὰς ἀγαπῶντες. μετὰ δὲ τῆτο, ἐπεὶ ἔάλω τὸ πολέμιον στρατόπεδον, ἔκ, οἵμαι, σχολὴν σοι εἶναι ἀμφοτέρω ἐμὲ ἔχειν· καὶ ἐγὼ σοι συνεγίνωσκον. ἐκ δὲ τῆτος Γαδρύας ἡμῖν φίλος ἐγένετο, καὶ ἐγὼ ἔχαιρον· καὶ αὐτῆς Γαδάτας καὶ δὴ ἔργον σε ἦν μεταλαβεῖν. ἐπεὶ γὰρ μέντοι καὶ Σάκαι καὶ Καδύσιοι σύμμαχοι ἐγενήθησαν, θεραπεύειν εἰκότως ἔδει τῆτας· καὶ γὰρ ἑταίροι σε ἐθεράπευσαν. ὥς δ' ἤλθομεν πάλιν, ἔνθεν ἀρμήθημεν, ὁρῶν σε ἀμφοτέρω ἵππους ἔχοντα, ἀμφοτέρω ἄρματα, ἀμφοτέρω μηχανάς, ἡγέμεν, ἐπεὶ ἀπὸ τῆτος σχολάσαις, τότε σε καὶ ἀμφοτέρω ἔξειν σχολήν. ὥς γὰρ μέντοι ἤλθεν ἡ δεινὴ ἀγγελία, τὸ πάντας ἀνθρώπους ἐφ' ἡμᾶς συλλέγεσθαι, ἐγίνωσκον ὅτι ταῦτα μέγιστα εἴη· εἰ δὲ ταῦτα καλῶς γένοιτο, εὖ ἤδη ἐδόκην εἰδέναι, ὅτι πολλὴ ἔσοιτο ἀφθονία τῆς ἐμῆς καὶ τῆς σῆς συνουσίας. καὶ νῦν δὴ νεικῆκαμέν τε τὴν μεγάλην μάχην, καὶ Σάρδεις καὶ Κροῖσον ὑποχέριον ἔχομεν,

rum apud nos esset penuria. Itaque tantum non eos in gremio prae caritate gestabamus. Postea quum hostium castra capta essent, otium tibi non esse putabam, ut mihi operam dares, atque ipse tibi ignoscebam. Hinc Gobryas nobis amicus accessit, quod mihi voluptati erat: itidemque Gadatas: unde factum, ut esset difficile tui habere copiam. Quum autem Sacae et Cadusii societatem nobiscum coiunissent, nimirum par erat hos colere, qui et ipsi te colerent. Posteaquam eo reuerſi sumus, unde profectionis initium factum

erat; quia te videbam occupatum instruendis equis, curribus, machinis; existimabam, te, ubi hac cura liberatus esses, otium habiturum, ut mihi quoque operam dares. Sed ubi nuntius ille terribilis venit, homines uniuersos contra nos colligi: maxima esse illa intelligebam; quae si prospere cederent, certo me iam scire putabam, fore magnam inter nos ambos consuetudinis mutuae copiam. Nunc tandem et ingenti proelio victoriam adepti sumus, et Sardes cum ipso Croeso nobis subiectas tenemus, et

Babylone

μεν, καὶ βαθυλῶνα ἤρῃκαμεν, καὶ πάντα κατεστράμμεθα καὶ μὰ τὸν (α) Μίθρην ἐγὼ τοι ἐχθρὸς, εἰ μὴ πολλοῖς διεπύκλευσα, ἔκ ἂν σοι ἐδυνάμην προσελθεῖν. ἐπεὶ γε μέντοι ἐδεξιῶσώ με, καὶ παρὰ σοὶ ἐκέλευσας μένειν, ἥδη περίελεπτος ἦν, ὅτι μετὰ σὺ ἄσιτος καὶ ἄποτος διημέρευον. νῦν ἔν, εἰ μὲν ἔσαι πῃ ὅπως οἱ πλείους ἄχιοι γεγεννημένοι πλείστον σε μέρος μετέξομεν, εὖ ἔχει. εἰ δὲ μὴ, πάλιν αὖ ἐγὼ ἐθέλω παρὰ σὺ ἐξαγγέλλειν, ἀπιέναι πάντας ἀπὸ σὺ; πλὴν ἡμῶν τῶν ἐξ ἀρχῆς φίλων.

ΙΘ'. Ἐπὶ τῷ τῷ ἐγέλασε μὲν ὁ Κῦρος, καὶ ἄλλοι πολλοί. Χρυσάντας δὲ ἀνέστη ὁ Πέρσης, καὶ ἔλεξεν ὥδε· ἀλλὰ τὸ μὲν πρόοθεν, ὦ Κῦρε, εἰκότως ἐν τῷ φανερῷ σουτὸν παρῆχες, δι' ἃ τε αὐτὸς εἶπες, καὶ ὅτι ἔχῃ ἡμᾶς σοι μάλιτα ἦν φεραπευτέον. ἡμεῖς μὲν γὰρ καὶ ἡμῶν αὐτῶν ἕνεκα παρῆμεν· τὸ δὲ πλῆθος ἀνακτᾶσθαι εἶδει ἐκ παντὸς τρόπου, ὅπως οἰκῆδιστα συμπονεῖν καὶ συγκινδυνεύειν ἡμῖν ἐθέλοιεν.

Babylonem cepimus, et omnia nostram in potestatem redegitur: nec heri tamen, per Mithrem, accedere te potuissim, nisi cum multis luctatus fuissim. Verum ubi tu me prehendisti dextra, et apud te manere iussisti; tum scilicet in oculis omnium eram, qui sine cibo ac potu totum apud te diem consumere cogerer. Nunc igitur, si quo fieri modo potest, ut, qui plurimum tibi commodauerimus, plurimum etiam fruamur te, bene est: sin autem, rursus ego nuntiabo verbis tuis, ut omnes a te discedant, exceptis nobis,

qui amici ab initio tui fuimus.

19. Ibi tum et Cyrus, et complures alii risere. Chrystantas autem Persa surgens, hoc modo loquutus est: Antehac, Cyre, consentanea quadam ratione te in oculis omnium exhibebas, cum illis de causis, quas exposuisti; tum quod nos ii non eramus, quos tu colere inaxime deberes. Quippe nos etiam nostra causa tunc aderamus. At erat necesse tibi, quous vt pacto multitudinem tibi conciliaries; vt quam lubentissime nobiscum eisdem suscipere labores, et eadem adire pericula veller.

(α) Persae solem ita nominarunt.

ἐθέλοιεν· νῦν δ' ἐπεὶ δὴ ἔχ' ἔτι τὴν τὴν τρόπον μόνον ἔχεις, ἀλλὰ καὶ ἄλλως ἀνακτᾶσθαι δύνασαι, ὥς καιρὸς εἴη, ἥδη καὶ οἰκίας σε τυχεῖν ἀξίον. ἢ τί ἀπολαύσεις ἀν' τῆς ἀρχῆς, εἰ μόνος ἄμοιρος εἴης ἐξίας, ἢ ἔτι ὀσιώτερον χωρίον ἐν ἀνθρώποις, ἔτι ἥδιον, ἔτι οἰκειότερόν ἐστιν ἑδν; ἔπειτα δ', ἔφη, ἔχ' ἀν' οἷς καὶ ἡμᾶς αἰσχύνομεθα, εἰ σὲ μὲν ὀρώμεν ἔξω καρτεροῦντα, αὐτοὶ δ' ἐν οἰκίαις εἴμεν, καὶ σὺ δοκοῦμεν πλεονεκτεῖν; ἐπεὶ δὲ Χρυσάντας ταῦτα ἔλεξε, συνηγόρευον αὐτῷ κατὰ ταῦτα πολλοί.

κ'. Ἐκ τούτων δὲ εἰσέρχεται εἰς τὰ βασιλεία, καὶ τὰ ἐκ Σαρδεῶν χρήματα ἐνταῦθα· οἱ ἄγοντες ἀπέδσαν. ἐπεὶ δὲ εἰσῆλθεν ὁ Κῦρος, πρῶτον μὲν Ἐξίας ἔθυσεν, ἔπειτα Διὶ βασιλεῖ, καὶ εἰ τινι ἄλλῳ Θεῷ οἱ Μάγοι ἐξηγῶντο. ποιήσας δὲ ταῦτα, τὰ ἄλλα ἥδη ἤρχετο διοικεῖν. ἐννοῶν δὲ τὸ αὐτῷ πρᾶγμα, ὅτι ἐπιχειροῖ μὲν ἀρχεῖν πολλῶν ἀνθρώπων, παρασκευάζοιτο δὲ οἰκεῖν ἐν πόλει τῇ μεγίστῃ τῶν

vellet. Nunc quum non modo talis sis, sed etiam conciliare possis alios, quos opportunum fuerit: aequum est, ut tibi quoque iam domus contingat. Quippe quem alioquin ex imperio fructum perciperes, si careres solus foco domestico, quo nullus neque sanctior fundus est inter homines, neque gratior, neque magis noster et peculiaris? Praeterea non adfici nos etiam pudore putas, si te videamus foris toleranter vivere: nos in aedibus degere, ac videri conditione, quam tua sit, esse potiori? Haec ubi Chrysfantas protulisset, eadem et

VOL. I

ab aliis adprobantibus fuere dicta.

20. Tum deinde Cyrus regiam ingreditur, et qui pecunias Sardibus aduexerant, heic eas tradebant. Quum ingressus esset, primum Vestae rem sacram fecit, deinde Ioui regi, et si cui alteri Deo Magi sacrificandum suis editibus indicarent. Quibus peractis, iam alia quoque coepit administrare. Quumque in mentem ei veniret, quid in se negotii suscepisset, qui multis mortalibus imperare nitetur, et habere domicilium in urbe inter illustres amplissima in-

Ff

stitueret,

τῶν Φανερώων, αὕτη δὲ ἕτως ἔχοι αὐτῶ, ὡς ἂν πολεμιωτάτῃ γένοιτο ἀνδρὶ πόλις. ταῦτα δὲ λογιζόμενος, φυλακῆς περὶ τὸ σῶμα ἠγήσατο δεῖσθαι. γινῆς δ' ὅτι ἔδαμῃ ἀνθρώποι εὐχειρωτότεροί εἰσιν, ἢ ἐν σίτοις καὶ ποτοῖς καὶ λυτρῶ καὶ κοίτῃ καὶ ὕπνῳ, ἐσκόπει τίνας ἂν ἐν τέτοις περὶ ἐαυτὸν πιστοτάτους ἔχοι.

κα'. Ενόμισε δὲ μὴ ἂν γενέσθαι ποτὲ πιστὸν αἰθρων, ὅστις ἄλλον μᾶλλον φιλήσει τῷ τῆς φυλακῆς δεομένῳ. τῆς μὲν ἔν ἔχοντας παῖδας, ἢ γυναικάς συναρμοζύσας, ἢ παιδικὰ, ἔγνω φύσει συναγκάσθαι ταῦτα μάλιστα φιλεῖν. τῆς δὲ εὐνέχους ὅρων πάντων τέτων σερεμένους, ἠγήσατο τέτους ἂν περὶ πλείους ποιεῖσθαι, οἵτινες δύανται πλητίζειν μάλιστα αὐτῶ, καὶ βοηθεῖν εἴ τι ἀδικοῖντο, καὶ τιμὰς περιάπλιν αὐτοῖς. τέτους δὲ εὐεργετῆντα ὑπερβάλλειν αὐτὸν ἔδνα ἠγεῖτο δύνασθαι. πρὸς δὲ τέτοις, ἄδοξοι ὄντες οἱ εὐνέχοι παρὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις, καὶ διὰ τῶτο
δισπότης

stitueret, quae sic adfecta in eum esset, ut urbs alicui maxime infesta: quum haec, inquam, expenderet, corporis sibi custodia opus esse existimavit. Quod item sciret, homines opprimi facilius non posse, quam inter vescendum, bibendum, laudandum, in cubili et somno; circumspiciebat quoniam in his sibi maxime fidos habere posset.

21. Arbitrabatur autem, non posse fidum hominem unquam esse, qui magis amarer alium, quam illum, qui eius custodia indigeret. Quamobrem alios, quibus essent liberi, vel coniu-

ges genio congruentes, vel amores alii, naturae quadam coactione indicabat ad eos maxime diligendos impelli. At eunuchos omnibus his carere cernens, maximi facturos putabat illos, a quibus locupletari plurimum possent, et opem habere, si iniuriis adficerentur, atque etiam honoribus ornari. A quo autem beneficiis in hos conferendis ipse superari posset, neminem fore censebat. Praeterea quum ignobiles et pretii nullius sint apud homines ceteros eunuchi, hanc ipsam ob causam domino

δεσπότη ἐπικέρει προσδέοντα. ἑδὲς γὰρ ἂν ἦν, ὅστις
ἔκ ἂν ἀξιώσειεν εὐνύχῃ πλέον ἔχειν ἐν παντί, εἰ μὴ τι
ἄλλο κρεῖττον ἀπείργει. δεσπότη δὲ πιστὸν ὄντα ἑδὲν κα-
λύει πρωτεύειν καὶ τὸν εὐνύχον.

κβ'. Ο δ' ἂν μάλιστα τις οἰηθείη, ἀνάγκιδας τῆς
εὐνύχης γίνεσθαι, ἑδὲ τῷτο ἐφαίνετο αὐτῷ. ἐτεκμαί-
ρετο δὲ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ζώων, ὅτι οἱ τε ὕβρις αἱ ἵπποι
ἐκτεμνόμενοι, τῇ μὲν δάκνουν καὶ ὑβρίζουν ἀποπαύοντα,
πολεμικοὶ δὲ ἑδὲν ἤτλον γίνονται· οἱ τε ταῦροι ἐκτεμνό-
μενοι, τῇ μὲν μέγα φρονεῖν καὶ ἀπειθεῖν ὑφίεντα, τῇ δ'
ἰσχύειν καὶ ἐργάζεσθαι ἔσθρισκοντα· καὶ οἱ κύνες δὲ
ὡσαύτως, τῇ μὲν ἀπολείπειν τῆς δεσπότης ἀποπαύοντα
ἐκτεμνόμενοι, φυλάττειν δὲ καὶ εἰς θήραν ἑδὲν κακίως
γίνονται. καὶ οἱ γε ἄνθρωποι ὡσαύτως ἡρεμέστεροι γί-
νονται, ἐσθρισκόμενοι ταύτης τῆς ἐπιθυμίας, ἔ μὲντοι
ἀμελέστεροί γε τῶν πρῶτασσομένων, ἑδ' ἤτλόν τι ἱππικὸν,
ἑδὲ ἥσσόν τι ἀκοντιστικόν, ἑδὲ ἥσσον φιλότιμοι.

κγ'. Κατάδηλοι

mino indigent, qui suppetias
eis ferat. Quippe nemo non
potior esse velit in omnibus eu-
nuchis, si non obstat aliquid, cui
vires sint maiores. Iam qui do-
mino fidelis est, eum nihil im-
pedit, quo minus locum princi-
pem teneat, licet eunuchus sit.

22. Quod autem maxime
quis existimet, eunuchos im-
belles effici: ne id quidem Cy-
ro videbatur. Et heic ei argu-
mento erant animalia quoque
caetera. Nimirum feroces et
insolentes equi, si castrantur,
desinunt illi quidem mordere,
ac insolentes esse, sed nihilomi-

nus ad res bellicas idonei sunt:
et tauri, si castrantur, nonnihil
de ferocia et contumacia remit-
tunt, sed robore suo tamen, et
viribus ad laborandum, laud de-
stituuntur: eodemque modo ca-
nes castrati, non amplius domi-
minos illi quidem deferunt, sed
ad custodiam et venationem ni-
hilo redduntur deteriores. Sic
et homines magis sedati fiunt,
ubi haec cupiditas eis est adem-
pta: neque tamen vel negligen-
tiores sunt in exsequendis iis,
quae imperantur, vel minus ad
equitandum, vel iaculandum
idonei, vel minus honoris cupidi.

Ff 2

23. Immo

κγ'. Κατάδηλοι δὲ γίνονται καὶ ἐν ταῖς πολέμοις, καὶ ἐν ταῖς θήραις, ὅτι ἑσώζον τὸ φιλόνηκον ἐν ταῖς ψυχαῖς. τῇ δὲ πιστοὶ εἶναι, ἐν τῇ φθορᾷ τῶν δεσποτῶν μάλιστ' αὖ βίασαν ἐδίδδον. ἡδένες γὰρ πιστέτερα ἔργα ἐπεδείκνυντο ἐν ταῖς δεσποτικαῖς συμφοραῖς τῶν εὐνύχων. εἰ δὲ τι ἄρα τῆς τῆ σώματος ἰσχύος μειῶσαι δοκῶσιν. ὁ σίδηρος ἂν ἰσοῖ τῆς ἀδενείας ἐν τῷ πολέμῳ τοῖς ἰσχυροῖς. ταῦτα δὲ γινώσκων, ἀρξάμενος ἀπὸ τῶν θυρώρων, πάντας τῆς περὶ τὸ ἑαυτῷ σῶμα θεραπευτῆρας, ἐποίησατο εὐνύχης.

κδ'. Ηγησάμενος δὲ ἔχ' ἱκανὴν εἶναι τὴν φυλακὴν ταύτην πρὸς τὸ πλῆθος τῶν δυσμενῶς ἐχόντων, ἐσκόπει τίνες τῶν ἄλλων ἂν πιστοτάτης περὶ τὸ βασιλεῖον φύλακας λάβοι. εἰδὼς ὅτι Πέρσας τῆς οἰκοῦ, κακοδιωτάτης μὲν ὄντας διὰ πενίαν, ἐπιπονύτατα δὲ ζῶντας διὰ τὴν τῆς χώρας τραχύτητα, καὶ διὰ τὸ ^(b) αὐτρεγὲς εἶναι, τῆς ἐνόμισε μάλιστα ἂν ἀγαπᾶν τὴν παρ' ἑαυτῷ διαίταν.

λαμβάνει

23. Immo tum in bellis, tum in venando manifeste declarant, in animis ipsorum quoddam contentionis studium superesse. Documenta vero fidelitatis in dominorum interitu maxima dedere. Nulli enim alii magis spectatae fidei facinora designarunt, in dominorum suorum calamitatibus, quam eunuchi. Quod si maxime nonnihil de viribus corporis existimetur in eis decedere, ferrum tamen in bello valentibus imbelles exaequat. Haec igitur quum animadverteret, facto ab ianitoribus initio, illos omnes, quibus corpo-

ris sui curam committebat, ex eunuchis delegit.

24. Quod etiam existimaret, non sufficere custodiam hanc aduersus eorum multitudinem, qui hostiliter adfecti essent: circumspiciebat, quos e ceteris maxime fidos regiae custodes sumeret. Quod ergo sciret Persas domi relictos, pessime propter inopiam visitare, laboresque tota vita sustinere gravissimos, tum ob agri Persici asperitatem, tum quod opus ipsi faciant: hos potissimum istam viuendi apud se rationem amplexuros arbitratus est.

Itaque

(b) Hoc est: quod ipsi operarii sunt, seu labore manuum victum quaeritant.

λαμβάνει ἂν τῶν μυριάς δορυφόρων, οἱ κύκλῳ μὲν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐφύλαττον ἐπὶ τὰ βασίλεια, ὅπότε ἔσω ραΐσειεν· ὅπότε δὲ ἐξίοι πρ, ἔνθεν καὶ ἔνθεν τεταγμένοι ἐπορεύοντο. νομίσας δὲ καὶ Βαβυλῶνος ὅλης φύλακας δεῖν εἶναι ἱκανὰς, εἴτ' ἐπιδημῶν αὐτὸς τυγχάνει, εἴτε καὶ ἀποδημῶν, κατέστησε καὶ ἐν Βαβυλῶνι φεφρὸς ἱκανὰς· μισθὸν δὲ καὶ τῆτοις Βαβυλωνίαις ἔταξε παρῆχειν, βεβλόμενος αὐτὰς ὡς ἀμνηχανωτάτης εἶναι, ὅπως ὅτιταπεινότεροι καὶ εὐκατακτότατοι εἴεν.

κέ. Αὕτη μὲν δὴ περὶ αὐτόν τε φυλακὴ, καὶ ἡ ἐν Βαβυλῶνι τότε κατασθεῖτα, καὶ νῦν ἔτι ἕως ἔχρσα διαμένει. σκοπῶν δ' ὅπως ἂν καὶ ἡ πᾶσα ἀρχὴ κατέχοιτο, καὶ ἄλλη ἔτι προσγίγνοιτο, ἠγήσατο τῆς μισθοφόρης τῆτης ἡ τοσῶτον βελτίονας τῶν ὑπηκόων εἶναι, ὅσον ἐλάττωνας· τῆς δ' ἀγαθὸς ἄνδρας ἐγίνωσκε συνεκτέον εἶναι, εἰπερ σὺν τοῖς θεοῖς τὸ κρατεῖν παρῆσχον καὶ

Itaque decies mille satellites hastatos ex his sibi legit, qui et noctu et interdiu in excubiis undique circum regiam essent, quandocunque intus ipse quiesceret : siu aliquo prodiret, hinc et illinc instruiti circum ipsum incederent. Quia vero existimabat, etiam totam Babylonem praefidiarios requirere, qui custodiendae sufficerent, tunc adeo ad urbem esset ipse, seu abisset peregre : idoneum Babylo ni quoque praesidium imposuit, cui stipendium a Babylo niis numerari iussit; quod eos quam maxime inopes esse vellet, ut

abiectissimi fierent, ac in officio contineri facillime possent.

25. Atque haec, quae tunc et circum ipsum, et Babylone collocata fuit custodia, nunc etiam in eodem statu manet. Praeterea quum consideraret, quo pacto uniuersum imperium conseruari, atque etiam aliqua principatus alterius accessione augeri posset : existimabat hosce stipendiarios non tam meliores esse reliquis subditis, quam numero inferiores : ideoque viros fortes secum retinendos iudicabat, qui Diis iuuantibus, sibi potentiam istam conciliassent;

καὶ ἐπιμελητέον, ὅπως μὴ ἀνήσωσι τὴν τῆς ἀρετῆς ἀσκή-
σιν. ὅπως δὲ μὴ ἐπιτάτῃεν αὐτοῖς δοκοίη, ἀλλὰ
γνόντες καὶ αὐτοὶ ταῦτα ἄριστα εἶναι, ἕτως ἐμ-
μένονέν τε καὶ ἐπιμελοῖντο τῆς ἀρετῆς, συνέλεξε
τῆς τε ὁμοτίμης καὶ πάντας ὅποσοι ἐπικαίριοι
ἦσαν, καὶ ἀξιοχρεώτατοι αὐτῷ ἐδόκην κοινωνεῖ εἶ-
ναι καὶ πόνων καὶ ἀγαθῶν. ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλε-
ξε τοιαύδε·

κς'. Ἄνδρες φίλοι καὶ σύμμαχοι, τοῖς μὲν θεοῖς με-
γίστη χάρις, ὅτι ἐδosan ἡμῖν τυχεῖν, ὧν ἐνομιζομεν ἄξιοι
εἶναι. νῦν μὲν γὰρ δὴ ἔχομεν καὶ γῆν πολλήν, καὶ ἀγα-
θὴν, καὶ οἷτινες ταύτην ἐργαζόμενοι θρέψουσιν ἡμᾶς.
ἔχομεν δὲ καὶ οἰκίας, καὶ ἐν ταύταις κατασκευάς, καὶ
μηδεὶς γε ὑμῶν ἔχων ταῦτα νομισάτω ἀλλότρια ἔχειν.
νόμος γὰρ ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις αἰδῖός ἐστιν, ὅταν πολεμῶν-
των πόλεις αἰῶν, τῶν ἐλόντων εἶναι καὶ τὰ σώματα τῶν ἐν
τῇ πόλει καὶ τὰ χρημάτια. ἔκην ἀδικία γε ἔξετε ὅ, τι ἂν
ἔχοιτε,

liaffent; et curandum, ut virtu-
tis exercitationem non inter-
mitterent. Ne vero videretur
hoc eis imperare, sed ut ipsi
censerent, haec esse optima, et
in eis perseverarent, ac virtu-
tem studiose colerent: tum Per-
sicos aequales conuocauit, tum
ceteros omnes, quos opportu-
num esset, quique viderentur
inprimis idonei, ut tam in la-
borum, quam commodorum so-
cietatem admitterentur. Vbi
conuenissent, orationem huius-
modi habuit:

16. Maximam Diis gratiam
habemus, amici et socii, quod
ea nobis adipisci concesserint,

quibus arbitrabamur nos esse
dignos. Est enim iam nostra
in potestate solum amplum ac
fertile, nec defunt, qui hoc co-
lendo nos alent. Sunt etiam
nobis aedes, et eae quidem in-
structae. Nec est cur quisquam
vestrum haec possidens, alie-
na se possidere existimet. Est
enim aeterna lex inter omnes
homines, capta eorum vrbe,
qui bellum aliis faciunt, tam
corpora illorum, qui sunt in
vrbe, quam fortunas iis vin-
dicari, qui urbem capiunt.
Quamobrem iniuste non pos-
sidebitis, quae tenetis: sed
si quid hostes retinere permi-
seritis,

ἔχετε, ἀλλὰ φιλανθρωπία ἐκ ἀφαιρήσεως, ἣν τι ἑᾶτε ἔχειν αὐτός.

Τὸ μέντοι ἐκ τῆδε· ἕτως ἐγὼ γινώσκω, ὅτι εἰ μὲν τρεψόμεθα ἐπὶ ραδιουργίαν καὶ τὴν τῶν κακῶν ἀνθρώπων ἡδυπάθειαν, (οἱ νομίζουσι τὸ μὲν πονεῖν ἀθλιωτάτον, τὸ δὲ ἀπόνως βιοτεύειν, ἡδυπάθειαν) ταχὺ ἡμᾶς φημί ὀλίγῃ ἀξίᾳ ἡμῖν αὐτοῖς ἔσεσθαι, καὶ ταχὺ πάντων τῶν ἀγαθῶν στερήσεσθαι. ἔ γάρ τοι τὸ ἀγαθὸς ἄνδρας γενέσθαι, τῆτο ἀρκεῖ, ὥστε καὶ διατελεῖν ὄντας ἀγαθός, ἢ μὴ τις αὐτῷ διὰ τέλους ἐπιμελῆται· ἀλλὰ ὥσπερ καὶ αἱ ἄλλαι τέχναι ἀμεληθεῖσαι μείονος ἀξίαι γίνονται, καὶ τὰ σώματά γε αὐτὰ εὖ ἔχοντα, ὁπόταν τις αὐτὰ ἀνῇ ἐπὶ ραδιουργίαν, πονήρως πάλιν ἔχει· ἕτω καὶ ἡ σωφροσύνη, καὶ ἡ ἐγκράτεια, καὶ ἡ ἀλήθεια, ὁπόταν τις αὐτῶν ἀνῇ τὴν ἀσκήσιν, ἐκ τῆς εἰς τὴν πονηρίαν πάλιν τρέπεται.

Οὐκ ἔστι δὲ μέλλειν, ἔδ' ἐπὶ τὸ αὐτίκα ἡδὺ προϊέναι αὐτός. μέγα μὲν γὰρ, οἶμαι, ἔργον καὶ τὸ ἀεχθὴν καταπράττειν, πολὺ δ' ἔτι μείζον, τὸ λαβόντα διασώσασθαι.

feritis, id ablatum non esse, clementiae vestrae acceptum referri debet.

Quod attinet illa, quae agenda deinceps erunt, haec mea sententia est: Si deflectamus ad inertiae desidia, et ad vitam ignavorum hominum voluptariam, qui laborem pro re miserrima, vitam laboris expertem pro voluptaria ducunt: cito nos equidem nobis ipsis aio parum utiles futuros, adeoque bona haec uniuersa cito amissuros. Non enim viros fortes fuisse sufficit ad hoc, ut fortes permaneant, nisi quis per-

petuo diligentiam, ut talis sit, adhibeat; sed ut artes etiam aliae per neglectiorem minoris aestimantur, et ut ipsa corpora bene adfecta, per desidia remissionem male se rursus habere incipiunt: sic et temperantia, et continentia, et fortitudo, quum quis exercitationem horum remittit, exinde rursus ad improbitatem descedunt.

Non igitur per inertiam cessandum nobis, nec in id, quod in praesentia suave est, prouendum. Quippe magnum equidem aliquid esse arbitror, imperium parare: sed multo maius, id quod

εἴσασθαι. τὸ μὲν γὰρ λαβεῖν, πολλάκις τῷ τόλμῳ μόνον παρασχομένῳ ἐγένετο· τὸ δὲ λαβόντα κατέχειν, ἐκ ἐτι τῆτο ἄνευ σωφροσύνης, καὶ ἄνευ ἐγκρατείας, καὶ ἄνευ πολλῆς ἐπιμελείας γίγνεται. ἂν χρη γινώσκοντες, νῦν πολὺ μᾶλλον ἀσκεῖν τὴν ἀρετὴν, ἢ πρὶν ταῦτα ταῦτα κτήσασθαι· εὖ εἰδότες ὅτι ὅταν πλείστα τις ἔχη, τότε πλείστοι καὶ φθονοῦσι καὶ ἐπιβυλεύουσι καὶ πολέμιοι γίνονται, ἄλλως τε καὶ παρ' ἀκόντων τὰ τε κτήματα καὶ τὴν θεραπείαν, ὥσπερ ἡμεῖς, ἔχη.

Τὴς μὲν ἂν θεὸς οἶεσθαι χρὴ σὺν ἡμῖν ἔσεσθαι. καὶ γὰρ ἐπιβυλεύσαντες ἀδίκως ταῦτα ἔχομεν, ἀλλ' ἐπιβυλευθέντες ἐτιμωρησάμεθα. τὸ μέντοι μετὰ τῆτο κράτιστον, ἡμῖν αὐτοῖς παρασκευαστέον· τῆτο δὲ ἐστὶ, τὸ βελτίονας ὄντας τῶν ἀρχομένων, ἀρχειν ἀξίῃν. θάλαπρος μὲν ἂν, καὶ ψύχρος, καὶ σίτων, καὶ ποτῶν, καὶ πόνων, καὶ ὕπνου ἀνάγκη καὶ τοῖς ἄλλοις μεταδιδόναι· μεταδιδόντας γε μέντοι, πειράσθαι δεῖ ἐν ταῖς πρώτοις βελτίονας αὐτῶν φαίνεσθαι.

sis adeptus, conservare. Nam adipisci saepius etiam illi contigit, qui audaciam duntaxat adhiberet: sed retinere, quod adeptus sis, id vero non iam sine temperantia, nec sine continentia, nec sine multo studio fieri solet. Quae quum intelligamus, multo iam magis virtutem exercere debemus, quam antea, bonis hisce nec dum partitis: atque etiam sciri nos oportet, tum plurimos et invidere, et insidiari, et hostes fieri, quum plurima quis possidet: praesertim si ab inuitis et opes, et obsequium, quod nobis usu venit, habeat.

Deos quidem certe nobiscum futuros existimandum est. Non enim insidiis usi, haec iniuste possidemus; sed insidiis petiti poenas sumimus. Quod vero secundum hoc optimum est, a nobis ipsis parari debet: Est autem illud, ut subditis ipsi meliores, imperio nos dignos aestimemus. Caloris sane, et frigoris, et ciborum, et potus, et laborum, et somni partem servis etiam concedi necesse est, sed ita tamen haec cum ipsis communia nobis esse debent, ut declarare nos in his primum praestantiores eis conemur

φαίνεσθαι. πολεμικῆς δ' ἐπισήμης καὶ μελέτης παντά-
πασιν ἔμεταδοτέον τῆτοις, ὥς τινες ἐργάτας τε ἡμετέ-
ρης, καὶ δασμοφόρης βυλόμεθα κτήσασθαι, ἀλλ' αὐτῆς
δεῖ τῆτοις τοῖς ἀσκήμασι πλεονεκτεῖν, γινώσκοντας ὅτι
ἐλευθερίας ταῦτα ὄργανα καὶ εὐδαιμονίας οἱ θεοὶ τοῖς
ἀνθρώποις ἀπέδειξαν· καὶ ὥσπερ γε ἐκείνης τὰ ὅπλα
ἀφηζήμεθα, ἕτως ἡμᾶς αὐτῆς δεῖ μὴ τῶν ὅπλων ποτ'
ἐρήμης γίνεσθαι· εὖ εἰδότας ὅτι τοῖς αἰεὶ ἐγγυτάτῳ
τῶν ὅπλων ἔσι, τῆτοις καὶ οἰκειότατά ἐσιν, ἃ ἂν
βέλωται.

Εἰ δέ τις τοιαῦτα ἐννοεῖται, τί δῆτα ἡμῖν ὄφελος κατα-
πραῆσαι, ἃ ἐπεθυμῶμεν, εἰ ἔτι δεήσει καρτερεῖν καὶ πει-
νῶντας καὶ διψῶντας καὶ ἐπιμελομένους καὶ πονῶντας;
ἐκεῖνο δεῖ καταμαθεῖν, ὅτι τοσούτῳ τὰ γὰρ μᾶλλον εὐ-
φραίνει, ὅσῳ ἂν μᾶλλον προπονήσας τις ἐπ' αὐτὰ ἀπίοι. οἱ
γὰρ πόνοι ὄψον τοῖς ἀγαθοῖς. ἄνευ δὲ τῆ δέμενον τυγ-
χάνειν τινός, ἔδεν ἕτω πολυτελῶς παρσκευασθεῖν ἂν,
ὥσθ'.

conemur. Militaris vero scien-
tiae atque exercitationis omni-
no nihil cum iis communican-
dum est, quos adquirere volu-
mus, ut nobis et laboribus ope-
risque suis inserviant, et tribu-
tum pendant: sed his exercitiis
nos superiores istis esse debe-
mus, atque adeo scire, Deos
iplos hominibus haec instru-
menta libertatis et felicitatis
exhibuisse. Et quemadmodum
arma istis ademimus, ita nos
iplos nunquam ab armis desti-
tui oportet; idque pro certo
habere persuasum, illis omnia,
quaecunque velint, maxime sua

et propria esse, qui quampro-
xime ab armis absint.

Quod si quis huiusmodi
quaedam cogitat: Quid ergo
conducit nobis, quod ea, quae
cupiebamus, perfecimus; si
quidem adhuc necesse erit fa-
mem, sitim, curas, labores to-
lerare? Nimirum hoc cognosci
oportet, tanto plus adferre lae-
titiae bona, quanto maiori la-
bore praecedente ad ea perue-
niatur. Labores enim fortibus
viris obsonii loco sunt. At
absque eo, ut aliquis indi-
geat eius, quod consequitur, ni-
hil tam sumtuose parari possit,

ὥσθ' ἡδὺ εἶναι. εἰ δὲ ὧν μὲν μάλιστα ἄνθρωποι ἐπιθυ-
μῶσιν, ὁ δαίμων ἡμῖν ταῦτα συμπαρεσκευάκεν, ὡς δ' ἂν
ἡδίστα ταῦτα Φαίνετο, αὐτός τις αὐτῷ ταῦτα παρασκευά-
σει· ὁ τοιῦτος ἀνὴρ τοσούτω πλεονεκτῆσει τῶν ἐνδεεστέων
βίῃ, ὅσω πεινήσας τῶν ἡδίστων σίτων τεύχεται, καὶ διψή-
σας τῶν ἡδίστων ποτῶν ἀπολαύσεται, καὶ δεηθεὶς ἀναπαύ-
σεως, ἡδίστον ἀναπαύσεται. ὧν ἕνεκα Φημι, χρῆναι νῦν ἐπι-
ταθῆναι ἡμᾶς εἰς ἀνδραγαθίαν, ὅπως τῶν τε ἀγαθῶν ἢ
ἄριστον καὶ ἡδίστον ἀπολαύσωμεν, καὶ ὅπως τῷ πάντων
χαλεπωτάτῃ ἀπειροὶ γενώμεθα. ἔ γάρ τὸ μὴ λαβεῖν
τὰ ἀγαθὰ ἔτω χαλεπὸν, ὥστε τὸ λαβόντα τερηθῆναι
λυπηρόν.

Εννοήσατε δὲ καὶ κείνο, τίνα πρόφασιν ἔχοντες ἂν προ-
ελοίμεθα κακίονες, ἢ πρόδωκεν, γενέσθαι. πότερον ὅτι ἀρ-
χομεν; ἀλλ' ἔ γάρ πῃ τὸν ἀρχοντα τῶν ἀρχομένων πονη-
ρότερον προσήκει εἶναι. ἀλλ' ὅτι εὐδαιμονέστεροι δοκῶ-
μεν νῦν, ἢ πρότερον εἶναι· ἔπειτα τῇ εὐδαιμονίᾳ Φήσει
τις τὴν κακίαν ἐπιτρέπειν; ἀλλ' ὅτι ἐπεὶ κεκτήμεθα
δύλας,

vt suave fit. Quod si ea, quae
maxime homines expetunt, di-
vinitus nobis parata sunt; vt
autem illa quam suavissima vi-
deantur, ipse sibi quisque pa-
rat: sane vir talis in hoc melio-
ri erit conditione, quam alii vi-
ctus indigentes; quod esuriens
suavissimis cibis vescetur, et
sitians fruatur suavissimo potu,
et requieris egens, suavissime
quiescet. Quapropter equidem
censeo, debere iam nos conten-
tis viribus bonorum virorum of-
ficio fungi; vt bonis quamopti-
me suavissimeque fruamur, et
quod omnium est grauissimum,

non experiamur. Nec enim
adeo graue ac molestum est, bo-
na non adipisci; quam acerbum,
quae sis adeptus, amittere.

Quin hoc etiam considere-
tis, quam praetexere causam
velimus, cur nunc potius vitam
ignauiolem sectemur, quam
antehac. An propterea, quod
cum impetio sumus? At vero
non conuenit, eum, qui cum
potestate sit, subiectis sibi pe-
iorem esse. An quod esse iam fe-
liciores videamur, quam prius;
idcircone fortunae prosperae
dicet aliquis indulgendam esse
ignauiam? An quia seruos ad-
epti

δέλως, τάτῃς κολάσομεν, ἣν πονηροὶ ὦσι; καὶ τί προσ-
ήκει αὐτὸν ὄντα πονηρὸν, πονηρίας ἕνεκα, ἢ βλακείας, ἄλ-
λως κολάζειν;

Εννοεῖτε δ' ἔτι καὶ τῷτο, ὅτι τρέφειν μὲν παρσκευά-
μεθα πολλὰς, καὶ τῶν ἡμετέρων οἰκῶν φύλακας, καὶ τῶν
σωμάτων. αἰσχρὸν δὲ πῶς ἔκ ἂν εἴη, εἰ δὴ ἄλλως μὲν
δορυφόρος τῆς σωτηρίας οἰησέμεθα χρῆναι τυγχάνειν, αὐ-
τοὶ δὲ ἡμῖν αὐτοῖς δ' δορυφορήσομεν; καὶ μὴν εὖ γε δεῖ
εἶδέναι ὅτι ἔκ ἔστιν ἄλλη φυλακὴ τοιαύτη, οἷα αὐτὸν τινα
καλὸν κάγαθόν ὑπάρχειν. τῷτο γὰρ δεῖ συμπαρομαρτεῖν.
τῷ δ' ἀρετῆς ἐξήμῳ ἢ δὲ ἄλλο καλῶς ἔχειν ἢ δὲν προσήκει.

Τί ἔν φημι χρῆναι ποιεῖν, καὶ πῶ τὴν ἀρετὴν ἀσκεῖν,
καὶ πῶ τὴν μελέτην ποιεῖσθαι; ἢ δὲν καινόν, ὡς ἂν
δρες, ἐρῶ. ἀλλ' ὥσπερ ἐν Πέρσαις ἐπὶ τοῖς ἀρχείοις
οἱ ὁμέτιμοι διάγασιν, ἔτω καὶ ἡμᾶς φημι χρῆ-
ναι ἐνθάδε ὄντας τὰς ἐμοτίμους πάντας, ἀπερ καὶ
ἐκεῖ ἐπιτηδεύειν, καὶ ὑμᾶς γε ἐμὲ ὁρῶντας κατανοεῖν
παρόντας

ep̄ti nunc habemus, in eos anim-
aduertemus, si fuerint improbi?
At quo pacto conuenit, eum,
qui sit ip̄semet improbus, alios
improbitatis aut dissolutionis
causa p̄lectere?

Praeterea cogiteris velim,
instituisse nos multos alere,
tam aedium nostrarum, quam
corporum custodes. At quomo-
do turpe non fuerit, nos alios
salutis nostrae satellites paran-
dos nobis existimare, ip̄sos au-
tem nos minime nobis satelli-
tes esse? Atqui certo sciendum
est, non esse vllum aliud tale
praesidium vel custodiam, qua-

lis est ista, si virtute quis prae-
stet. Hoc enim vna comitari
necesse est. Ei vero, qui virtute
destituitur, nec aliud quidquam
recte succedere conuenit.

Quid igitur esse faciendum
aio? et vbi virtutem exercen-
dam? vbi studium et operam
adhibendam? Nihil noui pro-
feram: sed sicut illi aequales
dignitate in Persia degunt, ac
versantur ad curias; sic aio no-
bis aequalibus vniuersis, quot-
quot heic adestis, iisdem studiis
operam dandam, quibus illic oc-
cupati fuimus: ac vos quidem
me praesentes intueri debetis,

et

παρόντας, εἰ ἐπιμελόμενος ὧν δεῖ διάζω· ἐγὼ τε ὑμᾶς κατανοῶν θεάσομαι, καὶ ὅς ἂν ὁρῶ τὰ καλὰ καὶ τὰ ἀγαθὰ ἐπιτηδεύοντας, τήτης τιμήσω. καὶ τῆς παῖδας δὲ, οἱ ἂν ἡμῖν γίνωνται, ἐνθάδε παιδεύωμεν. αὐτοὶ γὰρ βελτίονες ἐσόμεθα, βελόμενοι τοῖς παισὶν ὡς βέλτιστα παραδείγματα ἡμᾶς αὐτῆς παρέχειν· οἱ τε παῖδες ὅς ἂν εἰ βέλτοινο ραδίως πονηροὶ γένοιτο, αἰσχρὸν μὲν μηδὲν μῆτε ὁρῶντες μῆτε ἀκρόντες, ἐν δὲ καλοῖς καγαθοῖς ἐπιτηδεύμασι διημερεύοντες.

ΞΕΝΟ-

et animaduertere, num in iis curandis assiduus sim, quae curari a me necesse est: ego vicissim animum aduertens vos contemplabor, et quos quidem videro, praeclaris et honestis rebus operam dare, honoribus et praemiis ornabo. Quinetiam liberos, qui nobis nascentur, liberaliter heic instituamus.

Nam et ipsi meliores erimus, si liberis nostris nos ipsos tanquam exempla longe optima exhibere volumus: et liberi nostri, etiamsi velint, non facile improbi euadent; quando nihil, quod turpe sit, vel conspiciuri, vel audituri sunt; sed in virtutis et honesti studio dies totos consument.

XENO-

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΚΥΡΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΙΣΤΟΡΙΩΝ

ΒΙΒΛΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ

Κ Ε Φ. α΄.

Κυρος μὲν ἔν ᾧ τως εἶπεν ἀνέστη δ' ἐπ' αὐτῷ Χρυσάν-
τας, καὶ εἶπεν ὧδε· Ἀλλὰ πολλάκις μὲν δὴ, ὡς ἄν-
δρες, καὶ ἄλλοτε κατενόησα, ὅτι ἄρχων ἀγαθός, ἔδεν
διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ. οἳ τε γὰρ πατέρες προνοῶσι
τῶν παίδων, ὅπως μὴ ποτε αὐτὰς τὰγαθὰ ἐπιλείψει·
Κυρος τέ μοι δοκεῖ νῦν συμβαλέμεν ἡμῖν, ἀφ' ᾧ μά-
λις·

XENOPHONTIS

HISTORIARVM DE CYRI

I N S T I T V T I O N E

LIBER OCTAVVS

C A P. I.

Huiusmodi Cyrus oratione
tunc usus fuit: post quem
Chryfantas adfurgens, hoc
modo loquutus est: Etiam
aliis in rebus, commilitones,
animaduerti saepius; nihil
inter principem bonum, et
patrem bonum, interesse. Nam
et patres liberis prospici-
unt, ne vnquam eos bona
deficiant: et Cyrus iam mihi
videtur ea nobis consulere, de
quibus

λις· ἂν εὐδαιμονῶντες διατελοῖμεν. ὃ δέ μοι δοκεῖ
 ἐνδεέστερον ἢ ὡς ἐχρῆν δηλῶσαι, τῷτο ἐγὼ πειράσο-
 μαί τις μὴ εἰδὼτας διδάξαι. ἐννοήσατε γὰρ δὴ, τίς
 ἂν πόλις πολεμία ὑπὸ μὴ πειθομένων ἀλοίη; τίς
 δ' ἂν φιλία ὑπὸ μὴ πειθομένων διαφυλαχθεῖη;
 ποῖον δ' ἂν ἀπειθόντων σθένος νίκης τύχοι;
 πῶς δ' ἂν μᾶλλον ἐν μάχαις ἡτῶντο ἄνθρωποι, ἢ
 ἐπειδὴν ἀρξῶνται ἰδία ἕκαστος περὶ τῆς αὐτῆς σωτη-
 ρίας βεβλῦεσθαι; τί δ' ἂν ἄλλο ἀγαθὸν τελεσθεῖη
 ὑπὸ τῶν μὴ πειθομένων τοῖς κρείττοσι; ποῖα δὲ
 πόλεις νομίμως ἂν οἰκήσειαν; ἢ ποῖοι οἰκοὶ σωφείη-
 σαν; πῶς δ' ἂν νῆες ὅποι θεῖ ἀφίκοιντο; ἡμεῖς δ'
 ἂ νῦν ἀγαθὰ ἔχομεν, διὰ τί ἄλλο μᾶλλον κατεπρά-
 ξαμεν, ἢ διὰ τὸ πείθεσθαι τῷ ἄρχοντι; διὰ τῷ-
 το γὰρ καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ταχὺ μὲν ὅποι ἔδει
 παρεγινόμεθα, ἀθρόοι δὲ τῷ ἄρχοντι ἐπόμενοι, ἀνυ-
 πόστατοι ἦμεν, τῶν δ' ἐπιταχθέντων ἑδὲν ἡμιτελές
 κατελεί-

quibus felicitatem perpetuam
 maxime consequuturi simus.
 Quod autem minus mihi, quam
 oporteret, declarasse videtur:
 id equidem ignaros edocere
 conabor. Cogitate enim, quae-
 nam vrbs hostium ab iis capi
 possit, qui nolint imperio pa-
 rere? quae amicorum vrbs
 conseruari possit ab iis, qui no-
 lint imperio parere? qui mili-
 tum contumacium exercitus vi-
 ctoria potiri possit? quonam
 modo facilius possint in proeliis
 homines vinci, quam vbi coepe-
 rint seorsum singuli salutis pro-
 priae consilia capere? quid aliud

rei praeclarae perfici possit ab
 iis, qui se potioribus haud pa-
 rent? quae vrbes legitime ad-
 ministrantur? quae domus ser-
 vari queant? quo pacto naues
 eo perueniant, quo tendunt?
 Nos ipsi ea commoda, quae mo-
 do nobis adsunt, quanam alia re
 magis comparauimus, quam
 principi parendo? Nam ita fa-
 ctum est, ut celeriter et noctu et
 interdiu, quo erat necesse,
 perueniremus: et dum repen-
 te totis copiis principem se-
 queremur, nemo vim et impe-
 tum nostrum sustinere potuerit:
 eorum denique nihil semiperfe-
 ctum

κατελείπομεν. εἰ τοίνυν μέγιστον ἀγαθὸν τὸ πειθαρχεῖν φαίνεται εἰς τὸ καταπράττειν τὰγαθὰ, ὥτως εὖ ἴσθι, ὅτι αὐτὸ τῆτο καὶ εἰς τὸ διασώζειν, ἃ δεῖ, μέγιστον ἀγαθὸν ἐστὶ.

Καὶ πρόσθεν μὲν δὴ πολλοὶ ἡμῶν ἤρχον, ἔδοντες δ' ἤρχομεν· νῦν δὲ κατεσκευάσθαι ὥτω πάντες οἱ παρόντες, ὥστε ἄρχετε οἱ μὲν πλείονων, οἱ δὲ μειόνων. ὥσπερ τοίνυν αὐτοὶ ἀξιώτετε ἄρχειν τῶν ὑφ' ὑμῖν, ὥτω καὶ αὐτοὶ πειθώμεθα, οἷς ἂν ἡμῖν καθήκοι. τοσῶτον δὲ διαφέρειν ἡμᾶς δεῖ τῶν ἄλλων, ὅσον οἱ μὲν ὄντοι, ἄκοντες τοῖς δεσπόταις ὑπηρετήσιν· ἡμᾶς δὲ, εἴπερ ἀξιῶμεν ἐλεύθεροι εἶναι, ἐκόντας δεῖ ποιεῖν ὅ, τι πλείους ἀξίον φαίνεται εἶναι. εὐρήσετε δὲ, εἴφη, καὶ ἔνθα ἄνευ μοναρχίας πόλις οἰκεῖται, τὴν μάλα τοῖς ἄρχεσιν ἐθέλουσιν πείθεσθαι, ταύτην ἡκιστα τῶν πολεμίων ἀναγκαζομένην ὑπακύναι. παρῶμέν τε ἂν, ὥσπερ Κῦρος κελεύει, ἐπὶ τῷδε τῷ ἀρχεῖν.

χείον.

Et cum reliquerimus, quae nobis erant imperata. Ergo si parere imperio, maximum esse bonum manifeste patet, ad comparandum bona cetera; certo sciendum vobis est, etiam idem hoc bonum esse maximum ad conservandum ea, quae conservari necesse sit.

Et antea quidem multi nobis imperabant, quum nullis nos imperaremus: nunc res omnium, quotquot adestis, sic comparatae sunt, ut imperetis alii pluribus, alii paucioribus. Quemadmodum igitur aequum existimatis esse, vos potestati vestrae sub-

iectis imperare: sic et ipsi pareamus eis, quibus officii ratio parere nos iubet. Tantum autem inter nos et servos interesse oportet, quod illi quidem iuviti suas heri operas exhibent: nos vero, si quidem liberi esse volumus, sponte nostra facere convenit, quod maxime dignum laude videatur. Invenietis autem, inquit, etiam civitatem, quae unius imperio non administratur, si magistratibus omni studio parere velit, minime per vim eo posse adigi, ut hostium imperium accipiat. Quamobrem ad hanc, uti Cyrus praecipit, curiam

χείον, ἀσκήμεν τε δι' ὧν μάλιτα δυνησόμεθα κατέχειν
 ἃ δεῖ, παρέχωμέν τε ἡμᾶς αὐτὰς χρῆσθαι Κύρῳ ὅ, τι αὖ
 δεῖ. καὶ τῆτο γὰρ εὖ εἰδέναι χρὴ, ὅτι ἂ μὴ δύνηται Κύ-
 ρος εὐρεῖν ὅ, τι αὐτῷ μὲν ἐπ' ἀγαθῷ χρήσεται, ἡμῖν δὲ ἄ-
 ἐπίπερ τά γε αὐτὰ ἡμῖν συμφέρει, καὶ οἱ αὐτοὶ εἰσιν
 ἡμῖν πολέμοι.

β'. Επεὶ δὲ ταῦτα εἶπε Χρυσάντας, ἔτω δὴ καὶ
 ἄλλοι ἀνίσαντο πολλοὶ καὶ Περσῶν καὶ τῶν συμμάχων
 συνεῤῥντες· καὶ ἔδοξε, τὰς ἐντίμους αἰεὶ παρεῖναι ἐπὶ
 θύρας, καὶ παρέχειν αὐτὰς χρῆσθαι ὅ, τι βέληται
 ἕως ἂν ἀφίῃ Κύρος. ὥς δὲ τότε ἔδοξεν, ἔτω καὶ
 νῦν ἔτι ποιῶσιν οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ὑπὸ βασιλεῖ ὄν-
 τες θεραπεύσιν τε τὰς τῶν ἀρχόντων θύρας. ὥς δ'
 ἐν τῷ λόγῳ δεδήλωται Κύρος κατασησάμενος εἰς τὸ
 διαφυλάττειν ἑαυτῷ τε καὶ Πέρσαις τὴν ἀρχήν, ταῦ-
 τα καὶ οἱ μετ' ἐκείνων βασιλεῖς νόμιμα ἔτι καὶ νῦν
 διατελῶσι ποιῶντες. ἔτω δ' ἔχει καὶ ταῦτα ὥσπερ
 καὶ

riam praesto simus, nosque in
 iis exerceamus, quibus retinere
 potissimum queamus ea, quae
 conseruari necesse est; et ope-
 ram Cyro nostram exhibeamus,
 ut ea, quamcunque ad rem opus
 hac fuerit ipsi, utatur. Nam id
 quoque scire debemus, non pos-
 se Cyrum quidquam reperire,
 citius usus ad sua tantum, non
 etiam ad nostra commoda per-
 tineat. Etenim eadem nobis
 conducunt, et iidem nobis ho-
 stes sunt.

2. Quae Chrysantas ubi di-
 xisset, alii tum Persae, tum so-
 cii complures adfurgebant, qui
 haec oratione sua quoque com-

probarent. Estque decretum,
 ut honorati semper ad portas
 praesto essent, et Cyro suam
 operam offerrent, quamcunque
 ad rem illi visum esset, donec
 eos dimitteret. Quod quidem
 ita, ut tunc decretum fuit, etiam
 hodieque faciunt ii, qui re-
 gis imperio in Asia parent:
 dum portas principum officio-
 se frequentant. Atque ut hoc
 toto libro declaratum est, Cy-
 rum sic constituisse imperium,
 ut illud et sibi et Persis con-
 servaret; ita reges eum se-
 quuti nunc quoque constanter
 institutis iisdem inhaerent. Ac-
 cidit autem in his, quod etiam
 in

καὶ τᾶλλα. ὅταν μὲν ὁ ἐπιστάτης βέλτιόν γένηται, κα-
θαρώτερον τὰ νόμιμα πράττεται· ὅταν δὲ χείρων,
φαιλότερον. ἐφοίτων μὲν ἂν ἐπὶ τὰς θύρας κῦρος
οἱ ἔντιμοι σὺν τοῖς ἵπποις καὶ ταῖς αἰχμαῖς, συν-
δόξαν πᾶσι τοῖς ἀρίστοις τῶν συγκαταστρεψαμένων τὴν
ἀρχήν.

γ'. Κῦρος δ' ἐπὶ μὲν τᾶλλα καθίστη ἄλλης ἐπιμε-
λητᾶς, καὶ ἦσαν αὐτῷ καὶ προσόδων ἀποδεκτῆρες, καὶ
δαπανημάτων δοτῆρες, καὶ ἔργων ἐπιστάται, καὶ κτημά-
των φύλακες, καὶ τῶν εἰς τὴν δίκαιαν ἐπιτηδείων ἐπιμε-
ληταί. καὶ ἵππων δὲ καὶ κυνῶν ἐπιμελητᾶς καθίστη, ὧς
ἐνόμιζε καὶ ταῦτα τὰ βοσκήματα βέλτιον ἂν παρέχειν
αὐτῷ χρῆσθαι. ὧς δὲ συμφύλακας τῆς εὐδαιμονίας οἱ
ᾔετο χρῆναι ἔχειν, τῆς ὅπως ὡς βέλτιστοι ἔσονται, αὐτοὺς
ἐσκόπει, καὶ ἔκτετι τῆς ἐπιμέλειαν ἄλλοις προσέ-
ταττεν, ἀλλ' αὐτὸς ἐνόμιζε τῆτο ἔργον εἶναι. ἤδει γὰρ, ὅτι
εἰ γε μάχης ποτὲ δεήσει, ἐκ τῶν αὐτῷ καὶ παραστάς
καὶ

in aliis. Quum is, qui praeest
rerum summae, vir aliquanto
melior est, etiam sincerius pu-
riusque legitima instituta ma-
iorum observantur: quum de-
terior aliquis, segnius. Fre-
quentabant igitur illi honorati
cum equis et hastis Cyri por-
tas, quando ita decretum esset
a praestantissimis auctoritate
viris, qui una cum ipso impe-
rium illud euerterunt.

3. Ceterum aliis aliarum re-
rum curam Cyrus mandabat,
quum quidem et eos haberet,
qui vestigalia reciperent, et qui
sumtum expensas facerent,

VOL. I.

et praesides operum, et facul-
tatum custodes, et rerum ad
victum necessarium procura-
tores. Etiam nonnullis equo-
rum et canum curam com-
mittebat, quos existimabat ef-
fecturos haec animalia suum
ad usum accommodatissima.
Ut autem illi, quos secum ha-
bere vellet, in societatem con-
servandae felicitatis admitten-
dos, longe optimi euaderent;
meditandum sibi sumebat, nec
aliis eam curam mandabat, sed
esse munus hoc suum arbitra-
batur. Norat enim, si pu-
gnandum aliquando esset, ex
illorum numero sibi et adstites

Gg et

καὶ ἐπιστάτας ληπλέον εἶη, σὺν οἷσπερ οἱ μέγιστοι κίνδυνος καὶ ταξιστάρχης δὲ καὶ πεζῶν καὶ ἵππέων ἐγίγνωσκεν ἐκ τῶν καταστατέων εἶναι. εἰ δέοι δὲ καὶ στρατηγῶν πρὸς ἄνευ αὐτῶν, ἥδει ὅτι ἐκ τῶν πεμπέων εἶη.

δ'. Καὶ πόλεων δὲ καὶ ὅλων ἐθνῶν φύλαξι καὶ σατραπαις ἥδει ὅτι τῶν τισὶ χρησέων, καὶ πρέσβεις γε τῶν τινὰς πεμπέων. ὅπερ ἐν τοῖς μεγίστοις ἡγεῖτο εἶναι, εἰς τὸ ἄνευ πολέμου τυγχάνειν, ὧν δέοιτο. μὴ ὄντων μὲν ἔν, οἷον δεῖ, δι' ὧν αἱ μέγισται καὶ πλείσται πράξεις ἐμελλον εἶναι, κακῶς ἡγεῖτο τὰ αὐτῶν ἔχειν· εἰ δ' ἔτοι εἶεν, οἷος δέοι, πάντα ἐνόμιζε καλῶς εἶσθαι. ἐνέδου μὲν ἔν, ἔτω γνῆς, εἰς ταύτην τὴν ἐπιμέλειαν. ἐνόμιζε δὲ τὴν αὐτὴν καὶ αὐτῷ ἄσκησιν εἶναι τῆς ἀρετῆς. ἢ γὰρ αἶτο οἷόν τε εἶναι, μὴ αὐτόν τινα ὄντα, οἷον δεῖ, ἄλλως παρορμαῖν ἐπὶ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἔργα. οἷς δὲ ταῦτα διανοήθη, ἡγήσατο σχολῆς

et substitutes fumendos esse, qui maximis in periculis exerciti fuissent; iidemque praefectos cohortium tam pedestrium, quam equestrium ex iisdem constituendos esse intelligebat. Quod si copiarum praetoribus aliis, praeter se, opus esset; ex his ipsis mittendos esse sciebat.

4. Quinetiam norat, quorundam ex his opera utendum esse, ut et urbium et totarum nationum tum custodes essent, tum satrapae, legatique nonnulli mitterentur; quod quidem inter res maximi momenti ponebat, ut absque bello impetraret

id quod cuperet. Quod si tales ii non essent, quales esse conveniret, quorum opera maxima plurimaque negotia essent conficienda, male rebus suis prospectum fore arbitrabatur. Sin illi tales essent, quales oporteret; praeclare secum actum iri ducebat. Qua insententia quum esset, totus in hanc curam incubuit. Existimabat sibi quoque virtutem eandem exercendam esse. Nec enim fieri posse putabat, ut qui talis ipse non esset, qualem esse oporteret, is alios ad praeclaras et laudabiles actiones incitaret. Quae quum apud animum expendisset,

λῆς πρῶτον δεῖν, εἰ μέλλοι δυνήσεσθαι τῶν κρατίστων ἐπιμελεῖσθαι. τὸ μὲν ἔν περσοῶν ἀμελεῖν ἔχ οἷόν τε ἐνόμισεν εἶναι, προνοῶν ὅτι πολλὰ καὶ τελεῖν ἀνάγκη ἔσοιτο εἰς μεγάλην ἀρχήν.

εἰ. Τὸ δ' αὖ, πολλῶν κλημάτων ὄντων, ἀμφὶ ταῦτα αἰεὶ αὐτὸν ἔχειν, ἥδει ὅτι ἀσχολίαν παρέξει τῆς τῶν ὅλων σωτηρίας ἐπιμελεῖσθαι. ἔτω δὴ σκοπῶν, ὅπως ἂν τὰ τε οἰκονομικὰ καλῶς ἔχοι, καὶ ἡ σχολὴ γένοιτο, κατενόησέ πως τὴν στρατιωτικὴν σύνταξιν. ὥς γὰρ τὰ πολλὰ, δεκάδαρχοι μὲν δεκάδων ἐπιμελονται, λοχαγοὶ δὲ δεκάδάρχων, χιλίαρχοι δὲ λοχαγῶν, μυρίαρχοι δὲ χιλιάρχων καὶ ἕτως ἑδὲς αἰτημέλητος γίγνεται, ἔδ' ἦν πάνυ πολλαὶ μυριάδες ἀνθρώπων ὥστ' καὶ ὅταν ὁ στρατηγὸς βέλῃται χρῆσασθαι τι τῇ στρατιᾷ, ἀρκεῖ ἦν τοῖς μυρίαρχοις παραγγεῖλη. ὥσπερ ἔν ταῦτα ἔχει, ἔτω καὶ ὁ Κύρος συνεκεφαλαιώσατο τὰς οἰκονομικὰς πράξεις ὥστ' καὶ τῷ Κυρῷ ἐγένετο ὀλίγοις διαλεγομένῳ μηδὲ τῶν

set, otio primum esse sibi opus statuit, siquidem efficere vellet, uti res eximias cura complecti posset. Fieri quidem haud posse iudicabat, ut proventuum curam negligeret, quod prospiceret multa in magno imperio expendi.

5. Rursus autem, quum magnam opum copiam possideret, harum cura semper ipsum occupari; id vero auocaturum se sciebat a cura totius summae rerum conferuandae. Quare considerans, quo pacto et res familiaris recte administrari, et ipse frui otio posset; rei mi-

litaris ordinem intuetur. Nam plerumque decuriones curam decuriarum gerunt, ductores manipularii, decurionum; tribuni, manipulariorum ducum: decem millium praefecti, tribunorum: quo quidem ipso contingit, ut nemo sit, cuius cura non geratur, tametsi valde multae sint hominum myriades. Quumque vult imperator exercitus opera uti, satis est, decem millium praefectis mandata dedisse. Quae igitur horum est ratio, eadem Cyrus etiam res domesticas summatim complexus est. Quo factum, ut ipso cum paucis colloquente,

Gg 2

domestica

τῶν οἰκείων ἀτμηλήτως ἔχειν· καὶ ἐκ τήτης ἤδη σχολῇ
ἦγε πλείω, ἢ ἄλλος, μιᾶς οἰκίας καὶ μιᾶς νεῶς ἐπιμελῆ-
μενος. ὕτω δὲ κατασησάμενος τὰ αὐτῷ, ἐδίδαξε καὶ
τὰς περὶ αὐτὸν ταύτῃ τῇ καταστάσει χρῆσθαι. τὴν
μὲν δὲ σχολὴν ὕτω κατεσκευάσατο ἑαυτῷ τε καὶ τοῖς
περὶ αὐτόν.

ς'. Ησχέτο δ' ἐπισατεῖν τῷ οἴκῳ δεῖ εἶναι τὰς κοινῶ-
νας. πρῶτον μὲν, ὅπιστοι ὄντες ἱκανοὶ ἄλλων ἐργαζομένων
τρέφεσθαι, μὴ παρῆεν ἐπὶ τὰς θύρας, τήτης ἐπεζήτει
νομίζων τὰς μὲν παρόντας ἢ ἂν ἐθέλῃν ὅτε κακὸν ὅτε
αἰσχροὺς ὅδ' ἂν πράττειν, καὶ διὰ τὸ παρὰ ἀρχοντι εἶναι,
καὶ διὰ τὸ εἰδέναι, ὅτι ὀρῶνται, ὅ, τι πράττῃσιν, ὑπὸ τῶν
βελτίστων· οἱ δὲ μὴ παρῆεν, τήτης ἠγεῖτο ἢ ἀκρατεῖα
τινὶ, ἢ ἀδικίᾳ, ἢ ἀμελείᾳ ἀπεινᾶν. τῷτο ἂν πρῶτον ἠγασά-
μενος, προσηνάγκαζε τὰς τοιήτης παρῆναι. τῶν γὰρ παρ'
ἑαυτῷ μάλιστα φίλων ἐκέλευσεν ἂν τινα λαβεῖν τὰ τῷ μὴ
φοιτῶντος, φάσκοντα λαμβάνειν τὰ ἑαυτῷ, ἐπεὶ ἂν τῷτο
γένοιτο,

domestica minime negligeren-
tur. Itaque deinceps ei plus
erat otii, quam alii, qui vel
vnius domus, vel nanis vnius
curam gereret. Sic adeo rebus
suis constitutis, suos etiam do-
cuit eadem ratione uti. Atque
hoc modo tam sibi, quam suis
otium parauit.

6. Coepit deinde sibi sumere
magisterium efficiendi partici-
pes rerum tales, quales esse
oporteret. Primum requirebat
illos, quotquot, aliis terrarum co-
lentibus, victum habere possent,
si ad portas praesto non essent;
quod existimaret, eos qui ad-

essent, nihil neque sceleris,
neque rei turpis admissuros;
partim quod ipsi principi ad-
essent, partim quod intellige-
rent, omnes actiones suas a vi-
ris praestantissimis conspici.
Qui vero non adessent, eos
vel intemperantiae, vel iniusti-
tiae, vel negligentiae causa
putabat abesse. Quamobrem
quum hoc primum existimaret,
etiam cogebat tales, ut ad-
essent. Etenim aliquem illorum,
quos maxime caros habebat,
bona eius, qui portas non fre-
quentaret, occupare iubebat, ac
dicere, res ab se suas occupari.
Hoc quum fieret, statim spoliati
veniebant,

γένοιτο, ἦκον ἂν εὐθύς οἱ σερόμενοι, ὡς ἡδικομένοι.

ζ'. Ο δὲ Κύρος πολὺν μὲν χρόνον ἐκ ἐσχόλαζε τοῖς τοιαύτοις ὑπακύνειν· ἐπεὶ δὲ ἀνέστηεν αὐτῶν, πολὺν χρόνον ἀνεβάλλετο τὴν διαδικασίαν. ταῦτα δὲ ποιῶν, ἤγειτο προσεθίζειν αὐτὰς θεραπεύειν, ἥτιον δὲ * ἐχθρῶς, ἢ εἰ αὐτὸς κολάζων ἠνάγκαζε παρῆναι. εἰς μὲν διδασκαλίας τρόπος ἦν αὐτῷ ἕτος τῷ παρῆναι· ἄλλος δὲ, τὸ τὰ ῥᾶστα καὶ κεράλευτά τε τοῖς παρῆσι προσάττειν· ἄλλος δὲ, τὸ μηδὲν ποτε τοῖς ἀπῆσι νέμειν. ὁ δὲ δὴ μέγιστος τρόπος τῆς ἀνάγκης ἦν, εἰ τις τῶν μηδενὸς ὑπακῶν, ἀφελόμενος ἂν τῆτον ἂ ἔχοι, ἄλλω ἐδίδω, ὃν ᾤετο δύνασθαι ἂν ἐν τῷ δέοντι παρῆναι· καὶ ἕτως ἐγίνετο αὐτῷ φίλος χρήσιμος ἀντὶ ἀχρήστου. ἐπιζητεῖ δὲ καὶ ὁ νῦν βασιλεὺς ἦν τις ἀπῆ, οἷς παρῆναι καθεύκει.

η'. Τοῖς μὲν δὴ μὴ παρῆσιν ἕτω προσεφέρετο. τὰς δὲ παρέχοντας ἑαυτὰς ἐνόμιζε μάλισ' ἂν ἐπὶ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ παρορμῶν ἔργα, ἐπέπερ ἄρχων ἦν αὐτῶν,

veniebant, quasi quibus esset illata iniuria.

7. Cyrus autem longo tempore non vacabat, ut huiusmodi homines audiret: et posteaquam audierat, diu controuersiae cognitionem differebat. Quae faciens, arbitrabatur eos se ad obseruandum et colendum adfuefacere; sed minus odiose, quam si poenis irrogandis eos adesse cogeret. Haec una docendi ratio erat, ut adessent: alia, quod et facillima, et maxime fructuosa praesentibus imperaret; item alia, quod nihil vnquam absentibus tribueret. Praecipuus vero cogendi mo-

dus erat, ut si nihil horum aliquem moueret, ei facultates adimeret, ac donaret alteri, quem existimaret posse sibi opportune praesto esse. Hoc modo amicum utilem pro inutili consequebatur. Inquirunt autem etiam is Rex, qui nunc rerum potitur, in eos, qui, quum adesset ex officio debeant, absunt.

8. Ad hunc sane modum Cyrus in absentes se gerebat. Illos autem qui se offerrent ac exhiberent, maxime se putabat ad praeclaras et laudabiles actiones excitaturum, siquidem ipse, qui princeps

G g 3

* Al. ἐχθρῶς pro ἐχθρῶς.

τῶν, εἰ αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπιδεικνύειν πειρᾶτο τοῖς ἀρχομένοις πάντων μάλιστα κεκοσμημένον τῇ ἀρετῇ. αἰδοῦναι μὲν γὰρ εἰδόκει, καὶ διὰ τῆς γενομένης νόμης, βελτίως γενομένης ἀνθρώπου· τὸν δὲ ἀγαθὸν ἀρχοῦσα, βλέποντα νόμον ἀνθρώποις ἐνόμιζεν, ὅτι καὶ τάττειν ἱκανός ἐστι, καὶ ὁρᾶν τὸν ἀτακτῆντα, καὶ κολάζειν. ἤτω δὲ γιγνώσκων, πρῶτον μὲν τὰ περὶ τῆς Θεᾶς μᾶλλον ἐπεδείκνυεν ἑαυτὸν ἐκπονῆντα ἐν τῷ χρόνῳ, ἐπειδὴ εὐδαιμονέστερος ἦν. καὶ τότε πρῶτον κατεσάθησαν οἱ μάγοι ὑμνεῖν τε αἰεὶ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ τῆς Θεᾶς, καὶ θύειν ἂν ἐκάστην ἡμέραν οἷς οἱ μάγοι Θεοῖς εἵποιεν. ἤτω δὲ τὰ τότε κατασαθέντα ἔτι καὶ νῦν διαμένει παρὰ τῷ αἰεὶ ὄντι βασιλεῖ. ταῦτα ἂν πρῶτον ἐμιμῶντο αὐτὸν καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι, νομίζοντες καὶ αὐτοὶ εὐδαιμονέστεροι ἔσεσθαι, ἢ θραπέυωσι τῆς Θεᾶς, ὥσπερ ὁ εὐδαιμονέστατός τε ἂν καὶ ἄρχων. καὶ Κύρῳ δ' ἂν ἡγῶντο ταῦτα ποιῆντες ἀρέσκειν.

Θ'. Ο δὲ Κύρος τὴν τῶν μεθ' αὐτῆ εὐσέβειαν καὶ ἑαυτῷ ἀγαθόν

ceps eorum esset, subiectis imperio declarare se niteretur virtute imprimis ornatum. Videbatur enim animadvertere, meliores quidem effici homines etiam legibus scriptis: sed principem bonum arbitrabatur hominibus esse legem oculis praeditam: veluti qui et ordinando iubere, et ordinis negligentem cernere ac punire posset. Ita quum sentiret, primum se cultus diuini magis hoc tempore studiosum declarabat, quia felicius euasisset. Atque tunc primum Magi constituti sunt, qui semper cum prima luce

Deos hymnis celebrarent, et quotidie sacrificarent Diis illis, quibus ipsi sacrificandum dicerent. Ita quidem id temporis constituta, nunc quoque permanent apud eum regem, qui quouis tempore rerum potitur. Imitabantur autem eum in hoc, primum Persae ceteri, quod et ipsi beatiores se fore arbitrantur, si Deos ita colerent, ut is qui et felicissimus esset, et imperaret. Praeterea se gratiores Cyro futuros putabant, si haec facerent.

9. Cyrus ipse religiosam suorum pietatem sibi quoque utilem

ἀγαθὸν ἐνόμιζε, λογιζόμενος, ὥσπερ οἱ πλεῖν αἰετῶ-
μενοι μετὰ τῶν εὐσεβῶν μᾶλλον, ἢ μετὰ τῶν ἡσεβηκέ-
ναι τι δοκούντων. πρὸς δὲ τῆτοις ἐλογίζετο, εἰ πάντες
οἱ κοινῶνες θεοσεβεῖς εἶεν, ἤτιον ἂν αὐτὰς ἐθέλειν περὶ
τε ἀλλήλους ἀνὸσιόν τι ποιεῖν καὶ περὶ αὐτόν, εὐε-
γέτης νομίζων εἶναι τῶν κοινῶνων. ἐμφανίζων δὲ καὶ
τῆτο, ὅτι περὶ πολλῷ ἐποιεῖτο μηδὲνα μῆτε φίλον
ἀδικεῖν, μῆτε σύμμαχον, ἀλλὰ τὸ δίκαιον ἰσχυρῶς
ὁρῶν, μᾶλλον καὶ τῆς ἄλλης ὥς ἂν τῶν μὲν αἰ-
σχρῶν κερδῶν ἀπέχεσθαι, διὰ τῆς δικαίας δ' ἐθέ-
λειν πορίζεσθαι. καὶ αἰδῶς δ' ἂν ἡγεῖτο μᾶλλον πάν-
τας ἐμπιπλάναί, εἰ αὐτὸς φανερός εἴη πάντας ὅτως
αἰδέμενος, ὥς μὴτ' εἰπεῖν ἂν μῆτε ποιῆσαι μηδὲν
αἰσχρόν.

ί. Ετεκμαίρετο δὲ τῆτο ὅτως ἔχειν ἐκ τῆδε.
μὴ γὰρ ὅτι ἄρχοντα, ἀλλὰ καὶ ὅς ὁ φοβῶνται, μᾶλ-
λον τῆς αἰδῶμενης αἰδῶνται τῶν ἀναιδῶν οἱ ἀνθρῶ-
ποι

lem ducebat esse, quum ratio-
nem eandem sequeretur, quam
illi qui certo iudicio cum reli-
giosis potius, quam cum iis, qui
commisisset aliquid impie vi-
dentur, navigare malunt. Prae-
terea futurum ratiocinabatur,
ut si omnes illi rerum partici-
pes religiosi essent, minus ali-
quod impium facinus tum con-
tra se invicem, tum contra Cy-
rum ipsum designare vellent:
qui bene se de participum col-
legio promeritum esse arbitra-
batur. Itidem quum declara-
ret, id maximi se facere, si nec
amicus, nec socius laederetur,

et quum id ante oculos habe-
ret, quod iustum esset; futu-
rum putabat, ut alii quoque se
turpibus a lucris magis absti-
nereint, ac ratione iusta rem fa-
cere mallerent. Etiam pudore ac
verecundia putabat omnes ma-
gis impletum iri, si palam ipse
declararet, ita se omnes reue-
reri, ut nihil foedum ac turpe
nec diceret, nec perpetraret.

ΙΟ. Atque hoc ita futurum,
isto argumento colligebat. Ete-
nim non dicam principem, sed
illos etiam, quos alioqui non me-
tuunt, magis reuerentur homi-
nes si verecundi sint, quam si in-
verecundi:

ποιῶν καὶ γυναῖκας δὲ, ὥς ἂν αἰδούμενας αἰσθάνονται, ἀνταιδεῖσθαι μᾶλλον ἐθέλουσιν ὁρῶντες. τὸ δ' αὖ πείθεσθαι ἔγωγε μάλιστα ἂν ὥς τοι ἔμμενον εἶναι τοῖς περὶ αὐτὸν, εἰ τῆς ἀπροφασίστως πειθομένου φανερός εἴη μᾶλλον τιμῶν τῶν τὰς μεγίστας ἀρετὰς καὶ ἐπιπονωτάτας δοκούντων παρέχεσθαι. γιγνώσκων δ' ἔγωγε καὶ ποιῶν διετέλει.

ια'. Καὶ σωφροσύνην δ' αὐτῇ ἐπιδεικνύς, μᾶλλον ἐπείει καὶ ταύτην πάντας ἀσκεῖν. ὅταν γὰρ ὁρῶσιν, ὥς μάλιστα ἔχουσιν ὑβρίζειν, τῆτον σωφρονῶντα, ἔγωγε μᾶλλον οἷ γε ἀδυνέστεροι ἐθέλουσιν ἢ δὲν ὑβριστικὸν ποιῶντες φανεροὶ εἶναι. διήξει δὲ αἰδῶ καὶ σωφροσύνην τῇδε, ὥς τῆς μὲν αἰδούμενης, τὰ ἐν τῷ φανερῷ αἰσχρὰ φεύγοντας, τῆς δὲ σώφρονος, καὶ τὰ ἐν τῷ ἀφανεί. καὶ ἐγκράτειαν δὲ ἔγωγε μάλιστα ἂν ὥς τοι ἀσκεῖσθαι, εἰ αὐτὸς ἐπιδεικνύοι ἑαυτὸν μὴ ὑπὸ τῶν παρ' αὐτίκα ἡδονῶν ἐλκόμενον ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ προσποιεῖν ἐθέλοντα πρῶτον σὺν τῷ καλῷ τῶν εὐφροσυνῶν.

τοιγαροῦν

verecundi; et mulieres, quas esse verecundas animaduertunt, homines intuentes vicissim revereri magis volunt. Putabat etiam suos constantius imperio parituros, si eos, qui sine reculatione parerent, in oculis omnium magis ornaret; quam alios, quorum vel maximae laboriosissimaeque virtutes exstare viderentur. Et hoc quidem uti sentiebat, ita etiam facere perseverabat.

II. Praeterea moderationem suam ostendendo, efficiebat ut hanc etiam alii magis exercerent. Nam quum vident homi-

nes, eum cui maxima facultas est insolenter agendi, modeste se gerere; nolunt imbecilliores alii quidquam insolentius palam agere. Sic autem verecundiam ac moderationem cernebat, ut diceret, verecundos palam turpia fugere; moderatos, etiam illa quae occulte fiunt. Continentiam sic exercitatum iri a suis maxime putabat, si ipse declararet, se per occasiones oblatum voluptatum ab iis, quae honesta et bona essent, non abstrahi: sed velle potius ante voluptatum gaudia laborem cum honestate coniunctum suscipere.

Enimvero

τοιγαρὲν τοιοῦτος ὢν ἐποίησεν ἐπὶ ταῖς θύραις πολλὴν μὲν τῶν χειρόνων εὐταξίαν, ὑπεικόντων ταῖς ἀμείνοσι, πολλὴν δ' αἰδῶ καὶ εὐκοσμίαν πρὸς ἀλλήλους. ἐπέγνωσ δ' ἂν ἐκεῖ ἕδενα ἕτε ὀργιζόμενον κραυγῇ, ἕτε χαίροντα ὑβριστικῶς γέλωτι· ἀλλὰ ἰδὼν ἂν αὐτὰς, ἡγήσω τῷ ὄντι εἰς κάλλος ζῆν. τοιαῦτα μὲν ὅη ποιῶντες καὶ ὀρῶντες ἐπὶ θύραις διῆγον.

Ἰθ'. Τῆς πολεμικῆς δ' ἕνεκα ἀσκήσεως ἐπὶ θύραν ἐξῆγεν ὥσπερ ἀσκεῖν ταῦτα ὥστε χρῆναι· ταύτην ἡγόμενος καὶ ὅλως ἀρίστην ἀσκήσιν πολεμικῶν εἶναι, καὶ ἰππικῆς δὲ ἀληθεστάτην. καὶ γὰρ ἐπὶ ὅχως ἐν παντοδαποῖς χωρίοις αὕτη μάλιστα ἀποδείκνυσι, διὰ τὸ θηρίοις φεύγασιν ἔπειθαι· καὶ ἀπὸ τῶν ἵππων ἐνεργῶς αὕτη μάλιστα ἀπεργάζεται, διὰ τὴν τῆ λαμβάνειν φιλοτιμίαν καὶ ἐπιθυμίαν. καὶ τὴν ἐγκράτειαν δὲ, καὶ πόνους, καὶ ψύχην, καὶ θάληπην, καὶ λιμὸν, καὶ δίψος δύνασθαι φέρειν, ἐν ταῦθα μάλιστα προσεΐθιζε τὰς κοινῶνας.

Enimvero quum talis esset, perfecit ut ad portam magna inferiorum esset modestia, praestantioribus cedentium, magnus erga se inuicem amborum pudor et composita morum gravitas. Neminem ibi animaduertisses vel irascentem cum vociferatione, vel insolente risu gaudentem: sed eos adspiciens, existimasses reapse ad honesti decorique normam vivere. Huiusmodi ergo quaedam et faciebant, et conspiciebant, qui ad portam versabantur.

12. Ceterum exercitationis bellicae causa venatum eos edu-

cebat, quos in his exercendos arbitrabatur; quod venationem duceret tum bellicae rei totius optimam exercitationem esse, tum equestris longe verissimam. Nam ad insidendum equis in locis quibuslibet, maxime reddit aptos, quod fugientes feras sequi necesse sit: et agiles efficit maxime ad quodvis opus ex equis perficiendum, propter honoris studium, et cupiditatem capiendi. Hic etiam maxime suos illos participes aduvsuvsaciebat ad continentiam, et labores, et frigora, et calores, et famem, et sitim tolerandam.

κοινῶνας. καὶ νῦν δ' ἔτι βασιλεὺς καὶ οἱ ἄλλοι οἱ περὶ βασιλεία ταῦτα ποιῶντες διατελῶσιν.

γ'. Οτι μὲν ἔν ἐκ ᾧτο προσήκειν ἕδρην ἀρχῆς, ὅστις μὴ βελτίων εἴη τῶν ἀρχομένων, καὶ τοῖς προειρημένοις πᾶσι δῆλον καὶ ὅτι ἕτως ἀσκῶν τὴς περὶ ἑαυτὸν, πολὺ μάλιστα αὐτὸς ἐξεπόνει καὶ * τὴν ἐγκράτειαν καὶ τὰς πολεμικὰς τέχνας καὶ τὰς μελέτας. καὶ γὰρ ἐπὶ Θήραν τὴς μὲν ἄλλης ἐξῆγεν, ὁπότε μὴ μένειν οἴκοι ἀνάγκη τις εἴη· αὐτὸς δὲ καὶ ὁπότε ἀνάγκη εἴη οἴκοι, ἐθήρα τὰ ἐν τοῖς παραδείσοις θηρία τρεφόμενα· καὶ ἕτε αὐτὸς ποτε πρὶν ἰδρῶσαι, δεῖπνον ἤρειτο, ἕτε ἵπποις ἀγυμνάσοις σῖτον ἐνέβαλλε· συμπαρακάλει δὲ καὶ εἰς ταυτὴν τὴν θήραν τὴς περὶ αὐτὸν σκηπτοσύνης. τοιγαρὲν πολὺ μὲν αὐτὸς διέφερεν ἐν πᾶσι τοῖς καλοῖς ἐργοῖς, πολὺ δὲ οἱ περὶ ἐκείνον, διὰ τὴν αἰεὶ μελέτην. παράδειγμα μὲν δὴ τοιόνδε ἑαυτὸν παρείχετο. πρὸς δὲ τῷ, καὶ τῶν ἄλλων ἔστινας μάλιστα δρῶν τὰ καλὰ διώκοντας, τέττας καὶ δώροισι,
καὶ

random. Ac modo quoque tum rex, tum qui cum rege viuunt, hæc facere non cessant.

13. Quod igitur arbitraretur, nemini conuenire imperium, qui non esset subiectis sibi melior; id de iis, quæ antehac exposuimus, nulli non patet; sicut illud etiam, quod suos in hunc modum exerceudo, multo maxime tum ad continentiam, tum bellicas artes et exercitationes ipse laborando se consuefaceret. Nam venatum quidem alios educebat, ubi nulla necessitas domi manere cogebar: ipse vero etiam retinente domi

necessitate, feras venari solebat, quæ in septis hortorum alerentur: nec vel ipse prius, quam sudasset, sumebat coenam; nec equis prius, quam essent exerciti, pabulum obiciebat. Ad hanc venationem scptrigeros etiam suos inuitabat. Itaque multum in omnibus præclaris actionibus et studiis ipse præstabat, multum qui cum eo versabantur, ob exercitationem illam perpetuam. Atque huiusmodi sane exemplum ipse se præbuit. Præterea si quos alios videret maxime rerum honestarum sectatores, eos et do-

nus,

* Al. πρὸς τὴν ἐγκράτειαν.

καὶ ἀρχαῖς, καὶ ἔδραις, καὶ πάσαις τιμαῖς ἐγέραιεν, ὥστε πολλὴν πᾶσι φιλοτιμίαν ἐνέβαλλεν, ὅπως ἕκαστος ἄριστος φανήσοιτο Κύρῳ.

ιδ'. Καταμαθεῖν δὲ τῷ Κύρῳ δοκῆμεν, ὡς ἔ τῷ μόνῳ ἐνόμιζε χρῆναι τὰς ἀρχοντας τῶν ἀρχομένων διαφέρειν, τῷ βελτίονας αὐτῶν εἶναι, ἀλλὰ καὶ καταγοητεύειν ὥστε χρῆναι αὐτῆς. εὐλογῆν τε γὰρ εἴλετο τὴν Μηδικὴν αὐτός τε φορεῖν, καὶ τὰς κοινῶνας ταύτην ἐπεισεν ἐνδύεσθαι. αὐτὴ γὰρ αὐτῷ συγκρέπῃεν ἰδόκει, εἴ τις τὶ ἐν τῷ σώματι ἐνδύεσθαι ἔχοι, καὶ καλλίστης καὶ μεγίστης ἐπιδεικνύναι τὰς φέροντας. καὶ γὰρ τὰ ὑποδήματα τοιαῦτα ἔχουσιν, ἐν οἷς μάλιστα λαθεῖν ἐστὶ καὶ ὑποτιθεμένους τι, ὥστε δοκεῖν μείζους εἶναι ἢ εἰσὶ. καὶ ὑποχρίεσθαι δὲ τὰς ὀφθαλμούς προσέτετο, ὡς εὐοφθαλμοτέροι φαίνοντο ἢ εἰσὶ καὶ ἐντρέβεσθαι, ὡς εὐχρωότεροι ὀρώντο ἢ πεφύκασιν. ἐμελέτησε δὲ καὶ ὡς μὴδὲ πύοντες,

nis, et imperiis, et sedendi loco, et omnibus honoribus ornabat. Quo factum est, ut in omnibus ingens studium excitaret, quo quisque Cyro praestantissimus videretur.

14. Animaduertisse vero nos in Cyro id quoque putamus, quod non eo duntaxat principes existimarit praestare subiectis sibi debere, ut iis meliores essent: verum etiam blanditiis quibusdam demulcendos arbitraretur. Itaque tum sibi vestitum Medicum gestandum esse, certo iudicio statuit; tum illi suo participum collegio persuasit, ut eundem induerent. Nam

si quid in alicuius corpore vitii esset, id occultare vestitus is Cyro videbatur; et illos, qui eum gestarent, quam pulcherrimos, et maximos exhibere. Habent enim huiusmodi calceos, in quibus maxime subiici clam aliquid potest; ut grandiores, quam sint, esse videantur. Hoc etiam admittebat, ut oculis pigmenta quaedam sublinerentur, quo viderentur oculos habere pulchriores, quam essent: et ut fucus infricaretur, quo praediti, colore meliori cernerentur, quam natura concessisset. Ad haec eos exercuit, ut palam nec exspuerent,

τες, μηδὲ ἀπομυτρίμενοι φανεροὶ εἶεν, μηδὲ μεταστροφόμενοι ἐπὶ θεῶν μηδενός, ὥς ἔδεν θαυμάζοντες. πάντα δὲ ταῦτα ᾧτο φέρειν τι εἰς τὸ δυσκαταφρονητοτέρως φαίνεσθαι τοῖς ἀρχομένοις.

ιε'. Οὐς μὲν δὴ ἀρχεῖν ᾧτο χεῖναι δι' ἑαυτῶν, ἔτω κατεσκευάσσε καὶ μελέτη, καὶ τῷ σεμνῶς προσεῖναι αὐτῶν· ἔς δ' αὖ κατεσκευάζεν εἰς τὸ δαλύνειν, τήτῃς ἔτε μελετᾶν τῶν ἐλευθερίων πόνων ἔδεν· παρῶρμα, ἔτε ὅπλα κεκτῆσθαι ἐπέτρεπε· ἐπεμελεῖτο δ' ὅπως μήποτε ἄσιν τοι μήτε ἀποτοί ποτε ἔσοιντο, ἐλευθερίων ἕνεκα μελετημάτων. καὶ γὰρ ὅπταν ἐλαύνονεν τὰ θηρία τοῖς ἱππεῦσιν εἰς τὰ πεδία, φέρεσθαι σῖτον εἰς θήραν τέτοις ἐπέτρεπε, τῶν δὲ ἐλευθερίων ἔδεν· καὶ ὅποτε πορεία εἴη, ἔγεν αὐτῆς πρὸς τὰ ὕδατα, ὥσπερ τὰ ὑποζύγια. καὶ ὅποτε δὲ ὥρα εἴη ἀρίστη, ἀνέμενεν αὐτῆς ἔς' ἂν φάγοιεν τι, ὥς μὴ βηλμιῶεν ὥτε καὶ ἔτοι αὐτὸν, ὥσπερ οἱ ἀριστοὶ, πατέρα ἐκάλουν, ὅτι ἐπεμελετο αὐτῶν,

rent, nec emungerent se, nec ad ullam rem spectandam se conuerterent, quasi nihil admirarentur. Haec adeo vniuersa putabat aliquid adferre momenti ad hoc, ut subiectorum imperio suo contentui minus expositi viderentur.

15. Et ad hunc sane modum intruxit eos, quos beneficio suo magistratus gerere volebat; tum exerceudo, tum illo ipso, quod eis cum maiestate praeesset. Quos autem ad seruiendum instruebat, eos nec ad labores illos liberales excitabat, nec habere arma sinebat: stu-

dioseque dabat operam, ne vquam liberalium exercitiorum causa vel cibo vel potu carerent. Permittebat enim seruis, quoties equitibus feras in campos adigerent, ut cibum ad venationem secum sumerent; ingenuorum vero nemini. Quando item faciendum erat iter, ad aquas eos perinde, ac iumenta ducebat. Quum prandii tempus erat, exspectabat eos, donec aliquid comedissent, ne fames actior eos affligeret. Quo fiebat, ut non aliter ac optimates, etiam hi Cyrum patrem adpellarent; qui curam ipsorum gereret, ut semper

τῶν, ὅπως ἀναμφιλόγως αἰὲ ἀνδράποδα διατελοῖεν.

15'. Τῇ μὲν δὴ ὅλῃ Περσῶν ἀρχῇ ἔτω τὴν ἀσφάλειαν κατεσκευάζεν· αὐτῷ δὲ, ὅτι μὲν ἔχ' ὑπὸ τῶν καταστραφέντων κίνδυνος εἴη παθεῖν τι, ἰσχυρῶς ἐθάρρει. καὶ γὰρ ἀνάλκιδ' ἀγέειτο εἶναι αὐτὰς, καὶ ἀπυντάκτας ὄντας εἴωρα, καὶ πρὸς τέτοις ἔδ' ἐπλησίαζε τῶν ἔδεις αὐτῷ ἢ τε νυκτὸς ἢ τε ἡμέρας. ἔς δὲ κρατίστας τε ἠγέειτο, καὶ ὠπλισμένους καὶ ἀθρόους ὄντας εἴωρα, καὶ τὰς μὲν αὐτῶν ἤδει ἱππέων ἡγεμόνας ὄντας, τὰς δὲ, πεζῶν· πολλὰς δὲ αὐτῶν καὶ φρονήματα ἔχοντας ἠθάνετο, ὡς ἱκανὸς ὄντας ἄρχειν· καὶ τοῖς φύλαξι δὲ αὐτῶν ἔτοι μάλις ἐπλησίαζον, καὶ αὐτῷ δὲ Κύρῳ τῶν πολλοῖς πολλάκις συνεμίγνυσαν· (ἀνάγκη γάρ ἦν, ὅτι καὶ χρῆσθαι ἔμελλεν αὐτοῖς) ὑπὸ τῶν ἔν' αὐτὸν κίνδυνος ἦν αὐτὸν μάλις παθεῖν τι κατὰ πολλὰς τρόπους. σκοπῶν ἔν' ὅπως ἂν αὐτῷ καὶ τὰ ἀπὸ τῶν ἀκίνδυνα γένοιτο, τὸ μὲν περιελεῖσθαι αὐτῶν τὰ ὅπλα, καὶ ἀπολέμους ποιῆσαι, ἀπεδοκί-

μασε,

semper sine dubio mancipia manerent.

16. Ac totum quidem imperium Persicum hoc modo firmum ut esset ac stabile, Cyrus effecit. At sibi nihil ab iis quos in potestatem redegit, periculi futurum, ut aliquid perpetreretur, magno animi robore confidebat. Nam et imbelles eos existimabat, et nullo inter se coniunctos ordine videbat, ac praeterea nemo illorum propius ad ipsum neque noctu, neque interdum accedebat. Quos vero praestantissimos ducebat, et ab armis instructos, et magno coniunctos numero con-

spiciebat, ac partim sciebat, equitum duces esse, partim peditum; quorumque complures animaduvertebat esse animis elatis, quasi qui ad imperandum essent idonei; quique propius ad custodes ipsius Cyri accedere possent, ac plerique Cyrum ipsum saepenumero convenirent; quod fieri necesse erat, siquidem opera ipsorum uti vellet: ab his igitur ne quid ei mali accideret, periculum erat, idque multis modis. Quamobrem dispiciens quo pacto ab iis quoque tutus esset; arma quidem illis adimi, et reddi ad bellum ineptos, minime probavit: quod esse

μασε, καὶ ἄδικον ἡγόμενος, καὶ κατάλυσιν τῆς ἀρχῆς
τῆτο νομίζων τὸ δ' αὖ μὴ προσίσθαι αὐτὸς, καὶ τὸ
ἀπιστῆντα φανερόν εἶναι, ἀρχὴν ἡγήσατο πολέμου· ἐν δ'
ἀντὶ πάντων τῶτων ἔγνω καὶ κράτιστον εἶναι πρὸς τὴν
αὐτῷ ἀσφάλειαν καὶ κάλλιστον, εἰ δύναίτο ποιῆσαι τῆς
κράτις ἐαυτῷ μᾶλλον φίλως, ἢ ἀλλήλοις.

Κ Ε Φ. Β'.

Ως ἂν ἐπὶ τὸ φιλεῖσθαι δοκεῖ ἡμῖν ἐλθεῖν, τῆτο πει-
ρασόμεθα διηγήσασθαι. πρῶτον μὲν γὰρ διὰ παν-
τός ἀεὶ τῷ χρόνῳ Φιλανθρωπίαν τῆς ψυχῆς ὡς ἡδύνατο
μάλιστα ἐνεφάνιζεν ἡγόμενος, ὥσπερ ἔραδιόν ἐστι φι-
λεῖν τῆς μισεῖν δοκῶντας, ἔδ' εὐνοεῖν τοῖς κακονόοις, ἔτω
καὶ τῆς γνωσκέντας ὡς φιλεῖσι καὶ εὐνοῶσιν, ἔκ' ἂν δύνα-
σθαι μισεῖσθαι ὑπὸ τῶν φιλεῖσθαι ἡγμένων. ἕως μὲν ἂν
χρήμασιν ἀδυνατώτερος ἦν εὐεργετεῖν, τῷ τε προνοεῖν
τῶν συνόντων, καὶ τῷ προπονεῖν, καὶ τῷ συνηθόμενος μὲν
ἐπὶ

esse illud et cum iniuria, et cum
imperii euerfione coniunctum
duceret: Rursus eos non admit-
tere, ac palam declarare, quod
fidem eis non haberet; id belli
arbitrabatur esse initium. Ita-
que hoc vnum istorum omnium
loco iudicabat et optimum esse
ad securitatem suam et hone-
stissimum; si praestantissimos
illos sibi redderet amiciores,
quam inter se ipsos essent.

C A P. II.

Quo igitur modo peruenisse
nobis eo videatur, vt ama-
retur; exponere conabimur.

Primum quouis tempore, quam
poterat maxime, clementiam et
humanitatem animi declarabat;
quum existimaret, perinde ac
facile non sit eos diligere, qui
odisse videantur, neque male
erga nos adfectos beneuolen-
tia complecti; sic fieri non pos-
se, vt illi quorum semel cogni-
tus sit amor et beneuolentia, iis
odio sint, qui ab ipsis diligi vi-
deantur. Igitur quam quidem
diu facultas ei deerat conferen-
di beneficia, donatis opibus;
tum illis prospiciendo, quos se-
cum haberet, tum pro eis labo-
raudo, et palam declarando, se
prosperis

ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς φανερὸς εἶναι, συναχθόμενος δὲ ἐπὶ τοῖς κακοῖς, τήτοις ἐπειράτο τὴν φιλίαν θηρεύειν.

β'. Επειδὴ δὲ ἐγένετο αὐτῷ, ὥστε χρήμασιν εὐεργετῆιν, δοκεῖ ἡμῖν γινῶναι, πρῶτον μὲν, ὡς εὐεργέτημα ἀνθρώποις πρὸς ἀλλήλους ἔδέν εἶναι ἀπὸ τῆς αὐτῆς δαπάνης ἐπιχαριτώτερον, ἢ σίταν καὶ πετῶν μετάδοσις. τῆτο δ' ἔτι νομίσας, πρῶτον μὲν ἐπὶ τὴν αὐτὴν τράπεζαν συνέταξεν, ὥπως οἷς αὐτὸς σιτεῖτο σίτοις, τήτοις ὅμοια αἰὲ παρατίθεται αὐτῷ, ἱκανὰ παμπόλλοις ἀνθρώποις ὅσα δὲ παρατεθείη, ταῦτα πάντα, πλὴν οἷς αὐτὸς καὶ οἱ σύνδειπνοι χρῆσαιντο, διεδίδε οἷς αἰὲ βάλαιτο τῶν φίλων μνήμην ἐνδείκνυσθαι, ἢ φιλοφροσύνην. διέπεμπε δὲ καὶ τήτοις, ὡς ἀγαθεῖν, ἢ ἐν φυλακαῖς, ἢ ἐν θεραπέαις, ἢ ἐν ἄλλαις τισὶ πράξεσιν ἐνσημαίνόμενος τῆτο, ὅτι ἔχι λανθάνει χαρίζεσθαι βελλόμενος.

γ'. Ετίμα δὲ καὶ τῶν οἰκετῶν ἀπὸ τῆς τραπέζης,

prosperis ipsorum rebus laetari, adversas grauter ferre, venari amorem eorum nitebatur.

3. Verum posteaquam hoc adeptus est, ut beneficus esse largiendis opibus posset: animaduertisse nobis videtur, primo quidem beneficium hominibus ex eadem impensa nullum esse gratius, quam si quis cibum ac potum impertiatur. Id quum ita se habere statuisset, primum de mensa sua, mandatum dedit, ut quibus ipse cibus vesceretur, iis similes sibi semper adpourentur, permultis hominibus suffecturi. Quaecunque vero

adponebantur, ea semper omnia distribuebat inter amicos, quos visum esset, quo se memorem ipsorum esse ostenderet, vel beneuolentiam declararet; extra cibos illos, quibus ipse atque conuiuiae vescerentur. Praeterea mittebat cibos iis, quorum vel in excubiis diligentiam suspiciens probaret, vel in praestandis obsequiis et cultu, vel aliis in actionibus: simul significans, non esse ignotam sibi voluntatem eorum, gratificari sibi cupientium.

3. Eodem honore ciborum e mensa sua donatorum domesti-

ζης, ὅποτε τινὰ ἐπαινέσει· καὶ τὸν πάντα δὲ σῖτον τῶν οἰκετῶν ἐπὶ τὴν αὐτὴν τράπεζαν ἐπετίθετο, οἰόμενος ὥσπερ καὶ τοῖς * κυσὶν ἐμποιεῖν τινα καὶ τῆτο εὐνοῖαν. εἰ δὲ καὶ θεραπεύεσθαι τινὰς βάλοιτο τῶν φίλων ὑπὸ πολλῶν, καὶ τῆτοις ἐπεμπεν ἀπὸ τραπέζης. καὶ νῦν γὰρ ἔτι οἷς ἀν' ὁρῶσι πεμπόμενα ἀπὸ τῆς βασιλέως τραπέζης, τῆς πάντες μᾶλλον θεραπεύσιν· νομίζοντες αὐτὰς ἐντίμους εἶναι, καὶ ἱκανὰς διαπράττειν ἣν τι δέονται. ἔτι δὲ καὶ ἡ τῆτων μόνον ἕνεκα τῶν εἰρημένων εὐφραίνει τὰ πεμπόμενα παρὰ βασιλέως, ἀλλὰ τῶ ὄντι καὶ ἡδονῇ πολὺ διαφέρει τὰ ἀπὸ τῆς βασιλέως τραπέζης.

δ. Καὶ τῆτο μέντοι ἔτις ἔχειν, ἡδὲν τι θαυμαστόν. ὥσπερ γὰρ καὶ ἄλλαι τέχναι διαφερόντως ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσιν ἐξεργασμέναι εἰσὶ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὰ παρὰ βασιλεῖ σῖτα πολὺ διαφερόντως ἐκπεπόνηται. ἐν μὲν γὰρ ταῖς μικραῖς πόλεσιν οἱ αὐτοὶ ποιῶσι κλίνην, θύραν, ἀροτρον, τράπεζαν· πολλάκις δ' ὁ αὐτὸς ἔτος καὶ οἰκοδομεῖ, καὶ ἀγαπᾷ ἣν καὶ ἔτις ἱκανὰς αὐτὸν

cos suos adficiēbat, si quando laudare aliquem veller: atque etiam cibos omnes horum domesticorum in mensam suam adponi curabat, quod putaret hoc eis benevolentiam quandam iudicaturum, sicut usu venire canibus solet. Quod si amicos aliquos a multis coli veller, his ipsis etiam aliquid de mensa sua mittebat. Hodieque adeo, si quibus de mensa regia mitti aliqua vident, eos uniuersi magis colunt: quod illos et honoratos esse arbitrentur, et auctoritate valere ad impetrandum aliquid, si sit opus. Nec his solum de causis, quas in-

dicaui mus, laetitiam adferunt ea quae a rege mittuntur: sed reapse multum praestant suauitate, quae de mensa regis veniunt.

4. Atque hoc ita esse, non est mirandum. Etenim vt aliorum quoque artificiorum opera magnis in vrbibus excellentia fiunt, sic etiam cibi regii longe praestantius elaborantur. Nam paruis in oppidis iidem spondam, iauuam, aratrum, mensam fabricantur: atque saepe numero idem etiam domum exstruit, et bene secum agi putat, si vel hoc modo consequatur aliquos, qui opus ei faciendum

* ΑΙ. παρὶν.

αὐτὸν τρέφειν ἐργοδότας λαμβάνη. ἀδύνατον ἔν πολλὰ τεχνώμενον ἄνθρωπον πάντα καλῶς ποιεῖν. ἐν δὲ ταῖς μεγάλαις πόλεσι, διὰ τὸ πολλὰς ἐκάστῃ δεῖσθαι, ἀρκεῖ καὶ μία ἐκάστῳ τέχνη εἰς τὸ τρέφεσθαι· πολλάκις δὲ καὶ ὅλη μία, ἀλλ' ὑποδήματα ποιεῖ ὁ μὲν ἀνδρεῖα, ὁ δὲ γυναικεῖα. ἔστι δὲ ἔνθα καὶ ὑποδήματα ὁ μὲν νευρορρά-
φῳ μόνον τρέφεται, ὁ δὲ, σχίζων· ὁ δὲ χιτῶνας μόνον συντέμνων, ὁ δὲ γε, τῆτων καὶ ποικῶν, ἀλλὰ συντιθεῖς ταῦτα. ἀνάγκη ἔν τὸν ἐν βραχυτάτῳ διατρέποντα ἔργα, τῆτον καὶ ἄριστα διηναγκάσθαι τῆτο ποιεῖν.

ἔ. Τὸ αὐτὸ δὲ τῆτο πέπονθε καὶ τὰ ἀμφὶ τὴν δία-
ταν. ὧ μὲν γὰρ ὁ αὐτὸς κλίνην στρώνουσι, τράπεζαν κοσ-
μεῖ, μάτῃ, ὅσα ἄλλοτε ἄλλοῖα ποιεῖ, ἀνάγκη, οἶμαι, τῆτω ὡς ἂν ἐκάστον προχωρῇ, ὅπως ἔχειν· ὅπερ δὲ ἰκανὸν ἔργον ἐνὶ εἴπειν κρίει, ἀλλὰ ὅπῃ, ἀλλὰ δὲ ἰχθὺν εἴπειν, ἀλλὰ ὅπῃ, ἀλλὰ ἄρτους ποιεῖν, καὶ μηδὲ τῆτης παν-
τοδαπῆς, ἀλλὰ ἀρκεῖ ἂν ἐν εἶδος εὐδοκίμων παράσχῃ
ἀνάγκη.

dum locent, quod ipsi alendo
sufficiat. Fieri quidem certe
nequit, ut qui multis artificiiis
occupatur, omnia recte faciat.
At magnis in urbibus, quia mul-
ti singulis egent, vel unum cui-
que sufficit artificium, ut eo se
alat: saepe numero ne unum
quidem totum, sed calceos alius
viriles, alius muliebres facit.
Est ubi quis se calceis duntaxat
confuendis alit, quum alius
tantum scindat. Itidem
alius tantummodo tunicas scin-
dit, alius nihil horum facit,
sed eos confarcit. Quamob-
rem necesse est, eum, qui oc-
VOL. I.

cupatur opere minime longo,
etiam id quam optime cogi
perficere.

5. Hoc ipsum et in victu ac-
cidit. Nam cui vnus et idem
lectum sternit, mensam instruit,
farinam subigit, alias alia ob-
sonia parat; eum necesse est,
mea quidem sententia, sic ha-
bere singula, uti cesserunt. Ve-
rum ubi satis est vni quod agat
coquendis carnibus elixis, af-
fandis alii; alii piscibus elixan-
dis, alii affandis; alii faciendis
panibus, ac ne his quidem omnis
generis, sed effici panis vnus
speciem probatam satis est:
Hh tum

ἀνάγκη, οἶμαι, ταῦτα ἔτω παύμενα, πολὺ διαφερόντως ἐξεργάζομαι ἕκαστον. τῇ μὲν δὴ τῶν σίτων θεραπεία τοιαῦτα ποιῶν, πολὺ ὑπερεβάλετο πάντας.

ς'. Ὡς δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι θεραπέων πολὺ ἐκράτει, τῆτο νῦν διηγήσομαι. πολὺ γὰρ διενεγκὼν ἀνθρώπων τῷ πλείστας προσόδους λαμβάνειν, πολὺ ἔτι πλέον διήνεγκε τῷ πλείστα ἀνθρώπων δωρεῖσθαι. κατήρξε μὲν ἔν τῷ Κῦρος, διαμένει δὲ ἔτι καὶ νῦν τοῖς βασιλεῦσιν ἡ πολυδωρεία. τίνοι μὲν γὰρ φίλοι πλεσιώτεροι ὄντες φανεροί, ἢ Περσῶν βασιλεῖς; τίς δὲ κοσμῶν κάλλιον φαίνεται σοφίῃς τῆς περὶ αὐτὸν, ἢ βασιλεὺς; τίνας δὲ δῶρα γιγνώσκειται, ὥσπερ ἔνα τῶν βασιλέως; ψέλλια, καὶ σρεπτοὶ, καὶ ἵπποι χρυσοχάλιναι; ἔ γὰρ δὴ ἔξουσιν ἐκεῖ ταῦτα ἔχειν ὧς ἀν μὴ βασιλεὺς δῶ. τίς δ' ἄλλος λέγεται δώρων μεγέθει ποιεῖν αἰρεῖσθαι αὐτὸν καὶ ἀντ' ἀδελφῶν, καὶ ἀντὶ πατέρων, καὶ ἀντὶ παίδων; τίς δ' ἄλλος ἐδυνάσθη ἐχθρὸς ἀπέχοντας

tum vero haec in hunc modum facta, necesse est, opinione mea, perquam excellenter esse a singulis elaborata. Et cibis quidem ita suos demerendo, longe Cyrus omnes superabat.

6. Ut autem ad homines demerendos aliis etiam rebus omnibus longe praestiterit, id equidem modo sum narraturus. Nam tametsi mortales ceteros eo ipso excelleret, quod proventus plurimos perciperet: multo tamen in hoc magis excelluit, quod unus inter omnes homines plurima largiretur. Atque hoc ita coeptum a Cyro fuit, ac permanet etiam nunc

apud illos reges multa munifice donandi consuetudo. Quem enim nouimus opulentiores amicos habere, quam habeat rex Persarum? quis illo rege suos elegantius ornare vestita viderur? cuius munera eiusmodi esse cognoscuntur, qualia sunt pleraque regis illius, armillae, torques, equi frenis aureis insignes? Non enim apud Persas haec habere cuiquam licet, cui rex ea non donarit. Quis alius magnitudine munerum efficere dicitur, ut fratribus ipse anteferatur, et parentibus, et liberis? Quis alius hostes suos, multorum

ἀπέχοντας πολλῶν μηνῶν ὁδὸν τιμωρεῖσθαι, ὡς Περσῶν βασιλεὺς; τίς δ' ἄλλος, καταστρεφάμενος ἀρχὴν, ὑπὸ τῶν ἀρχομένων Πατὴρ καλόμενος ἀπέθανεν, ἡ Κῦρος; τῷτο δὲ τῆνομα δῆλον ὅτι εὐεργετὴν τὸς ἐστὶ μάλλον, ἢ ἀφαισχημένον.

ζ'. Κατεμάχομεν δὲ, ὡς καὶ τῆς βασιλείας καλη-
μένους ὀφθαλμοὺς καὶ τὰ βασιλείας ὦτα ἐκ ἄλλως
ἐκτίσματο, ἢ τῷ δωρεῖσθαί τε καὶ τιμᾶν. τῆς γὰρ ἀπαγ-
γεύσαντας ὅσα καιρὸς αὐτῷ εἴη πεπύσθαι, μεγάλως εὐερ-
γετῶν, πολλὰς ἐποίησεν ἀνθρώπους καὶ ὠτακχεῖν καὶ
κατοπτεύειν, τί ἂν ἀγγεύσαντες ὠφελήσειαν βασιλέα. ἐκ
τῆς δὲ καὶ πολλοὶ ἐνομίσθησαν βασιλείας ὀφθαλμοὶ,
καὶ πολλὰ ὦτα. εἰ δὲ τις οἶεται ἓνα αἰρετὸν εἶναι
ὀφθαλμὸν βασιλεῖ, ἐκ ὁρθῶς οἶεται. ὀλίγα γὰρ εἰς
ἂν ἴδωι, καὶ εἰς ἀκχέσειε καὶ τοῖς ἄλλοις ὥσπερ ἀμει-
λεῖν ἂν παραγγελλόμενον εἴη, εἰ ἐνὶ τῷτο προσε-
ταγμένον εἴη. πρὸς δὲ καὶ ὄντινα γινώσκουσιν ὀφθαλ-
μὸν

torum mensium itineris inter-
vallo distantes, sic vicisci et ple-
tere potuit, ut rex Persarum?
Quis alius, everso aliorum im-
perio, sic diem extremum obiit,
ut a subiectis sibi Pater adpel-
laretur, praeter Cyrum? At
nomen illud magis ei tribui, qui
beneficia confert, quam qui rap-
it aliena, constat.

7. Etiam hoc accepimus, Cy-
rum illos, qui et oculi et aures
regis adpellantur, non alia ra-
tione sibi conciliaffe; quam
munera largiendo, et honori-
bus ac praemiis ornando. Quip-
pe dum eos, qui nuntiabant,
quaecunque ipsius interesset in

tempore cognosci, magnis be-
neficiis coleret; efficiebat, ut
homines permulti et auribus
id captarent, et notarent ocu-
lis, quo nuntiato, regi ali-
quid utilitatis adferrent. Hinc
multos esse regis oculos, et
aures multas, existimatum fuit.
Quod si quis arbitratur, unum
potius esse regi oculum exi-
mum; is rem non recte aesti-
mat. Nam unus aliquis et
cernere pauca, et audire
posset; et quaedam quasi
negligentia ceteris esset in-
dicta, siquidem ea de re man-
data duntaxat uni darentur.
Praeterea quemcunque regis
Hh 2 oculum

μὲν ὄντα, τῆτον ἂν εἶδεῖεν ὅτι φυλάττεσθαι δεῖ. ἀλλ' ἔκ ἕτως ἔχει, ἀλλὰ τῷ Φάσκοντος ἀκῆσαί τι, ἢ ἰδεῖν ἄξιον ἐπιμελείας, παντὸς βασιλεὺς ἀκῆει. ἕτω δὴ πολλὰ μὲν βασιλέως ὦτα, πολλοὶ δὲ ὀφθαλμοὶ νομίζονται· καὶ φοβῶνται πανταχῶς λέγειν τὰ μὴ σύμφορα βασιλεῖ, ὥσπερ αὐτῷ ἀκῶντος, καὶ ποιεῖν ἢ μὴ σύμφορα, ὥσπερ αὐτῷ παρόντος. ἔκην ὅπως μνησθῆναι ἂν τις ἐτόλμησε πρὸς τινὰ περὶ Κύρου Φλαυρόν τι, ἀλλ' ὡς ἐν ὀφθαλμοῖς πᾶσι καὶ ὡς ἐν βασιλέως, τοῖς αἰὲ παρῶσιν, ἕτως ἕκαστος δέικετο. τὸ δὲ ἕτω διακείσθαι τῶς ἀνθρώπου πρὸς αὐτὸν, ἐγὼ μὲν ἔκ οἶδα ὅ, τι ἂν τις αἰτιάσαιτο μᾶλλον, ἢ ὅτι μεγάλα ἤθελεν ἀντὶ μικρῶν εὐεργετεῖν.

ή. Καὶ τῷ μὲν δὴ μεγέθει δάδρων ὑπερβαλεῖν, πλεονεκτητον ὄντα, ἢ θαυμαστόν· τῇ δὲ θεραπείᾳ καὶ τῇ ἐπιμελείᾳ τῶν φίλων βασιλεύοντα περιγεγένηθαι, τῆτον ἄξιολογώτερον.

oculum esse animaduverterent, ab eo cauendum scirent. Verum ita se res non habet, sed audit rex quemlibet, qui se vel audiuisse vel vidisse quippiam adfirmat, quod attentione dignum sit. Ira multae regis aures, multi esse oculi existimantur: et ubique proferre metuunt, ea quae regi non expediant, tanquam si audiret ipsemet; et reformidant facere non conducentia regi, tanquam si praesens ipse adesset. Tantum igitur aberat, ut ad quempiam aliquis sinistram Cyri mentionem facere fuerit ausus; ut

etiam ita quilibet adfectus esset, quasi omnes, quibuscum quouis tempore versaretur, et oculi regis, et aures essent. Quod vero tunc in ipsum adfecti essent homines, eius rei causam equidem ignoro, quam potiore quis putet, nisi quia pro exiguis ipse meritis beneficia rependere magna vellet.

8. Ac munerum quidem amplitudine superatos ab eo fuisse alios, mirum videri non debet, quum opulentissimus esset: at vero eum, qui esset regia cum dignitate, amicos officiis studiose colendo superasse, id sane magis praedicari

λογώτερον. ἐκεῖνος τοίνυν λέγεται κατάδηλος εἶναι μηδενὶ ἂν ὥτως αἰσχυνθεὶς ἡττώμενος, ὡς φίλων θεραπείᾳ, καὶ λόγος δὲ αὐτῷ ἀπομνημονεύεται, ὡς λέγει παραπλήσια ἔργα εἶναι νομέως ἀγαθῆ καὶ βασιλέως ἀγαθῆ. τόν τε γὰρ νομέα χρεῖναι, ἔφη, εὐδαίμονα τὰ κτήνη ποιῶντα, χρῆσθαι αὐτοῖς, (ἣ δὲ πρεσβύτων εὐδαιμονία) τὴν τε βασιλέα ὡσαύτως εὐδαίμονας πόλεις καὶ ἀνθρώπους ποιῶντα, χρῆσθαι αὐτοῖς. ἔδεν ἂν θαυμαστὸν, εἴπερ ταύτην εἶχε τὴν γνώμην, τὸ φιλονεικῶς ἔχειν πάντων ἀνθρώπων θεραπείᾳ περιγίγνεσθαι.

Ζ'. Καλὸν δὲ ἐπίδειγμα καὶ τῆτο λέγεται Κύρος ἐπιδείξαι Κροίσῳ, ὅτε ἐνθάρτει αὐτὸν, ὡς διὰ τὸ πολλὰ δίδοναι, πένης ἔσοιτο, ἔχον αὐτῷ θησαυρὸς χρυσῷ πλείους ἐνὶ γὰρ ἀνδρὶ ἐν τῷ οἴκῳ καταθῆσθαι. καὶ τὸν Κύρον λέγεται ἐρέσθαι καὶ πόσα ἂν ἤδη οἶε μοι χρέματα εἶναι, εἰ συνέλεγον χρυσίον, ὥσπερ σὺ κελεύεις, ἔξ ὅτε ἐν τῇ ἀρχῇ εἰμὶ καὶ τὸν Κροῖσον εἰπὲν

praedicari meretur. Enimuero traditum est, Cyrum in nulla re adeo manifesta pudoris signa dedisse, posteaquam superatus esset, atque in amicorum obsequiis et cultu. Ac dictum quoddam eius memoratur, quo similia perhibuerit esse boni pastoris et boni regis opera. Nam pastoris esse munus, ut posteaquam iumentis felicitatem conciliasset, ita deinde illis uteretur: (quae quidem pecudum esset felicitas) Itemque regem urbibus et hominibus, quos ipse beasset, uti debere. Nihil mirum igitur, quum haec esset in sententia, singulari eum contentione

conatum esse, homines uniuersos obsequiis et demerendo superare.

9. Praeclarum certe documentum dedisse Croeso perhibetur, quum is futurum admoneret, ut multa largiendo pauper fieret; cui tamen liceret, vni quidem homini, plurimos auri domi suae thesauros recondere. Quaesiuisse tum Cyrus dicitur: Et quantam pecuniae summam habitatorum me iam fuisse arbitraris, si, quemadmodum tu iubes, aurum collegissem ab eo tempore, quo cum imperio sum? Ibi Croesum indicasse

πειν, πολὺν τινὰ ἀριθμὸν. καὶ τὸν Κῦρον πρὸς ταῦτα· ἄγε δὴ, φάναι, ὦ Κροῖσε, σύμπεμψον ἄνδρα σὺν Ἰσάσπᾳ τῷ, ὅτῳ σὺ πιστεύεις μάλιστα. σὺ δὲ, ὦ Ἰσάσπα, ἔφη, περιελθὼν πρὸς τὰς φίλῃς, λέγε αὐτοῖς ὅτι δέομαι χρυσὸς πρὸς πρᾶξίν τινα· (καὶ γὰρ τῷ ὄντι προσδέομαι) καὶ κέλευε αὐτὰς, ὅποσα ἂν ἕκαστος δύναιτο, πορίσαι μοι χρήματᾱ, γράψαντας δὲ καὶ κατασημνημένους δῶναι τὴν ἐπιστολὴν τῷ Κροίσῳ θεράποντι φέρειν.

ἱ. Ταῦτα δὲ, ὅσα ἔλεγε, καὶ γράψας καὶ σημηνάμενος, ἐδίδωκε τῷ Ἰσάσπᾳ φέρειν πρὸς τὰς φίλῃς· ἐνέγραψε δὲ πρὸς πάντας, καὶ Ἰσάσπαν ὡς φίλον αὐτῷ δέχεσθαι. ἐπεὶ δὲ περιῆλθε, καὶ ἤνεγκεν ὁ Κροῖσος θεράπων τὰς ἐπιστολάς, ὁ δὲ Ἰσάσπας εἶπεν· ὦ Κῦρε βασιλεῦ, καὶ ἐμεῖ ἤδη χρεὶ ὡς πλεσίῳ χρεῖσθαι· πάμπολλα γὰρ ἔχων πάρεμι δῶρα, διὰ τὰ σὰ γράμματᾱ. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· εἰς μὲν τοῖνον καὶ ἕτος ἤδη θησαυρὸς ἡμῖν, ὦ Κροῖσε· τὰς δὲ ἄλλῃς καταθεῶ, καὶ λόγισαι πόσα ἐστὶν ἔτοιμα χρήματα,

ἦν

se magnam quandam summam. Et subiecisse Cyrum: Age vero, Croese, mitte quendam cum hoc Hytaspā, cuicumque fidei plurimum habes. Tu autem Hytaspā, inquit, circumito profectus ad amicos, ac dicito mihi quoddam ad negotium esse opus auro; (et reuera mihi eo est opus) et iube copiam pecuniae mihi quisque suppeditet, quantam possit: eamque descriptam, et obsignatam litteris, Croesi ministro ferendam tradat.

10. Quumque haec, quaecumque dixerat, etiam mandaf-

set litteris, atque obsignasset; dedit eas Hytaspae ad amicos ferendas, adscribens ad omnes, etiam Hytaspam ipsum, tanquam amicum suum, exciperent. Is quum circumisset, et Croesi minister litteras adferret, inquit Hytaspas: Etiam mecum, rex Cyre, tibi agendum erit, ut cum diuite: Nam multis tibi cum muneribus adsum, propter litteras tuas. Et Cyrus: Ergo iam hic quoque thesaurus unus nobis est, Croese: tu ceteros considerato, ac rationes subduco, quantae nobis pecuniae paratae sint, si ad usum aliquem eis mihi

ἦν τι δέωμαι χρῆσθαι. λέγεται δὲ λογιζόμενος ὁ Κροῖσος
πολλαπλάσια εὐρεῖν, ἢ ἔφη Κύρῳ αὖ εἶναι ἐν τοῖς Θησαυ-
ροῖς ἤδη, εἰ συνέλεγεν. ἐπεὶ δὲ τὸτο φανερόν ἐγένετο, εἰ-
πεῖν λέγεται ὁ Κύρῳ·

ια'. Οὐαῖ, Φάναι, ὦ Κροῖσε, ὡς εἰσὶ καὶ ἐμοὶ Θυσαν-
ροί; ἀλλὰ σὺ μὲν κελεύεις με, παρ' ἐμοὶ αὐτὰς συλλέ-
γοντα, φθασεῖσθαι τε δι' αὐτὰς καὶ μισεῖσθαι, καὶ φύλα-
κας αὐτοῖς ἐφιστάμενος μισοφρόνης, τῆς πείρας πιστεύειν. ἐγὼ
δὲ, τὰς φίλους πλασίσας ποιῶν, τῆς μοι νομίζω Θυσαν-
ρὸς καὶ φύλακας ἅμα ἐμῶν τε καὶ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν
πιστοτέρους εἶναι, ἢ εἰ φρενὸς μισοφρόνης ἐπιστησάμην. καὶ
ἄλλο δέ σοι ἐρῶ· ἐγὼ γὰρ, ὦ Κροῖσε, ὁ μὲν οἱ θεοὶ δόντες
εἰς τὰς ψυχὰς τοῖς ἀνθρώποις, ἐποίησαν ὁμοίως πένητας
πάντας, τῶν μὲν ὅδ' αὐτὸς δύναμαι περιγενέσθαι, ἀλλ'
εἰμὶ ἄπλητος καὶ γὰρ, ὥς περ οἱ ἄλλοι, χρημάτων· τῇ δέ γε
μέντοι διαφέρειν μοι δοκῶ τῶν πλείων, ὅτι οἱ μὲν, ἐπειδὴν
τῶν ἀρχάντων περιτλὰ κτήσονται, τὰ μὲν αὐτῶν κατορύτ-
τῃσι, τὰ δὲ κατασῆπῃσι, τὰ δὲ ἀριθμῶντες, καὶ μετρεῶν-
τες, καὶ ἰσάντες, καὶ διαψύχοντες, καὶ φυλάττοντες πρῶτα
ματα

mihi sit opus. Croesus initis
rationibus, multo plures repe-
risset fertur, quam habiturum in
thesauris fuisse Cyrum dixerat,
si eas collegisset. Quod ubi pa-
ruit, dixisse Cyrus traditur:

II. Videtne Croese, mihi
quoque thesauros esse? Tu vero
me iubes colligendo inuidiae
me atque odio exponere, ac
mercenariis custodibus praefer-
endis fidem habere. Sed ego ami-
cos locupletatos arbitror mihi
thesauros esse; custodesque tum
mei ipsius, tum bonorum nostro-
rum fideliores, quam si praefer-
diarios mercede conductos eis

praeficerem. Etiam aliud quid-
dam tibi dicam. Ego id, Croe-
se, quo indito in hominum ani-
mos, Dii pariter omnes fecere
pauperes, ne ipse quidem vin-
cere possum: sed expleri pe-
cuniis nequeo, perinde atque
ceteri. Verum hoc discrimen
inter me atque alios plu-
rimos esse puto, quod illi pe-
cuniae copia potiti, superante
sufficientem, partim eam de-
fodiant, partim situ et putre-
dine corrumpi sinant, partim
numerando, metiendo, pon-
derando, ventilando, custo-
diendo sibi negotium facer-

ματα ἔχουσιν. καὶ ὁμῶς ἔνδον ἔχοντες αὐτὰ, ὥστε ἐοίσι
 πλείω ἢ δύνανται φέρειν (διαρραγεῖεν γὰρ) ὅτ' ἀμφιέν-
 νονται πλείω ἢ δύνανται φέρειν (ἀποπνιγεῖεν γὰρ αὐ-
 τὰ) ἀλλὰ τὰ περιττὰ χρήματα πράγματα ἔχουσιν. ἐγὼ δὲ
 ὑπηρετῶ μὲν τοῖς θεοῖς, καὶ ὀρεγομαι αἰεὶ πλειόνων ἐπει-
 δὴν δὲ κήσσωμαι, ἃ ἂν ἰδῶ περιττὰ ὄντα τῶν ἐμοὶ ἀρκούν-
 των, τῆτοις τὰς τ' ἐνδείας τῶν φίλων * ἔξακῶμαι, καὶ
 πλατίζων καὶ εὐεργετῶν ἀνθρώπων εὐνοίαν ἐξ αὐτῶν κλῶ-
 μαί καὶ φιλίαν, καὶ ἐκ τῆτων καρπῶμαι ἀσφάλειαν καὶ
 εὐκλειαν· ἃ ὅτε κατασῆπεται, ὥστε ὑπερπληρῆντα λυμαί-
 νεται· ἀλλὰ ἡ εὐκλεία, ὅσω ἂν πλείων ἢ, τοσούτω καὶ
 μείζων καὶ καλλίω καὶ καυτοτέρα φέρειν γίνεται, πολ-
 λάκις δὲ καὶ τῆς φέροντας αὐτὴν καυτοτέρας παρέχε-
 ται. ὅπως δὲ καὶ τῆτο εἰδῆς, ἔφη, ὦ Κροῖσε, ἐγὼ ἔ-
 τῆς πλείω ἔχοντας, καὶ φυλάττοντας πλείω, εὐδαι-
 μονεσάτης ἡγῶμαι· (οἱ γὰρ τὰ τεύχη φυλάττοντες,
 ὥτως ἂν εὐδαιμονεσάτοι εἴησαν. πάντα γὰρ τὰ ἐν ταῖς
 πόλεσι φυλάττουσιν) ἀλλ' ὅς ἂν κτᾶσθαι τε πλείω
 δύνηται

fant. Neque tamen interea, dum eam domi habent, plus comedunt, quam ferre possint, quod alioqui creparent; neque plures induunt vestes, quam gestare possint, quod alioqui suffocarentur; sed opes illae nimiae nihil eis sunt aliud, quam negotiorum molestiae. Ego et Diis inferuis, et plura semper appetito: verum vbi eas comparavi, quas vsum mihi sufficientem excedere video, his ipsis amicorum penuriae medeor, et homines ditando, ac beneficiis adficiendo, benevolentiam ex eis amoremque mihi paro: de qui-

bus et securitatis, et gloriae fructum capio. Ea vero neque putredine corrumpuntur, neque nimium excrescendo vitiantur: sed gloria quo auidior est, eo fit maior, et pulchrior, et portatu leuior, ac saepenumero etiam illos, qui eam gestant, expeditiores reddit. Atque ut hoc quoque scias, Croese, non equidem eos, qui pecunias plurimas possident, et servant plurimas, felicissimos duco; quod hoc pacto, qui muros custodiant, fortunatissimi essent, quum omnia, quae sunt in uribus, custodiant: sed qui parare quamplu-

* ΑΙ. ἱεραρχῶμαι.

δύνηται σὺν τῷ δικαίῳ, χρηθαί τε πλείοις σὺν τῷ καλῷ, τῆτον ἐγὼ εὐδαιμονέστατον νομίζω καὶ τὰ χρήματα. καὶ ταῦτα μὲν δὴ φανεροὶ ἦν, ὥσπερ καὶ ἔλεγε, πρᾶττων.

ιβ'. Πρὸς δὲ τούτοις, κατανοήσας τὰς πολλὰς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι ἦν μὲν ὑγιαίνοντες διατελῶσι, παρασκευάζονται ὅπως ἔχῃσι τὰ ἐπιτήδεια, καὶ κατατίθενται τὰ χρήσιμα εἰς τὴν τῶν ὑγιαίνοντων δίαιταν· ὅπως δὲ, ἦν ἀδενήσωσι, τὰ σύμφορα παρέσαι, τὰς δ' ἐπὶ πάντῃ ἐπιμελεμένους εἶρα· ἔδοξεν ἔν καὶ ταῦτα ἐκπονήσαι αὐτῷ, τὰς τε ἰατρὰς τὰς ἀρίστους συνεκομίσασθαι πρὸς αὐτόν, τῷ *τελεῖν ἐθέλειν, καὶ ὅπῃσα ἢ ὄργανα ἔφη τις ἀν αὐτῷ χρήσιμα γενέσθαι, ἢ φάρμακα, ἢ σῖτα, ἢ ποτὰ, ἢ δὲν τούτων ὅ, τι ἔχι παρασκευάσας ἐθυσάμειξε παρ' αὐτῷ. καὶ ὁπότε δὲ τις ἀδενήσειε τῶν θεραπευέσθαι ἐπικαιρίων, ἐπισκόπει, καὶ παρῆχε πάντα, ὅσα ἔδει. καὶ τοῖς ἰατροῖς δὲ χάριν ἤδει, ὁπότε τις ἰάσαιτό τινα τῶν παρ' ἐκείνους λαμβάνων.

ταῦτα

quamplurimas iuste potest, et plurimis honeste uti, hunc ego felicissimum arbitror, etiam opum respectu. Et haec Cyrus uti verbis proferebat, ita etiam in oculis omnium faciebat.

12. Praeterea, quum animadvertisset hominum plerosque, dum bona valetudine continuo fruuntur, operam dare, ut a rebus necessariis instructi sint, et quae victui recte valentium usus sint, reponere; verum ut, posteaquant in morbum inciderint, utilia suppetant, id quia non admodum eis esse curae cernebat: visum est ei, hac quoque in par-

te elaborandum esse. Itaque medicos praestantissimos ad se collegit, quod nulli parcere sumtui vellet: ac quaecunque instrumenta quis utilia esse ipsi diceret, vel medicamenta, vel cibos, vel potum, eorum nihil erat, cuius non paratam apud se copiam reconderet. Quod si aliquando quispiam ex iis aeger esset, quos curari conveniret: et inspiciebat et suppeditabat omnia, quibus esset opus. Eriam medicis gratiam habebat, quum quis sanasset aliquem, sumtis iis quae haberet ipse recondita.

Hh 5

Et

* ΑΙ. τῷ τε λέγειν ἰβ'.

ταῦτα μὲν δὴ καὶ τοιαῦτα πολλά ἐμηχανάτο πρὸς τὸ πρωτεύειν, παρ' οἷς ἐβόλετο ἑαυτὸν φιλεῖσθαι.

ιγ'. Ως δὲ προηγόρευε τε ἀγῶνας καὶ ἄθλα πρῆ-
τίθει, φιλονεικίας ἐμποιεῖν βυλόμενος περὶ τῶν καλῶν
καὶ ἀγαθῶν ἔργων, ταῦτα τῷ μὲν Κύρῳ ἑπαιτιον παρ-
εῖχεν, ὅτι ἐπεμέλετο, ὅπως ἀσκοῖτο ἡ ἀρετὴ· τοῖς
μέντοι ἀρίστοις οἱ ἀγῶνες ἔτοι πρὸς ἀλλήλους καὶ
ἐξιδας καὶ φιλονεικίας ἐνέβαλλον. πρὸς δὲ τῆς, ὥσ-
περ νόμον κατεστήσατο ὁ Κύρος, ὅσα διακρίσεως δέοι-
το, εἴτε δίκη εἴτε ἀγωνίσματι, τῆς δεομένης δια-
κρίσεως συντρέχειν τοῖς κριταῖς. δῆλον ἂν ὅτι ἐσο-
χάζοντο μὲν οἱ ἀνταγωνιζόμενοί τι ἀμφοτέροι τῶν
κρατίστων καὶ τῶν μάλισα φίλων κριτῶν· ὁ δὲ μὴ
νικῶν, τοῖς μὲν νικῶσιν ἐφθάνει, τῆς δὲ μὴ ἑαυτὸν κρί-
νοντας ἐμίσει· ὁ δ' αὖ νικῶν, τῷ δικαίῳ προσεποικίτο
νικῶν, ὥςτε χάριν ἔδενι ἡγεῖτο ἐφείλειν. καὶ οἱ πρω-
τεύειν δὲ βυλόμενοι φίλια παρὰ Κύρῳ, ὥςπερ ἄλλοι ἐν
πόλεσιν,

Et his atque aliis multis artibus huiusmodi Cyrus efficiebat, ut apud eos primas obtineret, a quibus diligere se vellent.

13. Quibus autem in rebus et certamina Cyrus indicebat et proponebat praemia, quum contentiones inter suos excitare de studiis praeclaris et honestis vellet; eae res Cyro laudem adferebant, quod curae ipsi esset, ut virtus coleretur: et praestantissimis quibusque certamina haec, inter ipsos suscepta, tum contentiones tum altercationes iniiciebant. Praeterea Cyrus quasi legem constituit, ut quidquid tan-

dem esset diiudicari necesse, siue aliqua in lite, seu certamine, ad iudices una current illi, quibus diiudicatione opus esset. Itaque manifestum est, aduersarios utrosque coniectando respicere solitos ad iudices optimos, sibi que amicissimos. Victus autem victoribus inuidebat, et eos, qui sententiam secundum se non tulissent, odio prosequabatur: Victor contra, iure se vicisse praeferebat, adeoque nemini se gratiam debere putabat. Itidem qui primas inter amicos Cyri tenere volebant, perinde sibi inuidebant, atque alii solent, qui

πόλεσιν, καὶ ἔτοι ἐπιφθόνως πρὸς ἀλλήλους εἶχον· ὥστ' οἱ πλείονες ἐκποδῶν ἐβόλοντο ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον γενέσθαι μᾶλλον, ἢ συνέπραξαν ἂν τι ἀλλήλοις ἀγαθόν. καὶ ταῦτα μὲν δεδήλωται, ὡς ἐμηχανᾶτο τῆς κρατίστες αὐτὸν μᾶλλον πάντας φιλεῖν, ἢ ἀλλήλους.

Κ Ε Φ. γ'.

Νῦν δὲ ἤδη διηγησόμεθα, ὡς τὸ πρῶτον ἐξήλασε Κῦρος ἐκ τῶν βασιλείων. καὶ γὰρ αὐτῆς τῆς ἐξελάσεως ἡ σεμνότης ἡμῖν δοκεῖ μία τῶν τεχνῶν εἶναι τῶν μεμηχανημένων τὴν ἀρχὴν μὴ εὐκαταφρόνητον εἶναι. πρῶτον μὲν ἔν προ τῆς ἐξελάσεως εἰσκαλέσας πρὸς αὐτὸν τῆς τὰς ἀρχὰς ἔχοντας Περσῶν τε καὶ τῶν ἄλλων, δίδωκεν αὐτοῖς τὰς Μηδικὰς σολὰς (καὶ τότε Πέρσαι πρῶτον Μηδικὴν σολὴν ἐνέδυσαν) διαδύς τε ἅμα τὰδε, ἔλεγεν αὐτοῖς, ὅτι ἐλάσαι βέλοιο εἰς τὰ τεμένη τὰ τοῖς Θεοῖς ἐξηρημένα, καὶ θύσαι μετ' ἐκείνων. πάρετε ἔν, ἔφη, ἐπὶ τὰς θύρας κοσμηθέντες ταῖς σολαῖς ταύταις, πρὶν ἥλιον ἀνατέλλειν, καὶ καθίσασθε ὡς ἂν ὑμῖν Φεραύλας ὁ Πέρσης ἐξαγγείλῃ

qui degunt in urbibus. Itaque complures malebant alius alium e medio sublatum, potius quam ut inuicem adiuuando commodum aliquod sibi procurarent. Et haec quidem indicata sunt, quo pateat, quibus artibus Cyrus effecerit, ut praestantissimi quique magis ipsum amarent, quam se mutuo.

CAP. III.

Iam vero narrabimus, quo pacto Cyrus primum e regia prouectus sit. Nam ipsa maiestas huius prouectionis una nobis videtur ex iis esse artibus,

quae perfecerunt, ut imperium ipsius facile contemni non posset. Primum igitur, antequam prodiret, arcessitis tam Persis, quam aliis, qui essent cum imperio, vestes inter eos Medicas distribuit. Et amictum sane Medicum Persae tunc primum induerunt. Simul inter distribuendum dicebat, velle se prouehi ad sana Diis selecta, et una cum ipsis rem sacram facere. Quamobrem ad portas adeste, inquit, ornati vestibus istis, prius quam sol oriatur, et sic consistite, quemadmodum Pheraulas Persa vobis

ἐξαγγείλῃ παρ' ἐμῶν καὶ ἐπειδὰν, ἔφη, ἐγὼ ἡγῶμαι, ἔπειθε ἐν τῇ ῥηθείᾳ χάρις. ἦν δ' ἄρα τινὶ δοκῇ ὑμῶν ἄλλη κάλλιον εἶναι, ἢ ὡς ἂν νῦν ἐλαύνωμεν, ἐπειδὰν πάλιν ἔλθωμεν, διδάσκέτω με. ὅπῃ γὰρ ἂν κάλλιστον καὶ ἄριστον ὑμῖν δοκῇ εἶναι, ταύτῃ ἕκαστα δεῖ καταστήσασθαι.

β'. Επεὶ δὲ τοῖς κρατίστοις διέδωκε τὰς καλλίστας στολὰς, ἐξέφερε δὴ καὶ ἄλλας Μηδικὰς στολὰς. παμπόλλας γὰρ παρεσκευάσατο, ὅδ' ἐν Φειδομένῳ ὅτε πορφυρίδων, ὅτε ὀρφνίνων, ὅτε φοινικίδων, ὅτε καρυκκίνων ἱματίων. νείμας δὲ τῶν τὸ μέρος ἑκάστῳ τῶν ἡγεμόνων, ἐκέλευσεν αὐτοὺς τῆτοις κοσμεῖν τὰς αὐτῶν φίλας, ὥσπερ, ἔφη, ἐγὼ ὑμᾶς κοσμοῦ. καὶ τις τῶν παρόντων ἐπήρετο αὐτόν· σὺ δὲ, ὦ Κύρε, ἔφη, πότε κοσμήσῃ; ὁ δ' ἀπεκρίνατο· ἔγὰρ νῦν, ἔφη, δοκῶ ὑμῖν αὐτὸς κοσμεῖσθαι, ὑμᾶς κοσμῶν; ἀμείλει, ἔφη, ἢν δύνωμαι ὑμᾶς τὰς φίλας εὖ ποιεῖν, ἐποίαν ἂν ἔχων στολὴν τυγχάνω, ἐν ταύτῃ καλὸς φανῆμαι.

γ'. Οὕτω δὲ οἱ μὲν ἀπελθόντες, μεταπεμπόμενοι
τὰς

vobis ex me denuntiabit: quumque ipse praecessero, vos loco vobis indicato sequimini. Quod si cui vestrum alia quaequam ratio videbitur elegantior, quam ea qua modo prodimus; is illam mihi, quum redierimus, ostendat. Nam uti vobis pulcherrimum optimumque visum fuerit, ita singula constitui debent.

2. Posteaquam inter praestantissimos vestes elegantissimas distribuit, etiam alias vestes Medicas protulit. Plurimas enim parari curauerat, nullis parcens, siue purpurei, seu fuscii, seu pu-

nicei, seu caryccini vel sanguinei coloris vestes essent. Has autem singulos inter duces distribuit, iussit, ut eis ornarent amicos suos; sicut et ego, inquit, vos orno. Tum quidam ex iis qui aderant, eum interrogans: Tu vero, ait, Cyre, quando exornaberis? Cui Cyrus respondens: An modo, inquit, non etiam ipse vobis ornari videor, dum vos orno? Nimirum si possim in vos, amicos meos, esse beneficus; quamcumque taudem habeam vestem, in ea videbor elegans.

3. Sic illi digressi, vestibus istis amicos

τὰς φίλῃς ἐκόσμων ταῖς σολαῖς. ὁ δὲ Κῦρος, νομίζων φεραύλαν τὸν ἐκ τῶν δημοτῶν, καὶ συνετὸν εἶναι, καὶ φιλόκαλον, καὶ εὐτακτον, καὶ τῷ χαρίζεσθαι αὐτῷ ἢ ἀμελεῖν, ὅς ποτε καὶ περὶ τῷ τιμᾶσθαι ἕκαστον κατὰ τὴν ἀξίαν συνεῖπε· τῷτον δὲ καλέσας, συνεβλήετο αὐτῷ, πῶς ἂν τοῖς μὲν εὖνοῖς κάλλιστα ἰδεῖν ποιοῖτο τὴν ἐξέλασιν, τοῖς δὲ δυσμενέσι φοβερώτατα. ἐπεὶ δὲ σκοπῆναι αὐτοῖν τὰ αὐτὰ ἔδοξεν, ἐκέλευε τὸν φεραύλαν ἐπιμελεσθῆναι ὅπως ἂν ἔτω γένηται αὖριον ἢ ἐξέλασις, ὥς περ ἔδοξε καλῶς ἔχειν. εἰρηκα δὲ, ἔφη, ἐγὼ πάντας πείθεσθαι σοι περὶ τῆς ἐν τῇ ἐξελάσει τάξεως. ὅπως δ' ἂν ἡδῖον παραγγέλλοντός σε ἀκῶσι, φέρε λαβῶν, ἔφη, χιτῶνας μὲν τετρασὶ τοῖς τῶν δορυφόρων ἡγεμόσιν· κάσας δὲ τέσδε τὰς ἐφιππίεας τοῖς τῶν ἱππέων ἡγεμόσιν δὸς, καὶ τῶν ἀρμάτων τοῖς ἡγεμόσιν ἄλλας τέσδε χιτῶνας.

δ'. Ο μὲν δὲ ἔφερε λαβῶν· οἱ δὲ ἡγεμόνες ἐπεὶ ἴδοιεν αὐτόν,

amicos arcessitos ornabant. Cyrus vero, quod existimaret, Pheraulam, hominem ceteroqui plebeium, et ingenio valere, et omnis elegantiae atque ordinis esse studiosum, minimeque negligentem in iis, quae Cyro grata facere posset, et illum ipsum, qui aliquando sententiam de singulis pro dignitate ornandis oratione sua comprobauerat: hunc arcessit, et cum eo deliberat, quo pacto effecturus esset, ut ipsorum prouectio spectatu beneuolis pulcherrima, infestis maxime formidabilis esset. Quumque dispicienti-

bus ipsis eadem visa fuissent, Pheraulam diligenter operam dare iubet, ut in crastinum ita fieret prouectio, quemadmodum ipsis pulchra fore visum esset. Equidem, ait, quod ordinem in prouectione seruandum attinet, omnes tibi parere iussi. Verum ut eo lubentius impetranti tibi obtemperent, age tunicas has pro satellitum hastatorum ducibus sumito: atque etiam saga ista equestria ducibus equitum daro, et curruum ducibus alias hasce tunicas.

4. Ac Pheraulas quidem has acceptas perferebat. Eum ubi duces

αὐτὸν, ἔλεγον· μέγας δὲ σύ γε, ὦ φεραύλα, ὁπότε γε καὶ ἡμῖν τάξεις, ἃ ἂν δεῖ ποιεῖν. ἔμα δὲ, ἔφη ὁ φεραύλας, ἔμεινον γε ὡς εἴκεν, ἀλλὰ καὶ συσκευοφορήσω. νῦν γὰρ φέρω τὰδε δύο κάσα, τὸν μὲν σοι, τὸν δὲ ἄλλῳ· σὺ μὲντοι τῶτων λάβε ὁπότερον βάλει. ἐκ τῶτη δὴ ὁ μὲν λαμβάνων τὸν κάσαν, τῷ μὲν φθόνη ἐπέλελθετο, εὐθύς δὲ συνεβηλεύετο αὐτῷ, ὁπότερον λαμβάνοι. ὁ δὲ συμβαλεύσας, ὁπότερος ἂν βελτίων εἴη, καὶ εἰπὼν ἦν μη κατηγορήσης, ὅτι αἵρεσίν σοι δέδωκα, εἰσαυθις ὅταν διακονῶ, ἐτέρῳ χρήσῃ μοι διακόνῳ. ὁ μὲν δὴ φεραύλας ἔτῳ διαδῶς, ἢ ἐτάχθη, εὐθύς ἐπεμελείτο τῶν εἰς τὴν ἐξέλασιν, ὅπως ὡς κάλλιστα ἔκαστα ἔξει.

ε΄. Ἡνίκα δὲ ἡ ὑπεραία ἦκε, καθαρά μὲν ἦν πάντα πρὸ ἡμέρας, σίχοι δὲ εἰσῆκταν ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς ὁδοῦ, ὥσπερ καὶ νῦν ἐτι ἴσανται ἢ ἂν βασιλεὺς μέλη ἐλαύνειν, ὧν ἐντὸς ὁδὸν εἰς εἰσίσταται τῶν μὴ τιμημένων.

duces conspexissent, aiebant: Magnus tu sane quidam es, Pheraula, quum nobis etiam sis indicaturus, quae facienda sint. Non profecto, inquit Pheraulas, non id solum, ut quidem videtur; sed una sarcinas etiam portabo. Itaque duo ista saga nunc adfero, alterum tibi, et huic alterum: quorum tu, utrum volueris, accipito. Tum deinde is, qui sagum accipiebat, invidiae obliuiscatur; statimque ipsum in consilium adhibebat, utrum sumeret. Pheraulas, ubi de meliore sago consilium dedisset: Si tu indicaue-

ris, ait, quod optionem tibi dederim; deinceps, ubi rursus aliquid administrabo, dissimilem administrum inuenies. Atque in hunc modum Pheraulas his distributis, ut iussus erat; statim curabat ea, quae ad prouectionem Cyri pertinerent, ut singula quam elegantissime instructa essent.

5. Postridie prius erant omnia liquida et integra, quam illuxisset; et series ex utraque viae parte stabant: quemadmodum iam quoque subsistunt, quae rex equitaturus est: atque inter has series nemini licet ingredi, qui non

τιμημένων· μασιγοφόροι δὲ καθέτασαν, οἱ ἔπαιον εἴ τις ἐνοχλοῖ· ἔτασαν δὲ πρῶτον μὲν τῶν δορυφόρων εἰς τετρακισχίλις, ἔμπροσθεν δὲ τῶν πυλῶν εἰς τέτταρας, δισχιλίοι δὲ ἐκατέρωθεν τῶν πυλῶν. καὶ οἱ ἵππεῖς δὲ πάντες παρῆσαν, καταβεβηκότες ἀπὸ τῶν ἵππων, καὶ διεῖρκότες τὰς χεῖρας διὰ τῶν ^(m) κανδύων, ὥσπερ καὶ νῦν ἐτι διεῖρυσιν, ὅταν ἐσθῇ βασιλεύς. ἔτασαν δὲ Πέρσαι μὲν ἐκ δεξιᾶς, οἱ δὲ ἄλλοι σύμμαχοι ἐξ ἀριστερᾶς τῆς ὁδοῦ, καὶ τὰ ἄρμαλα ὡσαύτως τὰ ἡμίσεια ἐκατέρωθεν.

5'. Ἐπεὶ δὲ ἀνεπετάννυντο αἱ τῇ βασιλεῖς πύλαι, πρῶτον μὲν ἦγοντο τῷ Διὶ ταῦροι πάγκαλοι εἰς τέσσαρας, καὶ οἷς τῶν ἄλλων θεῶν οἱ Μάγοι ἐξηγῶντο. πολὺ γὰρ οἶονταί Πέρσαι χρῆναι τοῖς περὶ τῆς θεᾶς μᾶλλον τεχνίταις χρῆσθαι, ἢ περὶ τᾶλλα. μετὰ δὲ τῆς βῆς ἵπποι ἦγοντο. Θῦμα τῷ Ἡλίῳ μετὰ δὲ τῆς ἐξήγετο ἄρμα λευκόν, χρυσόζυγον, ἐσεμμένον, Διὸς ἱερόν. μετὰ δὲ τὸδε, Ἡλίου ἄρμα λευκόν, καὶ τῆτο ἐσεμμένον, ὥσπερ τὸ πρῶτον. μετὰ δὲ τῆτο, ἄλλο τρίτον ἄρμα ἐξήγετο, Φοινικίσι κατα-

πεπταμένοι

non sit honoratorum in numero. Adstabant et flagelliferi quidam, caedentes eos, qui molesti esse vellent. Ac primum quidem satellites ad quater mille stabant ante portas, in quater-nos explicati: ex utraque vero portarum parte, millia duo. Ad-erant item equites omnes, et ex equis descenderant, exsertis per candyas manibus, quemadmo- dum hac etiam tempestate eas exserunt, quoties ipso rex ad-spicit. Stabant vero ad dextram Persae, focii ceteri ad laeuam viae partem, eodemque modo curruum pars utrinque dimidia.

6. Posteaquam regiae fores aperirentur, primum Ioui qua-terni pulcherrimi tauri duce- bantur, et Diis ceteris, quibus Magi ducebat suis e ritibus in- dicarant. Nam Persae multo ma- gis existimant, diuinis in rebus artificum opera vtendum esse, quam in aliis. Secundum boues, equi ducebantur, ad sacrificium Solis: post eos producebatur currus albus, cum aureo iugo, et coronatus, Ioui sacer. Po- ne hunc Solis currus albus, itidem vti prior ille, corona- tus. Post illum currus alius ter- tius producebatur, cuius equi

punicis

(m) Κάδους nomen vestis Persarum, quam milites sibiula necebant.

πεπλάμενοι οἱ ἵπποι, καὶ πῦρ ὅπισθεν αὐτῶν ἐπ' ἐσχάρας μεγάλης ἄνδρες εἶποντο φέροντες.

Ζ'. Ἐπὶ δὲ τούτοις, ἥδη αὐτὸς ἐκ τῶν πυλῶν προφαίνεται ὁ Κῦρος ἐφ' ἄρματος, ὀρθὴν ἔχων τὴν τιάραν, καὶ χιτῶνα πορφυρεὴν * μεσόλευκον, (ἄλλω δ' ἔκ ἐξέσι μεσόλευκον ἔχειν) καὶ περὶ τοῖς σκέλεσιν. ἀναξυρίδας ** βυσσινοβαφεῖς, καὶ κἀνδύον ὀλοπόρφυρον. εἶχε δὲ καὶ διάδημα περὶ τῇ τιάρᾳ· καὶ οἱ συγγενεῖς δὲ αὐτῷ τὸ αὐτὸ τῆτο σημεῖον εἶχον, καὶ νῦν τὸ αὐτὸ τῆτο ἔχουσι. τὰς δὲ χεῖρας ἔξω τῶν χειρῶν εἶχε. παρωχεῖτο δὲ αὐτῷ ἡνίοχος μέγας μὲν, μέλιον δ' ἐκείνῃ, εἴτε καὶ τῷ ὄντι, εἴτε καὶ ὅπως ἔστιν· μείζων δὲ ἐφάνη πολὺ Κῦρος. ἰδόντες δὲ πάντες προσεκύνησαν, εἴτε καὶ ἄρξαι τινὲς κεκελευσμένοι, εἴτε καὶ ἐκπλαγέντες τῇ παρασκευῇ, καὶ τῷ δόξαι μέγαν τε καὶ καλὸν φανῆναι τὸν Κῦρον. πρόσθεν δὲ Περσῶν ἄδεις Κῦρον προσεκύνει.

Η'. Ἐπεὶ

puniceis stragulis contexti erant; et post eum viri quidam sequebantur, qui magno in foco ignem gestabant.

7. Post quos iam Cyrus ipse prodibat in conspectum e portis in curru, cum tiara recta, et tunica purpurea semialba, (alii vero semialbam gestare non licet) et subligaculis circum crura colore byssino tinctis, et toto purpureo candye. Habebat et circum tiaram diadema siue fasciam, idemque insigne cognatis ipsius erat, sicut et hoc tempore illud retinent. Manus extra manicas

tenebat. Praeter ipsum curru vehabatur auriga, procerus quidem ille, sed Cyrus tamen minor; siue hoc reipsa sic esset, seu quocunque modo: multo quidem certe grandior visus est Cyrus. Eum ubi conspexissent, omnes adorando summisse venerati sunt: siue quia fuisset imperatum, ut aliqui venerationis huius initium facerent, seu quod adparatus eos stupore quodam adfecisset, seu quod procerus et pulcher Cyrus ipse visus esset. Ante id quidem tempus Persarum nemo Cyrum ita veneratus fuerat.

8. Quum

* μεσόλευκον, i. e. subalbicans.

** Pro βυσσινοβαφεῖς alii legunt λευκοβαφεῖς.

ή. Ἐπεὶ δὲ προῆει τὸ τῷ Κύρῳ ἄρμα, προηγῶντο μὲν οἱ τετρακισχίλιοι δορυφόροι, παρείποντο δὲ οἱ δισχίλιοι ἐκαστέρωθεν τῷ ἄρματι, ἐφείποντο δὲ οἱ περὶ αὐτὸν σκηπτήχαι ἐφ' ἵππων, κεκοσμημένοι, σὺν τοῖς παλτοῖς, ἀμφὶ τῆς τριακοσίας. οἱ δ' αὖ τῷ Κύρῳ τρεφόμενοι ἵπποι παρήγοντο χρυσοχάλινοι, βαδῶτοισι ἱματίοις καταπεπλεγμένοι, ἀμφὶ τῆς διακοσίας· ἐπὶ δὲ τέτοισι δισχίλιοι χρυσοφόροι· ἐπὶ δὲ τέτοισι, ἵππεῖς οἱ πρῶτοι γενομένοι, μύριοι, εἰς ἑκατὸν πανταχῇ τεταγμένοι, ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν Χρυσάντας· ἐπὶ δὲ τέτοισι μύριοι ἄλλοι Περσῶν ἵππεῖς τεταγμένοι ὡσαύτως, ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν Γασπάς· ἐπὶ δὲ τέτοισι ἄλλοι μύριοι ὡσαύτως, ἡγεῖτο δ' αὐτῶν Δατάμας· ἐπὶ δὲ τέτοισι ἄλλοι, ἡγεῖτο δ' αὐτῶν Γαδάτας· ἐπὶ δὲ τέτοισι Μῆδοι ἵππεῖς, ἐπὶ δὲ τέτοισι Ἀρμένιοι, μετὰ δὲ τέτῃς Τρκάνιοι, μετὰ δὲ τέτῃς Καδῶσιοι, ἐπὶ δὲ τέτοισι Σάκαι. μετὰ δὲ τῆς ἱππέας ἄρματι ἐπὶ τετάρων τεταγμένα· ἡγεῖτο δὲ αὐτῶν Ἀρταβάτης Πέρσης.

θ'. Πορευομένη δὲ αὐτῇ, παρείποντο πάμπολλοι ἄνθρωποι

8. Quum autem currus Cyri prouheretur, praeibant illi quater mille satellites, bis mille ad currus utrumque latus comitabantur, sceptrigeris adparitoribus eum in equis subsequen- tibus, qui et ornati erant, et gestabant tragulas, numero fere trecenti. Praeterea ducebantur equi fraenis aureis insignes, qui Cyro nutriebantur, virgatis vestibus instrati, ad ducen- tos. Secundum hos contrati bis mille: post eos primi decies mil- le fasti equites, ubique per cen- tenos ordinati, quorum dux erat

Chryfantas. Post hos alii decies mille Perfici equites, eodem modo instructi, quorum dux erat Hystaspas. Post eos iri- dem alii decies mille, quos Da- tamas ducebat. Rursus post hos alii, duce Gadatas. Post eos erant equites Medi, ac post hos Armenii, post illos Hyrcanii, post quos Cadusii, ac post Ca- dusios Sacae. Equites a tergo currus in quaternos ordinati sequebantur, quos Artabates Persa ducebat.

9. Quumque iam pergeret, homines permulti extra signa

ποι ἔξω τῶν σημείων, δεόμενοι Κύρου ἄλλος ἄλλης πράξεως. πέμψας ὦν πρὸς αὐτὰς τῶν σκηπτόνων τινὰς, οἱ παρείποντο αὐτῷ τρεῖς ἐκατέρωθεν τῆ ἄξιματος αὐτῶν, τῶν ἑνεκα τῆ διαγγέλλειν, ἐκέλευσεν εἰπεῖν αὐτοῖς, εἴ τις τὶ αὐτῷ δέοιτο, διδάσκειν τῶν ὑπάρχων τινὰ ὅ, τι τις βάλῃτο· ἐκείνους δὲ ἔφη πρὸς αὐτὸν εἰεῖν· οἱ μὲν δὲ ἀκίοντες εὐθὺς κατὰ τῆς ἰππέας ἐπορεύοντο, καὶ ἐβλαύοντο τίνι ἕκαστος προσίοι. ὁ δὲ Κύρος ὡς ἐβλάτετο μάλιστα θραπύεσθαι τῶν φίλων ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, τῶν τῶν πέμψων τινὰ, πρὸς αὐτὸν ἐκάλει καὶ ἕνα ἕκαστον, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἕτως· ἦν τις ὑμᾶς διδάσκη τι τῶν τῶν παρεπομένων, ὅς μὲν ἂν μηδὲν δοκῇ ὑμῖν λέγειν, μὴ προσέχετε αὐτῷ τὸν νῦν· ὅς δ' ἂν δικαίῳν δεῖσθαι δοκῇ, εἰσαγγέλλετε πρὸς ἐμὲ, ἵνα κοινῇ βλαυόμενοι διαπράττοιμεν αὐτοῖς.

ί. Οἱ μὲν δὲ ἄλλοι, ἐπεὶ καλέσειεν, ἀνακράτος ἐλαύνοντες ὑπήκων, συναύζοντες τὴν ἀρχὴν τῷ Κύρῳ, καὶ ἐνδεικνύμενοι ὅτι σφόδρα πείθοιντο· * Δαΐφάρνης δὲ τις ἦν, σολοικός-

sequebantur, quorum alius aliud quiddam a Cyro petebat. Itaque missis ad eos quibusdam ex sceptriferis, qui terni ab utroque currus latere, nuntiorum perferendorum causa, comitabantur, dici eis iussit; si quid aliquis ab se posceret, is praefectis inferioribus, quodcumque vellet, indicaret: Eos aiebat rem ad se delaturos. Quamobrem illi discedentes, mox ad equites se convertebant, et quem quisque potissimum adiret, deliberabant. Cyrus autem, quos ex amicis coli maxime ab hominibus vellet; eos, misso

quodam, ad se singillatim arcessebat, et his verbis compellabat: Si quis istorum, qui adfessantur, vobis aliquid indicarit; si quidem nihil dicere videbitur, non adtendite: Qui vero iusta postulare visus fuerit, de hoc ad me referte, ut communi consultatione res eas expediamus.

10. Et ceteri quidem, vocante Cyro, totis viribus ad equitantes obtemperabant, suoque studio quoddam incrementum imperio Cyri adiungebant, et se promptissimos ad parendum demonstrabant. Unus Daipharnes erat, mi-

* Αἰ. Δαΐφης.

σολοικότερος ἄνθρωπος τῷ τρόπῳ, ὃς ᾤετο, εἰ μὴ ταχύ ὑπακῶς, ἐλευθερώτερος ἂν φαίνοσθαι. αἰσθόμενος ἔν ὃ Κῦρος τῷτο, πρὶν προσελθεῖν αὐτὸν καὶ διαλαχθῆναι αὐτῷ, ὑποπέμψας τινὰ τῶν σκηπτήχων, εἰπεῖν ἐκέλευσε πρὸς αὐτόν, ὅτι ἔδεν ἔτι δεοίτο· καὶ τοιοῦτον ἔκ ἐκάλει. ὁ δ' ὕστερος κληθεὶς αὐτῷ, πρότερος αὐτῷ προσήλασε· καὶ ὁ Κῦρος ἵππον αὐτῷ ἔδωκε τῶν παρεπομένων, καὶ ἐκέλευσε τῶν σκηπτήχων τινὰ συναπαγαγεῖν αὐτῷ, ὅπῃ κελεύσειε. τοῖς δὲ ἰδῶσιν, ἐντιμόν τι τῷτο ἔδοξεν εἶναι, καὶ πολὺ πλείονες ἐκ τῆς αὐτὸν ἐθεράπευσαν ἄνθρώπων.

ια'. Επεὶ δὲ ἀφίκοντο πρὸς τὰ τεμένη, ἔθυσαν τῷ Διὶ, καὶ ὠλοκαύτωσαν τῆς ταύρης· ἔπειτα τῷ Ἡλίῳ, καὶ ὠλοκαύτωσαν τῆς ἵππης. ἔπειτα Γῇ σφάζαντες, ὡς ἐξηγήσαντο οἱ Μάγοι, ἐποίησαν· ἔπειτα δὲ, ἥρωσι τοῖς Συρίαν ἔχουσι. μετὰ δὲ ταῦτα, καλῶ ὄντος τῷ χωρίῳ, ἔδειξε τέρμα ὡς ἐπὶ πέντε σταδίων χωρίῳ, καὶ εἶπε κατὰ φυλάς ἀνά

nus culta vir indole, qui se, si minus celeriter pareret, visum iri magis ingenuum ac liberum exillimabat. Id quum animaduerteret Cyrus, priusquam accederet, secumque colloqueretur, quendam e sceptrigeris summisit, ac dicere homini iussit, nihil amplius eo sibi opus esse; nec deinceps eum arcessebat. Qui autem posterior illo vocatus fuerat, equo prior aduectus est; eique Cyrus equum donavit ex illorum numero, qui vna sequebantur, et ex sceptrigeris quendam hunc deducere iussit, quo

ille mandasset. Hoc vero qui cernerent, esse putabant honorificum quiddam, ac multo plures istum deinceps colebant.

II. Quum ad delubra peruenissent, sacrum Ioui fecere, tauris integris combustis: deinde Soli, combustis heic equis integris. Hinc Telluri mactatis hostiis, id fecere, quod Magi docuerant: post, iis heroibus, qui terram Syriam tenerent. Quibus peractis, quia locus amoenus erat, metam designavit ad stadiorum quinque spatium; iussitque, ut tributum heic equos

ἀνὰ κράτος ἐνταῦθα ἀφεῖναι τὰς ἵππους. σὺν μὲν ἔν τοις Πέρσαις αὐτὸς ἤλασε, καὶ ἐνίκα. πολὺ μάλιστα γὰρ ἐμεμελήκει αὐτῷ ἱππικῆς. Μήδων δὲ Ἀρταξάτης ἐνίκα· (Κῦρος γὰρ αὐτῷ τὸν ἵππον ἐδεδώκει) Σύρων δὲ, ὁ προ-
στατὴν Ἀρμενίων δὲ, Τιγράνης· Ἰγκανίων δὲ, ὁ υἱὸς τῆς ἱππάρχης Σακῶν δὲ, ἰδιώτης ἀνὴρ, ἀπέλιπεν ἄρα τῷ ἵππῳ τὰς ἄλλας ἵππους ἐγγὺς τῷ ἡμίσει τῆς δρόμῳ.

16. Ἐνθα δὴ λέγεται ὁ Κῦρος ἐρέσθαι τὸν νεανίσκον, εἰ δέξαιτ' ἂν βασιλείαν ἀντὶ τῆς ἵππου· τὸν δ' ἀποκρίνα-
σθαι, ὅτι βασιλείαν μὲν ἔκ. ἂν δεξαίμην, χάριν δὲ ἀνδρὶ ἀγαθῷ καταθέσθαι δεξαίμην ἂν. καὶ ὁ Κῦρος εἶπε καὶ μὴν ἐγὼ δεῖξαί σοι θέλω, ἐνθα καὶ μύων βάλῃς, ἔκ. ἂν ἀμάρετοις ἀνδρὸς ἀγαθῆς. πάντως τοίνυν, ὁ Σάκας ἔφη, ἀνελόμενος δεῖξόν μοι· ὡς βαλῶ γε ταύτῃ τῇ βώλῳ ἀνε-
λόμενος. καὶ ὁ μὲν Κῦρος δείκνυσιν αὐτῷ, ὅπῃ ἦσαν πλεῖ-
στοι τῶν φίλων. ὁ δὲ καταμύων ἴησι τῇ βώλῳ, καὶ παρε-
λαύνοντος

totis viribus ad cursum emit-
terent. Ipse cum Persis inue-
ctus vicit, quippe cui multo
maxime res equestris curæ fue-
rat. Inter Medos Artabates vi-
ctoriam adeptus est. Huic enim
Cyrus equum donauerat. Igitur
Syros is, qui Syris praeerat.
Inter Armenios, Tigranes. In-
ter Hyrcanios, equitum praefe-
cti filius. Inter Sacas autem pri-
vatus quidam miles, equo suo,
ceteros equos a tergo reliquit,
prope dimidio spatio curriculi.

12. Atque heic Cyrus inter-
rogasse iuvenem dicitur, an
hunc equum commutare cum

regno vellet: Illum respondi-
sse, Nollem equidem accipere
regnum, verum gratiam apud
virum bonum inire non recu-
sarem. Et Cyrus: Equidem,
ait, ostendere locum tibi volo,
quo si vel coniuventibus ocu-
lis aliquid coniicias, a viro bo-
no non sis aberraturus. Omni-
no, inquit Sacas ille, osten-
dito mihi, ut, posteaquam hanc
glebam fastulero, coniiciam.
Tum Cyrus ei demonstrat,
quo loco amici ipsius plurimi
erant. Is vero coniuventibus
oculis ictu glebae locum pe-
tit, et Pheraulam casu adin-
git,

λαύνοντος φεραύλα τυγχάνει. ἔτυχε γὰρ ὁ φεραύλας παραγγέλλων τὶ τεταγμένον παρὰ τῷ Κύρῳ. βληθεὶς δὲ ἔδδ' ἐμετεγράφη, ἀλλ' ὥχετο ἐφ' ὅπερ ἐτάχθη. ἀναβλέψας δὲ ὁ Σάκας, ἐρωτᾷ τίνος ἔτυχεν. ἔμαθ' ἐν τῷ Δίῳ, ἔφη, ἐδενός τῶν παρόντων. ἀλλ' ἔμηντοι, ἔφη ὁ νεανίσκος, τῶν γε ἀπόντων. ναὶ μὰ Δίῳ, ἔφη ὁ Κύρος, σύ γε ἐκείνῳ τῷ παρὰ τὰ ἄρματα ταχὺ ἐλαύνοντος τὸν ἵππον. καὶ πῶς, ἔφη, ἔμεταστέφεται; καὶ ὁ Κύρος ἔφη· μαῖνό-μενος γάρ τις ἐστίν, ὡς εἴκεν.

17. Ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος ἄχετο, σκεψόμενος, τίς εἴη, καὶ εὐρίσκει τὸν φεραύλαν γῆς τε κατὰ πλεον τὸ γένειον, καὶ αἵματος· ἐρρύη γὰρ αὐτῷ ἐκ τῆς ρινὸς βληθέντι. ἐπεὶ δὲ προσῆλθεν, ἤρετο αὐτὸν εἰ βληθεῖη. ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, ὡς ὁρᾷς. δίδωμι τοίνυν σοι, ἔφη, τῆτόν τὸν ἵππον. ὁ δ' ἐπῆρετο, ἀντὶ τῆς; ἐκ τῆς δὴ διηγείτο ὁ Σάκας τὸ πρᾶγμα, καὶ τέλος εἶπε· καὶ οἶμαί γε ἔχ' ἡμαρτηκέναί ἀνδρὸς ἀγαθοῦ. καὶ ὁ φεραύλας εἶπεν· ἀλλὰ πλεσιωτέρῳ μὲν
 αὐν,

git, qui praeteruehebatur. Nam is forte quiddam a Cyro imperatum renuntiabat. Quomque istu percussus esset, ne se quidem conuertit, sed id acturus perrexerat, quod imperatum erat. Sacas, apertis oculis, quem adtigisset, interrogat. Neminem profecto, ait Cyrus, ex iis qui adsunt. At ne quidem, inquit adolescens ille, quemquam absentium. Immo vero, inquit Cyrus, adtigisti profecto illum, qui praeter istos currus celeriter equum agitat. Qui fit igitur, ait, ut se non conuertat? Nimirum furiosus quis-

piam est, ait Cyrus, uti quidem adparet.

13. His adolescens auditis, quoniam is esset, inspecturus ibat; ac Pheraulam reperit, qui mentum cum barba terra et sanguine plenum haberet: Is enim percussus e naribus stuebat. Quomque accessisset, an istu percussus fuisset, interrogauit: Vt vides, respondit ille. Hunc ergo tibi, ait, equum dono. Cuius rei gratia? quaerebat Pheraulas. Heic iam Sacas rem narrabat, ac tandem agebat: Arbitror equidem me a viro bono non aberrasse. Et Pheraulas: Opulentiori, quam ego

ἀν, εἰ ἐσωφρόνεις, ἢ ἐμοὶ, ἐδίδας· νῦν δὲ καὶ γὰρ δέχομαι ἐπεύχομαι δὲ, ἔφη, τοῖς θεοῖς, οἵπερ με ἐποίησαν βληθῆναι ὑπὸ σὺ, δῶναί μοι ποιῆσαι, μὴ μεταμέλειν σοι τῆς *σῆς δωρεᾶς. καὶ νῦν μὲν, ἔφη, ἀπέλα ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἐμὸν ἵππον· εὐθὺς δὲ ἐγὼ παρέσομαι πρὸς σέ. οἱ μὲν δὲ ἔτω διηλλάξαντο.

ιδ'. Καδυσίων δὲ ἐνίκᾳ Ραθονίκης. ἀφίει δὲ καὶ τὰ ἄεματα κατ' ἕκαστον. τοῖς δὲ νικῶσι πᾶσιν ἐδίδε βῆς τῆ ὅπως ἂν θύσαντες ἐσιῶντο, καὶ ἐκπώματα. τὸν μὲν ἔν βῆν ἔλαβε καὶ αὐτὸς τὸ νικητήριον, τῶν δὲ ἐκπωμάτων τὸ αὐτῷ μέρος φεραύλα ἔδωκεν, ὅτι καλῶς ἔδοξεν αὐτῷ τὴν ἐκ τῆ βασιλείας ἔλασιν διαταγεῖσθαι. ἔτω δὲ ἢ τότε ὑπὸ Κύρου κατασταθεῖσα ἔλασις, ἔτως ἔτι καὶ νῦν διαμένει ἡ βασιλείως ἔλασις· πλὴν τὰ ἱερὰ ἄπεςιν, ὅταν μὴ θύῃ. ὡς δὲ ταῦτα τέλος εἶχεν, ἀφικνῶνται πάλιν ἐς τὴν πόλιν, καὶ ἐσκήνωσαν, οἷς μὲν ἐδόθησαν οἰκίαι, κατ' οἰκίας· οἷς δὲ μὴ, ἐν τάξει.

ιε'. Καλέ-

sum, ait, si quidem sciperes, eum dedisses: sed tamen eum accipio, et Deos precor, quorum voluntate factum est, ut tu me ferires; facultatem mihi dent perficiendi, ut huius tui te muneris haud poeniteat. Et nunc quidem, ait, hoc equo meo consensu discede: ego vero statim apud te adero. Atque ita inter se illi permutatione utebantur.

14. Ex Cadusijs autem Rathonices vicit. Etiam currus singulos Cyrus ad cursum emisit. Omnibus autem victoribus et boues donabat, ut eis mactatis

epularentur, et pocula. Ipse victor bouem, victoriae praemium, accepit: poculorum partem suam Pheraulae donavit, quia visus esset ipsi prouectiorem e regia praeclare ordinasse. Atque ut ista tunc a Cyro fuit instituta prouectio, ita etiam hoc tempore prouectio regis adhuc in usu est; extra quam quod absunt victimae, quoties rem sacram non facit. Posteaquam his esset impositus finis, ad urbem redibant, et quibus aedes erant datae, suas in aedes diuertebant; quibus datae non erant, in ordines.

15. Pheraulas

* Al. ἡμεῖς.

14. Καλέσας δὲ καὶ ὁ Φεραύλας τὸν Σάκαν τὸν δόν-
 τα τὸν ἵππον, ἐξένιζε· καὶ ἄλλα τε παρῆχεν ἐκπλεῶ, καὶ
 ἔπει ἐδεδειπνήκεσαν, τὰ ἐκπώματα αὐτῶ, ἃ ἔλαβε παρὰ
 Κύρα, ἐμπιμπλὰς πρῆπινε καὶ ἐδωρεῖτο. καὶ ὁ Σάκας
 ὄρων πολλὴν μὲν καὶ καλὴν σρωμνὴν, πολλὴν δὲ καὶ κα-
 λὴν κατασκευὴν, καὶ οἰέτας δὲ πολλὰς· εἰπέ μοι, ἔφη,
 ὦ Φεραύλα, ἢ καὶ οἶκοι τῶν πλυσίων ἦδα; καὶ ὁ Φεραύ-
 λας εἶπε· ποίων πλυσίων; τῶν μὲν ἔν σαφῶς ἀποχειρο-
 βιώτων. ἐμὲ γάρ τοι ὁ πατὴρ τὴν μὲν τῶν παίδων παι-
 δεῖαν, γλίσχρως αὐτὸς ἐργαζόμενος καὶ τρέφων, ἐπαί-
 δευεν· ἔπει δὲ μειράκιον ἐγγυρόμην, ἢ δυνάμενος τρέφειν
 ἄργον, εἰς ἄγρον ἀπαγαγὼν, ἐκέλευσεν ἐργάζεσθαι. ἔνθα
 δὴ ἐγὼ ἀντέτρεφον ἐκείνον ἕως ἔζη, αὐτὸς σκάπων καὶ
 σπείρων μάλα μικρὸν γῆδιον, ἢ μέντοι πονηρόν γε, ἀλ-
 λά πάντων δικαιοτάτον· ὅ, τι γὰρ ἂν λάβοι σπέρμα,
 καλῶς καὶ δικαίως ἀπεδίδχ αὐτό τε καὶ τόκον ἔδεν
 τι πολύν. ἤδη δὴ ποτε ὑπὸ γενναιότητος καὶ διπλά-
 σια ἀπέδωκεν, ὧν ἔλαβεν. οἶκοι μὲν ἔν ἕτως ἔγωγε ἔζων.
 νῦν

15. Pheraulas autem arcessi-
 tum Sacam, qui equum ei dona-
 verat, hospitio excepit; et cum
 alia praebeuit adfatim, tum ubi
 coenati essent, quae a Cyro ac-
 ceperat, impleta propinabat ei,
 donabatque pocula. Sacas vero
 iste quum copiosam et elegan-
 tem vestem stragulam videret,
 copiosumque et elegantem ad-
 paratum, et multos famulos:
 Dic mihi, Pheraula, inquit, an
 etiam domi vnus ex opulentis
 eras? Quibus opulentis? ait
 Pheraulas. Immo prorsus ex iis,
 qui manibus suis victum quae-
 runt. Etenim pater meus suis
 me laboribus tenuiter alens, in

disciplina puerili educavit. Post-
 eaquam vero adolescentulus fa-
 ctus sum, quia me in otio non
 poterat alere, rus abduxit, et
 opus illic facere iussit: ubi
 ego sane vicissim eum, dum
 viueret, alui tum ipse pastinan-
 do, tum conferendo agellum
 perexiguum, non improbum
 tamen, sed omnium iustissimum.
 Nam quidquid seminis accepi-
 set, id ipsum recte ac iuste red-
 debat, ac soenus non valde co-
 piosum. Atque etiam aliquan-
 do, singulari quadam naturae
 bonitate, duplum reddidit eius
 quod acceperat. Hoc pacto
 igitur equidem domi vivebam.

νῦν δὲ ταῦτα πάντα, ἃ ὀρέῃς, Κῦρος μοι ἔδωκε.

ἰς'. Καὶ ὁ Σάκας εἶπεν ὦ μακάριε σὺ τὰ τε ἄλλα, καὶ αὐτὸ τῆτο, ὅτι ἐκ πένητος πλεῖσιος γεγένησαι. πολὺ γὰρ οἶμάί σε καὶ διὰ τῆτο ἡδίων πλετεῖν, ὅτι πεινῆσας χρημάτων πεπλήθηκας. καὶ ὁ Φεραύλας εἶπεν· ἡ γὰρ ἔτις, ὦ Σάκα, ὑπολαμβάνεις, ὥς ἐγὼ νῦν τρῶστω ἡδίων ζῶ, ὅσω πλείω κέκτημαι; ἔκ οἶδα, ἔφη, ὅτι ἐδίω μὲν, καὶ πίνω, καὶ καθεύδω ὅδ' ὅτις νῦν ἡδίων, ἢ τότε ὅτε πένης ἦν; ὅτι δὲ ταῦτα πολλὰ ἐστὶ, τρῶστον κερδαίνω, πλείω μὲν φυλάττειν δεῖ, πλείω δὲ ἄλλοις διανέμειν, πλειόνων δὲ ἐπιμελόμενον πρᾶγματα ἔχειν. νῦν γὰρ δὴ ἐμὲ πολλοὶ μὲν οἰκέται σῖτον αἰτῶσι, πολλοὶ δὲ πλεῖν, πολλοὶ δὲ ἱμάτια· οἱ δὲ ἰατρῶν δέονται· ἡκεὶ δέ τις ἢ τῶν προσβάτων λελυκωμένα φέρων, ἢ τῶν βοῶν κατακεκρημμισμένα, ἢ νόσον φάσκων ἐμπεπρωκέναι τοῖς κτήνεσιν ὥστε μοι δοκῶν ἔφη ὁ Φεραύλας, νῦν διὰ τὸ πολλὰ ἔχειν, πλείω λυπεῖσθαι, ἢ πρότερον διὰ τὸ ὀλίγα ἔχειν.

ἰς'. Καὶ

Iam vero haec uniuersa, quae vides, Cyrus mihi dedit.

16. Et Sacas ille: Felicem vero te, cum alias ob res, inquit, tum ob id ipsam, quod ex paupere diues factus sis. Nam arbitrator tibi propterea multo iucundiores esse diuitias, quod, quum pecunias vehementer expeteres, diuitias adeptus sis. Et Pheraulas: Itane vero, inquit, existimas, mi Saca, eo me nunc iucundius viuere, quo plura possideam? Nescis, ait, me et edere, et bibere, et dormire ne tantillo quidem nunc suauius, quam eo tempore quo

pauper eram? Hoc lucri ex istorum copia facio, quod plura mihi custodienda sunt, plura distribuenda inter alios, plurium habenda cura, cum negotiorum molestiis. Nam multi a me iam famuli cibum petunt, multi potum, multi vestem: egent medicis alii: quidam vel oues a lupis laniatas adfert, vel boves in praecipitium actos, vel morbum pecudes inuasisse narrat. Quo fit, ut existimem, ait Pheraulas, plus me iam doloris ex eo percipere, quod multa possideam; quam prius, quod haberem pauca.

17. Profecto,

ιζ'. Καὶ ὁ Σάκας· ἀλλὰ ναὶ μοὶ Δία, ἔφη, ὅταν σῶα ᾖ, πολλὰ ὀρεῶν, πολλαπλάσια ἐμῷ εὐφραΐνῃ. καὶ ὁ Φεραύλας εἶπεν· ἔτοι, ὦ Σάκα, ἔτως ἡδύ ἐστι τὸ ἔχειν χρήματα, ὡς ἀνιαρὸν τὸ ἀποβάλλειν. γινώσκῃ δ' ὅτι ἐγὼ ἀληθῆ λέγω. τῶν μὲν γὰρ πλεονέκτων ἡδεῖς ἀναγκάζεται ὑφ' ἡδονῆς ἀγρυπνεῖν, τῶν δὲ ἀποβαλλόντων τὴν ἡδονὰν ἀν' ἰδοῖς δυάμενον καθεύδειν ὑπὸ λύπης. μὰ Δί', ἔφη ὁ Σάκας, ἡδέε γε τῶν λαμβανόντων τὴν νυσάζοντα ἡδονὰν ἀν' ἰδοῖς ὑφ' ἡδονῆς. ἀληθῆ, ἔφη, λέγεις. εἰ γάρ τοι τὸ ἔχειν ἔτως, ὥσπερ τὸ λαμβάνειν ἡδύ ἦν, πολὺ ἀν' διέφερον εὐδαιμονία οἱ πλείους τῶν πενήτων. καὶ ἀνάγκη δέ τοι εἶναι, ἔφη, ὦ Σάκα, τὸν πολλὰ ἔχοντα, πολλὰ καὶ δαπανᾶν, καὶ εἰς θεοὺς, καὶ εἰς φίλους, καὶ εἰς ξένους. ὅσις ἔν' ἰσχυρῶς χρήμασιν ἔδεται, εὖ ἴσθι τῆτον, καὶ δαπανῶντα, ἰσχυρῶς ἀνίσταται.

ιη'. Μὰ Δί', ἔφη ὁ Σάκας, ἀλλ' ἔκ' ἐγὼ τέτων εἰμὶ, ἀλλὰ καὶ εὐδαιμονίαν τῆτο νομίζω, τὸ πολλὰ ἔχοντα,

17. Profecto, inquit ille Sacas, quum satua sunt, plura cernens, longe maiori voluptate quam ego, adficeris. Et Pheraulas: Nequaquam, ait, adeo iucundum est, opes possidere: quam molestum, amittere. Verum autem dicere me intelliges. Nam illorum, qui opulenti sunt, nemo prae voluptate vigilare cogitur: at eorum qui aliquid amittunt, neminem videas, qui prae moerore dormire possit. Ne quidem profecto eorum etiam quemquam, ait Sacas, qui aliquid accipiunt, prae voluptate dormitantem vi-

deas. Vera, inquit, narras. Nam si tam iucundum esset aliquid habere, quam accipere; longe diuites pauperibus beatiores essent. Enimuero necesse est, eum, mi Sacas, qui multa possidet, etiam multa tum in Deos, tum in amicos, tum in hospites impendere. Quisquis ergo pecuniis vehementer delectatur, eum certo scias etiam vehementer angi, quum sumtum facit.

18. At ego non sum profecto, inquit Sacas, ex eorum numero, sed etiam felicitatem quandam hanc esse arbitror, ut qui multa possidet,

ἔχοντα, πολλὰ καὶ δαπανᾶν. τί ἔν, ἔφη, πρὸς τῶν Θεῶν, ὁ Φεραύλας, ἔχι σύ γε αὐτίκα μάλα εὐδαίμων ἐγένεα, καὶ ἐμὲ εὐδαίμονα ἐποίησας; λαβὼν γάρ, ἔφη, ταῦτα πάντα κέκτησο, καὶ χρῶ ὅπως βῆλει αὐτοῖς· ἐμὲ δὲ μηδὲν ἄλλο ἢ ὥσπερ ξέμον τρέφε, καὶ ἔτι εὐτελέστερον ἢ ξένον. ἀρκέσει γάρ μοι, ὅ, τι ἂν καὶ σὺ ἔχης, τῶν μετέχειν. παίζεις, ἔφη ὁ Σάκας. καὶ ὁ Φεραύλας ὁμῶς εἶπεν, ἢ μὴν σπυρδῇ λέγειν. καὶ ἄλλα γέ σοι, ὦ Σάκα, προσδιαπράττομαι παρὰ Κύρου, μήτε θύρας τὰς Κύρου θεραπεύειν, μήτε στρατεύεσθαι. ἀλλὰ σὺ μὲν πλῆτῶν οἶκοι μενεῖς, ἐγὼ δὲ ταῦτα ποιήσω καὶ ὑπὲρ σῶ, καὶ ὑπὲρ ἐμῶ· καὶ εἴαν τι ἀγαθὸν προσλαμβάνω διὰ τὴν Κύρου θεραπείαν, ἢ καὶ ἀπὸ στρατείας τινός, οἶσω πρὸς σέ, ἵνα ἔτι πλείονων ἀρχῆς. μόνον, ἔφη, ἐμὲ ἀπόλυσον ταύτης τῆς ἐπιμελείας. ἦν γὰρ ἐγὼ σχολὴν ἄγω ἀπὸ τῶν, ἐμοὶ τέ σε οἶομαι πολλὰ, καὶ Κύρω, χρήσιμον ἔσεσθαι.

Ιθ'. Τῶν ἄτῳ ρηθέντων, ταῦτα συνέθεντο, καὶ ταῦτα ἐποίησαν. καὶ ὁ μὲν ἠγείτο εὐδαίμων γεγενῆσθαι, ὅτι πολλῶν

possidet, multa expendat. Non tu igitur, per Deos immortales, ait Pheraulas, iam statim felix admodum factus es, et me beasti? Accepta enim haec uniuersa possideto, et vtitor iis ex animi sententia: me non aliter atque hospitem pascito, vel etiam vilius, quam hospitem. Quippe mihi sufficiet, illorum esse participem, quaecunque tu habeas. Ludis vero, inquit Sacas. Et Pheraulas iuratus ait, se ista serio dicere. Quin et alia tibi, mi Saca, praeter haec a Cyro impetrabo, vt neque per obsequium frequentare te portas ipsius necesse

fit, neque militare: sed domi tu manebis opulentus: ego haec et tua, et mea causa faciam. Quod si etiam aliquid boni, vel Cyro studiose operam nauando praeterea consequar, vel ex militia quadam; id ad te perferam, quo plura in potestate habeas. Tantum, ait, hac tu me cura liberato. Nam si ab his rebus esse mihi otioso liceat, arbitror te et mihi, et Cyro, magno vsui futurum.

19. His dictis, et pacificebantur haec inter se, et pactis stabant. Ac alter quidem eorum se iam felicem existimabat, quod multarum

λῶν ἦρχε χρημάτων· ὁ δ' αὖ ἐνόμιζε μακαριώτατος εἶναι, ὅτι ἐπίτροπον ἔχει σχολὴν παρέχοντα πράττειν ὅ, τι αὐτῷ ἡδὺ εἴη. ἦν δὲ τῇ φεραύλᾳ ὁ τρόπος φιλέταιρος τε, καὶ θεραπεύειν ἑδὲν ἡδὺ αὐτῷ ἕτως εἶδομαι εἶναι, ἑδ' ὠφέλιμον, ὡς ἀνθρώπου. καὶ γὰρ βέλτιστον πάντων τῶν ζώων ἡγεῖτο ἀνθρώπον εἶναι καὶ εὐχαριστότατον· ὅτι ἑώρα τῆς τε ἐπαινεμένους ὑπὸ τινος ἀντεπαινόντας τῆς τε προθύμως, τοῖς τε χαρίζομένοις πειρωμένους ἀντιχαρίζεσθαι· καὶ ἕς γνοίεν εὐνοϊκῶς ἔχοντας, τῆτοις ἀντευνοῦντας· καὶ ἕς εἶδειεν φιλῶντας αὐτῆς, τῆτης μισεῖν ἔδυναμένους· καὶ γονέας δὲ πολὺ μᾶλλον ἀντιθεραπεύειν πάντων τῶν ζώων ἐθέλοντας, καὶ ζῶντας καὶ τελευτήσαντας. τὰ δ' ἄλλα πάντα ζῶα καὶ ἀχαριστότερα καὶ ἀγνωμονέστερα ἀνθρώπων ἐγίγνωσκεν εἶναι.

κ'. Οὕτω δὴ ὁ, τε φεραύλας ὑπερήδετο, ὅτι ἐξέ-
σοιτα

multarum opum dominus esset: alter etiam felicissimum, quod esset procuratorem habiturus, qui otium ei suppeditaret ad agendum, quidquid animo collibuisse. Erat autem ea Pheraulis indoles, ut sodalitiis delectaretur; nec arbitrabatur ex ullius rei cultu tantum voluptatis commodius percipi, quantum ex hominis cultu et obseruantia. Nam existimabat, hominem inter omnes animantes optimum esse, ac gratissimum; quia videret, eos qui ab aliquo laudarentur, vicissim hos studiose laudare, operamque da-

re, ut gratificantibus vicissim gratificentur: et quos beneuolus esse erga se animo cognoscerent, eos vicissim beneuolentia complere: quos amare se perspicerent, eos odisse nequaquam posse: parentes denique multo magis obsequiis et cultu vicissim demereri velle, quam animalia cetera; siue illi superstites essent, seu mortem obiiissent. Ceteras vero animantes vniuersas et magis ingratas, et minus beneficii memores esse, quam homines, sentiebat.

20. Sic igitur et Pheraulas munifice gaudebat, quod facultatem habiturus

σοιτο αὐτῷ, ἀπαλλαγέντι τῆς τῶν ἄλλων κτημάτων ἐπιμελείας, ἀμφὶ τῆς ἄλλης φίλης ἔχειν· ὃ, τε Σάκας, ὅτι ἐμελλε πολλὰ ἔχων πολλοῖς χρησεῖσθαι. ἐφίλει δὲ ὁ μὲν Σάκας τὸν Φεραύλαν, ὅτι προσέφερε τι αἰεὶ· ὁ δὲ, τὸν Σάκαν, ὅτι παραλαμβάνειν πάντα ἤθελε, καὶ αἰεὶ πλειόνων ἐπιμελόμενος, ἔδεν μᾶλλον αὐτῷ ἀσχολίαν παρεῖχε. καὶ ὕτοι μὲν δὴ ὕτω διῆγον.

Κ Ε Φ. δ΄.

Ούσας δὲ καὶ ὁ Κῦρος, καὶ νικητήρια ἐσιῶν, ἐκάλεσε τῶν φίλων οἱ μάλιστα αὐτὸν αὖξεν τε βεβλόμενοι φανεροὶ ἦσαν, καὶ τιμῶντες εὐνοϊκώτατα. συνεκάλεσε δὲ αὐτοῖς καὶ Ἀρτάβαζον τὸν Μῆδον, καὶ Τιγράνην τὸν Ἀρμένιον, καὶ τὸν Γερκάνιον ἱππαρχον, καὶ Γωβρύαν. Γαδάτας δὲ τῶν σκηπτήρων ἦρχεν αὐτῷ, καὶ ὅπῃ ἐκείνος διεκόσμησεν, ἢ πᾶσα ἔνδον δίκαια καθιεῖν καὶ ὅποτε μὲν συνδειπνοῖεν τινες, ἔδ' ἐκάθιζε Γαδάτας, ἀλλ' ἐπεμελεῖτο·

habiturus esset, ut, aliarum rerum suarum cura liberatus, amicis ceteris operam daret: itidemque Sacas, quod multa possidens, multis fruiturus esset. Ac Sacas quidem hic Pheraulam diligebat, qui semper aliquid adferret: Pheraulas Sacam, quod accipere omnia vellet: ac tamen si plura semper ei curanda venirent, non tamen propterea plus sibi negotii exhiberet. Et hi quidem hoc pacto degebant.

C A P. IV.

Αt Cyrus etiam facta re facta, epulo victoriae insti-

tuto, illos. amicos inuitavit, quos aperte constaret et autum eum maxime cupere, et animis ei summopere beneuolis honorem habere. Cum his inuitavit et Medum illum Artabazum, et Tigranem Armenium, et equitum praefectum Hyrcanium, et Gobryam. Gadatas autem sceptrigeris eius praeerat: totaque victus ratio domestica sic erat instituta, quemadmodum Gadatas ordinauerat. Et quoties coenabant apud Cyrum aliqui, ne sedebat quidem Gadatas, sed muneris sui curam gerebat:

μελεῖτο· ὅπότε δὲ μὴ αὐτοὶ εἶεν, καὶ συνεδείπνει. ἤδετο γὰρ αὐτῷ ζυνών. ἀντὶ δὲ τούτων πολλοῖς καὶ μεγάλοις ἐτιμᾶτο ὑπὸ τῆς Κύρου, διὰ δὲ Κῦρον καὶ ὑπ' ἄλλων.

β'. Ως δ' ἦλθον οἱ κληθέντες ἐπὶ τὸ δεῖπνον, ἔχ' ὅπῃ ἔτυχεν, ἕκαστον ἐκάθιζεν· ἀλλ' ὃν μὲν μάλιστα ἐτίμα, παρὰ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, ὡς εὐεπιβλεπτοτέρας ταύτης ὕψους, ἢ τῆς δεξιᾶς· τὸν δὲ δεύτερον παρὰ τὴν δεξιάν, τὸν δὲ τρίτον πάλιν παρὰ τὴν ἀριστερὰν, τὸν δὲ τέταρτον παρὰ τὴν δεξιάν· καὶ ἦν πλείονες ὥσιν, ὡσαύτως. σαφηνίζεσθαι δὲ, ὡς ἕκαστον ἐτίμα, τὸτο ἐδόκει αὐτῷ ἀγαθὸν εἶναι· ὅτι ὅπῃ μὲν οἶοντα οἱ ἄνθρωποι τὸν κρατιστεύοντα μῆτε κηρυχθῆσεσθαι, μῆτε ἀθλα λήψεσθαι, δηλοῖ εἶσιν ἐνταῦθα ὃ φιλονείκως πρὸς ἀλλήλους ἔχοντες· ὅπῃ δὲ μάλιστα πλεονεκτῶν ὁ κράτιστος φαίνεται, ἐνταῦθα προθυμώτατα φανεροὶ εἰσιν ἀγωνιζόμενοι πάντες.

γ'. Καὶ ὁ Κῦρος δὲ ὕτως ἐσαφηνίζε μὲν τῶς κρατιστεύοντας παρ' ἑαυτῷ, εὐθύς ἀρχάμενος ἐξ ἑδρας καὶ παρασά-

σεως.

gerebat: fin adesset nemo, et ipse cum Cyro coenabat. Dele-
tabatur enim Cyrus consuetudine Gadatae, qui propter haec a Cyro multis et magnis hono-
ribus adficiebatur, ac propter Cyrum etiam ab aliis.

2. Ad coenam inuitati quum venissent, non fortuito vnumquemque collocabat; sed quem honore maximo dignabatur, ad laeuam, quod haec insidiis obnoxia magis sit, quam dextra; secundum ab hoc ad dextram, tertium rursus ad laeuam, quartum ad dextram: ac si plures etiam essent, eadem eos ratio

ne collocabat. Arbitrabatur autem vtile esse, quo honore singulos ornalet, planum fieri. Nam vbi existimant homines, eum qui praestet aliis, neque praeconia, neque praemia accepturum; liquido patet, inter eos aemulationem nullam existere. Vbi vero praestantissimi cuiusque conditio cernitur esse optima, ibi summa cum alacritate vniuersi certamina se suscipere declarant.

3. Et Cyrus quidem hoc modo, quoniam apud se maxima essent auctoritate, statim planum faciebat, exorsus a leffionis et adfistendi loco.

Neque

σεως. ἔ μέντοι ἀθάνατον τὴν ταχθεῖσαν ἔδραν κατε-
 σῆσατο, ἀλλὰ νόμιμον ἐποίησατο, καὶ ἀγαθοῖς ἔργοις
 προῤῥῆναι εἰς τὴν τιμιωτέραν ἔδραν, καὶ, εἴ τις ῥαδιερ-
 γοίῃ, ἀναχωρῆσαι εἰς τὴν ἀτιμοτέραν. τὸν δὲ πρω-
 τεύοντα ἐν ἔδρᾳ ἡσχύνετο μὴ πλεῖστα καὶ ἀγαθὰ
 ἔχοντα παρ' αὐτῷ φαίνεσθαι. καὶ ταῦτα δὲ ἐπὶ Κῦ-
 ρῳ γεγόμενα, ὥτως ἔτι καὶ νῦν διαμένοντα αἰσθα-
 νόμεθα.

δ'. Επεὶ δὲ ἐδείπνῃν, ἐδόκει τῷ Γωβρύᾳ τὸ μὲν πολ-
 λὰ ἕκαστα εἶναι, ὃδὲν θαυμαστὸν παρ' ἀνδρὶ πολλῶν ἄρ-
 χοντι· τὸ δὲ τὸν Κῦρον ὥτω μεγάλα πράττοντα, εἴ τι
 ἡδὺ δοξείε λαβεῖν, μηδὲν τῶν μόνον καταδαπανᾶν, ἀλ-
 λὰ ἔργον ἔχειν δεόμενον τῶν κοινωνεῖν τῆς παρόντης. πολ-
 λάκις δὲ καὶ τῶν ἀπόντων φίλων ἔσιν οἷς ἑώρα πέμπον-
 τα ταῦτα αὐτόν, οἷς ἡδεῖς τύχοι ὥστε ἐπεὶ ἐδειπειπνήκε-
 σαν, καὶ τὰ πάντα πολλὰ ὄντα διαπεπόμεφθαι ὁ Κῦ-
 ρος ἀπὸ τῆς τραπέζης, εἶπεν ἄρα ὁ Γωβρύας· ἀλλ' ἐγώ,

ω

Neque tamen esse cuique per-
 petuum locum volebat eum, quo
 sedere iussus fuisset; sed lege
 cauit, ut praeclaris facinoribus
 progressio fieret ad locum ho-
 noratiorem: ac si quis ignaue
 nequiterque se gereret, ad mi-
 nus honorificum retrocederet.
 Putabat autem sibi pudendum
 Cyrus, eum hominem, qui lo-
 cum in confessa principem ob-
 tineret, non etiam conspici plu-
 rimis ab se bonis ornatum.
 Atque haec ut Cyri tempore
 fuerunt, ita nunc quoque ser-
 vari animaduertimus.

4. Inter coenandum, minime
 visum est Gobryae mirum, ma-

gna copia res singulas esse
 apud hominem multis imperan-
 tem; sed id potius, quod Cy-
 rus in tanta rerum magnitudi-
 ne, si quid suave visus esset
 consecutus, id non solus absu-
 meret: sed etiam laborem sus-
 ciperet rogando, ut amici prae-
 sentes eo communiter vesce-
 rentur. Quinetiam saepenum-
 ero videbat, eum nonnullis
 amicis absentibus ea mittere,
 quibus forte delectatus esset.
 Quo fiebat, ut, posteaquam
 ipsi coenati essent, et omnia,
 permulta quidem illa, Cyrus
 ex mensa huc illuc misisset,
 Gobryas diceret: Existimabam
 antehac

ὦ Κῦρε, πρόσθεν μὲν ἡγέμην τάττω σε πλείστον διαφέ-
ρειν ἀνθρώπων, τῷ στρατηγικώτατον εἶναι νῦν δὲ Θεὸς
ὁμνυμι, ἢ μὴν ἐμοὶ δοκεῖν πλέον σε διαφέρειν Φιλαν-
θροπία, ἢ στρατηγία. νῆ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος· καὶ μὲν
δὴ καὶ ἐπιδεικνῦναι τὰ ἔργα πολὺ ἥδιον Φιλανθροπίας,
ἢ στρατηγίας. πῶς δὴ; ἔφη ὁ Γωερεύας. ὅτι, ἔφη, τὰ
μὲν, κακῶς ποιεῖντα ἀνθρώπους δεῖ ἐπιδείκνυσθαι, τὰ
δὲ, εὖ.

Ε. Εκ τῆς δὴ, ἐπεὶ ὑπέπινον, ἤρετο ὁ Ὑστάσπας
τὸν Κῦρον, ἃρ' ἂν, ἔφη, ὦ Κῦρε, ἀχθεθείης μοι, εἴ
σε ἐροίμην, ὃ βέλεμαί σε πυθέσθαι; ἀλλὰ ναὶ μὰ τὸς
Θεὸς, ἔφη, τὴναντίον τῆς, ἀχθοίμην ἄν σοι, εἰ
αἰδοίμην σιωπῶντα, ἃ ἂν βέλοιο ἐρέσθαι. λέγε δὴ μοι,
ἔφη, ἥδη πώποτε καλέσαντός σε ἐκ ἡλθον; εὐφύ-
μει, ἔφη ὁ Κῦρος. ἀλλ' ὑπακύνων σχολῇ ὑπήκυσ-
σα; ἃ δὲ τῆτο. προσαχθὲν δέ τι ἥδη σοι ἐκ ἔπρα-
ξα; ἐκ αἰτιῶμαι, ἔφη. ὃ δὲ πράττοιμι, ἔστιν ὃ, τι πῶ-

ΠΟΤΕ

antehac equidem, Cyre, pluri-
mum eo praestare te ceteris
hominibus, quod imperatoriae
disciplinae peritissimus esses. At
nunc Deos iureiurando sancte
testor, videri mihi longe te
clementia, quam imperatoria
laude praestare. Sic est profe-
cto, ait Cyrus, et quidem cle-
mentiae, quam artis imperato-
riae opera demonstrare, multo
est gratius. Quinam istuc? ait
Gobryas. Quod, inquit, haec
demonstrando, male mortalibus
facere necesse est: illa cum be-
neficio coniuncta sunt.

5. Deinde quum largius bibe-

rent, Cyrum Hystaspas interro-
gar: Num mihi succensus sis,
Cyre, si te interrogem, quod
rescire cupio? Immo vero per
Deos immortales, ait, e contra-
rio succenserem tibi, si te reti-
cere animadverterem, de qui-
bus interrogare velles. Dic mi-
hi quaeso, inquit, an vnquam
arcessitus abs te, non accessi?
Bona verba, subiecit Cyrus.
Num vero lente tibi parui? Ne
id quidem. Num aliquid mihi
abs te imperatum, non effe-
ctum dedi? Nihil habeo, quod
querar, ait. Quidquid autem fa-
cerem, eorum omnium an ali-
quid

ποτε ἔ' προθύμως, ἢ ἔ'χ' ἡδομένως πράττοντά με κατέγνωνς; τῷτο δὴ πάντων ἤκιστα, ἔ'φη ὁ Κῦρος. τί-
νος μὴν ἔνεκα, ἔ'φη, πρὸς τῶν Θεῶν, ὧ Κῦρε, Χρυ-
σάντας σε ἔτρεψεν, ὥς εἰς τὴν τιμωτέραν ἐμῷ ἔδραν
ιδρυσθῆναι; ἢ λέγω; ἔ'φη ὁ Κῦρος. πάντως, ἔ'φη ὁ
Τσαόσπας. καὶ σὺ αὖ ἔ'κ' ἀχθεοδήσῃ μοι ἀκάν τὰ-
ληθῇ; ἡδῆσομαι μὲν ἔ'ν, ἔ'φη, ἢν εἰδῶ ὅτι ἔ'κ' ἀδι-
κῶμαι.

5'. Χρυσάντας τοίνυν, ἔ'φη, ἔ'τοςι πρῶτον μὲν ἔ'
κλῆσιν ἀνέμενον, ἀλλὰ πρὶν καλεῖσθαι, παρῆν τῶν ἡμε-
τέρων ἔνεκα· ἔπειτα δὲ ἔ' τὸ κελευόμενον μόνον, ἀλλὰ
καὶ ὁ, τι αὐτὸς γνώῃ ἄμεινον εἶναι πεπραγμένον ἡμῖν, τῷ-
το ἔπραττεν. ὁπότε δ' εἰπεῖν τι δέοι εἰς τῆς συμμά-
χας, ἃ μὲν ἐμὲ ὤτεο πρέπειν λέγειν, ἐμοὶ συνεβόλευεν·
ἃ δὲ ἐμὲ αἰδοῖτο βεβλόμενον μὲν εἰδέναι τῆς συμμά-
χας, αὐτὸν δὲ με αἰσχυνόμενον περὶ ἐμαυτῷ λέγειν, ταῦ-
τα ἔ'τως λέγων, ὥς ἑαυτῷ γνώμην ἀπεφαίνετο. ὥς·
ἔ'ν

quid est, quod vnquam non fa-
tis alacriter, neque cum volu-
ptate facere me animaduerte-
ris? Id vero minime omnium,
ait Cyrus. Quid igitur est, per
Deos immortales, Cyre, quo
Chryfantas te mouit, vt sede
honoratiori, quam ego, colloca-
retur? Dicamne? inquit Cyrus.
Omnino, subiecit Hystaspas.
Tu vero mihi rursum non suc-
censebis, vbi, quod verum est,
audies? Immo voluptatem ca-
piam, inquit, si me nulla iniu-
ria adfici sciam.

6. Hic ergo Chryfantas pri-
mum, ait, non expectabat, do-

nec arcefferetur; sed rerum
nostrarum causa prius etiam,
quam arcefferetur, aderat. Prae-
terea non id solum faciebat,
quod imperaretur: sed quidquid
animaduerneret ipse, quod esse-
ctum nobis conduceret, agebat.
Quoties autem ad socios aliquid
dicendum erat, quaecunque de-
bere dici a me decori ratione
putabat, de iis consilium mihi
suum dabat: quae vero persepi-
sceret me quidem scire socios
cupere, sed pudore praepediri,
quominus ipse exponerem; ea
sic proferebat, quasi suam ipsius
sententiam pronuntiaret. Quid
igitur

ἐν γε τῆτοις τί κωλύει αὐτὸν καὶ ἐμῷ ἐμοὶ κρείττονα εἶναι; καὶ ἐαυτῷ μὲν αἰεὶ φησι πάντα τὰ παρόντα ἀρ-
καῖν, ἐμοὶ δὲ αἰεὶ φανερός ἐστι σκοπῶν, τί ἂν προσγεγό-
μενον ὀνήσειεν ἐπὶ τε τοῖς ἐμοῖς καλοῖς μᾶλλον ἐμῷ
ἀγάλλεται καὶ ἡδσταί. πρὸς ταῦτα ὁ Ὑσάσπας εἶπε· νῆ
τὴν Ἡραν, ὦ Κῦρε, ἡδομαί γε ταῦτά σε ἐρωτήσας. τί
μάλιστα; ἔφη ὁ Κῦρος. ὅτι καὶ γὰρ πειράσσομαι ταῦ-
τα ποιεῖν. ἐν μόνον, ἔφη, ἀγνοῶ, πῶς ἂν εἶην δῆ-
λος χαίρων ἐπὶ τοῖς σοῖς ἀγαθοῖς· πότερον κροτεῖν
δεῖ τῷ χεῖρι, ἢ γελᾶν, ἢ τί ποιεῖν; καὶ ὁ Ἀρτάβα-
ζος εἶπεν· ὀρχεῖσθαι δεῖ τὸ Περσικόν. ἐπὶ τῆτοις μὲν
δὴ γέλως ἐγένετο.

Ζ. Προϊόντος δὲ τῆ συμποσίᾳ, ὁ Κῦρος τὸν Γωβρύαν
ἐπῆρετο, εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Γωβρύα, νῦν ἂν δοκοῖς ἡδῖον τῶν-
δὲ τῷ τὴν θυγατέρα δῶναι, ἢ ὅτε τὸ πρῶτον ἡμῖν συνεγέ-
νη; ἔκταν, ἔφη ὁ Γωβρύας, καὶ γὰρ τάληθ' ἡ λέγω; νῆ Δί',
ἔφη ὁ Κῦρος· ὡς ψεύδης γε ἑδεμία ἐρώτησις δαίται. εὖ
τοῖνον,

igitur vetat, quominus in his
mihi meipso potior fuerit?
Praeterea sibi semper ea, quae
adsunt, sufficere ait; mihi vero
prospicere semper apparet, ec-
quid accedere possit amplius,
quod utilitatem adferat. Deni-
que de meis commodis plus ipse
voluptatis ac laetitiae capit,
quam egomet capiam. Ad ea
Hystaspas: Laetor, ita me Iu-
no amet, inquit, me de his te
interrogasse. Cur id potissi-
mum? ait Cyrus. Nam et
ipse, inquit, haec enitar facere.
Vnum modo ignoro, quo pacto
efficere possim, ut manifestum
sit, me tuis commodis gaudere:

VOL. I.

Num manibus mihi plauden-
dum, an ridendum, vel quid
agendum est? Et Artabazus:
Saltandum tibi est, ait, more
Persico. Quae verba risus con-
sequutus est.

7. Quum autem computatio
produceretur, Gobryam Cyrus
interrogabat: Dic mihi, Go-
brya, modone tibi videre lu-
bentius horum alicui filiam
daturus, quam id temporis, quo
primum nobiscum congressus
es? Num et mihi, subiecit Go-
bryas, verum licet dicere? Li-
cet profecto, ait Cyrus; Quip-
pe nulla interrogatio menda-
cium desiderat. Itaque certo

K k

scias,

τοίνυν, ἔφη, ἴδῃ ὅτι νῦν ἂν πολὺ ἥδιον. ἢ καὶ ἔχοις ἂν, ἔφη ὁ Κῦρος, εἰπεῖν διότι; ἔγωγε. λέγε δὴ. ὅτι τότε μὲν ἐώρων τῆς πόνος καὶ τῆς κινδύνος εὐθύμως αὐτὰς φέροντας, νῦν δὲ ὁρῶ αὐτὰς τὰ ἀγαθὰ σωφρένως φέροντας. δοκεῖ δέ μοι, ὦ Κῦρε, χαλεπώτερον εἶναι εὐρεῖν ἄνδρα τὰ γαθὰ καλῶς φέροντα, ἢ τὰ κακά. τὰ μὲν γὰρ ὕβρι τοῖς πολλοῖς, τὰ δὲ σωφροσύνην τοῖς πᾶσιν ἐμπαιεῖ.

ἦ. Καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν ἡκιστας, ὦ Τσάσπα, Γωβρύχ τὸ ῥῆμα; ναὶ μά Δί', ἔφη καὶ εἰὰν πολλὰ τοιαῦτά γε λέγῃ, πολὺ μᾶλλον με τῆς θυγατρὸς μνηστῆρα λήψεται, ἢ εἰὰν ἐκπώματα πολλὰ μοι ἐπιδεικνύῃ. ἢ μὴν, ἔφη ὁ Γωβρύχας, πολλὰ γέ μοι ἐστὶ τοιαῦτα συγγεγραμμένα, ὧν ἐγώ σοι εὖ φθονήσω, ἣν τὴν θυγατέρα με θυγαῖκα λαμβάνῃς. τὰ δὲ ἐκπώματα, ἔφη, ἐπεὶ δὴ ἔκ ἀνέχεσθαι μοι φαίνη, ἔκ αὖδ' εἰ Χρυσάντα τέττω * δώσω, ἐπεὶ καὶ τὴν ἔδραν σὺ φήσπασε. καὶ μὲν δὴ, ἔφη ὁ Κῦρος, ὦ Τσάσπα, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ οἱ παρόντες, ἣν ἐμοὶ λέγῃτε, ὅταν τις ὑμῶν γαμεῖν

scias, inquit, multo me iam lubentius id facturum. Possisne mihi dicere, ait Cyrus, quamobrem? Possim vero. Dic igitur. Quia cernebam eos id temporis tum labores, tum pericula, praesentibus et aequis animis tolerare: nunc etiam res secundas moderate ferre video. Arbitror autem, Cyre, difficilius esse reperire hominem, qui res secundas, quam qui aduersas recte ferat. Nam illae in plerisque insolentiam, hae modestiam in omnibus excitant.

8. Et Cyrus: Audivistine, inquit, hoc Gobryae verbum, Hy-

staspa? Audiui profecto, ait, ac si quidem eiusmodi plura dixerit, multo me magis filiae proci habiturus est, quam si multa mihi pocula ostentet. Profecto, inquit Gobryas, multa mihi sunt huiusmodi litteris consignata, quae tibi ego non inuidebo, si filiam meam uxorem duxeris. Pocula vero, ait, quia mihi non viderismittere, haud scio an Chrystantae huic dare debeam, quando is tibi sedem tuam surripuit. Enimvero, ait Cyrus, mi Hystaspa, et ceteri qui adestis, si mihi rem indicaueritis, quando quis vestrum uxorem

* Al. ἴσθ.

γαμῆν ἐπιχειρήσῃ, γνώσεσθε ὁποῖός τις καὶ γὰρ συνεργὸς ὑμῖν ἔσομαι.

θ'. Καὶ ὁ Γωβρύας εἶπεν· ἦν δέ τις ἐκδῶναι βάλῃται θυγατέρα, πρὸς τίνα δεῖ λέγειν; πρὸς ἐμὲ, ἔφη ὁ Κῦρος, καὶ τῷτο. πάνυ γὰρ, ἔφη, δευρὸς εἰμι ταύτην τὴν τέχνην. ποίαν; ἔφη ὁ Χρυσάντας. τὸ γινῶναι ὁποῖος ἂν γάμος ἐκάσῃ συναρμόσειε. καὶ ὁ Χρυσάντας ἔφη, λέγε δὴ πρὸς τῶν θεῶν, ποίαν τινά μοι γυναῖκα οἶε συναρμόσειν κάλλιστα; πρῶτον μὲν, ἔφη, μικράν· μικρὸς γὰρ καὶ αὐτὸς εἶ. ἦν δὲ μεγάλην γαμήσειας, ἦν ποτε βάλῃ αὐτὴν ὀρθὴν φιλῆσαι, προσάλλεσθαι σε δεήσει ὡς τὰ κυνάρια. τῷτο μὲν δὴ, ἔφη, ὀρθῶς προνοεῖς. καὶ γὰρ ἄδ' ὁπῶσι' ἂν ἀλτικὸς εἰμι. ἔπειτα δ', ἔφη, σιμὴ ἂν σοι ἰσχυρῶς συμφέροι. πρὸς τί δὴ αὐτῷτο; ὅτι, ἔφη, σὺ γευπὸς εἶ. πρὸς ἂν τὴν σιμότητα σάφ' ἴδῃ ὅτι ἡ γευπότης ἄριστα προσαρμόσειε. λέγεις σὺ, ἔφη, ὡς καὶ τῷ εὐ δεδειπνηκότι, ὥσπερ καὶ ἐγὼ νῦν, ἀδείπνος ἂν συναρμόζοι; ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος. τῶν μὲν γὰρ μεσῶν γευπὴ ἡ γαστὴρ γίγνεται, τῶν δὲ ἀδείπνων, σιμὴ.

ί. Καὶ

rem ducere conabitur; qualem et ipse vobis operam nauaturus sum, cognosceris.

9. Et Gobryas: Cui vero indicandum erit, inquit, si quis filiam nuptum dare velit? Etiam illud mihi significate, ait Cyrus. Nam hanc artem mirifice calleo. Quam? ait Chryfantas. Cognoscendi, inquit, quod coniugium cuique congruar. Et Chryfantas: Dic mihi, per Deos immortales, ait, cuiusmodi uxorem mihi pulcherrime congruituram arbitreris. Primum, inquit, parvam: nam et tu parvus es. Quod si grandem du-

cas, adfilire te necesse fuerit, castellorum more, si forte rectam osculari velis. Id vero, inquit, recte abs te prouidetur. Nam ne tantillum quidem ad saltandum idoneus sum. Deinde, ait, admodum tibi sima conduceret. Cur illud? Quia tu, inquit, nasum aduncum habes. Optime igitur simae nasi formae congruerit adunca. Tunc ais, inquit, bene coenato, quemadmodum iam ego sum, incoenatam ieiunamque congruere? Ita profecto, ait Cyrus: nam eorum, qui pleni sunt, venter aduncus est; incoenatorum, simus.

Kk 2

10. Et

ἰ. Καὶ ὁ Χρυσάντας ἔφη· ψυχρῶ δ' ἂν, πρὸς τῶν θεῶν, βασιλεῖ ἔχῃς ἂν εἰπεῖν ποία τις συνείσει; ἐνταῦθα μὲν δὴ ὁ, τε Κῦρος ἐξεγέλασε, καὶ οἱ ἄλλοι ὁμοίως. γελῶντων δὲ ἅμα εἶπεν ὁ Ὑστάσπας· πολὺ γε, ἔφη, μάλισα τάτῃ σε, ὦ Κῦρε, ζηλῶ ἐν τῇ βασιλείᾳ. τίνος; ἔφη ὁ Κῦρος. ὅτι δύνασθαι καὶ ψυχρὸς ἂν γέλωτα παρ᾽ ἐχέῃ. καὶ ὁ Κῦρος εἶπεν· ἐπεὶ αὖ ἂν πρίαιό γε παμπόλλη, ὥστε σοι ταῦτα εἰρησθαι, καὶ ἀπαγγελθῆναι παρ' ἧ εὐδοκιμεῖν βάλει, ὅτι ἀσεῖος εἶ; καὶ ταῦτα μὲν δὴ ἔτω διεσκώπητο.

ια'. Μετὰ δὲ ταῦτα Τιγράνη μὲν ἐξήνεγκε γυναικεῖον κόσμον, καὶ ἐκέλευσε τῇ γυναικὶ δῆναι, ὅτι ἀνδρείως συνεστρατεύητο τῷ ἀνδρὶ. Ἀρταβάζω δὲ χρυσὸν ἑκπῶμα, τῷ δὲ Ὑρκανίῳ ἵππον, καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ καλὰ ἑδωρήσατο. σοὶ δὲ, ἔφη, ὦ Γωβρυά, δώσω ἄνδρα τῇ θυγατρὶ. ἔκῃν ἐμὲ, ἔφη ὁ Ὑστάσπας, δώσεις, ἵνα καὶ τὰ συγγράμματα λάβω. ἢ καὶ ἔτι σοι, ἔφη ὁ Κῦρος, ἔστία ἀξία τῶν τῆς παιδός; νῆ Δί', ἔφη, πολλαπλασίῳ μὲν ἔν χερσμά-
των.

10. Et Chryfantas: Obsecro te, inquit, possisne dicere, cuiusmodi vxor regi frigido sit comoda? Heic risum et Cyrus edidit, et alii. Quibus simul rideantibus, Hytaspas dixit: Equidem te, Cyre, multo maxime ceu felicem ob hoc in isto regno tuo admiror. Quid illud est? ait Cyrus. Quod quum frigidus sis, risum mouere possis. Et Cyrus: Tu vero non magno redimeres, inquit, ut haec abs te dicta essent; atque ut illi renuntiaretur, apud quam esse cupis in existimatione, quod sis urbanus? Et his quidem iocis inter eos ludebatur.

11. Secundum illa Cyrus mundum muliebrem Tigranem protulit, quem ut vxori daret, iussit; quod ea virili animo militiae mariti comes fuisset. Artabazo poculum aureum, Hyrcanio equum, cum aliis multis ac pulchris rebus donauit. Tuae vero, mi Gobrya, inquit, filiae virum dabo. Me igitur dabis, ait Hytaspas, ut etiam illa Gobryae scripta consequar. Et Cyrus: Num tibi sunt, inquit, facultates, quae sint puellae fortunae dignae? Sunt profecto, ait, et multo quidem maioribus etiam opibus.

των. καὶ πῦ, ἔφη ὁ Κῦρος, ἔτι σοι αὕτη ἡ ἔστια; ἐνταῦθα, ἔφη, ὅπως καὶ σὺ κάθησαι, φίλος ὦν ἐμοί. ἀρκεῖ μοι, ἔφη ὁ Γωβρύας· καὶ εὐθὺς ἐκτείνας τὴν δεξιάν, δίδω, ἔφη, ὦ Κῦρε· δέχομαι γάρ.

ιβ'. Καὶ ὁ Κῦρος λαβὼν τὴν τῇ Τσάσπῃ δεξιάν, ἔδωκε τῷ Γωβρύᾳ· ὁ δὲ ἐδέξατο. ἐκ δὲ τῆς πολλὰ καὶ καλά ἔδωκε δῶρα τῷ Τσάσπῃ, ὅπως τῇ παιδί πέμψει. Χρυσάνταν δὲ ἐφίλησε προσαγαγόμενος. καὶ ὁ Αἰτάβαζος εἶπε, μὰ Δί', ἔφη, ὦ Κῦρε, ἔχ' ὁμοίῃ γε χρυσῷ ἐμοί τε τὸ ἐκπῶμα δέδωκας, καὶ Χρυσάντα τὸ δῶρον. ἀλλὰ καὶ σοί, ἔφη, δώσω. ἐπήρετο ἐκεῖνος, πότε; εἰς τριακὸσόν, ἔφη, ἔτος. ὡς ἀναμενῆντος, ἔφη, καὶ ἔκ' ἀποθανεμένη, ἔτω παρασκευάζω. καὶ τότε μὲν δὴ ἔτως ἔληξεν ἡ σκηνή. ἐξανισταμένων δ' αὐτῶν ἐξανέστη καὶ ὁ Κῦρος, καὶ συμπρῆπεμψεν αὐτὰς ἐπὶ τὰς θύρας.

ιγ'. Τῇ δ' ὑπεραίᾳ τῆς ἐφελυσίης συμμάχης γενομένης ἀπέπεμπεν οἰκαδὲ ἐκάστης, πλὴν ὅσοι αὐτῶν οἰκεῖν ἐβόλοντο παρ'

opibus. Et vinam, inquit Cyrus, has facultates habes? Heic, ait, ubi tu confedisti, qui mihi amicus es. Id vero sufficit mihi, subiecit Gobryas: statimque porrecta dextra, Da mihi, Cyre, ait. Nam, equidem accipio.

12. Et prehensam Cyrus Hytaspae dextram Gobryae dedit, et is accepit. Multa deinde munera, et elegantia quidem, Hytaspae dedit, quae puellae mitteret. Chrysantam vero, admotum sibi, osculatus est. Et Artabazus: profecto, Cyre, inquit; non ex eodem auro mihi poculum, et Chry-

santae munus hoc dedisti. At enim, ait Cyrus, etiam tibi daturus sum. Quando? quae-rebat ille. Ad annum, inquit, trigesiumum. Tu vero sic te parato, ait Hytaspas, ut me tempus illud expectaturum, nec mortem prius obiturum, scias. Hoc modotum illi contubernio finis est impositus. Quum autem ipsi surgerent, etiam Cyrus surrexit, et eos ad fores usque prosequutus est.

13. Postidie socios, qui sponte se coniunxerant, singulos domum remisit, exceptis iis, qui apud ipsum habere domicilia vellent.

παρ' αὐτῶν· τῆτοις δὲ χώραν καὶ οἴκους ἔδωκε· καὶ νῦν ἔτι ἔχουσιν οἱ τῶν καταμεινάντων τῆτων τότε ἀπόγονοι· πλείοσι δ' εἰσὶ Μήδων καὶ Τρκανίων. τοῖς δ' ἀπὸ τῆς δωρησάμενος πολλὰ, καὶ ἀμέμπτως ποιησάμενος καὶ ἄρχοντας, καὶ στρατιώτας, ἀπεπέμψατο. ἐκ τῆς δὲ διέδωκε καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν στρατιώταις τὰ χρήματα, ὅσα ἐκ Σάρδεων ἔλαβε· καὶ τοῖς μὲν μυριάρχοις, καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ὑπῆρέταις ἐξαίρετα ἐδίδωκε πρὸς τὴν ἀξίαν ἐκάστω, τὰ δ' ἄλλα διένειμε· καὶ τὸ μέρος ἐκάστω δὲς τῶν μυριάρχων, ἐπέτρεψεν αὐτοῖς διανέμειν, ὥσπερ αὐτὸς ἐκείνοις διένειμεν. ἐδίδουσαν δὲ τὰ μὲν ἄλλα χρήματα, ἄρχων ἄρχοντας τῆς ὑφ' ἑαυτῷ δοκιμάζων· τὰ δὲ τελευταῖα οἱ ἐξάδαρχοι, τῆς ὑφ' ἑαυτοῖς ιδιώτας δοκιμάσαντες, πρὸς τὴν ἀξίαν ἐκάστω ἐδίδουσαν· καὶ ἔτι πάντες εἰλήφεσαν τὸ δίκαιον μέρος.

ιδ'. Επειδὴ δὲ εἰλήφεσαν τὰ τότε δοθέντα, οἱ μὲν τινες ἔλεγον περὶ τῆς Κύρου τοιαύδε· ἢ καὶ αὐτὸς

γε

vellent. His et agros, et aedes dedit; quas etiam nunc posteriores eorum, qui tunc remansere, possident. Sunt autem plurimi ex Medis et Hyrcaniis. Descendentibus multa largitus, quum perfecisset, ut nihil tum praefecti tum milites quererentur; sic eos dimisit. Hinc militibus etiam suis pecunias, quasunque Sardibus acceperat, distribuit: ac decem quidem millium praefectis, et adparitoribus suis eximia quaedam, pro dignitate cuiusque largiebatur, cetera hinc inde diuidebat. Data enim parte certa cuique decem mil-

lium praefecto, hanc curam dedit iis, ut perinde ac ipse distribuisset in eos, ita et aliis ipsi distribuerent. Ac pecuniae quidem ceterae sic ab eis distributae sunt, ut praefectus quisque in praefectos inferiores, sibi parentes, explorando inquireret: tandemque sex militibus praefecti, gregariis sub se militibus exploratis, pecunias ultimas pro cuiusque merito distribuerunt. Atque hoc modo iustam uniuersae portionem consecuti sunt.

14. Acceptis autem pecuniis hisce, tunc distributis, aliqui de Cyro siebant: Nimirum multa

ta

γε πολλὰ ἔχει, ὅπως γε καὶ ἡμῶν ἐκάστῳ τοσαῦτα δέδω-
κεν. οἱ δὲ τινες αὐτῶν ἔλεγον, ποῖα πολλὰ ἔχει; ἔχῃ ὁ
Κύρος τρόπος τοῦτος ὅλως χρηματίζεσθαι, ἀλλὰ διδῶς
μᾶλλον ἢ κλιόμενος ἤδεσθαι. αἰδανόμενος δὲ ὁ Κῦρος τῆς
τῆς λόγῃς, καὶ τὰς δόξας τὰς περὶ αὐτῆς, συνέλεξε τῆς
φίλῃς τε, καὶ τῆς ἐπικαιρίῃς ἀπαντᾶς, καὶ ἔλεξεν ὥδε·

ΙΕ'. Ἄνδρες φίλοι, εἶρακα μὲν ἤδη ἀνθρώπους, οἱ
βέλονται δοκεῖν πλείω κεκτῆσθαι ἢ ἔχουσιν, ἐλευθε-
ριώτεροι ἂν οἴμενοι ἔτω φαίνεσθαι· ἐμοὶ δὲ δοκῶσιν,
ἔφη, ἔτοι τῆς μπαλῆς, ἢ βέλονται, ἐφέλκεσθαι· τὸν
γὰρ πολλὰ δοκῶντα ἔχειν, μὴ κατ' ἀξίαν τῆς
ἰστίᾳς φαίνεσθαι ὠφελῶντα τῆς φίλῃς, ἀνελευθε-
ρίαν ἐμοίγε δοκεῖ περιάπλῃν. εἰς δ' αὖ, ἔφη, οἱ
λεληθέναι βέλονται ὅσα ἂν ἔχουσιν· πονηροὶ ἔν καὶ
ἔτοι τοῖς φίλοις ἐμοίγε δοκῶσιν εἶναι· διὰ γὰρ τὸ
μὴ εἰδέναι τὰ ὄντα, πολλάκις δεόμενοι ἐκ ἐπαγγέλ-
λουσιν εἰ φίλοι τοῖς ἐταίροις, ἀλλ' ἀπατῶνται. ἀπλῆ-
στάς

ta possidet ipse, quum tam mul-
ta cuique nostrum dederit. Alii
dicebant: Quae sunt illa multa
quae possidet? non is villo mo-
do Cyri mos est, vt rem facere
velit: sed maiorem voluptatem
dando quam possidendo perci-
pit. Hos sermones, hominum-
que de se sententias, quum
Cyrus animaduertisset; conuo-
catis amicis, et omnibus illis,
quos interesset arcessiri, in hanc
sententiam loquutus est:

15. Vidi equidem nonnullos,
amici, qui existimari vellent,
plura possidere, quam haberent
re ipsa: quod hoc modo futu-

rum arbitrarentur, vt magis li-
berales viderentur. Verum illi
vergere mihi videntur in par-
tem instituto suo contrariam.
Nam eum, qui multa possidere
credatur, non pro ratione facul-
tatum amicis palam commodare;
id vero mihi notam illibera-
litis irrogare videtur. Rursus
alii quantum possideant, cete-
ros ignorare volunt: qui et ipsi,
meo iudicio, male de amicis
merentur: nam quia facultates
eorum ignorantur, saepe amici
egentes aliquid petendo sodal-
es hosce non appellant, sed de-
cipiuntur. Id mihi simplicissimi
videtur

τάτῃ δέ μοι, ἔφη, δοκεῖ εἶναι, τὸ τὴν δύναμιν φανεράν ποιήσαντα, ἐκ ταύτης ἀγωνίζεσθαι περὶ καλοκαγχθίας. καὶ γὰρ ἔν, ἔφη, βήλομαι ὑμῖν, ὅσα μὲν οἶόν τ' ἐστὶν ἰδεῖν τῶν ἐμοῖόντων δείξαι· ὅσα δὲ μὴ οἶόν τε ἰδεῖν, διηγήσασθαι.

ἰς'. Ταῦτα εἰπὼν, τὰ μὲν ἐδείκνυε πολλά τε καὶ καλὰ κτήματα, τὰ δὲ κείμενα ὡς μὴ ράδια εἶναι ἰδεῖν, διηγείτο· τέλος δὲ εἶπεν ὥδε· ταῦτα, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἅπαντα δεῖ ὑμᾶς ὅδ' ἐν μάλ्लον ἐμὰ ἡγεῖσθαι ἢ καὶ ὑμέτερα. ἐγὼ γάρ, ἔφη, ταῦτα ἀθροίζω, ἔθ' ὅπως αὐτὸς καταδπανήσω, ἔθ' ὅπως αὐτὸς κατατρέψω. (ὃ γὰρ ἂν δυναίμην) ἀλλ' ὅπως ἔχω τῷ τε αἰὶ ὑμῶν καλόν τι ποιῶντι διδόναι, καὶ ὅπως ἦν τις ὑμῶν τινὸς ἐνδεῖσθαι νομίση, πρὸς ἐμὲ ἐλθὼν λάβη, ἔθ' ἂν ἐνδεὴς τυγχάνῃ ὢν. καὶ ταῦτα μὲν ἔτως ἐλέχθη.

Κ Ε Φ. ε'.

Ηνίκα δὲ ἤδη αὐτῷ ἰδόκει καλῶς ἔχειν τὰ ἐν Βαβυλωνί, ὡς καὶ ἀποδημεῖν, συνεσκευάζετο τὴν εἰς Πέρσας

videtur hominis esse, ut ostensis facultatibus suis, pro earum ratione benignitatis laudem sibi parere contendat. Quamobrem et ipse monstrare vobis volo, quascunque facultates meas videre licet; et quas videre non licet, eas oratione vobis exponam.

16. Quae loquutus, alias quidem opes, et multas, et insignes, eis commonstrabat; alias vero sic collocatas, ut conspici non possent, commemorabat. Tandem dixit: Haec omnia vos non tam mea, quam vestra ducere convenit. Nam equi-

dem ea colligo, non ut ipse absuam, nec ut deterendo imminuam, quod a me quidem fieri non posset: sed partim ut habeam, quod alicui vestrum, quovis tempore praeclarum aliquod facinus edemi, largiar; partim ut, si quis vestrum egere se aliqua re arbitretur, ad me veniat, et quidquid forte desiderat, accipiat. Haec in hunc modum dicta fuere.

C A P. V.

Quum autem res ita Babylonem constitutas existimaret, ut etiam inde abesse posset, ad iter Persicum separabat, idemque

σας πορείαν, καὶ τοῖς ἄλλοις παρήγγειλεν. ἐπεὶ δὲ ἐνό-
μισεν ἱκανὰ ἔχειν ὧν ὤτετο δεήσεσθαι, ἔτω δὴ ἀνεζεύ-
γνυε. διηγησόμεθα δὲ καὶ ταῦτα, ὡς πολὺς σόλος ὦν,
εὐτάκτως μὲν κατεσκευάζετο, καὶ πάλιν ἀνεσκευάζετο,
κατεχωρίζετο δὲ ταχὺ, ἔπ' αὖ δέοιτο. ὅπ' αὖ γὰρ ἂν στρα-
τοπεδεύηται βασιλεὺς, σκηνὰς μὲν δὴ ἔχοντες πάντες
οἱ ἀμφὶ βασιλέα στρατεύονταί, καὶ θέρους καὶ χει-
μῶνος.

β'. Εὐθὺς δὲ τῷτο ἐνόμιζε Κῦρος, πρὸς ἑὸν βλέ-
ψσαν ἴσασθαι τὴν σκηνήν· ἔπειτα ἔταξε πρῶτον μὲν
πόσον δεῖ ἀπολιπόντας σκηνῶν τὰς δορυφόρους τῆς βα-
σιλικῆς σκηνῆς· ἔπειτα σιτοποιοῖς μὲν χώραν ἀπέδειξε
τὴν δεξιάν, ὀψοποιοῖς δὲ τὴν ἀριστεράν, ἵπποις δὲ τὴν δε-
ξιάν, ὑποζυγίοις δὲ τοῖς ἄλλοις τὴν ἀριστεράν. καὶ τὰλλα
δὲ διέτέτακτο, ὥστε εἰδέναι ἕκασον τὴν ἑαυτοῦ χώραν, καὶ
μέτρῳ καὶ τόπῳ.

γ'. Οταν δὲ ἀνασκευάζωνται, συντίθησι μὲν ἕκαστος
σκεύη,

idemque ceteris imperabat. Posteaquam satis eorum habere se putaret, quibus opus sibi fore existimabat, Babylone movit. Nos autem et haec commemoraturi sumus, quantum scilicet agmen in deponendis impedimentis, quam bono se ordine gereret, ac rursus vasa colligeret, celeriterque suo se loco sisteret, quo necesse erat. Nam ubicunque castra Rex habet, ibi omnes illi, qui circum regem versantur, sub tentoriis, tam aestate quam hyeme, militant.

2. Et statim quidem ipse Cy-

rus hoc instituit, ut tentorium ita figeretur, quo solem orientem spectaret. Deinde primum, quanto ex intervallo a tabernaculo regio abesse satellitum tentoria deberent, ordinavit. Post hos locum dextrum iis, quibus esset mandata panis conficiendi cura, assignavit; quibus obsoniorum, sinistrum: equis item dextrum, sinistrum iumentis ceteris. Erant sic etiam distincta cetera, ut quisque stationem suam, tum mensura tum loco, nosset.

3. Quum vero vasa colligunt, quisque vasa illa compo-

σκεύη, οἷσπερ τέτακται χρῆσθαι, ἀνατίθενται δ' αὖ ἄλλοι ἐπὶ τὰ ὑποζύγια· ὥστ' ἅμα μὲν πάντες ἔρχονται οἱ σκευαγωγοὶ ἐπὶ τὰ τεταγμένα ἄγειν, ἅμα δὲ πάντες ἀνατιθέασιν ἐπὶ τὰ ἑαυτῶν ἑκάστος. ἔτω δὴ ὁ αὐτὸς χρόνος ἀρκεῖ μιᾷ τε σκηνῇ καὶ πάσαις ἀνηρῶσθαι. ὡσαύτως ἔτιωσ ἔχει καὶ περὶ κατασκευῆς. καὶ περὶ τῶν πεποιῆσθαι δὲ τὰ ἐπιτήδεια πάντα ἐν καιρῷ, ὡσαύτως διατέτακται ἑκάστους τὰ ποιητέα· καὶ διὰ τῆτο ὁ αὐτὸς χρόνος ἀρκεῖ ἐνὶ τε μέρει καὶ πᾶσι πεποιῆσθαι. ὥσπερ δὲ οἱ περὶ τὰ ἐπιτήδεια φεράποντες χώραν εἶχον τὴν προσήκυσαν ἑκάστοι, ἔτω καὶ οἱ ὀπλοφόροι αὐτῶν ἐν τῇ στρατοπεδεύσει χώραν τε εἶχον τὴν τῇ ὀπλίσει ἑκάστῃ ἐπιτηδεῖαν, καὶ ἦδυσαν ταύτην, ὅποια ἦν, καὶ εἰς ἀναμφισβήτητον πάντες κατεχωρίζοντο.

δ'. Καλὸν μὲν γὰρ ἡγεῖτο ὁ Κῦρος καὶ ἐν οἰκίᾳ εἶναι ἐπιτηδεύματα τὴν εὐθημοσύνην· ὥστε ἂν τίς τῶν δέηται, δῆλόν ἐστιν ὅπως δεῖ ἐλθόντα λαβεῖν. πολὺ δὲ ἔτι κάλλιον ἐνόμιζε τὴν τῶν στρατιωτικῶν φυλῶν εὐθημοσύνην

nit, quorum ipsi assignatus est usus; ac rursus alii iumentis ea imponunt. Quo fit, ut simul omnes impedimentorum vectores ad ea veniant, quibus vehendis ipsi sunt destinati; et simul quisque suis iumentis sua imponat. Ita tempus idem, vni tabernaculo, et omnibus tollendis, sufficit. Eadem est impedimenta deponendi ratio. Praeterea singulis est imperatum, quid facere debeant, ut omnia necessaria parentur opportune. Idcirco tempus idem et vni parati, et omnibus, ad ea paranda sufficit. Atque vti suus erat

locus ministris haec necessaria curantibus, sic et armati milites in metatione castrorum locum illum habebant, qui armaturae cuius aptus esset, et quis esset is, norant; adeoque vniuersum sic occupabant, ut minime de eo ambigerent.

4. Nimirum arbitrabatur Cyrus, etiam in familia praeclarum esse studium collocationis aptae: quandoquidem hoc modo, si aliqua re quis forte indiget, planum est, quo ire debeat, ut eam sumat: sed multo pulchrius existimabat esse, militares tribus apta collocatione

δημοσύνην εἶναι, ὅσω τε ὀξύτεροι οἱ καιροὶ τῶν εἰς τὰ πολεμικὰ χρήσεων, καὶ μείζω τὰ σφάλματα ἀπὸ τῶν ὑστεριζόντων ἐν αὐτοῖς. ἀπὸ δὲ τῶν ἐν καιρῷ παραγινόμενων πλείους ἄξια ταῦτα τὰ κήματα εἴρα γινόμενα ἐν τοῖς πολεμικοῖς. διὰ ταῦτα ἔν καὶ ἐπεμέλετο ταύτης τῆς εὐδημοσύνης μάλις.

ε'. Καὶ αὐτὸς μὲν δὴ πρῶτος ἑαυτὸν ἐν μέσῳ κατετίθετο τῷ στρατοπέδῳ, ὡς ταύτης τῆς χώρας ἐχυρωτάτης ἔσης. ἔπειτα δὲ τῆς μὲν πισοτάτης, ὥσπερ εἰώθει, περὶ ἑαυτὸν εἶχε, τῶν δὲ ἐν κύκλῳ ἐχομένων ἱππέας τ' εἶχε καὶ ἀρματηλάτας. καὶ γὰρ τῆς ἐχυρᾶς ἐνόμιζε χώρας δεῖσθαι, ὅτι σὺν οἷς μάχονται ὅπλοις ἑδὲν πρόχειρον ἔχοντες τῶν στρατοπεδεύοντα, ἀλλὰ πολλῷ χρόνῳ δέονται εἰς τὴν ἐξόπλισιν, εἰ μέλλουσι χρησίμως ἐξοίσειν. ἐν δεξιᾷ δὲ καὶ ἐν ἀριστερᾷ αὐτῷ τε καὶ τῶν ἱππέων πελταταῖς χώρα ἦν· τοξοτῶν δ' αὖ χώρα ἡ πρόσθεν ἦν καὶ ὀπίσθεν αὐτῷ τε καὶ τῶν ἱππέων.

ς'. Οπλίτας δὲ καὶ τῆς τὰ μεγάλα γέγραπτο ἔχοντες, κύκλῳ

locatione distribui, quum in usu rerum bellicarum quanto magis subitae sunt opportunitates occasionum, tanto plus ab iis delinquatur, qui tardius in iis se gerunt. Per illos vero, qui mature adfuit, ea fieri videbat, quae bellicis in rebus quantivis pretii sint. Haec causa fuit, cur aptae huius collocationis perstudiosus esset.

5. Ac primus quidem ipse castrorum in medio se collocabat, quod is locus esset quam munitissimus. Deinde circum se fidissimos quosque, sicut et alias consueverat, habebat; at-

que horum in ambitu proximum equites tum currum ductores erant. Etenim arbitrabatur his loco tuto esse opus, quod ita in castris agant, ut armis illis, quibus in hostem pugnant, expediti uti non possint; sed longo tempore ad armandum se indigeant, si quidem utiliter efferre in aciem ea velint. Parte vero tum ipsius tum equitum dextra et laeva, cetratorum locus erat; sagittariorum tam ante quam post ipsum, et post equites.

6. Grauis armorum milites, et qui crates parmae maiores gestabant, in ambitu suorum omnium

κλῶ πάντων εἶχεν, ὥσπερ τεῖχος, ὅπως καὶ εἰ θεοὶ τι ἐν-
σκευάζεσθαι τῆς ἰππέας, οἱ μονιμώτατοι πρόθεν ὄν-
τες παρέχοιεν αὐτοῖς ἀσφαλῆ τὴν καθ' ὅπλισιν. ἐκάθευ-
δον δὲ αὐτῶ ἐν τάξει ὥσπερ οἱ ὀπλίται, ἕτω δὲ καὶ οἱ
πελτασαὶ καὶ οἱ τοξόται, ὅπως καὶ ἐκ τῶν νυκτῶν, εἰ
θεοὶ τι, ὥσπερ καὶ οἱ ὀπλίται παρεσκευασμένοι εἰσὶ παίειν
τὸν εἰς χεῖρας ἰόντα, ἕτω καὶ οἱ τοξόται καὶ οἱ ἀκοντίται,
εἴ τινες προσίοιεν, ἐξ ἐτοίμῃ ἀκοντίζοιεν καὶ τοξεύοιεν ὑπὲρ
τῶν ὀπλιτῶν. εἶχον δὲ καὶ σημεῖα πάντες οἱ ἄρχοντες ἐπὶ
ταῖς σκηναῖς.

ζ'. Οἱ δὲ ὑπηρεῖται, ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν οἱ σώ-
φρονες ἴσασι μὲν καὶ τῶν πλείων τὰς οἰκίσεις, μάλιστα
δὲ τῶν ἐπικαιρέων· ἕτω καὶ τῶν ἐν τοῖς στρατοπέδοις τὰς
τε χώρας τὰς τῶν ἡγεμόνων ἡπίσαντο οἱ κύρη ὑπηρεῖται,
καὶ τὰ σημεῖα ἐγίνωσκον ἅ ἐκάστοις ἦν· ὥς ὅτι θεοῖτο
Κῦρος, οὐκ ἐζήτην, ἀλλὰ τὴν συντομωτάτην ἐφ' ἑκάστον
ἔθεον. καὶ διὰ τὸ εἰλικρινῆ ἑκάστα εἶναι τὰ φύλα, πολὺ
μᾶλλον

omnium habebat instar muri;
ut, si necesse esset, equites se
prius parare, maxime statarii
milites ante ipsos essent, tutum-
que spatium eis ad arma capien-
da praeberent. Et quemadmo-
dum gravis armaturae milites,
sic et cetrati et sagittarii so-
mnum instructi capiebant; ut
noctu, si quid usus posceret, per-
inde ac gravis armaturae mili-
tes parati sunt ad feriendos eos
qui comminus inuadunt, sic et
sagittarii et iaculatores pro gra-
vis armaturae militibus, si qui
hostes accederent, promte sa-
gittis et iaculis suis vterentur.
Praeterea certa quaedam signa

praefecisti omnes ad tabernacula
habebant.

7. Adparitores vero, non ali-
ter, ac in urbibus illi, qui loco-
rum periti sunt, plurimorum
domos norunt, et eorum prae-
fertim, quos interest nosse; sic,
inquam, et Cyri adparitores
loca ducum in castris, et singu-
lorum signa norant. Itaque si
alicuius opera Cyrus egeret,
hunc illi non quaerebant; sed
via quam maxime compendiarie
ad unumquemque currebant.
Et quia singulae nationes secre-
tae, minimeque inter se confu-
sae erant, multo etiam magis pa-
tebat,

μᾶλλον ἢν δῆλα καὶ ἰπότε τις εὐτακτοίῃ, καὶ εἴ τις μὴ πράττοι τὸ προσατιόμενον. ἔτω δὲ ἐχόντων, ἡγεῖτο, εἴ τις ἐπιθεῖτο νυκτὸς ἢ ἡμέρας, ὥσπερ ἂν εἰς ἐνέδραν εἰς τὸ στρατόπεδον τῆς ἐπιτιθεμένης ἐμπίπῃν.

η'. Καὶ τὸ τακτικὸν δὲ εἶναι ἔ τῷτο μόνον ἡγεῖτο, εἴ τις ἐκτεῖναι φάλαγγα εὐπρόως δύνατο, ἢ βάθυνα, ἢ ἐκ κέρατος εἰς φάλαγγα καταστῆσαι, ἢ ἐκ δεξιᾶς, ἢ ἀριστερᾶς, ἢ ὀπίσθεν ἐπιφανέντων τῶν πολεμίων, ὁρθῶς ἐξελίσσῃ· ἀλλὰ καὶ διασπᾶν, ὁπότε δέοι, τακτικὸν ἡγεῖτο, καὶ τὸ τιθέναι γε τὸ μέρος ἕκαστον, ὅπῃ μάλιστα ἐν ὠφελείᾳ ἂν εἴη, καὶ τὸ ταχύνειν δέ, ὅπῃ φθάσαι δέοι· πάντα ταῦτα καὶ τὰ τριαῦτα τακτικῶς ἀνδρὸς ἐνόμιζεν εἶναι, καὶ ἐπεμελεῖτο τῶτων πάντων ὁμοίως· καὶ ἐν μὲν ταῖς πορείαις πρὸς τὸ συμπίπτον αἰὲ διατάττων ἐπορεύετο, ἐν δὲ τῇ στρατοπεδεύσει ὡς τὰ πολλὰ ὥσπερ εἴρηται κατεχώραίzen.

θ'. Ἐπὶ

tebat, siue quis ordinis observans esset, siue, quod esset imperatam, non faceret. Hoc modo si comparati essent, futurum arbitratur, ut, si quis vel noctu vel interdiu suos adoriretur, in castra sua, tanquam in insidias, incideret.

8. Ac peritum esse struendae aciei non id solum esse arbitratur, ut quis extendere phalangem facile possit, vel densare, vel de cornu in phalangem redigere, vel prout hostes conspecti fuerint dextrorsum, sinistrorsum, a tergo, recte eam explicare: sed etiam posse distra-

here, quum necessitas postulat, pertinere ad aciei struendae rationem putabat; ac partem quamlibet eo loco ponere, quo plurimum sit profutura; et accelerare, quum opus est antevertere. Haec omnia, et his similia, putabat eius esse viri, qui struendae aciei peritus esset, itidemque diligentiam his omnibus adhibebat. Ac in itineribus quidem, semper ad id quod accideret, aliter atque aliter instructis copiis pergebat: sed in metatione castrorum plerumque illa, quam diximus, collocatione utebatur.

9. Quum

Θ'. Επεὶ δὲ πορευόμενοι γίνονται κατὰ τὴν Μηδικήν, τρέπεται ὁ Κῦρος πρὸς Κυαξάρην. ἐπεὶ δὲ ἤτπασαντο ἀλλήλους, πρῶτον μὲν δὴ ὁ Κῦρος εἶπε τῷ Κυαξάρει, ὅτι οἶκος αὐτῷ ἐξηρημένος εἴη ἐν Βαβυλῶνι, καὶ ἀρχεῖα, ὅπως ἔχη, καὶ ὅταν ἐκεῖσε ἔλθῃ, ὡς εἰς οἰκίαν κατὰγεσθαι· ἐπεὶ δὲ καὶ ἄλλα δῶρα ἔδωκεν αὐτῷ πολλὰ καὶ καλὰ. ὁ δὲ Κυαξάρης ταῦτα μὲν ἐδέξατο, προσέπεμψε δὲ αὐτῷ τὴν θυγατέρα σέφονόν τε χρυσῶν, καὶ ψέλλια φέρονσαν, καὶ σρεπλόν, καὶ σολὴν Μηδικήν ὡς δυνατόν καλλίστην. καὶ ἡ μὲν δὴ παῖς ἐσεφάνε τὸν Κῦρον.

Ι. Ο δὲ Κυαξάρης εἶπε· δίδωμι δέ σοι, ὦ Κῦρε, καὶ αὐτὴν ταύτην γυναῖκα, ἐμὴν ἦσαν θυγατέρα. καὶ ὁ σὸς δὲ πατὴρ ἐγγημετὴν τῇ ἐμῇ πατρὸς θυγατέρα, ἐξ ἧς σὺ ἐγένεαι. αὕτη δὲ ἐστίν, ἣν σὺ πολλάκις, παῖς ὢν, ὅτε παρ' ἡμῖν ἦοδα, ἐτίθηνήσω καὶ ὁπότε τις ἐρωτῇ αὐτήν, τίني γαμοῖτο, ἔλεγεν ὅτι Κύρῳ. ἐπιδίδωμι δὲ αὐτῇ ἐγὼ καὶ Φερνήν, Μηδίαν τὴν πᾶσαν· ἔδὲ γὰρ ἐσὶ μοι ἄρρην παῖς γνήσιος. ὁ μὲν ὕτως εἶπεν. ὁ δὲ Κῦρος ἀπεκρίνατο·

9. Quum autem progrediendo Medorum in regionem pervenissent, Cyrus ad Cyaxarem diuertit. Quumque se complexi salutassent, primum Cyrus Cyaxari dixit, domum et curiam ei Babylone selectam esse; ut si etiam eo veniret, tanquam in sua diuertere posset. Deinde muneribus aliis permultis et insignibus eum donauit. Acceptis his Cyaxares filiam ad ipsum mittit, quae ei coronam auream, et armillas, et torquem, et Medicam vestem, quam fieri potuit, pulcherrimam adferebat. Et puella Cyrum coronauit.

10. Cyaxares vero ait: Equidem hanc ipsam tibi, Cyre, vxorem trado, quae mea est filia. Nam et pater tuus patris mei filiam vxorem duxit, qua tu natus es. Atque haec illa est, cui tu puer saepenumero id temporis, quum apud nos esses, more nutricis blandiebare; quumque interrogabatur ab aliquo, cuinam esset nuptura; Cyro se nupturam respondebat. Addo nomine dotis, Mediam vniuersam; quum natam ex me sobolem sexus virilis nullam habeam. Haec erant Cyaxaris verba. Cui respondens Cyrus:

κρίνατο· ἀλλ' ὦ Κυαζάρη, τό, τε γένος ἐπαινῶ, καὶ τὴν παῖδα, καὶ δῶρα· βέλομαι δὲ, ἔφη, σὺν τῇ τῆ πατρὸς γνώμῃ καὶ τῇ τῆς μητρὸς ταῦτά σοι συναινέσαι· εἶπε μὲν ἔτιωσ ὁ Κῦρος· ἔμωσ δὲ τῇ παιδί πάντα ἐδωρήσατο, ὅποσα ὤστο καὶ τῷ Κυαζάρει χαριεῖσθαι. ταῦτα δὲ ποιήσας, εἰς Πέρσας ἐπορεύετο.

ια'. Επεὶ δὲ ἐπὶ Περσῶν ὁρίοις ἐγένετο πορευόμενος, τὸ μὲν ἄλλο σφάτευμα αὐτῷ κατέλειπεν· αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς φίλοις εἰς τὴν πόλιν ἐπορεύετο, ἱερεῖα μὲν ἄγων, ὡς πᾶσι Πέρσαις ἱκανὰ θύειν τε καὶ ἐσιᾶσθαι· δῶρα δ' ἦγεν, οἷα μὲν ἔπρεπε τῷ πατρὶ, καὶ τῇ μητρὶ, καὶ τοῖς ἄλλοις φίλοις, οἷα δὲ ἔπρεπε ταῖς ἀρχαῖς, καὶ γεραιτέροις, καὶ τοῖς ὁμοτίμοις πᾶσιν. ἔδωκε δὲ καὶ πᾶσι Πέρσαις καὶ Περσίσι, ὅσα περ καὶ νῦν ἔτι δίδωσιν, ἔταν περ ἀφίκηται βασιλεὺς εἰς Πέρσας. ἐκ δὲ τῶν συνέλεξε Καμβύσης τῆς γεραιτέρας Περσῶν, καὶ τὰς ἀρχάς, οἵ περ τῶν μεγίστων κύριοί εἰσι· παρεκάλεσε δὲ καὶ Κῦρον, καὶ ἔλεξε τοιάδε·

ιβ'. Ἄνδρες

Cyrus: Equidem, ait, mi Cyaxares, et genus laudo, et puellam, et munera. Sed in his tibi de sententia patris ac matris adsentiri volo. Et quamquam haec ita Cyrus diceret, puellae tamen omnia donabat, quaecunque grata Cyaxari futura putabat. Atque his peractis, in Persiam iter faciebat.

II. Quomque pergendo Persarum ad fines peruenisset, copias ibidem ceteras reliquit: ipse cum amicis ad urbem contendit, partim secum victimas adducens, quae uniuersae Persarum nationi tam ad sacri-

cia, quam ad epulas sufficerent: partim munera ferens, qualia patri, matri, amicis ceteris dari deceret; et qualia magistratibus, senioribus, aequalibus omnibus conuenirent. Praeterea cunctis in Persia viris ac foeminis ea largiebatur, quaecunque solet hac etiam tempestate largiti Rex, quum in Persiam venit. Deinde convocatis Cambyse Persarum senioribus, et illis magistratibus, penes quos illic rerum maximarum potestas est, Cyrum etiam arcessit, et hanc in sententiam verba facit:

12. Merito

Ἔ. Ἄνδρες Πέρσαι, καὶ σὺ ὦ Κῦρε, ἐγὼ ἀμφοτέροις ὑμῖν εἰκότως εὖνῃς εἰμί. ὑμῶν μὲν γὰρ βασιλεύω· σὺ δὲ, ὦ Κῦρε, παῖς ἐμὸς εἶ. δίκαιος ἔν εἰμι, ὅσα γινώσκειν δοκῶ ἀγαθὰ ἀμφοτέροις, ταῦτα εἰς τὸ μέσον λέγειν. τὰ μὲν γὰρ παρελθόντα, ὑμεῖς μὲν Κῦρον ἠϋξήσατε, σφάτευμα δόντες, καὶ ἄρχοντα τῶν αὐτὸν καταστήσαντες· Κῦρος δὲ ἡγούμενος τῶν, σὺν Θεοῖς εὐκλεεῖς μὲν ὑμᾶς, ὦ Πέρσαι, ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἐποίησεν, ἐντίμῃς δ' ἐν τῇ Ἀσίᾳ πάσῃ· τῶν δὲ συστρατευσαμένων αὐτῷ τῆς μὲν ἀρίστῃς καὶ πεπλότῃς, τοῖς δὲ πολλοῖς μισθὸν καὶ τροφὴν παρεσκεύακεν. ἵππικὸν δὲ καταστήσας Περσῶν, πεποίηκε Πέρσαις καὶ πεδίων εἶναι μετῃσίαν. ἦν μὲν ἔν καὶ τολοιπὸν ἔτω γινώσκητε, πολλῶν καὶ ἀγαθῶν αἰτίοι ἀλλήλοις ἔσεσθε. εἰ δὲ ἢ σὺ, ὦ Κῦρε, ἐπαρθεὶς ταῖς παρῆσαις τύχαις ἐπιχειρήσεις καὶ Περσῶν ἄρχειν ἐπὶ πλεονεξία ὥσπερ τῶν ἄλλων,

12. Merito ego vos, Persae, tuque itidem Cyre, benevolentia complector utroque; Nam uti Rex vobis sum, ita tu, Cyre, mihi filius es. Quamobrem aequum est, me, quaecunque animaduertere videbor ex re utriusque futura, in medium proferre: Quod enim attinet praeterita, vos Cyrum auxistis, exercitu tradito, et hoc eis imperatore constituto. Cyrus ducis munere fungens, Diis adiuuantibus, vobis quidem, Persae, apud omnes homines celebritatem nominis, gloriamque peperit, et honorem per

Asiam uniuersam conciliauit; praestantissimos autem eorum, qui eius signa sequuti sunt, opulentos reddidit: vulgo militum de stipendiis et victu prospexit. Quin et Persarum equitatu instituto perfecit, ut etiam loca plana et campestria sibi vindicare possint. Itaque si deinceps quoque hac in sententia perstiteritis, multorum magnorumque bonorum auctores inuicem vobis eritis. Sin autem vel tu, Cyre, propter res modo prosperas elatus animo, perinde Persis imperare tui cum captatione commodi conabere, ut ceteris;

λων, ἢ ὑμεῖς, ὧ πολῖται, φθονήσαντες τῷ τῆς
δυναμείως, καταλύειν πειράσεσθε τῷ τῆς ἀρχῆς,
εὖ ἴτε ὅτι ἐμποδὼν ἀλλήλοις πολλῶν καὶ ἀγαθῶν
ἔσεσθε.

Ὡς ἔν μὴ ταῦτα γίγνηται, ἀλλὰ τὰγαθὰ, ἐμοὶ
δοκεῖ, ἔφη, θύσαντας ὑμᾶς κοινῇ, καὶ Θεὸς ἐπιμαρτυ-
ραμένους συνθέσθαι, σὲ μὲν, ὧ Κύρε, ἣν τις ἢ ἐπιστρα-
τεύηται χώρα Περσίδι, ἢ Περσῶν νόμους διασπῶν πει-
ρᾶται, βοηθήσειν παντὶ θένει· ὑμᾶς δὲ, ὧ Πέρσαι,
ἣν τις ἢ ἀρχῆς Κύρον ἐπιχειρῇ καταπαύειν, ἢ ἀφί-
σᾶσθαι τινὰς τῶν ὑποχειρίων, βοηθήσειν καὶ ὑμῖν αὐτοῖς
καὶ Κύρῳ καθ' ὃ, τι ἀνέπαγγέλλῃ. καὶ ἕως μὲν ἂν ἐγὼ
ζῶ, ἐμὴ γίγνηται ἢ ἐν Πέρσαις βασιλεία· ὅταν δ'
ἐγὼ τελευτήσω, δῆλον ὅτι Κύρε, εἰάν ζῇ. καὶ ὅταν
μὲν ἔτος ἀφίκηται εἰς Πέρσας, ὁσῶς ἂν ὑμῖν ἔχοι,
τῷ τῆς θύειν τὰ ἱερὰ ὑπὲρ ὑμῶν, ἅπερ νῦν ἐγὼ θύω·
ὅταν δ' ἔτος ἐκδήμος ᾖ, καλῶς ἂν οἶμαι ὑμῖν
ἔχειν,

teris; vel vos, o ciues, potesta-
ti huius inuideritis, atque id-
circo imperium ipsi abrogare
tentaueritis: certo scitote, vos-
metipfos mutuo vobis in mul-
tis et praeclaris rebus futuros
impedimento.

Quapropter vt haec nobis
non accidunt, sed bona potius
contingant: visum est mihi,
posteaquam rem sacram solemn-
i ritu fecerimus, Deosque fueri-
mus testati, sic paciscendum no-
bis esse; vt tu quidem, Cyre, si
quis vel in terram Persidem co-
pias hostiles ducat, vel Reges
Persarum conuellere conetur,

VOL. I.

omnibus viribus opem feras:
vos vero, Persae, si quis vel im-
perium Cyro adimere, vel sub-
ditorum aliquos ad defectionem
impellere adgrediatur, tum vo-
bis ipsis, tum Cyro, prout de-
nuntiari, subueniatis. Atque
cum equidem vixero, meum
esto in Persas imperium: verum
vbi viuendi finem fecero, pla-
num est, illud Cyri fore, si viuet:
qui quidem in Persiam quum
veniet, religiose feceritis, si pro
vobis hostias caedet, quemad-
modum ipse iam sacra procuro.
Vbi vero peregre aberit, recte
vestra se res habebit, vt arbi-
tror,

LI

tror,

ἔχειν, εἰ ἐκ τῆς γένεως ὃς ἀν' δοκῇ ὑμῖν ἄριστος εἶναι, ὅτος τὰ τῶν Θεῶν ἀποτελοίη.

γ'. Ταῦτα εἰπόντος Καμβύσης, συνέδοξε Κύρῳ τε καὶ τοῖς Περσῶν τέλεσι· καὶ συνθήμενοι ταῦτα τότε, καὶ Θεὸς ἐπιμαρτυρούμενοι, ἔτω καὶ νῦν ἔτι διαμένεσι ποιῶντες πρὸς ἀλλήλους Πέρσαι τε καὶ βασιλεῖς. τῶν δὲ πραχθέντων, ἀπῆει ὁ Κύρος· ὥς δ' ἀπὼν ἐγένετο ἐν Μήδοις, συνδόξαν τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ, γαμῆι τὴν Κυαζάρην θυγατέρα· ἧς ἔτι καὶ νῦν λόγος ὥς παγκάλῃ γενομένης. ἐνιοὶ δὲ τῶν λογοποιῶν λέγουσιν, ὥς τὴν τῆς μητρὸς ἀδελφὴν ἐγημεν. ἀλλὰ γραῦς ἀν' καὶ παντάπασις ἦν * ἡ παῖς. γήμας δὲ, εὐθύς ἔχων ἀνεζεύγνυσεν.

Κ Ε Φ. ς'.

Επεὶ δ' ἐν Βαβυλῶνι ἦν, ἐδόκει αὐτῷ σατράπας ἥδη πέμπειν ἐπὶ τὰ κατεστραμμένα ἔθνη. τὰς μέντοι ἐν ταῖς ἄκραις φερεσέχους, καὶ τὰς χιλιάρχους τῶν κατὰ τὴν
χωρῶν

tror, si is ex familia nostra, qui vobis optimus esse videbitur, rem diuinam perfecerit.

13. Quae Cambyfes quum protulisset, eadem tum a Cyro, tum a Persarum magistratibus, decreto communi facto, sunt approbata. Et quemadmodum id temporis haec pacti sunt, Deosque contestati: sic et Persae, et Rex inter se constanter eadem hoc etiam tempore observant. Atque his rebus peractis, Cyrus discessit: quumque in Mediam pervenisset, de patris matrisque sententia Cyaxa-

ris filiam uxorem ducit: de qua etiam nunc memoriae proditur, fuisse perelegantem. Nonnulli autem scriptores historiarum aiunt, matris cum eo sororem fuisse nuptam. Verum ea virgo fuisset omnino tunc anus. Nuptiis celebratis, mox cum ea discessit.

C A P. VI.

Quumque esset Babylone, visum est ei, satrapas iam mittendos esse ad nationes in ditio-nem redactas. Enimvero praesidi-
orum magistros in arcibus, et tribunos eorum militum, qui per
regionem

* ΑΙ. ἡ παῖς.

χώραν φυλακῶν, ἢκ ἄλλα ἢ ἑαυτῷ ἐβόλετο ἀκρίειν ταῦτα δὲ προεωρᾶτο, ἐννοῶν ὅπως, εἴ τις τῶν σατραπῶν ὑπὸ πλῆτι καὶ πλήθους ἀνθρώπων ἐξυβρίσειε, καὶ ἐπιχειρήσειε μὴ πείθεσθαι, εὐθὺς ἀντιπάλῃς ἔχοι ἐν τῇ χώρᾳ. ταῦτ' ἔν βεβλόμενος προᾶξαι, ἔγνω συγκαλέσαι πρῶτον τὰς ἐπικαιρίας, καὶ προειπεῖν, ὅπως εἶδεῖν, ἐφ' οἷς ἴασιν οἱ ἰόντες. ἐνόμιζε γὰρ ἔτιωσ ῥάδιον φέρειν ἂν αὐτάς. ἐπεὶ δὲ κατασαίῃ τις ἀρχῶν, καὶ αἰσθάνοιτο ταῦτα, χαλεπῶς ἂν ἐδόκην αὐτῷ φέρειν, νομίζοντες δι' ἑαυτῶν ἀπισίαν ταῦτα γενέσθαι.

β'. Οὕτω δὴ συλλέξας, λέγει αὐτοῖς τοιαύδε· Ἄνδρες φίλοι, εἰσὶν ἡμῖν ἐν ταῖς κατεστραμμέναις πόλεσι φρεροὶ καὶ φερέρχοι, ὥς τότε κατελίπομεν, καὶ τῆτοις ἐγὼ προσάξας ἀπῆλθον, ἄλλο μὲν ἔδὲν πολυπραγμονεῖν, τὰ δὲ τεῖχη διασώζειν. τῆτας μὲν ἔν ε' παύσω τῆς ἀρχῆς, ἐπεὶ καλῶς

regionem in excubiis erant; alteri, quā si sibi, parere nolebat. Atque haec ita prospiciebat, quum cogitaret, eo pacto futurum, ut si quis satraparum, opibus et hominum multitudine fretus, insolenter se gereret, imperiumque detrectare nitetur, mox aduersarios suos in ipsa regione haberet. Haec igitur facere quum vellet, initio convocandos indicabat, quos adesse referret, remque his prius exponendam; ut, quas ob causas mitterentur ii, qui mittendi essent, scirent. Nam hac ratione latus id aequioribus animis ar-

bitrabatur. Sin praefectus aliquis iam constitutus esset, atque haec deinde animaduerteret; grauiter latus ducebat, velut existimantes, ea non aliam ob causam fieri, quam quod fides sibi non haberetur.

2. Conuocatis igitur iis, huiusmodi quaedam loquutus est: Sunt nobis, amici, subactis in urbibus et praesidiarii milites, et eorum praefecti, quos tunc reliquimus. Illis ego discedens praecipi, nihil ut aliud curiose instituerent agere; sed munitiones et castella tuerentur. His igitur equidem magistratum non adi-

καλῶς διαπεφυλάκασι τὰ προσαχθέντα· ἄλλης δὲ σατράπας πέμψαι μοι δοκεῖ, οἵτινες ἀρξῶσι τῶν ἐνοικόντων, καὶ τὸν δασμὸν λαμβάνοντες τοῖς τε φρεσὶς δώσωσι μισθόν, καὶ ἄλλο τελέσωσιν ὃ, τι ἂν δέη. δοκεῖ δέ μοι καὶ τῶν ἐνθάδε ὑμῶν, οἷς ἂν ἐγὼ πράγματα παρέχω, πέμπων πράζοντάς τι ἐπὶ ταῦτα τὰ ἔθνη, χώρας γὰρ νέμεσθαι καὶ οἴκους ἐκεῖ, ὅπως δασμοφορητῇ αὐτοῖς δεῦρο, ὅταν τε ἴωσιν ἐκεῖσε, εἰς οἰκεία ἔχωσι κατάγεσθαι.

γ'. Ταῦτα εἶπε, καὶ ἔδωκε πολλοῖς τῶν φίλων κατὰ πάσας τὰς καταστραφείσας πόλεις οἴκους, καὶ ὑπηκόους· καὶ ἔτι νῦν εἰσι τοῖς ἀπογόνους τῶν τότε λαβόντων αἱ χῶραι καταμένεσθαι, ἄλλαι ἐν ἄλλῃ γῇ, αὐτοὶ δὲ οἰκῶσι παρὰ βασιλεῖ. δεῖ δὲ, ἔφη, τὴν ἰόντας σατράπας ἐπὶ ταύτας τὰς χώρας, τοιαύτης ὑμᾶς σκοπεῖν οἵτινες ὃ, τι ἂν ἐν τῇ γῇ ἐκάστη καλὸν ἢ ἀγαθὸν ἦ, μεμνήσονται καὶ δεῦρο ἀποπέμπειν, ὡς μετέχωμεν καὶ οἱ ἐνθάδε ὄντες τῶν

nam, quum praeclare, quae in-
erant, conservarint. Verum alii
mibi satrapae mittendi viden-
tur, qui regionum incolis prae-
sint, acceptoque tributo, tum
praesidiariis stipendium persol-
vant, tum quidquid necesse fue-
rit, perficiant. Etiam mihi vi-
detur, iis, qui e vobis heic de-
gunt, et quibus negotia impo-
no, dum ad obeunda quaedam
munera ad istas nationes eos
ablego, istic et agros et aedes
adsignandos esse; ut et tribu-
tum hac illis adferatur, et quum
eo venerint, suas in aedes pos-
sint divertere.

3. Haec quum dixisset, pleris-
que amicorum, in omnibus sub-
aëlis urbibus, donabat aedes ac
subditos. Atque hac etiam tem-
pestate posteri eorum, qui tunc
illa consequuti sunt, in agrorum,
quorum alii alia in regione siti
sunt, possessione manent: quam-
vis ipsi apud regem sedes dome-
sticas habeant. Necesse est au-
tem, inquit, ut de satrapis, ad re-
giones illas mittendis, eiusmodi
dispiciatis; qui meminerint hac
etiam mittendum esse, quidquid
in quovis solo pulchri bonique fu-
erit; ut etiam nos, qui heic ma-
nemus, omnium bonorum, quae
vbique

τῶν πανταχῶ γιγνομένων ἀγαθῶν. καὶ γὰρ ἦν τι πρὸς
δεινὸν γίγνηται, ἡμῖν ἔσαι ἀμυντέον.

δ'. Ταῦτ' εἰπὼν, τότε μὲν ἔπαυσε τὸν λόγον· ἔπειτα
δὲ ἕως ἐγίγνωσκε τῶν φίλων ἐπὶ τοῖς εἰρημέναις ἐπιθυμῶν-
τας ἵνα, ἐκλεξάμενος αὐτῶν τῆς δοκῦντας ἐπιτηδεωτά-
τας εἶναι, ἔπεμπε σατράπας, εἰς Ἀραβίαν μὲν, Μεγάζυ-
βον· εἰς Καππαδοκίαν δὲ, Ἀρταβάν· εἰς Φρυγίαν δὲ τὴν
μεγάλην, Ἀρτακάμαν· εἰς *Λυκίαν δὲ καὶ Ἰωνίαν, Χρυ-
σάνταν· εἰς Καρίαν δὲ, Καθίσιον, ὥσπερ ἦσαν· εἰς Φρυ-
γίαν δὲ τὴν παρ' Ἑλλήσποντον, καὶ Αἰολίδα, Φαρνῆχον.
Κιλικίας δὲ, καὶ Κύπρου, καὶ Παφλαγόνων ἕκ' ἔπεμψε
Πέρσας σατράπας, ὅτι ἐκόντες ἐδόκην αὐτῷ συστρατεύε-
σθαι ἐπὶ Βαβυλῶνα· δασμὸς μὲντοι συνέταξεν ἀποφέρειν
καὶ τῆς.

ε'. Ὡς δὲ τότε Κύρος κατεσχέσατο, ὥτως ἔτι καὶ νῦν
βασιλέως εἰσὶν αἱ ἐν ταῖς ἄκραις Φυλακαί, καὶ οἱ χι-
λίарχοι τῶν φυλακῶν ἐκ βασιλέως εἰσὶ καθεστηκότες,
καὶ παρὰ βασιλεῖ ἀπογεγραμμένοι. προῖπε δὲ πᾶσι
τοῖς

vbiq̃ue proueniunt, participes
simus. Nam si quid vsp̃iam rei
terribilis existat, id etiam nobis
propulsandum erit.

4. Haec loquutus, finem di-
cendi fecit; ac deinde, quos ex
amicis animaduerneret eundi-
cupidos, secundum conditiones
propositas: habito delectu, eos,
qui maxime viderentur idonei,
satrapas misit, in Arabiam Me-
gazybum: in Cappadociam, Ar-
tabatam: in Phrygiam maiorem,
Artacamam: in Lyciam et Io-
niam, Chrysantam: in Cariam,
Adusium, ut ipsi petierant: in

Phrygiam, quae propter Helle-
pontum sita est, et Aeolidem;
Pharnuchum. Ciliciae vero, et
Cypro, et Paphlagonibus satra-
pas Persicos nullos misit; quod
vltro visi essent aduersus Baby-
lonem Cyri signa sequuti. Sed
tamen his etiam tributa indixit
adferenda.

5. Ut autem Cyrus id tempo-
ris constituit, sic etiam nunc ar-
cium praesidia regis in potestate
sunt, et praesidiariorum tribuni
a rege constituuntur, et apud
regem descripti census eorum
exstant. Praeterea satrapis omni-

* Al. Λυκίαν.

τοῖς ἐκπεμπομένοις σατράπαις, ὡς δυνατόν, ὅσα εἰρῶν ποιῶντα αὐτὸν, πάντα μιμεῖσθαι. πρῶτον μὲν ἱππίας καθιστάναι ἐκ τῶν συνεπομένων Περσῶν καὶ συμμάχων, καὶ ἀρματηλάτας. ὅποσοι δ' ἂν γῆν καὶ ἀρχεῖα λάβωσιν, ἀναγκάζειν τήτης ἐπὶ θύρας ἵεναι, καὶ σωφροσύνης ἐπιμελεσμένους, παρέχειν ἑαυτὸς τῷ σατράπῃ χρῆσθαι, ἣν τι δέηται. παιδεύειν δὲ καὶ τὰς γιγνομένους παῖδας ἐπὶ θύρας, ὥσπερ παρ' αὐτῷ. ἐξάγειν δὲ ἐπὶ τὴν θήραν τὸν σατράπην τὰς ἀπὸ θυρῶν, καὶ ἀσκεῖν αὐτὸν τε καὶ τὰς σὺν ἑαυτῷ τὰ πολεμικά.

ς'. Ος δ' ἂν ἐμοὶ, ἔφη, κατὰ λόγον τῆς δυνάμεως, πλείστα μὲν ἄρμυλα, πλείστους δὲ καὶ ἀρίστους ἱππίας ἀποδεικνύη, τῆτον ἐγώ, ὡς ἀγαθὸν σύμμαχον, καὶ ὡς ἀγαθὸν συμφύλακα Πέρσαις τε καὶ ἐμοὶ τῆς ἀρχῆς, τιμήσω. ἔσωσαν δὲ παρ' ὑμῖν καὶ ἔδραις, ὥσπερ παρ' ἐμοὶ, οἱ ἀριστοὶ προτετιμημένοι· καὶ τράπεζα, ὥσπερ ἡ ἐμὴ, τρέφουσα μὲν

bus, quos emittebat, edixit; ut omnia, quaecunque se facere viderent, pro viribus imitarentur. Primum equites et curruum agitadores ex illis Persis ac sociis, qui comitarentur ipsos, instituerent. Quicumque vero et agros, et domos publicas consequuti essent; eos ad frequentandam portam cogerent, utque temperantiae studiose addicti, satrapae semet utendos exhiberent, si quid usus posceret. Etiam liberos, qui eis nascerentur, ad portam educarent et instituerent, quemadmodum apud ipsum fieret. Itidem sa-

trapam, quos haberet ad portam, venatum producere debere; ac tum se, tum suos ad res bellicas exercere.

6. Qui autem mihi, ait, pro ratione potestatis suae, currus plurimos et lestinissimos equites effecerit; hunc ego, tanquam egregium belli socium, et qui custodiae imperii tum Persici, tum mei, sit particeps, honoribus ornabo. Sint apud vos etiam sessionibus, periinde atque apud me, viri praestantissimi prae ceteris honorati. Sit et mensa, quae sicut et mea, primum dome-

sticos

μὲν πρῶτον τῆς οἰκέτας· ἔπειτα δὲ, καὶ ὡς φίλοις μετα-
 δίδόναι, ἱκανῶς κεκοσμημένη· καὶ ὡς τὸν καλὸν τι ποιῶν-
 τα καθ' ἡμέραν ἐπιγεραίρειν. κῆῶδε δὲ καὶ παραδείσῃς,
 καὶ θηρία τρέφετε, καὶ μήτε αὐτοὶ ποτε ἄνευ πένυς σίτον
 παράθετε, μήτε ἵπποις ἀγυμνάτοις χόρτον ἐμβάλλετε.
 ἔ γὰρ ἂν δυναίμην ἐγὼ εἰς ὧν ἀνδρωπίνῃ ἀρετῇ τὰ πάν-
 των ὑμῶν ἀγαθὰ διασώζειν, ἀλλὰ δεῖ ἐμὲ μὲν ἀγαθὸν
 ὄντα σὺν ἀγαθοῖς τοῖς παρ' ἐμῶ ὑμῖν ἐπικχερον εἶναι·
 ὑμᾶς δὲ ὁμοίως αὐτῆς, ἀγαθῆς ἄντας, σὺν ἀγαθοῖς τοῖς
 μετ' ὑμῶν ἐμοὶ συμμαχεῖν εἶναι. βελοίμην δ' ἂν ὑμᾶς
 καὶ τῷτο κατανοῆσαι, ὅτι τῶτων, ὧν νῦν ὑμῖν παρακελεύο-
 μαί, ὁδὸν τοῖς δόλοισι προσάττω· ἃ δ' ὑμᾶς Φημί χρῆναι
 ποιεῖν, ταῦτα καὶ αὐτὸς πειρῶμαι πάντα πράττειν. ὥσπερ
 δ' ἐγὼ ὑμᾶς κελεύω ἐμὲ μιμεῖσθαι, ἔτω καὶ ὑμεῖς τῆς ὑφ'
 ὑμῶν ἀρχῆς ἔχοντας μιμεῖσθαι ὑμᾶς διδάσκετε.

Ζ'. Ταῦτα δὲ Κύρυς ἔτω τότε τάξαντος, ἔτι καὶ νῦν τῷ
 αὐτῷ τρόπῳ πᾶσαι μὲν αἱ ὑπὸ βασιλεῖ Φυλακαὶ ὁμοίως
 φυλάττονται,

sticos alati; deinde sat bene in-
 structa sit etiam ad impertien-
 dum amicis, honoremque illis
 exhibendum, qui singulos in
 dies aliquid praeclare gerent.
 Etiam septa vobis hortorum
 sunt, ac feras alite, nec ipsi
 unquam, labore nullo praece-
 dente, cibum vobis adponite,
 neque pabulum equis non ex-
 ercitis obicite. Non enim fieri
 poterit, ut unus ego virtute hu-
 mana vestrum omnium bona
 tuear: sed necesse est magno
 me pariter animo, cum viris
 fortibus, a me summittendis,
 auxilio vobis esse: ac vos iti-

dem fortes esse viros oportet,
 et cum vestris, qui et ipsi viri
 fortes sint, socia mecum arma
 coniungere. Velim hoc etiam
 consideretis, nihil me horum,
 ad quae iam vos cohortor, ser-
 vis imperare: et quae vobis
 facienda esse aio, haec ipsemet
 exsequi omnia studeo. Deni-
 que ut vos ego me imitari iu-
 beo, sic etiam vos magistratus
 illos, qui vestro imperio conti-
 nentur, ad imitationem vestri
 condocescite.

7. Atque haec uti tum Cyrus
 instituit, sic etiam hodie cuncta
 regis imperio subiecta praefidia
 culto-

φυλάττονται, πᾶσαι δὲ αἱ τῶν ἀρχόντων θύραι ὁμοίως
θεραπεύονται, πάντες δὲ οἱ οἴκοι καὶ μεγάλοι καὶ μικροὶ
ὁμοίως οἰκῶνται, πάντες δὲ οἱ ἄριστοι τῶν παρόντων
ἐδραῖς προτετίμηνται, πᾶσαι δὲ αἱ πορεῖαι συντεταγμέ-
ναι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰσὶ, πᾶσι δὲ συγκεφαλαιῶν-
ται πολλαὶ πράξεις ὀλίγοις ἐπιστάταις. ταῦτα δ'
εἰπὼν, ὡς χρὴ ποιεῖν ἐκάστης, καὶ δύναμιν ἐκάστῳ
προδίδει, ἐξέπεμπε, καὶ προεῖπεν ἅπασιν παρασκευά-
ζεσθαι, ὡς εἰς νέωτα στρατείας ἐσομένης, καὶ ἀπο-
δείξεως ἀνδρῶν, καὶ ὅπλων, καὶ ἵππων, καὶ ἀρ-
μάτων.

ἦ. Κατενόησαμεν δὲ καὶ τῆτο, ὅτι Κύρος κατέρχαν-
τος, ὡς φασι, καὶ νῦν ἔτι διαμένει. ἐφοδεύει γὰρ ἀνὴρ κατ'
ἐνιαυτὸν αἰεὶ, σφάτευμα ἔχων· ὅς, ἢν μὲν τις τῶν σατρα-
πῶν ἐπικυρίας δέηται, ἐπικυρεῖ· ἢν δὲ τις ὑβρίῃ, σωφρο-
νίζει· ἢν δὲ τις ἢ δασμῶν φορᾶς ἀμελῇ, ἢ τῶν ἐνοίκων
φύλακῃς, ἢ ὅπως ἡ χώρα ἐνεργός ᾖ, ἢ ἄλλο τι τῶν τεταγ-
μένων

custodiantur, et omnes magi-
stratum portae officiose fre-
quentantur, omnesque tum am-
plae tum exiguae domus simili
modo administrantur: omnes
ex iis, qui adsunt, praestantissi-
mi, sessionibus honoris ergo su-
pra ceteros ornantur: omnia
itineria eodem modo instituun-
tur, perque paucos praefectos
res omnino multae breui com-
pendio curantur. His indica-
tis, quemadmodum se gerere
singuli deberent; ac manu mi-
litum cuique data, sic eos dimi-
sit, ut praediceret vniuersis,
pararent sese, quod suscipienda

in annum proximum esset ex-
peditio, et lustrandi milites,
arma, equi, currus.

8. Hoc etiam ab auctore
Cyro profectum, ut aiunt,
nunc quoque seruari animad-
vertimus. Circumit hinc inde
quispiam regiones cum exer-
citu singulis annis: qui, si sa-
traparum aliquis indiget auxi-
lio, fert ei auxilium: si quis
insolenter se gerit, eum sanam
ad mentem reuocat. Quod si
quis vel tributum adferre ne-
gligit, vel incolas tueri, vel
ut terra culta sit, vel aliquid
aliud ex iis, quae sunt imperata,
praeter-

μένων παραλίπη, ταῦτα πάντα κατευτρεπίζει. ἦν δὲ μὴ δύνηται, βασιλεῖ ἀπαγγέλλει. ὁ δὲ ἀκῶν, βελεύεται περὶ τῆ ἀτακτῆντος· καὶ οἱ πολλάκις λεγόμενοι, ὅτι βασιλέως υἱὸς καταβαίνει, βασιλέως ἀεὶ φῶς, βασιλέως ὀφθαλμός, καὶ ἐνίοτε ἢ κ' ἐκφαίνονται, ἔτοι τῶν ἐφόδων εἰσίν. ἀποτρέπεται γὰρ ἕκαστος αὐτῶν, ὅπόθεν ἂν βασιλεὺς κελεύῃ.

Ζ'. Κατεμάθομεν δὲ αὐτῶ καὶ ἄλλο μηχανήμα πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ἀρχῆς, ἐξ ἧ ταχέως ἠοδάνετο καὶ τὰ πάνπολυ ἀπέχοντα ὅπως ἔχοι. σκεψάμενος γὰρ, πόσῃν ἂν ὁδὸν ἵππος κατανύτοι τῆς ἡμέρας ἐλαυνόμενος, ὥστε διαρκεῖν, ἐποίησατο ἱππῶνας τοσῶτο διαλείποντας, καὶ ἵππας ἐν αὐτοῖς κατέστησε, καὶ τὰς ἐπιμελημένους τῆτων· καὶ ἄνδρα ἐφ' ἑκάσῳ τῶν τόπων ἔταξε, τὸν ἐπιτήδειον παραδέχεσθαι τὰ φερόμενα γράμματα, καὶ παραδίδόναι καὶ παραλαμβάνειν τὰς ἀπειρηκότας ἵππας, καὶ ἄλλας πέμπειν νεαλεῖς. ἔστι δ' ὅτε καὶ τὰς νύκτας φασὶν ἴσασθαι ταύτην τὴν πορείαν, ἀλλὰ τῷ ἡμερινῷ ἀγγέλω

praetermittit; haec ille corrigi omnia. Si vero nequeat facere, regi denuntiat. Is ubi rem audit, de eo, qui spreto imperio se contumaciter gerit, deliberat: ac saepenumero ii, de quibus dicitur, Regis filius descendit, Regis frater, Regis oculus: licet aliquando non conspiciantur, circitores illi sunt. Nani unusquisque horum e via revocatur, ubi Rex ita iubet.

9. Etiam aliud quiddam excogitasse Cyrum cognovimus, quod ad magnitudinem imperii pertinet, de quo celeriter intellexeret, qui etiam rerum longe

remotarum status esset. Quum enim considerasset, quantum itineris equus agitatione diurna conficere viribus integris posset: equorum stabula parari curavit, quae tantumdem distarent, et in his equos constituit, cum illis qui eorum curam gererent. Ordinavit et quolibet loco quendam, qui tum ad recipiendum literas adlatas, tum ad tradendum eas aliis idoneus esset; quique defatigatos equos exciperet, ac recentes summitteret. Atque hoc in itinere ne noctu quidem interdum cessari dicitur, sed nun-

γέλω τὸν νυκτερινὸν διαδέχεσθαι. τῆτων δὲ ἔτω γιγνόμεναν, φασὶ τινὰς θᾶττον τῶν γεράνων ταύτην τὴν πορείαν ἀνύτειν. εἰ δὲ τῆτο ψεύδονται, ἀλλ' ὅτι γε τῶν ἀνθρωπίνων πεζῇ πορείῳν αὕτη ταχύς, τῆτο εὐδηλον. ἀγαθὸν δὲ, ὡς τάχιστα ἕκαστον αἰσθανόμενον, ὡς τάχιστα ἐπιμελεῖσθαι.

ἱ. Ἐπεὶ δὲ περιῆλθεν ὁ ἐν αὐτὸς, συνήγειρε στρατιὰν εἰς Βαβυλῶνα, καὶ λέγεται αὐτῷ γενέσθαι εἰς δώδεκα μὲν ἱππῶν μυριάδας, εἰς δισχίλια δὲ ἄρμαλα δρεπανηφόρα, πεζῶν δὲ εἰς μυριάδας ἐξήκοντα. ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνεσκευάσατο αὐτῷ, ἄρμα δὴ ταύτην τὴν στρατείαν, ἐν ἣ λέγεται καταστρέψασθαι πάντα τὰ ἔθνη, ὅσα Συρίαν * εἰσδάντι οἰκῇ μέχρις ἐρυθρᾶς θαλάσσης. μετὰ δὲ ταῦτα, ἢ εἰς Αἴγυπτον στρατεία λέγεται γενέσθαι, καὶ καταστρέψασθαι Αἴγυπτον. καὶ ἐκ τῆτης τὴν ἀρχὴν ὤρειν αὐτῷ πρὸς ἑωμὲν, ἢ ἐρυθρὰ θάλαττα· πρὸς ἄρκτον δὲ, ὁ Εὐξείνιος πόντος· πρὸς ἑσπεραν δὲ, Κύπρος καὶ Αἴγυπτος· πρὸς μεσημβρίαν δὲ, Αἰθιοπία. τῆτων δὲ τὰ πέραλα, τὰ μὲν διὰ θάλαπος,

tio diurno succedere nocturnum. Quae quidem ita quum fiunt, aiunt nonnullos iter huiusmodi gruum volatu celerius conficere. Quod si vere non dicitur, saltem hoc manifestum est, omnium pedestrium itinerum, quae homines conficiant, hoc velocissimum esse. Bonum est autem, ut, quamprimum aliquid animaduertitur, etiam cura sine dilatione adhibeatur.

10. Posteaquam annus praeteriisset, Cyrus exercitum Babylonem coegit, habuisseque fertur ad centum viginti equitum millia, currus falcatos bis

mille, peditum millia sexcenta. Quo adparatu facto, expeditionem illam suscepit, qua nationes uniuersas sibi subiecisse dicitur, quae ab ingressu Syriae habitant usque ad mare rubrum. Postea suscepta in Aegyptum fertur expeditio, qua Aegyptum subegerit. Itaque deinceps imperium Cyri terminabat ad solem orientem, mare rubrum; ad septentriones, pontus Euxinus; occidentem versus, Cyprus et Aegyptus; versus meridiem, Aethiopia. Quarum regionum extremi fines partim ob calorem,

* Αἰ. ἰσθάντι.

θάλπος, τὰ δὲ διὰ ψύχος, τὰ δὲ διὰ ὕδωρ, τὰ δὲ δι' ἀνυδρίαν δυσοίκετα.

ια'. Αὐτὸς δ' ἐν μέσῳ τῶν τῶν δίαίταν ποιησάμενος, τὸν μὲν ἀμφὶ τὸν χειμῶνα χρόνον διῆγεν ἐν Βαβυλῶνι ἐπὶ ἅ μῆνας. (αὕτη γὰρ ἀλλερινή ἡ χώρα) τὸν δὲ ἀμφὶ τὸ ἔαρ, τρεῖς μῆνας ἐν Σέσσοις· τὴν δὲ ἀκμὴν τῆ θέρους, δύο μῆνας ἐν Εκβατάνοις. ἔτω δὲ ποιῶντ' αὐτὸν λέγῃσιν ἐν ἐαρινῷ θάλπει καὶ ψύχει διάγειν αἰεὶ. ἔτω δὲ διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι, ὥς πᾶν μὲν ἔθνος μειονεκτεῖν ἔδοκει, εἰ μὴ Κύρῳ πέμψειεν ὅ, τι καλὸν αὐτοῖς ἐν τῇ χώρᾳ ἢ φύοιτο, ἢ τρέφοιτο, ἢ τεχνῶτο· πᾶσα δὲ πόλις, ὡσαύτως· πᾶς δὲ ἰδιώτης πλῆστος ἂν ᾤετο γενέσθαι, εἴ τι Κύρῳ χαρίσασαιτο. καὶ γὰρ ὁ Κῦρος λαμβάνων παρ' ἐκάστων, ὧν ἀφθονίαν εἶχον οἱ διδόντες, ἀντεδίδεκε ὧν σπανίζοντας αὐτὸς αἰσθάνοιτο.

Κ Ε Φ. ζ'.

Οὔτω δὲ τῷ αἰῶνός προκεχωρηκός, μάλα δὲ πρεσβύτης ὧν ὁ Κῦρος ἀφικνεῖται εἰς Πέρσας τὸ ἐβδόμον

calorem, partim propter frigus, partim propter aquam, partim ob aquae inopiam habitari difficulter possunt.

II. Ipse quum in horum medio viveret, hyberno tempore septem menses Babylone degebat, quod ista regio tepida sit; tres vernos menses, Susis: ipsa aestate vigente, menses duos Ecbatanis; quod quia faceret, semper in calore frigoreque verno vitam egisse dicitur. Erat autem ea hominum erga ipsum adfectio, ut natio quaevis detrimentum accipere se duceret, si

non Cyro mitteret, quidquid ipsis egregium in regione sua vel nasceretur, vel aleretur, vel arte perficeretur. Itidem quaevis vrbs, et cuius homo privatus opulentum se et arbitrabatur, si rem Cyro gratam praestitisset. Nam et accipiebat a singulis Cyrus ea, quorum copiam illi, qui dabant, haberent: et vicissim eis largiebatur, quibus eos defici animaduerneret.

C A P. VII.

Posteaquam hoc modo ad aetatem pronectiorem accessisset, admodum senex vice iam septima,

ἔδομον ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀρχῆς. καὶ ὁ μὲν πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ πάλαι δὴ, ὥσπερ εἰκὸς, ἐτετελευτήκασαν αὐτῷ. ὁ δὲ Κῦρος ἔθυσε τὰ νομιζόμενα ἱερά, καὶ τῶ χορῷ ἠγάσασθαι Πέρσαις κατὰ τὰ πάτρια, καὶ τὰ δῶρα πᾶσι διέδωκεν, ὥσπερ εἰώθει. κοιμηθεὶς δ' ἐν τῷ βασιλείῳ, ὄναρ εἶδε τοιόνδε· ἔδοξεν αὐτῷ προσελθὼν κρείττων τις ἢ κατὰ ἄνθρωπον, εἰπεῖν, συσκευάζε, ὦ Κῦρε· ἤδη γάρ εἰς Θεὸς ἄπαι. τῆτο δὲ ἰδὼν τὸ ὄναρ ἐξηγέρεθαι, καὶ σχεδὸν ἐδόκει εἰδένααι, ὅτι τῶ βίῃ ἡ τελευταῖα παρῆναι. εὐθύς ἦν λαθὼν ἱερεῖα, ἔθυε δ' αὖτε πατρῷον, καὶ Ἡλίον, καὶ τοῖς ἄλλοις Θεοῖς, ἐπὶ τῶν ἁκρῶν, ὡς Πέρσαι θύουσιν, ὧδε ἐπευχόμενος· Ζεῦ πατρῶε, καὶ, Ἥλιε, καὶ πάντες Θεοὶ, δέχεσθε τάδε, καὶ τελεσθήρια πολλῶν καὶ καλῶν πράξεων, καὶ χαρισθήρια, ὅτι ἐσημῆνάτέ μοι καὶ ἐν ἱεροῖς· καὶ ἐν ὑρανίοις σημείοις καὶ ἐν οἰωνοῖς, καὶ ἐν φημίαις, ἃ τ' ἐχρῆν ποιῆν, καὶ ἃ ἄν ἐχρῆν. πολλὰ δ' ὕμνῳ

septima, ex quo imperium adeptus erat, in Persiam venit. Quo tempore tum pater, tum mater ipsius iamdudum, ceu credi par est, e vinis excesserant. Hic quum rite rem sacram procurasset, et ex instituto patrio chorum Persarum duxisset, ac pro more dona in omnes distribuisset; confopitus in regia, somnium huiusmodi vidit: Accedere quispiam ad ipsum visus est, humana specie augustior, qui diceret: Para te, Cyre. Nam ad Deos nunc iturus es. Hoc somnio viso, excitatus est; propeque

scire iam videbatur, vitae sibi finem adesse. Quamobrem sumtis mox hostiis, Ioui patrio, et Soli, et Diis ceteris, in summis montium iugis, qui Persis sacrificandi mos est, rem diuinam fecit, et huiusmodi preces concepit: Iupiter patrie, tuque Sol, ac vos Dii uniuersi, accipite haec sacra, quibus et multis praeclarisque actionibus finem impono, et gratias vobis ago, quod mihi, tum extis, tum signis coelestibus, tum auguriis, tum omnibus ea significastis, quae vel facienda vel omittenda erant. Magnas etiam vobis

ὑμῖν χάρις, ὅτι καὶ γὰρ ἐγὼ ἐγίνωσκον τὴν ὑμετέραν ἐπιμέλειαν, καὶ ὕδρωπότε ἐπὶ ταῖς εὐτυχίαις ὑπὲρ ἀνθρώπων ἐφρόνησα. αἰτῶμαι δ' ὑμᾶς, δῆναί καὶ νῦν παισὶ μὲν, καὶ γυναικὶ, καὶ φίλοις, καὶ πατερίδι εὐδαιμονίαν, ἐμοὶ δὲ, οἷόν περ αἰῶνα δεδώκατε, τοιαύτην καὶ τελευτὴν δῆναί.

β'. Ο μὲν δὴ ταῦτα ποιήσας, καὶ οἴκαδε ἐλθὼν, ἔδοξεν ἡδέως ἀναπαύσεσθαι, καὶ κατεκλίθη. ἐπεὶ δὲ ὥρα ἦν, οἱ τεταγμένοι, περσιόντες, λήσασθαι αὐτὸν ἐκέλευον. ὁ δ' ἔλεγεν, ὅτι ἡδέως ἀναπαύοιτο. οἱ δ' αὖτεταγμένοι, ἐπεὶ ὥρα ἦν, δειπνον παρετίθεσαν· τῷ δὲ ἡ ψυχὴ σῖτον μὲν καὶ προσίετο, δειψὴν δ' ἐδόκει, καὶ ἔπινεν ἡδέως. ὥς δὲ καὶ τῇ ὑπεραίᾳ συνέβαινεν αὐτῷ ταῦτα, καὶ τῇ τρίτῃ, ἐκάλεσε τὰς παῖδας· οἱ δ' ἔτυχον συνηκολυθηκότες αὐτῷ, καὶ ὄντες ἐν Πέρσαις. ἐκάλεσε δὲ καὶ τὰς φίλας, καὶ τὰς Περσῶν ἀρχάς. παρόντων δὲ πάντων, ἤρχετο τοιαύδε λόγῳ.

γ'. Παῖδες ἐμοὶ, καὶ πάντες οἱ παρόντες φίλοι, ἐμοὶ μὲν
τῷ

vobis gratias ago, quod et ipse curam de me vestram adguoverim, et nunquam me rebus prosperis supra conditionem humanam extulerim. Rogo vos, ut nunc quoque liberis, uxori, amicis, patriae felicitatem largiamini: mihi vero peto, ut quale concessistis aevum, talem etiam exitum detis.

2. His peractis, quum domum reuertisset, quieti se dare decrevit, et decubuit. Posteaquam tempus ita posceret, accedunt ii, quibus hoc erat negotii datum, atque ut lauet, hortantur. Suaviter ille se quiescere

dicebat. Itidem illi, quibus id erat negotii datum, quum tempus esset, coenam ipsi adponunt. At Cyri animus non ille quidem cibum admittebat, sed sitire videbatur; itaque cum voluptate bibit. Eadem illi quum altero atque item tertio die accidissent; filios arcessiuit, qui forte tunc sequuti patrem, in Persis degebant. Arcessiuit et amicos et Persarum magistratus: qui iam vniuersi quum adestent, huiusmodi orationem exorsus est:

3. Instar modo, mei filii, ac vos amici, qui adestis, vitae meae
finis:

τῷ βίῃ τὸ τέλος ἤδη πάρεστιν· ἐκ πολλῶν τῷτο σαφῶς γινώσκω· ὑμᾶς δὲ χρῆ, ὅταν τελευτήσω, ὥσπερ εὐδαίμονος ἐμῷ καὶ λέγειν καὶ ποιεῖν πάντα. ἐγὼ γὰρ παῖς τε ὢν, τὰ ἐν παισὶ νομιζόμενα καλὰ, δοκῶ κεκαρπῶσθαι· ἐπεὶ τε ἤβησα, τὰ ἐν νεανίσκοις· τέλειός τε ἀνὴρ γινόμενος, τὰ ἐν ἀνδράσι. σὺν τῷ χρόνῳ τε προϊόντι αἰὲ συναυξανομένην ἐπ' ἐργαζώσκειν ἐδόκην καὶ τὴν ἐμὴν δύναμιν· ὥστε καὶ τὸν γῆρας ἔδεπώποτε ἡδόμεν τῆς ἐμῆς νεότητος ἀφ' ἐνέστερον γιγνόμενον, καὶ ἔτ' ἐπιχειρήσας ἔτ' ἐπιθυμήσας οἶδα ὅτι ἡτύχησα. καὶ τὰς μὲν φίλας ἐπεῖδον δι' ἐμῷ εὐδαίμονας γενομένας, τὰς δὲ πολεμίας ὑπ' ἐμῷ δαλωθέντας· καὶ τὴν πατρίδα πρόσθεν ἰδωτεύσαν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, νῦν προτετιμημένην καταλείπω· ὢν τ' ἐκτησάμην ἔδ' οἶδα ὅ, τι ἔ' διεσώσάμην. καὶ τὸν μὲν παρελθόντα χρόνον ἔπραττον ἔτως, ὥσπερ κηρύχον· φόβος δὲ μοι συμπαρομαρτῶν μή τι ἐν τῷ ἐπιόντι χρόνῳ

finis: quando id multis indiciis certo cognosco. Vos autem, ubi vitam cum morte commutauero, de me, tanquam beato, et dicere omnia, et facere oportet. Nam et quum puer essem, eorum, quae illa in aetate praeclara existimantur, fructum mihi consequutus esse videor: et adolescens, eorum quae habet adolescentia: et virilem prorsus ad aetatem ubi perueni, eorum quae virilis aetas habet. Quin et progressu temporis vires meas una auctas animaduertere videbar. Itaque senectutem meam

adolescentia nunquam imbecillio-
liorem factam senti, atque vel
expetiisse me animo meo, vel
adgressum quidquam memini,
cuius non factus sum compos.
Amicos quidem certe fortuna-
tos per me factos vidi, hostes in
seruitutem a me redactos, pa-
triam antehac nullo in Asia cla-
ram imperio, nunc dignitate
principi ornatam relinquo;
quae denique sum consequutus,
eorum nihil non conseruasse me
scio. Et quamquam praeterito
tempore nihil non ex voto mihi
succederet, tamen, quia comes
mihi metus erat, ne quid in futu-
rum

ἢ ἰδοίμι ἢ ἀκῆσαιμι ἢ πάθοιμι χαλεπὸν, ἢ κ' εἴα τελέως μέγα φρονεῖν, ἢ δ' εὐφραίνεσθαι ἐκπεπλημένως. νῦν δ' ἦν τελευτήσω, καταλείπω μὲν ὑμᾶς, ὦ παῖδες, ζῶντας, ὥσπερ ἔδοσάν μοι οἱ Θεοὶ γενέσθαι, καταλείπω δὲ πατρίδα καὶ φίλους εὐδαιμονῶντας· ὥτε πᾶς ἢ κ' ἂν ἐγὼ δικαίως μακαρίζομενος τὸν αἰεὶ χρόνον μνήμης τυγχάνοιμι;

Δεῖ δὲ καὶ τὴν βασιλείαν μὲ ἤδη σαφηνίσαντα καταλιπεῖν, ὥς ἂν μὴ ἀμφίλογος γενομένη πράγματα ὑμῖν παράσχη. ἐγὼ δὲ νῦν φιλῶ μὲν ἀμφοτέρους ὑμᾶς ὁμοίως, ὦ παῖδες· τὸ δὲ προβαλεῖν, καὶ προηγεῖσθαι, ἐφ' ὃ, τι ἂν καιρὸς δοκῇ εἶναι, τῷτο προσάτιω τῷ προτέρῳ γενομένῳ, καὶ πλείονων κατὰ τὸ εἶκος ἐμπείρω. ἐπαιδεύθη δὲ καὶ αὐτὸς ἕτως ὑπὸ τῆςδε τῆς ἐμῆς τε καὶ ὑμετέρας πατρίδος, τοῖς πρεσβυτέροις, ἢ μόνον ἀδελφοῖς, ἀλλὰ καὶ πολίταις, καὶ ὁδῶν, καὶ θάκων, καὶ λόγων ὑπέκειν. καὶ ὑμᾶς δὲ, ὦ παῖδες, ἕτως ἐξ ἀρχῆς ἐπαίδευσον, τὰς μὲν γεραιτέρας προτιμᾶν, τῶν δὲ νεωτέρων

τέρων

rum vel viderem, vel audirem, vel paterer rei grauis, non is mihi concessit, vt prorsus elato animo essem, vel effuse laetarer. Nunc, si moriar, vos quidem, filii, quos mihi Dii nasci voluere, superstites relinquo; et patriam, et amicos itidem relinquo fortunatos. Qui posset igitur fieri, vt ego non merito beatus praedicer, et aeterna hominum memoria celebrer?

Est autem mihi declarandum hoc quoque, cui regnum relinquam; ne id relictum in ambiguo, negotia vobis facessat.

Complector equidem, filii, parivtrumque vestrum beneuolentia: verum et consilio prouidere, et ducis officio fungi, quacunque in re tempus et vsus postulet, eum iubeo, qui natu maior est, et vsus rerum maiorem de consentanea quadam ratione haber. Equidem vt ab hac mea vestraque patria sum institutus, natu maioribus non modo fratribus, sed ciuibus etiam, de via, sedibus, dicendi loco cedendum esse; sic et ipse, filii, ab initio vos institui, vt natu maioribus honorem principem deferatis, et vicissim

τέρων προτετιμῆσθαι. ὥς ἔν παλαιά, καὶ εἰθισμέ-
να, καὶ ἔννομα λέγοντος ἐμῷ, ἕτως ἀποδέχεσθε.
καὶ σὺ μὲν, ὦ Καμβύση, τὴν βασιλείαν ἔχει, θεῶν
τε διδόντων καὶ ἐμῷ, ἔτον ἐν ἐμοί· σοὶ δὲ, ὦ
Ταναοζάρη, σατράπην εἶναι δίδωμι Μήδων τε, καὶ
Αρμενίων, καὶ τρίτων Καδυσίων. ταῦτα δέ σοι δι-
δως, νομίζω ἀρχὴν μὲν μείζω, καὶ τῆνομα τῆς
Βασιλείας τῷ πρεσβυτέρῳ καταλιπεῖν, εὐδαιμονίαν
δὲ σοὶ ἀλυποτέραν. ὅποιας μὲν γὰρ ἀνθρωπίνης
εὐφροσύνης ἐπιδεῆς ἔση, ἔχῃ ὀρεῶ, ἀλλὰ πάντα
σοὶ τὰ δοκῆντα ἀνθρώπου εὐφραίνειν παρέσαι.
τὸ δὲ δυσκαταπρακτοτέρων ἔρᾳν, καὶ τὸ πολλὰ
μεριμνᾶν, καὶ τὸ μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν ἔχειν, κεν-
τριζόμενον ὑπὸ τῆς πρὸς τὰμὰ ἔργα φιλονει-
κίας, καὶ τὸ ἐπιβλεῦειν, καὶ τὸ ἐπιβλεῦσθαι,
ταῦτα τῷ βασιλεύοντι ἀνάγκη σὲ μᾶλλον συμπαρα-
μαρτεῖν,

cissim minoribus honore prae-
eatis. Quamobrem ita, quae
a me dicuntur, accipite; ut
qui tum prisca tum moribus
recepta, atque etiam legi-
bus consentanea proferam.
Ac tuam quidem, Cambyfes,
regnum esto, Diis illud, ac
me, tibi largientibus, quan-
tum quidem in me est:
tibi vero, Tanaoxares, hoc
tribuo, ut Medorum, et Ar-
meniorum, et tertio loco
Cadusiorum satrapa sis. Quae
tibi quum largior, maius qui-
dem imperium, et regni no-
men natu maiori me relin-
quere arbitror; tibi vero feli-

citatem magis omnis expertem
molestiae. Nam qua delecta-
tione humana cariturus sis,
equidem non video. Nimi-
rum uniuersa quae homini-
bus adferre voluptatem vi-
dentur, tibi sunt adfutura.
Amorem vero illorum, quae
confectu difficilia sunt, et
multarum rerum sollicitam oc-
cupationem, et vitae alienam
a quiete rationem, pungente
animum aemulatione rerum
a me gestarum, et insidia-
rum molitionem, earumdem-
que structarum ab aliis me-
tum; haec, inquam, necesse est,
illam qui regno potietur, magis
quam

μαρτεῖν, ἃ, σάφ' ἴδι, τῷ εὐφραίνεσθαι πολλὰς ἀσχολίας παρέχει.

Οἶδα μὲν ὅτι καὶ σὺ, ὦ Καμβύση, ὅτι ἔτι τόδε τὸ χρυσοῦν σκῆπτρον, τὸ τὴν βασιλείαν διασωζόν ἐστιν, ἀλλ' οἱ πιστοὶ φίλοι σκῆπτρον βασιλεῦσιν ἀληθέςατον καὶ ἀσφαλέςατον. πιστὸς δὲ μὴ νόμιζε φύσει φύεσθαι ἀνθρώπος, (πᾶσι γὰρ ἂν οἱ αὐτοὶ πιστοὶ φαίνοντο, ὥσπερ καὶ τᾶλλα τὰ πεφυκέντα πᾶσι τὰ αὐτὰ φαίνεται) ἀλλὰ τὸς πιστὸς τίθεσθαι δεῖ ἕκαστον ἑαυτῷ. ἡ δὲ κτήσις αὐτῶν ἐστὶν ἕδαμῶς σὺν τῇ βίᾳ, ἀλλὰ μᾶλλον σὺν τῇ εὐεργεσίᾳ. εἰ ὅτι καὶ ἄλλως τινὰς πειράσθαι συμφύλακας τῆς βασιλείας ποιεῖσθαι, μηδαμοῦθεν πρότερον ἄρχῃ, ἢ ἀπὸ τῆς ὁμόθεν γενομένης. καὶ πολῖται τοὶ ἀνδρεῖοι ἀλλοδαπῶν οἰκειότεροι, καὶ σύσσιτοι ἀποσκήνων. οἱ δὲ ἀπὸ τῆς αὐτῆς σπέρματος φύντες, καὶ ὑπὸ τῆς αὐτῆς μητρὸς τραφέντες, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ αὐξηθέντες, καὶ ὑπὸ τῶν αὐτῶν γονέων ἀγαπώμενοι, καὶ τὴν αὐτὴν μητέρα καὶ τὸν αὐτὸν

quam te, comitentur. Atque haec, sat scito, multa obiciunt impedimenta, quominus animo laeto quis esse possit.

Te quoque, mi Cambyfes, scire volo, non aureum hoc sceptrum esse, quod regnum tibi conferuet, sed amici fideles regibus, et verissimum et tutissimum sceptrum sunt. At vero non nasci homines fidos existimabis (quod ita iidem omnibus fidos se declararent, sicut et naturalia cetera conspiciuntur esse omnibus eadem:) sed fidi qui sint, eos abs quouis homine tales effici ne-

VOL. I.

cesse est. Parantur autem, non vi, sed potius beneficentia. Quamobrem si voles et alios tibi adiungere, qui in conservandi regni quasi societatem veniant, nequaquam aliunde initium facito, quam ab eo, qui loco tecum eodem mortuus est. Nam et ciues exteris magis sunt nobis coniuncti, et contubernales, iis qui nobiscum eodem in contubernio non viuunt. At vero qui eodem semine prognati, ab eadem nutriti matre, in eadem domo creuerunt, et ab iisdem parentibus diliguntur, eandemque patrem et eandem

Mm

αὐτὸν πατέρα προσαγορεύοντες, πῶς ἔ πάντων ἔτοι οἰκειότατοι;

Μὴ ἔν ἀ οἱ θεοὶ ἐφύγηνται ἀγαθὰ εἰς οἰ-
κειότητα ἀδελφοῖς, μάταια ποτὲ ποιήσῃτε, ἀλλ'
ἐπὶ ταῦτα εὐθύς οἰκοδομεῖτε ἄλλα φιλικὰ ἔργα· καὶ
ἔτως αἰεὶ ἀνυπέρβλητος ἀλλήλοις ἔσσι ἡ ὑμετέρα φι-
λία. ἑαυτῇ τοι κήδετα, ὁ προνοῶν ἀδελφεῖ. τίνοι
γὰρ ἄλλω ἀδελφὸς μέγας ὢν, ἔτω καλόν, ὥς ἀδελ-
φῶ; τίς δ' ἄλλος τιμήσεται δὴ ἄνδρα μέγα δυ-
νάμενον ἔτως, ὥς ἀδελφός; τίνα δὲ φοβήσεται τις
ἀδικεῖν, ἀδελφεῖ μεγάλῃ ὄντες, ἔτως ὥς τὸν
ἀδελφόν; μήτε ἔν θᾶττον μηδεὶς σε τῷ ὑπα-
κτέτω, μήτε προθυμότερον παρῆςω. ἔδεν γὰρ οἰ-
κειότερα τὰ τῶν ἔτε ἀγαθὰ, ἔτε δεινὰ, ἢ σοί.
ἐννόει δὲ καὶ τὰδε, τίνοι χαρισάμενος ἐλπίσαις ἂν μει-
ζόνων τυχεῖν, ἢ τῷ; τίνοι δ' ἂν βιηθῆσας ἰσχυρό-
τερον σύμμαχον ἀντιτάξῃς; τίνα δ' αἰσχίον μὴ φιλεῖν ἢ
τὸν

eandem matrem adpellant, qui fieri possit, ut non omniū sint coniunctissimi?

Ne igitur ea bona, per quae Dii fratres mutuam ad coniunctionem deducunt, frustra volis esse concessa patiamini; sed super haec ipsa, statim studia quaedam alia benevolentiae et amoris exstruite: quo fiet, ut amicitia vestra semper inuieta sit. Nimirum sui ipsius curam gerit, qui fratri prospicit. Nam cui frater magnus adeo est ornamento, ut fratri? Quis hominem praepotentem honore tanto prosequetur, quanto

frater? quemnam aliquis magis metuat iniuria afficere, si fratrem habeat virum magnum, atque ipsum fratrem? Quamobrem nemo te celerius huic obediatur, nemo alacrius ad ipsum veniat. Quippe nec secundae nec aduersae tristisque res huic, ad quemquam magis proprie pertinent, quam ad te. Hoc etiam consideres velim, cuinam gratificando maiora te consequutur sperare debeas, quam si gratificeris fratri? Cui opem ferendo, belli socium firmiorem tibi adjunges? Quem turpius est non amare, quam fra-
trem?

τὸν ἀδελφόν; τίνα δὲ ἀπάντων κάλλιον προτιμᾶν, ἢ τὸν ἀδελφόν; μόνῃ τοι, ὦ Καμβύσῃ, πρῶτῃ ὄντος ἀδελφῷ παρ' ἀδελφῷ, καὶ φθόνος παρὰ τῶν ἄλλων ἀφικνεῖται. ἀλλὰ πρὸς Θεῶν πατρῶων, παῖδες, τιμᾶτε ἀλλήλους, εἴ τι καὶ τῷ ἐμοὶ χαρίζεσθαι μέλει ὑμῖν.

(α) Οὐ γὰρ δήπῃ τῷ γε σαφῶς δοκεῖτε εἶδέναι, ὡς καὶ ἐσομαι ἐγὼ ἔτι, ἐπειδὴ τῷ ἀνθρωπίνῃ βίῃ τελευτήσω. καὶ γὰρ νῦν τοι τὴν γ' ἐμὴν ψυχὴν ἐωρεᾶτε, ἀλλ' οἷς διεπράττετο, τῆτοις αὐτὴν ὡς ἦσαν κατεφωρεᾶτε. τὰς δὲ τῶν ἀδικα παθόντων ψυχὰς ἔγωγε κατενόησατε, οἷς μὲν φόβος τοῖς μαιφόνους ἐμβάλλασιν, οἷς δὲ παλαμναῖς τοῖς ἀνοσίεσι ἐπιπέμπουσι; τοῖς δὲ φθιμένοις τὰς τιμὰς διαμένειν ἔτι ἂν δοκεῖτε, εἰ μηδενὸς αὐτῶν αἱ ψυχὰι κύριαι ἦσαν; ἔτοι, ἐγώ γε, ὦ παῖδες, καὶ τῷ πῶποτε ἐπέωπην, ὡς ἡ ψυχὴ, ἕως μὲν ἂν ἐν θνητῷ σώματι ᾖ, ζῇ· ὅταν δὲ τῷ ἀπαλλαγῇ, τέθνηκεν. ὁρᾷ γὰρ ὅτι καὶ τὰ θνητὰ

trem? Quemnam omnium laudabilius est obsequere honorando, quam fratrem? Solus est frater, mi Cambyse, qui si apud fratrem locum principem obtineat, nequit ad eum pertinere aliorum invidia. Quare vos obtestor per Deos patrios, mei filii, prosequimini vosmet honore; si quidem vllum vobis cordi est gratificandi mihi studium.

Non enim liquido scire vos arbitrari debetis, me, postquam vivendi finem fecero, nihil futurum. Nam ne modo quidem animum meum cernebatis,

sed esse eum deprehendebatis ex iis quae agebat. An necdum animadvertistis, quos terrores illorum animi, qui vim et iniuriam passi sunt, homicidis incutiant? quos scelerum vindices nefariis immittant? Anne permansuros fuisse putatis extintorum honores, si nihil eorum animis iuris ac potestatis reliquum esset? Equidem, filii, nequaquam persuaderi mihi unquam passus sum, animum, quamdiu mortali corpore contineretur, vivere: postquam ab eo diremtus sit, mori. Nam animum video his morti obnoxium

M m 2

corpo-

(*) Hunc locum usque ad ἐλευθερῶν seq. M. Cicero in Catone Maiore c. 22. interpretatus est.

θνητὰ σώματα, ὅσον ἂν ἐν αὐτοῖς χρόνον ἢ ἡ ψυχὴ, ζῶν-
τα παρέχεται. κδὲ γε ὅπως ἄφρων ἔσται ἡ ψυχὴ, ἐπειδὴν
τῷ ἄφρονος σώματος δίχα γένηται, κδὲ τῷτο πέπεισμαι·
ἀλλ' ὅταν ἀκρατος καὶ καθαρὸς ὁ νῆς ἐκκριθῇ, τότε καὶ
φρονιμώτατον εἰκὸς αὐτὸν εἶναι. διαλυομένα δὲ ἀνθρώπων,
δηλὰ ἐσιν ἕκαστα ἀπλέοντα πρὸς τὸ ἐμόφυλον, πλὴν τῆς
ψυχῆς. αὕτη δὲ μόνῃ ἕτε παρῆσα, ἕτε ἀπῆσα ὁράται.
ἐνοήσατε δὲ, ἔφη, ὅτι ἐγγύτερον μὲν τῷ ἀνθρώπινῳ θα-
νατῷ κδὲν ἐσιν ὕπνῳ. ἡ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ψυχὴ τότε δήπε
φειοτάτῃ καταφαίνεται, καὶ τότε τι τῶν μελλόντων προ-
ορᾷ· τότε γὰρ, ὡς ἔοικε, μάλιστα ἐλευθερεῖται.

Εἰ μὲν ἔν ἕτῳς ἔχει ταῦτα, ὥσπερ ἐγὼ εἶομαι, καὶ ἡ
ψυχὴ καταλείπει τὸ σῶμα, καὶ τὴν ἐμὴν ψυχὴν κατα-
δύμενοι, ποιεῖτε ἂ ἐγὼ δέομαι· εἰ δὲ μὴ ἕτῳς, ἀλλὰ μέν-
σα ἡ ψυχὴ ἐν τῷ σώματι συναποθνήσκει, ἀλλὰ θεὸς γε
τῆς αἰὲ ὄντας, καὶ πάντ' ἐφορῶντας, καὶ πάντα δυναμέ-
νης, οἱ καὶ τὴν τῶν ὅλων τῇδε τάξιν * συνέχουσιν ἀτρεῖστῃ,
καὶ

corporibus; quamdiu in eis de-
gat, vitam impertiri. Ne id qui-
dem persuaderi possum, non sa-
pere animum, posseaquam ab
hoc insipiente corpore separa-
tur: sed quum a corpore secre-
ta est pura metis et integra, tum
eam sapientissimam esse, vero
maxime consentaneum fuerit.
Quum dissolvitur homo, non
est obscurum, ad res sui gene-
ris singula commigrare, extra
vitali animum; qui solus ne-
que dum adest, neque dum dis-
cedit, cernitur. Animaduer-
tistis, nihil esse mortis hominis
similius somno. At per somnum

maxime hominis animus divi-
nitatem suam declarat, atque
etiam futura prospicit: quippe
qui tunc, ut quidem adparet,
maxime sit liber.

Quare si haec ita sunt,
quemadmodum equidem exi-
stimo, et si animus hoc cor-
pus relinquit; reueriti ani-
mum meum, quae vos rogo,
praestare. Sin haec ita non
sunt, sed animus et manet in
corpore, et cum eo interit: vos
tamen, Deos, qui immortales
sunt, et intuentur et possunt
omnia, ordinemque universita-
tis huius, expertem detrimēti
et se-

* Αἱ συνάμεναι ἀτρεῖστ καὶ ἀσφραγίστην; sed minus recte, uti satis constat
ex lib. 4. §. 14. Ἀπορρη. vide Memorabilia.

καὶ ἀγῆρατον καὶ ἀναμάρτητον, καὶ ὑπὸ κάλλους καὶ μεγέθους ἀδμήγητον, τήτης φοβούμενοι, μήτε ἀσεβὲς μηδὲν, μηδὲ ἀνόσιον, μήτε ποιήσητε, μήτε βηλεύσητε. μετὰ μέντοι θεῶς, καὶ ἀνθρώπων τὸ πᾶν γένος τὸ αἰεὶ ἐπιγιγνόμενον αἰδεῖσθε. ἡ γὰρ ἐν σκότῳ ὑμᾶς οἱ θεοὶ ἀποκρύπτονται, ἀλλ' ἐμφανῇ πᾶσιν ἀνάγκη αἰεὶ ζῆν τὰ ὑμέτερα ἔργα· ἃ ἦν μὲν καθαρὰ καὶ ἔξω τῶν ἀδίκων φαίνεσθαι, δυνατὲς ὑμᾶς ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις ἀγαδείξει· εἰ δὲ ἐς ἀλλήλους ἀδικόν τι φρονήσετε, ἐκ πάντων ἀνθρώπων τὸ ἀξίπικται εἶναι ἀποβαλεῖτε. ἔδει γὰρ ἂν ἐτι πιστεῦσαι δύνατο ὑμῖν, ὅδ' εἰ πάνυ προθυμοῖτο, ἰδὼν ἀδικούμενον τὸν μάλιστα φίλον προσήκοντα.

Εἰ μὲν ἦν ἐγὼ ὑμᾶς ἱκανῶς διδάσκω, οἷός τις χρὴ πρὸς ἀλλήλους εἶναι· εἰ δὲ μὴ, καὶ παρὰ τῶν προγεγενημένων μαθάνετε αὕτη γὰρ ἀρίστη διδασκαλία. οἱ μὲν γὰρ πολλοὶ διαγενόμενοι φίλοι μὲν γονεῖς πασὶν, φίλοι δὲ ἀδελφοῖς.

et senectae, et extra omnem errorem positum, prae pulchritudine atque etiam magnitudine inexplicabilem conseruant; Deos, inquam, pertimescite, ut nihil impii, nihil nefarii vel committatis, vel deliberetis. Post Deos vniuersam hominum nationem, quae perpetua successione continuatur, reueremini. Nam Dii vos caligine quadam non tegunt, sed actiones vestras semper in omnium mortalium luce versari necesse est: quae si purae secretaeque ab iniustitia paruerint, potentes vos inter homines vniuersos

reddent. Sin aliquid alter in alterum iniuriae cogitaueritis, apud omnes homines fidem amitteretis. Nam nemo poterit amplius vobis credere, tametsi magnopere cupiat, si videat adfici illum iniuria, qui sit amicitiae iure coniunctissimus.

Itaque si satis ego vos doceo, quales vosmet erga vos gerere debeatis, [recte est:] sin autem, ab iis saltem discite, qui ante nos exsistere, quae doctrinae ratio optima est. Nam multi parentes erga liberos, multi erga fratres in amore constantes fue-

φοῖς ἤδη δέ τινες τῶν καὶ ἐναντία ἀλλήλους ἐπραζαν. ὁποτέρους ἂν ἔν αἰσθάνησθε τὰ πραχθέντα συνεγκρίν-
τα, ταῦτα δὴ αἰρέμενοι, ὁρθῶς ἂν βελεύοιθε. καὶ τῶ-
ν μὲν ἴσως ἤδη ἄλλοι. τὸ δ' ἐμὸν σῶμα, ὦ παῖδες,
ὅταν τελευτήσω, μήτε ἐν χρυσῷ θῆτε, μήτε ἐν ἀργύρῳ,
μηδὲ ἐν ἄλλῳ μηδενί, ἀλλὰ τῇ γῇ ὡς τάχιστα ἀπόδοτε.
τί γὰρ τῆς μακαριώτερον, τῇ γῇ μυχθῆναι, ἢ πάντα
μὲν τὰ καλὰ, πάντα δὲ τὰ γὰθα φύει τε καὶ τρέφει;
ἐγὼ καὶ ἄλλως φιλάνθρωπος ἐγενόμην, καὶ νῦν ἡδεὺς ἂν
μοι δοκῶ κοινῶσαι τῷ εὐεργετῆντος ἀνθρώπου.

Ἀλλὰ γὰρ ἤδη, ἔφη, ἐκλιπεῖν μοι φαίνεται ἡ ψυχὴ,
ὅθεν περ, ὡς εἴοικε, πᾶσιν ἀρχεται ἀπολιπῆσα. εἰ τις ἔν
ὑμῶν ἢ δεξιᾶς βέλεται τῆς ἐμῆς ἀψαδαί, ἢ ὄμμα τῷ
μὸν ζῶντος ἔτι προσιδεῖν ἐθέλει, προσίτω. ὅταν δ' ἐγὼ
ἐγκαλύψωμαι, αἰτῶμαι ὑμᾶς, ὦ παῖδες, μηδεὶς ἐτ' ἀν-
θρώπων τῷ μὸν σῶμα ιδέτω, μηδ' αὐτὰ ὑμεῖς. Πέρας
μέντοι πάντας, καὶ τὰς συμμάχους, ἐπὶ τὸ μνημα τῷ μὸν
παρα-

re: nonnulli etiam his contra-
ria inter se mutuo designarunt.
Vtris igitur animaduverteritis
ea, quae perpetrarunt, profui-
se: illorum si facta praetuleri-
tis alteris, recte vobis consulue-
ritis. Ac de his quidem iam
fortasse satis. Ceterum corpus
meum, filii, quum diem in ter-
ris supremum clausero, nec in
auro condite, nec in argento,
nec vlla in re alia, sed terrae
quamprimum reddite. Quid
enim beatius, quam terra com-
misceri, quae omnia praeclara,
bona omnia profert ac nutrit?
Equidem ceteroqui studiosus

hominum fui; iamque adeo
perlubenter mihi videor eius
rei particeps futurus; quae in
homines est benefica.

Enimvero deficere mihi vide-
tur animus, ea parte, qua, cea
consentaneum est, omnibus de-
ficere incipit. Quamobrem ac-
cedat, si quis vestrum vel dex-
tram meam vult contingere, vel
in oculos viuentis adhuc intueri.
Vbi vero relictus et obuelatus fue-
ro, ne quis hominum, mei filii,
corpus meum videat, ac ne vos
quidem ipsi, etiam atque etiam
oro. Perfas quidem omnes, ac
socios, meum ad monumentum
euocate;

παρακαλεῖτε, συνηγορησόμενός ἐμοὶ, ὅτι ἐν τῷ ἀσφαλεῖ ᾗδ' ἔσομαι, ὡς μηδὲν ἂν ἐτι κακὸν παθεῖν, μήτε ἢ μετὰ τῷ θεῷ γένωμαι, μήτε ἢν μηδὲν ἐτι ὦ. ὅπασσι δ' ἂν ἐλθῶσι, τῶν εὐποιήσαντες, ὅπασα ἐπ' ἀνδρὶ εὐδαίμονι νομίζεται, ἀποπέμπετε. καὶ τῷτο, ἔφη, μέμνησθέ με τελευταῖον, τῆς φίλης εὐεργετῶντες, καὶ τῆς ἐχθρῆς δυνήσεσθε κολάζειν. καὶ χαίρετε, ὦ φίλοι παῖδες, καὶ τῇ μητρὶ ἀπαγγέλλετε ὡς παρ' ἐμῷ· καὶ πάντες δὲ οἱ παρόντες καὶ οἱ ἀπόντες φίλοι χαίρετε. ταῦτ' εἰπὼν, καὶ πάντας δεξιωσάμενος, συνεκαλύψατο, καὶ ὕτως ἐτελεύτησεν.

Κ Ε Φ. ἦ.

Οτι μὲν δὴ καλλίστη καὶ μεγίστη τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἢ τῇ Κύρῳ βασιλεία ἐγένετο, αὐτὴ ἑαυτῇ μαρτυρεῖ. αἰθίοθη μὲν πρὸς ἑῷ, τῇ ἐρυθρᾷ θαλάττῃ· πρὸς ἀρκτον δὲ, τῷ *Εὐξείνῳ Πόντῳ· πρὸς ἐσπέραν δὲ, Κύπρῳ καὶ Αἰγύπτῳ· πρὸς μεσημβρίαν δὲ, Αἰθιοπίᾳ. τσαύτῃ δὲ γενομένη, μιᾷ γνώμῃ τῇ Κύρῳ ἐκυβερεῖτο, καὶ ἐκεῖνός τε τῆς ὑφ' ἑαυτῷ ὥσπερ

euocate; quo mihi gratulentur, cui iam in tuto agenti nihil accidere mali possit, siue adeo cum numine diuino fuero, siue in nihilum redigar. Quotquot autem venerint, hos illis beneficiis adfectos, quaecunque in hominis fortunari funere solenne est exhiberi, dimittite. Denique hoc ex me postremum memineritis: Si benefici in amicos fueritis, etiam hostes puniendi facultatem vos habituros. Valere, filii cari, atque idem matri verbis meis renuntiate. Iridem omnes amici, qui adestis, et abestis, valere. Haec

quum loquutus esset, atque omnibus dextram porrexisset, obuelauit se, vitamque cum morte commutauit.

C A P. VIII.

Fuisse quidem regnum Cyri omnium in Asia praeclarissimum ac maximum, vel ipsum de se testatur. Terminis inclusum fuit, ad orientem, mari Rubro: ad septentriones, Ponto Euxino: ad occasum, Cypro et Aegypto: ad meridiem, Aethiopia. Tantum vero quum esset, vno tamen Cyri arbitrio gubernatur: qui subiectos sibi liberum in-

Mm 4

star

* Al. post πόντον addunt: καὶ Προποντίδι καὶ Ἑλλησπόντῳ, πρὸς ἑσπ.

ὥσπερ ἑαυτῇ παῖδας ἱτίμα τε καὶ ἐθεράπευεν, οἳ τε ἀρχόμενοι κῦρον ὡς πατέρα ἐσέβοντο. ἔπει μὲντοι κῦρος ἐτελεύτησεν, εὐθύς μὲν αὐτοὶ οἱ παῖδες ἐσασίαζον, εὐθύς δὲ πόλεις καὶ ἔθνη ἀφίσταντο, πάντα δ' ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐτρέπετο. ὥς δ' ἀληθῆ λέγω, ἀρξομαι διδάσκων ἐκ τῶν θείων.

β'. Οἶδα γὰρ ὅτι πρότερον μὲν βασιλεὺς, καὶ οἱ ὑπ' αὐτῷ, καὶ τοῖς τὰ ἔσχατα πεποιηκόσιν· εἴτε ὄρκους ὁμῶσαιεν, ἡμπέδην, εἴτε δεξιὰς δοῖεν, ἐθεβαίνην. εἰ δὲ μὴ τοιαῦτοι ἦσαν, καὶ τοιαύτην δόξαν εἶχον, ἢ δ' ἂν εἰς αὐτοῖς ἐπίστευεν, ὥσπερ ἔδὲ νῦν πιστεύει ἢ δὲ εἰς ἔτι, ἐπεὶ ἐγνωσται ἡ ἀσέβεια αὐτῶν. ὥτως ἢ δὲ τότε ἐπίστευσαν ἂν οἱ τῶν σὺν^(ο) κύρῳ ἀναβάντων στρατηγοί. νῦν δὲ δὴ τῇ πρόδωκεν αὐτῶν δοξῇ πιστεύσαντες, ἐνεχείρισαν ἑαυτὰς, καὶ ἀναχθέντες πρὸς βασιλέα, ἀπετμήθησαν τὰς κεφαλὰς. πολλοὶ δὲ καὶ τῶν συστρατευσάντων βαρβάρων ἄλλοι ἄλλαις πίσεσιν ἐξαπατηθέντες ἀπώλοντο.

γ'. Πολύ

star et honore prosequeretur, et obsequiis sibi deuinciebat; quum subiecti Cyrum vicissim tanquam patrem venerarentur. Is ubi diem suum obiit, mox inter ipsos filios est coortum dissidium, mox urbes et nationes defecerunt, rebus vniuersis in peius vergentibus. Quod quidem vere me dicere, primum docere de rebus diuinis incipiam.

2. Equidem scio, prius regem, ac regi subiectos, etiam iis, qui vel extrema facinora designassent, siue iusiurandum dedissent, id ipsum seruasse; siue iunxissent dexteras, firmiter pro-

missis stetit. Quod si tales non fuissent, et eiusmodi de se opinionem excitassent, sicut hodieque ne quidem vnus fidem eis adhibet, quod ipsorum impietatis iam perspecta sit, ita nec illorum militum praetores, qui expeditionem cum Cyro susceperunt, fidem eis habuissent. Iam vero quum priscas de illis opinionem credidissent, seipsos eis tradiderunt, et ad regem deductis capita fuerunt amputata. Multi etiam barbari, qui hanc expeditionem vna susceperant, alii alia fidei pollicitatione decepti perierunt.

3. Sunt

(ο) Intellige Cyrum minorem de cuius ἀναβάσει siue Expeditione Xenophon scripsit libros septem.

γ'. Πολὺ δὲ καὶ τὰδε χείρονες νῦν εἰσι. πρόδωκε μὲν γὰρ, εἴ τις ἢ διακινδυνεύσειε πρὸ βασιλείας, ἢ πόλιν ἢ ἔθνος ὑποχείριον ποιήσειεν, ἢ ἄλλο τι καλὸν ἢ ἀγαθὸν αὐτῷ διχπραΐξειεν, ἔτοι ἦσαν οἱ τιμώμενοι. νῦν δὲ ἄν τις, ὥσπερ Μιθριδάτης τὸν πατέρα Αῤιοβαρζάνην προδῶς, καὶ ὥσπερ Λεομίθρης τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τὰς τῶν φίλων παῖδας ὁμήρους παρὰ τῷ Αἰγυπτίῳ ἐγκαταλιπὼν, καὶ τὰς μεγίστας ὅρκας παραβῶς, βασιλεῖ δόξῃ τι σύμφορον ποιῆσαι, ἔτοι εἰσιν οἱ ταῖς μεγίσταις τιμαῖς γεραίρόμενοι. ταῦτα ἄν ὁρῶντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ πάντες, ἐπὶ τὸ ἀσεβὲς καὶ τὸ ἀδίκον τετραμμένοι εἰσίν. ὁποῖοί τινες γὰρ ἂν οἱ προσάται ὦσι, τοιῆτοι καὶ οἱ ὑπ' αὐτὰς ἐπιτοπολὺ γίνονται. ἀφαιμιώτεροι δὲ νῦν, ἢ πρόδωκε, ταύτη γέννηται.

δ'. Εἰς γε μὴν χεῖράῃα τῇδε ἀδικιώτεροι. ἢ γὰρ μόνον τὰς πολλὰ ἡμαρτηκότας, ἀλλὰ ἤδη τὰς ἑδὲν ἡδίκηκότας συλλαμ-

3. Sunt etiam, quod haec adtinet, multo nunc deteriores. Nam olim si quis pro rege salutem in discrimen conuiceret, vel urbem aut nationem eius imperio adiecisset, vel aliquid aliud praeclare fortiterque pro rege perfecisset; hi scilicet erant, qui honoribus cumulantur. Nunc si quis perinde ac Mithridates, patre Ariobarzane prodito, et quemadmodum Leomithres, vxore, liberis, et amicorum quoque liberis apud Aegyptium obsidibus relictis, et sanctissimo iure iurando violato, regi quod expediat,

facere videatur: hi vero sunt, qui maximis honoribus ornantur. Quae quum omnes Asiatici videant, etiam ipsi ad impietatem et iniustitiam deflexerunt. Nam quales sunt ii, qui praesunt; tales et illi plerumque solent esse, qui eorum imperio subiecti sunt. Hinc factum, ut magis iam sint nefarii, quam olim fuerint.

4. Pecunias vero quod adtinet, hoc modo nunc magis iniusti sunt: Non enim duntaxat eos, qui admodum multa scelerate designarunt; sed iam illos quoque, qui nihil iniusti admiscere,

συλλαμβάνοντες, ἀναγκάζουσι πρὸς ἑδὲν δίκαιον χρήματα ἀποτίνειν ὥστε ἑδὲν ἤττον οἱ πολλὰ ἔχειν δοκῶντες τῶν πολλὰ ἡδικοτόων φοβῶνται· καὶ εἰς χεῖρας ἑδ' ἔτοι ἐθέλουσι τοῖς κρείττεσιν ἰέναι, ἑδὲ γε ἀφροῖζεσθαι εἰς βασιλικὴν στρατείαν θαρρῶσι. τοιγαρὶν ὅσας ἂν πολεμῇ αὐτοῖς, πᾶσιν ἔξουσιν ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν ἀναστρέφεσθαι ἄνευ μάχης, ὅπως ἂν βέλωνται, διὰ τὴν ἐκείνων περιεμένην θεὸς ἀσέβειαν, περὶ δὲ ἀνθρώπου ἀδικίαν. αἱ μὲν δὲ γινώμα ταύτῃ τῷ παντὶ χείρους νῦν, ἢ τὸ παλαιὸν αὐτῶν.

εἰ. Ως δὲ ἑδὲ τῶν σωμάτων ἐπιμέλονται, ὥσπερ πρότερον, νῦν αὖ τῆτο διηγήσομαι. νόμιμον γὰρ δὴ ἦν αὐτοῖς, μήτε πλύνειν, μήτε ἀπομύττεσθαι. δῆλον δὲ, ὅτι ταῦτα, ἢ τῆ ἐν τῷ σώματι ὑγρᾷ φειδόμενοι, ἐνόμισαν, ἀλλὰ βελόμενοι διὰ πόνων καὶ ἰδρώτος τὰ σώματα σερεῖσθαι. νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ πλύνειν, μηδὲ ἀπομύττεσθαι ἔτι διαμένει, τὸ δὲ πονεῖν ἑδάμῃ ἐπιτηδεύεται. καὶ μὴν πρότερον

comprehendunt; ac præter ius et æquum pecunias solvere cogunt. Quo fit, ut nihilominus ii, quorum res lauta videtur esse, sibi metuant; atque alii, qui aliquid iniuste patrarunt. Idem cum potioribus congrredi recusant, neque ad expeditionis regiae copias adiungere se audent. Quapropter omnibus licet, qui bellum ipsis faciunt, in eorum regione, citra pugnam omnem, pro lubitu vagari, tum propter ipsorum erga Deos impietatem, tum propter iniurias, quas hominibus inferunt. Atque hoc modo sunt ipsorum

animi prorsus iam deteriores, quam olim.

5. Ne corporum quidem eos illa ratione, qua prius, curam habere, iam narrabo. Nam erat in eorum institutis, ut nec exspuerent, nec emungerentur. Perspicuum est autem, id ipsos non ea de causa sanxisse, quod corporis humori parcendum existimarent; sed quod laboribus ac sudore solida effici corpora vellent. Iam vero manet id quidem adhuc, ne vel exspuant, vel emungant se; sed laborum exercitia nulli usquam curae sunt. Enimvero erat etiam

πρόθεν μὲν ἦν αὐτοῖς μονοσιτεῖν νόμιμον, ὅπως ὅλη τῇ ἡμέρᾳ χρῶντο καὶ εἰς τὰς πράξεις, καὶ εἰς τὸ διαπνεῖσθαι· νῦν γε μὴν τὸ μὲν μονοσιτεῖν ἐτι διαμένει· ἀρχόμενοι δὲ τῷ σίτῃ ἡνίκα περ οἱ πρωϊαίτατα ἀριστῶντες, μέχρι τῆς ἑσπέρης ἐσθίωντες καὶ πίνοντες διάγασιν, ἕς τε περ οἱ ὀψιαίτατα κοιμώμενοι.

ζ'. Ἦν δὲ αὐτοῖς νόμιμον, μηδὲ προχοῖδας εἰσφέρεισθαι εἰς τὰ συμπόσια, δηλονότι νομίζοντες τὸ μὴ ὑπερπίνειν ἢ τὸν αὐτὸ καὶ σώματα καὶ γνώμας σφάλλειν. νῦν δὲ τὸ μὲν μὴ εἰσφέρεισθαι ἐτι αὐτὸ διαμένει, τοσῶτον δὲ πίνουσιν, ὥστε ἀντὶ τῷ εἰσφέρειν αὐτοὶ ἐκφέρονται, ἐπειδὴν μηκέτι δύνωνται ὀρθεῖν ἐξίεναι. ἀλλὰ μὴ κακῆνοι ἦν αὐτοῖς ἐπιχώριον, τὸ μεταξὺ πορευομένης μήτε ἐσθίειν, μήτε πίνειν, μήτε τῶν διὰ ταῦτα ἀναγκαίων μηδὲν ποιῶντας φανερὰς εἶναι. νῦν δ' αὐτὸ μὲν τῶν ἀπέχεσθαι ἐτι διαμένει, τὰς μέντοι πορείας ἔτω

βραχείας

etiam apud illos olim hoc institutum, ut semel tantum pascerentur; quo tam ad expedienda negotia, quam ad laborum exercitationes die toto fruerentur: iam restat id quidem, ut semel duntaxat cibum capiant: sed quum eo tempore vesci incipiant, quo solent, qui maxime matutino prandent, tamdiu comedere ac bibere perseverant, quamdiu solent, qui sero admodum cubitum eunt.

6. Erat item in eorum institutis; ne ad convivia importarentur obbae; quod exultima-

rent minus tum corpora, tum animos debilitari, si quis non nimium hauriat. Nunc has non importari, restat id quidem; tantum vero bibunt, ut non importent, sed ipsi exportentur: quando nimirum recto corpore non amplius exire possunt. Erat et illud unum ex institutis patris, quod itinera facientes, neque comedebant, neque bibebant, neque quidquam eorum palam faciebant, quae de his necessario consequuntur: hoc tempore manet id quidem, ut ab his rebus abstineant; verum itinera tam bre-

vía

βραχείας ποιῶνται, ὥς μὴδ' ἂν ἔτι θαυμάσαι τὸ ἀπέχσθαι τῶν ἀναγκαίων.

Ζ'. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐπὶ Θήραν πρόδεν μὲν τοσαυτάκις ἐξήεσαν, ὥς ἀρκεῖν αὐτοῖς τε καὶ ἵπποις εἰς γυμνάσια τὰς Θήρας· ἐπεὶ δὲ Ἀρταξέρξης ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἦτες τῷ οἴνῳ ἐγένοντο, ἕκτι ὁμοίως ἕτε αὐτοὶ ἐξήεσαν, ἕτε τῆς ἄλλης ἐξῆγον ἐπὶ τὰς Θήρας· ἀλλὰ καὶ οἵτινες φιλόποιοι γενόμενοι καὶ σὺν τοῖς περὶ αὐτὰς ἱππεῦσιν ἅμα θηρῶεν, φθονῶντες αὐτοῖς δῆλοι ᾗσαν, καὶ ὥς βελτίονας αὐτῶν ἐμίσαν. ἀλλὰ τοι καὶ τῆς παιδᾶς τὸ μὲν παιδεύεσθαι ἐπὶ ταῖς θύραις, ἔτι διαμένει· τὸ μύντοι τὰ ἵππικὰ μανθάνειν καὶ μελετᾶν ἀπέσβηκε, διὰ τὸ μὴ ἰέναι ὅπῃ ἂν ἀποφαινόμενοι εὐδοκίμοιεν. καὶ ὅτι γε οἱ παῖδες ἀκρόντες ἐκεῖ πρόδεν τὰς δίκας δικαίως δικαζόμενας, ἐδόκην μανθάνειν δικαιοσύνην, καὶ τῷτο παντάπασιν ἀνέστραπται. σαφῶς γὰρ ὀρῶσι νικῶντας, ὅποτεροι ἂν πλείον διαδῶσιν. ἀλλὰ καὶ τῶν φυομένων ἐκ τῆς γῆς τὰς δυνάμεις οἱ παῖδες πρόδεν μὲν ἐμάνθανον, ὅπως τοῖς
μὲν

via conficiunt, ut nihil mirum sit, a rebus illis necessariis eos abstinere.

7. Toties olim venatum ibant, ut solae venationes ad exercendum tam ipsos quam equos sufficerent: posteaquam vero Rex Artaxerxes, et ipsius familiares, vino coepissent obrui: non iam amplius ipsi, perinde ac prius, venatum prodibant, et alios ad venationes educebant. Quin et illis palam inuidebant, quasque se potiores oderant, quicunque laborum amantes, cum equiti-

bus suis venarentur. Est hodieque in usu, pueros ad portas intitui; verum ut artem equestrem discant et exerceant, id scilicet extinctum est; quod eo non eant, ubi specimen edendo, gloriam consequi possint. Est et illud penitus perversum, quod pueri audientes prius illic iudicia iusta iudicari, iustitiam discere videbantur: Nam manifesto vident eos superiores discedere, qui plurimum largientur. Etiam illorum, quae terra nascuntur, vires pueri antehac discebant, quo
utilibus

μὲν ὠφελίμοις χρωῖντο, τῶν δὲ βλαβερῶν ἀπέχοντο· νῦν δὲ εἰκάσι ταῦτα διδασκομένοις, ὅπως ὅτι πλείεστα κακοποιῶσιν· ἔδαμῃ γὰρ πλείους, ἢ ἐκεῖ, ἔτε ἀποθνήσκουσιν, ἔτε διαφθείρονται ὑπὸ φαρμάκων.

ή. Ἀλλὰ μὴν καὶ θρυπλικώτεροι πολὺ νῦν, ἢ ἐπὶ Κύρου εἰσί. τότε μὲν γὰρ ἔτι τῇ ἐκ Περσῶν παιδείᾳ καὶ ἐγκρατεῖα ἐχρῶντο, τῇ δὲ Μήδων σολῇ καὶ ἀβρότῃ· νῦν δὲ τὴν μὲν ἐκ Περσῶν καρτερίαν περιορῶσιν ἀποσθεννύμενην, τὴν δὲ τῶν Μήδων μαλακίαν διασώζονται. σαφηνίσαι δὲ βέλομαι καὶ τὴν θρύψιν αὐτῶν. ἐκείνοις γὰρ πρῶτον μὲν τὰς εὐνάς ἔ· μόνον ἀρεκὶ μαλακῶς ὑποσπώννυσθαι, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν κλινῶν τὰς πόδας ἐπὶ ταπίδων τιθέασιν, ὅπως μὴ ἀντερεῖδῃ τὸ δάπεδον, ἀλλ' ὑπέικωσιν αἱ τάπιδες. καὶ μὴν τὰ πετλούμενα ἐπὶ τράπεζαν, ὅσα τε πρόσθεν εὔρητο, ἔδὲν αὐτῶν ἀφήρηται, ἅλλα τε αἰεὶ καινὰ ἐπιμηχανῶνται. καὶ ὅσα γε ὡσαύτως. καὶ γὰρ καινοποιητὰς ἀμφοτέρων τῶν κέκτηται.

θ'. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν τῷ χειμῶνι ἔ· μόνον κεφαλὴν, καὶ

vtilibus vterentur, a noxiis abstinerent: nunc ea sic edoceri videntur, vti quamplurimum nocēant. Quo fit, vt nusquam plures, quam illic, vel extinguantur venenis, vel perniciose laedantur.

8. Etiam multo nunc sunt addictiores deliciis et vitae voluptariae, quam Cyri saeculo. Nam ea tempestate, Persica quidem institutione et continentia adhuc utebantur; vestitu vero et elegantia Medorum; nunc a Persis profectam laborum tolerantiam extinguī patiuntur, et Medorum molliētiē retinent.

Libet autem ipsorum etiam delicias et voluptatem explanare. Nam primum eis non satis est, cubilia molliter sterni; sed iam spondarum quoque pedes tripetibus imponunt, ne pauiementum obnitatur, sed tapetes nihil cedant. Praeterea quae ad mensam coquuntur, eorum quicquid prius inuentum fuit, nihil est detractum; et alia quaedam artificia noua semper excogitant: Idem in obsoniis fit. Nam in vtroque habent, qui semper aliquid noui conficiant.

9. Quinetiam hyberno tempore non caput solum, non corpus,

καὶ σῶμα, καὶ πόδας ἀρκεῖ αὐτοῖς ἐσκεπάσθαι, ἀλλὰ καὶ περὶ ἄλλαις ταῖς χερσὶ χειρίδας δασείας, καὶ δακτυλήθρας ἔχουσιν. ἐν γὰρ μὴν τῷ θέρει ἔκ ἀρκῶσιν αὐτοῖς ἔθ' αἱ τῶν δένδρων, ἔθ' αἱ τῶν πετρῶν σκιαὶ, ἀλλ' ἐν ταύταις ἐτέρας σκιάς ἄνθρωποι μηχανώμενοι αὐτοῖς παρεσῆπτι. καὶ μὴν ἐκπώματα ἦν μὲν ὡς πλείστα ἔχουσι, τῷ καλλωπίζονται. ἦν δ' ἐξ ἀδίκης φανερώς ἢ μεμηχανημένα, ἔδεν τῷτο αἰσχύνονται. πολὺ γὰρ ἤυξηται ἐν αὐτοῖς ἡ ἀδικία τε καὶ αἰσχροκέρδεια. ἀλλὰ καὶ πρόδεν μὲν ἦν ἐπιχώριον αὐτοῖς, μὴ ὁρᾶσθαι περὶ πορευομένοις, ἔκ ἄλλης τινὸς ἕνεκα, ἢ τῆ ὡς ἱππικωτάτης γίγνεσθαι. νῦν δὲ τρώματα πλείω ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ἵππων, ἢ ἐπὶ τῶν εὐνῶν. ἔ γὰρ τῆς ἱππείας ἔτως, ὥσπερ τῆ μαλακῶς καθῆσθαι, ἐπιμέλονται.

ἰ. Τὰ γε μὴν πολεμικὰ πῶς ἔκ εἰκότως νῦν τῶ παντὶ χεῖρας, ἢ πρόδεν, εἰσίν; οἷς ἐν μὲν τῷ παρελθόντι χρόνῳ ἐπιχώριον, οἶμαι, ὑπῆρχε τὰς μὲν τὴν γῆν ἔχοντας, ἀπὸ ταύτης

pus, non pedes ipsis satis est tegi; sed etiam ad extremas manus habent regumenta quaedam hirsuta, et digitalia. Aestate, nec arborum, nec specuum ipsis umbrae sufficiunt; sed in his adsunt eis homines, qui et alia excogitant umbracula. Iam si etiam pocula maximo numero habeant, eo ipso tanquam ornamento semet ostendant: Sed ea comparata improbis esse artibus, nulla in turpitudinis parte ponunt. Nam et iniustitia, et lucri turpis cupiditas, mirifice apud eos creuerunt. Etiam illud prius erat

eis in more patrio positum, ut pedites in itineribus obeundis non conspicerentur; idque alia nulla de causa, quam ut equestris rei peritissimi coaderent: Iam vero multo plus stragularum in equis quam in cubilibus habent: Non enim tam equestris res ipsis est curae, quam ut molliter sedent.

10. Bellica quidem studia quod adtinet, qui non in illis consentaneum fuerit, nunc prorsus eos deteriores esse, quam olim fuerint? quibus superiori tempore patrium fuit, ut quot quot agros possiderent, equites inde

ταύτης ἰππότας παρέχεσθαι, οἱ δὲ καὶ ἐτρατεύοντο· τὰς δὲ φρεσὶντας, εἰ δεοὶ στρατεύεσθαι πρὸ τῆς χώρας, μισθοφόρους εἶναι. νῦν δὲ τὰς τὲ θυρωρὰς, καὶ τὰς σιτοποιούς, καὶ τὰς ὀψοποιούς, καὶ εἰνοχόους, καὶ λυτροχόους, καὶ παρατιθέντας, καὶ ἀναιρῶντας, καὶ κατακοιμίζοντας, καὶ ἀνιστάντας, καὶ τὰς κοσμητὰς, οἱ ὑποχρεῖσσι τε καὶ ἐντρέψουσιν αὐτὰς, καὶ τὰ ἄλλα βυθμίζουσιν τῆς πάντας ἰππέας οἱ δυνάσαι πεποιήκασιν, ὅπως μισθοφορῶσιν αὐτοῖς. πλῆθος μὲν ἔν καὶ ἐκ τῶν φαίνεται, ἔ μέντοι ὄφελός γε ἔδεν αὐτῶν εἰς πόλεμον· ὅλοι δὲ καὶ αὐτὰ τὰ γυγνόμενα. κατὰ τὴν χώραν γὰρ αὐτῶν ῥᾶον οἱ πολέμιοι, ἢ οἱ φίλοι ἀναστρέφονται.

ια'. Καὶ γὰρ δὴ ὁ Κύρος τῷ μὲν ἀκροβολίζεσθαι ἀποπαύσας, θωρακίσας δὲ καὶ αὐτὰς καὶ ἵππους, καὶ ἐν παλτὸν ἐκάστω δὲ εἰς χεῖρα, ὁμόθεν τὴν μάχην ἐποιοῖτο. νῦν δὲ ἔτε ἀκροβολίζοντα ἔτι, ἔτ' εἰς χεῖρας συνιόν-
τες

inde suppeditarent, qui militatum irent: qui vero in praeliis degerent, siquidem aliquando suscipienda esset pro defensione regionis expeditio, stipendiis militarent. At nunc et ostiarii, et panis, et obsoniorum opifices, et pocillatores, et balneatores, et qui cibos in mensas adponunt, et qui eos tollunt, et qui cubitum deducunt, et qui de somno excitant, et qui eos pigmentis illinendis et infricandis exornant, et eleganter cetera quoque componunt; hi omnes a viris praecipua potentia praediti equites

facti sunt, ut stipendia sibi mereant. Et hominum quidem illi multitudinem quandam oculis exhibent, non tamen vllus eorum in bello est usus: quod quidem ex illis ipsis, quae usu veniunt, manifestum est. Nam illorum in agro facilius hostes, quam amici, versantur.

II. Enimvero quum ex ferentiarum ordine Cyrus eqs eximeret, ac tum ipsos, tum equos armaret, et cuique daret in manum tragulam vnam, comminus eis in hostem usus est. Nunc neque amplius leui certamine cum hoste congredientur, neque
comminus

τες μάχονται. καὶ οἱ πεζοὶ ἔχουσι μὲν γέρρα, καὶ κοπίδας, καὶ σαγάρεις, ὥσπερ ἐπὶ Κύρῳ, τὴν μάχην ποιησόμενοι· εἰς χεῖρας δὲ ἰέναι ἔδ' ἔτοι εἰθέλωσιν. ἔδὲ γε τοῖς δρεπανηφόροις ἄρμασιν ἔτι χρῶνται, ἐφ' ᾧ Κύρος αὐτὰ ἐποίησατο. ὁ μὲν γάρ, τιμαῖς αὐξήσας τὰς ἡνιόχους, καὶ ἀγαθὰς ποιήσας, εἶχε τὰς εἰς τὰ ὄπλα ἐμβαλόντας.

ιβ'. Οἱ δὲ νῦν ἔδὲ γιγνώσκοντες τὰς ἐπὶ τοῖς ἄρμασιν, οἷονταί σφίσιιν ὁμοίους τὰς ἀνασκήτους τοῖς ἡσκηκόσιιν ἔσεσθαι. οἱ δὲ, ὁρμῶσι μὲν, πρὶν δὲ ἐν τοῖς πολεμίοις εἶναι, οἱ μὲν, ἐκόντες ἐλπίησιν, οἱ δ' ἐξάλλονται· ὥστε ἄνευ ἡνιόχων γιγνόμενα τὰ ζεύγη πολλάκις πλείω κακὰ τὰς φίλης, ἢ τὰς πολεμίας ποιεῖ. ἐπὶ μέντοι καὶ αὐτοὶ γιγνώσκουσιν, οἷα σφίσι τὰ πολεμιστήρια ὑπάρχει, ὑφίενται· καὶ ἔδεις ἔτι ἄνευ τῶν Ἑλλήνων εἰς πόλεμον καθίσταται, ἔτε ὅταν ἀλλήλοις πολεμῶσιν, ἔτε ὅταν οἱ Ἕλληνες αὐτοῖς ἀντιστρατεύονται, ἀλλὰ καὶ
πρὸς

comminus pugnam conferunt. Itidem pedites habent illi quidem crates, et copidas, et secures, quibus perinde, ac ipsius Cyri tempore, praelium in-eant; verum ne illi quidem manum conferere volunt. Nec falcatos item currus ad eos usus, quibus a Cyro destinati fue-runt, adhibent. Nam is auri-gas honoribus auctos, et ad for-titudinem confuefactos habuit, qui grauem in armaturam im-petum facerent.

12. Hodierni Persae, quum eos qui sunt in curribus, ne qui-dem norint, in exercitatos ar-

bitrantur pares futuros exerci-tatis. Faciunt vero illi quidem impetum, sed prius quam intra hostes penetrent, partim spon-te sua delabuntur, partim desi-liunt. Quo fit, ut ab aurigis de-stituta vehicula iugalium saepe-numero plus amicis detrimenti adferant, quam hostibus. Enim-vero quum ipsi intelligant, qua-les sint ipsorum adparatus belli-ci; cedunt aliis: neque quis-quam amplius absque Graecis ad bellum se comparat, siue adeo ipsi bellum inter se gerant, seu contra eos Graeci copias edu-cant: quod animaduertant, etiam aduersus

πρὸς τήνδε ἐγνώκασι μεθ' Ἑλλήνων τὰς πολέμους ποιεῖσθαι.

17. Εγὼ μὲν δὴ οἶμαι, ἅπερ ὑπέθέμην, ἀπειργάσθαι μοι. Φημὶ γάρ, Πέρσας, καὶ τὰς σὺν αὐτοῖς, καὶ ἀσεβέστερας περὶ Θεῶν, καὶ ἀνοσιωτέρας περὶ συγγενῶν, καὶ ἀδίκωτέρας περὶ τῆς ἄλλης, καὶ ἀνανδρωτέρας τὰ εἰς τὸν πόλεμον νῦν, ἢ πρότερον, ἀποδεδεῖχθαι. εἰ δέ τις τάναντία ἐμοὶ γιγνώσκει, τὰ ἔργα αὐτῶν ἐπισκοπῶν, εὐρήσει αὐτὰ μαρτυρῶντα τοῖς ἐμοῖς λόγοις.

adversus Graecos non nisi cum Graecorum auxiliis sibi bella esse suscipienda.

13. Et arbitror sane me iam perfecisse, quod institueram. Quippe demonstratum aio, Persas, et alios Persis coniunctos, minus erga Deos esse religiosos, et erga cognatos

magis impios, et iniustiores erga ceteros, et bellicis in rebus effeminatos iam magis quam prius. Quod si quis contraria sententiae meae statuit, saltem eorum facta consideret, ac meis ea rationibus testimonium perhibere comperiet.

E M E N D A N D A.

Pag. 20. lin. 4. lege δεῶ sine iota. p. 24. l. 1. μεδδουται; cum signo
 inter. p. 28. l. 9. α. ibid. l. 10. ψυχλ. p. 32. l. 2. δύναιτέ. p. 34. l. 10.
 εν). p. 42. l. 7. post εν punctum loco coli. p. 45. l. 3. θίε. p. 48. l. 10. ξε-
 ραι. p. 49. l. 11. post μάδων punctum pro commate. p. 55. l. penult. τὸν ἔξοδον.
 p. 62. l. vlt. Ὡ. p. 63. l. penult. ὧ. p. 65. l. 6. ποτε del. accent. p. 66. l. 6. post
 ἐξάγουσιν colon pro puncto. p. 71. l. 1. δπίτε. p. 72. l. 6. περισσὰ. p. 75. l. 5.
 ἀρπεδύνας. ibid. lin. vlt. ὡς pro ἡμῶς. p. 77. l. penult. χερῶτο. p. 86. l. 12. ναλ
 pro κα). p. 89. l. 4. ἀναλωθείσαν. p. 95. l. 2. τρέπονται. p. 102. l. antepenult.
 βίττειν pro βίπτειν. p. 103. l. 1. τένω. ibid. vlt. αἱ ἄνδρες. p. 105. l. 1. omisium
 est φίλες ante ἀνακρίσασθαι. p. 106. l. 4. lege ἀλαζύνες. p. 108. l. 12. post ἐξι-
 οδω punctum pro colo. p. 121. l. 6. ἐμῶδω. p. 124. l. 3. ὄτω. ibid. l. 11.
 ἐπιμελείας. p. 130. l. 2. τειῖδε. p. 143. l. 9. εἰπέ. p. 146. l. 11. post τυγχάνη
 punctum. p. 147. l. 6. εἰπέ. p. 150. l. 11. εἰ μὴ γὰρ ἰοχόε. p. 154. l. 14. ἦεκα.
 p. 157. l. 3. θιδῶ. p. 169. l. 1. χαλδαίος. p. 172. l. 5. ἰνῶ. p. 176. l. 11. ὡς.
 p. 188. l. 7. διεφανομένους. p. 190. l. 11. κυζάρης. p. 191. l. 15. εἰ. p. 192. l. 9.
 αἰθῆς. p. 201. l. 12. ὡμῶν pro ἡμῶν. p. 207. l. 15. 16. σέμκαμψον. p. 215. l. 12.
 μηδέν. p. 230. l. 8. 9. ἀκοντίζειν. p. 232. l. 14. ἰκοντίων. p. 240. l. 5. ἰκπίων.
 p. 259. l. 8. τί. p. 274. l. 1. πρέδον. p. 284. l. 5. τί. p. 287. l. 10. ὄτω. p. 293.
 l. 1. κερμίζειν pro κερμίζον. p. 302. l. 7. αἰεχρὲν. p. 321. in not. dele: ἡμας.
 p. 326. l. 11. leg. μείζον. p. 361. l. 6. ἰνέβαλλε. p. 363. l. 1. φέρειν. p. 379.
 l. 10. ἐκθροῦ. p. 386. l. 15. ἰκατὸν. p. 396. l. 14. post κέρτακ pro puncto
 comma. p. 401. l. 5. ἄνδρας. p. 422. l. 6. φασιν accentu deleto. ibid. vlt.
 ἐκλινουσιν. p. 465. l. 3. Κόρυ. p. 508. l. 8. θέρας.

GIUSEPPE GIANNINI
LEGATORE DI LIBRI
Piazza Pitti N. 21
FIRENZE

005652650

